4518

WORKSHOP
No. 62, Govindappa Naick Street
George Town, Madras.

Telegram : "**VUMMIDIAR**"
Telephone No. **802**

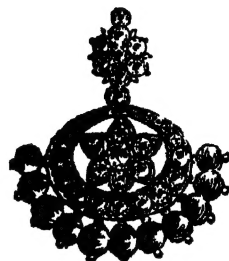
SHOWROOM
25, China Bazar Road
George Town, Madras.

Vummidi Ramiah Chetty, Guruswamy Chetty & Co.,

Manufacturing Jewellers

JEWELS, ARTICLES IN GOLD
and
SILVER, PRECIOUS RUBIES
and
PUSHYARAGA KAMALAMS

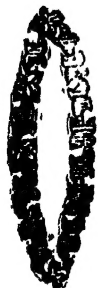
ALWAYS READY FOR SALE

Reliability, Durability, Neatness, Promptness and Personal Supervision, Most Exceptional Advantage is accepting the return of Jewels, if unapproved.

TRY US BEFORE YOU TRY ELSEWHERE.

బంగారు, వెండి, పుష్యరాగ కమలములు,
ఉంగరములు, గాజులు, ఇతర చిత్రవస్తువులు,
నమ్మకముగాను, నాణ్యముగాను, పూచీతోడను,
సరియైనధరలకు విక్రయించుటకు సదా ఉంచబడును.
సంతృప్తికరముగా లేనిచో తీసికొని
పైకము వాపసీయబడును.

ఉమ్మిడి - రామయ్య శెట్టి,
గురుస్వామి శెట్టి కంపెని

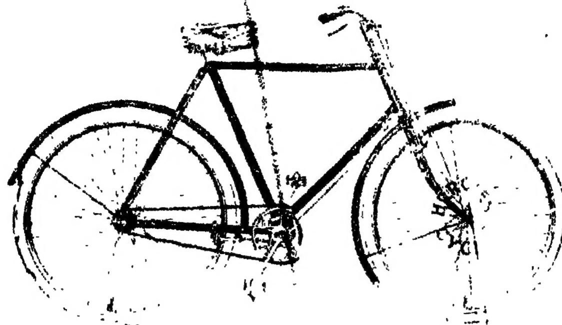
25, చైనాబజారు రోడ్డు, మదరాసు.

172 పుటలుగల మా చిత్రవిచిత్ర క్యాటలాగు
ధర రూ|| 1-0-0

ప్రశస్తమైన సైకిల్సు!   సరసమయిన ధరలు!!

ఆంధ్రసంచికా, దినపత్రికపాఠకులకుప్రత్యేక సౌకర్యములు

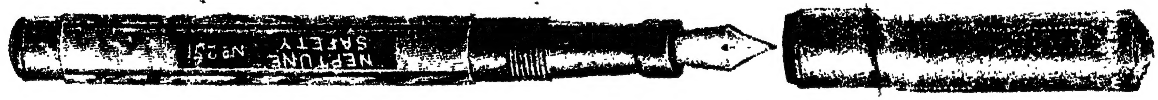

హెర్క్యులీస్సు పాప్యులరు సైకిలు గొప్ప పేరు గల సైకిల్సుతో సమానముగా పనిచేయును. అతిరమ్యముగా నుండును డన్లప్ టైర్లతో సహా — రు 109-12-0

బార్టన్ హంబరు అడ్వాన్సు సైకిలు జన్మన్ టైర్లతో సహా	92-8-0
రాయల్ ప్రిన్సు సైకిలు ఇంగ్లీషు ఫిటింగ్సు, డన్లపు టైర్లతో సహా	125-0-0
,, బి. యస్. ఎ. సామానులు డన్లపు టైర్లు, బి 40/2 గాడులతో సహా	140-0-0
సంగ్రాము-యెంపైరు సైకిలు, చాలా ప్రశస్తమయినది డన్లపు టైర్లతో సహా	165-0-0
సంటారుపాప్యులరు సైకిలు, గ్రీను యినాములు డన్లపు టైర్లతో సహా	185-0-0
రడ్జివిట్టువర్తు ఎరిడోస్పెషలు, చాల ప్రశస్తమయిన సయికిలు, సామానులు క్రోమియంపట్టినవి హాండిలు వగైరాలు సెయ్యలాయిడు వేయబడినవి. డన్లపు టైర్లు, బి 90/2 గాడులతో సహా	175-0-0
రడ్జివిట్టువర్తు స్టాండర్డు సైకిలు పైమాదిరికాని, అన్ని సామానులు నికెలుచేయబడినవి	150-0-
బి. యస్. ఎ 1928 మోడలు సైకిలు డన్లపు టైర్లు బి 90/2 గాడులతో సహా	200-0-0
ర్యాలీపాపులరు సైకిలు డిటో	180-0-0

నెప్ట్యూన్ ఫౌంటెను పెన్నులు

విద్యార్థులకు. ఉద్యోగస్థులకు న్యాయవాదులకు తప్పక ఉండదగినది

నెం. 210 రు 8-12-0; నెం 158 కాంపెక్టు రు 4-8-0; నెం 251 సేఫ్టీ రు 5-0-0.

గుఱ్ఱపుబండ్లరబ్బరు

కడచిన అనేక సంవత్సరముల అనుభవముతో ప్రశస్తమయిన జాన్స్టోను అను గుఱ్ఱపుబండ్లరబ్బరును తెప్పించి అతి సరసమయిన ధరలకు విక్రయించుచున్నాము. సోదరులు ఒకమారు ఈరబ్బరును వాడిన యెడల దీనియొక్క ప్రాశస్త్యము తెలియగలరు. $1\frac{3}{4}$ సెక్షను రు 1-12-0 అడుగు; $1\frac{1}{2}$ సెక్షను రు 1-10-0 అడుగు

చివ్రలెటు మోటారు కారు

ఈకార్లు, ఇప్పుడు దేశమంతటను వందలకొలది వేలకొలది ఖుప్పు అనుటయే దీనియొక్క ప్రశస్తము వ్యక్తపఱుచును.
ధర రు 3400. 1 టన్ను ట్రక్కు 3150

ఇంగ్లీషు సైకిలు అండు మోటారు ఇంపోర్టింగు కంపెనీ, 9 బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

ఆంధ్రపత్రిక

పదునేనవ సంవత్సరాది సంచిక

తెలుగు విశ్వవిద్యాలయ
గ్రంథాలయం
రక్తాక్షి సంవత్సరము నమోదు సంఖ్య.... ....
తేది.... ....

ఆంధ్రమహాజనులచే వ్రాయఁబడిన

జాతీయ సారస్వత సాంఘిక రాజకీయాది

విషయకవ్యాసములును దేశభక్తుల చిత్రపటములును గలవు

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమున ముద్రితము; ఆంధ్రపత్రికాధిపతిచేఁ బ్రకటితము

6-7, తంబుశెట్టివీథి, జార్జిటవును, మద్రాసు.

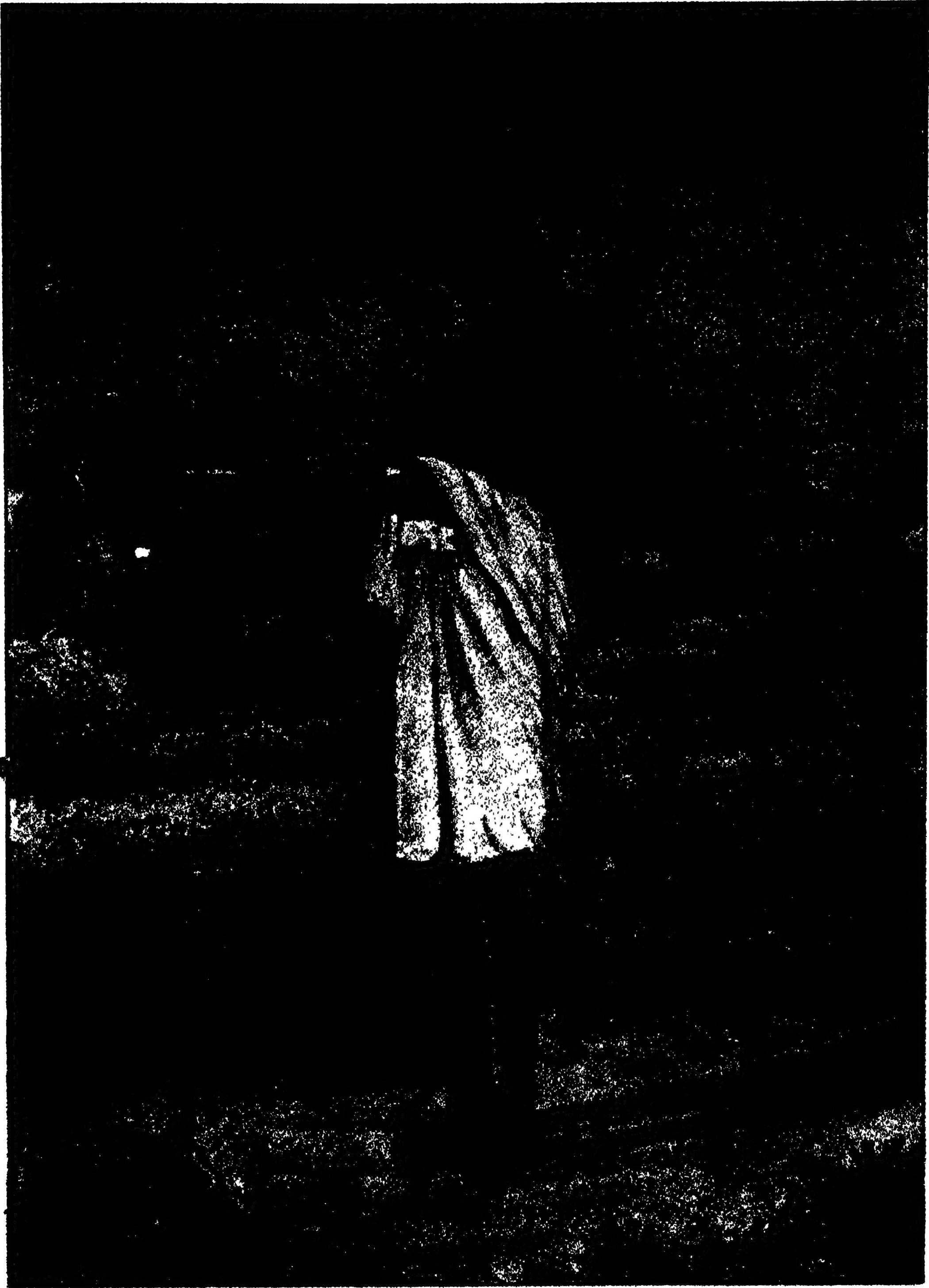
1924-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ ౫-వ తేది

PRINTED AND PUBLISHED BY

K. Nageswara Rao, Proprietor, Andhra Patrika Press

6 & 7, Thumbu Chetty Street, George Town, Madras.

MAHATMA GANDHI

మహాత్మా గాంధి

విషయానుక్రమణిక

చిత్రపటముల విషయానుక్రమణిక

మహాత్మ గాంధి రంగులచిత్రపటము.

"జెండా" ఊరేగింపు, కాకినాడ; గాంధినగరము, కాకినాడ; ౩౮వ జాతీయమహాసభ - సింహద్వారము, కాకినాడ. ౧

దేశీయమహాసభాస్వచ్ఛందసేవకులు, కాకినాడ; శ్రీమతి కస్తూరిబాయి గాంధిగారియుపన్యాసము, కాకినాడ; ఖిలాఫతుమహాసభామంటపము, కాకినాడ; ౩౮వ జాతీయమహాసభ- ఖద్దరుదుకాణము, కాకినాడ. ౨

ఆదిమాంధ్రులభజనసంకీర్తనము, కాకినాడ; గాంధినగరము, కాకినాడ; హిందూస్థానసేవాదళసభ్యులు, కాకినాడ; ౩౮వ జాతీయసభాయువతీసేవాబృందము, కాకినాడ. ౩

స్వరాజ్యధ్వజారోహణము, కాకినాడ; దేశీయమహాసభమందిరము, కాకినాడ; ఖద్దరు నిర్మాణవిధానము [illegible] ఆశ్రమనివాసులప్రదర్శనము, కాకినాడ; బందరు ఆంధ్రజాతీయకళాశాలవారి పారిశ్రామికప్రదర్శనము, కాకినాడకాంగ్రెసు. ౪

స్టాన్లి బాల్డ్విసుగారు (వెనుకటి ప్రధానమంత్రి); రామ్సేమాక్డొనాల్డుగారు, (ఆంగ్లదేశ ప్రధానమంత్రి); డబ్ల్యు. ఆడమ్సను, స్కాట్లండు సెక్రెటరీ; హెచ్. హెచ్. స్లిన్సరు, సొలిసిటరుజనరలు; జె. ఆర్. క్లిన్సు, కామన్సు సభోపనాయకుడు; నీలుబక్స్టను, బ్రిటిషు వ్యవసాయమంత్రి; వి. హార్ట్షారన్, బ్రిటీషు పోస్టుమాస్టరు జనరలు; పి. హేస్టింగ్సు, అట్టర్నీ జనరలు; ఫిలిప్ స్నోడను, బ్రిటీషు ప్రభుత్వకోశాధికారి; ఆర్థరు హెండరుసను, హోం సెక్రెటరీ; లార్డు చెమ్సుఫర్డు, నౌకాదళాధిపతి; పారమూరు ప్రభువు, కౌన్సిలు ప్రెసిడెంటు; జె. హెచ్. థామసు, కాలనీలమంత్రి; హాల్డేను ప్రభువు, [illegible]. ౫

ఆంధ్రదేశజనసంఘము, ద్వితీయవార్షికోత్సవము, ఖరగపురము; శ్రీకృష్ణదేవరాయల ఆంధ్రభాషానిలయము, హైదరాబాదు; శ్రీగాంధి జాతీయవిద్యాలయోపాధ్యాయులు, ఏలూరు, శ్రీయుత ఆచార్యగిద్వానిగారు. ౬

శ్రీగాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయవ్యాయామశాల, ఏలూరు; శ్రీగాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయములోని విద్యార్థులు, ఏలూరు; శ్రీగాంధిఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయము, ఆయుర్వేదౌషధశాల, ఏలూరు; నారాయణావరం బోర్డుస్కూలు, బాలబాలికలు, ఉపాధ్యాయులు; శ్రీగాంధిఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయకర్మాగారము, ఏలూరు. ౭

దేశీయమహాసభాధ్యక్షుని ఊరేగింపు, కాకినాడ; ఆదిమాంధ్రుల ఖాదిసేవపరిశ్రమము, కాకినాడకాంగ్రెసు ఖాదిప్రదర్శనము; హిందీమహాసభ - కాకినాడ. ౮

శ్రీయుత జయంతికామేశంపంతులుగారు; శ్రీయుత పరమాత్ముని నరసింహయ్యగారు బి. ఏ., బి. యల్., ౧౪వ నియోగిమహాజనసభాగ్రాసనాధిపతి; శ్రీయుత కరవదిరామకృష్ణరావుగారు;బి.ఏ.; కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ కొట్ర లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు; కీ. శే. ముద్దరాజు సుబ్బారావుపంతులుగారు; ఆంధ్రవిద్యావాచస్పతి, కావ్యనిధి, బ్రహ్మశ్రీ కొట్ర శ్యామలకామశాస్త్రిగారు; శ్రీయుత నేపూరి లక్ష్మీనరసయ్యగారు, ఎం. ఏ., ఆంధ్రపద్మశాలి; శ్రీయుత దుగ్గిరాల రాధాకృష్ణమూర్తిగారు; శ్రీయుత జే. వి. కృష్ణారావుగారు; శ్రీయుత జే. వి. నారాయణగారు; శ్రీయుత సముద్రాల వేంకటరామాచారిగారు; శ్రీయుత మొటపర్తి వేంకటనారాయణగారు. ౯

సర్. డి. యం. దలాలుగారు, ఇండియా హైకమిషనరు; సిడ్నీవెబ్బుగారు; [illegible] కర్నల్ [illegible]గారు; నూతన

మద్రాసు గవర్నరు; కీ. శే. లెనిను గారు- రష్యా నాయకుడు; గతించిన మార్క్సనాల్డుసతి; ముస్తాఫా కెమల్ పాషా, సతీమణి; చిచరిన్, రష్యాజనరల్; ౧౦

శ్రీయుత వాసిరెడ్డి వేంకటసుబ్బదాసుగారు; శ్రీయుత సూర్యదేవర సంజీవరాయణింగారు; కీ. శే. కావ్యనిధి చెటికాని లచ్చారావుగారు; కీ. శే. పండిత వంగూరి సుబ్బారావుగారు; కలకత్తా విద్యార్థులు; శ్రీయుత సబ్బారపు అప్పలస్వామిగారు; శ్రీయుత కాంగ్రెస్ గల రామచంద్రరావుగారు, కాంగ్రెసుపత్రికాసంపాదకులు. ౧౧

కీ. శే. ముత్త... శివకామయ్యగారు బి. ఏ., యల్. టి; శ్రీయుత బుద్ధరాజు అచ్యుతరామరాజుగారు; శ్రీయుత అన్సారల్ జమాన్ గారు; శ్రీయుత కేశముఖి; శ్రీయుత మోహనలాల్ సాంబ్యాగారు; శ్రీయుత మౌలానా సయ్యద్ మవులా సాహెబ్; శ్రీయుత సుందరలాలుజీ; శ్రీయుత బండు నారాయణరాజుగారు, శ్రీయుత వల్లభభాయిపటేలుగారు; శ్రీయుత బి. ఏ., బి. యల్; శ్రీయుత పండిత సంతానముగారు; శ్రీయుత డాక్టరు వరదరాజులునాయుడుగారు; శ్రీయుత ఆచార్య గిద్వానీగారు. ౧౨

మౌలానామహమ్మదాలీ; శౌకత్ ... వేంకటప్పయ్యపంతులుగారు; శ్రీయుత బులుసు సాంబమూర్తిగారు; మౌలానా షౌకతాలీ. ౧౩

నాగపూరు స్వరాజ్యపతాకసంరంభము; స్వరాజ్యపతాకయోధులు, నాగపురము విజయానంతరము. ౧౪

శ్రీశారదాసమాజ చతుర్థవార్షికోత్సవము, సమాజభవన శంకుస్థాపనము, 1923, అనంతపురము; శారదానికేతనము బాలికలు నూలు వడుకుట, శారదానికేతనము బాలికలు, కుట్టుపనిచేయుట, గుంటూరు; ప్రథమకవి పుస్తకభాండాగారము, 1924, గాంధిఆశ్రమము, వేములవాడ; గోపాలకృష్ణ పుస్తకభాండాగారము, ఒంగోలు; వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదకళాశాల, బెజవాడ. ౧౫

శ్రీయుత లక్ష్మణసింగుగారు; శ్రీమతి సుభద్రాదేవిగారు; డాక్టరు సయ్యదుమహమ్మదుగారు; డాక్టరు హార్డికరుగారు; శ్రీయుతులు: హాంబల్ కర్ గారు, హాల్వేగారు, జయేంద్రప్రసాదుగారు; శ్రీయుత గాంధిదాసు కాశీనాథుని కృష్ణమూర్తిగారు; శ్రీయుత మోతీలాల్ ఘోషుగారు, శ్రీయుత నోరిరామశాస్త్రిలుగారు; శ్రీ సీతారామాంజనేయ నాటక సమాజ సభ్యులు, ఏలూరు; ౧౬

హిందీబాలికాపాఠశాల, కాకినాడ; హిందీబాలికాపాఠశాల, శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగారు, కాకినాడ; గ్రంథాలయమహాసభ, కాకినాడ. ౧౭

శ్రీ బాలసరస్వతీ ఆంధ్రభాషానిలయము, చాదర్, ఘాటిగుడ, హైదరాబాదు; ఆంధ్రవిద్యార్థులు, 1923—24, పచ్చయప్పహాస్టలు, చెన్నపురి, కాంగ్రెసు వైద్యాలయము, కాకినాడ. బొంబాయిజాతీయ వైద్యకళాశాల, కాకినాడ; నాగపురమునకు వెళ్లిన ఏలూరుసత్యాగ్రహులు; ౧౮

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయమున దొరకు అమూల్యగ్రంథములు

సత్యవత్యుపాఖ్యానము—పద్యకావ్యము. కవిత్వము కడురసవంతమై ముద్దులుమూట గట్టుచున్నది. కల్పనలు మెండు. 1-0-0

ఈగ్రంథమును చేపట్టిన పాఠకుల శోకపద్యమేని వదల మది జనింపదు 0-4-0

శ్రీ గురుబోధామృతము అను వేదసారగ్రంథము. భక్తిపాటలు, శ్రీమతి కట్టమంచి తిరుమలమ్మ వ్రాసినది. 0-12-0

తత్త్వమచంద్రిక వెల 1-0-0 | సటీక ఆంధ్రశబ్దచింతామణి 2-4-0

తిలక్ మహాశయుని జీవితము సంపూర్ణోపన్యాసములు—(మా. సత్యనారాయణశాస్త్రి విరచితములు) 0-6-0

హిందీబాలశిక్ష. (తెనుగు తెలిసినవారందఱు స్వయముగా హిందీ నేర్చుకొనుటకు అనుకూలమగునట్లు వ్రాయబడినది. 0-6-0

హిందీ మొదటివాచకము ” వెల 0-8-0

హిందీ తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ వెల 1-0-0 | సంగీతశమంతకమణి

ఆంధ్రోద్యమము—మొదటి అయిదు ఆంధ్రమహాజనసభల ఆహ్వానసంఘాధ్యక్ష అధ్యక్షోపన్యాసములు తీర్మానములు చిత్రపటములు కలిగినది 1-8-0

0-8-0 | శారదాంబ-శ్రీసర్వజ్ఞబోధినాటకము 0-4-0

శ్రీరామవిజయం నాటకము 1-4-0

ఆరాధనవిధి 0-4-0 | ఆత్మజిజ్ఞాసాసంఘము 0-8-0 | శబ్దకౌముది 1-0-0

శ్యామసుందరము—(రంపయుద్ధమునకు సంబంధించిన నవల) 0-12-0

నవహోళచరిత్ర—తోమ్మత్రండు శైవభక్తుల కథలు గలది ద్విపద 1-8-0

మనశ్శరీరములపై పరిసరముల ప్రభావము 0-12-0 కవిత్వతత్త్వ విచారము

పోస్టు ఖర్చులు ప్రత్యేకము

ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

7, తంబు శెట్టివీధి, మద్రాసు.

తొట్టి వైద్యము.

లూయీ కూనేగారి ముఖవైఖరీ విద్య, అభినవ వైద్యశాస్త్రము రోగారోగ్యవివేకము శిశుపోషణము మను గ్రంథములందలి విషయము లన్నియుఁ జక్కఁగాఁ జర్చించి సులభమగు భాషలో వ్రాసినయుత్తమగ్రంథము 30, 40, రూపాయల యింగ్లీషు గ్రంథములందలి సారమంతయు, నీ గ్రంథరాజమున నిమిడియున్నది. ఈపుస్తకముఁ జదివిన తొట్టివైద్యమునుఁ గూర్చి యింకొక గ్రంథమును జదువ నవసర ముండదు. దాదాపు 70 పటములు గ్లేజుకాగితము. మంచియచ్చు, చొక్కని బైండు. రు 4.0.0 ప్రకృతి పత్రికా చందాదారులకు రు 3.8.0

ప్రకృతిపత్రికా

నిరౌషధ, నిశ్శస్త్రమును బోధించుసచిత్రమాస పత్రిక. తొట్టివైద్య మనలంబింపువారికిది మిక్కిలి యవసరము. సం॥ చందా రు 3.0.0

(1) వైదేయి జలచికిత్స	0.12.0
(2) సూర్యకిరణచికిత్స	0.12.0
(3) మలబద్ధకము	0.8.0
(4) ఆరోగ్యాపగ్యము	0.8.0
(5) ఉపవాస చికిత్స	1.0.0
(6) స్వామి రామతీర్థుని గ్రంథములు 1 భా	0.8.0
డిటో 2వ భాగము	0.8.0

ఈవి నన్నిఁటిని ప్రకృతిపత్రికా చందాదారులకు రు 1.కి 0.2.0 చొ॥న తగ్గించియిత్తురు. మా కేటలాగు ఉచితము.

మేనేజరు, ప్రకృతి కార్యాలయము, బెజవాడ.

ప్రకృతిచికిత్సాలయము

గుంటూరు జిల్లా, తెనాలి రైలుస్టేషనుకు 6 మైళ్లదూరములోనున్న దంతలూరు అగ్రహారమునందు ప్రకృతి గ్రంథమాలా సంస్థాపకులును, ప్రకృతి పత్రికాధిపతులును, సుప్రసిద్ధ ప్రకృతిచికిత్సానిపుణులు గ్రంథప్రణేతలును, జలమార్య కిరణ చికిత్సాది వివిధనిరౌషధ, నిశ్శస్త్ర వైద్యవిధాన వేత్తలును నగు పుచ్చా వెంకట్రామయ్యగారిచే స్థాపింపఁబడినది. ఇం దెట్టి దుర్భరవ్యాధులనైన వివిధనిరౌషధ, నిశ్శస్త్ర చికిత్సలచేఁ జికిత్సించి, కుదుర్పఁగలరు.

చిరునామా:— ప్రకృతి చికిత్సాలయము,
దంతలూరు అగ్రహారము
కొల్లిపరపోస్టు. (గుంటూరు జిల్లా)

లీలావతిసంగ్రహము

పూర్వగణిత గ్రంథముల నన్నిఁటిని శోధించి వ్రాసిన యుద్గ్రంథము—ఇందు రాశికగణితము; పాలు, అంబారం; చిన్నపని, పెద్దపని; బండీలుహోలీలు; లాభం, నష్టం; కాలముపని, నీడగొలచి యెత్తు కనుగొనుట; బావులలోతులు; కర్రకోతలు, నూటికి నూరు సరిపుచ్చుట; ముత్యాల, గుర్రముల; ఫిరంగుల యేనుఁగుల పూవులలెక్కలు; క్రకచ, ఖాత, దశాంశ, భిన్నాంక, బీజ, సూత్ర క్షేత్రాది దశవిధగణితములు; వడ్డీలెక్కలు; యుక్తిలెక్కలు, చిక్కులెక్కలు, ఇంక నెన్నియోనిగలవు. చొక్కని అట్ట బైండు వెల 1 రూపాయి

పుచ్చా వెంకట్రామయ్య దంతలూరు అగ్రహారం
కొల్లిపరపోస్టు. (గుంటూరు జిల్లా)

శారీరకధర్మబోధిని

సూర్యోదయాత్పూర్వము ప్రతిమనుజుఁడును మేల్కాంచినదాది యాచరింపవలసిన విధివిహితమగు కర్మలన్నియు నాముష్మికఫలదములే గాక యైహికమగు శరీరారోగ్యాదులను గూడఁ గలుగఁజేయునని యీగ్రంథమునందు సాధింపఁబడినది. కూనేప్రభృతులగు ప్రాకృతవైద్యులు (Naturopaths) విధరించిన కటిలింగస్నానములు, ఉపవాసము, బ్రహ్మచర్యము మొదలగు చికిత్సలు మనకుఁ గ్రొత్తవిగావనియు, నవి మనధర్మశాస్త్రములందును మహర్షులచే విధింపఁబడినవేయనియు సోదాహరణపూర్వకముగ నిందు విమర్శించి వ్రాయఁబడినది. కాఁబట్టి యారోగ్యాభిలాషు లందఱును నిందుఁ జెప్పఁబడిన యాచారము లనుదినము ననుష్ఠానమునం దుంచుకొనిన, వ్యాధి కించిన్మాత్రమును బ్రవేశము యుండక శరీరారోగ్యముఁ జెందియుండురు. వలయువారు. వెల రు. 0.10.0

చిప్పకుల లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిగారు
మారీసుపేట, తెనాలి. (గుంటూరు జిల్లా)

భక్తవిజయము (4 భాగములు)

కోయిల్ ధనాల దేవరాజదాసులువారిచే రచియింపబడినది. వెల రూ. 5—0—0

ఈ గ్రంథమును జదువఁగోరికగలవారల యుల్లాసమును మఱింత ప్రేరేచునట్లుగా నిందు సుందరములగు మహాభక్తశిఖామణుల దివ్యమంగళ విగ్రహము లచ్చటచ్చటఁ గానంబడుచుండుటచే నిది పఠించువారికి పరమానందము నాపాదించుచుండును.

గానభాస్కరము వెల రూ 7-0-0

ఇందు సంగీతసంబంధమైన పూర్వగ్రంథముల రహస్యములను క్రోడీకరించి వ్రాయఁబడి యున్నది. ఇదిగాక వాగ్గేయకారులైన త్యాగరాజయ్య, పట్నము సుబ్రహ్మణ్య అయ్యర్, ముత్తుస్వామి దీక్షితులు, పల్లవిగోపాలయ్య, శేషణ్ణ మొదలగు కీర్తికాంతులు చేసిన 125 కీర్తనలు స్వరతాళములతో నున్నవి. పల్లవి, తానములు, భావశాస్త్రము మొదలుగాగల విషయము లిందు గలవు.

త్యాగరాజస్వామి కీర్తనలు 6 భాగములు మొత్తము కీర్తనలు 718 వెల రూ 3-0-0

శ్రీ త్యాగరాజ హృదయము

ప్రతి పుస్తకము సుమారు 580 పుటలు గల నాలుగు సంపుటములుగ మంచి గ్లేజు కాగితములో ముద్రింపఁబడి మేలు బైండు చేయఁబడియున్నది. 4 సంపుటములు గల సెట్టు 1 కి ధర రూ. 16 సంపుటము ఒకటింటికి రూ 4

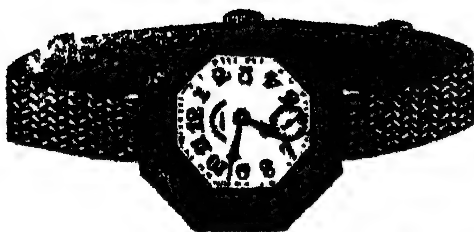
సంగీతసుధాంబుధి వెల రూ 3-0-0

ఇందు సంగీతలక్షణములును, ప్రథమాభ్యాసపద్ధతులును, నాదుకొని యుండు [illegible] రాగముల [illegible] క్రమములును, త్యాగయ్య, దీక్షితులు, శ్యామాశాస్త్రులు, సుబ్బరామయ్య, గోపాలదాసు, పురందరదాసు, నారాయణతీర్థులు, తరంగంబాడి పంచనాదయ్య, సదాశివరావు మొదలగు సుమారు 36 పూర్వప్రసిద్ధ వాగ్గేయకారుల [illegible] కీర్తనలు, జావళ్లు మొదలగునవియును, గత్యాల కోప్యమైన [illegible] ఇంగ్లీషు [illegible] (Delicious all ce. any) లలిత మిశ్రమములును, స్వరములతో అందరికి సులభముగ గ్రహ్యమగునటుల వ్రాయఁబడియున్నవి.

ఎం ఆదిఅండు కంపెని, పుస్తకవ్యాపారులు, (అప్పా [illegible]) 11/286. ఎస్. నైడ్, మదరాస్.

ఆంధ్రదేశములో ప్రఖ్యాతిగాంచిన యమ్. హెచ్. రావు అండు సన్సు

వారి గడియారములు

మిగుల చౌక—నాణ్యమైనవి—చిరకాలము పనిచేయును

మీకు చేతివాచీలు గాని— జేబు వాచీలుగాని

[illegible] కలములుగాని—సులోచనములు గాని— చలువ

జోళ్లుగాని కావలసిన యెడల

ధరలు తెలుపు క్యాటలాగు కొఱకు వ్రాయుడు

క్యాటలాగు లుచితముగా పంపుదుము

వాచీలు చక్కగా మరమ్మతు చేయబడును—స్విట్జర్లాండు దేశములో పనినేర్చికొని—సర్వవిధముల నిపుణులైన ఆంగ్లేయ విశారదులచే గడియారముల మరమ్మతులు చేయబడుచున్నవి.

సరియైన మరమ్మతు—మంచివాచీలు—మంచి పౌంటెనుకలములు మాయొద్దనుండి వి. పి. పోష్టుద్వారా తెప్పించుకొని లాభము పొందుడు.

యమ్. హెచ్. రావు అండు సన్సు,

తపాలపెట్టె నెం. 29, కాకినాడ.

శ్రీ శివాభ్యాం నమః

శ్రీ రక్తాక్షి సంవత్సర సిద్ధాన్త పంచాంగం

శ్లో॥ శ్రీకల్యాణగుణావహం రిపుహరం దుస్స్వప్న దోషాపహం । గంగాస్నాన విశేష పుణ్యఫలదం గోదానతుల్యం నృణాం ।
ఆయుర్వృద్ధిద ముత్తమం శుభకరం సంతాన సంపత్ప్రదం । నానాకర్మసుసాధనం సముచితం పంచాంగ మాకర్ణ్యతామ్॥

ఆంధ్ర పత్రిక

దిన పత్రిక

చందా సం॥కు	రు.	24-0-0
,, 6 నెలలకు	,,	12-0-0
,, 3 ,,	,,	6-4-0
,, 1 ,,	,,	2-2-0

వార పత్రిక

చందా సం॥కు	రు.	4-0-0
సంచిక సహా	,,	5-0-0
ప్రత్యేకసంచిక	,,	2-0-0

అమృతాంజనము

లోకప్రసిద్ధి కెందిన

ఏ వ్యాప్యౌ త ము.

సకలవిధములైన

తలనొప్పుల మానును.

శరీరమున కలుగు అన్ని

నొప్పులకు సంజీవివంటిది.

అన్ని మందులదుకాణముల

లోను దొరకగలదు.

వెల బుడ్డి 1 కి రు. 0-10-0

ఈ పంచాంగము

శ్రౌతస్మార్తక్రియాకలాపజ్ఞులును జ్యోతిష్యుల సంకీర్తనపూర్వకశాంతులు నగు

బ్రహ్మశ్రీ వల్లభారాధ్యులవారి పుత్రులైనదాను - బ్రహ్మశ్రీ, కప్పా వేంకటకృష్ణశాస్త్రి గారు,

యా. నాగేశ్వరశాస్త్రులవారి ప్రియశిష్యులైనదాను నగు

కనకయ్యా సిద్ధాంతి గారిచే గణింపబడి

ఆంధ్రపత్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపబడినె.

ఫలితాంశము

ఈ సంవత్సర చైత్ర వైశాఖమాసములయందు అచ్చటచ్చట ఖండవృష్టియు గాడ్పులును కలుగును. జ్యేష్ఠాషాఢ మాసములయందు అత్యంతవాయువులతో కూడిన యెండలుకలిగి కించిత్స్వల్పవరంగా వర్షము కలుగును. శ్రావణ భాద్రపదములయందు కొన్ని స్థలములయందు మధ్యవృష్టియు కొన్నిస్థలములయందు సువృష్టియు కలుగును. ఆశ్వీజ కార్తీకములయందు సర్వోపయుక్త సువృష్టియు కలుగును. పశునాయకుడు బలరాముడు అగుటచే పశువులు తృణసమృద్ధి గలిగియుండును. కృష్ణధాన్యములు చక్కగ ఫలించును. చందన అగరు కస్తూరి ముత్యము పగడము రక్తవస్త్రములకు ధరలు గలిగియుండును. సుగంధ వస్తువులు నిర్గంధవస్తువులు ఫలపుష్పములు అభివృద్ధికలిగియుండును. శ్రావణ శుద్ధ ౧౫ లు సంపూర్ణ చంద్రగ్రహణమున్నూ మాఘ శు ౧౫ లు త్రిపాదాధిక చంద్రగ్రహణమున్నూ కలుగును. మార్గశిర శు ౧౨ లు ప్రభృతి పుష్య శు ౧౧ ల పర్యంతం గురు మౌఢ్యమున్నూ జ్యేష్ట బ ౧౧ లు ప్రభృతి ఆషాఢ శు ౯ ల పర్యంతం శుక్రమౌఢ్యమున్నూ పునః ఫాల్గుణ బహుళ ౭ లు ప్రభృతి అమావాస్యాంతం శుక్రమౌఢ్యమున్నూ కలుగును. కార్తిక బ ౮ లు పుష్కరవాహినీ పుష్కరప్రవేశము కలుగును. వర్షము హెచ్చుగా కురియును. పంటలు ఐదువీసముల కొక్కుడు ఫలించును. క్రూరగ్రహాది పత్యములు ఎక్కువగా కలుగుటవల్ల జనులు చోర అగ్ని సోపద్రవాది బాధలుకలిగియుందురు. పరస్పర వైరములు ప్రబలియుండును.

స్వస్తి సర్వజనాః సుఖినోభవంతు శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ గురుభ్యోనమః.

అబ్దత్రయవివరణం। అస్మిన్ దేశే లోకవ్యవహారార్థం చాంద్రమానాబ్దో గ్రాహ్యః. శేషాచలస్య దక్షిణదేశే సౌరమానాబ్దో గ్రాహ్యః. వింధ్యస్యోత్తరదేశే బార్హస్పత్యమానాబ్దో గ్రాహ్యః సర్వత్ర సమోదయవర్షం గ్రాహ్యం. చాంద్రమానేన అయం రక్తాక్షినామ సంవత్సరః. సౌరమానేన యేత త్సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౭ అష్టమీ పర్యంతం రుధిరోద్గారినామ సంవత్సరః తదుపర్యబ్దాంతం రక్తాక్షినామ సంవత్సరః. బార్హస్పత్యమానేన ధాతనామ సంవత్సరః. సమోదయవశాదబ్దప్రభృతి పుష్య శు ౧౧ ఏకాదశీ పర్యంతం వైశాఖ్యబ్దః. తదుపర్యబ్దాంతం జ్యేష్ఠాబ్దః. అస్య సమస్తకల్యాణగుణభాజనస్య శ్రౌతస్మార్త నిత్యనైమిత్తిక కామ్య కర్మానుష్ఠానక్రియా తంత్రజ్ఞాన వ్యవహార హేతుభూతస్య శ్రీ రక్తాక్షినామ సంవత్సరస్య సృష్ట్యాదిగత సౌరాబ్దాః ౧౯౫ కో. ౫౮ లక్ష ౮౫ వేల ౦౨౫ కల్యాదిగతాబ్దాః ౫౦౨౫, శాలివాహన శకగతాబ్దాః ౧౮౪౬ ప్రభవాదిగతాబ్దాః ౫౭ హూణశకాబ్దాః 1924-25 ఫసలి ౧౩౩౩-౩౪ హిజరి ౧౩౩౪ అస్య రక్తాక్షినామ సంవత్సరస్య ఆద్యబ్రహ్మణః సౌరసిద్ధాంతమార్గేణ పరమాయుషః శతార్థం గతం. అనంతరం ప్రథమవర్షే ప్రథమమాసే ప్రథమదివసే అహ్నః త్రయోదశఘటికాః ద్విచత్వారింశత్ విఘటికాః గతాః.

అస్య రక్తాక్షినామ సంవత్సరస్య రాజాది నిర్ణయః

రాజా—శనిః	రసాధిపః=శుక్రః
మంత్రీ=రవిః	నీరసాధిపః=కుజః
సేనాధిపః=శనిః	పురోహితః=బుధః
సస్యాధిపః=బుధః	పరీక్షకః=కుజః
ధాన్యాధిపః=చంద్రః	గణకః=గురుః
అర్ఘాధిపః=శనిః	గ్రామపాలకః=శనిః
మేఘాధిపః=శనిః	దైవజ్ఞాధిపః=శుక్రః
	పశునాయకః=బలభద్రః

అస్మిన్నబ్దే శశినామకో మేఘః మేఘో వాయవ్యదిగ్భాగే మేఘస్యోత్పత్తిః. మేఘ ఫలం॥ శ్లో॥ అనిలే వాయుమేఘశ్చ మహాఘోరం మహాభయం। ఫలంతి సర్వధాన్యాని - వాయుమేఘస్య లక్షణం - యేకాఢక పరిమితవృష్టిః - తత్ఫలం - యేకాఢకే సువృష్టిః ఆఢక ప్రమాణం॥ శ్లో॥ వస్తిరయోజనవిస్తీర్ణం శతయోజన మాయతం ఆఢకస్య ప్రమాణంతు దేవమానేన గణ్యతే। శ్లో॥ దశభాగాః సముద్రేషు దగ్ధభాగాః పర్వతేషుచ భూమౌతుభాగాః చత్వారః వాసవేన వినిశ్చితాః॥

అథవర్ష ధాన్యాదయో లిఖ్యంతే

వర్షం ౨ ధాన్యం ౫ శీతం ౯ తృణం ఉష్ణం ౧ మారుతం ౨ ప్రజావృద్ధి ౧౫ ప్రజాక్షయః ౧౫ రాజవిద్వేషం ౧౧ ఉగ్రం ౫ పుణ్యం ౫ పాపం ౫ వ్యాధయః ౫ తదుపశమనం ౩ ఆచారం ౨ అనాచారం ౭ జనాని ౧౧ మరణాని ౫ జనోపద్రవః ౧౩ దేశస్వాస్థ్యం ౧౩ చోరభయం ౯ చోరనాశః ౩ అగ్నిభయం ౨ తన్నాశః ౩ దుష్టనిగ్రహః ౨ శిష్టపరిపాలనం ౧౧ సుఖం ౨ దుఃఖం ౨ మహోత్పాతః ౧౧ క్షుత్ ౧౩ తృష్ణా ౫ నిద్రా ౧ ఆలస్యం ౯ ఉద్యోగః ౧ శాంతిః ౧ క్రోధం ౯ దంభః ౯ మిత్రత్వం ౨ మిత్రభేదః ౫ ధననివృత్తిః ౨ ఫల నివృత్తిః ౧౧ ఉత్సాహః ౧౩ అతివృష్టిః ౧౫ అనావృష్టిః ౧౩ శలభబాధా ౩ మూషకబాధా ౨ శుకబాధా ౧౩ స్వచక్రభయం ౯ పరచక్రభయం ౫ జ్ఞానం ౫ అజ్ఞానం ౩ కాపట్యం ౫ నిష్కాపట్యం ౯ ధార్మికత్వం ౧౨ అధార్మికత్వం ౧ సత్యం ౧౫ అసత్యం ౧ దయ ౧౫ నిర్దయ ౯ విశ్వాసః ౩ అవిశ్వాసః ౧ న్యాయః ౨ అన్యాయః ౨ కామం ౧౯ లోభం ౧౨ మోహం ౫ మదం ౧౨ మాత్సర్యం ౧౩ భోగం ౨ మనోవేదనా ౧౧ భయం ౧౫ ద్వేషం ౧౯ శౌర్యం ౧౨ ప్రతిష్ఠా ౧౫ అప్రతిష్ఠ ౨ సస్యవృద్ధిః ౯ తన్నాశః ౫ పశువృద్ధిః ౨ తన్నాశః ౧౧ అశ్వవృద్ధిః ౧౧ తన్నాశః ౫ గజస్య ౩ తన్నాశః ౯ మశకస్య ౫ తన్నాశః ౩ మత్కుణస్య ౨ తన్నాశః ౫ కుక్కుటస్య ౨ తన్నాశః పిపీలికాయాః ౧౧ తన్నాశః ౫ వృశ్చికస్య ౧౩ తన్నాశః ౧౭ మక్షికస్య ౯ తన్నాశః ౩ పక్షిణః ౯ తన్నాశః ౩ శుకవృద్ధి ౫ తన్నాశః ౩ గోమాయువః ౩ తన్నాశః ౩ ఉష్ట్రస్య ౧౧ తన్నాశః ౫ ఛాగస్య ౯ తన్నాశః ౧౧ శ్వానస్య ౯ తన్నాశః ౧౫ మహిషస్య ౩ తన్నాశః ౯ మృగస్య ౧౧ తన్నాశః ౧౫ గోవృద్ధిః ౩ తన్నాశః ౯ వృకస్య ౧౫ తన్నాశః ౩ మూషకవృద్ధిః ౧౯ తన్నాశః ౧౨ వ్యాఘ్రస్య ౫ తన్నాశః ౧౨ భల్లూకస్య ౧౩ తన్నాశః ౧౨ సర్పస్య ౧౧ తన్నాశః ౧౫ గార్దభస్య ౧౯ తన్నాశః ౧౨ ద్రుమస్య ౧౫ తన్నాశః ౧౫ విప్రస్య ౧౩ తన్నాశః ౧౧ క్షత్రియస్య ౧ తన్నాశః ౫ వైశ్యవృద్ధి ౧౧ తన్నాశః ౨ శూద్రస్య ౩ తన్నాశః ౧౧ మ్లేచ్ఛస్య ౨ తన్నాశః ౫ సంకరస్య ౧ తన్నాశః ౫ వజ్రం ౧౫ వైడూర్యం ౩ మరకతం ౫ మాణిక్యం ౫ గోమేధికం ౧౧ పుష్యరాగం ౩ ఇంద్రనీలం ౧౧ ప్రవాళం ౧౧ మౌక్తికం ౯ సువర్ణం ౨ రజతం ౯ తామ్రం ౧౩ కాంస్యం ౧౧ లోహం ౩ అయోవస్య ౧౫ సీసం ౩ త్రపు ౫ విద్యుత్ ౭ శిలావర్షం ౬ ఘనగర్జితం ౮.

అథ సంవత్సరఫలాని లిఖ్యంతే

చాంద్రమానాబ్దఫలం—శ్లో॥ రక్తాక్షివత్సరే సస్యవృద్ధిః వృష్టిరనుత్తమా। ప్రేక్షంతే సర్వదాన్యోన్యం రాజానో రక్తలోచనాః- ఇదం ఫలం అబ్దప్రభృతి ఆవత్సరాంతం.

సౌరమానాబ్దఫలం

శ్లో॥ ఆహవేన హతాః సర్వే భూపాలాగ్రస్థరాజనాః। తథాపి తత్రజీవంతి రుధిరోద్గారివత్సరే. ఇదంఫల మబ్దప్రభృతి చైత్రశుద్ధ ౭ పర్యంతం - తదుపర్యబ్దాంతం రక్తాక్షినామ సంవత్సరఫలం పూర్వముక్తం. బార్హస్పత్యమానేన। ధాతృనామ సంవత్సరఫలం. శ్లో॥ ధాత్రీధాత్రీతలే కానామభయాచ ఫలప్రదా। ధాత్రబ్దేధరణీనా ధా

అమృతాంజనము బాములకన్నిటికి రామబాణమువంటిది

పరస్పర జనోత్సుకాః॥ గురూదయాబ్దఫలం॥ శ్లో॥ గురూదయనశాత్ వైశాఖాబ్దఫలం॥ శ్లో॥ వైశాఖే ధర్మనిరతాః రాజాన స్సప్రజాశ్చ్యశం। విప్రత్తి స్సర్వసస్యానాం అర్ఘ్యారోగ్యక్షేమేనః। ఇదంఫలం అబ్దప్రభృతి - ప్రుష్య శుద్ధ ౧౧ ల పర్యంతం - తిమపర్యబ్దాంతం జ్యేష్ఠాబ్దఫలం॥ శ్లో॥ జ్యేష్ఠాబ్దే నర్మమార్గస్థాః పీడితా శ్చనృపాఃపరైః। కృత్తికుల్యలతాభివృద్ధిః ధవేత్సస్య వినాశనం॥ ఇదంఫల మాపత్పరాంతం.

అథ రాజాదీనాం ఫలాని లిఖ్యంతే — శ్లో॥ మహార్ఘు మత్యల్పతరావవృష్టిః అధర్మయుక్తావన జాఃకృత్తాః - తేనీచకశ్మ స్వపిసంచగంతి। శ్లేష్మాదిశానాం సుఖమప్పవే శనాం - ఇదంఫలం సౌరాష్ట్ర విదర్భదేశయోః ప్రశస్తం.

మంత్రిణః రవేః ఫలం॥ శ్లో॥ రాష్ట్రాణవోస్యవైరత్వ మహావృష్టిస్తు సంగరం అధర్మ నిరతాస్సర్వే ధాన్యసస్యచ మంత్రిణః. ఇదం ఫలం పాంచ్రకళింగదేశయోః ప్రశస్తం॥

సేనాధిపతేః శనేఃఫలం - శ్లో॥ అధర్మిష్ఠాః నృపాస్సేనాహీనాః పాపకృతోనరాః। పరిస్పరం క్రోధకృచ్చ సేనాధ శేశ వైశ్యతి॥ ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం॥

సస్యాధిపతేః బుధస్యఫలం॥ శ్లో॥ మధ్యవృష్టి ర్మందసస్యం మేఘావాతేన పీడితాః। త్రాసంతి మనుజాన్నిత్యం। బుధేసస్యాధి॥ ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం॥ ధాన్యాధిపతేః చంద్రస్యఫలం॥ శ్లో॥ బహుక్షీరప్రదాగావః। సర్వేవ్యాధి వివర్జితాః। సుభిక్షం సమమవర్షం - చంద్రేధాన్యాధిపేసతి। ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం। అర్ఘాధిపతేః శనేఃఫలం॥ శ్లో॥ వృష్టిస్తు మధ్యార్ఘ్య తాశనాచేత్ ఆతంక చోరాగ్నియుతా మహీస్యాత్ శని ఛవే, దన్న సమృద్ధిరల్పాకృష్టాని ధాన్యాని ఫలంతి నూనం. ఇదంఫలం ఆంధ్రదేశే ప్రశస్తం॥ మేఘాధిపతే శ్శనేఃఫలం॥ శ్లో॥ మధ్యసస్య మనర్ఘుంచ। ఖండవృష్టిస్తు జాయతే। కృష్ణధాన్యసమృద్ధిశ్చ। మందే మేఘాధిపేసతి। ఇదంఫలం సర్వదేశేషు ప్రశస్తం రసాధిపతేః। శుక్రస్యఫలం॥ శ్లో॥ సుగంధవస్తూని సితేరసేశే న్సుగంధవస్తూ నిరసాధికాని। క్షీరాణి సర్వాణిచ కందమూల ఫలాని పుష్పాణి బహూని విస్యుః॥ ఇదంఫలం కొంకణ మగధ దేశయోః ప్రశస్తం। నీరసాధిపతేః కుజస్యఫలం॥ శ్లో॥ చందనాగరు కస్తూరీ ప్రవాళం రక్తవాససాం। అర్ఘవృద్ధ్యా ప్రజాయంతే। భౌమే నీరసనాయకే. ఇదంఫలం మాళవదేశే ప్రశస్తం॥ పురోహితస్య బుధస్యఫలం॥ శ్లో॥ పురోహితే యాధాసౌమ్యే। బుద్ధియుక్తాః పురోహితాః। ప్రజానాంసుఖ మత్యంతం రాజాన స్సుఖసంచయాః॥ పరీక్షకస్య కుజస్యఫలం॥ శ్లో॥ చోరాగ్నిశస్త్రబాధాచ ఫలితార క్తజాతయః॥ రక్తద్రవ్య సమృద్ధిస్స్యాత్ పరీక్షే యాభూసుతే। గణకస్య గురోఃఫలం॥ శ్లో॥ గణకేతు సురాచార్యే గణకా స్సౌమ్యబుద్ధయః। నరాణాం సుఖమత్యంతం ద్విజాశ్చాధ్వరతత్పరాః॥ గ్రామపాలకస్య శనేఃఫలం॥ శ్లో॥ ఈతిభీతి యుతా లోకాః చోరబాధా సమాకులాః। ఫలంతి కృష్ణధాన్యాని మందేచే ద్గ్రామపాలకే। దైవజ్ఞస్య శుక్రస్యఫలం॥ శ్లో॥ సీతియుక్తా స్సదావి ప్రాఃసర్వకర్మసమన్వితాః। రాజామంత్రి వినాశస్స్యాద్ దైవజ్ఞే భృగునందనే। పశునాయకస్య బలభద్రస్యఫలం॥ శ్లో॥ సువృష్టి స్సర్వదేశానాం। తృణసస్యసమృద్ధయః॥ మధ్యదేశే సుభిక్షంచ। రామ శ్చేత్పశు నాయకః॥ ఇమాని పురోహితాదీనాం ఫలాని సకలదేశేషు ప్రశస్తాని॥

అథ ఆర్ద్రాప్రవేశ కాలఫలాని లిఖ్యంతే— ఏతత్సంవత్సర జ్యేష్ఠ బ ౯ సహిత మందవాసరే ధనిష్ఠా నక్షత్రే విష్కంభనామయోగే। కౌల వాకరణే సూర్యోదయాదిపంచదశ ఘటికా పంచాశద్విఘటికానాం భోగసమయే। ఘ ౧౫-౫౦ భానోరార్ద్రానక్షత్రే ప్రవేశత్వాత్ తత్ఫలాని లిఖ్యంతే॥ తిథిఫలం॥ పంచమ్యాంశుభ దంభవేత్; వారఫలం; మందే మందఫలంవిదుః॥ గ్రంథాంతరే-శ్రుగవారే అర్ఘ నాశః; నక్షత్రఫలం వాసవక్షేతు॥ ధరణీ సంపూర్ణ ఫలదాయినీ, యోగఫలం; విష్కంభే జలసంపూర్ణం॥ కరణఫలం। కౌలవే వృష్టి కృత్సదా; కాలఫలం దివార్ద్రాసస్య నాశాయ; గ్రంథాంతరే॥ పూర్వాహ్ణకాలే జగతోవిపత్తిః మధ్యందినే చాల్పతరాచ వృష్టిః; ధరణ్యాది మణ్మండలఫలం। ధరణ్యాది మణ్మండలే చంద్రమసః మమ్మండలే విద్యమానత్వాత్ క్షేమంభవతి।

మేషసంక్రాంతి ఫలాని లిఖ్యంతేః ఏతత్సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ ౭ సహిత మందవాసరే సూర్యోదయాద్యేకపంచాశ్ ఘటికా చతుశ్చత్వారింశ ద్వి ఘటికాభోగసమయే। భానోర్మేషరాశౌ ప్రవేశత్వాత్ తత్ఫలం॥ కాలఫలం॥ శ్లో॥ రాత్రౌ సస్యాభివృద్ధి స్స్యాత్ క్షేమారోగ్యం సుభిక్షకృత్॥ గ్రంథాంతరే॥ నిశి ప్రవృద్ధిః; వారఫలం॥ మందవారే స్వల్పవృష్టి॥ పక్షాంతరే। శని కుజ గవివాసరే తు దుర్భిక్షం;

అథ ఫలచతుష్టయ విచారః॥ జ్యేష్ఠ శుద్ధ ౧ ప్రతిపద్యుక్త భౌమవార ఫలం॥ శ్లో॥ సుభిక్షయుక్తా శుభభీతికృచ్చ లోకాస్సదా న్యో న్యనృపాశ్చ కృద్ధాః॥ దగ్ధం పురగ్రామవనా నగాంశ్చ జ్యేష్ఠాది భూమాసుదినే మునీంద్రాః॥ ఆషాఢ శు ౯ యుక్త సోమవార ఫలం। అతివృష్టిః ఆషాఢ శు ౯ యుక్త స్వాతీనక్షత్రఫలం॥ ఆషాఢే శుక్లపక్షేతు నవమీస్వాతిసంయుతా। వాయుస్సర్వత్రసంవాతి భూమౌబీజం నవాపయేత్. తత్కృష్ణపక్షరోహిణీయుక్త కాదశీఫలం। ఆషాఢే కృష్ణపక్షేతు రోహిణ్యేకాదశీ యుతా। మధ్యవృష్టి ర్మందసస్యం మధ్యార్ఘ్యం ధరణీతలే॥ ఏత త్ఫలచతుష్టయం చాంద్రమానేన ప్రశస్తం

కుజచారః॥ అస్మిన్నబ్దే ఉదయనక్షత్రా పేక్షయా। ద్వాదశ నక్షత్రే కుజస్య వక్రత్వం సంభవత్వాత్ తద్వక్రం అశ్రుముఖం నామ భవతి॥ శ్లో॥ ద్వాదశైకాదశే ధిష్ణ్యే దశమేవా ప్రదీపకే। వక్రమశ్రుముఖం నామ। రసవృష్టి వినాశనం। కుజచారః। వైశాఖ శు ౧ ప్రభృతి। వైశాఖ బ ౧౨ ల పర్యంతం శ్రవణనక్షత్రే కుజస్యస్థితిః। చైత్ర శు ౭ ప్రభృతి వైశాఖ శు ౧ ల పర్యంతం ఉత్తరాషాఢా నక్షత్రే కుజస్యస్థితిః। మార్గశిర బ 3 లు ప్రభృతి పుష్య శు ౧౧ ల పర్యంత ముత్తరా భాద్రానక్షత్రే కుజస్యస్థితిః॥ శ్లో॥ స్వాతిమిత్రేచ

అమృతాంజనము దురదను తొలగించును

శాద్రేవ ప్రాజాపత్యో న నిరాసువ । సంచరన్ జలదాన్ హంతి క్షో॥ సస్యాంతర్ధానం నయః॥

అథ బుధచారః ॥ శ్లో॥ సౌమ్యః శరత్రైశాఖే స్యందమః ప్రభూతేషు దృష్టో శుభగానాం జగతాం! కృత్తికా కర్మవ్యతీనాం ॥ శ్లో॥ ఇషూర్జమాసకగో ప్రాక్షే నేత్ర దుర్భిక్షకారకః । ఉదితో శ్యేష్ఠ స్తావకానాం ఫలలేషు శాస్త్రసదః. చైత్ర బ ౧౩ లు పశ్చాదస్తమయః । వైశాఖ శు ౧౩ లు ప్రాగుదయం । జ్యేష్ఠ బ ౪ లు ప్రాగస్తం । ఆషాఢ బ ౮ లు పశ్చాదుదయం శ్రావణ బ ౧౧ పశ్చాదస్తం । భాద్రపద శు ౧౩ లు ప్రాగుదయం । ఆశ్వీజ బ ౨ లు ప్రాగస్తం కార్తిక బ ౪లు పశ్చాదుదయం ఫాల్గుణ బ ౭ లు పశ్చాదస్తం ఫాల్గున శు ౯ ప్రాగుదయం మాఘ శు ౧౯ ప్రాగస్తం ॥

గురుచారః—అబ్దప్రభృతి కార్తిక బ ౩ ల పర్యంతం వృశ్చిక రాశిస్థితి తత్ప్రభృత్యాబ్దాంతం ధనుషిస్థితః। శ్లో॥ సంచారోద తానాం భూపానాం యుద్ధే జనపదక్షయః అనుష్టావృష్టి సస్యానాం దాంబరం కీట కోగజా॥ శ్లో॥ జీవేచాపగతేభీతి రీతి భూపభయం సహాత్ । అనుష్టావృష్టి రత్యుగ్రా పీడాని స్యాఃక్షితీశ్వరాః.

అథ శుక్రచారః—జ్యేష్ఠ బ ౧౧ లు పశ్చాదస్తం ఆషాఢ శు ౫ లు ప్రాగుదయంగతః ఫాల్గుణ బ ౭ ప్రాగస్తంగతః॥ శ్లో॥ ఉదయాస్తమయం యాతి శుక్లపక్షే యదాభృగుః। గజాశ్వ రాజపుత్రాణాం శోణితం పిబతే మహీ॥ శ్లో॥ ఉదయాస్తమయం యాతి కృష్ణపక్షే యదాసితః। గజాశ్వ రాజపుత్రాణాం వృద్ధిం సమరుతేస్వహాం॥ శుక్రః పునర్వసూనక్షత్రే అస్తమితః ఆర్ద్రానక్షత్రే ఉదితః; తత్ఫలం శ్లో॥ రౌద్రభాది చతుర్ధేషు ఉదయేచాస్తగే భృగౌ విప్రపీడా ప్రజాయంతే సస్యవృద్ధిః ప్రజాయతే పునఃపూర్వా భాద్రానక్షత్రే అస్తమితః॥ శ్లో॥ ధనిష్ఠాపంచ ఋక్షేషు భార్గవే దయాస్తగే నృపాణాం సహస్రాహుః సస్యవృద్ధిః ప్రజాయతే॥ జ్యేష్ఠమాఘే మార్గశీర్షే నభస్యే కార్తికే చేద్భార్గవస్యోదయాస్తౌ మార్గ్యేంద్వోర్ధ్వచ్ఛిన్న గోత్రనాశం వృష్టేర్నాశం పూర్వమాహు ర్మునీంద్రాః, సౌమ్యాత్ శుక్రో దయే తాపం॥

శనిచారః అబ్దప్రభృతి భాద్రపద శు ౨ పర్యంతం చిత్తానక్షత్రే వక్రగత్యాచ ఋజుగత్యాచ శనిస్థితః. తత్ప్రభృతి పుష్య బ ౩ ల పర్యంతం స్వాతినక్షత్రే స్థితః. తత్ప్రభృతి వర్షాంతం విశాఖానక్షత్రే స్థితః. ఆవత్సరాం తంతులా రాశౌశనిః స్థితః॥ శ్లో॥ శ్వప్రగోప్త్రి శిఖన స్త్రీ జనదిగ్రజ భాండవాదాత్ స్వాస్త్యర్క జన్యా తమానివ తుమాగధదేశ స్యాత్ ద్విదైవగోక్ష్మీ మాంజిష్ఠ లాక్షీకాసుంధ సస్యహా॥ శ్లో॥ ధటుష్టితే భానుసుతే సువృష్టి స్వస్థ్యాభివృద్ధి స్సుఖినోజనాశ్చ కాసుంభ లాక్షాగస కుంకుమాద్యాః స్వల్పోపజీవి ప్రకటాశ్చనష్టా। త్రినక్షత్ర సంచారఫలం శ్లో॥ ఏకర్క్ష చరోవర్షాత్ శుభదోద్వి భగతిశ్చ మధ్యమఫలదః త్రిభగతికధమ ఫలాని నకిం తదనయోపి నిర్దిష్టః.

అథ గురుశుక్రమౌఢ్య నిర్ణయః మార్గశిర శు ౧౨ లు సోమవాసర ప్రభృతి పుష్య శుద్ధ ౧౨ ల పర్యంతం గురుమౌఢ్యం జ్యేష్ఠ బ ౧౧ శుక్రవాసర ప్రభృతి ఆషాఢ శు ౫ ల పర్యంతం శుక్రమౌఢ్యం పునః ఫాల్గుణ బ ౭ లు ప్రభృతి ఆవత్సరాంతం శుక్రమౌఢ్యః శుభకార్యాణి త్యాజ్యాని.

[మకరసంక్రాంతి నిర్ణయః క్రియతే]

సంక్రాంతిః పుష్య బ ౩ సోమ భౌమవాసరే మఘానక్షత్రే అమృతసిద్ధియోగే సూర్యోదయాది సప్తవింశతి ఘటికా ౨౭-౭ భాగసంయుతే భానో మకరరాశి ప్రవేశాత్ తత్ఫలం॥ శ్లో॥ త్రిష్ణద్వియుఖం చైవ పంచవక్త్రం త్రినేత్రకం లంబకర్ణం దీర్ఘదంతం లంబఘ్రూమ దీర్ఘనాసికం॥ అష్టబాహుం ద్విపాదంచ విస్తృతం కృష్ణవర్ణకం స్త్రీరూపం సింహం సుప్తీసమం సంక్రాంతే ర్లక్షణమ్ - అన్యత్ఫురా ణస్య ..... తన్ఫలం। చోరనాశః; బిల్వోదకస్నానం-స్నానఫలం మహార్ఘతా; శ్వేతవస్త్రధారణం - తత్ఫలం ఆరోగ్యం; - కస్తూరీ గంధలేపనం - సౌఖ్యం స్త్రీభోగసుఖప్రాప్తిః - మాణిక్యాభరణధారణ ఫలం-సుభిక్షం - పున్నాగ పుష్పధారణ ఫలం యశోహానిః; సువర్ణ పాత్రే అన్నభక్షణ ఫలం సువర్ణపాత్ర ఫలం - దుర్భిక్షం; - రాజ పద్వ్యాగం; - అన్నఫలం - దుర్భిక్షంఫలాదం - నారికేళఫలభక్షణ ఫలం - మహార్ఘం - శ్వేతఛత్ర ఫలం - సదారోగ్యం - భిండి ఆయుధధారణం క్షుద్భయం; - సింహవాహన ఫలం - మహాద్భయం; కించిత్సుఖం చేష్టా - అశుభం నిద్రావస్థాఫలం అతివృష్టి వృద్ధిదః - పూర్వదిగ్గమనం - ఉద్ధేశానాం అరిష్టం ప్రకారాంతరే దక్షిణ దిగ్గమనం - తద్దేశేషు రాజవిద్వేషం తత్ కృష్ణపక్ష ఫలం॥ శ్లో॥ కృష్ణపక్షే యదాపుణ్యే నాశదగ్నిభిః సుభిక్షం క్షేమ మారోగ్యం జంతూనాం సుఖదాయప్రదం - తిథిఫలం - సుఖం - వారఫలం- భయం - వ్యాధిదుర్భిక్షం వినష్టం భయం - కాలఫలం - శూద్రారిష్టం - లగ్నఫలం - చంచలం - ముహూర్తఫలం - మహార్ఘం రాజపీడనం నక్షత్రఫలం - దక్షిణదేశానామరిష్టం - యోగఫలం - శుభఫలప్రదం కరణఫలం - దుర్భిక్షం॥ శ్లో॥ సంక్రాంతి పురుషోధార్య వస్త్రద్రవ్యం వర్ధితం వినాశం స్వర్గప్రయత్నేన వస్త్రద్రవ్యం నివృత్తయేత్. సంక్రాంతి పురుషోత్పత్తికాలే స్నానదానాదికం కార్యం. ఏవ మాలోచ్య నిత్యఫలం తృణాది సర్వసస్యాంతం పంచాంశాధికం ఫలం భవతి॥

అమృతాంజనము వాతనొప్పులకు వజ్రాయుధము

అథ సూర్యగ్రహణ నిర్ణయః క్రియతే:— కార్తిక బ ౮ ఇందు వాసరే సూర్యోదయాది ఏకవింశతి ఘటికా చతుర్దశ విఘటికాసాం కో ౫ ౨౧ ౧౮ సమయే సర్వముకీనాం - ఘటి... ప్రవేశః॥

అథ గ్రహణకాల నిర్ణయః క్రియతే:— ... శ్రావణ శుద్ధ ౧౫ ఇ సువావాసరే - ధనిష్ఠానక్షత్రే కేతుగ్రస్త సోమోపరాగః సంపూర్ణగ్రాసః । పింగళవర్ణః। ఆగ్నేయస్పర్శః వాయవ్య నిమీలనం ఈశాన్యోన్మీలనం । నైరుతి మోక్షః। అస్తమయాది స్పర్శకాల ఘటికా విఘటికాః ౧౪ ౨౦ నిమీలనకాల ఘటికా విఘటికాః ౧౭-౧౭

మధ్యకాల ఘటికా విఘటికాః ౧౯-౫
ఉన్మీలనకాల ఘటికా విఘటికాః ౨౦-౫౦
మోక్షకాల ఘటికా విఘటికాః ౨౩-౩౩
బింబాదర్శనకాల ఘటికా విఘటికాః ౩-౩౯
ఆద్యంత పుణ్యకాలః ౯-౧౩

గ్రహణమాసఫల ॥ శ్లో॥ మాఘ ఫాల్గుణ చైత్రేషు జ్యేష్ఠ శ్రావణమాసయోః - సర్వగ్రాసోర్క - ఇందుర్వా రాజరాష్ట్రవినాశనం - అయనఫలం ద్విజాతీనాం అరిష్టం గ్రాసఫలం॥ శ్లో॥ సర్వగ్రస్తౌ చంద్రసూర్యౌ క్షుద్వ్యాధ్యగ్ని భయప్రదౌ ధనిష్ఠానక్షత్రే గ్రహణ సంభవాత్ మాహేంద్ర మండల ఫలం॥ శ్లో॥ మాహేంద్రమండలే గ్రస్తే గ్రహణం చంద్ర సూర్యయోః। రాష్ట్రం సుభిక్షమారోగ్యం ప్రజానాం సుఖదం భవేత్. పర్వఫలం - ఇంద్రపర్వం - సస్యవినాశః - రాజ్ఞాం కలహప్రదం - వర్ణఫలం - దుర్భిక్షం ధనిష్ఠానక్షత్రజాతానాం మకరకుంభ మేష వృషభమిథున కటకరాశిషు జాతానాం ధనిష్ఠానక్షత్రే గ్రహణసంభవాత్ పీడాకరత్వాత్ యథావిధి శాంతిః కర్తవ్యా। ప్రకారాంతరేణ మకర తులామిథున కుంభరాశి జాతానాం యథావిధిశాంతిః॥ శ్లో॥ జన్మత్రిషష్ఠసప్తాంక దశమస్థే నిశాకరే। దుష్టోపి ప్రభో గ్రాహః జన్మర్క్షే నిధనేపి చ। యన్నక్షత్రగతో రాహుః గ్రసతే శశిభాస్కరౌ। తజ్జాతానాం భవేత్పీడా యే నరాః శాంతివర్జితాః॥ శ్లో॥ సూర్యస్య సంక్రమే వాపి గ్రహణం చంద్ర సూర్యయోః। యస్య త్రి జన్మనక్షత్రే తస్య రోగో భవామృతిః॥ శ్లో॥ త్రిజన్మనక్షత్రం నామ। జన్మనక్షత్రం పూర్వోత్తరక్షం వా త్రి జన్మనక్షత్ర మితిజ్ఞేయం। కేచిదభిప్రాయాః జన్మదశమ ఏకోనవింశతి తారా ఇతి॥ శ్లో॥ త్రిషడ్దశాయోపగతం నరాణాం శుభప్రదం స్యాద్గ్రహణం రవీంద్వోః॥ ద్విసప్తనందేషు చ మధ్యమం స్యాత్ శేషేష్వనిష్టం కథితం మునీంద్రైః॥ జన్మరాశిర్నామ జన్మ కాల చంద్ర స్థితరాశి రితి ప్రాజ్ఞైః జ్ఞేయం నతు జన్మలగ్నమితి శ్రాద్ధవిషయే భోజనవిషయేచ త్రివాక్యరీత్యా యామపర్యంతం సావకాశః॥

అథ పునః మాఘ శు ౧౫ భానువాసరే ఆశ్లేషానక్షత్రే రాహు గ్రస్త చంద్రోపరాగః। ఏకాదశాంశాధిక కించిన్న్యూన ద్వాదశాంశ గ్రాసః కృష్ణవర్ణః। ఆగ్నేయస్పర్శః నైరుతి మోక్షః సూర్యాస్తమయాది

స్పర్శకాల ఘటికా విఘటికాః ౨౦-౯
మధ్యకాల ఘటికా విఘటికాః ౨౩-౫౪
మోక్షకాల ఘటికా విఘటికాః ౨౭-౩౮
ఆద్యంత పుణ్యకాల ఘటికా విఘటికాః ౭-౨౯

ఏతస్మిన్ మాసే గ్రహణసంభవ విషయ మాస ౦ శ్రావణమాస గ్రహణే లిఖితత్వాత్ విస్తరః తత్ర ద్రష్టవ్యం - వర్ణఫలం- చంద్రసూర్యోపరాగేతు కృష్ణవర్ణేన సంయుతౌ। శూద్రారిష్టం మహార్ఘం చ। అతివృష్టి ర్నిగం తే ॥ అయనఫలం - సౌమ్యాయనే - విప్రభూపానాం హాని। గ్రాసఫలం॥ శ్లో॥ త్రిపాదగ్రస్త సూర్యేందోః। అనావృష్టిర్భవే ద్ధ్రువం॥ వారుణమండల ఫలం॥ శ్లో॥ వారుణే సర్వ జంతూనాం క్షేమం రాజ్ఞామశోభనం ఇంద్రపర్వ ఫలం సస్యవినాశః - రాజ్ఞాం కలహప్రదం చ ఆశ్లేషానక్షత్ర జాతానాం కటక సింహ తులా వృశ్చిక ధనుర్మకర రాశి జాతానాం చ॥ ప్రకారాంతరేణ - కటక సింహ వృషభ జాతానాం చ। పునః ధనూరాశి జాతానాం చ। యథావిధి శాంతిః కర్తవ్యా। భోజనవిషయేచ శ్రాద్ధాదివిషయేచ్ఛ పూర్వవత్ నిస్సందేహః॥ అథ చాంద్రార్ఘాః చైత్ర వైశాఖ జ్యేష్ఠ భాద్రపద ఆశ్వీజ పుష్య మాఘ ఫాల్గుణ మాసేషు సమార్ఘః। ఆషాఢ కార్తికమాసయోః అత్యర్ఘః శ్రావణమార్గశిర మాసయోః మహార్ఘః. అథ సౌరార్ఘ విచారః. మేష వృషభ కటక సింహ మాసేషు సమార్ఘః। మిథునకన్య తుల వృశ్చికధను మకర కుంభ మాసేషు సమార్ఘ ఏవ మీనే అత్యర్ఘః॥

అథ కందాయఫలాని లిఖ్యంతే

అ	భర	కృ	రోహి	మృ	ఆ	పున	పుష్య	ఆశ్రే
౨	౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦	౩
మ	పుభ	ఉభ	హ	చి	స్వా	వి	అనూ	జ్యే
౫	౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౧	౪	౨	౦	౩	౧	౪	౨	౦
మూ	పూషా	ఉషా	శ్ర	ధ	శత	పూభా	ఉభా	రేవ
౦	౩	౬	౧	౪	౭	౨	౫	౦
౨	౦	౧	౨	౦	౧	౨	౦	౧
౩	౧	౪	౩	౦	౩	౧	౪	౨

అమృతాంజనమునకు సాటి వేరొకటి లేదు

శ్లో॥ ఆదిశూన్యే మహావ్యాధిః మధ్యశూన్యే మనోవ్యధా ।
అంత్యశూన్యే ఫలాస్వల్పం త్రిశూన్యే నిష్ఫలంభవేత్॥
విష మేత్వర్థలాభంస్యాత్ మేషు సమతాభవేత్ ।
శూన్యే శూన్యత్వ మాప్నోతి కందాయస్య ఫలం విదుః॥

అథ ఆదాయవ్యయాః.

మేష వృశ్చికయోః ౧౪-౧౪ వృషతులయోః ౪-౪ మిథున కన్యయోః ౧౭-౫ కటకస్య ౫-౫ సింహస్య ౪-౧౪ ధనుర్మీనయోః ౨-౪ మకరకుంభయోః ౫-౨ సర్వస్య ఆదాయః ౫౩ వ్యయః ౬

అశ్విన్యాదీనాం సంవత్సరఫలాని లిఖ్యంతే.

అశ్వి	పుష్య	స్వాతి	ఉత్తరాషాఢానాం	రాజపూజ్యం.
భర	ఆశ్రే	విశా	శ్రవణానాం	యుద్ధం
కృత్తిక	మఖ	అనూ	ధనిష్ఠానాం	భూషణం
రోహి	పూఫ	జ్యేష్ఠ	శతభిషానాం	రోగః
మృగ	ఉఫ	మూల	పూర్వాభాద్రాణాం	ఆయుష్యం
ఆర్ద్రా	హ	పూషా	ఉత్తరాభాద్రాణాం	అర్థలాభః
పున	చిత్త	అభిజిత్	రేవతీనాం	మనస్తాపం

అథ రాజపూజ్యావమానాని

	రాజపూజ్యం	అవమానం.		రాజపూజ్యం	అవమానం.
మేషస్య	౩	౬	తులాయాః	౭	౫
వృషభస్య	౬	౬	వృశ్చికస్య	౩	౨
మిథునస్య	౨	౨	ధనుషః	౬	౨
కటకస్య	౫	౨	మకరస్య	౨	౪
సింహస్య	౧	౫	కుంభస్య	౫	౪
కన్యాయాః	౪	౫	మీనస్య	౧	౭

అథ వర్షయోగాశ్చ తద్భంగాశ్చ లిఖ్యంతే

చైత్రమాసే రవి బుధ గురు శుక్ర శనీనాం దహన వాయూ చండ నాడిషు సంచారః కుజస్య జలనాడి సంచారః పురఃశుక్రవశాచ్చ బుధ శుక్రయోః మధ్యే యేకో వక్రీ యేకో ఋజుగమనాచ్చ అత్యంత వాయు సహిత ఖండవృష్టిః తత్రతత్ర భవతి.

వైశాఖమాసే రవి బుధ శుక్ర శనీనాం చండవాయు దహననాడిషు సంచారః బుధ శుక్రయోః సుధా నీరసనాడ్యోః సంచారః బుధ శుక్రయోర్మధ్యే యేకోవక్రీ యేకోఋజు గమనాచ్చ అత్యంత అతివ సహిత పశ్చిమ వాయుః తస్మాత్ తత్రతత్ర స్వల్పవృష్టి ర్భవతి

జ్యేష్ఠమాసే రవి బుధ గురు శనీనాం వాయుదహన చండ నాడిషు సంచారః తన్మధ్యేక్వచిత్కాలే రవి బుధయోః నీరసనాడీ సంచారః కుజ శుక్రయోః సుధాజల నీరసనాడిషు సంచారః పురః శుక్ర వశాచ్చ బుధ శుక్రయోర్మధ్యే యేకో వక్రీ యేకోఋజు గమనాచ్చ తన్మధ్యేకుజచలన వశాచ్చ అత్యంత పశ్చిమవాయు సహిత గ్రామాది ష్వేక్వచిద్దేశేవ క్వచిద్దేశే సామాన్య వృష్టిర్భవతి.

ఆషాఢమాసే గురుశనోర్వ్యాయుదహన నాడిషు సంచారః కుజ రవి శుక్ర బుధానాం జలమేఘ నీరస సుధా నాడిషు సంచారః తన్మధ్యే క్వచిత్కాలే బుధ శుక్ర సంయోగః శుక్రోదయశ్చ క్రూరగ్రహాణాం సౌమ్య నాడిషు సంచారః సత్యేపి శుక్రః తదుదయకాలే వక్రగ త్వాత్ సర్వదేశేషు సామాన్య వృష్టిశ్చ సస్యోపయోగస్య భవతి వాయు కాలసహిత ఇతిజ్ఞేయం.

శ్రావణమాసే కుజ బుధ గురు శుక్రాణాం సుధా మేఘ జల వాయు నీరసనాడిషు సంచారః గురు శనోః వాయుదహన నాడిషు సంచారో భవత్యపి తన్మధ్యే కుజ చలనవశాత్ మధ్యవృష్టి ర్భవతీ తివాచ్యం.

భాద్రపదమాసే గురు శనోః వాయు నాడీ సంచారః ఇతర గ్రహాణాం మేఘ జల అమృత నాడిషు సంచారవశాత్ బుధ శుక్ర యోః మధ్యే యేకోవక్రీ యేకో ఋజు గమనాచ్చ సువృష్టిః.

ఆశ్వయుజమాసే కుజ బుధ శుక్రాణాం సుధా జల నీరస మేఘ నాడిషు సంచారః బుధస్యక్వ చిత్కాలే దహనవాయు నాడిషు సంచారః క్వచిత్కాలే జల నీరస నాడీషు సంచారః రవేః. కించిత్ కాలే నీరసనాడి సంచారః కించిత్ కాలేదహన వాయు నాడిషు సంచారః గురుశనోః వాయు నాడిసంచారః తన్మధ్యే శనస్యస్తమ యాచ్చ శుక్రస్య పూర్వ దిశి మఘాపంచకను యోగవశాత్ వృష్టి ప్రతి బంధక కారణా సత్యేపి తేషాంచిత్ సుయోగవశాత్ సువృష్టిః భవతి.

కార్తీకమాసే రవి బుధ గురు శనీనాం వాయు చండదహన నాడీషు సంచారః కుజ శుక్రయోః మేఘ జల నాడిషు సంచారః తన్మధ్యే శనే రుదయ వశాచ్చ శుక్రస్య మఘాపంచకయోగ బలాచ్చ దేశ భేదేన సువృష్టి ర్భవతి.

మార్గశిర పుష్యమాసే వ్యాపిక్వచిత్ యోగబలాత్ వర్షయోగ మస్తీతి అవగంతవ్యం

అథ దేశారిష్టయోగాః.

వత్సరాది మారభ్య చైత్ర బ ౯ ల పర్యంతం గురు శుక్రయోః పరస్పరక దోషః అశ్వయుజ బ ౭ ల ప్రభృతి కార్తిక శు ౧౦ ల పర్యం తం బుధ మంద సంయోగ దోషః అశ్వయుజ బ ౪ ప్రభృతి కార్తిక బ ౪ ల పర్యంతం రవి మంద సంయోగదోషః పుష్య శు ౧౫ ల ప్రభృతి మాఖ శు ౯ ల పర్యంతం గురు శుక్రయోః సంయోగదోషః ఫాల్గుణ బ ౪ ల ప్రభృతి ఆవత్సరాంతం కుజ గుర్వోః సమసప్తకదోషః తేషాం ఫలాని లిఖ్యంతే॥ శ్లో॥ యదాగసౌరి సురరాజమంత్రిః యద్యేకరాశౌ సమసప్తకేవా అనంతలంకా పురిమధ్యదేశే క్షుద్బాధయం శస్త్రభయం నరాణాం॥ శ్లో॥ రవిమందా వేకరాశౌ నృపాణాం కలహంభవేత్, బుధ మందావేక రాశౌ దుర్భిక్షం వ్యాధిపీడనం॥ యద్యేక రాశౌ సురు భార్గవౌచేత్ గురోః కళత్రేన భృగుస్తు వక్రీ। సిద్ధం హియుద్ధం మను జాధిపానాం వృష్టే ర్వినాశం సముపైతి తద్వత్ మాఖ శు ౧ ప్రభృతి ఫాల్గుణ బ ౪ ల పర్యంతం కుజశనోః సమసప్తకదోషః॥

అమృతాంజనము అన్ని చోట్ల దొరకును

రామానుజీయ శ్రీవైష్ణవ తిరునక్షత్ర దినాని.

చిత్తిరై నెల	అశ్విని	మేషం	వడుగనంబిగారి తిరునక్షత్రం
	కృత్తిక	మేషం	కొయ్యల్కొండార్ తిరు
	ఆర్ద్ర	మేషం	యెంబెరుమానార్ తిరు
	పునర్వసు	మేషం	ముదలియాండాన్ తిరు
	,,	మేషం	నడ్రవ తిరుమఖనార్ తిరు
	చిత్త	మేషం	మధురకవుల తిరు
	హస్త	డిటో	దేవప్పెరుమాళ్ తిరు
వైయ్యాశి	స్వాతి	వృషభమాసం	అళహాసింగర్ తిరు
	స్వాతి	డిటో	పెరియతిరుమలనంబి తిరు
	విశాఖ	డిటో	నమ్మాళ్వార్ తిరు
	అనూ	డిటో	పెరియభట్టర్ తిరు
ఆని నెల	స్వాతి	మిథునమాసం	పెరియాళ్వార్ తిరు
	అనూ	డిటో	నాథమునుల తిరు
ఆడి నెల	పూర్వ	కటకమాసం	శ్రీ ఆండాళ్ తిరు
	ఉత్తరాషాఢ	డిటో	ఆళ్వాంగారు తిరు
	,,	డిటో	పుండరీకాక్షులు తిరు
ఆవణి నెల	రోహిణి	సింహమాసం	శ్రీ కణ్ణన్ తిరు
పెరటాశి	విశాఖ	కన్యామాసం	తిరుమలనంబి తిరు
	శ్రవణం	డిటో	వేదాంతదేశికుల తిరు
	శ్రవణం	డిటో	తిరువేంగడముడయాన్
	పుబ్బ	కటకమాసం	యదుగిరి నాచ్చియార్
అల్పిశి	కృత్తిక	తులామాసం	కూరకులోత్తమదాసన్ తి
	మూల	డిటో	మనవాళ మహామునులు తిరు
	పూషా	డిటో	సేనముదలియాళ్వార్ తిరు
	శ్రవణం	డిటో	పొయిఘయాళ్వార్ తిరు
	శ్రవణం	డిటో	పిళ్లలోకాచార్యర్ తిరు
	ధనిష్ఠ	డిటో	పూధత్తాళ్వార్ తిరు
	శతభిషం	డిటో	పేయాళ్వార్
కార్తిక నెల	కృత్తిక	వృశ్చికమాసం	తిరుమంగయాళ్వార్ తిరు
	కృత్తిక	డిటో	నంబిళ్ల గారి తిరు
	రోహిణి	డిటో	తిరుప్పాణియాళ్వార్ తిరు
మార్గళి	జ్యేష్ఠ	ధనుర్మాసం	తొండరడిప్పొడియాళ్వార్
	జ్యేష్ఠ	డిటో	పెరియనంబి తిరు
తైనెల	పుష	మకరమాసం	కుంబార్ తిరు
	మఖ	డిటో	తిరుముడిశియాళ్వార్
	హస్త	డిటో	కూరత్తాళ్వార్
మాశి	మృగ	కుంభమాసం	తిరుకచ్చినంబి తిరు
	పుష	డిటో	కులశేఖరాళ్వార్
	రోహిణి	డిటో	నంబెరుమాళ్లు
పంగుని	పుష్య	మీనమాసం	యతిరాజ సంపత్కుమారర్
	ఉత్తర	డిటో	శ్రీరంగనాచ్చియార్
	రేవతి	మేషమాసం	పెరియపెరుమాళ్ తిరు

ఇతి తిరునక్షత్ర నిర్ణయః

శ్రీమాధ్వపుణ్యదినాని

చైత్ర శు ౨ వేదవ్యాస తీర్థానాంపు
శు ౬ కవీంద్ర తీర్థానాం పుణ్యదినం
౧౩ సత్యవ్రత తీర్థానాం పుణ్య
బ ౩ వాగీశతీర్థానాం పుణ్య
బ ౧౩ సత్యవిజయ తీర్థానాంపు
వైశాఖ శు ౩ విద్యాధి రాజతీర్థానాం పుణ్యదినం
జ్యేష్ఠ శు ౩ సత్యసంధ తీర్థానాంపు
బ ౨ సత్యపూర్ణ తీర్థానాంపు
బ ౩ రఘువర్య తీర్థానాంపు
ఆషాఢ శు ౯ సత్యాధిరాజ తీర్థానాంపు
బ ౫ శ్రీజయ తీర్థానాంపు
శ్రావణ శు ౧ రాఘవేంద్ర తీర్థానాంపు
శు ౭ సత్యవర తీర్థానాంపు
భాద్రపద శు ౧౦ సత్యేష్టకామ తీర్థానాం పుణ్యదినం
బ ౩౦ మాధవతీర్థానాంపు
ఆశ్వీజ శు ౭ సత్యపరాయణ తీర్థానాంపు
కార్తిక శు ౧౦ సత్యవర తీర్థానాంపు
శు ౧౧ వేదనిధి తీర్థానాంపు
బ ౩ విద్యానిధి తీర్థానాంపు
బ ౧౮ పద్మనాభ తీర్థానాంపు
మార్గశిర శు ౧౧ సత్యనిధి తీర్థానాంపు
శు ౧౨ రఘునాథ తీర్థానాంపు
పుష్య శు ౧౨ రఘూత్తమ తీర్థానాంపు
బ ౬ సత్యకామ తీర్థానాంపు
౭ నరహరి తీర్థానాంపు
బ ౧౮ విద్యాధీశ తీర్థానాంపు
బ ౩౦ పురందరదాస తీర్థానాంపు
మాఘ శు ౯ మధ్వనవమి ఆనంద తీర్థానాంపు
ఫాల్గుణ శు ౨ సత్యబోధ తీర్థానాంపు
శు ౮ వ్యాసరాజస్వామిపు
౬ సత్యవ్రత తీర్థానాంపు

పంచాంగశ్రవణఫలం.

యఃశృణోతి మధు శుక్లపక్షకే వర్షనాథ సచివాదికం ఫలం, ప్రాప్నుయాద్దురిత ముక్త విగ్రహః - ఆయు రర్థ మతులం యశ స్సుఖం, కన్యావనీ కాంచన దిగ్గజానాం - గవాం సహస్రం సతతం ద్విజేభ్యః, దత్వా ఫలం యల్లభతే మనుష్య స్తత్తత్ఫలా న్యబ్దఫలాని శృణ్వన్. రాజా మంత్రీ సస్యనాథో రసానా మీశస్సార్థం స్వామినో నీరసానాం అర్ఘాధీశః కించ మేఘాధినాథో దద్యుః శ్రేయః శృణ్వతాం తత్ఫలాని.

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు సిద్ధౌషధము

శంకుస్థాపనాది ముహూర్తములకు శుభమైన తిథివారనక్షత్రములను తెలియజేయు చక్రము

ముహూర్తములపేరు.	తిథులు.	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు.	విశేషవిధులు.
శంకుస్థాపనం	౩-౫-౭-౧౧-౧౩	బు గు-శు	రో-మృ-హ-చి-అనూ-ఉ-ఫ-పుష్య శ్ర-పున-ధ-శ-అశ్వి-స్వా	వృ-కర్కా-కుం-మీ	చతుర్థశుద్ధిః
గృహప్రవేశం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-స్వాతి అనూ-శ్ర-ధ-శత	వృష సింహ-వృశ్చి కుం మీ-క-ధ-మి	అష్టమ, ద్వాదశశుద్ధిః
నిషేకం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ-మృ-హ-స్వా-అనూ-మూల ఉ షా-శ్ర-శత-ఉ భా	వృ-మి-క ర్కా-సిం తు-ధను-కుం మీ	లగ్నశుద్ధిః
గర్భాధానం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ-హ-స్వాతి-అనూ-ఉ షా-శ్రవ శత-ఉ ఫ-ధని-మృగ	వృ-మి-క-సిం-తు ధను-మీంథి	లగ్నశుద్ధి-సప్తమమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట పూర్వోక్తముగా
పుంసవనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృగ-పు-పుష్య-ఉ-ఫ-హ-చి స్వా-అనూ-మూల-ఉ షా-శ్రవ-ధ-శత ఉ భా-రే	కు-ధ-మి మీ	నవమశుద్ధిః-మూడవ మాసం
సీమంతం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩-౧౫	ఆ-మం-గు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ-ఫ-హ-చి స్వా-అనూ-మూ-ఉ షా-శ్ర-ధ-శ-ఉ భా-రే	మే-ధ మీ	౪-౬-౮ మాసములు-నవమ శుద్ధిః
జాతకర్మ	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-ఉ భా-ఉ షా-స్వా-పున-శ్ర-ధని-శత అశ్వి-హ స్త-పుష్య-అనూ	వృష-తు-మి-క ధను-మీన-కటక	అష్టమశుద్ధిః
నామకరణం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-ఉ త్తరాత్రయం స్వా-పున శ్ర ధ-శ-హ స్త-పుష్య-అనూ	వృష తు-మి-క న్యా ధను-మీన కటక	అష్టమశుద్ధిః
డోలారోహణం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-ఉ త్తరాత్రయం-పున హ-చి స్వాతి-వి-అనూ	వృ-మి కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ	౧-౩-౫ మా [illegible] శుభం అష్టమశుద్ధిః
అన్నప్రాశనం	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౩	సో-బు గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ త్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు ధను-మీ	పురుషులకు ౬-౮-౧౦ మాసముల యందును స్త్రీలకు ౫-౭-౯ మాసములు, శుభం, దశమశుద్ధి, లగ్నమందుపాప గ్రహములు లేకుండుట
కర్ణవేధః	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు శు	అశ్వి-మృ-పుష్య-హ-చి-స్వాతి-అనూ శ్ర ధ-శ-రే-ఆర్ద్ర-ఉ త్తరాత్రయం	వృ-మి-కర్కా-క తు-ధ-మీ	౬-౮ మాసములయందు శుభం అష్టమశుద్ధిః
కేశఖండనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-పున-పుష్య-హ-చి-స్వా-శ్ర ధ-శ-రేవతి	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ మ	ఉత్తరాయణం - పూర్వాహ్ణం
అక్షర స్వీకారము	౨-౩-౫-౭-౧౦	సో-బు-గు శు	అశ్వి-పున-పుష్య-హ-చిత్త-అనూ శ్ర-ధ-రేవతి	మే-కర్కా-తు మ	ఉత్తరాయణం, ౫-వ సం॥ అష్టమశుద్ధి, సూర్యుడు చర స్థిరరాసులయం దుండగా
విద్యారంభః	౨-౩-౫-౭-౧౦ ౧౧-౧౩	ఆ-సో-బు-గు-శు	అశ్వి-మృ-ఆర్ద్ర-పున-పుష్య-ఆశ్రే పూర్వత్రయం-హ-చి-స్వా-అనూ-మూల	మే-కర్కా-తు-మ	అనధ్యయనములను విడిచి పెట్టవలెను. శస్త్రవిద్యాభ్యాసమునకు-ఆది-మంగళ వారములందు-శుభం
ఉపనయనం	౨-౩-౫-౭-౧౦	బు-గు-శు	అశ్వి-రో-మృ-పున-పుష్య-ఉ త్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-శ్రవ-ధ-శత	పాపగ్రహములు కేంద్రమందు లేకుండ మంచి లగ్నము	ష్టమశుద్ధి-లగ్నమందు పాపగ్రహములు లేకుండుట-పూర్వాహ్ణము

అమృతాంజన మను సిద్ధామృతము ప్రతియింట నుండదగినది

ముహూర్తముల పేరు.	తిథులు.	వారములు.	నక్షత్రములు.	లగ్నములు.	విశేషవిధులు.
వివాహం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	బు-గు-శు	రో-మృ-మ-స్వా-హ-అనూ-ఉ-రే-ఉత్తరాత్రయం-మూల	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తు-ధను-మీ-నం	సప్తమ శుద్ధి
[illegible]మకర్మణం	౨-౩-౫-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	అశ్వి-పున-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హస్త-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-కుం-మీ	పూర్వాహ్నమందు చేయవలెను
నవవస్త్రధారణము	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	బు-గు-శు	అశ్వి-ఉత్తరాత్రయం-హ-చి-స్వా-అనూ-శ్ర-ధ-శత-రే	వృ-మి-కర్కా-క-తు-ధ-మ-కుం	తృతీయ శుద్ధి
ప్రయాణం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩	సో-బు-గు-శు	మృ-అశ్వి-పుష్య-పున-హ-అనూ-శ్ర-మూల-ధ-రేవతి	మే-మి-కర్కా-తు-ధను-మీనం-మకరం	పంచమశుద్ధి-వారశూల-తిథిశూల నక్షత్రశూలములు కల దిక్కులు వదలిపెట్టవలెను.
గృహారంభం	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౩-౧౫	సో-బు-గు-శు	రో-పుష్య-ఉత్తరాత్రయం-హ-అనూ-శ్ర-శత-ధ-రేవతి	కర్కా-వృ-మీ-మ	తూర్పు-ఈశాన్య-[illegible] దిక్కులయందు [illegible]
బీజావాపనమునకు	౨-౩-౫-౭-౧౦-౧౧-౧౩	సో-బు-గు-శు	రో-హ-చి-స్వా-పున-పుష్యమి-ఉత్తరాత్రయం మూల-ధ-రే	వృ-మి-కర్కా-కన్య-తుల-ధను-మీనం	శుభగ్రహదృష్టిగల లగ్నము శుభమైనది

ఈ ముహూర్తములకు ఏకవింశతి మహాదోషములు వదలిపెట్టవలెను. పంచకరహితము కావలెను. చంద్రతారాబలయుక్తముగా నుండవలెను. పాపగ్రహములు అనగా రవి - చంద్ర - కుజ - రాహు కేతు - క్షీణచంద్ర - పాపయుతబుధులు - లగ్నమునకు - ౩-౬-౧౧ స్థానములయందును శుభగ్రహములగు గురు - శుక్ర - పూర్ణచంద్ర పాపయుతము కాని బుధుడు వీరలు లగ్నమునకు, ౧-౨-౪-౫-౭-౯-౧౦-౧౧ ఈ స్థానములయందును ఉండిన శుభము. చంద్రుడు పాపులైనను శుభులైనను లగ్నమునందు నుండకూడదు.

పంచకరహితము చేయు విధము

శుక్లప్రతిపత్తు మొదలు తిథి సంఖ్యయును, ఆదివారము మొదలు వారసంఖ్యయును, అశ్విన్యాదిగా నక్షత్ర సంఖ్యయును మేషాదిగా లగ్న సంఖ్యయును గలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ౧ మిగిలెనేని మృత్యుపంచకము. ౨ మిగిలెనేని అగ్నిపంచకము. ౪ మిగిలెనేని రాజపంచకము. ౬ మిగిలెనేని చోరపంచకము. ౮ మిగిలెనేని రోగపంచకము. శేషసంఖ్యలు శుభమయినవి.

మతాంతరముగా తిథిసంఖ్య శుక్లపక్షములో శుక్లప్రతిపత్తు నుండియు కృష్ణపక్షములో కృష్ణప్రతిపత్తు నుండియు గణించుట కలదు. మార్తాండగ్రంథరీత్యా గత తిథులను లగ్నసంఖ్యను కలిపి తొమ్మిదిచే భాగించగా శేషము ముందు చెప్పిన ప్రకారముగా చూచుకొనుట కూడ గలదు. ధ్రువకము కలుపుట శాస్త్రసమ్మతము కాదు.

తామర తైలము

తామర, తీట, గజ్జికి మంచిది. డబ్బి 1-కి 0 6 0 మాత్రమే

ఈ బజారాణి గుర్తుగల తామర తైలము పూతినాశకములగు చాల మంచిమందులతో తయారు చేయబడి ప్రఖ్యాతిగాంచినది. అనేక యేండ్లనుండి యున్న తామర నాలుగైదు సారులు రాచిన తోడనే పోయినదని వేల మంది మాకు వ్రాసియున్నారు. దీని రాచిన మంటయుండదు. చర్మము నలుపెక్కదు.

దంత చూర్ణము

పండ్ల పోటుకు తీపులకు మంచిపొడుము. చక్కని డబ్బీ 1-కి 0—2—0

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లు తోముటవలన చిగుళ్లనుండి రక్తము స్రవించకుండును. నోట దుర్గంధము లేక యుండును. పండ్లు ముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. అనేకులవల్ల ప్రతిరోజు వాడబడుచున్నది.

అమృతాంజనము డిపో, బొంబాయి లేక మదరాసు

సూర్యోదయాస్తమయ కాలములు

ఇంగ్లీషు నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం.	ని.	అస్తం ఘం.	ని.	ఇంగ్లీషు నెలలు	తేదీ	ఉదయం ఘం.	ని.	అస్తం ఘం.	ని.
జనవరి	౧	[illegible]	౪	౬	౧౪	జూలై	౧	౫	౫౯	౫	౫౫
	౧౦	౫	౫	౬	౧౫		౧౦	౬	౦	౫	౪౪
	౨౦	౫	౫	౬	౧౭		౨౦	౬	౨	౫	౩౯
	౩౦	౫	౪౫	౬	౨౦		౩౦	౬	౫	౫	౩౩
ఫిబ్రవరి	౧	౫	౪౫	౬	౨౦	ఆగష్టు	౧	౬	౬	౫	౩౧
	౧౦	౫	౪౧	౬	౨౨		౧౦	౬	౧౦	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౭	౬	౨౬		౨౦	౬	౧౫	౫	౧౯
	౩౦	౫	౩౬	౬	౨౬		౩౦	౬	౨౦	౫	౨౯
మార్చి	౧	౫	౩౬	౬	౩౦	సెప్టెంబరు	౧	౬	౨౨	౫	౧౯
	౧౦	౫	౩౧	౬	౩౨		౧౦	౬	౨౭	౫	౩౦
	౨౦	౫	౩౧	౬	౩౫		౨౦	౬	౩౧	౫	౩౫
	౩౦	౫	౩౯	౬	౩౭		౩౦	౬	౩౫	౫	౩౬
ఏప్రిల్	౧	౫	౪౦	౬	౩౭	అక్టోబరు	౧	౬	౩౧	౫	౪౬
	౧౦	౫	౪౧	౬	౩౭		౧౦	౬	౩౫	౫	౫౫
	౨౦	౫	౪౬	౬	౩౬		౨౦	౬	౩౭	౬	౦
	౩౦	౫	౪౯	౬	౩౨		౩౦	౬	౩౯	౬	౫
మే	౧	౫	౪౯	౬	౩౧	నవంబరు	౧	౬	౩౯	౬	౫
	౧౦	౫	౫౧	౬	౨౭		౧౦	౬	౩౫	౬	౧౧
	౨౦	౫	౫౩	౬	౨౨		౨౦	౬	౩౩	౬	౧౪
	౩౦	౫	౫౫	౬	౧౪		౨౯	౬	౨౬	౬	౧౬
జూన్	౧	౫	౫౬	౬	౧౪	డిసెంబరు	౧	౬	౨౬	౬	౯
	౧౦	౫	౫౬	౬	౯		౧౦	౬	౧౬	౬	౧౦
	౨౦	౫	౫౭	౬	౫౬		౨౦	౬	౧౨	౬	౧౨
	౩౦	౫	౫౯	౫	౫౨		౩౦	౬	౪	౬	౧౫

అమృతయోగములు

ఆ॥ హ - ఉ త్త - ఉ త్రా షా - ఉ త్త ర భా ద్ర - హ స్త - రే [illegible] శ్రవ-

సో॥ మృ - స్వా తి - రేవతి - శ్రవ. శత. [మూల

మం॥ రోహి - మూల అశ్వి - ఉ ఫ - ఉ షా - ఉ భా.

బు॥ హ - షా. పూ ఫ - పూ భా - కృ - ఉ ఫ - ఉ షా - ఉ భా.

గు॥ అశ్వి - పుష్య - స్వా - ష.

శు॥ పూ - హ - రే - అశ్వి - అను - స్వా - ఉ ఫ - ఉ షా - ఉ భా.

శ॥ [illegible] - స్వా - [illegible] - శత.

మరణయోగములు

ఆ॥ అను - జ్యే - మ - విశా - ధని.

సో॥ విశా - కృ - మ - పూ భా - ఉ షా.

మం॥ శత - ఆర్ద్ర విశా - పూ భా.

బు॥ ధని - మూల - రే - అశ్వి - హ.

గు॥ మ - రో - శత - ఆర్ద్ర - విశా - పూ ఫ.

శు॥ పుష్య - రో - జ్యే - శ - అ - మ.

శ॥ ఉ ఫ - [illegible] - వి - ఉ షా - పూ భా - ఉ భా - శ.

రాహు కాలం మొదలైనవి.

సూర్యోదయము 6 ఘం॥ లు అయ్యే దినములకు.

వారములు.	రాహు కాలం. మొదలు	వరకు	గుళిక కాలం. మొదలు	వరకు
	ఘం.	ఘం.	ఘం.	ఘం.
ఆదివారము	4½	6	3	4½
సోమవారము	7½	9	1½	3
మంగళవారము	3	4½	12	1½
బుధవారము	12	1½	10½	12
గురువారము	1½	3	9	10½
శుక్రవారము	10½	12	7½	9
శనివారము	9	10½	6	7½

[illegible]

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము.

తలనొప్పుల మాన్పును, వాయుపోట్ల బాపును, పార్శ్వపునొప్పుల బారదోలును.

వనమూలికలచే హిందూదేశమందు తయారుచేయబడు మంచిమందు.

CUTS

109, ఫేరిరోడ్డు, బొంబాయి అమృతాంజనం డిపో, 7 తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

LUMBAGO

అమృతాంజనము పక్షవాతమునకు పరమౌషధము

రజస్వలా తిథిదోషములు.

పాడ్యమియందు మహాపాపియును, విదియయందు పుత్రవతియును తదియయందు సౌభాగ్యవతియును చవితియందు వ్యభిచారిణియును, పంచమియందు శుభప్రదురాలును, షష్ఠియందు వికృతసంచారిణియును, సప్తమియందు శుభప్రదురాలును, అష్టమియందు వికృతసంచారిణియును, నవమియందు విశేషకష్టవతియును, దశమియందు పుత్రవతియును, ఏకాదశియందు శుచిర్భూతురాలును, ద్వాదశియందు పరులను దూషించునదియును, త్రయోదశియందు పుత్రవతియును, చతుర్దశియందు కోపియును, పూర్ణిమయందు దుష్టసంచారిణియును, అమావాస్యయందు దుష్టచారిణియును అగును.

రజస్వలా నక్షత్రపాదగండములు

భరణి-ఆశ్లేష-పుబ్బ, పూషా, పూభా, వలయొక్క 1-వ పాదము భర్తృగండమనియు, 2-వ పాదము పుత్రనాశనమనియు, 3-వ పాదము ధననాశనమనియు, 4-వపాదము శుభమనియు చెప్పబడినది. మరియు కృత్తిక, ఆర్ద్రా, ఆశ్లేష, పున, మఖ, జ్యేష్ఠా యీనక్షత్రములయొక్క 1-వ పాదము మంగళప్రద మనియు, రెండవపాదము 2 [illegible] మనియు, 3,4 పాదములు యథావిధి శాంతియనియు. చెప్పబడియున్న వి.కృ-మఖ-ఆర్ద్ర-పునర్వసు యీ మొదలగు నక్షత్రములయందును, ఆదివారము, మంగళవారము, శనివారములయందున్నా దుష్టకాలములయందున్నా దుష్టతిథ్యాదులయందున్నా దుష్టయోగములయందున్నా రజస్వల అయినయెడల శాంతి జరుపవలెను.

ప్రసూతి తిథిగండ విభాగములు.

శ్లో॥ కృష్ణపక్షే చతుర్దశ్యాం ప్రసూతిఫల ముచ్యతే । చతుర్దశ్యాంతు షడ్భాగం ప్రథమేనచ దోషకృత్ । ద్వితీయే పితరంహంతి తృతీయే మాతరంతథా । చతుర్థే మాతులం హంతి పంచమే వంశనాశనం। షష్ఠేచైవ శిశుంహంతి శాంతిం కుర్యాద్యథావిధిః॥ తా. అనగా, కృష్ణపక్షసంబంధైన చతుర్దశిగడియలు ఆరుభాగములు చేయవలయును. అందు 1 భాగమునకు దోషములేదు. 2 భాగమునకు పితృగండము. 3 భాగమునకు మాతృగండము. 4 భాగమునకు మేనమామ గండము. 5 భాగమునకు వంశనాశనము. 6 భాగమునకు శిశుగండము.

ప్రసూతి జ్యేష్ఠానక్షత్ర దశగండములు.

శ్లో॥ జ్యేష్ఠాదౌ జననీమాతా ద్వితీయే జననీపితా। తృతీయే జననీభ్రాతా శిశుమాతా చతుర్థకం। పంచమే ఆత్మనాశాయ,షష్ఠే గోత్రక్షయం భవేత్ । సప్తమే చోభయకులం అష్టమే జ్యేష్ఠభ్రాతరం నవమే శ్వశురం హంతి దశమే పితరం హరేత్ ॥

పదిభాగములకు ప్రత్యేకగండములు.

1 భాగము తల్లియొక్క తల్లికిని, 2 భాగము తల్లియొక్క తండ్రికిని, 3 భాగము తల్లియొక్క అన్నకును, 4 భాగము శిశువుయొక్క తల్లికిని, 5 భాగము శిశువునకును, 6 భాగము శిశువుయొక్క గోత్రజాలకును 7 భాగము, ఉభయకులములకును, 8 భాగము శిశువుయొక్క అన్నకును, 9 భాగము మామకును, 10 భాగము తండ్రికిని గండములని తెలియవలయును.

మరణమునకు ద్విపాది త్రిపాది నక్షత్రములు దుష్టతిథ్యాదులు.

కా, కృత్తిక, మృగ, పున, ఉత్తర, చిత్త, విశా, ఉషా, భరణి యీ నక్షత్రములయందు, మృతిపొందినతావున 6 మాసముల వఱకు దీపము పెట్టుటకాని మనుష్యసంచారము గాని చేయగూడదు. ధని, పూభా, ఉభా, రేవ, శత యీ నక్షత్రములందు మృతిపొందిన తావున 6 మాసములవరకు దీపము పెట్టుట కాని మనుష్య సంచారము కాని చేయగూడదు. ౧-౬-౧౧-౧౩-౧౪-౨-౭-౧౨ యీ తిథులయందును - శుక్ర - శని - ఆది - మంగళవారములయందును, మరణము సంభవించినయెడల దోషకరమయినది.

క్షౌరమునకు యోగ్యనక్షత్రములు, తిథులు, వారములు.

పూషా, పుష్య, పున, రేవ, హస్త, శ్రవ, మృగ, ధని, అశ్వ, చిత్తలు. జ్యేష్ఠ, స్వాతి, శతభిషం ఈ నక్షత్రములయందును సోమ-బుధ-గురు వారములందును విదియ తదియ పంచమి సప్తమి యీతిథులయందును క్షౌరకర్మ ప్రశస్తము.

వారశూలలు.

ఆదివారము శుక్రవారము పడమరకు, సోమవారము శనివారము తూర్పునకు, మంగళవారము బుధవారము ఉత్తరమునకు, గురువారము దక్షిణమునకు వెళ్లగూడదు.

సుశకునములు.

ఒకరాజు, ఇద్దరు బ్రాహ్మణులు, వేశ్య, సపుత్రికాస్త్రీ, ఏనుగు, గుఱ్ఱము, తెల్లనియెద్దు, ఆవు, గోమయము, ఉద్ధృతమృత్తిక, ధౌతవస్త్రరజకుడు, మంగళధ్వని, మండెడి నిప్పు, దీపము, జలపూర్ణకుంభములు, కల్లు, మాంసము, రక్తము, భక్ష్యములు, మిత్రులు, చెఱకుగెడలు, తేనె, తాంబూలము, శస్త్రము, అలంకారములు, బంగారము, వెండి, రాగి, అద్దము, అక్షతలు, జెండా, చామరము, గొడుగు, కరక, దర్భ, రథము, వృద్ధుడు, చందనము. తెల్లనిపువ్వులు, పాలు, పెరుగు, నెయ్యి, అన్నము, శంఖము, గోరోచనము, ముత్యములు, ఆశీర్వాదము శుభవాక్యములు, బ్రహ్మచారి, గురువు, వైష్ణవుడు, పద్మములు, లావలు, తెల్లధాన్యము, గేదె, కోడి, కాకి, భరద్వాజము, నెమలి, ముంగిస, మేకపోతు ఇవి మార్గయాయికి దక్షిణముగ వెళ్లిన సర్వార్థసిద్ధి ॥ తుమ్మెద, ఒంటె, ఆడకుక్క, చిలుక, పిచ్చుక యెడమభాగమున వెళ్లిన శుభము.

అమృతాంజనమునకు సాటియైన మందు అమృతాంజనమే. అన్ని నొప్పులకు సంజీవివంటిది.
సీల బుడ్డి 1-8 0 10-0 మాత్రమే. అమృతాంజనము డిపో, ౧, 7 తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు
అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు సిద్ధౌషధము

దుశ్శకునములు.

తాను ప్రయాణమునకు పట్టుకొని పోయెడి వస్త్రాదికము భూమియందు పడుట, కలహవార్తలను, భయవార్తలను వినుట, తుమ్ము చూరు తగులుట, నిద్రగనుండుట, భోజనముచేసివెళ్ళుమని నిర్బంధించుట, ప్రయాణము వెళ్లునప్పుడు వెనుకకు పిల్చుట, పిచ్చివాడు, శత్రువు, ఘాతకుడు, నష్టుడు, బోడితలవాడు, దిగంబరి, సన్యాసి, దొంగ, తైలాభ్యంగనుడు, మలినుడు, జాతిభ్రష్టుడు, త్రాడు చేతిలో కలవాడు, గర్భిణీస్త్రీ, వంధ్య, నల్లయెద్దు, పాము, కప్ప, చెవులపిల్లి, పంది, తొండ, తోలు, మలిన వస్త్రములు, ఎముకలు, ఊక, అమేధ్యము, రాళ్లు, నిప్పు, నూనె, తెలకపిండి, నువ్వులు, మినుములు, రోదనము, నాస్తిక, ధూమాగ్ని, ప్రత్తి, ముట్టని పువ్వులు, బెల్లము, గోక్షుతము, నపుంసకుడు, ఈ శకునములు కార్యప్రతిబంధకములు.

సుస్వప్న ఫలములు.

మేడయును, పర్వతమును, రథమును, గజమును ఎక్కినట్లు, గుఱ్ఱమును, ఆందోళికమును చూచినట్లు; ప్రభువులతో మాట్లాడినట్లు, చంద్రసూర్యులను చూచినట్లు; అమేధ్యములో పడినట్లు, తెల్లని వస్తువుల చూచినట్లు, తనకు వివాహమైనట్లు, శరీరమంతయు పసుపు అయినట్లు అలంకారములు ధరించినట్లు, తాను మృతిపొందినట్లు, ఫలములు పుష్పములు ఒకరికిచ్చినట్లు, విద్యాభ్యాసము చేసినట్లు, తాను గంగాస్నానము చేసినట్లు, దేవతలను గోవులను ఎద్దును రక్తమును చూచినట్లు, పరులగృహము కాలినట్లు ఇత్యాది స్వప్నములు గలిగిన శుభము ద్రవ్యలాభము గలుగును.

దుస్స్వప్న ఫలములు.

సర్పము మొదలయిన క్రూరజంతువులు, నువ్వులు నూనె, ఆముదము, ఎముక, ప్రత్తి, నిప్పు, ఇనుము, మురికినీళ్లు, పడినగృహములు చూచినట్లు, సముద్రమందున్నట్లు, జలమధ్యమందున్నట్లు, బురదయందు మునిగినట్లు క్షౌరమైనట్లు అవయవములు ఖండించినట్లు ప్రవాహమున కొట్టుకొని పోయినట్లు, మృతవార్త విన్నట్లు తనకుటుంబములో చనిపోయినట్లు, గ్రహణస్పర్శ చూచినట్లు, విధవను చూచినట్లు తనకు రోగమువచ్చినట్లు, వైద్యునిచూచినట్లు, ఔషధసేవచేసినట్లు, ఇత్యాది దుస్స్వప్నము లయ్యెనేని దరిద్రము, ద్రవ్యహాని, ఆపదయును కలుగును. తెలివివచ్చినపిమ్మట నొక మహామంత్రము ౧౦౮ సార్లు ఉచ్చరించిన యెడల ఆదోషము పోవును. మంత్రం-సహస్రపరమాదేవి॥ అను మహామంత్రము ఉచ్చరించి పచ్చగరిక తీసికొనివచ్చి యీమంత్రోచ్చారణవల్ల తనశిరస్సునందు ధరించుకొని గజేంద్రమోక్షపారాయణమైనను, పంచాక్షరీమహామంత్రమైనను, నారాయణాష్టాక్షరీ మంత్రమైనను జపము చేసినట్లయిన దుస్స్వప్నదోషము నివారణమై పోవును.

గండపురుషస్థితి.

గండపురుషుడు కార్తిక-ఆషాఢ-ఫాల్గుణ-వైశాఖ మాసములయందు ఆకాశమునను-మాఘ-భాద్రపద-చైత్ర-ఆశ్వయుజమాసములలో పాతాళమునను, జ్యేష్ఠ-శ్రావణ-మార్గశిర-పౌష మాసములలో భూమియందును ఉండును. రజస్వల - ప్రసూతి మొదలగునవి సంభవించినపుడు శాంతి కలిగినయెడల గండపురుషుడు భూమియందుండెనేని దోషప్రాబల్యమగుటచే విశేష శాంతి. మిగతకాలములలో దోషము సామాన్యము.

వార దుర్ముహూర్తములు.

ఆ సో మం బుధ గురు శుక్ర శని

ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ ఘ

౨౬ - ౨౪ - ౧౬ - ౧౨-౬-౫-౧౫-౧౮-౧౧-౧౪-౬-౮|౧-౨

౩-౨౪-౪౩|౪౪ ౨౩-౨౪-౧౬-౧౨-౩ - ౪

బల్లి పాటువలన సంభవించెడు శుభాశుభములు.

శిరస్సున కలహము-ముఖమందు బంధుదర్శనము - కనుబొమ్మలనడుమ రాజానుగ్రహము - పైపెదవిని ధనవ్యయము - క్రిందిపెదవిని ధనలాభము - ముక్కుచివర రోగము, కుడిచెవియందు దీర్ఘాయువు-ఎడమచెవియందు వర్తకలాభము - నేత్రములయందు సౌఖ్యము - గడ్డమున రాజదండనము-నోటియందు భయము-కంఠమున శత్రుహాని - కుడిభుజమున ఆరోగ్యము-ఎడమభుజమున స్త్రీసంగమము-కుడిముంజేతియందు కీర్తి - ఎడమ ముంజేతియందు రోగము - స్తనయుగ్మమున దోషము - ఉదరమున ధాన్యలాభము - రొమ్మునను నాభియందును ధనలాభము-ప్రక్కలందు సుఖము-పాదములయందు ప్రయాణము - వీపున శుభవార్త-గోళ్లయందు ధనవ్యయము-లింగమున దారిద్ర్యము-జుట్టునందు మృత్యువు. ఈ ప్రదేశములయందు తొండ ప్రాకినను ఫలమిట్లే.

ప్రసూతివిషయమై తిథ్యాదిగండములు.

అమావాస్యా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును పంచమీ షష్ఠులయొక్క సంధియందును దశమీ ఏకాదశులయొక్క సంధియందును పూర్ణిమా ప్రతిపత్తులయొక్క సంధియందును రెండుగడియల కాలము తిథిగండమనంబడును. కటకసింహములయొక్క సంధికాలమందును వృశ్చికధనుస్సులయొక్క సంధికాలమందును మీనమేషములయొక్క సంధికాలమందును అరగడియకాలము లగ్నగండమనబడును. రేవతి అశ్వినులయొక్క సంధికాలమందును ఆశ్లేషామఖలయొక్క సంధికాలమందును జ్యేష్ఠామూలలయొక్క సంధికాలమందును ఎనిమిదిగడియలు నక్షత్రగండమనంబడును. ఈ గండకాలములయందు జనించిన శిశువులకు శాస్త్రోక్తరీతిగా శాంతి జరుగవలెను. దుష్టనక్షత్రములయందు జనించినయెడలను శాంతి విస్తృతముగా చేయవలెను. గండత్రయమందు జనించినశిశువు జీవించుట దుర్లభము.

తామర తైలము:—తామర, తీట, దురద మొదలగువాటికి మంచిమందు

డబ్బి 1 కి వెల అణాలు 0-6-0 మాత్రమే. డజను 1-కి రూ 4-0-0 మాత్రమే

అమృతాంజనము అనేక వేల యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది

ఆనందాదియోగములు

ఆది	సోమ	మం	బుధ	గురు	శుక్ర	శని	ముహూర్తరాజః
అశ్వ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	ఆనందం-ద్రవ్యలాభః
భర	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	కాలదండం-[illegible]
కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	ధూమ్రం-హానిః
రో	పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	ప్రజాపతిః-కార్యసిద్ధిః
మృ	ఆ	హ	అ	ఉషా	శ	అ	సౌమ్యః-[illegible]
ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ధ్వాంక్షం-విఘ్నః
పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	ధ్వజం-రాజ్యలాభః
పు	ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	శ్రీవత్సం-లక్ష్మీలాభః
ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	శ	అ	మృ	వజ్రం-కలహః
మ	చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	ముద్గరం-మరణం
పూ	స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	ఛత్రం-రాజ్యలాభః
ఉఫ	వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	మిత్రం-కార్యసిద్ధిః
హ	అనూ	ఉషా	శ	అ	మృ	ఆశ్లే	మానసం-శ్రీలాభః
చి	జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	పద్మం-కార్యహానిః
స్వా	మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	లంబం-భోజనలాభః
వి	పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	ఉత్పాతం-ద్రవ్యనాశః
అనూ	ఉషా	శత	అ	మృ	ఆ	హ	మృత్యుః-హానిః
జ్యే	అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	కాణం-కార్యహానిః
మూ	శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	సిద్ధి-కార్యసిద్ధిః
పూ	ధ	రే	రో	పు	ఉఫ	వి	శుభం-శుభకార్యసిద్ధిః
ఉషా	శ	అ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	అమృతం-స్త్రీసంతోషం
అభి	పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	ముసలం-భోజనహానిః
శ్ర	ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	గదా-అశుభం
ధ	రే	రో	పు	ఉ	విశా	పూ	మతంగం-స్వర్ణలాభః
శ	అ	మృ	ఆశ్లే	హ	అనూ	ఉషా	రాక్షసం-క్లేశం
పూ	భ	ఆ	మ	చి	జ్యే	అభి	చరం-దుర్వార్తాశ్రవణం
ఉభా	కృ	పున	పూ	స్వా	మూ	శ్ర	స్థిరం-కార్యసిద్ధిః
రే	రో	పు	ఉఫ	విశా	పూ	ధ	వర్ధమానం-అతిశయలాభః

జీర్ణరసాయనము

26 మాత్రల డబ్బి వెల రూ 1 4 0.

అజీర్ణమువలన భుజించిన వస్తువులు రక్తమునకు సరిగా మారవు. అజీర్ణము మిగిలిన రోగములకు కారణము. దీనివలన జీర్ణకోశములందు రసస్రావము క్రమముగ గలిగి దుష్ఫల మేర్పడి ఆయువు క్షీణించును.

1. ఆకలి లేకపోవుట. 2. అగ్నిమాంద్యము, 3. మలబద్ధము, 4. కడుపులో శూల, 5. అరుచి, పుల్లత్రేపులు, 6. వికారము, గుండెలలోను రొమ్ములోను మంట, బరువు, 7. తలనొప్పి, తలదిమ్ము, 8. చిక్కిపోవుట. 9. జ్వరము, 10. వెన్నుపూస మీదను ప్రక్కను గూళ్ళలోను పోటు, ఆయాసము మొదలగునవి : ఈ గుణము లన్నియు నొకసారియే కనబడకున్నను అజీర్ణము వీటికి ప్రధానకారణము. అజీర్ణలక్షణములు కనిపించిన వెంటనే జీర్ణరసాయనము మాత్రలను సేవించిన జీర్ణశక్తి హెచ్చును; మలబద్ధము మానును. రక్తము పుష్టిజెందును. ఆకలి హెచ్చును.

అమృతాంజనము డిపో, 6 తంబుచెట్టివీధి, మద్రాసు.

అమృతాంజనము డిపోవారి దివ్యౌషధములు

	రూ.అ.
దంతధావన చూర్ణము, పండ్లుతోముటకు	0- 2
జీర్ణరసాయన మాత్రలు, అజీర్ణమునకు	1- 4
[illegible], పండ్లపోటుకు	0- 8
[illegible], [illegible]పుష్టికి	1- 0
జ్వరహారి, జ్వరములకు సీసా 1-కి	0-12
[illegible] తైలము, డబ్బి 1-కి	0-12
తేలుమందు, తేలుకాటుకు సీసా 1-కి	0- 8
నేత్రాంజనము, కంటిరోగములకు	0- 6
కలరా మాత్రలు, వాంతిభేదులకు	0- 4
గజ్జి తైలము, గజ్జి చిడుములకు డబ్బి 1-కి	0- 8
[illegible] సీసా 1-కి	0- 6
పేలకు మందు సీసా 1-కి	0- 4
[illegible] తైలము, తామర, తీటకు	0- 6
[illegible] తైలము డబ్బి 1-కి	0- 4
[illegible] సీసా 1-కి	1- 0
కఫహార [illegible] దగ్గులకు	1- 4
కఫహారి మాత్రలు, దగ్గు ఉబ్బసములకు డబ్బి	0- 8
వాయుపుపోట్లకు మందు	1- 0
సుందరీ తైలము, ముఖకాంతికి	0- 8
[illegible] తైలము, [illegible]	0- 6
కర్ణశూలహారి, చెవిపోటుకు	0- 6
[illegible]మాత్రలు, మలబద్ధమునకు	0- 8
జంతునాశకారి, [illegible]	0- 8
కుసుమాకర మాత్రలు, కుసుమవ్యాధులకు	1- 0
మోహిని తైలము, వెంట్రుకలు పెరుగుటకు	0-12
రోమహారి, వెంట్రుకలు ఊడుటకు	0- 8
ఉబ్బసమునకు మందు సీసా 1-కి	1- 0
కస్తూరిమాత్రలు, పెద్దవి, మంచివి 50-కి	0- 0
సుఖభోగి మాత్రలు	1- 0
సుఖభోగి తైలము, పుంస్త్వకు	1- 0
విరేచనములకు మాత్రలు డబ్బి 1-కి	0- 8
గ్రహణిమాత్రలు డబ్బి 1-కి	0- 8
శిరోవేదన మాత్రలు, తలనొప్పులకు	0-12
[illegible] ద్రావకము సీసా 1-కి	1- 0
[illegible] తులము 1-కి	3- 8
గోరోజనము మొదటిరకము ,, ,,	10-0
కుంకుమపువ్వు ,, ,, ,,	3- 0
పచ్చకర్పూరము ,, ,,	3- 0
,, రెండవరకము ,, ,,	1- 0
రసకర్పూరము ,, ,,	0-10

అమృతాంజనము అన్నిచోట్ల దొరకును

గౌరీపంచాంగం కాలము ౧-కి 3¾ ఘడియ. ఘంట ౧ నిమిషం 30.

పగటి ముహూర్తములు.

వారాః	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	ఉద్యో	అమృ	రోగం	విషం	ఉద్యో	రోగం	విషం
౨	లాభం	విషం	ఉద్యో	అమృ	విషం	జ్వరం	అమృ
3	విషం	ఉద్యో	జ్వరం	శుభం	జ్వరం	అమృ	జ్వరం
౪	అమృ	లాభం	లాభం	ఉద్యో	లాభం	కలహం	ఉద్యో
౫	శుభం	జ్వరం	అమృ	రోగం	అమృ	లాభం	శుభం
౬	ధనం	అమృ	ఉద్యో	శుభం	విషం	సుఖం	లాభం
౭	అమృ	ఆదా	విషం	ధనం	కలహం	ధనం	ధనం
౮	విషం	ధనం	లాభం	అమృ	జ్వరం	అమృ	లాభం

రాత్రి ముహూర్తములు.

వారాః	ఆది	సోమ	మంగళ	బుధ	గురు	శుక్ర	శని
౧	శుభం	రోగం	జ్వరం	లాభం	సుఖం	అమృ	విషం
౨	అమృ	లాభం	ఉద్యో	రోగం	రోగం	జ్వరం	ఉద్యో
3	జ్వరం	ధనం	కలహం	విషం	కలహం	కలహం	శుభం
౪	రోగం	ఉద్యో	లాభం	ఉద్యో	లాభం	లాభం	అమృ
౫	కలహం	రోగం	రోగం	శుభం	ఉద్యో	శుభం	కలహం
౬	లాభం	అమృ	లాభం	లాభం	జ్వరం	ధనం	రోగం
౭	ఉద్యో	విషం	ఉద్యో	ధనం	లాభం	అమృ	అమృ
౮	రోగం	జ్వరం	ధనం	లాభం	ఉద్యో	విషం	లాభం

నవగ్రహములు ద్వాదశస్థానములయందు ఉండునపుడు ఇచ్చుచుండెడి గోచారఫలములను తెలియజేయు చక్రము

గ్ర	౧	౨	3	౪	౫	౬	౭	౮	౯	౧౦	౧౧	౧౨
రవిః	స్థానచలనం	ధనహానిః	సంపత్	మానభంగం	దీనత	శత్రుక్షయం	దేహపీడ	రోగః	భయం	లాభః	ఆరోగ్యం	వ్యయం
చంద్రః	[illegible]	వ్యయః	లాభం	రోగం	కార్యహానిః	ధనం	లాభః	[illegible]	[illegible]	లాభః	సుఖం	దుఃఖః
కుజః	భేదః	[illegible]	లాభం	[illegible]	[illegible]	[illegible]	కలహః	[illegible]	[illegible]	కలహం	లాభం	రోగం
బుధః	బంధః	లాభః	[illegible]	[illegible]	విగ్రహం	భూషణం	వ్యసనం	సంతోషః	[illegible]	శుభం	సుఖం	వ్యయః
గురుః	గమనః	ధనలాభః	ఆపద్	నాశనం	సంపత్	క్లేశః	ఆరోగ్యం	హానిః	ధనాగమనం	హానిః	సంతోషం	బాధా
శుక్రః	ఆరోగ్యం	భాగ్యం	సౌఖ్యం	సుఖం	పుత్రలాభః	మానహానిం	క్లేశః	భీతః	ధనలాభః	హానిః	సౌఖ్యం	లాభః
శనిః	ఆపదః	హానిః	సంపత్	కళత్రరోగం	[illegible]	లక్ష్మీః	రాజదండం	సుఖః	రోగః	దారిద్ర్యం	లాభః	క్లేశః
రాహుః	ఘాతః	కలహః	సౌఖ్యః	మానహానిః	ధనవ్యయం	సుఖం	[illegible]	మృత్యుః	సంతాపం	కలహం	లాభః	హానిః
కేతుః	[illegible]	విరోధః	సుఖం	మానహానిః	ధనక్షయం	సుఖం	భీతిః	హానిః	కలహం	విరోధం	[illegible]	హానిః

జ్వరహారి

సీసా 1-కి వెల రూ 0-12-0. వి. పి. సహా రూ. 1-0 0

జ్వరము శరీరమునందు రక్తశేషము రక్తగతి భేదమునను గలుగును. సాధారణముగా నీరు, గాలి, స్థలము మార్పువలనను దేహామునకు గాలివలనను జ్వరము వచ్చును. జ్వరహారిని అయిదుపూటలు సేవించిన పట్టు విడుపుజ్వరములు, చలి పురాణ జ్వరములు మొదలగు సమస్తజ్వరములు మానును; ఆకలి హెచ్చును; మలబద్ధము మానును; రక్తశుద్ధి యగును; కొద్దిదినములు సేవించిన శరీరము యథాస్థితిజెంది ఆరోగ్యము కలిగియుండును.

వలయువారు:—అమృతాంజనం డిపో,

6 తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

లేక 109 ఫ్రేరిరోడ్డు, ఫోర్టు బొంబాయి.

భారతి చందా

సంవత్సర చందా	రూ	6	0	0
అర్ధ సంవత్సరము	,,	3	0	0
విడిప్రతిక	,,	0	10	0

☞ ప్రస్తుతపు పోస్టేజీ రూల్సు ప్రకారము 0-2-0 రిజిస్టరు చార్జి, 0 1 0 తపాలు చార్జి అధికముగా ఉన్నది. గనుక మీరే ముందుగ మనీయార్డరు పంపిన ఖర్చు తగ్గును. వి. పీ. లు పంపినచో సొమ్ము మాకు ఒకొక్కప్పుడు ఆలస్యముగ చేరుటయు పత్రికలు పంపుట ఆలస్యమగుటయు సంభవించును.

మాదిరిపత్రిక గోరువారు స్టాంపులు 0 10 0 స్టాంపులు పంపిన పంపబడును. ఉచితముగ పంపజాలము. మాదిరిపత్రిక తెప్పించుకొన్నతర్వాత చందాదార్లుగ చేరినయెడల ఆ సొమ్ము మినహాయించుకొని తక్కిన సొమ్ము మాత్రము పంపవచ్చును.

మేనేజరు, భారతి.

తపాలుపెట్టె నెంబరు 212 మద్రాసు.

5	౧౮	౧	శుక్ల ప్రతి [illegible] సంక్రాంతి [illegible] సౌరమాన [illegible] పారణం వసంత నవరాత్రారంభః [illegible] భు3-౦[illegible] [illegible]
6	౧౯	౨	[illegible] 3-౧౨ [illegible]
7	౨౦	3	[illegible] వలం [illegible] భు3-౧౨[illegible]
8	౨౧	౪	[illegible] భు 3-33
9	౨౨	౫	[illegible]
10	౨౩	౬	[illegible] భు3-[illegible]
11	3౦	౭	[illegible] భు3-[illegible]
12	3౧	౮	[illegible] శ్రీ [illegible] భు3-[illegible]
13	౧	౯	[illegible] శ్రీరామజయంతిః [illegible] భు౦-[illegible]
14	౨	౧౦	[illegible] భు౦-[illegible]
15	3	౧౧	[illegible] స్మార్తానామేకాదశీ [illegible] భు౦-[illegible]
16	౪	౧౨	[illegible] దమనోత్సవః భు౦-[illegible]
17	౫	౧3	[illegible] అనంగత్రయోదశీ [illegible] భు౦-3[illegible]
18	౬	౧౪	[illegible] శుక్రాం అనఘ్వ [illegible] శివస్య దమనోత్సవః భు౦-3[illegible]
19	౭	౧౫	[illegible] అన్వాధానం [illegible] శ్రీకాం [illegible] చిత్రవస్త్రదానం భు౦-[illegible] [అహః3౧-[illegible] భు౦-[illegible]
20	౮	౧౬	కృష్ణ ప్రతి [illegible]
21	౯	౧౭	[illegible] భు౦-3[illegible]
22	౧౦	౧౮	[illegible]
23	౧౧	౧౯	[illegible] అహః3౧-౧౦ భు౧-[illegible]
24	౧౨	౨౦	[illegible]
25	౧3	౨౧	[illegible] కల్యాదిః భు౧-[illegible]
26	౧౪	౨౨	[illegible] శ్రీ [illegible] అహః3౧-౧౭ అనధ్యయనం భు౧-[illegible]
27	౧౫	౨3	[illegible] అమృతయోగః భు౧-[illegible]
28	౧౬	౨౪	[illegible] శుక్రాం అమృతయోగః భు౧-[illegible]
29	౧౭	౨౫	[illegible] స్మార్తానామేకాదశీ మృత్యుయోగః భు౨-[illegible]
30	౧౮	౨౬	[illegible] అహః3౧-[illegible] భు౨-౧౨
1	౧౯	౨౭	[illegible] ప్రదోషః భు౨-[illegible]
2	౨౦	౨౮	[illegible] మాసశివరాత్రిః శివసన్నిధానం అమృత సిద్ధయోగః భు౨-[illegible] [అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః కర్తరీప్రవేశః సూర్యకల్యః భు౨-3[illegible]
3	౨౧	౨౯	[illegible] అమా [illegible] అహః 3౧-[illegible]

కుజ, బుధచారః	శు[illegible] అశ్విని [illegible]	[illegible] బు॥ [illegible]	[illegible]	[illegible] మృగ [illegible]
[illegible] 3-౨౦	[illegible] భరణి [illegible]	౨౦ [బుధః[illegible]	[illegible]	[illegible] మృగ [illegible]
[illegible] 3[illegible]-౨౦	[illegible] భరణి [illegible]	[illegible] పశ్చిమాస్తమితో	[illegible]	[illegible]
[illegible] -౨౦	[illegible] భ 3 [illegible]	[illegible] భరణి [illegible]	[illegible]	శనిచారః [illegible]
[illegible]	[illegible] భరణి [illegible]	గురుచారః-శుక్రచారః[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] కృత్తిక [illegible]	[illegible]	[illegible] మృగ [illegible]	[illegible]

4	౨౭	౩౦	ఆ॥శుక్ల ప్రతి౭-౧౯ భర-౪౭ సౌమ్య ౦-౧౯ కిం౨౫-౨౨ మా౨౫-౫౧ త్యా ప్రస౪-౨౪ గ్రాంరా శేయాక కాలః భు౨-౪౩
5	౨౮	౩౧	సో॥ద్వి ౧-౧౯ కృ ౦-౧౬ ౫౧-౨౭ బాల ౪౭ శేషః ౧-౪౩ మకేత్రి దివ్యస్పృక్ దక్షిణశృంగోన్నతచంద్రో దయః భు౯-౫౧౩౦ [జయంతిః భు౨-౫౯ చరాయమాల
6	౨౯	౧	మం॥తృ౦-౫౯ ౩ రో౧-౨౫ ౩౩ శో౧-౫౯ ౧౪-౧౭ గ ౦-౯ దర౪౨ అహః ౩౧-౩౨ పరశురామ
7	౨౫	౨	బు॥చతు౬-౨౯ మృ౪-౧౪ సౌ౫౩-౪౭ ౩౯ త్యాజ్యభాగః త్రేతాయుగాదిః అక్షయ్యతియ్యా సంవత్సరోత్సవం కదళ్యుపవాసం వసిష్ఠ దానం భు౩-౭౨
8	౨౬	౩	శు॥పంచ ౧-౫౩ ఆర్ద్ర ౪౭-౪౭ ౫౪-౨ తంధ ౦-౫౩ ౫౫-౧౧ శంకర జయంతిః భు౩-౧౪౩
9	౨౭	౪	శ॥షష్ఠి ౪-౩ పునర్వ ౨-౪౩ ౫౪-౩ ౨౫-౩ ౨-౧౫ భు౩-౨౨౪
10	౨౮	౫	ఆ॥సప్త ౭-౩ పుష్య ౬-౪౬ ౫౪-౦ తైతి ౭-౩ ౪-౪ కృత్తికా ప్రథమపాదగతే పుంపుంసక్షేత్రే నిర్జలరాశౌ రవిః ౨-౧౪ అహః ౩౧-౩౮ పునర్వసూ ముకుళాకర్ణాదీని వర్జనీయాని భు౩-౩౦౫ [నద్యాయం భు౩-౩౮౬
11	౨౯	౬	ఆ॥సప్త ౯-౩౬ ఆశ్లే ౯-౪౯ వృద్ధి ౯-౩౫ ౯-౩౬ ౩౦-౨౨ ఇష్టసుతిథిః కేవల భానుసప్తమి గంగోత్పత్తిః అనధ్యాయ
12	౩౦	౭	సో॥అష్ట ౦-౨౭ మఖ ౧-౧౪ ధ్రువ ౦-౧౪ బవ ౨౦-౨౭ ౩౦-౩౯ మవే ౧౧ క్రాం భు౩-౪౫౭
13	౩౧	౮	మం॥నవ ౦-౬ పుబ్బ ౧౪-౫౩ వ్యా ౨౦-౬ ౨౧-౩౦ కృతి ౩ వృషభే రవిః ౫౦-౪ అహః ౩౧-౪౨ వైష్ణవానాం శ్రీనృసింహ జయంతిః భు౩-౫౩౭
14	౧	౯	బు॥దశ ౧-౩౦ ఉత్త ౧-౫౫ హర్ష ౪౨-౩౬ గర ౩-౦౯ ౧౯-౪ అపాదపద స్వల్పకాలః పుణ్యశుక్రప్రవృత్త్యాది వ్రతారంభ ద్వాపరయుగాంత్యః భు౦-౧౮
15	౨	౧౦	గు॥ఏకా ౫-౪౨ హస్త ౧౨-౫౩ ౩౬ ౩౭-౧౫ ధ ౧౫-౪౨ ది ౨౯-౨౫ సర్వేషామేకాదశీ అమృతయోగః భు౦-౯౧
16	౩	౧౧	శు॥ద్వాద ౧-౪౬ చిత్త ౬-౪౦ సిద్ధి ౧-౫౧ ౧-౪౬ ౯-౩౪ క్రాంప్రదోషః మోక్షదాయకః భు౧-౧౮ [౩౯-౫౦ అనధ్యాయ నక్షత్రయః స్వర్ణమాజయంతిః భు౦-౨౬
17	౪	౧౨	శ॥త్రయో ౬-౫౦ స్వాతి ౫౩-౫ వ్యతీ ౧౪-౧౧ తైతి ౬-౫౦ ౯-౪౩ కృత్తి ౩ రవిః ౧౯-౪ అహః
18	౫	౧౩	ఆ॥○ చతు ౧-౧౫ విశాఖ ౫౩-౩ ౨౫-౫౫ ౨౫ ౪౬-౪౬ ౧-౨౯ ౫౯-౧౨ త్యాజ్యప్రవే ౪-౨ వ్యాసపూర్ణిమా దేవర్షిమనుష్యపితౄణాం అన్వాధానం శ్రీరాం చంద్రదర్శనం కరి కే-వి భు౦-౩౫౭౧౩
19	౬	౧౪	సో॥కృష్ణ ప్రతి ౨౩ అనూ ౪౪ పరి ౭-౫౭ బా ౨౧-౪౦ శేషః ౧-౪౮ త్యా ౩-౪౨ రా ౨౫-౧౮ యాగ కాలః భు౦-౪౩౮౧౪
20	౭	౧౫	మం॥ద్వి ౪౧-౪౮ జ్యేష్ఠ ౩౯-౨౪ శివ ౧-౩౬ సిద్ధి ౫౧-౪౬ తైతి ౫-౫౭ శేషః ౦-౫౦ కృత్తి రవిః ౪౭-౨౬ అహః ౩౧-౫౪ భు౦-౫౨౮౧౫
21	౮	౧౬	బు॥తృ ౩౫-౨౯ మూల ౩౫-౨౪ సా ౪౫-౬౦ వణి ౪౦ ౩౧-౪౦ రా ౨౫-౫౪ త్యాజ్య ౩-౪౪ మిథునాయన గతో రవిః ౧౪-౧౫ అహః ౩౧-౫౮ పార్థివకల్పాదిః భు౧-౧౮౬ [ఆరాధన భు౧-౯౮౧౭
22	౯	౧౭	గు॥చతు ౪౧ పూర్వాషా ౩౧-౩౩ శుభం ౩౭-౫౧ ౪౧ శేషః ౧-౩౨ ౧౮-౩౪ శ్రీమదిగొండ శంకరారాధ్యులవారి
23	౧౦	౧౮	శు॥పంచ ౨౪-౩౪ ఉత్తరాషా ౨౮ ౩౧-౧౨ తైతి ౨౪-౩౪ ౨౬-౧౧ భు౧-౧౮౮
24	౧౧	౧౯	శ॥షష్ఠి ౨౯-౨౬ శ్రవ ౨౬-౯ ౨౫ ౨౯-౯ ౪-౧౨ ఉభయద్వయం రోహిణీచరణే పుంపుంసక్షేత్రే అర్ధ జల రాశౌ రవిః ౧౬-౨౪ అహః ౩౧-౫౯ క్రాంభు౧-౨౬౯
25	౧౨	౨౦	ఆ॥సప్త ౨౬-౫౫ ధని ౨౫-౧౭ ఐం ౨౧-౨౪ బవ ౨౬-౨౭ ౧౧-౨౦ క్రాం భానుసప్తమి అనధ్యాయసద్వయః భు౧-౩౫
26	౧౩	౨౧	సో॥అష్ట ౫-౩౪ శత ౨౫-౨౫ వైధృ ౭-౨౩ ౫-౩౪ ౯-౪౭ భు౧-౪౩౨౭ [భు౧-౫౨౨౨
27	౧౪	౨౨	మం॥నవ ౫-౦ పూర్వాభా ౨౬-౪౯ విష్కం ౧౩-౨౫ గర ౫-౦ ౯-౪౯ ౨౪ ౪౫-౩౬ అహః ౩౨-౦ శేక త్యాగః
28	౧౫	౨౩	బు॥దశ ౫-౩౫ ఉత్తరాభా ౨౨ ప్రీతి ౧౧-౨౧ ౧౫-౩౫ త్యాజ్యభాగః భు౨-౧౨౨౩
29	౧౬	౨౪	గు॥ఏకా ౭-౯ రేవ ౩౩-౧ ఆయు ౧౦-౧౫ బా ౭-౯ ౨౧-౬ అమృతయోగః సర్వేషామేకాదశీ భు౨-౯౨౪
30	౧౭	౨౫	శు॥ద్వా ౨౦-౪ అశ్వ ౩౭-౩౫ సౌభా ౫౪ తైతి ౦-౪ ౨౬-౪౯ త్రయోదశీతిథి ప్రదోషః భు౨-౯౨౫
31	౧౮	౨౬	శ॥త్రయో ౩-౩౯ భరణి ౨-౫౫ శో ౧౦-౧౫ వణి ౩-౩౯ ౩-౪ ౨ రోహిణీ ౩ రవిః ౧౫-౨ అహః ౩౨-౪ మాసశివరాత్రిః అనధ్యాయ చతుర్దశ్యాం మాసశివరాత్రిః భు౨-౨౮౨౬
1	౧౯	౨౭	ఆ॥చతు ౨౭ ౪౭ కృత్తి ౪౪ అతి ౧౦-౩ శకు ౨౭-౪౭ ౧౫-౪౯ భు౨-౩౬౨౭ [సోమాగ్ని అన్వాధానం భు౨-౬౫౭౨౮
2	౨౦	౨౮	సో॥● అమా ౩౨-౧౫ ౫౪-౪౮ సుక ౨-౧ ౨ నం-౧౦ రాం-౪౩ క్రాం అమాసోమవారవ్రతం పిండపితృయజ్ఞః పద్మక

కుజచారః	బుధచారః	బుధ వక్ర త్యాగః	బ ౧౨ శు క్ష్య ౨ వక్రీ గు	శు ౧౨ శు ఆర్ద్ర ౪ శు ౫౯-౧౨
శు౧౨ శ్రవణ ౨౧-౧౮	శు ౫ శుధ ౩ వక్రీ బు ౨౫-౧౨	౪౨-౧౫	౩౫-౧౮	బ ౪ గు పున ౧ శు ౨౬-౧౪
శు౬౪ శ్రవణ ౨౧-౩౪	శు ౧౦ బుధ ౨ వక్రీ బు	బ మ ధ ౩ బుజ్వ బు	శుక్రచారః	
శు౨ శు శ్రవణ ౫౫-౧౧	౧౧-౩౧	౪౧-౧౫	శు౧౨ ఆర్ద్ర ౧ శు ౫౨-౧	బ౧౧ శు పున ౨ శు ౩౯-౧౨
శు ౪ శ్రవణ ౩౪-౫	శు ౧౩ శ ప్రాగుదయం బు	బ ౧౩ శ ధర బు ౨-౪	శు ౪ శు ఆర్ద్ర ౨ శు ౪౬-౧౧	శని రాహు కేతు
౧౩ శ ధనిష్ఠ ౩-౧౬	౧౬-౧౨	గురుచారః	శు౩౦ ఆర్ద్ర ౩ శు ౪౧-౧౪	చారాభావః

3 [illegible] యాగకాలః [illegible]
4 [illegible] జయంత్యై చంద్రోదయః సముద్రగః సోప వదం [illegible]
5 [illegible] గౌరీవ్రతం [illegible]
6 [illegible]
7 [illegible] పున్న పుంసవనక్షత్రే అర్ధ [illegible] అగస్త్యస్తమయః [illegible]
8 [illegible] కేవే అరణ్యగౌరీవ్రతం [illegible]
9 [illegible] మరణయోగః [illegible]
10 [illegible] అనధ్యాయః [illegible]
11 [illegible]
12 [illegible] పాపహా దశమి [illegible]
13 [illegible] సర్వేషామేకాదశి నిర్జలైకాదశి [illegible]
14 [illegible] పుణ్యకాలః [illegible] ప్రదోషః కూర్మజయంతి [illegible]
15 [illegible] అనధ్యయన చతుష్టయం [illegible]
16 [illegible] అన్వాధానం శ్రీ చంద్రదర్శనం [illegible]
17 [illegible] వృషభపూజ [illegible] యాగకాలః [illegible]
18 [illegible]
19 [illegible]
20 [illegible]
21 [illegible] శ్రీ నక్షత్రే నిజాలరాశా [illegible]
22 [illegible]
23 [illegible] మరణయోగః [illegible]
24 [illegible] అనధ్యాయః అహః [illegible]
25 [illegible]
26 [illegible]
27 [illegible] పశ్చాదస్తం శుక్రః [illegible] మౌఢ్యారంభః [illegible] సర్వేషామేకాదశి [illegible]
28 [illegible]
29 [illegible] ప్రదోషః [illegible]
30 [illegible] అనధ్యయన చతుష్టయం మాసశివరాత్రిః [illegible]
1 [illegible] అన్వాధానం [illegible]
2 [illegible] యాగకాలః పిండపితృయజ్ఞః [illegible]

కుజచారః [illegible]
బుధచారః [illegible]
గురుచారః [illegible]
శుక్రచారః [illegible]
శనిచారః [illegible]
రాహుకేతు చారః [illegible]

తేది			వివరము
3	౨౦		[illegible] వృద్ధౌ [illegible] చంద్రోదయః [illegible]
4	౨౧		[illegible]
5	౨౨		[illegible] శ్రీ పురుషనక్షత్రే పాదజల [illegible]
6	౨౩		[illegible]
7	౨౪		[illegible] షష్టీతిథిః ప్రాగుదయం శుక్ర [illegible]
8	౨౫		[illegible] షష్టి [illegible]
9	౨౬		[illegible]
10	౨౭		[illegible]
11	౨౮		[illegible]
12	౨౯		[illegible] అవమా [illegible] మేకాదశీ [illegible]
13	౩౦		[illegible] వైష్ణవానా మేకాదశీ వాసుదే [illegible]
14	౩౧		[illegible]
15	౧		[illegible] దక్షిణాయన పుణ్యకాలః [illegible]
16	౨		○ [illegible]
17	౩		[illegible] చాతుర్మాస్య ద్వితీయా [illegible]
18	౪		[illegible]
19	౫		[illegible]
20	౬		[illegible]
21	౭		[illegible]
22	౮		[illegible]
23	౯		[illegible]
24	౧౦		[illegible]
25	౧౧		[illegible]
26	౧౨		[illegible]
27	౧౩		[illegible]
28	౧౪		[illegible]
29	౧౫		[illegible]
30	౧౬		[illegible]
31	౧౭		● అమా [illegible] అన్వాధానం పిండ పితృయజ్ఞః [illegible]

ర-కు			బు
కు-కే	[illegible]		రా
	గు	శ	

కుజచారః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
బుధచారః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]

అమృతాంజనము అన్ని నొప్పులకు సిద్ధౌషధము

1	౧౮	౨౬	శు॥ శుక్ల ప్రథ [illegible] దివే కేవే మృత్యుయోగః యాగకాలః భు [illegible] ప్రాతః [illegible] అహః ౩౧-౪౭ ఆర్ద్రాం పుత్రదస్యాంగో [illegible] సంక్రాంతి భు ౩-౧౮౩౦
2	౧౯	౨౭	శ॥ ద్వితీ [illegible] శ్రీ శ్రీ వత్స [illegible] పాదజలరా [illegible]
3	౨౦	౨౮	ఆ॥ తృతీ [illegible] భు ౩-౧౮౧౮ ముహూర్తం
4	౨౧	౨౯	సో॥ చతు [illegible] తుష్టి భు ౩-౨౨౨౭
5	౨౨	౩౦	మం॥ పంచ [illegible] అహః ౩౧-౩౩ దగ్ధ యోగః నాగపంచమీ గరుడపంచమీ భు ౩-౩౨౨౩
6	౨౩	౩౧	బు॥ షష్ఠి [illegible] భు ౩-౪౩౯౪
7	౨౪	౧	గు॥ సప్త [illegible] భు ౩-౫౩౯౫
8	౨౫	౨	శు॥ అష్ట [illegible] దివే కేవే [illegible] భు ౪-౪౬౬
9	౨౬	౩	శ॥ నవ [illegible] అహః ౩౧-౨౮ తిథి
10	౨౭	౪	ఆ॥ దశ [illegible] దశరథ [illegible] భు ౪-౨౫౮
11	౨౮	౫	సో॥ ఏకా [illegible] సర్వేషామేకాదశీ భు ౪-౩౫౯
12	౨౯	౬	మం॥ ద్వాద [illegible] అహః ౩౧-౨౪ అనయూ [illegible] పవిత్రారోపణం దామోదరద్వాదశీ భు ౪-౪౬౮౧
13	౩౦	౭	బు॥ త్రయో [illegible] ఆశ్వయుజ [illegible] పవిత్రార్పణం రామానుజజయంతీ భు ౪-౫౬౨౧
14	౩౧	౮	గు॥ ౦ పూర్ణి [illegible] అన్వాధానం హయగ్రీవోత్పత్తిః చంద్ర గ్రహణం భు ౫-౭౮౧౨
15	౩౨	౯	శు॥ కృ ప్రథ [illegible] యాగకాలః భు ౫-౧౭-౧౦౩
16	౧	౧౦	శ॥ ద్వితీ [illegible] మహా ప్రథమ వరణే శ్రీ నపుంసక [illegible] పాదజలరా [illegible] అహః ౩౧-౧౮ మాతృ [illegible] పుణ్యకాలః పరేషామ [illegible] కృత్తయుగాంతి [illegible] వ్యతీపా అశూన్యశ [illegible] భు ౫-౨౮౦౪
17	౨	౧౧	ఆ॥ తృతీ [illegible] భు ౦-౭
18	౩	౧౨	సో॥ చతు [illegible] త్యాగ [illegible] భు ౦-౧౭౯౬
19	౪	౧౩	మం॥ పంచ [illegible] అహః ౩౧-౧౦ అగస్త్యోదయః [illegible] దగ్ధయోగః భు ౦-౨౮౧౭
20	౫	౧౪	బు॥ షష్ఠి [illegible] మృత్యుయోగః భు ౦-౩౯౧౮
21	౬	౧౫	గు॥ సప్త [illegible] భు ౦-౪౯౯
22	౭	౧౬	శు॥ అష్ట [illegible] దగ్ధయోగః స్మార్తానాం శ్రీకృష్ణజయంతిః భు ౧-౦౭౨౦
23	౮	౧౭	శ॥ నవ [illegible] అహః ౩౧-౮ కన్యాయనగతో రవిః [illegible] అమృతసిద్ధియోగః వైష్ణవ శ్రీకృష్ణజయంతిః భు ౧-౧౧౨౨
24	౯	౧౮	ఆ॥ దశ [illegible] త్రిద్యుస్పృక్ భు ౧-౨౧౨౭
25	౧౦	౧౯	సో॥ ఏకా [illegible] భు ౧-౩౨౨౩ భు ౧-౪౩౭౭
26	౧౧	౨౦	మం॥ ద్వాద [illegible] అహః ౩౧-౭ సర్వేషామేకాదశీ భు ౧-౫౪౨౬
27	౧౨	౨౧	బు॥ త్రయో [illegible] ప్రదోషః భు ౧-౫౩౨౫
28	౧౩	౨౨	గు॥ చతు [illegible] అమృతసిద్ధియోగః మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనచతుష్టయం
29	౧౪	౨౩	శు॥ [illegible] మృత్యుయోగః భు ౨-౧౯౨౭
30	౧౫	౨౪	శ॥ అమా [illegible] పూర్వఫల్గుని ప్రథమ వరణే శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే నిజజలరా [illegible] అహః ౩౦-౫౪ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః అగ్నిసావర్ణిక మన్వాదిః భు ౨-౨౯

కుజచారః	శుక్ర పూర్వఫల్గుని ౨౦-౧౧	బ ౧౧ మం పశ్చాదస్తం	శుక్రచారః	బ౧౦ఆ పునర్వసు ౫౭-౧౫
శు౧౧ సో పునర్వసు ౨-౧౫	శు౯ పూర్వ ౩ బు౧౧-౧౪	బు౪౮-౧౪	శు౧ ఆర్ద్ర ౨ బుధోదయః	బ౧౩సు పునర్వసు ౩౧-౧౪
బ౧౦ఆ పునర్వసు ౫-౧౧	శు౧౩ మం పూర్వ ౪ బు ౨౧-౧౪	గురుచారః	౪౬-౫౫	శనిచారః శాస్తి
బుధచారః	బ౧౩ ఉత్తర బు ౫౦-౪		శు౯ ఆర్ద్ర ౩ బు ౪-౧౪	రాహుకేతుచారౌ
శు౧ సో పుష్య ౪ బు౫౦-౧౪	బ౯ బుధ వక్రారంభః	శు ౧ శు గురు వక్రత్యాగః	బ౧౩ ఆర్ద్ర ౪ శు౧౪-౧౨	బ౧సు ఆశ్లేష ౪ రాహుః
శు౧౩సో పుష్య ౧బు౫౦-౨	౧౫-౧౧	౩౩-౧౫	బ౬బు పునర్వసు ౧-౫	ధనిష్ఠ కేతుః ౧౪-౧౧

			శు
శు-౯	బ౨సిం హో రవిః బు౧౦ శు శే వృశ్చి		౪
	శు బ౧కటకే రా మకరే కేతుః		బు-రా
	గు	శ	

31	౧౬	౨౫	ఆ॥శు ప్రతి-౧౦పూఫ౯-౨౪సి౧౪-౦బా౭-౧౦రా౬-౩౬ క్రాంత్యుత్తరశృంగోన్నత చంద్రోదయః యోగకాలః
1	౧౭	౨౬	సో॥ద్వి౧౭-౨ఉఫ౯-౫౦సా౧౦-౩౭కౌ౧౭-౨రా౯-౪౯ భు౨-౪౭చ౧సఫర్ [శైవదూర్వావ్రతం భు౨-౩౫చ౨౯
2	౧౮	౨౭	మం॥తృ౧౪-౩౧హ౯-౫౬-౧౦గ౧౪-౩౧రా౭-౩౦పూఫఅరవిః౩౪-౫౦ షోడశోమావ్రతం వినాయకచతుర్థీ హరితాళిక స్వర్ణగౌరీవ్రతం బలరామజయంతిః తామసమన్వాదిః సామవేదినా ముపాకర్మ భు౨-౫౭చ౨
3	౧౯	౨౮	బు॥చ౧౦-౫౧చి౧౭-౧ శుభ౦-౦-౩౪బ్ర-౫౪-౫ధ౧౦-౫౧ ది౩౦-౨౩ ఋషిపంచమీ-భు౩-౮చ౩
4	౨౦	౨౯	గు॥షం౬-౨స్వా౧౪-౧౬వ౦-౪౭-౧౮బా౬-౨ది౨౭-౨౫ శుక్లాంనూర్యషష్టీ భు౩-౧౮చ౪ [౬-౨౯ భు౫
5	౨౧	౩౦	శు॥స౦-౪౩విశా౦౫౩-౪౮వి౧౦-౩౫వై౩౯-౩౯తై౦-౪౩ది౯-౫౩ కుక్కుటీ అముక్తాభరణసప్తమి అరమా భు
6	౨౨	౧	శ॥అ౪౭-౫౭అనూ౬-౨౦-విష్కు-౩౧-౪౦-భ౨౧-౧౨ది౯-౧౬పూఫ౩రవిః౧-౩౦-రాధాష్టమీ అహః౩౮-౪౦
7	౨౩	౨	ఆ॥న౪౧-౨౭-జ్యే౧-౪౬మూ౫౫-౧౦ప్రీ౭౩-౧౬బా౧౪-౪౦రా౨౨-౩౫నందనవమీ భు౩-౪౯చ౭ [భు౩-౩౯చ౬
8	౨౪	౩	సో॥ద౩౪-౫౮పూషా౫౨-౪౪ఆయు౧౫-౩౫-తై౮-౨౪ది౯-౧౬ గజలక్ష్మీవ్రతం శ్రీగ్రవతాగంధః భు౪-౦చ౮
9	౨౫	౪	మం॥ఏ౨౯-౩ఉషా౪౮-౫౪సౌ౮-౦వ౨-౬ది౧౮-౩౦రా౨౭-౫౧పూఫరవిః౨౭-౪౦అహః౩౦-౩౨సర్వేషామేకాదశీ పరివర్తన సైకాదశీ భు౪-౧౧చ౯
10	౨౬	౫	బు॥ద్వా౨౩-౪౭శ్రవ౫-౫౦శో౦-౩౩అతి౫౩-౩౮బా౨౩-౪౭ త్యాజ్య౩-౪౮ శేషః౨-౧౧రా౨౪-౫౭ ప్రదోషః శ్రవణద్వాదశీవామనజయంతిః ఆశ్వలాయనోపాకర్మ ఆమలకద్వాదశీ భు౪-౨౧చ౧౦
11	౨౭	౬	గు॥త్ర౯-౨౬-ధ౪౩-౪౫సు౪౮-౧తై౯-౨౬ త్యాజ్యాభావః తిథిద్వయం శుక్రా శ్రీకాంరావే అనధ్యయనచతుష్టయం భు౪-౩౨చ౧౧
12	౨౮	౭	శు॥చతు౧౬-౧౦శత౪౨-౪౭ధృ౪౩-౧౨వ౧౬-౧౦ది౧-౨౭రా౮-౨౭ ఉత్తరఫల్గునీ౧ ప్రథమచరణే శ్రీపురుషనక్షత్రే పూర్ణ జలరాశౌ రవిః ౫౩-౨౬ అనంతపద్మనాభవ్రతం అన్వాధానం శవే భు౪-౪౩చ౧౨
13	౨౯	౮	శ॥○పూ౧౪-౯పూభా౪౩-౨శూ౩౯-౧౮బ౧౪-౮శేషః౨-౨ యోగకాలః పుమాయా మాహేశ్వరవ్రతం ఆపస్తంభోపాకర్మ మహాలయ పక్షారంభః-భు౪-౫౩చ౧౩
14	౩౦	౯	ఆ॥పా ప్రతి౩-౧౩ఉభా౪౪-౨౯గ౦౩౬-౪౪-కౌ౩-౧౩ది౭-౩౮ భు౫-౪చ౧౪
15	౩౧	౧౦	సో॥ద్వి౧౩-౩౬-రే౪౭-౫వృ౩౪-౧౬-గ౧౩-౩౬-ది౧౫-౪౭ భు౫-౧౬చ౧౫
16	౧	౧౧	మం॥తృ౧౫-౯-అశ్వ౫౦-౪౭ధృ౩౩-౪౩భ౧౫-౯రా౯-౫౨ ఉఫ౨కన్యాయాంరవిః౧౮-౫౦అహః౩౦-౧౮ పుణ్యకాలః సంక్రమణాత్పరతఃషోడశఘటికాఃఅమృతసిద్ధియోగః బృహత్యుమావ్రతం భు౫-౨౬చ౧౬
17	౨	౧౨	బు॥చ౧౭-౪౫భ౫౫-౨౫వ్యా౩౩-౫బా౧౭-౪౫౨౬-౩౫ పంచమీతిథిఃభరణీమహాలయః భు౦-౭చ౧౭
18	౩	౧౩	గు॥పం౨౧-౧౪కృ౬౦-౧౦హ౩౩-౨౪-తై౨౧-౧౪ది౨౮-౧౩ శూన్యతిథిః చంద్రషష్టీ భు౦-౧౭చ౧౮
19	౪	౧౪	శు॥ష౨౫-౨౨కృ౦-౫౭వ౩౪-౯వ౨౫-౨౨రా౧౪-౩౩ఉఫ౩రవిః౩-౫౦అహః౩౦-౧౪ భు౦-౨౭చ౧౯
20	౫	౧౫	శ॥స౨౯-౫౪రో౬-౪౫సి౩౫-౧౧బ౨౯-౫౪ది౨౨-౯ అమృతసిద్ధియోగః భు౦-౩౮చ౨౦
21	౬	౧౬	ఆ॥అ౩౪-౩౧మృ౧౨-౪౨వ్య౩౬-౮బా౨-౧౨రా౫-౩౪ సూర్యసావర్ణికమన్వాదిః మధ్యాష్టమియుప్తాష్టమీ వ్యతీపాత మహాలయఃఅమృతయోగః భు౦-౪౮చ౨౧
22	౭	౧౭	సో॥న౩౮-౫౬ఆర్ద్ర౧౮-౩౫వ౩౭-౧౨తై౭-౪౪రా౨౧-౧౬అహిర్బుధ్న్యకమిత్రోద్ధాపనం భు౦-౫౮చ౨౨
23	౮	౧౮	మం॥ద౪౨-౫౭పున౨౪-౧౦ప౩౭-౪౭వ౧౦-౫౮రా౧౫-౪౬ఉఫరవిః౮-౧౫ తులాయాంగతోరవిః ౩౪-౮అహః౩౦-౪ భు౧-౮చ౨౩
24	౯	౧౯	బు॥ఏ౪౬-౧౭పుష్య౨౯-౬శి౧౭-౫౦బా౪-౫౨త్యాజ్యాభావః సర్వేషామేకాదశీ భు౧-౧౯చ౨౪
25	౧౦	౨౦	గు॥ద్వా౪౮-౪ఆశ్లే౩౩-౧౧సి౩౭-౨౧కౌ౧౬-౫౨ది౩-౧౪ యతీనాంమహాలయః భు౧-౨౯చ౨౫
26	౧౧	౨౧	శు॥త్ర౯-౫౯మఖ౩౬-౧౯సా౩౫-౪౩గ౯-౨౮ది౪-౪౫రా౨౬-౧౦హస్తా౧ ప్రథమచరణే శ్రీ శ్రీ నక్షత్రే పూర్ణ జలరాశౌరవిః౩౨-౧౫కలియుగాదిఃగజచ్ఛాయా-అహః౨౯-౫౮అమృతయోగఃగజగౌరీవ్రతం భు౧-౪౯చ౨౬
27	౧౨	౨౨	శ॥చ౫౦-౨పూఫ౩౮-౧౭శు౩౨-౧౭భ౯-౫౯-శేషః౧-౬రా౨౬-౩౩అసధ్య పుణ్యనక్షత్రయాంమాసశివరాత్రిః శస్త్రహతానాంమహాలయః భు౧-౫౦చ౨౭
28	౧౩	౨౩	ఆ॥[illegible] అమా౪౮-౫౦-ఉఫ౩౯-౧శుభ౦౨౯-౫౪చ౯-౨౨శేషః౦-౩౪రా౨౯-౫౫పిండపితృయజ్ఞః అన్వాధానం మహాలయఅమావాస్య భు౨-౦చ౨౮

Left-margin labels (printed vertically): ఆవణి నెల; సెప్టెంబరు; రంజాను ౧౩౬౩; పురటాసి నెల

	బ౩ సింహే రవిః కుజకటకే శుక్రః		రా-కు
కే-కు			ర-బు
	గు	శ	

కుజవారః [౧౫-౧౧	శు౧౩కు ప్రాగుదయంబు	బ౧౨కుపూఫకబు౨౫-౧౧	శు౫కు పుష్య౧కు౪౮-౧౧	బ౧౧బుఆశ్లే౩కు౫౦-౧౧
బ౭ శ కుజ వక్రత్యాగః	౫౧-౧౫	బ౩౦ అ ఉఫ౧బు౩౫-౧౪	శు౯అ పుష్య౨కు౨౭-౧౧	బ౩౦అ ఆశ్లేకు౩-౧౧
బుధవారః	బ౨ సో బుధ వక్రత్యాగః	గురువారః	శు౧౩కుపుష్య౩కు౪౭,౧౬	శనివారః
శు౧అపూ౪వక్రేబు౫౪-౧౧	౨౮-౧౧	బ౮అ జ్యేష్ఠ ౨ బుజ్యే కు	బ౧అ పుష్య౪కు౨౬-౧౧	శు ౩ కుం స్వాతి౧ శుక్ర
శు౫కుపూఫ౩వబు౫౧-౧౨	బ౭ శ పూఫ ౩ శుక్ర బు	౧౦-౧౪ శుక్రవారః	బ౫కుఅ ఆశ్లే౧ కు౨౮-౧౧	శని౧౩-౧౪
శు౧౧బుపూఅబు౪౩-౧౨	౪౭-౧౪	శు౧౨ పూ ౪కు౧౫-౧౪	బ౮అ ఆశ్లే కు౩౮-౧౧	[illegible]

29 ౧౪ ౨౪ సో॥శుక్ల ప్రథ౬-౨౩హ౩౭-౫౭ బ్ర౨౫-౩౧కింౕ౧౭-౩౧ శేషః ౩-౪౭ త్యా౩-౫౭-రా౨౭-౫హస్తా ర్కవిః ౫౬-౦
గ్రక్రాం యోగకాలః దేవి నవరాత్రారంభః కలశస్థాపనం ౩౭-౨౦
అహః౫౭-౫౭భు౨-౧౦౨౫౭ [ఉత్తరకృంగోన్నతచంద్రోదయః భు౨-౨౧౭౩౦
30 ౧౫ ౨౫ మం॥ద్వి౪౨-౪౬చి౩౬-౫౫విం౨౦-౧౧ బా౧౪-౩౦ శేషః ౧-౫౦ త్యాప్ర ౩-౫౩ రా ౨౦-౧౫ అహః ౫౭-౫౨
1 ౧౬ ౨౬ బు॥తృ౩౭-౬స్వా౩౪-౬వై౧౪-౧తై౧౦-౫౭ రా౧౭-౨౬శ్రాం సువర్ణ గౌరీవ్రతం భు౨-౩౧౫౭ల్
2 ౧౭ ౨౭ గు॥చ౩౨-౩౭విశా౩౦-౩౩విష్కం౭-౪ప్రీ౫౨-౨౭వణి౫-౨౬ రా౧౦-౩౭ శేశవ భు౨-౪౧ [లలితావ్రతం భు౨-౫౨
3 ౧౮ ౨౮ శు॥పం౨౬-౩౩అనూ౨౬-౨౨ఆయు౫౧-౩౭బా౨౬-౩౩ రా౭-౫౭హస్తాత్రిశ్వాసః ఉపాంగ
4 ౧౯ ౨౯ శ॥ష౨౦-౧౦జ్యేష్ఠ౨౧-౫౧సౌ౪౩-౨౬తై౨౦-౧౦ త్యాజ్యాభావః తిథిద్వయం మరణయోగః భు౩-౨౨౭౪
5 ౨౦ ౩౦ ఆ॥స౧౩-౪౩మూ౧౭-౧౫శో౫౫-౧౭వణి౧౩-౪౩వి౧౩-౩౩ రా౭-౪౩ అనధ్యాయ సద్యోయంభానుసప్తమి సరస్వతీ
పూజా కాళికాష్టమిదుర్గాష్టమి భు౩-౧౨౭౫ [స్వారోచిషమన్వాదిః దుర్గాబలిః సువాసినీపూజా భు ౩-౨౭౬
6 ౨౧ ౧ సో॥అ౭-౨౩పూషా౧౨-౫౧అతి౭-౨౬బవ౭-౨౩ రా౧-౪౭హస్తారవిః ౪౧-౪౭ అహః ౫౭-౪౪ మహానవమి
7 ౨౨ ౨ మం॥న౧-౫౭గు ఉత్తరా-౫౩ సు ౧౭-౫౭ కా౧-౫౭ ది ౧౭-౨౧ అవమాసోపపదం విజయదశమి శమీ
పూజా రాజ్ఞాంపట్టాభిషేకః కలశోద్వాసనం ద్వాదశరాత్రారంభః భు౩-౩౩౭౭
8 ౨౩ ౩ బు॥ఏ౫౧-౪౭శ్ర౫-౩౭ధృ౧౩-౧౦వణి౨౪-౧౭౫-౩౫స్మార్తానామేకాదశి భు౩-౪౩౭౭
9 ౨౪ ౪ గు॥ద్వా౪౭-౩౫ధని౩-౧౭గూ౭-౫౭బ౨౦-౧౫ ది ౨౦-౫౪ తు్రాం రావేక్రాం వైష్ణవానామేకాదశి పద్మనాభ
ద్వాదశి గోద్వాదశి భు౩-౫౩౭౭ [౪-౭అహః౫౭-౩౬ శనిప్రదోషః అమృతయోగః ౪-౪౭౧౦
10 ౨౫ ౫ శు॥త్రయ౬-౩౪శత౨-౩౬౦౧-౫౭౨-౫౫-౨౦కౌ౧౭-౩౭ది౧౭-౧చిత్రాంవరశ్రోత్రీపుణ్య తులాపాదజలరాశౌరవిః
11 ౨౬ ౬ శ॥చతు౪౫-౪౭పూభా౧-౫౭ధృ౫౪-౫౪౧౬-౧౭ది౨౬-౨౬గవేఅత్యాస్తమితం భు౪-౧౪౭౧౧
12 ౨౭ ౭ ఆ॥○పూ౪౬-౧౭ఉభా౩-౧౦వ్యా౫౧-౫౫భ౮౬-౨౪రా ౪-౪౪ అన్వాధానం కౌముదీపూజా అగ్రయణం
శ్రీకాంచంద్రదర్శనం భు౪-౨౪౭౧౨ [భు౪-౩౪౭౧౩
13 ౨౮ ౮ సో॥కృష్ణప్రథ౭-౫౭శతరే౫-౩౧హ౫౦-౩౬బా౧౭-౭ రా౭-౪౭చిత్రార్కవిః ౨౫-౫౪అహః౫౭-౩౦ యోగకాలః
14 ౨౯ ౯ మం॥ద్వి౫౦-౪౧అశ్వ౯-౫౨ర్జ౫౦-౬తై౭-౨౦ శేషః౨-౩౭ త్యాప్ర౪-౧౭రా౫-ాయరణయోగః భు౪-౪౫౭౧౪
15 ౩౦ ౧౦ బు॥తృ౫౪-౧౫భ౧౩-౨౨సిద్ధి౫౦-౫౭వణి౭౦-౧౬-౩౭దగ్ధయోగః చంద్రోదయోమావ్రతం భు౪-౫౫౭౧౫
16 ౩౧ ౧౧ గు॥చ౫౭-౪౧కృ౧౭-౩౭వ్య౫౦-౪౬బ౨౬-౨౫ త్యాజ్యాభావః చిత్రాతులాయాంరవిః ౪౭-౧౭ అహః౫౭-౨౪
భు౫-౬౭౧౬ [త్రియుస్పృక్ విషువత్పుణ్యకాలః ఉదయాత్ప్రభృతి యామద్వయపర్యంతం భు౦-౩౭౧౭
17 ౧ ౧౨ శు॥పం౬౦-౧౦రో౨౪-౨౦ వ ౫౭-౪౦ కా ౩౦-౫౨ ది ౨-౨౬ రా ౧౦-౧౭
18 ౨ ౧౩ శ॥పం౩-౧౨మృ౩౦-౧౭పరి౫౨-౪౨తై౩-౧౨రా౨౩-౫౭ భు౦-౩౧౭
19 ౩ ౧౪ ఆ॥ష౭-౫౫ఆర్ద్ర౩౬-౧౬శివ౫౩-౩౭వ౭-౫౫ త్యాజ్యాభావః భు౦-౨౪౭౧౯
20 ౪ ౧౫ సో॥స౧౨-౨౬పునర౧-౫౭సిద్ధ౫౪-౧౬బ౧౨-౨౬ది౧-౨చిత్రర్కవిః ౭-౧౬
అహః ౫౭-౧౬భు౦-౩౪౭౨౦ [భు౦-౪౫౭౨౧
21 ౫ ౧౬ మం॥అ౧౬-౫౭ పుష్య౪౭-౭ సా౫౪-౨౬ కౌ౧౬-౫౭ ది౭-౩౧ నవమీతిథిః
22 ౬ ౧౭ బు॥న౧౯-౫౨ఆశ్లే౫౧-౩౦శు౫౩-౫౭ గ౧౯-౫౨ది౨౧-౨౭శూన్యతిథిభు౦-౫౫
23 ౭ ౧౮ గు॥ద౨౨-౧౭మఘ౫౪-౫౩ శు౫౨-౩౭ధ౨౧-౫౨ది౨౩-౧౧ స్వాతిప్రథమపర్ణే
శ్రీ శ్రీవత్సతేప్పూర్ణ జలరాశౌరవిః ౫౭-౪౨ అహః౫౭-౧౦ వృశ్చికాయన
గతోరవిః ౫౩-౩౪ భు౧-౬౭ [సర్వేషామేకాదశి భు౧-౧౬౭౨౪
24 ౮ ౧౯ శు॥ఏ౨౩-౩౭పూఫ౫౭-౭ బ్ర౫౧-౨౫ బా ౨౩-౩౭ ది ౧౫-౩౭ ఏకాదశితిథి
25 ౯ ౨౦ శ॥ద్వా౨౩-౪౪ఉఫ౫౭-౯౦ఐం౪౭-౧౨తై౨౩-౪౪ది౧౫-౨౬ ద్వాదశితిథిః శనిప్రదోషః మదీపంభు౧-౨౭౭౨౫
26 ౧౦ ౨౧ ఆ॥త్ర౨౨-౩౬హస్త౭-౫౬వై౪౩-౦వణి౨౨-౩౬ది౫౭-౫స్వాతిరవిః ౪౭-౫౪అహః౫౭-౪నరకచతుర్దశిస్నానం
చంద్రోదయకాలేకర్తవ్యం భు౧-౩౭౭౨౬ [భృగువనస్నానంఅన్వాధానం భు౧-౪౭-౭౨౭
27 ౧౧ ౨౨ సో॥చతు౨౧-౧౩చిత్ర౬-౫౭విష్కం౩౭-౪౪వి౨౦-౧౩ వి ౧౭-౨౭ తిథిద్వయం దీపావళి నరకచతుర్దశి స్వాత్యా
28 ౧౨ ౨౩ మం॥ ● అమా౧౬-౪౧స్వా౫౩-౫౭ప్రీతి౩౧-౪౫నాగ౧౬-౪౧ది౫౪ యోగకాలః పిండపితృయజ్ఞః పూర్ణరాత్రాం
సంవత్సరాదిః కేదారవ్రతం భు౧-౫౭౭౨౮

కుజచారః	శు౧౧బు హ౧బు౫౧-౧౫	బ౭సోచి౩బు౪౦-౧౧	శు౬శ మఖ౨శు౧-౧౪	బ౧౪సో ఉ౨శు౩౪-౧౧
శు౭సో ధని౩శు౫౩-౧౧	శు౧౪శ హ౨బు౨౫-౧౪	బాబు చిత్ర-బు౨౬-౧౫	శు౭మం మ౩శు౪-౧౪	శనిచారః [౧౫-౧౦
బ౪శుధనిశశు౪౦-౧౫	శు౧౫అహ౩బు౫౭-౧౧	బ౧౦బుస్వా౧-బు౫౭-౨౦	శు౧౩శు మ౪శు౫-౧౨	శు ౭ సో పశ్చాదస్తం శ
బ౧౪శ శత౧శు౨౪-౧౫	బ౨శుం హ౪బు౫౭-౧౫	బ౧౩త స్వా౨బు౨౩-౧౨	బ౧సో పూఫ౧శు౫-౧౪	శు౫శుస్వా౨౪౩౭-౧౧
బుధచారః	ప్రాగస్తం బు౫౭-౧౪	బ౩౦ము స్వా౩బు౧౭-౧౧	బ౩బు పూఫ౨శు౫౭-౧౧	రాహుకేతుచారః
శు౩బుఉత్త౨బు౧౦-౧౧	బ౪శు చిత్ర౧బు౨౪-౧౧	శుక్రచారః	బ౫శు పూఫ౩శు౫౫-౧౧	బ౪శు ఆర్ద్ర౩ రాహుః
శు౫శు ఉత్త౩బు౩-౧౧	బ౫శు చిత్ర౨బు౩-౧౫	శు౧౫అ స్వా౩శు౩౭-౧౪	బ౭మం పూఫ౪శు౪౭-౧౧	బ౪శు ఆర్ద్ర౩ కేతుః
[illegible]	బ౫శు చిత్ర౩బు౩-౧౫	శు౩౦ము ఉత్తరా౬-౧౪	బ౧౧శు ఉఫ౧శు౪౧-౧౪	పూర్వాభాద్ర౫౬-౧౪

29 ౧౩ ౨౪ బు॥ శుక్ల ప్ర ౧౨-౧౦ విశాఖ ౦-౩౧ ఆయు ౨౪-౫౫ బవ ౧౨-౧౦ ... కేశవ పూజ ... కార్తిక స్నాన ప్రారంభః బలిపాద్యమి ఆకాశదీపారంభః యమద్వితీయా భు ౨-౧౦
30 ౧౪ ౨౫ గు॥ ద్వి ౬-౪౮ అనూ ౪౬-౨౬ ... త్యాజ్య ... స్వాతి ... అమృత ౨౮-౫౬ త్రిలోచన గౌరీవ్రతం భు ౨-౨౦ ... దర్శనాని
31 ౧౫ ౨౬ శు॥ తృ ౧-౦ జ్యేష్ఠ ... క్షేమః ౩-౫ అశ్వనాగ వధ చతుర్థీ మరణయోగః భు ౨-౩౧
1 ౧౬ ౨౭ శ॥ పం ౪౮-౧ మూల ౩౭-౧౬ అతి ౧-౬ ... త్యాజ్య ప్ర ౩-౪౨ భు ౨-౪౧
2 ౧౭ ౨౮ ఆ॥ ష ౪౧-౪౭ పూర్వాషా ౩౨-౪౭ ... శ్రవణ ... ౨౮-౫౦ భు ౨-౫౨
3 ౧౮ ౨౯ సో॥ స ౩౫-౫౮ ఉత్తరాషా ౨౮-౪౨ ... సావిత్రీవ్రతకల్పః మరణమృత్యుయోగా భు ౩-౨
4 ౧౯ ౩౦ మం॥ అ ౩౦-౫౪ శ్రవణ ౨౫-౧౭ ... గోష్టాష్టమి అనాధ్యాయః భు ౩-౧౩
5 ౨౦ ౧ బు॥ న ౨౬-౪౪ ధని ... వృశ్చిక సంక్రాంతి ... ప్రసవ ... నపుంసక నక్షత్రే అర్ధజల ... అహః ౨౭-౪౦ భు ౩-౨౩
6 ౨౧ ౨ గు॥ ద ౨౪-౧౩ శత ౨౧-౫౪ ... వృ సంక్రాంతి భు ౩-౩౪
7 ౨౨ ౩ శు॥ ఏ ౨౧-౪౪ పూర్వాభా ౨౦-౫౩ వ్యా ౧౩-౫౭ ... కైశిక ... సర్వేషామేకాదశీ వృద్ధ వైష్ణవానామేకాదశీ భు ౩-౪౪
8 ౨౩ ౪ శ॥ ద్వా ౨౧-౫౯ ఉత్తరాభా ౨౧-౪౬ ... శని ప్రదోషః యోగీశ్వర ద్వాదశీ ... చిలుక ద్వాదశీ ... ఉత్సవః ప్రదోషః భు ౩-౫౫
9 ౨౪ ౫ ఆ॥ త్ర ౨౧-౪౦ రేవతి ౩-౪౮ ... త్యాజ్య ... అహః ౨౮-౩౬ తులసీ వ్రతోద్యాపనం కైకుంఠ చతుర్దశీ భు ౪-౫ [ద్యానం భు ౪-౧౬
10 ౨౫ ౬ సో॥ చ ౨౩-౨౭ అశ్వ ౨౭-౩౬ ... పూర్ణిమా ... జ్వాలాతోరణం శ్రీరాం చంద్ర
11 ౨౬ ౭ మం॥ ○ పూర్ణిమా ౧౭ భర ౩౧ ... త్యాజ్య ... ధాత్రీపూజా భు ౪-౨౬
12 ౨౭ ౮ బు॥ కృష్ణ ప్ర ౩౦-౦౫ కృత్తిక ౩౬ ... అహః ... కాలః భు ౪-౩౭
13 ౨౮ ౯ గు॥ ద్వి ౩౪-౨ ... సంకటహర చతుర్థీ ... భు ౪-౪౭
14 ౨౯ ౧౦ శు॥ తృ ౩౯-౬ మృగ ౪౭-౫ ... త్యాజ్య ప్ర ౪-౨ మరణయోగః భు ౪-౫౮
15 ౧ ౧౧ శ॥ చ ౩-౫౭ ఆర్ద్రా ౫౩-౩౪ ... అహః ... హరిపద పుణ్యకాలః మధ్యాహ్న ప్రభృతి పుణ్యకాలః ... భు ౫-౯
16 ౨ ౧౨ ఆ॥ పం ౪౮-౩ పునర్వసు ... భు ౫-౧౯
17 ౩ ౧౩ సో॥ ష ౫౨-౪౨ పుష్య ౫౬-౧౦ ... భు ౫-౩౦
18 ౪ ౧౪ మం॥ స ౫౬-౧ పుష్య ౪-౫ ... అమృత యోగః భు ౫-౪౧ కేశ్వర వ్రతసాన్నిధ్య ... అనాధ్యాయః భు ౫-౩
19 ౫ ౧౫ బు॥ అ ౫౯-౪ ఆశ్లే ... అహః ...
20 ౬ ౧౬ గు॥ స ౫౯-౪౦ మఘ ౨౫-౧౭ ... భు ౦-౪౫
21 ౭ ౧౭ శు॥ ద ౬-౦ పూర్వా ౧౫-౨౫ ... శ్రీమద్భగవద్గీత ... భు ౦-౫౬
22 ౮ ౧౮ శ॥ ద ౧-౦ ఉత్తరా ౨౧-౧౩ ... అనూరాధ ... అశ్వత్థోపనయన ... మేకాదశీ భు ౦-౦౭ [సిద్ధయోగః భు ౧-౨౫

కు	బరవృశ్చికే రకు ౧౦వృశ్చికే బుబ ౧౪ధనుః షిబుబర సమ షిబుబ ౧౦ తులాయాం కు	రా
కే			
	గు	శ-బు	శు

23 ౯ ౧౯ ఆ॥ ద్వా ౫౫ - ౪౫ హస్త ౬౩ ఆయు ౫౩ - ౩౨ ... అహః ... వైష్ణవానామేకాదశీ అమృత
24 ౧౦ ౨౦ సో॥ త్ర ౫౩-౧౫ చిత్ర ౫౫-౩ సౌభా ... ప్రదోషః యమదీపం భు ౧-౩౬
25 ౧౧ ౨౧ మం॥ చతుర్ద ౩౩ స్వాతి ౩-౨౩ ... అనూరాధ ... శివరాత్రిః అనధ్యాయః త్రికంకణ్ణ ... అంగారక చతుర్దశీ భు ౧-౪౭
26 ౧౨ ౨౨ బు॥ ● అమా ౪౩-౫ విశాఖ ౧౦-౧౪ అతి ౩౩-౪౨ ... అహః ౨౨-౪ అన్వాధానం పిండ పితృయజ్ఞః భు ౧-౫౭

కుజ-బుధచారౌ	కురమం విశాఖబు ౫౩-౪౦	బకుఆ జ్యేష్ఠబు ౪౭-౧౫	శుక్రచారః	బచబు చిత్రకు ౩-౧౨
కుశక శతభిషకు ౫౩-౫	కు౧౦కు విశాఖబు ౭-౧౧	బకుమం జ్యేష్ఠబు ౫౭-౧౨	కుజకు ఉభ ౩కు ౨౫-౧౪	బ౧౦కు చిత్రకు ౫౦-౧౧
కు౧౭ శ శతభిషకు ౪౧-౪	కు౧౭ శ అనూబుధ-౧౪	బ౧౦కు జ్యేష్ఠబు ౨-౪	కు౧౭ ఉభ ౩కు౧౩-౧౨	బ౧౩ సో చిత్రకు ౩౭-౧౨
బశశ శతభిష ౩౫-౧౫	కు౧౪సో అనూరాబు ౪౯-౪	బ౧౭ఆ జ్యేష్ఠబు ౨౪-౧౨	... బు ... కు ౩-౧౫	రవిచారః
బ౧౦కు పూర్వాభా ౩౭-౫	బ౧౨బు అనూ ౩బు ౪౬-౫౦	బ౧౪మం మూలబు ౩౯-౪	కు౧౧కు ... ౪౫-౧౨	కు౩శ స్వాతి ౨-౧౨
కు౨౩కు స్వాతిబు౧౧-౧౪	బ౩కు అనూరాబు ౪౬-౨	గురుచారః	కు౧౪ సో ... ౩-౧౨	... సో ...
కుశక విశాఖబు ౫-౧౨	బ౮శ పశ్చిమోదయం బు	కు౨౮కు జ్యేష్ఠకు ౨౮-౧౨	బు౨కు ... ౨౪ కు ౩౦-౧౨	౩ ౬-౧
కు౨౩ విశాఖబు ౫౦-౧౫	౫౦-౩	బ౪శ మూలకు ౨౪-౧౪	... ౧౦౬ ౧౦-౧౪	...

27 ౧౩ ౨౩ గు॥ [illegible] రాత్రే యోగకాలః [illegible]

28 ౧౪ ౨౪ శు॥ [illegible] అహః [illegible] గోస్తన చంద్రోదయః [illegible]

29 ౧౫ ౨౫ శ॥ [illegible] ఛమాసీలకల్

30 ౧౬ ౨౬ ఆ॥ [illegible] తిథిద్వయం [illegible]

1 ౧౭ ౨౭ సో॥ [illegible] అమృతసిద్ధయోగః స్కందషష్ఠీ శీతకృచ్ఛ దానాని [illegible] [మా౹౹[illegible]

2 ౧౮ ౨౮ మ॥ [illegible] జ్యేష్ఠా రవిః [illegible] అహః [illegible] రావేశ్ క్రాం మిత్రసప్త

3 ౧౯ ౨౯ బు॥ [illegible] త్యాజ్యం [illegible] అనధ్యాయః బుధాష్టమి [illegible] [యోగః ప్రశస్తకల్పః [illegible]

4 ౨౦ ౧ గు॥ [illegible] శుక్రాం అనమా మరణ

5 ౨౧ ౨ శు॥ [illegible] జ్యేష్ఠా రవిః [illegible] అహః [illegible]

6 ౨౨ ౩ శ॥ [illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]

7 ౨౩ ౪ ఆ॥ [illegible] పశ్చాదస్తం గురుః [illegible] మౌఢ్యప్రారంభః దగ్ధయోగః త్రిస్పృక్ వైష్ణవానామేకాదశీ మత్స్యద్వాదశీ [illegible] [[illegible]

8 ౨౪ ౫ సో॥ [illegible] ప్రదోషః హనుమద్వ్రతం

9 ౨౫ ౬ మ॥ [illegible] పాషాణచతుర్దశీ దత్తాత్రేయజయంతిః

10 ౨౬ ౭ బు॥ [illegible] త్రిశాం చంద్రదర్శనం [illegible] [[illegible]

11 ౨౭ ౮ గు॥ [illegible] జ్యేష్ఠా రవిః [illegible] వ్యతీపాతయోగః అహః [illegible] అన్వాధానం [illegible]

12 ౨౮ ౯ శు॥ [illegible] పూర్వతిథిః యోగకాలః [illegible] [[illegible]

13 ౨౯ ౧౦ శ॥ [illegible] ద్వితీయాతిథిః

14 ౩౦ ౧౧ ఆ॥ [illegible]

15 ౧ ౧౨ సో॥ [illegible] మూలా ౧ ధనుస్సంక్రమణం అహః [illegible] స్వకరణాత్పరతః షోడశఘటికాః పుణ్యకాలః ధనుర్మాసారంభః [illegible]

16 ౨ ౧౩ మ॥ [illegible] క్రాంతే దగ్ధయోగః [illegible]

కు	చంద్రః కుజః రవిః	బుధః మీనే కు	రా
కే	రక్తాక్షి శుక్రః		
బు. గు	ర	శు శ	

17 ౩ ౧౪ బు॥ [illegible]

18 ౪ ౧౫ గు॥ [illegible] అహః [illegible] తోష్టకాః [illegible]

19 ౫ ౧౬ శు॥ [illegible] త్యాజ్యం దగ్ధయోగః అనధ్యాయః కాలభైరవాష్టమి [illegible]

20 ౬ ౧౭ శ॥ [illegible] మృత్యుయోగః [illegible]

21 ౭ ౧౮ ఆ॥ [illegible] మూల రవిః [illegible]

22 ౮ ౧౯ సో॥ [illegible] మకరగతో రవిః [illegible] అహః [illegible] సర్వేషామేకాదశీ [illegible]

23 ౯ ౨౦ మ॥ [illegible] ద్వాదశీతిథిః ప్రదోషః [illegible]

24 ౧౦ ౨౧ బు॥ [illegible] మూలరవిః [illegible] అహః [illegible] తిథిద్వయం రాత్రే మాసశివరాత్రిః [illegible]

25 ౧౧ ౨౨ గు॥ [illegible] ఆన్వాధానం [illegible] [[illegible]

26 ౧౨ ౨౩ శు॥ [illegible] యోగకాలః పిండపితృయజ్ఞః

శుక్ర బుధచారాః	శుక్ర సోమ [illegible]	గురుచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible] పూర్వాషాఢ [illegible]	[illegible] మూల [illegible]	[illegible] మూల [illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible] పూర్వాషాఢ [illegible]	[illegible]	[illegible] పశ్చాదస్తం [illegible]	[illegible]	శనిచారః
[illegible]	[illegible] ప్రారంభః [illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible] పశ్చాదస్తం [illegible]	[illegible]	[illegible]	రాహుకేతుచారౌ
[illegible]	[illegible]	శుక్రచారః	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]	[illegible]	

శ్రీరక్తాక్షినామ సం॥ పుష్యమాస తిథివారాదయః శాలివాహనశకం ౧౮౪౬ కల్యాది ౫౦౨౫ వాలా 192

1925 సం॥ జనవరి నెల

27 ౧౩ ౨౪ శ॥ శుక్ల ప్రతి-౪౭ పుష్యమి ౫౩-౪౬ పూర్వాషాఢ ౧౩-౪ వృద్ధి ౬-౩౪ బవ ౨-౫౭ ౫౩ రా ౩-౩౨ అహః ౨౭-౫౬
అవమా పుత్తరశృంగోన్నత చంద్రోదయః భు౨-౧౨చ౨౯

28 ౧౪ ౨౫ ఆ॥ ద్వి ౫౦-౫౬ ఉత్తరాషాఢ ౪౭ వ్యాఘా-౩౫ తైతి ౪-౨౭ ౧౭-౯ పూర్వాషాఢరవిః ౧౦-౫౦ భు౨-౨౩చ౧ జమాదిలాని

29 ౧౫ ౨౬ సో॥ తదియ ౫-౫౦ శ్రవణ ౧౫-౧౨వ్రజ ౫౨-౪౧ వనజ-౨౧౯౧౪-౩౧ కేత్రాం అమృతసిద్ధియోగః భు౨-౩౫చ౨

30 ౧౬ ౨౭ మం॥ పంచ౪౧-౪౨ ధని ౨-౩౪ త ౫౭ ౫౮ సి౪౭-౪౭బ౧౩-౪౧౯౧౯-౨౭ దగ్ధయోగః భు౨-౪౬చ౩

31 ౧౭ ౨౮ బు॥ ష ౩౮-౫౪ పూర్వాభాద్ర ౫౮-౪౯ వ్యతి ౨-౩౨ కౌల ౧౦౯౧౫-౩౯ పూర్వాషాఢరవిః ౪౩-౩౦ అహః ౨౭-౫౮ భు౨-౫౭చ౪

1 ౧౮ ౨౯ గు॥ స ౩౭-౮ ఉత్తరాభాద్ర ౫౯-౯౩౮-౧౪ ౮-౪౨౨-౫ శుక్రాం భు౩-౮చ౫

2 ౧౯ ౩౦ శు॥ అ ౩౬-౫౮ రేవతి ౦-౧౦ప ౩ ౫౬ భ౭-౮ రా ౨-౨౩ అమృతసిద్ధయోగః అమృతయోగః అనధ్యాయం భు౩-౨౦చ౬

3 ౨౦ ౧ శ॥ న ౩౮-౧౯ శ౧-౨౭ ౩౨-౫౭ బా ౭-౪౮ రా ౨౫-౨౫ పూర్వాషాఢరవిః ౪౧-౧౮ అహః ౨౮-౦ దగ్ధయోగః భు౩-౩౧చ౭

4 ౨౧ ౨ ఆ॥ ద ౪౦-౦ అశ్వ ౩-౪౮ సి ౩౧-౮ తైతి ౫౪ రా ౧-౨౧ భు౩-౪౨చ౮

5 ౨౨ ౩ సో॥ ఏ ౪౩-౯ భ ౭-౩౯ సా ౩౦-౨౭ వ౧౧-౩౨ రావి ౧౧-౫౯ ప్రాగుదయం గురుః ౧౦-౪ సర్వేషామేకాదశీ వైకుంఠైకా
దశి శ్రీరంగక్షేత్రే ద్వారదర్శనమహోత్సవః రైవతమన్వాదిః గురుమౌఢ్యనివృత్తిః భు౩-౫౪చ౯

6 ౨౩ ౪ మం॥ ద్వాద ౪౭-౪ కృత్తి ౧౨-౯ శు౩౦-౨౫౧౫-౩ రా ౨౭-౫౫ పూర్వాషాఢరవిః ౫౭-౦ అహః ౨౮-౨ కూర్మద్వాదశీ
భు౪-౫చ౧౦

7 ౨౪ ౫ బు॥ త్ర ౫౧-౪ రోహి ౧౭-౪౫ శు౩౦-౫౪ కౌ ౧౯-౨౧ శేషః ౦-౧౮ రా ౫-౦
ప్రదోషః భు౪-౧౬చ౧౧

8 ౨౫ ౬ గు॥ చతు ౫౬-౨౯ మృగ ౨౩-౧౩ బ్రహ్మ ౩౧-౪౧ వ ౨౪-౧ గా ౧౮-౨౫ మృత్యుయోగః
అనధ్యాయన చతుష్టయం భు౪-౨౭చ౧౨

9 ౨౬ ౭ శు॥ పూర్ణిమ ౬౦-౦ ఆర్ద్ర ౨౯-౩౭ ఐం ౩౨-౩౬ భ ౨౯-౦ శ్యాద్యష్టకావః త్రిపద
స్పృక్ అన్వాధానం మదశీతి ముఖాగవిః ౩౨-౫౦ చిదంబరక్షేత్రే ఆర్ద్రా
దర్శన మహోత్సవః భు౪-౩౯చ౧౩

10 ౨౭ ౮ శ॥ పూర్ణి ౨-౧ పున ౩౫-౩౦ వై ౩౩-౨౧ బ ౨-౨౧ ది ౨-౩౩ రా ౨౯-౧౬ పూర్వాషాఢరవిః
౧౧-౪౬ అహః ౨౮-౫ యోగకాలః భు౪-౫౦చ౧౪

11 ౨౮ ౯ ఆ॥ కృ ప్రతి-౫౫ పుష్య ౪౧-౫౬ విష్కం ౩౩-౫౦ కౌ ౫-౫౫ శేషః ౧-౪౩ త్యాజ్య ౪-౨౨ భు౫-౧చ౧౫

12 ౨౯ ౧౦ సో॥ ద్వి-౫౫ ఆశ్లేష ౪౫-౫౫ ప్రీ ౩౩-౪౯ గ-౫౫ ౯౧౫-౪౫ కాంత్రాం భు౫-౧౨చ౧౬

13 ౧ ౧౧ మం॥ తృ ౧౩-౨౪ మఖ ౫౦-౭ ఆయు ౩౩-౧౪ భ ౧౩-౨౪ వ౧౭-౩ ఉత్తరాషాఢ మకరరవిః ౨౭-౦ అహః ౨౮-౬ ఉత్తరాయణ
పుణ్యకాలః కూష్మాండదానాని భు౫-౨౪చ౧౭

14 ౨ ౧౨ బు॥ చ ౧౬-౧౫ పూర్వఫల్గు ౫౩-౨౦ సౌ ౩౧-౪౯ బా ౧౬-౧౫ ౧౧-౭ భు౬-౬చ౧౮

15 ౩ ౧౩ గు॥ పం ౧౭-౨౧ ఉత్తరఫల్గు ౫౫-౫౯ శో ౨౯-౩౦ తై ౧౭-౨౧ ౧౧-౩౭ షష్ఠితిథిః భు౬-౪౬ చ౧౯

16 ౪ ౧౪ శు॥ ష ౧౬-౫౪ హస్త ౫౪-౫౪ అతి ౨౬-౩౪ వ ౧౬-౫౪ ది ౧౬-౧౭ ఉత్తరాషాఢ ౪౨-౪౦ అహః ౨౮-౧౦ త్రిస్పృక్కా భు౬-౨౭

17 ౫ ౧౫ శ॥ స ౧౫-౩౪ చిత్త ౭ సు ౨౧-౫౭ బ ౧౫-౩౪ ౧౫-౩౨ అవక్యమదద్వయం భు౬-౩౭చ౨౧

18 ౬ ౧౬ ఆ॥ అ ౧౩-౩ స్వాతి ౩ ౨౧ ధృ ౧౬-౪౫ కౌ ౧౩-౩౭ ౪౩ అమృతయోగః భు౬-౪౯చ౨౨

19 ౭ ౧౭ సో॥ న ౯-౨౩ విశాఖ ౫౦-౩౩ శూ ౧౦-౪౨ తై ౯-౨౩ ౬-౪ రా ౩౧-౩౬ ఉత్తరాషాఢరవిః ౫౮-౨౦ అహః ౨౮-౧౨ శుక్రాం
భు౬-౫౯చ౨౩

20 ౮ ౧౮ మం॥ దశ ౪-౪౪ ఏష్యంశ ౪-౩౫ అనూర ౬-౫౫ ౩-౫౦ వృ ౫౨-౩౮ ధ ౪-౪౪ శేషః ౩-౪౩ రా ౩౧-౪౭ కుంభాయన గతో
రవిః ౨౨-౪౦ అవమా స్మార్తానామేకాదశీ భు౧-౧౦చ౨౪

21 ౯ ౧౯ బు॥ ద్వాద ౩-౨౦ జ్యేష్ఠ ౪౩-౮ ధ్రువ ౮-౫ కౌ ౨౬-౧౪ శేషః ౩-౪౩ వైష్ణవానామేకాదశీ భు౧-౨౧చ౨౫

22 ౧౦ ౨౦ గు॥ త్ర ౪౬-౫౪ మూ ౩౮-౧౬ వ్యా ౪౦-౧౭ ౨౦-౮ రా ౬-౧ ప్రదోషః భు౧-౩౧చ౨౬

23 ౧౧ ౨౧ శు॥ చతు ౪౦-౩౬ పూర్వాషాఢ ౩౩-౩౧ హ ౩౧-౫౩ భ ౧౩-౪౮ ది ౧౫-౨౩-౫౬ శ్రవణరవిః ౧౩-౪౮ అహః ౨౮-౧౪
మాసశివరాత్రిః అనధ్యయనత్రయం భు౧-౪౨చ౨౭

24 ౧౨ ౨౨ శ॥ ● అమా ౩౪-౩౨ ఉత్తరాషాఢ ౨౨-౪౮ ౧౦ చతు ౭-౩౭ నాగ ౧-౧౬ ప. దర్శేష్టి యజ్ఞః అన్వాధానం భు౧-౫౩చ౨౮

కుజ-బుధచారః	కు-శ ప్రాగుదయంబు	బ౧౨బు పూర్వాషాఢబు ౩౬-౧౪	శుక్ర-శనిచారః	బ౧౮ మూల ౨కు ౫౨-౧౪
కు౬బు ఉత్తరాభాద్రకు ౧౦-౪	౩౨-౧౨	బ౩౦ శ పూర్వాషాఢ ౩౭-౧౨	కు౧శ అనూరకు ౧౫-౧౪	బ౪బు మూల ౩కు ౨౮-౩౫
కు౧౧సో రేవతికు ౨౯-౪	కు ౧౩ బు బుధవక్రత్యాగః	గురుచారః	కు౪సో జ్యేష్ఠకు ౫౫ ౧౨	బ౭శ మూల ౪కు ౩౧-౪
కు౧౫శ రేవతికు ౫౦-౫	౪-౧౨	కు౪సో మూల ౪ ౪౮-౧౧	కు౭గు జ్యేష్ఠకు ౩౫-౧౪	బ౧౦మం పూర్వాషాఢకు ౧౫-౧౧
బ౬కు అశ్వినికు ౧౧-౪	బ౩మం మూల ౩బు జ్యేష్ఠబు	కు౧౧సో ప్రాగుదయం ౫	కు౧౦ ఆ జ్యేష్ఠ ౩కు ౧౫-౧౨	బ౧౩గు పూర్వాషాఢకు ౫-౧౦
బ౧౨బు అశ్వినికు ౧౯-౧౨	౩౦-౧౨	౧-౬	కు౧౨మం జ్యేష్ఠ ౪కు ౫౫-౧౧	బ౩మం ధనిష్ఠకు ౫౪-౧౨
కు౬బు మూల ౨బు ౫౧-౧౪	బ౭ ఆ మూల ౪బు ౩౭-౧౨	బ౩మం పూర్వాషాఢకు ౩౫-౧౭	కు౧౫ శుక్ర మూల ౧కు ౨౨-౧౦	రాహుకేతుచారః నాస్తి

25 ౧౩ ౨౩ ఆ॥శుక్ల ప్రతి-౫౨॥శ్ర-౫-౧౫విం౧౬-౨౮కిం౧-౪౫రా౬-౩౦ద్రక్రాంతి కాంయోగకాలః భు౨-౪చ౨౯
26 ౧౪ ౨౪ సో॥ద్వి౭౪-౧౬ధని౨౨-౫౨వ్య౧౦-౨౭శో౨౪-౧౬రా౧౧-౩౪.క్రవిః౩౦-౪అహః౨౮-౨౪శనైరాత్రి వృత్తరక్మం
గోన్నతచంద్రోదయః భు౨-౧౪చ౩౦ [గజబుసెల
27 ౧౫ ౨౫ మం॥ తృ౨౦-౨౪శత౧౯-౫౬శ౩-౩౮శ౫౪-౦౫ ౨౦-౨౪ రా౭-౧౪ తిథిద్వయంమృత్యుయోగః భు౨-౨౫చ౧
28 ౧౬ ౨౬ బు॥చ౧౭-౪౪పూ॥భా౧౮-౪౮శ౫౨-౧౨భద్ర౧౭-౪౪రా౧౪-౨౪ వరదకుందతిలచతుర్థి సోపపదం భు౨-౩౬చ౨
29 ౧౭ ౨౭ గు॥పం౧౬-౧౪ఉ॥భా౧౮-౫౨సిద్ధ౮-౩౬బా౧౬-౧౪రా౨౧-౭ శ్రవ౩౯విః౪౬-౭అహః౨౮-౨౪ మదనపంచమి వసం
30 ౧౮ ౨౮ శు॥ష౧౬-౦రేవ౨౦-౮సా౪౭-౫౮తై౧౬-౦త్యాజ్యాభావః అమృతసిద్ధియోగః భు౨-౫౭చ౪ [తోత్సవః భు౨-౪౭
31 ౧౯ ౨౯ శ॥స౧౭-౯అశ్వ౨౨-౩౮శు౪౪-౧౬వ౧౭-౦బవ౨-౩రా౧౯-౩౯అష్టమితిథిః శుక్రాంగధసప్తమి వైవస్వతమన్వాదిః
సూర్యచంద్రవ్రతం అభోశ్వార్క్యవ్రతం భు౩-౯చ౫ [తర్పణం భు౩-౧౯చ౬
1 ౨౦ ౩౦ ఆ॥అ౧౯-౧౧భ౨౬-౧౩శు౪౩-౧౧బ౧౯-౧౧రా౩౦-౮త్యాజ్యప్రత-౫౪తాన్యతిథిఃఅమృతయోగఃభీష్మాష్టమిభీష్మ
2 ౨౧ ౧ సో॥న౨౨-౧౯కృ౩౦-౪౨బ్ర౪౩-౧౭కౌ౨౭-౧౯ శేషః౭-౫౦క్షపరవిః౨-౭ అహః౨౮-౩౨ నవమితిథిః రఘకేతే
3 ౨౨ ౨ మం॥ద౨౬-౧౭శో౩౫-౫౯ఐం౪౩-౩౫గ౨౬-౧౭వి౧౪-౧౪రా౨౨-౪౯భు౩-౪౧చ౮ [భు౩-౩౧చ౭
4 ౨౩ ౩ బు॥ఏ౩౦-౪౯మృ౪౧-౪౬వై౪౪-౨౦భద్ర౩౦-౪౯ త్యాజ్యాభావః సర్వేషామేకాదశీ భీష్మైకాదశీ భు౩-౫౨చ౯
5 ౨౪ ౪ గు॥ద్వా౩౫-౩౮ఆర్ద్ర౪౭-౪౫విష్క౪౫-౧౩బవ౩-౧౩౪౪-౫౨ధని౧ రవిః౯-౬అహః౨౮-౩౮భీష్మద్వాదశీతిల
ద్వాదశీ వరాహద్వాదశీ సోపపదం భు౪-౩చ౦
6 ౨౫ ౫ శు॥త్ర౪౦-౩౦పున౫౩-౪౮ప్రీతి౪౬-౧౮త౮-౫౨విః౦-౪౬అమృతయోగఃవరాహకల్పాదిః ప్రదోషః భు౪-౧౪చ౧౧
7 ౨౬ ౬ శ॥చతు౪౫-౭పుష్య౫౯-౩౪ఆయు౪౬-౫౨గర౧౨-౫౧వి౧౫-౪౩ అనధ్యాయత్రయం భు౪-౨౪చ౧౨
8 ౨౭ ౭ ఆ॥ ○ పౌర్ణ౧౦-౧౦ఆశ్లే౦-౧౦సౌ౪౭-౭భద్ర౭-౬రా౫-౩౦ధనిరవిః౩౬-౦అహః౨౮-౪౪ర శనైరాత్రాం అన్వా
ధానం వ్యాసపూర్ణిమ శ్రీ జాంచంద్రదర్శనం చంద్రగ్రహణం భు౪-౩౫చ౧౩
9 ౨౮ ౮ సో॥కృష్ణప్రతి౨-౨౫మఘ౪-౨౩శో౪౬-౪౭బా౨౦-౪౫రా౭-౫౪ యోగకాలః భు౪-౪౬చ౧౪
10 ౨౯ ౯ మం॥ద్వి౫౪-౪౩పూ-౪౭అతిగ౫-౪౪తై౩-౩౧రా౧-౯ కేసరుయోగః భు౪-౫౮చ౧౫
11 ౩౦ ౧౦ బు॥తృ౫౫-౪౯పూ॥ఫ౧౨-౪సు౪౩-౪౭వణ౨౫-౧౧రా౧-౫౬ ధని౩కుంభేరవిః౫౩-౯అహః౨౮-౫౦భు౫-౮చ౧౬
12 ౧ ౧౧ గు॥చ౫౫-౩౭ఉ॥ఫ౧౪-౧౦ప్ర౪౦-౫౧బవ౨౫-౩౬రా౬-౨౮హరిపదపుణ్యకాలఃవునః ప్రభృతి యామద్వయపర్యం
తం కలియుగాదిః భు౦-౧౯చ౧౭
13 ౨ ౧౨ శు॥పం౫౪-౧౦హస్త౧౫-౪౪౩౬-౫౬శో౨౪-౪౬రా౬-౮ భు౫-౧౦చ౧౮
14 ౩ ౧౩ శ॥ష౧౫-౨౬చి౧౪-౪౬౦౩౨-౬౨౨-౪౧౨౮-౨౬ మరణయోగః భు౫-౧౯
15 ౪ ౧౪ ఆ॥స౪౭-౩౭ స్వా౧౩-౧౮ వృ౨౬-౧౬ భద్ర౯-౨౭ ౨౬-౪౪ ధని ౪ రవిః
౧౬-౩౪అహః౨౯-౫౮ ప్రసోష్ణకాః భు౦-౭౮చ౨౦
16 ౫ ౧౫ సో॥అ౪౨-౪౪వి౧౦-౪౯పూ౯-౪౬బా౧౫-౮ది౦-౧౫౪ శనైరాత్రాం
అనధ్యయనం భు౦-౩౮చ౨౧
17 ౬ ౧౬ మం॥న౩౭-౮అను౭-౨౬వ్యా౧౨-౪౬తై౯-౩౬ది౨౦-౩౦రాశేభు౦-౪౭చ౨౨
18 ౭ ౧౭ బు॥ద౩౧-౧శ్యే౯-౨౩హ౫-౪౩హ౪-౪౧వ౨౨౧-౪౪వణ౪-౮రా౨౬-౯
శతరవిః౨౮-౨౦అహః౨౯-౪విహాయనగోరవిః౫౨-౫౨భు౬-౫౬చ౨౩
19 ౮ ౧౮ గు॥ఏ౨౪-౪౦మూ౫౫-౧౬సిద్ధి౪౮-౨౦బా౧-౪౧ ౨౦-౧౧ ఏకాదశీతిథిః
సర్వేషామేకాదశీ అమృతయోగః భు౧-౫చ౨౪
20 ౯ ౧౯ శు॥ద్వా౧౮-౨౦పూ॥షా౯-౪౬సా౦-౧౧తై ౧౮-౨౦ది౨-౪౬రా౩౦-౧త్యాజ్యప్ర ౩-౪౪ తిథిద్వయం ప్రదోషః
భు౧-౧౪చ౨౫ [మాసశివరాత్రిః భు౧-౨౩చ౨౬
21 ౧౦ ౨౦ శ॥త్ర౧౨-౧౭ఉ॥షా౪౫-౪౪శ౩౨-౨౫వ౨-౧౭ శేషః౨-౪౯రా౨౬-౧౪శతరవిః౪౬-౪౯ కేక మహాశివరాత్రిః
22 ౧౧ ౨౨ ఆ॥చ౬-౫౪ధని౪౨-౨౪ప౨౫-౧౯ శకు ౬-౪౫ రా౩౦-౩౪ శనైరాశే ద్వాపరయుగాదిః అన్వాధానం అమాతిథిః
భు౧-౩౨చ౨౭ [కాలః పిండపితృయజ్ఞః భు౧-౪౧చ౨౮
23 ౧౨ ౨౨ సో॥ ● అమా౨౦-౦౨వ్య౦-౫౫-౪౧శత౩౯-౫౬ వ౧౮-౩౪ నా౨౦ శేషః౩-౨౯-రా౨౬-౨౯ గ్రాం అవమా యోగ

శు			
	బ౩కుంభే రవిః శు౧మేషే కుజః ౯మకరే బుధః ౯మకరే శుక్రః బ౧౧ కుంభే బు	రా	
ర-కే			
బు-శు గు		శ	

కుజచారః	శు౫శు పూ॥షా౪బు ౩-౧౬	బ౬శ శ్రవణబు౭-౧౬	శుక్రచారః	బ౭ఆ శ్ర౩శుర-౪
శు౧ఆ అశ్వి౧బు౩౯-౧౨	శు౭శ ఉ॥షా౧బు౧౫-౪	బ౭ఆ ధ౧బు౫౮-౪	శు౧ఆ పూ॥షా౩శు౩౮-౧౨	బ౧౦బు శ్రవణశు౩౭-౧౨
శు౭శ అశ్వి౨బు౪౮-౧౪	శు౯సో ఉ॥షా౨బు౨౩-౫	బ౯మం ధ౨బు౫౧-౪	శు౪బు పూ॥షా౪శు౧౫-౫	బ౧౩శ ధని౧శు౬-౧౨
శు౧౩శు అశ్వి౩బు ౭-౧౨	శు౧౧బు ఉ॥షా౩బు౨౯-౪	బ౧౧గు ధ౩బు౪౧-౧౨	శు౬గు ఉ॥షా౧శు౫౫-౭	బ౩౦సో ధని౨శు౪౫-౧౪
బ౩బు అశ్వి౪బు౧౭-౧౩	శు౧౭గు పూ॥షా౪బు౩౦-౧౪	బ౧౩శ ధ౪బు౩౭-౧౧	శు౯సో ఉ॥షా౨శు౩౩-౫	శనిచారః నాస్తి
బ౯సో భరణి౧బు౭౪-౧౫	శు౧౩శు ఉ॥షా౪బు౨౬-౧౦	బ౩౦సో శత౧బు౩-౧౬	శు౧౨బు ఉ॥షా౩శు౧౨-౧౫	రాహు కేతుచారా
బ౧౩శ భ౨బు౩౪-౧౫	శు౧౫ఆ శ్రవణ౧బు౭౩-౫	గురుచారః	శు౧౪శ ఉ॥షా౪శు౫౫-౪	బ౧౧గు ఆర్ద్రా
బుధచారః	బ౭మం శ్రవణ౨బు౧౯-౫	శు౭బు పూ॥షా౭గు౧౧-౧	అమ౧౪ శ్రవణ౧శు౩౦-౨౪	శ్ర౩శ-౫౩-౬
శు౩బు పూ॥షా౩బు౭-౧౭	బ౯శు శ్రవణ౩బు ౧౭-౫	శు౯శు పూ॥షా౩గు౭-౪	శు౧౧శ్రవణ౨శు౯-౫	

24	౧౩	౨౩	మ॥శు౧౫-౫౫ పూ॥భా౩౮-౩౧ శి౧౮-౪౩ బా౨౫-౫౭ త్యాజ్యభావః సమశృంగచంద్రోదయః భు౧-౫౦చ౯
25	౧౪	౨౪	బు॥కృ౫౩-౩౨ ఉ॥భా౩౮-౧౯సా౭-౫౧ తై౨౪-౩౦ ది౨-౨౫ శత౩ రవిః౫-౨ అహః౭-౧౬ దగ్ధయోగః భు౧-౫౯చ౧
26	౧౫	౨౫	గు॥ద౫౩-౩౫ రే౩౯-౨౫ శు౩-౫౭ శ౨౩-౪౫ వి౮-౫౨ శాంతచతుర్థి భు౨-౮చ౨ [పాపాన్ త్వా
27	౧౬	౨౬	శు॥పం౫౪-౪౫ అశ్వ౪-౩౬ శు౧-౨ బ్ర౫౭-౪౬ బ౨౪-౧౦ రా౧-౫౯ భు౨-౧౭చ౩ [భు౨-౨౬చ౪
28	౧౭	౨౭	శ॥ష౫౬-౩౫ భ౪౪-౫౭ ఐం౫౭-౪౪ కా౨౫-౩౫౬-౫౦ శతరరవిః౨౩-౫౦ అహః౭-౨౦ స్క్రాం మరణయోగః
1	౧౮	౨౮	ఆ॥స౬౦-౧౦ కృ౪౯-౧౬ వై౫౭-౨౬ గ౨౮-౩౬ వి౧౭-౬ శవేక్రాంత్రిద్యుస్పృక్ భానుసప్తమీ భు౨-౩౫౬౫
2	౧౯	౨౯	సో॥సం-౨౮ రో-౫౪-౨౩ వి౫౭-౪౩ శం-౨౮ రా౩-౨౧ అనధ్యయనద్వయం భు౨-౪౪చ౬
3	౨౦	౩౦	మం॥అ౪-౧౫ మృ౫౮-౫౬ ప్రీ౫౯-౨౮ బ౪-౧౫౯-౪ం పూ॥భా౧రవిః౪౩-౧౦ అహః౭-౨౮ భు౨-౫౩చ౭
4	౨౧	౩౧	బు॥న౮-౩౮ ఆర్ద్ర౬౦-౧౦ ఆయు౫౯-౨౯ కౌ౮-౩౮ వి౩-౧౭ భు౩-౨చ౮
5	౨౨	౧	గు॥ద౧౩-౨౦ ఆర్ద్ర౬-౧౦ సౌ౬౦-౧౦ గ౧౩-౨౦ రా౯-౫౨ భు౩-౧౧చ౯
6	౨౩	౨	శు॥ఏ౧౮-౪ పున౧౨-౧౨ శో౦-౩౦ భద్ర౧౮-౪ రా౪-౩౯ ద్వాదశీతిథిః సర్వేషామేకాదశీ భు౩-౨౦చ౧౦
7	౨౪	౩	శ॥ద్వా౨౨-౪౩ పుష్య౧౭-౫౭ శో౧-౪౦ బా౨౨-౪౩ రా౨౩-౭ పూ॥భా౨రవిః౨-౫౫ అహః౯-౩౬ ఈశాన్యతిథిః శని ప్రదోషః స్పృశంహాద్వాదశీ ఆమలకపూజా భు౩-౨౯చ౧౧
8	౨౫	౪	ఆ॥త్ర౨౬-౨౬ ఆశ్లే౨౩-౧౪ అతి౧-౪౭ తై౨౬-౨౬ రా౨౫-౪౫ భు౩-౩౮చ౧౨
9	౨౬	౫	సో॥చతు౨౯-౩౦ మఖ౨౭-౪౦ సు౧-౪౩ వ౨౯-౩౦ రా౯-౨౦ కామదహనం అనధ్యయనత్రయం భు౩-౪౭చ౧౩
10	౨౭	౬	మ॥ ○ పూ౩౧-౩౫ పూ॥ఫ౩౧-౧౧ ధృ౧-౭ శూ౫౮-౩౮ భ౦-౩౮ రా౨౦-౨౦ పూ॥భా౩రవిః౨-౫౦ అహః౯-౪ అన్వాధానం బ్రహ్మసావర్ణికమన్వాదిః వసంతోత్సవః హోళికోత్సవః శ్రీరామచంద్రదర్శనం భు౩-౫౬చ౧౪
11	౨౮	౭	బు॥కృ॥ప్ర౩౨-౩౦ ఉ॥ఫ౩౩-౩౭ గం౫౭-౦ బా౨-౧౧ రా౨౫-౨౩ యోగకాలః భు౪-౫చ౧౫
12	౨౯	౮	గు॥ద్వి౩౨-౧౧ హ౩౪-౫౧ వృ౫౩-౩ తై౨-౩౯ రా౨౫-౧౧ చాతుర్మాస్యద్వితీయా భు౪-౧౪చ౧౬
13	౧	౯	శు॥తృ౩౦-౩౫ చి౩౪-౫౦ ధ్రు౪౯-౦ శ౧-౫౨ రా౧౮-౪౩ పూ॥భా౪మీనరవిః౪౩-౨౦ అహః౯-౫౦ మధ్యాహ్నప్రభృతిషడశీతి పుణ్యకాలః బ్రహ్మకల్పః భు౪-౨౩చ౧౭
14	౨	౧౦	శ॥చ౨౭-౪౬ స్వా౩౩-౩౭ వ్యా౪౩-౩౧ బా౭-౪౬ వి ౧౭-౧౫ అమృతయోగః భు౦-౨చ౧౮
15	౩	౧౧	ఆ॥పం౨౩-౫౧ విశా౩౧-౨౦ హ౩౭-౧౧ తై ౨౩-౫౧ రా ౧౦-౫౬ కుబేరవ్రతం భు౦-౧౦చ౧౯
16	౪	౧౨	సో॥ష౧౮-౫౮ అనూ౨౮-౮౩౦-౮ గ౧౮-౫౮ రా౧౧-౧౫ తిథిద్వయంతి స్పృక్ భు౦-౧౮చ౨౦
17	౫	౧౩	మ॥స౧౩-౩౪ జ్యే౨౪-౧౫ సి౨ ౩౬ బ౧౩-౩౪ త్యాజ్యభావః ఉ॥భా౧రవిః౪-౧౦ అహః౯-౫౭ ప్రాగస్తం శుక్రః ౫౬-౧౫ శుక్రమౌఢ్యారంభః అనధ్యయనద్వయం భు౦-౨౬చ౨౧
18	౬	౧౪	బు॥అ౭-౧౭ మూ౧౯-౪౮ వ్య౧౪-౩౭ కౌ౭-౧౨ వి౧౬-౬ రా ౧౨-౨ భు౦-౩౪
19	౭	౧౫	గు॥న౦-౩౮ పూ॥షా౧౫-౧౪ పరి౫౧-౩౮ గ౦-౫౮ వి౨౬-౮ రా౩-౪౩ అవమా భు౦-౪౨చ౨౩
20	౮	౧౬	శు॥ఏ౪౮-౦ ఉ॥షా౧౦-౪౩ శి౫౦ బ౨౧-౨౩ వి౨౦-౨ ఉ॥భా౨రవిః౨౫-౩౦ మేషాయనకోరవిః ౫౦-౨౨ అహః౩౦-౨ పాపవిమోచనీ స్మార్తానామేకాదశీ భు౦-౫౦చ౨౪
21	౯	౧౭	శ॥ద్వా౪౨-౩౦ శ్ర౬-౩౫ సి౪౩-౮౧౫-౨౧౬-౦ వైష్ణవానామేకాదశీ భు౦-౫౮చ౨౫
22	౧౦	౧౮	ఆ॥త్ర౩౭-౪౭ ధని౩-౬ సా౩౬-౧౫ గ౧౦-౧౧ ది౨౦-౧౭ ప్రదోషః భు౧-౬చ౨౬
23	౧౧	౧౯	సో॥చతు౩౩-౫౮ శత౦-౨౫ పూ॥భా౫౮-౧౩ శు౩౦-౨ సాధ్య౫-౪౮ ది ౫-౫౬ ఉ॥భా౩రవిః౪౭-౨౦ అహః౩౦-౮ అనధ్యయనత్రయం మాసశివరాత్రిః భు౧-౧౪చ౨౭
24	౧౨	౨౦	మ॥ ● అ౩౧-౧౬ ఉ॥భా౫౭-౫౮ శు॥బ్రం౨౫-౧౪ చతు౨-౧౪ వి౨౧-౫౧ అన్వాధానం పిండపితృయజ్ఞః భు౧-౨౨చ౨౮ శ్రీక్రోధనామసంవత్సర చైత్రమాసతిథివారాదయః శాలివాహనశకం ౧౮౪౭ కల్యాది ౫౦౨౬ హూణ 1925
25	౧౩	౨౧	బు॥శుక్ల ప్రతి౨౯-౪౬ రే౫౮-౪౧ బ్ర౧-౩౬ కిం౦-౦-౩౧ వి౨౮-౧౯ యోగకాలః చాంద్రవత్సరాదిః భు౧-౩౦చ౨౯

కుజచారః
కుశను భర౩కు౪౫-౧౪
కు౮మం భర౪కు౫౬-౧౨
కు౧౪సో కృ౧కు౭-౧౦
బ౪శ కృ౨కు౨౫-౪
బౄను కృ౩కు౨౭-౧౫
బ౩౦మం కృ౪కు౩-౧౫
బుధచారః
కు౩బు శత౨బు౧౪-౨౦

కు౫కు శత౩బు౫-౧౫
కు౬శ శత౪బు౫౧-౧౬
కు౭సో పూ॥భా౧బు౪-౨౪
కు౯బు పూ॥భ౨బు౩ ౪-౧౫
కు౧౦గు పూ॥౩బు౨౬-౧౦
కు౧౩ఆ పూ॥భా౪బు౮-౨౦
కు౧౫మ ఉ॥భా౧బు౧౫-౧౪
బ౨గు ఉ॥భా౨బు౧౩-౫
బ౪శ ఉ॥భా౩బు౧౦-౫

బ౬సో ఉ॥భ౪బు౧౩-౫
బ౮బు రే౧బు౧౫-౫
బ౧౧కు రే౨బు౩౪-౧౫
బ౧౩ఆ రే౩బు౫౦-౫
గురుచారః
కు౭సో పూ॥షా౪కు౨౦-౫
బ౧౩ఆ ఉ॥షా౧కు౪౬-౧౨
శుక్రచారః
కు౪శ ధని౩కు౮-౪

కు౭ఆ ధని౪కు౭-౧౨
కు౮మం శత౧కు౪౬-౧౫
కు౧౧కు శత౨కు౫-౧౦
కు౧౪సో శత౩కు౪-౧౫
బ౧బు శత౪కు౩-౧౨
బ౪శ పూ॥భా౧కు౨-౧౫
బ౬సో పూ॥భా౨కు౫-౧౪

బ౭మ ప్రాగస్తంకు౫౬-౧౫
బౄను పూ॥భా౩కు౪౦-౧౫
బ౧౩ఆ పూ॥భా౪కు౨౭-౧౨
శనిచారః
కు ౧ మం శత ప్రారంభః
౧౮-౫
[illegible]

		ఉ	
౪-బు		బత మీనే రవిః బరవృమ శేషుజః కు౧౩ మీనే బు ర మంత్రే శుక్రః బ౧౩ మీనే శు	రా
శు-కే			
గు		శ	

అమృతాంజనడిపోవారి

మందులపట్టిక

		రు.	అ.			రు.	అ.
1. జీర్ణరసాయనము మాత్రలు. అజీర్ణమునకు		1	4	22. జలాబిమాత్రలు.	,,	0	8
2. వజ్రగుళికలు. ధాతుపుష్టికి	,,	1	0	23. కుసుమారిమాత్రలు. కుసుమవ్యాధులకు		1	0
3. జ్వరహారి. జ్వరములకు	సీసా 1-కి	0	12	24. శగకు ద్రావకము.	సీసా 1-కి	1	0
4. అమృతాంజనముఅన్నినొప్పులకు	,,	0	10	25. కఫహారి. శీతకట్టుదగ్గులకు	,,	1	0
5. మూలశంకకు తైలము	డబ్బి 1-కి	0	12	26. కఫహారిచూర్ణము. దగ్గు, ఉబ్బసములకు		0	8
6. తామర తైలము. తామరకు,	డబ్బి 1-కి	0	6	27. సుందరి తైలము. ముఖకాంతికి		0	8
7. కిలరామాత్రలు. వాంతిభేదులకు	,,	0	6	28. శిరోవేదనమాత్రలు. తలనొప్పులకు		0	12
8. తేలుమందు. తేలుకాటుకు, సీసా	,,	0	8	29. నేత్రాంజనము. కంటివ్యాధులకు		0	4
9. దంతశూలహారి. పండ్లపోటుకు	,,	0	8	30. ఉబ్బసమునకు మందు	సీసా 1 కి	2	0
10. కర్ణశూలహారి. చెవిపోట్లకు	,,	0	6	31. వాయువుపోట్లకు మందు.	,,	1	8
11. గజ్జికి తైలము. గజ్జి, చీడలకు	డబ్బి 1-కి	0	4	32. విరేచనములకు మాత్రలు	డబ్బి 1-కి	0	8
12. పగుళ్లకు తైలము. శీతపగుళ్లకు	,,	0	6	33. కస్తూరిమాత్రలు. పెద్దవి, మంచివి 50-కి		0	10
13. పేలకు మందు	సీసా 1-కి	0	4	34. వాముకర్పూరము.	సీసా 1-కి	0	6
14. కుష్టుకు తైలము.	డబ్బి 1-కి	0	8	35. జాన్ను లేక అదిపచ్చికానా	తు 1-కి	3	8
15. దంతచూర్ణము పండ్లుతోముటకు	డబ్బి 1-కి	0	2	36. మొమ్మాయి, మంచిది	,,	5	0
16. సుఖభోగిమాత్రలు	,,	1	0	37 వెండిరేకుల పుస్తకము 1-కి		1	0
17. సుఖభోగి తైలము. పుండ్లకు	,,	1	0	38. చందిని అత్తరు శ్రేష్ఠమయినది. ఔన్సు 1-కి		2	8
18. రోమహారి. వెండ్రుకలు ఊడుటకు	,,	0	8	39. బంగారు రేఖలు		3	8
19. మోహినీ తైలం వెండ్రుకలు పెంచుటకు		0	12	40. కస్తూరి	తు 1-కి	40	
20. చుండుకు నూనె	సీసా 1-కి	0	6	41. పచ్చకర్పూరం	తు 1-కి	3	8
21. గ్రహణిమాత్రలు.	డబ్బి 1-కి	0	8	42. కుంకుమపువ్వు	తు 1-కి	3	8

అమృతాంజనము అన్ని విధములైన నొప్పులకు అమృతసంజీవివంటిది

చక్కని డబ్బీల్లో వహా సీసా 1-కి 10 అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనడిపో

మద్రాసు లేక, బొంబాయి.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు దివ్యామృతము

అన్ని చోట్లను విక్రయింపబడును

SOLD EVERYWHERE

చక్కని డబ్బితో సహా సీసా 1-కి వెల 10 అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనం డిపో, బొంబయి లేక, మద్రాసు

Printed at the Andhra Patrika Press, Madras.

Most Thrilling ! **Most Interesting ! !**

అత్యాద్భుతమగు పరిశోధక నవలలు

కన్నపుదొంగ
సెట్టు రు. 2—0—0

పగటిచుక్క
సెట్టు రు. 2—0—0

అగ్గిరాముడు
రెండవ కూర్పు రు. 0—10—0

ఈనవలలు చదువ మొదలుపెట్టిన తరువాత ముగించువరకు తోచకపోవుట నిశ్చితము. ఇట్టి పరిశోధక నవలలు తెలుగులో ఇంతవరకు వెలువడి యుండలేదు. చదివినవారికి వినోదము !!

మంచితరుణము ! మఱువకుడు !!

బ్రహ్మశ్రీ చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహం పంతులుగారి గ్రంథములు (రు. 15-14-0 విలువ గలవి) ఒకేసారి కొనువారికి మార్చి నెలాఖరువరకు రు|| 10 లకే ఇయ్యబడును. లైబ్రరీలకు, పాఠశాలలకు, స్త్రీలకు, విద్యార్థులకు ఇట్టి సమయము మరల లభింపదు. బహు లాభకరము !!

గ్రంథముల వివరములు

గణపతి 1-వ భాగము	0-12-0	వినోదములు 1, 2 వ భాగములు	0-8-0
గణపతి 2-వ భాగము	0-12-0		
సిద్ధార్థచరిత్ర	0-12-0	సంఘచరిత్ర	0-4-0
గురుగోవిందు చరిత్ర	0-12-0	గయోపాఖ్యానము	0-8-0
ఛానక్ చరిత్ర	0-12-0	ప్రసన్నయాదవము	0-8-0
కర్పూరమంజరి	1-0-0	పారిజాతాపహరణం	0-8-0
సౌందర్యతిలక	1-0-0	పార్వతీపరిణయము	0-6-0
రామచంద్రవిజయం	0-10-0	చతురచంద్రహాస	0-8-0
హేమలత	0-2-0	అహల్యాబాయి	0-12-0
మణిమంజరి	0-6-0	రాజరత్నం	0-12-0
కృష్ణవేణి	0-6-0	రాజస్థానకథావళి 1-వ	1-0-0
భారతకథామంజరి	0-8-0	డిటో 2 వ భాగము	1-0-0
సువర్ణగుప్తుడు	0-4-0	రఘుకులచరిత్ర	0-10-0

గయోపాఖ్యానము వెల రు. 0-8-0 మాత్రమే.

అనసూయ
[illegible]నాటకము రు 0-12-0.

శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారి

సాక్షి
నాలుగు భాగములు వెల రు. 7-4-0

భీష్మప్రతిజ్ఞ గంగోపాఖ్యానము. వెల రు. 0-12-0

తేజసింగు
1-0-0

భరతసంగ్రహము పద్యకావ్యము
తాత్పర్యము సహా వేదుల సీతారామశాస్త్రి ప్రణీతము 1-0-0

అభినయము నేర్చుకొనిన వారికిని, నేర్పువారికిని మిక్కిలి యుపయోగకారి. మేజువాణీలలో ముందు కూర్పించ వేసుకొనదలచువారీ గ్రంథమును తప్పక చదువవలెను.

శిల్పసంగ్రహము
ఇండ్లు గృహములు, దేవాలయములు, గోపురములు మొదలైనవి కట్టుటకు, సంగ్రహముగా తెనుగుటీకతో వ్రాయబడినది. 1,2 వేదుల సీతారామశాస్త్రి ప్రణీతము 0-6-0

భద్రాచల రామచరిత్ర-వచన ప్రబంధము	1-0-0
భక్తచింతామణి - రేపము రెండు	0-5-0
నారాయణ కీర్తనలు	0-2-0

1924 జనవరి లగాయతు ఉపాధ్యాయులందరికిని నూ సరస్వతి వాచకములకు రు 1 కి 0-2-0 అణాలు కమీషను ఇయ్యబడును. ప్రతి ఆర్డరుతోను 1/8 సొమ్ము అడ్వాన్సుగా పంపవలెను. అడ్వాన్సులేని ఆర్డరులు పంపబడవు. ప్రతిఆర్డరుతోను ఒక క్యాటలాగు ఉచితముగా పంపబడును. రు. 10 లు మించిన ప్రతిఆర్డరు 1 కి 0-2-0 వంతున కమీషను మాయొద్దగల పుస్తకములకు మాత్రమే ఇయ్యబడును. క్యాటలాగును పంపవలెను.

కె. యల్. ఎన్. సోమయాజులు, గోదావరి బుక్ డిపో, రాజమండ్రి

వావిళ్ల - రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్‌సన్సు

తంతి అడ్రెసు:— "వావిళ్ల," మదరాస్. | 292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ | టెలిఫోను నెం. 878

శ్రీమద్రామాయణము, వ్యాఖ్యానచతుష్టయవిశిష్టము ప్రతి 1-కి ర్పు 15 0

పరాశరస్మృతి సాంధ్రతాత్పర్యం 0 12

ఆత్మవిద్యావిలాసము ,, 0 6

విషవైద్యచింతామణి సటీక ,, 2 0

అథర్వణకారికలు సటీక ,, 1 0

బ్రహ్మసూత్రములు, తెనుఁగువచనము:— శ్రీ శంకరులవారిభాష్యము అందఱికిఁ దెలియుట దుర్లభమని తలఁచి చక్కనిశైలిలో అనేకవృత్తుల ననుసరించి తెనుఁగు వ్యాఖ్యానమును ప్రకటించినారము రెండుసంపుటములుగా బైండు కట్టించియున్నాము. 12 0

ద్వాదశోపనిషత్తులు, తెనుఁగువచనము 3 0

అనంతునిఛందస్సు 0 14

అప్పకవీయము 2 8

ఆనందరంగరాట్ఛందము 1 8

శ్రీవివేకానందవిజయము 1 12

ప్రబంధరత్నావళి 1 8

ప్రాచీనదేశచరిత్రలు 1 12

హితోపదేశము, తెనుగువచనం 0 12

వైశ్యపురాణము, పద్యకావ్యము 1 4

సహదేవపశుశాస్త్రము 0 6

పంజాబుఅల్లరి సహాయనిరాకరణము 0 8

పెద్దబాలశిక్ష, చక్కనిప్రతి 0 8

ఆంధ్రభారతము, పద్యకావ్యము 7 సంపుటముల ప్రతి 15 12

ఆంధ్రభాగవతము, పద్యకావ్యము ... 8 0

ఇలాజుల్‌గుర్బా, యూనాని వైద్యగ్రంథమునకు తెనుగు 3 0

శ్రీ గాంధిగారిజీవితము. ఉపన్యాసములు, వ్యాసములు 3 0

శ్రీ తిలకుగారి సంపూర్ణజీవితము 0 4

శ్రీ మాళవ్యగారిచరిత్ర 0 8

వేమనపద్యములు, 3060, తాత్పర్యసహితము 3 8

ఇంకను అనేక సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మావద్ద దొరకును.

త్రిలింగ.—రాజకీయ, మత, సాంఘిక, ఆర్థిక, పారిశ్రామికవిషయముల చర్చించు "త్రిలింగ" వారపత్రిక 1922 సం॥ జనవరినుండి ప్రకటింపఁబడుచున్నది. చందా సంవత్సరమునకు రూ॥ 4-0-0.

ఓం

ఓం నమః ప్రణవార్థాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే,
నిర్మలాయ ప్రశాన్తాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

ప్రస్తావన

శ్రీ మన్మహాదేవుని విశ్వలీలాతాండవమునం దొక చాంద్రమానాబ్దము గతించినది. అద్య బ్రహ్మకల్పమునందు ద్వితీయపరార్ధమునందు ౧౯౫౫౮౮౫౦౬౫ సౌరమానాబ్దములు గతించినవి. కలియుగమునందు ౫౦౬౫ సంవత్సరములు గతించినవి. శాలివాహనశకాబ్దములు ౧౮౮౬, క్రీస్తవశకాబ్దములు ౧౯౬౪, హిజ్రీశకాబ్దములు ౧౩౮౪, గాంధియుగాబ్దములు ౧౭ ముగిసినవి. ప్రభవాదిచాంద్రమానాబ్దములు ౫౭ గడచినవి. రక్తాక్షి యుదయించినది. పరమేశ్వరుని విశ్వలీలాతాండవవిహారమునందు మాయాపరిచ్ఛిన్నమైన సంసారప్రవృత్తి ప్రత్యక్షమగుచున్నది. ఆ మాయాప్రవృత్తి నాత్మసంస్కారమున కనురూపముగను జీవజాలము లుపభోగించుచు సంసారయాత్రను జేయుచు నిర్యాణమును జెందుచున్నవి. చిత్రవిచిత్రములైన ప్రకృతిస్వరూపములు మహాసమ్మోహమును గలుగజేయుచున్నవి. ఈ మహాప్రపంచము రాగులకు వ్యామోహమును యోగులకు మోక్షమును సమకూర్చుచు విశ్వకల్యాణమున కాధారముగ నున్నది. ఈ పరమార్థమునే పరిపరివిధములను భక్తులు భజించుచున్నారు. కవులు వర్ణించుచున్నారు. గాయకులు పాడుచున్నారు. పండితులు ప్రశంసించుచున్నారు. శిల్పులు చిత్రించుచున్నారు. జ్ఞానులు కనుగొనుచున్నారు. యోగు లనుభవించుచున్నారు. ఈనిత్యానుభవమును ప్రపంచమునకు వ్యక్తముచేసి యుద్ధరించుటకు మహానుభావులు చేసినప్రయత్నములు గతసంవత్సరకావ్యకళాదులచరిత్రములయందు గోచరం బగుచున్నవి. సకలదేశములందును కావ్యకళాశాస్త్రములందు నూతనభావాంకురములు వికసించుచున్నవి. ఆధిభౌతికవిభవారాధనమునందు లగ్నమైన ప్రపంచదృష్టి యాధ్యాత్మికభావమునకు మరలుచున్నది. పశుబలారాధనతత్పరములైన పాశ్చాత్యజాతులందు నయితము ధర్మజిజ్ఞాస యుదయించినది. ధర్మమూర్తియైన గాంధిమహాత్ముని ధర్మోపదేశములందు పాశ్చాత్యాభిమానులకు నయితము విశ్వాసము గలుగుచున్నది. భారతదేశవిమోచనము నిమిత్తమున గాంధిమహాత్ము డుపదేశించిన పరమధర్మము శ్రీకృష్ణుడు పార్థుని నిమిత్తమున నుపదేశించిన గీతాధర్మమువలె ప్రపంచోద్ధరణమునకు దోడ్పడుటకు పరమేశ్వరుడు వర్తమానసంవత్సరమునం దనుగ్రహించుగాత!

అరిష్టదాయకములైన ఇకారాంతవర్షసప్తకమునందును రుధిరోద్గారి గతించినది. రక్తాక్షి యుదయించినది.

రక్తాక్షి సంవత్సరము

ఈ గుడిపర్వములందు కాళయుక్తికి శుక్రుడు, సిద్ధార్థికి కుజుడు, రౌద్రికి రవి, దుర్మతికి శని, దుందుభికి బుధుడు, రుధిరోద్గారికి రవియును, ప్రభువులై, మహాసంక్షోభమును గలుగజేయుచున్నవిధమును ప్రపంచచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. ఇకారాంతసంవత్సరములందు కడపటి సంవత్సరమైన రక్తాక్షిసంవత్సరఫలమైనను భగవదనుగ్రహమువలన శుభదాయకముగ నుండుటకు ప్రపంచము పరితపించుచున్న విధమును సకలరాజ్యచరిత్రములును చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

రక్తాక్షిసంవత్సరమునకు శని ప్రభువు, సేనాధిపతి, అర్ఘాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు; ఫలము:— అధర్మము, అల్పవృష్టి, నీచకర్మాసక్తి, నీచవృత్తి, సంక్షోభము, కృష్ణధాన్యసమృద్ధి, చోరబాధ; రవి మంత్రి; ఫలము:— యుద్ధము, రాజవైరము, అధర్మము;

బుధుడు సస్యాధిపతి, పురోహితుడు; ఫలము:— మధ్య వృష్టి, మందసస్యము, ప్రజాపీడ, పురోహితుల సూక్ష్మ బుద్ధి; చంద్రుడు ధాన్యాధిపతి; ఫలము:— క్షీరసమృద్ధి, సుభిక్షము, ఆరోగ్యము, సువృష్టి; శుక్రుడు రసాధిపతి, దైవజ్ఞాధిపతి; ఫలము:— పుష్పసమృద్ధి ఫలసమృద్ధి, సుగంధవస్తుసమృద్ధి, రాజనీతివిచారము, కర్మాభివృద్ధి, నీతివ్యాపనము; కుజుడు నీ ర సా ధి ప తి, పరీక్షకుడు; ఫలము:— చందనాగరుకస్తూరీప్రవాళాభివృద్ధి, చోరాగ్నిశస్త్రబాధ; గురువు గణకుడు; ఫలము:—సౌమ్యబుద్ధి, సౌఖ్యము, సదాచారము; బలభద్రుడు పశునాయకుడు; ఫలము:—సువృష్టి, తృణసస్యసమృద్ధి, సుభిక్షము. సంవత్సరమునకు సామాన్యఫలము:—

శ్లో. రక్తాక్షివత్సరే సస్యవృద్ధి ర్వృష్టి రనుత్తమా,
ప్రేక్షన్తే సర్వదాఽన్యోన్యం రాజానో రక్తలోచనాః.
శ్లో. ఆహవే నిహతా స్సర్వే భూపా రోగై స్తథాజనాః
తథాఽపి తత్ర జీవన్తి రుధిరోద్గారివత్సరే.

రక్తాక్షి సంవత్సరమునకు సంరంభము, సంక్షోభము, విప్లవము సామాన్యఫలములుగ నున్నను సౌమ్యఫలబీజములను సయితము గ్రహబలము సూచించుచున్నది. ఈ సంవత్సరమునకు రాజై నశని రవిసంయోగమును బొంది ప్రపంచమునకు శాంతిని గలుగజేయుటకు భగవంతుఁడనుగ్రహించుగాక.

పదునాల్గవసంవత్సరాదిసంచికను సకాలమున ఆంధ్రప్రపంచమునకు సమర్పించుట కనుగ్రహించిన యాంధ్రమహాజనులకును భగవంతునకును వందనముల నర్పించుచున్నాను. సాధారణసంవత్సరాదిని

సంచికలు

ప్రారంభమైన సంచికల ప్రచురణము క్రమవికాసమును బొందుచున్న విధమును పదునాల్గు సంచికలవీక్షణము విశదము చేయుచున్నది. ఆంధ్రపత్రికల చరిత్రమునందు సంవత్సరాదిసంచికలు నవయుగారంభమును విశదము చేయుచున్నవి. పందొమ్మిదవ శతాబ్దాంతమునందు లోకకల్యాణమున కవతరించిన నవశక్తికి మంగళహారతులను సమర్పించుట కాంధ్రహృదయము దోడ్పడుచున్న విధమును సంవత్సరాదిసంచికల యందలి వ్యాసములు పద్యములు పటములు విశదము చేయుచున్నవి. స్వదేశోద్యమముతో నారంభమైన నూతనోత్సాహము స్వధర్మానుష్ఠానమునందు పరిణామము నొందుచున్నవిధమును నాంధ్రభావప్రపంచచరిత్రము విశదముచేయుచున్నది. ఆంధ్రులదృష్టి బాహ్యసాధనల నుండి యాంతరంగికసాధనములకు మరలిన విధమును భావప్రపంచము విశదముచేయుచున్నది. ఈ ధర్మవికాసమును సంవత్సరాదిసంచికలయందలి వ్యాసములు విశదము చేయుచున్నవి. దేశకాలపాత్రస్థితిగతుల కనురూపమైన ధర్మప్రతిష్ఠాపనమున కనుగుణముగను సంవత్సరాదిసంచికలస్వరూపస్వభావాదులును పరివర్తనమును బొందుచున్నవిధమును గతసంచికలవలె రక్తాక్షిసంచికయును విశదముచేయుచున్నది.

గత సంవత్సరమున నాంధ్రరాష్ట్రరాజ్యాంగచరిత్రమునం దొకసువర్ణఘట్టము నిర్మితమైనది. ముప్ప దెనిమిదవ దేశీయమహాసభ ఆంధ్ర

కాంగ్రెసు సంచిక

రాష్ట్రమునందలి కాకినాడపురమునందు మొదటిసారి గూడినది. ఈ యపూర్వసమావేశమునకు సంబంధించిన విషయము లీసంచికయందు ప్రాముఖ్యమును బొందినవి. లక్షలకొలది ప్రజలు కాకినాడయందు జాతీయతీర్థయాత్రను జేసి నాయకులను సందర్శించి కృతార్థులైరి. కాకినాడయందు గూడినసభల యుదంతమును నాయకులయుపదేశములును నిందు జేర్పబడినవి. దేశభక్త వేంకటప్పయ్యపంతులు మౌలానా మహమ్మదాలి రాజేంద్రప్రసాదు జవాహరిలాలు నెహ్రూ చిత్తరంజనదాసు జయకరు సదాశివయ్యరుగారులు మొదలగువారి యుపన్యాసములును చిత్రపటములును నిందు జేర్పబడినవి. ఈ వ్యాసములకు దోడుగ వాఙ్మయమునకును రాజ్యాంగాదులకును సంబంధించినవ్యాసములును భావభరితములైన పద్యాదులును జేర్పబడినవి.

కాంగ్రెసు సమావేశమైన గాంధీనగరమునకు సంబంధించిన ఛాయాపటము లీసంచికయందు ప్రచురము

చిత్రపటములు

మును గాంచినవి. జాతీయమహాసభ గూడిన పెద్దడేరా పటము ప్రదర్శనము

నకు సంబంధించిన పటములు సహితము గలవు. గతసంవత్సరస్వరాజ్యసంరంభమునందు నాగపురపతాకసంరంభమునకు ప్రాముఖ్యము గలిగినది. స్వరాజ్యపతాకవిజయమునకు లక్ష్యముగను గాంధినగరమునందు వేలకొలది సేవకుల సమక్షమునను జేయబడిన స్వరాజ్యధ్వజారోహణపటము ముద్రింపబడినది. నాగపురము సత్యాగ్రహపతాకసంరంభమునందువిజయమును బడసిన శాంతియోధులపటములును రంగములపటములును జేర్పబడినవి. ఆంధ్రదేశమునకు సంబంధించిన యితరపటములును నెప్పటియట్లు ముద్రింపబడినవి. కార్మికనాయకుడును ప్రధానమంత్రియును రామ్సే మెగ్డొనాల్డునిపటము, తురుష్కరాజ్యాధిపతి కెమెలుపాషాపటము, కార్మికనాయకులపటములు ఇతరమైనపటములు గలవు.

శాంతమూర్తియైన గాంధిమహాత్ముని పటములు ముఖపటమునను ప్రత్యేకపటముగను ముద్రింపబడినవి.

ముఖపటము

ముఖపటమునందు శస్త్రచికిత్సానంతరము తీసిన రూపమును మొదటిపటమునందు శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమునకు బాహ్యాకారమును నిరూపింపబడినవి. ఈరూపములందు సయితము మహాత్ముని మహాత్యాగము సువ్యక్తంబగుచున్నది. లోకకల్యాణమునకు పునర్జన్మమునెత్తిన మహాత్మునిరూపసందర్శనము నామస్మరణము పావనకరములు. మహాత్ముని విమోచనమును నారోగ్యమును జాతీయహృదయము నావరించిన నిశ్చేష్టతకు త్తేజనమును గలుగజేసినవి. దేశమునందంతటను నూతనోత్సాహము విజృంభించుచున్నది. ఆంధ్రులు వారి భక్త్యుత్సాహములను విశదముచేయుటకు దేశకైంకర్యమునకు లక్షరూప్యములను పూజానిధిని సమకూర్చి గాంధిమహాత్మునకు సమర్పించుటకు నిర్ణయించిరి. ఆంధ్రమహాజనులు కృతనిశ్చయులై యథాశక్తిని పూజానిధికి కానుకలను సమర్పించి స్వధర్మనిర్వహణమును జేసి పరమేశ్వరానుగ్రహమునకు పాత్రులగుదురుగాత!

ప్రపంచప్రవృత్తి

ప్రపంచపరిస్థితుల అయోమయస్థితిని యూరపురాజ్యముల పరిస్థితులు విశదముచేయుచున్నవి. ఫ్రాన్సు ప్రబలస్థితియందున్నను జర్మనుపిశాచమును తలచి భయపడుచున్నది. గతసంవత్సరమునందు రూరుప్రాంతమునాక్రమించుకొని యర్బుదముల ద్రవ్యమును వ్యయముచేసినది. వ్యయమున కనురూపమైన ప్రయోజనము ఫ్రాన్సునకు సమకూడక పోయినను జర్మనీస్థితి కపారమైన నష్టము గలిగినది. జర్మనీని విభజించుటకు ఫ్రాన్సు చేసిన ప్రయత్నములు నిరర్థకములైనవి. విభాగపక్షావలంబనులకు సంప్రాప్తమైన పరాభవము సకలదేశములందును దేశద్రోహులకు గుణపాఠమును నేర్పుచున్నది. జర్మనీయందు విభాగపక్షావలంబనులకు దారుణమరణావమానములు శరణ్యములైనవి. అయినను ఫ్రాన్సునకు జ్ఞానోదయము గలుగలేదు. జర్మనీని యధోగతియందుంచుటకు ఫ్రాన్సు చతుర్విధోపాయములను వినియోగించుచు మిత్రభేదాదిదుస్తంత్రముల నవలంబించుచున్నది. ఆ తంత్రములన్నియును ఫ్రాన్సున కాత్మవిశ్వాసమును గలుగజేయుటకు నిరుపయోగముగ నున్నవి. ఫ్రాన్సు తనకు మించిన మహాసైన్యములను సంరక్షించుచు నాత్మనాశనమును జేసికొనుచున్నది. ఫ్రాన్సుపక్షమునందు గల రాజ్యములును, యుద్ధసన్నాహములను జేయుచు యూరపురాజ్యములు, 1927 వ సంవత్సరమునందు తిరిగి సంగ్రామదావానలమును వ్యాపింపజేయుటకు సిద్ధమగుచున్న విధమును రాజ్యములస్థితి విశదముచేయుచున్నది. ఫ్రాన్సుదేశము నష్టపరిహారము మిషమీదను జేయుచున్న బీభత్సమున కాద్యంతములు గనుపించకున్నవి. నష్టపరిహారసమస్యను నిర్ణయించుట కేర్పడిన యుపసంఘనిర్ణయములను పోయిన్కేరి ప్రభుత్వము నిరాకరించుట నిశ్చయము.

నష్టపరిహారమునకు జర్మనీ 2,25,00,00,000 నవరసుల నిచ్చుటకును గ్రేటుబ్రిటను అమెరికాకీయవలసిన సొమ్మునుమాత్రము తీసికొని శేషించినదానిని ఫ్రాన్సు మొదలగు దేశముల కిచ్చుటకును బ్రిటీషుప్రభుత్వ మంగీకరించినది. బ్రిటిషుప్రభుత్వము అమెరికాకు 4,60,00,00,000 డాలరుల అసలు మొత్తమును 6,50,59,65,000 డాలరుల వడ్డీని 62 సంవత్సరములయందు చెల్లింపవలయును. ప్రతియేటను బ్రిటీషుప్రభుత్వము 18,00,00,000 డాలరులను

అప్పునకుగాను చెల్లించుచున్నది. ఎవరిసంగతి యెటు లున్నను ఫ్రాన్సుదేశముమాత్రము తనభాగమునకు 130,00,00,000 పవనులు గావలయునని కోరుచున్నది. జర్మనీ నష్టపరిహారము మొత్తమంతయును150,00,00,000 పవనులకు మించగూడదని ఘోషించుచున్నది. మొత్తము విషయమై సమాధానము కుదిరినను ఇచ్చెడి విధానమునందును హామీయందును ఫ్రాన్సు తనపట్టును విడువకున్నది. యూరపురాజ్యములసంగ్రామబీజములను ఫ్రాన్సు పెంచి పోషించుచున్న విధమును నష్టపరిహార సమస్యయును ఫ్రాన్సురాజ్యనీతియును విశదము చేయు చున్నవి. ఈమహోపద్రవమునుండి యూరపురాజ్యములను ప్రపంచమును నుద్ధరింపవలసినభారము కార్మిక ప్రభుత్వముమీద గలదని రాజ్యాంగపరిస్థితులు విశదము చేయుచున్నవి.

బ్రిటీషురాజ్యాంగతంత్రమునందు దైవానుగ్రహమువలన నపారమైన పరివర్తనము గలిగినది. కార్మిక ప్రభుత్వము — కార్మికుల ప్రభుత్వపు నిర్మాణము ప్రజాస్వాదమునందసంతృప్తిని గలుగ జేసినది. ఎన్నికలయందు సంయుక్త ప్రభుత్వము పరాజయము నొందినది. కన్సర్వేటివులసంఖ్య 346 నుండి 259 కి తగ్గినది. కార్మికులసంఖ్య 144 నుండి 187 కిని లిబరలులసంఖ్య 11 నుండి కిని 147 పెరిగినది. లేబరు లిబరలుపక్ష సంయోగమువలనను కార్మిక ప్రభుత్వము బ్రిటీషు రాజ్యాంగమునందదృష్టవశమునను నేర్పడిన • సంగ్రామసమయమునందు దేశద్రోహిగ బరిగణింపబడి నిర్బంధములకు బాలైన రామ్సె మెక్డొనాల్డు మహాశయునకు ప్రధానమంత్రిపదవి నధిష్ఠింపగలభాగ్యము గలిగినది. ఈయదృష్టము భారతభూమికి ప్రయోజనకరము గాక పోయినను లోకశాంతికైనను ప్రయోజనకరమగునని రాజ్యాంగపరిస్థితులు విశదముచేయుచున్నవి. కార్మిక పక్షము సోవియటు రుష్యాతో సమాధానమును జేసికొనినది. తురుష్కులతో జేసిన లాసేను ఒడంబడిక నామోదించినది. ఫ్రాన్సుదేశముతోను జర్మనుదేశముతోను సమాధానమును జేయుటకు ప్రయత్నములను జేయుచున్నది. స్వస్థలవిషయములందును సమ్మెకట్టులందును కార్మికసమస్యలందును సమాధానముల నేర్పాటు చేయుటకు ప్రయత్నములను చేయుచున్నది. బలహీనమైన కార్మికపక్ష మీ స్వల్పకాలమునందు జూపినసాహస ధైర్యములు రాజ్యాంగపరిజ్ఞానము సంస్తవనీయములు. బ్రిటీషుమంత్రివర్గమునందు విద్యాసంపన్నులు మానధనులు తత్త్వజ్ఞులు నున్నను బలీయమైన సామ్రాజ్య సంస్కారము స్వధర్మనిర్వహణమునకు ప్రతిబంధకముగ నున్నది. ఫ్రాన్సుదేశమును సమాధానపరచుటయందు జూపెడి పరిజ్ఞానము కార్మిక ప్రభుత్వపు ప్రతిష్ఠను వ్యక్తము చేయుగలదు. కార్మిక ప్రభుత్వము యూరపురాజ్యాంగ సమస్యలయం దెంత యుదారస్వభావమును గనబరచి నను భారతరాజ్యాంగసమస్యపట్లను పరాసమును నిరాదరణమును జూపగలవిధమును స్వల్పకాలానుభవము విశదము చేసినది.

రాజ్యాంగరంగమునందు కార్మిక మంత్రివర్గ ప్రవేశము భారతీయనాయకుల హృదయములం దాశాంకురములను వికసింపజేసినట. ఉదారాశయములను దెలిపిన రామ్సె మెక్డొనాల్డుగారును వారి యనుచరులును స్వాతంత్ర్యరాజ్యమును స్థాపించుటకు భారతీయుల నిరాశ — దోహదుడు రనునాశ గలిగినది. మహా గౌరవనీయులు శ్రీనివాస శాస్త్రిగారును సామ్రాజ్య శాసనసభ్యులును కార్మికమంత్రులకు స్వస్తివాచకములను సమర్పించిరి. కాని ఈయాశలన్నియును నిరాశలైనవి. కార్మికపక్షమునకు కర్నలు వెజివుడునుగాని హాల్డేను ప్రభువునుగాని భారతరాజ్యాంగమంత్రినిగ నియమించుటకు ధర్మ ప్రతిపత్తి గలుగలేదు. అజ్ఞాతుడైన సర్ సిడ్నిఓలివియరు మంత్రిపదవిని స్వీకరించిరి. ఓలివియరుప్రభువుగారి భావములు భారతహృదయమునందు నిరాశను బలపరచినవి. ఓలివియరుగారు నిరాశాసందేశమును చల్లగను వెల్లడిచేసిరి. సంస్కరణశాసనమును ప్రస్తుతము పరిశోధించుట యసంభవమని మంత్రి సమర్థించి బ్రిటీషురాజ్యాంగశీలమును విస్పష్టముచేసెను. ఓలివియరు ప్రభువుగారి ప్రసంగము

సహాయమంత్రి రిచార్డ్సుగారి వ్యాఖ్యానములు నిరాశను కలుగజేసిన విధమును భారతరాజ్యాంగప్రవృత్తి విశదముచేసినది. ఓలివియరు ప్రభువు రిచార్డ్సుగారు లేమి చెప్పినను చెప్పకపోయినను రాజ్యాంగసంస్కరణశాసనమును విమర్శించుట మాత్రము ప్రస్తుత మసంభవ మని విశదమైనది. వ్యక్తులయుదారాశయములును పక్షముల సిద్ధాంతములును భారతరాజ్యాంగముల వాసనలతో సంకుచితములు గాగల విధమును కార్మికపక్షప్రవర్తనము విశదముచేసినది. అయోమయమును దారుణమ్యమును నైన భారతరాజ్యాంగవిధానమునందు ప్రకాశము ప్రవేశించుట కవకాశములు లేవని ౧౯౧౭ వ సంవత్సరమునందు మాంటెగుగారు ప్రతిపాదించిన సిద్ధాంతమే ప్రస్తుతకాలమునందు స్థిరతరముగ నున్నదని యనుభవము విశదముచేసినది. అధికారాసనమునందు శ్రీ రాజారామారాయణంగారు కూర్చున్నను, సర్ మాల్కం హెయిలిగారు కూర్చున్నను, రీడింగు ప్రభువుగారు ఓలివియరు ప్రభువుగారు కూర్చున్నను ప్రయోజనము సమానమని విశదమైనది. అధికారసామాచర్యము భయంకరమైన న్యాయమునందు పరిణమించెడి విధమును అనుభవము విశదము చేసినది. ఈ యనుభవమే అసహాయోద్యోగాభ్యాసమునకు కారణమైనది. స్వరాజ్యపక్షనాయకుల యనుభవముసయితము ఈసత్యమును విశదము చేయుచున్నది. భారతదేశమోక్షము భారతీయుల యత్నమునందు గలదను సత్యము తిరిగి వెల్లడియైనను నాయకుల దృష్టిమాత్రము పార్లమెంటునుండియును శాసనసభల నుండియును మరలకుండుట విచిత్రముగ నున్నది. నిరంకుశవిధానమునకు సహజమైనఫలము కలుగునపుడు సంభ్రమమున కవకాశము లేకపోయినను నిరంతరమైన ఆశాభంగము సహజముగ విభ్రమమును గలుగజేయుచుండును. గతసంవత్సరకాంగ్రెసుచరిత్ర సంభ్రమకారణములను విశదము చేయుచున్నది.

గయాకాంగ్రెసు త్రివిధబహిష్కారమును సమర్థించినను దాసు పక్షమువారు వారిపట్టును నెగ్గించుకొనుటకు విశ్వప్రయత్నములను జేసిరి. నిర్మాణకార్యవిధానమునందు లగ్నము గావలసిన శక్తిసామర్థ్యములు ఖండనమండనములకు వినియోగించినవి.

శాసనసభా ప్రవేశము

పత్రికలదృష్టి ప్రజలదృష్టి దాసు రాజగోపాలాచార్యులుగారల భావవిమర్శనమునందు లగ్నమయ్యె. నిర్మాణవిధానమునందు లగ్నము కాకుండెను. ప్రవేశవాదులు బహిష్కారవాదులు ప్రకంపితమైన వాక్యములతో కాలయాపనము చేసిరి. ప్రయోగసమాధానము నావశ్యకము సమాధానము కాలహరణమునకు సాధనము కైనది గాని సంయోగమునకు సాధనము కాలేదు. బొంబయి సమావేశమునందు ప్రత్యేకసమావేశ మవసర మని నిర్ణయింపబడినది. ఆ నిర్ణయమున ననుసరించి ఢిల్లీయందు సెప్టెంబరు మాసాంతమునందు ప్రత్యేకమహాసభ కూడినది. ఆ మహాసభయందు త్రివిధబహిష్కారపునర్విమర్శనమైన అసహాయోద్యమసిద్ధాంతము ప్రతిపాదితమైనను మతనైతికవిధమైన ప్రతిబంధకములు లేనివారు సభ్యులుగ ప్రవేశింపవచ్చుననియు ఎన్నికలయందు పాల్గొనవచ్చుననియు నిర్ణయింపబడినది. ఆనిర్ణయము స్వరాజ్యపక్షాశయమును సఫలముచేసినను దేశమునందు శాంతి గలిగి ప్రజలదృష్టి నిర్మాణకార్యవిధానమునందు లగ్నము గాలేదు. ఢిల్లీసమావేశానంతరము ప్రజలదృష్టి ఎన్నికలయందు లగ్నమయ్యె. నిర్మాణవిధానము నామమాత్రావశిష్టముగ నిలిచియుండెను. ఎన్నికలయనంతరము కాకినాడయందు కూడిన భారతజాతీయమహాసభయందు ప్రజలదృష్టి నిలిచినది. కాంగ్రెసు చరిత్రమునందు నిశ్చేష్టాకరమును వివాదగ్రస్తమును విచారకరమును నైన గతసంవత్సరచరిత్రము అసహ్యకరమైన ఘట్టముగ నుండగలదు.

ఈ పరమవిషాదకరమైన ఘట్టమునందు నాగపురపుసత్యాగ్రహము మహాజ్యోతివలె ప్రకాశించుచున్నది. శ్రీయుత జమ్నాలాలు బజాజుగారి

పతాక విజయము

నాయకత్వముక్రిందను నాగపురమునందు జరిగిన స్వరాజ్యపతాకసంరంభమును విజయమును ప్రజాహృదయము నావహిం

చిన స్వరాజ్యానుత్సాహమును విశదము చేయుచున్నవి. వేలకొలది యువకులు పరమోత్సాహముతో స్వరాజ్య పతాక సంరక్షణమునకు నిర్బంధమును స్వీకరించిన విధము స్వాతంత్ర్య సంరంభమునందు పవిత్రఘట్టముగ నుండగలదు. బోర్సదు అపరాధపన్ను నిరాకరణ విజయమును గతసంవత్సర చరిత్రమునందు గణనీయాధ్యాయముగ నున్నది. ఈయుభయ విజయములకు శ్రీయుత వల్లభభాయి పటేలుగారి శాంతము సామర్థ్యము గారణములు. అకాలీజట్టుల ప్రశాంతవిజయమును నొక ముఖ్య ఘట్టమును దెలుపుచున్నది. ఈ విషమ పరిస్థితులందు ముక్తులైన ఆలీసోదరుల ప్రవేశము శాంత్యుత్సాహములకు గారణంబైనది.

కార్యవాదులు

కార్యవాదులైన ఆలీసోదరుల విమోచనములు విషాదాయత్తమైన ప్రజాహృదయమునందు నుత్తేజమును గలుగజేసినవి. రాజగోపాలాచార్యుల పక్షమువారు కార్యభారమును ఆలీసోదరులవశముచేసి వారియాజ్ఞలను పాలించుట కంగీకరించిరి. మౌలానా మహమ్మదాలీగారు ఢిల్లీయందలి రాజీ తీర్మాన మంగీకృతమగుటకు గారకులు. శ్రీయుత వల్లభభాయిపటేలు, జమ్నాలాలుబజాజు, గంగాధరదేశపాండె, దేశభక్త వెంకటప్పయ్య, డాక్టరు కిచలుగారులు మొదలగు నాయకులు కార్యభారమును మహమ్మదాలిగారి యధీనము చేసిరి. సామదానాద్యుపాయములను కాంగ్రెసు పక్షమువారిని స్వరాజ్యపక్షప్రరాజీకి మహమ్మదాలిగా రొప్పిదముచేసిరి. వరదాచార్యులు, సుందరలాలు, శ్యామసుందరబాబుగారులవంటి బహిష్కారవాదులు రాజీ తీర్మానమును ప్రతిఘటించినను మధ్యస్థపక్షముయొక్కయు మహమ్మదాలిగారియొక్కయు బలవంతమువలనను రాజీతీర్మాన మంగీకరింపబడినది. కాంగ్రెసుపక్షము వారెన్నికలయందు ప్రతిఘటనప్రస్థానమును జేయుటకు విరమించిరి. స్వరాజ్యపక్షమువారికి సభాప్రవేశ ప్రస్థానమును జేయుట కవకాశములు గలిగినవి. దేశబంధు చిత్తరంజనదాసుగారు విజయయాత్రను జేసి స్వరాజ్యపక్షమునకుత్తేజమును గలుగజేసిరి. అక్టోబరు నవంబరు డిశంబరుమాసములందు ప్రజాదృష్టి యంతయు నెన్నికలయందు లగ్నమైనది. యథార్థముగను గతసంవత్సరమంతయును వ్యర్థమైన వాదప్రతివాదములతో గడచినది. తిలకుస్వరాజ్యనిధి ఖద్దరునిర్మాణము కాంగ్రెసుసంఘములు మూలబడినవి. కాకినాడ కాంగ్రెసు కాంగ్రెసుభవనమునందు గలిగిననిశ్చేష్టతను దొలగించి నూతనోత్సాహమును గలుగజేసినవిధమును దేశచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది.

కాకినాడ కాంగ్రెసు

ముప్పదియెనిమిదవ భారతజాతీయమహాసభ కాకినాడయందు జయప్రదముగ జరిగినది. ఆలీసోదరుల నాయకత్వము విజయమునకు శుభసూచకముగ నుండెను. ఢిల్లీరాజీకి కారకులైన మహమ్మదాలిగారు కాకినాడయందు దానిని సమర్థించుట యవసరమైనది. శ్రీయుత రాజగోపాలాచార్యులుగారికిని, దేశబంధు చిత్తరంజనదాసుగారికిని, గొప్పకలవరమునకు గారణంబైన విషయములను సమాధానము కుదిరినది. ఉభయులును అసహాయయోగసిద్ధాంతమును పునః ప్రతిపాదనమును జేయుటకును ఢిల్లీరాజీని సంరక్షించుటకును నంగీకరించిరి. ఈయపూర్వసంయోగము కాకినాడకాంగ్రెసువిజయమునకు దోడ్పడినది. ఉభయనాయకులును నిర్ణయించినతీర్మానమును కాంగ్రెసు ఆమోదించి వివాదమునకు మూలమైన కలహబీజముల నంతరింపజేసినది. కాంగ్రెసు అసహాయోద్యమ ధర్మబద్ధమైనను స్వరాజ్యపక్షస్థితి కవకాశము గలిగినది. రెండుపక్షములయందును నతివాదుల కీరాజీతీర్మాన మసంతృప్తిని గలుగజేసినను సామాన్యముగ నీతీర్మానము సంతృప్తిని గలుగజేసినది. ఈస్నేహపరిస్థితి కాంధ్రుల సౌజన్యము మూలమని కాకినాడకాంగ్రెసుపరిస్థితులు విశదముచేసినవి. రాజీవిషయమునందువలె నితరవిషయములందును కాకినాడకాంగ్రెసుసమావేశము పరిగణనీయముగ నున్నది. లక్షలకొలది ప్రజలు ఖద్దరుబట్టలను గట్టుకొని కాంగ్రెసుయాత్రను జేసి యానందించిరి. పరమోత్సాహముతో నాయకులయుపదేశముల నాలకించిరి. గాంధినగరము, ఖద్దరుగుడారము, స్వరాజ్య

ధ్వజారోహణము, నగరసంకీర్తనములు, భజనలు, సేవా బృందములు, వివిధసభలు, ఖద్దరుప్రదర్శనము, నాయకులయుపదేశములు ప్రజలయుత్సాహము కాకినాడ సమావేశమున కనిర్వచనీయమైనశోభను గలుగజేసి కాంగ్రెసు ప్రతిభను వెల్లడి జేసినవి. కన్నులుగలవారి కీయుదంతము జ్ఞానోదయమును గలుగజేయుటకు జాలియున్నను కన్ను లుండియును జూడనివారిని జూచునటులు చేయుట బ్రహ్మకైనను తరముగాదుగదా!

స్వరాజ్య పక్షము

ఎన్నికలయందు స్వరాజ్యపక్షమునకు గొంత విజయము గలిగినది. మధ్యరాష్ట్రములందు స్వరాజ్యపక్షమునకు పూర్ణవిజయము గలిగినది. డాక్టరు మూంజె రాఘవేంద్రరావుగారుల నాయకత్వముక్రిందను మధ్యరాష్ట్రములందు ప్రతిష్టంభనము పూర్ణముగ నవలంబింపబడినది. ఆర్థికశాసనమును నితరశాసనములను శాసనసభ నిరాకరించినది. సర్ ఫ్రాంకుస్లయిగారు ప్రజాయత్తశాఖలను స్వాధీనము చేసికొని నిరంకుశాధికారము నుపయోగించుచున్నారు. వంగరాష్ట్రమునం దెన్నికలయందు స్వరాజ్యపక్షమునకు పూర్ణమైన విజయము గలుగకపోయినను నితరపక్షముల వారి సాహచర్యమువలనను కొంతవరకు ప్రతిష్టంభనతంత్రము సాధ్యమైనది. నిరాకృతమైన యార్థికభాగములను లిట్టను ప్రభువు పునరుద్ధారణము చేసి స్వరాజ్యపక్షమును బెదిరించుచు ప్రభుత్వవ్యవహారములను నిరాటంకముగ నడుపుచున్నాడు. సామ్రాజ్యశాసనసభయందు స్వరాజ్యపక్షమునకు పూర్ణమైన విజయము గలుగకపోయినను నితరపక్షముల సహాయమునను పండిత మోతీలాలునెహ్రూగారు ప్రతిష్టంభన ప్రస్థానమును నిపుణముగ జేయుచున్నారు. స్వరాజ్య స్వాతంత్ర పక్షముల సంయోగము బలము నొసంగినది. ప్రభుత్వమునకు పూర్ణమైన పరాజయము గలిగినది. రాజ్యాంగసమస్యను నిర్ణయించుటకు నాయకులసభా సమావేశ మావశ్యక మను తీర్మానమును శాసనసభ ప్రతిపాదించినది. ఆర్థికశాసనమును శాసనసభ పండిత మదనమోహనమాలవీయగారి నాయకత్వము క్రిందను నిరాకరించినది. నిర్బంధశాసనముల నుపసంహారము చేయవలయునను తీర్మానమును ప్రభుత్వము చతుర్విధోపాయముల ప్రతిఘటించినను సభ యంగీకరించినది. భారతప్రభుత్వ మితరసందర్భములందును పరాజయమును బొందినది. ఈపరాజయ పరంపరలు ప్రజాధికారబద్ధమైనప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములుగాని నిరంకుశప్రభుత్వమునకు ప్రతిబంధకములు గావు. గవర్నరుజనరలు తలచినపుడెల్లను శాసనములను సమర్థించుట కధికారమొసంగెడిశాసనము నిర్మింపబడినది. స్టేటుకౌన్సిలు సహాయమున సైనికశాసనము శాసనరూపమును దాల్చినది. కే. వి. రంగస్వామి అయ్యంగారు మినహా శేషించినవా రందఱును రాజప్రతినిధివ్యవహారము నామోదించిరి. రాజ్యాంగసంస్కరణములు సమకూర్చిన స్వాతంత్ర్యము మితవాదులకు స్వరాజ్యపక్షమువారికి ప్రపంచమునకు విశదమైనది. స్వరాజ్యపక్షము తలచిన ప్రతిష్టంభనతంత్ర మసాధ్యమని విశదమైనది. భారతప్రభుత్వ మక్షయముగను నిరంకుశాయుధములను వినియోగింపగలవిధము విశదమైనది. రాష్ట్రీయశాసనసభలయందును ప్రభుత్వములు పరాజితములైనను నిరాటంకముగను నిరంకుశాధికారము సాగుచున్నది. చెన్నరాష్ట్రమునందు ప్రజాప్రతినిధులైన మంత్రు లధికారుల ప్రాపకమువలనను రాజ్యయాత్రను, జీవయాత్రను జేయుచున్నారు. మంత్రులయాధికారము మిథ్యయని మద్రాసుశాసనసభావ్యవహారములును నితరరాష్ట్రముల సభావ్యవహారములును విశదముచేసినవి. అయినను సంస్కరణములను పట్టుకొని వెనగులాడదలచినమహాశయు లెందఱో గలరు. స్వరాజ్యపక్షమువారి కనుభవమువలన సంస్కరణముల ప్రయోజనము గోచరంబైనది. ఈపరిజ్ఞానము క్రొత్తగాకపోయినను భారతీయులకు విభ్రాంతిని గలుగజేసినది. ఈసందర్భ ప్రస్థానమునందు స్వరాజ్యవాదుల కర్తవ్య మగ్రాహ్యముగ నున్నది. నిరంకుశప్రభుత్వ మెంతకాల మీవిధమునను ప్రవర్తించునదియును కాలము విశదముచేయగలదు. నిరంకుశవిధానమునకు ప్రతీకార మసహాయయోగముగాని సహాయవిధానము గాదని యధికారహృదయము విశదముచేసినది.

సంస్కరణముల ప్రయోజన మెట్టిదన్నను అధికారహృదయము నిరంకుశదుర్గమునందు సుప్రతిష్ఠితముగ నుండ గలవిధము విశదమైనది. నిరంకుశదుర్గభేదనము స్వశక్తి వలన సాధ్యము గాగలదనియును పరాపేక్షవలన సాధ్యము గాదనియును విశదమైనది. ముప్పదికోట్ల భారతీయులు స్వశక్తిని వినియోగింపగలవిధమును నిర్ణయించుటయె నిరంకుశాధికారదుర్గమును భేదించుటకు సాధనము.

స్వరాజ్యపక్షము మనలంబించిన ప్రతిరోధకవిధానము పరివర్తనవిధాన మనియును సక్రమసంరంభవిధానము గాదనియును ప్రతిపక్షులు లాక్షేపించుచున్నారు.

సక్రమ సంరంభము

ఆర్థికశాసనమును తిరస్కరించుట సక్రమసంరంభమార్గముగాని పరివర్తనవిధానముగాదని రాజ్యాంగచరిత్రము విశదము చేయుచున్నది. ఆదాయమును వ్యయమును నిరంకుశప్రభుత్వము నిర్ణయించుచున్నది. అనిర్ణయాంశములందు స్వల్పమైన మార్పులను జేయుటకు నిరంకుశప్రభుత్వ మంగీకరించునుగాని విశేషమైన మార్పులను జేయుట కంగీకరింపదని యిప్పటున్నవ్యవహారము విశదముచేసినది. అధికారులాడించునట్లు లాడుచున్న సామ్రాజ్యశాసనసభాసభ్యులాడుట యోగ్యమో ఆత్మగౌరవమున కనుకూలముగ ప్రవర్తించుట యోగ్యమో ప్రజలు నిర్ణయింపవలసియుందురు. హెయిలీగారు పాడించెడియాట నాడుటయును పాడించెడిపాటను పాడుటయును నాత్మగౌరవమును నిర్మూలము చేసినను. ప్రజలసంకల్పములను నిరాకరించెడి ప్రభుత్వమును పోషించుట యధర్మముగాని ధర్మముగాదు. ప్రజాశ్రేయములకు బద్ధశత్రువైన ప్రభుత్వమునకు పోషణమును నిరాకరించుట సుప్రసిద్ధమైన రాజ్యధర్మమని రాజ్యనీతికోవిదు లంగీకరించుచున్నారు. ఆ సుప్రసిద్ధధర్మము నే ప్రజాప్రతినిధు లవలంబించి స్వధర్మ నిర్వాహణము చేసిరి. ప్రజాభిప్రాయ మీయాచరణమున కనుకూలముగ నున్నవిధమును ప్రజాభిప్రాయము విశదముచేయుచున్నది. దీనికి ప్రతీకారమును నిర్ణయించి ప్రజలసానుభూతిని బడయుట యధికారుల ధర్మము. అధికారులు స్వధర్మనిర్వాహణమును జేయునప్పుడు భగవంతుడు స్వధర్మ నిర్వాహణమునకు బూనుకొనగలడు. స్వరాజ్యపక్షమువారు ముందేమి చేయదలచినదియును నాయకులు నిర్ణయింపగలరు. కాని కార్యవిధానమును నిర్ణయింపవలసిన భార మధికారము గల ప్రభుత్వముమీద నున్నదు గాని ప్రతిఘటనమునకు బూనికొనిన ప్రజాప్రతినిధులమీదను లేదని రాజ్యధర్మానుభవము విశదము చేయుచున్నది. బ్రిటిషురాజ్యాంగచరిత్రమునందును నితర రాజ్యాంగచరిత్రములందును నార్థికశాసననిరాకరణము సక్రమప్రతిఘటనముగను సంగీకరింపబడుచున్నది. ఇతర రాజ్యాంగములందు సక్రమమైనసాధనము భారత రాజ్యాంగమునందేల పరివర్తనమార్గముగను బరిగణింపవలయునో తెలియకున్నది. ప్రజాప్రతినిధు లార్థికశాసనమును నిరాకరించి స్వధర్మమును నిర్వహించిరి. భావి పరిణామము భగవదధీనమునందు గలదు. స్వధర్మనిర్వాహణమే ప్రజలకర్తవ్యము. నాయకులు గాంధిమహాత్మునితో సంప్రతించి కార్యవిధానమును నిర్ణయించుటకు బూనుకొనుచున్నారు. ప్రభుత్వాభ్యుదయమునందే విధమైన సంచలనమును గలిగినట్లు గనిపింపదు. ఉపస్థితమగు పరిస్థితులందు నాయకులును ప్రజలును స్వధర్మనిర్వాహణమును జేయుటకు మహాత్యాగమును జేయవలసిన యవసరము గలుగుచున్నది. అధికారులును నాయకులును ప్రజలును స్వధర్మపరాయణులై దేశాభ్యుదయమునకు దోడ్పడుటకు భగవంతుడనుగ్రహించుగాక!

భారతీయులకు స్వదేశమునందు సంప్రాప్తమైన తిరస్కారమే పరదేశములందును తీవ్రముగ సంప్రాప్తమగుచున్నది. కెన్యాసమస్య యథాస్థితియందున్నది.

భారతీయుల పరదేశస్థితి

తెల్లవారు భారతీయులను ప్రతిఘటించుటకు గట్టిపట్టును బట్టుచున్నారు. దక్షిణాఫ్రికాయందు భారతీయులను వెడలగొట్టవలయునను సంకల్పము తీవ్రాకారమును దాల్చుచున్నది. గూడెముల శాసనమును జేసి భారతీయుల నవమానించి బహిష్కరించుటకు స్మట్సుప్రభుత్వము పూనుకొనినది. జనరలు స్మట్సుగారు వెనుక నంగీకరించినసమాధాన మిపుడు

శ్రీమాన్ వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులుగారి

ఆయుర్వేదాశ్రమము

41, ఆచారప్పన్‌వీధి, జార్జిటవున్, మద్రాసు.

(స్థాపితము 1898)

లోకప్రసిద్ధమైన మా ప్లేగుమందులు రమారమి 100 కి 90 గురు వంతున జనులను మరణమునుండి కాపాడినవి. ప్లేగు జ్వరమునకును, మరి యితర అన్ని రకముల జ్వరములకును

హైమాది పానకము

6 ఔ॥ రూ 1-4-0 3 ఔ॥ రూ 0-12-0

గజ్జలకు

శతధౌతఘృతము

1 ఔ॥ రూ 0-14-0 ½ ఔ॥ రూ 0-10-0

(TRADE MRAK)

వేలకొలదిజనులను కాపాడిన మా కలరా మందులు రమారమి 100 కి 95 గురు వంతున రోగులను కాపాడినవి. అనేకులచే పొగడబడి ఖ్యాతి గాంచినవి. మాత్రమును బంధించుటకున్ను గాక దుర్గుణముల కివి చోటివ్వవు. ద్రావకమును, మాత్రలనుగూడ ఉపయోగించవలెను.

కర్పూరాద్యరిష్టము

(ద్రావకము) 6 ఔ॥ 0-12-0

విషూచి సంజీవిని

(మాత్రలు) 12 మాత్రలు 0- 6-0

రెండునుకలసి ఒకసెట్టు రూ 1- 2-0

ఇవియేగాక అన్నివ్యాధులకును శ్రేష్ఠములైన మందులిందుగలవు

of Vaidyaratna Pandit D. GOPALACHARLU'S

AYURVEDASRAMAM, MADRAS.

అమృతామలక తైలము

కంఠములకును, మెదడునకును, చలవనిచ్చును. శిరోరోగములను, నేత్రరోగములను పోగొట్టును. విద్యార్థులకును, ఉద్యోగస్థులకును, స్త్రీలకును, పురుషులకును, యోచనాపరులగు ఎల్లరకును మంచిది. దీనిగుణము అనుభవజ్ఞులకు తెలుసును.

6 ఔ॥ సీసా రూ 1-0-0

జీవామృతము

వేసవి వెఱుపును వెడలగొట్టును. ఎండ వేడిమిని తోపనియ్యదు. శరీరమునకు బలమ నిచ్చును. ఉష్ణమును పోగొట్టును. నిస్సత్తువను నిర్మూలముచేసి, నరములకును, మెదడునకు బలము నిచ్చును. పిన్నలకును, పెద్దలకును, యోచనాపరులగు యెల్లరకును చాల ముఖ్యము. దీనిగుణము అనుభవము మీద తెలియును. సీసా రూ 3-4-0

భృగువటి

శెగరోగములకు సంజీవిని

బహువత్సరములుగ నుండు తెల్లశెగ, పచ్చశెగ, రక్తశెగ, నీరుచురుకు, నాళవ్రణము, మూత్రము బొట్టుబొట్టుగపడుట, మాటిమాటికి మూత్రము విసర్జనచేయుట, పొత్తికడుపు నరములు బిగదీయుట, మూత్రము వచ్చినట్లు అనుమానము గలుగుట, యిటువంటి లక్షణములు గల శెగరోగ సామాన్యములను మొదలంట నివర్తిచేయును.

24 మాత్రలు రూ. 1—12—0

ఇంకను అనేక దివ్యౌషధములు గలవు, అన్నిటికిని ప్యాకింగు పోస్టేజి ప్రత్యేకము. క్యాటలాగు ఉచితము.

మా మందులు దొరకు ఇతర స్థలములు:— దా కంపెనీ, చైనాబజారురోడ్డు, జి. టి, మద్రాసు.

స్వస్థిఫార్మసి, పెద్దవీధి, తిరువళ్లిక్కేణి, మద్రాసు.

చమత్కార గణితము

ఈ గ్రంథములో చమత్కారగణితము, విచిత్రగణితము, వినోదగణితము, మనోగణితము, క్షేత్రగణిత రహస్యములు, గీతలతో చేయు చిత్రములు, అంకెలలోని అద్భుతములు, చిక్కులు, చిక్కుప్రశ్నలు, యుక్తిలెక్కలు, తమాషాలెక్కలు, గణితావధానము అను 12 భాగములు గలవు. ఇందులో నుంచి జ్ఞానమును, మనోబలమును, తెలివిని, బుద్ధివృద్ధిని సంపాదించి రసవంతములయిన చిత్రవిచిత్ర ప్రశ్నోత్తరములు, యింకను ఏర్పడి యున్నవి. ఈ గ్రంథమును తెప్పించి చదివినచో గణితమునందు విశేషప్రజ్ఞయు, చమత్కారమును, యుక్తియు చక్కని తెలివియు తప్పక కలుగును. కావున యిది సద్గృహులు, విద్యార్థులు, కరణములు, ... మొదలగు వారందరును, మరియు ప్రతి ఉపాధ్యాయుని దగ్గరను ప్రతి విద్యార్థి చేతిలోను ముఖ్యముగా నుండవలసిన పుస్తకము. దీని వెల రూ 1 మాత్రమే. వి. పి. చార్జి అ 5 లు ప్రత్యేకము. 6 ప్రతులు రూ 5 లు. 12 ప్రతులు రూ 9 లు.

ఇంద్రజాల మహేంద్రజాలము

అను పేరుతో ప్రకటింపబడుచున్న యీ అపూర్వ గ్రంథములో ఒకప్పటి గారడి, రోగాగ్నిసృష్టి, కనుకట్టు, సభికట్టు, హస్తలాఘవము, ఇంగ్లీషు ఇంద్రజాలము, మంత్రతంత్రము, భూతవైద్యము, యంత్రములు, అద్భుత మంత్ర తంత్రములు, అమెరికావారి ... ఖేలు, విచిత్ర వినోద విద్యలు గలవు. ఇంతేగాక మనుష్యుని మాయముచేయుట, మానిమేకట్టును పుట్టించుట, కండ్లకు గంతలు కట్టబడిన మనిషి కొండా వస్తువుల పేర్లు, మరియు వాటి వివరములతో సహా చెప్పుట, జీవముతో సమాధియగుట, మనుష్యుని చంపి తిరిగి బ్రతికించుట, శరీరము లేని తలకాయచేత మాట్లాడించుట, భూమిపయిన గజము యెత్తున గాలిలో మనుష్యుని నిరాధారముగా నిల్పుట మొదలగు విచిత్రములు అనేకము లున్నవి. ఈ శాస్త్రము తెలుగుభాషలో అతి సులభశైలిని వ్రాయబడియున్నది. ఈ గ్రంథము చదివిన నీవు అవశ్యముగ మేజిక్ చేయగలవని గ్యారంటీ యిచ్చుచున్నాను.

దీని వెల రు 4 లు మాత్రమే. వి. పి. చార్జి అ 4 లు ప్రత్యేకము.

రతిరాజ వీర్యవృద్ధి చూర్ణము

నేటివరకైన దేహతత్వము గలవానికి ఇది వెంటనే మేహశాంతిని, చలువను కలుగజేయును. రక్తమును శుభ్రపరచి నరములకు పటుత్వమును, దేహమునకు బలమును, కాంతియు నిచ్చును. స్త్రీపురుషులకు అత్యాశ్చర్యకరములగు బలోత్సాహములు గలిగించి దాంపత్య సౌఖ్యము సమకూర్చి బ్రహ్మానందము నందుటకు సహాయకారి యిదియే. ఈ రతికామధేనువు సేవించిన వృద్ధాప్యము నశించి, మిక్కిలి బలమును, వీర్యవృద్ధిని యౌవనసుఖమును, సంతానప్రాప్తిని, ఆయుర్వృద్ధిని కలిగించుటయే గాక పుంసత్వమును పోషించును. డబ్బి 1-కి రు 2 లు వి. పి. ఖర్చులు అ 7 లు.

2 డబ్బీలు వి. పి. ఖర్చులతో రు. 4 లు.

The Mesmerised Talisman

సంజీవని

ఇది యొక గొప్పకీర్తి సంపన్నుడైన యోగి బిరుదునామముతో చేసిన తాయెత్తు. దీని ప్రభావ మద్భుతము. దీని నలంకరించుకొనిన, దేహసంరక్షణకు కాపు, 2. కలరా, అమ్మవారు మొదలగు అంటు వ్యాధులను సోకనీయదు. 3. భూతప్రేత పిశాచములను పారద్రోలును. 4. వ్యాధులు, నొప్పులు, ఆపదలు, గండములు తొలగిపోవును. 5. నొప్పులు, తీపులు, వాపులు, పిట్టలు, సెగగడ్డలు, నివారించును. 6. ఆరోగ్యము, అదృష్టము, తేజము, బలము, సుఖము, ఉత్సాహము నొసంగును. 7. ప్రహరశత్రువులు ప్రియమిత్రులగుదురు. 8. సభకెట్టు సర్వజన వశీకరము. 9. నవగ్రహములకు చింతామణి. 10. నీ వోక వాణిజ్య, వ్యాపార, వ్యవహార, కోర్టువ్యవహారమైన వానవద్ద దీనిని ధరించికొని వెళ్లిన జయమును, లాభమును పొందగలవు. దానియందట్టి మహిమవున్నదని అనుభవజ్ఞులు వేనోళ్ల యొప్పుకొనుచున్నట్లు సక్కగణించుచున్నారు. ఇది సర్వోపయోగమైన వేదమును నొక ఘనోపాయి మహాత్మునిచే గని పెట్టబడినదేగాని కాలక్షేపము కేవలధనాశవలన గనిపెట్టబడినది కాదు. స్త్రీపురుషులు ఆబాలవృద్ధులందరును తెప్పించుకొని ధరింపదగిన అమూల్యమైన సుప్రశస్తమైన రక్షతాయెత్తులు.

ఒక సంజీవి	వెల	రూ 1-5-0	పోస్టేజి	0-3-0
2 సంజీవులు	,,	2-8-0	,,	0-3-0
3 సంజీవులు	,,	3-8-0	,,	0-3-0
6 సంజీవులు	,,	6-0-0	పోస్టేజి యుచితము	

వలయువారు:— పి. ఆర్. జనార్దనం నాయుడు, ఒంగోలు, (గుంటూరుజిల్లా).

Ramsay Macdonald, Prime Minister

రామ్సే మాక్డొనాల్డుగారు (ఇంగ్లండు ప్రధానమంత్రి)

Mr. Stanley Baldwin

W. ADAMSON. H. H. SLINCER.

డబ్ల్యు. ఆడమ్సను
స్కాట్లాండు సెక్రటరీ

హెచ్. హెచ్. స్లిన్సరు
సొలిసిటరు జనరలు

J. R. CLYNES.

జె. ఆర్. క్లీన్సు
[illegible]

NEOL BUXTON.

నొయలు బక్స్టను
[illegible]

V. HART SHORN.

వి. హార్ట్షార్న్
[illegible] జనరలు

P. HASTINGS

పి. హేస్టింగ్సు
అటార్నీ జనరలు

PHILIP SNOWDEN

ఫిలిప్ స్నోడను
బ్రిటీషు ప్రభుత్వకోశాధికారి

ARTHUR HENDERSON

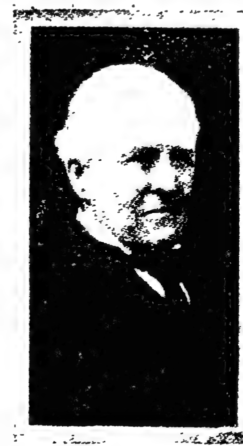
ఆర్థరు హెండరసను
హోంసెక్రటరీ

LORD CHELMSFORD

లార్డు చెమ్సుఫర్డు
నావికాధిపతి

LORD PARMOOR

పారమూరు ప్రభువు
కౌన్సిలు ప్రెసిడెంటు

J. H. THOMAS

జె. హెచ్. థామసు
కాలనీలమంత్రి

LORD HALDANE

హాల్డేను ప్రభువు
లార్డుఛాన్సలరు

ఇన్‌ఫ్లుయంజా! ప్లేగు! కలరా!

వీటికి పరమౌషధము యూకలిప్టసు ఆయిల్

స్వచ్ఛమైన నీలగిరి తైలము

వైద్యమునందు ప్రసిద్ధిచెందిన ఒకవైద్యునివల్ల చెప్పబడిన ఈ తైలము వాంతిభేధి, ప్లేగువ్యాధి, తేలు మొదలైన విష జంతువుల కాటులు, కత్తి మొదలైన వాటి గాయములు, నరములమురుసు, నిప్పు మొదలైనవాటివల్ల కలిగిన అనేకవిధము లైన వ్రణములు, ఇన్‌ఫ్లుయంజా, మలేరియా, అనేక విషజ్వరములు, దగ్గు, ఉబ్బసము, వాయువువల్ల కలిగిన పోట్లు, నొప్పులు, పల్లునొప్పి, తలనొప్పి, ఒంటితలనొప్పి కంఠమంట, శీతభేధి, ఉష్ణభేది మొదలైనవాటికి అనుభవసిద్ధౌషధము.

1 ఔన్సు బుడ్డి 1-కి క్రయం రు 0-4-0, వి. పి. చార్జి రు 0-4-0 1 ఔన్సు బుడ్డీ 1 డజను 12-కి రు 2-8-0, వి. పి. చార్జి రు 0-1-0, 24 ఔన్సులబుడ్డి 1-కి క్రయం రు 2-8-0, వి. పి. చార్జి రు 1-0-0, 24 ఔన్సులబుడ్డి 1 డజను 12-కి రు 28-0-0, ఇందుకు అడ్వాన్సు రు 2-0-0 పంపిన గూడ్సు మూలముగా పంపబడును.

1 ఔన్సు బుడ్లు గ్రోసు 1-కి రు. 28-0-0 3 గ్రోసులు తీసిన రైల్వేపార్సిలు మూలముగా డెలివరి యివ్వబడును.

చిరునామా:—పి. సి. నాగలింగప్ప అండు కంపెని.

2/4, గంగప్పనాయక్ వీధి, పోస్టుబాక్సు నంబరు, 516, పార్కుటవును పోస్టు, మదరాసు.

సదా జింతానునే ఉపయోగింపుడు

చిరకాలమునుండి జింతాను మాత్రలు ప్రపంచమందు అంతటను ప్రజలందరిచే వాడబడుచున్నది. అది ఎక్కువ ఉపయోగకరము, ఆనందకరమైనది. అది ఔషధముగాను, టానికుగాను ఉపయోగింపబడుచున్నది. తాంబూలముతో వాడిన నోటి దుర్గంధమును పోగొట్టి ఆహ్లాదమును కలిగించును. అన్ని చోట్లలో దొరకును. ఒకదఫా నన్ను వాడిన నా నిజమైనగుణము, మీకు తెలియును.

15 మాత్రలు పొట్లము రు	0 1 0
40 ,, ,,	0 2 0
65 ,, పెట్టెతో	0 4 0
100 ,, పొట్లము	0 4 0
260 మాత్రలు అందమైన లోహపు పెట్టె అద్దముతో సహా. రు.	1 0 0
1000 మాత్రలు పొట్లము	2 0 0

Sole Agents:—

S. Vydia & Co.

201 Devaraja Mudali Street P. T. Madras.

Branches:—6 Bunder Street Madras

China Bazaar Street Trichy Fort

"పాము మార్కు"

బకెట్లు, స్నానముచేయుతొట్లు

మార్కెట్టులోనున్న వాటికన్నిటి కంటెను శ్రేష్ఠతరమైనది

ఏలయనగా

బాగుగా చేయబడినది. చాలకాలము మన్నును. కారదు. టోకు ధరలకు ఈ దిగువ విలాసమునకు వ్రాసిన తెలుపబడును. ఉత్తరములు ఆంగ్లభాషలో వ్రాయవలెను.

"SNAKE BRAND"

BUCKETS AND BATH TUBS.

BEST IN THE MARKET.

WHY?

Good Finish. Long Lasting. Not Leaking.

Wholesale rate obtainable from:—

M. C. A. K. Paul Co.

No. 20, Ultadanga Road, CALCUTTA.

పాళ్యపు వేంకటాచల పండితులవారి

లోకామయహరకస్తూరిమాత్రలు

శ్రీసీతారాఘవ వైద్యశాల, మైసూరు.

ఈ మాత్రలు ఉత్తమమైన కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము, మున్నగు హెచ్చువెల గల పదార్థములచేతను, శీఘ్రవంతములు, శుద్ధములు, సు కారులు మూలికలచేతను, చేయబడుచున్నవి. ఆక్షేపకరమగు ఏ వస్తువ కాని చేరలేదు. ప్రతిదినము ఈ మాత్రలు 2, 4 తాంబూలముతో గాని, పట్టినోటిలో గాని, సేవించుచు వచ్చిన నోరు నిండా నేపు వాసనగా నుండుటయేగాక ఏట్టివ్యాధిని రానీయదు. వరిసారు నాంపును, జలుబు, దగ్గు, శేత్యము, శీతవాతము, విషమజ్వరములు, పళ్లనొప్పి, అజీర్ణము, మలబద్ధము, కడుపుబ్బరము, కడుపునొప్పి, తలనొప్పి, పిల్లలజ్వరములు, ఈడుపు, మాంద్యము, అజీర్ణభేదులు, శీతవాయువు, మున్నగు రోగములను గుణపరచి శుద్ధ క్రమము వృద్ధి చేయును. బాలెంతలకు సంజీవివంటిది 250-300 మాత్రలుగల బుడ్డి 1-కి ధర రు 0-4-0 మాత్రమే.

తమంతటతామే పంపిన వేనవేలు యోగ్యతాపత్రములనుండి కొన్నిటిని మాత్రమే యీ క్రింద ముద్రించియున్నాము.

మా ఔషధశాల దివ్యౌషధములలో కొన్నిటిని ఈ దిగువ తెలిపియున్నాము.

ఇంకను అనేక సిద్ధక్రియలగు మందులున్నవి. అన్నిమందులకును ప్యాకింగు పోస్టేజి ప్రత్యేకము.

1 మ॥ డాక్టరు ప్రభాకర్ ఫెలో ఆయుర్వేదిక్ యూనివర్సిటి గ్రాడ్యుయేట్ ఎస్. వై. ఇన్‌స్టిట్యూటు ఆఫ్ సైన్సు యునైటెడు స్టేట్సు ఆఫ్ అమెరికా ఐ ఎల్. ఆస్పగి శానిటరీ ఇన్‌స్టిట్యూటు లండను కన్సల్టింగు కెమిస్టు, ఎరియరిలేన్, నం 2, బొంబయి, వ్రాసినది:— తమ లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలను ఉపయోగించినదానిలో క్రమక్రమముగ శ్వాసోచ్ఛ్వాసముల వ్యత్యాసము, అజీర్ణము, మలబద్ధము, ప్రక్కలనొప్పి, కడుపునొప్పి, దినజ్వరములు, పిల్లల రోగాద్యు, వాయువులన్నియు గుణమై గ్నమైన గుణములన్ని యున్న వనితమకుసంతోషముతో తెలియజేసెదను.

2. మ॥ వి. ఎన్. అమృతరావు సీనియరు, సర్జను, మరియు శాని టరి కమిషనరు మైసూరు గవర్నమెంటు, వ్రాసినది:—తమచే తయారుచేయబడిన లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలను నేనుపయోగించియున్నాను ఈ మాత్రలు చాల గుణకరముగ నున్నవి.

3. మ॥ కే. కే. విశ్వాసు కవిరాజ్, విష్ణుచక్ర డిస్పెన్సరి 9-41 వీధి, బొక్కబజారు, రంగూన్, బర్మా, వ్రాసినది:—తమ లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలు నాకును నావద్దను రాగల రోగులకును సంపూర్ణమైన తృప్తి నిచ్చినది.

4. మ॥ పరసురామ మహాదేవ జోషి, ప్లీడరు, అమరావతి, బీరార్, వ్రాసినది:-లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలు బాలెంతలకుచాల మేలుచేసియున్నది. తోడనే 25 సీసాలను పంపవలయును.

5. మ॥ లాల్ సింగు, మిాశ్రీ సబు అసిస్టెంటు సర్జను, సిరోహి రాజపుటానా వ్రాసినది:-లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలను నేను ఉపయోగించుచున్నాను. చాల గుణకరముగనున్నది. మరి 12 సీసాలను పంపవేడెదను.

6. మ॥సి. ఎన్. మాధవరావుఅసిస్టెంటుసూపరింటెండెంటు పలమనేరుపోస్టు, చిత్తూరుజిల్లా:లోకామయహర కస్తూరిమాత్రలందుసంపూ

తాపాపనోదని (క్రొత్తజ్వరములకు) 64 పొట్లములు ప్యాకెట్టు		రు.1-0-0
గోరోచనమాత్రలు (భేదిమందు)	సీసా 1-కి	0-6-0
బాలసుఖోదయం (తియ్యనిమందు)	4 ఔన్సు సీసా	0-12-0
వాతగజకేసరిలేహ్యం (సర్వవాయువులకు)	24 తులం టిన్	2-0-0
శ్వాసకాలేశ్వరం (ఉబ్బసము క్షయములకు)	24 తులం టిన్	1-8-0
భావనకీరక రసాయనం (పిత్త, అజీర్ణముల క)	24 తులం టిన్	1-0-0
వృష్యరాజరసాయనం (ధాతుపుష్టికారి)	24 తులం టి	2-0-0
నారకేళాంజనము (నేత్రవ్యాధులకు)	సీసా	0-6-0
బాధాపహారిణి (అన్ని నొప్పులకు)		0-6-0
లోలామృతమాత్రలు. (సెగరోగమునకు)	సీసా 1-కి	0-12-0
సారస్వతాసవం (బుద్ధిప్రసాదిని)	6 ఔన్సు సీసా 1-కి	1-0-0
కాసకేసరి (సాధారణమైన దగ్గులకు)	4 ఔన్సుల సీసా 1-కి	1-0-0
మహాభృంగామలక తైలం (శిరోవ్యాధులకు)	4 ఔన్సు సీసా	0-8-0
	8 ఔన్సు	1-0-0
దంతోజ్జ్వలచూర్ణం.	టిన్ 1-కి	0-2-0
అశ్వగంధరసాయనం (రక్తపుష్టికి)	24 తులముల టిన్	1-8-0
మహాసౌభాగ్య శొంఠి (బాలెంతలకు)	20 తు	1-0-0
సుదంశపాలవేళ్ల పరుత్తు	12 ఔన్సు 1-0-0 6 ఔన్సు	0-8-0
శివకాంతతైలము (సుఖభేదిమందు)	సీసా	0-8-0
వద్రుపటహారిణి (సకల తీటలకు పొడలకు)		0-4-0
వైశ్వానరాసవం (కలరామందు)	4 ఔన్సు సీసా	1-0-0
వ్రణంమలాము (వ్రణములకు పైన రుద్దునది)		0-8-0
భూనింబారిష్టము (ప్రాతజ్వరములకు)	6 ఔన్సు సీసా	1-0-0
మండూరాదిరసాయనం	24 తులములు	2-8-0

నిరుపయోగమైనది. భారతీయుల హక్కులను గాపాడుటకు శ్రీమతి సరోజినిదేవిగారు చేయుచున్న ప్రయత్నములు నిరుపయోగములుగ నున్నవి. స్టేటుకౌన్సిలునందు సర్ నరసింహేశ్వర శర్మగారు ప్రభుత్వపక్షమునను చేసిన దైన్యసమర్థనము ప్రభుత్వహృదయమును విశదముచేయుచున్నది. శర్మగారి కధికారపదమునందు గల యభిమానము భారతీయులగౌరవమునందు లేదని వారిప్రసంగము ప్రవర్తనము విశదముచేసినవి. అధికారపదస్వీకారముతో దేశాభిమానమునకు భ్రమరకీటకన్యాయము సంప్రాప్తమగుట భారతరాజ్యాంగములదుర్విపాకమునకు నిదర్శనముగ నున్నది. స్వస్థలమునందును పరస్థలములందును పుట్టుగతులు లేని భారతీయులస్థితి పరమదౌర్భాగ్యులకు సయితము రోషావేశమును గలిగించుట సహజము. దక్షిణాఫ్రికాస్థితిగతులు ప్రబలమైన కార్యవిధానము నపేక్షించుచున్న వని గాంధిమహాత్ముడు ప్రకటించెను. గాంధిమహాత్మునియుపదేశానుసారముగను భారతీయులు ప్రవర్తించి స్వదేశమునందును పరదేశములందును నాత్మోపలబ్ధిని బడయుదురుగాత!

వర్తమానపరిస్థితులందు స్వరాజ్యసంరంభమునందు విజయయోగసిద్ధికి నిర్మాణవిధానము శరణ్యముగ నున్నది. గాంధిమహాత్మునియూ దేశమును కాంగ్రెసు నిర్ణయమును సమాదరణీయములుగ నున్నవి. దేశమునందు ప్రజాహృదయమునందు స్వరాజ్యాభిలాష గలిగినను అభిలాషకనురూపమైన యనుతాప ముదయింపలేదని యథార్థమైన పరిస్థితులు విశదముచేయుచున్నవి. నిర్మాణకార్యవిధానమునందు ముఖ్యాంగమైన ఖద్దరునందు విశ్వాసము లేనినాయకు లెందరో గలరు. గతసంవత్సరమునందు ఖద్దరువ్యాపనము వెనుకంజ వేసినది. రాటములు మగ్గములు మూలపడినవి. ఖద్దరుధారణమునందు ప్రజల కభిమానము తగ్గినది. దేశమునందంతటను హిందూమహమ్మదీయులకు సంయోగము శిథిలమైనది. కలహకారణములు వ్యాపకమును బొందినవి. ఉత్తరహిందూస్థానమునం దేదోప్రాంతమునం దుఃఖాయాసమరణములందును గల విశేషములు తెలియుచుగను

ఈప్సితమయ్యె

నిర్మాణ విధానము

ప్రత్యక్షమగుచున్నవి. అంతరానితనమును నివారించుటకు దగినప్రయత్నములు జరుగుటలేదు. తిలకుస్వరాజ్యనిధికి కానుకలను సమర్పించుటయందు సయితము ప్రజలు తగినయుత్సాహమును జూపుట లేదు. మీదుమిక్కిలి స్వరాజ్యనిధివినియోగమును శంకించెడి మహనీయులును గలరు.

ప్రజాస్థితి యిటులుండగా, అధికారనిరంకుశత్వము నిరాటంకముగ వృద్ధిని బొందుచున్నది. వంగదేశమునందు విప్లవనిందారోపణమునకు యువకులు గూఢకారణములకు నిర్బంధము ననుభవించుచున్నారు. దేశబంధు, చిత్తరంజనదాసు మొదలగు వంగనాయకులకు సయితము నిర్బంధవాసము గలుగ నున్నదని వార్తలు వెడలుచున్నవి. రాజకీయసాంఘికవిప్లవముల నేరము డాంజే, సింగారువేలుసెట్టి గారులు మొదలగువారిమీదను నారోపింపబడినది. నిర్బంధశాసనప్రయోగ మన్నిప్రాంతములందును నారంభమైనది. ఆంధ్రదేశమునందు జగ్గన్నశాస్త్రిగారిమీదను, భట్టిప్రోలు సూర్యప్రకాశరావుగారిమీదను అధికారవీక్షణము ప్రసరించినది. అధికారకరుణాకటాక్షము దేశమునందంతటను వ్యాపించుననుటకు సూచనలు గలవు. పాపము విల్లింగ్డను ప్రభువుగారి కీపర్వసమయమున విరామము గలుగుట సంతాపకరము. జలియనువాలాబాగుహత్యలతరువాత నైదేండ్లు గతించినను జెయిటోవధలు ప్రభుత్వహృదయము మారనివిధమును విశదము చేయుచున్నవి. బ్రిటీషుప్రభుత్వమునకు మారణాయుధప్రయోగమే శరణ్యమని జెయిటోయుదంతము విశదము చేయుచున్నది. అధికారులనిర్బంధవిధానము వ్యాపకమును బొందుచున్నను ప్రజలప్రశాంతస్థితి మహాత్మునియోగసిద్ధికి శుభలక్షణముగ నున్నది. అకాలీయోధులు. మహాశూరులైన అకాలీయోధులు ప్రభుత్వగార్జన్యమునకు జెయిటోయందును నితరసందర్భములందును నాత్మసమర్పణము చేసి శాంతధర్మవిజయమార్గమును లోకమునకు బ్రదర్శించిరి. ఈవిషమదశయందు సయితము తమవ్యత్యాసములను విసర్జించినమహానుభావులు

నిరంకుశత్వము

దేశదాస్యవిమోచనమునకై యాత్మసమర్పణము జేసి పాటుపడుట భావివిజయమునకు శుభలక్షణముగ నున్నది. ఈశుభస్థితియందు దైవానుగ్రహమువలనను గాంధిమహాత్మునివిమోచనము గలిగి ప్రజానాయకులహృదయములందు నూతనోత్సాహము ప్రబలుచున్నది. ఆయుత్సాహము వర్తమానసంవత్సరమునందు కార్యరూపమును దాల్చి ప్రజాభీష్టసిద్ధికి దోడ్పడుటకు భగవంతు డనుగ్రహించుగాత!

గాంధిమహాత్ముడు

పరమేశ్వరానుగ్రహమువలనను గాంధిమహాత్మునకు గొప్పగండము తప్పినది. కర్నలు మేడకుగారు మహాత్ముని మృత్యుముఖమునుండి రక్షించిరి. మహాత్ముడిపుడు సముద్రతీరమునందుగల జుహూగ్రామమునందు విశ్రాంతి ననుభవించుచున్నాడు. క్రమముగ రాజకీయవిషయముల నవగాహనమును జేసికొనుచు నాయకులతో సంప్రతింపును జేయుచున్నాడు. శ్రీయుతులు దాసు నెహ్రూ, లజపతిరాయి, రాజగోపాలాచార్లు, వల్లభభాయిపటేలుగారులు మొదలగునాయకులు భావికర్తవ్యమువిషయమై మహాత్మునితో సంప్రతించుచున్నారు. దేశదృష్టి నిపుడాకర్షించుచున్న శాసనసభలవిషయమునను అకాలీలవిషయమునను మహాత్ముడు తీవ్రమార్గమును నిర్ణయించునని నమ్ముట కవకాశములులేవు. శాసనసభలవిషయమునను ఆరంభశూరత్వము ముగిసినది. ప్రథమరంగము ముగిసినది. రెండవరంగ మారంభమగుటకు వ్యవధి గలదు. స్వరాజ్యపక్షమువారివిధానమును మహాత్ముడు నిర్ణయింపజాలడు. గాంధిమహాత్ముడు స్వరాజ్యపక్షమువారిని కాంగ్రెసు పక్షమువారిని వారిదృష్టినినిర్మాణకార్యవిధానమునందు లగ్నము చేయుడని కోరుట సహజము. కాని నాయకుల కుపన్యాసములందుగల విశ్వాసాదరణములు కార్యవిధానందు గలుగకుండుట సంతాపకరము. జెయిటోయాత్రల విషయమై అధికారులు తీవ్రవిధానము నవలంబించుదురని వదంతులు వ్యాపించుచున్నవి. అకాలీలసంరంభము వారి జన్మస్వత్వమునకు సంబంధించినను కాంగ్రెసుసంబంధ మెంతవరకు గ్రాహ్యమో గాంధిమహాత్ముడు నిర్ణయింపవలయును. గాంధిమహాత్ముడు వర్తమానసంవత్సరాదినుండియును నవజీవనయంగుఇండియాపత్రికాసంపాదకత్వమునుస్వీకరించునట్లు తెలియుచున్నది. దక్షిణాఫ్రికాసమస్యమహాత్మునకు సంతాపమును గలుగజేయుచున్నది. ఆసమస్యవిషయమై తీవ్రమైనయాచరణ మత్యంతావసరమని మహాత్ము డిదివఱకె తెలిపియున్నాడు. మహాత్ముని యారోగ్యము సంపూర్ణముగ కుదుటబడుటకు మూడుమాసములైనను గావలసియున్నను మహాత్ముడు కాలహరణము చేయక కార్యరంగమునందు వెంటనే ప్రవేశింపదలచుచున్నాడు. వర్తమానసంవత్సరము దుర్ముఖసంవత్సరమువలె స్వరాజ్యసంరంభమునందు ప్రముఖముగ నుండుటకు శుభసూచనలు గలవు. అధికారుల నిర్బంధములు ప్రజానాయకులత్యాగము విశేషముగ వ్యాపకమును బొందుట సహజము. కార్మికప్రభుత్వము స్వరాజ్యాందోళనము నాపుటకును స్వీయప్రతిష్ఠను సంరక్షించుకొనుటకును రాయలుకమీషను నియమించి యాశాంకురములను వికసింపజేయవచ్చును. ఈసంకులపరిస్థితులం దాంధ్రుల కర్తవ్యము వివిధరంగములందును దుర్భరముగ నుండగలదు.

ఆంధ్రుల కార్యభారము

ఆంధ్రోద్యమారంభముతో వివిధరంగములందును నాంధ్రుల కార్యభారమధికమైనది. ముఖ్యముగను రాజకీయరంగమునం దాంధ్రులకార్యభార మధికతరమైనది. నిరంకుశప్రభుత్వవిధానమునం దాంధ్రులకు వ్యక్తిత్వము గలుగకపోయినను స్వరాజ్యవిధానమునం దాంధ్రులకు వ్యక్తిత్వముగలిగి కార్యభారము దుర్భరమైనది. ఆంధ్రమంత్రులు లబ్ధావకాశములను నిర్బంధములకు వినియోగించిరి గాని దేశవికాసమునకు వినియోగింపలేదు. ఆంధ్రమహాసభకధ్యక్షతనువహించిన రాజారామారాయణంగా రాంధ్రరాష్ట్రసమస్యనే మఱచిపోయిరి. వారియవకాశములను నిర్బంధములకు వినియోగించిరి. విద్యాంగమంత్రి సర్ పరశురామపాత్రోగారును విశ్వవిద్యాలయవిషయమును వెనుకబెట్టిరి. పరిశ్రమాంగమంత్రి సర్ కూర్మా వెంకటరెడ్డినాయుడుగారు నిండలతో గాలమును గడపిరి. అధికారులదృష్టి యాం

ధ్రోద్యమ విషయమునను మందగించినను ప్రజాదృష్టి పరిస్థితుల కనుకూలముగను వికసించినది. ప్రజల యాదరణ పోషణమువలన నాంధ్రవ్యక్తిత్వము వికసనమును బొందుచున్నది. ఆంధ్రమహాజనులు జాతీయవిద్యాపోషణము నందును వాఙ్మయకళాపోషణమునందును స్వధర్మనిర్వహణమును జేయుటకు యథాశక్తిని బాటుపడుచున్నారు. ఆంధ్రదేశమునందు గల జాతీయవిద్యాలయము లేయితర రాష్ట్రమునందును లేవు. కీర్తిశేషులు కోపల్లి హనుమంతరావు పంతులుగారు స్థాపించిన యాంధ్ర జాతీయకళాశాల యాంధ్రుల ప్రతిభను భారతభూమియందు వ్యాపింపజేసినది. ఆంధ్రదేశము భాగ్యవంతమైన దేశము గాకపోయినను జాతీయవిద్యాలయములను గ్రంథాలయములను గానసమాజములను నాటకసమాజములను పోషించుచున్నది. అసహాయోద్యమ ప్రస్థానమునం దాంధ్రనాయకులును యువకులును ముందంజవేసి స్వధర్మనిర్వహణమును జేసి యధికారుల ధిక్కారములకును ప్రజాభిమానములకును బాత్రతను గడించిరి. వృత్తులను విసర్జించి దేశసేవ కాత్మసమర్పణము చేసిన న్యాయవాదులు న్యాయమూర్తి కౌట్సుస్ట్రాటను గారి శిక్షాసమీక్షణములకు బాత్రులై గాంధిమహాత్ముని ప్రశంసలకు బాత్రులైరి. విద్యను చాలించిన విద్యార్థులు కష్టముల ననుభవించుచున్నను దేశసేవను జేయుచున్నారు. ఆంధ్రచిత్రకారులు రెండేండ్లు చిత్రకళాప్రదర్శనమును జయప్రదముగ నిర్వహించిరి. నిర్మాణవిధానమునకు ముఖ్యాంగమైన ఖద్దరునిర్మాణవ్యాపారమునం దాంధ్రదేశమునకు భారతభూమియందు ప్రతిష్ఠ గలిగినది. పత్రికానిర్వాహకులు గ్రంథకర్తలు ప్రచారకులు విజ్ఞానవ్యాపనమును జేయుచున్నారు. ఆంధ్రులు ౩౮ వ భారతజాతీయమహాసభను కాకినాడయందు జయప్రదముగ నిర్వహించి భారతసోదరుల ప్రశంసలకు బాత్రులైరి. కాకినాడయందు గాంధినగరమున గూడిన మహాసభలు సర్వతోముఖమైన యాంధ్రుల యుత్సాహమును విశదము చేసినవి. కాంగ్రెసునకు రూ. ౧, ౫౦,౦౦౦లు వసూలైనవి. ఖద్దరుధారణ మాచార్యప్రఫుల్లచంద్ర రాయ్ గారి ప్రశంసను బడసినది. ఆంధ్రస్వచ్ఛందసేవకులు స్త్రీపురుషులు ధర్మనిర్వహణమును జేసి నాయకుల ప్రశంసలను బడసిరి. ఆంధ్రుల కార్యనిర్వహణాసక్తి వారిభారమును వర్తమానసంవత్సరమునందు ద్విగుణీకృతము చేయుచున్నది. గాంధిమహాత్ముడు రాటమునందే దేశమునకు తరణోపాయముగలదని ప్రకటించుచున్నాడు. ఖద్దరుబోర్డు ఖద్దరునిర్మాణవ్యాపకమునకు ధనము నపేక్షించుచున్నది. ప్రచారకులు స్వరాజ్యప్రచారమును జేయుటకు ద్రవ్యము గావలసియున్నది. కార్యనిర్వాహకసంఘము గాంధిమహాత్మునకు లక్షరూప్యముల పూజాద్రవ్యమును సమర్పించుటకు నిర్ణయించినది. మూడు నాలుగు మాసములలో గాంధిమహాత్ము డాంధ్రదేశసంచారమును జేయుట సంభవము. ఆంధ్రులు వారి కార్యదీక్షను భక్త్యుత్సాహములను గనబఱచుటకు శుభసమయము సంప్రాప్తమగుచున్నది. ఆశుభసమయమునందు సకలజనులకును యథాశక్తిని భారతమాత నారాధించుట కవకాశములు గలవు. ఆంధ్రలోకము యథాశక్తిని లబ్ధావకాశములను సఫలము చేసి యాత్మోపలబ్ధిని బడయుటకు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముడను గ్రహించుగాత!

తామర తైలము

రాజా రాణి గల చక్కని డబ్బి 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

అనేక రోజులనుండి యున్న తామర నాలు గైదుసారులు రాచినతోడనే మాయమగును

అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి లేక, మదరాసు

మహాత్ముని నిర్బంధవిమోచనము

దామరాజు పుండరీకాక్షుఁడుగారు

"బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపామూర్తి మోహనగాంధిమూర్తి"
కాలవశుఁడైన రామభూపాలుపగిది,
విధివశుండౌ హరిశ్చంద్రవిభునిభంగి,
ధర్మమునఁ గట్టువడియున్నధర్మరాజు
మొదలుగాఁగల పాండవపుత్త్రులట్లు,
సత్యమె జయించుననుచు ధర్మసరణి నెఱిఁగి
సాత్త్వికుండైన క్రీస్తు సచ్చరితుమాడ్కి,
కానికాలంబునకుఁ జిక్కి ఘనయశుండు
ధీరుఁడై నీకనులముందె దివికిఁ జనిన
బాలగంగాధరునిసాటివాఁడ వగుచు,
కర్మవశమునఁ జెఱసాలఁ గాంచి మరల
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
అడవిలో రాక్షసుల రాముఁ డణఁచినట్లు
జైలులో మృత్యుదేవత సాగనంపి
దరశి శ్రీరామరాజ్య మేర్పఱచుకొనుటకు
సత్య మెద నమ్మి స్వేచ్ఛాప్రసాది వగుచు
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
బంధములఁ జిక్కి నీతపోబలముచేత
దాస్యరణమును లోనుండి తఱిమివేసి
స్వచ్ఛమగు దేహమున నేఁడు స్వేచ్ఛ గాంచి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనయశస్సాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
లంకలోపలఁ జొచ్చి శ్రీరాముప్రతిభ
గొంతవడిఁ దెల్పి కార్యానుకూలుఁడైన
ఆంజనేయుం డనఁగఁ జిత్తరంజనుండు
రాజ్యవర్గంబుఁ జొచ్చి నీ ప్రతిభఁ జూపి
పలువిఘ్నంబుల నీకుఁ దోడ్పడుచునుండ
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
భర్త నెడఁ బాసి ధైర్యంబుఁ బాయకుండ
నెమ్మదిఁ దపం బొనర్చు సీతమ్మవోలె
భారతీయస్వరాజ్యసౌభాగ్యలక్ష్మి
నిన్నుఁ బాసి తపించుచు నున్నకతన
జయజయధ్వానముల పునర్జన్మ మెత్తి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనకృపాసాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!
రామరాజ్యసౌభాగ్య మేర్పడకతన
యంధకారంబునం దయోధ్యాపురంబు
మునిఁగి కళకాంతు లుడిగినపోల్కి నేఁడు
నాయకుని నిన్నుఁ బాసి హైందవధరిత్రి
అంధకారమయమయి యల్లాడుచున్న
తరుణమున నీవు పూర్ణవత్సలతఁ జూపి
బయట పడినావె భారతభాగ్యమూర్తి!
ఘనయశస్సాంద్ర మోహనగాంధిచంద్ర!
రాక్షసాధములైన ఘోరమగుతపముఁ
జేసి వాంఛాఫలంబు నాసించి యుండఁ
బరమయోగీంద్రుఁడవు భద్రపదుఁడ వీవు
కల్మష మనంగ నెఱుఁగని ఘనుఁడ వీవు
కల నయిన మనోవాక్కాయకర్మలందు
హింసయు, నధర్మ మెందు సహింపనట్టి
శాంతమూర్తివి, రెండేండ్లు సాత్త్వికమునఁ
జేసినతపంబు పుష్పవికాస మగుచు
పంట పండదె భారతభాగ్యమునకు
జయము చేకూరదె స్వరాజ్యసాధనమున
ఘనయశస్సాంద్ర! మోహనగాంధిచంద్ర!

విహంగవిమానము

వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

క. లలితకుహూకాకలరవమా! అల వనరమయింటివిందగు కవివరమా!
అలరు వసంతునిరాకం, దలఁపించెడి నీకు స్వాగతము! కోకిలమా!

ప్రస్తావము

వసంతాభ్యుదయ మైనది. శిశిరకల గాగు ప్రకృతి చిత్రచిత్రముగ సింగారించుకొని చిగురుగే లెత్తి జీవలోకము నాహ్వానించుచుండెను. వనరమామాధవుల వైవాహికశుభసమయమున నఖిలజగంబును నానందప్రపూర్ణమై యుండెను. అప్పుడు విహంగవిమానము నుండి వివిధస్వరములతో విశ్వగీతములు వినవచ్చుచుండెను. ఆమధురస్వరము లప్రయత్నముగ శ్రవణగోచరములై యంతరంగమునఁ బ్రతిధ్వనించి యనేకసంకల్పముల నంకురింపఁజేయుచుండెను. అభిన్న స్వరములయొక్క భావమే వసంతగానము. అభిన్నప్రకృతుల సముత్సాహసమీకరణమే వసంతకల్యాణమహోత్సవము. సమస్తబంధుమిత్రపరివారసమాకీర్ణం బగు నాకల్యాణమండపమే విహంగవిమానము.

జగముచుట్టమగు వసంతుని పెండ్లికి బంధువులుగాఁ జేరనివా రెవ్వరును లేరు. ఆతని కందఱును జుట్టములే. కాని, వారందఱును దమలోఁ దాము పరస్పరబంధులు మాత్రము కారు. అందు సజాతీయులును, విజాతీయులును, శత్రులును, మిత్రులును, సములును, విషములును గూడ సమావేశులై యుండిరి.

పురోహితుఁడగుపూర్ణకాముఁడు పుష్పాక్షతలను జల్లుచుఁ బవిత్రప్రణయమంత్రములను బఠనము సేయుచుండెను. వధూవరుల ప్రథమావలోకనసమయమునఁ బరస్పరహృదయములే కాక ప్రకృతి యంతయును బులకించి పోయెను. ఆయానందములో నాటలు, పాటలు, పంతాలు, వినోదములు, ముగ్గులు, ముచ్చటలు జరిగిపోవుచుండెను.

కొందఱు రసజ్ఞులు పెండ్లిపాటల నాలకించుచుండిరి. కొందఱు విచక్షణులు పెండ్లివేడుకలఁ దిలకించుచుండిరి. కొందఱు సమర్థులు పెండ్లిపనులలోఁ బాల్గొనుచుండిరి. కొందఱు ముగ్ధులు ప్రకృతిచిత్రములకు ఱిచ్చపడుచుండిరి. కొందఱు విదగ్ధులీశ్వరవిలాసములకు మెచ్చుకొను చుండిరి. కొందఱు వాచాలురు తర్కవితర్కములలోఁ దత్త్వమును మఱచిపోవు చుండిరి. కొందఱు క్రియాశూన్యులు లోకాభిరామాయణమున నిమగ్నులగు చుండిరి. ఇట్టి యనేకభిన్నప్రకృతుల భిన్నభావము లన్నియు నీపెండ్లివేడుకలలో నలక్షితములై యుండెను.

భావప్రపంచమున విహరించు పరమహంసల నవలోకించుచున్న యొకకవికులభూషణుఁ డప్పుడు పర్ణకుటీరాంగణమునఁ గూర్చుండి ప్రణయగానమునకు శ్రుతులను సవరించుకొను చుండఁగా నెలమావిచిగురుజొంపమునం దూఁగుచుఁ దూఁగుచు వసంతకోకిల పంచమ

స్వరంబున "కుహూ! కుహూ! కుహూ!" అని పాడఁ దొడంగెను. ఆపల్లవిలోఁ బ్రమదావన మంతయుఁ బల్లవితమయ్యెను. ప్రసవమంజరు లన్నియును బరిమళించెను. ప్రకృతి యంతయును బరవశమైపోయెను. భావగానలోలుఁడగుకవి యప్పుడు.—

ప్రసవరస మానునెలదేఁటిపాటకంటె
ఫలరసముఁగ్రోలు రాచిల్కపల్కుకంటెఁ
గనరుజిహ్వరాకుఁ గసిగాటు గాగ్రసించు,
మత్తకోకిలరవ మింత మధురమేమొ?

అని భావింపఁ దొడంగెను.

ప్రవేశము—మధువనము.

ప్రవేశము—రసాలశాఖపైఁ జిలుక, గోరవంక.

చిలు— (మెడ త్రిక్కించి) ఆహా! ఏమి యీయమృతగానము!

గోర— ఔను. అది యింపారసము కంటెను మధురముగా నున్నదే! కాకులలోఁ బెరిగినదానికిఁ గల కంఠ మెట్లువచ్చెనో?

చిలు— ఎక్కడఁ బెరిగిననేమి, ఎవ్వరు పెంచిననేమి? అది దాని జన్మస్వాతంత్ర్యమే కాదటే!

గోర—అక్కా! నీకుమాత్రము కలాలాపిత్వము జన్మస్వాతంత్ర్యము కాదా?

చిలు— ఇదియెట్లు? పలుకులు నేర్చినంతమాత్రమునఁ బాటలు పాడఁగలమా? మన మిరుపురమును గలాలాపలమే కాని కలకంఠుల మెట్లగుదుము?

గోర-మనముకూడ దానివంటి పక్షులమే గదా! ఆపాట మన మేల నేర్చుకొనఁగూడదు?

చిలు— అది సహజముగఁ బుట్టవలయునే గాని నేర్చుకొనిన వచ్చునది కాదమ్మా!

గోర—మనము మాత్రము రసజ్ఞులము గామా? కోకిల నాశ్రయించినచో మన కీరహస్యము బోధపడునేమో?

చిలు—కోకిల కెవ్వరివలన బోధపడినది? మనకు సహజముగా రసానుభవమేగాని, రాగగరిమ యెక్కడిది?

గోర— ఫలరసము మాని మనముకూడఁ బల్లవసేవనముం గావించిన నేమగునో?

చిలు—సోదరీ! పువ్వులలో మసలినంతమాత్రమునఁ దేనటీఁగ తేఁటి కాఁగలిగినదా? ఊరక యామపడి చిగురుమేయుట కారంభించినచో నుగరుబిగువుచే మన కున్నపలుకుబడికూడఁ జెడిపోవును. కష్టపడి ప్రయత్నించినంతమాత్రమున మనము కలకంఠులము కాఁగలమా?

(కోకిలమరలమృదుస్వరముతో కుహూ! కుహూ! కుహూ!)

(గోరవంక తత్తరముతో రెక్కలనప్పళించుచు మెడఁ గుంచి పైకిఁజూచుచు నటునిటుఁ దిరుగుచుండును.)

చిలు— (కిలకిల నవ్వుచూ) సోదరీ! ఈ యావేగమంతయు నేమే!

గోర— అక్కా! వినఁబడలేదా? ఆకోకిల మనలను బిలుచుచున్నది!

చిలు—చెలీ! ఎంతవెఱ్ఱిదానవే! అది మనవంకఁ జూచినైనఁ జూచినదా? పలుకరించినట్లు. పరాకుఁ దెలిపినట్లు. ప్రత్యుత్తర మిచ్చినట్లు. ప్రబోధించినట్లు. బహుభావములు దానిపాటలోనే యున్నవి.

గోర—అక్కా! నీమాటలు నిజమేనే! చూడుము! తమ్ముఁ బలుకరించినట్లుగా దెసలు మాఱుపలుకు చున్నవి. తమకుఁ బరాకుఁ దెలిపినట్లుగాఁ దరుణవల్లికలు పల్లవాంచలముల సవరించుకొను చున్నవి. తమకుఁ బ్రత్యుత్తర మిచ్చినట్లుగాఁ బక్షిసంతతు లన్నియును బ్రతివాదముఁ జేయుచున్నవి. తన్నుఁ బ్రబోధించినట్లుగాఁ బ్రకృతి యంతయును దన్మయమగుచున్నది. ఆహా! ఒక్కపాటలోనే యిన్ని భావములా?

చిలు — అదియే బహుజన్మతపఃపరిపక్వమగు ప్రతిభ! అట్టి యమృతసృష్టిచేతనే జీవచైతన్యమంతయు నానంద విలసితమగుచుండును. అట్టి యమృతప్రభచేతనే జీవలోకమంతయు నాలోకరమణీయ మగుచుండును.

గోర— ఆకోకిల నిట్లు పాడుమన్నవా రెవ్వరే!

చిలు—అది యొక్కరికొఱకుఁ బాడుటలేదు. ఉత్సాహము పొంగి పొరలినప్పుడది యూరక పాడుకొనుచుండును. దాని కెట్టికోరికయును లేదు.

గోర—లేకేమి? మన మందఱము నిట్లుమెచ్చుకొను చుంటిమి గదా! వన మంతయు నిట్లానందకందళితమగుచున్నది గదా! దెసలన్నియు నిట్లు ప్రతిధ్వనించుచున్నవి గదా! జగమంతయు నిట్లభిముఖ మగుచున్నది గదా! లోకమును మోహింపఁ జేయుటకుఁ గాకున్నచోఁ గోకిల కీపాట యేల?

చిలు—సోదరీ! నీవు పొరఁబడుచున్నావు. కొమ్మ లెవ్వరిమెప్పుకొఱకుఁ బల్లవించుచున్నవి? తెమ్మెర లెవ్వా

మెప్పుకోలుకు పీతెంచుచున్నవి? పుష్పము లెవ్వరి మెప్పుకోలుకుఁ బరిమళించుచున్నవి? ఫలము లెవ్వరిమెప్పుకోలుకు ఫలించుచున్నవి? ఆనందోచ్ఛ్వాసముచే నగుచుండు దీనింగూర్చి యనుభవజ్ఞు లభినుతించుచుందురు. రసజ్ఞులు రంజిల్లుచుందురు. కోకిలపాటకూడ నట్టిదే.

గోర — అక్కా! నీవు కవిత్వమునుగూర్చి ప్రశంసించినట్లు ప్రశంసించుచున్నావే!

చిలు — కాదా మఱి! హృదయమును రసమయముగఁ జేయుపలుకుపొందికయే కవిత్వము.

(కోకిల — కుహూ! కుహూ! కుహూ!)

చిలుక — గోర — (ఆనందపారవశ్యమునందును.)

కవిపరమానందములో

సీ. ఆనందమయవసంతారామమోహన
దివ్యతేజంబుపై దృష్టి నిలిపి
ఆనందరాగరసామోదపల్లవ
మృదులపీఠంబుపై మేను నిలిపి
ఆనందరసతరంగాయితనవసుధా
మధురభావంబులో మనసు నిలిపి
ఆనందగుప్తమంత్రాధారపావన
ప్రణవనాదంబులోఁ బాట నిలిపి
అఖిలమానందపారవశ్యమున మునుఁగ
వాస్తవానందతన్మయత్వంబుఁ గాంచి
చల్లగా రాగవల్లరుల్ పల్లవింపఁ
గోయిలా! హాయిగాఁ బాడుకోఁగదమ్మ!

కోకిల — కుహూ! కుహూ! కుహూ! —

గోర — (ప్రకృతిస్థయై స్మృతినభినయించి) అక్కా! ఈమధురగానమునకు లోకమంతయు నిట్లు నైమఱచి పోవుచుండఁగాఁ దనబిడ్డగా నెంచి పెంచికొన్న కాకి యీకోకిలనెట్లు తన్నివైవఁగలిగినదో?

చిలు — దాని కారసజ్ఞత యెక్కడిది! పురుగులను బొడిచికొనితినుపులుగునకుఁ బువ్వులపరిమళ మెట్లు తెలియును?

("తురుతురుతురుతురుతుక్" అను ధ్వనియగుచున్నది.)

గోర — (ఉలికిపడి) ఇది యేమి? ఈయనంతసుఖస్వరమునఁ గ్రిందినుండి యేదో యపస్వరము వినఁబడుచున్నది!

చిలు — అది యేదో కఠినవస్త్రమునుండి వెలువడిన కఠోరస్వరమువలె నున్నది.

("ఠక్ ఠక్ ఠక్" అను ధ్వనియగుచున్నది.)

గోర — (భయముతో) అక్కా! ఎవ్వరో చెట్టుఁ గొట్టుచున్నట్లున్నది!

చిలు — (ఆలోచించి) తెలిసినది. భయములేదు. ఈ వికృతచేష్టలు వడ్లంగిపిట్ట పని తోఁచుచున్నది.

గోర — (క్రిందికిఁ జూచి) ఔనే! తన ముక్కుతో నది యీతరుస్కంధమును టక్కుటక్కుమని పొడుచుచున్నది. చూడుము!

చిలు — (పరికించి) ఫలవృక్షములను బగులఁగొట్టుటయే దానిపని.

గోర — ఈశుభసమయమున నిది యెంతరసభంగము చేయుచున్నది!

చిలు — దాని జోలికిఁ బోయి దాని నెట్లయిన మరలింపలేము.

(చిలుకయు, గోరవంకయు నెగిరి క్రిందికొమ్మపై వ్రాలుచున్నవి.)

వడ్లంగిపిట్ట — (చప్పుడు విని తల పైకెత్తి) ఓహో! చిలుకా గోరింకలవలెనున్నారు.

గోర — వలె నుండుట యేమి? మేము చిలుకా గోరింకలమే!

వడ్లం — మీయంతటి రసజ్ఞత నాకు లేదనియా ఇప్పుడు నేనన్నమాటకుఁ బ్రత్యాఖ్యానముఁ జేయుచున్నావు?

చిలు — నీకు రసజ్ఞత లేదనియా? నీచేష్టలు—

వడ్లం — (అర్థోక్తియందే) నాచేష్టలు మీ కేమని గ్రహించితిరి?

గోర — రసభంగములుగా నున్నవని—

వడ్లం — ఓహో! తెలిసినదానివలెరసము రస మనుచున్నావు! రసస్థానమేదియో నీ వెఱుఁగుదువా?

గోర — ఎఱుఁగ కేమి? పాటలో రసమున్నది. పలుకులో రస మున్నది.

వడ్లం — అలాగా? వానికి మూలము?

గోర — చిగురులో రస మున్నది. పుష్పములో రస మున్నది. పండులో రసమున్నది.

వడ్లం — అంతేనా? మఱి యెచ్చటను లేదా? సరే. వానికి మూలము?

గోర — రసజ్ఞునిహృదయములో రసమున్నది.

వడ్లం— ఆఁగు మాఁగుము! గోరింకా! నీవొక్కసారిగాఁ గప్పగంతులు వైచుచున్నావు. వానికి మూలకారణ మగు కేంద్రస్థానము ఇప్పుడు నేను నిలిచియున్న చోటే! ఇందేమైన రస మున్నదేమో యనియే నేను పరీక్షించు చుంటిని.

గోర— ఏమైన నగపడినదా?

వడ్లం— ఇంతవఱకు నాకేమియు నగపడ లేదు.

గోర— (నవ్వుచు) ఇది మూలచ్ఛేదప్రయత్నముగాని, రసగ్రహణప్రయత్నముగాదు.

వడ్లం— చెట్టునఁ లేనిరసము చిగురున కెక్కడ నుండి వచ్చును? వెఱ్ఱిదానా! తత్త్వజ్ఞానములేని పాండిత్యముతోఁ దప్పులు దిద్దవచ్చితివా.

గోర— అలాగా? అట్లయినచో నీతలకు మించిన శక్తి ముక్కున కెట్లు వచ్చినది?

చిలు— (సాధుభావముతో వడ్లంగిపిట్టంగాంచి) అన్నా! ఈ శుష్కతర్కమువలన నేమి ప్రయోజన మున్నది? కోయిల హాయిగాఁ బాడు చున్నది. ఒక్కింత సేపు నిశ్శబ్దముగా నుండి యానందింపరాదా?

వడ్లం— ఆహా! ఏమి యీచిలుకపలుకులు! మ్రానుకోయిలమాట చిగురుకోయిలపాటపాటిది కాక పోయె నేమి?

చిలు—వాదము వలదంటిని గాదా?

వడ్లం— వాద మక్కఱలేదు గాని వస్తుతత్త్వము గ్రహింపవలదా?

గోర— (వినుకతో) నీవిందు గ్రహించిన దేమి? రంధ్రాన్వేషణమె గాని నీకు రసగ్రహణశక్తి యేది? ఎంత పట్టిపాకులాడినను, ఎంతపొట్టు పొట్టుచేసినను, నీబ్రదు కింతే.

చిలు— అన్నా! రసజ్ఞులపని యిదగాదు. అమృతతరంగమాలికాఖేలనమున కానందింపక యడుగున నేమున్నదో త్రవ్వఁగోరుట యవివేకము కాదా?

గోర— ఔను, అమృతఫలముల నారగింపవలయును గాని, గిల్లి గింజలను లెక్కించుటవలన నేమిప్రయోజనము?

వడ్లం — (కోపముతో) అమృతము, రసము, హాయి, యని మీరేమేమో కొసవెఱ్ఱిమాటలు చెప్పుచున్నారు. గ్రుడ్డినమ్మకమేగాని గుణాగుణపరిశీలన మక్కఱలేదా?

చిలు — దేనిగుణాగుణములను దానినిబట్టియే గ్రహింపవలయును. పనసతొనలరుచి పై పెచ్చులను నమిలిన నెట్లు తెలియును?

వడ్లం — సరే. ప్రకృతమును విమర్శింతము. కోయిలపాట హాయిగా నున్న దంటిరిగదా! ఎట్టిదాహాయి?

చిలు—సకలజీవహృదయములను రసమయములుగాఁ జేయుమధురభావము లందు మూర్తీభవించి యున్నవి.

వడ్లం—సరిసరి! ఈమాటలవలన నాకేమి బోధపడినట్లు? పెండ్లిపాటయా? వసంతపుఁబాటయా?

చిలు—నీకెట్లు తోఁచుచున్నది?

వడ్లం—ఏమియుఁ దోఁచుట లేదు. ఒక్కటే పొలిపాటవలె నున్నది.

గోర— మధురకోకిలగానము మ్రానుకోయిల కెట్లు రుచించును?

వడ్లం— (కోపముతో) మర్యాద నతిక్రమించి మాటాడుచున్నావు!

గోర—ఉన్నమాట యన్న నులుకేల?

వడ్లం — (కోపముతో) అలాగా? ఇందెక్కువ తక్కువలు నీవేమి గ్రహించితివి?

గోర— గ్రహింపకేమి? చిదుకఁబొడిచిచెట్టుఁదొలుచుదానవు నీవు—పాటపాడి చిగుళ్లను బెట్టించునది యది.

వడ్లం— (అసహ్యభావముతో) నోరుమూయుము! గట్టిగ మాటాడుచున్నావు.

గోర—నీ యినుపముక్కుకంటెను, నీటక్కుటక్కులకంటె నా మాటలు కఠినముగానున్నవా?

(వడ్లంగిపిట్ట కోపమును బట్టఁజాలక గోరవంకను బొడువఁజూచుచుండఁగా గాలిపాటున రసాలఫలముజారి పడినచప్పుడగును.)

"తురుతురుతురుతురు తుర్రో!"

అని వడ్లంగిపిట్ట యెగిరిపోవును.

చిలు—గోర—(యథాస్థానమున కెగిరిపోవును.)

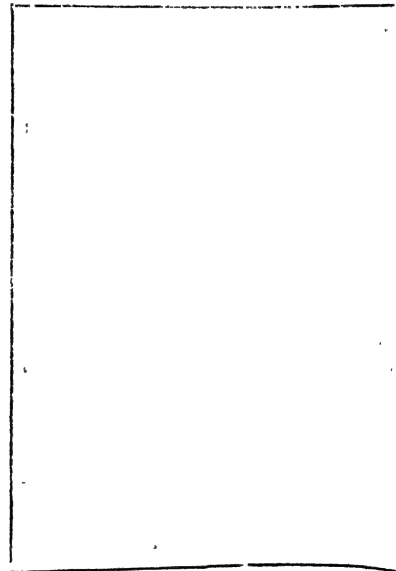
కోకిల—కుహూ! కుహూ! కుహూ!

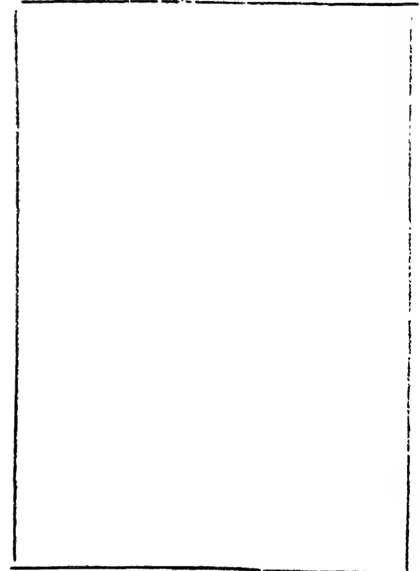
కవి

చిప్పరు దినుము! పాడుము! మఱి
చివురులు వెట్టిపు మలరఁ జేయుము వనమున్,
నవనవగీతాచాతురి
చివ్వరల మరల మరలఁ బాడుమీ! కోకిలమా

అమృతధృతి

కేశామృతము

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] 1-0-0

[illegible] 0-9-0

అమృతధృతి

[illegible]

[illegible]

[illegible]

కానుగో అండుకంపెనీ,

పరేల్., బొంబాయి.

వందనము

వేంకట పార్వతీశ్వరకవులు

శ్రీమూర్తి తనమూర్తి చిత్తగించెడి వేళ, సిద్ధసంకల్పంబు చెందువేళఁ
జన్మయాకాశంబు చిత్రితం బగువేళఁ, బంచభూతములు వర్తించువేళఁ
బద్మజాండంబులు ప్రసవంబు లగువేళ, బహురూపములు కానఁబడెడువేళఁ
బ్రవిమలానందంబు ప్రకృతి కబ్బెడివేళ, నఖిలంబునకుఁ బుట్టు డైనవేళ
వేయుచేతుల సృష్టి గావించువేళ, నన్నియును దానయ్యు దేని నంటుకొనక
విశ్వకారణమూర్తియై వెలుఁగుచుండు, వరదుఁ డగు వేదనిధికి మా వందనములు!

సీ. ఘోరశార్దూలముల్ కుయివెట్టునడవిని, మృగకదంబములకు మేపు సూపి
ఆఁకొన్న బకములు పైకొన్న కొలఁకునఁ, జలచేపలకు మనుతెఱఁగు సూపి
ఖరనఖశ్యేనముల్ తిరుగునాకసమున, వరకపోతములకుఁ దెరువు సూపి
దారుణామయములు దరికొన్న జగమునఁ, బొదలుజంతువులకు బ్రదుకు సూపి
సకలజగములఁ బ్రణయైకశాసనమునఁ, బాలనము సేయు జగదేకపాలకునకు
భక్తచింతామణికి సార్వభౌమమణికిఁ, బ్రేమమయజీవమణికిఁ బ్రణామశతము!

సీ. భూతజాలంబు లుప్పొంగి పోవుచు నుండ, భువనంబు లణువులై పోవుచుండ
గగనభూచరసృష్టి గగ్గోలుపడుచుండ, రవిచంద్రతారకల్ రాలుచుండ
భవరంగమున నాశపటము జాఱుచు నుండ, హాహావిరావంబు లగుచు నుండ
జీవచైతన్యంబు చివికిపోవుచు నుండ, నఖిల మేకార్ణవం బగుచునుండఁ
బ్రకృతిదుస్సహ మగునట్టి ప్రళయవేళ, నఖిలసంక్షోభముం గాంచి యవధిఁ గాంచి
తన్నుఁ దాఁ గాంచి యానందతాండవమున, మగ్నుఁడగు నీశ్వరునకు నమస్కృతంబు!

సీ. కరుణామృతము వోసి పరమాదరమున లాలించి నిత్యంబుఁ బాలించుతల్లి
ప్రేమామృతము చిల్కి ప్రియతమపథము రూపించి నిత్యంబుఁ జూపించుతండ్రి
జీవామృతం బిచ్చి చిరతరారోగ్య మందించి నిత్యంబు సంధించువెజ్జు
జ్ఞానామృతము సూపి యానందవార్ధిఁ గీలించి నిత్యంబుఁ దేలించుగురువు
నగుచు జీవుల నిత్యంబు ననుసరించి, వేయుగన్నులఁ గని మేలు సేయుచుండు
సర్వలోకాశ్రయుం డైన సర్వమయుని, వత్సలత్వంబునకు నభివాదనములు!

సీ. హాలాహలమునైన నరచేత నిమిడించి, యారగింపఁగ నోపునట్టిశక్తి
అశనిపాతమునైన నడుగుదప్పక నిల్చి, తలయెత్తి యెదిరింపఁ గలుగుశక్తి
కాలపాశమునైనఁ బూలమాలికవోలెఁ, దేజరిల్లఁగఁ జేయు దివ్యశక్తి
ప్రళయానలమునైనఁ బండువెన్నెలవోలెఁ, బరిణమింపఁగఁ జేయు భవ్యశక్తి
సాధువులకుఁ గటాక్షించు సర్వశక్తి, సర్వసమవర్తి శాశ్వతసత్యమూర్తి
సర్వభూతదయాపరచక్రవర్తి, చరణకమలంబులకు నమస్కారశతము!

రక్తాక్షి

బుర్రా బాలకృష్ణశాస్త్రి గారు

దుష్టసప్తకప్రఖ్యాతదోషమునను
గాఢమౌ నడుమంత్రపుఁ గల్మిచేత
స్వాశ్రయగ్రహపటుబలోచ్ఛ్రయముచేత
కాలముం గర్మముం దోడు గలిగియుంట
నొకరి కొక్కరు తీసిపో కుక్కు మిగిలి
యుభయ లోకాల వేధించుచుందు రకట!
ఎంతకాలము మీయాట లిట్లు సాగు;
ఉచ్చనీచలు శాశ్వతే ముండఁబోవు
అప్పు డటు రుధిరోద్గారి వైతివిగద!
ఇపుడు రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము

*   *   *   *

సహజదుర్ధర్ష దుర్మార్గసరణి నీది
సహజనిశ్చలసహానానుసరణి మాది
పటునిరంకుశనిస్తంద్రఘటితి నీది
ప్రబల ధర్మానుగతతపఃఫణితి మాది
జగము పుట్టను బుట్టె మీసప్తకంబు
ఎన్నిమాఱులు రావు నీ విట్లు దవిలి
ఎంతగా మేము నిన్ సహియింపలేదు!
దయయు దాక్షిణ్యమును లేదు తలఁచికొనినఁ
బేళ్లకుం దగుకీతినే వెడలుచుండు
వర్తనముకూడ, నింక మాస్వాగతములు
చాలు; నీదయ్య చాలును; చాలు ఫలము;
ఇపుడు రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము?

*   *   *   *

అవును రక్తాక్షి వాడు వేమైన నాడు
నంతమాత్రాన భయపడ మమ్మ మేము.
ఎన్నినా ళ్లుందు; వర్షమాత్రేచ్ఛచేత
నిపుడు భుజకీర్తు లొదవె నం చెంచఁబోకు
మల్లకాలయుక్తి చనె; సిద్ధార్థి గడచె;
రౌద్రి పోయెను; వెడలె దుర్మతియు నటులె;
దుర్మతి యడంగ నంత దుందుభియు మ్రోసె;
జనెడి నదె రుధిరోద్గారియును గలంగి
ఉట్టి కట్టక వీరెల్ల నూఁగినారె!
వట్టియపకీర్తిమాత్రమే వచ్చెఁగాని
యాగి యిదమిత్థ మని చేయఁగలిగినారె?
గోళములు గోళము లొఱసికొనెనె యెచట!
ద్వాదశాదిత్యమండలప్రభలు గాని
జంతుసంహారద వర్షములు గాని
గలిగి యాభూతసృష్టిని గలఁచివైచు
ప్రళయములు వచ్చెనా పరిపాలనమునఁ?
గూటికిని గుడ్డకును లోటు గూర్చె నొకటి
భూమి కదలించి దేశాలఁ బూడ్చె నొకటి
చేయవలసిన దేదియో చేసినారు
నుదిరి బ్రహ్మాండభాండమం దొక్కమూల
నే రవంతయొ మాఱుటయెల్ల సహజ;
మీరు చేసెడి దేమున్న దింకమీఁద
పూర్వవర్షము లంతేఁగాఁ బోడిచె నపుడు
ఇపుడు రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము?

*   *   *   *

కర్మఫలభోక్త లై మింగి గఱచునపుడు
కలుషవృత్తి మార్పును గలుగఁబోదు
ధర్మశాంతిప్రయుక్త సన్మార్గయాయి
ప్రబలదుర్దశ పిఁగపూపు వాపకుండ
నెప్పటికి నొక్కరీతినే వృద్ధిపొందు;
నెన్నికష్టాలు వచ్చిన నేమి? మదిని
ధర్మము జయించు ననుమాట తథ్యమె కద!
మించి కీర్త్యపకీర్తులే మిగిలి యుండు;
తనువులును సంపదలు శాశ్వతములు గావు;

వహ్నికణములు నామరూపాలు గ్రక్క
హృదయ మమృతమయం బయి గదిరోసేని
వారిమార్గుల సత్కీర్తివనిత యంత
నమలమోదంబుతోడ స్వర్ణాక్షరములఁ
బేరుపేరున వ్రాయు దిగ్భిత్తులందు
నన్నియును నీవె నమ్మది నరసికొనుము
చెప్పవలసిన దంతయుఁ జెప్పినాను
ఎట్లు మెలఁగెదొ చూడు నీయిష్ట మింక
నీవు రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము?

*   *   *   *

ఒక్కసంగతి జ్ఞాపక ముంచుకొనుము
దుష్టసత్తకమున కెల్లఁ దుదియె నీవు
అదె సమీపంబున నె ప్రభవాదు లుండి
రీవు పోయినఁ గృతయుగ మేర్పడుఁ గద!
ఈరవంత కాలంబు సహింపలేమొ!
వచ్చుచుంటివిగాని యీ ప్రక్కఁ గంటె
దినదిన ప్రవర్ధితమహాదివ్య తేజ
మూనినవసంతభానునిపోల్కి నదిగో
ధర్మసంస్థాపనాచార్యతరణి వచ్చె
బహుళసందేహవీచికాపటము వెడలి
శాంతవారిధి స్వేచ్ఛగా సాగిసాగి
అటునిటుం దూఁగుచలనంబు నాఁపివైచి
స్వాగతదుర్జయ్య మగు జనశక్తితోడ
సిద్ధనిజమనస్సంకల్పసిద్ధితోడ
భంగముల్ దాటి దరిఁజేర వచ్చుచుండె
నిపుడు రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము?

*   *   *   *

ఎపుడు నీకును దయయుఁ జిక్కదురు గాదె!
దయయు సత్యంబు శాంతంబు ధర్మసహన
మార్గసంచార మూని దుర్మదవిఘాత
విజయశంఖంబు పూరింప వెఱఁగుపడక
"నేను రక్తాక్షి నింక న న్నెఱుఁగఁజేతు"
ననుచు గర్జనచేయుదు వబ్బహతక!
ఏమనందగు నీకు సిగ్గింత లేదొ?
ఎట్లు పూర్వాపరజ్ఞాన మొగసెనొక్కొ?
గమ్యముం జేర ధర్మమ్ముఁ గదలనీక
సకలభేదమ్ము లొక ప్రక్కఁ జదిమిపెట్టి
యేకఫలకాంక్ష జగములు నేకమయ్యె
ఎన్నిమార్గాలఁ బట్టిన నింతమైన
శాంతభంగంబు గాకుండ సంచరించి
ధర్మభంగంబు గాకుండఁ దలఁపుఁబట్టి
సత్యభంగంబు గాకుండ సంప్రతించి
శీలభంగంబు గాకుండ సిద్ధపఱచి
నిష్కలంక ప్రభావమ్ము నిగ్రహించి
ధైర్యకవచంబు రక్షణోద్యతముగాఁగ
నీకుఁ దానెంకుఁ గలదుకే యీపోక లేమి?
ఈ బెదరుపు లదేమి? యీ కృతి యదేమి?
ఏమి తలపెట్టి వత్తువో యెఱుఁగరాదు;
జంకుమాత్రము విడువదు స్మరణఁ దగుల;
శాంతిజోత్సాహధైర్యముల్ చాలగల్గు
నింక రక్తాక్షివైన మా కేమిభయము?

*   *   *   *

అమృతాంజన మహౌషధము

వాయువునొప్పులకు వజ్రాయుధము

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

బొంబాయి అమృతాంజన డిపో మదరాసు

గాంధిమహాశయప్రశంస

గార్లదిన్న సుబ్బారావు గారు

గాంధిమహాత్మ! దేశమునకై శ్రమనొంది, సహాయరాహి [illegible]
ప్రయోగముఁ బొందితే! యెటులు భాషలఁ [illegible] వాఁడవో
బాంధవ [illegible] మిత్రులకు భాగ్యము గల్గిన [illegible] సం
[illegible], [illegible] కార్యసిద్ధ
రంధ్ర [illegible], స్వరాజ్యము బొందఁగ [illegible]
[illegible] సౌఖ్యముల్
సంధ్య చేయఁగాఁ [illegible]
[illegible]
బంధువు, మోహినం [illegible]
బంధము [illegible]
[illegible], సి
[illegible] యెటులు [illegible]
[illegible] నీ [illegible]
[illegible]
గ్రంథము వ్రాయనేర్తునె? స్వరాజ్య [illegible] నాద్యమా
స్కంధము నీవ కావె? [illegible] నిన్నుఁ [illegible].

సీ. నీవు జనించిన పావనస్థానమున, భూమి [illegible] అవతారభూమిగాఁగ
నాజన్మమును [illegible] నావాసమగు [illegible] గా [illegible] గృహము గాఁగ
సకల భారతపుత్రసముదాయ మూర్తులు [illegible] యాదవజనము గాఁగ
నతిశయముగ స్వరాజ్యకాంక్ష గల జనసంఘముల్ [illegible] పాండవులుఁగ
నీ కెదురై [illegible] మొప్పు, వారిని [illegible] కౌరవులుఁగ
సరయంగ నెహరూ మహమ్మదాలీ [illegible] నిడురాద భక్తులును గాఁగ
సత్యదయాశాంతి [illegible], గుణములు [illegible] గోపికలుఁగ
దేశ [illegible] రాతిఁ ద్రుప్ప నేయఁగఁ [illegible] భయవచనంబు గాఁగ
సొంత [illegible] భారంబు హరియించు పనియుఁగాఁగ
[illegible] భాసిల్లు దేశీయసభ సుధర్మాహ్వయ సభయు గాఁగ
[illegible], [illegible] రాయబారంబు గాఁగ
ఖద్దరుదాల్చుటే కామ్యసిద్ధియటంచు, జగతి గీతోపదేశంబు గాఁగ
దర్శనమాత్రాన దాసులై యేవాఁడు, జనులట యమానుషశక్తి గాఁగ
ప్రజలకై నీవెప్డు బహు వంతలెల్లను, భక్తులకై పను పాటుగాఁగ

గీ. [illegible], యద్భుత [illegible] కృష్ణ, [illegible] తాయుండి వనితనుడికి
[illegible] నిన్ను [illegible] 'మాహాత్మ్య' మనెడి, [illegible] మెంత? ఘనత యెంత? వెలయ దెంత?
[illegible] నీకపథ్య [illegible] యుద్ధకాంబు నారోగ్య మిచ్చుఁగాక
[illegible] వెతల్ [illegible] తలంపు [illegible] దుదముట్టునట్లు
[illegible] నీ [illegible], గాంధినామ! సయగుణగ్రామసీమ
సర్వదేశాభిరామ! వినరక్తిసమా! ధృతిధామ! భారతసుతలలామ.

సాహిత్య విమర్శన స్వభావము

సేపూరి లక్ష్మీనరసయ్య గారు, ఎం. ఏ.,

విమర్శన మనఁగా జక్కఁగా విచారించుట యని యర్థము. కావున సాహిత్యము విమర్శించువారు గొప్ప పరిశ్రమ, అనుభవము నుండవలెను. సాహిత్యము విచారించునప్పుడు, విమర్శకులు భాషాజ్ఞానము, ప్రాచీనకవుల మార్గము విశేషగ్రాహకశక్తి సత్యానుభవము గలిగి యుండవలెను. కాని విమర్శకుఁడు కవికి నెప్పుడును సమానుఁడు గానేరఁడు. అట్లగానిచో కవిభావగతులను గుర్తింపఁజాలఁడు. ఎట్లైనను కవిత్వవిమర్శన కవిత్వమువలెనే స్వతంత్రమైనది. అందుచేత దానికిఁ దగిన గౌరవ మున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున సామాన్యభావవ్యాప్తిక శాస్త్రీయవిమర్శన లేకుండుట భాషకొక లోపము. ఇదివఱలో వ్రాసిన విమర్శకులందఱు లక్షణగ్రంథములను బట్టియే వ్రాసియున్నారు. మనవాఙ్మయమున లక్షణగ్రంథములకు స్థాన మున్నది గాని విమర్శనమునకు వానికిఁ గల గౌరవస్థానము మాసినదై యున్నది.

సంస్కృతాంధ్రములందుఁ బెక్కు లక్ష్యలక్షణగ్రంథము లున్నవి. వాని వ్యుత్పత్తిని గుఱించి యించుక విచారింతము. భాషకుఁ బూర్వము సాహిత్యము లేనట్లు, సాహిత్యమునకుఁ బూర్వము విమర్శన లేదని యందఱకు తెలిసిన విషయమే. కావున లక్షణగ్రంథము లన్నియు నింతయో యెంతయో సాహిత్య మేర్పడినతర్వాతనే బయలుదేఱినవి. కవుల స్వభావము కడు చిత్రమైనది. దానిని గ్రహించుటకుఁ బండితపామరు లర్హులు. కాని భాషాలోపముచేఁ బామరులు భావపూరితములగు కొన్ని యుద్గ్రంథములను, వానియందలి యున్నతభావములను, గ్రహింపలేకపోవుదురు. సాహిత్యము "విశ్వశ్రేయస్కరమైనది." కావున నందఱ కానంద మొసఁగవలసినవిషయమే, అందుచేతఁ గావ్యము దురవగాహము కాఁగూడదు. ఒకప్పుడు భాషాజ్ఞానము ప్రబలముగ నున్నను కాలాంతరములచే క్షీణించుచుండఁగొన్ని యుద్గ్రంథములు సామాన్యులకు కష్టము కావచ్చును. అట్లప్పుడు ప్రజలు సాహిత్యమునకు దూర మైనను గ్రంథములలోని భావములు తెలిసికొను నుత్సాహము గలవారైనను, భాషాకాఠిన్యమునకు జంకి, వెనుకకు నడుచుచుందురు. నాటకాంతర్గతుల నిరసించుచుఁ బోవుట గాక. అట్టివారి నెవరు నిందింపఁ గలిగినవారో తెలియదు. ప్రస్తుతపుకాలముననే యిందుకు మనిదర్శన మయినది యున్నది.

కవులు తమను కుచితమని తోఁచిన శైలిలోను, తమ కలవాటగు శైలిలోను గవిత వ్రాయునాచారము కలవారు. వారు ప్రపంచమునకొక బద్ధులై, స్వాతంత్ర్యమును జంపుకొనరు. కావుననే "నిరంకుశాః కవయః" అందురు. కవి కొన్నిచోట్ల కాలమును నిక్కశైలిపై నల నాటు పడియుండును. ఇందులకు దృష్టాంతముగఁ గవి సార్వభౌముఁడగు శ్రీనాథమహాకవి వ్రాసినశృంగారనైషధములోని యీక్రింది పద్యముఁ జూపుకొనవచ్చును.

> "చ. పనిగొని నారికేళఫలపాకమునం జవిగైన భట్టహ
> ర్షుని కవితానుగుంభములు సోమరిపోతులు కొంద ఱయ్యు లో
> వని తలయూఁప నేర రవియట్టిద తేజవరాలు చెక్కఁగీ
> టీన వసపల్చుబాలకుఁడు డెందమునం దలరంగ నేర్చునే."

ఈపద్యమువలనఁ గవులఁ బట్టి రసవిదులు నడచుకొను నలవాటు గలవా రని తోఁచదు. ఈ కారణముచేఁ గాలవశమునఁ గొన్ని సాహిత్యగ్రంథములు సామాన్యజనులకు సామాన్యులకుఁ గూడ నర్థము కాకుండఁ బోవచ్చును. అట్లు మార్పులు వచ్చునపుడా యా గ్రంథములవిలువ చెడును. చెడకుండ యుంచుటకొఱకు వ్యాఖ్యానములు కావలసివచ్చును. లక్ష్యలక్షణములను దెలుపు వ్యాఖ్యానములే చివరకు లక్షణగ్రంథము లైనవి. కావున లక్షణ

గ్రంథము లన్నియు నవీనులకు బూర్వ మున్న వాఙ్మయ స్వభావమును దెలుపుటకై ప్రత్యేకముగా వ్రాయబడిన వని. ఆవశ్యకానుసారముగా వ్రాసిన యనుకొని యుండిరే కాని సవిమర్శముగా వ్రాసి యుండలేదా? అరిస్టాటి లను Aristotle గ్రీకుతత్త్వశాస్త్రజ్ఞుడు తనకు బూర్వము వెలసిన గ్రంథముల నధిగతము చేసి వాని లక్షణములు నొక గ్రంథముగా 'Poetics' వ్రాసెను. ఆతని కాతరువాత వచ్చినవా రా గ్రంథమునే మూలాధారముగా దీసికొని యా గ్రంథములోని లక్షణములకు విరుద్ధము లేకుండునట్లు గ్రంథములు వ్రాసిరి. విరుద్ధ సిద్ధమును విరుద్ధభావనను గల గ్రంథములు బయికి రానివిగాఁ జేసివేసిరి. అటులనే మనలక్షణగ్రంథములుకూడ బయలుదేఱి యుండును.

లక్షణగ్రంథములకట్టుబాటులకు లోఁబడని గ్రంథములయందె నిరసమున్నను, భావమున్నను, మన లాక్షణికులు బహిష్కరించిరి. అంతియగాని నూతనభావ స్వరూపము బహిరంగముచేయుటకో, పరసస్వరూపము వెల్లడిచేయుటకో, లేక, తమకుఁగల భాషాస్వాతంత్ర్యము వెల్లడించుటకో యత్నములు కొందరు తమకుఁ బూర్వ మున్ననియమములు జవదాఁటియుండరని తర్వాతిలాక్షణిక గ్రంథకర్తలు గ్రహించకపోవుటయే మనసాహిత్య మభివృద్ధి నొందకుండుటకుఁ గారణ మైనది. ఈ దినములకుఁ బ్రబలనిదర్శనము కేవలభాషకేపు యనఁదగు నేమనకు నాప్రసాహిత్యమునఁ బ్రాచీననియమానుసారము లుచితమగు వ్యాసము నొసఁగకపోవుటయే.

గ్రంథ మెంతరసవంతముగ నున్నను, "శూద్రుఁడు రచించిన శ్రావ్యము గా" దనుకట్టుబాటుగూడ నష్టకవి చేసియున్నాఁడు. సాహిత్యమునకు గ్రంథములు ప్రధానములా, గ్రంథకర్తలజాతి ప్రధానమా యని ప్రాచీనలక్షణగ్రంథకర్తలు గ్రహింపకపోవుట మిక్కిలి విచారకరము.

లక్షణగ్రంథములకట్టుబాటులు కవులను నేకవిధములఁ బీడించెను. స్వాతంత్ర్యశీలురగు కొందరు లక్కట్టుబాటులకు లోఁబడలేక విడువలేక కడకు జవదాఁటిరి. కావుననే యట్టికవులకవితలో గుణము చాల కానవచ్చుచున్నది. ఇట్టిస్వతంత్రకృతులలో కనుపట్టు అబ్బయామాత్యుం డొకఁడు. ఇతఁడు తనకవిరాజమనోరంజనములోఁ దన యుద్దేశము నిట్లు చెప్పికొనియున్నాఁడు:

ఉ. "చెల్లఁ గటంబు నొక్కయెడఁ జేసి లక్షణ మొక్కచో దిగ్వలఁ
జెల్లమి జేసి తా నొకటి చెప్పఁగ లక్షణసిద్ధమౌ సం
దిగ్ధత గాక్యశంక లవనిం దెలు నమ్మి కవీశ్వరుల్......".

ఈసాటిదైన యీకావ్యలక్షణములకుఁ బ్రతిబంధము జాల సంఖ్యకు జనులచేఁ బ్రతిష్ఠాపించబడియెను.

సాహిత్యమునకు సహాయపడినంతవరకు లక్షణగ్రంథములు యోగ్యములు; కాని నాటంకపఱచినప్పుడు వానిని దీసివేయవలసినచ్చును. ఎలన మనకు సాహిత్యమే ప్రధానము. అయిన మనము పూర్ణముగా లక్షణగ్రంథములను నిరసింప వీలులేదు. అవియు నొకప్పుడు సాహిత్యమునకు సహాయములుగా నుండినవి. మఱియు నొకవిధముగా లక్షణములు గల ప్రాచీనసాహిత్యగ్రంథములను బరిచయము చేసికొనుటకవి సహాయపడును.

ఐనను లక్షణగ్రంథములు మనకుఁ బూర్ణాధారములు కావు. అవియే యాధారములు కానియెడల నింకే యాధారములు సాహిత్యమునకుఁ గలవని పాఠకు లడుగవచ్చును. ఆధారములు లేకపోలేదు. సాహిత్యము భావముతోఁ గూడినది. భావరహితమైనచో నది తనవునిని మానుకొన్నదని యనవచ్చును. కావున భావమును విమర్శించుటకు భావపరిపూర్ణతయే కావలయును. అట్టిభావపరిపూర్ణముచే విమర్శింపఁబడిన విమర్శనలు భాష కావశ్యకములు. రసస్వరూపమును, భావస్వరూపమును, లక్షణగ్రంథములు, ప్రాచీనవ్యాఖ్యానములు బోధించుట లేదు. కాన వానిని విమర్శనవాఙ్మయమున నొకతెగగఁ బరిగణించి ప్రధానస్థానము భావవిమర్శమున కీయవలయును.

పాశ్చాత్త్యులయందు విమర్శనము నూతనవికాసముఁ బొంది యున్నది. మనదేశమునం దన్నదో యది జన్మించినదే కాని, యభివృద్ధిఁ బొందినది కాదు. ప్రస్తుతము పాశ్చాత్త్యులయం దున్న విమర్శనవిభాగములను గూర్చి యించుక ముచ్చటింతము. ఇతరవిషయముల నేమియు బాటింపక గుణాగుణములను స్థూలదృష్టితోఁ

ప్రశంసించి భాగములను మాత్రమే చివరకు విచారించి, కావ్యముపైని తీర్పు చెప్పువిధ మొకటి. దీనిని భాగముల తీర్మానపు విమర్శన మని యందము. (Judicial Criticism) ఈ తెగవిమర్శకులకు లక్షణగ్రంథములే ప్రమాణములు గాని, కవికి నూతనభావవికాస మంగీకరదగినది కాదు. నూతనవిషయములన్ను విమర్శనలోనికిఁ దేఁబడవలెనను ఆసాహిత్యమునకు నష్టము కలిగినది. కావున నీవిషయమే వదలి కావ్యమునందలి గుణాగుణములను మాత్రమే సూక్ష్మబుద్ధితోఁ విచారించి యీకావ్యమునందీయీగుణము లున్నవి, వేఱొక కావ్యమునం దాయాగుణము లున్నవని యొక్కొక్కకావ్యము నాకావ్యపు సూత్రములతోఁ బరిశీలించు టన్యాయమని నిశ్చయించి కొందఱు "అనుమేయ విమర్శన" (Inductive Criticism) కొఱకై వాదించి యున్నారు. ఆవాద మెంతయు ప్రశంసనీయమే. లక్షణబంధితవిమర్శనలోని కాఠిన్యముఁ జూచినవారికి యీయనుమేయవిమర్శనకన్న వేఱుమార్గము లేదని తోఁచక పోదు. అయిన నీమార్గమునఁ గూడఁ గొంతకొఱత గలదు. ఇందు విమర్శకునివ్యక్తి పూర్తిగా నశించెదు. అంతియ గాక కావ్యము సర్వజనరంజకమైనది లేనిది తేటపడదు. అందఱు పండితులైనయెడల నదృష్టవిషయములతోఁ గాలము పుచ్చఁగలరు. గాని సామాన్యజనులకవి సుబోధములు కావలయు నన్న నుపసంహార ముండితీరవలయును. ఏవిషయము మనము విచారించినను నది మంచిదా ? చెడ్డదా ? యని చర్చించుచుందుము. అటులే కావ్యములందుఁగూడ విచారింపవలసి యున్నది. కావున ననుమేయపద్ధతిప్రకారము మన కేదియుఁ దేలదు. ఉపసంహారము లేనందున విమర్శన చివరమాత్ర మాశాభంగకరముగా నుండును. ఏకావ్యమునైనను మనము చదివి యానందింపవలసినదియే. అట్టియెడ ననుమేయవిమర్శనప్రకార మానందమునకుఁ గొంతలోపము వచ్చును. కావునఁ బూర్వపుఁబద్ధతికిని ఈనూతనపద్ధతికిని మధ్యమార్గమే మనపద్ధతిగా నవలంబించిన మంచిమార్గమునఁ బోయినవార మగుదుము. దీనినే చారిత్రిక (Historical) విమర్శన మందురు. అనుమేయపద్ధతిప్రకార మొక గ్రంథమును గొంతవఱకు విమర్శించి ఆధునికప్రాచీనవర్తమానములకు తగినట్లు నిదర్శనముగా నాగ్రంథ మున్నదో తెలిపి కావ్యమందలి గుణదోషములను వెల్లడించు నుపసంహారముతో నిది ముగింపఁబడును. అభివృద్ధి నొందఁదగిన పతివాఙ్మయమున కిట్టివిమర్శనలే చాల నవసరములు.

ఆంధ్రమున నూతనభావకావ్యములు చాలినన్ని లేవని మనమందఱ మెఱుంగుదుము. నూతనభావకావ్యము లేవన, లక్షణగ్రంథముల ననుసరించి నాయికానాయకులను జిత్రించక ప్రబంధసంప్రదాయముల దృష్టిపథమున నుంచికొని యష్టాదశవర్ణనములతో నొకయుచ్చునఁ దీసిన ప్రతిబింబపటములవలె స్వతంత్రత నూతనభావములతోఁ బక్వవివేకముతోఁ పాత్రములు సహజధర్మములకు ననుకూలములగు పోకడలతో నలరుకావ్యము లని చెప్పవచ్చును. నూతనమార్గము లన్నఁ బూర్వనాగరికులకు నచ్చదు. ఒకవేళ నెవ్వరైన నట్టిగ్రంథముల నేగినచో సమకాలికులు వారిని ఒత్తియొత్తి విడుతురు. కావుననే చేమకూర వేంకటపతి "విజయవిలాసము" లో "ఏగతిని రచించుచున్న నరికాలమువారలు మెచ్చరే కదా" యని చెప్పియున్నాఁడు. సమకాలికులపీడ చాలబలమైనది. సమకాలికులు తఱుచుగాఁ బ్రాచీనవాఙ్మయముకంటె నాధునికవాఙ్మయము వెనుకఁబడిన దను విశ్వాసముతో నుందురు. కాన రసోత్తరములైనను, ఆదర్శప్రాయములైనను సమకాలికుల గ్రంథములలోని స్వారస్యము వారు గ్రహింపఁజాలరు. కావున సమకాలికులకంటె రాఁబోవుయుగమువారే నూతనభావకావ్యకర్తలకు సహకారు లని తలంపవలయును. సత్కావ్యములగుణములను గాలమే వెల్లడింపఁగలదు. భవభూతి గూడ సమకాలికులయొత్తిడికిఁ దాళలేక కాఁబోలు "మాలతీమాధవీయము" లో ,, గ్రంథము బాగులేదనువారికొఱకిది వ్రాయఁబడలేదు. కాల మనంతమైనది. ప్రపంచము విశాలమైనది. నాసమానధర్ముఁడు పుట్టకపోఁడు. అట్టివానికొఱకే వ్రాయుచున్నాను." అని సమాధానము చెప్పికొని యున్నాఁడు.

మనము పురాణములలో మునిఁగి ప్రబంధములలోఁ దేలుచున్నాము. ప్రబంధములనుగూర్చి శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారివిమర్శనఁ జదివినవారికి వేఱుగ వ్రాయవలసియుండదు. ప్రబంధరచన వేలము వెఱ్ఱి యోఁగిపోయినతరువాత వే ఱేవిధమైన కావ్యములు చాలినన్ని యాంధ్రవాఙ్మయమున బయలుదేఱలేదు.

ఇప్పు డింకొకవిషయము గమనింపవలసియున్నది మనవారు నిబంధనలకు నెక్కువగా లోఁబడువారు. పుక్కిటిశాసనములకును నితరనైతిక శాస్త్రములకు నెట్లు లోఁబడిరో యట్లే యేదో యొకవిధముగా వ్రాయఁబడిన లక్షణగ్రంథములనే ప్రమాణమునుగా నెంచిరి. ఇప్పటికి నేవిషయమునందైన నొకచర్చ వచ్చెనేని తప్పైనను, ఒప్పైనను పూర్వగ్రంథమునే ప్రమాణముగా నెంతురు. ఈయలవాటువలన వారు పూర్వగ్రంథములం దెంతయభిమానము గలవారో తెలియనగును. రలలకు యతిప్రాసలు చెల్లవందురు. అట్లు చెల్లిన భాష కేమి లోపము వచ్చునో చెప్పవా రరుదు. కాని యతి మాత్రము కూడదనువారు మెండు. కొంచెము స్వరభేదమే యొప్పనిమనవారు నూతనమార్గముల నెప్పనే యొప్పరని చెప్పవచ్చును. ఒకప్పుడు 'అర్జునపరాభవ'మను నాటకము నేను చదువుచుండ, సంస్కృతసాహిత్యము గలపండితుఁడొకఁడు నాయొద్దకు రాఁగా, నేనానాటక గుణాగుణములను గూర్చి యెంతో యుత్సాహముతో ముచ్చటింపఁబోవ, నాతఁ డానాటకనామము మూఁడు నాలుగు సారు లుచ్చరించి యే గ్రంథమునకైనఁ బరాభవము లేక విఘ్నసూచన గల్గునామము గ్రంథనామమై యుండఁగూడ దని శాసింపఁబడియుండ నిట్టి గ్రంథనామమిడుట పొరపాటని చెప్పెను. పండితులపూర్వలాక్షణిక విశ్వాస మెంతవఱకుఁ దెచ్చినది. సంస్కృతభాషలో "కంసవధము," "ఊరుభంగము" "శిశుపాలవధ" లోనగు విషాదాంతనామములతోఁ బెక్కు గ్రంథములుండుట యాపండితుఁ డెఱుంగఁడు కాఁబోలు. లక్షణగ్రంథనామముల నిషేధించెనే గాని యుత్తమకవులా నియమములనుల్లంఘించిరి. ప్రతిభాషయం దిట్టి స్వాతంత్ర్యము కవులకుఁ గలదు. పండితు లాలక్షణగ్రంథములనుబట్టియే ప్రాఁకులాడుచుందురు. కాని లక్ష్యవివేకముతో భాషాప్రపంచము దర్శింపలేరు. ఇదియే మనవిమర్శనమునకు వేరుపురుగై కావలసినంత సాహిత్యముఁ బాడుచేసినది.

ప్రస్తుతము దీనిని విరమించి మనచర్చకు వత్తము. సాహిత్యము విశ్వమునకు జెందియుండుటవలనఁ దానిని నెక్కువ బంధనలవలనఁ జెఱుపఁగూడదు. భావనాశక్తి యేమార్గము చూపునో యామార్గమునఁ బోవుటే కవుల కుచితము.

ఆంధ్రమున విమర్శనగ్రంథములు పెక్కు లేవని వేఱుగా జెప్పనక్కఱలేదు. శ్రీ రామలింగారెడ్డిగారు నూతనభావవిమర్శనమునకు మార్గదర్శకులు. ఇటీవల నప్పుడప్పుడు వెలువడు గ్రంథములపీఠికలయందుఁ గొంత నూతనవిమర్శనసూచన లగపడుచున్నవి. పూర్వపుఁ బద్ధతులను మాని నూతనకల్పిత కావ్యములు వ్రాసినవా రరుదు. వీరిలో రాయప్రోలుసుబ్బారావుగారు కొంతవఱకు నూతనమార్గావలంబనముఁ జేసిరి. శ్రీ శేషాద్రిరమణకవులు "ప్రణయిని"లోఁ జక్కనిభావములను నూతనప్రబోధకములతో వ్రాసిరి. "ఉమాగానము" కూడ నీతీరుగ వ్రాసినగ్రంథములలోనిదే. ఇట్లే కొన్ని హాస్యగ్రంథములు ఇ దితరములు కనఁబడుచున్నవి. కాని, విశేషముగాఁ గానఁబడవు. కావుననే ఆంధ్రసాహిత్యము ప్రపంచసాహిత్యమునకు వెనుకఁబడియున్నది. ఈకొఱంత కొలఁది కాలములోనే తీరు నని యెంచెద.

ఇప్పుడు "సాహిత్య" మన నేమో కొంత చర్చింతము. ప్రపంచమునం దనేకవిధము లగు గ్రంథములున్నవి. అవి యన్నియు సాహిత్యగ్రంథములుగా నెంచఁ దగునా? అట్లన్నిటిని సాహిత్యగ్రంథములుగా నెంచను వీలుపడదు. ఉత్తమగ్రంథములుమాత్రమే సాహిత్యములోఁ జేర్పఁదగినవి. ఉత్తమగ్రంథములను వేఱుదీయుట సామాన్యమైనపని గాదు. "లోకో భిన్నరుచిః" అనునట్లు ఒకరికి నుత్తమగ్రంథముగాఁ దోఁచినది మఱియొకరి కట్లు తోఁపదు. కావున నన్నియు నుత్తమగ్రంథములుగానే యెంచవలసివచ్చును. అప్పుడు మనమార్గ మేదియో

నవలలు నవలలు

సరస్వతీ గ్రంథమండలి - రాజమహేంద్రవరము

ప్రకాశకుడు: అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామి. సంపాదకుడు: తల్లావజ్ఝల శివశంకరశాస్త్రి.

ఇందు విశేషముగ మనోహర కథాకల్పితంబులును, భావపూరితంబులు నగు చారిత్రిక-సాంఘిక-సాంసారిక - అపరాధ పరిశోధక - నవలలు, ముచ్చటైన బొమ్మలతో ముద్దులొలుకు క్యాలికో బైండుతో డెమ్మీసైజున రమారమి ౨౦౦ పుటలతో రెండుమాసముల కొకసారిగ వెలువడుచుండును. వెలువడు ప్రతి గ్రంథమును పోస్టేజీగాక రు ౧-౦-౦ వెలకు చందాదారులకు బంపుచుందుము. చందాదారులుగ చేరువారు ప్రవేశరుసుము ముందుగ నాలుగణాలు చెల్లింపవలెను.

ఇంతదనుక వెలువడిన గ్రంథములు:

౧ రహస్యవిప్లవము ౨ చోరశిఖామణి ౩ హత్యారహస్యము, (డిటెక్టివు నవలలు)

౪ ప్రేమసుందరి ౫ లక్ష్మీప్రసాదము ౬ రెయినాల్డ్సు కవివర్యుని 'ఫాస్టు' మొదటిభాగము ౭ 'ఫాస్టు' రెండవభాగము. (సాంఘిక నవలలు).

అనుబంధ గ్రంథములుగా:—౧ మార్కండేయ నాటకము ౨. 'మృత్యుతరంగిణి' యను డిటెక్టివు నవల ౩. 'అభాగిని' యను సాంఘిక నవల.

కె. నా థ ము ని అం డు స న్సు

164, చైనాబజారు రోడ్, పార్కుటౌను మద్రాసు.

మావద్ద నాటకసంఘములకు కావలసిన సామానులు

జిగినాపనిచేసిన వెల్వెట్టు డ్రెస్సులు నూతనమైన సీనులున్ను నాగరీకమైన స్త్రీ పాత్రలకును, రాజపాత్రలకును కిరాల్ టోపాలున్ను ముఖమునకు వేయుటకు ఇంగ్లీషు రంగులున్ను స్టేజికర్టెనస్ పరదాలు వ్రాయుటకు అన్నిరకములు రంగులున్ను, యెక్టో బంగారు ఆభరణములున్ను, జిగినాలేస్ పనిచేసిన పగిడీలును, హంటింగు నూటులు, రాక్షసుల ఉడుపులు థియేటరు సంబంధమైన ఉడుపులు, పాక్కీవారి, వివిధ అరబ్బీవర్తకుల ఉడుపులు, ఫేసుపౌడరులు, పెరల్ క్రీము, రోజాబ్లూము, గ్రీజ్ పెయింటులు, టిప్సల్, రాగ్, వీగ్లు, లైనింగు పెనసల్లు మున్నగునవి అన్ని రంగులలో గలవు. అన్నిరకముల రాజాటోపీలు, తలపాగాలు, ఫేదర్సు, బ్రూచీలు మావద్ద ఎప్పుడు సిద్ధముగా నుండును. లేనివి ఆర్డరు ఇచ్చిన సకాలములో తయారుచేసి పంపెదము. వెల సరసముగా విక్రయించెదము. వలయువారికి అర్ధణాబిళ్ల పంపితే కేటలాగు పంపెదము. ఇదివరలో అనేక సంఘములకు విక్రయించి అనేక యోగ్యతాపత్రికలను పొందియున్నాము.

K. NATHAMUNI & SoNS.

164, China Bazaar Road G. T. Madras.

ఆనందాశ్రమ గ్రంథరత్నమాల

తెనుఁగు పుస్తకముల వివరము

గ్రంథములకు వ్రాయునపుడు వారి విలాసము తెలుపవలెను.

సూరన ప్రణీతము నామలింగానుశాసనము అను నామాంతరము గల

అమరకోశము

త్రికాండము - సటీకము

అన్వయభాషాంతరములతోఁ గూడినది.

20 రతుల డిమ్మి గ్లేజు కాగితములు

కాలికోబైండు	1	12	0

16 రతుల సాదా కాగితము

కాలికోబైండు	1	8	0
అట్టబైండు	1	0	0

శ్రీమద్భగవద్గీత

ప్రతిపదటీకాభాష్యవిశేషార్థ సహితము

ఈ గ్రంథము మొదటి కూర్పునందు శ్రీరామానుజభాష్యము ననుసరించి టీకాతాత్పర్యములు కొంత సంగ్రహముగ వ్రాయఁబడినవి. భాష్యమును యథామాతృకముగా తెనుఁగు చేసినచో మిక్కిలి యుపయుక్తమని యనేకులు కోరినందున భాష్యమునం దొక్కవిషయమునైన విడువక అందలి ప్రమాణములకు ఆకరములతోను, క్లిష్టములైన ప్రమాణములకు అర్థములతోను, భాష్యమునందు సందిగ్ధములైన విషయములను తాత్పర్యచంద్రికనుండి విశేషముగా వివరణములతోను గూర్చి, తేట తెనుఁగున ఈ రెండవకూర్పును ముద్రించి యున్నారము. ఇందు గీతార్థసంగ్రహమునకు టీకయు చరమశ్లోకమునకు లోకాచార్యులు రచించిన రహస్యార్థమును గలవు. మొదటి కూర్పుకంటె నీ రెండవకూర్పునందు సుమారు 250 పుటలధికముగా చేర్పఁబడియున్నవి. కాలికోబైండు గిల్టుపేరు గలది 3 0 0

శ్రీమదాంధ్రమహాభారతము, పద్యకావ్యము

పెక్కు వ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలమునుండి సంపూర్ణశ్రద్ధతో వ్రాయింపఁబడి 40 రతుల గ్లేజు కాగితములపై అచ్చొత్తించి మేలు కాలికోబైండు గిల్టుపేరు చేయఁబడియున్నది.

1. ఆది సభాపర్వములు గల సంపుటము	2	4	0
2. ఆరణ్యపర్వము	2	4	0
3. విరాటోద్యోగపర్వములు	2	4	0
4. భీష్మద్రోణపర్వములు	2	4	0
5. కర్ణ, శల్య, సౌప్తిక, స్త్రీ పర్వములు	2	4	0
6. శాంతిపర్వము	2	4	0
7. అనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థాన, స్వర్గారోహణపర్వములు గల సంపుటము	2	4	0

శ్రీ కృష్ణకర్ణామృతము ... వ్యాఖ్యానములు, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవిశేషార్థములతోను ఆంధ్ర పద్యములతోను. కాలికోబైండు అంచుపై బంగారుపూత గిల్టుపేరు గలది 1 12 0

హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానము, గద్యము 0 12 0

నలచరిత్రము:— ... ప్రణీతమైన గద్యకావ్యము. 0 12 0

బిల్హణీయము:— ... సింగనార్య ప్రణీతము 0 8 0

పారిజాతాపహరణము:— ముక్కు తిమ్మనార్యుని ముద్దుపల్కులు ఎవరికి కష్టముండును? ఇందులో శ్రీకృష్ణుఁడు స్వర్గలోకమునుండి పారిజాతవృక్షమును దెచ్చుట. సత్యభామ సారె రచ్చుటయును. ఇంకను పెక్కు కథలు గలవు. నాగపూజ విధానము సావధానముగా గొప్పగా గలదు. 0 8 0

గజేంద్రమోక్షణము:— టీకాతాత్పర్య సహితము. కాలికోబైండు 0 10 0

డిట్టో	డిట్టో	పేపరు బైండు	0	8	0

రుక్మిణీకల్యాణము:— సటీకాతాత్పర్యము, కాలికోబైండు 0 10 0

డిట్టో	డిట్టో	పేపరు బైండు	0	8	0

శ్రీసహస్రనామ స్తబకము:— విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమ్, గోపాలసహస్రనామస్తోత్రమ్, హయగ్రీవ సహస్రనామ స్తోత్రమ్ మొదలగు యంశములు గలవు 0 12 0

భజగోవింద శ్లోకములు, శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాద విరచితము. శ్రీగోవింద ద్వాదశపఞ్జరికా స్తోత్రము తచ్ఛిష్యవిరచితము శ్రీగోవింద చతుర్దశ పఞ్జరికాస్తోత్రము ఈ రెండును టీకాతాత్పర్యములతో 0 2 0

శ్రీలక్ష్మీనృసింహస్తోత్రము శ్రీమచ్ఛంకర భగవత్పాదవిరచితము సటీకాతాత్పర్యము 0 2 0

ముకుందమాలా సటీకాతాత్పర్యము 0 4 0

ఎ. కణ్ణాన్ సెట్టి అండ్ కంపెని

తెనుఁగు బుక్కుసెల్లర్సు అండ్ పబ్లిషర్సు

286, చైనా బజారు రోడ్డు,

మద్రాసు

తెలియకుండును. కావున నుత్తమగ్రంథమును వర్ణింతము. విషయమును బట్టియు, విషయవిచారణను బట్టియు సర్వజనుల కభిరుచి గలిగించుచు స్వరూపమువలన నానందము కలుగఁజేయునది యే యుత్తమగ్రంథము.

"సీ. శబ్దసంస్కార మేర్పడుటను జాఱక నీక
పదమైత్రి యర్థసంపదలఁ బొదలఁ
దలఁ పెల్ల నక్లిష్టతను బ్రదీపితము గాఁ
బునరుక్తిదోషంబుపొంతఁ బోక
యాకాంక్షితసుపూర్తి యాచరింపుమను శా
ఖాచంక్రమక్రియ గడపఁ జనక
ప్రకృతార్థభావంబు పాదుకో నడుకుచు
నుపపత్తి యెందు నత్యూర్జితముగ
తే. గీ. నొకటఁ బూర్వోత్తరవిరోధ మొందకుండ
దత్తపదయవవాక్యతాత్పర్యభేద
ములు మహావాక్యతాత్పర్యమునకు నొవరఁ
బలుక నేర్చుట బహుతపఃఫలము గాదె."

ఉత్తమగ్రంథము పైవిధముగ నుండవలయు నని పింగళిసూరకవి చెప్పియున్నాఁడు. సంస్కృతకవులుగూడ "రమణీయమగు శబ్దార్థములు ప్రతిపాదించునదియే కావ్యమనియు" "రసాత్మకమగు వాక్యమే" కావ్యమనియుఁ జెప్పియున్నారు. కావ్యమునకు రసము జీవము. రసమును పాత్రౌచితినిబట్టి జాగరూకతతోఁ గాపాడినవాఁడె కవితాశిల్పమునఁ గృతార్థుఁడు. శ్లేషలు, శబ్దాలంకారములు, గర్భకవితలు రసము వెదజల్లఁ జాలవు. కవులకుఁ గల చిత్రనిర్మాణశక్తి వెల్లడించును. రసవిషయమునఁ బాత్రపోషణమున రచనాసౌష్ఠవమున నెన్నుకొనఁదగిన కార్యమె విమర్శనీయము. దానిని దఱచిననే యమృతము లభించును. కావున నట్టిగ్రంథమునకును మానవజీవమునకును రసస్వరూపమునకుఁ జేరిక కలదు. వీనికి భిన్నమగునవి సాహిత్యములోఁ జేరవు. ఇది లోకానుభవముచే గ్రహింపఁదగినది. ఇట్టిగ్రహణశక్తి లేనిచో బజారులెక్కలజాబితాకూడ సాహిత్యములోనికిఁ జేర్పవలసియుండును. కావ్యస్వరూపవిషయములో రసికులకు భిన్నాభిప్రాయము లుండును. అయిన నుత్తమస్వరూపమును నడక వలననే గుర్తింపవచ్చును. దీనిని నిర్ణయించుటకు రాచికులు కావలెను. మానవజీవము ప్రపంచమునం దంతయు నొకటే. అలవాటులు భేదించును. కాని స్వభావము మాఱఁజాలదు. కావున సాహిత్యము ప్రపంచమం దంతట నొకవిధమే.

సాహిత్య మిట్టిదైనప్పుడు జనసామాన్యమునకు సాహిత్యపరిచయ మబ్బుట దుస్తరము కాకపోయినను, విశ్రాంతిలేకయో, ప్రపంచభాషలు రాకయో యుండుటచే సాహిత్యవాసన దొరకకపోవచ్చును. ఒకభాషయందుఁ బాండిత్యమున్నవారికి వేఱొకభాష రాకపోవచ్చును. ప్రస్తుతము మన మాంగ్ల (పాశ్చాత్య) సాహిత్యము తెలిసికొనవలె నన్న నాభాష నేర్చుకొనవలసివచ్చును. అట్టియెడ నాభాషాసాహిత్యవిమర్శనఁ జదివి భాషావాసన లేనిసమయమున సాహిత్యవాసన కలుగఁజేసికొనవచ్చును. ఇట్టిసమయములందు విమర్శనలు తోడుపడును. విమర్శనయందు మాతృకలోనిభావములు కొన్ని తేటపడకపోవచ్చును. భాషామార్దవము పోవచ్చును. కాని యావిమర్శనలు సాహిత్యపరిచయమందుఁ దోడుపడకపోవు. విశ్రాంతిలేనివారికిఁగూడ విమర్శనలు తోడుపడుచునే యుండును.

వాఙ్మయమునకు విమర్శన తోడుపడురీతి తెలిసికొన్నతర్వాత విమర్శనము వాఙ్మయమున నేభాగ మలంకరించునో చూచెదము. కావ్యవిమర్శనకుఁ బూనుకొన్నవాఁడు కవిసమానుఁడని వ్రాసియున్నాము. లేనిచో కవిభావములు గ్రహింపఁజాలఁడు గదా! విమర్శకునిలక్షణములను కొన్ని గమనింతము.

విమర్శకుఁడు గొప్పయనుభవశాలియుఁ బాండిత్యము కలవాఁడు కావలెను. రాచికుఁడును గూడఁ గావలెను. నిష్పక్షపాతియు, విశాలహృదయుఁడు గావలెను. భాషాజ్ఞానము లేనియెడల కవి భాషాచమత్కారము గుర్తింపలేక కొంతభావముగూడఁ బోఁగొట్టును కావునఁ గవి కున్న లక్షణములన్నియు విమర్శకున కుండవలెను. ఒకప్పుడు విమర్శకుఁ డివి యన్నియుఁ గలవాఁడయ్యు నొకరి కవిత్వము విమర్శించుతఱి నది లేదు. ఇది లేదు. ఇది అనవసరము, అది యవసరము, అని మొదలు పెట్టి, కవితాపరిశ్రమ మెఱుఁగక ఖండించుచుఁ బోవచ్చును. ఇక

కష్టము కవియే యెఱుఁగును. కావునఁ గవిస్వవిమర్శకులలోఁ గవియే శ్రేష్ఠుఁడు. కవులు విమర్శకు లైన నీ విమర్శకుల కొకదోషముకలదు. తా నేది కష్టమని తలంచి వ్రాయలేకపోదురో దానిని వేఱొకకవి వ్రాసిన యెడల నెంతో యానందించి యాకవిని శ్లాఘింతురు. లేక తాము వ్రాసినదానికన్న నెక్కువ రసముతో వ్రాసి వన్నెఁబెట్టినయెడల నసూయతోఁ జూతురు. ఎప్పుడైనను గవి కవికి జ్ఞాతికావునఁ గవివిమర్శనయందు దూషణభూషణములలో నేదైననొకటి యెక్కువగా నుండును. కావుననే విమర్శకుఁడు కేవలము కవి గాక పైని చెప్పిన్న లక్షణములు గలిగియుండవలయును.

అట్టివ్యక్తి వ్రాసినవిమర్శకుఁగూడ వ్యక్తి కలుగును. విమర్శకునిభావసూచనలు పోకడలు శైలి నడక ఇవి యందగపడును. విమర్శకునిభావములు మనము గుర్తింప వచ్చును. విమర్శము గద్యములో రచించినను గద్యముకూడఁ గావ్యమునకుఁ బనికివచ్చును. విమర్శకుఁ డొక విధమైనవాఙ్మయమును మన కిచ్చినవాఁడగును. విమర్శకుఁడు కవివలెనే పృథగ్వ్యాతత్వము గలవాఁడు. ఆతఁ డొకవిధమగువ్యాఖ్యానము వ్రాయువాఁడు; కనుక నతని వ్రాఁతలుకూడ విలువగలిగియుండును. కావున విమర్శకుఁడు గూడ సాహిత్యమం దొకభాగము. అందుచేత విమర్శన చరిత్ర వాఙ్మయచరిత్రయం దొకభాగమై యున్నది.

ఆంధ్రవాఙ్మయమున విమర్శనగ్రంథములు తక్కువగా నున్న వని యిదివఱకే తెలిసికొంటిమి. ఉన్నవానిలోఁ గొన్ని కేవలము దోషవిమర్శనములు. ఇందుల కుదాహరణములు "ప్రసన్నరాఘవవిమర్శనము" "పూర్వశాకుంతలావిమర్శనము" "కవితావిమర్శనము." రెండవతెగవి. పాక్షికవిమర్శనములు (ఆవేశన, వసుమనుచరిత్రల విమర్శము, కీలిఖండనము, శ్రీనాథచరిత్రముఁ బోలు గ్రంథములు) ఇప్పుడిప్పుడే యాంగ్లేయముననుఁ గొన్ని నూతన సాహిత్యగుణదోష విమర్శనలు వెలువడుచున్నవి. కవిత్వతత్త్వవిచారము అలంకారతత్త్వవిచారము పింగళి సూరనార్యుఁడు, వసుచరిత్ర విమర్శముఁ బోలు గ్రంథము లాంగ్ల విమర్శన వాఙ్మయమునకుఁ గ్రొత్త మార్గములు చూపుచున్నవి. అనతికాలములో నిట్టి గ్రంథములు వెలువడి విమర్శనకొఱంతఁ దీర్చి సాహిత్యమున కుత్సాహము గలుగఁ జేయునని యెంచెద.

విమర్శమునకుఁ బూనుకొనకమునుపు సాహిత్యమన నేమో గ్రహించి, లక్షణగ్రంథము లెంతవఱకు వాడవలయునో వితర్కించి, కవియొక్క చరిత్రము నేర్చి, భాషాపోషణము పాత్రపోషణము గమనించి, ఔచితి రసము గుణము దేశకాలస్థితులు పరికించి, నిష్పక్షపాత బుద్ధితోను విశాలభావములతోను, ప్రపంచమానవ జీవనవివేకముతోను విమర్శమునకు బయలుదేఱవలెను. ఆంధ్రసోదరు లట్టివిమర్శములు విరివిగా వ్రాసి యాంధ్ర మహాకవులగుణముల వెల్లడించుటకుఁ బ్రాలుమాల రేని పాశ్చాత్యవాఙ్మయములలో దేనికిని మనమాతృభాష దక్కువ కాదు. అట్టిశుభావసరముకొఱకు వాఙ్మయము ప్రతీక్షించుచున్నది.

తామరతైలము

రాజా రాణి గల చక్కని డబ్బీ 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుశెట్టి వీథి, మద్రాసు అమృతాంజనం డిపో, నెం. 109, ఫ్రేరిరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబయి

ఆశంసనము

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

శ్రీరాస్తా మఖిలప్రపంచవలయే స్వాతంత్ర్య ముజ్జృంభతాం
నిత్యానందసమృద్ధి వృద్ధిమహితం మానుష్యకం వర్ధతామ్,
సత్యజ్ఞానమహామహోవితరణే ఉహోయా ఇహో యాస్యత
స్స్వామిన్! సర్వజగద్గురో! విజయతాం సర్వత్ర తే స్వాగతమ్.

మ. కనఁగాఁ దొల్లిటివెల్లనిర్ణయము లిక్కాలమ్మునన్ దల్లక్రిం
దనఁగా మార్పడు టేర్పడెన్, భువనకళ్యాణంబు చేకూరను
న్నె నటంచుం గనుఁగొంచు నుంటి; మిట సందేహంబులే దింక నీ
వనురక్తాక్షివిగాఁగ మాయెడవు రక్తాక్షీ! సమీక్షింపఁగన్.

చ. తెలిసి గుణింపఁగాఁ బదే సువర్ణసమూర్తి గనుకొందు మార్త్యమం
దెలుకయుఁ బారతంత్ర్యమున సేవయుఁ గొల్వఁగ జన్మమందె నన్
తెలుఁగది; తత్ప్రయోజనము తీఱెను, మీఱెను మోక్షకాంక్ష, య
క్కల యిది చక్కఁదీర్పఁ బొడకట్టఁగదే జగదేకనాయకా!

ఉ. పంచసహస్రముల్ కడవపైఁ గలివత్రిలు, ధర్మముల్ పూఁగా
పంచలగున్, బ్రచండమగుఁ బాప, మటంచును దొంటివార్ ప్రసం
గించినవార్త లిప్డు తలక్రిందగుఁగాత జగద్గురూ! ప్రజా
సంచయ ముద్ధరింప నవతారము తారు పరిగ్రహింపఁగన్.

శా. భూకంపంబులు పెల్లుమీఱెనవి లేపో మాపొ యేమేమొ చీ
కాకుల్ దాకొననుండెఁబోలు నని వైక్లబ్యంబు మాకేటికో
లోకాధీశ్వర! మీకృపాజలధి కల్లోలంబులం దోఁగుచున్
శ్రీకైవల్యపదాభిలాషమున మాచిత్తంబు బుదాత్తంబుగాన్.

ఉచిత వేషము

కొత్తపల్లి సూర్యారావు గారు

ఉ. కాలమె మాఱునె జనులఁ గాని సమర్థులు లేరు మార్పనే, కాలకునం దెలుంగక వికారపువేషములెల్ల నవ్యవి
ద్యాలలితుల్ ధరింతురు విధాతలె వీరటులాచరించినం, గాలము వెఱ్ఱివెఱ్ఱి తలకాయలు వేయక మాఱువాన్నదా?

ఉ. సద్వేదుఁ గాంచియు ననాదరభావముఁ జూపి వారికే, సద్వేదులంతు రక్షులోకనాయకను గాలము దానమాఱునే
చివ్వకుఁ గాలుఁ ద్రవ్వెదరు చేసినతప్పను నొప్పుసేయఁగా, నెవ్వరయి కొండెయుక్తు లాలయింతురు కాలము నానమాఱునే?

క. కలికాల ధర్మమనుచును, దలచెఱుఁగున గర్హ్యకార్యనాతి నొనరింపఁ,
దల మగు ముగ్గురు నలువురు, కలిపుల గొప్పకులు పుట్టఁగాఁ జేయుదురో?

గీ. తోఁక లేని సర్కృతో సామ్య మిచ్చంచు, తొనఁగఁ జూతు రకట! కస్తురెల్లి
గుడిసె యెక్కినంతఁ గుంభినీశువు రాణి యాగునె? నోసటి బ్రాలవర్గమగునె?

వెంకటపతిరావు జల్లిసీమలో సంపన్నులగు నిడసనమెట్ల వారిచిన్నవాఁడు. రైలుబండి గోదావరిజిల్లాలో లేనప్పుడు రాజమహేంద్రవరములోఁ జదువు చాలించిన పిమ్మట వకీలు పరీక్షకిని స్టీమరుమీఁదఁ జెన్నపట్టణము తండ్రి పంపఁదలఁచెను. మీనాక్షి స్టీమరెక్కుటకై కాకినాడవచ్చి యక్కడ రెండుమూఁడు దినములకుఁ దగిన కాయలు, పండ్లు, మజ్జిగ, మంచినీరు పోసికొనుటకుఁ గళాయిగిన్నెలు కొని ప్రయాణసన్నాహము చేయుచుండఁగా వేంకటేశ్వరులునాయఁడను విద్యార్థి తోడు పడియెను.

రావు—నాయఁడుగారు! మూఁడవనాఁటికిఁగాని చేరలేము. ఈనాఁడిక్కడ భోజనముచేసి బైలుదేఱుదుము. ఎల్లుండిభోజనమున కక్కడఁ జేరుదుము. నడుమ నెక్కనాఁడు ఆమూఁకలో స్నానముచేయకుండ మైలతిండి తినలేము. పస్తుపడియుండుట మేలా? కాని కూడుదిని ప్రాయశ్చిత్తముచేసికొనుట మేలా?

నాయఁడు—నేను సముద్రప్రయాణములో నేమైనఁ దలత్రిప్పు వాంతులు కలిగెనా పుక్కిలించుటకుమాత్రము నీళ్లచెంబు తెచ్చుచున్నాఁడను. నే నేకాదశీవ్రతమే చేసెదను.

రావు—కాలము మాఱుచున్నదనిన దానియంతట నదిమాఱవలసినదేగాని కానికూళ్లు దిని మనము మార్చుచున్నామని యెట్లు చెప్పవచ్చును?

నాయ—"పథి శూద్రవ దాచరే" త్తని యాపద్ధర్మముగాఁ జూడవలయును.

రావు—శాస్త్రులు మీరే ముక్కు బిగించుకొని కూరుచుండు మనుచుండ నేనా? మానాయనగారిగొద్ద సబద్ధ మాడఁజాలను. నాలుకె బంగారుటీఁగతోఁ గాల్తు ననును.

నాయ—మాతండ్రిగారు మీతండ్రిగారి శిష్యులే.

రావు—అక్కడ రెండేండ్లు పట్టణవాసము. ఏమో విద్యకై యెంత!

నాయ—ఆవిద్యకై యెంతేఁగియు నూతిలోఁ దిగఁబడుట.

రావు—పోనిండు, ఏమి చదువు? వందలకొలఁది తండ్రి పంపుచుండఁగా నాయనకుఁ దృప్తిగాఁ జదివి తేఁజేన యెడల లాభ మున్నదిగాని. ఏమో! "పట్టణే పాద మాచార" మ్మనియెట్లుండునో! ఉభయభ్రష్టులము కాఁగూడదు.

నాయ—మీరు కుటుంబముతో బైలుదేఱరాదా, వంటపూటింట్లదరిద్రము వదలును.

రావు—స్థాయిపడినతర్వాత.

నాయ—మీరు పరీక్షయైనతర్వాత హైకోర్టులోనే పనిచేయవచ్చును.

రావు—చీకటుండగా మొదలు. ఇంకను స్టీమరెక్క లేదు. ఎప్పటిమాట యో:

నాయ—ఎంతసేపు? కన్నులు మూసికొనిన నింతలో వచ్చును. ముందు రైలుకూడ వేయుదురు,

రావు—చూచికొందముగాని, మీవలెనే నేనును దండుగవస్తువులేవియుం గొనను. ఈసారి ప్రయాణమెట్లుండునో చూచెదను. "శ్రీకృష్ణం" దగ్గఱను వెళ్లి యెక్కికొనుట యెక్కడనో, యెప్పుడు బైలుదేఱునో, హోటెలసనుకొంటిరో కూరుకొనబోవ యున్నాఁడు, విచారించి వచ్చెదను.

నాయ—మంచిపేరు; మనవారు భక్తి రసముట్టిపడ నీకట్టమునకు శ్రీకృష్ణమని పెట్టినారు. మాయూర నొకఁడు బాబూ "దొరలు తమమతముతోఁబాటు దేశములో నూనెకూడ, కిరస్తానీసునూనె దీపముల కింటింటఁ బ్రవేశపెట్టినా" రన్నాఁడు.

రావు—స్టీమరు మీనాక్షియఁట.

ఇట్లనుకొని కృత్యములన్నియు నెఱవేర్చుకొని యథాకాలమున యథాయోగ్యముగాఁ బొగయోడ యెక్కినారు. చెన్నపురిచేరినారు. రావుగారి తండ్రిగారు ముందుగా వ్రాసియుత్తరముచొప్పున నిదివఱకే పట్టనములో నివాసము కుదుర్చుకొని వకీలుగానున్న సుబ్బరావుగా రనుకొకరు సేవకు నెక్కని సముద్రపురేవునకుఁ బంపెను. వెంకటపతిరావును గనిపెట్టి బండిమీఁద నింటికి సేవకుఁడు తీసికొనివచ్చెను, రెండుమూఁడుదినములు సుబ్బరావుగా రుపచరించి న్యాయశాస్త్ర కళాశాలలోఁ బ్రవేశపెట్టిరి. బుద్ధిమంతుఁడు. ఏ విషయమైన గ్రంథమైనను "మంచి నీళ్లప్రాయము." ఒక బస యిల్లు కుదుర్చుకొని స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానములు తీర్చికొనుచు వేళకుఁ బూటకూళ్లయింట భుజించుచు కళాశాల కేగుచు రెండేండ్లు గడపినాఁడు. పరీక్షలైనవి. గెల్చినాఁడు. అప్పటికి బెజవాడ మీఁదుగాఁ జెన్నపురి కినుపదారిపడినది. సుబ్బరావు పంతులుగారి సహాయమున రావుకు హైకోర్టులో నొక యుద్యోగము దొరికినది. "రెండుసంవత్సరము లీపనిలో నుండుము. నీకు నచ్చకపోయినయెడల వకీలు పనిలోనికి దిగవచ్చును. క్రొత్త వ్యవహారములు తెలిసికొనుచుండు" మని సుబ్బరావుగారు వెంకటపతిరావునకు చేసిన యుపదేశము సమ్మతమై తండ్రిగారి యనుమతిపైఁ గొలువు చేయుచుండెను. బెజవాడనుండియుఁ బడవలమీఁదను, అక్కడ నుండి రైలుమీఁదను వెంకటపతిరావు భార్యను సీతను తండ్రిగారు తీసికొనివచ్చి దింపెట్టి కొన్నిదినము లక్కడనుండి వెళ్లిరి. విద్యార్థిదశ గడచి, రావుగా రుద్యోగియై సినూఁబాపురాలోఁ బక్కను గలుగుచున్న క్రొత్త వానివాసనకై ముక్కు మూసికొని జట్కాబండిలో కోర్టుకు వెళ్లుచుండిరి. కొన్ని నెలలనాఁటికి పదిగింటలకు భోజనముచేసి వెళ్లి మరల సాయంకాలమునకు వచ్చి మంచినీరయినను గొనక పనిచేయుచుండుటచే శరీరము శుష్కించినది. వైద్యునకుఁ జూపించెను. "భోజనములో వ్యత్యాసము కలిగినది. మధ్యాహ్నము ఫలాహారము చేయుచుండుము. పట్టనములలో సహజమయిన వేఁడికిఁ దోడు మనుష్యుల వేడి యొక్కటి యెక్కుడు. ఏదియైన నాహారము పుచ్చుకొనవలయు"నని డాక్టరుగారు చెప్పిరి.

రావు—నాకలవాటులేదు. ఆచారము కుదరదు. కోర్టులో నందఱిలోను దినలేను.

వైద్యు—ఔషధప్రాయముగా నంగీకరింపవలయును.

రావు—మానాయనగారు వినినఁ గోపగింతురు. వాస్తవముగ, నాకే మనస్కరింపదు.

వైద్యు—నేనొకటి చెప్పెదను. రెండు చిన్న పెసరట్టులు కాగితములోఁ జుట్టఁబెట్టుకొనిపోయి, యొంటిగంట వేళఁ గొళాయిదగ్గఱ నెవ్వరును జూడకుండ నోటిలో వేసికొని యిన్నినీళ్లు త్రాగుచుండుఁడు. దీనిలోఁ దప్పులేదు. శరీరమును గాపాడుకొనవలయును.

రావు—చిల్లరతిండి నాకుఁ బడదు. తడిగుడ్డ కట్టుకొని తినుటకుఁ జాలినంతకాలము లేదు. అయినను, జేబులోఁ బెట్టుకొనివెళ్లిన దానికి మడియేమి?

వైద్యు—ఏదో, చూడవలయును. నామందువలననే గుణమీయదు. మీరుకూడఁ గొంత—

రావు—సరే చూచెదను. పెసరట్టులో నంటులేదు. ఎంగిలికాదు.

వైద్య—కొన్నినాళ్లు సరిపుచ్చుకొనుడు. మనస్సమాధానము ముఖ్యము.

ఇంటికివచ్చి వేంకటపతిరావుగారు తలగట్టి పంచుకొన్నారు. "ఏమ్మరా!" యని దీర్ఘ విచారముచేసినారు. భార్య చెప్పినమాటలపైఁ గోర్టు సమీపములో నిల్లుమారిఁ బోయెను. దినమునకు రెండు పెసరట్లు చేసికొని యున్న చోటనే యుండుటకంటె నీ క్రొత్తయిల్లు లెక్క-యెక్కు-డుగా నగపడెను. కోర్టు సమీపమున భోజనశాల లెక్కు-వ. ఒకప్పుడు తండ్రిగారు క్రిందటినెలకంటె నత్తిమాస మాసమున నేల వ్యయ మెక్కు-వగానైనదని యడుగుదురేమోయని భయము. దీని నన్నిటిని విచారించి రహస్యముగాఁ గోర్టులో నట్టుముక్క- "ఫలహారము"నకే యొకంబడియెను. ఒక్క- యట్టు పెరుగుతోపుడు తినుట కూడ మంచిదని భార్య చెప్పెను. అప్పుడప్పుడు తాను వంట చేసికొనవలసివచ్చినపుడు స్వయంపాకముతోపాటు పెసర నిప్పటి చేసికొనలేక కోర్టు దగ్గఱి నయ్యరు హోటలులోఁ గొన మొదలుపెట్టెను. కొన్నినాళ్లకు భార్య కేల శ్రమ పెట్టవలయును. బ్రాహ్మణుఁడే చేసి యమ్ముచున్నాఁడని అయ్యరుగారి యుంపుడుకత్తె లేక పనికత్తె యిచ్చిన పింకి రొట్టెలకే సమ్మతించెను. జందెములు వేసికొన్న పిల్లల చేతఁ జేయించి అయ్యరుగా రంగడిమీఁదఁ గూర్చుండి యమ్మువానినే కొనఁ జొచ్చెను. తండ్రిగారు నూఱు రూపాయలు జీతమైనదని విని స్వర్గస్థులైరి. అప్పటికిఁ బెద్ద పెద్దల సహవాస మబ్బినది. సభలలోనికి వెళ్లవలసివచ్చినది. పరిగవాటుగ సంఘు ఫలాహారములు- తోఁటపండులు- శీతకాలములో రాత్రి తడిగుడ్డకట్టుకొనలేక పట్టుపంచె చుట్టఁబెట్టుకొనుట- అరటియాకులు ప్రియముగా నున్నపుడు, పగలు పరాకునఁ బనివానిచేఁ దెప్పించుట మఱచినపుడు, పెండికంచములో- కొంచెము తలనొప్పి వచ్చిననాఁడు చొక్కాయ చేతులుమీఁది కెగఁదోసికొని- రామారావుగారి స్నేహ మబ్బినప్పటినుండి- తండ్రిగారి మరణము- గొప్పయుద్యోగము- అయ్యరుల సహవాసము- దొరగారి దర్శనముచేయుటకు బంగ్లాకువెళ్లినపుడు సచేల స్నానమెందుకు? కోర్టులోఁ బ్రక్క-బెంచి మీఁది సాహెబుగారిని ముట్టుకొనిన బట్టలే కావా? భోజనమువేళ స్నానము తప్పదుగదా! చలిదికంటె నుఱుగాయ, బట్టలకంటె యజ్ఞోపవీతమునకుఁ బెట్టుట యేల? నిత్యము సాయంకాలము శివాలేశ్వరుని గుడిలో లెంపలు వేసికొన్నఁ జాలును. సర్వ ప్రాయశ్చిత్తము. ఇట్టిని కొంతకాల మాలోచనలు జరిగినవి. మన యీ యనాచారశరీరము దేవుని, దేవునిగుడిని మైలపఱచునని రాత్రి పదిగంటల వఱకు దీపముకిందఁ గచ్చేరి కాగితములు చూచుకొనుట మొదలిడెను. వేడిలో వేడి యింటికి వచ్చినది మొదలు భోజనము వఱకుఁ గాగితములు చూచుకొనకున్న భోజన మైన తర్వాత బద్ధకమఁట——"సాహెబు! నన్ను మునిస్వామి దులిపినాఁడు గాని, నిన్న రాత్రి నుప్పటి దులిపి నట్టులేదు. నిద్ర పట్టలేదు. దానికిఁ దోడు తాయి కాఁగులో నెల్లి సింపుగాఁ బోయలేదు- చెమటపట్టినది. పెసరట్లకంటె దీనింగు బిస్కట్టులు బలమని జోన్సుగారు చెప్పి యొకటిచ్చినారు; రుచిగానున్నది. రేపటినుండి పెసరట్లుమానెదను." అని యట్లు చేయసాగెను. రుచియెట్లున్నను జేబులో బిస్కట్టులవలెఁ బెసరట్లు పెట్టుకొనరాదట. పదిసంవత్సరముల నాఁటి కట్టి వేదాంతము పూర్ణముగా ముదిరినది. ఉద్యోగము బడాయించి రెండువందలు జీతమైనది. అమ్మగారి కిరుగు పొరుగు వారల స్నేహముచే బీచి షికారునకు బండి కొనుమని కోరికొన బుద్ధిపుట్టెను. కోరినంతనె, తన కూఁతురు ముచ్చటలకని తాను సాయంకాలముల వాహ్యాళి. తర్వాత సముద్రము నెక్కునకు నిత్యమును షికారులకుఁ బంతులుగారి హృదయమున నుత్సాహాంకురము పొడమెను. మెట్టుపై మెట్టు. పట్టనాచారములు కావలసినన్ని యలవడినవి. కట్టుబట్టతోఁ గొళాయియొద్ద స్నానమంజలకు నసహ్యముపుట్టి స్నానములకుఁ గదికట్టించుమని యింటి యజమానికి జాబు వ్రాసి కట్టించుకొనిరి. బూట్సులు, నైటుక్యాపులు, కోట్లు, ఫ్రాయ్యి యలుకు కొనఁ జంపిగుడ్డ-బూట్సు తుడిచి కొనుటకుఁ గంతగుడ్డ- కలవు. కాఫీ వడియగట్టుటకు జేబురుమాళ్లు కొఱతలేదు. నూలుగుడ్డ మందునకులేదు. ఆచారము సన్నగిల్లు నప్పటికి సంధ్యావందనమునకు సమయముకూడ దొరకుటలేదు.

వైదిక బ్రాహ్మణులతో మాటలాడుటకు-తండ్రి తద్దినము తిథియొకటి రెండుదినములు ముందుగాఁ దెలిసికొనుటకు-తీరుబడి కనఁబడుటలేదు. వారి పంచాంగములో తండ్రి గారి తిథి వచ్చు నెలకాగితము లుండనేయుండవు- వైంపరు వంద్యోఁడు. కూఁతునకుఁ బెండ్లి యీడువచ్చినది. బ్రహ్మ దేవునివలె నొక్కసారి నాల్గుదిక్కులు వెదకెను. ఈసమయమునకు శాఖాభేదము పాటిపోయినది. ఏదియెట్లు పోయినను-మఱిచి పోవుదమని యెంత కష్టపడినను సంధె ముక్క చిన్నతనములో నేర్చికొనినది గనుక, పంతులు గారు సంధెవార్చినను మానినను పక్కా మొక్కలకాఁగి తలకెక్క విడువలేదు. దులిపి దులిపి విడిచినాఁడు-నిర్లక్ష్యము చేసినాఁడు. తర్వాత "నేను సంధ్యావందనము చేయనినాఁడు దొరగారు నాపైఁ గోపగింపలేదు. తిన్న యన్నము రాత్రి బాగుగా జీర్ణమైనది. మడికట్టుకొనక తినినపుడుగూడ నెలనెలకు జీతము ముట్టుచునే యున్నది." అని రావుగా రుపన్యాసములు మొదలు పెట్టిరి.

"కొన్ని నాళ్ళలో రంగూను డిస్ట్రిక్టు మునసబుగా వేయించుకొందును. ఈలోపునఁగుమారికి పెండ్లి చేయుట మంచిది. స్మార్తైననుసరియే, నియోగియేయని నియమము లేదుగాని వైదికులు, నియోగప్రభువులని- నకారగుళ్ళని విరసముగాఁ జూచుచున్నారు. అట్టి బ్రహ్మిగాళ్ళకు బలి గ్రద్దలకు నే నెట్లు బిడ్డనిచ్చెదను. నిజముగా నాకు నియోగపు సీటులేదు. చదివిన వైదికికి ఛాందసమును లేదు. నేను దొరటోపీ పెట్టుచున్నానని దుఃఖపడు వీపు మీఁద నెన్ని కల్పింపలేరు." అని వృత్తాంతపత్రికలలో విద్యార్థులకై వెదకసాగెను. ఏ బ్రాహ్మణ బాలుఁడు బి. ఏ. ప్యాసయినాఁడో యని మార్కులు లెక్కవేయుట, పిల్లకునచ్చవలెను, తల్లి చూచుకొనవలయునని యెవ్వరినో యొక విద్యార్థిని రాత్రిపూఁటఁ దమయింటికిఁ దీసికొని వచ్చుచుండుటచే రాత్రిభోజనము గురుత్వము చూపెను. తన మనస్సునకుఁ దగినవాఁ డన్యశాఖవాఁడున్నను నియోగులపిల్ల వానినే చూడుఁడని భార్య నిక్కచ్చి చేయుటచే నీవే చూచికొమ్మని యామె కాభారము వదలి పెట్టెను. నియోగుల పిల్లవాఁడు బి. ఏ. కాకపోయినను సరియే మేమే చదువు చెప్పించెదమని యమ్మగారే శ్రద్ధపట్టినది. బీచికి సాయంకాలము బసచేయుచు వంట బ్రాహ్మణుని ఫలహార మక్కడికే తెచ్చున ట్లాజ్ఞయిచ్చెను.

ఎల్లమిల్లివారు ... జిల్లాలోనున్న నియోగులలో సతిసైన్యకులు, సంపన్నులు. సోమయాజులను నెల్లిమిల్లి వారి చిన్నవాఁడు క్రొత్తగాఁ జెన్నపట్టణము బి. ఏ. చదువుటకు వచ్చెను. నెలమైనది. ఏదివచ్చినను సోమయాజి కద్భుతముగాఁ గనఁబడు చుండెను. తంబుశెట్టివీధిలోఁ గాపురమున్న సోమయాజులు స్నేహితుని మూలమునఁ బంతులుగారి భార్యకుఁ దెలియ వచ్చెను. రాజమహేంద్రవరము స్నేహితుఁడొకఁడు సోమయాజి గుణవంతుఁడు బ్రహ్మచారి యని రావుగారి కింటికెంబడితోఁ గూడ జాబు వ్రాసెను. కొందఱు మధ్యవర్తులు సోమయాజిని సర్. రామస్వామి మొదలియారుగారి సత్రములోనికిఁ దీసికొని వచ్చిరి. రావుగారు, సతీమణియు మాస్టరువలె నచ్చి చూచిరి. నచ్చినది, మఱునాఁడు సోమయాజులుతండ్రి గారి కుత్తరమువ్రాసిరి. ముహూర్త నిశ్చయము చేసిరి. పెండ్లికందఱును వచ్చిరి. పెండ్లి జరగుచున్నది. తక్కినవన్న సలెందుకు? కన్యాధారవేళ. రాత్రి దీపముచాటున-పగలు నిద్రబద్ధకము-చూడవచ్చిన యిరుగు పొరుగు మగవాండ్రు- బంధువులు-వీరిలో నెవ్వరిని జూచుటకు సోమయాజులు సిగ్గుచే నొక రీతిగా మొదటినాఁడుండెను. రెండవనాఁడు మనస్సులో నేదో యాలోచన పుట్టినది. తెగలేదు. పసుపు నలుగులు, బంతులాటలు జరుగుచున్నవి. వియ్యపు మర్యాదలలో లోపము లేదు. సదస్య మాత్రము బాగుగా జరుగలేదు. నాలుగవనాఁటికిఁ బెండ్లికొడుకున కూహా కుదురకతలనొప్పి పట్టుకొన్నది. శరీరములో జబ్బేమియు లేదు. నాఁటిరాత్రి యూరేగింపునకు నేను రాలేనని చెప్పెను. ఎన్నియో రూపాయలు పెట్టి కట్టించిన విమానము వ్యర్థమైనది. స్నేహితులు, తండ్రి, అన్నగారు బుజ్జగించిరి. బంధుగులు బతిమాలిరి. వైద్యుఁడు చేయిచూచి కొంచెము బద్ధకముగా నున్నదిగాని జబ్బులేదని చెప్పెను. నాగవల్లి స్నానము చేయుమనిన నేను స్నానముచేయలేనని స్పష్టముగాఁ జెప్పెను. ఏమియుఁ దోఁప దనునేగాని కారణము

చెప్పెను. మామగారు నవ్వి, "అత్తయ్యగారు! ఏమిటి? మీకు కింత విచారము? కాసులు హారమ్ము భూషణముగా చెవుల చేసి పోయినది. తెలుగింటిగాని మొదలు నా సొమ్ము మీకానా. సమయమునకు రాలేదని నాకే చిక్కుముగా నున్నది." అని మెల్లగ నోదార్చెను. "అమ్మా! నే నట్టివాడను గాను. నా కోరికంతే లేదు. మీ కిట్లు తోచిన దానికి. మీరీ కించ మనస్సునుండి తొలగించుకొనవలెను. నాకు మరింత తోచదు. కొంచెము తల దిమ్ముగానున్నది. నే నొకటియు నోవని మామగారితో, నాయన ప్రస్తావనకు దగినట్లుగానే కొంత సెలవుగొని, గొంతెత్తుకొని మాటల సమాధానము చెప్పెను.

అత్తగారు ప్రక్కను సోమయాజి యొక్కను బెట్టుకొని వానికి వినఁబడునట్టులు, "మాకేమి మూఁడనున్నదో తెలియదు. పెండ్లిలోనే రోగిమా! చేతిలో నేమియు లేదని వైద్యుఁడు చెప్పెను. ఇంగ్లీషు చదువుకొను కుఱ్ఱవాండ్ర, వింతరోగములు. ఇంతకు మాకుఱ్ఱదాని యదృష్ట మెట్లున్నదో? అదేమి పాపమో? యెక్కడ నెవ్వరును లేదుగద! నన్నుఁ జూడఁగానే సిగ్గుపడి తలవాంచి యూరకుండును. నాకుఁ గొడుకుతో సమానుఁడు. "అమ్మా! నీవు వెళ్ళి సీతమ్మనితో నాగవల్లి నాలుగుగడియలు నెట్లయిన జరపించుమని బతిమాలి సెలవు దీయవలయును. ఈ నాలుగు గడియలు పదిమందికి సంతోషముగానుండు"మని చెప్పెను. పెండ్లితిండి, నిద్ర లేకపోవుట, పొగలోఁ గూర్చుండుట, అన్నియు సమకూరినవి. నెత్తిన చమురుపెట్టి స్నానము చేయించితిమా కొంత తలనొప్పి యుడుఁగ వచ్చునని లేచివచ్చునట్లు చేయు" మని కోరుచుండెను.

అక్కకు సమాధానము చెప్పెఁడు. అత్తగారి మాటలు వినఁబడుచున్నంతసేపు మసిపోవుచున్నది. మీరు వెళ్లి మీపనిచూడుఁడు. నేనుగుదురుపెట్టి లేపెదనని సంజ్ఞచేసి యక్క తమ్మునియొద్దికి వచ్చి ప్రక్కలోఁ గూర్చుండి- "తమ్ముఁడు! నీ కింత పెంకితనము కూడదు." అని 'యుత్తరజందెములు' యజ్ఞోపవీతములలో నుండి చిక్కువాపుచు "మాకు సిగ్గుగానున్నది. అమ్మలక్కలు నవ్వుచు ముచ్చటలు నచ్చటలు లేవని మమ్మ వెక్కిరించుచు న్నారు. నాన్న విచారించుచున్నాఁడు. అమ్మ, రాత్రి నీవారు మని సంకల్పించి తిండిలేనిక కన్నీరు పెట్టుకొనుచున్నది. పెండ్లిలో సుఖమున్నా. నీవట్లు వాదట్లు. నీకిష్ట ముకానున్న నాకీసంబంధము వలదని మొదటనే సెలవియ్యఁ గూడదా? ఆవిషయము కాదంటివా లోకము లేమో చెప్పను. చెప్పుట కిష్టము లేనిచో మాటలాడక స్నానమునకు లేచిరమ్ము. పెండ్లిపీట వేసినారు. పాటలు పాడుటకు, పెండ్లికూతురుని చెలికత్తెలు వచ్చియున్నారు. ఒక్కగంటలో నాగవల్లి కావలెనని పురోహితునితోఁ జెప్పెదను. మధ్యాహ్నము నియుక్తము. అన్నియును భోజనములకు ముందే ముగించి స్నానములు చేసి భోజనములు చేయుదమని మామగారు చెప్పుచున్నారు. నాగవల్లి పెట్టుచున్నారు. నేను రాఁగూడదు, నీవు లేచి పెండ్లిపీటమీఁద గూర్చుండుము. గంభీరముగాఁ బదిమందికి నిబ్బంది లేకుండ జరగనిమ్ము. తర్వాత నీవు- నీయత్తగారు- మామగారు. మీయిష్టము. మీబావ యీమైలు లోవచ్చెదరు. ఆయన నెఱుఁగుదువుగదా! ఇంగ్లీషుదొరలని, పెద్దపట్టనము వారియల్లుఁడని, వేళాకోళములు చేయుదురు." అని చేయిపట్టుకొని లేవఁదీసెను. 'ఉఁ, నాగవల్లినిష్ఠురము నాకేల" యని సోమయాజి లేచెను. "మానాయన మానాయన"యనితల్లి వచ్చి చేయి ముద్దుపెట్టుకొనెను. అత్తగారు, 'వదినా! తలమీఁద నూనె చక్కఁగా నినుకునట్లుగా రాసి దబ్బున నీళ్లుపోసి తీసికొనిరండు-" రంగనాయకీ! భవానీ! "పాట్లుగ త్వరగా ఆహారం ఆగట్టుం-" ఇప్పుడు పాటలు పద్యములు వద్దు. తర్వాతచూచుకొందము. కోడలా! పిండికోతులుచేసి పెండ్లికొడుకుఁ బసుపుఁగొమ్ములు కట్టించుము. శివరాత్రి! నీవు రావద్దు. నేను చేయించెదను." అని టక్కుటక్కున నాలుగుమాటలాడి యావలకుఁ జనియెను. రాత్రిగా రెవ్వరిని మాటలాడవద్దని సంజ్ఞచేసి తన పనిమీఁద నుండెను.

నాగవల్లి జరిగినది. భోజనములైనది. సోమయాజి పండుకొనియెనుగాని నిద్ర పట్టలేదు. మనస్సుపద్నాల్గు భువనములు తిరిగివచ్చినదికాని, అత్తగారి నిదివరకెక్కడనో చూచినట్లు జ్ఞాపకము. అంతలో నేదియో సందేహము.

తంతివిలాసము "లక్ను" — టెలిఫోను నెం. 760

మద్రాసు — తపాలపెట్టె నెం 20

లక్ష్మీ రత్తన్సు లిమిటెడ్

316, తంబుశెట్టివీధి, మద్రాసు.

1. పినాక్ పెంకులు కంపెనివారు తయారుచేయు కళ్లికోటపెంకులు, కళ్లికోట దళవరుస రాళ్లు, అనేక రంగులతో చేయు అపూర్వమైన సీమెంటు దళవరుసరాళ్లు, అనేకవిధములైన చిత్రపు పనులు గల దళవరుసరాళ్లు, చలువరాళ్లు, పళపళయని ప్రకాశించురాళ్లు.

2. సీసపు తెలుపు, తుత్తినాగపు తెలుపు, శుద్ధమైన తెలుపు, చాక్లెటు, ఆకుపచ్చ మొదలయిన రంగులు నూనెతో నూరినవియును, పొడరుగను, వీటికి నూనె వార్నిషు, బ్రష్, మైనములు, మెరుగుసామానులు మొదలైనవి.

3. వసారాటాపు, కిటికీల టాపు, గదులు వీటికి గోడవారె నమర్చదగిన తగరపు రేకులు, అనగా విభాగములు వగైరాలకు ఉపయోగమైన అస్బెస్టాస్ సీమెంటుషీట్లు;

4. కళ్యాణ కూటములు, పడకగదులు, బంగాళాలలో వాసాలను మరుగుపరుచునటువంటియు, కంటికి సొగసుగా నుండునట్టియు అనేకవిధములైన స్టీలు తగరముల సీలింగులు.

5. కట్టడములకు కావలసిన స్టీలుగిరిల్సు, పట్టీలు, కమ్మీలు, చేతిపిడులు గల కీలు సామానులు.

6. స్నానపుగదిలో చలువరాతితో తయారుచేయబడిన తొట్లు, పింగాణితొట్లు, చేతులు కడుగుకొనుతొట్లు, మరుగుదొడ్డికి కావలసిన తొట్లు వగైరాలు.

7. జలదారులకు, తూములకు, కావలసిన గొట్టములు

8. పలువిధముల పూలతొట్లు

9. చిత్రపుపనులతో తయారు చేయబడిన రాళ్లతుంట్లు.

10. సరసమయిన ధర గల సీమెంటు.

ఇంకను అనేకవిధముల కట్టడముల సామానులు సప్లయిచేయుదుము.

వాణీముద్రాక్షరశాల, బెజవాడ:

స్థాపితము 1893

ఆంధ్రదేశమున ప్రసిద్ధిజెందిన ముద్రాక్షరశాల.

ఇచ్చట

గ్రంథములు	లెటరు పేపర్లు	రంగుల బొమ్మలు	వెండిజవాహరీ	నాజూకైన
హుండీలు	లెడ్జర్లు	రబ్బరుస్టాంపులు	పాత్రములు	నగిషీపనులు
శుభలేఖలు	క్యాషుబుక్కులు	సీళ్లు	గడియారములు	చెక్కబడును.
కుడ్యపత్రములు	క్యాటలాగులు	మొహర్లు	ఉంగరములు	
కవర్లు, కార్డులు	ఫోటోబొమ్మలు	బంగారము	చేతికర్రలుమీద	

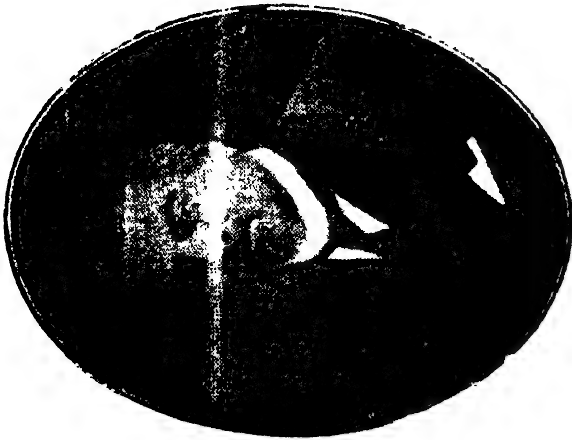
సరసమైనధరలకు - నాణ్యమైనసరకు

Vani Press, Bezwada.

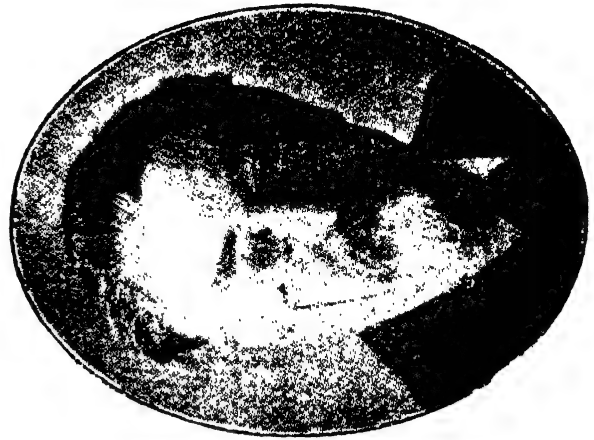
For All Kinds of Paper Write to:
Bezwada, Stationery Mart,

బెజవాడ స్టేషనరీ మార్టులో అన్నిరకముల కాగితములు, స్టేషనరీ వస్తువులు దొరకును.

Sir D. M. Dalal, Indian High Commissioner

Mr. Sydney Webb

Lt. Colonel Viscount Goschen,
The New Governor of Madras

The Late Lenin, President, Russian Republic

కీర్తి శేషులగు లెనినుగారు, రష్యా నాయకుడు

The Late Mrs. Macdonald

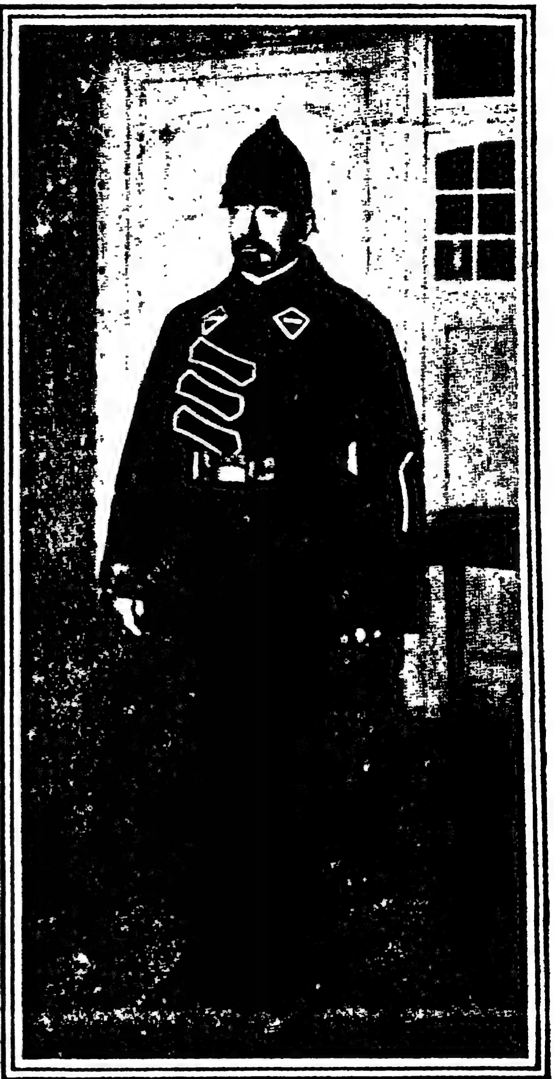
గతించిన మాక్డనాల్డు సతి

Madam and Mastapha Kemal Pasha

ముస్తఫా కెమల్ పాషా, సతీమణి

Chicherin, as a Russian General

చిచరిన్ రష్యా జనరల్

ఆంధ్రనైషధసారము

శ్రీనాథమహాకవిచే రచింపబడిన శృంగారనైషధము ననుసరించి మనోహరముగా శైలియందు వచనరూపమున వ్రాయబడియున్నది. ప్రతివారును ముఖ్యముగా చదివి యానందింపదగిన గ్రంథరాజము. వెల రు. 0-12-0.

సుగుణమణి

అద్భుతమగు నవల. సంభాషణవిధానము మిగుల రమణీయము. త్వరపడుడు. వెల రు. 0-8-0

పాండురంగమాహాత్మ్యము

తెనాలి రామలింగకవిచే రచింపబడిన పాండురంగ మాహాత్మ్యమునందలి ముఖ్యకథాభాగము ననుసరించి వచనరూపమున వ్రాయబడినది. వెల రు. 0-12-0.

మూడుగ్రంథముల వెల రు 1-8-0.

అత్తలూరి సూర్యనారాయణ

ఈపూరు. (గుంటూరుజిల్లా)

Cures Deafness

Does not improve the sense of hearing temporarily as do Electrophones, Ear Drums etc., but really *cures* the disease permanently. The Secret of Actina's success is that it removes the cause of the disease and that is where itd ffers from all other treatments.

The principal cause of deafness is Catarrha inflammation of the throat and middle ear, and until this is removed the hearing cannot be restored. The powerful vapours emanating from Actina, inhaled through nostrils and the mouth, and applied to the eyes, course through the delicate nerves and blood vessels, removing Congestion, stimulating and invigorating and restoring the organs to their normal healthy activity.

Actina is the surest, simplest and most natural cure for Deafness, and is just as effective in other Catarrhal diseases; such as Eye troubles, Hay Fever; Asthma; Bronchitis- Headache; Sore Throat; Influenza, etc. Costing only Rs 20 (plus postage, etc.) this wonderful instrument should find a place in every home. Booklet Entitled ' Wilson's Treatise on Disease,' containing useful health advice and full particulars. Post free on request. Write to-day to

Actina (A. P. A.) Bureau in the East,
P. O. Batala (India).

శ్రీయుత పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారి

మొదటిభాగము 2-0-0 | మూడవభాగము 1-8-0
రెండవభాగము 2-0-0 | నాల్గవభాగము 1-12-0

ఇది యొక యపూర్వమైన గ్రంథరాజము. కథ గాదు. కల్పనముగాదు. ప్రబంధ మంతకన్న గాదు. పురాణేతిహాససంబంధ మసలే గాదు. చిత్రమగు గ్రంథము. చదువుడు! చదివి యానందింపుడు!! తెలుగుభాషలో నిదివఱ కెన్నడు పుట్టిగ్రంథము చూచి యెఱుుగము. జంఘాలశాస్త్రి, కాలాచార్యులు, బొఱ్ఱయ్యసెట్టి, వాణీదాసుడు, సాక్షి అను నైదుగురుసంఘము. ఈసంఘముచే చర్చింపబడు విషయములు బహుచమత్కారముగ నుండును. మొదటినుండి చివరవఱకును కడుపు చెక్కలగునట్లు నవ్వు వచ్చుచుండును. ప్రయాణము చేయునప్పుడు—ఏవి యుండ దోచకుండు నప్పుడు—అనేకవిషయములు దెలిసికొనగోరునప్పుడు—బాలురకు, యువతులకు, వృద్ధులకు, స్త్రీలకు చదువుట కింపగు గ్రంథమింతకన్న తెలుగులో లేదు. ఒకమాఱు చదివినవా రీగ్రంథము విడువలేరు. మనోహరమును ప్రౌఢగంభీరమునగు శైలి కుదురుచ్చుకొనుట విద్యార్థుల కింతకన్న నుపయోగకరమగు గ్రంథము లేదు. జంఘాలశాస్త్రి యుపన్యాసధోరణి, కాలాచార్యుల రచనానైపుణి, వాణీదాసుబంధుర ప్రబంధరచనాశక్తి, సాక్షి విషయనివేదనావైఖరి. అభిప్రాయసమంజసత చదువదగినవి. ప్రతి యాంధ్రుడును, ప్రతిఆంధ్రాభ్యుదయుడును ఈ గ్రంథము చదువదగినది. ఒకయెడ సంభాషణచాతుర్యము—ఇంకొకయెడ పాత్రవిలసనవైఖరి—మరియొకయెడ అపూర్వవర్ణనాగాంభీర్యము - చదువరుల కెంతయో సంతోష మొసంగును.

వలయువారు:—

పానుగంటి రాజారావు, పిఠాపురము
గోదావరిజిల్లా అని వ్రాయవలెను.

శ్రీపదవ్యాధి నివారిణి

బోదకాళ్లకు అమోఘమైన మందు!!

డబ్బి 1-కి రూ 5

ఒకసీసా వాడిన నివారణ యగును!!!

లోకములో అనేకులు బోదకాళ్లవలన బాధపడుచుండుటచే బహు వ్యయ ప్రయాసల కోర్చి తన జీవితకాలమంతయు దీనికొఱకు ధారపోసిన ఒకసిద్ధునివలన యింతకాలమునకీమందు కనుగొనబడినది. అనేకులకు వాడి చూచిన పిమ్మట దీనిని లోకమునకు వెల్లడి చేయుచున్నాము. ఎంతకాలమునుంచి తీవ్ర బాధ ననుభవించు వారికైనను మూడుమండలము లీమందు సేవించిన, ఆవ్యాధి మొదలంట కుదిరి కాళ్లు యెప్పటివలె నుండుటయేగాక మరల నీవ్యాధియెప్పటికిని పుట్టదు. అనేకయోగ్యతాపత్రికలు గలవు. ఒకకాలుగాని, రెండుకాళ్లుగాని, యీవ్యాధికి గురియై యెంతకాలమునుంచి బాధపడుచుండువారికైనను గ్యారంటీగా బాగుచేయబడును. వివరములను తెలియగోరువారు గాని, మందు కావలసినవారు గాని, యీ క్రిందిచిరునామాకు వ్రాయవలయును.

రసము గంధకాదులు చేరియుండలేదు.

కే. యల్. యన్. సోమయాజులు,

రాజమండ్రి.

బరుల కెవ్వరికిం దెల్పఁడు. తిరుచ్చెట్టిపీఠని తన బసనుండి బోఁవలఁ చెనుగాని పెండ్లివారి యంతకములు కాలేదు. తలిదండ్రు లింటనే యున్నారు. ఇట్టిసంగతి తెలిసికొని స్నేహితులు వచ్చి" స్నేహితులవారు, వెంకవారిని యత్తవారిని బాధించువారిని యనుచున్నారు. ధైర్యముగా నలుగురితోఁ గలిసికొని యుండు"మని బోధించిరి. సిద్ధమైన యతఁడట్లే యుండెను. మనుగుడుపులలో నొకనాఁటి సాయంకాలమున గుఱ్ఱపుబండ్లమీఁద బెండ్లివారిని సముద్రపుటొడ్డునకుఁ దీసుకొనిపోఁదలంచిరి. (సోమయాజి, వెంకటేశ్వరులు, అత్తమామలు నొకబండిలో సోమయాజి తోబుట్టువులు, కొడుకులు, అల్లుఁడు మొదలైనవారు రెండవ మూడుబండ్లలోఁ గూర్చుండెదరు.) సోమయాజికిఁ దండ్రి పువ్వులు ముడిచి నాఁడుపట్టించిన క్రొత్త పట్టుకోటు దొడిగి యత్తమామయుచుల క్రొత్త పంచెలు కట్టించిరి. వెంకటేశ్వరులు దొరలపిల్లవలె పట్టుగౌను బ్రాహ్మణులపిల్లవలె బంగారునగలు రత్నముల చొక్కట్లు - అద్వైతభావముగా నుండెను. రామారావుగారు పంట్లము, కోటు, సాయంకాలపుటోపి ధరించి, సాహెబ్ దొరగారైరి. ఆయనభార్య కొత్తయట్టు పట్టుచీర, దానికిఁ దగిన అవికె, యాభరణములతో స్వచ్ఛ బ్రాహ్మణ గృహిణి వని రుజువుచేయుచుండెను. కొందరలో బల్లమీఁదఁ బెట్టియల్లునకచ్చుట మఱచిపోయిన సరిగకుళ్లాయి నొకచేత ఫలాహారముల పెట్టె నొకచేతఁ బట్టుకొని వంటబ్రాహ్మణుఁడునచ్చి పెట్టె నమ్మగారి కాలుదగ్గఱఁ బెట్టి కుళ్లాయిని సోమయాజి కిచ్చెను. బండ్లు నడిచినవి. పెద్దయినుపవంతెన యొద్ద బండ్లు నిలచినవి. ఒక్కొక్కరిని దింపి వేంకటపతి రావుపంతులుగారు వియ్యమువారికిఁ జిత్రములు చూపి చెప్పుచు వారాకోయుమ్మపువంతెనతలమున రాజహంసివలెఁ బ్రక్కను గృహిణి నడచుచుండ నందఱును వెంటఁగొని నడయాడుచుండెను.

సోమయాజితలంపుల కపుడు మరల సమయము వచ్చినది. ఆలోచనకు దిగినాఁడు. ముఖము వికసింపఁ దొడఁగినది. 'ఆఁ! దొరకినది.' రెండవగోడవలో మరల మఱతునేమో యని గట్టిగ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొని, "సరిసరి" యని తనలోఁ దాను సమాధానపడి సాయంకాలమున నత్తమామలతో, నందఱ సమయముఁ దప్పించుకొనుచు, దానికిఁగ సంతోషముకు నేమియో చిన్నపూవు వార్తలు చెప్పుచుండెను. ఇంతయుయ్యె నేమియుఁ గోపముకగదా సర్వసాధారణముగా నందఱును సాయంకాలము బీచికి షికారుపోయెదరు. పెండ్లివారింటనెల్లను సోమయాజి యనినిగూర్చిన సంతోషానంద మయినది. సోమయాజి మనస్సులో నుద్భవించిన సందేహమంతయు మా యిసుకతిన్నెలలో లీనమై పోయినది గదా! కొంతసేపుండి దీపములు వెలిఁగించుచున్నపుడు బండ్లెక్కించి రావుగారు రెండవమారు క్రొత్తవీధులు త్రిప్పి తీసికొని పెండ్లయినని తెచ్చిన ఫలాహారము లుపయోగముచేయించి మెల్లఁగా నందఱును సంతోషముతో గృహమునకుఁ దెచ్చిరి.

ఇన్ని యవస్థలకుఁ జాల్పడిన సోమయాజి హృదయ మిప్పటికి మీ కెవ్వరికిఁగాని తెలిసినదా! తెలియ లేదను కొందును.

సోమయాజి క్రొత్తగాఁ బట్నపురమువచ్చిన 7-8 నాళ్లలో నొకనాఁడు స్నేహితులతో బీచికి వచ్చెను. అతనికదియే ప్రథమము. ఏదిచూచినను వింతగా నుండెను. అన్నివింతలకంటె పింక్-యొకదొరగారి చేయిపట్టుకొని యొక్క బ్రాహ్మణస్త్రీ సైకతప్రదేశమున విహరించుట. అద్భుతమునకు మేరలేకపోయెను. ప్రతిదినము సాయంకాలములయం దక్కడ జరగువినోదములు చెలికాండ్రు చెప్పఁగా మఱింత యద్భుతము కలిగెను. పెండ్లిలోఁ - దనయత్తగారి నిదివఱకెక్కడనో చూచినట్లు లోలోన నాడుచున్నది. ఎక్కడఁ జూచినాఁడో! యెట్లు చూచినాఁడో! మాత్రము తలంపునకు రాలేదు. ఆలోచన యెక్కువైన కొలఁది "నీమె యానాఁడు దొరగారి చేయిపట్టుకొని యిసుక తిన్నెలలో విహరించిన యామె" యని పొడకట్టి యభిమానము ముంచుకొని వచ్చినది. "ఇట్టియామెకూఁతురా నాకుభార్య" యని దుఃఖము కలిగెను. అందఱకు నిబ్బంది కలిగెను. బుద్ధిమంతుఁడు-ఊహ కుదరని సగముసగము కొందరమాటల నితరుల నేమని యడుగును? గుట్టు బైటఁ బెట్టలేదు. ఈనాఁడు బీచిషికారులో

మామగారు దొరవేషము. అత్తగారు బ్రాహ్మణ వనిత - వీరిద్దఱిసమావేశము చూడఁగనే వెనుకటి సంశయమునకు సమాధానము తనలోఁ దనకే కలిగి యానందము పుట్టినది. కలికాలముగదా! కాలమునకుఁ దగిన వెఱ్ఱివేషముగదా యిది. ఉచితవేషము లేకపోవుట యెన్ని యిక్కట్టులకు మూలము కాఁబోయినదోగదా! యని చక్కఁగాఁ జర్చించుకొనియెను. త్వరపడి తనకుఁ గలుగు సందేహముల వాస్తవము కనుఁగొనకుండ నెల్లవారికిఁ దెల్పి యపకీర్తి పాలగువా రీదినములలోఁ గొంద ఱుందురుగదా! తొందరపడఁగూడదని ధనవంతుల యల్లుఁడగుటకంటెఁ జక్కని చుక్క యిల్లాలైనదను దానికంటె నెక్కువయానందముం బొందెను. ఇందునుగూర్చియే పెద్దలు

గీ. తగినవేషంబుఁ దనుతాన పొగడుకొనమి
నొచ్చియును గీడు వలుకమి యిచ్చి వగవ
కునికిఁ దనకెంత ....
..............................నడవడి యొప్పఁజేయు.

అని నుడివినారుగాని దాని నెందో మహాసముద్రమువంటి చేటభారతములోఁ బడవైచిరి. నాకుఁ బద్యము పూర్తిగా రాలేదు. అన్నింటికి క్షమింపుఁడు.

నాయఁడుగా రేమైనారని యడిగెదరా! ఆయన యొక్కడిచిత్రము లన్నియుఁ గనిపెట్టుచు నింటికి వ్రాసిన యుత్తరములు గలవు. దానిలో వారి సంగతి వచ్చును. చూచుకొందము.

అన్యాపదేశము

మక్కపాటి వేంకటరత్నము గారు

భ్రమరీ! నీకాశ్రయంబును బ్రణయనిభృత
మమృతనిధియగు పుష్పరాజమును విడిచి
తనువు బడలంగఁ బ్రబలనై దాఘవేళ
నొంటి నెచ్చోటఁ గేగుచు నుంటి విపుడు.

గీ. భృంగమా! మధు వానెడివేడ్క నీవు
మదిమదిని నన్ను గదియఁ గోరెదవు గాని
పిదప నా కగుచేటు నెమ్మదిఁ దలంచి
గుణము గ్రహియించి నను జాలిఁ గన విదేల?

గీ. హా! లతాపుత్రి! పుష్పిణివైననిదు
ప్రాయమును విలసనము నేలపాలు గాఁగఁ
బ్రాపు నెడఁబాపి నిను గీడుపఱచి నట్టి
యదయుఁడగుసృష్టికర్త నేమనఁగలాఁడ!

గీ. నవనవవిలాససంపదల్ నవసిపోవు
మధువు చెడిపోవు బుష్పముల్ మాసిపోవు
గాని మామకమానసాకర్షణంబు
రమ్యవల్లీ! త్వదీయసౌరభము చెడదు.

గీ. ప్రణయమాధుర్య రసకదంబములు నసఁగి
స్నిగ్ధసుకుమారగతి వికసించి దెసల
సరళసౌరభములు వెదఁ జల్లుచుండు
రమ్యసుమమంజరుల నేల రాల్చు నోర!
కాలపవమానుఁ డదియేమి కారణంబొ?

పెద్దనార్యుని యుదంతము

మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి గారు

ప్రబంధకవులలో గరిష్ఠుఁడని పేర్కొనఁబడు నితఁడు విశేష ప్రతిభాశాలులై వన్నెకెక్కిన యాంధ్ర మహాకవులలో నొకఁడు. శ్రీకృష్ణదేవరాయని మనంబాకర్షించిన విద్వత్కవిరత్నములలో నితఁడొకఁడు. తొల్లి సరసప్రబంధకర్తల పరిగణనావసరంబున రాయల యాస్థానములోని యష్టదిగ్గజములని భాషాభిమానుల ప్రోగడ్తగాంచిన కవిగ్రామణులలో నితఁడొకఁడు. పెక్కేల? పెక్కుబాసల నేర్చియుఁ ద్రిలింగభాషాసుధారసాస్వాదనమున నానందపరవశుఁడై "దేశభాషలందుఁ దెలుఁగు లెస్స" యనిన కర్ణాట భూకాంతుఁడగు నాంధ్రభోజునిచే "ఆంధ్రకవితాపితామహ!" యని పిలువఁబడి సరివారిలో మెప్పువడసిన కవిశిరోమణి యితఁ డొక్కఁడే. అట్టి యీ కవితల్లజుఁడు తన జీవితకాలమంతయు నొక్కమనుచరిత్రమునకే వెచ్చపెట్టక యెన్నో కృతులు వ్రాసియుండు ననుట కల్లగాదు. కాని వానిలో నెల్ల నొక్క హరికథాసారము మాత్రము నామమాత్రమున నానందపెట్టుచున్నది. తక్కిన వానిపేరయిన వినరాకపోవుట యాంధ్రదేశము దుర్దశయే కాని వేఱుగాదు. ఇతఁడు తనపోషక ప్రభుని చిత్తవృత్తి ననుసరించి పెక్కుసమయంబుల లెక్కకు మీఱిన చాటుకృతులు సమయసందర్భోచితంబులు స్వభావమధురంబులుగాఁ జెప్పి యాతని మెప్పించుచు వచ్చెనఁట. వానిలోఁగూడ వాడుకలోనున్న యేవో రెండుమూఁడు దక్కఁ దక్కినవి లెక్కకు రాకపోవుటయు భాషయొక్క భాగ్యహీనతయే యనవచ్చును. ఎవరిభావము కవితాప్రతిమకు జీవమో యెవరిభాషణము భాషాంగనకు భూషణమో యెవరివ్రాత లోకంబునకుఁ జేయూఁతయో యట్టి వారిపలుకులకలిమియే వాగ్దేవికిఁ గలిమి. దానిలేమియే లేమిగదా? మృతప్రాయుఁడగు నీతని జీవకవిత్వము కొంత నిర్జీవమగుట చిత్రముగాని యహంకారదూరుఁడగు నీతని చరిత్రమును దెలుప మనుచరిత్రము దోడ్పడకపోవుట చిత్రము గాదు.

వాస్తవ మరయఁ దొల్లిటివారిచరిత్ర మనఁగా వారికులగోత్ర జననీజనకాదుల నామములును వారి దినచర్యయును గాదు. ఇఁక నేమనఁ జదువరుల కానందమునో విచారమునో శాంతినో శౌర్యమునో యుహామునో పరమునో బోధించుచు హృదయంబు గరగించునట్టివారి జీవితకాలములోని ఘనకార్యములే లోకారాధ్యము లగునట్టివారి యుత్తమచర్యలపుడు గాదిపుడుగా దెప్పుడైనను మఱచినను మఱపునకు రాక వ్రాయకున్నను వ్రాతలై వినకున్నను వీనులవిందై శాశ్వతము లగు ననుట నిక్కము. అట్టివారుగానిచో వారి చరిత్రములు పెద్దభారతమంత గ్రంథములయినను లోకము వానినిఁ దలక్రిందిదిండ్లుగానైనఁ జేయనొల్లదు. కావునఁ బెద్దనార్యుని నిజోదంతము పూర్తిగాఁ దెలియలేదని వగవఁబనిలేదు. ఆతనియానచ్చరిత్రమునకు నతని యాంధ్రకవితామహబిరుదుమే చాలునని సంతసించి లభ్యమగు సంతలో నతనిచరితము దెలిసికొందము.

వంశనివాసాదులు

పెద్దనార్యుఁడు నందవరవంశమున జన్మించినవాఁడు. ఇందుల కితనిగద్యములోని "నందవర పురవంశోత్తంస" యనెడు విశేషణమే ప్రమాణము. దేశమునుబట్టి వెలనాటివారు వేగినాటివారని వచ్చినట్లే వీరికి గ్రామమునుబట్టి నందవరమువారని వ్యవహారముగలిగినది. ఈనందవరము "కర్నూలుజిల్లా నంద్యాలతాలూకా బనగానపల్లి జమీను"లోనున్నది. ఈగ్రామమును దీనింబట్టివచ్చిన పై వంశమునుగూర్చి చౌడేశ్వరీవిలాసమనునొక ప్రాచీనద్విపదకావ్యము సవిస్తరముగాఁ దెలుపుచున్నది. చౌడేశ్వరీవిలాసము లేక చాముండావిలాస మనుపేర నెవరో యతిప్రాచీను లొకసంస్కృతగ్రంథమును రచియించినట్లును దానిని, కోట నారాయణకవి తెలిఁగించినట్లును దానివలననే తెలియుచున్నది. దేవీమహిమను తెలుపు నందలికథ యిపుడు విశ్వాసపాత్రము గాకపోయినను బ్రకృతాంశమగు నందవరవంశమును గూర్చి తెలిసికొనుట కదియే యాధారమగుటచే దానినుండి సంగ్రహించి యించుక వ్రాసెదను.

పాండవవంశ వివర్ధనుండగు జనమేజయుని పుత్రపౌత్రపరంపరలో నుత్తుంగభుజుఁడను రాజొకఁడుండెను.

అతనికి నందుఁడు లేక నందనుఁ డను నొక పుత్రుఁ డుండెను. ఈనందునిగూర్చి లోకంబున నొకచాటుశ్లోకము విదితమై రమ్యమైన యొకచిన్నకథను దెలుపుచున్నది. చదువరుల కింపుగా నుండును గావున దాని నిం దుదాహరించెదను.

ఉత్తుంగభుజుఁడు పుత్రవతియగు తనధర్మపత్ని యెడ ననాదరముఁ జూపి వేశ్యాలంపటుఁడై యుండెనఁట. అట్లు కొంతకాలము చనినంత నొకవణిజుఁ డమూల్యమయిన రత్నహారమును విక్రయింపఁ దెచ్చి దానిని రాజాంతఃపురంబునకుఁ బంపెనఁట. దానింగని యారాణి మక్కువపడియు రాజు కొనియీయఁడని యెఱిఁగి తన యొద్ద సొక్కము లేమికి వగచి యక్కఱలేదని త్రిప్పి వేయుచున్నంత నామె ప్రియదాసి "అమ్మా! అమ్మ వచ్చినవస్తు వేదయిన నెంత వెలయిచ్చియైనను నిలుపుట రాజకులంబున నాచారము. అట్టిచో మనసునకు నచ్చిన మణిహారము నూరక పోఁగొట్టుకొన నగునా? చేత సొమ్ము లేకున్నచోఁ గ్రయధనమున కొకయేఁడు గడువు పెట్టి యావర్తకుని మరల రమ్మనవచ్చును. ఇంతలో దేశకాలస్థితినిబట్టి యావణిజుఁడైనఁ జావవచ్చును. లేదా? రాజుగారిభోగము దినిపోవచ్చును. కాదా? రాజుగారే పోవచ్చును. దానఁ జేసి మననందుఁడు రాజు గావచ్చును" అని సమ్మతిపఱచి యారత్నాలసరము గొనిపించె నఁట. పైయర్థము గర్భితముగా నున్న శ్లోక మిది.

"ఉత్తుంగభుజనాశో వా, దేశకాల గతోఽపి వా
వేశ్యావణిగ్వినాశో వా, నందో రాజా భవిష్యతి"

ఈనందుఁడు తనపేరఁ బరఁగిన పూర్వోక్తనందవరము రాజధానిగా దేశము నేలుచు నొకతఱి, దైవయోగంబున సారెసారెకు గంగాస్నాన మొనరించి వెంటనే తిరిగివచ్చునట్టి శక్తి నొసంగు మంత్రరాజము నొకయతి యుపదేశింప నతం డొకసూర్యోపరాగదివసంబున భార్యాసహితుఁడై కాసి కేగి జాహ్నవీమజ్జనాదికం బాచరించి కాలకర్మవశంబున నమ్మంత్రము బలహీనము గాఁగా విచారించుచు నత్తఱుణమునఁ జాముండికాపూజ లొనర్చివచ్చు కాశీనివాసులు నాశ్వలాయనసూత్రులు శ్రీవత్సాది త్రయోదశగోత్రులు వేదశాస్త్ర పురాణాదివేత్తలు నగు నేనూఱుగురు బ్రాహ్మణులఁ గాంచి ప్రాంజలియై వారికిఁ దనదశ విన్నవింప, వారు మరల నట్టి మంత్ర ముపదేశించిరి. అందుల కతఁడు సంతసించి మణికర్ణికాఘట్టమునఁ దనరాజధానియగు నందవరమును శాశ్వతాగ్రహారముగా ధారాపూర్వకముగా వారికి [1] దానము చేసి తనపురంబున కరుదెంచెను. అంతఁ గొంత కాలంబునకుఁ గాశిలోఁ గఱవు సంభవింప నయ్యైదు వందలయిండ్ల వైదికులును దమకు ధారాదత్తమయిన నందవరమునకు వచ్చి నందరాజును సందర్శించి పూర్వదానవృత్తాంత మెఱింగించిన నతఁడు దెలిసియుఁ దెలియని యట్లు నటించి "మీకిచ్చినదానమునకు సాక్షిని జూపెదరేని యిప్పుడు నందవరము మీకు విడిచిపెట్టెద" నని బదులు చెప్పెను. అందుల కావిప్రులు కుపితులై వెంటనే కాశికివచ్చి చాముండికిం గొనియాడి, యనుగ్రహించి బ్రాహ్మణీరూపమును దాల్చిన యామెను నందవరమునకుఁ దోడ్తెచ్చిరి. రాజును భయభక్తివినయంబులు ముప్పిరిగొన నిలువెడలి యెదురువచ్చి పురంబు వెలుపల నున్న యద్దేవి చరణకమలంబుల కెఱఁగి నీదర్శనలాభంబున కిట్లు పన్నితి నని విన్నవించి మన్నింప సన్నుతులొనర్చి యాక్షణంబ వారికి నందవర మిచ్చి సకుటుంబముగా వారాణసికిఁ బోయి యందు నివసించె. అంత దేవియుఁ బదుమూఁడుగోత్రంబుల ధరామరులకును దగినకీర్తిని వృత్తులు పంచియిచ్చె. వారును జౌడేశ్వరిని గులదేవతఁగా, నారాధించుచు నంతటినుండి నందవైదికు లనఁబరఁగిరి. వారే క్రమముగ నందవరికులు నందవరీకులు నని వ్యవహరింపఁబడుచున్నారు. పైనివ్రాసిన యంశంబులకును వీరు నందవైదికులే కాక నందవరికనియోగులు గారనుటకును నాంధ్రచౌడేశ్వరీవిలాసమునుండి కొన్నిపంక్తు లిం దుదాహరించెదను.

"ఈరీతి వృత్తులు నేనూఱు సేసె,
వారిజోద్భవ వంశవార్ధిచంద్రులకుఁ
గాశికావల్లిఁ గడనుంచి యపుడు,
వాసికెక్కిరి [3] నందవైదికులనఁగ
ఆవేళ నొకవిప్రుఁ డార్వేలకులుఁడు
దుగ్గనప్పయ వచ్చి తోడనే నిలిచి
అంబవెంబడి మీరు నరుదెంచునపుడు

(1) ఈదానమును దెలుపు సంస్కృత చౌడేశ్వరీ విలాసములోని శ్లోకము "విలంబినామాంకిత భవ్యవత్సరే సూర్యోపరాగే మణికర్ణికాయామ్, మహీసురేభ్య శ్శుభ మగ్రహారం నందో దదౌ నందవరం మహీశః" (2) ఈగ్రంథము 1891 లో బళ్లారి న్యూట్రల్ ప్రెస్సులో ముద్రింపబడెను. (3) ఈపద మీగ్రంథమునఁ బెక్కుమాఱులు ప్రయోగింపబడినది.

వెంబడి వచ్చితి వేదాఢ్యులార!
నా లోకవృత్తిచ్చి నన్నాదరించి
మీ కులంబునఁ గల్ప మేరతో నుందు"
నని యాతఁ డీరీతి నాడువాక్యములు
విని యంతటను జూచి విప్రు లిట్లనిరి
మానక నిన్నిట్లు మాకులంబునను
గలపము గావునఁ గాఁపలసినది
పొలమైన ధనమైనఁ బొందుగాఁ గొనుము,
మలపడఁ గులమున మఱిచేరనీము."

నందవరమును నందవైదికులను గూర్చి పైనివ్రాసినవిషయము ధరణిమధ్యారాయ కవిప్రణీతమగు నందవైదిక చరిత్రమునఁగూడ గానవచ్చుచున్నది. విషయ మొక్కటియే కావున గ్రంథవిస్తరభీతిచే నందలిపద్యము లిం దుదాహరింపనైతిని. ఈనందవరికులు కాలక్రమమున నత్యభివృద్ధికి వచ్చి జీవనోపాధులు చాలక కర్నూలు మండలమందే కాక, అనంతపురము, బళ్లారి, కడపమండలములలోఁగూడ విశేషముగా వ్యాపించి వేదాధ్యయనాది కర్మనిరతులు గాక జీవయాత్రకై లౌకికవృత్తి నవలంబించి యార్వేలవారికంటె హెచ్చుగా గ్రామాధికారపదముల నాక్రమించుచు వచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. ఈమండలములలో నిప్పటికిఁగూడ నియోగివైదికభేదము వాడుకలో లేకపోవుటచేతను, ఆకాలములో నెల్లెడల గ్రామకరణములుగా నున్నయార్వేలవారు దమనామంబుల తుద నమాత్యపదము గలిపికొనుట చూచుటచేతను గ్రామకరణముల కిది బిరుదనామమని తలంచి కాఁబోలు నందవైదికులుగూడఁ గొంద ఱాకాలంబున నమాత్యపదముపయోగించికొనినట్లు కనఁబడుచున్నది. ఇందులకు మనుచరిత్రగద్యములోఁ గానవచ్చు చొక్కయామాత్య శబ్దమే నిదర్శనము. దీనింజూచి భ్రమసి కొందఱు "పెద్దనార్యుఁడు నందవరీకనియోగిబ్రాహ్మణుఁడు అని వ్రాసిరి. కాని పైనివ్రాసిన నందవైదికచరిత్రమును బట్టి యావ్రాఁత నిరాధారమని తోఁచకపోదు. ఇదియుంగాక పెద్దన దాన శాసనములలో నెల్ల నతనితండ్రిపేరు చొక్కరాజనియే యుండుటచే లేఖకు లెవరో మనుచరిత్ర గద్యములో నాతనినామమున కమాత్యపదము దగిల్చిరని యూహింపవలసివచ్చుచున్నది. అట్లుగాక, పెద్దనయే వ్రాసియుండునని యూహించుట సరియైనదే యైనను, తనతండ్రి గ్రామకరణముగుటచే నతఁ డట్లువ్రాసియుండును.

కాని, యమాత్యపదము నియోగిత్వమున కాధారమనియుఁ దాము నియోగులమనియుఁ దెలిపికొనుటకుఁ బెద్దన యుపయోగింపలేదని విశ్వసింపవచ్చును. ఈవిషయముంగూర్చి యనంతపురమండలములోని నందవరికులను గొందఱ నడుగఁగా, వారు "మాపూర్వులు చిరకాలముగా లౌకికవృత్తి నవలంబించి జీవించుచు వచ్చుటచే మేము లౌకికులమని మాలోఁ గొందఱు చెప్పెదరుగాని తొలుత మేము నందవైదికులమే మాదేశములో నార్వేలవారికి మాత్రమే కాక మాకు నియోగులనెడి వ్యవహారమున్నఁడును లే" దని చెప్పిరి. ఇఁక దీనింగూర్చి వ్రాయనేల?

పెద్దనార్యుని జన్మస్థానముఁగూర్చి సరియైన యాధారమేదియుఁ గానరాదు. "బళ్లారిప్రాంతమందలిదూపాడుపరగణాలోని దోరాలగ్రామ మీతని జన్మస్థలమని కవుల చరిత్రయు, 'దూపాటిసీమలోని ద్రోణాదుల' యీతని వాసగ్రామ మని శివిజీతమును దెల్పుచున్నవి. కాని యీరెండునుగూడ సరిగా లేవు. "దూపాడు" జాగీరుగా నున్నది. కాని 'పరగణా, సీమ' యనెడిపేరున లేదు. ఇది కర్నూలుమండలములో మార్కాపురముతాలూకాలో నిది కాని బళ్లారిప్రాంతమందలిది గాదు. ఈదూపాడు జాగీరులో దోరణాల యనుగ్రామము గలదుగాని 'దోరాల, ద్రోణాదుల' యనుగ్రామములు గానరావు. దీనంగూర్చి 'కర్నూలు మాన్యువలు' అను గ్రంథ మిట్లు చెప్పుచున్నది.

"ప్రతాపరుద్రీయకృతి నాయకుఁడగు వీరప్రతాపరుద్రమహాదేవరాజు శ్రీశైలయాత్రకై వచ్చి యక్కడినుండి స్వదేశనిరీక్షణకుతూహలమునఁ దూర్పుగా బయలు వెడలి కంబముమీఁదుగా వచ్చి గింజికోట దర్శించి పదపడి కొచ్చెర్లకోటకు విచ్చేసి తత్ప్రాంతమందలి యడవిని ఛేదింపఁజేయ, నందు 'దూపాడు' అనెడి చిన్నపల్లె యొకటి గానవచ్చె ప్రతాపరుద్రుఁడు దాని నొకపెద్ద గ్రామముగా నొనర్చి యందుఁ జుట్టుపట్టుల నున్నకొన్ని గ్రామములను జేర్చి దూపాడుజాగీ రనుపేరు పెట్టి దానిననుమకొండనివాసియగు శ్రీనాథరాజునకు నొసంగెను.

(1) నందవరము గ్రామకరణము వెంకటసుబ్బయ్యగారుగూడ దమగ్రామములో నున్న శాసనాదులంబట్టి కూడ 'నందవరీకులు వేదాది విద్యలు నేర్చినవారు. వైదికులు. వీరు యుధిష్ఠిరశకము ౨౦౧౨ లో నందవరాగ్రహారమునకు వచ్చిరి.' అని, 29-9-1917 నాకొక జాబువ్రాసిరి.

అదియిపుడు కర్నూలుజిల్లా మార్కాపురముతాలూకాలో నున్నది.

ఈదూపాడుజాగీరులోని 'దోరణాల'గ్రామమువన కవి మొదటినివాసగ్రామము. పెద్దనార్యుఁ డాశ్వలాయన సూత్రుఁడు. ఋగ్శాఖీయుఁడు. వాసిష్ఠగోత్రుఁడు. ఈతని తండ్రి చొక్కరాజు. ఇతఁడు తనగోత్రము వ్రాసికొనక పోవుటచేతను, ఇపుడున్న కొందఱల్లసానివారు శ్రీవత్స గోత్రులగుటచేతను, పెద్దనార్యునిది శ్రీవత్సగోత్రమని భ్రాంతిగలుగవచ్చునుగాని యితఁడు వ్రాయించినకరాచి సీమలోని యన్నూరుశాసనమునుబట్టి యితఁడు వాసిష్ఠగోత్రుఁ డగునట్లు తెలియుచున్నది.

తక్కిన యీకవివృత్తాంతమును, కృతివిమర్శనమును కవులచరిత్రమువలన దెలియుచున్నవి గావున వాని నిందుఁ దెలుపఁ బనిలేదు. కాని యొక్కయంశమును గూర్చి మాత్రము తెలుపవలసియున్నది.

«అచటఁ బుట్టిన చిగురుకొమ్మైనఁ జేవ.»

అనుపద్యమందలి చిగురుశబ్దమునకు వ్యాఖ్యాతలు గూడఁ బ్రమాదవశంబున నేదేదో యర్థము వ్రాసిరి. దత్త మండలములలో "చిగురుచెట్టు" అనియొకచెట్టు గలదు. దానికిఁ జేవగలుగుట దుర్లభము. అది వంటకట్టెలకు మాత్రమే తఱచుగా నాదేశమున నుపయోగింపఁబడును. పెద్దన యామండలములోనివాఁ డగుటచే దీనిని మనసులో నుంచుకొని యాపురమునఁ బుట్టినచిగురుచెట్టు కొమ్మగూడఁ జేవగలిగియుండు ననెడిభావమును దెలుపుటకై చిగురుకొమ్మ యని ప్రయోగించెను ఇపు డచ్చటివారు దానిని సిగిరిచెట్టని వాడుదురు. ఇంక నిట్టి ప్రయోగములు కొన్ని గలవు. వానిని మఱియొకప్పుడు వివరింతును.

నే ననంతపురములో నున్నపుడు పెద్దనార్యునిపై వృత్తాంతము వినియున్నాను. విన్నసంగతి ప్రకటింపక పోనేల యని యిపుడు ప్రకటించితిని. మఱియు నిప్పటి కొందఱు నన్నయార్యుఁడు నియోగి యనిసాధించుటకై ప్రయత్నించుచున్నట్లుగాఁ బెద్దనార్యుఁడు వైదికుఁడని సాధించుటకై యిది వ్రాసినదిగాదు. నా కిట్టిభేద మిసుమంతయు లేదు. అట్లు సాధించుటవలన నాకుగాని యితరులకుఁగాని కలుగులాభము లేదు. క్రొత్తసంగతి. కొంచెము చిత్రముగానున్నదిగదా యని ప్రకటించితిని. ఇదే నా మనవి.

(1) 'అల్లసాని పెద్దన్నగారు దోరణాలకాపురస్థులు' అని దోరణాలగ్రామకరణము పల్లంపు నరసయ్యగారు 28-9-1917 తేదీని నాకొకజాబు వ్రాసిరి. దానిని పెద్ద ఆర్వీడుగ్రామములోని వెంకటకృష్ణయ్యగారు కలపఱచిరి. (2) శాసనము 633, బి. 1915. ఎపిగ్రాఫికల్ రిపోర్టు, 1916, మదరాసులో నున్నది.

తామరతైలము

రాజా రాణి గల చక్కని డబ్బీ 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు   అమృతాంజనం డిపో,   నెం. 109, ఫ్రేరిరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబయి

తిక్కన సోమయాజి స్తుతి

పొన్నలూరి సూర్యనారాయణశర్మ గారు

నరులెల్లన్ నుతియింత్రు తిక్కనకవీంద్రా! నిన్నిలన్ "నాన్యృషిః
కురుతే కావ్య" మటంచు; సత్యమది; నీకుం గల్గె మార్గంబు
స్వర్గరసాధోభువనంబులందుఁ; బరివారించి యెన్న సంపిందు స్థా
వరముల్ జంగమముల్; త్వదీయమగు నైశ్వర్యంబు సామాన్యమే?

శా. సర్గంబుల్ ప్రళయంబు లెన్ని చనినన్ శాంతిం బ్రసాదంబు నీ
మార్గంబుల్ గను శాశ్వతంబు లయి నైర్మల్యంబుతో నొప్పెడున్
దుర్గంబుల్ సరసుల్ వనుల్ సమువు లెంతున్ బ్రాఁబులుం గల్గి నీ
సర్గంబుల్ ప్రళయంబులం జెడవు విశ్వాతీతవిజ్ఞానికా! ౨

సీ. అంతరిక్షమునఁ గాఢాంధకారముతోడ
నీలమేఘంబులు నిల్చియుండఁ
దరనుండి కొలువకు తెలువవేసములట్లు
సౌదామినులు మింట సౌరుసేయఁ
బ్రబలవీచెడు సమీరణతరంగములందు
నాసార మంపందు సలమికొనఁగఁ
బోసలతోఁ బరులతోఁ బుషియంతయు సమ
స్థితినున్నయట్లుగాఁ జెలువు మెఱయ
సహను నక్షిసారికలును హంతకులఁ బుగము
నహలునుండియుఁ బురికిని నహనునుండి
చోటులను నిన్నుఁ గానఁగా నేరరనిన
నినిగూఢత నెంత వర్ణింతు సుకవి! ౩

సీ. గిరిశృఙ్గములనుండి పవమిడు సలయోఘ
లీలాగమంబు లాలింతు వీవు;
అంబుజమునకోశంబులందు డాఁగిన భృఙ్గ
సంతానగాన మాలింతు వీవు;
కాననంబుల నానాక శ్రేణి యొనరించు
వింతగహాస్య మాలింతు వీవు;
అంతఃపురమునందు యౌవనవతులకుల
సల్లాపములెల్ల నాలింతు వీవు;
వేయుపల్కు లిఁకేల? యీవిశ్వమందు
నీదు చెవిఁ జేరనట్టిది లేదు సుమ్ము;
సకలలోకంబులందలి సకలవిషయ
సంతతులు నీ శ్రవణకుహరాంతికములు. ౪

సీ. స్థావరజఙ్గమాత్మకవిశ్వమును లోన
వెలి జూడఁగల్గు నీవీక్షణములు;
చూచ్చి కి మదకిని జోరరాని వసిమంబుఁ
బరిసర్పితములు నీపహితలములు;
సకలలోకములకుఁ జైతన్య మొదవించి
విలసింపఁజేయు నీ పలుకుగములు
సవనసంబులయందు సనసనవీకులఁ
బనరింపఁగుంపు నీభావగతులు;
పలికె కవిచంద్ర! విలాససంభవనీయ!
నీగుణాలు వర్ణింప నేర్పుగలఁడ?
నీదుకావ్యామృతాబ్ధిలో నానుపమాన
మొహమున మున్గి తేలెడిబుధులకల్ల. ౫

సీ. భర్గజటాజూటపరినిర్గళద్గాంగ
ఝురముతోఁ దులఁదూఁగు సరసధార
వాణీకరాగ్రల వ్యారూఢవీణాని
నాదంబుఁ బురుడించు నవ్యగీతి
యమృతపారావారహారి సారాంధింగి
భంగశీకరపాకభవ్యసుఖము
కలికివిన్నల యపాఙ్గప్రసారములట్లు
లలితమోహనరచనల బెడంగు
నీదుకావ్యంబుఁ బఠియింప నిశ్చయముగ
నలయు నెవ్వానికైన నెవ్వాళికైన
నీలనఁగాదె కవితయు నిల్చియుండె;
నవరససరోజమూంస సత్కవివతంస! ౬

వ. ప్రకృతికి జీవితంబునకు బంధమునై నెడు జీవితంబునన్
వికృతియొకింత గల్గినను వీక్షపఁజేయక దానితోడనే
ప్రకృతిని మార్చుచుండెడవు భావము సర్వము సర్వవేళలన్
సుకముగ నుండునట్లిదురు సూచుచునుండెదు సత్కవీశ్వరా! ౭

వ. కులికదుసట్లు, తాపమునఁ గుంపనముండెదునట్లు, భీతిగేఁ
దలఁకెడునట్లు, మోహమునఁ దారొక్కనునట్లు, హిమానిఁగంపనం
బులఁజనినట్లు, నిర్వికృతిపూర్ణత నొప్పనయట్లు దోఁచు నీ
విలసితనవ్యకావ్యములు వేడుకమైఁ బఠియించుచుండఁగన్. ౮

మ. కవిగాయెపుట్టుటయబ్ర; మందు బుధుఁడై కావ్యం బొనర్పంగ వింత విశేషంబగు; నందునన్ సకలహృద్యస్థేమ చాతుర్యతా
వివిధత్వంబునఁ గైతసెప్ప టరుదౌ విశ్వంభరన్; గోవిద
స్తవనీయోన్నతకావ్య! నిన్నుఁ బురుడించంజాల రెవ్వారలున్. ౯

ఆత్మిక శక్తులు

ఆర్య సుఖదేవ వర్మ గారు

గీ. తాను వసియింపఁ బ్రేమతో దైవమిడిన, మందిరమ్మగు దేహమ్మునందు నుండు
యంత్రముల గూర్చి యెఱుఁగని యజ్ఞుఁడెట్లు, కడుసుఖమ్ముగ వసియింపఁగలఁడు మనస.

మన కెన్ని శక్తులుగలవు? వాని నెల్ల వికాసమునకు దేవవచ్చును? అను నీ విషయముల మానవుఁడే విచారింపఁగలఁడు కావున నీ మానవజన్మ మన్నిఁటి కంటె నుత్తమోత్తమము. గనుక నెవఁడు తన దైనిక జీవనక్రమమును బట్టి తనశక్తుల వికాసమును, క్షీణతయుఁ గనుఁగొనఁజాలఁడో, యట్టివాఁడు తన యోగ్యత నెంత మాత్ర మభివృద్ధిపఱచుకొనఁ జాలఁడనుట నిర్వివాదాంశము. వర్తకుఁడు తనవ్యాపార వ్యవహారములకు సంబంధించు లెక్కలను ప్రతిదినము జూడక, లాభమును సంపాదించు నుపాయముల నన్వేషింపకుండునో, యట్టివాఁడు దివాలా దీయుటకుఁ జాలకాలము పట్టదనుట నిక్కముగదా. ఏరాజు తనరాజ్యము నుత్తమ మార్గమున శాసింపక, తన చతురంగ బలమును వృద్ధిపఱచు నుపాయముల వెదుకఁడో, అట్టివానిశక్తి క్షీణించి రాజ్యము చెల్లాచెదరై పోవుననుట నిర్వివాదాంశము. ఈవిషయమే ప్రతివ్యక్తికిఁ గూడఁ నన్వయించుచున్నది. కాఁబట్టి, ప్రతిమనుష్యుఁడు తనసమస్త శక్తులనిశ్చిత జ్ఞానమును, వికాస మార్గమును పోషక శక్తులను, ఘాతకశక్తులను, ఇంద్రియములను స్వాధీనపఱచు కొను సాధనాంతరములను ముఖ్యముగా దెలిసి కొనవలసియున్నది.

వీనిని విచారించుటకుఁ బూర్వము మన శక్తుల స్వరూప విజ్ఞానమును దెలిసికొను టత్యంతావశ్యకము. మనలోపల రెండు విధములైన శక్తులుగలవు. వానిలో మొదటిది- ఆత్మికశక్తి. రెండవది _ ప్రాకృతిక శక్తి. ఈ యాత్మిక శక్తి ప్రాకృతిక శక్తితోఁ జేరి తన ప్రభావమును వెల్లడిచేయుచుండును. ప్రతియవయవమున జరుగవలసిన కార్యముల నెల్ల జేయుచున్న మన యాత్మికశక్తి కెంత పరిమాణము గలదో, విచారింపవలసియున్నది. సామాన్య దృష్టితో వివేచన చేసితిమేని మన శక్తి కడు నల్పమనియు, దీర్ఘముగ నాలోచించితిమేని ఆశక్తియే యపారమై యున్నదని విస్పష్టమగుచుండును. ఉదాహరణమున కొక గోధుమగింజను పరీక్షింతము. దీనిలో నిమిడి యుండు శక్తిని బరిశీలింపుఁడు. ఈ గోధుమగింజను యోగ్యమైన భూమిలోనాటి, యుత్తమమైన యెరువును వేసి, కావలసినంత నీరును భద్రముగ రక్షించితిమేని, యొకసంవత్సరములోపల నా విత్తనము వలన రమారమి 200 విత్తనములను బడయఁగలము. ఈ రెండు వందల విత్తనములను మరల వెదజల్లితిమేని, యొక్కొక్క దానికి రెండువందల విత్తనముల చొప్పున పండగలవు. ఇవ్విధముగ నేడెనిమిది సంవత్సరములు చేసితిమేని, కోటాన కోటి విత్తనములు సమకూరగలవు.

పాఠకులారా! చూచితిరా! ఒకగోధుమగింజలో నెంతటి యపారమైన శక్తిగలదు. ఈ శక్తి యొక్కొక్కబీజమందు విద్యమానమైయున్నది. ఒకబీజమందొక వృక్షమును మాత్ర ముద్భవించు శక్తియేగాక యనేక వృక్షములను బుట్టించునట్టి యపారమైన శక్తిగలదు. ఒక్కొక్క బిజమందెంతటి శక్తి నింపబడి యున్నదో, యూహింప శక్యమా? ఎవని యగాధమగు శక్తిసామర్థ్యముచే నీబీజముత్పన్నమై యున్నదో, అట్టివాని శక్తిసామర్థ్యము లెంతయగాధములై యున్నవో, యూహింప మఱింత దుస్సాధ్యముగదా! ఇఁక మన బీజరూపమగు వీర్యమును గురించి యాలోచింతము. ఒకవీర్యపు బిందువుచే మానవశరీర మేర్పడుచున్నది. ఇంతటి గొప్ప శక్తి యావీర్యపు బిందువునందు గలదుగదా. ఎవరు స్థిరవీర్యులో, ఋతుగాములో, అట్టిదంపతులకు సంతానము తప్పక లభించును. తద్విరుద్ధముగ ప్రవర్తించువారి వీర్యము వ్యర్థమగుటయే గాక, భావిసంతానోత్పత్తి బీజములు నయితము నశించి పోవును. సారాంశమేమన:— ఒక విత్తనమున కెంతటి శక్తిగలదో, అట్లేవీర్యపు బిందువునం

ఆంధ్ర ప్రచారిణీ గ్రంథనిలయము

కాకినాడ

ఇందు దేశభాషాభివృద్ధికరంబు లగు నవలలు, పుణ్యచరిత్రములు, పురాణములు, మొదలగు గ్రంథములు 250 పుటలకుఁ దక్కువ కాకుండ, రెండుమాసముల కొక్కటిగ ముద్దులొలుకు బైండుతో ముచ్చటైన నాణ్యములతో వెలువడుచుండును. చందాదారులుఁ జేరువా రు 0-8-0 ప్రవేశరుసుము ఈయవలెను. ఇందు వెలువడిన అపరాధపరిశోధక నవలలవంటి ఈవఱ కాంధ్రమున వెలువడియుండలేదు. అన్నియు నద్భుతఘటనాసంయుతములే. అన్నియు మనోమోహనకరములే. అన్నియు విచిత్రకథావిలసితములే. ఇప్పుడు సిద్ధముగనున్న డిటెక్టివు నవలలు.

1. [illegible]రాయావి (270 పుటలు)		1 8 0
2. మనోరమ (240 ......)		1 8 0
3. [illegible]రాయావిని (120 ......)		0 12 0
4. [illegible]జ్ఞాపాలనము (270 ......)		1 8 0
5. నీలాంబరి (270 ......)		1 8 0
6. జీవన్మృతరహస్యము (270 ......)		1 8 0
7. రహస్యవిప్లవము (270 ......)		1 8 0
8. పరిమళ (220) పుటలు		1 0 0
9. సాధన (160 పుటలు)		0 12 0
10. లక్షరూపాయలు (160 ......)		0 12 0
	ఈ పది డిటెక్టివు నవలలును రు	12 4 0

చందాదారులుగా చేరువారికి పోస్టేజిగాక రు 8—8—0 లు మాత్రమే. వ్రాసినవారికి క్యాటలాగుచితముగా పంపుదుము.

మేనేజరు, ఆంధ్రప్రచారిణీ గ్రంథ నిలయము, కాకినాడ.

డాక్టరు జీ. బీ. గారి

సుగంధనస్యము

అంగములయందెల్ల శిరస్సును, ఇంద్రియములయందెల్ల నయనములును, ప్రధానములను విషయము సర్వజనులకును తెలిసిన విషయమేకదా! ఈ రెంటియందును కలుగు వ్యాధులు సాధారణముగా ప్రాణహాని కలిగింపకున్నను అవి వ్యాధిగ్రస్తుని జన్మమును నిష్ప్రయోజకముగాం జేసి యామరణాంతమును బాధించుచుండును. ఇట్టి వ్యాధులకు లోనికి తీసికొను మందు లనేక ముపయోగింపఁబడుచు వచ్చినగాని యవి యా వ్యాధులను నివారింప లేక పోవుటయే గాక రసవిషగంధకాదులు చేరనవిగా నుండుటచేత తుదకు దేహారోగ్యము నంతను చెడఁదీయునవిగాఁ గూడ నేర్పడినవి. తరువాత పై పూతలును పట్లును నవనాగరికులచేత మంచివైద్యములుగా తీర్మానింపఁబడి యట్టి మందులుకూడ ననేకము లిప్పు డుపయోగింపబడు చున్నవి గాని యవిగూడ నంత ప్రయోజనకరములుగా గ్రహింపఁబడుట లేదు.

ఈ సందర్భము లన్నియును యోచించి చిరకాలము పరిశ్రమచేసి యాయుర్వేద యాంగ్లేయ యూనానీ వైద్యములందారితేరి లోకోపకారార్థమై తమ సర్వస్వమును వినియోగించుచున్న డాక్టరు, జీ. బీ. గారి సుగంధనస్యమును కనిపెట్టిరి. ఇది యిదివరకే లోకమందంతటను వ్యాప్తము చేయబడి సుప్రసిద్ధమైనది కాబట్టి దీనినిగురించి మేము విశేషించి శ్లాఘింపవలసిన పనిలేదు. ఒకసారి యుపయోగించిన యెడల దాని యుత్కృష్టగుణము నదియే స్థాపింపఁగలదు. దీనిచే బాధానివృత్తి గాంచి కృతజ్ఞతా పూర్వకముగా గొప్పవారును కొలఁదివారును పంపిన యోగ్యతాపత్రికలు లెక్కకు మిక్కిలిగా నున్నవి. గత డిసంబరుమాసములో బరోడాయందు జరిగిన భారత పారిశ్రామిక ప్రదర్శనమునందు బంగారు పతకమును బహుమానమును పొందినది.

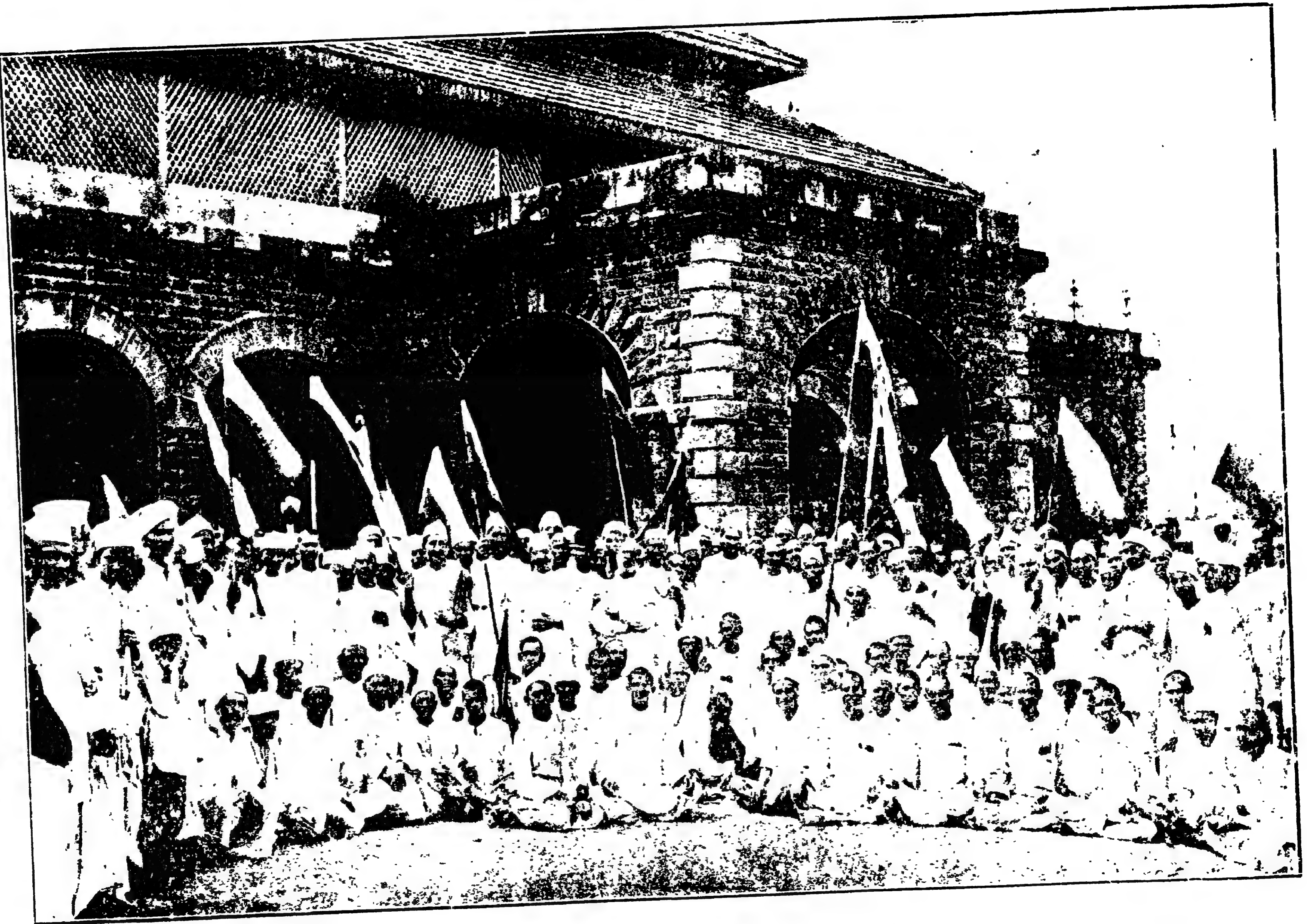
ఈ సుగంధనస్యము నుపయోగించుటవల్ల మెదడు, ముక్కు, కన్నులతో సంబంధించిన సమస్త వ్యాధులును సమూలముగా నశించును. పీనసము, ఒంటితలనొప్పి, తలలోనిపోట్లు, జలదోషములు, ముదరైన కంఠమునకు పై బడిన నీరు వ్యాధులకును ఈ సుగంధనస్యము పెట్టినది భిక్షము. ఇట్టి గుణవిశేషము గలిగి యింతసులభముగా విక్రయింపబడు నౌషధ మిదితప్ప మఱియొకటిలేదు. చిరకాల ముంచినను చెడని సుగంధ విశేషమువలన, పొడి యభ్యాసములేని వారికి సహితము మిక్కిలి హితకరముగా నుండును.

సాధారణముగా పొడివేయువార లీ సుగంధ నస్యమును కట్టి రెండుసారులుపయోగించిన యెడల, ఇది సాధారణపు పొడి ౧౦, ౧౨ సారు లుపయోగించినంత పనిచేయును. కాలణా వెలగల సాధారణపు పొడిలో నీ సుగంధనస్యము నొకచిటిక కలిపిన యెడల నా పొడి యంతయును మిక్కిలి పరిమళవంతమగును. ముఖ్య గమనింపు ఆంధ్ర, లేక ఆంగ్లభాషలలో విలాసమును విడివిడిగాను వ్రాయవలెను.

బుడ్డి ౧ కి అ. ౦-౮-౦ వి. పి. ఖర్చు అ. ౦-౪-౦ డజను ౧. కి రూ. ౨-౫-౦. వి. పి. ఖర్చు ౦-౭-౦.

విలాసము:— గురుబసవ అండు కంపెనీ లిమిటెడ్,
పోస్టుబాక్సు 510 మద్రాసు.

Swarajya Flag Bearers after Nagpur Victory

స్వరాజ్య పతాకధారులు, నాగపురము విజయానంతరము

Procession of the National Flag, Nagpur

నాగపూరు స్వరాజ్యపతాకసంరంభము

OM

THE MYSORE GOVERNMENT SECURITY

Life and Marriage Assurance Company Limited.

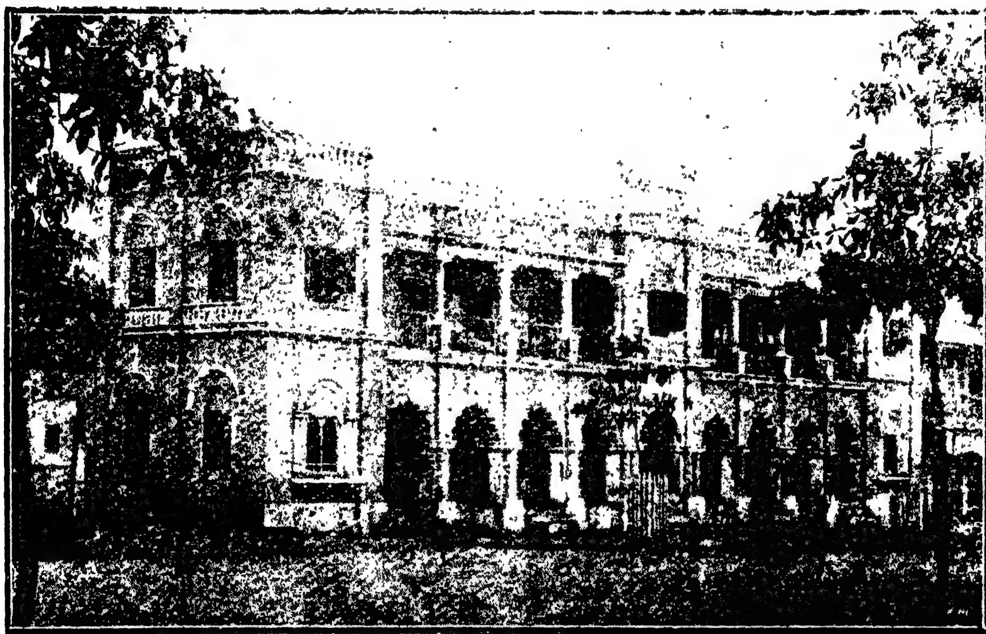
Head Office: Life and Marriage Assurance Buildings, Mysore (South India).

Capital (Fully subscribed) Rs. 5,00,000; Capital Paid up exceeds Rs. 3,00,000.
Government Securities held Rs. 1,50,000; Life Insurance policies issued Rs. 15,00,000.
Annual Premium income Rs. 50,000

Necessary security Deposit furnished to the Government of India as per Indian Life Assurance Companies Act 1912. **Loans from Rs. 1,000 to Rs. 5,000- Will be given with and without interest and security to our life Policyholders and bondholders.** Next drawing for granting loans on 31st July 1924. **Wanted Agents everywhere on liberal terms.** Apply for particulars sharp to:—

Messrs. P. K. Rau & Sons.

Chief Agents, for Madras Presidency. 289, Thambu Chetty Street, MADRAS.

మైసూరు గవర్నమెంటు సెక్యూరిటి లైఫ్ అండు మ్యారేజి అస్యూరెన్సు కంపెనీ, లిమిటెడ్.

హెడ్ ఆఫీసు : లైఫ్ అండు మ్యారేజి అస్యూరెన్సు బిల్డింగ్సు: మైసూరు. (దక్షిణ ఇండియా)

ముఖ్యమైన ఏజన్సీలు: ఇండియా, బర్మా, సిలోను మొదలగు జాగాలలో గలవు.

మూలధనము { పూర్తిగా చందాలు వేయబడినవి రుప. **5,00,000**; చెల్లించబడినది **3,00,000** లకు పైగానే గలదు. } ఇండియా గవర్నమెంటువారివద్ద రు **1,50,000** ధరావత్తు కట్టబడినది.

జారీచేయబడిన భీమా కంపెనీ పాలిసీలు రుప **1500000** సం॥రము ప్రీమియం వరుమానము రుప **50,000**

1912 సం॥రం ఇండియను లైఫ్ అస్యూరన్సు కంపెనీల నిబంధన ననుసరించి ముఖ్యమైన ధరావత్తు ఇండియా గవర్నమెంటు వారికి కట్టబడినది. లైఫ్ పాలిసిదారులకు, బాండుహోల్డరులకు వడ్డీ తాకట్టులతోను, వడ్డీ తాకట్టు లేకుండాను ఋణము లివ్వ ప్రత్యేక సదుపాయములు గలవు. ఋణములు యివ్వుట, లాటరీ 31-7-1924 తేదీన జరుగును. ధారాళమైన షరత్తులపై పనిచేయుటకు ఏజంట్లు అన్నిచోట్లలో కావలెను. వివరములకు తక్షణమే ఈదిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను:—

మెసర్సు పి. కె. రావు అండు సన్సు, చీఫ్ ఏజంట్లు, చెన్నరాజధాని, 289, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు.

శ్రీమదాంధ్రవచన మహాభాగవతము.

సంస్కృతమునందు వ్యాసప్రోక్తమైన శ్రీభాగవతమును తేటగా నీటుగులుకు శైలిని పటములను జేర్చి ముద్రించియున్నారము. ఇందు శ్రీధరీయము, తిలకము, అనెడి అనేకవ్యాఖ్యలయందుఁ గల విశేషాంశములను జేర్చియున్నారము. ఈగ్రంథమును చిన్నసైజున మేలైన కాగితములపైన చ్ఛాపించియున్నారము. భాగవతోత్తము లందఱును ఆదరాతిశయమును జూపి చందాదారులుగాఁ జేరి మా కుత్సాహము గలిగింతు రని యువ్విళ్లూరుచున్నాము.

శ్రీమదాంధ్రభాగవతము వచనము.

మొదటి సంపుటము, కాలికో బైండు ప్రథమ, ద్వితీయస్కంధములు.	౧	౪౦	
రెండవసంపుటము, తృతీయ, చతుర్థస్కంధములు	౧	౪	౦
మూఁడవసంపుటము, చతుర్థ, పంచమస్కంధములు	౧	౪	౦
నాల్గవసంపుటము, షష్ఠ, సప్తమస్కంధములు	౧	౪	౦
ఐదవసంపుటము, అష్టమ, నవమస్కంధములు	౧	౪	౦
ఆఱవసంపుటము, దశమస్కంధము, ప్రథమ భాగము	౧	౪	౦
ఏడవసంపుటము, ద్వితీయభాగము, సంపూర్ణము	౧	౪	౦
ఎనిమిదవసంపుటము, ఏకాదశ, ద్వాదశ స్కంధములు	౧	౪	౦

ఈ గ్రంథమంతయు 2 వాల్యములుగా బైండుచేయఁబడియున్నది. పక్కాబైండు గిల్టక్షరములు వెల ౧౦ ౦ ౦
ఇందు పోస్టేజి చేరి యుండలేదు.

ఆర్. వెంకటేశ్వర్ అండు కంపెనీ, లోన్‌స్క్వేరు, మద్రాసు.

స్వదేశివస్తువ్రులకు ప్రోత్సాహ మొసంగుడు!!!

22 బంగారుపతకములు బహుమతి యియ్యఁబడినవి.

ది అలెంబిక్ కెమికల్ వర్క్సు కంపెనిలిమిటెడ్ బొంబాయిబరోడ

ప్రొఫెసరు టి. కె. గజ్జర్సు ఐనోనిక్ ఫర్మసి

పేటెంటు టాయిలెట్లు, టానికులు, ఔషధములు, టించర్లు, కుటుంబములకు కావలసిన అన్నిరకముల సరసమైన దివ్యౌషధములు, మావద్ద సిద్ధముగా నుండునని ప్రజలందరికిని తెలియును.

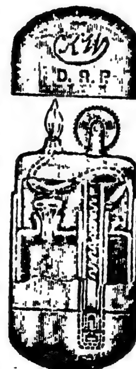
ఇంకను ఎసన్సు, బ్లూబ్లాక్, ఎఱుపుసిరాలు తయారు చేయబడి సిద్ధముగా బుడ్లలో నింపబడియున్నవి. మామూలు కలములకు ఫౌంటెన్ కలములకు ఉపయోగింపవచ్చును.

26 ఔన్సుల బుడ్డి 1 కి ధర రూ 1-2-0. వివరములకు క్యాటలాగునకు వ్రాసిన పంపబడును.

***Sole Agents*:—S. Vydia & Co.**
201 Devaraja Mudali Street P. T. Madras.
***Branches*:**—6 Bunder Street Madras
China Bazaar Street
Trichy Fort

నూతనమైన ఎలెక్ట్రిక్ దీపము

నూతనముగ రప్పింపబడిన ఎలెక్ట్రిక్ వరుసగా

వెలిగింపబడు దీపము. దీనిని వెలిగించుటకు అగ్గిపుల్ల, నిప్పు, ఏయితర సహాయములేకనే దీపము వెలిగించవచ్చును. నిప్పు కావలసినప్పుడు దీపముయొక్క తైరక్షను ప్రకారముచేసి పై భాగములో అమర్చియుండు చక్రమును త్రిప్పినట్లయితే దిక్కుమని ప్రకాశముగ వెలుగును. దీపము 1-కి రు 1-4-0

వి. ఏ. ఎస్. పాణి అండుకో,

తపాలుపెట్టె 17 మదరాసు.

దద్భుతమగు మానవసృష్టి బీజములు దాగియున్నవి. పాఠకులారా! చూచితిరా! వీర్యపు బిందువులోని యపార శక్తిసామర్థ్యమును! ఈరహస్యమును మన పూర్వ ఋషులు చక్కగా దెలిసియుండుటం జేసిమన క్షేమమునకు సంబంధించు నట్టి ఋతుధర్మములను అనఁగా (గృహస్థాశ్రమ మందుండు నప్పటికిని నింద్రియ లోలుండు గాక ఋతుగామియై యుండు నట్టి సూత్రములు.) శాస్త్రములందు వ్రాసిపెట్టియున్నారు. ఈయింద్రియనిగ్రహమునకై మనపూర్వులు యోగాభ్యాసాది ప్రయోగములను సాధించి, తన్మూలమున అద్భుతమగు నింద్రియ వికాసమును బడసిన శ్రీకృష్ణాదుల సచ్చరిత్రములే తార్కాణములై యున్నవి. చదువరులారా! ఇంద్రియ నిగ్రహపు మహిమ నింకనైన గ్రహింప గల్గితిరా! లేదా! ఇట్టి మహత్తరమగు శక్తిని పాడుచేయు వారి నేరగతిలోఁ జేర్చవలయునో, మీరలే యూహించుకొనుఁడు. ఎప్పుడు మానవుఁడు తన సుప్తశక్తులను వికాసపఱచునో, అప్పుడే వాని వికాసక్షేత్ర మపారమై యుండును. దీనికి, నియమానుకూల్యమైన యాచరణమే మూలసాధనమై యున్నది. ఆనియమములవలన హాని గల్గుటయేగాక, వానిశక్తులు గూడ వికసింపవు. ఈ జ్ఞాన కర్మేంద్రియముల విలక్షణమగు శక్తిని విచారించుచు మానవుఁ డాశ్చర్య సముద్రమున మునుగుచున్నాఁడు. కావుననే, గీతయం దిట్లు చెప్పఁబడియున్నది, "ఆశ్చర్యవత్పశ్యతి కశ్చిదేన మాశ్చర్యవ ద్వదతి తథైవ చాన్యః; ఆశ్చర్యవచ్చైవ మన్యః శృణోతి శ్రుత్వాప్యేనం వేదన చైవ". గీత. 2. 29. అనఁగా కొందఱీ దేహమును కడు నాశ్చర్యకరమైన దృష్టితో విలోకించు చుందురుగాని, దాని యందలి యద్భుత శక్తులను మాత్రము కనుఁగొనలేరు. ఇంతటి విలక్షణమగు శక్తిగల నీ దేహరూప యోగ మెఱింగినవారు మిక్కిలి యరుదు. చూడుఁడు. మనముఖమం దద్భుతమగు వక్తృత్వ శక్తిగలదు. ఈ వాక్శక్తి మిక్కిలి ప్రబలమైయున్నది. ఇది యొండొరుల మధ్య ప్రేమానురాగ ముత్పన్నము జేసి మైత్రిని కుదురించగలదు. లేదా, మిత్రులయందు ద్వేషాగ్నిని ప్రజ్వలింపఁ జేసి కలహములను పుట్టించగలదు. ఇంతియగాక, నేఁటి, దైనిక-వార- మాసికవృత్తాంత పత్రికలును, నుత్తమోత్తమములైన గ్రంథరాజములును, వక్తృత్వాదిసమస్తములును శబ్దసృష్టియొక్క యావిష్కారములై యున్నవి. మానవుని శక్తి శబ్దరూపమున నెకచోట సమకూరు చున్నది. ఇది యొకానొకప్పుడైనను మిక్కిలి యుపయోగకరమై యుండగలదు. ప్రతియొకఁడును మాట్లాడుచుండునుగాని, శబ్దములద్వారా వెలువడుచుండు నట్టి తనశక్తినెఱుంగు వాఁడు మిక్కిలి యరుదు గదా! వాక్శక్తిని వ్యర్థముచేయకూడదను భావ మెఱింగిన మనపూర్వఋషులు మౌనముదాల్చి మునివర్యులై యుండిరి. గనుకనే వారు పలికినప్రతిపలుకు వేదవాక్యమైయుండెను. అనుచే, నేఁడు శబ్దసృష్టి గురియుచుండినను, వాని ప్రభావమెంత మాత్రమును గానరాదు. కారణమేమి? ఆవాక్శక్తియందు సంయమ శక్తి బొత్తిగా లేదనుటయే. ఇక చెవిలోని శ్రవణశక్తిని విచారింతము. ఇదిగొప్పది. దీనివలననే శిష్యుఁడు గురువులనుండి విద్యను గ్రహించగలఁడు. అదిహృదయమునఁజేరి తన ప్రభావము స్థిరపఱచును. సుసంస్కారమువలనఁ నతఁడు యోగ్యుఁడై శ్రేష్ఠుఁడగును. కుసంస్కారమువలన చెడిపోవును. కనుక, కర్ణేంద్రియముల శక్తిగూడ మిక్కిలి ప్రబలమైయున్నది. ఇవ్విధముగనే, నాసికయందలి ప్రాణశక్తి జీవనమొసఁగు చున్నది. నేత్రములలోని దర్శనశక్తి సృష్టిదర్శనమును జేయించుచున్నది. ఇట్లు నానావిధములైన యింద్రియముల శక్తులు వేర్వేరు విధముగ తమ యద్భుతశక్తులను ప్రకటించుచున్నవి. సజ్జనులారా! ఇట్టి గొప్పశక్తులు మనరోమరోమము లందు సయితము నిండియున్నవి. కాఁబట్టి ప్రతివారును ధర్మానుకూల్యముగ ప్రవర్తించి, తమయందిమిడి యుండు నద్భుత శక్తులను వికాసపఱచి, యౌన్నత్యమును బడసి కృతకృత్యులగుదురు గాక!

శ్రీ కృష్ణదేవరాయలు

జంధ్యాల వేంకటశివకవులు

రక్షించె నెవ్వఁ డార్తత్రాత యగుటచే, శరణొందు దుర్బలసమితి నెల్ల
శిక్షించె నెవ్వఁ డక్షీణబలుండౌట, సాధుబాధకులైన శాత్రవులను
పోషించె నెవ్వఁ డమోఘకృపుండౌట, దైన్యంబు వాపి బీదలగు జనుల
భూషించె నెవ్వఁడు మనీషివరుండౌట, దిగ్దంతులైన సుధీనిధులను
అట్టి రాజాధిరాజవిఖ్యాతబిరుదుఁ, డనుపమగుణాంబురాశి మహామహుండు
ఆంధ్రకవితాయుతుండు విద్యాధికుండు, భూమిపాలుండు కృష్ణరాట్పుంగవుండు.

సీ. నావాడ ముఖదేశనాథులు కప్పమ్ము, లను గొంచు ద్వారమ్ములను వసింప
గేయప్రబంధశక్తిని వందిమాగధుల్, జయబిరుదావళుల్ సదువుచుండ
సప్తదిగ్గజములైనట్టి పెద్దనముఖ, కవివరుల్ కృతులఁ గాన్కలను నొసఁగ
నిరుపక్కలను వన్నె నింపుచుఁ గత్తుల, చేఁబూను భటుల సుశ్రీ చెలంగ
గీ. సకలరాజన్యమస్తకస్థగితపద్మ, రాగమణికాంతిపుంజనీరాజితాంఘ్రి
జలజుఁడై సింహపీఠిని గొలువుదీర్చు, కృష్ణరాయలప్రాభవ మెన్నఁ దరమె?

మ. ఉదయాహార్యము ముట్టడించె, నటుపై నోహో యనన్ గొండవీ
టిఁ దగన్ బట్టికొనెన్, బదంపడిని దాడిం జమ్మిలోయాఖ్య, నా
పిదపన్ గొట్టము, బొట్టునూరు, నటుపై వేగన్ హరించెన్ జయా
స్పదుఁడై మీఱినకృష్ణరాయల కిలన్ సాటెవ్వరంచున్ మదిన్. (?)

చ. అల సురభాషఁ బ్రోచెను మహామహుఁడై యలరారు భోజుఁ డ
ట్టుల మనతెల్గుబాసను గడుంగడుఁ బ్రోచెను, విద్దెలోనఁ బె
ద్దలయిన పెద్దనాదులను దద్దయుఁ దన్పుచుఁ గృష్ణదేవరా
యల కెనరారు లోకమున నంచు జనుల్ గొనియాడ నిచ్చలున్.

శా. ఏలోకమ్మున నున్నవాఁడవో మృతుఁడై యీయాంధ్ర దుఃఖమ్ముఁ దా
నాలోచింపక యే సమస్తకకుబబ్జాస్యాశిరోదేశస
ల్లీలాకల్పితమౌక్తికాయితయశోలీనస్వరూపమ్ముచే
నీలోకమ్మున నున్నవాఁ డనుచు నూహింపుండు చేతమ్మునన్.

ఆంధ్ర సారస్వతము - హాస్యరసము

ఆంధ్ర - శేషగిరిరావుగారు

నవ్వు జనింపఁ జేయునది హాస్యము. అది ఆనందప్రదము. ఆనంద మారోగ్యదాయకము. హాస్యము నవరసములలో నొకటి. అపారమగు ఆంధ్రసారస్వతమున హాస్యరసము చాలఁగొలఁది. వ్యంగ్య మని చెప్పుటకూడ సాహసము కాదేమో! శృంగారరస మేపుణ్యమొనరించెనో కాని ఆంధ్రకవిపుంగవులచే నగి గన్న మన్ననలో సహస్రాంశమైన మిగిలినరసములు నోఁచియుండలేదు. మనసారస్వతమున నున్నంత పిచ్చిగాఁ బచ్చిగా సుకుమారశృంగారప్రబంధములు మఱి యేసారస్వతమున నుండవు. ముప్పటనుఁగాని ముప్పుననుఁగాని కన్ను పొడుచుకొని చూచెద మన్నను ఆంధ్రవాఙ్మయమున కేవలహాస్యరస ప్రధానమైన గ్రంథమొక్కటియుఁ బ్రబంధయుగమందుఁ బొడసూప లేదు. ఆంధ్రకవితల్లజుల కల్లరవు శృంగారరసప్రవంతిలో 'మునఁగానాం, తేలానాం' తో సరిపోయినది. పుణ్యకాలము కాస్తయు-చిల్ల పెంకులలోఁ జింతామణు లన్వేషింప దొరకొనినట్లు ఆంధ్రప్రబంధ ములం దౌషధప్రాయముగనైన హాస్యరస ముపలబ్ధమగు నేమో తడుముల్లాడుదము.

భారతము నవరససంపోషిత మని కదా పండితనిర్వచనము. అట్టి భారతమునందు సయితము గాలించిచూచినచో ఒక్కటిరెండుతావుల తప్పిజాతి హాస్యముండినట్లు గుర్తింపనగును. ప్రథమాంధ్రమహాకవి యగు నన్నయభట్టారకుఁడు హృద్యమగుహాస్య మొక్కెడొక్కెడ చిలుకరించియున్నాఁడు. ఈతనిహాస్యము చదివినంతనే మనమునకుఁ దట్టి, కడుపు చెక్కలుసేయునంత అతిగాక సరళమును సరసమునునై మందహాసజనకముగా నుండును. 'నలుని తిలకించితిరా?' యని సార్థవాహులను దమయంతి ప్రశ్నింపఁగా వారు:—

క. నలుఁ గాన మివ్వనంబున
గల వెప్పుడు గాంతు ముగ్రకరులను సింహం
బుల ఋక్షంబుల నిదిమ
ర్త్యుల కవిషయ మాతపంబు నూఁటదు దీనిన్. —అరణ్యపర్వము.

అని చెప్పి రనుటలో నెంతటి చమత్కారహాస్యము! అర్జునుఁడు ద్రుపదుని గట్టి తనకాళ్లముందర నుంచ, ద్రోణుఁడు మహారాజుం గాంచి.

క. వీరెవ్వరయ్య, ద్రుపదమ
హారాజులె! యిట్లు కృపణు లయి పట్టువడన్
వీరికి వలసెనె! యహహా! మ
హారాజ్యమదాంధకార మదివాసెనొకో! —ఆదిపర్వము.

అని మొగము తిగలనైచిట్లు చేసిన దెప్పిపొడుపులు నగుపరుల కెంతయైన నాహ్లాదము సంపాదించును.

కవిబ్రహ్మ యగు తిక్కనసోమయాజి హాస్యరసపరిపోషణము లెస్సగాఁ జేయలేదని నాతలంపు. ఉత్తరగోగ్రహణాఖ్యానావసందర్భమున హాస్యరసప్రయోగమున కెంతయేని అవకాశము కలదు. కాని యీఘట్టమున నేకవియు నిజమైనహాస్య ముపయోగింపనేరఁడు. ఎట్లందురా? ఉత్తరుఁడు పిఱికిపంద. ఆతనివచనములు సొంతకాయ కోఁతలని చదువరులకు విదితము. అట్లగుటనే పాఠకులమనములు హాస్యమునకై తెఱువఁబడవు. నాచనసోమనాథుఁడు సరసహాస్యప్రయోగమున దిట్ట. నారదునకుఁ 'గయ్యమన్న సంభావనఁ గన్న రీతి' నుండునని వర్ణించియున్నాఁడు. ఇట్టి తేలికహాస్యము మనగ్రంథములందుండుట అరుదు. ఈయుగపువాఁడే యగు గౌరనమంత్రి-'హరిశ్చంద్రోపాఖ్యానమందలి కాలకౌశికవీరబాహువర్ణనలో మనోరంజకమగు హాస్యము కలదు.

ఈనాఁటి కవులలో శ్రీనాథుఁడు మేలుచేయి హాస్యరస ప్రయోగమునను. జామాతయగు శివునిపైఁ గోపము పెట్టి గౌరిని విశేషగుణములను హిమవంతుఁ డెట్లుగాఁ దీసికొనెనో చమత్కారముగా వర్ణింపఁబడినది పరీక్షింపుఁడు.

సీ. తలమీఁది చదలేటి జలములఁ దిన జేరు
కొంగలు చెలఁగి కొంకొంగు రనఁగ
మెడఁదున్ను పునుకల నిడుపేరు లొండొంటిఁ
బొరిఁబొరిఁ దాఁకి బొణబొణగు రనఁగఁ
గట్టినపులితోలు కడకొంగు సోఁకి యాఁ
బోతుతత్తడి చిట్టుబుట్టు మనఁగఁ
గడియంపుఁబాములు కకపాలలో నున్న
భూతి మైఁజిలికిన బుస్సు రనఁగఁ
తే. దమ్మిపూఁజూలి పునుకకంచమ్ము సాఁచి
దిట్టతనమున బిచ్చము 'దేహి' యనుచు
వాడవాడల భిక్షించు కూడుగాని
యిట్టిదివ్యాన్నములు మెచ్చునే శివుండు.

హరవిలాసము.

విసువుచేఁ గల్గిన ఈవిరోధభావములు పాఠకుల కెంతయైన నవ్వుబుట్టింపఁజేయును. వడ్డనసమయమందు జరిగిన ఈ చమత్కారమును జూడుఁడు:—

తే. ఓమె యేమె యిదేమేమె లేమ యేమె
మేఘపుష్పంబు దేవంచు మేలమాడ
మేమె మేమేలు పలుచయ్యె మేలుమేలు
'మేఁక మేఁకఁన సభవారు మిగుల నగిరి.'— శృంగారనైషధము.

శ్రీనాథునిది రుచికరమగుహాస్యము. సరళహాస్యరసప్రయోగమున శ్రీనాథుఁడు చతురుఁడు. ఈతనిగ్రంథములందు హాస్యము చిప్పిలుపద్యములు తఱచు. చాటువులందును చక్కనిహాస్యము నుపదరించియున్నాఁడు. భారతమందలి ఉత్తరకుమారప్రజ్ఞలు తిలకించి- అనుకరించి- పల్నాటివీరచరిత్రమునందు శ్రీనాథుఁడు తంబళకొమ్మయ్య ఉచ్చీలు చొప్పించినాఁడు. కాని యవి శ్రీనాథునకు హాస్యరసప్రయోగపటుత్వమునం దానగించుటయు అధికకీర్తిగౌరవములు దేనేరవు సరికదా మీఁదుమిక్కిలి ఆతనికున్న కుశలత్వమునే కుంచించునంత అసభ్యములుగ నున్నవి. శ్రీనాథునిపని అనుమానాస్పదమగు ప్రతీతిగల 'క్రీడాభిరామము' నందలి హాస్యము తెరిచినకొలఁదిని ఆభాసపాత్రముగ నున్నది. ఏది యెట్లున్నను, (గుడ్డిలో మెల్ల మేలనునట్లు) చమత్కారహాస్యరసప్రయోగమునందు శ్రీనాథుఁడాంధ్ర ప్రబంధకవిసార్వభౌముఁడే. సరససరళ హాస్యమున కీతని గ్రంథములందును చాటువులందును ఉపలబ్ధములగు నన్ని ఉదాహరణములు మఱియే ఆంధ్రకవిగ్రంథములందును అనుపలభ్యము లనుట సత్యమునకుఁ గాసంతయు దూరముకాదు.

శ్రీనాథుని యనంతరమునుండి ప్రబంధములు జడివాని ఓకి వాలమువలె నెడతెఱపిలేకుండ వర్షించినవి. ఈప్రబంధములందు హాస్యము 'కొత్తిమిరప్రాయముగ' నైన లేదు. ఆంధ్రలోకమున అంగపరంపరముగా తెన్నాలి రామలింగనిగూర్చి హాస్యకథలు పెక్కు జనపరిణామమునఁ బడసి విశేషవ్యాప్తిలో నున్నవి. రామలింగఁడు హాస్యకవి యనియు జనశ్రుతియేకాని ఆతని 'పాండురంగమాహాత్మ్యము' లోఁ బ్రౌఢకవిత్వమేకాని కేవలహాస్యరసప్రధానములగు పద్యములు చత్వాగములేనిచాఁడకైనను గానరావు. హాస్యశృంగారము చిప్పిల్లు పద్యము లన్నియు శ్రీనాథునిమెడఁ గట్టుట ఆంధ్రకవిపండితులకు వృథాచారమైనట్లే మోటుసరసమును, ములికిహాస్యమునుగలకథలు తెన్నాలి రామలింగనికి ముడిపెట్టఁబడుచున్న వని నా నిశ్చితాభిప్రాయము. 'పాండురంగ మాహాత్మ్యము'లోని 'నిగమశర్మయెత్తుగడలు' మంచి హాస్యజనకములని ప్రతిపక్షులు రామలింగని వెనుకవేసికొనివచ్చి సర్దుబాటు చేయనవచ్చును. హాస్యకవితాధురంధరుఁడని ఆంధ్రప్రపంచమున అపారయశముగాంచిన తెన్నాలి రామలింగనికి 'నిగమశర్మయెత్తుగడలు' పిసరంతైన యశోగౌరవము లాపాదింపవని అట్టివారికి నా చేయుమనవి. 'నిగమశర్మ యెత్తుగడ'లలో నిజమైన హాస్యము మఱుఁగుపడియే యున్నది.

ప్రౌఢకవిమల్లన 'రుక్మాంగదచరిత్ర'లో సంభావన బ్రాహ్మణులకు వికారనామము లొసంగి తక్కువరకపు హాస్యము వాడియున్నాఁడు. 'నిరంకుశోపాఖ్యాన'మను రసవత్ప్రబంధము రచించిన కందుకూరి రుద్రకవి హృదయంగమమగు హాస్యము పోషించియున్నాఁడు:—

చ. కలశపయోధిమీఁదఁ దరఁగల్ మఱి హోయని మ్రోయ వేయుభం
గుల తలపాన్పుపాము బుసకొట్టఁగ నేగతి నిద్రచెందెదో
యలసతఁ దండ్రి! చీమ చిటుకన్నను నిద్దుర రాదు మాకు నో
బలవదరీదరీకుహర భాస్వదరీయదరీదరీహరీ! —శతకము.

'చీమ చిటుక్కుమంటే మాకు నిద్ర రాదుగదా, అట్టిస్థితిలో క్షీరసాగరమునుండి నిరంతరము నెల్వొడలు ఉత్తుంగతరంగమాలికల హోరులో - తలపాన్పుపాము కస్సుబుస్సలలో - నీ కెట్లు సుప్తి గల్గును?' యని సందేహనివారణార్థము బాలునివలెఁ గవి విష్ణుమూర్తి నడుగుచున్నాఁడు. ఇంపగుహాస్యము అనుభవైకవేద్యమేకాని విమర్శించి చెప్పఁజాలము. దేవతాపరమైన యిట్టిహాస్యము నిర్భయముగ నుండుట సర్వజనసమ్మతము. సర్వవిధముల శ్లాఘాపాత్రమును. ఈకాలపువారగు సారంగు తమ్మయ్య చెవులువాడ మల్లయ్య అనుకవులు తమగ్రంథములందు ఉండీ ఉండనట్లుగా హాస్య ముపయోగించిరని చెప్పగలనని సంతోషింపవచ్చును. ఆంధ్రప్రబంధములందు హాస్యరసాస్వాదనమునకుఁ గనఁగుట ఏనుగుపాలలో హీరకములు లారయుటే.

'అసలే సోమిదమ్మ,అందులో వేవిళ్ళనినట్లు, ఇంటివలెకు పంజు కొనుటకైన చాలీచాలనట్లుగా నున్న హాస్యరసమునకు మఱియొక రోగము తగిలినది. పచ్చిబూతులే హాస్యరసపరిపోషణమునకు ముఖ్యపరికరము లను దురభిప్రాయము ఈనాటి ఆంధ్రకవులలోఁ బ్రాదుకొనినది. చంద్రరేఖావిలాపము, కవిచౌడప్ప, వేఁకుగోనాల, రామలింగేశశతకములు చదివిఁజూచిన వారలకుఁ బైవిషయ మనుభవపూర్వకముగా నవగతమగును. నుంటికిఁ గూనుతోడైనట్లు రానురాను బూతులు హాస్యరససంపోషణమునకు అవశ్యపరికరము లని దురభిప్రాయపడుట యటుండ వానిని సుగుణములుగాఁ గూడఁ బరిగణించిరి. అట్లగుటచే జగ్గకవి 'బూతులఁ బూర్ణుఁడ' వని కృతిపతి తన్నుగ్గడించిన ట్లాడంబరముగాఁ జంద్రరేఖావిలాపమునఁ జెప్పికొన్నాఁడు. బూతులఁబుంగియగు నాకావ్యనాటకములందు హాస్యనిర్వాహణమునకై విదూషకుఁడను ప్రత్యేకపాత్ర ననుసంధించుట.

ఇఁక చాటుధారల నెత్తికొందము. తెలుఁగు చాటువులలో సాత్త్వికమును, సరసమును, సరళమును- నగు హాస్యము చిలికి చిమ్ము పద్యరత్నములు పరశ్శతములుగా నున్నవి. ఈక్రిందిచాటుధార నారయుఁడు.

క. మీరుం బాగ ద్రాగుదురా!
వారిజభవ! వామదేవ! వైకుంఠ హరీ!
ఓకీనారద! వినుగా
యీరేడుజగంబులందు నిది ముఖ్యమురా!

'మీరుగూడఁ బాగ త్రాగుదురా?' యని నారదులవారు బ్రహ్మ విష్ణు మహేశ్వరులను బ్రశ్నించినాఁడట. బ్రహ్మమానసపుత్రుఁడు సృష్టిస్థితిలయకారులను నెంతటి ఉత్కృష్టవినయమును

గూర్చి పృచ్ఛించినాఁడు! వా రాతనితో 'ఈ రేడుజగములలోఁ బోగాకు ముఖ్యమనిరఁట. ఆహా! ఎట్టి చమత్కారహాస్యము. హాస్యరసమున కవధియో యనిపించుచున్న దీపద్యము. అసలుకుషించిన కొసరుఁ దిగువకందమునుఁ గనుఁగొనుఁడు. శివుఁడద్రిశయనించుటకు,విష్ణువు శేషశాయియగుటకు,రవిచంద్రులు మింట నుంటకుఁ,గారణము మీకుఁ దెలియునా? తెలియకున్న ఈపద్యము చదివి తెలిసికొనుఁడు బాగుపడెయెదరు.

క. శివుఁ డద్రిని శయనించుట
రవిచంద్రులు మింటనుంట రాజీవాక్షుం
డవిరళముగ శేషునిపైఁ
బవళించుట నల్లి బాధ పడలేక సుమీ!!

సూర్యాదులకు సులీదియొకటి చిత్రగింపుఁడు. చాకలివానిపైఁ జమత్కారముగాఁ జెప్పఁబడిన దీ గుసగుసము.

ఆ. వె. చాకివానితోడ జగడాలు పడలేక
సిరి గంగాదు పట్టుచీర గట్టె
శివుఁడు తోలుగిచ్చె నీ యని మగదోసె
భైరవుండు చీర పాఱవైచె.

బూతులమాట పొంచినతిమేని సంద్రశేఖావిలాపము నిజముగా హాస్యరస ప్రబంధరాజము. ఇంపైన హాస్యము చాలాఁపడు సంపూదురాచారతిరస్కారప్రతిపాదనము. ఉద్దృత్తేనే యనుకొనుఁడు జగ్గకవి యీగ్రంథము రచియించెను. ఎట్లైననేమి దీనిని సల్వరించి ఆంధ్రసారస్వతమునపూర్వమార్గ ప్రదర్శి నాఁడులేఁడు.అనుకరణముచేనకవులకు గోచరముకట్టుటకు గలుగుమేర్ధైనను ఏలాంటో సంద్రశేఖావిలాపము నకుఁ బ్రతిబింబములు పయిలుదేఱలేదు. అది వానయుత్పత్తిమేఁముప్పది యేండ్లు అమ్మాయి యను చిపికన్నులచంద్ర నలువదియేండ్లు అబ్బాయియైన చిడుముపాక్కుల సింగరాజును కలిపి-వలపించి-వలలోపైచికొనుటయే ఇందలి ఇతివృత్తము. ఇం దపూర్వవిషయ మొకటి కలదు. కీరభద్రతంబళికి నరసింగార్యనంబి నా ప్రచ్చినపఁట యీవృత్తాంతము ఆంధ్రకవులు కనివినియుండని విచిత్ర విశ. దేవాలయపుటర్చకులు విధ్యుక్తవిధుల విడిచి పసుపుముచ్చట్లతోఁ గాలక్షేపము చేయుచుండెరని కదా దీనితాత్పర్యము. తమకాలమునాఁటిజనతాస్థితిని గావ్యదర్పణములందుఁ బ్రతిఫలింపఁజేయుట ప్రతిభావంతులగు కవుల చమత్కారము. ఇట్టివిషయములు మనసారస్వతమునం దరిదె; అపూర్వము. మొన్న మొన్నటి బొబ్బిలిచరిత్రముకూడ నారదుఁడే ఇంద్రునకు నివేదించినట్లు రంగరాయ చరిత్రమునఁ గలదు. ఇదివెంత అసంభవముగానుండునో పాఠకమహాశయులే యూహింపఁగొందురు గాక! జగ్గకవి ఈపూర్వవిషయప్రతిపాదనమునందు విశేషప్రతిభాప్రాగల్భ్యముఁ జూపి సంఘదురాచారము చమత్కారముగా నాగరికముగాఁ ఖనివానితనములోఁ జేసియున్నాఁడు. కలికాలమునాఁటికే పూర్వపుఁగట్టుఁబాట్లను బాసి దేశమునందు గౌరవము గోల్పోయిన బ్రాహ్మణసంఘమును గవి ఒకానొక పాత్రముచే నెట్లు తిట్టించినాఁడో.

క. ఓం భూలు చేసికొంచును
జంభంములు గొట్టుకొంచు జడకుటి నశుభా
రంభము లరయుచుఁ దరిగెడి
దంభపువిప్రులకు నీకుఁ దగ దిది వినుమా.

సంఘవిషయకమును, అట్లయ్యు అబాధకమునునగు నిట్టిచమత్కారహాస్యము పరిపోషించిన జగ్గకవిబుద్ధివైశద్య మాసన్నశేము. అపారము. విశేషించి శ్లాఘాపాత్రము.

హాస్యరసపోషణమునకు బూతులే ప్రధానము లని యూహించిన కవిచౌడప్ప యయితే మొక్కొక్కచోఁ బ్రసాదమైనహాస్య ముపయోగించియున్నాఁడు. మచ్చునకు

క. ఆడినమాటలు దప్పిన
గాడిదకొడుకంచుఁ దిట్టఁగా విని మదిలో
వీఁడా కొడు కని యేడ్చెను
గాడిదయును కుందవరపు కవిచౌడప్పా.

అను దానిని చేకొనవలెను. ఇందలిహాసము మనోహరమై ఇంపు నింపుచున్నది. పండిప్రోలు లక్ష్మణకవి మొదలగువారు శ్లేషకవిత్వము స్వార్థమునకు, శత్రుసంహారతిరస్కారములకు వాడుకొన్నట్లే అడిదము సూరకవి, కూచిమంచి తిమ్మకవి, జగ్గకవి, ఇత్యాదు లీకోవల హాస్యమును తమకుఁ గిట్టనివారలను తిట్టుటకుఁ బనిముట్టుగా నుపయోగించిరి. నిదర్శనముగా రామలింగేశ కుక్కుటేశ్వరశతకములను బరిశీలింపనగును.

ఆధునికయుగమందలి హాస్యరసపరిపోషణము విమర్శింపఁబోరఁ గొనుటకు మున్ముందు భాషాలాపములు, చాటువులు, శతకములు మన సంపర్కనమును విమర్శనమును వాంఛించును. పగటిభాగవతులు అసభ్యమైన హాస్యమునకుఁ బుట్టినిండ్లు. 'గొల్లకలాపము' వినిపించు వేశ్యాంగనలననుసరించుఁ దప్పక విదూషకుఁ డొకఁడుండును. ఇట్టివిదూషకులు చెప్పు హాస్యము సాధారణముగాఁ బచ్చిబూతులతోఁ దెప్పలు తేలుచుండును. పామరజనసమ్మతమగును గాని ఈబూతుహాస్యము నాగరికులకు, రసికులకు, అనిష్టజనకమై, హేయమై, భావించుటకుఁ గూడ నాభాసపాత్రమై జుగుప్సాకరమై యుండును. పప్పులోఁ బచ్చిమిరియపుఁగాయ కొఱికించినట్లు నిద్రాదేవికిఁ దమదేహముల ధారాదత్తము చేసిన ప్రేక్షకులలోఁ జులుకుపుట్టించుటకుఁ గల్పింపఁబడి యుండును ఈహాస్యము. ఇట్లగుటనే కాఁబోలు తనప్రబంధమునకు సాదృశ్యము గానేకవులును కృతిఁజెప్ప నేరరని తెన్నుమిన్నగా శ్లాఘించుచున్నాఁడు. 'హాస్యకవిజాణ' యనిరఘునాథరాయల పేరోలగమందును 'కొంటెకోణంగి'యని ఆంధ్రపండితప్రకాండులచేతను మెండుగా గొండాడఁబడుచున్న కవిచౌడప్ప యేమనెనో—

క. పదనీతులు పదబూతులు
పదిశృంగారములు గల్గు పద్యముల సభం
జదివినవాఁడే యధికుఁడు
గదరప్పా కుందవరపు కవిచౌడప్పా.

క. నీతుల కేమి యొకించుక
బూతాడక దొరకు నవ్వు పుట్టదు ధరలో
నీతులు బూతులు లోక
ఖ్యాతులురా కుందవరపు కవిచౌడప్పా.

బూతాడఁగూడదనువారిని దలవాంచ చీవాట్లు పెట్టి వారినో కల్లీతడు నొక్కనో చూచితిరా.—

క. బూతు తెగడుదురు తమతమ
తాతలు ముత్తాత మొదలు తరతరములవా
రేతీరున బూతెఱిఁగిరి
ఖ్యాతిగ మఱిపుట్టిరి కుందవరపు కవిచౌడప్పా!

కంటిరా? 'పదిబూతులు సభలోఁ జదివినవాఁడే యధికుఁడటు-బూతాడనినవ్వు పుట్టదటు-బూతులలోకఖ్యాతులటు'—పాపము! ఇది కేవలము కాలదోషము. నీతిబాహ్యాన గ్రసకులైన సామాన్య జనములకు దోఁకుపుట్టించుటకు కట్టబూతు లావశ్యకమని నాయూహించిరి కాబోలు. ఈ రోగము మన ఆంధ్రమునకే పట్టలేదు. సంస్కృతమునకును గల ఉంటురోగమే. ప్రతాపరుద్రీయమందలి హాస్యరసలక్ష్యములు తిలకించినవారికి నానవిధములందలి సత్యము సకలము విదితమగును. ఇంకను అనుమానము వీడనివారు కాళిదాసప్రహసనమని నామాంతరముగల లంబోదరప్రహసన మొక్కసారి చిత్తగించిన నిజము తేటతెల్లమగును. 'తీఁటగల భాగ్యశాలికిఁ' గ్రింది కందమందలి సమాచార మనుభవపూర్వకమే.

క. తీఁటగల భాగ్యశాలికి
నీటు గలుగు గోళ్లు నేఁడి నీళ్లు లభింపన్
దాటించి యెలుక సాగినఁ
దీటరయ దేవేంద్రపదవి తిరముగ జగతిన్.

ఇందలి హాస్యము నిరుపమానముగదా! 'నానాఁటికిఁ దీసికట్టు నాగంభట్లూ' అన్నసామెత చతురతతోఁ బద్యమందిమిడ్చి ఎట్టి హాసము కలుగఁజేసెనో అరయుఁడు.

క. ఏనాఁటి యగ్రహారము
మానాఁటికి కంద్రికాయ మాపని దీరన్
మీనాఁడు మాన్యమాయెను
నానాఁటికిఁదీసి కట్టు నాగంభట్లూ!

అబాధకములును అతిసుకుమారసుందరములునునగు నిట్టి హాస్యపుఁజాటువులు, పుంఖానుపుంఖములుగాఁ 'చాటుపద్యసంపుటములందు' మూలమూలల మూల్గుచు ప్రకాశమును ప్రజాదరణమును నిరీక్షించు చున్నవి.

శతకముల నొకటి రెండింటి మన మీసందర్భమున సమీక్షించి పరామర్శింపవలయును. హాస్యరసాన్వేషణపరులమై మనలో విశేష ప్రచారముగల 'వేణుగోపాల కుక్కుటేశ్వర రామలింగేశ్వర' శతకములుముతక హాస్యముతో జుగుప్సాకరములగు బూతులతో నిండియుండి రసికుల కేహ్యపాత్రములైయున్నవి. 'మూర్ఖహృద్భయాఖ్యాగత శూలమో'యన రచింపఁబడిన 'చంద్రశేఖరశతకము'నందు రుచ్యమగు హాస్యము కలదు. తమాషాకథలు గ్రామ్యభావములోఁ జెప్పుటఁ గవి యిందు హాస్య ముజ్జీవింపఁజేయును. మాదిరికి నొక్కటి.

ఉ. సంగితకాడ పాడకికి సాలిచు నీవదిపాడినందుకున్
యింగిత మెంచి నేను మరి యిన్నదుకున్ సరిపోయె వింటివా
అంగుననే తలూపినటి అప్పుకు తంబుర యీడ మెట్టిపో
బంగుడు బాపనాడ యని పల్కెను మూర్ఖుఁడు చంద్రశేఖరా!

ఈహాస్యమున కాధారము 'నీవుపాడినందులకు నేను విన్నందుకు సరిపోయింది, పైఁగా నేను తలయూపినందుకు తంబురా యిచ్చిపో' అనెడిసామెత. ఇట్టివింకను ఆశతకమునఁ బెక్కులున్నవి. విస్తరభీతిచే నీవిషయ మింతటితోఁ గట్టిపెట్టి ఆధునికయుగహాస్యరసస్వభావపరిపోషణపరీక్షణమునకుఁ గలమున కనుజ్ఞ నిత్తము.

ఆధునికయుగారంభముతో నాంధ్రభాషామోషకపుష్టపు రేఖ బయలుపడినదని జనవాక్యము. ఈయుగమున తొలుదొల్త స్మరింపవలసినవారు వీరేశలింగము పంతులు. ఆంధ్రభాషాభ్యుదయాభివృద్ధి నాలించి మనసారస్వతమున నూతనమార్గముల నవలంబించి పలుత్రోవలు త్రొక్కిన పంతులువారు సంఘదురాచార తిరస్కారప్రతిపాదక మగు హాస్యమును నెలకొల్పనుద్యమించిరి. నూతనపథమగుటచే వీరియుద్యమ మెంతయు నభినందనీయమైనను నిజ ఆంధ్రభారతికి అంగవికారము దెచ్చిపెట్టెనే గాని అలంకార మొనఁగూర్పలేదు. వీరిగ్రంథములలో హాస్యరసప్రధానములైనవి ప్రహసనములు. అభాగ్యోపాఖ్యానము, సత్యరాజ స్వదేశయాత్రలు మొదలగునవి. వీరిప్రహసనములు సంఘదురాచారదూషణమునకు వ్రాయఁబడినవని ఇంతకుముందే నివేదించియున్నాను. దూషింపఁబడిన దురాచారములు త్రుంగుడుపోయిన తోడనే వీనివ్యాప్తి తగ్గును. మఱియు నిట్టివి సర్వజనామోదకములు గావు. అట్లగుట వానికి సారస్వతమున బలుకుఁబడియు చిరస్థాయిత్వము లేదన్నమాట. స్టీలు ఎడిసను వ్రాసిన సాంఘికవ్యాసములాంగ్ల సంఘసంస్కరణాభివృద్ధి యొనర్చినట్లు వీరిగ్రంథము లాంధ్ర సంఘసంస్కరణ మొనర్పలేదు. వీరిప్రహసనములకు 'విశ్వశ్రేయమును విశ్వవ్యాపకమును' లేమి నుత్తమకృతులలోఁ జేరవు. పంతులవారి 'అభాగ్యోపాఖ్యానము' బూతులు లేని 'చంద్రరేఖావిలాపము'నకు అచ్చుబొమ్మ. ఇందువీరు వికృతాకారములును వికారచేష్టలును వర్ణించుటచే హాస్య ముజ్జీవింపఁ బ్రయత్నించిరి. కాని ఇది సర్వోత్కృష్టమైన హాస్యము కాదు. సత్యరాజపూర్వదేశయాత్రలందలి హాస్యముకూడ నీకుదిటిలోనిదే.

పంతులవారి ప్రహసనము లాదర్శములుగ నిడుకొని చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారు కొన్ని ప్రహసనములు రచియించిరి. సంఘాచారములందలి విపరీతములను వింతయైన ఆచారములను వినోదచర్యలుగా మార్చి, వెక్కిరించి, సంఘదురాచారములను వెలార్చుటే వీరియాశయమైనను ఈ ప్రహసనములు వ్రాయఁబడునప్పటికే ప్రాతపడి త్రుప్పు

పట్టిన సాంఘికాచారములను వెక్కిరించి వెక్కిరించుటచే నివి ఆంధ్ర జనాదరణమును బడయలేదు. జనాదరణముఁ బడసినను వీరి 'వినోదము'లందు సయితము స్వతస్సిద్ధమును నవ్యమును నగు హాస్యము యిల్ల. వీరి నాటకములందుఁగూడ సర్వోత్కృష్టమైన హాస్యము నాస్తి. విదూషక పాత్రలు పలుకు హాస్యవచనములు జనపరంపరముగా ముదుసళ్ళనోళ్ల నుండి వెల్వడుచుండు సామాన్యహాస్యవచనములే. వీరినాటకములలోఁ జతురచంద్రహాసమున కొంచెము మెఱుఁగైన హాస్యము కలదు.

సంఘువిషయములగూర్చి అభాగ్యకములను చమత్కారకావ్యములు వ్రాసిన ఆంధ్రకవులలో దాసు శ్రీరాములుగారు గణ్యులు. వీరి 'తెలుగునాడు' లోనిది తేలికయైన హాస్యము. మచ్చునకై.

ఉ. లేవరు రెండు జెండనిన లేచినవారయినం దటాలునం
పోవరు పోవుదుర్ నిలిచి 'పోదుము-పోదుము త్రోయకుం'డటం
చీవరుసందు నేస్తు నలయింతురు పెండిలిలో సదస్యసం
భావననాఁడు మాపటికె బాపన సాముల సాము లన్నియున్.

అనునది చేకొనదగును. ఇట్టి లలితమధుహాస్యమున కెంతయేని తావుకలదు. ఆంధ్రసారస్వతమున.

ఈసందర్భమున తిరుపతివేంకటకవులను మన మెన్నఁటికిని మఱవరాదు. శ్రీనాథుని తరువాత, అతనికంటె మిన్నగా విరివిగా హాస్యముపయోగించి ప్రసంగములు రచించినవారు ఆంధ్రకవీశ్వరులలో వీరే. శృంగారరసాకరమునకు హాస్య మాయువుగమగ నెపమున నుపయోగించిన వారే యయ్యును వీరు పలుతావుల మనోహరహాస్యరససంపోషణమొనర్చి ఆంధ్రభారతికి అలంకారములను ఆరోగ్యమును చేర్చి కూర్చినారు. ఉదాహరణముగా రెండుమూఁడు పద్యరత్నములు చేకొనదగును.

మ. ఒకయోగానికిఁ జిన్నికుఱ్ఱనికి నాయుష్కర్మ చేయించి దా
నికినై కాని యొసంగి 'తక్కుసగముర్ దెమ్మన్న' 'నాచేత లే
దకటా!' నాఁగను ఘోరపుంగృతికిఁదా నంగీకృతిం జొప్పు లా
భ్యకులాయమ్మగు ముద్దరాలి చరితం బాలించితే తిర్పతీ.

ఉ. గారెల పిండివంటకయి కాంతుఁడు కాంతను బృచ్ఛసేయ నా
సారసనేత్ర ప్రేలొకటి చయ్యనఁజూపి 'యిదొక్కఁ డున్నదా
ధార' మటన్న సామెతగ ... ... గీరతము.

శ్రీబాలజనైకవేద్యమ్ములగు నిట్టికథలు సంభాషణశైలికి మిక్కిలి సమీపముగు శైలిలోఁ జెప్పి మందహాసము కల్గించుటయే వారి ప్రతిభ. అదియే వారొనర్చు చమత్కారము. ఇట్టి వినోదకథలఁ జొప్పించి హాస్య ముజ్జీవింపఁ జేయుటయేకాక-'వైదిక చాదస్తము'-'కుండలలోఁ బాండిత్యము' 'యం బ్రహ్మ' 'కొండుభొట్లుకుఁ బరీక్ష'-'గడేకారు'- మొదలగు నవ్యతాలిమాటలతో లలితహాస్యము పోషించియున్నారు. ప్రబంధములలో నింతసొంపుగా నింపుగా హాస్య ముపయోగించిన వారు మఱి ఆంధ్రకవులందు లేరు. ఈవిషయమున శ్రీనాథుఁడు గూడ వీరికిఁ దీసికట్టే.

'ప్రతాపరుద్రీయము'-'కన్యాశుల్కము'-'వరశుల్కము'- ఈ మూఁడును హాస్యరసప్రధానములగు ఆంధ్రనాటకరాజములు. ఇవి ఆంధ్రజనానురాగము బడసినవి. అయినను వీనియందలి హాస్యము సర్వోత్కృష్టమనుపాపమునకు నే నొడిగట్టఁజాలను. సులభసుందరగ్రాంథిక భాషనడుమ స్వరయుక్తమగు గ్రామ్యభాషను కురకపట్టినిఁ జొప్పి మాటలాడించి నవ్వించుటయే ప్రతాపరుద్రీయమందలి హాస్యము. తెలుగుముక్కలతో వచ్చిరాని ఇంగ్లీషు ముక్కలు నచ్చైత్తి దొర్లించి పాత్రలచే మాట్లాడించిహాసప్రహాసముల జనింపఁ జేయుట కన్యాశుల్కమునందలి నవ్వునకుఁ గారణము. అగస తెలుఁగువలన వరశుల్క నాటకమున హాస్యము పోషింపఁబడినది. మూఁడు నాటకములలోఁ గూడ హాస్యము గ్రామ్యభాషావలనను, 'నానాభాషలసంకర సోమయాజులు' కలగాపులగపుఁ దెలుఁగువలనను కలుగుచున్నది. అంతియే కాని గ్రంథకర్తల రచనాసామర్థ్యముచేఁగాని, హాస్యరసప్రవీణతచేఁ గాని, ప్రజ్ఞాచమత్కారముచేఁగాని కల్గుటలేదని ఘంటాపథముగఁ బాకొని వాదింపవచ్చును.

హాస్యరసతారాపథమున శుక్రతారయై, ఆంధ్రసారస్వతమున హాస్యరసపోషణమును బోద్రోలిన పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులువారిని హాస్యరసవిషయకమగు నీవ్యాసమున నింత వఱకుఁ దలపెట్టకుండుట మహాపాతకము. పంతులవారు హాస్యరసప్రయోగమున నిరాలంకప్రజ్ఞాధురీణులు. హాస్యరసమును సర్వతోముఖముగ వాడియున్నారు. ఈవిషయమున వారు కొలఁబోని దారులు లేవు. నాట్యముచేయని సారస్వతరంగములు లేవు. వారు ముట్టని విషయములు లేవు. వారెత్తికొనని ప్రస్తావనలు లేవు. హాస్యరసవిషయమున వారన్నియు నుచ్ఛిష్టము గావించి వదలివేసిరి. ఇఁకముం దాంధ్రకవులెవరు హాస్యరస ముపయోగించినను పంతులుగారి ననుసరించుటయే యగును. వీరిహాస్యరసమును విభాగించి విమర్శించుట తలకు మీఱినపని. అయినను ఆంధ్రసారస్వతపురోభివృద్ధి నుపలక్షించి నాయోపినకొలఁది విభాగించి విమర్శింప యత్నింతును. నవ్వు జనింపఁ జేయుటకు మార్గములు తలవెండ్రుకలన్ని. అందు ముఖ్యమైనవి చేకొని పరామర్శింతము. గ్రంథమునందు నవ్వుపాత్రములు చేయుకార్యములచే హాసము జనింపఁజేయుట యొకమార్గము. ఈమార్గమున వీరు 'కంఠాభరణము'-'సరస్వతి' నాటకములందుఁ ద్రొక్కియున్నారు. గ్రంథకర్తవచనరచనాచమత్కారముచే, కలగాపులగపుఁ దెనుఁగుచే నవ్వించుట వేఱొకమార్గము. ఇట్టిది వీరిగ్రంథములందు సర్వత్రసాధారణముగాఁ గానిపించుచునే యుండును. ఒక నిదర్శనము. వంటలవాఁడనై పొట్టల నెట్టెట్టో గడుపుచున్నాననుటకు బదులు- 'అసావాదిత్యో బ్రహ్మ'ఉన్నట్లుండొకతిరుగుడుగా 'మహానసాంతరచిత్రాన్నదధ్యోదనరచనాసమర్థుఁడనై' యున్నా ననుటచే నెవనికి నవ్వురాదు? సంఘదురాచారములఁ బరిహసించి హసింపఁజేయుట యింకొకమార్గము. ఇది వీరి 'సాక్షి' వ్యాసరాజములందుఁ గావలసినంత ప్రతిపక్షులపైఁ బగదీర్చికొనుటకు వారిగ్రంథములఁ బరిహాసపాత్ర

ములుగఁజేసి నవ్వించుట నేఁటిలోకమార్గము. ఇది వీరి 'విసర్గ్యాపర్గ్య విమర్శనమ్ము'న కానవచ్చును. ఈప్రతిపక్షముదూషణ విషయిక హాస్యము మనకు ఆడిపము సూరకవి, కూచిమంచిసోదర కవులు నేర్పినది. దీనినే వీరేశలింగముపంతులు కొక్కొండవారిపైఁ బ్రయోగించి ఆధునికయుగమున ఇట్టిహాస్యప్రయోగమునకుఁ బితామహులైనారు. ఈవిషయమున అతికిఁ జరుగికెక్క పోతాదుగా నుండి సందులకు లక్ష్మీనరసింహారావు పంతులుగారు స్తుత్యులు. సర్వతోముఖమగు వీరిహాస్యము ప్రత్యేకించి విపులముగా విమర్శింపవలయునే గాని ఇట్టి చిన్నివ్యాసమున అంటీ అంటనట్లుగాఁ నాపామాషీగా తాఁకి వదలవలసినదికాదు.

చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహముగారిని మఱియొక్కసారి స్మరించినఁగాని ఈవ్యాసము నుపసంహరింపుటకు నామనస్సొప్పదు. నాటకములందలి వీరిహాస్యము రుచిరమును, లలితమును, నవీనమును గాకపోయినను వీరినవలలయందు సర్వోత్కృష్టము - సర్వజనాహ్లాదకరమునగు హాస్యము తాండవించుచుండును. ఆంగ్లకవిశేఖరుఁడగు ఛార్లెస్సు డికెన్సువలె వీరు నవలలందు నేటిక హాస్యము నెపనెపవాఁడి వదునుల దెంపమున కమంచానంపము సంధానింతురు. వర్ణనలయందును సంభాషణలందుం హాస్యరసము మేళవించి పండితకోటిని మెప్పించుటయే వీరిప్రతిభ. వీరి 'హేమలత'— 'రామచంద్రవిజయము'— 'రాజరత్నము'—లందు రుచిరము, లలితము, నవీనము, నగుహాస్యరసము సదృశముగాఁ గూర్పునేర్పుతోఁ బోషించియున్నారు. వీరి-'గణపతి' హాస్యరసమున కవధి. లక్ష్మీనరసింహద్వయ మాంధ్రసారస్వతమునకు హాస్యరసాలంకారములు సంపాదించుటలో నాంధ్రులకృతజ్ఞతకుఁ బాత్రులు. వారిగ్రంథములను తెలిసి చదివి, అందలి ఆనందరసాస్వాదనసౌఖ్యలహరిలో మనమోలలాడుచుండుటయే వారికి మన మొనర్చు ప్రతికృతి.

నిర్దుష్టము, నిరుపమానము నగు హాస్యరస గ్రంథరాజములతో లక్ష్మీనరసింహద్వయ మాంధ్రభారతికి నివాళు లొసంగుచుండ డబ్బాకకూర్చరికై కొందఱు 'తగదుమమ్మా'యను నిహాస్యరసగ్రంథరచనలో వ్రేలు పెట్టి ఆంధ్రభారతికి వికారరూప మాపాదించుచున్నారు. ఆంధ్రసారస్వతాభివృద్ధి నభిలషించువారికిట్టి 'చిల్లరవాఙ్మయ నిర్మాణము' చిచ్చుఱపిడుగు వెలిచినట్లుగా హృదయవేదన కల్గించును. ఇట్టి గర్హ్యహాస్యగ్రంథములు ప్రాయముగ హాస్యరసబాల్యావస్థను దెల్పునుగాని పరిపక్వస్థితినివెల్లడిచేయఁజాలవు. ఈహాస్యము రానురాను బూతులలో దిగును, జగ్గకవికాలమును దలఁపించుచు, 'ఏమిచెప్పుదుం గురునాథా' అనిపించుచున్నది. ఈ 'చిమ్ముముసాకృల సింగారము'- ఈ 'చిల్లరవాఙ్మయము' సత్వరముగా మొదలంట నడల్పఁబోనకుండిన కోఁజెమ్మ పెరిఁగి ఆంధ్రసారస్వతమునంతను బట్టుముడి దొఱచున్ను. హాస్యరసమును పేరిట ఆంధ్రసారస్వతముహాస్యకములకు వేరు పురుగుగానున్న ఈ 'గైలువాఙ్మయము' నాకెనువ్వువలె విడిపోయి మాడిపోవుటకు ఆంధ్రులు తపస్సు ధారపోసి లబ్ధమనోరథులై ఆంధ్రభారతి ఉపలాలన లందికొని ఉత్తంసు లగుదురుగాక!

వేఁకువ

శృంగారకవి సర్వారాయఁడుగారు

దీకొని కొక్కొరో యనుచుఁ దేఁకువఁ గూయఁగ సాగెఁ గోళ్లుఁ, లోఁ
దాఁకిన బత్తి మేల్కొలు ప్రతానము లార్యులు పాడుచుండె, రెం
తే కమలానుమోదములఁ దేలిన వాయువు వీచుచుండె, ఘం
టాకలనాదము ల్ఘణఘణధ్వని మ్రోగుచు విన్పడెం గడుం,
గాకులు కావుకావు మని గాఢతరధ్వనిఁ గూయఁజొచ్చెఁ బెక్
రేకలఁ బిల్చుచుం జని రొగిం బనిపాటుల కేగువారు, కర్
చీఁకటి మాయఁగాఁ దొడఁగెఁ, జీపురుగట్టలచప్పు డెల్లెడల్
మ్రోఁకె, గుడుంగు, బుగ్గు మనుభాండనినాదము నిండె, జవ్వనుల్
వాకిళు లూడ్చి ముగ్గులిడువారలు, కొందఱు నీళ్ల బిందెలన్
జేకొని పోవువారు, కొని చెచ్చెరఁ దెచ్చెడువారు, పిల్లలన్
వేఁకువయయ్యె లెండనుచు నిద్దుర లేపెడువారు, నైరి; యూఁ
గాకని లేచి శైటికి, షికారునకుం, జనువారు, పుల్లలన్
గైకొని పల్లుదోముకొనుగాణలు, తోఁచిరి; స్నానసంధ్యలన్
మేకొని చేసి నెన్నుదుటినిండ విభూతిని బూసి వైదికుల్
ప్రాకటకార్యులైరి; యిటులుం దనరారి నిశాంత మెంతయున్
శ్రీకరమై విధాతృనవ సృష్టికి నాదియై దంచుఁ దెల్పెడున్॥

తంతి విలాసము
Aswin
అశ్విన

అశ్విన్ అండ్ కంపెని

౧౯౦౭ సం॥ స్థాపితము

టెలిఫోను నెం 697

[illegible]

వెలలు మిక్కిలి చౌక! ఉద్యమములు!! [illegible]!!!

[illegible]

174, బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

Sole Agents:

1. ABBOTT ALKALOIDAL Co., Chicago, U. S. America.
2. BACTRO CLINICAL LABORATORY Ltd., Calcutta.
3. DASTOOR SPECIFIC Co., Bombay.

Agents:—

1. ANDHRA AYURVEDIC PHARMACY Ltd., Bagalpur.
2. BEHAR CHEMICAL WORKS Bagalpur,
3. KESARI KUTEERAM, Madras,
4. INDO FOREIGN GENERAL AGENCY., Cuddalore,
5. MINSARARASAM Co. Ltd., Salem.

ధరలజాబితా

[illegible]

సంఖ్యము	ధర		[illegible]	
	రు.	అ.	రు.	అ.
2	0	4	0	4
20	1	12	0	8

[illegible]

రు.	అ.	రు.	అ.
0	0	0	8
0	2	2	6

[illegible]

[illegible]	రు.	అ.	రు.	అ.
3	0	9	0	4
6	1	2	0	5
	రు.	అ.	రు.	అ.
	0	1	0	14
	0	1	1	8

షణ్ముగం

నశ్యము

నశ్యము [illegible]

[illegible] 1—కి 0—4—0 నుండి 2—8—0 వరకు [illegible]. [illegible] 1—కి రు 2—8—0.

[illegible]

తెలుగు జిల్లాలలో ఏజంట్లు కావలెను.

షణ్ముగం స్నఫ్ కంపెనీ. లిమిటెడ్. పోస్టుబాక్సు నెం. 140. మద్రాసు.

లక్ష్మి అండు కంపెని

"లక్ష్మి[illegible]" — నెం. 329.

[illegible] సామానులు, యంత్రములు [illegible], వర్తకులు, [illegible]

16, [illegible], [illegible].

[illegible]

THE TORPEDO

The Typewriter of Highest Perfection.

Permanently visible line of writing.
4 rows of keys and single shift.
Spaced writing without the aid of space bar.
Complete removability of moving parts without any tools to effect cleaning, oiling &c. very easily.
Very strong mechanism simple to operate.
Price very competetive.

"KOPPIO"

Stationery and Office ruquisites

American Spring Cots very Comfortable-and light folds flat.

English Duplicator. No inky rollers or hands. Time saving machine does the work of very costly machines, at a price cheaper than the cheapest of the kind.

[illegible] ! [illegible] మంచములు. [illegible] !!

[illegible] తయారుచేయుచున్నది. [illegible] ఆర్డరులు [illegible] పంపుడు.

[illegible] 2'-6" రు. 25. [illegible] 3'-0" రు. 30.

" [illegible] అనుకూలముగ [illegible] గలవు. రు 40.

Please apply to or call at.

THE INTERNATIONAL AGENCY Co.,

Post Box No. 25. 118, Armenian St. Madras. Telegrams "**Inagenco.**"

వసుచరిత్రము - చంద్రికాపరిణయముల కథావస్తునిర్మాణము

శ్రీ శేషాద్రి రమణకవులు

తెలుఁగుభాషలలోఁ బ్రబంధయుగము పినవీరభద్రుని శాకుంతలముతో మొదలుపెట్టఁబడిన దని కొందఱు, అల్లసానిపెద్దనార్యుని మనుచరిత్రముతో మొదలు పెట్టఁబడినదని మఱికొందఱు, శాసించియున్నారు. దూర మాలోచించితి మేని శ్రీనాథమహాకవి శ్రీహర్షునికృత మగు నైషధము నాంధ్రీకరించుటతో నారంభింపఁబడె నని మావిశ్వాసము. పెద్దనార్యుఁడు శృంగారనైషధమును దృక్పథమునం దుంచి మనుచరిత్రమును రచించెను. పినవీరభద్రుఁడు నామసామ్యము సైతము గ్రహించి శృంగారశాకుంతలము ప్రబంధపద్ధతిని విరచించెను. తను వాతికవులందఱు, తమతమ గ్రంథములలో శ్రీనాథుని శైలి సైతము తలఁదాల్చి సాంస్కృతికజటిలమగు భాషలోఁ గవిత వ్రాయసాగిరి.

ప్రబంధయుగమున దలసూపిన గ్రంథములలో నెన్నుకొనఁదగినది వసుచరిత్రము. ఏతద్గ్రంథకర్తయగు రామరాజభూషణుని ప్రశస్తి యెఱుంగనిరసవిదు లుండరు. శ్రీకృష్ణదేవరాయ మరణానంతరము సదాశివరాయలను నామమాత్రమునకు రాజును జేసి యాంధ్రరాజ్యచక్రమును ద్రిప్పినరామరాజు నీరామరాజభూషణకవి కృత్యాదికములచే రంజింపఁజేసి సత్కారము లొందినటులు వసుచరిత్రమునఁ గలదు. ఇంతియగాక విద్యానగరపతనానంతరము తిరుమలదేవరాయలు రాజధాని పెనుగొండకు మార్చుటయుఁ బిమ్మట నతనికుమారుఁడగు వేంకటపతిరాయలు మహమ్మదీయులచేఁ బరాభూతుఁడై చంద్రగిరిదుర్గము చేరుటయు వసుచరిత్రమునఁ జెప్పఁబడుటచే వసుచరిత్రము రామరాజనంత్యకాలమున వేంకటపతిరాయలరాజ్యారంభమునందు(అనఁగా క్రీ. శ ౧౫౬౦ మొదలు ౧౫౭౦ వఱకు గ్రంథరచన మొనరించుచు,) ప్రసిద్ధుఁడగు రామరాజభూషణునిచే రచింపఁబడెనని చరిత్రకారులు విశ్వసించుచున్నారు. రసభావములయందు శ్లేషయమకాదులయందు నద్వితీయమగు వసుచరిత్రమునకుఁ బిమ్మటఁ బెక్కు ప్రతిబింబకావ్యములు బయలు వెడలెను. అట్టివానిలో మొట్టమొదటిది చంద్రికాపరిణయము.

కాఁబట్టనే చంద్రికాపరిణయమునకు వసుచరిత్రమునకు నెక్కుడు సంబంధము గలదు. చంద్రికాపరిణయమును జటప్రోలుసంస్థానపరిపాలకుఁడును రేచెర్లగోత్రియుఁడునగు సురభిమాధవరాయకవి రచించెను. ఈమాధవరాయకవి ఆళియరామరాజువలన సంస్థానపుసనదు నొందెను. మాధవరాయకవిపుత్రులు గోలకొండనవాబగు అబ్దుల్‌హసను కుతుబుషా (తానీషా) వలన ఫసలి ౧౦౬౦లో (క్రీ. శ ౧౬౫౦) సంస్థానపుసనదు నొందియున్నారు. ఇవియన్నియు సమన్వయించితిమేని మాధవరాయకవివర్యుఁడు భట్టుమూర్తికి సమకాలికుఁడై వసుచరిత్రమును స్వయముగఁ జూచి పఠించి ఆనందించి యావలచంద్రికాపరిణయమును రచించినట్టు లూహింపవచ్చును. సురభివంశచరిత్రకారు లుదాహరించిన ఈ క్రింది

"చ. సురభికులామలాబ్ధిఁ బొడసూపినమాధవరాయచంద్రుఁ డా
సరసపదార్థరంజనము సత్కవిహృద్యము గాఁగఁ జంద్రికా
పరిణయముక్ రచించె నది భావ్యము నీవసుచర్య చూడఁగాఁ
బరఁగనిగూఢవృత్తి నటువర్తిలె నీకును మూర్తినాముఁడే॥"(?)

అను పద్యమువలన జంద్రికాపరిణయము రచించినటులు గూడ స్పష్టమగుచున్నది. మాధవరాయకవికాలనిరూపణము చేయుటలోఁ బలువురు పొరపడి యింక నాధునికుఁడని చెప్పియున్నారు. ఆచరిత్రాంశము లన్నియు మానిజాము రాష్ట్రాంధ్రకవులచరిత్రములో విరళముగాఁ జర్చింపఁబడును. జటప్రోలుచెంతనున్న బట్టుపల్లియే రామరాజభూషణుని నివాసస్థలమనియు నీయుభయకవులు పరస్పరపరిచయముగలవారనిసైతము కొందఱు వ్రాసియున్నారు. ఎటులైననుమల్ల

భావిభునకు భర్తృహరిసుభాషితము నంకితముగానొసంగిన యెలకూచిబాలసరస్వతి, మాధవరాయలు, రామరాజభూషణులు సమకాలికు లనుటలో సాహసము లేదు. వసుచరిత్రమును జూచి మాధవరాయలు పలుమారు పఠించి యట్టిశైలితో నేదేని గ్రంథరాజము రచింపవలయునని సంకల్పించి చంద్రికాపరిణయమును వ్రాసియుండును. కావుననే చంద్రికాపరిణయములోనిపద్యములు వసుచరిత్రకథాంశములోని పద్యముల యనుకరణమును చాటుచుఁ గొన్నిచోటుల సారహీనములుగ నున్నవి. మాధవరాయకవి చంద్రికాపరిణయమును వసుచరిత్రమువంటి శ్లేషగ్రంథముగ నొనర్ప నెంచెను. కాననే పరస్పరసాదృశ్యము నెలకొనినది.

ఇంతవఱకుఁ గవికాలము సమకాలికులు కవినివాసవిశేషము మాత్రమె చర్చించితిమి. గాని చంద్రికాపరిణయము కేవలకవితాగ్రంథమా, కథాగ్రంథమా, సాహిత్యగ్రంథమా యనునంశమును జర్చింపలేదు. ప్రబంధయుగమును స్మరించునపుడు కవికాలనిరూపణముతోఁ దృప్తినొందక ఔచితీపోషణము రసవిశేషము కథాకల్పనము గూడ విమర్శించుట యుక్తము. చంద్రికాపరిణయమునఁ గథాకల్పన మెటులున్నదో యందలి ముఖ్యకథాంశముల కీగ్రంథము మాతృకయో స్వతంత్రభావములపట్ల నీకవి యెంతవఱకుఁ గృతార్థుఁడయ్యెనో తెలిసికొందము. ఇంతవఱకు మనము చంద్రికాపరిణయమునకు వసుచరిత్రమునకుఁ గల కథాసంబంధమును జర్చింపలేదు. వర్ణనసందర్భములలోఁ గలసామ్యములఁ దెలిసికొంటిమి. కథాకల్పనమున నీ యుభయగ్రంథములకుఁ గలసామ్యము తెలిసికొందము. ముందు వసుచరిత్రమే జనించిన దగుటచే నందలి కథాంశమును బరిశీలించి పిమ్మటఁ జంద్రికాపరిణయమును బరింతము.

వసుచరిత్రము కేవలము లక్ష్యగ్రంథము. అందుఁ గవితాపరికరములు చాలినన్ని లేవు. శబ్దాలంకారములు, శ్లేష, వైదగ్ధ్యము, వర్ణననైపుణ్యము, పదాడంబరము మాత్రమె కానవచ్చును. ప్రతిపద్యము నూతనభావమును వెల్లడించును. రసము వెదఁజల్లును. భాషామాధుర్యము తేటపఱచును. కాన, యాపద్యరత్నములు కథాసూత్రమున గ్రుచ్చ వీలుపడదు. భట్టుమూర్తి సాహిత్యరసపోషకుఁడు - సంగీతసాహిత్యనిధి. వసుచరిత్రములోని ప్రతిపద్య మాయాశమునే వెల్లడించును. సాహిత్యరసపోషకునకు రసపోషణమున నేమి కొఱంత? భట్టుమూర్తి సాహిత్యసముద్రము మథించి పద్యరత్నములను బ్రోగుచేసెను. సానఁబట్టెను. క్రొత్తసొబగులు వెలయించెను. లాభమేమి? సారస్వతపీఠము పాలించుభారతికి రత్నములరాశి నొసంగెఁ గాని కథాసూత్రమున వానిని నందచందములతో గ్రుచ్చఁజాలకపోయెను. కవితాశిల్పమునకుఁ గథావస్తువు ప్రధానమని రామరాజభూషణుఁ డెఱింగినవాఁడు కాఁడు. అతఁడే వసుచరిత్రమునందు

ఉ. "కేవలకల్పనాకథలు కృత్రిమరత్నము లాద్యసత్కథల్
వావిరిఁ బుట్టురత్నము లవారితసత్కవికల్పనావిభూ
షావహపూర్వవృత్తములు సానలుదీరినజాతిరత్నముల్
కావున నట్టిపుణ్యకథగా నొనరింపుము నేర్పుపెంపునన్."

అని చెప్పియున్నాఁడు. కళాపూర్ణోదయమువంటి కల్పనాప్రబంధముల భట్టుమూర్తి యామోదించువాఁడు కాఁడు. కథావస్తువు స్వల్పముగాఁ గల్గి సమయోచితవర్ణనములతోఁ గథావిస్తరముతో నున్నవగు మనుచరిత్రాదులపై గౌరవబుద్ధి కలవాఁడు. కాని వసుచరిత్రములో నీతఁడు క్రొత్తత్రోవఁ ద్రొక్కెను. స్వల్పకథాంశమును వర్ణనములతో విస్తరింపఁజేసి చిత్రకల్పనములు కవితాశిల్పములు శ్లేషచిత్రములు సమకూర్చి కథావస్తువు నిర్జీవము గావించి పూర్వనియమములు చాలవఱకు జవదాఁటెను. వసుచరిత్ర మాఱాశ్వాసముల ప్రబంధము. ఇందు రమారమి 850 పద్యములు కలవు. సగముపద్యములు వర్ణనాంశములక్రిందఁబోయి యుండవచ్చును. మిగిలినసగములోఁగూడఁ గ్రంథాంశము కొలఁదిగ నున్నది. వసుచరిత్రములోఁ గవి తనశిల్పమును జూపినాఁడు గాని, కథానిర్మాణశక్తిని జూపలేదు. వసుచరిత్రమునందలి కథాంశముపై రసవిదు లింతవఱకంతగా బుద్ధిఁ బోనిచ్చి యుండరు. అందలికథకు జీవకళ లేమియే దీనికి హేతువు. నైమిశములో శుకశౌనకా

డలు సూతుని గాంచి "నీరాజు దేవచిహ్నములు భూమిం బాలించునో తెలుపు" మన, నాతఁడు జాత్రోత్సాహి వసుచరిత్రముఁ జెప్పనారంభించెను.

అధిష్ఠానపురపాలకుఁడు వసురాజు. ఈతఁడు తన పురిచెంతఁ బ్రవహించు శుక్తిమతిని గోలాహలపర్వతము అడ్డగింపఁగాఁ గినిసి దానిని గోట మీటి దూరముగఁ బాఱఁద్రోలెను. తరువాత నా శైలమును నా శైలమును శుక్తిమతిని నేసరస్సుగ నుపయోగించుకొనెను. ఇంతలో వసంతము వచ్చెను. వసంతసందర్శనమునకు రాజు చెలికాండ్రతో వనముల కరిగెను. ఇది ప్రథమాశ్వాసములోఁ గల ముఖ్యకథ.

ఇఁక ద్వితీయాశ్వాసమునను ద్వితీయాశ్వాసమునను రాజు వనములోఁ బ్రవేశించి యడుగడుగున వనమును వర్ణించి దాని సౌభాగ్యమును రాజు నెంత గించ నంతలో నెటునో యొక మనోహరగానము వినవచ్చెను. రాజు గాన మెటనుండి వచ్చెనో కనుఁగొను మన నర్మసఖుఁడు మెల్లగ నేగి మల్లికా లతికలలోఁ బ్రతిబింబమును దర్శించి యువతి యొకతె పాడుచున్నటులు చెప్పి యామె సౌందర్యము రాజున కెఱింగించెను. రాజు మోహముగొని నర్మసఖుని సహాయముతో నచటి కేగి చాటుననుండి వారిని దర్శింపసాగెను. నర్మసఖుఁడు జపి వేషము వేసికొని యామె యొద్ద కేగి శ్లేషతోఁ దన వృత్తాంతము నెఱింగించి మంజువాణివలన నాగాన మొనర్చిన బాల గిరికాదేవి యనియు నామె శుక్తిమతికోలాహలుల పుత్రి యనియు శుక్తిమతిని బంధము తప్పించి కోలాహలుని గోట మీటుటచే నింద్రుఁడు వసురాజునకు వివాహ నాదిక మిచ్చెననియుఁ జెప్పెను. మాయాజపి యామెకుఁ దన విషయములఁ జెప్పినటులు నటించి వసురాజును గిరికఁ జెట్టఁబట్టఁగల దనెను. ఆమె ప్రేమపారవశ్య మెఱింగి చెంత నున్న వసురాజును జేరఁబిలువ గిరిక సిగ్గునఁ జెనెను. ఈసమయమునఁ దల్లి పిలువనంపుటచే గిరిక వెడలిపోయెను. వసురాజు మోహముచే మన్మథదూషణముతోఁ గాలము గడపసాగెను.

చతుర్థాశ్వాసము:— గిరిక మోహముతో నవసహించుచున్నంతలో జనికయైన యాగు మంజువాణి యామె యాజ్ఞను వసురాజునొద్ద కేగి యదృశ్యాకారముతో వసురాజును దర్శించెను. అతఁడు మోహావసలో నుండ, మంజువాణి యటఁ గల మణిపుత్రికలలోఁ దా నొకతెయై నిలిచెను. వసురాజు మోహోక్తులు విని యతఁడు మూర్ఛిల్లినతఱిఁ దాఁదెచ్చిన గిరికాహారము వసురాజుకంఠమున నలంకరించెను. వసురాజు హారస్పర్శమువలన మిగుల మోహావస్థలో నుండఁగా నపుడు మంజువాణి ప్రత్యక్షమై గిరికావృత్తాంతముఁ జెప్పి వీణ్ణాని, "యాతనివలన ముద్రిక నొంది తిరిగి వచ్చితినని యు" "నిన్ను వసురాజు వరించు" ననియు గిరికకు నెఱింగించి యామెను దృప్తిపఱచెను.

పంచమాశ్వాసము:—ఇంద్రుఁడు కోలాహలుని దర్శింపఁగాఁ నాతఁడు తనపుత్రియగు గిరికను జూపెను. ఇంద్రుఁ డామెను వసురాజునకిమ్మన నాతఁ డామోదించెను. పెండ్లి నిశ్చయ మగుటచేఁ బేరంటమునకు మైనాకుఁడు హిమవంతుఁడు మేరుమందరగోహణాచలాదులు వచ్చిరి. ఇంద్రుఁడు వసురాజునొద్ద నీవార్తఁ దెలిపెను. గిరికను శృంగారించుటతో నాశ్వాసము ముగిసినది.

షష్ఠాశ్వాసము:—ఇందుఁ గథాంశములేదు. రాజపుత్రుఁడు పెండ్లి కేగుచుండఁ బురకాంతలు మేడ లెక్కి చూచిరి. పెండ్లిసంరంభము మధుపర్కములు కట్నములు మున్నగువానితో వివాహము యథాశాస్త్రీయము ముగిసినది. కోలాహలుఁడు సూతుని బూజగించి యుత్తవారింటికిఁ బంపెను. అధిష్ఠానపుర ప్రజలు పెండ్లికు మార్తైను జూడనారంభించిరి. ముద్దుగ గృహప్రవేశముతో సంభోగినవ్వనము తోఁ గథాంశము గట్టక్కినది.

ఇది వసుచరిత్రములోని కథాసంగ్రహము. నర్మసఖుఁడు రెండవయాశ్వాసములో వచ్చెను. కాని ప్రయోజనము శూన్యముఁ జేసి యాతని గ్రంథకర్త యదృశ్యము గావించియున్నాఁడు. వసురాజుతో నీతఁడు గృహప్రవేశము గావించి కథారంగమునుండి యంతర్ధానమయ్యెను. వసురాజుపరాక్రమాదులు కవి ప్రథ

మాశ్వాసములోఁ జాలవఱకుఁ జెప్పెను. అంతతోఁ దృప్తినొందక మంజువాణిచే మరలఁ జెప్పించెను. మంజువాణి చెప్పుటలో విమానము నింపునివలనఁ బొందిన విశేషాంశ మొక్కటి మాత్రము కలదు. దానిని బ్రథమాశ్వాసములోఁ గవియే చెప్పినను, బ్రథమాశ్వాసములోని వసురాజవృత్తాంతము మంజువాణిచేఁ జెప్పించినను, గథకుఁ బునరుక్తిదోషము తొలంగియుండెడిది. భట్టుమూర్తి సాహిత్యరసపోషక చక్రవర్తి గాని కథానువర్తి కాఁడుకదా!

ఇట్లు స్వల్పప్రసక్తులు పురస్కరించికొని గిరికావర్ణనము సైతము మూఁడుమాఱులు ప్రత్యేకస్థలములలోఁ గావింపఁబడి యున్నది. మంజువాణి సామాన్యకాంత. ఈమె యాకాశగమనము గావించుటయు నదృశ్యాకారముగ వర్తించుటయు, మానవధర్మమునకు వ్యతిరేకము. వసురాజునకు విమానయానశక్తిఁ దెలుపుటకుఁ బ్రబంధము నిర్మింప సాహసించిన యీగ్రంథకర్త మంజువాణిశక్తిసామర్థ్యములను నుగ్గడింపఁ బోవుటకు హేతువు మృగ్యము. స్వల్పప్రయాణముతోఁ జేరఁదగిన విశాలాపురము మంజువాణి యాకాశయానముతో నేగుటలో విశేషము కానరాదు. స్వల్పఫలమునకై కామరూపముఁ జిత్రాకారధారణముఁ జేసితి నని మంజువాణి చెప్పికొనుటఁ జూడ గిరికాదశ సూచించుటకై యట్లు మృషావాదము గావించుచున్నదేమో యని స్ఫురింపఁ దగినంత గొప్పగ నున్నది.

నదులు పేరఁటాండ్రుగను శైలరాజములు పెండ్లిపెద్దలుగను వచ్చిరి. ఈయస్వాభావికకథ యమృతమువంటికవితతో సంగత మగుటచే నిర్జీవములగు పాత్రములు చాలవఱకు సజీవములైనవి కాని కథాదోషముచేఁ బాత్రపోషణము కొఱతవడినది. కోలాహలపుత్రుఁడు శుక్తిమతియుఁ గలసికొనిరని మనము సొంతమాటలతోఁ జెప్పికొనినచోఁ బ్రకృతివిరుద్ధమగు నీసంబంధ మేమి యని తోఁచును. కాని యీకథాంశమును బఠించుతఱి నిమాత్ర మాసందేహము తోఁపఁజాలదు! సాహిత్యరసపోషకునియమృతవాణియందా శక్తి యున్నది. ఆశ్లేషలుగూడ సందర్భశుద్ధిగ నుంటచే గ్రంథము చేత నున్నంతవఱకుఁ గథాంశము నడుచుచున్నటులె కనపించును. ప్రత్యేకముగఁ గథాంశమును విడఁదీయుదుమేని నంద చందములు లేక యస్థిపంజరమువలెఁ గానవచ్చుచుండును. ఈ లోపమునకుఁ గథాంశమే కాక రామరాజభూషణుఁడు గూడఁ గొంతవఱకు బాధ్యుఁడు కాకపోఁడు.

ఆఱవయాశ్వాసమునఁ గథాంశము తక్కువ యైన నేల? లోనే లేదు. పెండ్లిసంరంభములు వర్ణించుటతోనే కడచిపోయినది. నాటకబీజముల నీప్రబంధములో భట్టుమూర్తి కొలఁదిగఁ బెట్టెఁ గాని వానికిఁ బ్రయోజనము కల్పింపఁజాలఁడాయెను. నర్మసఖప్రవేశము ఆశ్వాసారంభమున నుంచుట నాటకములలోఁ జూడనగును. ఇంతియె గాక విదూషకుని వేషధారణము యవనికావసరము విమర్శింపఁ నాకాలమున నాటకరచనముపైఁ గల కవుల యభిమానము కొంచెమేసి వెల్లడికాకపోదు.

ఇఁక బ్రకృత మనుసరింపవచ్చును. వసుచరిత్రమును [illegible] నెన్నియో ప్రబంధములు బయలువెడలినవి. ముఖ్యముగా నన్నిటియందుఁ గథాంశ మింతియ - రాజవర్ణనము వేటకేగుట ఒక సుందరిని గాంచి మోహించుట విప్రలంభశృంగారము మన్మథదూషణము చంద్రదూషణము రాయబారములు పెండ్లివర్ణనము ఇంతతోఁ బోక యంతఃపురమునకు నింకఁ జొరవఁ జేసికొని పడకటింటికి మనకవులేగి యుగాంతరమునాటి యాదంపతుల గుట్టు బయట వేయుదురు. ప్రబంధములు చాలవఱకు వసుచరిత్రములోని వర్ణనములకుఁ గవితాచమత్కారములకుఁ గథాంశములకుఁ బ్రతిబింబము లగుటచేతనే యొకదానిని జూచి మఱియొకదానిని జూడ నవసరము లేకపోవుట తటస్థించినది.

ఈదోషము చాలవఱకుఁ గవులు సమకాలికు లగుటచేఁ జంద్రికాపరిణయమునకు సైతము సంభవించినది. కవి మిగుల వ్యక్తిగలవాఁడగుటచేఁ గథకుఁ గొన్ని నూతనరంగముల నెలకొల్పి స్వతంత్రమార్గములను దీసెను గాని వర్ణనములలో మాత్రము వసుచరిత్రములోని పోకడల మఱచిపోఁజాలఁడయ్యెను. గిరికాదేవియుఁ జంద్రి

కయు నొకరి కొకరు ప్రతిబింబములె. ఇరువురు నొకవిధమగు వాఙ్మయసామగ్రితోఁ బోఁతపోసిన చిత్రరూపములె. గిరికాసంబంధముఁ గుదుర్పవచ్చిన యింద్రుఁడు, చంద్రికాసంబంధము నిశ్చయించిన కుముదుఁడుగను, కోలాహలుఁడు శుద్ధోదయమహారాజుగను, నర్మసఖుఁడు నర్మసఖుఁడుగను, వసురాజువసంతసందర్శనయాత్ర సుచంద్రునిజైత్రయాత్రగను, బోల్పవచ్చును.

కాని చంద్రికాపరిణయములోని స్వతంత్రకథాంశములనుమాత్ర మీకవి వెలిగింపలేదు. శాండిల్యాశ్రమము వసంతుని తపోభంగప్రయత్నము, గంధర్వుని సింహరూపధారణము, చంద్రికాస్వయంవరరాజవర్ణనము, స్వతంత్రకథాంశములు. ఇందు మాధవరాయకవి చాల వఱకుఁ గ్రొత్తబాటలఁ దీర్చి రసపోషణమునకుఁ జాల పాటుపడెను. వసంతతపోభంగము గావించుటకు మన్మథుఁడు కోకిలలు శారికలు తుమ్మెదలు మొదలగుబలముఁ గొని వచ్చెను. వసంతుఁడు మలయమారుతుఁడు దేవవేశ్యలు సహజసంరంభముతో నేతెంచిరి. మునితపస్సు సామాన్యప్రయత్నములతో భంగము కాదయ్యెను. శక్తిలోపములు లేక యందఱు పాటుపడిరి. వసంతుఁ డొకవిధముగను మలయానిలుఁ డింకొకవిధముగను దాడివెడలిరి. అపుడు మన్మథుఁడు గావించినసంగ్రామము ప్రశంసాపాత్రమైనది. ఇట మన్మథుఁడు ప్రబంధకవులు చిత్రించిన నిర్జీవుఁడగు ననంగుఁడు కాఁడు. శూరశిరోమణి యగు వెలమవీరుఁడు. తీర్చిన పంచశరుఁడు. ఈతని సంగర సంరంభము శ్రావ్యము మనోహరము నై యున్నది.

వసంతమన్మథాదులు సంగ్రామము నిశ్చయించి వసంతుని సూత్రమునొద్ద కేఁగ నిశ్చయించిరి. విరోధమెలపఁ గనిపెట్టివచ్చుట కొకవేగులవాఁడు కావలయును గదా! ఇందులకుఁ దగినవాఁ డెవఁడు?

చ. గురుజనశక్తి వచ్చి, యొకకోయిలవేగరి తద్వసంతభూ
సురతిలకాశ్రమం బిడిసి చుమ్మని తెల్పఁగఁ గంటుఁ డంచు ని
ర్గగపతితో నిజాప్తవరజాలములతో వసియించె. ...

కోకిలవేగరితోడ్పాటుచే మన్మథుఁడు వసంతముని వనములో దరువు విడిసెను. మన్మథునిచెలికాఁడును సేనానాయకుఁడునగు వసంతుఁడు మునివనము నంతయు నాక్రమించుకొనెను. ప్రతిపక్షకోటిలోనివారగు జాబిల్లి, ఆమని, గాడ్పు, అంచ మిగులఘాతుకకృత్యమునకుఁ దలపడి మునిని బలిమిమై ముట్టడించిరి.

సీ. శైత్యశైత్యకటుంతకటులధారాశిఖ
శమి నేత వాటించెఁ జలజమిన్న
తళుకుళుక్కున వేగ జళిపించి మావిక్రొం
దళపుఁగత్తిని వాని నఱకె సురభి
కడుఁ జంచరీకసంఘము మ్రోయు ఘనజాల
కంబులఝరి మొత్తె గడుసుగాడ్పు
కటురజోగ్నికణాళి గ్రమ్మఁ జెంబొవమంచు
తిత్తుల మునిఁ గప్పె హత్తి యంచ.

ఇటు లెంతనిర్దయతోఁ దీవ్రభావముతోఁ దలపడినను శాంతికవచధారియగు మునిధైర్యము తఱుఁగదాయెను. ప్రయత్నము వ్యర్థమగుటచే మారునకుఁ గోపము వచ్చి, "చనవిగవాగ హాస్ఫురణముతోఁ బరితేజితాబ్జముకుళాస్త్రపరంపర" నించెను. ఆశరములు మునిపేరెదఁ దాఁకి పరాగము సించెను. భక్తికవచపుధూళివలె నదియుండెను. మన్మథుఁడు తన ప్రయత్నము వ్యర్థమగుటకుఁ గినిసి "పూమొగ్గనేజను తద్వాతుమున గుప్పునం బొడిచె." అంతతో నూరకుండక నిర్దయాత్ముఁడై "నూతనపలాశదళంబను బాఁకుదారచేఁ జలమున నయ్యతిఁ నఱకె సారససాయకవీరుఁడు." మన్మథుఁ డొనరించుపశుబలప్రదర్శనము ఆత్మబలశాలి యగు వసంతమహామునియెడ ఫలశూన్యమయ్యెను. ముని బాధనొందఁ డాయెను. అప్పుడు చంద్రచందనపవమానులను బ్రేరేచి

కం. "నడచి యళిఘంటికాధ్వని
యడరఁ బరాగాగ్నికణచయంబులు వెడలం
గను నవసు రాగసుధ వసను
బెడిదంబగు శక్తి వైచె భీకరలీలన్."

శక్తిప్రయోగము గావించెను. ఇది తిరుగు లేని దివ్యాస్త్రము. సాధారణాయుధము లశక్తములగుటచే మన్మథుఁడు నారాయణాస్త్రమువంటి శక్తిని బ్రయోగించెను. అళిఘంటికలు మ్రోఁగుచుండఁ బరాగాగ్నికణములు మిన్నుముట్టుచుండఁ బ్రయోగించిన యాబంధూకపుష్పశక్తి విశ్వభయంకరముగ నుండెను. అదియు

సిష్ఠులు మయ్యెను. మాగం [illegible] యుండెను, "మానిని [illegible] కేంద్ర [illegible] మోహెను." [illegible] మునిపై కి [illegible]కెను. [illegible] క్రోధము నారంభించెను మన్మథుని ప్రయత్నము [illegible] గలిగెను. [illegible] శక్తి [illegible] చుట విఫల గా [illegible], [illegible] ధారయు [illegible] [illegible]చేయుచుండెను. [illegible] న్మథుం డయ్యెను. వెంటనే యొరనుండి [illegible] కెను. "చల్లగ [illegible] ప్రతినమ్ముని గ్రమ్మ మహంపు— [illegible] శేఖ హిమ్నగా." [illegible] ప్రయత్నము [illegible]ము గాలేదు. క్రోధము తీరలేదు. [illegible] మొగి [illegible] చూపుచుండు? [illegible] వినియోగించి [illegible] నిలుచుచుండెను. [illegible] విఫలమగు క్రొత్తడి నుత్సాహము, క్రోధము [illegible] మయ్యెను. [illegible] ప్రయత్నము గాఢమైనది. [illegible] మన్మథుండనో మానిమా కృతాపుడై [illegible].

చ. సగసబలంబు గొల్వ సుకుమార [illegible] డంకటం బోక మానిరా
సి రమణ మగ్గముగ్ గుదియం జేకొని మొత్తి ప్రవాళసుగ్ మహా
పరశువుం బూని వే యుడిచి బాగగు నుంకెనవంకం బట్టి ప
త్త్రములం గ్రుమ్మి యార్చి హిమధాముడు గన్గొని మెచ్చనయ్యెడన్.

గద, [illegible] బాకు మొదలైనవి వెంట వెంటనే ప్రయోగించి నానావసలు [illegible] ము చేయలేక యుండెను [illegible] యత్నించె [illegible] నాకం గ్రామములో మన్మథునటు లుండు మని [illegible] గాంచి [illegible] యాటవాండ్రతో పరిహాసము చేయసాగెను. ఈ యాసను [illegible] మన్మథుని [illegible] మా[illegible] పటిచెను. ఇది [illegible] మగు [illegible].

మన్మథ ప్రయత్నములు సంగ్రామకర్మములుగ మార్చి కవి చూపిన [illegible] మనోహరముగ [illegible] నున్నది. ఈకవి వసుచరిత్రమును లక్ష్యమున [illegible] కొనక స్వతంత్రమార్గమున బోయి యుండెనేని వాఙ్మయమున కొక [illegible] గ్రంథరత్నము లభించునదియె గాని, ప్రతిబింబకావ్య మగుటచే మన కొకకృత్రిమరత్న ము [illegible]. ఈ మాధవరాయకవికి వ్యాకరణశాస్త్రములో [illegible] ము [illegible]. నిరర్గళముగు [illegible] ధారి [illegible]. [illegible] వసుచరిత్రము [illegible] సంపూర్ణముగ [illegible] చేసి [illegible] ము వ్రాయ [illegible] నానుకరణ [illegible] లు [illegible] ము [illegible] స్వాతంత్ర్యము [illegible] యాత్మవంచన [illegible] సాహసించెనో [illegible] స్వాతంత్ర్య [illegible] గలదైలి ధారాళము. [illegible], [illegible], స్వభావసౌ[illegible] [illegible] ము, [illegible] గారాదు. [illegible] [illegible] ము [illegible] ము [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] స్వభావ [illegible] ము [illegible] చే [illegible] గా [illegible] [illegible] ము [illegible] లిలో [illegible] ము [illegible] నున్నవి. దూర దృష్టి చేసివా [illegible] నామాత్యునా [illegible] గాని, బాగుగా నాలోచించినచో ననుకరణకవి తకు సహజకవితకు [illegible] మార్గ [illegible] ములలో ద్వో[illegible] ము [illegible] గించు. ఇది [illegible] వరపికు [illegible] [illegible] విలువలేదు.

[illegible] మునులో మనోహరములగు భావ ములుగల [illegible] లు [illegible]. స్వతంత్ర భావము లేకపోయిన [illegible]. అనుకరణ [illegible] వసుచరిత్ర ముపై [illegible] దు. ఆంధ్రవాఙ్మయములో సుప్రసిద్ధ [illegible] లనేకు లీయనుకరణపిశాచమునకుం దమ యుత్తమోత్తమగ్రంథముల బలి యొసంగియున్నారు. ఇట్టి దురాచారము పదునేడవ శతాబ్దారంభమునుండి వ్యాపించి భాషాప్రపంచమును [illegible] క్షీణపఱచి [illegible] జాలనంతకు [illegible] దొసరించిన ఘోరసంగ్రామభాగము మాధవరాయకవి రసోత్తర

ముగ వర్ణించెను. ఇట్టివర్ణనములె స్వతంత్రములైనవి మఱికొన్ని యున్న వసుచరిత్రమునందుం గాంచ నగును. యము నాటకము సంపాదించినదే గాని మూర్చనయు గుటఁ బ్రస్తావము వసుచరిత్రమునకు తెప్పను వసుచరిత్రమున ధారాశుద్ధి నర్త ప్రయోగ ప్రయోజనము చాలినంత లేదు. చంద్రికోపలు భగ్నములై కరిగి నకుఁ దెచ్చినవి కావు. ఆతని చిత్తమునందుండి బయలు వెడలిన పిశ్యతాంతులు. నిధానములైక చాలినంత లేకున్నను ప్రతిపద్యమున నెకపేల్పము కలదు. వసుచరిత్రముందు సంస్కృతానుకరణములు బయలువెడలినవి. చంద్రికాపరిణయము వసుచరిత్రమువలె స్వతంత్ర శ్లేషగ్రంథము కాదు. వసుచరిత్రమువంటి కథాప్రాముఖ్యగ్రంథము కాదు. వసుచరిత్రము తెలుఁగు జేరిన శిల్పకావ్యమని చెప్పవచ్చును.

వసుచరిత్రమునఁ గల వర్ణనములన్నియుఁ జంద్రికాపరిణయములోఁ దూఁచినట్లులు గలవు. వసుచరిత్రములో వసంతమును దర్శింప వసురాజు వేగివచ్చుటలు కలవు. చంద్రికాపరిణయములో సుచంద్రుడు తపస్స్థానమునుండి జంప బయలువెడలినట్లు లున్నది. వసుచరిత్రము ద్వితీయాశ్వాసము వసురాజనర్మసఖుల నవప్రవేశముతోఁ నారంభింపఁబడినది. చంద్రికాపరిణయములోఁ గూడ నటులె సుచంద్రనర్మసఖుల ప్రవేశముతో ద్వితీయాశ్వాస మారంభింపఁబడినది. ఇరువురు నర్మసఖులు నభేదముగ వనమును బరికించిపద్యములలో నొకే విధముగ వర్ణించిరి. వసంతశోభ దర్శింప వినోదార్థమున నేతెంచిన వసురాజుద్యానసందర్శనములతోఁ గాలక్షేపముఁ జేయుట యుక్తముగ నున్నది. మునులభాధల వారింప శాండిల్యునియాజ్ఞ తలఁదాల్చి బయలువెడలిన సుచంద్రుఁడు వసురాజువలెఁ బోటిపెట్టికొని యతనితో సరిగఁ గాలక్షేపముఁ జేయుట కథాసంవిధానమునకు బాధకము. సుచంద్రుని తోఁ గుముదుఁడను దేవసంభూతుఁ డొకఁడు చంద్రికాసౌందర్యము విరివిగ వర్ణించి తెలిపెను. అంతఁ బ్లోక తనవిమానముపైఁ జంద్రికయున్న తావునకు సుచంద్రుని గొనిపోవ నాయమను జూచి మరల సుచంద్రుఁడు

కీర్తిముగ వర్ణించెను. ఈయంశము వసుచరిత్రములోని నర్మసఖుఁడు గాకాండవిపి వర్ణించుటకు వసురాజు గిరికాదేవి జూచి వర్ణించుటకు సరియగు పతిబింబము. గిరికాదేవి రాజకుమారుని విరహాగ్నిలోఁ ద్రోచి తిరిగి నర్మ మూని మంపుటచేఁ బోలేక పోలేక పోయినది. ఇటఁ జంద్రికాపరిణయములోఁ గూడ నంతియ. సిమ్మట మోహానలములోనుండి తెప్పించి సుచంద్రుఁడు పూర్వాంకము మఱి నకే తపస్స్థానమునిపై కేగి వాని మనసు నుంచెను. మొదటనుండి వెంట నంటియున్న నర్మసఖుఁడు మధ్య యదృశ్యమయ్యెను. పాపము నర్మసఖుఁడు సుచంద్రునితోఁ గుముదుఁడు పరిచయము చేసికొనునట్టుగఁ గనిపించి యామహాత్మ్యమున నదృశ్యమైనాఁడు. మరల వానిగతి యేమో తెలియదు. వసుచరిత్రములోని నర్మసఖుఁడు మెల్లగా సన్నుచేరినాఁడు. ఈనర్మసఖునిగతి యేమాయెనో నేఁటివఱకు మనకుఁ దెలియరాదు.

ఇంతవఱకు మూఁడాశ్వాసములలోని కథను బరిశీలించితిమి. నాలవయాశ్వాసమంతయు యమకకవిత్వము, గ్రంథమంతయు నొకశైలి. యీయాశ్వాస మంతయు నొకశైలిగ నున్నది. ఇందు ధారాశుద్ధిగాని ధారాసౌకుమార్యముగాని సూర్యబింబము గాని కానరాదు. దుర్ఘటములగు యమకములు నిర్వహింపఁబడినవి. వసుచరిత్రములో గీతానుగతిగ వచ్చినవర్ణములన్నియుఁ గ్రోడీకరించి ప్రబంధమర్మములఁ గాపాడుటకె యీయాశ్వాసము కల్పింపఁబడినట్లులు దోఁచుచున్నది. ఇందుఁ గథాంశము లేదు. రాజమోహాము కొంతసేపు; చంద్రికమోహాము మఱికొంతసేపు. ఇరుప్రరిప్రకృతులు మోహాము ప్రవర్తనము బాధాభినయము నొక్కటిగానైనదియె. వసుచరిత్రములో రాజు వనవిహారము చేయునప్పుడు వచ్చిన వసంతమునకుఁ బ్రతిబింబము మాధవరాయ కవివర్యుఁడు జ్ఞాపకముంచుకొని నాలవయాశ్వాసమునఁ బ్రసక్తి కల్పించుకొని యేకరుపుపెట్టెను. పూలు గోయుట వనవిహారము జలక్రీడలు మన్మథపూజ కేళీవనప్రవేశము సూర్యాస్తమానము వెన్నెలవచనము చంద్రమన్మథపవమానదూషణము సూర్యోదయము శిశిరోపచార ప్రదర్శనము

లోనగు ప్రబంధసంప్రదాయములకె ప్రత్యేకించి యీ యాశ్వాసము వినియోగింపఁబడినది. ఇవియన్నియు నైనపిమ్మటఁ బ్రధానకథాంశము పంచమాశ్వాసమునఁ గొంత చేర్పఁబడినది. స్వయంవరభేరి మ్రోఁగింపఁబడెను, రాజకుమారు లందఱు సభావేదికల నలంకరించిరి. శుణదోదయుని ప్రార్థనముచే గౌరీదేవి స్వయంవరాగతరాజలోకమును వర్ణింప నేతెంచెను. రాజలోకమును పార్వతి వర్ణించినపిమ్మట సుచంద్రునిఁ జంద్రిక వరించెను. పార్వతి శుణదోదయున కొకదివ్యమంత్రమును గటాక్షించెను. శుణదోదయుఁడు తన పూర్వపుణ్యము ఫలించిన దని యానందించి యారాత్రికె వివాహ లగ్నము నిశ్చయించెను.

తుదియాశ్వాసము షష్ఠాశ్వాసము. ఇందుఁ జంద్రికాభ్యంగస్నానము అలంకారములు చేయుట వివాహమండపమునకుఁ దెచ్చుట. సుచంద్రునకు నిటులె జరిగినవి. స్త్రీలే రాజు నలంకరించిరి. రాజును సందర్శించుటకుఁ బౌరాంగనలు మిగుల నార్భాటములు చేసిరి. ఇది యంతయు వసుచరిత్రమున జరిగినదియె. తుదకు వివాహము సన్నికల్లు త్రొక్కించుట పెండ్లిపెద్దలు దీవించుట తండ్రి తనయకు బుద్ధులు చెప్పుట యుచితవిధముగా నెఱవేఱిన పిమ్మట మగనితోఁ బెండ్లికుమార్తె యత్తవారింటికిఁ జేరెను. మఱలఁ బౌరాంగనలు పెండ్లికుమార్తెను జూడ సంరంభములు చేసి కొంతవఱకుఁ గృతార్థలైరి. సాయంకాలమునకు నిషేకముహూర్తము. రహఃక్రీడాగృహప్రవేశము. చంద్రికలజ్జాప్రచరణము సుచంద్రుని శృంగార క్రీడాప్రదర్శనములతో దాంపత్యధర్మములతోఁ గథ గట్టెక్కినది. మనము ప్రకృతాంశములోనికి వచ్చితిమి. ఈయంత్యాశ్వాసము చాలవఱకుఁ గథాంశ మంతయు వసుచరిత్రమునకు చాయగనే యున్నది. ఇందు స్వతంత్రభావములు కొన్నిచోటులలోఁ గలవు. కాని కథాంశము కథాకల్పము భట్టుమూర్తి పాడిపాడి విడిచిన దగుటచే నిందు జీవకళచాలవఱకు మఱుఁగుపడియున్నది. భటుమూర్తికృతిలోఁ గథాంశమునకంటె సాహిత్యమునకె ప్రధానస్థాన మీయఁబడినది. వర్ణనములలో సహజములు చాలవఱకుఁ దక్కువ. అప్రతిమానమగు వసుచరిత్రకల్పనము మాధవరాయకవిహృదయమును దన్మయము గావించి యాతనిచే నట్టి యుత్తమోత్తమగ్రంథమును మఱియొక దానిని వ్రాయించినది. ఎంత ప్రతిబింబకావ్యమైనను జంద్రికాపరిణయమునఁ గవితాచౌర్యముగాని భావచౌర్యముగాని లేదు. రామరాజభూషణునిపోకడలు మాధవరాయకవి సార్వత్రికముగ ననుసరించి కథాకల్పనమునకుఁ బ్రాముఖ్యము తొలఁగించెను.

చంద్రికాపరిణయము—ఆంధ్రవాఙ్మయమున నుత్తమగ్రంథము. వసుచరిత్రమున కగస్థానము, ద్వితీయస్థానము చంద్రికాపరిణయమునకు నొసంగవలయును. చంద్రికాపరిణయమె మాతృక యనియు వసుచరిత్రమె ప్రతిబింబకావ్యమనియు వాదించువారుండరు. వసుచరిత్రమునందున్నన్ని యమూల్యభావములు సహజమగు శ్లేషకవిత చంద్రికాపరిణయములోఁ గానరాదు.

చంద్రికాపరిణయములోని శైలి మూఁడుతెఱంగులఁ గానవచ్చుచున్నది. ఇది యంతయు వ్యత్యస్తము లగువిషయములఁబట్టి వచ్చినదె కాని వేఱు కాదు. సహజముగ నడుచు కథాంశమున మాధవరాయప్రభువర్ణ్యనిశైలి శరత్కాలజీవనదివలె సమవేగముగ గంభీరముగ నిర్మలముగఁ బ్రవహించుచుండును. ఇట్టిశైలికి పద్యము నిదర్శనము గాఁగలదు.

"కం. అని ముని శాపమిచ్చిన భయంబు మనంబున నిండి యుండ న
య్యనఘునిపాదపద్మముల నెయ్యెడఁ జయ్యన వ్రాలి భక్తిచే
కొని యిటులంటి నోనియమికుంజర! మీరు గతాగసుండనై
నను నను బ్రోవనయ్య కరుణాసదనంబగు మానసంబునన్."

అనుకరణభాగమున నన్వయక్లిష్టము, అప్రయుక్తపద ప్రయోగము, పరుషపదసుటనము తఱుచుగాఁ గానవచ్చుచుండును. ధారాళమగు శైలి కొఱఁతపడి యుండును. చూడుఁడు.

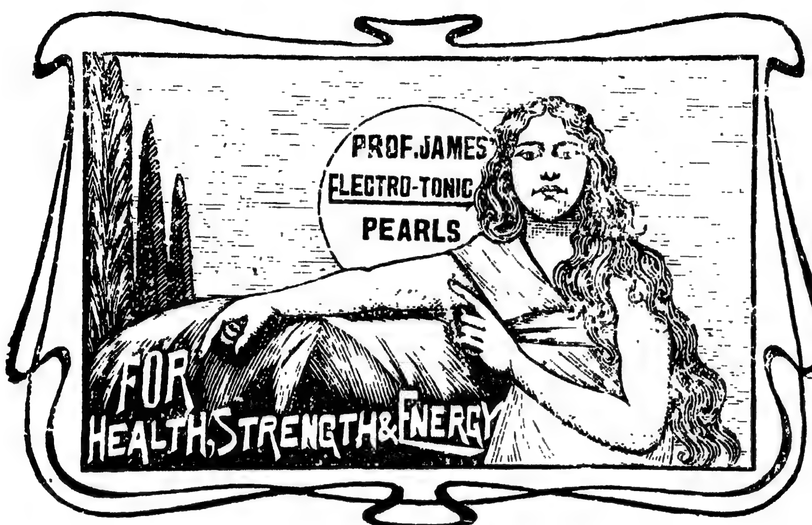
"ఉ. అలతటిఁ దద్గిరీంద్రతటికాంచనకాంచన మాలతీలతా
వలయలతాంతకాంతరగ వాసనవాసనవానిలాలికల్
మలయవిభుండు వేడ్కఁ దనమానసమానసముజ్జ్వలాత్ము సౌ
ఖ్యలిఁ గని పల్కు స్వర్ధుని మజీవనజీవనశీకరాక్షికన్.

ఉచితముగా వాడుడు ! ఆలస్యము చేయవద్దు !!

ప్రొఫెసరు జేమ్సుగారి

ఎలెక్ట్రోటానిక్ ముత్యములు

రూఢియైన నివారిణి

అన్ని నరముల సంబంధమైన వ్యాధులు, బలహీనత, నిస్సత్తువ, ఉత్సాహము లేకుండుట. మెదడు అలసిపోయినట్లుండుట, చదువుటకు లేక వ్యాపారము చేయుటకు శక్తిలేకుండుట, సాధారణముగా బలహీనము, చిన్నవయస్సునందే బలహీనముగానుండుట నిరుత్సాహము కలిగించుట, అమితముగా పనిచేయుటవలన, మనోవ్యాకులతవలన గలిగిన దుర్గుణములు మున్నగునవి నిస్సందేహముగా కుదురును.

ఉద్యోగస్థులు, విద్యాసంబంధమైన పనులు చేయునట్టివారు, మతాచార్యులు, ఉపాధ్యాయులు, విద్యార్థులు, న్యాయవాదులు, సమాజస్థులు, వ్యాయామసంబంధము గలవారు, వ్యాపారులు, మెదడు సంబంధమైన పనులుగలవారు మొదలగువారికి ప్రాణాధారమైన వస్తువు లిందు కలిసి యుండుటచే ఆయువును హెచ్చుజేయును. అమితముగా పాటుపడుటచే కలిగిన నరముల దుర్బలత్వము ముసలితనముచే కలిగిన నపుంసకత్వము, మొదలగునవి ఈ గుళికలను సేవించుటచే అద్భుతముగా కుదురును.

అన్నిరకముల అస్వస్థత విశేషమైన ప్రయాణములు చేయక కుదురును. సున్నితమైన దేహమునకు మంచి పటుత్వము నిచ్చును. మెదడు సంబంధమైన పనులు, లేక యితరపనులు వీటిచే కలిగిన బలహీనత్వ లోపమును తప్పక పోగొట్టి మంచి బలమును కలిగించును.

"మీరే ఉపయోగించి చూచుకొనుటయే" మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైన యోగ్యతాపత్రిక, తరువాత దానిని నమ్ముటకు వీలుండును. మీరు నమ్మకముగా చేయుటకై రు 0-4-0 తపాలాబిళ్లలను పంపిన 2 దినములకు సరిపడు ఎలెక్ట్రో-టానిక్ ముత్యముల పొట్లమును రిజిస్టర్డ్ పార్సిలుద్వారా మీరు పరీక్షించుటకై పంపబడును 40 గుళికలుగల బుడ్డి 1-కి ధర రు 2—6—0 3 బుడ్లకు ధర రు 6—0—0

మర్యాదగల అన్ని మందుల షాపులయందు దొరకును, లేనియెడల కోరినచో దయచేసి మాకు నేరుగా వ్రాసిన పంపెదము. హోల్ ఏజంట్లు:— **ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్గు అండు కెమికల్ కంపెనీ.**

స్పెషల్ ... నెం 155, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి.

వజ్రములు

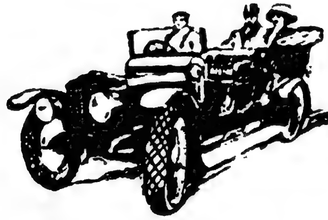
న్యాయమైన ధరప్రకారము టోకుగాను, చిల్లరగాను విక్రయించబడును. మఱియొకచోటికి పోవుటకు మునుపు మావద్దకు రాగోరెదము.

బాపలాల్ అండుకో

డైరక్టు ఇంపోటర్లు, టోకు, చిల్లర వజ్రముల వర్తకులు

89 టంకశాల వీథి, పార్కుటౌను, మద్రాసు

హెడ్ ఆఫీసు బొంబాయి.

గవర్నమెంటువారిచే ఆమోదింపబడిన పాఠశాల.

మోటారును నడుపుటకు, మెకానిజమ్ మొదలగునవి ప్రత్యేకముగా నేర్పబడును.

శ్రీరామ్ మోటారు పాఠశాల
నెం 1/28. మూకర్ నల్లముత్తు వీధి,
మద్రాసు.

Sri Saradasamajam, Fourth Annual Meeting and Laying of foundation stone, Anantapur.

శ్రీ [illegible] 19[illegible]3. [illegible]

Saradanikethanam Girls, Spinning yarn, Guntur.

Saradaniketanam Girls, Needlework, Guntur.

శారదానికేతనము బాలికలు, [illegible], గుం[illegible] శారదానికేతనము బాలికలు, [illegible], గు[illegible]

Prathamakavi Pustaka Bhandagaramu, 1924, Gandhi Asramamu, Vemulavada.

ప్రథమకవి పుస్తకభాండాగారము, 1924. గాంధి ఆశ్రమము, వేములవాడ

Gopalakrishna Library, Ongole.

గోపాలకృష్ణపుస్తకభాండాగారము, ఒంగోలు

Venkateswara Ayurvedic College, Bezvada

వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేదకళాశాల, బెజవాడ

శ్లేషకవితల చతుర్థాశ్వాసము భేదించుట చాల కష్టము. సాధారణపండితుల కాపద్యములు దురవగాహములని తెలుపుట సాహసము కాఁజాలదు. ఈయాశ్వాసమంతయు నారికేళపాకములో నిమిడియున్నది. శ్రమచేసి భేదించినఁగాని రుచి తెలియదు. శైలి పరిశీలించిన నీవిషయము స్పష్టము కాఁగలదు.

మ. శరజద్వేషి నిశాకరధూళి వరణేచ్ఛం దాఁగ మున్నున్న బల్
త్వరఁ గాలోపధి కారు లూనసపచంద్రజ్యోతిరాశీలస
త్పరివర్ణ్యస్వకవర్ణనిర్ణిహితచంద్రజ్యోతిరాశీలస
ద్గరిమం బెంపయి దోఁచెఁ బ్రాని పదాతత్యుట్కలం బయ్యెడన్.

మనుచరిత్రమునలెఁ జంద్రికాపరిణయము కథాప్రధానమైనది కాదు. కథాప్రధానముగఁ బ్రబంధములు వ్రాసి సమయోచితములుగ వర్ణనముల నిమిడ్చినచో వాఙ్మయమున కట్టికృతులు చాల సహాయకారు లగును. సాధారణముగ జనసామాన్యమునకు మనుచరిత్రమువలె వసుచరిత్రమును నింక నాపెగలోని యితర కావ్యములును రుచింపక పోవుట కిందుఁ బఠనార్హమగు కథాభాగము లేకుంటయె ముఖ్యహేతువని చెప్పనచ్చును. వసుచరిత్రము బయలు వెడలినపిమ్మట నాంధ్రవాఙ్మయమున గొప్ప మార్పు కలిగెను. ప్రబంధకవు లందఱు నాశైలియందు నానియమములయందుఁ దన్మయులై యట్టికావ్యములే రచింపసాగిరి. ఈ యుగారంభమున బయలువెడలినదగుటచేఁ జంద్రికాపరిణయమునందుఁ బెక్కుగుణములు కలవు. రామరాజభూషణుఁడు సాహిత్యమున సంగీతమున సామర్థ్యము గలవాఁడు. మాధవరాయప్రభువర్యుఁడు సాహిత్యముననే కాక శాస్త్రములయందుఁగూడ సఖంప పరిశ్రమకలవాఁడగుటఁ జంద్రికాపరిణయము ఉత్తమోత్తమ గ్రంథ మనఁదగియున్నది. వసుచరిత్రము ననుకరింపనిచో చంద్రికాపరిణయము వాఙ్మయమునఁ బ్రధానస్థానము నొందునదియే.

చంద్రికాపరిణయము కథాగ్రంథము కాదు. కవితాగ్రంథముకాదు. సాహిత్యగ్రంథము. ఇందు సాహిత్యపరికరము లెక్కువ గలవు. ప్రాచీనప్రబంధముల నెంతవఱ కనుకరణసంబంధము గలదో విమర్శింపనగును గాని యిందు నాచితి పాత్రపోషణ విమర్శింపఁదగిన యవకాశము లేదు. కాన నాప్రసక్తి మానితిమి.

ఇట్టియుత్తమగ్రంథము మిగులఁ జక్కఁగ వ్యాఖ్యతో ముద్రింపించి పాఠకలోకమున కుచితముగ నందించుచు శ్రీశ్రీశ్రీరాజా సురభి వేంకటలక్ష్మారావు వారికి పండితజనాభేద్యమగు నీకృతికి సమీచీనవ్యాఖ్య వ్రాసి యలరించిన విఖ్యాతయశులగు అవధానము శేషశాస్త్రిగారికి నాంధ్రప్రపంచము కృతజ్ఞతచూపు టావశ్యకము.

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

బొంబాయి **అమృతాంజనండిపో** మదరాసు

కావ్యరచన

తాపీ ధర్మారావు పంతులుగారు, బి. ఏ.

గరిమను దేశగౌరవ మఖర్వ పరాక్రమవైభవంబులన్
బరఁగెడివేళ, నుయ్యెలలపై సుఖముండి, కృతుల్ రచింపఁ "గ
ప్పురవిడె మాత్రకింపయిన భోజన మింక నదేది యేదియో
దొరకినఁ గాదె" యంచు నొకదొడ్డ కవీశుఁడు సెప్పె నప్పరో!

వరమది; యట్లువ్రాయు విభవంబు నవ్వృత్తవశంబునన్ గణిం
చిరి మనవారు కొందఱు విశేష వివేక విలాసు; లందఱు
ప్పుడు సునఁ దూఁగుటుయ్యెలల భాగ్యము నందఁ బొసంగు పెట్టె? లే
వెరపున లాఁతి సత్కవులు వెల్వడఁ గాంతు రుదారభావనల్?

అరయు రసజ్ఞపాఠకుల నాముదుకందు నరింప, నొక్కఁ "డీ
ధరణి విశాల, కాలము తుదం గన నట్టిది, భావసామ్య మొ
క్కరుఁడును గల్గఁడే? కృతినిఁ గాంచి ముదంబును బొందనేఁటినా
రరుసము నందకున్నఁ జనె" యంచు రచించె గసాంచితంబుగాన్.

ఒరులిది విందురా యనెడు నూహ మెఱుంగక, పొంగి, తానుగాఁ
బొరలి, హృదంతరాన నెడముం గనఁ జాలక, వెల్లిఁ గొంచు, వే
వురు వలపన్న వాఁగక, గుబాల్కొనఁ బాఱు మనోనుభావముల్
దొరకక, చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

పరువపు శాద్వలంబు, నొకపజ్జ మనోహర రావ మొప్పవేఁ
బరువిడు కొండ వాఁగును, సువాసనలన్ వెదజల్లు చల్ల తె
మ్మెరలును, సంజకెంపు జిగి నించు నభంబు, విహంగ గీతముల్,
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

పరిసర మందు నంబునిధి, భంగ పరంపర పైఁ జెలంగ బం
ధురగతి మ్రోఁగు సానువులునుం, బరిసర్పిత చంద్రకాంతి, శీ
కరభర వాతపోతమును, గ్రందు రవంబియు లేని కాలముల్
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

సరసిజ సౌరభంబును గిసాల కషాయితరాగరాగియౌ
పరభృతమున్, మహాప్రకృతి పావన మూర్తిఁ గనంగఁ జాలు ప్ర
స్తరరచితాసనంబు, నెలసంజ సుఖంబు, మరుత్కిశోరముల్
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

విరిసెడి పెక్కువన్నియల పీవనవా నపరాళి వింత బం
గరు చెఱువట్టు లగ్రమునఁ గ్రాల, విహంగమకూజితంబు లం
బరమునఁ బర్వఁ బార్శ్వములఁ, స్వైర విహార వినోదసైరిక
త్కరపటుగీతి చాల వెనుకన్ విన వచ్చుచు నుండు సుస్థితుల్
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

సిరిచిఱు నవ్వులున్, వలపు సేఁతలు, వన్నెలు, చిన్నెలున్ మనో
హరముగఁ గొన్ని వర్షము లనంతము లంచనుకొంచుఁ గాంచి, యీ
శ్వర కృప వింత రూపునఁ బ్రసన్నతఁ గాంచిన యంతె, నవ్వియున్
విగవిగ నిట్టె మాయమయి, విన్నదనంబును గూర్ప, నింట సుం
దరియు సుతాదులుం సమమనంబుల నున్నఘనార్తి మ్రింగి, దు
ర్భర పరితాప ఘోరవిధిఁ బాసినొ లేఁడి నేఁటినుండినా
వయసు నొప్పుతోడ సగహాసము సేయుచుఁ దన్నుఁ జూచు [illegible]
దొరకని చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే.

పేరిగాసు నాఁకటం గొరలు పుత్రులబొమ్మ నిరుద్ధ దృష్టుల
బరఁపును నార్తి యుమాఁడిలఁ బల్కఁడు సాధ్విని జూచి చూచి న
ట్లుసపు, నిజార్తి విస్మరణ, మాధునికం బగు లేమి సెంచఁగా
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే!

గరువముఁ గోలుపోయి, విధి కట్టెఁడి సేఁతలఁ దొంటి పొంకముం
దొఱఁగి, విలూన భూషయు, విమార్జిత తేజయునై, క్షుధార్తితోఁ
బరభవ నుండ నుండు నొక భాగ్యవిహీనను గాంచి నంతనే
పౌరజన కుండఁగా నచిరపూర్వపరిస్థితులందు దాని సు
స్థిరవిభవంబు, శేముషియు, దేశము, కీర్తియు నొక్కటన్ హృదం
తరమునఁ బర్వ నుంచ, నయనంబుల బొమ్మ మూటలూరఁగా
నెర మతి "దేవసేన, భయసంబులు నీ చెయిసంబు" లంచు, మే
గసుపడ నెంచు భావమును, జ్ఞానము, బుద్ధి, వివేక సంపదల్
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

కరువలి వానకుం జడిసి కట్టెదుటం బొడసూపు నొక్క
బ్బరమగు నమ్మకంబు గలపట్టునఁ దాఁ దల దాఁచి, "యద్దిరా!
శరణము నిచ్చె నీశుఁ"డని సంతసమందుచు నందు నుండ, ని
ష్ఠురముగ, నచ్చటే, శ్రుతి కఠోర విధంబునఁ, బెద్ద పిడ్గు వ
చ్చెరఁ బడి, వాని నొక్కనినె చిత్రవధం బొనరించి, యంతికే
తర విషయంబు లింతయినఁ దాఁకక యుంచుటఁ గాంచి, నాస్తిక
త్వరసుగ వ్రేలఁ బెట్టి దివముం గని, యాపరమేశు లీలలన్
దరవిసయుంబు లొప్పఁగ మనంబున నెంచెడు సన్నివేశముల్
దొరకక చెప్పు టెట్టులని తొంటి కవీశులు సాటఁ గూడదే?

చైతన్యస్వరూపసిద్ధాంతములు

పారనంది జగన్నాథస్వామి గారు, ఎమ్. ఏ., ఎల్. టి.,

మన దేశసిద్ధాంతములో ఆత్మమనస్సులు రెండు భిన్న పదార్థములు. పాశ్చాత్యుల శాస్త్రములో వస్తుతః రెండూ ఒకటేకాని, వ్యాపారములవలన భిన్న రీతుల విచారణీయము లగుచున్నవని చెప్పవచ్చును. ఈప్రపంచమునంతను చేతనాచేతనములుగ విభజించి, చైతన్యమునంతను ఒకేపదార్థముగ నిరూపించి చైతన్యము యొక్క భిన్నావస్థలు పరిణామక్రమములో వ్యక్తమగుచున్నవని అన్నిమతములు అంగీకరింపకతీరదు. మనుష్యునిలో వ్యక్తమైన చైతన్యస్థితిని రెండు భిన్నపదార్థములుగ పరిగణించుటకంటె, ఒకేవస్తువుగ నిరూపించుట ఎక్కువ శాస్త్రీయముగ తోచుచున్నది. ఆవస్తువుయొక్క వివిధవ్యాపారములకు వివిధనామము లుంచుట బాగుగానే యున్నదికాని, ఆనామములను వస్తువులను భ్రమపడుట సంభవించుచుండును. ఈ చైతన్యముయొక్క స్వరూపము వివిధావస్థలు, ఈ వ్యాసములో క్లుప్తముగా విచారింతము.

మనుజుని జాగ్రదవస్థలో వ్యక్తమగుచున్న చైతన్యమే పూర్ణమైన చైతన్యమనిన్నీ, తదితర చైతన్యావస్థ మరొకటి లేదనిన్నీ నిద్రలో ఈచైతన్యము నిర్వ్యాపారమగుననిన్నీ మొన మొన్నటివరకు తలుస్తూఉండిరి. ఈ సిద్ధాంతము శాస్త్రములలో మారినా, సామాన్యులలో ఇంకనూ నాటేఉన్నది. నిద్రలో ఇంద్రియము లన్ని వ్యాపారము లేనివి అగుటచేత, ఇంద్రియములద్వారానే బాహ్యప్రపంచజ్ఞానము కలుగవలెనుకాబట్టి, చైతన్యమునకు నిద్రలో స్థితివ్యవహారము లుండవు. ఈసూత్రమును అనుసరించి జాగ్రచ్చైతన్యము, నిద్రాచైతన్యము అని రెండింటిగ చైతన్యమును విభజించుచుండిరి. ఈసిద్ధాంతమునకు కొంచెము పర్యాయముగా నిద్రాచైతన్యమునకు లీనచైతన్యమని పేరుపెట్టి, నిద్రలో చైతన్యము లీనమై యుండునని చెప్పినారు. వారైనా ఈలీనచైతన్యమునకు ప్రత్యేకవ్యాపారమును కల్పించియుండలేదు.

లీనచైతన్యముయొక్క విశేషము స్మృతి, ఏకాగ్రతలో చక్కగ వ్యక్తమగుచున్నదని త్వరలో చాలా మంది గ్రహించినారు. ఇదివరకు కలిగిన అనుభవము జాగ్రచ్చైతన్యమునకు వచ్చినప్పుడు ఆవృత్తికి స్మృతి అని పేరు. ఈవ్యాపారమును చక్కగ విమర్శిస్తే, మూడు అవస్థలు కనబడును. అనుభవజననము, అనుభవస్మృతి, జననస్మృతికాలములకుమధ్య ఆఅనుభవముయొక్కస్థితి. ఈస్థితి లీనచైతన్యము. జననమైనతరువాత ఆ అనుభవము సంస్కారరూపమున లీనమైయుండి, స్మృతికాలమున తిరిగి జాగ్రదవస్థకు వచ్చుచుండును. ఇది లీనచైతన్యముయొక్క ఒకవిధమైన వ్యాపారము.

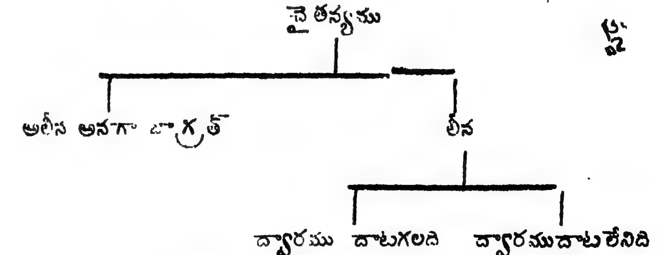
ఏకాగ్రతను పరీక్షించినచో మరొక విశేషము వ్యక్తమగును. ఏయొక్క నిమిషమందైనను అనేకేంద్రియములు పనిచేస్తూ ఉండును. కాని ఆవృత్తులన్నిటిలో దేనియందో ఒకదానియందు ఏకాగ్రత ఉండును. మిగిలినవన్నీ లీనములగును. ఎట్లన, నేనీవ్యాసమును వ్రాయుచున్నప్పుడు నానేత్రములు చూచుచుండును; నేను వ్రాయుచుండు అక్షరమేకాక మీది అక్షరములు, కలము యొక్క రంగు క్రింద కాగితముపై ఉన్న మచ్చ, వ్రాస్తూ ఉన్న బల్ల ఆకారము, చుట్టుప్రక్కలవస్తువుల ఆకారము, ఇవన్నీ కొద్దిగనో, గొప్పగనో దృగ్గోచరము లగును. ఆ ఇంద్రియవృత్తులకు సంబంధించిన మనోవృత్తు లుండితీరును. ఆవృత్తులన్నీ నా ఏకాగ్రతలోనికి చేరలేదు. అవి అందుచేత లీనములైనవి. ఇట్లు నేత్రేంద్రియము ఎట్లు లీనచైతన్యమునకు సామగ్రిని చేర్చునో అలాగే యితరేంద్రియములు కూడా చేర్చును. లీనచైతన్యమునకు

చేరిన ఇవన్నీ ఒక్కరీతిగా ఉండవు. వాటిలీనత ఎక్కువ తక్కువగా ఉండును. ఈ ఎక్కువ తక్కువ వాటి ప్రసరించినమనస్సుయొక్క ఏకాగ్రతను పట్టి ఉండును. ఏవృత్తులు ఆకాలమున మనస్సున ఎక్కువగా నాటినవో, ఏవి ఏకాగ్రతలోనున్న వృత్తికి సంబంధించినవో, అవి తక్కువలీనములు అగును. ఏవి తక్కువలీనము లగునో అవి స్మృతికాలములో సులభముగా జాగ్రదవస్థకు వచ్చును.

ఈ సిద్ధాంతమే చాలాకాలమువరకు సర్వాంగీకృతమై యుండెను. నిద్రావస్థ, లీన, అలీనము లనెడి జాగ్రదవస్థ, ఇవి చైతన్యముయొక్క స్వరూపము లని మనశ్శాస్త్రజ్ఞు లందరూ సిద్ధాంతీకరించి యుండిరి. ఇట్లుండగా మనస్సంబంధమైన నూతనసామగ్రి కొంత జ్ఞానమునకు వచ్చినది. వ్యక్తమైయున్న పంచేంద్రియములద్వారానే అనుభవమునంతా సంపాదించగలము ఒకరికి తిరిగి తెలియజేయగలము అనేసూత్రమునకు విరోధముగా నుండు సంగతులు అనేకములు సందర్భించినవి. వాటికి టెలిపతీ అని పేరుపెట్టినారు. మారస్థు లిప్దరు ఉత్తరములు మొదలైన సాధారణమార్గమున కాకుండా, బాహ్యేంద్రియములు సహాయము లేకుండా, ఒకరి కొకరు ఒకసంగతిని తెలియబరచుకొనగలరు. ఇప్పుడు బాహ్యచైతన్యము ప్రవర్తించ లేదు గదా. అలాగే ఒకవ్యక్తి యోగనిద్రలో ప్రవేశించి, అతడు జాగ్రచ్చైతన్యములో ఎరగని సంగతిని చెప్పుట; ఒకవ్యక్తిని అట్టినిద్రలో ప్రవేశపెట్టగా అట్టి సంగతులను చెప్పుట; జాగ్రదవస్థలో వాటినిగురించి ఎట్టి ప్రశ్నలు వేసినా, ఎంతప్రయత్నము చేసినా, వాటి అనుభవము ఏమిన్ని లేకుండుట; ఈ విధమైనవాటికి హిప్నాటిజము అని పేరుపెట్టినారు. ఇట్టి సంగతుల పరీక్షవలన లీనచైతన్యస్వరూపవిషయమై సిద్ధాంతము మారవలసివచ్చినది.

లీనచైతన్యమును రెండుసోపానములుగ విభజించినారు. ఒకరకము సులభముగ, సాధారణముగ, జాగ్రచ్చైతన్యప్రయత్నములవలన జ్ఞప్తికి రాగలిగినవి; ఎట్టిప్రయత్నముచేసినా, జాగ్రచ్చైతన్యప్రభావము ఉన్నంతసేపూ స్మరణకు రాకున్నవి, అసాధారణపరిస్థితులలో వచ్చుచున్నవి రెండోరకము. వీటినిబట్టి చైతన్యమునకు వచ్చుటకు, రాలేకపోవుటకు ఒకద్వారమును దాటిరాగలిగియుండవలె నని ఒకరూపకమును కల్పించి శాస్త్రజ్ఞులు వర్ణించుచుందురు. చైతన్యద్వారమును దాటగలిగేవి, దాటలేనివి, అని రెండువిధముల ఆలీనచైతన్య మున్నదని సిద్ధాంతము ఏర్పడినది. ఈభేదములకు కారణము ఏకాగ్రతాతారతమ్యములని శాస్త్రజ్ఞులుచెప్పుచున్నారు. ఎందుచేతననగా అసాధారణపరిస్థితులలో వ్యక్తమగుచున్నవి ఒకప్పుడు అనుభవములోనికి వచ్చియున్నట్లు ఇతరరుజువులు కనబడుచున్నవి. కాని జాగ్రదవస్థలో స్మృతికి రాకుండా ఉన్నవి. జాగ్రచ్చైతన్యములో ద్వారము దాటిరాలేకపోవుట, యోగనిద్రలో వచ్చుచుండుటను పట్టి చూడగా, ఈబాహ్యచైతన్యముకంటె ఆలీనచైతన్యము ఎక్కువ సంపద కలదిగా తోచుచుండును. ఏకాగ్రతలోనికి వచ్చుఅంశము ఒకటైనపుడు, దానిసమయమున లీనచైతన్యమునకు చేరుచున్న సామగ్రి ఇంత అంత అని చెప్ప తరము కాదుగదా. ఈలీనచైతన్యముయొక్క వ్యాపారములను ఆత్మజిజ్ఞాసాసంఘము వారు (Psychic Research Society)* పరీక్షిస్తూ ఈసిద్ధాంతమును స్థాపిస్తూ ఉన్నారు.

ఇంతవరకు చెప్పినదానిని సంగ్రహించినచో చైతన్యముయొక్క భిన్నరూపములను తెలియజేయుటకు ఈ క్రింది పటీని తయారుచేయవచ్చును:—

ఈ రెండు లీనచైతన్యములు వాటికిసందర్భించిన పరిస్థితులలో జాగ్రత్ స్థితికి రాగలిగినవే. ఏరూపమున

* ఈసంఘము వారిపనిని, ఈ టెలిపతీ, హిప్నాటిజము, వ్యాపారములను వర్ణిస్తూ, ఆత్మజిజ్ఞాస, లేక "శరీరము విడిచినతరువాత ఆత్మస్థితి" అనే పేరుతో నేను వ్రాసినపుస్తకము ఆంధ్రపత్రికాకార్యాలయమున దొరుకును.

పూర్వఅనుభవములోనికి వచ్చినవో, ఆరూపముననే తిరిగి అనుభవమునకు ఆలీనచైతన్యముల మనోవృత్తులు రాగలవు. అందుచేత ఇవి చైతన్యములో ఉన్నవే కాని, చైతన్యమునకు అతీతములు కావు.

ఇట్లుండగా మరొకవిధమైన చైతన్యమును అంగీకరించక తీరనది కాదు. సర్వాంగీకారము పొందియున్న పరిణామసూత్రము ననుసరించి చైతన్యపరిణామమును పరీక్షించుటచేత మనుజుని మనోనిర్మాణములో జంతుసంబంధములైన భావములు, వాంఛలు, మొదలైన మనోవృత్తులు వాసనారూపమున లీనములైయున్నట్లు కనుగొనినారు. ఏవాంఛలు జంతువులు నిరాటంకముగ తీర్చుకొనుచున్నవో, వాటిని మనుజుడు బహిరంగముగ ఆలోచించలేకున్నాడు; అలాగని అవి వానిమనస్సు కూర్పునుండి తొలగిపోలేదు. ఏభావములు, చర్యలు అనాగరకకుటుంబములలో నిత్యకృత్యములో, వాటిని నాగరికులు నిర్మూలము చేయలేకున్నా బహిరంగముగ ప్రకటింపలేకున్నారు. ఇట్టివన్నీ పరంపరలో వాసనలుగా పిల్లలలో వ్యక్తమగుచున్నట్లున్ను, వాటిని సాంఘికనియమములచే అణచివేయ యత్నిస్తూ ఉన్నట్లున్ను శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టినారు. ఆభావములను, ఆవాంఛలను, తెగడీయ నాగరికులు, ముఖ్యముగ నీతిపరులు యత్నించుచున్నారు. వీటి ఉనికి బాలుల మనస్సుకూర్పులోనే కాకుండా పెద్దవారి మనస్సు కూర్పులోకూడా ఉన్నట్లు మరొకవిధమున ఇటీవల మనశ్శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొనుచున్నారు. ఉన్మాదము, అస్థిరత, మతివిభ్రమము, దయ్యముపట్టుట, గ్రహబాధ, ఈ మొదలైనపేర్లతో వ్యవహారములో ఉన్న (Hysteria and Merotic disorder) మనస్సంబంధమైన రోగముల పరీక్ష ఇటీవల ఎక్కువైనది. ఆ జబ్బులకు శారీరకచికిత్స ఎంత చేసినా రోగనివృత్తి లేకుండెను; మనశ్చికిత్స చేయవలెనని ప్రయత్నించుటలో చెప్పసిగ్గగు వాంఛలు ఆరోగులను బాధిస్తున్నట్లు స్పష్టమైనది. ఏవో కొన్ని వాంఛలు ఉన్నట్లున్నా, ఆవాంఛల సంగతి సూచించుటకైనా జంకుచున్నట్లున్నా, ఏవో కొన్నికొన్ని చెప్పినా సాంతముగా చెప్పక ఏదోవిధముగా సూచిస్తూ ఉన్నట్లున్నా, పచ్చిబూతు ఉచ్చరించుటకు నాగరికుడు ఎంత సిగ్గుపడునో అంతకంటె ఎక్కువ సిగ్గుతో ఉన్నట్లున్నా— ఈమొదలైన సంగతు లనేకములు తెలిసినవి. అట్లే స్వప్నముల స్వభావమును తెలుసుకొన ప్రయత్నించిన పరీక్షకులుకూడా అలాగే చెప్పుచున్నారు. ఏవాంఛలు జాగ్రత్ స్థితిలో మనోవ్యాపారములోనికైనా రాలేవో అవి ఒకొక్కప్పుడు మారువేషముతో స్వప్నములోనికి వచ్చి కొంత ప్రకారాంతరతృప్తిని పొందిపోవుచున్నవని వారి మతము. ఈ వాంఛలు, ఈ వాసనలు, బాహ్యచైతన్యమునకు ఎన్నడు రాజాలవు. అవి చైతన్యాతీతములైన లీనచైతన్యములు.

ఈ పరీక్షలవలన చైతన్యస్వరూపనిరూపణ మారిపోయినచ్చినది. మనకు జాగ్రత్ స్థితిలో వ్యక్తమయ్యే వృత్తులేకాకుండా జాగ్రత్ స్థితికి ఎన్నడూరాలేని వాసనారూపవృత్తులు, మనోవృత్తులున్నా ఇంకా అనేకములు ఉన్నవనిన్ని, మన శాస్త్రజ్ఞులు వాటిపరీక్ష చక్కగ చేయనిది అనేకవ్యాపారముల స్వభావమును సమన్వయించలేమనిన్ని తెలిసినది. మనుజుని వ్యాపారమును పరీక్షించినపుడు అనేకవ్యాపారములకు చాలా చిన్నచిన్న వాటికి ఉచితమైన కారణములను నిరూపించలేకున్నామని అందరికి తెలిసినవిషయమే. ఈకారణములు లీనచైతన్యములో ఒకచోట ఎక్కడో జన్మ పొందుతూఉన్నవి. సాధారణలీనచైతన్యములోనివైనపుడు వాటిని కనుగొన శక్యమగును. అసాధారణలీనచైతన్యములోనివైనపుడు ఈ బాహ్యప్రయత్నము చాలకున్నది. అతీతలీనచైతన్యమైనపుడు తెలుసుకొనుటకు ప్రత్యేకసాధనసామగ్రి చక్కనిశాస్త్రీయకుశలత కావలసివచ్చుచున్నది. ఈచైతన్యమును నిరూపించుటకు ఉద్యుక్తమైయున్న మతమునకు ఇంగ్లీషులో Psycho-Analysis *అనిపేరు. ఈ సూత్రమును సిద్ధాంతముగ అంగీకరించినా, ఈమతముయొక్క సిద్ధాంతముల విషయమై ఇంకా చర్చ జరుగుచున్నది.

ఈరకము లీనచైతన్యముతో కూడా మూడురకముల లీనచైతన్యము, ఒకరకము జాగ్రచ్చైతన్యము సిద్ధమైనవి.

---

* ఆత్మజిజ్ఞాస అను పేరుతో Psychic Research గురించి వ్రాసినట్లు, ఈ Psycho Analysis గురించి ఒక చిన్న పుస్తకము వ్రాయవలెనని కుతూహలము ఉన్నది.

ప్రబోధము

వేంకటశేషేశ్వరులు

బాలుడవు కాగలాడవు ప్రథితవంశ,
జాతుడవు నీదుతాతముత్తాత లేప
ధనము ప్రోక్కిరో దానినే తలపుమయ్య
ధర్మసూక్ష్మ మియ్యదియె హైందవకుమార!

పాడిపంటల కేతల్లి పట్టుగొమ్మ
అనుపమాద్వైత సిద్ధాంతమునకు జన్మ
భూమి భారతమాత వాపోవుచుండ
తగున నిదురింప నీకు హైందవకుమార!

వేషభాషల జూచియె వెఱ్ఱిపడక,
మేల్మిరూపంబు గల్గిన మేడిపండు
పురుగులకు పుట్టినిల్లనుబుద్ధితోడ
తత్త్వము గ్రహింపుమయ్య హైందవకుమార!

ధర్మ మేమూల దాగెనో ధర్మనృపుల
కట్టియిక్కట్టు గల్గెనో యెఱుగరాదు
నేడధర్మంబు ప్రబల కన్నీరువిడచు
తల్లి నొకసారి గనుము హైందవకుమార!

కలవు నీగేహమం దనర్ఘమ్ములైన
రత్నరాసులు వానిపై భ్రాంతివదలి
వేఱు కొఱగాని నత్తగుల్లలను గోర
దగునె యోజింపుమయ్య! హైందవకుమార!

పావురంబును గొట్టుదుర్భ్రాంతి గలిగి
క్రిందనున్నట్టిపాము గుర్తింపలేని
బోయవలె మోసపోక సద్బుద్ధి గలిగి
తగినటు లొనర్పుమయ్య హైందవకుమార!

యుగమహాత్మ్యమ్మనన్ జేసి యోగ్యులకు నొ
కింతకష్టంబు ప్రాప్తించు నంతమందు
ధర్మమే గెల్చు నిద్ది సత్యమ్ము; నీవ
ధైర్యమందకుమయ్య! హైందవకుమార!

అన్యవస్తువులందు నీ కాస వలదు
నీకు కల్గినదానితో దృప్తిజెంది
దేశసౌభాగ్య మూహించి తిరుగుమయ్య!
తగవెఱుంగుట మేలు హైందవకుమార!

పాపభూయిష్ఠమయ్యె విశ్వమ్ము; న్యాయ్య
మన్నశబ్దంబె వినిపింపదయ్యె; నన్నృత
మెక్కుడయ్యె; కృతఘ్నత్వ మెల్లదిశల
దానవై చుట్టుముట్టు హైందవకుమార!

అవయవంబులు శుష్కించి శవమువోలె
భరతమాతకు చైతన్యబలముతగ్గ
నామయమ్ము గాదది మనోవ్యాధి గాని
తగినమం దిడుమయ్య! హైందవకుమార!

ధర్మపరిపాలనాసంవిధానమందు,
పేరుగొనినట్టి క్షత్రియవీర్యమెల్ల
నేటి కక్షాత్రమయ్యె... చింతింపనేల?
దప్పునే కర్మఫలము హైందవకుమార !

సోదరులయందు ద్వేషము జూపకయ్య!
శత్రువిచ్ఛేదయోగ్యమౌ సంఘబలమ
హత్త్వ మూహింపుమయ్య! అన్యాయమందు,
దగులనీకయ్య! మనము హైందవకుమార !

ధర్మశాస్త్రము - మహా మహేంద్రజాలము

పారనంది రామశాస్త్రి గారు

ఇదివఱ కాంధ్రపత్రికలో "నింద్రజాల"మని యొక పుస్తకము ప్రకటింపబడుచున్నది. దానిని వినుటయేకాని చూచలేదు. దీనిలో జర్మనీగారిడి, యోగదృష్టి, హస్తలాఘవము, ఇంగ్లీషు ఇంద్రజాలము, మంత్రశాస్త్రము, భూతవైద్యము, యంత్రములు, అమెరికా హారి చీట్లు, పేకలమాషాలు, విచిత్రవినోదవిద్యలు, గలవట. ఇంతే కాక మనుష్యుని మాయముచేయుట, మామిడిచెట్టును బుట్టించుట, జీవములో సమాధియగుట, శరీరములేని తలకాయచేత మాటలాడించుట, భూమిపైని గజముయెత్తున గాలిలో మనుష్యుని నిరాధారముగ నిల్పుట, మొదలగు విచిత్రము లనేకములు గలవట. ఇట్లే ధర్మశాస్త్రములో మహామహేంద్రజాల గ్రంథములు బయలుపడుచున్నవి. దానిలోను ననేకవిచిత్రములు గలవు. హిందూగారిడి. హిందువుల కర్మలను దారుమారుచేయుట, విలక్షణసృష్టి, హస్తలాఘవము అనగా పూర్వ ధర్మశాస్త్రములలోని పాఠములను, పూర్వపువ్యవస్థలను మాయము చేయుట, హిందువుల యింద్రజాలము, తంత్రశాస్త్రము అనగా కల్పనాశాస్త్రము, యంత్రములు, ఇప్పటి హిందూపండితుల యభిప్రాయపు చీట్లు, గృహ్యసూత్రములతమాషాలు, లేనివారికి నధికారమును కల్పించు వినోదవిద్యలు, గలవు. ఇంతియకాక యొకజాతిని మాయముచేయుట, లేని కర్మలను బుట్టించుట, జీవన్యాసమును సమాధినొందించుట, విషయ మెఱుగనివారిచే నెఱిగినట్లు మాటలాడించుట, ఎఱిగినవారికి వాగ్బంధ మొనర్చుట, లోకమందు నిరాధారముగ మనుష్యులను నిల్పుట, నవీనములను పురాణములుగను, పురాణశ్లోకములను మంత్రములుగను, దెలుపుట, మంత్రములను, "మంత్రములు కావ"ని చెప్పుట, అప్పటికి హాజరులేని గ్రంథముల నాధారముగా జెప్పుట, హాజరైనప్పుడు దానిలో లేదుగాని మఱియొక గ్రంథములో నున్నట్లు చెప్పుట, ఉన్న పుస్తకములలోని గ్రంథభాగమునకు గ్రొత్త వ్యాఖ్యానమును కల్పించి ప్రాతదానిలో చేర్చి "ప్రాత వ్యాఖ్యానమే" యని భ్రమింపజేయుట, అర్హులయశ్రద్ధను, ననర్హుల శ్రద్ధను శ్లాఘించుట, అయాజ్యయాజనము, అనధ్యాప్యాధ్యాపనము, అసత్ప్రతిగ్రహములను, లోకానుగ్రహములుగా జెప్పుట, "సంస్కారణ" శబ్దమునకు సహజమయిన యర్థమును దుడిచివైచి, యపార్థమును కల్పించుట, చాతుర్వర్ణ్యవిభాగము గుణకర్మచే నయినదేయని "చాతుర్వర్ణ్యం మయా సృష్టంగుణకర్మవిభాగశః" అను దాని కభిప్రాయము, జెప్పుట "జన్మనాజాయతే శూద్రః కర్మణాజాయతేద్విజః" అను దానికి బ్రాహ్మణుడు పుట్టినప్పుడు శూద్రుడేయనియు, నుపనయన కర్మచేత ద్విజుడగుననియు నర్థము జెప్పి శూద్రునకుగూడ నుపనయనాధికారమున్నదనియు, నది పుంస్త్వములేనివానికి క్రియలేని గర్భాధాన సంస్కారమట్లు ద్విజత్వము లేనివానికి, వేదమంత్రములులేని, యుపనయన సంస్కారముండ వచ్చునని సమర్థించుట, పూర్వధర్మశాస్త్రకర్తలగు మహర్షులచే నిర్ణయింపబడిన "స్మార్త" సంకేతమును మాపి యట్టివానికి "పురాణోక్త కర్మ" లను క్రొత్త సంకేతమును కల్పించుట, వ్రాత్యతలేనివారికి వ్రాత్యత కల్పించి, దానికై ప్రాయశ్చిత్తముకల్పించి, దానికై గృహ్యసూత్రముల కన్యార్థములను కల్పించుట, ఐహికప్రయోజనకర్మల, నాముష్మికప్రదములుగా జెప్పుట, అర్థార్జనమును ధర్మార్జనమనుట, పాపులను భ్రమింపజేయుట, మున్నగునవి కలవు. ఇంకను ప్రాయశ్చిత్తపు తమాషాలు చూపబడగినవి. ప్రాయశ్చిత్తముకొఱకు, పాపము సంపాదించి దానివలన, పతితులయినట్టివారు, విషాదమును, లజ్జను బొందుటకు బదులు సంతసించునట్లుచేయు సమ్మోహనశక్తి. దీనికట్టి యింద్రజాలమైనను గలదా? ఒకగ్రామమున నొక పెద్దనాయడు తనకుమారుని నుపనయనసంస్కారముచేత బ్రాహ్మణునిగా జేసితి నని సంతసింపగలడే కాని, తనతండ్రి తాతలు మొదలగు దనవారినందరి నధోగతిపాలుచేసినట్లు తెలియజాలడు. ఇది మహా మహేంద్రజాలముగాదా? ఇంకను జూడుడు. చూచినకొలదిని విషాదమునకు బదులువినోదమే కలుగవచ్చును. పూర్వధర్మశాస్త్రములలో మహర్షులు పాపములలోన బుద్ధికృతములకే ప్రాయశ్చిత్తముకాని బుద్ధ్యకృతములకును పుణ్యకర్మలకును ప్రాయశ్చిత్తము లేదనియు జెప్పియున్నారు. కొందఱుమాత్ర మల్ప పాపములకు బుద్ధికృతములకు సంగీకరించినారు. బ్రహ్మహత్యాది మహాపాతకములకు బుద్ధికృతములకు మరణాంతముదక్క వేఱు ప్రాయశ్చిత్తము లేదనియే యేకకంఠముగా నందఱును జెప్పియున్నారు. "శ్లో. అకామతః కృతేపాపే ప్రాయశ్చిత్తం విదుర్బుధాః, కామకారం కృతే ప్యాహు రేకే శ్రుతినిదర్శనాత్." అని మనువు. దీనిలో "ఏకే" యనుటలో మతాంతరమందస్వరసతను దెలిపియున్నాడు. "శ్లో. ప్రాయశ్చిత్తీయతాం ప్రాప్య దైవాత్పూర్వకృతేనవా, నసంసర్గం వ్రజేత్సద్భిః ప్రాయశ్చిత్తే కృతేద్విజః." దీనిలో గూడ "దైవాత్" అనుపదముచేత ననిచ్ఛాకృతములకే చెప్పియున్నాడు. ఇక బ్రహ్మహత్యవిషయమున "అధ్యాయము ౧౧ శ్లో. ౭౨ "బ్రహ్మహాద్వాదశసమాః" అని యారంభించి హంతృభేదమును, జాతిని, జెప్పక సామాన్యముగా నారంభించి "శ్లో. ౮౧ వఱకు ద్వాదశవార్షిక వ్రతమధ్యకృత్యములను జెప్పి "శ్లో. ౮౨ లో "శ్లో. "సమాప్తే ద్వాదశే వర్షే బ్రహ్మహత్యాం వ్యపోహతి" అని చెప్పి "శ్లో. ౮౯ లో" ఇయం విశుద్ధిరుదితా ప్రమాప్యాకామతో ద్విజం, కామతో బ్రాహ్మణవధే నిష్కృతిర్న విధీయతే" అనియు, బుద్ధికృత బ్రహ్మహత్యకు "నవిధీయతె" అనియే చెప్పినాడు. ఇచట అవిధీయమాన మనగా ననిర్దేశ్యము. "మరణాంతమనిర్దేశ్యం" అను

పరిభాషచేతను, "భృగ్వగ్నిపతనాద్భృతే" అను నితరమహర్షుల వచనముచేతను, మరణాన్తప్రాయశ్చిత్తము సిద్ధించుచున్నది. యాజ్ఞవల్క్యమహర్షి "శ్లో. ప్రాయశ్చిత్తైరపైత్యేనోయదజ్ఞానకృతంభవేత్"అనియే చెప్పుచున్నాడు. పరాశరీయమందు "తథాచమనుః"ఇయంవిశుద్ధిరుదితా ......కామతోబ్రాహ్మణవధేనిష్కృతిర్నవిధీయతే"బోధాయనోఽపి "అమత్యాబ్రాహ్మణంహత్వా...ఋషయోనిష్కృతింతస్యవదంత్యమతిపూర్వకే;మతిపూర్వంఘ్నతేతస్మిన్నిష్కృతిర్నోపలభ్యతే"స్మృత్యంతరం "యఃకామతోమహాపాపంనరఃకుర్యాత్కథంచన,నతస్యనిష్కృతిర్దృష్టాభృగ్వగ్నిపతనాదృతే" శాతాతపోఽపి "అకామకృతేప్రాయశ్చిత్తం కామకృతేత్వాత్మానమవసాదయేత్;" మహ్యమాంగిరా ఆహ "ప్రాణాన్తికంచయత్ప్రోక్తం ప్రాయశ్చిత్తంమనీషిభిః,తత్కామకారవిషయం విజ్ఞేయంనాత్రసంశయః;" విజ్ఞానేశ్వరముని "గురూణామప్యధిక్షేపో వేదనిందాసుహృద్వధః, బ్రహ్మహత్యాసమంజ్ఞేయం అధీతస్యచనాశనం"...అసకృదేనకర్మితోఽగ్నిమారోహేదితి;" ఇదంచమరణాన్తికప్రాయశ్చిత్తం కామకారవిషయం; "యథాహమహ్యమాంగిరాః "యఃకామతోమహాపాపం నరఃకుర్యాత్కథంచన, నతస్యశుద్ధిర్నిర్దిష్టా భృగ్వగ్నిపతనాదృతే"; హేమాద్రి "జ్ఞానతఃకరణేత్వంగిరాః" యఃకామతోమహా...భృగ్వగ్నిపతనాదృతే";దేవలుడు"యత్స్వాదనభిసంధాయ పాపంకర్మసకృత్కృతం, తస్యేయంనిష్కృతిఃప్రోక్తా కర్మవిద్భిర్మనీషిభిః" విధేః ప్రాథమికాదస్మాత్ ద్వితీయేద్విగుణంభవేత్, తృతీయే త్రిగుణం కృచ్ఛ్రం చతుర్థే నాస్తి నిష్కృతిః, అభిసంధికృతే పాపే సకృద్వాపిహి నిష్కృతిః."; గౌతముడు. ౨. "అగ్నౌ సక్తిర్బ్రహ్మఘ్నః త్రిరవచ్ఛాతస్య. ౩. లక్ష్యంవాస్యాజ్జన్యే శస్త్రభృతాం. ౪. ఖట్వాంగకపాలపాణిః ద్వాదశసంవత్సరాన్ స బ్రహ్మచారీ భైక్షాయగ్రామంప్రవిశేత్కర్మాచక్షాణః" అని ద్వాదశవార్షికమునకే తుల్యవైకల్పికముగా మరణాన్తమును జెప్పియున్నాడు. ఆపస్తంబుడు "ఏతేనైవవిధినోత్తమాదుచ్ఛ్వాసాచ్చరేన్నాస్యాఽస్మిన్లోకే ప్రత్యాపత్తిర్విద్యతే కల్మషంతునిర్హణ్యతే" వ్యా "ఉత్తమఉచ్ఛ్వాసః ప్రాణవియోగఃతస్మాచ్చరేత్...అశ్వమేధావభృథాదిషుసంభవత్స్వపిఅస్యాఽస్మిన్లోకే జీవితేప్రత్యాపత్తిశ్శుద్ధిర్నాస్తీత్యర్థః" కల్మషంతునిర్హణ్యతే తస్యపుత్రాదిభిస్సంస్కారాదికర్తవ్యఇతిభావః" అని ద్వాదశవార్షికమునకే అనగా సకామకృతబ్రహ్మహత్యా ప్రాయశ్చిత్తమునకేతుల్యవైకల్పికముగా మరణాన్తమునుజెప్పినాడు. ఔశనసస్మృతి "బ్రహ్మహత్యాంసురాపానం స్తేయంగుర్వంగనాగమం. కృత్వాచైతం మహాపాపం బ్రాహ్మణఃకామమోహితః, కుర్యాదనశనంవిప్రః పుణ్యతీర్థేసమాహితః, జలేవాప్రవిశేదగ్నౌ ధ్యాత్వాదేవంకపర్దినం. నహ్యన్యానిష్కృతిర్దృష్టామునిభిఃకర్మవేదిభిః;" ప్రాయశ్చిత్తేందుశేఖరము "మహాపాతకేషుబ్రహ్మహత్యాదిషుప్రాయశ్చిత్తం" "తత్రబ్రాహ్మణత్వప్రకారకజ్ఞానపూర్వకంమారణం కామనయాబ్రాహ్మణవధేమరణాదేవశుద్ధిః. తచ్చాత్మనోఽగ్నిప్రవేశేనేన, భృగుపతనేనవా, అథవా బ్రహ్మహత్యాపాపశుద్ధ్యర్థం బాణలక్ష్యీభూతోఽయమితిజానతాం ధనుర్భృతాంగృహభూమావాస్వేచ్ఛయాలక్ష్యభవనేన" ఇట్లు మహర్షులందఱు మొరలిడుచుండ వారిమొర లెవ్వరికిని వినఁబడనట్లుచేయుచున్న "ద్విగుణంబుద్ధిపూర్వకే" అను నొక యంగిరోవచనమునుదెచ్చి దానిచేతనే మహాపాతకములకును రెండేసిప్రాయశ్చిత్తము లున్నవనుచు, నవి పాతకుల యిచ్ఛానుసారముగ నుండవచ్చుననుచు, నందువారికి దమపాపము పోవలయునని కోర్కియున్నచో, మరణాన్తికము జేసికొనవచ్చునట. పాపముపోనక్కరలేకసన్యసహోర్యతకొఅను మాత్రము కోర్కియున్నచో ద్విగుణప్రాయశ్చిత్తముచేత, నది వారికి సిద్ధింపవచ్చునట. మరణాన్తికమునకే ద్విగుణప్రాయశ్చిత్తము పర్యాయమట. పాపులకు రెండు కోర్కులు నుండరాదా? ఈద్విగుణప్రాయశ్చిత్తము శాస్త్రీయమేయైనచో రెంటిని, నేల చేయఁజాలదు?. కానిచో నొక్కదానినైన నెట్లు చేయఁగలదు?. ఇది పారిభాషికము గాఁబోలు. పోనిండు. చూచితిరా యీయంగిరోమహర్షియే యీకల్పనఁ దనసెత్తినిఁ బెట్టుదురేమో? యని భయపడియే "బాబులారా! నేనట్లు చెప్పలేదు. నేను జెప్పిన ద్విగుణప్రాయశ్చిత్త మితర పాపవిషయమునుగాని, మహాపాతకవిషయముగాద" ని రెంటికి నుదాహరణముగ విజ్ఞానేశ్వరమందు "విహితంయదకామానాం కామాత్తుద్విగుణంభవేత్"తథా, మ్లేచ్ఛేనాధిగతశ్శూద్ర స్త్వజ్ఞానాత్తుకథంచన, కృచ్ఛ్రత్రయంప్రకుర్వీత జ్ఞానేతు ద్విగుణంభవేత్" అనియు, హేమాద్రియందు "శ్లో. యఃకామతో పాపం నరఃకుర్యాత్కథంచన,నతస్యశుద్ధిర్నిర్దిష్టాభృగ్వగ్నిపతనాదృతే" అనియు మొరఁబెట్టుచున్నను, నాతనిమొరనుగూడ వినక "నీవట్లేచెప్పినావ"న్న ట్లాతనింగూడ వ్యామోహమొందించునట్లు చేయఁగల యీ మహామహేంద్రజాలమహిమ తక్కినవారి కెట్లుచేయదు?. ధర్మశాస్త్రమందు సామాన్య విశేషభావమును చూడనేరాదట. "ద్విగుణంబుద్ధిపూర్వకే" అని యున్నది గావున ద్విగుణ మనగా "రెట్టియైనదరే కదా" అన్నప్పుడుమాత్రే మట్లు కాదట. విశేషవివక్ష కావలయునట. "అకామతఃకృతేపాపేప్రాయశ్చిత్తంనకామతః" అనువచనమున కర్థము అకామకృతపాపవిషయమునఁ జెప్పఁబడిన ప్రాయశ్చిత్తము కామకృతపాపవిషయమునఁగాదని" యట "ద్విగుణంబుద్ధిపూర్వకే" అను దానికి మాత్రము అబుద్ధికృతపాపమందుఁ జెప్పఁబడిన ప్రాయశ్చిత్తమే బుద్ధికృతమందు"ద్విగుణ"మని చెప్పకొనవలయునట. ఓహో యేమి సమన్వయచాతుర్యము. ఏమిపాండిత్య స్వాతంత్ర్యము. కాని యది యట్లుండనిండు. అబుద్ధికృతపాపస్థలీయప్రాయశ్చిత్తమునకు, బుద్ధికృతస్థలమందు ప్రాప్తియెట్లు? ప్రాప్తిలేక నిషేధముండునా? శాస్త్రకర్తలట్లు చేయుదురా? కర్తలేకాదు శాస్త్రసమయ మెఱింగినవారైన, నట్లుచెప్పుదురా?. అదేమైనను "ప్రాయశ్చిత్తంన" అనుదానికి "ప్రాయశ్చిత్తములే" దనియేస్మృతిమూలకర్తలు,వ్యాఖ్యాతలునందఱుఁజెప్పియున్నారు. "న"దానికి "కాద"ని యపూర్వకల్పనఁజేసినను, లేదన్ననేమి, కాదన్ననేమి, సిద్ధించినదేది?. అభావమేకదా, ఈమహామహేంద్రజాల మన్నులనేకాక, తన కర్తలనుగూడ వ్యామోహమొందింపఁ గలిగియున్నది. అచ్చట ప్రతియోగితావచ్ఛేదక మేదియో తెలిసికొన్నచో నీకల్పన? యవకాశ ముండక పోవును.

మీకు సువాసనము, లేక అత్తరు కావలసినప్పుడు

"ఓటో దిల్ బహారు"కు వ్రాయుడు

ఇది రిజిష్టరు చేయబడినది. ఇందులో మద్యము, మద్యసారము కలియుటలేదు.

కొన్ని చుక్కలు చేతిరుమాలు యందు చల్లిన యెడల మనోహరమైన, సున్నితమైన, ... వాసన చుట్టుప్రక్కలను వ్యాపించును. మీరు ఒక రమ్యమైన పుష్ప ఉద్యానవనమునందు ఉండునట్లు తోచును.

శుభ సమయములందును, పూజా కాలమునందు మీ చుట్టుప్రక్కల నుండు గాలిని సువాసనగాను, మనోహరముగాను ఉండునట్లు చేయుటకు దీనిని తగు ప్రయోగము చేయవలెను.

ఒకసారి మీరు దీనిని వాడిన మీకు తృప్తి కలిగెడును.

OTTO DILBAHAR

(REGIST)

IDEAL PERFUME

WITHOUT

SPRIT OR ALCOHOL

SWEET. DELICATE AND LASTING.

పెద్ద బుడ్డి 1-కి ధర రు 2-0-0

మధ్యస్థపు బుడ్డి 1-కి రు 1-4-0

చిన్న నమూనా బుడ్డి 1-కి 0-12-0

వి. పి. ప్యాకింగు ఖర్చులు రు 0-6-0 ప్రత్యేకము.

మీ పేరు అడ్రసును తెలుపగనే నమూనాను పంపుదుము.

ఆంగ్లో యిండియన్ డ్రగ్గు అండు కెమికల్ కంపెనీ,

నెం 155, జుమ్మామసీదు, బొంబాయి నెం 2.

రబ్బరు స్టాంపు

ప్యాడ్, సిరాతో ధర రు 2-4-0 ధరలపట్టిక ఈదిగువ చిరునామాకు వ్రాయుడు

పాలుయించుగువ 12 తులములు ధర రు 1-0-0 వి. పి. చార్జి ప్రత్యేకము.

అన్ని రకముల సీసపు బ్లాకులు, అక్షరములు సొగసుగా చేయుదుము.

టి. జి. సుందరం అండు కంపెని,
225 గోవిందప్పనాయకస్ట్రీటు, మద్రాసు.

BHARATI

An illustrated Telugu Monthly Journal-Consisting of 180 Pages Solid Literary matter, coloured picture & other photo prints-written by eminent Scholars & Artists.

Subscription Rs. 6 per year

or

Rs. 3 for 6 months payable in advance.

Manager, Bharati Office,

Post Box 212, Madras

అమృతాంజనము

అన్నినొప్పులకు పరమామృతము

తలనొప్పుల మాన్పును వాయువుపోట్ల బాపును జలుబుల ఛేదించును
పక్కవాపునొప్పుల బారదోలును. పోట్లు పోగొట్టును. నెప్పులను తీసివేయును
వనమూలికలచే హిందూదేశమందు తయారుచేయబడును మంచిమందు.

అమృతాంజనమును విదేశములలో కూడ వాడుచున్నారు

గొప్ప గొప్పవారిచే వేనవేలు యోగ్యతాపత్రములు పొందినది ప్రతియింట నుండదగినది
ప్రతివారము వేలకు వేలు విక్రయము. పంచభాషపట్టీని చూచి కొనిన మోసము గలుగదు.
సీసా 1-కి వెల 0-10-0 అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి, లేక మద్రాస్.

విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతము

మేడేపల్లి వేంకటరమణాచార్యులు గారు

వన్దే వేదాన్తకర్పూర చామీకర కరణ్డకమ్, రామానుజార్య మార్యాణాం చూడామణి మహర్నిశమ్.
చిదచిత్పరతత్త్వానాం తత్త్వయాథార్థ్యవేదినే, రామానుజాయ మునయే నమో మమ గరీయసే.

పూర్వకాలమందు న్యాయవైశేషికములు, పూర్వోత్తర మీమాంసలు, సాంఖ్యయోగములు మొదలగు షడ్దర్శనములు ఋషులచే సూత్రరూపముగ రచింపఁబడినవి. దురవగాహములగు వాని తాత్పర్యార్థమును జిజ్ఞాసువులకు స్పష్టముగాఁ దెలియఁజేయుటకు మరికొందఱు ఋషులు వృత్తిగ్రంథములను వ్రాసిరి. ఎట్లనఁగా; జైమినీయమున కుపవర్షవృత్తి, బాదరాయణీయమునకు బోధాయనవృత్తి, పూర్వమీమాంస కర్వాచీనులగు భాట్టప్రాభాకరులు వ్రాసిన వివరణము, ఉత్తరమీమాంసకు భర్తృప్రపంచప్రభృతులు రచించిన వృత్తులు గలవు. ఉత్తరతంత్రమునకు శంకరాచార్యాదు లతిస్వతంత్రముగా వ్యాఖ్యానములను వ్రాసిరనుసంగతి సార్వజనికగ్రంథములను జదువుచున్న సామాన్యమహాశయులకు వేఱుగాఁ జెప్ప నవసరము లేదు. కాని విశిష్టాద్వైతమతావలంబులగు పూర్వాచార్యులందఱు నార్షమగు బోధాయనమునే సంరక్షించుచును వచ్చిరి. ఈ యంశమునే శ్రుతప్రకాశికాచార్యులవారు శ్రుతప్రకాశికావతరణికయందు "పరమర్షి ప్రణీతాని వ్యాఖ్యేయాని, తేషాం చ మహర్షిప్రణీతాని వ్యాఖ్యానాని సన్తి చేత్తాన్యేవానురోద్ధవ్యాని, న హ్యావృత్తేస్స్వాత్మ్యసర్విత్వమ్, ఋషి రర్షిప్రాయ మృషిరేవ స్వతో వేదితు మర్హతి" అని వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి బోధాయనవృత్తి కాలక్రమమున నశింపఁగా ద్రమిడ, గుహదేవ, టంక, భారుచి ప్రభృతులగు నాచార్యు లార్షమగు నీబోధాయనమునే భాష్యము లనియు, వార్తికము లనియు బహు గ్రంథములను రచించి సంరక్షించి వృద్ధినొందించిరి. ఆకాలమం దీమతము బోధాయనీయమత మనియు వృత్తికారమత మనియు సముచ్చయవాదిమత మనియుఁ గొంతకాలము వ్యవహరింపఁబడెను. పిదపఁ గొంతకాలమున కనఁగా శంకరాచార్యాదుల కాలమం దీమతము భాగవతమతమని వ్యవహరింపఁబడినట్లు గ్రంథప్రామాణ్యమువలననే కానవచ్చుచున్నది. శంకరాచార్యులు సూత్రభాష్యములో ద్వితీయాధ్యాయ ద్వితీయపాదములో నున్న "ఉత్పత్త్యసమ్భవాత్, న చ కర్తుః కరణమ్, విజ్ఞానాదిభావే వా తదప్రతిషేధః, విప్రతిషేధాచ్చ" అను సూత్రములభాష్యములో "తత్ర భాగవతా మన్యన్తే, భగవానేవైకో వాసుదేవో నిరంజనజ్ఞానస్వరూపః పరమార్థతత్త్వమ్" ఇత్యాదివాక్యములయం దీవైష్ణవులను భాగవతు లని వ్యవహరించెను. ఆకాలమునాఁటికి భగవద్రామానుజమును లవతరింపలేరు. ఆ కీర్తిమూర్తులచే ననుసరింపఁబడిన నాథమునులు యామునాచార్యులు నా కాలమున ప్రసిద్ధిగా నున్న యీమతమునకు దగిన యుక్తులను సిద్ధాంతములను వివరించి దృఢముగా దేశమం దంతటను వ్యాపింపఁజేసిరి. అందువలననే యీమతమునకు రామానుజమత మని పేరు గలిగినది. కాని యీమతమునకు విశిష్టాద్వైతమని పేరున్నట్లు ప్రమాణగ్రంథములయందుఁ గానరాదు. విద్వాంసులు కొందఱు "విశిష్టం చ విశిష్టం చ విశిష్టే, తయో రద్వైతమ్ విశిష్టాద్వైతమ్" అనఁగా సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టమ్ - స్థూలచిదచిద్విశిష్టమ్ - బ్రహ్మ. ఈ రెంటికిని నద్వైతము విశిష్టాద్వైత మని సమర్థించిరి.

ప్రమాణనిరూపణము

ప్రమేయజ్ఞానము ప్రమాణాధీనము గావున ముందుగఁ బ్రత్యక్షాది ప్రమాణములు నిరూపింపఁబడుచున్నవి. ప్రమాణ మనఁగాఁ బ్రమాకరణము. యథావస్థితవ్యవహారమున కనుగుణమగు జ్ఞానము ప్రమయనంబడును. అట్టి ప్రమకు సాధకమయినది గావున ప్రమాణమని చెప్పఁబడును. ఈ విశిష్టాద్వైతసిద్ధాంతమందుఁ బ్రత్యక్షమనియు, ననుమానమనియు, శబ్దమనియుఁ బ్రమాణములు మూఁడు. వానిలో సాక్షాత్కారిప్రమాకరణము ప్రత్యక్షము. ఇది సవికల్పకము, నిర్వికల్పకము నని రెండువిధములు. వానిలో గుణము, జాతి మొదలగువానితోఁ గూడిన ద్వితీయగోవ్యక్తిని ప్రత్యభిజ్ఞతో గ్రహించుట సవికల్పకము. గుణజాత్యాదులతోఁ గూడిన యొకగోవ్యక్తిని మొట్టమొదటఁ జూచినపుడు కలిగెడుజ్ఞానము నిర్వికల్పకము. స్మృతి, ప్రత్యభిజ్ఞ మొదలగునవి ప్రత్యక్షమం దంతర్భూతములు. ఈమతమం దభావము భావాంతరము గావునఁ బ్రత్యక్షాన్తఃపాతి; ఘటప్రాగభావ మనఁగా మృదవస్థ; ఘటధ్వంసము కపాలావస్థ, ఈరెండును ఘట్యపురుషులయం దుండు ప్రతిభావిశేషమును ప్రత్యక్షములోనివియే. "యథార్థం సర్వవిజ్ఞాన మితి వేదవిదాం మతమ్" అని సిద్ధిత్రయమందు యామునాచార్యులవారు సాధించినట్లు భ్రమాదిప్రత్యక్షజ్ఞానము సైతము యథార్థము.

1. అఖ్యాతి 2. ఆత్మఖ్యాతి 3. అనిర్వచనీయఖ్యాతి 4. అన్యథాఖ్యాతి మొదలగుఖ్యాతులను ఖండించి వీరు సత్ఖ్యాతిపక్షమును స్వీకరించిరి. సత్ఖ్యాతి యనఁగా జ్ఞానవిషయసత్యత్వము. శుక్తికయందు రజతభ్రాన్తి యితరవాదులకు భ్రాంతియయినను పంచీకరణప్రక్రియచే సర్వభూతములు సర్వభూతములయం దుండుటవలన శుక్తిక

యందు రజితాంశమున్నది గావున నిది భ్రాంతి కాదు. యథార్థమే. రజితాంశలు స్వల్పముగ నుండుటచే రజితవ్యవహారము లేదు. శుక్తిత్వంశబాహుళ్యమువలన శుక్తియనియే వ్యవహరింపఁబడును. ఈయంశమునే భాష్యకారులు శ్రీభాష్యమం దిట్లు సాధించియున్నారు. "సూత్రకారోఽపి భూతానాం త్రిరూపత్వం తథావదత్, త్ర్యాత్మకత్వాత్తు భూయస్త్వా దితి తేనాభిధా భిదా" సూత్రకారులు నైతము పృథివ్యాది భూతములు మూడాకారములు గలవి యని "త్ర్యాత్మకత్వాత్తుభూయస్త్వాత్." (3-1-2) అనుసూత్రమందుఁ జెప్పియున్నారు. "సోమాభావే పూతీక గ్రహణం శ్రుతిచోదితం, సోమావయవసద్భావా దితి న్యాయవిదో విదుః" యజ్ఞముచేయునపుడు సోమలత లభింపనియెడల పూతీకలతయొక్క ముక్కలను గ్రహింపవలెనని శ్రుతియే విధించుచున్నది. అట్లు విధించుటకుఁ గారణము పూతీకమున సోమలతావయవము లుండుటయే యని మీమాంసకులు చెప్పుచున్నారు.

శ్లో. వ్రీహ్యభావేన నీవారగ్రహణం వ్రీహిభావతః,
సదేవ సదృశం తస్య యస్యత్రివృత్త్వైకదేశభాక్.

వడ్లులేనియెడల నీవారధాన్యములను గ్రహించుట నీవారధాన్యములలో వడ్లయొక్క అవయవము లుండుటవలన సంభవించుచున్నది. కావున నొకవస్తువు వేఱొకవస్తువుయొక్క అవయవములతోఁ గూడియున్నదో ఆవస్తువు ఆవస్తువుతో సదృశమయినది. స్వప్నగతములగు వారిచే మాత్రమనుభవింపఁబడునవియు, స్వప్నముండువఱకు నుండునవియు నగు పదార్థములను ఆయా ప్రాణుల పుణ్యపాపానుగుణముగా భగవంతుఁడే సృజించుచున్నాఁడు. కావున నివియు సత్యములే యని సూత్రకారులు "సంధ్యే సృష్టిరాహ హి, నిర్మాతారం చైకే పుత్రాదయశ్చ, మాయామాత్రంతు కార్త్స్న్యేనానభివ్యక్తస్వరూపత్వాత్" (3-2-1-2-3) అను నీ మొదలగు సూత్రములచే సమర్థించియున్నారు.

తెల్లగానుండు శంఖము పచ్చగాఁ గానవచ్చుటలోఁ గారణమేమనఁగా: నేత్రమునందుండు పిత్తపదార్థముతో సంయుక్తములయిన నేత్రరశ్ములు మనము శంఖమును జూచునపుడు శంఖముతో సంయుక్తము లగుచున్నవి. అపుడు శంఖగతధావళ్యము నేత్రరశ్ములయందుండు పీతిమచే నభిభూత మగుటంజేసి మనకుఁ గానరాదు. కాఁబట్టి యట్టిసమయమున నది బంగారపుపూఁతఁ బూసిన శంఖమువలెఁ గానవచ్చును. నేత్రమునందుండు పిత్తపదార్థముగాని పీతవర్ణముగాని అతిసూక్ష్మముగా నుండుటంజేసి చుట్టుప్రక్కల నున్నవారికిఁ గనఁబడదు. అయితే అవి అతిసూక్ష్మములైనను తన నేత్రములయం దుండునవి యగుటవలన పిత్తరోగము గలవానికి మాత్రమే కానవచ్చును. సమీపమందుండునట్టి పీతవర్ణమును నిరంతరము చూచుటచేఁ గలుగు సంస్కారవశమున దూరముగానుండు పదార్థములయందలి పీతవర్ణమును గూడ జూచుట కీనయనరశ్ములు సమర్థము లగుచున్నవి. జపాకుసుమసన్నిధియందు స్ఫటికమణి యెఱ్ఱగాఁ గానవచ్చును. ఈజ్ఞానముకూడ సత్యమే. మరుమరీచికయందుఁ జూడము జలజ్ఞానము పైనఁజెప్పఁబడిన పంచీకరణప్రక్రియచే సత్యమని సమర్థింపఁబడినది. ఒకదిక్కునందు దిగంతరముం డుటవలనను, అవచ్ఛేదకము లేకుండ దిక్కుని వేఱుగా నొక పదార్థమంగీకరింపఁబడకపోవుటవలనను, దిగ్భ్రమకూడ యథార్థమే. ఇట్లు ద్విచంద్రజ్ఞానము, దర్పణాదులు ముఖమును తెలియజేయుట, అలాతచక్రము మొదలగునవి కూడ నీమతమందు యథార్థములే.

అనుమాన నిరూపణము

అనుమితియను తెలివిం బుట్టించునది యనుమానము. అట్టి తెలివి పుట్టుటకు లింగజ్ఞానము సాధనము. అట్టి జ్ఞానమునకు ముఖ్యవిషయము సాధ్యము. అది యున్నట్లు భావింపఁబడుస్థలము పక్షము. పర్వతముపై ధూమమును జూచినవాని కచట వహ్ని యుండునని జ్ఞానము కలుగును. అదియే యనుమితి. అందు సాధ్యము వహ్ని. పర్వతము పక్షము. ధూమము లింగము. అయినను ధూమమును జూచినవారందఱు వహ్ని యుండునని యెఱుఁగరు. అందువలన ధూమమున్నదని తెలిసికొనుట చాలదు. ధూమమున్నచోట్ల వహ్నియుండు నని తెలిసికొన్నవాఁడు కొండమీఁదఁ బొగఁ జూచి వహ్ని యున్నదని యూహించును. పొగయున్నచోట్ల నెల్ల నిప్పుండునని తెలిసికొనుటయే వ్యాప్తిజ్ఞాన మనంబడును. వ్యాప్తి అన్వయవ్యాప్తి యనియు వ్యతిరేకవ్యాప్తి యనియు రెండుతెఱఁగులు. వానిలో హేతువున్నచోట్ల సాధ్యముండుట అన్వయవ్యాప్తి. సాధ్యము లేనిచోట హేతు వుండకపోవుట వ్యతిరేకవ్యాప్తి. ఇట్టి రెండువ్యాప్తులకు దృష్టాంత ముండవలెను. పొగయున్నచోట్లనెల్ల నిప్పుండుననుటకు వంటయిల్లు దృష్టాంతము. అది అన్వయదృష్టాంతము. అదియే సపక్ష మనంబడును. నిప్పులేనిచో ధూమముండదనుటకు హ్రదము దృష్టాంతము. దానికి వ్యతిరేకదృష్టాంత మని పేరు. అదియే విపక్షము. నిశ్చితసాధ్యము గలది సపక్షము. నిశ్చితసాధ్యాభావము గలది విపక్షము. ఈయనుమానము తనకుం దాన యూహించినది స్వార్థానుమానము. మఱియొకండు ప్రయోగించిన వాక్యములచేఁ దాను తెలిసికొని యూహించినం బరార్థానుమానము. అట్టివాక్యమునకు న్యాయమని పేరు. దానికిఁ బ్రతిజ్ఞా హేతూదాహరణోపనయనిగమంబులని పంచావయవంబు లుండును.

ఉదాహరణము "కొండమీఁద నిప్పుగలదు. పొగ యున్నది గాన. పొగయున్నచోట్లనెల్ల నిప్పుండును. వంటయింటియందువలె. ఇందు నట్టిపొగ యున్నది. కావున నిందు నిప్పుగలదు. ఈయయిదును వరుసగా బ్రతిజ్ఞాదులని యెఱుంగునది. సాధనంబులవలె దోఁచియు సాధకంబులుగాని హేతువులు హేత్వాభాసములు. అవి సవ్యభిచారము, విరుద్ధము, సత్ప్రతిపక్షము, అసిద్ధము, బాధితములని అయిదు విధములు. ఉపమానమని మఱియొక ప్రమాణము గలదు. ఇది యనుమానమం దంతర్భూతము. అర్థాపత్తి, తర్కము, వాదము, జల్పము, వితండ, ఛలము, జాతి మొదలగునవికూడ ననుమానాంతర్భూతములు.

శబ్దప్రమాణము

ఆప్తుఁడు కానివానిచేఁ జెప్పఁబడని వాక్యమువలన గలుగుజ్ఞానమునకు సాధనమైనది శబ్దప్రమాణము. కారణదోషములగు భ్రమవిప్రలమ్భాదులు బాధకప్రత్యయము లేని వాక్యమైనను ప్రమాణమని చెప్ప

వచ్చును. "యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వం యో వై వేదాంశ్చ ప్రహిణోతి తస్మై" అను శ్రుతి చొప్పున భగవంతుఁడు సృష్ట్యాదియందు పూర్వపూర్వక్రమవిశిష్టములైన వేదములను స్మరించి చతుర్ముఖుని కుపదేశించును గావున వేదము నిత్యమనియు నపౌరుషేయ మనియు సిద్ధమైనది. కావున దీనికి గారణదోషములు, బాధకప్రత్యయమును లేవు. "ఆమ్నాయస్య క్రియార్థత్వా దానర్థక్య మతదర్థానామ్, తదర్థానాం క్రియార్థేన సమామ్నాయః" "దృష్టో హి తస్యార్థః కర్మావబోధనం నామ"

అను పూర్వమీమాంసాన్యాయము ననుసరించి, "ఇంద్రం యజేత, ఛాగ మేవ పశుం ఆలభేత, అగ్నావగ్నీషోమౌ జుహోతి," ఇత్యాది వేద వాక్యముల కన్నింటికి కార్యపరత్వమందే ప్రామాణ్యముగాని "సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మ, యః సర్వజ్ఞ స్సర్వవిత్, పరాస్య శక్తి ర్వివిధైవ శ్రూయతే స్వాభావికీ జ్ఞానబలక్రియాచ" ఇత్యాదిస్వరూప నిరూపకధర్మ ప్రకాశకములు నిరూపితస్వరూపధర్మ ప్రతిపాదకములు నగు శ్రుతులచే బోధింపఁబడు సిద్ధవస్తువగు బ్రహ్మమందుఁ బ్రమాణములు కావనియు నొకవేళ ప్రమాణ మయిన "ఉపాసీత, ద్రష్టవ్యో మంతవ్యో నిదిధ్యాసితవ్యః" ఇత్యాద్యుపాసనావిధులకు శేషభూత మయి బ్రహ్మ కన్వయ మని సమర్థించిరి. కాని "ఎవింద్రి సుఖముగా నున్నాఁడు. నీకుఁ బుత్త్రుఁడు జన్మించెను. ఆయేటియొడ్డునఁ బండ్లు న్నవి నమ్ముచున్నారు" అనునిట్టి సిద్ధవస్తుబోధకములగు లౌకికవాక్యములకుఁ గూడ బోధకత్వము కనఁబడుచున్నందునను, బాలుఁడుఁ దల్లిదండ్రులు "వీఁడు మామ, ఇది అక్క, వీఁడు అన్న" అని వ్రేలితోఁ జూపించి నిత్య సిద్ధవస్తుబోధకములగు శబ్దములను బ్రయోగింపఁగఁ గాలక్రమమున వాఁడు వారిని దెలిసికొన శక్తిగలవాఁడగుటవలనను సిద్ధవస్తుబోధకతాశక్తి వేదశబ్దములకుఁ గూడ సంభవించుచున్నది. కావున నప్రామాణ్యశంక లేశమును లేదు. దృష్టఫలప్రదర్శనముచే నదృష్టము లగు స్వర్గాదులు ఫలముగా గల సాధనములయందుఁ బ్రవృత్తినిఁ బుట్టించును గావున శ్రేయస్సాధనములను బోధించువాక్యములకుఁ గూడఁ బ్రామాణ్యము కలదు. కావున వేదమంతయుఁ బ్రమాణమే. ఇట్టివేదము కర్మభాగమనియు బ్రహ్మభాగమనియు రెండువిధములు. వీనిలోఁ గర్మభాగము భగవదారాధనపరము. బ్రహ్మభాగము భగవంతునిస్వరూప రూపగుణవిభూతులను దెలుపును.

పూర్వోత్తరమీమాంసల కైకశాస్త్రత్వ సమర్థనము

పూర్వోత్తరమీమాంసలు రెండు నొక్కశాస్త్రమే అని "సంహిత మేత చ్ఛారీరకం జైమినీయేన షోడశలక్షణేనేతి శాస్త్రైకత్వ సిద్ధిః" (ఈ బ్రహ్మమీమాంస జైమినిసంబంధి యగు షోడశాధ్యాయములతోఁ గూడిన శాస్త్రముతోఁ జేరియున్నది. కావున శాస్త్రమొక్కటియే యగుట సిద్ధించును) అనువాక్యముచే నీయర్థమును బోధాయనుఁడే తెలియఁజేసియున్నాఁడు. ప్రతిపాదింపఁబడు విషయములకు భేద ముండుటనుబట్టి షట్కభేదంబు నధ్యాయభేదంబును గలిగినట్లే పూర్వోత్తరమీమాంసలకు భేదము గలిగినదిగాని స్వతః భేదము లేదు. "అర్థైకత్వా దేకంవాక్యమ్" (అర్థ మొక్కటి యగుచుండుట వాక్య మొక్కటియే యగును) అను న్యాయమునుబట్టి ప్రతిపాద్య మొక్కటియగుట వలన భాగద్వయాత్మకమగు వేదమంతయు నొక్కటిగా నుండుట యుపపన్నము. ఏలయన; "వేదైశ్చ సర్వై రహ మేవ వేద్యః," "సర్వే వేదా యత్పద మామనన్తి" ఇత్యాదిశ్రుతిస్మృతిప్రమాణములచే నది బ్రహ్మపరమై యున్నది. వేదార్థవిచార మనుగరభూతము లగుటవలన మీమాంసాద్వయము నొక్కశాస్త్రమే అనుట కాటంకము లేదు. కర్మబ్రహ్మవిచారములు రెండు నొక్కశాస్త్రమే యయినయెడల నారంభమందు "అథాతో వేదార్థజిజ్ఞాసా" అని సాధారణార్థ మేల ప్రతిజ్ఞాతము కాలేదు? "అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా" అని పూర్వభాగ మునకు సంబంధించినదియే యేల ప్రతిజ్ఞ చేయఁబడెను?" అని అంటె వేని చెప్పెదను వినుము. "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" అనునదియే ఉభయభాగములకు సాధారణమగు ప్రతిజ్ఞ యని తెలిసికొనుము. ధర్మవిచారము బ్రహ్మమీమాంసాప్రతీయాధ్యాయముయొక్క తృతీయపాదములో సంగతమై యున్నది. అది బ్రహ్మవిచారమం దంతర్భవించినను దానిని వేఱుచేయుట యుపపన్నము. ఎట్లన; న్యాయశాస్త్రమందు నిగ్రహస్థానాంతర్గతము లగు ఛలము, జాతి మొదలగునవి ప్రత్యేకముగ వేఱుగాఁ జెప్పఁబడినవి. ఇందువలనఁ బ్రాధాన్యము చెప్పఁబడినదియగు ధర్మవిచారము బ్రహ్మమీమాంసాప్రతీయాధ్యాయము తృతీయపాదమందుఁ బ్రత్యేకముగా నిరూపణ చేయుట యుక్తమైనదిగా నున్నది. కాని మొదటనే ధర్మవిచారణ ప్రారంభింపఁబడినది. అట్లైనగాఁ గర్మ బ్రహ్మభాగములు రెండింటికి నసాధారణార్థప్రతిజ్ఞలు రెండును వేఱు వేఱుగాఁ జేయఁబడఁగ సాధారణార్థప్రతిజ్ఞ అనావశ్యకము. సాధారణార్థము ప్రతిజ్ఞాతమయినను అసాధారణార్థము వేఱుగాఁ బ్రతిజ్ఞ చేయఁబడవలెను. పూర్వమీమాంసకు మొదట ధర్మజిజ్ఞాస ప్రతిజ్ఞాతమైనను "అథాతః శేషలక్షణమ్," "అథాతః క్రత్వర్థపురుషార్థయో ర్జిజ్ఞాసా" అని మధ్యమధ్యమున నసాధారణార్థప్రతిజ్ఞలు చేయఁబడినవి. అందుచేఁ బూర్వోత్తరభాగములు రెంటికి నసాధారణార్థము ప్రతిజ్ఞ చేయుటచేఁ దమనుగలసాధారణార్థ మర్థముగాఁ బ్రతిజ్ఞ చేయఁబడినది యగు ననునభిప్రాయముతో "అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా" అనియే ప్రతిజ్ఞ చేయఁబడినది. కాని "వేదార్థజిజ్ఞాసా" అని ప్రతిజ్ఞ చేయఁబడలేదు. లేక "అథాతో ధర్మజిజ్ఞాసా" అనిదే ఉభయ భాగసాధారణప్రతిజ్ఞ యని చెప్పవచ్చు. ధర్మమనగా నలౌకికశ్రేయస్సాధనము. అది సాధ్యధర్మ మనియు సిద్ధధర్మ మనియు రెండువిధములు. సిద్ధధర్మము భగవంతుఁడు. "యే చ వేదవిదో విప్రా యే చాధ్యాత్మవిదో జనాః, తే వదన్తి మహాత్మానం కృష్ణం ధర్మం సనాతనం" అని మహాభారతవచనము. "ద్రవ్యక్రియాగుణాదీనాం ధర్మత్వం స్థాపయిష్యతే, తేషా మైంద్రియకత్వేఽపి న తాద్రూప్యేణ ధర్మతా." (ద్రవ్యక్రియాగుణాదులకు ధర్మత్వము స్థాపింపఁబడుచున్నది. అవి యింద్రియగోచరములైనను, ఆరూపముతో వానికి ధర్మత్వము లేదు.

ద్రవ్యాదు లున్నను క్రియలు ప్రధానముగాఁ గలిగియుండుటవలనఁ బూర్వభాగము సాధ్యధర్మమును జెప్పునది. ఉపాసనములు నుపాసనాంగము లున్నను బ్రహ్మ ప్రధానముగాఁ గలది. కావున నుత్తరభాగము సిద్ధధర్మపరమై యున్నది. అందువలనఁ బ్రథమప్రతిజ్ఞ ఉభయభాగ విచారమునకుఁ జొరదుపుగా నున్నది. ధర్మశబ్దము సాధ్యధర్మవిషయ మగుట ప్రసిద్ధము. కావున నదియే బుద్ధిస్థమగుటవలనను, పూర్వభాగమందు జెప్పబడినది యగుటచే మొదటిదె యగుటవలనను ధర్మజిజ్ఞాసాపదముచేఁ బ్రతిజ్ఞ ఉపపన్న మగుచున్నది. సిద్ధధర్మము సాధారణ ప్రతిజ్ఞచేతనే యర్థముగాఁ బ్రతిజ్ఞాతమైనను బహుగ్రంథవ్యవధానము గలిగియుండుటచే శబ్దముచే బోధింపఁబడదను శంకను పరిహరించుటకు "అథాతో బ్రహ్మజిజ్ఞాసా" అని మరల ప్రతిజ్ఞ చేయబడినది. జన్మాద్యధికరణమునే దానిలక్షణము చెప్పఁబడినది. కావున నీరీతిగాఁ బూర్వోత్తరమీమాంస లొకటే శాస్త్రమని సమర్థింపఁబడినది. కాని పూర్వభాగ సంగ్రహమునందుఁ సిద్ధధర్మరూపుఁడగు భగవంతుఁడు సకలకర్మలచే నారాధ్యుఁడగుటచే నతఁడే ప్రధాన ప్రతిపాద్యుఁడని తెలియుచున్నందునఁగాఁ బూర్వభాగము సాధ్యధర్మప్రధానమని చెప్పుట పైన సమాధానింపఁబడినవిధముతో విరోధింపదా యని పలుకుదురేమో! పూర్వోత్తరమీమాంసలయందున్న భేదమిప్పుడు పూర్వభాగ మెఱింగిన వారికి జెప్పుచున్నను. "గోబలీవర్ద న్యాయముగా "విష్ణునామా స వేదేషు వేదాన్తేషు చ గీయతే" అనువానితో నైకార్థ్యమును గలిగి యున్నది. కర్మ ప్రధానమని ప్రతిపాదించుటలో విరోధము లేకపోలేదు. కర్మ ప్రధానమని ప్రతిపాదించుట జైమిని కిష్టమే గాని "రాజపురుషుఁడు" అను షష్ఠీతత్పురుషసమాసమందు సమాసతాత్పర్యమును బట్టి రాజునకట్లు ప్రాధాన్యము కలదో అట్లనే వాస్తవముగాఁ బ్రాధాన్యము పరబ్రహ్మమునకే. రాజపురుషుని కెట్లు ప్రాధాన్యమో అట్లే శాబ్దముగాఁ గర్మకుఁ బ్రాధాన్యము. పూర్వభాగమందుఁ గర్మ ఫలప్రదాయకుఁడని తెలియఁజేయఁ బడలేదు. అయినను నదియు తెలియఁజేయుచున్నను. ఎట్లన; కర్మలు పరమేశ్వరారాధనములుగా నయినచో స్వర్గాదిఫలములు నిచ్చునని శ్రుతిస్మృతులు తెలియఁజేయుచున్నవి. "యో వా ఏతదక్షరం గార్గ్య విదిత్వా అస్మిఁల్లోకే జుహోతి యజతే తప స్తప్యతే బహూని వర్షసహస్రాణ్యంతవ దేవాస్య తద్భవతి," "అహం హి సర్వయజ్ఞానాం భోక్తా చ ప్రభురేవ చ, న తు మా మభిజానన్తి తత్త్వే నాతశ్చ్యవంతి తే" అందువలనఁ బరమాత్మకై కైంకర్యరూపమగు ప్రాధాన్యము కర్మకుఁ గలదు. కావునఁ బూర్వభాగమందు కర్మకు మొదటఁ బ్రాధాన్యము తెలుపఁబడినది. ఆకర్మ పరమాత్మారాధనరూపమని వెనుకనుండి తెలియఁబడుచున్న దనుటచే విరోధము లేదు. కాఁబట్టి ప్రతిజ్ఞ ఉపపన్నమై యున్నది.

కావున శాస్త్రైక్యము సరిపోయినది. ఆలోచింపఁగా జైమిని కర్మబ్రహ్మమీమాంస లొకటే శాస్త్రమని చెప్పకపోయినను బాదరాయణుఁడారెంటినొకశాస్త్రముగా నంగీకరించి బ్రహ్మసూత్రములను రచించెను.

భాగద్వయాత్మకమగు నిట్టివేదము ఋగ్యజుస్సామాథర్వణము లని నాలుగువిధములు. ఇది మరల మంత్రమనియు నర్థవాదమనియు విధియనియు మూఁడువిధములు. కర్మప్రయోగంబులో ఫలసిద్ధికై యుచ్చరింపఁబడునది మంత్రము. విధినిషేధవిషయముల ప్రాశస్త్య నింద్యత్వంబులం దెలుపువాక్యము అర్థవాద మనంబడును. ఇట్లు సేయవలయు నిట్లు సేయఁగూడదనియుం జెప్పునది విధి. అది అపూర్వవిధి. పరిసంఖ్యావిధి, నియమవిధియని మూఁడువిధములు. వానివివరణము మీమాంసార్థప్రకాశిక, లౌగాక్షీ మొదలగు గ్రంథములలోఁ జూడనగునవలయును.

ఇట్లు ప్రమాణములను నిరూపించి ప్రమేయమును గూర్చి యిఁకఁ జెప్పఁబోవుచున్నాము.

ఈ రామానుజదర్శనమందు చిత్తు, అచిత్తు, ఈశ్వరుఁడు నని మూఁడు తత్త్వములు. ఈవిభాగము, "భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా" అను శ్వేతాశ్వతరశ్రుతివలనఁ దెలియఁగలిగినది. వీనిలో భోక్త యనఁగా జీవుఁడు. భోగ్యమనఁగా నచిత్తు. ప్రేరిత ఈశ్వరుఁడు.

"సర్వం ఖల్విదం బ్రహ్మ" అని జగద్బ్రహ్మలకు సామానాధికరణ్యముచే బ్రహ్మమొక్కటియే తత్త్వమనియు, "సదేవ సోమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేకమేవాద్వితీయమ్." ఇత్యాదులచేఁ దత్త్వ మొక్కటియే యనియుఁ జెప్పఁబడియుండఁగాఁ దత్త్వములు మూఁడనుటకు హేతువేమి యని యంటివేని, జాతివ్యక్తి, గుణిగుణము, ధర్మిధర్మము లెట్లు ప్రకారప్రకారిభావాపత్తిచే నపృథక్సిద్ధములై యొక్కటిగాఁ గనవచ్చుచు స్వరూపభేదముచే ననేకములై యున్నవో అట్లనే ప్రకారియగు నీశ్వరుఁడు ప్రకారములగు చిదచిత్తులు నొకతీరుగాఁ గలసి తత్త్వమొక్కటియే యన్నట్లున్నవి. స్వరూపభేదముచే ననేకములై యున్నవి. "అనేన జీవే నాత్మనానుప్రవిశ్య నామరూపే వ్యాకరవాణి । తత్సృష్ట్వా తదేవానుప్రావిశత్ । యస్యాత్మా శరీరం, యస్య పృథ్వీ శరీరం" ఇత్యాదిశ్రుతులచే నీశ్వరునికిఁ జిదచిత్తులకు శరీరశరీరిభావము తెలియఁజేయబడుచున్నది. "దేవదత్తో గచ్ఛతి" ఇత్యాదులయందు "దేవదత్తపిండవిశిష్టఆత్మా గచ్ఛతి" యని యర్థమగుచున్నది. దేవదత్తాదిపదసంకేతము శరీరమునకుఁ గాని తద్విశిష్టమగు నాత్మకుఁ గాదు. అయినను "శరీరవాచకపదానాం శరీరిపర్యంతాభిధానమ్" అను న్యాయముచే శరీరవాచకపదములు శరీరిని బోధించునవి. కణాదకృతవైశేషికశాస్త్రము. తృతీయాధ్యాయము. 12 సూత్రము. "దేవదత్తో గచ్ఛతి యజ్ఞదత్తో గచ్ఛ తీత్యుపచారాం చ్ఛరీరే ప్రత్యయః". "యద్యపి దేవదత్తత్వం శరీరవృత్తి ర్జాతి స్తేన దేవదత్తో గచ్ఛతీతి ముఖ్య ఏవ ప్రయోగః, యథార్థ ఏవ చ ప్రత్యయః, యద్యపి దేవదత్తత్వం శరీరవృత్తిర్జాతి స్తేనదేవదత్తో గచ్ఛతీతి ముఖ్య ఏవ ప్రయోగః; యథార్థ ఏవ చ ప్రత్యయః దేవదత్త [illegible]విశిష్టాత్మ న్యస్త్వితి" (ఉపస్కారము) ఈయర్థముచే

భగవద్రామానుజముని వేదార్థసంగ్రహమం దిట్లు ప్రతిపాదించియున్నారు "అథ వేదాన్తాః [illegible] స్సర్వే పదార్థాః స్సర్వే శబ్దాః [illegible] త్మానశ్చ బ్రహ్మాత్మకా ఇతి న పశ్యన్తి సర్వశబ్దానాం చ కేవలేషు తత్తత్పదార్థేషు వాచ్యవాచ్యవసాయం కుర్వన్తే. వేదాన్తవాక్యశ్రవణేన బ్రహ్మకార్యతయా [illegible] సర్వస్య బ్రహ్మాత్మకత్వం సర్వశబ్దానాంతత్ప్రకారసంస్థితబ్రహ్మవాచిత్వం చ జానన్తి. న చైవం గవాదిశబ్దానాం తత్తత్పదార్థవాచిత్వ [illegible] వ్యుత్పత్తి ర్బాధితా స్యాత్ [illegible]; సర్వే శబ్దాః [illegible] ఇత్యర్థః, [illegible] నామరూపే వ్యాకరవాణీ [illegible]; [illegible] లౌకికాస్తు పురుషాః శబ్దం [illegible] వ్యసనాః శబ్దవాచ్యప్రధానాంశేస్యైవ పరమాత్మనః ప్రత్యక్షాద్య [illegible] పరిచ్ఛేద్యత్వాత్ వాచ్యైకదేశభూతే [illegible] పర్యవసానం కుర్వన్తే. వేదాన్తశ్రవణేన హి వ్యుత్పత్తి ర్ఫూర్యతే; ఏవమేవ వైదికాశ్శబ్దా స్సర్వే పరమాత్మపర్యన్తా న్స్వార్థా న్బోధయన్తి; వైదికా ఏవ సర్వే శబ్దాః ఆదౌ వృత్త్యా [illegible] పరమైణ బ్రహ్మణా సర్వపదార్థా న్సృష్ట్వా [illegible] తేషు పరమాత్మపర్యన్తేషు [illegible] వ్యామతయా ప్రయుక్తాః; [illegible] (1-21) "సర్వేషాం తు స నామాని కర్మాణి చ పృథక్ పృథక్; వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ పృథక్సంస్థాశ్చ నిర్మమే" సంస్థా — సంస్థానాని, [illegible]; ఆహ చ భగవాన్ [illegible], "నామ రూపం చ భూతానాం కృత్యానాం చ ప్రపంచనమ్, వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ దేవాదీనాం చకార సః" శ్రుతిశ్చ: "సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా యథాపూర్వ మకల్పయత్" "సూర్యాదీ న్పూర్వవత్ ప్రకల్ప్య నామాని [illegible] న్పకారోద్యర్థః; ఏవం జగద్బ్రహ్మణో [illegible] ప్రపంచితమ్. (వేదాన్త మెఱుంగని వారు సకలపదార్థములు సర్వశరీరకుండు బ్రహ్మాత్మకము లని యెఱుంగరు. ఆయాయి పదార్థములను జెప్పు సకలశబ్దములకు నాయాయి యర్థములయందే శక్తియని తలంచుచున్నారు. గురుముఖముగా వేదాన్త వాక్యముల యర్థమును [illegible] జగ మంతయును బ్రహ్మకార్య మగుటవలనను, జగమునకు బ్రహ్మ అంతర్యామిగా నుండుటవలనను, సర్వము బ్రహ్మాత్మక మగుటయును, సర్వశబ్దములు [illegible] ప్రకారముగా గలిగియున్న బ్రహ్మమునే చెప్పుననియును దెలిసికొందురు. ఇట్లయినచో నియమము లగు నాయాయి యర్థములను జెప్పు ఘటము పటము గోవు మొదలగు శబ్దములవ్యుత్పత్తికి బాధకము రాదా? అందుచేతనే అట్లు కాదు. వినుము చెప్పెదను. శబ్దము లన్నియును అచిత్తు, జీవుడు విశేషణములుగాఁ గలిగియున్న పరమాత్మనే చెప్పు నని నామరూప వ్యాకరణశ్రుతిచేఁ జెప్పఁబడినది. శబ్దములను బ్రయోగించుచుండెడు లౌకికులు ప్రధానాంశ మగు పరమాత్మ ప్రత్యక్షాదిప్రమాణములకు గోచరింపనివాఁ డగుటవలన శబ్దముచేఁ జెప్పఁబడు నర్థముయొక్క ఏక భాగమందే దానియర్థ మంతయును బరిసమాప్త మని తలంచుచున్నారు. వేదాంతవాక్యశ్రవణముచే జ్ఞానము పూర్ణమగును. ఈ రీతిగనే వైదిక శబ్దములుకూడ పరమాత్మపర్యంతము తమ యర్థమును బోధించుచున్నవి. మొట్టమొదట బ్రహ్మ వైదికశబ్దములవలననే సర్వపదార్థములను మను పటివలెఁ వేరుపెట్టెను. మనువుకూడ దనస్మృతియందు ప్రథమాధ్యాయము- 21 శ్లోకములో "బ్రహ్మ సర్వపదార్థములయొక్క- నామములను కర్మలను వేదశబ్దములనుండియే సృష్టించెను." ఈ యర్థమునే (బ్రహ్మసూత్ర ప్రథమాధ్యాయ [illegible] దేవతాధికరణములో 27 సూ.) "శబ్ద ఇతి చేన్నాతః ప్రభవాత్ ప్రత్యక్షానుమానాభ్యామ్" అను సూత్రమునే బ్రహ్మసూత్రకారుడు కూడఁ బ్రతిపాదించెను. ఇట్లు ప్రకారప్రకారిభావముచేఁ [illegible] బ్రహ్మకంటె [illegible] బట్టి భేదము, విశిష్టైక్యమును బట్టి [illegible] శ్రుతులు చెప్పుచున్నవి. "క్షరం ప్రధాన మమృతాక్షరం హరః", "క్షరాత్మానావీశతే దేవ ఏకః" — ప్రకృతి క్షరము, జీవుఁ డమృతాక్షరుడు, ప్రకృతిజీవుల నిద్దఱి నొక్కదేవుడే ఆయాయి కార్యములయందు నియమించుచున్నాడు. ఇచ్చట ప్రధానమనఁ బడు [illegible] గ్రహించుచున్న [illegible] చెప్పఁబడు చున్నది. [illegible] నాశము [illegible] పరిణామము [illegible] చెప్పఁబడుచున్నది. "స్వకర్మ [illegible] భగవద్వశ్యమూర్తిః" [illegible] ఈశ్వరుడు [illegible] చున్నాడు. [illegible] ప్రకృతిజీవులు [illegible]. ఈశ్వ [illegible] ధారణము [illegible] చెప్పఁబడుచున్నది.

"[illegible] న చాస్య కశ్చిజ్జనితా న చాధిపః"- ఆయీశ్వరుఁడు జగత్కారణుఁ డగువాఁడు. ఇంద్రియములు [illegible] యగు జీవునకుఁ బ్రభువు. ఆయీశ్వరునకుఁ [illegible] యధిపతిగాని యింకొకఁడు లేఁడు. ఈశ్రుతి [illegible] నీశ్వరునకు జీవులకును [illegible] వేఱని [illegible] ఈశ్వరునకు [illegible] చెప్పఁబడెను. "ప్రధానక్షేత్రజ్ఞపతి ర్గుణేశః" ప్రకృతికిని జీవులకును ప్రభువు. సత్త్వ రజస్తమోగుణములకు నియామకుఁడు. ఈశ్రుతిచేఁ గారణాధికారాధిప శబ్దము వివరింపఁబడెను. "పతిం విశ్వస్యాత్మేశ్వరం శాశ్వతం శివ మచ్యుతమ్" పరమాత్మ విశ్వమునకుఁ బతియును, [illegible] ఈశ్వరుఁడును, నిత్యుఁడును మంగళస్వరూపుఁడును వినాశము లేనివాఁడు నగుచున్నాఁడు. ఈశ్రుతి పరమాత్మకంటె మఱియొకఁ డీశ్వరుఁడు లేఁడనియు, జగత్తంతయు నీశ్వరునకు శేషమనియు, దానికి బరమాత్మ శేషియనియు నిట్టిభేదమును నిరూపించుచున్నది. ఇచ్చట పతిశబ్దము శేషివాచకముగాని రక్షకవాచకము కాదు. పతిశబ్దము శేషియందు రూఢము. శేషశేషిలక్షణము ముందు వివరింపఁబడును.

"జ్ఞాజ్ఞౌ ద్వావజావీశనీశౌ"- జన్మరహితులగు జీవేశ్వరులలో నొకఁడు సర్వజ్ఞుఁడు. మఱియొకఁడు కించిజ్జ్ఞుడు. ఒకఁడు నియన్త, మఱియొకఁడు నియామ్యుఁడు. ఈశ్రుతి కించిజ్జ్ఞత్వసర్వజ్ఞత్వాదులచే జీవేశ్వరులకు భేదమును దెలుపుచున్నది. "నిత్యో నిత్యానాం చేతన శ్చేతనానా మేకో బహూనాం యో విదధాతి కామాన్"- నిత్యులు చేతనులు నగు ననేక జీవులకు నిత్యుఁడును, చేతనుఁడును నగు నొకఁడైన యీశ్వరుఁడు కర్మఫలముల నిచ్చుచున్నాఁడు. ఈశ్రుతి యీశ్వరుల కుత్పత్తిప్రళయములు లేవనియు, జీవులకు కర్మఫలభోక్తృత్వమును,

ఈశ్వరునికిఁ గర్మఫలదాతృత్వమును, అనుభిన్నధర్మములు గలవా రని ప్రతిపాదించుచున్నది. "భోక్తా భోగ్యం ప్రేరితారం చ మత్వా"- భోక్తయగు జీవుఁడు, భోగ్యమగు ప్రకృతిని, ప్రేరకుఁడైన పరమాత్మను దెలిసికొని ముక్తినొందును. ఈశ్రుతి జీవప్రకృతిపరమాత్మలకు భోక్తృభోగ్యనియంతృత్వములచేత భేదమును బోధించుచున్నది.

"తయో రన్యః పిప్పలం స్వాద్వత్తి అనశ్నన్నన్యో అభిచాకశీతి"—జీవేశ్వరులలో నొకఁడైన జీవుఁడు కర్మఫలము ననుభవించుచున్నాఁడు. వారిలో నొకఁడైన యీశ్వరుఁడు కర్మఫలము ననుభవింపక రోచి ప్రకాశించుచున్నాఁడు. ఈశ్రుతియందు జీవేశ్వరులకుఁగర్మఫలభోక్తృత్వాభోక్తృత్వములచే భేదమున్నదని తెలుపుచుండుటయే కాక యీశ్వర స్వరూపము నోపాసంస్ఫురత్వమని కూడ బోధింపఁబడుచున్నది. "పృథగాత్మానం ప్రేరితారం చ మత్వా జుష్ట స్తత స్తే నామృతత్వ మేతి" జీవాత్మను పరమాత్మను వేఱుగాఁ దెలిసికొని యట్టిజ్ఞానముతోఁ గూడినవాఁడై ముక్తినొందునని యీశ్రుతి చెప్పుచున్నది. ఇట్టిశ్రుతులు వందల కొలఁది యున్నవి. గ్రంథవిస్తరభీతిచే వాని నన్నింటిని నిచట వ్రాయ లేదు. స్మృతివచనములుకూడ నీయర్థమునే ప్రకటించుచున్నవి. ఎట్లన: "భూమి రాపో ఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధి రేవచ, అహంకార ఇతీయం మే భిన్నా ప్రకృతి రష్టధా" "అపరేయ మిత స్త్వన్యాం ప్రకృతిం విద్ధి మే పరామ్, జీవభూతాం మహాబాహో! యయేదం ధార్యతే జగత్" (గీత 7 అ 5 శ్లో 6) భూమి, ఉదకము, అగ్ని, వాయువు, ఆకాశము, మనస్సు లోనగు నింద్రియవర్గము, మహత్తత్త్వము, అహంకారము, అను నెనిమిది భేదములు గలిగి ప్రపంచమున కుపాదానకారణమైన ప్రకృతి నాసంబంధి మైనది. దీని కపర ప్రకృతి యని పేరు. దీనికంటె విలక్షణమగు మఱియొక ప్రకృతి కలదు. దానినిఁ బరాకృతియనియు, జీవుఁడనియుఁ దెలిసికొనుము. దానిచే నీయచేతనజగమంతయు ధరింపఁబడుచున్నది. ఇట్లెనిమిది విధములుగా నున్న ప్రకృతి నాసంబంధి మయినదని శ్రీకృష్ణభగవాను లర్జునుని కుపదేశించుటచేఁ గారణదశయందును ప్రకృతిజీవపరమాత్మలకు భేదము సిద్ధించుచున్నది. "సర్వభూతాని కౌంతేయ! ప్రకృతిం యాన్తి మామికాం; కల్పక్షయే పున స్తాని కల్పాదౌ విసృజా మ్యహమ్" (గీత 9 అ 7 శ్లో) ప్రళయకాలమందు స్థావరజంగమాత్మకములగు సర్వభూతములు నాశరీరమయిన ప్రకృతియందుఁ బ్రవేశించుచున్నవి. మరల సృష్టికాలమందు వానిని సృజించుచున్నాను. "ప్రకృతిం స్వా మవష్టభ్య విసృజామి పునః పునః । భూతగ్రామ మిమం కృత్స్న మవశం ప్రకృతే ర్వశాత్" (గీ 9 అ 8 శ్లో) నాసంబంధమైన ప్రకృతి నెనిమిదివిధములుగాఁ బరిణమింపజేసి గుణత్రయాత్మకమయిన నాప్రకృతికి లోబడియుండు చతుర్విధభూతములను సృష్టికాలమందు మాటిమాటికి సృజించుచున్నాను. "మ యాధ్యక్షేణ ప్రకృతి స్సూయతే సచరాచరం । హేతు నానేన కౌంతేయ! జగద్ధి పరివర్తతే" (గీ. 9 అ-10) ప్రకృతి నన్నధ్యక్షునిగా బొందినదయి చరాచరప్రపంచమునుస్పృజించుచున్నది. ఇందుచేతనే జగత్తు మాఱుచున్నది. "ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభా వపి" (గీ-13-20) ప్రకృతి జీవుఁడు అనాదు లని తెలిసికొనుము. ఈవిధముగా సర్వావస్థలయందు భోక్తృభోగ్యరూపములతో నున్న చిదచిత్తులు పరమాత్మకు శరీరమనియు నియామ్యములనియుఁ బరమాత్మకంటె పృథక్స్థితి లేనివనియుఁ బరమాత్మ చిదచిత్తులకు నాత్మగ నున్నాఁడనియు మఱి కొన్నిశ్రుతులు ప్రతిపాదించుచున్నవి. "యః పృథివ్యాం తిష్ఠన్ పృథివ్యా అంతరో యం పృథివీ న వేద । యస్య పృథివీ శరీరం, యః పృథివీమంతరో యమయ త్యేష త ఆత్మాంతర్యా మ్యమృతః । య ఆత్మని తిష్ఠన్ ఆత్మనో ఽన్తరో య మాత్మా న వేద; యస్యాత్మా శరీరం, య ఆత్మాన మంతరో యమయతి. ఏష త ఆత్మా న్తర్యా మ్యమృతః" ఎవఁడు జీవునియందున్నవాఁడై జీవునిలోపలనుండునో యెవనిని జీవుఁ డెఱుఁగఁడో ఎవనికి జీవుఁడు శరీరమో ఎవఁడు జీవునిలోపల నుండి యాజీవుని నియమించుచుండునో అతఁడు వినాశములేనివాఁడు.

ఇట్లు బృహదారణ్యకోపనిషత్తులోని అంతర్యామిబ్రాహ్మణ మంతయు నీయర్థమునే చెప్పుచున్నది. సుబాలోపనిషత్తులో "యః పృథివీ మన్తరే సంచరన్, యస్య పృథివీ శరీరం, యం పృథివీ న వేద" అని యారంభించి "యో ఽక్షర మన్తరే సంచరన్ యస్యాక్షరం శరీరం య మక్షరం న వేద, యో మృత్యు మన్తరే సంచరన్ యస్య మృత్యు శ్శరీరం యం మృత్యు ర్న వేద, ఏష సర్వభూతాం తరాత్మా అపహతపాప్మా దివ్యో దేవ ఏకో నారాయణః" అన్తః ప్రవిష్ట శ్శాస్తా జనానాం సర్వాత్మా. సర్వాత్మకుఁడైన పరమాత్మ సకలజనులయొక్క హృదయమందుఁ బ్రవేశించి శాసకుఁడైయున్నాఁడు. ఈ శ్రుతియును జీవేశ్వరులకు శరీరశరీరిభావమును బోధించుచున్నది. సగుణశ్రుతులు, నిర్గుణశ్రుతులు, భేదశ్రుతులు, అభేదశ్రుతులు, ఘటకశ్రుతులునని శ్రుతు లైదువిధములు. వీనిలో ఘటకశ్రుతులు భేదశ్రుతులకు నభేదశ్రుతులకు గలవిరోధమును దొలఁగించి యేకార్థత్వమును సమర్థించుచున్నవి. ఈప్రకారము సర్వావస్థలయందును చిదచిత్తులను శరీరముగాఁ గలవాఁడై యున్నందునఁ బరమాత్మయే కారణదశను కార్యదశను బొందుచుండి, సృష్టికిఁ బూర్వమందు సూక్ష్మరూపమును, సృష్టికిఁ బరమందు స్థూలరూపమును ధరించి జగదాకారముతో నిలిచియున్నాఁడు. "స దేవ సౌమ్యేద మగ్ర ఆసీ దేక మే వాద్వితీయమ్; త దైక్షత బహుస్యాం ప్రజాయే యేతి, త త్తేజో ఽసృజత"ఇత్యాది శ్రుతులు కార్యకారణదశలను బొందిన ప్రపంచము పరమాత్మయని నిర్దేశించుచున్నవి. "తద్ధేదం తర్హ్యవ్యాకృత మాసీ త్తన్నామరూపాభ్యాం వ్యాక్రియత" అనుశ్రుతి సృష్టికిఁ బూర్వ మీప్రపంచకముయొక్క నామరూపములు వ్యక్తములు గాకుండెననియు సృష్ట్యనంతరమందు నామరూపములతో నీప్రపంచకము వ్యక్తమయ్యెననియుఁ గావునఁ గార్యావస్థనొందినవాఁడును, కారణావస్థనొందినవాఁడును, స్థూలసూక్ష్మ చిదచిద్వస్తుశరీరకుఁడైన పరమాత్మయే అయినందునఁ గార్యకారణములకు భేదములేదనియు, నందువలనఁ గారణవిజ్ఞానముచేఁ గార్యవిజ్ఞానము కలుగుచున్నదనియుఁ దెలుపుచున్నది.

అచిత్తు హేయమైనదియు నీశ్వరస్వరూపము సుపాదేయమైనదియుం దెలిసికొనుటకు ముందు జ్ఞాన మావశ్యకమైనది గావున చిత్తునకు క్రమోద్దేశ ముపపన్నమగుచున్నది.

వీనిలో నాత్మస్వరూపము దేహేంద్రియమనఃప్రాణాదుల కంటె విలక్షణము, అజడము, ఆనందరూపము, నిత్యము, అణువు, అవ్యక్తము, అచింత్యము, నిరవయవము, నిర్వికారము, జ్ఞానాశ్రయము, ఈశ్వరునికి నిత్యనియామ్యము, శేషము, ధార్యము నగుచున్నది.

1. అజడమనగా స్వయంప్రకాశమానము దీపము దీపాంతర నిరపేక్షముగా స్వస్యపరావభాస హేతువయినట్లు ప్రకాశాంతర నిరపేక్షముగా స్వస్యపరావభాస హేతువగుట. ఇందుకు "స్వాద్యస్య నజ్జ్యోతిః పురుషః, అత్రాయం పురుషః స్వయంజ్యోతిర్భవతి, ఆత్మా జ్ఞానమయో ఽమలః" ఇత్యాదిశ్రుతులు ప్రమాణము.

2. ఆనందరూపమనగా;— "అనుకూలం సుఖం దుఃఖం ప్రతికూల మితి స్థితేః, స్వాత్మా స్వస్యానుకూలో హి త్వాత్మసాక్షిక ఏవ సః" అన్నట్లు దనకుదా నెల్లపుడు సుఖరూపమై యుండుట. "నిర్వాణమయ ఏవాత్మా, జ్ఞానానందమయ స్తథాత్మా," ఇత్యాదిశ్రుతి స్మృతులచే నాత్మయొక్క ఆనందరూపత్వము స్పష్టమగుచున్నది.

3. నిత్యమనగా నెల్లపుడుండునది. ఆత్మ యెల్లకాలము న్నవాడైనచో "ప్రజాపతిః ప్రజా అసృజత," "యతో వా ఇమాని భూతాని జాయన్తే," "యదిః ప్రసూతా జగతః ప్రసూతీః తోయేన జీవాన్ వ్యససర్జ భూమ్యామ్" ఇత్యాదులచే నాత్మకు జెప్పంబడు జననమరణము లెట్లుపపన్నములగును. అని శంక రాగా నా శ్రుతివచనములచే జెప్పంబడు జన్మమనునది దేహసంబంధము గాని సుత్పత్తియొండు గాదు. మరణమనగా దేహవియోగము. ఆత్మ నిత్యుండైనచో సృష్టికి ముందీశ్వరుం డొక్కండే యుండెనని చెప్పంగూడ దంటివేని "ఒకండుగా నుండుట యనగా నామరూపవిభాగశూన్యుండై యుండుట. కావున నట్లు చెప్పవచ్చును. సంహారదశయం దాత్మ లేనియెడల నీశ్వరుని కుపాదానత్వము సిద్ధింపదు. అకృతాభ్యాగమము (చేయనికర్మకు ఫలప్రాప్తి) కృతవిప్రణాశములు (చేసినకర్మలు నిష్ఫలములగుట) సంభవించును. "న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిత్," "నిత్యో నిత్యానాం," "ప్రకృతిం పురుషం చైవ విద్ధ్యనాదీ ఉభావపి," "న త్వేవాహం జాతు నాసమ్" అని ఆత్మనిత్యత్వప్రతిపాదకము లగు శ్రుతిస్మృతులు వేనవే లున్నవి.

ఆత్మ అణువగుటయెట్లు? హృదయప్రదేశమునుండి బయలువెడలి వెళ్లునదియు, వచ్చునదియు నై యుండునని నిర్దిష్టమగు శాస్త్రము చెప్పుటచే నాత్మ యణువు కావలయును. 'హృది హ్యేవాయమాత్మా' అని హృదయమందుండునది యనియు, "తేన ప్రద్యోతేనైష ఆత్మా నిష్క్రామతి" చక్షుషో వా మూర్ధ్నో వా అన్యేభ్యో వా శరీరదేశేభ్యః" అని ఉత్క్రమణమును, "యేవై కే చాస్మాల్లోకాత్ప్రయంతి చంద్రమస మేవ తే సర్వే గచ్ఛంతి," అని గమనమును, "తస్మాల్లోకా త్పునరేత్యస్మై లోకాయ కర్మణే." అని ఆగమనమును శాస్త్రము చెప్పుటచే నాత్మ అణువు విభు వైనయెడల నీ చెప్పిన క్రియలలో నొకటియగును సంభవింపవు. సూత్రకారులును, "ఉత్క్రాంతిగత్యాగతీనామ్" అను సూత్రముచే నాత్మాణుత్వమును సాధించెను. "ఏషోఽణు రాత్మా చేతసా వేదితవ్యః," "వాలాగ్రశతభాగస్య శతధా కల్పితస్య చ, జీవో భాగ స్సవిజ్ఞేయః" "ఆరాగ్రమాత్రో హ్యవరోఽపి దృష్టః" "స్వరూప మణుమాత్రం స్యాత్ జ్ఞానానంత్యైకలక్షణమ్" ఇత్యాది శ్రుతిస్మృతులచే నాత్మాణుత్వము సంప్రతిపన్నము. ఆత్మ అణువై హృదయమందుమాత్ర మున్నయెడల "పాదే మే వేదనా, శిరసి సుఖమ్" అని శరీరమం దంతటను గలిగెడు సుఖదుఃఖముల నది యెట్లను భవింపగలదనగ ;-మణి, సూర్యుడు, దీపము మొదలగు కాంతిగలవస్తువు లొక్కచోట నుండునవి యైనను, వానికాంతి విస్తారముగా బ్రసరించు నట్లు ఆత్మ హృదయప్రదేశమందుమాత్ర మున్నను, దానిధర్మభూతజ్ఞాన మంతటను వ్యాపించుటచే శరీరమం దంతటను గలుగు సుఖదుఃఖముల ననుభవించుటకు బ్రతిబంధకము లేదు. ఈయంశమును "గుణాద్వా లోకవత్" అను సూత్రముయొక్క భాష్యమందు శ్రీభాష్యకారు లిట్లుపపాదించియున్నారు: "ఆత్మా స్వగుణేన జ్ఞానేన సకలదేహం వ్యాప్యావస్థితః ఆలోకవత్ యథామణిద్యుమణిప్రభృతీనా మేకదేశవర్తినా మాలోకో ఽనేకదేశవ్యాపీ దృశ్యతే తద్వత్ హృదయస్థస్యాత్మనో జ్ఞానం సకలదేహం వ్యాప్య వర్తతే" ఈయంశము బృహదారణ్యక మందుగూడ నుపన్యసింపబడినది. "ప్రజ్ఞయా వాచం సమారుహ్య వాచా సర్వాణి నామా న్యాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా ఘ్రాణం సమారుహ్య ఘ్రాణేన సర్వా న్గంధా నాప్నోతి, ప్రజ్ఞయా చక్షు స్సమారుహ్య చక్షుషా సర్వాణి రూపా ణ్యాప్నోతీత్యాది. సౌభరివలె నొక్కడే కాలమం దనేక దేహములను బరిగ్రహింపగలిగియుండుట జ్ఞానవ్యాప్తిబలముచేతనే అని యెఱుంగవలయును.

5. అవ్యక్తమనగా చేతనాదియోగ్యము లగు ఘటపటాదివస్తువు లే ప్రమాణములచే వ్యజ్యమానము లగుచున్నవో ఆప్రమాణములచే నాత్మ తెలియబడకుండుట. ఆత్మ—మానసజ్ఞానగమ్యము గాని ఐంద్రియక జ్ఞానవిషయము కాకుండుట.

6. అచింత్యమనగా నచిత్సజాతీయమని తలంచుటకు వీలు లేకయుండుట.

7. నిరవయవ మనగా—విజ్ఞానఘనః, విజ్ఞానమయః, ఇత్యాది శ్రుతులు చెప్పినట్లు జ్ఞానైకాకార మగుటచే నచిద్వస్తువువలె నవయవ సమూహరూప మయినది కాదు.

8. నిర్వికార మనగా "అమృతాక్షరం హరః, ఆత్మా శుద్ధో ఽక్షరః" అన్నట్లు అక్షరశబ్దవాచ్య మగువస్తు వగుటవలన క్షణక్షరణ స్వభావము గలదియగుటచే క్షరశబ్దవాచ్యమగు నచిత్తువలె వికరించుట లేకుండ నెల్లప్పు డేకరూపమై యుండునది యని యర్థము.

9. జ్ఞానాశ్రయ మనగా జ్ఞానమున కునికిపట్టై యుండుట. జ్ఞానమనగా దనయునికిచే దన కాశ్రయమయినవస్తువును చేరియుండి స్వపరవ్యవహారములకు హేతువై యుండెడు నొకయాత్మధర్మము. దీనినే యామరస్థులు ధర్మభూతజ్ఞానమని వ్యవహరించెదరు. దీని కాత్మ

ఆశ్రయమై యుండుటయ యనగా దీపము ప్రభయను రెండును తేజో ద్రవ్యములయి యున్నను దీపము ప్రభ కాశ్రయమై యున్నట్లు ఆత్మ జ్ఞానస్వరూపమైనను స్వాశ్రితమగు జ్ఞానమునకుఁ దన్ను విడిచి పృథక్ స్థిత్యుపలంభములు లేనందున తా నాధారమై యుండును. "అథ యో వేదేదం జిఘ్రాణీతి స ఆత్మా, న పశ్యో మృత్యుం పశ్యతి, విజ్ఞాతారమరే కేన విజానీయాత్, జానాత్యేవాయం పురుషః, ఏష హి ద్రష్టా శ్రోతా ఘ్రాతా రసయితా మంతా బోద్ధా కర్తా విజ్ఞానాత్మా పురుషః" ఇత్యాదిశ్రుతులచే నాత్మయొక్క జ్ఞాతృత్వము, సిద్ధమగు చున్నది. కర్తృత్వభోక్తృత్వములు రెండును జ్ఞానావస్థావిశేషము లగుటచే నాత్మ జ్ఞాత యని చెప్పుటవలననే యవి రెండును సిద్ధించు చున్నవి. "జ్ఞోఽత ఏవ" జ్ఞానము జ్ఞాతృత్వ మాత్మకు, నిత్యోఽనిత్యానాం చేతనశ్చేతనానామ్" ఆత్మయొక్క జ్ఞాతృత్వము ఇది విశదపరిచినది యని స్వీకరింపబడినది అని తెలిసికొను టకుఁ గారణ మయినది. ఆత్మయొక్క కర్తృత్వము ఆ కూడి విషయ ములను నెఱుఁగుట, స్వీకరించుట—కాని విషయమై కలిగెడు ఇచ్ఛయుఁ గారణ మయినది అన్నట్లు ఆత్మయొక్కజ్ఞాతృత్వము హేయోపా దేయముల నెఱుంగుటకుఁ గారణ మయినది. హేయములను విడుచుట చేతను, ఉపాదేయములను స్వీకరించుటచేతను కలిగిన చికీర్ష, కర్తృత్వము మూలముగాఁ గలదు. కర్తకే చికీర్ష పుట్టును. ఈచికీర్ష జ్ఞానము యొక్క అవస్థావిశేషము. దానితోఁ గర్తృత్వమునకు గల సంబంధము నాశ్రయించి కర్తృత్వము జ్ఞానావస్థావిశేషమని ఔపచారికముగాఁ జెప్పఁ బడుచున్నది. లేనియెడల కర్తృత్వ మనునది క్రియాశ్రయత్వము గావున దానిని జ్ఞానముయొక్క అవస్థయని ముఖ్యముగాఁ జెప్పఁగూడదు. క్రియయనునది జానాతి, ఇచ్ఛతి, ప్రయతతే కరోతి అని జ్ఞానచికీర్షా ప్రయత్నానంతరభావియగు ప్రవృత్తియగుటచే నట్టిప్రవృత్తి కాశ్రయ మయి యుండుట కర్తృత్వ మనుటచేతను దానిని జ్ఞానముయొక్క అవస్థావిశేషమని చెప్పుటకూడ నౌపచారికమే. భోక్తృత్వ మనగా భోగమున కాశ్రయమై యుండుట. భోగమనఁగా సుఖదుఃఖరూపమైన అనుభవజ్ఞానము. అదియు జ్ఞానముయొక్క అవస్థావిశేషము. దాని కాశ్రయమైనదానిని జ్ఞానముయొక్క అవస్థావిశేష మని చెప్పుటచే నదియు నౌపచారికముగఁ జెప్పఁబడినది యగును. ఇట్లు జ్ఞాతృత్వమున కును వీనికిని గలిగినసంబంధాతిశయముచే దానితో నైక్యముగఁ జెప్పఁ దగియుండుటవలననే జ్ఞాతృత్వమును జెప్పినపుడు కర్తృత్వభోక్తృత్వ ములుకూడ సిద్ధించుచున్న వనుట కాటంకము లేదు.

ఆత్మకు సహజముగనుండు కర్తృత్వము లేదనియుఁ, బ్రకృతికే కర్తృత్వమనియు, వాదించుసాంఖ్యుడు ప్రత్యవస్థితుఁ డగుచున్నాడు. కఠవల్లియందు "న జాయతే మ్రియతే వా విపశ్చిత్" అని ప్రారం భించి "హంతా చే న్మన్యతే హంతుం హత శ్చే న్మన్యతే హతం, ఉభౌ తౌ నవిజానీతో నాయం హంతి న హన్యతే" అని ఆత్మకు హననాదిక్రియలయందుఁ గర్తృత్వము నిషేధించుటవలనను, గీతలలో సర్వేశ్వరుఁడు తానే. "నాన్యం గుణేభ్యః కర్తారం యదా ద్రష్టాను పశ్యతి। కార్యకారణకర్తృత్వే హేతుః ప్రకృతిరుచ్యతే। ప్రకృతేః క్రియమాణాని గుణైః కర్మాణి సర్వశః। అహంకారవిమూఢాత్మా కర్తాహ మితి మన్యతే "పురుషః సుఖదుఃఖానాం భోక్తృత్వే హే తు రుచ్యతే" అని చెప్పుటచేత నీరీతిగా నధ్యాత్మశాస్త్రమం దాత్మ అకర్తయనియుఁ బ్రకృతి గుణములకే కర్తృత్వమనియుఁ జెప్పుటచేతఁ గర్తృత్వము ప్రకృతికేఁ గాని ఆత్మకు లేదనియు నాత్మకు భోక్తృత్వ మమాత్రమే యున్నదనియు సాంఖ్యుఁడు వాదించుచున్నాఁడు.

ప్రకృతికే కర్తృత్వ మొప్పి, ఆత్మకుఁ గర్తృత్వము లేదన్నచో విధినిషేధరూపమగు శాస్త్రమునకుఁ దా నధికారి యనియు దానికి లోఁబడి నడువవలసియుండుటకు, విహితనిషిద్ధకరణప్రయుక్తసుఖదుఃఖ రూపఫలభోక్తృత్వము నగుఁగదు. చేతనుఁడు కర్త కానిచో శాస్త్ర మునకు వైయర్థ్యము ప్రసక్తమగును. "శాస్త్రఫలం ప్రయోక్తరి" "కర్తా శాస్త్రార్థవత్త్వాత్" అనిరిదా న్యాయము? "స్వర్గకామో యజేత," "ముముక్షుః బ్రహ్మోపాసీత," ఇత్యాది శాస్త్రవిధులు స్వర్గమోక్షాదిఫలభోక్తనే కర్తనుగా నియోగించుచున్నది. అందువలన ఫలభోక్తయగువాఁడే కర్తయయి యుండవలెను.

సాంసారికప్రవృత్తియందుఁ జేతనునియున్నకర్తృత్వము స్వరూప ప్రయుక్తము కాదు. అది కర్మోపాధికము. శాస్త్రార్థకర్తృత్వము స్వ రూపకర్తృత్వ మాత్మకుగ్గ మని గ్రహింపవలెను. కర్తృత్వము లగు జ్ఞానేచ్ఛాప్రయత్నములు భగవదధీనములై యుండుటవలనను, అజ్ఞానా దులు భగవదనుమతి లేనిదేఁ గ్రియాహేతువులు కాఁజాలకపోవుట వల నను, చేతనుని కర్తృత్వ మీశ్వరాధీనము. ఈయంశమును "పరాత్తు తచ్ఛ్రుతేః" అను సూత్రముయొక్క భాష్యమందు శ్రీభాష్యకారు లతినిపుణముగా సమర్థించియున్నారు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిచట నావిషయ మంతయును వ్రాయుట కవకాశము లేకపోయినది. చేతనుని బుద్ధిమూలమగు ప్రయత్నము నపేక్షించి యీశ్వరుఁ డనుమతి నొసంగుటచేఁ దత్క్రియానిబంధనమగు పుణ్యపాపములు చేతనునికే చెందు చున్నవి. చేతనుని కర్తృత్వము పరమాత్మాయత్త మన్నచో విధినిషేధ వాక్యములకు వైయర్థ్యము సంభవింపదా యని ప్రశ్న వేసి "కృత ప్రయత్నాపేక్షస్తు విహితప్రతిషిద్ధా వైయర్థ్యాదిభ్యః" (2-3-41) అనుసూత్రభాష్యమందు ఆవైయర్థ్యము పరిహరింపబడినది. ఎట్లనఁగా నీచేతనుఁ డొనర్చుప్రథమప్రయత్నము నపేక్షించి యీశ్వరుఁడు వీనినిఁ బ్రవర్తింపఁజేయును. ఎట్లన; సకలచేతనులకు స్వభావసిద్ధముగా జ్ఞాతృత్వ ముండుటచే సామాన్యముగాఁ బ్రవృత్తినివృత్తియోగ్యత్వ ముండనే యున్నది. ఇట్టి స్వరూపమును నిర్వహించుట కీశ్వరుఁ డంతరాత్మగా నున్నాఁడు. ఉదాసీనుఁడై యున్న పరమాత్మ పూర్వవాసనారూపమగు చేతనుని విధినిషేధప్రవృత్తులయం దనుమతియు ననాదరము గలవాఁడై విహితములయం దనుగ్రహమును నిషిద్ధములయందు నిగ్రహమును జేయు చుండును. స్వానుగ్రహరూపమగు పుణ్యమునకు ఫలమగు సుఖమును, నిగ్రహాత్మకమగు పాపమునకు ఫలమైనదుఃఖము నాయాచేతనుల కొసంగుచుండును.

Sjt. Lakshman Singh gara

శ్రీయుత లక్ష్మణసింగుగారు

Sreemati Subhadra Devi garu

శ్రీమతి సుభద్రాదేవిగారు

Dr. Syed Mahammad

డాక్టరు సయ్యదు మహమ్మదుగారు

Dr. Hardiker

డాక్టరు హార్డికారుగారు (బెంచి)

Mr. Hambulkar, Mr. Halve, Mr. Jayendra Prasad

హాంబల్ కర్ గారు, హాల్వేగారు, జయేంద్ర ప్రసాదుగారు

Gandhi Das Kallakuri Krishnamurthy garu

గాంధిదాసు కాల్లకూరి కృష్ణమూర్తిగారు

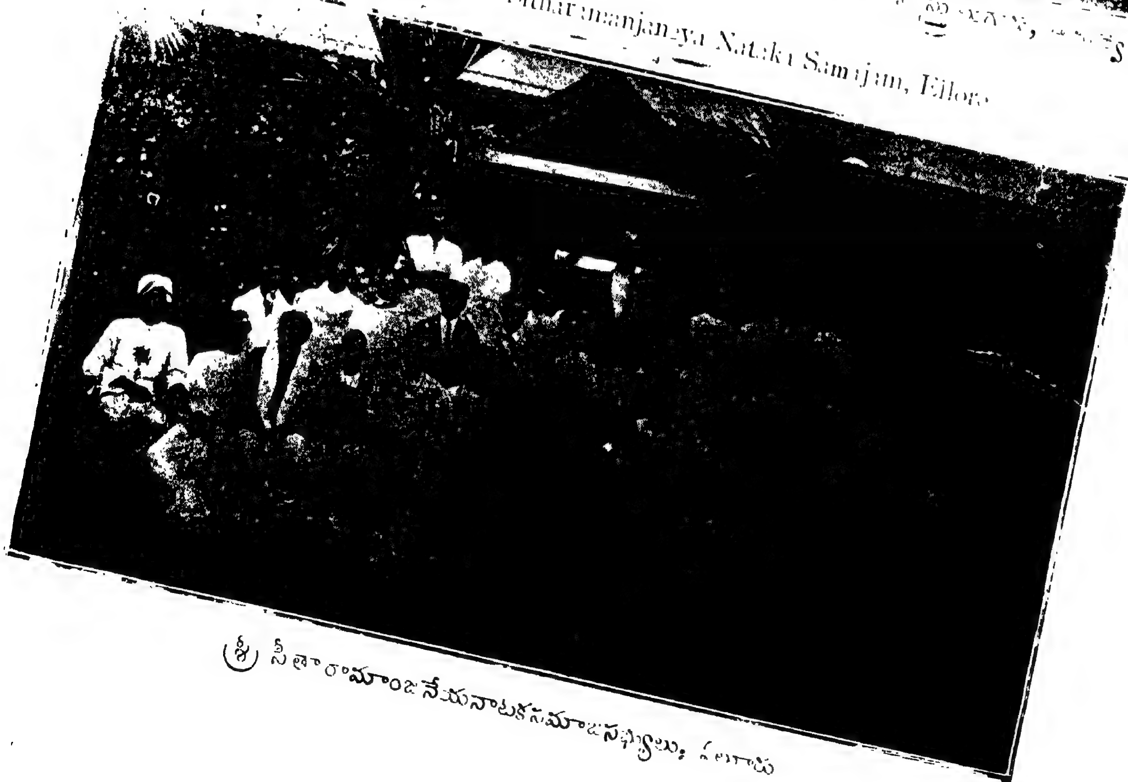
Sjt. Motilal Ghosh

Sjt. Nori Ramasastri Garu

Members of the Sree Sitharamanjaneya Nataka Samajam, Ellore

శ్రీ సీతారామాంజనేయనాటకసమాజసభ్యులు, ఏలూరు

ఈ యర్థమునే పూర్వాచార్యులు శ్లోకరూపముగా సాధించియున్నారు. "ఆదౌ [illegible] శక్త్యా స్వయం [illegible] జ్ఞానచికీర్షా [illegible] ప్రయత్నవా న్స్వతన్త్రః [illegible] స్వవర్తతే, తత్రోపేక్ష్య [illegible] నిగ్రహానుగ్రహౌ తత్తత్కర్మఫలం ప్రయచ్ఛతి [illegible]" (సర్వేశ్వరుఁడు సర్వప్రవృత్తులయందును [illegible] ప్రవర్తింపఁ జేయుచుండును. [illegible] శాస్త్రీయప్రవృత్తులయందు [illegible] తఁ జేయుచు శాస్త్రీయప్రవృత్తులయం[illegible] యములయందు నిగ్రహానుగ్రహములను [illegible] ఫలముల నిచ్చుచుండును. ఉక్తంచ "[illegible] కర్మ కారయతి, తం యమధో [illegible]." ([illegible]) [illegible] మందుఁ బహిష్కరించు [illegible] చెప్పు నీశ్రుతి యెట్లు సంగ[illegible] చేతనసాధారణము కాదు. ఎవఁడైతే భగవ[illegible] నుకూల్యము గలవాఁడై ప్రవర్తించునో [illegible] భగవంతుఁడే స్వప్రాప్తి[illegible]యందు[illegible]ట్టించును. ఎవఁడైతే భగవద్విషయమున [illegible]ఁడై ప్రవర్తించునో అట్టివాఁడు తనను [illegible] జేయును. సర్వేశ్వరుఁ డీయర్థమును గీతలలో [illegible] యున్నాఁడు. "తేషాం సతతయుక్తానాం భజతాం ప్రీతిపూర్వకం, దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మాముపయాన్తి తే" "తానహం ద్విషతః క్రూరా న్సంసారేషు నరాధమాన్, క్షిపామ్యజస్ర మశుభా నాసురీష్వేవ యోనిషు." కావున [illegible] సర్వసాధారణ మనియును ప్రయోజకత్వము విశేషవిషయ[illegible] తెలుంగవలెను.

ఆత్మ—జ్ఞానమున కాశ్రయమై యున్నయెడల "విజ్ఞానం యజ్ఞం తనుతే, జ్ఞానస్వరూప మత్యన్తనిర్మలం పరమార్థతః" అని దీనిని జ్ఞానమని శ్రుతులెట్లు వ్యవహరించుచున్నవి? అని పరీక్షించిన చెప్పెద వినుము. జ్ఞానము స్వాశ్రయమునకు స్వయంప్రకాశమై యుండి [illegible] యున్నట్లాత్మయును జ్ఞాననిరపేక్షముగాఁ బ్రకాశించుటచేతను దీనికి జ్ఞానము సారభూతగుణ మగుటచేతను స్వరూపనిరూపకధర్మ మగుట చేత నిట్లు చెప్పవచ్చును.

ధార్యమగుట యనఁగా–"ఏష సేతు ర్విధరణ ఏషాం లోకానా మసంభేదాయ, ఏత త్సర్వం ప్రజ్ఞానే ప్రతిష్ఠితం, ఏతస్య వా అక్షరస్య ప్రశాసనే గార్గి సూర్యాచన్ద్రమసౌ విధృతౌ తిష్ఠతః", ఇత్యాది శ్రుతులయందుఁ జెప్పఁబడిన ట్లీశ్వరుఁడు సకలచేతనాచేతనములను గుఱించి యెల్లపుడు ధారకుఁడై యుండును. ఈశ్వరుని నిత్యేచ్ఛాకార్యమైన సంకల్పము లేనపుడు తనసత్తకు హాని కలుగున ట్లుండుట.

శేషమై యుండుట యనఁగా:—చన్దనకుసుమతాంబూలాదుల వలె నీశ్వరుని కిష్టవినియోగార్హమై యుండుట. చన్దనకుసుమతాంబూలాదులు [illegible] యుండుట [illegible] లేనివై [illegible] నుప యోగించువారి కిష్టము వచ్చినట్లు వినియోగపడుచు [illegible] నగియున్న విధమున [illegible] చేతనమై యున్నను స్వప్రయోజనగంధము లేనిదై [illegible] స్వరూపస్వభావాదిలక్షణముల నన్నిటనే శేషి యగు శ్రీమన్నారాయణుని [illegible] కావలసినట్లు వినియోగ [illegible]గియుండును. "యస్త్వవినియోగార్హాణాం శేషశబ్దేన [illegible] తే, [illegible] జగత్సర్వం యథేష్టం వినియుజ్యతే, [illegible] [illegible] యస్య స్వరూపం స శేషః, [illegible]" అని శేషశేషిలక్షణము. "యః సాన్తః [illegible] [illegible] స్వతో [illegible] [illegible] యన్, [illegible] [illegible]" ఇత్యాదిప్రమాణస్లోకములలో [illegible] శేషత్వమును చెప్పఁబడుచున్నది.

ఇట్లు చిత్తు నిరూపింపఁబడినది. ఇఁక నచిత్తు నిరూపింపఁబడు చున్నది.

అచిత్తనఁగా చైతన్యమున కాధారము కానివస్తువు. శ్రుతిలో నుండు భోగ్యశబ్దముచేఁ జెప్పఁబడునది. ఇది జ్ఞానశూన్యము. వికారాస్పదము. వికారమనఁగా మృత్తు ఘటరూపమును బొందినట్లు మఱియొక యవస్థ నొందుట. ఇది శుద్ధసత్త్వమనియు, మిశ్రసత్త్వమనియు సత్త్వశూన్యమనియు మూఁడువిధములు. వీనిలో శుద్ధసత్త్వ మనునది రజస్తమోగుణములతోఁ గలయిక లేని కేవలసత్త్వము, నిత్యము, జ్ఞానానందజనకము, కర్మచేఁ గాక, కేవలభగవదిచ్ఛచే విమానగోపురమంటపప్రాకారాదిరూపముగాఁ బరిణమించునది. నిరవధిక తేజోరూపము, నిత్యముక్తేశ్వరులచేఁ గూడ నింతపరిమాణము గలదని యిది పరిచ్ఛేదింప నలవి గానిది. దీనిని కొందఱు జడమనియు మఱికొందఱు అజడమనియు వ్యవహరించెదరు.

మిశ్రసత్త్వము—సత్త్వరజస్తమస్సులను మూఁడుగుణములతోఁ గూడినదై చేతనుల జ్ఞానమున కావరకమై, విపరీతజ్ఞానజనకమై, నిత్యమై, ఈశ్వరునకు క్రీడాపరికరమై, ప్రకృతి, అవిద్య, మాయ యను నామములతో వ్యవహరింపఁబడునది యచిద్విశేషము. మహత్తు అహంకారము మొదలగు వికృతులను దీనినుండి పుట్టించునది గావున "మూలప్రకృతి రవికృతిః" అను సాంఖ్యకారికోక్తి ననుసరించి దీనికిఁ బ్రకృతి యని పేరు. జ్ఞానవిరోధియగుటచే నవిద్య యనఁ బడును. విచిత్ర సృష్టి కారిణియగుటచే మాయ యనఁబడును. ఈప్రకృతి విభక్తతమస్సనియు నవిభక్తతమస్సనియు అక్షరమనియు కొన్ని యవస్థల నొందియుండును. సత్త్వరజస్తమోగుణములవైషమ్యముచే నిది మహత్తు, అహంకారము, పంచతన్మాత్రలు, ఏకాదశేంద్రియములు, భూతపంచకము నను నిరువదిమూఁడు తత్త్వములను బుట్టించును. వానిలో సత్త్వగుణము "తత్ర సత్త్వం నిర్మలత్వా త్ప్రకాశక మనామయం, సుఖసంగేన బధ్నాతి జ్ఞానసంగేన చానఘ, (గీ-14-6) అన్నట్లు నిర్మలమైన దగుటచే జ్ఞానజనకము, ఆరోగ్యజనకము. సుఖమందు జ్ఞానమందు నాస

క్తిని గలిగించును. "రజో రాగాత్మకం విద్ధి తృష్ణా సంగసముద్భవమ్" అన్నట్లు రజోగుణము రాగతృష్ణాసంగములను కర్మసంగమును బుట్టించును. "తమ స్త్వజ్ఞానజం విద్ధి మోహనం సర్వదేహినాం, ప్రమాదాలస్యనిద్రాభి స్తన్నిబధ్నాతి భారత! (గీ-14-8) అన్నట్లు తమోగుణము ప్రాణులకుఁ బ్రమాదాలస్యనిద్రలను గలిగించును. ప్రకృతి వలనఁ బొడము ప్రథమవికారము మహత్తు. ఇది బుద్ధి. దీనివలన వైకారికము, తైజసము, భూతాది యని మూడువిధములగు నహంకారము పుట్టుచున్నది. అహంకార మభిమానహేతు వైనది. వీనిలో వైకారికాహంకారమునుండి పదునొకం డింద్రియములు పుట్టినవి. భూతాద్యహంకారమునుండి శబ్దతన్మాత్ర, దీనినుండి ఆకాశము, స్పర్శతన్మాత్ర దీనినుండి వాయువు, రూపతన్మాత్రయు, ఇందునుండి తేజస్సు, రసతన్మాత్రయు, దీనినుండి జలము, గంధతన్మాత్రయు దీనినుండి పృథివియును బుట్టినవి.

సత్వశూన్య మనఁగా—కాలము ఇది నిత్యమై యీశ్వరునికిఁ గ్రీడాపరికరమై శరీరమై యుండును.

ఈశ్వరుఁడు

సర్వేశ్వరుఁడు, సర్వశేషి, సర్వకర్మసమారాధ్యుఁడు, సర్వకర్మఫలప్రదుఁడు, సర్వాధారకుఁడు, సర్వకార్యోత్పాదకుఁడు, సర్వశబ్దవాచ్యుఁడు, సర్వజ్ఞుఁడు నగువాఁ డీశ్వరుఁడు. ఇతఁడే జగత్తున కుపాదాననిమిత్తసహకారికారణుఁ డగుచున్నాఁడు. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్టవేషముచే నుపాదానకారణము, సంకల్పవిశిష్టవేషముచే నిమిత్తకారణము, కాలాదుల కంతర్యామిగా నుండుటచే సహకారికారణము. కార్యరూపముగా వికరించుటకు దగినవస్తు వుపాదానము. కార్యరూపముగాఁ బరిణమింపఁజేయునది నిమిత్తము. కార్యోత్పత్తి కుపకరణమగు వస్తువు సహకారి. ఇట్లు శ్రీమన్నారాయణుఁడే త్రివిధకారణ మని విశిష్టాద్వైతవేదాంత ముద్ఘోషించుచున్నది. న్యాయయుక్తము లగు వేదాంతివాక్యములను బాగుగ విమర్శించినయెడల శ్రీమన్నారాయణుఁడే జగత్కారణ మని స్థిరపఱుపఁబడుచున్నది. ఎట్లంటేని; "తదైక్షత బహుస్యామ్" అను శ్రుతిలోఁ జెప్పఁబడిన యీక్షాపూర్వక మగుసృష్టి యచేతనమగు ప్రకృతి కుపపన్నము కాదు గావునఁ బ్రకృతి జగత్కారణము కానేరదు. ఛాందోగ్యమందు సదాకాశప్రాణశబ్దవాచ్యములకు జగత్కారణత్వము ప్రతీయమాన మగుచున్నది. వాజసనేయకమందు బ్రహ్మవాచ్యము కారణమని ప్రతీయమాన మగుచున్నది. సర్వశాఖాప్రత్యయన్యాయముచే సత్తు, ఆకాశము, ప్రాణము, బ్రహ్మ, ఆత్మ మొదలగు సామాన్యశబ్దముల కేకవిషయత్వము ప్రతిపాదింపవలసి యుండఁగా భాగవతున్యాయముచే సామాన్యశబ్దములకు విశేష మగు బ్రహ్మయందు బర్యవసానము చెప్పవలసి యున్నది. మరల నీబ్రహ్మశబ్దవాచ్యునికి "ఆత్మా వా ఇద మేక మే వాగ్ర ఆసీత్, నాన్య త్కించన మిషత్" ఇత్యాద్యైతరేయశ్రుతిలోఁ జెప్పబడిన ఆత్మశబ్దవాచ్యునియందుఁ బర్యవసానము కలుగఁగా నీ యాత్మశబ్దవాచ్యుఁ డెవఁడు? ఇంద్రుఁడా? అగ్నియా? ఉపాస్యుఁడని ప్రసిద్ధిగాంచిన సూర్యుఁడా? సోముఁడా అని సంశయము కలుగఁగా నీదేవత లందఱు కర్మవశ్యులు, పరిమితైశ్వర్యులు నని శ్రుతులలోఁ జెప్పఁబడుచుండుటచే వీరు జగత్కారణభూతులు కాఁజాలరు. శ్వేతాశ్వతరమందు "ఏకో హి రుద్రో న ద్వితీయాయ తస్థుః, య ఇమాన్ లోకా నీశత ఈశనీభిః," అని రుద్రునికిఁ గారణత్వము చెప్పఁబడినది. అథర్వశిఖయందు "రుద్రుఁడే సర్వాత్ముఁ డనియు, తైత్తిరీయమందు "హిరణ్యగర్భ స్సమవర్తతాగ్రే" అని హిరణ్యగర్భుఁడు జగత్కారణ మనియు గనఁబడుచున్నది. కాని యాయా యిశబ్దములచేఁ బ్రసిద్ధముగా వ్యవహరింపఁబడు రుద్రచతుర్ముఖాదులు జగత్కారణము కారు. ఏలయన; "యో బ్రహ్మాణం విదధాతి పూర్వమ్," "తత్ర బ్రహ్మ చతుర్ముఖో ఽజాయత", "ప్రజాపతిః పుష్కరపర్ణే సమభవత్", "హిరణ్యగర్భం పశ్యతి జాయమానమ్", అని అనేకశ్రుతులయందు శ్రీమన్నారాయణునిచే సృజింపఁబడినవాఁ డనియు, "న బ్రహ్మ నేశానః", "బ్రహ్మాదిషు ప్రలీనేషు", అని సంహరింపఁబడువాఁ డనియు బ్రహ్మ చెప్పఁబడుచున్నాఁడు. అట్లనే రుద్రుఁడుకూడ "నారాయణా ద్రుద్రో జాయతే" "బుద్ధ్యా త్రినేత్ర శ్శూలపాణిః పురుషో ఽజాయత", సంవత్సరే కుమారో ఽజాయత, తం ప్రజాపతి రబ్రవీత్, కుమార కిం రోదిషి? సో ఽబ్రవీత్, అనపహతపాప్మా ఽహ మస్మి," ఇత్యాదిశ్రుతులచే రుద్రుఁడు సృజింపఁబడినవాఁ డనియు, ననపహతపాప్ముఁ డనియుఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు గావున జగత్కారణము కానేరఁడు. కావున శివ శంభు శంకర మహాదేవాదిశబ్దము లన్నియు "యాని నామాని గౌణాని విఖ్యాతాని మహాత్మనః" అన్నట్లు గౌణవృత్తిచే భగవన్నామములుగా సమన్వయింపఁబడినవి. కూరనాథప్రణీత శ్రీవైకుంఠస్తవమందు "ఆత్మేశ్వరో ఽసి న పరో ఽస్తి యి నేశ్వరో ఽన్యో విశ్వస్య చాసి పతి రస్య పరాయణం చ, నారాయణాద్యమితి పరస్త్వ మిహైక ఏవ బ్రహ్మాదయోఽపి భవదీక్షణలబ్ధసత్తాః. సర్వశ్రుతిష్వనుగతం స్థిర మప్రకంప్యం నారాయణాహ్వయపరం త్వయి నామధేయమ్, సూక్తం తు పౌరుష మశేషజగత్పవిత్రం త్వా ముత్తమం పురుష మీశ ముదాజహార. యన్మూలకారణ మబుద్ధ్యత సృష్టివాక్యే ష్వప్రేక్షతి నా సదితి వా త్వగిరా థవా తత్, నారాయణ స్త్వితి మహోపనిష ద్బ్రవీతి, సౌబాలికీ ప్రభృతయో ప్యనుజగ్ము రేనామ్". అని చెప్పినట్లు మహోపనిషత్తు, నారాయణోపనిషత్తు, సుబాలోపనిషత్తు, మైత్రాయణీయము, పురుషసూక్తము, నారాయణానువాకము, అన్తర్యామి బ్రాహ్మణము మొదలగువానియందు శ్రీమన్నారాయణుఁడే పరమకారణ మనియు, సర్వవాచ్యుఁ డనియు, జగచ్ఛరీరకుఁ డనియు, మోక్షప్రదుఁ డనియు నుపపాదింపఁబడుచున్నది.

బ్రహ్మ యొక్కటియే సత్యము. అది నిర్గుణము, తద్వ్యతిరిక్తమగు జ్ఞాతృజ్ఞేయాదివికల్పము లన్నియు బ్రహ్మయందుఁ గల్పితములు గావున మిథ్య యనంబడును. బ్రహ్మకవిద్యచే సంసారము కలుగుచున్నది. తత్త్వ మసీ త్యాదివాక్యజన్యజ్ఞానము సంసారనివర్తకము. కావున నిర్విశేషచిన్మాత్రబ్రహ్మమునే వేదాంతములు చెప్పుచున్నవని యద్వైతులు ప్రతిపాదించుచుండగా వేదాంతములకు నారాయణునియం

డట్లు తాత్పర్యము. అతనికి సమస్తకల్యాణగుణాత్మకత్వ మెట్లు సంగచ్ఛమానమగునని శంకించెదవేమో సమాధానమును జెప్పెద వినుము.

కారణత్వమును బ్రతిపాదించుశ్రుతులచే నారాయణుని కారణత్వముసిద్ధింపగా శేషశ్రుతులకు నశేషశ్రుతులకుఁ గలవిరోధము ఘటకశ్రుతులచేఁ బరిహృతము కాఁగా నిర్గుణశ్రుతులు హేయగుణనిషేధపరము లగుటవలనను, జ్ఞాతృజ్ఞేయాది వికల్పములను బోషించు నవిద్య యనునది యొకటి కలదని చెప్పుటకుఁ బ్రమాణము లేకపోవుటవలనను బ్రహ్మకార్యమగుజగత్తు సత్యమగుటవలనను, అవిద్యచే సంసారము కలిగిన యెడల జీవగతదోషము లన్నియు బ్రహ్మయందు సంభవించుటవలనను, అట్టి అవిద్యను దొలఁగించుటకు సాధనాంతర మొకటి కలదని చెప్పుటకు శక్యము కాకపోవుటవలనను, అద్వైతవాద మసంభావ్యము గావున నిర్విశేషచిన్మాత్రబ్రహ్మము సిద్ధింపదు.

అందువలన శ్రీమన్నారాయణుఁడే నిఖిలజగత్కారణుఁడు నిఖిలహేయప్రత్యనీకకల్యాణైకతానుఁడు, మోక్షప్రదుఁడు నని సిద్ధాంతీకరింపఁబడినది. సూక్ష్మచిదచిద్విశిష్ట మగుబ్రహ్మకారణము. స్థూలచిదచిద్విశిష్ట మగుబ్రహ్మ కార్యము. కారణముకంటె కార్యము వేఱుకాదని విశిష్టాద్వైతవేదాంతసంప్రదాయము. ఈమతస్థులు సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తియు నీశ్వరు నంగీకరించుటవలన నిరీశ్వరసాంఖ్యమతము, మీమాంసకమతము నిరసింపఁబడినవి. సగ బ్రహ్మకుపాదానకారణత్వముకూడ నొప్పుకొనుట నీశ్వరుఁడు నిమిత్తకారణుఁడే యని వాదించుతార్కికులు పాశుపతులు నిరసింపఁబడుచున్నారు. కార్యమునుగుఱించి యీశ్వరుఁ డుపాదానమునిమిత్తము నయినట్లే కర్తృత్వము ప్రేరకత్వము నియంతృత్వము అనుమంతృత్వము సహకారిత్వము, ఉదాసీనత్వము మొదలగునవి కూడ నుపపన్నము లగుచున్నవి. శరీరగతములగు బాల్యయౌవనాద్యవస్థ లేరీతిగా జీవునికంటవో అట్లే చిదచిచ్ఛరీరకుఁడగు పరమాత్మకుఁ జిదచిద్గతదోషము లెంతమాత్ర మంటవు గావున నిర్వికారశ్రుతికి భంగములేదు. శరీరలక్షణము లైన ఆధేయత్వవిధేయత్వశేషత్వాదులు జగత్తునకుఁగూడ సమన్వయించుచున్నవి గావున జగచ్ఛరీరకుఁ డైన యీశ్వరుఁడు తద్గతదోషాసంస్పృష్టుఁడై యున్నాఁడు.

మోక్షస్వరూపము

సకలజగత్కర్తయు, సర్వజ్ఞుఁడు, సర్వశక్తి, సమస్తకల్యాణగుణాకరుఁడు, నిఖిలహేయప్రత్యనీకుఁడు నైన పరమాత్మయొక్క అనుగ్రహముచే జీవుఁడు నివర్తితాశేషబంధనుఁడై అర్చిరాదిమార్గము ద్వారా అప్రాకృతనిత్యవిభూతి నొంది ఆవిర్భూతగుణాష్టకస్వరూపుఁడై నిరంతరభగవదనుభవజనితమహానందార్ణవనిమగ్నుఁడై పునరావృత్తిరహితుఁడై యుండుటయే మోక్షము. అట్టిమోక్షమునకు ముఖ్యసాధనము భగవదనుగ్రహము. దాని కుపాయము జ్ఞానధ్యానవేదనోపాసనాదిశబ్దవాచ్యమగు భక్తియోగము. ఇంతకంటె మోక్షసాధనము మఱి లేదని "తమేవం విద్వా నమృత ఇహ భవతి నాన్యః పన్థా విద్యతేఽయనాయ" ఇత్యాదిశ్రుతులు పలుకుచున్నవి. ఈభక్తియోగమునకు యజ్ఞదానాదులు, నిత్యనైమిత్తికకర్మలు, శమదమాదులు నుపకారకములు.

మకరసంక్రమణము

వడ్డాది సుబ్బారాయుఁడు గారు

విన్నును మన్నుఁ జేపకు సుభిక్షముగా నొనరింపఁజాలు నన్
సన్నుతిఁ గన్న దీమకరసంక్రమణం; బతిఘోరపాతకుల్
సన్న మెయిం దొలంగి, యట స్వర్గసుఖంబు ఘటిల్లు; గంటిరేఁ
దున్నగఁ ద్రావఁ జేకుఱని దీనులకుం బరమాన్నమా నిటన్.

ఉ. అల్లుర సత్కరింపులకు, నమ్మల యిమ్ముల కాఁడుబిడ్డలం
జెల్లలతోడఁ జేర్చు, ననఁ బెద్దరె! నోములు గట్టులేఁగలం
దల్లులపాయి సర్వమును ద్రావఁగ నిచ్చును; బందిళ్లంగిలల్
సల్లఁగఁ జేయు; నీమకరసంక్రమణంబు మహామహం బహో!

చ. అరుణరుచిం గ్రసించి, తలయంట్లతోఁ జిం బోగమంచు మించెఁ గ
న్నెరయయి పంటుగం బ్రజకు నింగికిఁ బ్రాఁకు నినుండు నిండుచం
దురుఁ బురుడింప భూరుహతతుల్ సహజాతరసాలనూనమం
జరులకు దావకేలి యనుజాలిని బావ్వకణాళి రాలుపన్.

ఉ. వెల్లలు గోడలన్నిటను, వీథులయందు నెగళ్లు, నిండ్లనా
కళ్లను ముగ్గుబట్లనుఁ గ్రేవల సున్న పుబొట్లుఁ జేసి, యు
త్పల్లపుఁ బూసరుల్ పసుపుఁబూఁతలు ద్వారములందుఁ గుంకుమల్
పల్లెలఁ బట్టణాలఁ గనుఁబండువు సంక్రమణంపుఁబండుగన్.

ఉ. కోమట్లు సత్తి మల్లిరిగె ప్రొవ్వున కేళులఁ ద్రివర్ణప
ర్ణమ్ములు మేలువస్త్రములు గమ్యశిరస్త్రము లాగుతామ్రమవా
శమ్ములుఁ, శత్రు నీకటి కోలం దలఁపించును, గోపురిన్ యతో
చ్ఛమ్ముగ చరించు, నీమకరసంక్రమణమ్మున శౌర్యధుర్యముల్.

చ. కడచెను దద్దినాలయమఘాతుకకాలము; వచ్చెఁ బెండిలుల్
నడుగులఁ జేయుశోభనపువాసరముల్ గలయుత్తరాయణం;
బెడలెడు నల్లభూజనుల కెల్ల ఘటిల్లినకాకరూ పికం;
గడగుడి డాయఁగంటి; మెఱుఁగంటిరయుగాద శుభాదిఁ గావుతన్.

నన్నయభారతమందలి ఛందోవిషయములు

గిడుగు వేంకట సీతాపతి గారు, బి. ఏ. యల్. టి.

నన్నయకు పూర్వము తెలుఁగుకవిత్వము లేకపోలేదు; గాని, మనకు తెలిసినంతవఱకు ఆంధ్రసారస్వతమందు నన్నయ రచించిన భారతమే మొదటిగ్రంథము. గనుక, ఆంధ్రవ్యాకరణమునకున్ను, ఆంధ్రఛందస్సునకున్ను నన్నయభారతము ప్రధానమైన లక్ష్యగ్రంథము.

లోకమందలి సాధువులను బట్టి కవులున్ను, కవులవాడుకను బట్టి లాక్షణికులున్ను భాషకు సంబంధించిన పద్ధతులు కాలానుసారముగా నిర్ణయించుకొంటూ ఉండవలసినదే కాని, ముందుగా నియమము లేర్పరచి వాటిని అనుసరించి కవులున్ను, లోకమున్ను ఉండవలెనని ఎంతదొడ్డలాక్షణికు డేర్పరచినా నిలవదు. లక్షణములు కాలానుసారముగా మారకపోతే, లక్షణము ఒకత్రోవా, కవిప్రయోగములు ఒకత్రోవా కాక తప్పదు.

భాష మారుట లేదనిన్ని లక్షణములను కవులు పూర్తిగా అనుసరిస్తూ ఉన్నారనిన్ని పెద్దత్రోవ త్రొక్కి వాదించేవారికి, నన్నయభారతమందలి వ్యాకరణ విషయములున్ను ఛందోవిషయములున్ను ప్రత్యేకించి చూపిస్తేనే కాని ఈ రెండువిషయములలోను కవుల ప్రయోగములు రానురాను ఎట్లు మారుతూవచ్చినవో బోధపడదు.

లోకవ్యవహారసిద్ధమైనభాషావిషయములో కవికి స్వాతంత్ర్యము తక్కువ గాని, ఛందోవిషయములో కవికి కావలసినంత స్వాతంత్ర్యమున్నది. సంగీతశాస్త్రమువలెనే ఛందశ్శాస్త్రమున్ను కళకు సంబంధించి ఉన్నది. కళానిపుణులు క్రొత్తమార్గములను అవలంబించి జనుల హృదయములు రంజింపజేయవచ్చును. అప్పుడు ఆమార్గములను పరిశీలించి, కొన్నిలక్షణములను ఏర్పరచి, లాక్షణికులు తమలక్షణగ్రంథములలో చేర్చుకొంటారు.

నన్నయభారతమందలి ఛందోవిషయము లన్నీ మొదట జాగ్రత్తగా పరిశీలించి, ఆంధ్రఛందస్సు నేటివరకు ఎట్లు పరిణమిస్తూ ఉన్నదో వివరించి, మధురకవులు ఇప్పుడిప్పుడు ఎట్లు పండితులకున్ను పామరులకున్ను ఆదరణీయము లవుతున్నవో చర్చించి వ్యాసములు వ్రాయవలచినాను. ఈ విషయములలో మొదట చెప్పుకొన్న విషయమైనా పూర్తిగా చర్చించుటకు ఈ సంచికలో స్థలము చాలదేమో. గనుక, ముఖ్యమైన విషయములు సంగ్రహించి తెలియజేస్తున్నాను. నన్నయ యథేచ్ఛముగా చేసుకొన్న ఛందోనియమము లేవో తెలుసుకోవలె నన్నకోరికతోనే ఈవిమర్శ తలపెట్టినాను. మన కుచితమైనవి కాకున్నా ఆ నియమములనే మన మిప్పుడు పాటించవలె నన్నఉద్దేశము నాకెంతమాత్రమును లేదు. మన కిష్టమయినవే నన్నయకుకూడా ఇష్టమయినవని రుజువుచేయుటకు సంకల్పించి, అన్వేషిస్తే, సత్యము తెలుసుకొనుట కష్టమవుతుంది.

వచనములు, పద్యములు

నన్నయభారతమందు మొదటిశ్లోకము, ఆశ్వాసాంతగద్యలు కాక 1492 వచనములు, 2497 పద్యములు ఉన్నవి. ఈపద్యములలో ఏవేవి ఎన్నెన్ని ఉన్నవో చూడండి:—వృత్తములు మొ॥ :—

శా. 18	స్ర. 1	వసంత 3	అంబురుహ 1
మ. 61	మ. స్ర. 2	స్వాగతం. 2	రథోద్ధత. 1
ఉ. 185	మానిని. 2	తోటకం. 1	మణిభూషణం. 1
చ. 241	కవిరా. 2	పస్కకం. 1	లయగ్రాహి 3
మత్త. 26	మాలిని. 7	ద్రుతవి. 1	దండకం. 1
తరల. 25	పృథ్వి. 5	వనమ. 1	మొత్తము. 591

సంస్కృతములో లేని జాత్యుపజాతిగీతాదులు:—

క. 1223	ఆ. వె. 195	ఉత్సాహ. 4	మధ్యాక్కర. 39
సీ. 251	తే. గీ. 181	తరువోజ. 12	మధురాక్కర. 1

మొత్తము 1906.

తెలుఁగు భాషకు ఏటువంటిపద్యములు సహజముగా అమరియుంటవో ఏవి సులువైనవో మొదలయినవిషయములు మరియొకవ్యాసములో చర్చింపవలసి యున్నాను.

నన్నయ వాడిన వృత్తములలో కొన్నింటి కొన్నివిశేషములు కలవు.

స్రగ్ధర

నన్నయ 11 అక్షరముల పిమ్మట వడి నిల్పినాడు. చూడండి.

"క్షమాతలితచిత్తుఁడై తగిలి ♦ పాయుమక్ ముందటక్" (ఆది. 2. 163)—అప్పకవి, అనంతుడు, చిన్నకోటపెద్దన, కవిజనాశ్రయకర్త ఇట్లే నియమము చేసినారు. తాతంభొట్లు 13 అక్షరముల తర్వాత వడి నియమించినాడు. పెద్దనమాత్రము సంస్కృతమర్యాద ననుసరించి 8 తర్వాత తొమ్మిదింట వడి నిల్పినాడు.

పద్మకము

నన్నయ ఎనిమిదింట వడి నిల్పినాడు. చూడండి:—"వాడుకు పల్కు విని ♦ పాడడునాకదురాత్ముఁడై" (ఆది. 6. 227) అనంతుడు, అప్పకవి మొదలయినవారు 11-వది విరామాక్షరమని నియమించినారు.

కవిరాజవిరాజితము

అప్పకవి మొదలయిన లాక్షణికులు ప్రతిచరణములోను 8-వ అక్షరము, 14-వ అక్షరము, 20-వ అక్షరము, విరామాక్షరములుగా నియమించి, ఇవి మొదటి అక్షరముతో మైత్రికలవి కావలెనని లక్షణము చేసినారు. ఈ నియమము కంకంటిపాపన మొదలయినవారు

కొందరు పాటించినారు; గాని నన్నయ, పెద్దన, జక్కన 14-వ చోటనే వడి నిల్పినారు. తిక్కన రచించిన స్త్రీపర్వములో రెండు పద్యము లున్నవి. అందులో ఒకటి నన్నయ పాటించిననియమమును, రెండవది లాక్షణికులు చెప్పిన నియమమును అనుసరించి ఉన్నవి.

మధ్యాక్కరలు

అప్పకవి మొదలయిన లాక్షణికులందరున్ను ఒక్కవిధముగానే మధ్యాక్కరకు లక్షణము చెప్పినారు. ప్రతిపాదములోను రెండు ఇంద్రగణములు, ఒక సూర్యగణము, రెండు ఇంద్రగణములు ఒక సూర్యగణము. అందరున్ను మూడవగణము తర్వాతనే వడి నియమించినారు. నన్నయ రచించిన మధ్యాక్కరచరణములలో నాల్గవగణము తర్వాత వడి కనబడుచున్నది. యుద్ధమల్లుని శాసనాక్కరలలో సైతము నాల్గవగణముతర్వాతనే వడి ఉండుటచేత పూర్వకాలములో అట్లే ఉండేదని ఊహించవలసి ఉన్నది. తిక్కన మధ్యాక్కరలు చెప్ప లేదు. ఎఱ్ఱాప్రెగడ మూడవగణముతర్వాతనే వడి పాటించినాడు. మరి యేకవిన్నీ మధ్యాక్కరలు చెప్పినట్టు కనబడదు. లాక్షణికులు ఎఱ్ఱాప్రెగడ పాటించిన వడినియమమును అనుసరించి లక్షణము చెప్పినారు గాని నన్నయ పాటించిన వడినియమము గురించి చెప్పనే లేదు.

వడి విషయములోనే కాక గణములవిషయములో సైతము నన్నయమధ్యాక్కరలకున్ను లాక్షణికులు చెప్పిన మధ్యాక్కరలకున్ను భేదమున్నట్లు కనబడుతున్నది. నన్నయ మధ్యాక్కరలకు పాఠభేదములు అనేకముగా ఉన్నవి. నన్నయ ఎట్లు రచించినాడో తెలుసుకొనుట కష్టముగా ఉన్నది. అచ్చుపడ్డప్రతులు చూచినయెడల వాస్తవము ఏదో తెలియదు. పరిష్కర్తలు లాక్షణికులు చెప్పినట్లు సవరించుటకే ప్రయత్నించినారు గాని వాస్తవము తెలుసుకొనుటకు ప్రయత్నించలేదు. ఇంతవరకు ఆప్రయత్నమైనా సఫలము కాలేదు. అచ్చుపడ్డ ప్రతులలో దృష్టాంతముగా వేటూరివారు ప్రకటించినది చూడండి:—

"తనదివ్యశక్తి నప్పాశముల విడిచి ♦ తన్మునినాథు (ఆది.8.112)

"నమరంగ ధర్మువు రక్షింపఁ బ్రీతి ♦ నని శత్రులందు (అర.1.225)

ఈవిధముగా కొన్నిచరణములలో గణములతీరు లాక్షణికులు చెప్పినట్లు లేదు.

కొన్నిచోట్ల చాలావ్రాతప్రతులలో ఒక్కవిధముగానే ఉన్న పాఠములు అచ్చుపడ్డప్రతులలో కనబడకపోవుటచేతను, అచ్చుపడ్డ పుస్తకములలోని పాఠములు కొన్ని "రాజు గావలె" (ఆది. 4. 175) "పూజింపుదము" (అర.2.355) నన్నయ వ్యవహారమందున్న "రాజు గావలయు, పూజింతుము" అనేప్రయోగములకు విరుద్ధముగా ఉండుటచేతను, పరిష్కర్తల పాఠములు ప్రమాణమైనవి కావని ఊహించవలసి ఉన్నది. గనుక, నన్నయమధ్యాక్కరలపై తుది నిర్ణయించుటకు శక్యము గాకున్నది.

ఈవిషయము కొంతవరకు విమర్శించినవారు శ్రీయుతులు టేకుమళ్ల రాజగోపాలరావు పంతులుగారు; బ్రహ్మశ్రీ వఝల చినసీతారామస్వామిశాస్త్రిగారు మొదలయినవారు. నేను కొంతవరకు విమర్శించి నాయభిప్రాయములు అనంతుని ఛందోదర్పణమునకు నేను వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతములో ప్రకటించినాను. ఈవిమర్శనము ఇంకా పూర్తి కాలేదు. "భారతి" సంచికలలో "నన్నయమధ్యాక్కరలు" అనే శీర్షిక క్రింద కొన్నివ్యాసములు వ్రాయదలచినాను; గనుక, ఇక్కడ వీటిచర్చ ఇంతటితో చాలిస్తున్నాను.

సీసములు; ఆటవెలదులు; తేటగీతులు *

నన్నయభారతమందు 251 సీసములు, 195 ఆటవెలదులు, 181 తేటగీతులు ఉన్నవి. ఈ 251 సీసములలోను ఆటవెలది గల సీసములు 224; తేటగీతిగల సీసములు 27 మాత్రమే. దీనినిబట్టిచూడగా నన్నయకు తేటగీతులకంటె ఆటవెలదులపై అభిమానము ఎక్కువగా ఉన్నట్లు కనబడుతున్నది. అంతేకాదు. నన్నయగ్రంథమందు 2497 పద్యము లున్నవి; అందులో కందములసంఖ్య (1223) అన్నిటికంటె ఎక్కువ; కందములతర్వాత ఆటవెలదులసంఖ్యయే (419) ఎక్కువ.

ఈ సీసాదులలో నన్నయ కొన్ని అసాధారణనియమములు పాటించినాడని తోచి, సుమారు పదిసంవత్సరములక్రిందట పరిశోధించుటకు ప్రారంభించినాను. అంతకుపూర్వము ఈవిషయమును గురించి లాక్షణికులు, విమర్శకులు ఏమైనా వ్రాసినారేమో అని పరిశీలించినాను. కవిజనాశ్రయము, కావ్యాలంకారచూడామణి, అనంతుని ఛందోదర్పణము, అప్పకవీయము — ఈ గ్రంథములలో చెప్పిన సీసభేదములకున్ను నన్నయ రచించిన వివిధసీసములకున్ను సంబంధము అట్టే కనబడలేదు. అయితే, అప్పకవిమాత్రముసీసభేదములను పేర్కొని "సప్తవిధము లివియ; శబ్దశాసనుండు, పంచమామ్నాయ ఫక్కిలోఁ బల్కెఁ గాని, కడమకవు లాఱుసీసముల్ విడిచిపెట్టి, చెలఁగి సమసీసపద్యమే చెప్పినారు."అని వ్రాసినాడు; గాని, ఇందులో శబ్దశాసనుని (అనగా నన్నయ) గురించి చెప్పినదానికి అట్టే ఆధారము కనబడలేదు. అప్పకవి పేర్కొన్న ఏడువిధములైన సీసములలోను రెండు మాత్రమే నన్నయభారతమందు కనబడుతున్నవి:— (1) వడిసీసము; అనగా సర్వత్ర వడినియమమే కలది; (2) అక్కిలి వడిసీసము; అనగా సర్వత్ర ప్రాసయతినియమమే కలది.

ఈదిగువ నుదాహరించిన సీసములు అప్పకవి చెప్పిన సర్వతఃప్రాససీసమునకున్ను, అక్కిలిప్రాససీసమునకున్ను కొంతవరకు సంబంధము కలవిగా కనబడుతున్నవి; గాని పూర్తిగా అప్పకవి చెప్పినట్లు లేవు.

"సీ. పలుకులముద్దును ♦ గలికి క్రాల్గన్నుల
తెలుపును వలుఁద చ♦న్నుల బెడంగు

* తెలుగుపత్రిక సం.1. సంచిక. 2. (1919-అక్టోబరు)లోను, వావిళ్లవారు ప్రకటించిన అనంతుని ఛందోదర్పణమునకున్ను, యథామూలముగా ఇప్పుడు వావిళ్లవారు ప్రకటించిన అప్పకవీయమునకున్ను నేను వ్రాసిన ఉపోద్ఘాతములలోను ఈవిషయము సవిస్తరముగా చర్చించినాను.

నలఘుకాంచీపద ♦ స్థలములయొప్పును
లలితాననేందుమం♦డలమురుచియు
నళినీలకుటిల కుం♦తలములకాంతియు,
నలజవ్వనంబున ♦ విలసనమును
నలసభావంబును ♦ బొలుపును మెలపును,
గలుగ నగ్గిరిజను ♦ దలఁచి తలఁచి
ఆ. ముదితయందుఁ దనదు ♦ హృదయంబు నిలుపుచుఁ
జేసి రాగ మెసర ♦ భాసురముగ
గమనతో వనాంత♦గమున రేతస్స్కలింప
నుర్వ్యి నవనిపతికి ♦ నయ్య మమాగ ఆది 3 27

దీనికే వృత్తప్రాససీసమని గూడా పేరు కలదు

ఇందులో ఆటవెలదియందు సైతము ప్రాసాక్షరము సీసపాదములలోని ప్రాసాక్షరము (అనగా 'ల') అయినగేనేకాని అప్పకవి చెప్పిన సర్వతి ప్రాససీసము కానేరదు

సీ. అంత గేవాహితు ♦ లమృతంబు గానక,
రెంతయు నలిగి ప♦లింద్రుఁ జూడ
వంతనం బుండి య♦కర్తృలతోడిగా,
త్రింతయు గాలు నిం♦కీల యనుచు
సంతనకట్టి యు♦త్సాహా మేతులై,
యంలంబులేని ర♦థాశ్వములను
దంతులఁ బలపప♦దాతుల నోడఁగూర్చి,
యంతకాకారులై ♦ యార్చి యవుర
ఆ. నవలఁ దాఁకి రేసి ♦ దురుతెగళరిపక్ష
జాతివాతరయవి ♦ ధూతమగుచుఁ
జెదర జలదపంక్తి ♦ బెదర వజ్రాయుధు
హృదయ ముగల నగఁ ♦ ద్రిదశగణము ఆది 2-21

ఇందులో ఆటవెలది మొదటిచరణమందున్ను, మూడవచరణమందున్ను ప్రాసాక్షరము సీసపాదములలోని ప్రాసాక్షరము (అనగా 'ంత') అయితేనేకాని అప్పకవి చెప్పిన అర్ధప్రాససీసము (లేక, వృత్తప్రాససీసము) కానేరదు, అయితే, అనంతుడు "వృత్తంబులకుఁ బోలె వలయు నాల్గడుగులఁ బ్రాసయుక్తి నెప్ప విరతులు ననుపఁ" అని చెప్పిన వృత్తప్రాససీసము కావచ్చును, గాని, లాక్షణికులు చెప్పని విశేష మొకటి * ఈ నన్నయసీసమందున్నది పూర్వార్ధములందలి ప్రాసాక్షరము 'ంత' పశ్చిమార్ధములందున్ను ఉన్నది.

అప్పకవి చెప్పిన సమసీసము, విషమసీసము, సర్వలఘుసీసము నన్నయభారతమందు లేవు నన్నయసీసములలో వడి, ప్రాసనియమములు ఒక వ్యవస్థావిశేషమునుబట్టి ఉన్నవి, గనుక, వాటిలో ఏదిన్ని సమసీసము కాగు నన్నయ నాలుగు ఉత్సాహాలు మాత్రమే రచించినాడు, వాటిలో రెండింటతర్వాత వచనములున్ను, రెండింటితర్వాత ఆశ్వాసాంతగద్యలున్ను ఉన్నవి; గాని, తేటగీతిగాని, ఆటవెలదిగాని లేదు, గనుక, నన్నయ విషమసీసము రచించలేదనుట స్పష్టము.

అయితే, నన్నయ పైని చెప్పిన రెండువిధములయిన సీసములే (అనగా సర్వత్ర వడినియమమే కలవి, సర్వత్రప్రాసనియమమే కలవి) కాక, మరికొన్నివిధములైన సీసములు రచించినాడు వీటినిగురించి లాక్షణికులెవరును చెప్పియుండలేదు ఈసీసభేదములు ఏవ్యవస్థనుబట్టి ఏర్పడినవో చూడండి గీతరహితమైన సీసములు నాలుగు విధములు' (1) సర్వయతిసీసములు, అనగా నాలుగుపాదములలోను, రెండుదళము లందున్న వడినియమమే కలవి (2) సర్వప్రాససీసములు; అనగా నాలుగుపాదములలోను, రెండుదళములందున్న ప్రాసనియమమే కలవి (3) ప్రథమదళయతి ద్వితీయదళప్రాససీసములు, అనగా నాలుగుపాదములలోను మొదటిదళములందు యతినియమమున్న ద్వితీయదళములందు ప్రాసయతినియమమున్న కలవి (4) ప్రథమదళప్రాస ద్వితీయదళయతి సీసములు, అనగా నాలుగుపాదములలోను మొదటిదళములందు ప్రాసయతి నియమమున్ను ద్వితీయదళములందు యతినియమమున్ను కలవి సీసములకు చెప్పిన ఆటవెలదిగాని తేటగీతిగాని, మొదటిచరణమున్ను, రెండవచరణమున్ను ఒకపంక్తిగను, మూడవచరణము, నాల్గవచరణము ఒకపంక్తిగను ఉంచినచో వరుసలు, పైనిచెప్పిన నాలుగువిధములున్ను గీతములందుకూడా కనబడుతున్నవి ఈవిషయము చాలా కాలముక్రిందట * పాడి వేంకటస్వామిగారు ఆయుర్వేదగ్రంథచింతామణిలో వ్రాసినారు అయితే, గీతసహితమైన సీసములు ఎన్నివిధములుగ ఉన్నవో, ఏయేవిధముల సీసము లెన్నెన్ని ఉన్నవో వారు విమర్శించలేదు అంతేకాక, వారివ్యాసములో నన్నయ గ్రంథాల్లో కనబడినవి "నన్నయకవిత్వములో ప్రథమదళయతిసీసములక్రింద ప్రథమదళయతిగీతాటవెలదులు లేనేలేవు" అని వారు వ్రాసినారు. గాని, ఉన్నది, చూడండి:—

సీ. పుణ్యకర్మంబులు ♦ వొలిసిన నుర్వికి,
నేతెంచునట్టి య♦యాతివోలె

*   *   *   *

ఆ. శార్ఙ్గవప్రియగురు♦సన్నదేహండనై
యుడిగి గధముమీఁదఁ ♦ బడితి నేను ఆది 1 191

*   *   *   *

వీరేశలింగం పంతులుగారు ఆంధ్రకవులచరిత్ర ప్రథమభాగము (1917) పుటలు 72-74 లో చాముండికావిలాసకర్తృత్వము నుగురించి వ్రాస్తూ "నన్నయనియమమునకు కేవల విరుద్ధముగా పైసీసపాదములు పూర్వార్ధమందు ప్రాసమును ఉత్తరార్ధమందు వడిని కలవిగా నున్నవి" అని వ్రాసినారు గనినిబట్టి నన్నయసీసములలో పూర్వార్ధమందు ప్రాసయతిన్ని ఉత్తరార్ధమందు వడిన్నిగల సీసములు లేవని పంతులవారి అభిప్రాయమైనట్లు స్పష్టము; గాని ఇది పొరపాటు; చూడండి:

* వ్యాసము వ్రాసినవారు వేంకటస్వామిగారే అయినా ఈ విషయము మొదట పరిశోధించి కనుగొన్నవారు మహా-శ్రీ నడకుదుటి వీరరాజుపంతులుగారు అనిన్ని, ఆవిషయము వేంకటస్వామిగారు తెలియజేయక పోవడము పొరపాటనిన్ని నాకు ఇటీవల తెలిసినది.

సీ. కలహంస పలికిన ♦ పలుకులు గోళియించు,
వడి గ్లానిపోయిన♦నలన చూచుఁ

*   *   *   *

ఆ. నందు బుద్ధి నిలిపి ♦ కందర్పబాధిత
యగుచునున్నయది నె♦రాధినాథ. అర. 2. 26.

*   *   *   *

నన్నయ పాటించిననియమముల వ్యవస్థ పరిశీలించినయెడల 16 విధము లయిన సీసములు ఏర్పడవచ్చును అవి ఈ దిగువ ప్రస్తరించి చూపించినాను:—

సీసముల ప్రస్తారము

1	2	3	4
సీ యతి	సీ యతి	సీ యతి	సీ యతి
గీ యతి	గీ ప్రాస	గీ య-ప్రా	గీ ప్రా-య
5	6	7	8
సీ ప్రాస	సీ ప్రాస	సీ ప్రాస	సీ ప్రాస
గీ యతి	గీ ప్రాస	గీ య-ప్రా	గీ ప్రా-య
9	10	11	12
సీ య-ప్రా	సీ య-ప్రా	సీ య-ప్రా	సీ య-ప్రా
గీ. యతి	గీ ప్రాస	గీ య-ప్రా	గీ ప్రా-య
13	14	15	16
సీ ప్రా-య	సీ ప్రా-య	సీ ప్రా-య	సీ ప్రా-య
గీ యతి	గీ ప్రాస	గీ య-ప్రా	గీ ప్రా-య

ఇందుకు తెలిసి రెండింటికి చెప్పినయెడల తక్కినవి సులభముగా తెలుసుకోనవచ్చును.

(I) సీ. యతి / గీ. యతి అంటే సీసపాదముల నాల్గింటను రెండుదళము లందును, గీతపాదముల నాల్గింటను యతినియమమే కలది

(II) సీ. య-ప్రా / గీ. య-ప్రా అంటే సీసపాదముల నాల్గింటను మొదటి దళములందున్ను గీతప్రథమతృతీయచరణములందు యతినియమమున్ను తక్కినచోట్ల ప్రాసనియమమున్ను కలది

ఇందులో 12, 14, 16 సంఖ్యలక్రింద చెప్పినసీసభేదములు మాత్రము నన్నయభారతములో లేవు తక్కిన పదమూడువిధములయిన సీసభేదములున్ను కలవు. ఏయేవిధముల సీసములు ఎన్నెన్ని ఉన్న వంటే:—

(1) 158 (ఆది.1.27 మొ.); (2) 3 (ఆది II. 21 మొ.); (3) 2 (ఆది VIII. 82, అర. II. 344); (4) 3 (సభా I.46,187); (5) 8 (ఆది.1.33 మొ.); (6) 33 (ఆది.I.7) (7) 1 (ఆది. VIII. 115); (8) 4 (ఆది.III.115మొ.); (9) 16 (ఆది I 80మొ.); (10) 5 (ఆది.III.14); (11) 1 (అర.I.191); (13) 21 (ఆ. [illegible] 50మొ.); (15) 3 (అర.II.26,94) మొత్తము 251.

ఆనందముద్రణాలయ ముద్రితప్రతిలో చూస్తే 15 సీసములలో పైనిచెప్పిన నియమము ఒక్కొక్కచోట తప్పినట్లు కనిపిస్తుంది; గాని తాళపత్రప్రతులు చూచి సరియైనపాఠములు గ్రహించినయెడల నన్నయ రచించిన 251 సీసములున్ను పైని పేర్కొన్న నియమములను అనుస రించియే ఉన్నవని స్పష్టమగును. ఈపాఠములనుగురించి ఇక్కడ విస్త రించి వ్రాయుటకు అవకాశము చాలనందున రెండింటినిమాత్రమే వివ రించి వ్రాస్తున్నాను అర. II. 230 "ఇన్నలోపాఖ్యాన మెప్పుడు" అనే సీసము సర్వయతిసీసవ కావలసినదే కాని అచ్చుపుస్తకములో ఆటవెలది మూడవచరణము "నుతవరిగ్రహుండైన ♦ ఋతుపర్ణుఁ గీర్తింప" అని ఉండుటచేత నియమము తప్పినట్లున్నది. కాని అనేక తాళపత్ర ప్రతులలో "ఋతు వరిగ్రహుఁ" డని "ఋషివరిగ్రహుఁ" డనిపాఠములున్నవి. అర II 162 "మతిహీనుఁ డైతేన ♦ సతులపల్కులు" అనేసీసము సర్వప్రాసయతిసీసము కావలసినదే కాని అచ్చుపుస్తకములో "ధనము విల్లునేయ ♦ దుడుగ విధికి" అని ఉండుటచేత నియమము తప్పినట్లు న్నది కాని కొన్ని తాళపత్రప్రతులలో "జనుకె విధికి" అన్నపాఠము కనబడినది

నన్నయ (సీసములతో కలపక ప్రత్యేకించి) రచించిన తేటగీ తులలోను ఆటవెలదులలోను పైని చెప్పిన నియమములు కలవు. అచ్చు పడ్డ ప్రతులు చూస్తే, వీటిలో కూడా ఒక్కొక్కచోట నియమము తప్పినట్లు కనిపిస్తుంది; గాని తాళపత్రప్రతులు చూచి సరియైనపాఠములు గ్రహించినయెడల నన్నయ రచించిన ఆటవెలదులు, తేటగీతులుకూడా సీసములవలెనే పైని చెప్పిన నియమములను అనుసరించి ఉన్నవని తేటపడును ఇందుకు తార్కాణాగా మూడు ఉదాహరణములు చూడండి:—

తే సాక్షియును ధర్మవర్మియు ♦ సాక్ష్యవిధులు
దప్పఁగాదు తప్పినను న♦ధర్మయుక్త
వరుణపాళసహస్రంబు ♦ వానిఁ గట్టి,
పాయు నేఁ డేఁట నొక్కొక్కఁ ♦ డాయుతిమగ సభ. 2.242.

ఇందులో మొదటిదళమందు యతినియమమున్ను, రెండవదళ మందు ఒకచోట అనగా రెండవచరణమందు యతినియమమున్ను మరి యొకచోట, అనగా నాల్గవచరణమందు, ప్రాసయతినియమమున్ను కలవు గనుక మీద చెప్పిన నియమము తప్పినట్లున్నది వ్రాతప్రతుల లోని పాఠము చూడండి —

"సాక్షియును ధర్మవర్మియు ♦ సాక్ష్యధర్మ
విధులు దప్పంగఁ జెప్పిన ♦ నగమవృత్తి

అని ఉన్నది. ఇందులో మొదటిదళమందు యతిన్ని రెండవ దళమందు ప్రాసయతిన్ని కలవు. పైనిచెప్పిన నియమములు నిలిచినవి

"తే. వీనిపుట్టినపాపంపు♦వేళఁ జెక్కు
దుర్నిమిత్తముల్ పుట్టిన ♦ నిర్ణయించి
యేను జెప్పితిఁ దొల్లియు ♦ వీనిచేత,
గట్టుఁ గౌరవులకు చెగ్గు ♦ పుట్టు ననియు" అర. 1.49.

దీనిలో నియమముచెప్పినది. వ్రాతప్రతులలోని పాఠము చూడండి. నియమము నిలిచినది. 3 వ పాదము "యేను జెప్పితిఁ దొల్లియు ♦ నిరిని చేత" అని ఉన్నది.

"ఆ. నైమిశారణ్యమునందు ♦ నలుఁ డుప్ప డసమర్థుఁ
డగుచుఁ జేసి గన్న ♦ నన్ను లెఱుఁగ
నుండి నుండుఁ గాన ♦ యయినసభాంతరముల
కరిగి యిట్టు లనుచు ♦ పలుక వినుఁడు" ఆ. 2-156

ఇది సర్వత్ర యతినియమముకలది కావలసియుండెను. అచ్చుప్రతిలో ప్రాసనియమము నాల్గవచరణములో ఉన్నది. వ్రాతప్రతులలో ఈ నాల్గవచరణము "కరిగి యరిగి యిట్టు లనుచుఁ బలికె" అని ఉన్నది.

ఇటువంటినియమములు నన్నయ పాటించినాడని తెలియుటవల్ల ఒక గొప్పమేలు కలిగినది. ఈ విరుద్ధస్థలములలో పాఠభేదములు కనబడినప్పుడు ఏపాఠము నన్నయ రచించినదో తెలిసికొనుటకు కొంత అవకాశము కలిగినది. ఇందుకు దృష్టాంతముగా మరియొకటి చూడండి:—

సీ. ఆ. మునివరేణ్యు శాప♦మునఁ జేసి యిప్పాటి
ననయుమన్నవాఁడ ♦ నాటఁగోలె (అర. 4-119)

ఇది సర్వప్రాసనీసము కావలసినది; గాని, ఆ. 4 వ చరణములో ప్రాసయతికిమారుగా యతినియమము అచ్చుప్రతులలోను, కొన్ని వ్రాతప్రతులలోను ఉన్నది. ఒక వ్రాతప్రతిలో మాత్రము, "శాపమునఁ జేసి ననసి యి, ప్పాటనున్నవాఁడ ♦ నాటఁగోలె" అని ఉన్నది. ఇదియే సరియైనపాఠమని నన్నయపాటించిన నియమవిశేష సరణిబట్టి నిశ్చయించవచ్చును. ఇక్కడఖండాఖండ ప్రాస మున్నదని ఈపాఠము విడిచిపెట్టరాదు. ఈప్రాసము నన్నయభారతమందు ఇంకా కొన్నిచోట్ల కనబడుతున్నది.

యతి

లాక్షణికు లందరిలోను యతిభేదములను ఎక్కువగా వివరించి చెప్పినవాడు అప్పకవి గనుక, అతడు చెప్పినవాటిలో ఏవి నన్నయ భారతమందు నాకు కనబడలేదో వాటిపేళ్లున్ను ఆయతులు ఎటువంటివో నావ్యాసము చదివేవారు సులభముగా తెలుసుకొనుటకై జ్ఞాపకార్థము ఒక్కొక్కదానికి ఒక్కొక్క ఉదాహరణమున్ను ఈదిగువను విన్నవిస్తున్నాను.

1. లుప్తవిసర్గ స్వరయతులు (అ-దాసోహము)
2. ఋత్వసంబంధయతులు (కృ-ఇ)
3. ఋత్వసామ్యయతులు (కృ-మృ)
4. వృద్ధియతులు (ఇ-లోకైక)

} స్వరయతులు

5. బిందుయతులు (ంబ-మ)
6. ప్రభునామ ప్రత్యేకయతులు (జ్ఞ-న)
7. వికల్పయతులు (జ్ఞ-గ)
8. అనునాసికసంబంధయతులు (ంపొ-ంబు)
9. అనునాసికాక్షరయతులు (ంప-మ; ంత-న)
10. ముకారయతులు (ముని-భూమి)
11. మహాప్రాణయతులు (ప-ంయ, ంవ-ంబు)
12. అభేదయతులలో ల (ళ) వలన మైత్రి
13. ఆంతర్యంజసంబంధయతులు (గౌ-శిఖరి)
14. విశేషయతులు (స-షడ్గన్యాస)

} వ్యంజనాక్షరయతులు

15. నిత్యసమాసయతులు (ఉత్త-అగ)
16. ప్రాదిసంబంధయతులు (ప-జగన్నాథ)
17. విభాగయతులు (క-ఆలు)
18. నామాంతప్రత్యేకయతులు (ఓ-చెప్పు)

} ఉభయయతులు

పైని పేర్కొన్న ఉభయయతుల నాలిగింటిలోను నన్నయభారతమందు ఎటువంటిప్రయోగమూ లేదు. ఈదిగువను పేర్కొన్న ఉభయయతులలో దేనికి ఎటువంటిప్రయోగములు నన్నయభారతమందు కనబడెనో విన్నవిస్తున్నాను.

(1) యుష్మదస్మచ్ఛబ్ద యతులు:—"త్రస్తాత్ముల మైన యస్మదాదుల కెల్లన్" (ఆది. 2-215) అని వ్యంజనమునకుమాత్రమే ప్రయోగమున్నది; గాని, స్వరమునకు లేదు.

(2) సరసయతులు:- ఒక్క 'వేదండ' శబ్దమునకే ప్రయోగమున్నది. అది ఆదిపర్వములో (3-227) మత్తకోకిలము. "పండితాహిత" అనేపద్యములో ఉన్నది. అయితే గానికి రెండువిధములైన పాఠములు కలవు. "వే| దండమండలదండితుండ వి♦దారణాసిభుజార్గళా" అని కొన్నిప్రతులలోను "వే| దండగండవిదారిఘోరత ♦ రాసిభాసిభుజార్గళా" అని కొన్నిప్రతులలోను ఉన్నవి. అప్పకవి 'వేదండ, సారంగ' శబ్దములను రెండింటిని పద్యములుచెప్పిన ఒకటి స్వరమునకున్ను ఒకటి వ్యంజనమునకున్ను ఉదాహరించినాడు. వేదండశబ్దముక్రింద వ్యంజనమునకు ఉదాహరణముగా భీష్మపర్వములోని పద్యమున్ను, స్వరమునకు ఆదిపర్వములోని ఈపద్యమున్ను ఉదాహరించినాడు. కూచిమంచి తిమ్మకవి కూడా అచ్చుకు వచ్చి నిలిచిఉన్న పాఠమునే తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహములో ఉదాహరించినాడు. గాని, పాఠభేదము లుండుటచేత నన్నయ ఎట్లు రచించినాడో నిశ్చయముగా చెప్పలేము; గాని, స్వరము ప్రత్యేకించవచ్చునన్న జ్ఞానము భాషా పండితులకే కాని సాధారణుల కుండదని చెప్పవలసిన పరరూపాది శబ్దములు విరుద్ధస్థలమందు వాడినప్పుడు, నన్నయ వ్యంజనమునకే కాని స్వరమునకు వడి నిల్పడని నా అభిప్రాయము. ఈ అభిప్రాయము సరియైనదని, దక్కిన ఉభయయతివిషయములో నన్నయ ఎట్లు వడి నిల్పినాడో చూచినతర్వాత స్పష్టము కావచ్చును *

* వేదండశబ్దమునకు వ్యుత్పత్తి విమర్శించవలసి ఉన్నది. "వేదః సామవేదః అండః జననకారణం యస్య సః వేదండః సామోద్భవ ఇతి ప్రసిద్ధిః" అని అప్పకవీయములో చెప్పినట్లే కొందరుపండితులు చెప్పుతున్నారు. గాని, దీనికి సిద్ధాంతకౌముదిలో ఆకరము కనబడదు. శబ్ద

3. ప్రాదియతులు:—

వీటికి లక్ష్యములుగా ఈక్రిందను ఉదాహరించినవి నన్నయ భారతమందు కనబడుతున్నవి:—

ప్ర—ప్రాప్త (ఆది 3.141); ప్రార్థించి (ఆది. 7.15); ప్రారబ్ధ (ఆది. 7.150); ప్రారంభ (స. 1. 106, 246.)

ప్రతి—ప్రత్యక్ష (ఆది. 7. 35)

అతి—అత్యంత (ఆది. 7. 58)

అభి—అభ్యుదిత (ఆది. 3. 124); అభీష్ట (ఆది. 3. 82; అర. 2. 317) అభ్యుదయ (స. 1.18)

సమ్—సమంచిత (ఆది. 1. 89); సమర్పణ (ఆది. 2. 40); సముల్ల (ఆది. 4. 39); సమీహిత (ఆది. 4. 127); సమక్షము (ఆది 6. 49); సమర్థత (ఆది. 6. 49) సమృద్ధు (ఆది. 8. 15); సమేతి (ఆది. 8. 256); సముదయ (అర. 2. 282) సమగ్ర (అర. 1.359)

అప—అపేత (ఆది. 4. 20); అపాఙ్గీకృత (అర. 1. 28)

వి—వ్యపగత (ఆది. 1. 149); స. 1. 35); వ్యాపాదిత (ఆది. 8. 117)

నిర్—నిరంతర (ఆది. 1. 72; అర. 4. 65);

ఉత్—ఉదాత్త (ఆది. 1. 10; 8. 53); ఉదగ్ర (ఆది. 7. 118; స. 1. 160; అర. 1. 305, 361)

వీటిలో వ్యంజనమునకే కాని స్వరమునకు ఎక్కడను వడి నన్నయ పాటించలేదు.

సమున్నత (ఆది. 3. 159); నిరర్థక (ఆది. 8. 31); నిరాగ కుండ (స. 1. 184) ఈ మూడింటిలోమాత్రము స్వరమునకే వడి నిలిచియుండుటచేత ఈపాఠములు సరియైనవో కావో చూడవలసి వచ్చినది.

"ఉ. నిగ్రహమేది నన్ను ధరణీవర! కూపము వెల్వరించునా
దుగ్రమయూఖసాక్షిగ సముమన్నతదక్షిణపాణిఁ జేసి"

అని వేమూరివారిప్రతి (1907) లో ఉన్నది. అందులోనే శుద్ధపత్రికలో "ఒప్పు" అనే శీర్షిక్రింద "దుగ్రమయూఖసాక్ష్యముగ నున్నత" అన్నపాఠము కనబరచినారు. ఈపాఠమే తక్కిన ప్రతులలో ఉన్నది. ఈలాగుననే 'నిరర్థక' 'నిరాగసుండ' అనేశబ్దములు గల చోట్ల పాఠభేదము లున్నవో అని చూచినాను గాని, భిన్న పాఠములు నేను చూచిన ప్రతులలో కనబడలేదు. ఇంకా మరికొన్ని ప్రతులు చూస్తేనే కాని నన్నయ ఏమి ఉద్దేశించినాడో చెప్పలేము.

'నిర్' అనే ఉపసర్గతోనున్న శబ్దములు స్వరప్రధానవడికే వాడినట్లు స్పష్టమైతే కావచ్చును. అప్పుడు,—"భారత్యమరాపగౌఘము నిరంతరసంతత" (ఆది. 1. 72) ఈచరణములో నన్నయ అఖండవడి ఉద్దేశించినట్లు స్పష్టము.

4. నిత్యసమాసవిశ్రాంతులు

అనంత (ఆది. 1. 6, 104; 5. 174; 8. 182, 196)

అనన్య (ఆది. 3. 169; 8. 141)

అనిష్టుండు (అర. 1. 132)

అనూన (సభ. 1. 43; 88; అర. 1. 360; 4. 107)

అనేక (ఆది. 3. 160; 5. 17; స. 1. 9; 2. 93)

ఈ నఞ్ సమాసములలో స్వరమునకే కాని వ్యంజనమునకు నన్నయ వడి పాటించలేదు.

నారాయణ (ఆ. 2. 22) విశ్వామిత్ర (ఆది. 4. 35; 7. 94)

సాంబు (అర. 1. 159) ద్వార (ఆది. 6. 302; స. 1. 175)

ఏకాంత (ఆది. 8. 74); సాంగ (ఆది. 4. 167.)

ఈ సమాసములలో వ్యంజనమునకే కాని స్వరమునకు వడి పాటించలేదు. 'నారాయణ' అనే శబ్దముమాత్రము "పాయక పాకశాసనికి" అనేపద్యము (ఆది. 1. 24) లో స్వరమునకు 2 వ చరణములోను, వ్యంజనమునకు 3 వ చరణములోను వడి నిలిచేటట్లు, ఉపయుక్తమైఉన్నది. అయితే, కొన్నిప్రతులలో ఈపద్యమే కనబడలేదు. (అదికనబడ్డప్రతులలో 'దానను' అనుటకు మారుగా 'వానస' వాణస' అనేశబ్దము కనబడుతున్నది) ఈపద్యము నన్నయ రచించినది కాదని కొందరంటున్నారు.

5. నిత్యయతులు

ఎందేని (ఆది. 3.85); తగఁడేని (ఆది. 6.47), శక్తుఁడేని (ఆది. 7.145) ఉండిరేని (సభ. 2.237).— వీటిలో స్వరమునకే కాని వ్యంజమునకు ఎక్కడను వడి పాటించలేదు.

ఉన్నేని (ఆది. 7.141)— దీనికి పాఠభేదము లున్నవి.

అచ్చుప్రతిలో "ఉన్నేనిమోఘముగాదు దిగ్ధరణీరవిందు తెలుంగఁగాక" అని ఉన్నది. గనుక ఈచోట మాత్రము నన్నయ వ్యంజనమునకు వడిపాటించినాడని కొందరు అనుకోవచ్చును; గాని వ్రాతప్రతులలో "ఉన్నేని దిగ్ధరణీందుభాను..."అని ఉండుటచేత ఈ నిత్యయతులలో నన్నయమతమున స్వరము ప్రధానమేగాని వ్యంజనము కాదని ఊహించవచ్చును.

కల్పద్రుమములో ఈశబ్దము లేదు. ఆప్తే సంస్కృతనిఘంటులోను, కిటెల్ కన్నడ నిఘంటులోను "వేతండ" అనే రూపాంతరము కూడా ఇచ్చినారు. ఈనిఘంటులలో 'వితండ' శబ్దము (=ఏనుగు)కూడా ఉన్నది. 'విదండ' శబ్దము ఎక్కడను కనబడలేదు. 'వితండ' శబ్దమునుండి 'వేతండ' శబ్దము వచ్చిఉండునేమో? 'వేతండ' శబ్దమే 'వేదండ' శబ్దముగా మారినదేమో? తెలుగుభాషలో 'వెతకు' 'వెదకు' 'బ్రతుకు' 'బ్రదుకు' అని రూపాంతరము లున్నట్లే సంస్కృతభాషలో సైతము "కుటంగక 'కుడంగక; 'చేటక,' 'చేడక;' 'పారత' 'పారద' 'అన్తిక' 'అన్దిక;' 'కుటప,' 'కుతప,' 'కుడబ' అని రూపాంతరములున్నవిగదా. "ప్రథమ ద్వితీయయోః తృతీయచతుర్థౌ" అని చండునివ్యాకరణము (8.11) లో ఉన్నట్లు వేతండ శబ్దము "వేదండ"ముగా ప్రాకృతములో మారి సంస్కృతభాషలోనికి వచ్చినదేమో? గల్లకటాకాది శబ్దము లెన్నో సంస్కృతము లయినవిగదా.

6. పంచమీవిభక్తి విరామము

ఇందుకు మూడుప్రయోగములు మాత్రమే కనబడినవి. యాజకోత్తములకంటె (ఆది. 2. 223); వారలకంటె (ఆది. 8. 43) ఇంతకంటెను (స. 2. 269) వీటిలో వ్యంజనమునకే కాని స్వరమునకు ఎక్కడా వడి పాటించలేదు.

7-8. కాకుస్వర; ప్లుతవిరామములు

మహిమా (ఆది. 1. 116); ఒకో (ఆది. 3. 169); కావే (ఆది. 4. 242) జన్నే (ఆది. 8. 179); మఱచితే (8. 316); క్షత్రియకులుండవే (అర. 1. 290); కాకుస్వర ప్లుతవిరామములకు లక్ష్యములుగా చూపించదగిన ప్రయోగములు ఇవిమాత్రమే నాకు కనబడినవి. వీటిలో వ్యంజనమునకేకాని స్వరమునకు ఎక్కడా వడి పాటించలేదు. వేమూరివారిప్రతిలో "మాయిద్దఱిలోనం దెవ్వరి వలతు సెప్పుఁమా" (ఆది. 8. 110) అని ఉన్నది; గాని, చాలాప్రతులలో "వలతు సెపుమ ♦ యనవుడు నా" అని ఉన్నది.

వీటినిబట్టి చూడగా, అనంత మొదలయిన నఞ్సమాసముల లోను, ఎందేని మొదలయిన శబ్దములలోను సంధికార్యము స్పష్టముగా ఉండుటచేత స్వరమునకే వడి కూర్పవలెననిన్ని, తక్కినవాటిలో శబ్దములవ్యుత్పత్తి తెలిసిన భాషాపండితులకే కాని సాధారణులకు స్వరము విరుగునన్నజ్ఞాన ముండదు గనుక వ్యంజనమునకే వడి కూర్పవలెననిన్ని నన్నయ ఉద్దేశించినట్లు కనబడుతున్నది.

అప్పకవి మొదలయిన లాక్షణికులు ఉభయవళ్లకు లక్ష్యములుగా పేర్కొన్న శబ్దములలో ఏవి నన్నయ భారతమందు కనబడుతున్నవో వాటిలో ప్రతిశబ్దమున్ను స్వరయతికో, లేక వ్యంజనాక్షరయతికో-ఏదో ఒకదానికేకాని, ఉభయవళ్లకున్ను ఉద్దేశించి నన్నయ ప్రయోగించినట్లు కనబడదు. "పాయక పాకశాసనికి" అనే పద్యము నన్నయరచించినదే అని రుజువయినా, ఈ సిద్ధాంతము నిలబడగలదనియే నానమ్మకము. ఎందుచేతనంటే, "నా|రాయణునట్లు... ధ♦రామరవంశ..." అనేచరణములోనివడి కేవలము స్వరమైత్రి కలదే కాదు; వ్యంజనమైత్రి కలదికూడాను. "నారాయణ" వంటి శబ్దములలో అనగా స్వరము విరుగునన్న జ్ఞానము కేవల భాషాపండితులకే కాని తక్కినవారికి లేని శబ్దములలో, ఆ స్వరము గల వ్యంజనమునకు మైత్రి గల వ్యంజనముకూడా వడిస్థలమందు నిలపడము నన్నయకు ఇష్టము. అంతేకాని, వ్యంజనముతో పనిలేని కేవల స్వరమైత్రి ('నారాయణ' మొదలయిన శబ్దముల విషయములో) నన్నయకు ఇష్టము కానట్లు కనబడుతున్నది. అనగా, "అటుసననీక వి♦శ్వామిత్రుఁ డనియె" (హరిశ్చంద్ర) ఇంవలియతి నన్నయకుఇష్టముకాదు; గాని "సరసి|జాక్షినిజాచి వి♦శ్వామిత్రుఁ డనియె" ఈ విధమున నున్న యతిమాత్రము నన్నయ కిష్టమని నా యభిప్రాయము. ఇందుకు నిదర్శనముగా నన్నయప్రయోగము చూడండి: "సుతుం| డురుతరభీమరూపుఁడు ఘ♦టోత్కచు..." (ఆది. 6. 282)

అంతేకాదు, వ్యంజనముతో పనిలేక, స్వరప్రధానమైనవళ్లలో సైతముvyంజన మైత్రి నన్నయకు ఇష్టమయినట్లు కనబడుతున్నది. ఇందుకు లక్ష్యము లనేకముగా ఉన్నవి; గాని, అన్నీ చూపించుటకు ఇక్కడిస్థలము చాలదు గనుక, ఏవో కొన్నిమాత్రమే చూపిస్తున్నాను:

"శా| ర్వ్యాలంకారు...ఘనుఁ గ♦ర్గ్యాఖ్యుఁ గ" (ఆది. 6. 30)

"పా| లార్పఁగ నేలనావుడు బ♦లాఢ్యుఁడు" (ఆది. 6. 213)

"ఉ| గ్రానలవస్థులై రని ధ♦రామర" (ఆది. 7. 21)

"తరళ| ఈవశీ లోఁ దప్పియున్నె ♦ నధిక ప్రీతిఁ" (స. 1. 257)

"ఇవ్వ| వలుకు సెడి సుచిత్తుఁ ♦ డయ్యెనొక్క" (అర. 1. 208)

పాదాద్యక్షరమునకున్ను విరామస్థలమందున్న అక్షరమునకున్ను ఉచ్చారణలో మైత్రి పూర్తిగా కుదిరినప్పుడే వడినియమము సార్థకమవుతుంది. "ద్విపద. నాకవాసుల నేను ♦ బ్రార్థించినాఁడ| నాకవాసులకృప ♦ నఖిలభాగ్యములు" రెండు చరణములలోను స్వరప్రధానమైన వళ్లే ఉన్నా, రెండవచరణమందు వ్యంజనమైత్రికూడా ఉండుటచేత, శ్రావ్యత ఎక్కువయినది. ఇటువంటివడి నన్నయకు ఇష్టము గాని, మొదటిచరణములోని వడి నన్నయకు అసమ్మతమని నా అభిప్రాయము. ఉభయవళ్ల తలంపు నన్నయకు లేదనే నా నమ్మకము. అఖండవడి సమ్మతించని లాక్షణికులు తెచ్చిపెట్టిన ఉభయవళ్ల ప్రసక్తి అఖండవడి వాడిననన్నయకు అనవసరము.

అఖండవడి*

కవిజనాశ్రయకర్త, సులక్షణసారము రచించిన లింగముగుంట తిమ్మకవి, కవిలోకసంజీవిని రచించిన ముద్దరాజు రామన్న, లక్షణసారసంగ్రహము రచించిన చిత్రకవి పెద్దన, సర్వలక్షణసారసంగ్రహము రచించిన కూచిమంచి తిమ్మకవి, సుకవి మనోరంజనము రచించిన కూచిమంచి వెంకటరాయడు, లక్షణదీపికా కర్త అఖండవడి గ్రాహ్యమని పరిగణించి, దానికి లక్షణము చెప్పినారు. అప్పకవికి మాత్రము ఇష్టముకాకపోవుటచేత, అఖండవడి అగ్రాహ్యమన్న అభిప్రాయము కొందరికి కలిగినది. శ్రీనాథాదిమహాకవులు అఖండవడి తరుచుగా వాడినారు. అచ్చుప్రతులలో పరిష్కర్తలు తమ ఇష్టానిష్టములబట్టి గ్రంథము తారుమారుచేయుటచేత, కనబడకపోయినా, వ్రాతప్రతులలో భారతాదిసద్గ్రంథములందున్ను అఖండవళ్లు కనబడుతున్నవి. అఖండవడి గ్రాహ్యమన్న సిద్ధాంతము ఏర్పడినప్పుడు ఉభయవళ్లు అనవసరముకాక తప్పదు. ఉభయవళ్లకు లాక్షణికులు లక్ష్యములుగా పేర్కొన్న శబ్దములు ఎట్లు నన్నయ తనగ్రంథమందు విరామస్థలములలో వాడినాడో చూచినతర్వాత నన్నయకు అఖండవడి ఇష్టమే అన్న నమ్మకము నాకు తోచినది. ఎందుచేతనంటే, స్వరప్రధానమైన వళ్లలో సైతము వ్యంజనమైత్రి కూర్పవలెననిన్ని, స్వరమునకైనా వ్యంజనమునకైనా వడికూర్పవచ్చునన్న స్థలములలో సైతము చాలాచోట్ల వ్యంజనమునకే వడికూర్పవలెననిన్ని కోరిన నన్నయకు వ్యంజనమైత్రి ప్రధానమైన అఖండవడి ఇష్టముకాకపోవునా?

---

* "తెలుగు" పత్రిక (సం 1. సంచికలు 9.10) లో ఈ విషయమును సవిస్తరముగా చర్చించి నే నొక వ్యాసము వ్రాసితిని.

అచ్చుప్రతులలో నిలిచియున్న అఖండవళ్లు చూడండి:—

1. నలినాక్షి యందొక్క ♦ నాగకన్యక కావు,
పగనశోర్త్యై వానిఁ ♦ బట్టి తిగిచి,
కొని నాగపురమున ♦ కొసరంగఁ జని... (ఆది. 8. 128)

2. యక్షిలాప మేర్పడు ♦ నట్లుండఁగాఁ బల్క,
వేడ్కతో మఱుమాట ♦ వినఁగఁ దివురు
నతిఘనలజ్జావ♦నత యగు నక్కన్య,
పైఁ బడి (ఆది. 3. 37)

ఈ రెండింటిలో ప్రాసయతి కనబడుతున్నది గదా యతి విచార మెందుకని కొందరికి తోచును. పరిష్కర్తలకు అట్లుతోచినది గనుకనే దిద్దక విడిచినారు. ఈ రెండుసీసములున్ను సర్వత్ర యతి నియమము గలవి గనుక, ఇక్కడ నన్నయ ఉద్దేశించినది యతియేకాని ప్రాసయతి కాదు.

3. సిరలు దైవశక్తిఁ ప్రభ ♦ వించినవారను కేమిసందియం
బీ రమణీయకాంతి నుప♦లింపఁగ (ఆది. 5.155)
భావిపురాతనాప్యతన ♦ పార్థివలక్ష్ములు పాండవేయు ల
క్ష్మీవిభవంబుతోడ నుప♦మింపఁగ (స. 2. 114)

ఈరెండింటిలో ఏదో ఒకటి అఖండవడి యని చెప్పకతప్పదు. ఇటువంటిని ఉభయవళ్లకు లక్ష్యముగా లాక్షణికు లెవ్వరును పేర్కొని యుండలేదు. "ఉపలింపు" మొదలయిన క్రియారూపములలోని 'ఇంచుక్' ప్రత్యేకించుట కూడదన్నవాదము నన్నయకు సమ్మతమనియే నాయభిప్రాయము. ఇటువంటి క్రియారూపములు వాడినప్పుడు అతడు వ్యంజనమునకే వడి కూర్చినాడు. చూడండి:— పరిచరించు (ఆది.2. 152) ; అనుగమింపఁగ (అర.2.305) ; బాధించి (ఆది.6.294) ; ప్రార్థించి (ఆది.7.15) గావించె (సభ.1.16); నిర్మించె (స.2.160).

4. పర్వం | బ కడుఁ జేలనఁగ శాంతి♦పర్వము వెలయున్. (ఆది.1.57) పర్వంబు + అ (ఏవార్థకమైనఅకారము) ఇక్కడస్వరము ప్రత్యేకించుట కూడదంటే, ఈ ఉదాహరణము అఖండవడికి లక్ష్యము కాదని చెప్పవలసి ఉంటుంది. కాని, కొంతమంది పెద్దపండితులు ఇటువంటిచోట్ల స్వరము ప్రత్యేకించుట కంగీకరించినట్లు కనబడుతున్నది. అముద్రితగ్రంథచింతామణి సం. VIII. సంచిక. 1. లో మండపాక పార్వతీశ్వరకవిగారు రచించిన మాలికలో "ఏకే మేకయి నట్లు చుక్కసగుప♦ల్కె ముక్కైయై" అని ఉన్నది. అందులోనే "ఇం| తేకాదా మనసోమనాథకవియం♦తేవాసి" అని వ్యంజనమైత్రి గల ప్రయోగముకూడా కనబడుతున్నది.

నన్నయభారతం వ్రాతప్రతులలో కనబడుతూ ఉన్న అఖండ వళ్లు చూడండి:—

1. కొడుకుం ద్రిలోకవిజయుం
బడయుదు నని ఘోరమగు తపం బొనరింపం
గడఁగె సురరాజు నెడ్డ(=వ)లో
వెడఁగొని దీర్ఘాగ్రబుద్ధి ♦ నిష్ఠాత్ముండై. (ఆది.5.120.)

"నిష్ఠాత్ముండై" అనుటకు మారుగా "నేకాంతమునన్" అని అచ్చులో మార్చినారు. "నిష్ఠాత్ముండై" అనియే నన్నయ రచించి ఉండునని దానితర్వాతి వచనములో "ఇట్లతినిష్ఠ నేకపాదస్థితుండయి" అని ఉండుటచేత స్పష్టమవుతున్నది.

2. నీవ కడు నేర్పుకాఁడవు
గావలవదు నీనిఁ గొన్నిగఱచితి మేమున్
నీవిద్య లెల్లఁ జూపుదు
మీవీరులు చూచి మేలు ♦ మేలని పొగడన్. (ఆది.6.33)

అచ్చుప్రతిలో "మే వీరలు" అని దిద్దినారు. ఇక్కడ "చూపుదు మే" అంటే అర్థము సరిపడదు.

3. "నూవె మనంబునఁ దలంచు♦మందుదు నేనున్" (ఆది.5.135) "నూనె......సుందరి యెప్పుడున్" అని ఒకరున్ను, "నూవె...ఁజోల వక యేనున్" అని దిద్దినారు.

4. "నల్లనైతోఁ తెంచునట్టి తనువు" (ఆది.6. 211) అని ఒక వ్రాతప్రతిలో నాకు కనబడినది; గాని, ఇది సర్వత్ర ప్రాసయతినియమముగల సీసముగనుక ఈపాఠము సరియైనదికాదు. మరికొన్ని ప్రతులు చూడగా అచ్చుప్రతిలోని పాఠమే కనిపించినది.

'బోరన' శబ్దము "బోరు + అన" అని విడదీయుటకు అవకాశమున్నదేమో విమర్శించవలెను. 'బోరు' అనుకరణపదముగదా? ఇందు స్వరము విడదీయుటకు అవకాశమున్నదంటే, "బో|రనఁ గీర్తించిరి సంతతస్తుతి పదా♦రావంబు"లో అఖండవడి ఉన్నదని చెప్పవలెను. ఇట్లే మరిమూడుచోట్ల 'బోరన' శబ్దము విరామస్థలమందు నన్నయ్య వ్యంజనమునకే వడి నిల్పి ప్రయోగించినాడు.

(చూ. ఆది. 4. 190; అర. 1. 287; 2. 29.)

యతికి సంబంధించినవి శేషములు మరికొన్ని గలవు.

"పొలుపడి నిల్చులాఁతివా ప్రాసమునకు
జాతివాకు సవర్ణమై శంక లేక
యతికిఁ బంచమవర్గాద్య మగుటఁజేసి
చెల్లదు వకారమునకు లక్ష్మీభుజంగ" అప్ప. 2. 249

"లాఁతిజాతికి వడికి నిల్పఁదగదనుచు
సూత్రమునఁ జెప్ప లేదని చూడవలదు
నన్నయార్యుఁడు పంచమామ్నాయమునను
నిలుపులక్ష్యంబులకు మాఱు వలుక వశమె." అప్ప. 2. 251

దీనినిబట్టి చూడగా జాతివా లాతివాలకు వడి నిల్పరాదనిన్ని నన్నయ అట్లు నిల్పలేదనిన్ని అప్పకవియభిప్రాయ మయినట్లు కనబడుతున్నది. నిల్పలేదని చెప్పినదానికి లక్ష్యము లెట్లు చూపించుటకు సాహసించినాడో తెలియకున్నది. పైని ఉదాహరించిన పద్యముల తర్వాత "భూనుతకీర్తి బ్రాహ్మణుఁడు ♦ పుట్టుఁడు" అనే పద్యము ఆదిపర్వమునుండి (1. 157) ఎత్తి, తన లక్షణమునకు లక్ష్యమైనట్లు కనబరచినాడు. "జాతివాలాతివాలకు" నన్నయ వడి నిల్పలేదని చెప్పినవాడు "భూ" లాతి "పు" లకు వడిగలపద్యము ఉదా

హరించిన నేమిప్రయోజనము? ఇంతకూ జాతిలాతివాలకు వడినిల్పిన పద్యము నన్నయభారతమందు లేకపోలేదు.

సీ॥పా॥ "వేణి సరస్వతి ♦ నన్న ధైర్యాంగవతి... (స. 1. 71) భారతమందు గసడదవాదేశము నిల్కడైనపట్లే కనబడుతున్నది.

తిక్కనప్రయోగములు

1. ఒం | డుగడ (విరా. 1. 130); 2. ఒం | టిదయగు (విరా. 1. 103); 3. శ్రీ వారింపఁగ (ఉద్యో. 1. 143)

ఎఱ్ఱాప్రెగడప్రయోగము

ఉ | ర్వి సలింపఁగ (సారి. ఉ. పు. 259)] నన్నయభాగవతములో ప్రాసస్థలమందుమాత్రము ఈ ఆదేశమునకు లక్ష్యములు కనబడలేదు.

వసలకు మైత్రి లేదన్న అభిప్రాయముతో కొందరు పరిష్కర్తలు "మహీ|వల్లభ తత్కుకాగము నెపంబున..."అని (ఆది.1.125) ఉంటే, "నెపంబున" అనేశబ్దము "నెవంబున" అని మార్చి అచ్చు వేయించినారు. "నెవంబున" అనేశబ్దముయొక్క సాధుత్వమునిల బెట్టుటకు ఈపద్యమే ప్రమాణముగా చూపిస్తున్నారు. 'నెపము'అనేశబ్దము అందరికీ తెలిసినదే "ద్రుపదతనూజం" అనే పద్యములో (సభా.2.222) నాల్గవచరణము "నెపమునఁ బరిభూతయయ్యె ♦ నిష్కారుణులచేఁ" అని ఉన్నది. "వీరుఁడగు నరుని యేయున, పారశరావలులనడుమ ♦ వారింపంగా" (ఆది.7.197) ఇక్కడ దిద్ది మార్చివేయలేదు.

ఉభయనల్లు ఉండవలసినదని వాదించేవారు పంచమీవిభక్తి విరామములోపాటు చతుర్థీవిభక్తి విరామముకూడా చేర్చుకోవలసి ఉంటుంది. నన్నయభారతమందు ఈవిభక్తిప్రత్యయము విరామస్థలమందు ఒక్కచోటనే ఉన్నది. "అనఘ మామామకకుని నా♦కైకడంగి" (స.2. 174).

"కృతవీర్యఘనమెల్లఁ ♦ గ్లప్తిసేసి" (ఆది.7. 132) ఋకార ఇకారములకు మైత్రి కలదని లాక్షణికులు చెప్పలేదు. దీనినిబట్టి లక్షణము చేయవలసి ఉన్నది.

ప్రాస

నన్నయభారతమందు అప్పకవి మొదలయిన లాక్షణికులు చెప్పినప్రాసభేదములు కొన్నిమాత్రమే కనబడుతున్నవి. అవి ఏవంటే,

1. ఖండాఖండప్రాసములు

1. వీకఁ బఱతెంచి...(ఆది. 8. 200)

2. ఆపన్నగముఖ్యులఁ డన, వీఁపున (ఆది. 2. 42)

అప్పకవి వీటిని ఉదాహరించినాడు. ఇవేకాక, ఆదిపర్వమునందు అని "మత్త. తీఁగయుర్యోల" అనేపద్యముకూడా ఉదాహరించినాడు; గాని, ఈపద్యము నన్నయభారతమందు నాకెక్కడా కనబడలేదు.

2. సంయుతాసంయుతప్రాసము

రేఫల్లిప్తమునకు—"ఉ. క్షత్రియవంశులై..."(ఆది. 2. 178)

3. ఉభయప్రాసము

1. దుర్నిమిత్తముల్ పుట్టిన ♦ నిర్ణయించి (అ. 1. 49)

2. కనకగిరిం......| త్రిణయన (అర. 4. 38)

4. ప్రాసమైత్రిప్రాసము

1. ఇమ్ముగ సర్వలోక...వం | ద్యంబరము...(ఆది.1. 76)

ఈపద్యమునే కూచిమంచి తిమ్మకవి తన సర్వలక్షణసారసంగ్రహమందు ఈ ప్రాసభేదమునకు లక్ష్యముగా చెప్పినాడు. కొన్ని వ్రాతప్రతులలో "ఇంమ్ముగ" అనే ఉన్నది. అచ్చుప్రతులలో ఇమ్ముగ అని మార్చినారు.

2. ఉ. "అమ్మునియాజ్ఞ...నుగ్రతం|బమ్మున...(ఆది. 4. 87)

3. ఉ. "సంబినశోక భాగము...|యంబుధి...(ఆది. 7.119;8.85

'పంబిన, పమ్మిన' అని రూపాంతరము లున్నవనుటకు ఇటువంటిపద్యములే ఆధారముగుటచేత వాస్తవమేదో తెలియదు. 'ంబ,మ్మ' వీటిని ప్రాసాక్షరములుగా ఒకపద్యములో నిలపకూడదన్న వాదమువల్ల వచ్చినరూపాంతరములు కావా?

5. స్వవర్గజప్రాసము

డఢలకు "శా. ఏడక్షోహిణు... | రూఢిం... (ఆది. 1. 69)

దధలకు "ఉ. కాదన...సం | బోధన...(ఆది. 2. 200)

6. ఋప్రాసము

1. గారవమున నిచ్చి ♦ యాఋషితోడ...(ఆది. 7. 86)

2. ఆఋషి... | చీరలు (అర. 3. 104)

7. అభేదప్రాసము

"ప్రల్లద మేది...1 త్రెళ్లుచు...(స. 2. 69)

'ండ, ంద'లకు ప్రాసము అప్రశస్తమని అప్పకవి చెప్పినాడు. కాని సభాపర్వమందలి పద్యము (2. 111) ఒకవ్రాతప్రతిలోను, అహోబలపండితీయములోను ఎట్లున్నదో చూడండి:—

"ఉ. మండితసూర్యరశ్మి...(గట|

స్యందిసుగంధి......" మరికొన్ని వ్రాతప్రతులు చూచి ఈ పాఠములయొక్క సాధుత్వము నిర్ణయించవలసి ఉన్నది.

కొన్ని ఇతరవిషయములు

అద్రువ (ఆ.2.70; 5.128; స.1.209; అర.1.162; 4.78) సగణముగా ప్రయుక్తమై ఉన్నది. ఈవిధముగానే 'ఎడ్డ' రెండులఘువులుగా వ్రాతప్రతులలో కనబడుతున్నది. చూ. ఆది. 5. 120. "ఎడ్డలో" (సగణం) అయితే, "ఏ నొకపాపభావమున ♦ నెడ్డ దలంపక..." (అర.2.214) అనికూడా కలదు. విద్రుచె, చిద్రుపలు, ఎద్రిచి మొదలయినవి ఇటువంటివే. "మొగినతేలుమొగిచి ♦ ద్రొక్కీరంత" (అర.2.102) ఇందు 'మొగిచి' అనుటకు మారుగా 'మొగిడ్చి' అని వ్రాతప్రతులలో ఉన్నది. 'అద్రువ' వలెనే 'మొగిడ్చి' నగణము.

ఇదివరకు అచ్చుపడ్డభారతప్రతులలో ఒకటయినా విర్దుష్టమైనది కనబడలేదు. సరియైనవ్రాతప్రతులతోడ్పాటు లేకపోవుటచేతనూ, వరి

పరిష్కర్తలు తమ ఇష్టానిష్టములనుబట్టి మూలమునకు విరుద్ధముగా వ్రాత ప్రతులలోనిపాఠములు దిద్ది అచ్చువేయించుటచేతనూ, ఇప్పుడు అచ్చు పడ్డప్రతులలో అపపాఠములు అనేకముగా కనబడుతున్నవి. లేఖక ప్రమాదములవల్ల గలిగినకీడుకంటె పరిష్కర్తలు అయుక్తముగా చేసినదిద్దుపాట్లవల్ల కలిగినకీడు ఎక్కువగా ఉన్నది. కవి ఉద్దేశించిన దేదో తెలియదు. కొన్నిచోట్ల ఈ అపపాఠములు చూచి మోసపోయి నన్నయమతమునకు విరుద్ధముగా లక్షణముచెప్పడముకూడా సంభవిస్తూ ఉన్నది. స్పష్టముగా కనబడుతూ ఉన్న లేఖకప్రమాదములు మాత్రము సవరించి పాఠభేదములన్నీ చూపిస్తూ భారతమయినా యథామూలముగా అచ్చువేయిస్తేనే కాని, ప్రాచీనభాషాలక్షణము, ప్రాచీనఛందోలక్షణము పూర్తిగా తెలుసుకోలేము. ఇప్పుడు నేను వ్రాసిన విషయములు మూడు అచ్చుపడ్డ ప్రతులు, ఆరువ్రాతప్రతులు మాత్రమే చూచి వ్రాసినాను. ఇంకా మరికొన్నిప్రతులు చూచినయెడల నా యభిప్రాయములు నేను మార్చుకోవలసివచ్చునేమో! చూచినప్రతులయినా సరిగా చూడక పోవుటచేత నేను కొన్నిచోట్ల పొరపాటుపడి ఉండవచ్చును. వాస్తవమేదో తెలుసుకోవలెనన్నకోరికేకాని నేను చేసిన సిద్ధాంతమే నిలబెట్టుకోవలెనన్న దురభిమానము కలవాడను కాను గనుక, నాపరిశీలనలో లోపములున్నయెడల వాటిని కనుగొన్నవారు వెంటనే నాకు తెలియజేయవలసినదని వినయపూర్వకముగా వేడుకొంటున్నాను.

ఈశ్వరప్రార్థనము

గోదావరి సత్యనారాయణ, బి. ఎ.

శ్రీ సంధిల్లగ భారతీయులకు నక్షీణోరుసౌభాగ్యముల్
వాసిం జెందగ సంపదావళుల దుర్వారంబుగా నిచ్చి యు
ద్భాసిల్లంగ ననుగ్రహించి రుధిగోద్ధారిన్ వసన్ లోకసం
త్రాసంబుల్ దొలఁగింపవయ్య పరమాత్మా! భక్తసంరక్షకా!

మ. అతివర్షంబున కొన్నిదేశముల వర్షాభావతన్ గొన్నిటన్
క్షితిసస్యంబులు నాశమయ్యె కఱవుల్ నిత్యంబు దేశస్థులన్
వెతలంబెట్టఁగసాగె తీవ్రగతులన్ వేధించె భూకంపముల్
గతసంవత్సరమందు నీదుపయ తగ్గన్ భక్తసంరక్షకా! ౨

శా. పాపంబుల్ భువి సల్పుచుందురని భావంబందు మర్త్యాళిపై
కోపం బూనుట న్యాయమా శిశువుపై గ్రోధించునే మాత నీ
రూపంబెవ్వరు చూడఁగల్గుదురు చిద్రూపాత్మకా! దేవ! నీ
ప్రాపుంజూచియెకాద నిల్చెదము దేవా! భక్తసంరక్షకా!

మ. కఱవుల్ వానలు కాటకంబులును భూకంపంబులున్ జావులున్
వెఱపుం బుట్టఁగఁజేసి భూజనుల నీవిశ్వప్రభావోన్నతిన్
నిరతంబుల్ స్తుతియింపఁజేయు గరము న్నీమాయ లెవ్వారికిన్
బరికింపంగఁ దరంబుగాదు పరమాత్మా! భక్తసంరక్షకా! ౪

శా. యోగాభ్యాసగరిష్ఠులౌ మునులకు న్యోచింప దుస్సాధ్యమై
బాగై కన్నులఁ జూడరాని దయి సద్వాగింద్రియాతీతమై
రాగారణ్యము గాల్ప దావ మగుచున్ రాజిల్లు నీరూపమున్
వేగం బిప్పుడు చూప నిండుదయ రావే భక్తసంరక్షకా!

మ. రవిచంద్రాదుల సృష్టిచేసి జగముల్ రక్షించి నిశ్శంకతో
పవలుం రేయియుగల్గునట్లు విధు లేర్పాటింతగాఁజేసి యి
బ్భువనాతీతుఁడవై సమస్తమును సమ్మోదంబుతోఁ గాచి పే
రవనీభారము దాల్చుచుందువు రమేశా! భక్తసంరక్షకా! ౬

శా. ఆపద్వేళల భీతి దోఁప నెద ధైర్యంబంతయున్ దూలఁగా
బాపాత్ముండను పాహిపాహియని నిన్ భావంబులో నెంచినన్
తాపం బార్పఁగవచ్చి ప్రోతు వహహా తథ్యంబుగా దీనర
క్షాపారీణుఁడవయ్య! నీవు జగదీశా! భక్తసంరక్షకా!

మ. ధరలో మే లిది చెడ్డ యంచు ప్రజ సిద్ధాంతంబు లెన్నెన్నియో
సరగన్ జేయుదు రింద్రు సంతతము ప్రాస్వద్దృష్టులన్ జూచి నీ
యురుదృష్టిన్ సకలంబు లోకహితమై యొప్పారు నీసేవకుల్
చరితార్థుల్ గద భూమిపైని భువనేశా! భక్తసంరక్షకా! ౮

శా. భోగంబు ల్వెనుమాయ లంచు మది సంపూర్ణంబుగా నమ్మి స
ద్యోగాభ్యాసము సల్పి నిన్నుఁ గన నుద్యోగింత్రు పుణ్యాత్మకుల్
భోగాయత్తమనస్కు లెన్నడును నిన్ బూజింపగానేర రో
యోగీంద్రేశ్వర! భ్రాంతచిత్తములతో నోభక్తసంరక్షకా! ౯

మ. ధనసందోహము వస్తువాహనములున్ దారాసుపుత్రాదులున్
మన సింపారఁగఁ గల్గెనంచు భువిలో మత్తిల్లి దర్పంబునన్
నిను ధ్యానింపక గ్రుడ్డియై బధిరుఁడై నిత్యంబు స్వార్థార్థియై
దనివింకెందును మూఢుఁ డెట్లు జనవంద్యా! భక్తసంరక్షకా!

వృక్షములు, మనుష్యులు

పార్నంది సత్యనారాయణమూర్తిగారు

మనుష్యులవలెనే, వృక్షములుకూడ, నాహారమును స్వీకరించి, రూపపరిమాణములందు మార్పులనొంది సంతానాభివృద్ధిని జేయుచున్నవి.

మనుష్యులు తమకు గావలసిన వస్తుసంపాదనకు సంచారమును జేయుచున్నారు. వృక్షములు, చలింపకయే యాహారసంపాదన జేయునట్లు భగవంతు డనుగ్రహించియున్నాడు.

వృక్షములను మనుష్యులతో పోల్చునపుడు, వానియంగములకును, మనుష్యాంగములకును, గల సమానత్వమునుగూర్చి, తెలిసికొనుటకు ప్రయత్నింపవలెను. ఇంతవఱకు కట్టి ప్రయత్నములనుగూర్చి ప్రకటింపనందున నేనందులకు పూనుకొంటిని. ఇందెంతవఱకు కృతకృత్యుడ నైతినో పాఠకులే నిశ్చయింపగలరు.

అంగనిర్మాణము

1. చర్మము=పట్ట, మనకు చర్మమువలెనే వృక్షకోటికి పట్ట యుపయోగించుచున్నది.

2. కండరములు = కాష్ఠనాళపుంజము, (బెండు పదార్థము) మనలో కండరమువలె వృక్షములం దివి యుపయోగించును.

3. నాడులు = కాష్ఠనాళపుంజములందలి వర్థకావ 8 (ఇది కణమునకు పైభాగమున గలదు) మనలో నాడీమండలము చేయుపనిని వృక్షములం దిది చేయును.

4. అస్థిపంజరము=కాష్ఠభాగము (చేవ), మనకు వెముక లెట్లుపయోగపడుచున్నవో యటులె వృక్షములందు చేవ యుపయోగపడుచున్నది.

5. గుండెకాయ=ఆకుభాగము, శరీరపోషణకు గావలసిన రక్తమును హృదయము శరీరమంతటికిని బంపునటులె, ఆకులు వృక్షపోషక రసమును వృక్షభాగమంతటికిని బంపుచుండును.

6. నెత్తురుగొట్టములు= కణములు. మనలో ధమనులు, సిరలు, కేశనాళికలు, రక్తమును తీసికొనిపోవునటులు వృక్షములలో వేళ్లనుండి వచ్చినయాహారము సిద్ధాహారముగా మాఱుటకు నాకులలోనికి తీసికొనిపోవుటకును, ఆకులలో తయారైన పోషకరసమును ఆయా భాగములలోనికి కిచ్చుటకును, కణములను గొట్టములు గలవు.

7. రక్తము=పోషకరసము, మనశరీరమునందు రక్త మున్నట్లు వృక్షములందు పోషకరసముండి మనలో రక్తముచేయుపనిని చేయును.

8. ఆహారము=వేళ్లనుండివచ్చునాహారము, మనకువలెనే వృక్షములకుకూడ ఘన, ద్రవపదార్థము లవసరము. ఆపదార్థములను వేళ్లు సంపాదించును.

9. ధాన్యకొట్టములు = కాండము, సంవత్సరమందు వేరువేరు ఋతువులలో పండుధాన్యాదులను మనము సంగ్రహించుకొని యవి పండనికాలమందైనను మనయవసరముకొలది వానినుపయోగించుకొను విధమున వృక్షకోటి యాకులలో తయారై వచ్చిన యాహారము యొక్కువైన దానిని కాండమం దుంచుకొని యాకులు రాలిపోయి యాహారము తయారుకాని సమయమున సంగ్రహించుకొనిన యాహారమును యుపయోగించుకొనుచుండును.

10. చేతులు=వేళ్లు, మన మాహారము సంపాదించుకొనుటకు చేతుల నెట్లుపయోగించుచున్నామో యటులే వృక్షముల వేళ్లు ఆహారసంపాదనకొఱ కుపయోగించుచున్నవి.

11. గోళ్లు = మూలరక్షణములు, మనకు గోళ్లెట్లుపయోగించుచున్నవో యటులే, వృక్షములయొక్క వేళ్లకొనలయందు గల మూలరక్షణము లుపయోగపడుచున్నవి. అవి యరిగిపోయిన మరల పుట్టుచుండును.

12. కాళ్లు=వేళ్లు, సంచరించుటకు మనకు కాళ్లెట్లుపయోగపడుచున్నవో యటులనే వృక్షములవేళ్లు కొంతదూరమువఱకు నాలుగు దిశలకు వ్యాపించి యాహారము సంపాదించుటకును, వృక్షభాగములను భరించుటకును నుపయోగించును.

13. జీర్ణాశయము=ఆకుభాగము, మనము తీసికొనిన యాహారము ఆహారనాళముద్వారా జీర్ణాశయములోనికిపోయి కొన్ని రసములసహాయమున జీర్ణమై రక్తముగామాఱి, శరీరపోషణ కుపయోగించు విధముననే వేళ్లనుండి వచ్చునాహారము గొట్టములద్వారా ఆకులలోనికి పోయి జీర్ణసాధనరసములవంటి, సూర్యకిరణవాయుసహాయమున, పోషకరసముగా తయారై వృక్షపోషణ కుపయోగించుచున్నది.

14. నోరు=ఆకులు, వేళ్లు, మనకు నోరుపయోగించునట్లు, వృక్షములకు ఆకులు, వేళ్లు, నుపయోగించుచున్నది.

15. శ్వాసకోశములు=ఆకులు, వేళ్లు, మనశ్వాసకోశము లెట్లు వాయువును గ్రహించి రక్తమును శుద్ధిపఱచుచున్నవో యటులే వృక్షములందలియాకులు వాయువును గ్రహించి పోషకరసమును తయారుచేయుచున్నవి. వేళ్లుకూడ వాయువును పీల్చుకొనును.

16. ముక్కురంధ్రములు=ఆకులలోని రంధ్రములు (స్టోమేటా) మన ముక్కురంధ్రములు ఉచ్ఛ్వాస, నిశ్వాసములు జరిగించునటు లాకులలోని రంధ్రములు గాలిని పీల్చుట ప్రాణవాయువును విడుచుట జరిగించుచున్నవి.

17. చర్మమందలి సూక్ష్మరంధ్రములు=కాండమునందలి రంధ్రములు, మనచర్మమునందువలెనే వృక్షములకు కాండముపై రంధ్రములు గలవు. అవి గాలిని పీల్చుటకు మాత్రము కొంతవఱ కుపయోగపడుచున్నవి. నీటినిగూడ విడుచును.

18. బాహ్యావయవములు=ఆకులు, చర్మము, శ్వాసకోశములు, ప్రేగులు, మూత్రపిండములు మనలో బాహ్యావయవములలో ముఖ్యముగా గణింపబడుచున్నవి. వృక్షములలో నీయవయవము లన్నియును జేయుపనుల నాకులు, కాండము జేయుచున్నవి. (గాలివిడుచుట, నీటిని వదలుట)

19. టిస్యూలు=కణములు, మనశరీరమందలి వేఱువేఱు భాగములందు నేకవిధము లగు టిస్యూలు (అణువులు) చేరియున్నట్లే వృక్షములందుకూడ కొన్నివిధములగు కణములు గలవు.

20 ఇంద్రియములు=మనకువలెనే వృక్షములకుకూడ, నిద్ర, సుఖము, భయము, బాధ మొదలగు నింద్రియజ్ఞానము గల దని పరిశీలించి ఒకపండితవర్యుడు పత్రికలలో ప్రచురించెను. దిరిసెన, సీమఖర్జూరము మొదలగు వృక్షములయాకులు రాత్రులయందు ముడుచుకొని నిద్రించుచున్నట్లుండును. కొన్నిచెట్ల యాకులపై చేయివేసిన భయపడునట్లు ముడుచుకొనిపోవును. మనుష్యునిశరీరమునం దనేకము లగు నవయవములు చేయుపనులను వృక్షములయందు ఆకులే చేయవలసియున్నందున భగవంతు డొక్కొక్కవృక్షమునందు వేలకొలదియాకులను ప్రసాదించియున్నాడు. అట్లు ఎక్కువగా నాకు లుండనియెడల నిన్నిపనులు ఒకటిరెండాకులు చేయుట కష్టము గదా?

ఇంతవఱకు మనుష్యునియొక్క యవయవములకును వృక్షాంగములకును గల సమానత్వమునుగూర్చి తెలిసికొనినారము. ఇటుపై సంతానాభివృద్ధినిగూర్చి మనుష్యులతో నెంతవరకు పోల్పవచ్చునో తెలిసికొందము. ప్రారంభశరీరశాస్త్రము మాత్రమే తెలిసికొనినవారు దీనిని గ్రహించుటకు అవకాశ ముండదు. కనుక గర్భోత్పత్తినిగూర్చి తెలిసికొని పిమ్మట దీనిని జూడ ప్రార్థితులు.

సంతానవిషయములో సమానత్వము

1. అవయవసౌష్ఠవము= పుష్పదళములు, సువాసన, స్త్రీపురుషులకు గలుగు సంపర్కసందర్భమున పురుషులమనస్సు నాకర్షించునది స్త్రీగదా! అట్లాకర్షించుటకు స్త్రీయొక్కసౌందర్య మెట్టులు కారణమగుచున్నదో యావిధముగనే పుష్పదళములు శోభాయమానమై సువాసనగలిగి సంపర్కకారణములగు కీటకాదుల నాకర్షించుచున్నవి.

2. పురుషాంగము=కేసరములు, ఇవి గర్భోత్పత్తికి హేతువులగు సూక్ష్మబీజములను (పుప్పొడిని) తమయం దుంచుకొని యవసరసమయమున తిత్తులనుండి బయటకు వచ్చునట్లు చేయును.

3. స్త్రీయంగము =కీలము, (అండాశయము) గర్భాశయముందలి యండములు గర్భధారణకు తగుయోగ్యత నొందుసమయముల దీని యగ్రముందలి దిమ్మెనుండి యొకవిధమయిన జిగటపదార్థము (రజస్సు) స్రవింప కీటకాదులచే తీసికొనిరాబడిన పుప్పొడి దానియందంటుకొని నాళముగుండా గర్భాశయములోనికి పోవును.

4. గర్భకోశము=అండకోశము—ఇందులో అండములు గలవు. ఆయండములలో స్థూలబీజము లుండును. మనుష్యులలో మాసమున కొకయండము గర్భకోశమునకు పై నిరుపార్శ్వములందు గల బీజములనుండి రజోరక్తముద్వారా వెలువడి (అరుదుగా రెండింటినుండి రెండండములు వెలువడుట గలదు. అప్పుడే కవలపిల్లలు గలుగుదురు) సంపర్కసందర్భమున సూక్ష్మబీజసంపర్కముచే పిండముగా మాఱును. పుష్పములం దట్టియండములు కొన్ని గర్భకోశమునందుండి సూక్ష్మబీజ (పుప్పొడి) సంపర్కము తమయందలి స్థూలబీజములకు కలుగగానే యంకురములుగ (విత్తనములు) మాఱును.

5. పిండము, అంకురము, మనుష్యులలో పురుషసంబంధమగు సూక్ష్మబీజము. ఋతుసమయమున వెలువడి మార్గమందుండిన యండమందు సూక్ష్మరంధ్రములగుండా ప్రవేశించి స్థూలబీజముతో జేరి పిండముగా మాఱునట్టులు పుష్పములో సూక్ష్మబీజములు (పుప్పొడి) కీలమందలి గొట్టముద్వారా అండాశయములో ప్రవేశించి, అందులోనుండు నండమునందలి సూక్ష్మమార్గమున ప్రవేశించి, అందుండు స్థూలబీజములో జేరి, యంకురముగా మాఱును. మనుష్యులలో సాధారణముగా నొక్కసంతానమే కలుగుచుండగా వృక్షములం దిన్నిబీజములు కలుగుటకు కారణ మేమని సందేహమును పొందనలదు. సాధారణముగా మనుష్యులు, కొన్ని జంతువులు, పక్షులు తమ యాహారముకొఱకు వృక్షములం దాధారపడునట్లు చేసిన భగవంతు డట్లధికసంతానమును వృక్షముల కీయకుండిన నెట్లగును?

6. పిండవృద్ధి = అంకురవృద్ధి, మనుష్యులలో గర్భమందలి పిండము నాభిమార్గమున తల్లి తీసికొనిన యాహారమును స్వీకరించి క్రమాభివృద్ధి నొంది జన్మించువిధమున నండాశయమందలియంకురము తల్లితో సమానమగు వృక్షములోని పోషకరసమును పువ్వుయొక్క తొడిమనుండి బీజబంధకతంతువులద్వారా స్వీకరించి యభివృద్ధి నొంది కాయనుండి వేడిమి మొదలగువానిచే విడఁబడి భూమిపై బడును. (కాయలు పండి రాలునంతవఱకు మనము వాని నుంచక తీసివేయుచున్నాము.)

7. స్తనములు=అంకురదళములు, అంకురచ్ఛదనము, జన్మించిన శిశువును పోషించుటకు స్తనములను భగవంతుడు కలిగించినట్లే వృక్షములం దంకురపోషణకు నంకురదళములను నంకురచ్ఛదనమును కలిగించియున్నాడు.

8. స్తన్యము=పప్పుపదార్థము, పిండిపదార్థము, శిశువు జన్మించుసరికి స్త్రీలలో స్తన్యము కలిగించి కొంతకాల మాశిశువును తల్లిచే పోషింపబడునట్లు చేసినదేవుడు వృక్షములలో మొలక యాహారమును సంపాదించుకొనునంతవఱకు నంకురదళములలోను నంకురచ్ఛదములోను, నొకవిధమైనపప్పు, పిండిపదార్థములను కలిగించి యంకురము పోషింపబడునట్టులు చేసియున్నాడు,

సంతానము కలుగకుండుట

స్త్రీ, పురుషుల లక్షణములు, పరస్పరాకర్షణ లేకుండిన, సన్నిహితసంబంధము లయినను, ఉభయులలో నొకరు రోగయుక్తులై సంతానబీజములు చెడినవారై యుండినను, ఉద్దేశపూర్వకముగా నాబీజములను చెడగొట్టుకొనినను, గర్భస్రావకారణములను కలిగి యుండినను, సంతానము కలుగదు. ఆవిధముగానే పుష్పములయందు నాత్మసంపర్కముచేతను స్త్రీయంగమందు కీలము లేకుండుటచేతను చీమలు మొదలగువానిచే నాయంగము కొఱికివేయబడినను, పురుష పట్టి చెడగొట్టబడినను, పుష్పము కాయగా మాఱకుండును.

సత్సంతానము

మనుష్యులు జ్ఞానముగలవారగుటచే సత్సంతానము నొందుటకు తగు నంశములను తెలిసికొని యాప్రకారముగా ప్రవర్తించుచు యోగ్య సంతాన మొందగలరు. ఆవిధముగ ప్రవర్తించుటకు తగునట్లు మన శ్రేయఃకాములగుమనపూర్వు లనుభవపూర్వకముగ కొన్నిగ్రంథములను వ్రాసి మనము వానిని తప్పక యనుసరించుటకు గాను వానిని ధర్మములుగా జెప్పి యతిక్రమించినవారు కులమూరు లగుదురనియు నరకగాము లగుదురనియు శాసించియున్నారు.

వధూవరు లొకేవిధ మగురక్తము కలవారైనయెడల నట్టివారికి సంతానమే కలుగదనియు, కలిగినను, (కొంతభేదము గలవారికి) శిశువు లాయుర్వృద్ధిబలాదులను కలిగి యుండ రనియు, వారిచే చెప్పబడినశాస్త్రములు మనకు బోధించుచున్నవి.

ఆకారణముచేతనే సంబంధములను జేయునపుడు పితృమాతృపక్షముల కొన్నితరములవఱకు యోచించి చేయుచుందురు. వృక్షములిట్టియంశములను దెలిసికొని ప్రవర్తించుటకు వీలులేకుండుటచేతను భగవంతు డొక పుష్పమునందుండు స్త్రీపురుషాంగము లేకకాలమున పక్వము గాకుండునట్లును కేసరములకంటె కీలము పొడవుగా పెరిగి యుండునట్లును (ఆత్మసంపర్కము కాకుండునట్లును వేఱువేఱు పుష్పములందలి స్థూలసూక్ష్మబీజములకు సంబంధము కీటకాదులచే కలుగునట్లు పరసంపర్కము) జేసియున్నాడు.

మనలో కొందఱు బుద్ధివిశేషముగలవారమని గర్వించి పూర్వులు విధించిననియమముల నతిక్రమించి మేనమామకుమార్తెలను, మేనత్తకూతుండ్రను, యక్కచెల్లెండ్రపిల్లలను, పినతండ్రి, పెదతండ్రిబిడ్డలను (మహమ్మదీయులలో నీయాచారముగలదు) వివాహ మొనర్చుచున్నారు. మఱియు పరిపూర్ణతనొందని యవయవములు గలపిల్లలకు గర్భాధానము నేర్పఱచుచున్నారు.

అట్టిస్త్రీపురుషులకు రక్త మొక్కవిధమైనదగుటచే పరస్పరాకర్షణశక్తిలేనివారై యుందురు. కాబట్టి వారలు దాంపత్యసుఖమును గాని సంతానమును గాని పొందక విచారించుచుందురు. సంతాన మొందినను సత్సంతానము గానందున కొందఱు దుఃఖించుచుందురు. ప్రసవసమయమున కొందఱు మృత్యువువాత పడుచుందురు.

ఈ విషయములో మనుష్యులకంటె వృక్షకోటియే భగవదాజ్ఞ ననుసరించి సత్సంతానము నొందుచున్నదని చెప్పవచ్చును.

వలసపోవుట

మనుష్యులలో కుటుంబము అభివృద్ధినొందినకొలది జీవనోపాధి కొఱకు వేఱువేఱు స్థలములకు బోయి ప్రత్యేకముగా నుండునటులు వృక్షకోటికూడ తమసంతానము తమదగ్గఱనే యున్నయెడల జీవనోపాధి కవకాశముగా నుండదని విత్తనములను వ్యాపింపజేయుచున్నవి. ఇట్టివ్యాప్తి మనుష్యులు, జంతువులు, పక్షులవలనను, వాయువుచేతను, నీటిప్రవాహసహాయమున జరుగుచుండును.

ముగింపు

వృక్షకోటియందుగల ఈవిచిత్రసృష్టివిధానమును దెలిసికొని పరమేశ్వరలీలావిలాసమును వేనోళ్ల శ్లాఘించి సాధ్యమగునంతవఱకు వృక్షకోటికి హానిచేయకుందురని పాఠకులను హెచ్చరించుచు విరమించుచున్నాడను.

పరిశీలనచే అధికాంశముల నెఱిగించువారికి కృతజ్ఞుడ నయ్యెదను.

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

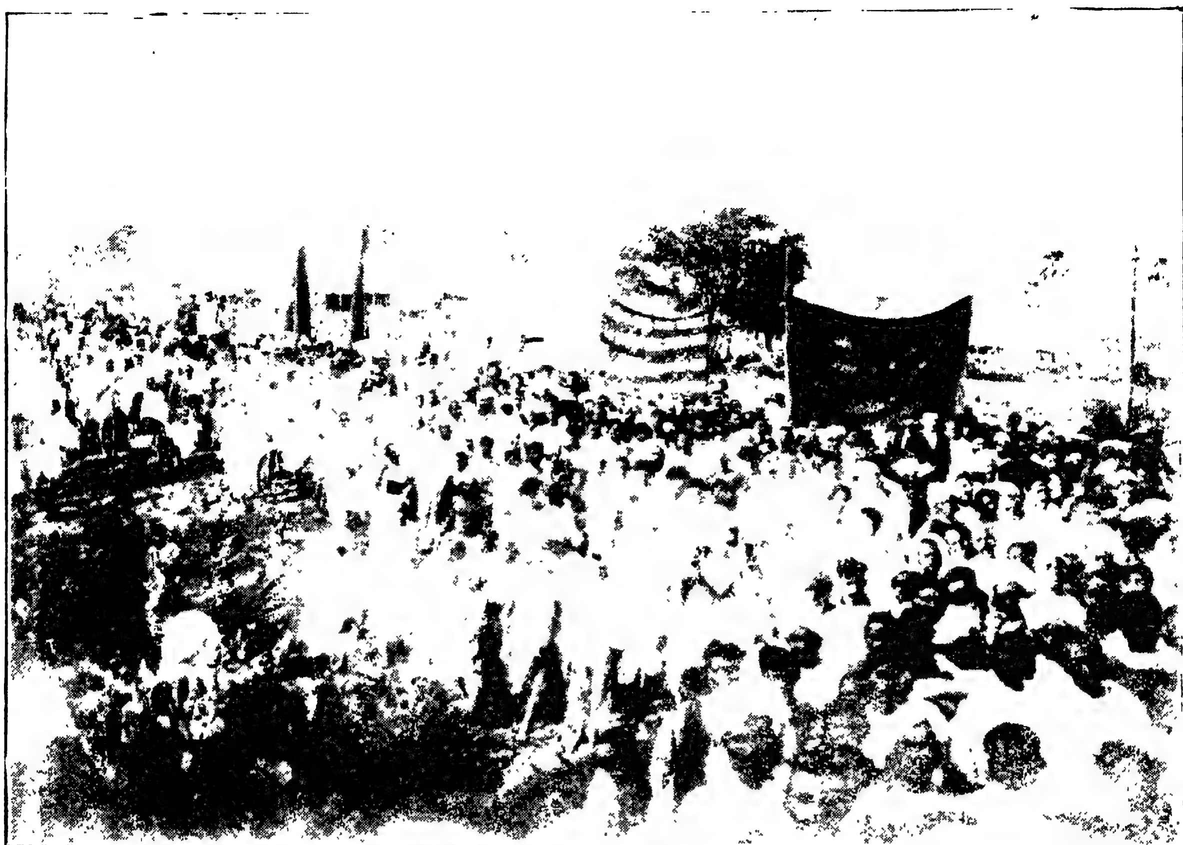
పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

బొంబాయి అమృతాంజనడిపో మదరాసు

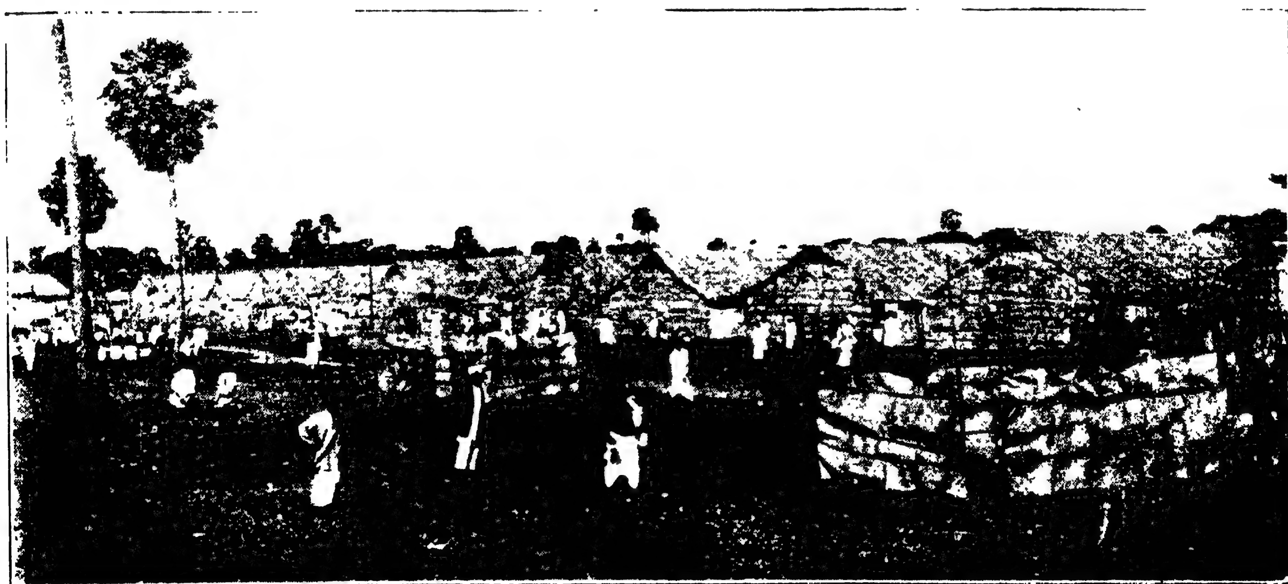
[illegible]

The Flag Procession, Cocanada

జెండా ఊరేగింపు, కాకినాడ

The Gandhi Nagar, Cocanada

గాంధీ నగరము, కాకినాడ

The Main Entrance to the Congress Pandal, Cocanada

౩౮-వ జాతీయ మహాసభ - సింహద్వారము, కాకినాడ

38వ దేశీయమహాజన సభ — కాకినాడ

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు లగు కొండ - వెంకటప్పయ్య పంతులుగారి స్వాగతోపన్యాసము

శ్లో. నిత్యం నిరాకృతి నిజానుభవైకమానం మానం దధానం జగదంకురబీజ మేకమ్
దిగ్దేశకాలకలనాదిసమస్తహస్త మగ్రాహ్య మహం గిరిశను శర్మ మహ స్మహామః.

శ్లో. యథాతథాంపి యః పూజ్యో యత్రతత్రాపి యోఽర్చితః
యోఽసివా సోఽసివా యోఽసౌ దేవ స్తస్మై నమోఽస్తుతే.

ఆర్యులారా, ప్రతినిధు లగు సోదరసోదరీమణులారా!

ఆంధ్రదేశీయుల పక్షమున తమ కెల్లరకు హృదయపూర్వక మగు స్వాగత మొసంగుచున్నాను.

ఈ దినము ఆంధ్రదేశచారిత్రమునం దద్వితీయముగ పరిగణింప దగినది. భారతదేశ స్వాతంత్ర్యసంపాదనాబద్ధకంకణులును, త్యాగమూర్తులు నగు తమకు, సన్మానసత్కారము లొసంగెడి మహాభాగ్యము ఆంధ్రదేశమునకు నేటికి లభించినది.

ప్రసిద్ధమగు ప్రాచీనభారతవర్ష యితిహాసమునందు ఒకకాలమున ఆంధ్రులు ప్రధానస్థానము వహించి, తచ్చారిత్రమునకు వన్నె దెచ్చిరి. క్రీస్తుశకమునకు రమారమి మున్నూరు సంవత్సరములకు పూర్వమే కృష్ణాతీరమున (ధరణికోట) ధాన్యకటకమును రాజధానిగా జేసికొని పూర్వపశ్చిమసముద్రతీరముల కెంటిమధ్య నున్న రాష్ట్రము నంతయు పరిపాలనము చేయుచు క్రమక్రమమున తమ రాజ్యమును ఉత్తరహిందూస్థానమున వ్యాపింపజేసి మగధదేశము నాక్రమించి సామ్రాజ్యమును స్థాపన గావించి పాటలీపుత్రమునందు నన్నూరు సంవత్సరములు రాజ్యపాలన నడిపించిరి. మఱియును లోకప్రసిద్ధము లగు తక్షశిల నలంద మొదలగు విశ్వవిద్యాలయములవలెనే ప్రఖ్యాతమైన విశ్వవిద్యాలయమును ధాన్యకటకమునందే ప్రతిష్ఠాపనజేసిరి. ఇచ్చటి బౌద్ధస్తూపము చిత్రవిద్యానైపుణ్యమునం దనన్యమగుటచేత అందలి ప్రధానశిలాచిత్రములు లండనుపట్టణమునందలి ప్రశస్తవస్తు ప్రదర్శనశాలకు గొనిపోబడి యున్నవి.

తురుష్కరాజ్య ప్రాబల్యకాలమునందు సహితము ఆంధ్రులు విజయనగరసామ్రాజ్యమును స్థాపించి, చిరకాలము భారతీయ నాగరికతను పోషించిరి. ఆంధ్రమండలములు ఆంగ్లేయప్రభుత్వమునందు చేరిన పిదప, ప్రజాభ్యుదయము లెక్కింపబడక, ఆంధ్రులు అన్యభాషా ప్రజలతో కలుపబడి పరిపాలింపబడుటచే, ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము బొత్తిగా మఱుగుపడిపోయెను. కాని వంగరాష్ట్ర విభజన కాలమున, అఖిల భారతదేశమునందు వ్యాపించిన జాతీయోద్యమప్రభావముచే, మేల్కాంచి, జాతీయాశయముల దేశమున వ్యాపింపజేయుటయే గాక, జాతీయతను దృఢపఱుప, భారతదేశమునందు భాషాప్రయుక్త రాష్ట్ర నిర్మాణమునకొఱకు "ఆంధ్రోద్యమము" కొనసాగించిరి. దేశీయమహా సభవారిచే ఆనూత్న మంగీకరింపబడుటకై, ప్రయత్నము గావించి, ఆంధ్రదేశమును ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ పరిగణింపవలెనని కోరిరి. ఆ ప్రయత్నమందు కీర్తిశేషు లగు లోకమాన్య తిలకుమహాపురుషు డొనర్చిన సహాయము కృతజ్ఞతాపూర్వకముగ స్మరింపదగినది. ఆ ప్రయత్నము వలన కాంగ్రెసు వ్యవహారములందు, ఆంధ్రదేశము ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ నంగీకరింపబడెను. అప్పటినుండియు ఆంధ్రుల ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము ప్రకటించుటకు కొంత యవకాశము కలిగినది. తర్వాత, అసహాయోద్యమ ప్రారంభమునందే విశాలహృదయమును, దూరదృష్టి గల గాంధీమహాత్మునకు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర సూత్రమును స్వరాజ్యప్రాప్తికి ప్రధానసోపానముగ గ్రహించి, భాష ననుసరించి రాష్ట్రవిభాగము గావించి, ఆయారాష్ట్రముల ప్రత్యేకవ్యక్తిప్రాబల్యమున కవకాశము కలిగించెను. అట్లు చేయుట అన్ని రాష్ట్రములవారును భారతజాతీయతాభివృద్ధికి తమ తమ వ్యక్తిప్రాబల్యము ననుసరించి యథాశక్తి దోహదముగావించిరి. దానిం బట్టియే నేడు ఆంధ్రదేశమునకు, తోడిరాష్ట్రములవారి నందఱి నాహ్వానముకావించి, సన్మానించు భాగ్య మబ్బినది.

ఆంధ్రదేశమునందు ఈగోదావరిమండలము సుప్రసిద్ధమైనది. ఈ మండలము గోదావరీజలములచేత పావనమై, రసవంతమై, ధనధాన్యసమృద్ధిచేత నొప్పారుచున్నది. ఆంధ్రచాళుక్యవంశ రాజులలో యశోవంతుడును, ఆంధ్రభాషాపోషకుడు నగు రాజరాజనరేంద్రుడు ఇక్కడకు సమీపముననున్న రాజమహేంద్రవరమును రాజధానిగాజేసికొని, ఈదేశమును పాలన చేయుచుండెను. ఆంధ్రకవిపుంగవుడును, ఆంధ్ర మహాభారతకర్తయు నగు నన్నయభట్టారకుడు డా రాజరాజనరేంద్రునికే ఆగ్రంథము నంకితము జేసెను. అటుపిమ్మట పలువురు రాజకవులు, కవిశ్రేష్ఠులు, మహావిద్వాంసులు, వేదవేదాంగకోవిదులు తమతమ చారిత్రములవలన ఈ మండలమునకు వన్నె దెచ్చిరి. మఱియు సంఘసంస్కర్త, వివేకవర్ధనీ పత్రికాసంపాదకులు, కవీశ్వరుడు నై అనేకములగు ఆంధ్రగ్రంథములు రచించి, ఆంధ్రవాఙ్మయము నభివృద్ధి చేయుటయేగాక ప్రకృతమున ఆంధ్రదేశమున పెంపొందియున్న పారహితైక జీవితాశయముల నంకురింపజేసిన కందుకూరి వీరేశలింగకవి ఆ

రాజమహేంద్రవరమునందే తన జీవితమునంతయు గడపెను. ఇప్పటికిని ఈ మండలము ఐశ్వర్యమునందువలె విద్యాసంపదయందు సహితము వన్నెగాంచియేయున్నది. ఇట్టి మండలమున ఆంధ్రదేశమునకంతకు పురరాజ మని చెప్పదగిన కాకినాడపట్టణమున అపూర్వమగు ఈ మహాసభను సాగించుట ఈ మండలగౌరవమునకు తగియేయున్నది. ఇందుగూర్చి ఈ మండలవాసుల - అందు ముఖ్యముగ ఈ పురవాసుల యుత్సాహము గణనాతీతము.

ఈ మహాసభా సమావేశభారమును వహించుట మాకిది ప్రథమ మగుటచేతను, ఇంతవరకు పేర్గాంచిన కలకత్తా, బొంబాయి మున్నగు రాజధాని పట్టణములందువలె సౌకర్యములు సమకూర్చుట మాకు సాధ్యము కాకపోయినను హృదయపూర్వకమగు ఆదరణ నొసంగుటయం దెవరికిని వెనుదీయువారము కామని వక్కాణింప సాహసించుచున్నాను. కావున సత్కారవిధులందు మావలన కలుగు లోపముల సహించి, దయతో మన్నింప వేడుచున్నాను

ఈమహాసభ ఎంతవైభవముతో సమావేశమైనను లోకపూజ్యుడును, ఉత్కృష్టభారతీయుఁడును అసహాయోద్యమసారథియు నగు గాంధిమహాత్ముఁ డిచ్చటలేమి కొరంతదీర్చుట యసాధ్యము. భరతఖండమును దాస్యమునుండి విముక్తిజేయుటకై, ఇదివర కెన్నడును కని విని అసహాయోద్యమమున నిరుపమానమగు అహింసాతత్త్వముతోడ సంధించి, ముప్పదియారు సంవత్సరముల కాలమునుండి దేశీయమహాసభా ప్రయత్నములు సాధింపజాలని యాందోళనము కొనసాగించి, ఆసేతుహిమాచలము దేశమందంతటను స్వరాజ్యకాంక్షను ప్రజ్వలింపజేసిన మహాశయుఁడు, ఇపుడు ఎఱవాడ చెఱసాలయందు బద్ధుడైయుండుట మన యసహాయతను ప్రకటించుచున్నది.

1921 వ సంవత్సరమున, ఆయన గావించిన యుపదేశము శిరసావహించి, పలువురు దేశనాయకులు ఆయనతోడ నడచుచు ఉద్యమము సాగించిరి. ఉద్యమము సమంచితముగ ప్రయోగించినయెడ జయము చేకూరునని బాలురకు సయితము తేటపడునంతటి స్పష్టమైనదగుటచేత, అనుకొనినట్లు జయము సమకూడకపోవుట అనుష్ఠానయుతమే కాని, సిద్ధాంతలోపము గాదని యొప్పుకొనక తప్పదు. గాంధిమహాత్ముడు ప్రజోత్సాహము గమనించి, స్వరాజ్యము సంవత్సరము లోపల సాధ్యమగు నని వక్కాణించియుండిరి. అది నేడు దూరమైపోవుటకు ప్రజలలో పట్టుదలయు, దీక్షయు, ఉద్యమతత్త్వగత్వమును లేకపోవుటయే కారణము.

గాంధీమహాత్ముడు కారాగృహబద్ధుడైనపిదప మహోద్యమము మొక్కపోయినది. ప్రముఖులలో తర్కములు బయలువెడలినవి. కొందఱు శాసనసభాప్రవేశము గావించి, ప్రతిష్టంభములు చేయుట కర్తవ్యమని వాదింప మొదలిడిరి. మరికొందఱు దానికి ప్రతిఘటించి, పూర్వమువలెనే యుద్యమము సాగించి శాసనోల్లంఘనమునకు ప్రయత్నములు చేయవలయునని పట్టుబట్టిరి. ఇట్లు రెండుసంవత్సరముల కాలము వాదప్రతివాదములతో వ్యర్థమయ్యెను. ఎట్టులో ఢిల్లీపట్టణమున, శాసనసభాప్రవేశాభిమానుల కెడమిచ్చుచు, అసహాయోద్యమమందలి విశ్వాసమును వారల ప్రకటించి, నిర్మాణకార్యక్రమమునకు కంకణబద్ధులై గడంగవలయునని తీర్మానము గావించుటయ్యెను. కాని మొత్తమునకు శాసనసభల యెన్నికల యావేశమున వారి దేయితర పనులు సాగించుట కవకాశము కానిపింపదయ్యెను. శాసనసభాప్రవేశమున కెడమిచ్చుటతోడనే ప్రజాదృష్టి శాసనసభలపై ప్రసరించెను.

ఇప్పటికి శాసనసభల యెన్నిక లన్నిప్రాంతములను ముగిసినవి. ముందు జరుగవలసిన కార్యమును గూర్చి మరల తర్కములు ప్రారంభమైనవి. శాసనసభాప్రవేశయత్నము సాగినంతవరకు జయప్రదముగ నున్నదని స్వరాజ్యపక్షమువారు సంతసించి, ముందు శాసనసభలలోని కార్యక్రమమును ఈ మహాసభలో నిర్ణయించుకొని, ముందు నడుపవలయునను అభిలాషలు సూచించుచున్నారు. శాసనసభల కిష్టమైనవారు పోవచ్చు నన్నంతమాత్రమునకే, ఇదివరకు ఉద్యమమునందు విశ్వాసము లేనివారు కొందఱు, స్వరాజ్యపక్షమువారమని పేరిడికొని తక్కిన కార్యక్రమమును నిరసించి, కొన్నిచోట్ల ప్రతిఘాతముగ సహితము పనులు గావించుచుండుటచేత, మరల బహిష్కారత్రయమూలకమగు అసహాయోద్యమమును సంపూర్ణముగ నవలంబింతుమని తీర్మానించుట యావశ్యకమని తక్కినవా రభిప్రాయపడుచున్నారు. ఢిల్లీ సభలో, శాసనసభాప్రవేశమున కెడమిచ్చుట మాత్రమే గాని, తక్కిన కార్యక్రమ మంతయు సంపూర్ణవిశ్వాసముతోడ నెఱవేర్పవలయుననియే, తీర్మానము గావింపబడినది. అందులకు భిన్నముగా కొందఱు నడచుచుండుట మిక్కిలి శోచనీయము.

దేశవిముక్తికి అసహాయోద్యమమే శరణ్య మని యింతవరకు నమ్మి పనిజేయుటయ్యెను. చేసినదానికి ఫలము చేకూరలేదని యసంతృప్తితోడ నుద్యమమునే త్యజించుట మిక్కిలి యయుక్తము. ఇది యిరుపక్షములవా రంగీకరించునదియే. కాని యుద్యమమును సంస్కరింపవలయు నను అభిప్రాయముగలవారు కొందఱు, ఉన్నదియున్నట్లే సాగింపవలయు ననువారు కొందఱు నుండుటచేత, కర్తవ్యము నిర్ణయము గాక, కార్యసాధన కడ్డుగలుగుచున్నది. శాసనసభాప్రవేశకార్య మింతటితోడ తీరినది గాన, దాని జోక్యము మాని తక్కిన కార్యక్రమమును ఉభయపక్షములవా రేకముఖమున సాగించుట యుక్తము. ఢిల్లీలో నిర్ణయమైన దిదియే. శాసనసభలలో సభ్యులుగ జేరినవారు వారికి తోచినమార్గమున, ఆ సభా కార్యములను గణించి, వారిలో వారు నిర్ణయించుకొనెదరు గాక! మరల ఈ సభవారికి ఆ జోక్యము కలిగింపకుండుట యుచితము. లేకున్న వాదప్రతివాదములు ప్రబలి, మరల కార్యక్రమము నిలిచిపోవుటకు కారణము కలుగును.

మరియును, బహిష్కారత్రయమును పునరుజ్జీవితము గావింపవలయునా? సంస్కరింపవలయునా? లేక త్యజింపవలయునా? యను సమస్య పలువురచే చర్చింపబడుచున్నది. అసహాయోద్యమమునందలి ఈభాగము, దేశమునందు అనుష్ఠానమున వెనుకబడినదగుటచేత, నామమాత్రముగ నుంచుటవలన జనులలో నుద్యమముపట్ల గౌరవము తఱిగెడు

చున్నదని కొందఱభిప్రాయపడుచున్నారు. ఈవిషయమున వలసినంత సానుభూతి ప్రజలు చూపలేదనుట నిశ్చయమే గాని, సంఖ్యయందల్పములైనను, సహాప్రజలము లైన అనుష్ఠానవ్యష్టాతము లుండుటచేత నవి యుద్యమగౌరవమును కాపాడుటయే గాక ప్రజలయందు దుత్సాహము సహితము పూరింప సమర్థములై యున్నవి. భారత దేశనాయకులలో సుప్రసిద్ధు లగు పండిత మోతీలాలు నెహ్రూ, దేశబంధుదాసు మొదలగు వారివలెనే, ౧౯౨౧ వ సంవత్సరమున పలువురు వృత్తిత్యాజ్యము గావించి జీవితసౌఖ్యములు నిరసించి, శ్రీ గాంధీ మహాత్ముని సందేశమునే యాదల నిడికొని దేశముక్తికై పాటుపడుటకు సంసిద్ధులైనవారనేకులు గ్రామగ్రామాంతరములలో సైతము ముండిరి. ఇప్పటికిని అనేకులు కలరు. కొలదిమందియైన అట్టి అనుష్ఠానసంపన్నులుండుట అవసరము. వారివలన ముందెప్పటికైనను మరల నుద్యమము తీవ్రరూపము ధరించుటకు అవకాశము కలుగును. ఎప్పటికైన, ముప్పదికోట్ల ప్రజలును గాంధీతత్త్వావలంబకు లగుట యసంభవము.

బహిష్కారత్రయమును విసర్జించినపిదప, అసహాయోద్యమము అడుగూడిన పాత్రమె యగును. కాని బహిష్కారత్రయమును ప్రజలు బాగుగా నవలంబింపలేదు. కాన వదలివేయవలయు ననుట యుక్రమము గాదు. ఏదియైనయొక్క సంవత్సరముపాటు ఏకాగ్రమందిగనో సాగించిన బహిష్కారత్రయమూలక మగు అసహాయోద్యమప్రయత్న ప్రభుత్వమును దద్దరిల్ల జేసినది, నూటయేబది సంవత్సరములనుండి వేయబడిన ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వపునాదులు గడగడ వడంకసాగినవి. భూగర్భమునకు సయితము వేళ్లుప్రాకిన ఈప్రభుత్వమహావృక్షము మహోద్యమప్రవాహముచేత నల్లలనాడినది. ఆ యాందోళన ప్రభావమును మఱచు టెట్లు! ఎందఱో వృత్తులనదలి, ఎందఱో చెఱసాలల కేగి, ఎన్నియో రాత్రుల కోర్చి, ఎంతయో ద్రవ్యము వ్యయపెట్టి, ఎన్నియో ప్రాగల్భ్యములు పలికి ఇప్పుడు వెనుకబడుట వెఱ్ఱితనము గాదా! పుణ్యశ్లోకుడు లోకవిఖ్యాతుండు నగు శ్రీ గాంధీమహాత్ముడు చెఱసాలయం దుండగనే, మనమిట్లు ప్రవర్తించుట సంతాపకరమగు విషయము.

మరియు, అసహాయోద్యమకర్త యగు గాంధీమహాత్ముని యశస్సు దశదిశలను వ్యాపించినది. ఆయన బోధించిన అసహాయోద్యమతత్త్వము పరదేశవాసులలో ప్రముఖులు కొందఱు శ్లాఘించినారు. యుద్ధములుచేసి, రక్తపాతము గావించి, హింసామూలకముగ రాజ్యస్వత్వములకై ఘోరముగ పోరాడిన పాశ్చాత్యులలో సైతము, ఈ అహింసాతత్త్వమును సంపూర్ణముగను, అసహాయవాదమును భౌతికముగను అనుష్ఠేయమను సంకల్పముల పురికొల్పినది. మనసోదరులు, రణశూరులు, భారతీకీరులు నగు అకాలీలు మన మితవాదసోదరులకు సంశయాస్పదముగ గన్పట్టిన దౌర్జన్యరహిత మగు అసహాయోద్యమ సత్యమును ప్రకటితము గావించిన శాంతమూర్తులు, మరల ఆ మార్గముననే, తమహక్కుల గాపాడుకొనుటకై ప్రభుత్వముతో శాంతసమరమునందు ఈ ముహూర్తముననే డీకొనుచున్నారు. ఇట్టి సమయమున ఉద్యమము నశించినదని చెప్పనచ్చునా? అట్లు చెప్పుట ప్రతిపక్షుల సాంప్రదాయము. అసహాయోద్యమమునకు సమాధిగట్టి, దానిపైన శిలాశాసనము చెక్కించుకాలము వచ్చినదని రష్ బ్రూకు విలియంస్ ఇప్పటికి షుమారు రెండు సంవత్సరముల క్రిందటనే వ్రాసియుండెను గాని, యిది కేవలము పైకి చెప్పెడి మాటయే. ఉద్యమ మింకను బ్రతికి యున్నదని ప్రభుత్వమువారు నమ్ముచునే యున్నారనియు, దాని నణచివేయుటకు నిద్రలేకుండ నిరంతరము చింతామగ్నులై యున్నారనియు, స్పష్టమగుచున్నది. ఉద్యమము తాత్కాలికముగ నిద్రాణము పొందియున్నంత మాత్రమున, అంతరించినదని యూహించుటపొరపాటు. నాయకులలో దృఢనిశ్చయమును, ఏకభావమును చిగురెత్తినయెడల ప్రజలలో నద్యమోత్సాహము పొడలుట కారంభించును. అసహాయోద్యమ గంభీరనాదమును పాంచజన్యమున పూరించి బ్రహ్మాండము నింపగలిగిన మహానాయకుడు మరల కనబడినయెడల మూలమూలల నుండి సహితము ప్రజలు ఇప్పటికిని వేలకొలదిగ వెంబడించెదరు.

కావున నిరాశచెందక శంకలు మాని రెండుపక్షములవారును దేశమున ప్రబోధము మొదలిడి, అసహాయోద్యమాందోళనమునకు పునాది యగు నిర్మాణకార్యక్రమమునందు సర్వప్రయత్నములను ప్రకృతము కేంద్రీకరింప జేయవలయును.

నిర్మాణకార్యక్రమము

స్వరాజ్యపక్షమువారు శాసనసభలపై మాత్రమే లక్ష్యముంచక నిర్మాణకార్యక్రమమునందు దృష్టి నిలిపి సంపూర్ణవిశ్వాసముతో పనిచేయుదురుగాక! వివిధాభిప్రాయములు నాయకులలో నున్నంత కాలము కార్యసాధన కడ్డుపాట్లనేకములు కల్గుచునే యుండును. నిర్మాణ కార్యక్రమ విషయమున, నాయకులును ప్రజలును ఏవిధమగు భిన్నాశయముల కెడమీయక, 1921-వ సంవత్సరమున గాంధీమహాత్ముని నాయకత్వముక్రింద నడచినరీతిని ఐకమత్యముతో తీవ్రముగ పనులు సాగింపవలయును. ప్రజాహృదయము సంపూర్ణముగ నాకర్షింపగల మహానాయకుడు గాంధీమహాత్ముడు తప్ప మరియొక్కరు లేరనుట నిశ్చయమైనను, దేశమునందు మరికొందఱు ప్రజ్ఞావంతులును, త్యాగస్వరూపులు నగు నాయకులు కలరు. వారు ఐకకంఠ్యమున శాసించిన మార్గమున దేశము నడచుటకు సంసిద్ధమైయుండు ననుటకును సందియములేదు. ఒక్కశాసనసభావిషయమై కొందఱకు భిన్నాభిప్రాయములుండిన నుండుగాక! అసహాయోద్యమమునందు వారందఱు నిండు నమ్మకము వెల్లడించు దీక్షాపరులై, తదనుసారమగు కార్యక్రమమున ముందంజ వేసినయెడల, అడుగుదప్పక వారు నడచినత్రోవను నడచుటకు వేనవేలు ప్రజలు నడుముగట్టికొని యున్నారని చెప్పుట యుక్తి యుక్తముగాదు.

నిర్మాణకార్యక్రమము నెఱవేరుటకు ఉత్సాహపూర్వక మగు ఏదియో యొకకారణ ముండినగాని సాధ్యముగాదని కొందఱి యభిప్రాయము. స్వరాజ్యకాంక్షకంటె ఉత్సాహప్రేరకమగు కారణము నిర్ణయించుట శక్యముగాదు. స్వరాజ్యమే భారతవర్ష మిప్పుడు కాం

క్షీణించుచున్నది. ఇదిగాక కెట్లున్నను ఇప్పుడు రాజకీయశాఖలవారందరు స్వరాజ్యసంపాదన అత్యంతావశ్యకమని గట్టిగ వక్కాణించుచున్నారు. ఈ సమయమున భారతజాతిని లోకమున పరిగణించువారు లేరు. భారతీయుల నితరదేశములలో నిందనీయులగ, కష్టములను అవమానములను కల్పించుచున్నారు. మన యిప్పటి పరిపాలనకర్తలు, ఆంగ్లేయ పరిపాలనకర్తలైనను తమవశములో నున్న రాజ్యములలో సహితము భారతీయుల గౌరవస్వత్వముల కాపాడుటలేదు. కెనియాలోని భారతీయులనుగూర్చి, బ్రిటిషు పార్లమెంటువా రొనర్చిన తీర్మానము అన్యాయముగ వారి స్వత్వములను నిరసించుటయే గాక, భారతలోకమునంతయు నవమానితము జేసినది. ఆ తీర్పును పునర్విమర్శింపవలెనని మన మితవాదనాయకు లొనర్చిన ప్రయత్నములు వ్యర్థములయ్యెను. ఆ సందర్భమున అధినివేశములమంత్రి లొనర్చిన ప్రసంగములవలన మనకు స్వరాజ్యము లభించువఱకును శ్వేతజాతుల తోడ సమాన స్వత్వముల కర్హత యంగీకరింపబడదని స్పష్టమైనది. ఇటుగెలిచి, గవ్వగెలువు మన్నట్లు మనదేశమున మనకు స్వరాజ్యము లేనంతవఱకు మన మాటలు పాటించువా రుండరు. ఒకజాతికి లోబడిన వారు స్వతంత్రులగు పరజాతులతో సఖ్యత నొడగూర్చుకొను టెట్లు? సమానత్వము బడయు టెట్లు! కేవలము మన ఆత్మగౌరవము కాపాడు కొనుటకైనను స్వరాజ్యమే సాధనము, సర్వానర్థములను బాపుటకును స్వరాజ్యమే సాధనము. మఱియును ప్రభుత్వమువారు ప్రజాభిప్రాయముల సరకుగొనక, మితవాదులనుగాని, జాతీయవాదులగాని, యొక్క రీతిని మన్నించుచు, నానాటి నిరంకుశత్వము ఎక్కుడైనందున ప్రభుత్వవిధానము ప్రజలకు దుర్భర మగుచున్నది. మీదుమిక్కిలి వారి లోపముల నిర్భయముగ నెన్నినప్పుడు సంస్కరణశాసనము రద్దుజేయుదు మని బెదరించుచున్నారు. సంస్కరణశాసనము నిష్ప్రయోజన మని మొదటినుండియు నుద్ఘోషించుచుండుటచేతను, మితవాదులు మొదలగు వారిని మనలనుండి విడదీయుశాసనమే గావున దానిని మగల ఉపసంహారము గావించుటకంటె నుత్కృష్టమైన కార్యము లేదని మనము సంతసించెదము. ఇప్పటి కన్ని రాజకీయశాఖలవారికిని తెలియవచ్చినందున, స్వరాజ్యము సత్వరముగ సంపాదించుట యావశ్యకమని అందఱు నమ్ముచున్నారు. స్వరాజ్యకాంక్ష మనమనస్సుల దృఢముగ నాటుకొని ప్రతిరక్తనాళమునందు ప్రవహించి, హృదయకోశము నావరించి సర్వాంగములందు జాజ్వల్యమానమగు ఉద్రేకము గల్గించుటచేత, అందు కొఱకు జేయు సర్వప్రయత్నములకు ఉత్సాహము కల్పించును. తాత్కాలికావేశములు నిజమైన ఫలసాధకములు కాజాలవు. నిండు యోజనపై కార్యక్రమము నిర్ణయించుకొని, శాంతమనస్కులై కార్యమునకు గడంగుట కార్యసాధకుల కర్తవ్యము.

నిర్మాణకార్యక్రమమునందు ఈ సమయమున మిక్కిలి కఠిన సమస్యగా నేర్పడిన హిందూమహమ్మదీయసఖ్యతావిషయమును ముమ్ముందు పరిష్కరింపవలసియున్నది. అది లేనిచో స్వరాజ్యప్రాప్తియసంభవ మగుటచేత అన్ని కార్యములు కట్టిపెట్టియైనను, అట్టిసఖ్యత నొడగూర్చుటకు సర్వప్రయత్నము లొనర్చుట యావశ్యకము. ఈసమస్య ఉత్తరహిందూస్థానమున మిక్కిలి క్లిష్టమై, మహావిపత్తులకు గారణమగుచున్నది. ఈ కలహకారకులు ఘోరదుష్కార్యముల నొనర్చి, మతధర్మము పేరిట స్వధర్మములను త్యజించుచున్నారు. ఇట్టి మత దురభిమానమును నాయకు లగువారు మహాపాతకమని ఖండించి, అట్టిభావముల నిర్మూలము గావించిననే గాని ఈ విపత్తుల వారించుటకు శక్యము గాదు. మత విషయకము లగు ఆచారములయెడ, అన్యోన్యగౌరవము సహనము లేకపోవుటచేత, ఈ కలహములు సామాన్యముగ బయల్పడుచున్నను, ఆర్థికాదికము లగు కారణాంతరములు సహితము అచ్చటచ్చట కలవని యూహింపవచ్చును. ఇట్టి కారణముల సంపూర్ణముగ, నిష్పక్షపాతముగ విమర్శ గావించి, వానిని తొలగించుటకు తగిన ప్రయత్నములను వెంటనే చేయుట యవసరము. దేశమునందు పేర్గాంచిన నాయకులు పలుకుబడి గలిగిన స్థానికనాయకులతో సంప్రదించి, ఆయాస్థానికములగు పరిస్థితులను చక్కబెట్టుటకు దృఢప్రయత్నముల గావింపవలయును. ఈ సందర్భమున అజ్మీరులో డాక్టరు సయ్యద్ మామూదు మొదలగు నాయకులు ఉభయసంఘములలో సఖ్యత నొడగూర్చుటకు జేసిన ప్రయత్నములు శ్లాఘ్యములు. మఱియును ఉభయసంఘములవారును ఒండొరుల స్వత్వముల నిరసింపక, లక్ష్యముతో ప్రవర్తించునట్లు ఆయాసంఘనాయకులు తమ తమ సంఘములలో గాఢమగు ప్రబోధము గావించి, దిట్టమగు కట్టుబాట్లను గావించుట కర్తవ్యము. మహమ్మదీయులము హిందువులము, క్రైస్తవులము, పార్సీలము అను ప్రత్యేక సంఘభావముకంటె మన మెల్లరము భారతీయుల మను ఏకాలభావము ప్రజలయందు వ్యాపింప జేయుట మిక్కిలి యావశ్యకము. కాని ప్రత్యేకసంఘములలో, ఆయాసంఘనాయకులు తగు సంబంధముల కల్పించుకొని, వారి ముఖ్య సంస్థలయందన్నిటను పాల్గొనుచుండిననే గాని అట్టి ప్రబోధము గావించుట కవకాశముండదు. అంటియుంటక దూరదూరముగనుండు నాయకులు వారెంత గొప్పగొప్పవారైనను వారియందు జనులకు లక్ష్యముండుట సాధ్యపడదు. ఖిలాఫతునందు మహమ్మదీయనాయకు లెట్టి శ్రద్ధవహించు చున్నారో, హైందవనాయకులు హైందవసంస్థలయం దట్టి శ్రద్ధనే వహించి, వానిని యుక్తమార్గముల నిర్వహింపనియెడల నిప్పుడుగల్గియున్న దుస్స్థితుల దొలగించుట దుష్కరము. జాతీయసమాఖ్య నివేదించుట కేర్పడిన ఉపసంఘము, వారి నివేదికయందు ఈసమస్యనుగూర్చి తగిన యేర్పాట్లు సూచించెదరని నమ్ముచున్నాను. ఈసభవారు వానిని విమర్శించి, తగినమార్పులతో నంగీకరింతురు గాక! కాని సూచనలెంత యుత్కృష్టములైనవియైనను కార్యాచరణముకలనగాని అవి సాఫల్యముగావు. కాన నాయకులందఱు ఇందువిషయమున దృఢప్రయత్నముల గావించి, ఉభయసంఘములకును సఖ్యత దేశమునందంతట నెంపొందింతురు గాక!

వివిధప్రాంతములవారి సంయోగముకొఱకును, జాత్యైక్యత బలపరచుటకును సామాన్యభాష యవసర మన్నవిషయ మెల్ల రంగీకరించినదే. ఇట్టి భాష హిందీయేయని యంద అంగీకరించియున్నారు. కాన కాంగ్రెసు కార్యము లాభాషామూలకముగ సాగింపవలయునని తేలి

చున్నది. ఇందువలన, హిందీ తెలియనివారు అన్యప్రాంతీయులతో చక్కగ వ్యవహరించుటకును కాంగ్రెసుకార్యములందు పాల్గొనుటకును, ఆ భాషను సత్వరము నేర్చుకొనవలయుననుట చెప్పకయే యూహింపదగియున్నది.

నిర్మాణకార్యక్రమమునందలి తక్కిన యంశములలో అస్పృశ్యతానివారణము ఖద్దరు నిర్మాణమును అత్యంతావశ్యకము లైనవి.

ఖద్దరు నిర్మాణ మన్నిటిలోను సుకరమైనదైనను దానియందు తగినట్లు వ్యాపకము చేయుటలేకపోవుట విచిత్రముగనేయున్నది. ప్రజలలో లక్ష్యము లేకపోవుటయును ఉద్యమము కొంత తగ్గిపోవుటయును దీనికి కారణములు. మరల నుద్యమము ఉత్సాహముతోడ ప్రారంభమైనయెడల, ఈకార్యమును జనులు తీవ్రముగ నెఱవేర్పగలరు. ఖద్దరు వ్యాపకమునకు ఈక్రింద నుదాహరించిన మూడువిషయములు అత్యంతావశ్యకములు.

౧. ప్రతిరైతును తనభూములలో తనకుటుంబమునకు ప్రతిసంవత్సరమునకు కావలసినంతవట్టుకైనను ప్రత్తి పండింపవలయును.

౨. ప్రతి కుటుంబ యజమానియు తనకుటుంబమునకు ప్రతిసంవత్సరమునకు వలసినంత దూది ముందుగ పంటకాలమునందే నిలువ జేసికొనవలయును.

౩. ప్రతియింటను ఒక్కరాటమైన నుంచి, దానిమీద తమ కుటుంబమునకు కావలసిననూలు వడుకవలయును.

ఇట్లయిన దేశమున వస్త్రములకు కొఱతయుండదు. కొలదికాలములోనే భరతవర్ష సంతతియు ఖద్దరువస్త్రము నే ధరింపగలదు. అభ్యాసము జేసినకొలది సన్నవస్త్రములుకూడ తయారుజేయుట దుస్సాధ్యముకాదు, కావున సన్నవస్త్రములపై అభిమానము గలవారికి సహితము కొలది కాలములోనే అవి లభ్యమగుటకు సందియ ముండదు. వస్త్రముల ధరల హెచ్చుతగ్గులు ప్రజలను బాధింపజాలవు. విదేశవస్త్రములతోడ పోటీయు నుండబోదు. ఒక ఈ ఖద్దరునిర్మాణకార్యమును దేశము సంపూర్ణముగ నెఱవేర్చినయెడల స్వరాజ్యము సాన్నిధ్యమున నున్నదనియే చెప్పదగును. ఖద్దరునందు విశ్వాసములేనివారింకను దేశమందున్నయెడల సబర్మతీ మహర్షి స్వరూపమును స్మరణకు దెచ్చుకొని, చెఱసాలయందు ప్రవేశించినప్పుడు భారతీయుల కాయన యొసంగిన సందేశమును గమనింపవలయును.

అస్పృశ్యతా నివారణవిషయమున దక్షిణహిందూస్థానమందు పూర్వాచార పక్షము ఆటంకము కలిగించుచున్నది. తీవ్రాందోళన కలిగించిననే గాని అది జయప్రదము గాజాలదు. ఈ సమస్య తీరనంతవరకును, స్వరాజ్యసిద్ధి దుస్సాధ్యమే.

కాంగ్రెసు సంస్థా నిర్మాణము

కాంగ్రెసు సంఘములనిర్మాణము లేనిచో ఎట్టిపనులైనను సాగించుట యసాధ్యము. పల్లెటూళ్ల ఈ సంఘములు నామమాత్రావశేషముగ నున్నవి. ప్రచారకులకు తగిన సహాయప్రోత్సాహములు లేకపోవుటచే కార్యనిర్వాహణము వెనుకబడిపోయినది. గ్రామసంఘములు స్వరాజ్యసౌధమునకు పునాదు లగుటచే, గ్రామసంఘ నిర్మాణముకంటె ప్రధానమగు కార్య మొక్కటుండబోదు. పట్టణవాసులకంటె గ్రామవాసులలో రాజకీయప్రబోధము తీవ్రముగ జరుపవలసియున్నది. ఈ భరతవర్షమునందు పట్టణప్రజలకంటె పల్లెటూళ్లప్రజలే బహుసంఖ్యాకులుగ నున్నారు. వీరియాశయములు, వీరియుత్సాహము వీరి త్యాగము, వీరి పట్టుదలలమీదనే భారతదేశాభ్యుదయ మాధారపడియున్నది. భారతదేశస్వరాజ్యమునకు వారే నిర్మాణకర్తలు. కావున పల్లెటూళ్లలో కాంగ్రెసుకార్యములు విరివిగ సాగించి, ప్రబలము గావింపవలెను. అందుకు ప్రచారకులలో ప్రధానులు కొందఱు పట్టణములందుకంటె గ్రామములలో నివాస మేర్పఱచుకొని కాంగ్రెసు కార్యవిధానమును పల్లెలలో సాగించుట యవసరము. పల్లెటూరి జనులలో మహోద్యమముపట్ల భక్తివిశ్వాసములు ప్రబలి, ఉత్సాహము మహాప్రవాహమువలె పొంగి పొరలినప్పుడు, పాశ్చాత్యవ్యామోహమునందు మునిగియున్న పట్టణవాస్తవ్యులు త్వరలో మేల్కాంచి, ముందంజ వేయ బ్రయత్నింతురు. మరియును స్వరాజ్యనిధి సమకూర్చుటకు గ్రామములలో తగినంత ప్రబోధము దుస్సాధ్యమగుచున్నది. స్వరాజ్యసంపాదనార్థమై జరుగుచున్న యాందోళనము ఇంకను దీర్ఘకాలము నడువవలసియుండుటచే, ప్రచారకులకు వలయు ద్రవ్యసముపార్జనకు స్థిరమగు ఏర్పాట్లు కొన్ని ముఖ్యగ్రామములలో నేర్పడవలసియున్నది. దేశీయ మహాజనసభా కార్యములు ప్రభుత్వకార్యములవలెనే, సరియైన కట్టుబాటుతో నడపుట యావశ్యకము. అందుకు ధనమును కార్యనిర్వాహణ దక్షులును కావలయును. వివిధప్రాంతములందు జరుగవలసిన కాంగ్రెసు కార్యములు నడపుటకు బాధ్యతవహింపగలవారు కొందఱను నియమించుట మిక్కిలి యవసరము. వారిలో యావద్భారత కార్యములపట్ల భారము వహించువారు కొందఱు, ఆయా రాష్ట్రప్రాంతముల కార్యభారమును వహింపగలవారు మరికొందఱును ఏర్పడవలయును. ఇట్టివారిలో ద్రవ్యసహాయముతోడ నావశ్యకము లేక యుండువారు కొందఱుండినను మరికొందఱకు అట్టిసహాయ మొనర్చిననేగాని వారి జీవయాత్ర గడపుటకు సాధ్యము గాదు. అట్టివారికి వారివారియవసరము ననుసరించి ద్రవ్యసహాయము చేయుటకు తగినధనము సమకూర్చి, వారలమూలకముగ కార్యక్రమము నడిపింపవలయును. స్వరాజ్యప్రయత్నము కొంత కాలము గాఢముగ అన్నిప్రాంతములలో నడపిననేగాని సాఫల్యమగుటకు అవకాశము కలుగనేరదు. కావున నిట్టి నియామకముల రాబోవు సంవత్సరము మట్టుకైనను అఖిలభారత సంఘమువారు గావించి, అందుకు వలయుధనము సమకూర్చి, సూచనలు రాష్ట్రములవారికి చేయుట కర్తవ్యము. ఆయారాష్ట్రములవారును తమతమ రాష్ట్రములలో జేరిన వివిధ మండలములందును ఇట్టి ఏర్పాటులనే జేయుట యవసరము. ఇట్టి కార్యనిర్వాహకుల నియామకము దేశీయమహాసభా కార్యములలో ప్రధాన విషయముగా అంగీకరించిననేగాని, ఉద్యమమును పటుత్వముతో నడపుటకు సాధ్యముకాదు. ఇన్నిటికిని, ప్రధానసహాయకులగువారు గావించు

త్యాగము ప్రబోధము లోనగువానివలన దేశము మిగుల నుత్సాహపూరితమై కార్యసాధనకు గడంగవలసియున్నది.

ఈ మహాసభాసమావేశమునకు మౌలానా మహమ్మదాలీగారు అధ్యక్షత వహించుట మనభాగ్యము. వీరు మాతృదేశ సేవాపరతంత్రులగు మహనీయులలో అగ్రగణ్యులు. దేశహితైకదీక్షతో వీరును, వీరి యగ్రజులగు మౌలానా షౌకతాలీగారును, చేసినకృషి జగద్విదితము. మౌలానా మహమ్మదాలీగారు కామ్రేడుపత్రికా సంపాదకులుగ నుండి ప్రభుత్వమువారి యక్రమచర్యల, నిరంకుశ ప్రవర్తనముల నిర్భయముగ ఖండించుచువచ్చినకతన, పెక్కుకష్టములపాలైరి. అసహాయోద్యమ ప్రచారమునందు గాంధీమహాత్ముని యనుయాయులై వీరు చేసిన సేవ, తదుద్యమము కెంతయు ప్రోద్బలము కలిగించెను. ప్రభుత్వమువారు వీరిని తుదకు నిర్బంధించిరి. వీరి విడుదల ప్రజలయందు దధికోత్సాహము పుట్టించెను. వీరి రాక దేశమునందు దాశాజనకమైయున్నను. వీరు కారాగృహము వదలినది మొదలు కాంగ్రెసు కార్యభారము వహించి కాంగ్రెసునందును, ఐకమత్యమును శాంతియు సంస్థాపించుటకు వీరు కృషి సల్పుచున్నారు. హిందూమహమ్మదీయ సఖ్యతావశ్యకమును గూర్చి ప్రబోధించుటకు, వీరును, వీరి జ్యేష్ఠభ్రాతయు, దేశమునందంతట సంచరించుచు, శాంతిసందేశము నిచ్చుచున్నారు. ఈ కాంగ్రెసుమహాసభ యాలోచింపదగిన యంశము లెవ్వియు లేవనియు, ఈ సభకేమియు ప్రత్యేక ఉద్దేశము లేదనియు కొందఱనుచున్నారు. కాని, ఈ మహాశయుని నేతృత్వమున, దేశమునందు కాంగ్రెసు కార్యముల భంగపరచి, జాతీయసౌభాగ్యాకాంక్షులకెల్లరకు దుఃఖజనకమైనవి యగు హిందూ మహమ్మదీయ వైషమ్యముల పారద్రోలి, ఐకమత్యమును సంస్థాపించి, జాతీయోద్యమ ప్రవాహము ననర్గళముగ సాగింపజేయ గల్గితిమేని మన మొక యుత్కృష్ట కార్యమును సాధించినవారమగుదుము.

వీరి తల్లిగారగు బీబమ్మగారి సేవాపరతలను మనము మఱువజాలము. వార్ధక్యమునందున్నను, దేశమునందన్ని భాగముల దిరుగుచు, అసహాయోద్యమ సూత్రముల బోధించుచుండిరి. దేశసేవాదీక్షచే వీరు పర్దా పరిత్యజించుట అసహాయోద్యమ చారిత్రమందు సువర్ణాక్షరముల ప్రస్ఫుటముగ లిఖింపదగిన అసాధారణ ఆత్మత్యాగము. ఇట్టి సతీమతల్లిసుపుత్రుని సభాసమావేశమున కధ్యక్షులుగ నుందురు. వీరిసందేశము ఉద్యమమునందు నూతనోజ్జీవము, నూతనోత్సాహముల ఘటికొల్పి, ద్విగుణీకృతోత్సాహులజేసి గాంధిమహాత్ముడు మన సాన్నిధ్యమం దుండగ కల్పించిన ఆశల సఫలీకృత మొనర్చునట్లు కార్యాచరణకు మిగుల ప్రోత్సహింపగలదు.

ఇక మీ కాలము వ్యర్థముచేయక మౌలానా మహమ్మదాలీగారి నధ్యక్షపదవి నలంకరింప ప్రార్థించుచు, మీకెల్లరకు హృదయపూర్వక స్వాగత మొసంగుచున్నాను.

వందేమాతరమ్

మౌలానా మహమ్మదాలీగారి అధ్యక్షకోపన్యాసము

మిత్రులారా! సోదర సేవకులారా!

జాతీయ మహాసభ కధ్యక్షత వహించిన మహనీయులందఱును, సోదర భారతీయు లెవ్వారికైనను నొసంగగల మహోన్నత గౌరవమును తమకు ప్రసాదించినందులకు వందనము లర్పించుట యాచారమైయున్నది. అట్టిపదవి నలంకరించుటకు తమ కర్హత లేదనియు, అంతకు పూర్వ మీపీఠ మధిష్ఠించినవారితో తామెంత మాత్రమును సరిరామనియు చెప్పుటకూడ నాచారమే. అసలుకు లాయా యధ్యక్షుల వినయ శౌశీల్యముల ప్రకటించుటంజేసి, కేవలము లాంఛనమాత్రములని చెప్పజనదు. నేనును చర్విత చర్వణముగ నామాటలనే వచించుచు, వానినింకను నిస్సారము లొనర్పబూనుట, నావినయ సంపత్తిమూలమున కాదు. రెండుసంవత్సరముల క్రిందట, నేను చెఱసాల కేగుటకు కొంచెము ముందుగ కొన్ని రాష్ట్రసంఘములు కాంగ్రెసు సభాధ్యక్ష పదవికి నానామమునుకూడ సూచించినవి. అప్పుడు నేనాపదవి నంగీకరింప జాలనని విన్నవించి, నాకు (నానామమును సూచించుట వలన) గల యాశ్చర్యమును కొంతవఱకైనను వెల్లడింపగల స్థితియందుంటిని. కాని ఈపర్యాయము విధివశమున నాకట్టియవకాశ మణుమాత్రమును లేక పోయెను. నేను చెఱసాలనుండి విముక్తినొందిన వెంటనే, ఇచ్చటి స్వాగతసంఘము తాము కొలదిదినములలో సమావేశమై నా యెన్నికవిషయమై వివిధరాష్ట్రములును గావించిన తీర్మానములను స్థిరపరుపనుంటిరని నాకు తంతినంపిరి. అట్టితరుణమున నైనను, నాయనంగీకారమును తెలిపియుందును. కాని, ఢిల్లీమహాసభకు కారణభూతములైన పరిస్థితులను బట్టియు, ఆమహాసభలో నేర్పడిన సందర్భములను బట్టియు, నేనీ యధ్యక్షపదవి నంగీకరింప కుండుట యొకింత అధర్మమగు నేమోయని సంశయించితిని.

నేనీపదవి నలంకరింపబూనుట మిగులసాహసకార్యము. నాధైర్య సంశయములకుగల కారణ మొకటి మీకెల్లరకును తెలిసియే యుండును. నాకు కాంగ్రెసుతోడి సంబంధము నిన్న మొన్నటిది. నేను కాంగ్రెసుకు మొట్టమొదట ప్రతినిధిగా వచ్చినది 1919.వ సంవత్సరమునందే. అప్పటికైనను నేను క్రమపద్ధతిని సభాకార్యములందు పాల్గొనలేదు. ఐరోపా సంగ్రామకాలమున కడపటి నాలుగు సంవత్సరములును మాసోదరు లిరువురమును రాజకీయ నిర్బంధితులమై, అమృతసరసభనాటికి 'చేటూలు' చెఱసాలనుండి విముక్తులమైతిమని తమలో కొందఱికి తెలిసియే యుండును. విముక్తినొందినంతనే, ఎకాయెకి, భారతీయరక్తముచే పునీతమైన అమృతసరస్సున కేగితిమి. అప్పటికే కాంగ్రెసుసభ ప్రారంభమయ్యెను. మేము సక్రమముగ ప్రతినిధులమగుటకు వీలులేకపోవుటచే అమృతసరవాసులు దయాపూర్వకముగ మమ్ము తమ ప్రతినిధులుగ నంగీకరించిరి. మరుసటివత్సరము నాగపుర మహాసభకు మేము క్రమపద్ధ

తిని ప్రతినిధులమై వచ్చితిమి. నేటివరకును అట్లు రాజిల్లిన దొక్క నాగపురమునకే. నాకుపూర్వ మీ యధ్యక్షపీఠము నధిష్ఠించినవారెల్లరును, తమజీవిత మంతయు కాంగ్రెసు సేవకై ధారవోసిన ధీరులు. కావున కాంగ్రెసు వ్యవహారములందు కేవలము నవీనుడ నగు నేను, ఈ యప్రతిమాన గౌరవమును నాకొసంగినందులకై కృతజ్ఞతా పూర్వక వందనములర్పించుట లాంఛనమాత్రమెట్లగును?

ఏమహామహుడు నావలె నిటీవలెనే కాంగ్రెసు రంగమున ప్రవేశించియు నాయకాగ్రగణ్యుడయ్యెనో; ఇప్పటి సమావేశమైన సదస్యులెల్లరు నెంతవెదకినను ఏమహామహుని దివ్యస్వరూప మిప్పట కానరాదో; ఆమహాత్ముని సాహచర్యభాగ్యము (నేను కాంగ్రెసునందు ప్రవేశించిన) ఈ స్వల్ప కాలమునందు నాకబ్బుటయే ఈ నా ప్రస్తుత పదవి కొకింత యర్హతగలిగించి యుండవచ్చును. నేను మొదట 1919-వ సంవత్సరమున ప్రతినిధినై కాంగ్రెసును సందర్శించిన నాటనుండియు ఆమహాత్ముడే ప్రజాహృదయము నాకర్షించి, కాంగ్రెసునందు ప్రథమగణ్యుడయ్యెను. మునుపటికన్నను నేటి పరిస్థితులలో నాయన నాయకత్వము మనకత్యావశ్యక మగుచున్నది. అట్టిస్థితిలో, ఆయన యెడ భక్తి విశ్వాసములందరికిని తీసిపోక పోయినను, శక్తిసామర్థ్యముల యందల్పుడ నగు నావంటివా డాయన స్థానమాక్రమించుకొని, నేటి సభా కార్యముల నిర్వహించుటయే దైవసంకల్పమైనచో,

“ఉత్తములు గతించుటంజేసి, మేముత్తములమైతి”

మని నుడివిన ఆంగ్లేయ కవిపుంగవునివలె నేనును చింతించుట తప్ప నేమియు చేయజాలకున్నాను.

మహాత్ముని నిర్బంధమునకు ముఖ్యకారకుడైన యాతడు, మహాత్ముని “బ్రతికి యుండగనే భూస్థాపితము” కావించుటవలన ప్రజలలో నాయన జనింపజేసిన మహాశక్తి యణగి పోవునని యాశజెందినను, నేనుమాత్రము మహాత్ముడెటుల సజీవుడై యున్నాడో అటులనే ఆ నవీనశక్తియు నింకను సజీవముగనున్నదని నిశ్చయముగ నమ్ముచున్నాను.

మిత్రులారా! దైవముపై భారమువైచి, తామతిప్పక తమ దయారసమును నాపై వర్షించెదరని నమ్మి, నేనీయుత్తమస్థానము నలంకరింపగల యర్హత కొంచెమైనను ప్రసాదింపగల యా మహాశక్తిని నేడాహ్వానించుచున్నాను.

మిత్రులారా! అమృతసరస్సు, కలకత్తా, నాగపురము, అహమ్మదాబాదు మహాసభలకు సభాధ్యక్షులుండినను, ఏమహనీయుడు ప్రధాన పురుషుడై మిమ్ములనడిపించెనో, ఆ మహనీయుడొక్కడే మిమ్ముల నేడు నడుపదగినవాడు. మన సేనాని యుద్ధరంగమున పటువడి శత్రువులచే జిక్కియున్నాడు. ఆయనలేని లోపమును దీర్పగలవారెవ్వరు? నేనన్ననో, మీప్రేమాతిశయమువలన సామాన్య సైనికవర్గమునుండి నాయకత్వమునవహింప నాహ్వానింపబడినవాడను. ఈ సభా నిర్వహణమునందును, కాంగ్రెసు నిబంధనల ననుసరించి నే నధ్యక్షపదవియందుండ వలసిన సంవత్సరపర్యంతమును, అట్టి ప్రేమాతిశయమే నాపై చూపవేడెదను.

అధ్యక్షుని కార్యభారము

ఒక్కవిషయమున మాత్రము మీకు నేను వాగ్దానమొనర్పవలసి యున్నది. అందునకు నాకెట్టి సంకోచమును లేదు. నాజీవితమంతయు పోరాటమునందే గడపితిని. నాసహజస్వాతంత్ర్యోత్సాహమును, తీక్ష్ణతయు నాపోరాటములందు ప్రదర్శించుట నాకలవాటు. మీరు నన్నధ్యక్షునిగ నెన్నుకొనుటచే, నాస్వేచ్ఛకు భంగమువాటిల్లినది. మఱియందునకు కాకపోయినను, నాస్వేచ్ఛకొఱకైనను, ఈసభ కధ్యక్షత వహించు మహాభాగ్యమును సంతసముతో విడనాడి యుందును. ఎట్లున్నను, నాకు క్రొత్తయైన శాంతిస్థాపన కార్యభారము నాపైనబడినది. ఈలోకమున సమరమునకన్న వాంఛనీయ మెద్దియైన నున్నచో, అయ్యది శాంతియేనని, నావంటి సంగ్రామాభిలాషిసైత మొప్పుకొనక తీరదు. కావున శాంత్యైక్యముల నెలకొల్పుటకై నేను పోరాడు నవకాశమును నవలుకొంటిని. అందులకు చింతింపను. అధ్యక్షపదవియందుండి, నాశక్తికొలది మీకు సేవయొనర్చుటకై ఏతెంచితినేకాని, బానిసల యజమానివలె నధికార మొనరించుటకు కాదు. ఇట్టి రాజకీయసంఘముల యాచారము ననుసరించి, నేటి మహాసభను నాయధ్యక్షకోపన్యాసముతో నుపక్రమించుటలో, నిరంకుశాధికారివలెగాక, సేవకునిభంగి మెలంగదలచితిని. మీరు వివిధ విషయములను చర్చించి నిర్ణయించుటయందు నేను తోడ్పడెదను. కాలయాపనయు, దేహమనోబలముల దుర్వ్యయమును కాకుండ, నిర్దిష్టములైన నిర్ణయములను కావించుటకై మీతోడిసేవకుడ నగు నేను నాశక్తికొలది తోడ్పడెదను. ఆ నిర్ణయములన్నియు మీయవియే అయి యుండవలెను నాయవి కాకూడదు. మీరును, నేనును సంప్రతించి కావించిన తీర్మానములైనవై యుండవలెను.

మహాత్ముని యప్రతిమాన వశీకరణశక్తినిగూర్చి మనవి చేసియుంటిని. కొలదిమంది ఆయనచే సమ్మోహితులు కాకుండ తప్పించుకొన యత్నించినను, వారల కది దుస్సాధ్యమయ్యెనని మన మంగీకరింపక తప్పదు. స్వకీయాభిప్రాయములను విడనాడి, మహాత్ముని యభిప్రాయములనే యవలంబింపవలసినదని ఆయన ఎవ్వరిని కోరియుండలేదు. అది యాయన యభీష్టమునుకాదు. ఆయనతో శీఘ్రముగను, హృదయపూర్వకముగను, ఏకీభవించిన యనుచరులు పలువు రాయన కార్యక్రమమునందు సంపూర్ణ విశ్వాసముచేగాక, కేవలము మహాత్మునియందలి భక్తిచేతనే ఆయన ననుసరించితిమను విషయమును గ్రహింపజాలక పోయిరి. మహాత్ముడు చెఱసాలకేగుటకు పూర్వ మీవిషయమును గుర్తించి, మిగుల చింతించెనని నాకు తెలిసినది. మహాత్ముని జనవశీకరణశక్తి నాకు లేదని చెప్పుటకు సైతము నాకగత్యతలేదు. కావున, నేపక్షమున మీసమ్మతుల నొసంగినను, జాగరూకతతో పరిశీలించి, బాధ్యతల గుర్తెఱిగిగాని యొసంగరాదని మనవిజేయుచున్నాను. ప్రాముఖ్యవిషయములగూర్చి నేనొసంగు నభిప్రాయములు మీకు రుచింపవేమోయని వెరగొంది మిన్నకుండినచో, నావ్యక్తిధర్మమును నెఱవేర్ప జాలకుందును. ఇంతియకాక, నేనట్లొనర్చుట ప్రజాస్వామిక సిద్ధాంతములకు విరుద్ధముగ నుండును. అటులనే, సభాధ్యక్షుని సంత

సింపజేయుటకై ప్రతినిధులు స్వకీయాభిప్రాయముల వెలిబుచ్చుటకు స్వాతంత్ర్యము నొసంగకుండుటయును; ఏకొలదిమంది సానుభూతినో బడయుటకై, అధికసంఖ్యాకుల నోళ్ళు కట్టివేయుటయునుకూడ ప్రజాస్వామికము నపహాస్యస్థితికి తేగలవు.

కాంగ్రెసు సమావేశము

కక్షలకు తావుకాదు

అయినను, భారతీయులు ఆరువేలమంది ప్రతినిధుల నెన్నుకొని నదియు, మన మెల్లరమును నానాదిశలనుండియు కాకినాడ పట్టణమునకు ప్రయాణ మొనర్చినదియు, మన మిల్లుబయలు దేరకపూర్వమే మనవ్యాపదణముల నాసరించియుండిన యభిప్రాయముల ననుసరించి ఏదైన, నొకపక్షమున సమ్మతుల నొసంగుటకు కాదు. పారశీక కవివరుడు 'ఓమరు' చెప్పినట్లు "వచ్చినత్రోవనే మరలపోయినచో," మనకుగాని యొరులకుగాని, యెట్టి మేలొనర్చినవార మగుదుము ?

మనమిచ్చటకు బయలుదేరక పూర్వము మనకుగల యభిప్రాయములను, మన సోదర ప్రతినిధులతో సరిపోల్చి జూచి మార్చుకొనకపోతిమేని, యీప్రయాణమంతయు వృథయగును. వ్యయప్రయాసలు నిష్ప్రయోజనములు.

మనభావములు దోషభూయిష్ఠము లని మనము సంపూర్ణముగ దలంపకపోయినను, మనకన్న వివేకులును, అనుభవశాలురును నగు పెద్దల యభిప్రాయముల గౌరవించుటచేగాని; ప్రత్యేకవ్యక్తులు మనకన్న నధికులు గాకపోయినను, ఒండొరుల సంయోగముచే నేర్పడిన బహుజనాభిప్రాయము నాదరించుటచేగాని; మన యభిప్రాయముల మార్చుకొనుట మన కెంతయు గౌరవప్రదముగాని లజ్జాస్పదము గానేరదు. ఒరుల దృఢ విశ్వాసముల గౌరవించుటలో నే నెరికిని దీసిపోవను. కాని ప్రతియభిప్రాయమును మనస్సాక్షి ప్రేరితమని దలంచుట పాడిగాదు. ఈసందర్భమున సుప్రసిద్ధరాజనీతివిశారదు డగు 'క్రామువెల్లు' నుడివినవచనములు నా సిద్ధాంతమును బలపరచుచున్నవి. ఆయన యెల్లపుడును, తన యనుచరులతో "నొకవేళ మీరే పొరబడితిరేమో యను సంగతి మరువకలద"ని చెప్పుచుండువాడట.

ఆత్మనిగ్రహము

ప్రతినిధులు సర్వవిషయముల తమ యభిప్రాయములను యథేచ్ఛగ వెల్లడింపగల స్వాతంత్ర్యము గలదు. తమ మదికిదట్టిన తీర్మానముల నుపపాదింపవచ్చును. ఇతరు లుపపాదించినతీర్మానములకు తమ యిచ్చవచ్చినన్ని సవరణల నుపపాదింప వచ్చును. ఎన్నిమారులైనను సమ్మతుల లెక్కింపవలెనని గోరిన గోరవచ్చును. కాని యితరుల యభిప్రాయముల బాటింపక, వారల కష్టసుఖముల గమనింపక, దుర్దశనందియున్నో మనో వైకల్యమున గుందు భారత జాతి క్షేమమును సరకుగొనక యీ యధికారముల చెలాయింపబూనినచో కార్యభంగమగును. సభాస్థలిని వెడలినపుడు, ప్రజల యుత్సాహము శిక్షణ శూన్యమై నిగ్రహ విరహితమై యుండుట శోచనీయమని వాపోవుచు, నిష్కళంకముగ వారల సకలశాంత స్వభావములే వారలకు గొంతవరకైనను రక్షించెనని మహాత్ముడు చెప్పుచుండెడివాడు.

జనసామాన్యమునకు, ఆత్మనిగ్రహ శిక్షణాదులలవడ జేయగల నాయకులు ప్రతినిధులే కావున, వారల (ప్రతినిధుల) నిగ్రహ శిక్షణములు ప్రజలసద్వర్తనమునకు ఆధారభూతము లగుచున్నవి. ఇంతకన్నను ముఖ్యమగు విషయ మింకొక్కటిగలదు. మన యభిప్రాయము లెంత దృఢతరమైనను, వానిని వెలిబుచ్చుటలో దుశ్చింత పరదూషణల కవకాశ మొసంగు పాక్షికభావముల నవలంబింపకుందుము గాక. మన నాయకోత్తముడు లోకమందెల్లెడ నహింసా సందేశమును జాటియున్నాడు. మన వాక్కులయందైనను, దౌర్జన్యమును, దరిజేరనీక యీ మహనీయుని శిష్యులమైయుండియు, మన మిత్రసత్తములయెడ నైనను అహింసా సూత్రమును బాటింపజాలకుండుట హాస్యాస్పదము. నే నెన్నటికిని, ప్రజోత్సాహమును జల్లార్చి ఉదాసీనభావమును బెంపొందింప నిచ్ఛగింపను. మనకు గావలసినది శిక్షణము. మృతిగాదు. యంత్రమును త్రిప్పుటకు యావిరి యెట్లావశ్యకమో యటులనే, జాతీయ పురోవృద్ధికి నుత్సాహ మావశ్యకము. కాని యయ్యావి క్రమమార్గమున నడిపింపవలయును. దీనికి సంబంధించినదే రాజధర్మము. మనయందు భిన్నసిద్ధాంత సంఘర్షణ వలన జనించిన సంగ్రామము దక్క వేరొండుగాదు. కావున శాంతిస్థాపనకొఱకైనను మన సిద్ధాంతముల విడనాడజాలము. కాని, నేటి స్థితినిబట్టి మనతో ప్రతివిషయమున నేకీభవింపజాలకపోయినను, మనవలెనే నిశ్చల జాతీయ వాదులైనవారిని కూడగట్టుకొనుటకై యెట్టి త్యాగమైనను గావింప సంసిద్ధులమై యుండవలయును. మన నాయకోత్తముడు రాజకీయరంగమును ఆధ్యాత్మిక మొనర్చి, పవిత్రవంతము గావించుటవలన మన యుద్యమము యుత్కృష్టమయ్యెను. కావున నీతిబాహ్యమైన రాజకీయ జీవనము మనల నెంతమాత్రమును సంతృప్తిపరుపజాలదు. కాని రాజకీయరంగమున సామాన్యముగ యుత్కృష్ట వాంఛితములు జేకూరక పోవచ్చును. మన జీవితమంతయు నున్నదానిలో తృప్తినొంది గడుపవలసి వచ్చుచున్నది. అట్లగుటచే ఉత్తమ వాంఛితము లభింపనంతమాత్రమున యొక్కింత తక్కువస్థితి నంగీకరించుటకు కట్టి యభ్యంతరమును నుండరాదు. ఏలన అట్లంగీకరించుటవలన దేశీయులలో పలువుర మనలో గలుపుకొని విజయపథమున జరియింపగలుగుదుము. కానిసత్యమును నిర్మూల మొనర్చి స్వాతంత్ర్య విజయమును బడయవలసియుండ, వేగమె మన కెదురైన దుర్ణయముల పటాపంచలు గావించి, ధర్మసంస్థాపన జేయవలసియుండ స్వపక్ష విజయమునకై పెనగులాడుటనుచితము.

మిత్రులారా ! కలహపూర్వకమైన యీ యుపోద్ఘాతమునకు నన్ను మన్నింపుడు. అట్లొనర్చుట మీకును నాకునుగూడ శ్రేయోదాయకమని నమ్మితిని. ఇంక నుపక్రమింతము.

మహమ్మదీయులకును, కాంగ్రెసు సభాసంస్థకును గల సంబంధము

సైనికవిప్లవము: మహమ్మదీయులపై దుష్ఫలితములు

కాంగ్రెసు మహాసభతోడ నాకుగల్గిన సంబంధము నిన్న మొన్నటిదేయని నుడివియుంటిని. నాకేకాదు. కాంగ్రెసుసభ నా సంఘమునకు గూడ క్రొత్తయే. ఆసంఘముయొక్క రాజకీయ జీవితము సంగ్రహముగా నిచ్చట యొక్కింతి ముచ్చటింపవలసియున్నది. అట్లు ముచ్చటింపుటకలన, నేను మనల గలవరపెట్టుచున్న విషమసమస్య సుగ్రాహ్యమగును. ౧౮౮౫ సంవత్సరమున హైందవ నాయకులు కొందరు ఆంగ్లేయ ప్రముఖుల సాయంబునొంది, అఖిలభారత జాతీయ మహాసభను ప్రతిష్ఠాపితి మొనర్చినప్పుడు, ఎవరో కొందరుదప్ప భారతభూమిని వసియించు మహమ్మదీయు లెవ్వరును నీ యుద్యమమున బాల్గొనలేదు. పాశ్చాత్య విద్యా సాంప్రదాయముల ననుసరించి విద్యాభ్యాస మొనర్చిన మహామహులచే ప్రారంభింపబడిన యీయుద్యమమున, పాశ్చాత్యవిద్యాసంపర్కము లేమింజేసి, నా మహమ్మదీయ సోదరులు బాల్గొను నర్హత గల్గకపోయినను, వారల రాజకీయ భావములు ఏ రాజకీయోద్యమమునకైన భంగము వాటిల్లజేయునవియై యుండెను. వారలకు హైందవ రాజ్యమును పాలించు భాగ్య మబ్బకుంటినను యంతగింపలేదు. ఇందువలన పాశ్చాత్య విద్యాపద్ధతులు వారలకు మరింత హేయమయ్యెను. 'ప్లాసీ' యుద్ధ కాలమునుండి సైనిక విప్లవము దనుక యీ నూరు సంవత్సరముల కాలమునను, చల్లచల్లగా ఎవ్వరికిని తెలియకనే హైందవ రాజ్యపాలనము మహమ్మదీయుల హస్తతలములనుండి జారిపోయెను. భారతవర్ష మాంగ్లేయుల వశమయ్యెను. అయినను నూతన రాజ్యాక్షిప్తులు నాగరికతా విజ్ఞాన సంపదలందు దమకు సరిరారని ముసల్మానులు దలంపక మానరైరి. ఒక్క శతాబ్దమిట్టి అయిష్టోద్వేగములు పెరిగి పెనుగాలులై ౧౮౫౭ సంవత్సరమున నొక్క పెట్టున భారతవర్షము నూగులాడింప జొచ్చెను. ప్రథమమున నియ్యది హైందవ సైన్యములకు సంబంధించి కలకత్తానగర ప్రాంతమున నుద్భవమైనను కలహక్షేత్రమగు డిల్లీనగరమునను తత్పరిసరప్రాంతములను ఆంగ్ల పరిపాలనమనిన గర్హించువార లెల్లరును కలహకారులతో గలసిపోయిరి. మతరాజకీయ వ్యవహారములు సమ్మిళితమై యభేద్యమయ్యెను. ఆంగ్లేయులకే విజయము చేకూరినను వారి లెవ్వరకును జనింపకమున్నె మహమ్మదీయు లెంద రెందరో తమ కొదవు నాపదల దలంపక యీ కలవరమున నాంగ్లేయులకు తోడ్పాటొసంగిరి. కాని కలవర మడంగినంతనే ఆయా ప్రాంతముల వసియించు మహమ్మదీయ యున్నతవంశ సంజాతులే ఆంగ్లేయ క్రోధానలమునకు గురియై మహాకష్టము లనుభవించిరి. పరాసు మహావిప్లవము పరాసురాజ్యమందలి ఉత్తమ సంజాతుల ప్రాభవ మడంచినట్లే నీ సైనిక మహాకలవరమును మహమ్మదీయ సామంతుల యౌన్నత్య మంతరింపజేసెను. భీభత్సమున శాంతిగా గాకపోయినను, నీ విమయమున సిపాయివిప్లవము పరాసు విప్లవమును బోలియున్నదని జెప్పిన నింపతిశయోక్తి లేదు అట్లు విభవమును గోల్పడి దైన్యావస్థానన్నులైన యుత్తమవంశ సంజాతులు తమకింక రాజ్యాధికారము మరల జేకూరదని వాశల వీడిరి. అయినను నూతన పరిపాలకుల యాచార విజ్ఞాన సాంప్రదాయముల గర్హించుచు, వాని పరిచయము నభిలషింపక దూరమున నొలగిజనిరి. మహమ్మదీయ రాజ్యాంగక్షేత్రములుగూడ విప్లవాంగములైన వత్సరమునందే, కలకత్తా బొంబై చెన్నపట్టణముల ప్రతిష్ఠింపబడిన విశ్వవిద్యాలయముల గరుపబడు విద్యావిధానమున బాల్గొన వారిచ్చగింపరైరి. అందుచే విప్లవ ప్రారంభమైన ముప్పది వత్సరములకు, పాశ్చాత్య విద్యాభ్యాస మొనర్చి పాశ్చాత్య పద్ధతుల ననుసరించి ప్రతిష్ఠించిన రాజకీయోద్యమమున నా మహమ్మదీయ సోదరులు పాశ్చాత్య విద్యా సంపర్కము లేమింజేసి పాల్గొనజాలకపోయిరి. కాని అఖిలభారత జాతీయ మహాసభ 'భారత' 'జాతీయ' యను బిరుద నామంబులు సార్థకము జేసికొనుటకు మహమ్మదీయ సోదరు లిందు బాల్గొనుట యవసరమయ్యెను.

సయ్యదు అహమ్మదుఖాను కాంగ్రెసు ఉద్యమమున బాల్గొనరాదని ప్రతిఘటించుట

కాంగ్రెసు మహాసభకు, మహమ్మదీయులుగూడ ప్రతినిధులుగ బంపుటకు ప్రయత్నములు సల్పకపోవలేదు. కాని అట్టి తరుణమున మహమ్మదీయ లోకమున పాశ్చాత్యవిద్యా సంస్థాపకుడని బిరుదు నందినసయ్యదుమహమ్మదుఖాను రాజకీయరంగమున బ్రవేశించి ౧౮౮౭ వత్సరమున డిసెంబరు ౨౮ వ తేదీని లక్ష్మణపురమున నొక్కటియు, ౧౮౮౮ సంవత్సరమున మార్చి ౧౬వ దినమున మీరటు పట్టణమున నొక్కటియు రెండు మహోపన్యాసములగావించి, ముసల్మానుల కాంగ్రెసు మహోద్యమమున బాల్గొనరాదని యుద్బోధించి యట్టిప్రయత్నముల వారించెను. ఈ యుపన్యాసముల విమర్శించుట యొకకష్ట కార్యముగాదు ఏలనన, రాజకీయ వ్యవహారములయం దభిరుచిగల నేటిమహమ్మదీయులు విశ్వసింపని హేత్వాభాసము లెన్నియో యందుగలవు. సయ్యదు మహమ్మదుఖానువలె వాదప్రతివాదముల నారితేరినవారి నోటనుండి సహజముగ వెలువడుగొన్ని అవాచ్యంపు బల్కుల నాధారముగ గైకొని యాతడు హిందూమహమ్మదీయైక్యతకు విరోధియని వాదించు వారిలో నేనొక్కడను గాను.

ఆయన వ్యతిరేక భావమేల వహించెను?

సయ్యదు అహమ్మదుఖానుగారు తమ యుద్యోగమును చాలించుకొనిన పిమ్మట స్వసంఘోద్ధరణకై యుద్యమమును ప్రారంభించినను ఆయనకు మహమ్మదీయాభిమానమేకాక భారతీయాభిమానమును, నిశ్చలదేశభక్తియు నున్నటుల ననేక యుపన్యాసముల వలన వెల్లడికాగలదు. భారతజాతీయైక్యతయం దాయన కెక్కుడు విశ్వాసము. తన హిందూస్నేహితులనాతడెంతగ ప్రేమించినదియు, ఆయనను స్వయముగ నెరిగినవారెల్లరకును విదితమే. కొందరాయన కారోపించినసంకుచితభావములే యుండినచో నదిరెట్లు సాధ్యమైయుండును,

మహమ్మదీయు లెన్నటికిని రాజకీయ జీవనమున పాల్గొనరాదని ఆయన నిశ్చయించెనను నిందారోపణకూడ సరియైనదిగాదు. నేను దహరించిన రెండుపన్యాసము లందును సోదర మహమ్మదీయుల నమ్మించుటకై ఎట్టివాదనల గావించినను, మహమ్మదీయు లప్పటికింకను రాజకీయ రంగమున ప్రవేశింపరాదని ఆయన తీర్మానించుటకుగల ముఖ్యకారణములు రెండని తోచుచున్నది. భారత ప్రభుత్వాధికారము మహమ్మదీయులనుండి తొలగి, ఆంగ్లేయుల హస్తగతమగుటచే, తమ పదవి నాక్రమించుకొనిన వారిని తెగనాడుటకన్న మహమ్మదీయులకు సంతోషకార్యము వేరొకటుండు లేదని ఆయనబాగుగ నెరుగును. అట్లొనర్చుట మహమ్మదీయుల కెంత సులభమైనను, శాంతి ప్రదమగు కాంగ్రెసు ఉద్యమమునకు భంగము వాటిల్లుననియు నాతనికి తెలియును. ఖానుగారు రాజకీయవిషయములలో స్వసంఘీయుల వెనుకకులాగుటకుగల ప్రథమకారణ మిదియే. రెండవకారణమును అంత ముఖ్యమైనదే. మహమ్మదీయులు తమసంఘము నుద్ధరింప దలచిరేని, ముందుగ విద్యావంతులు కావలెను. కాని, తమకొకొక ప్రత్యేక విద్యాలయమును, నిర్మించి, ప్రభుత్వ సంస్థాపనలలో వలెగాక సామాన్య విద్యలతోపాటు మతవిద్యసహిత మొసంగినను కూడ, మహమ్మదీయులకు పాశ్చాత్యవిద్యపై నభిమాన ముదయింపజేయుట సులభసాధ్యము కాకుండెను. ఉద్రేకరహితమైన, విద్యావిధాన నిర్మాణకార్యమున పాల్గొనుటకన్న, "కాఫరుల" ప్రభుత్వమును, నిందించుటయే మహమ్మదీయుల కెక్కుడు సులభమును, ఉల్లాసకరమును నగుటచే, వారట్లొనర్చుదు రేమోనని ఆయన భీతిల్లెను. అందువలన, రాజకీయ జీవనమెంత యాకర్షవంతమైనను, తాత్కాలిక ప్రయోజనరహితమగుటచే, మహమ్మదీయుల కార్యదీక్షయంతయు నావంకకు మరలకుండ నాయన సర్వప్రయత్నముల గావించెను. కార్యము ముగిసినపిమ్మట, మంచిచెడ్డలను పరిశీలించుట సులభమే. అందువలననే గతించినవారి చర్యలను మనము విమర్శించి వంకలుదిద్ద సాహసించుచున్నాము. అట్టి విమర్శన దృష్టితో పరికించినను, సయ్యదు అహమ్మదుఖానుగారి భావము సమంజసమైనదనియే చెప్పవలసియున్నది. ఆయన పలికిన వాక్యములు కొన్ని అసలే పలుకకుండిన నెక్కువ బాగుండెడిదేమోయని నాకుతోచినను, మహమ్మదీయులయొక్కయు, భారతభూమియొక్కయు శ్రేయోభిలాష లెవరైనను సరే, ఖానుగారు మహమ్మదీయుల నడపిన మార్గమునకన్న విశేషము భిన్నముగ సంచరించియుండరని నే నొప్పుకొనవలసియున్నది.

మహమ్మదీయ సంఘమునకు నాయకత్వము వహించి, పైపద్ధతిని నిర్ణయించిన ఖానుగారిమీద స్వసంఘీయులకు మహమ్మదీయులలో సైతము విశేష సంఖ్యాకులకు సదభిప్రాయము లేకుండె ననుసంగతి మనము గమనింపవలెను. ఆయన 'ఖురాను' గ్రంథము నన్వయించుటలో తీవ్రహేతువాదముల నవలంబించెను. మహమ్మదీయ మతసిద్ధాంతముల కెట్టిసంబంధమును లేకపోయినను, చిరకాలానుగతములై ప్రజామోదమును వడసి పూర్వాచారపరాయణులలో పలువుర నావేశించియున్న మూఢవిశ్వాసములను, దురాచారములను, ఆయన తీవ్రముగ ఖండించెను; కావుననే పలువురు స్వమతస్థు లాయనను ద్వేషించుచుండిరి. లక్షలకొలది ఆయనను తిట్టిరి. నిందల నారోపించిరి. చాలకాలమువరకును, ఆయన స్థాపించిన అలీఘురు కళాశాలయనిన, భక్తిపరులైన మహమ్మదీయుల కసహ్యముగ నుండెను. ఇట్టిస్థితియందు సైతము, రాజకీయ విషయములలో మాత్రము మహమ్మదీయు లందరును నేకగ్రీవముగ నాతని నాయకత్వ మంగీకరించిరి. ఆయన కేవలమత[illegible]ములను, రాజకీయ పన్యాసములను, ప్రశంసించియుండిరేని నంతమహిమ గలిగియుండునా? కావున, ఖానుగారి పలుకుబడికి ముఖ్యకారణమాతని పద్ధతియందలి ప్రాశస్త్యమేయని నా నమ్మకము.

అలీఘురు కళాశాల స్థాపించినపిమ్మట ఇరువది సంవత్సరముల దాకను, మహమ్మదీయులకు రాజకీయజీవనము గాని, అంతగ చెప్పదగిన రాజకీయ సంస్థలు గాని లేవు. ఒకవేళ కాంగ్రెసుకోర్కె లెవ్వియైనను సఫలమైనచో మహమ్మదీయుల కపకారము జరుగునని ఖానుగారికి గాని, ఆయన బ్రిటీషుమిత్రులకు గాని—వీరిమాట వేరుగ చెప్ప నేల—తోచినవెంటనే, 'మహమ్మదీయ స్వాతంత్ర్యసంరక్షక సంఘము'నకు చెందిన తన స్నేహితులను, ముఖ్యముగ తనకళాశాల నిర్వాహకులను, సమావేశపరచి ఏదోయొక తీర్మానము గావించెడి వాడు. ఆతీర్మానము 'పయనీరు' పత్రికయందును, ఖానుగారి స్వకీయవార పత్రికయందును ప్రకటింపించెడి వాడు. ఆదినములలో మహమ్మదీయుల రాజకీయ జీవన మింతకన్న నేమియు లేదు.

తన మిత్రులగు సర్కారుద్యోగుల కీపద్ధతి మిగుల రుచించెననియు, వారి కసమ్మతమగు నేదొకపద్ధతి నవలంబించినచో తన కళాశాలకును విద్యాసభకును సర్వవిధముల నాటంకముల కలుగజేయుదురనియు, ఆయన బాగుగ నెరిగి యుండెనని నే నంగీకరించెదను. కొందరు రాజకీయవిమర్శకు లాతని నారోపించిన దాస్యభావ మాతనియందు లేదని, నేనాతని స్వభావమును బాగుగ పరిశీలించి స్పష్టముగ చెప్పగలుగుచున్నాను. స్వతంత్రభావ పూరితుడగు ఖానుగారి కీసమయానుకూల ప్రవర్తనమైనను సంపూర్ణముగ నంగీకారమైయుండి యుండదు.

౧౯౦౬ వ సంవత్సరములో, మహమ్మదీయ మహాసభ సంస్థాపనమూలమున వారి రాజకీయజీవనమున నూతనశకమారంభమైనకొలది దినములకే, అలీఘురు కళాశాలా విద్యార్థులు సమ్మెకట్టుట సంభవించెను. పోలీసుభటులు కళాశాలయందొక విద్యార్థితో కలహించిన సందర్భమున, ఆంగ్లేయులగు కళాశాలాధ్యక్షుడును, పండితులును, పోలీసువారి పక్షమూనుటయే, ఈ సమ్మెకు కారణము. దాదాపుగ నాసమయముననే, ఖానుగారి జ్ఞాపకార్థము కళాశాలలో ప్రతి వత్సరమును జరుగు "సంస్థాపక స్మారక వర్ధంతి" వచ్చెను. నాటి యుత్సవమునకై, స్వర్గీయుడైన సంస్థాపకునిగూర్చి నేను కొన్ని పద్యముల 'నుర్దూ' భాషయందు వ్రాసితిని. విద్యార్థుల ఆత్మగౌరవమునకును, పరదేశీయుల దురభిమానము నడంచుటకు [illegible]మగు త్యాగమును చేయగల మనస్థైర్యమునకును, నిదర్శనమైన [illegible] సమ్మె వ్యవహారమునుగూర్చి ముచ్చటించుచు, ఖానుగారియా[illegible]ంచి ఇట్లంటిని.

"మాకిట్టి 'అల్లరి' నంతయు నేర్పినది నీవే. నీవు ప్రారంభించితివి. మేము పూర్తి కావించితిమి.

ప్రధానవిరోధి

సయ్యదు అహమ్మదుఖానుగారి స్వభావమును సిద్ధాంతములు నిట్టివేయని దలంచువాడ నేనొక్కడనే గానని దెల్పుటకు, చెక్కు నిదర్శనములు గలవు. చిత్రమగు నొకసంభాషణ మిచ్చట జేర్కొనియెద. నాసోదరు డింకను ఉద్యోగి పదవియందుండిన కాలమున నొకానొక తరుణమున వృద్ధుడగు నొకయాంగ్లేయ యుద్యోగి నాసోదరుని నవలోకించి "భారతవర్షమున ఆంగ్ల ప్రభుత్వమునకు ప్రబల విరోధి యెవ్వరని తలంచెదవు!" అని ప్రశ్నజేసెను. అందులకు నాసోదరు డేదియో వచియింపుచుండ వారించి యా యుద్యోగి, "కాదు, కాదు, ఆంగ్లరాజ భక్తాగ్రగణ్యుడనిపించుకొనుచున్న సయ్యదు మహమ్మదు ఖానుదక్క ఆంగ్లేయ ప్రభుత్వమునకు ప్రబలవిరోధి వేరొక్కడు గాడని" వచించెను. ఆతని పల్కులకచ్చెరువంది అట్టిది వాస్తవముగా నేరదని నాసోదరుడు వాదింపుచుండ, మరల నాయుద్యోగి, 'హారో' 'వించెస్టరు' (సీమరాజ్యమందలి పట్టణములు) నగరములందు విద్యాభ్యాసమొనర్చు విద్యార్థుల వలెనే విద్యాభ్యాస మొనర్చుచు, వారివలెనే జీవనము గడపుచు, వ్యాయామ పరిశ్రమాదుల వారికైన నవలీల నోడింపగల అలీఘరు విద్యార్థులు, సీమనుండి యిచ్చటికరుదెంచు తెల్ల యుద్యోగులకు వశవర్తులై సేవలొనర్తురని దలంచుచుంటివా? అదికల్ల. పాకతల్లీ! హైందవరాజ్యమున ఆంగ్లేయపరిపాలనకు అంత్యకాలము దాపురించుచున్నది. విశ్వాసపాత్రుడగు సయ్యదు అహమ్మదుఖానే నేడు ఆంగ్లేయ పరిపాలనకు ప్రధాన విరోధి" అనెను.

మనలో బెక్కండ్రవలె యీసీమ యుద్యోగియు, ఆంగ్లేయ పరిపాలకులచే బ్రతిష్ఠింపబడిన పాఠశాలలలో గరుపబడు విద్యావిధానమువలన జనించు యరిష్టముల గుర్తింపజాలడయ్యెను. విద్యావిధాన ప్రాబల్యమునే తప్పక జనించు యసంతుష్టినే యాతడు [illegible]. ధనశూన్యమయ్యును తత్త్వమాదర్శములకాకరమైన విద్యాలయమొకవంక జెన్నారుచుండ, (నేటికి మూడువత్సరముల క్రిందట, నాపూర్వ విద్యాలయమిట్టి పరిణామము జెందెను) ఆంగ్లపరిపాలకులపోషణ మందుచు, జాతీయాదర్శ విరహితమై, శ్రీమంతుల యాదరణకే పాత్రమై, యసంఖ్యాకులగు యుపాధ్యాయ విద్యార్థులతో నిండియుండు ప్రాత విద్యాలయమింకను నానగరమున బెంపొందుచుండ "నీయాంగ్లప్రభుత్వ ప్రధాన విరోధి" దనపోరాటమున జయము గాంచెనని గర్వింపజాలను. ఆతని విద్యార్థి సంతతులు ఆంగ్లప్రభుత్వమునకు జోహారు లొనర్చుచుండ మెలంగ గల్గినంతటి యుత్కృష్టదశ యచిరకాలముననే భారత భూమికి గల్పింప కృషిసల్పకపోయినను, యాతడు స్వమతాభిమానులగు మహమ్మదీయులను, దేశాభిమాన పూరితులగు భారతీయులను, తయారుజేయుట నభిలషించె ననియు, యయ్యదియె యాతని లక్ష్యమనియు, నేను దృఢముగ వక్కాణింపగలను.

అలీఘరు కళాశాల: మహమ్మదీయ మహాసభ

భారత భూమియందలి ముఖ్య రాజధానీనగరములలో దాదాపు ముప్పది సంవత్సరముల క్రిందట విశ్వవిద్యాలయము స్థాపనమయ్యెను. దేశమున నూతన జాతీయజీవన నిర్మాణ కాలముకూడ నీముప్పదివత్సరములే! అట్టికాలముయొక్క యవశ్య పరిణామముగ భారత జాతీయ మహాజనసభా సంస్థాపనయేర్పడెను. ౧౮౫౭ సంవత్సరపు విప్లవమున ముఖ్యరంగమగు భూభాగమందు, తనమతస్థులొరకై సిపాయి కలహము జరిగిన యిరువదివత్సరముల లోపలనే యొక మహమ్మదీయ కళాశాలను స్థాపింపగలుగుట సర్ సయ్యదు అహమ్మదుఖానుగారు చేసిన మహత్కార్యము మరల సరిగ ముప్పదివత్సరములకే, ప్రభుత్వ విశ్వవిద్యాలయ సౌకర్యములను పొంది తత్ఫలితమగు రాజకీయ విజ్ఞానోదయమున పాల్గొనజాలని ముసల్మానుల కొరకు నూతనరాజకీయసంస్థయొకటి స్థాపింపబడెను. కాలానుగుణములగు పరిణామములు కల్గుట ప్రకృతి నియమమే కదా! మరియు ౧౯౦౬ సంవత్సరాంతమున ఢక్కా పట్టణమున జరిగిన మహమ్మదీయ మహాసభను స్థాపించినవారిలో ముఖ్యులు సయ్యదు అహమ్మదుగారి స్వంతకళాశాలలోని విద్యార్థులగుటకూడ సకారణముగ నున్నదనియే తోచుచున్నది.

ఈనూతన మహాసభాస్థాపనము భారతదేశము నందలి మహమ్మదీయుల రాజకీయ జీవనమున నూతన శకమును సృజించెను. అప్పటికి కొన్నిమాసములకు పూర్వము త్వరలో రానున్న మింటో మార్లేసంస్కరణముల సందర్భమున, మహమ్మదీయుల కోరికలను అప్పటి రాజప్రతినిధియగు మింటో ప్రభువుగారికి నివేదించుటకు రాయబారమొకటి తరలెను. రాయబారముయొక్క నివేదికము "ప్రేరణ" వలన జరిగినదని చెప్పుట, యుద్ధకాలమున కొందరు పత్రికాసంపాదకులన్నట్లు "ఇప్పుడేమియును ప్రమాదము లేదు" ప్రభుత్వమువారు హైందవ విద్యావంతుల కోరికలను త్రోసివేయజాలరనుట నిశ్చయము. కావున యలనాటుచొప్పున కొన్నివత్సరములవరకు భారతీయుల పోరు చల్లార్చి వారినోళ్లు కట్టుటకు కొన్ని సంస్కరణములను బిచ్చము పెట్టుటకు సిద్ధముగనుండిరి. పూర్వమొక కాలమున సైర్లండునందు న్యాయాధికారి విచారణ కాలమున నొకఖైదీని "నీపక్షమున వాదించుటకు న్యాయవాది యెవ్వడైనను న్నాడా?" యని యడుగ వాడు తన యుద్దేశ్యమును దాచక, "అట్లు లేకపోయినను విచారణ సంఘమున నామిత్రులు కలర"ని బదులుచెప్పెనట! ఆఖైదీయెట్టిస్థితియందుండెనో యాకాలమున భారతదేశమునందలి మహమ్మదీయులస్థితి యట్లుండెను. కాని అప్పటికి ప్రభుత్వమునందు మహమ్మదీయులకు గల్గుమిత్రులు, రహస్యముగ, నితరులవలెనే వారినికూడ తగిన న్యాయవాదులను కుదుర్చుకొనుడని బురికొల్పిరి. ఆప్రేరణ యెట్టిస్థలమునుండి వచ్చినను అపర్యాయము మహమ్మదీయపక్షము బాగుగా వాదింపబడెనని చెప్పుట కెట్టి యభ్యంతరము లేదు. అందరకును సామాన్యముగ దేశభాగములనుబట్టి నియోజకవర్గము నేర్పరచు పూర్వపు పద్ధతిలో, ముసల్మానులకు సరిపోయినట్టియు తృప్తికరమైనట్టియు ప్రాతినిధ్యము లభించినదని చెప్పుటకు వలనుపడదు.

మరియు మహమ్మదీయులు ప్రథమమునుండియు తమకు కావలెనని వాదించుచున్న ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యము మంచిదికాదని వాదించువా రందరును అట్టిప్రాతినిధ్యము హిందూమహమ్మదీయులమధ్యను అభిప్రాయ భేదములయొక్క ఫలితమే కాని, వాని కదికారణము కాదని జ్ఞప్తియం దుంచుకొనవలయును.

ప్రత్యేక నియోజకవర్గము జాతీయైక్యత

మహమ్మదీయులకు అధికార వర్గమునందుగల మిత్రులు ప్రత్యేక నియోజకవర్గ స్థాపనము అచిరకాలమున హిందూ ముసల్మానుల యైక్యతకే తోడ్పడునని యిప్పటికి కొంచెమైనను కనుగొనలేకపోయిరి. భారతీయులకు యెంత సంకుచితముగనైనను ప్రాతినిధ్యము నొసంగుట కిదియే ప్రథమపర్యాయము. అట్టిసందర్భమున బ్రిటిషుపాలనా ప్రారంభము నుండియు నున్నరీతిగ హిందూ ముసల్మానులింకను విముఖులుగను అప్పుడప్పుడు పరస్పర కలహములు సల్పుకొనువారుగనే యున్నయెడల, సామాన్య నియోజకవర్గ స్థాపన ముభయజాతులకును ముఖ్యయుద్ధ కారణమై వారల కదివరలోనున్న భేదములను మరింత వృద్ధిపొందించి యుండును. ప్రతియభ్యర్థియు 'స్వసంఘ సంరక్షణము'ను మిషతో విమతస్థులయెడ తనకు నందరికంటె యెక్కువగనున్న ద్వేషము నూతగా చేసికొని, తన సోదరమతస్థులను తనకే వోట్లనియ్యవలెనని కోరి యుండును. ఈపద్ధతి దోషభూయిష్ఠమగుటయేగాక దానిచేత యెన్నికలయందు రెండుజాతుల పరిస్థితులును నసమానములగుటచే అట్టి యెన్నికల ఫలితములు రెండు మతములవారికిని హానికరములుగా పరిణమించి యుండెడివి. ఏలనన తన ప్రతినిధి నెన్నుకొనుటలో సఫలత నొందలేని సంఘము జయమొందిన విరోధిసంఘము నెడ తప్పక యసూయాపూరితమై యుండియుండును.

రెండు సంఘములకును నేర్పడిన భేదములు సాంఘిక, లేక, మత సంబంధమైన వగుటచే ఎన్నికల సమయమున వివిధరాజకీయాభిప్రాయ ప్రాబల్యమున కవకాశము లేకుండెడిది. జాతివైషమ్య మెక్కువగా నున్నకాలమున, ప్రత్యేక నియోజకవర్గముచే నెన్నుకొనబడు ప్రతినిధులుకూడ, తప్పక శత్రుజాతియెడ సుప్రసిద్ధాసూయాగ్రస్తులై యుందురని నాకు తెలియకపోలేదు. కాని ప్రత్యేక నియోజకవర్గముల నేర్పరచుట జాతివైషమ్యములను తగ్గించుటకు కారణమైనది.

వివిధమత సమ్మేళనము

మహమ్మదీయులకు ప్రత్యేకసంఘ ప్రాతినిధ్యము నొసంగవలెనను చర్చలో నేనుకూడ సంపూర్ణముగ పాల్గొంటిని. కాని ౧౯౧౦ సంవత్సరమున నూతన శాసనసభల యెన్నికలలో మహమ్మదీయుల హక్కులు ఆచరణ రూపమున స్థిరపడినవెనుక, భారతదేశ రాజధాని యగు ఢిల్లీనగరమునుండి దేశమునందలి రాజకీయాందోళనములో మహమ్మదీయులు తగునట్లు పాల్గొనుటకు సహాయకారిగ నుండుటకై వారపత్రిక నొకదానిని సంపాదింప నిశ్చయించితిని. తాత్కాలికావసరముల కొరకు ప్రయత్నించుటలో నప్పుడప్పుడు సంఘమునందలి భిన్నవ్యక్తులకు సంఘర్షణములు తప్పక జరిగినను, మహమ్మదీయులు తమ ప్రత్యేకావసరములను సకల భారత జాత్యవసరములతో సమన్వయము చేయవలయునను భావమును పురికొల్పుటకు మిక్కిలి శ్రమపడితిని. మనమున్న పదివద్ద ననేకకోట్ల జనసంఖ్యతో నిండియుండియు, భిన్నభిన్నములగు సంప్రదాయములును, మతములును, సంఘములును గల భారతదేశమునందు, యీ మతవైషమ్యముల బరిమార్చి సర్వమత సమన్వయమునకు గడంగుట భగవన్నిర్దిష్టమైన కార్యమని నానమ్మకము. ౧౯౧౪ సంవత్సరమున, అనగా నే నింకను నాక్స్ఫర్డునుంచి వచ్చి రెండు సంవత్సరములు గాకమునుపే, మహమ్మదీయ విశ్వవిద్యాలయ స్థాపనమును గూర్చి కొంచెము జంకుతోనైనను విస్పష్టముగ నుచ్చరించితిని. అప్పుడు నేను చెప్పిన దీక్రింద వివరించుచున్నాను:

"అన్ని మతములవారును కలసి యొకపరుని(విదేశప్రభుత్వమును) ద్వేషించుట యను కారణమున దక్క నదియేయితర నూతనశక్తిచేనైన నీ భరతఖండమునందలి ప్రజలందరును నొక్కటిగ బంధింపబడినచో, హిందూదేశమున నవి వ్యక్తిత్వములేని యొక భూభాగముయొక్క నామమైపోవచ్చును. అట్లు కానిచో నీదేశమున సర్వమత సంయోగమైన నావలెను." భరతఖండమందలి యన్నిమతములందును భిన్నత్వమును నెంపొందించు బీజములున్నవని తెలిసియు, దేశమునందు నమ్మకము, ఆశ, సంపూర్ణ స్వాతంత్ర్యశ్రద్ధయు చూడ, నైకమత్య బీజములుకూడ కలవనునమ్మకము నాకు కలిగెను. మతములందలి సిద్ధాంతభేదములు కేవల మతసంయోగమునకే యవకాశము నొసంగుచున్నవి కాని, మరి యొక విధమైన మతసమ్మేళనమున కవకాశమున్నట్లు తోచదు. కాని నేననువదించిన యుపన్యాసభాగమున చెప్పినట్లు, యీసిద్ధాంతభేదములు స్థానికములును, జాతీయములును గాక, మతసంబంధములయినవి. ఇరువది సంవత్సరములనుండియు నెల్లప్పుడును, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములకంటె మహత్తరమైనట్టియు, పవిత్రమైనట్టియు, ఆధ్యాత్మిక లక్షణములు గలిగినట్టియు, నొకమత సంయోగమునే లక్ష్యముగా నుంచుకొని యుంటిని. మరియు ప్రస్తుత రాజకీయజ్యోతిష్కులు, హిందూ మహమ్మదీయ విభేదములు ప్రాచీనకాలమునందువలె నిప్పుడుకూడ నెంపొందగలవని భావిఫలమును సూచించినప్పుడుకూడ నేనాలక్ష్యమును మరువక దృష్టిపథమునందుంచుకొని యున్నాను. ఈలక్ష్యమును కార్యరూపముగ నొనర్చుటకే నావారపత్రికను ప్రారంభించి దానికి సార్థకముగ "కామ్రేడ్" అని నామకరణ మొనర్చితిని. 'కామ్రేడ్' అన సర్వజనమిత్రమును, నిష్పక్షపాతియును నని యర్థము.

సోదరులారా! నాపత్రికయొక్క ప్రథమ సంచికయందు నే నప్పుడు వ్రాసిన యుపోద్ఘాతవాక్యముల ననువదించుట కేవల మప్రస్తుతమని తలంపను. తత్కాలమున భారతభూమియందు రేగియున్న రాజకీయాందోళనముచే, సంశయాత్మకమును, ప్రాపంచికవిషయ నిమగ్నమునగు ప్రపంచమునకు నామనోగతభావములను తేటతెల్లముగ నా ప్రధానవ్యాసము తెలుపుటకు సహజముగ సంకోచించితిని. కాని ఉన్నతభావపరంపరలకులోనగు ప్రతివారికిని, నాకుగల భావోన్మాదమో, ఆదర్శములో, తప్పక నేర్పడియుండును. ౧౯౧౧ వ సంవత్సరము ౧౪ వ జనవరి తేదీన నేనిట్లు వ్రాసితిని.

"భారతభూమి నైకమత్యము కల్గియున్నదను మాటను మేము విశ్వసింపము. ఏలన, యట్లేయున్న యెడల, యీ సంవత్సర కాంగ్రెసు మహాసభాధ్యక్షుని శ్రమపెట్టి అన్యదేశమునుండి తీసికొను నవసరమేల? మృష్టాన్న స్మరణమాత్రమున బుభుక్షాపూర్తి కానేరదు. సర్వధనుజా శక్తిగర్భిత వ్యాపారమునకు అభిమానార్ద్రిత దేశభక్తియొక్క వైఖరి నిప్రతిపాదించు నింద్రజాలమందు ప్రజ్ఞావైశిష్ట్యముగల కాంగ్రెసు ప్రవృత్తి మాపట్లను మరింత నైగస్యము కలదు.

"మిథ్యాఫలవంచితములై నేత్రానందమాత్రముచే తృప్తినొంద జాలక క్షుత్క్షామపీడితులై వంతనొందు విహగములమాడ్కి"

మిథ్యానిష్కముల తళుక్కుగాంచి కాంచనభ్రాంతి తప్పించుకోన నేరని మనవారు కొందరుకూడ నటువలెనే తృప్తికర్పణమందియు హృన్నివేదననుభవింతురు. కాని మేము స్త్రీమాన్పుడయ్యు ఎళ్ళవగ భీతిల్లజేయువాడును మనసునమ్మజాలని వాడును ఎవరనిన, వ్యవహార ప్రజ్ఞావిరహితుడగు కేవల లక్ష్యమూర్తియే. ఆంగ్లకవియుండగు బైరను నుగూర్చి "అత్యంత ప్రతిభాశాలి యయ్యు విమాంసకు గడంగినప్పుడు మాత్రము శిశుప్రాయుడని" జర్మనుమహాకవి యగు గెటే వచించియున్నాడు. అఖండలక్ష్యసంపన్నుడయ్యు నోర్మిలేని వానిని మనముకూడ నీరీతి గనే గణింతుము. బుద్ధివైకల్యమునందిన యీ దేశమునం దైకమత్యోన్ముఖమైన లక్ష్యప్రతిపాదనము నుద్యమించిన యత్నపరంపరలు సముచితములును, అసముచితములును, లెక్కకు మిక్కిలిగ నిష్ఫలములగుటచే మరి యొకయత్నమాలోచితమగు యత్నము నిష్ఫలమైనదో అందునగూర్చి స్వల్పముగనైనను సానుభూతిని చూపజాల కున్నాము. తునిగిన గాజుపెంకులను గోదుతో సంధింపజూచి వైముఖ్యతిచే విసికించు యత్నభంగమునకు వగచెంది విముఖియగుచుండు వస్తుతత్త్వమును నిందింపజూచు దుర్నయమునకు మాత్రము మనము లోనుగాజనము. అనగా స్థితిగతులను ధీరులమై యెదుర్కొందుము. ప్రత్యక్షస్థితిని గమనింతుము. ఎట్టి వికారాకృతిని వహించియున్నను, ఆదరణపాత్రము కాకపోయినను, ప్రత్యక్షస్థితిని యథాతథముగ గమనింతము. అవశ్యములగు వ్యవహార యాథార్థ్యములు తృణీకరింప జూచుట నయహైన్యతను దెల్పుచున్నది. ఐకమత్యమున కాటంకము కాజాలి లోతుగా పాతుకొన్న పట్టుదలను, భేదప్రతిపాదకము లగు నాశయప్రాబల్యములను నిష్కపటరీతి గమనింతుము, ఐకమత్యసాధనమునందు ప్రధానమైన పదముగా నెంచదగును. నేటి సంభారముల సేకరించినను, రేపనుమాటను మరువజనదు.

"హిందువులును మహమ్మదీయులును, పరస్పరానుకూల్యతలేక గాని పరస్పరవిరుద్ధముగ గాని కార్యసిద్ధి నూహించినచో నాభ్రష్టత్వము జెందుటయే గాక యధోగతిపాలగుదురని మా అభిప్రాయము. మార్గమున కడుజాగరూకతతో నడిగిడుచుండవలయును. ఆధునికార్యావర్తస్థితికి సాదృశ్యము నొందగల స్థితివిశేషము ప్రాచీన, లేక ప్రస్తుత, చరిత్రముల నెందు గాన్పించదు. పురావృత్తము (చరిత్ర) పునరావృత్తి నొందదు. దానిలోకమున కింకను మార్గదర్శకమగుచున్నది. మనలనుకూడ శ్లాఘించ సమర్థమై యున్నది. భారతీయధర్మసందేహము లించుమించు నానారాజ్యధర్మసందేహముల వంటివి. అయినను యూరపు ఖండాంతర్వర్తులగు నయకోవిదులును వదాన్యులును నైతము జాత్యభిమానచోదితములై స్వార్థపరత్వమునకై తాండవించు యుద్ధజాలముల దగుల్కొని యున్నప్పటికిని, దండనీతిని వారింప నింకను నిరాశ జెందక రణాధిష్ఠాన దేవతయొక్క సింహాసనమున శాంతికన్యకను నెలకొల్పి కనువీక్షక యున్న స్థితియందు, భారతజాతీయ భవిష్యత్తునుగూర్చి మనము నిరాశ జెందజనునా? సమధర్ములగు నాల్గుకోట్ల జపానుదేశీయులచే సమ్మానింపబడు నత్యంతార్ద్రదేశభక్తియు నిశితజాత్యభిమానావేశవిజృంభణము ను వర్తమానమున మనభారతక్షేత్రమునందు మన మంకురింపజేయంజాలక పోవచ్చును. అయితే కనడా రాజ్యమందు వర్తించుచున్న యైక్యసంపదను నెలకొల్పుట దుస్సాధ్యము కానేరదు. ఇత్యాది రసలాలసచే కాని, కల్పనాచమత్కృతిచే కాని శోభితమగు గాంధర్వపరిణయము కాకపోవచ్చును. పరస్పరానుకూల్యతలో నుద్భవిల్లిన వైవాహిక సంబంధము నిరసింపదగినది కాదు. రసికవార్ధక్యపాకము వీడి వివేచనాసహితమైన నీరసవహోఫణితినే యనుసరింతము. రసాధిష్ఠానదేవత శుభలేఖార్థములను నిరాకరింపకుండ ననుగ్రహించుగాక! ఇదియును సులభమార్గము కాదు. కాకపోయినను భారతీయ సంతానమున కాదరణపాత్రమును నిరంతరస్థానయోగ్యమునై విలసిల్లుచున్నది

* "ఓ ! ఐకమత్యమా!!"

క. వచ్చెదవు నరుల నైక్యం
బిచ్చెదవిక జాతిజాతి నేర్పడ కూర్మిన్
గ్రుచ్చెదవు; మాకుగతి యిక
చిచ్చునఁ జేరుటయె, జాగు చేసిన వెనుకన్."

స్నేహితులారా! మూడు సంవత్సరముల క్రిందట నేను లక్ష్యముగా నుంచికొనిన యాదర్శముయొక్క యసంపూర్ణాకారమునైనను సందర్శించు భాగ్యము లభించెను. ఆయాదర్శమును మనము తలంచినంత సంపూర్ణముగ పొందజాలకపోతిమను మాటను మన మొప్పుకొనక తప్పదు. ఇట్టి పరిస్థితులకు ముఖ్యకారణము లెవ్వియో జంకులేకుండ నివృత్తపాతబుద్ధితో మన మాలోచింపవలసియున్నది. అట్లు చర్చించుటకు పూర్వము వెనుకనుండి నేను వివరించుచున్న నా ప్రథమ పత్రికా ప్రయత్నకాలమునాటి పరిస్థితులకు మరలివత్తును.

---

* "Thou wilt come, join men, knit nation unto nation;
"But not for us who watch to-day and burn.
"Thou wilt come; but after what long years of trial,
"Weary watching, Patient longing, dull denial!"

ముసల్మానులు

విదేశ వ్యవహారములు

నేనుతలచిన ట్లన్ని శాసనసభలలోను, ప్రజాశయములనే వాదించుటలో పరస్పరసాహాయ్యము చేసికొనుటకభ్యంతరము లేనట్టి హిందూ ముసల్మానులనే యీ ప్రత్యేక నియోజకవర్గము సభ్యులుగా నెన్నుకొనెను. అట్లయ్యు దేశమునందు సంఘములలో పరస్పరభేద మెదుగంటకపోయెను. పాశ్చాత్యజాతులు ముసల్మానులయెడ చూపు దౌర్జన్యమువలనను, నాదౌర్జన్యము భారతదేశమునందలి ముసల్మానులలో గావించిన భావోద్రేకమువలనను, పరిస్థితులలో నకస్మాత్తుగ నొక నూతనవర్తనము కలిగెను. మహమ్మదీయేతర దేశభక్తులలో నిప్పటికిని, విదేశ మహమ్మదీయుల పరిస్థితులు హైందవ మహమ్మదీయులలో కలుగజేసెడి భావపరివర్తనము నెడల ననంగీకారము చూపువారలున్నారు. కాని కొంచెమాలోచించినయెడల నేనిప్పుడు వచించిన పరిస్థితులలోని క్రొత్తమార్పు, హిందూదేశమునందలి మహమ్మదీయుల దృష్టిని స్వదేశ వ్యవహారములనుండి నిస్సంశయముగ కొంతవరకు మరల్చినను, యీవిదేశీయ ప్రభుత్వమును నమ్మిన లాభము గలుగునసెడి చిరకాలానుగతమైన మహమ్మదీయుల నమ్మకమును నిర్మూలింపతోడ్పడెను. ఇట్లు చేయుటచే భారతజాతీయైక్యము మిక్కిలి యభివృద్ధి యయ్యెనని చెప్పుట కభ్యంతరములేదు.

౧౯౧౧ సంవత్సరమునందలి పరిస్థితులు

భారతదేశమునందలి యన్ని మతసంఘములయొక్క సంయోగావశ్యకతనుగూర్చి నాకుగల యభిప్రాయములను ప్రచురించుటకు 'కామ్రేడు' పత్రికను నిర్ణయించితిని. ప్రపంచమునం దెచ్చటనున్నను ముసల్మానుల యెడల సానుభూతిని చూపవలయుననుట, మహమ్మదీయ మతసిద్ధాంతములలో ముఖ్యమైనను, అట్టిసానుభూతి కేమాత్రము భంగకరముకాకుండ స్వదేశాభిమానమును సాధించుటలో హిందూ దేశమునందలి మహమ్మదీయులకు సాయముచేయుటకు నాపత్రిక నిర్ణయింపబడినది. నేను ప్రథమమున పత్రికాసంపాదకత్వమునకు గడంగినప్పుడు నాస్వదేశమునకు బయటనుండు వ్యవహారములు నాదృష్టినంతయొక్కువగా నాకర్షించునని తలంచనయితిని. ఈజిప్టుదేశమునందలి యప్పటి పరిస్థితులంత సంతృప్తికరముగా లేనిమాట వాస్తవమే! ఇంతకాలమునుండి యైరోపాఖండలి రాజ్యములలో నొక్కయింగ్లాండుతోనే మనకు సంబంధముకలదు. అట్టిపరిచితమైన యింగ్లాండు దేశము, టర్కీ పరిషియాలయందు క్రొత్తగ సాహసముగస్థాపింపబడిన రాజ్యాంగ సంస్కరణములయెడ ప్రథమమునసానుభూతియున్నట్లు చాటియు తరువాత మనమనుకొనునంతటి శ్రద్ధను చూపకపోయెను. మనరాజకీయ దృష్టిలోనికి వచ్చిన రెండవదేశము రష్యాదేశము. నూరుసంవత్సరముల క్రిందట ఫ్రాన్సుదేశమునకు జరిగిన సంపూర్ణాపజయకాలమునుండియు రష్యా యైరోపాఖండమునందలి రాజ్యములలో మిక్కిలి బలము కలదని యెంచబడుచుండెను. మరియు నాసియాఖండమందుకూడ నంతకంటె బలము సంపాదింపగలయునని ప్రయత్నించెను. ఇట్లున్నంతకాలము రష్యా మానవజాతికి ప్రబలశత్రువనియు, వందుచే నారాజ్యమునోడించి తత్ప్రయత్న భంగముగావించుటయే, యింగ్లాండుయొక్క పవిత్రకార్యమనియు పాలకులు మనకు బోధనములు గావించిరి. కాని జపానుదేశముయొక్క సత్వరాభ్యుదయమును, తూర్పున దానికి గలిగిన సంపూర్ణ జయమును, నితర ప్రాచ్యదేశములను సగర్వముగ తలలనెత్తి తిరుగుటకు ప్రోత్సహించుటయే గాక, రష్యాదేశస్థితిగతులలో సంపూర్ణములైన మార్పులను గలుగజేసెను. రష్యాను సంపూర్ణముగ జయించిన జపానుదేశమిప్పుడును వెనుకనుకూడ నింగ్లాండునకు మిత్రదేశముగనే యుండెను. అయినను రష్యా పూర్వముకప్పుడున్న గర్భశత్రుస్థానమునుండి తొలగి రష్యా యింగ్లాండుదేశములకు సంపూర్ణమైత్రి సమకూరెను. ఈ కారణములచే సమీపప్రాచ్య రాజ్యాంగవ్యవహారములలోకూడ మార్పులు కలిగెను. పరిష్యాలో బహిరంగముగ నిరంకుశత్వమును చూపుటయే గాక యసంఖ్యాకములగు యుద్ధసందేశములను ప్రత్యక్షమైన రష్యాయెడల యభిప్రాయములు మారెను. టర్కీయందుకూడ చిరకాలానుగతమైన ట్యూటన్ స్లావు విరోధము నూతన బలముతో కలసాపి తుదకు ఫ్రాంసు మిత్రమండలి, బాల్కను రాష్ట్ర మిత్రవర్గమునకును వైరముగా పరిణమించెను. సమీపప్రాచి మరియొకమారు యూరోపునందలి రాజ్యాంగవైరము యొక్క కేంద్రస్థానమయ్యె.

ఇంతకాలమువరకును, బాల్యమునుండియు మహమ్మదీయ రాజ్యములయెడ నింగ్లండును మిత్రముగను, రష్యాను శత్రువుగను పరిగణింపనలవాటు పడిన హైందవ మహమ్మదీయులలో నీపరిస్థితులు కొంతకలవరము కలిగించెను. కాని భారతదేశమునందలి హిందూమహమ్మదీయ విభేదములు వారప్పటికి గమనింపవలసిన ముఖ్యవిషయములుగ గన్పట్టెను టర్కీ, పరిష్యా పరిస్థితులు దూరస్థలములగు విషయములుగ నుండె, పరస్పర వైమనస్యముల వలన కలిగిన భావోద్రేకము, భారతదేశమునందలి హిందూ మహమ్మదీయ విభేదములే కొంపలుమునుగు గొప్ప యంతర్జాతీయ విషయములనుగా జేసెను.

వ్యవహారములు సరిగా నేనుసూచించినంత యుత్సాహకరముగా పరిణమించలేదు. ౧౯౧౧ సంవత్సరము మహమ్మదీయ రాజ్యములపట్ల ధూమకేతువయ్యెను. టర్కీ పరిష్యా మొరాకో దేశములందలి నూతన రాజ్యాంగ సంస్కరణముల యాచరణము విఘ్నపరంపరాహతమై తుదకు వాతావరణముమారి తుపాను చెలరేగెను.

ఢిల్లీదర్బారున చేయబడిన రాజ ప్రకటన

హిందూదేశమునందలి మహమ్మదీయులపట్లకూడ ౧౯౧౧ సంవత్సర మెవ్వరు సూచింపజాలనంత యుపకారి యయ్యెను. తత్సంవత్సరాంతమునకు కొన్ని దినములకు పూర్వము చక్రవర్తిగారు ఢిల్లీలో నొక విపత్సూచకమగు ప్రకటనమును గావించెను. తానా సంవత్సరమున పట్టాభిషిక్తుడనైతినని స్వయముగ వచ్చి నిందుకేరోలగమున తెలియజేయుటయే దర్బారుయొక్క యుద్దేశ్యమని పైకి చెప్పబడెను. "అట్లు

రాజు తనస్వదేశమును వీడివచ్చుట బ్రిటిషు ఆచారమునకును, రాజ్యాంగవ్యవహారపద్ధతికిని మూఢమైన పెడత్రోవయని" యందరిచె నంగీకరింపబడెను. ఈ యాచార నూతనత్వమును, భారతప్రజలకేగాక రాష్ట్రీయప్రభుత్వములకుకూడ తెలియకుండ తత్సందర్భమున ననుసరింపబడిన రహస్య ప్రవర్తనమును, సమర్థనీయము లనియే చెప్పవచ్చును. ఏలన యీరాజప్రకటనము, భారతదేశమునందు బ్రిటిషురాజ్య ప్రారంభము నుండియు ప్రకటింపబడినవానిలో నుదాత్తతమమై యున్నది. మరియు నాప్రకటనమే చేయబడకముందు, ప్రభుత్వమునెడల ప్రబలమైన యసూయను పుట్టింప సమర్థమైనట్టియు, విశాలవ్యాప్తమై యణచ దుస్సాధ్యమైనట్టియు, నాందోళనము నెట్లు శమింపజేయవలెనో యను బహిరంగచర్చ యీ యాందోళనము నపాయముగ జేసి యుండును. ఆప్రకటనమునందలి యంశములలో రెండు మిక్కిలి ముఖ్యమైనవి లార్డుకర్జను బంగాళీలయెడ చిరకాలమునుండి తనకున్న పగదీర్చుకొనుటకు గావించిన బంగాళా విభజనమును రద్దుకావించి పునస్సమ్మేళనము చేసి, ప్రాగ్దేశపశ్చిమభాగములను కలిపినవెనుక బీహారు ఒరిస్సాలను ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ మార్చుట మొదటిది. కలకత్తానుండి ఢిల్లీకి రాజధానినిమార్చి పరోక్షముగా బంగాళమును శిక్షించుట రెండవది. ఈ రెండువ్యవహారములను, ప్రభుత్వమువారు చేసిన కాల స్థల పద్ధతుల మరచి, పరస్పర సంబంధములేని రెండుప్రత్యేక విషయములుగ పరిగణించినయెడల రెండును నాకు సమ్మతములేయని నేను 'కామ్రేడు' పత్రికలో వ్రాసియుంటిని. ఈబంగాళాసమ్మేళనము ౧౯౦౫ సంవత్సరమున జరిగియుండవలసినది. రాజధాని మార్పు ౧౮౫౮ సంవత్సరమున జరిగియుండవలసినది. కర్జన్ మిడిల్టన్ ప్రభువులు త్వరపడి తప్పుగావించిరి. హార్డింజ్ క్రూ ప్రభువులు జరిగిన తప్పునకు తిరికగ పశ్చాత్తాపపడుచుందురు. ఆప్రకటనమునందలి యన్ని వ్యవహారములకంటె ఢిల్లీని రాజధానిగా జేయుట మిక్కిలి ముఖ్యమైనదనియు, రాజధానిమార్పు యొక్క ఫలితముగ మాత్రమే బంగాళా పునస్సమ్మేళనము జరిగెననియు, బంగాళీయుల యభిప్రాయములను తృప్తి నొందింపజాలు ప్రత్యేక విషయములవలన బంగాళీలు సంతృప్తి నొందుదురని ప్రభుత్వమువారు తలచిరనియు, రాజధానిమార్పునకు విరుద్ధముగ కొందరు బంగాళీలు చెప్పు నభ్యంతరములకు బంగాళా సమ్మేళనము ప్రతిఫలముగ నొసంగబడెననియు, రాజ ప్రకటనమువలనను భారతప్రభుత్వమునకును నిండియా కార్యదర్శికిని జరిగిన యుత్తరప్రత్యుత్తరములవలనను తెలియగలను. తూర్పు బంగాళమునందలి యార్థికములైన చిక్కులు, అస్సామును బంగాళములో ముడిపెట్టుటవలన గలుగు నష్టములు, రాజసాహేఢ క్కాలమధ్య ప్రయాణాది సౌకర్యలోపములు, మొదలగు నంశములు, 'నిశ్చితవిషయము'ను నిశ్చయము గావించుటలో కారణములగుటకు తగియుండినను, భారతప్రభుత్వమిండియా కార్యదర్శికి వ్రాసిన యుత్తరములో వీనిలో నొక్కటియైనను పేర్కొనినట్లు గాన్పింపదు. ఆయుత్తరమున, ౧౯౦౫ సంవత్సరమున చేయబడిన బంగాళావిభజనము తత్కర్తలకు గల రెండభిప్రాయములను సఫలము గావించెనని వ్రాయబడెను. అందిట్లున్నది.

"మిక్కిలి భారమైన బంగాళాపాలనమును సులభము చేయుటయేగాక, తూర్పుబంగాళమునందలి మహామ్మదీయులకు యిదివరకు ననుభవింపని కొన్ని సౌకర్యముల నందుటకు వీలుగలిగెను."

కాని భారతరాజధానిని తన రాజధానిగా చెప్పుకొను గౌరవమును బంగాళము కోల్పోయెను. అంతియెగాక భారతప్రభుత్వమును సమీపమునుండి విమర్శించుటకును, దానికి నిరంతరము నొత్తిడి కలిగించుటకును, సౌకర్యములను కూడ కోల్పోయెను యూరపు ఖండము యొక్క విదేశ రాజ్యాంగ వ్యవహారములలో "లాభాలాభములు సమానములుగా నుండవలెను"ను మాత్రము పలుమారు మన కనుభవైక వేద్యమగుటచే మనకు దానియెడల సంపూర్ణమైన జుగుప్సకలిగినది. ఆసూత్రానుసారముననే యీజిప్టులో నింగ్లాండు తనయిష్టము వచ్చినట్లు ప్రవర్తించు నధికారమునకు ప్రతిఫలముగ ఫ్రాంసునకు మొరాకో యొసంగబడెను. అట్లే యిటలీదేశమునకు ట్రిపోలీ దక్కెను. తదనుసారముననే జర్మనీ అగాడిర్ నందు దురాశాప్రేరితమైన యాక్రమణమును గావించెను. ఈపాడుసూత్రము భారతదేశముయొక్క పరిపాలనా వ్యవహారములలోనికికూడ మెల్లగ ప్రవేశించినది. ఇండియా ప్రభుత్వమువారొక మారిట్లు వ్రాసిరి:—

"తూర్పుబంగాళము, అస్సాము, బంగాళా విభజనమువలన నిస్సంశయముగ లాభమునందినవి. రాష్ట్రమునందలి ప్రజలలో నధిక సంఖ్యాకులగు మహామ్మదీయులు రాజభక్తిగలిగి సంతృప్తులై యున్నారు. కాని రెండు రాష్ట్రములందును భూస్వాములందరును బంగాళీలే! వారే యధిక సంఖ్యాకు లుద్యోగములందున్నారు. దేశవ్యవహారములలో కూడ వారికే పలుకుబడి యెక్కువగ కలదు. అట్టిబంగాళీల యసంతృప్తి యథాప్రకారముగ బలవత్తరముగనే యున్నది"

ఆకాలముననే నిట్లు వ్రాసితిని:—

"దేశభక్తి గల్గినట్టియు, తృప్తులైనట్టియు, నొక సంఘమునందలి వారి కొలదియాస్తులను బలాత్కారముగ దొంగిలించి, యసంతృప్తులైనట్టియు, రాజభక్తి విరహితులైనట్టియు, మరియొక సంఘమునకు బలవంతముగ కట్టిపెట్టుటకంటె సులభకార్యమేమున్నది." మహామ్మదీయుల కంతటి దురాశయేలేదు. దురాశలేనపుడు ప్రతిఫలములేకపోవుట రాజనీతిలోనిసుప్రసిద్ధసూత్రమేకదా!

రాజప్రకటనవలన మహామ్మదీయ రాజకీయ వ్యవహారములలో గలిగిన మార్పులు

నేను 'కామ్రేడ్' పత్రికలో "మహామ్మదీయులు సర్కారువారి నిర్ణయము నంగీకరింపవలెననియే మాయభిప్రాయమని వ్రాసితిని. కాని, వారి కన్యాయము జరిగినదని చెప్పక తీరినదికాదు. వంగదేశవిభజనకు పూర్వము వారికెట్టి యిబ్బందు లుండినను, బలహీనులకు సహజమైన యోరిమిలో వానినన్నిటిని సహించి మిన్నకుండిరి. వంగదేశవిభజన కావలయునని యాందోళన కావించినది వారు కాదు. విభజనవలని లాభమును పొందుటకు వారర్హులైనను, అది వారికి తలవని

తలంపుగ ప్రార్థించిన వరమయ్యెను. వారిస్థితి బాగుపడ నారంభించెను. దానితో వారియాశలును వాంఛలును కూడ వృద్ధినొందెను. పడమంత్రి పుసిరి దాపరించిన వాడందరి వలెనే మహమ్మదీయులును ఒక్కొక్కప్పుడు గర్విష్ఠులై పింఛము విప్పుకుని నైతక్కలాడు నెమళ్ళవలె సంచరించిరని కూడ నంగీకరింపవచ్చును. కాని కైపెక్కిన వానిని తాత్కాలికానందము వలెనే, ఈనూతనస్థితి విశేషకాలముండలేదు. అకస్మాత్తుగను, నతి శీఘ్రముగను పతనము సంభవించెను. స్వాతంత్ర్యమును బడసిన బానిసలను మరల విక్రయించినట్లయ్యెను. పగసాధించుట గానిన ప్రతివారికిని మహదానందమే కదా! బానిసలను మరల తమయజమానుల కొప్పగించినంతనే యజమానులు కొరడాలను పాదరక్షలను నధికముగ ప్రయోగించినందుకు యజమానుల నేమనగలము? తూర్పుబంగాళమునందు మహమ్మదీయులు పాలకుల పక్షము వహించినతోడి దేశీయులతో పోరాడిరి. ఇట్లు ప్రయోగింపబడిన మహమ్మదీయులగతి తుదకేమయ్యెను? దేశీయులతో పోరాటమింకను సాగించుట చిక్కుగానున్నదని పాలకులు గ్రహించినంతనే, అతిత్వరితముగ సంధిచేసికొని, తమకంతవరకును తోడ్పాటొనరించిన మహమ్మదీయులను తోడిదేశీయుల యాగ్రహమునకు గురిజేసి విడనాడిరి. ఇటుల 'రాజభక్తి' పరుల కన్యాయము కావించి వారు గాబట్టుకొనిన హక్కులను నశింపజేసి, 'సంతృప్తి' యను మహాపాతకమున కొడిగట్టుకొనినవారిని శిక్షించిన నీవింతద్రోహమునకన్న నీచమైన సంధర్భము ప్రపంచ చరిత్రయందు గాంచుట కష్టము. రాజప్రకటన కావింపబడిన వెనువెంటనే నేను ఆరాష్ట్రాధిపతియగు సర్ చార్లెసు బెయిలీగారిని (ఈయన నిప్పుడొకమాలకు త్రోసివారు) సందర్శింప నేగినపుడు సింహప్రభువును, సక్ వినోదమిత్రుడు నగుపడి రాజప్రకటనగూర్చి నాయభిప్రాయమేమని యడిగిరి. "వంగదేశపు హిందువులకు సంబంధించినంత వరకును 'కొంతలాభము కొంతనష్టము'; "బలశీలురను రాజభక్తియుతులును" నగు బేహారు ప్రజలకు 'కేవలము లాభము'; తూర్పుబంగాళపు మహమ్మదీయులకు 'కేవలము నష్టము'; మహమ్మదీయుల రాజభక్తికిని బహుమానముగ కావలసినంత పరాభవము జరిగెను" అని చెప్పితిని. పరాభవమధికమై అజీర్ణపుబాధమాత్రము రాకుండు గాకయని నెమ్మదిగ వారితో నేను ప్రార్థించి వడలిపోతిని. అంతకు కొంచెము పూర్వము దర్బారు సమయముననే నేనతిత్వరితముగ రాజప్రకటనను చదువుచుండ నాప్రాతస్నేహితుడును సి. ఐ. డి. అధికారియు నగు సర్ చార్లెసు క్లీవులాండు గారు నన్ను పలుకరించిరి. పత్రికాధిపతుల శిబిరములో ప్రకటన ప్రతులను పంచిపెట్టుచుండిన యుద్యోగివద్దనుండి మొట్టమొదట నొకప్రతిని సంపాదించినవారిలో నేనొకడను. క్లీవులాండు గారు నన్నుగూర్చి "ప్రకటనలో మీకుగాని నాకుగాని ఏమైన బహుమతికలదా" యని చమత్కారముగ నడుగ నాకోపము నణచుకొనజాలక "నాకేమియు లేదుగాని మీకుమాత్రము చేతినిండ పనికలుగగలద"ని యంటిని. నాజ్యోతిష మబద్ధమైనదని ఎవ్వరనగలరు?

మిత్రులారా! మహమ్మదీయుల రాజకీయ పురోగమనమునం రాజప్రకటన ప్రాధాన్యమును వహించుటచే, దీనివిషయమై నేనింత విస్పష్టముగ చెప్పవలసి వచ్చినది. సోదరదేశీయులనుండి తమ్ముకాపాడుకొనుటకై మహమ్మదీయులెల్లకాలము విదేశీయ ప్రభుత్వమును నమ్ముకొనియుండిరో, అంతకాలమును నిట్టిద్రోహములు జరుగుచునేయుండునని, వారికి స్పష్టముగ తెలియుట కింతకన్న నేమికావలెను. స్వదేశ, విదేశ వ్యవహారములందెందును ప్రభువులతోడ్పాటును నమ్మియుండరాదని మహమ్మదీయులు గ్రహించిరి. ఒక వేళ నంత మహత్తరత్యాగమును కావింపకయే, సోదరదేశీయులతో పొత్తుగలుపుకొని, శాశ్వతశాంతియు, సౌహార్దమును సంపాదింపగలుగుదు మేమోయని వారాలోచింప నారంభించిరి.

స్వరాజ్యము మహమ్మదీయ మహాసభవారి లక్ష్యమగుట

మహమ్మదీయ మహాసభ ఎన్నడును హిందువులకుగాని, కాంగ్రెసుకుగాని, వ్యతిరేకమైన సంస్థాపన కాకపోయినను; దేశమునందలి ఇతర సంఘములతో చెలిమియు సహకారమును పెంపొందించుట వారి యుద్దేశములలో చేరియుండినను; వంగదేశ విభజన విషయమై యాందోళన తీవ్రముగనుండిన దినములలో ప్రారంభింపబడిన దగుటచే సహజముగ ప్రత్యేకసంఘ ప్రయోజనముల సంరక్షణయు, రాజభక్తియు మహమ్మదీయమహాసభోద్దేశములలో జేర్పబడెను. ఢిల్లీ ప్రకటన మైనపిమ్మట నొకసంవత్సరమునకు, మహాసభా కార్యనిర్వాహకవర్గము సభా ధర్మములు మార్పుకావలెనని సూచించుచు, నూతనలక్ష్యమునందు "భారతవర్షమున కనువగు స్వపరిపాలనము"నకు ప్రధానస్థానమొసగిరి. తరువాత మార్చి నెలలో జరిగిన మహాసభా సమావేశములో నీమార్పు ఆమోదింపబడెను. ఇందునుగూర్చి నేనిట్లు వ్రాసితిని:

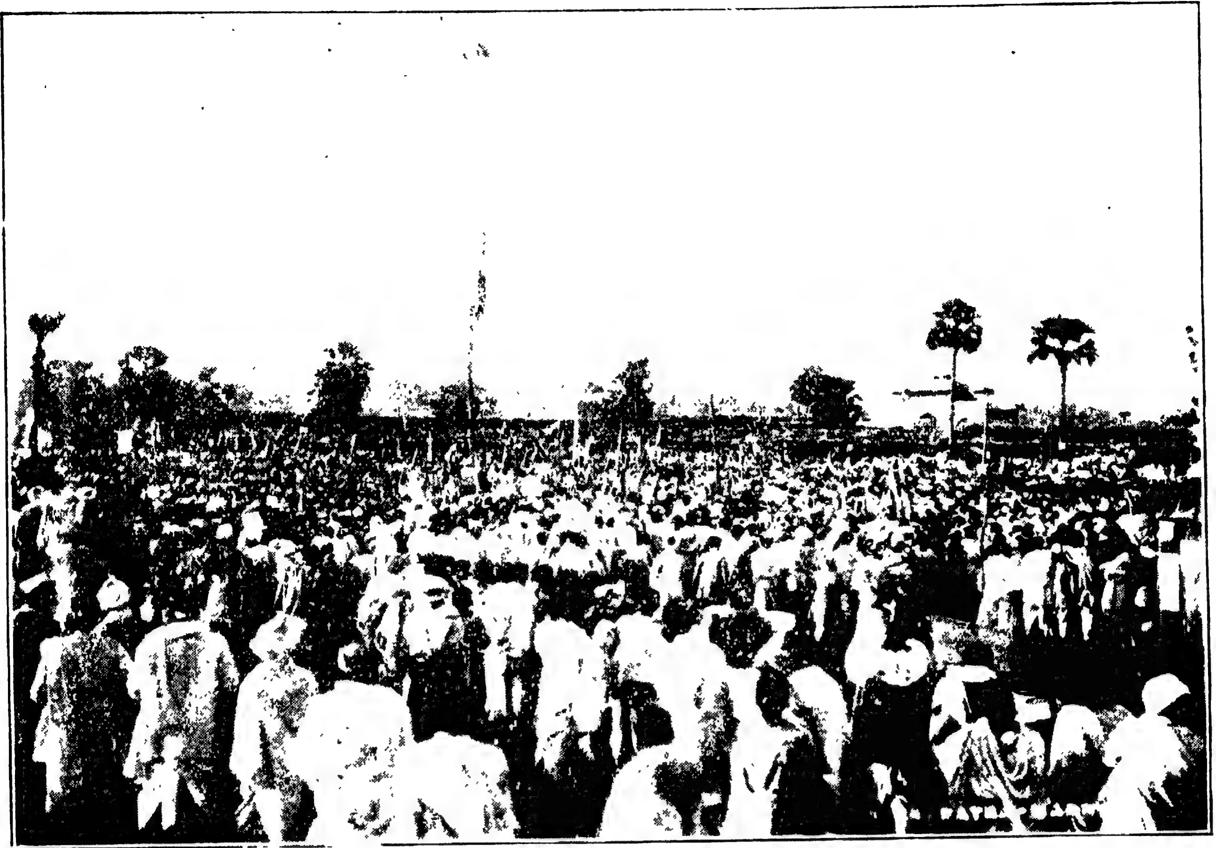
"మహమ్మదీయుల నూతనలక్ష్యము మార్గమధ్యమందలి విశ్రమస్థానమువంటిది. అప్పటినుండి పరికించినచో, వారిగమ్యస్థానము స్పష్టముగ కాన్పింపగలదు."

నేటి మహమ్మదీయుల యభిప్రాయములు సక్రమముగ బోధపడుటకై, జాతీయవాదు లెల్లరును, మహమ్మదీయులైనను, యితరులైనను, గతదినములలో 'కామ్రేడు' పత్రికకు వ్రాసిన వాక్యములను జాగ్రత్తగ పరిశీలింప గోరెదను:—

"స్వపరిపాలనా సంపాదన, పాలకులు పరిపాలనావిధానమునందు కావించు సంస్కరణములమీదగాని, పాలకపాలితుల యన్యోన్యసంబంధ విశేషముమీద నైననుగాని, సంపూర్ణముగ నాధారపడియుండదు. ఆత్మవికాసముయొక్క అవశ్యపరిణామమే స్వపరిపాలనము. కాని భారతవర్ష మింకను సంపూర్ణముగ నాత్మవికాసమును పొందలేదు. పరస్పర విరుద్ధములైన ప్రయోజనములు, మతములు, సంఘములవారెల్లరును, భారతవర్షమునకు భౌతికాకార మొక్కటైనటులనే, ఆత్మకూడ నొక్కటియే నని గ్రహింపవలెను. ఇంతమాత్రమే చాలదు. మానవ శరీరమునందు వివిధావయవములుండినను, మానవుని మానసిక, నైతిక ప్రవృత్తు లెప్పటికప్పుడు మార్పుచెందుచుండినను, తన ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము ననుభవించిన రీతిగనే, భారతీయ ప్రజలెల్ల

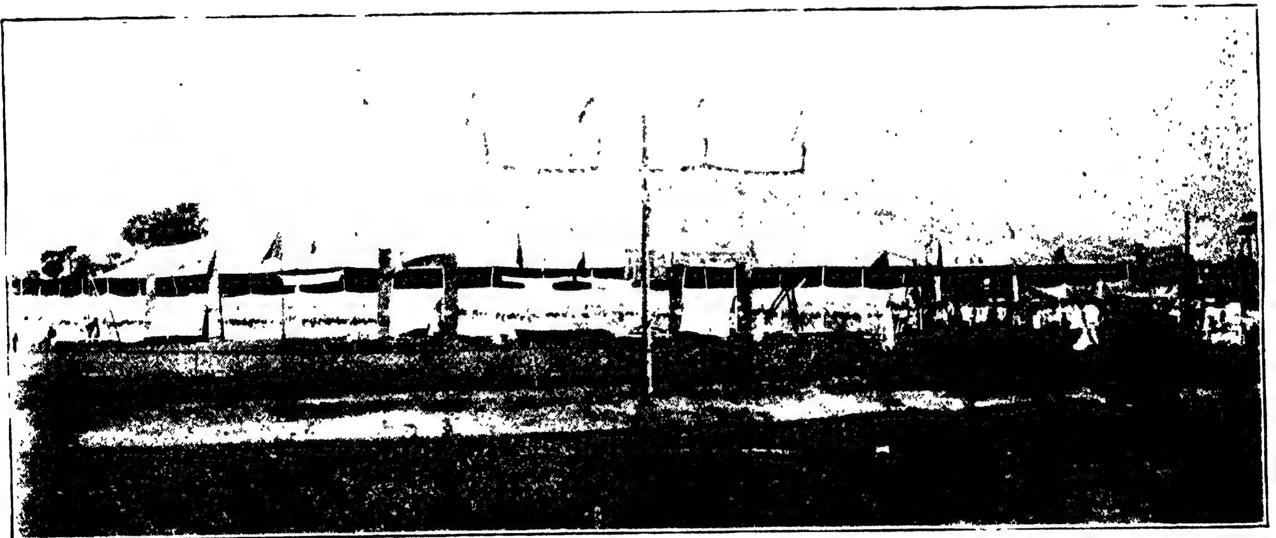
[illegible]

Hoisting of Swaraj Flag, Cocanada

స్వరాజ్యధ్వజారోహణము, కాకినాడ

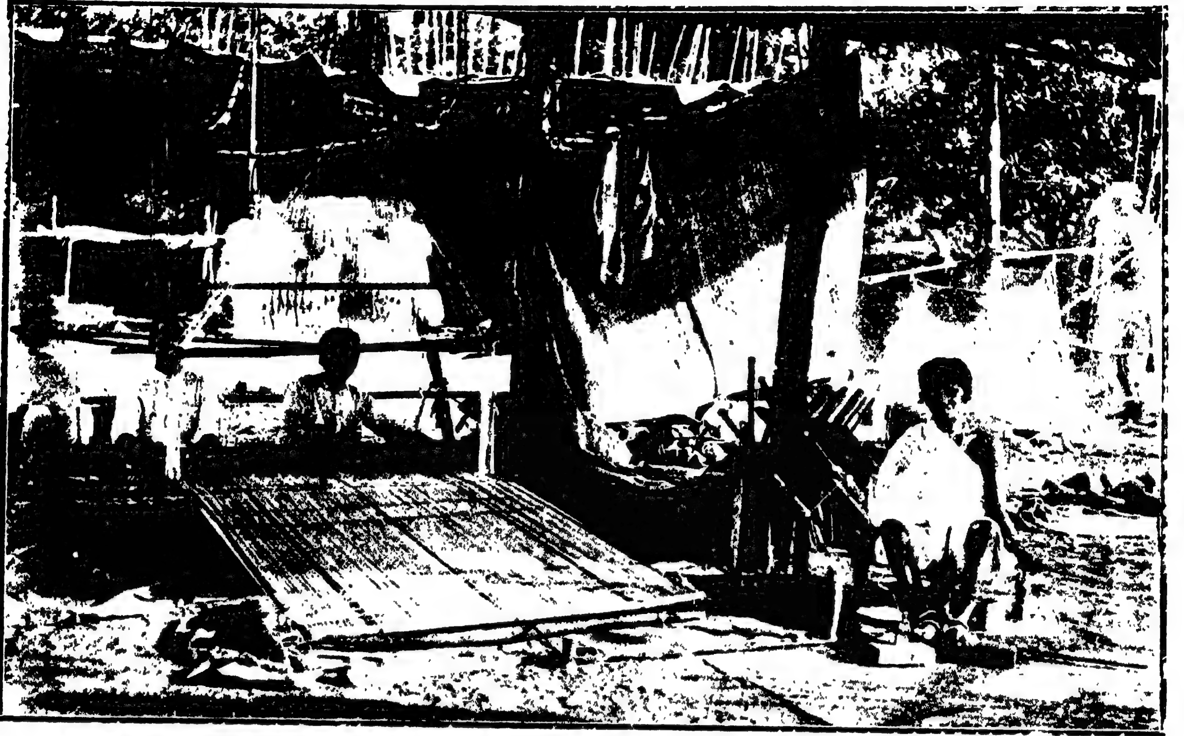
The Congress Pandal, Cocanada

దేశీయ మహాసభామండపము, కాకినాడ

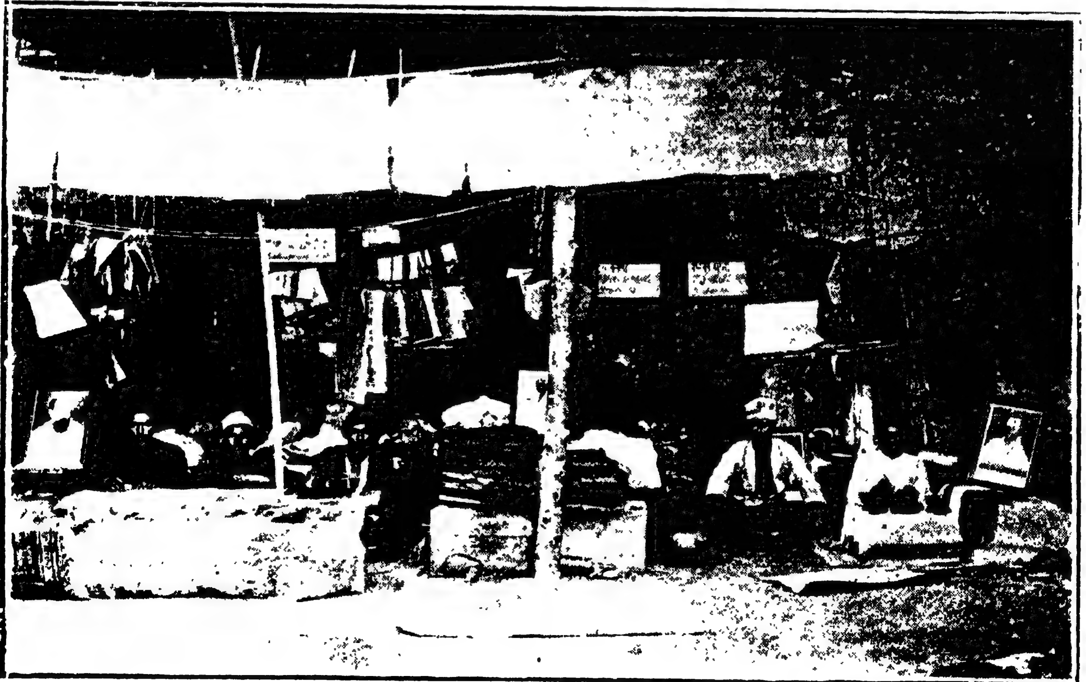
[illegible]

Weaving Exhibition of the Khadi Asrama, Bontala Kodur, Cocanada

[illegible]

The Industrial Demonstration made by the Andhra Jatheeya Kalasala, Machilipatnam, at The Cocanada Congress

బందరు ఆంధ్రజాతీయకళాశాలవారి పారిశ్రామిక ప్రదర్శనము, కాకినాడ కాంగ్రెసు

చు నేయున్నది. అస్పృశ్యత సంఘస్వాతంత్ర్యమున కాటంకముగ నున్నది. ఎంతటిధైర్యవంతుడైన ఈఅంతఃపరిస్థితులజూడ విషణ్ణుడైపోవును. వాని కేమాత్రమైన ధైర్యముండి అనియున్నయెడల నైనిర్బంధములతో అది కాస్తయునుపోవును. వేనవేలమంది కాంగ్రెసు ప్రచారకులు అన్యాయశాస్త్రములచే నేదో ఒక కారణము పెట్టి కారాగారములందుంచబడిరి. గాంధిమహాత్ముడు, పరమశాంతిమూర్తి, శాంతి సత్యాగ్రహములపై ప్రేమ గనుపరచినందులకు దయమాలి శిక్షించిరి. సంస్కరణములు, ద్వంద్వప్రభుత్వము, మంత్రిపదవులు అధికారవర్గమునకు బలమొసంగెను. ఇదివరకున్న సంస్కరణములు వచ్చినపిదప నిర్బంధము నెక్కువాయెను. స్వర్గమునుండి ఊడిపడిన సివిలుసర్వీసు ఇండియా ప్రభుత్వముపై ధ్వజమెత్తుచున్నట్లు రాయలుకమిషనుసాక్ష్యమునుబట్టి తెలియుచున్నది. భారతస్వాతంత్ర్యము నిరోధించు ఉక్కుచట్టమే అనేకసంవత్సరములు పాలించుచుండునని లాయిడుజార్జిగారు ఉన్నదున్నట్లు చెప్పిరి. ఇట్టికష్టపరిస్థితులలో స్వరాజ్యసంగ్రామము దీర్ఘకాలము జరిగి కష్టముగ నేయుండును. అందుచే జయము గాంచుటకు నవ జాతీయమూలములను స్థాపకముకొనుటకు కాలమువచ్చినది.

స్వరాజ్యము మనప్రయత్నములవల్లనే రావలెనని మహాత్ముడు చెప్పెను. స్వరాజ్యమును దేవతలుగాని అధికారవర్గముగాని ఒక పారితోషికముగ నొసంగుట నూడిపడునదిగాదు. ప్రజలు భారతమాతసేవకై జీవితమును అర్పణచేసినగాని స్వరాజ్యము సులభముగ రాగలదు. రాజకీయములను ఆత్మలాభముల సంపాదించుటకై వినియోగించుస్థితినుండి సత్య ఆధ్యాత్మికస్థితికి మహాత్ముడు లేవనెత్తెను. 'మూన్నాళ్ల ముచ్చట' బలముపోయినది. సేవాత్యాగముల కాలము ప్రారంభమైనది. ఈనూతనశిక్షవలన చాలమంది కాంగ్రెసువాదులు భయపడి పారిపోయినను మాతృభూమిసేవకై జీవితముల నర్పించిన సత్యాగ్రహులసైన్య మేర్పడినది. పూర్వానుభవమును బట్టిచూచిన నెన్నెన్నియో తెగల సంఘము కాంగ్రెసు వాదులనుండి అనేకస్వభావములు, వయసులు గలవారుండుటవలన, ఒకేరకపు సత్యాగ్రహసైన్యమును యేర్పరుచుట సాధ్యము గాదనియు, వాంఛనీయముగూడ గాదనియు తలంపబడెను. దేశమంతటను ఐచ్ఛికభటనిర్మాణములు బాగుగ పనిజేయువానిని సృష్టించుటకు సమయ మాసన్నమైనది.

ఐచ్ఛికభటులు

ఐచ్ఛికభటులెన్నెన్నియోపనులు జేసెదరని మహాత్ముడు వారిపై ఎంతయో ఆశవెట్టియుండెడివాడు. ఈ ఉద్యమము దేశమున కుపయోగకరముగనుండునటుల వారు ఆత్మశిక్షణముబొంది అహింసకు బద్ధులైయుండవలెనని ఆయన కోరెను. కొందరు కాంగ్రెసువాదులు శిక్షణమునందు కొంత తగ్గింపవలెనని కోరిరి గాని, మహాత్ముడు అందువలని యుపద్రవమును కనుగొని దానికి లొంగకపోయెను. మహాత్ముడు చేసినపని మంచిదని బొంబాయి, మద్రాసు చౌరీచౌరాలోని విషయములు తెల్లముచేసెను. సహనములేక లోతుపాతులు దెలియని విమర్శకులు మహాత్ముని దుర్బలుడని నిందింపవచ్చును. కాని ఆయన ధీరకార్యమును గుర్తెరిగినవారు ఆయన శాసనోల్లంఘనమును విడనాడి దుర్బలత్వముచేత ననజాలరు. ఇట్లుచేయుటవలని యుపద్రవమును మహాత్ముడు స్పష్టముగ గనుగొనియే ఆసంరంభము మానివేసెను. మహాత్ముడు సత్యాగ్రహ సంరంభమును ఆపినపుడు లాలాలజపతిరాయి వంటిప్రఖ్యాతనాయకులే మహాత్ముని గొప్పతనమును గ్రహింపలేకుండుట విచారణీయమే. ఈవిషయమై యింకను యెక్కువచెప్పి లాభమేమియునులేదు. మనప్రస్తుతకార్యము దేశము స్వరాజ్యమును శాంతన్యాయమార్గముల బొందునట్లు చేయుటయే.

ఐచ్ఛికభటులయొక్కయు తన్నిర్మాణములయొక్కయు లోపములను చౌరీచౌరాదురంతములు వెల్లడిజేసెను. వీరల సుగుణసంపత్తిని నాగపూరు పతాకసంరంభమును అకాలీవిజయమును వెల్లడిజేసెను. విజయవంతములగు సంరంభములందు గూడ యీశభాకార్యదర్శి హార్డీకరుగారు చెప్పినటులు ఐచ్ఛికభటులు అహింసత్యాగములపై శిక్షణమును బొంది పనిచేయవలయును.

ఐచ్ఛికభటోద్యమము పాశ్చాత్యసైనికపద్ధతినుండి వెలువడినది. సైన్యములో జేరవలెనను నిర్బంధము నొల్లని స్వతంత్రదేశములలో ఐచ్ఛిక సేవాపద్ధతి అనుసరింపబడును. పరాధీనదేశములగు ఇండియావంటి దేశములలో యీఐచ్ఛికశిక్షణముగూడ సాధ్యముగాదు. కారణము విదేశీయులకు ప్రజలయందు విశ్వాసములేదు. భారతదేశీయుల మహాసభ ప్రారంభమునుండియు ఐచ్ఛికభటులు జాతీయోద్యమమునకు అఖండసేవను జేయుచుండిరి. స్వయంసహాయము, దౌర్జన్యరాహిత్యమగు అసహాయోద్యమము కాంగ్రెసు విధానమైనపుడు ఐచ్ఛికభటనిర్మాణములు పూర్తిగ మార్పుజెందెను. అసహాయోద్యమతరంగము మిన్నుముట్టి వేలకొలదిమంది కాంగ్రెసు కిలాఫతు ఐచ్ఛికభటులుగ జేరి దేశమునకు అఖండసేవ సల్పిరి. కాని దౌర్జన్యరహిత అసహాయోద్యమమునకు మూలాధారమగు సత్యాగ్రహసిద్ధాంతమును ఐచ్ఛికభటులు గ్రహింపజాలకపోయిరి. సత్య, అహింస, త్యాగములను ఆచరణలో బెట్టుటకు ధైర్య, సహనములు గావలయును. సురాసురుల సంగ్రామమునందు తుదకు విజయము సురలకు గల్గినను అసురులే యింకను ప్రపంచమునందాధిక్యమును గల్గియున్నారు. పశుబలమునకును, ఆత్మబలమునకును భోగకష్టానుభవములకును ప్రాచీప్రతీచీ సంస్కారములకును అధిక్యమును గూర్చిన సంరంభమునందు భారతపుత్రులు పురోగాములుగ నుండగలరు.

మహాత్ములు స్వార్థత్యాగమును సత్యాగ్రహమును సల్పి పశుబలమును జయించిన దివ్యాదర్శము మనకు గాన్పించుచునే యున్నది. మహాత్ముని శుష్కశరీరమును ఎఱవాడ జైయిలులో బంధించినను ఆయన ఆత్మ ప్రపంచమంతను మానవకారుణ్యాతిశయమును చాటెను. నేడు ప్రపంచమునందు మహాత్ముడుత్తమపురుషుడై పరగుచున్నాడు. ఆత్మ శాశ్వతవిజయముల నుద్ఘోషించును. లోకమాన్యునిసందేశము మహాత్ముని ఆదర్శనమునందు ప్రతిఫలించుచున్నది. కాని యింకను కష్టకాలములును తీవ్రపరీక్షలును రానున్నవి. ఇంకను నెందరో వాజపేయులును అకాలీలును యీ మహాసంరంభమున విజయము బడయుటకై

త్యాగములసల్పి బాధానుభవమును గాంచవలయును. మహాత్ముడు కష్టములబొంది విజయమార్గమును జూపెను. ఇచటనున్న సత్యాగ్రహులు చాలమంది మహాత్ముని ఆదర్శమును త్యాగకష్టానుభవముల బొంది ధర్మమును నిర్వర్తింప సంసిద్ధులుగ నున్నారు. మీలో చాలమంది అసహాయోద్యమమువలన కష్టముల బొందిరి. ఉద్యమస్వరూపము మారినది. ఉద్యమముయొక్క భౌతికమూలము అధ్యాత్మిక మూలముగ మారినది. ఆత్మనాస్తిత్వము, ఆత్మలాభము మున్నగు భౌతికాదర్శములు, ఆత్మసమర్పణము, నాశనము క్రిందకు మారినవి. సత్యాసత్యములకై వేలకొలది మంది అర్పణ గావించుకొనిరి. మీ అనుభవమును దేశముయొక్క అవసరమునుబట్టి చూచిన జాతీయ ఐచ్ఛికదశ నిర్మాణము జాతీయశాశ్వత మూలములపై నుండవలయునని తెలియగలదు.

దివ్యదత్తమగు స్వరాజ్యమునకు మహాత్ముడే ప్రపంచమునకు మార్గముజూపెను. భారత సంస్కారమునుబట్టి సత్యాగ్రహముద్వారా ఆదర్శనమును జేరగలము. జైన, బుద్ధ, దధీచి, అర్జున, భీష్మాది మహాపురుషు లుద్భవించిన యీపురాతన సంస్కారభూమియందు వేలకొలది మంది సత్యాగ్రహులు పుట్టగలరు. ఆత్మనిగ్రహము, ఆత్మరాహిత్యము, ఆత్మత్యాగమే మోక్షమునకు నిజముగుమార్గములు. ఈదివ్యగుణములను, మంచిశిక్షణ నిర్మాణములతో నలవడవలయును. గాంధిమహాత్మునితో సమకాలికులముగ నుండి మన భవిష్యత్తునకు ఆయననాయకత్వమున పాటుపడునంతటి అనుగ్రహము మీకు గల్గినది. యౌవనమునందే కార్యోత్సాహముండి ఆశయుండిన జీవితమునకు వసంతాగమముగ నుండును. నవ్యభారతనిర్మాణము భారతమాతయోధు లనందగు మీచేతులలోనే గలదు. శ్రీకృష్ణుడు చెప్పినటుల మీరే దైవరాజ్యపుత్రులు. గాంధిమహాత్ముడు ఆదైవరాజ్యమునకు త్యాగకష్టానుభవముల ద్వారా మార్గమును జూపెను. మేల్కొనుడు, నిర్మాణముల గావింపుడు, మాతృభూమి పిలుపు ననుసరించి పనిచేయుడు, మహాత్ముని ననుసరింపుడు.

శ్లో॥ దైవీ సంపద్విమోక్షాయ నిబంధాయాసురీ మతా
మాశుచఃసంపదం దైవీ మభిజాతోసి భారత॥

సుప్రసిద్ధదేశభక్తుడగు శ్రీయుత పండిత జవహరిలాల్ నెహ్రూగారి నాయకత్వమున ఈ సభ విజయము బడయునటులు భగవంతుడు ఆశీర్వదించుగాక!

అఖిలభారత గ్రంథాలయ ప్రదర్శనము-కాకినాడ

శ్రీయుత న్యాపతి సుబ్బారావు పంతులుగారి అధ్యక్షోపన్యాసము

మన రాజధానియందు గ్రంథాలయోద్యమమును బెజవాడలో శ్రీయుతులు నరసింహశాస్త్రిగారును అయ్యంకి వేంకటరమణయ్యగారు మున్నగువారుప్రారంభించిరి. అఖిలభారత పుస్తకభాండాగార ప్రథమసమావేశము మద్రాసులో 1919లో జరిగెను. నేడు రెండవసభ ఇచట జయకరుగారి అధ్యక్షతను జరుగుచున్నది. ఈయుద్యమము జాతీయాభ్యుదయమున కొంతయు లాభకరమైనను, బలముగుసాధనమైనను దాని ప్రాముఖ్యమును ప్రజలు చక్కగ గుర్తింపలేదు. ఉత్సాహముతో ప్రజలు దానిని సాగించుటలేదు. ఈయుద్యమముయొక్క ఉద్దేశ్యము ప్రతివానిని ధీమంతునిగజేసి బుద్ధి వికాసమును కలుగజేయుటయే యని అందరకును తెలిసినవిషయమే. స్త్రీపురుషులకును వృద్ధులకు, యువకులకు, పిల్లలకు అన్నితెగలవారికిని యుపయోగించును. వీరి జీవితములు సుఖప్రదముగ జేయబడును. అట్లు చేయుటకు ప్రయత్నించును. గ్రంథజాలమే గొప్పకు ఆలవాలము. ఇచటనే వివేకము జ్ఞానము, పూర్వులు గడించిన విజ్ఞానము గ్రంథములందు కేంద్రీకృతమై యున్నది. కొంతకాలమైన, పుస్తకభాండాగారములో గొప్పవారిచెంత కలసి యుండగలము. తరతరములనుండి సంపాదింపబడిన మన పెద్దల జ్ఞానమునకు మనమే వారసులము. దానిని మనమువినియోగించుకొననిచో అది మన తప్పు. మనతోడివారందరకును విద్యాగంధమును వెదజల్లి ప్రబోధమును కలిగించి వికాసము కలుగజేయుట మనవిధి.

ఈయుద్యమమును పాశ్చాత్యులు అత్యుత్సాహముతో నడుపుచున్నారు. పాశ్చాత్యదేశములందు ప్రతిపల్లెయందును ఈయుద్యమమే. గ్రంథాలయములన్న పుస్తకములు ఒకమూలబడియుండు స్థానము లను కొను కాలము పోయినది. అచట బుద్ధివికాసమునకు జాతీయజీవనమునకు ఆకరములైనవి. ప్రతిదేశపువారును ఊరిలో గొప్పపుస్తకభాండాగారము లున్నవని ఉప్పొంగుచున్నారు. బ్రిటిషు చిత్రవస్తు ప్రదర్శనాలయమున 2000000 పుస్తకము లున్నవి. కరపత్రములు మున్నగునవి ఇంకొక 5000000 గలవు. వాషింగ్టన్ లో 2500000 గ్రంథరాజములున్నవి. భాండాగారము విలువయే 2 కోట్ల రూప్యములు. పన్ను వేయదగు సొత్తుమీద పౌను 1-కి ఒక పెన్నీ పన్నును పుస్తకభాండాగారమును నెలకొల్పుటకు పురపాలక స్థానికసంఘమువారు విధించునిబంధనలు గలవు. 19^0 సంవత్సరమున గ్రేటుబ్రిటనుకును, యునైటెడ్ స్టేట్సువారికిని డా॥ శ్రీ॥ ఆండ్రుకార్నిజిగారు పుస్తకభాండాగారము భవనములను ఒసగి ఈ యుద్యమమున కొంతయు ప్రోద్బలము నొసగిరి. 1910 లో ఇంగ్లాండునందు 2000000 మంది పుస్తకములు ఎరవు తీసికొనెడివారు. ఇందులో నూటికి 59 గురు పురుషులు, నూటికి 41 మంది స్త్రీలు. ఇందులో నూటికి 48 మంది 20 ఏండ్లకు లోపుగను నూటికి 32 మంది 20 ఏండ్లకు పైబడినవారు గలరు. ఇంటి దగ్గర చదువుకొనుటకు వీరు 60.0000 పుస్తకములను గొంపోవుదురు.

యునైటెడ్ స్టేట్సు

లో పుస్తకభాండాగారములను నెలకొల్పుటకు వ్యక్తులెందరో చాలమంది లక్షలకొలది ధనమును ఇచ్చిరి. ఇచట విద్యయుగ పనిచేయు

చున్నవి. ఎంతసొమ్ముడబ్బు పెట్టుబడిగలను. యునైటెడ్ స్టేట్సులో పురపాలకసంఘములందు గ్రంథాలయములు జూపినపురోవృద్ధి ప్రపంచములో ఇంకొకచోట లేదు. కొన్ని రాజ్యములయందు అనుభవము గల కొంతమంది వ్యక్తులను నియమించి స్థానికగ్రంథాలయభాండాగారములను స్థాపించి ప్రోత్సహించునటుల జేసెదరు. ముఖ్యముగ ఇది పట్టణములందును, గ్రామములందును జరుగును. ప్రభుత్వకోశమునుండి కొంత విరాళమునుగూడ ఇచ్చుట కధికారమున్నది. సాధారణపుస్తక భాండాగారములే గాక సందేహము నివారణజేసికొనుటకు కొన్నిగ్రంథాలయములున్నవి. ఎఱువిచ్చు గ్రంథాలయము లున్నవి ఎన్నియో గ్రంథాలయములున్నవి. గణితము, న్యాయశాస్త్రము. పురాతనవస్తుపరిశోధనము, వైద్యము, ప్రకృతిశాస్త్రము మున్నగు విషయముల నన్నిటిని తెలిసికొనుటకు సిలగు గ్రంథాలయములు గలవు.

ఈయుద్యమమును వ్యాపింపజేయుటకు ప్రత్యేకసంఘములుగలవు. గ్రంథాలయములందు సహాయకులుగ పనిజేయువారిని పరీక్షించి పట్టముల నొసగెదరు. గ్రంథాలయములనుగూర్చి ఎన్నియో పత్రికలున్నవి. ఈయుద్యమము శీఘ్రముగ వ్యాపించుచున్నది. ముఖ్యోద్దేశ్యము ఉపన్యాసములు, ప్రదర్శనములు, వినోదములు, సభలమూలముగ జ్ఞానమును వెదజల్లుటయే.

పాశ్చాత్యదేశములం దీయుద్యమవ్యాపకమును జూచితిమేని మన మెంత వెనుకబడినారమో గ్రహింపగలము.

పూర్వము మన గ్రంథము లన్నియు వ్రాతలోనేయుండెను. తక్షశిల నలంద విక్రమశీల ఓదంతపురి విశ్వవిద్యాలయములకు జేరియుండెను ఆసియాఖండమునుండి విక్రమశీలకు, ఓదంతపురికి చాలమంది పోవుచుండెడివారు. ఇవిగాక మతపీఠములందును దేవాలయములందును గ్రంథాలయము లుండెడివి. ఇందులో ముఖ్యముగ వేదాంతతత్త్వమును మతవిషయములనుగూర్చి వ్రాసిరి. లోకులుగూడ కొందరు గ్రంథాలయములను స్థాపించిరి. ప్రభువులచే పోషింపబడు గ్రంథాలయములలో తంజావూరు గ్రంథాలయము ఇంకను పేరుగాంచుచున్నది. అమూల్యగ్రంథము లెన్నియో ఇందు గలవు. ఇందులో కొన్నిగ్రంథముల పేర్లు మనకు తెలియనే తెలియవు. 17, 18 శతాబ్దముల ఆంధ్రవచనవాఙ్మయము ఇంతవరకు తెలియదు.

ఆధునిక పద్ధతుల నవలంబించి తన రాజ్యములో గ్రంథాలయమును స్థాపించినవారిలో మొదటివారు బరోడా గయిక్వారుగారు. ఆయన కేంద్రగ్రంథాలయము జిల్లా గ్రంథాలయములను గ్రామగ్రంథాలయములను సంచారక గ్రంథాలయములను స్త్రీలకును పిల్లలకును ప్రత్యేకభాగములను ఏర్పాటుజేసిరి. మనము గూడ ఈప్రాంతములందు మంచి ప్రారంభమును జేసినారము. కాని అనధికారవిధానము ననుసరించితిమి. నాళము కృష్ణారావుగారు ఆయన మిత్రులును గలసి 20 ఏండ్లకు పూర్వము రాజమహేంద్రవరమున స్థాపించిన గౌతమీగ్రంథాలయ మున్నది. అందు 15000 సంపుటము లున్నవి. 400 మంది సభ్యు లున్నారు. ఇందులో 50 మంది స్త్రీలు గ్రంథములను ఉపయోగించుకొనుచున్నారు. మొన్ననే కే. వి. ఎస్. రామచంద్రరావుగారి ధర్మపత్ని 6000 రూప్యములను గ్రంథములను కొనుటకు విరాళము నొసగిరి. ఇచట కాకినాడలో కీ. శే. పోలవరం జమీందారు కొచ్చెర్లకోట ఆర్. వి. కృష్ణారావు బహదరుగారు దానముచేసిన గొప్పగ్రంథాలయమున్నది. కీ॥ శే॥ చెలికాని లచ్చారావుగారు 'ఆంధ్రపరిశోధకమండలి' అను వ్రాతప్రతుల గ్రంథాలయమును స్థాపించిరి. వీరు ఒకపత్రికను గూడ ప్రకటించిరి. అందులో ఇదివరకు పైకిరాని గ్రంథము లన్నిటిని గూర్చి వ్రాయుచున్నారు. ఈగ్రంథాలయములో తెలుగు సంస్కృతగ్రంథము లెన్నియో గలవు. జిల్లా గ్రంథాలయములకు వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రి కొమార్లు తమదగ్గర ప్రకటింపబడి గ్రంథములెన్నిటినో దానము జేసినందుకు వారెంతయు వంద్యులు. 1911 లో ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయ సంఘము స్థాపింపబడెను. బెజవాడలో కేంద్రగ్రంథాలయము యేర్పరుపబడెను. దీనిని రామమోహన గ్రంథాలయ మనెదరు. తెలుగుదేశమున గ్రంథాలయోద్యమమును స్థాపించుటయే దీనియుద్దేశ్యము. ఈయుద్యమము ప్రజలలో ప్రాకుటకు మనమిత్రులు బెజవాడలో మాసపత్రికను ఆంధ్రమున ప్రకటించుచున్నారు. వివిధతరగతుల ప్రజలకు అనేకశాఖల నేర్పరచిరి. దీనివలన గ్రంథాలయలాభములను తెలియజేయుచున్నారు. తెలుగుదేశములో చాలచోట్ల గ్రంథాలయములను స్థాపించుచున్నారు. ఈప్రదర్శనము చిన్నదే అయినను ఉద్యమముగొప్పను జూపుచున్నది. ఈయుద్యమమును మీరందరును గ్రహించి మీ గ్రామములందును, పట్టణములందును గ్రంథాలయములను స్థాపింపుడని కోరుచున్నాను.

మోహిసీ తైలము

వెండ్రుకలను పెంచి నిగనిగలాడించును కండ్లకు చలువచేయును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది 5 తులములు నూనెగల సీసా 1-కి అణాలు 12 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుశెట్టి వీధి, మద్రాసు అమృతాంజనం డిపో, నెం. 109, ఫ్రేరిరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబయి

అఖిలభారత విశ్వకర్మ మహాసభ - కాకినాడ

పీటరు జావిట్క్సుగారి ప్రారంభోపన్యాసము.సంపలి భాగములు

ప్రియజనులారా!

ఈ అఖిలభారత విశ్వకర్మ ద్వితీయమహాసభయం దుపన్యసించు గౌరవము గల్గినందులకు నాకు చాలసంతోష మగుచున్నది. ఇయ్యది అఖిలభారత విశ్వకర్మ మితవాదిసంఘ యాజమాన్యమున జరుగుచున్న రెండవ విశ్వకర్మమహాసభ. ప్రథమమహాసభ రెండు సంవత్సరముల క్రింద పూజ్యులగు గాంధిమహాత్ముని అధ్యక్షతను జరిగెనని దెలియు చున్నది. ఈ విశ్వకర్మసంఘముయొక్క యుద్దేశము భారతదేశపు చేతిపనుల నుద్ధరించుటయే. ఈ ఉద్యమము నిజమాయు గాంచుట చాల అవసరము. ఇందువలన భారతదేశమే గాక ప్రపంచమంతియు గూడ అనాగరకతలో పడిపోకుండ జేయువచ్చును.

ప్రష్యామహాసామ్రాజ్య మొకనాడు విఖ్యాతమై శక్తిమంతముగ నుండినది. ఇపుడెట్లు క్షీణించి వినాశమైనదియు మీరెరిగియే యున్నారు. దానికి ముఖ్యకారణమేమో యెవరికిని దెలియదు. అది కత్తులచేత గాక స్వదేశపరిశ్రమ నుపేక్షజేయుటచేతనే కల్గెను.

ఎనిమిది సంవత్సరముల ఆదేశముయొక్క క్షీణము ప్రారంభమైనపుడు దిగుమతి ఆగిపోయెను. ఆ దేశములో పనిజేయు చుండిన పారిశ్రామికయంత్రములు యనేకము మరమ్మత్తు పోవుటవలన పనిజేయక ఆగిపోయెను. ఆ పోయినభాగము లచట దొరకవు. అన్నియును విదేశములందే చేయబడును.

ప్రజ లిపుడు నూలువడుకుటను, నేతను, తోలుపనిను జేసి చెప్పులు చేయుటను మరచిపోయిరి. దేశములో కావలసినంత ఉన్ని, దూది, తోళ్లు కండ్లయెదుట కనబడుచుండగా, వారు వేలకొలదిమంది గాక లక్షలకొలదిమంది కృశించిపోవుచుండిరి. దేశములో నెంతయో అన్నముండగా లక్షలకొలదిమంది మాడిచనిపోవుచుండిరి. కారణము, యింతవిలేవని గర్వపడు ఆధునికపు రాకపోకల సాధనములు పనిచేయక పోయెను, ఒక చిన్నకంతెన యెక్కడనో పాడై యంత్రము యొక్క ముఖ్యభాగము పోవుటవల్లనో నాశన మేర్పడెను. ఇప్పుడు భారతదేశఆర్థికస్థితిగూడ ప్రష్యా నాశముగాకముందువలెనే యున్నది.

అట్టి ఘోరవినాశము మనల నావరించుటకు ముందే యిప్పుడే పురాతనపు స్వల్పమగు చేతిపనులను చిత్రకళలను అభివృద్ధిచేసి ప్రోత్సాహము జేయవలయును.

ఆధునికనాగరకతను రుచిమరిగిన పిదప నీనకిలిరాడంబర జీవితమునకు మరలుట కష్టమే. ఈ ఆధునికనాగరకత మహాపాపము. నేను చెప్పునది నమ్ముడు. నేను దానిని రుచిచూచితిని. నేను ఏమి చెప్పుచున్నానో నాకు దెలియును. మొదలు మిమ్ము జూచి కొందరు నవ్వి వెక్కిరించెదరు. కాని దానిని లక్ష్యము సేయవద్దు. గాంధి మహాత్ముడు చెప్పిన దానిని వినుడు. అపుడు మీరు నవ్వుటకే పనియుండదు. అదియే చాల మంచిది.

నిరాడంబరజీవితమునకు మరలుట యనగా అనాగరకముగ నుండుట గాదు. పురాతన విశ్వకర్మనాగరకతను అనుష్ఠింపు డనియే కోరుచున్నాను.

మీరు (విశ్వకర్మలు) పురాతన హైందవ నాగరకనిర్మాతలే గాక ప్రపంచనాగరక నిర్మాతలని చెప్పవలయును. మీరు మానవునకు అనాగరకత పోగొట్టబట్టియే గాంధిమహాత్ముడు మిమ్ముని ప్రపంచము మరల ఆ అనాగరకతలోనికి బోకుండ నుద్ధరింపుడని కోరెను.

మీరు (విశ్వకర్మలు) ఇపుడు 4 కోట్ల మంది యున్నారు. భారతదేశమునందున్న దేవాలయములను ఇతర పూజాస్థలములను మీరే నిర్మించితిరి. పూర్వము మీరు భారతదేశమునందు బంగారు వెండి, రాగి, కంసాలిపనులును, దంతపుపనులును కొయ్యచెక్కడపు పనులును, శిల్పమును, వడ్రంగమును, ఇతర చిత్రకళావిన్యాసములను జేసితిరి. ఆచిత్రకళాప్రకృతిభావము మీయందే గలదు. కాని అది నిద్రాణమై యున్నది. ఇపుడు కావలసినది దానిని మేల్కొల్పుటయే. ఈ అఖిల భారత విశ్వకర్మమహాసభ యుద్దేశ మయ్యదియే. భారతదేశ మంతయును ప్రపంచమంతయు గూడ మీకు తోడ్పడుగాక. చిత్రకారుడు ఏదో యొక దేశమునకే గాక ప్రపంచ మంతకును సంబంధించినవాడు. భగవంతుడు మిమ్ము నాశీర్వదించుగాక!

శ్రీయుత ఆచార్య ప్రఫుల్లచంద్ర రే గారి అధ్యక్షోపన్యాసము

గోదావరిజిల్లా కాకినాడ పురమందిరమున 1928 డిశెంబరు 29వ తేదిని జరిగిన అఖిలభారత విశ్వకర్మమితవాది ద్వితీయమహాసభ కధ్యక్షత వహించిన సర్. పి. సి. రాయి గారి అధ్యక్షోపన్యాసమునుండి యీక్రింది భాగములు మాకు ప్రచురణార్థ మంపబడినవి:—

సోదరులారా, మిత్రులారా, భారతదేశ పరిశ్రమలవలన మన దేశ నాగరకతకును, మిగిలిన ప్రపంచనాగరకతకు గూడ అమితమగు లాభములు గల్గెను. ప్రపంచనాగరకతకు తోడ్పడినవారిలో గ్రీకుల పిదప విశ్వకర్మలనే చెప్పవలయును. ఎల్లోరా, తిరునల్వేలీ, మధుర గుహాలయముగల చిత్తరువుల జూచినయెడల భారతదేశపు చేతిపను లెంతపరకభివృద్ధిగాంచినదియు తెలియగలదు. విశ్వకర్మల విజ్ఞానమున కివి నిదర్శనములు గావా? మద్రాసులో గూడ విశ్వకర్మలు చేతితో జేసిన పను లెన్ని రోగాలవని నేను వింటిని. ప్రపంచమంతయును యంత్ర

చేసినవారు మనదేశములో తాజిమహలు నిర్మాణమును జూచి ఆశ్చర్యమును దెల్పెదరు. అది ప్రపంచములోని అద్భుతములలో నొకటిగ పరిగణింపబడుచున్నది. నేను వలువలు తయారగు బెంగాలునుండి వచ్చితిని. ఈవలువ లెంతరో పలుచనగనుండి సాయంత్రము వేసికొని నది మరునాటి యుదయమునకు గాన్పింపకుండును. ఇపుడు అన్ని చేతిపనులు చచ్చిపోయినవి. భారతదేశమునకు స్వరాజ్యము నిచ్చినయెడల తన విషయమును తాను జూచుకొని దేశీయమగు చేతిపనుల నభివృద్ధిచేసికొని యుండెడిది. బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు ఇంగ్లాండు కాపిటలిస్టుల లాభములను మాత్రమే గమనించుచుండిన మహాదోషము.

ఇదివరలో భారత ప్రభుత్వముయొక్క హోంమెంబరుగ నుండిన సర్ విలియం విన్సెంటుగారు బ్రిటిషు ప్రభుత్వము ఇండియాకేమిచేసినదియు నిర్ణయించుస్థితిలో నున్నారు. ఏమియును జేయలేదని ఆయన అంగీకరించెను. మించిపోయినదానికి పరితపించి లాభమేమియును లేదు. మనకు మనస్వంత అభివృద్ధిమార్గ ముండవలయును. వెండి బంగారు నగిసనుల జేయు కంసాలులును, కమ్మరులును, వడ్రంగులును, కొయ్యచెక్కడపు పనుల జేయువారును, శిల్పులును, నేతగాండ్రును, రంగులువేయువారును అందరుగూడ భారతదేశీయనాయకుల ప్రోత్సాహమును బొంద నర్హులై యున్నారు. ఆర్థికముగ నెన్నికష్టము లున్నను మీరు మీపూర్వప్రవృత్తులనే అనుసరించియున్న విషయము చాలమంచిది. భారతదేశమంతటను వృత్తివిద్యాలయముల నిర్మించి విదేశీయాక్రమణలేకుండ యీదేశీయులే ధనమును సేకరించునట్లు శిక్ష నేర్పుట చాల అవసరము.

భారతవస్త్రాధిక్యము

భారతదేశములో చేతితో జేసిన వస్తువులను బ్రిటిషు యూరోపియను వస్తువులతో పోల్చి చూడుడు. ఈదేశపు వస్తువులు చాలకాలము మనును. విదేశములవస్తువులు పైమెరుగు మాత్రమే కావున సోదరులారా, కాలమును గమనింపుడు. గాంధిమహాత్ముని అనుచరులలో నొకడై అల్యూమినియము పరిశ్రమాభివృద్ధి కెక్కువపని జేసిన జీవనలాలుగారిని మీరెరుగుదురు. ఆయనకు ఇంగ్లీషుసరుకు రానున్నను వ్యాపారము ఎట్లుచేయుచున్నాడో చూడుడు. ఆయనవ్యాపారము దేశమంతటను వ్యాపించినది. ఎక్కడకు పోయినను ఆయనవస్తువులు గాన్పించును. ఆయన నిజముగా గాంధిమహాత్మునిశిష్యులనవలయును. ఆయన కలకత్తా, బొంబాయి, మద్రాసు, రంగూనువంటి పెద్దపట్టణములలోనే గాక, రాజమహేంద్రవరం, కాకినాడ, బెజవాడ, మూర్షిదాబాదువంటి చిన్నపట్టణములలో గూడ ఏజెంట్లను నియమించెను. ఆవస్తువుల అధిక్యమును కొనువారే యంగీకరించిరి. ప్రదర్శనముల జేసి మీవస్తువుల ప్రదర్శించుటయును, మీపరిశ్రమలవలన తయారగు వస్తువుల నమ్ముటకును మార్గముల నూడవలయును.

విశ్వకర్మలు అందరసానుభూతికిని పాత్రులై యున్నారు. విశ్వకర్మలకు మంచిరోజులు వచ్చుచున్నవి. శిల్పిసోదరులారా! వెంటనే మీపారిశ్రామిక నిర్మాణము వేగిర నుండవలసిన అవశ్యకతను సందేహింపనక్కరలేదు. మీరు సహకార పరపతిసంఘముల వంటిదాని నిర్మింపవచ్చును.

నేడు నా కెన్నియో పను లుండుటవలన వ్యవధి కొలదిమాత్రమే యున్నది. మీసందర్శనము గలిగినందులకు కృతజ్ఞుడను. నేను బెంగాలులో చేతిపనుల అభివృద్ధియందు కొంతవరకు పనిజేయుచున్నాను. నేను నామిత్రుడు పండిత గానాల రామమూర్తిగారి కోరికపై మీకార్యక్రమమునందు పాల్గొన నంగీకరించితిని. భగవంతుడు మిమ్ము నాశీర్వదించుగాక! నేనింతటితో విరమించుచున్నాను.

అఖిలభారత మహిళా మహాసభ - కాకినాడ

మాతా, కస్తూరిబాయి గాంధి అధ్యక్షోపన్యాసము

ప్రియసోదరీమణులారా!

మనము భారతస్త్రీలము. మనదేశముయొక్క గౌరవస్వాతంత్ర్య సౌఖ్యములను మరల సంపాదించుటకు నేమిపనిజేయవలయునో మిమ్మును కలిసికొని చెప్పుటకు నేడు నాకవకాశ మిచ్చినందులకు వందనము లర్పించుచున్నాను. మనమాతృభూమ్యుద్ధరణకై మనసోదరులు ధైర్యముతో వేరువేరు మార్గములను బనిజేయుచున్నారు. ఐతే ప్రియసోదరీమణులారా! మనము తల్లికూతుళ్లము. మన మందరమును పెద్ద మొదలు చిన్నవరకును సహాయము జేయవలెనని కోరునని మఱువజనదు. కావున మనమందరమును ఏకమై యీమహాదాదర్శమును నెరవేర్చుటకు సవినయముతో చిత్తశుద్ధితో విశాలహృదయముతో పనిజేయవలయును.

సీత, ద్రౌపది, మీరాబాయి, నూర్జహాను, చందుబీబీ మున్నగు ధీరనారీమణులను, ఝాన్సిలోనున్న ధీరవనితలక్ష్మివంటి స్త్రీలకును, తల్లియైన భారతమాత యీ యుగమునం దట్టికూతుళ్లను గనుట మానెనని చరిత్ర ముద్ఘోషించునంతటిసిగ్గును దెప్పింపకుడు.

కావున మనము, పరమాత్మ మనకొసంగిన శక్తినంతను వినియోగపరచి సత్యవిజయమునకై హృదయ మానసపూర్వకముగ ఆత్మపరిపూర్ణముతో కార్యార్పణము జేయుదుముగాక!

కార్యసాధనములు

నేను ఉత్తరమునుండి దక్షిణమునకును, తూర్పునుండి పడమరకును దేశమంతటను తిరిగితిని. ఎక్కడికిపోయి చూచినను సోదరీమణులందరునుయేజాతివారైనను యేమతమువారైనను యీయాదర్శముకొరకే తహతహలాడుచుండిరి. మనము యీ ఆదర్శమును చేరుటకు పనిజేయుటెట్లు?

జాతీయ విద్య

మొదట నేను విద్యావిషయమై చెప్పెదను. తల్లులే విద్యావిహీనులుగ నుండిన చిన్నవారలమాట యేమి చెప్పవలెను ప్రతిరోజును ప్రతిగంటయును పెద్దవాళ్లనుజూచియే పిల్లలు పరిశుభ్రమును, ధైర్యమును, స్వాభిమానసహాయమును, దేశభక్తిని నేర్చుకొందురు.

ఇంటివద్ద తల్లి పెంపునుబట్టియే పిల్లలనడవడి యేర్పడుచుండును. నేడు మనదేశములో సత్య, గౌరవశీల లోపములు గాన్పించుచున్నయెడల ఆలోపము మనదే. తన్నివారణోపాయము మన చేతులలోనే గలదు. ఆత్మశరీరమానసములు అభివృద్ధి గాంచుట కవకాశములేని సోదరీమణులందరకును మనము సహాయము జేయవలయును. మన బాలికలకు గూడ నట్టి యవకాశ మొసంగవలయును.

మనము మన జాతీయవిద్యాలయములకు బలమునొసగి వానిని పనిజేయించి మనపిల్లలకు మంచివిద్య చేకూరునటుల జూడవలయును. గాంధి, జాతీయవిద్యపై నతియొక్క నభిప్రాయములతో జెప్పినది యెందులకో యని మీరు చాలమంది ఆశ్చర్యపడుచుండవచ్చును. ప్రభుత్వ పాఠశాలలు బానిసలను తయారుజేయు ఫ్యాక్టరీలు తప్ప మరేమియును గావని ఆయన తెలిసికొనెను. సోదరీమణులారా, నేను ముఖ్యముగ మీకొకటి జెప్పగోరుచున్నాను. మీ కుమార్తెలు కుటుంబములో మగవానిపై ఆధారపడకుండునటుల గౌరవముగ జీవనాధారమును సంపాదించుకొనునటుల యేచేతిపనులో నేర్పి సాధన మేర్పరుపవలయును. భారతదేశము చాలబీదదేశము. శక్తినంతను వృధాచేయరాదు. వేలకొలదిమంది విధవలు ఏమిచేయుటకును పనిలేక సోమరులై పరాధీనులై యున్నారు. ఈ స్త్రీలు ఉపాధ్యాయినులుగను, నర్సులుగ నుండునటుల నేర్పి పల్లెలలోను పట్టణములలోను వారిసోదరీమణులకు సహాయము జేయునటుల జేయవలెను.

గ్రంథాలయములు

నేను ఆంధ్రదేశమునకు వచ్చినప్పటినుండియు యీదేశములో మీరు స్త్రీలుచేసినపని నాకు అద్భుతముగ గాన్పించుచున్నది. మీరాష్ట్రములో 800 గ్రంథాలయము లున్నవనియు, స్త్రీలు వానినిబాగుగ నుపయోగించుచున్నారనియు వినుటకు చాల సంతోషముగ నున్నది. ఈ గ్రంథాలయములు మీ సాంఘిక మానసిక, రాజకీయ కార్యములకు కేంద్రస్థానము లగునని నేను నమ్మెదను.

అస్పృశ్యతానివారణము

హిందూసోదరీమణులు మహమ్మదీయ సోదరీమణులకును, మానవస్వత్వములు తిరస్కరింపబడిన దురదృష్టవంతులకును సహాయము చేసి వారికున్న స్వాతంత్ర్యమును సఫలపరచెదరని నేను కోరుచున్నాను వారు నీచముగ అధోగతియందుండుట మనకు లజ్జాకరము. వారలను వైదొలగియుంచుట మన బలహీనము. వారిని మాదిగవాండ్రుగను బహిష్కరించితిమేని మనము భారతీయులము ప్రపంచదృష్టిలోగూడ నట్లేయుందుము. మనకును వారికినిగూడ తండ్రియగు భగవంతునికొరకు వారినుద్ధరించెదముగాక! వారొకవేళ సోమరులుగ నున్నను, కార్యాచరణయందలిసంతోషమును లాభమును వారికి బోధించుట మీవిధియై యున్నది.

ఖద్దరు ప్రచారము

ఇచట నూటికి 80 మంది ఖద్దరునుధరించుటజూడ సంతోషమగుచున్నది. దీనిని జూచిననే మీరు ఖద్దరుయొక్క ఆధ్యాత్మిక, ఆర్థిక ప్రాముఖ్యమును కనుగొంటిరని తెలియగలదు. భారతదేశమునందితర రాష్ట్రములుగూడ మిమ్మును జూచిన నేర్చుకొనునని నమ్ముచున్నాను. మీరు ఆంధ్రదేశమునందు అందరును ఇంకను ఎక్కువప్రయత్నములజేసి యీదేశములో ఖద్దరుగట్టనిస్త్రీగాని, పిల్లగాని లేదని చెప్పగలస్థితి రావలయును.

త్యాగము - కష్టానుభవము

ఈవారము కాకినాడయందంతయు కార్యనిమగ్నమై యున్నది. మీరు నాయకుల నెందరనో చూచితిరి. కాని మనము ధర్మరాజ్యమునుసంపాదింపవలెనన్న బుద్ధిపూర్వకముగ స్వార్థత్యాగమును జేయ సిద్ధముగనుండవలెనని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును. మీరాష్ట్రము గం॥ దువ్వూరి సుబ్బమ్మగారివంటిస్త్రీని జాతీయోద్యమమున కర్పించినందుల కభినందించుచున్నాను. ఆమె రెండుసారులు సంవత్సరం సంవత్సరం శిక్షబొందెను. కాని మీ రింకను కష్టముల బొంది త్యాగమును గావించి ఆదర్శమును జేయవలయును. మీరు కష్టములను సంతోషముతో భరించెదరని నాకు దెలియును. ఒకవేళ అధైర్యమువచ్చు నెడలప్రాణము పోవుచుండినను సహనముతో ధైర్యముతోనుండి దేశమునకు ప్రాణము లర్పించిన వాజపేయి గారిని స్మరణకు దెచ్చుకొనుడు. మన అహింసా సైన్యమునందు ధైర్యముగల సిపాయీలలో ఆయన ఒకడని మన మెప్పుడును స్మరించుచుండవలయును.

సోదరీమణులారా, తుదకు ముగించుచు నేనొకటి జెప్పెదను. మన కార్యక్రమము విజయమందుటవలన మనము స్వరాజ్యమును పొందుటయే గాక ఆచంద్రార్కమును కీర్తికాయులమై పశుబలము జయింపజాలదనియు ఆత్మశక్తియే జయింపగలదనియు మానవకోటి కంతకును దెలుపగలమని మనకునందిడుకొనవలయును.

వందే మాతరం

ఆంధ్ర భజగోవిందము

బాలకవి తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారు

అరరే! యెంతవివేకహీనుఁడవు లోకాధారు గోవిందునిన్
కరుణాసాగరు సంస్మరింప వకటా! కాలుండు నీప్రాణముల్
సరగన్ దీయుచునున్న కాలమున లేశంబైన నిన్ "డుకృఞ్
కరణే" పాఠము రక్షసేయదిది నిక్కంబోరి మూఢాత్ముఁడా!

ఉ. విత్తము సేకరింపవలె వేలకువేలను కోర్కె మాని నీ
చిత్తమునన్ దురాశలకుఁ జేరఁగనీక సుబుద్ధి గల్గి నీ
వృత్తముచేత లబ్ధమగు విత్తము కాసయినన్ సహస్రమం
చత్తిన వేడ్క నెంచుకొనుమా! వినుమా! యనుమాన మేటికిన్.

చ. పొలఁతుక గబ్బిగుబ్బలను పొక్కిలిఁ గన్గొని మోహవార్ధిలోఁ
పలఁ బడఁబోకు పోకు మిఁక బాగుగ వానినిఁ జీము నెత్తురున్
గలిగినకండలంచుఁ బొడగాంచినవేళల మాటిమాటికిన్.
దలఁచుము పైమెఱుంగులకు దాసుఁడవై చెడిపోకు మజ్ఞుఁడా!

మ. నళినీపత్రపయఃకణంబుగతిఁ బ్రాణం బస్థిరత్వంబు, మ
ర్త్యులు తృష్ణామయపీడితాత్ములగుచున్ దుఃఖాబ్ధినిర్మగ్నులై
తెలివిం గోల్పడి దారిఁగానకఁ గడున్ దేహాభిమానంబుతో
నిల వర్తింతురు గాని సౌఖ్యపదవా రెవ్వార లూహింపఁగన్.

ఉ. వేలకువేలు మానవుఁడు విత్తము నార్జనసేయు వేళలం
దాలును బిడ్డలున్ హితులు నందఱు నాదల మోయుచుందు ర
య్యాలును బిడ్డలున్ హితులె యర్థముఁ గూర్పఁగలేక వృద్ధుడై
కాలముఁ బుచ్చు వేళఁ బొడగాంచరు పిల్చినఁ బల్కరక్కటా!

ఉ. బొందిని బ్రాణవాయువులు పొల్పుగ నుండెడునంతదాఁక ని
న్నందఱుఁ గూర్మిమై కుశలమా? తమకంచునుఁ బృచ్ఛసేతు రో
యుందుఁడ! నీవు చావఁగనె యక్కవఁ జూపిన పెండ్లమైన నీ
యందపుమేనుఁ జూచి భయమందు నసహ్యమునందు నెంతయున్.

కాసొక వేయిగాఁ దలఁచి కల్లలుఁ బొల్లులుఁ గూని సొమ్ముఁ బే
రాసను గూర్పనేల? వినుమర్థమనర్థము సౌఖ్యమందునన్
వీసముఁ గానరాదు సుమి విత్తముగల్గినయట్టివారి కా
రా! సుతుఁడైన సంతతభయప్రదుఁడేగద యెంచిచూడఁగన్.

చ. చెడుగుడులాడఁ బాడఁగనుఁ జిన్నతనంబున పోవ, లందఱుం
బడఁతులతోడఁ గూడ నెలప్రాయమునం దభిలాష లంత వృ
ద్ధుఁడయిన తిమ్మటన్ విషయదుఃఖములన్ గృశియించు నింక నె
ప్పుడు మనుజుండు బ్రహ్మపదపూజ నొనర్చి తరించుఁ జెప్పుమా.

శా. దారాపుత్రులు మిత్రు లెవ్వరుఁ విచిత్రం బూహసేయంగ సం
సారం బంతయు భ్రాంతికల్పితము నిస్సారంబు సంబంధము లె
వ్వారివ్వారలు? నేనెవండ? నిటురా నేకారణం? బెవ్వరీ
దారాపుత్రులుమిత్రు లంచు మదిలోఁ దర్కించినన్ మేలగున్.

శా. రాగత్యాగము గల్గు సత్పురుషమిత్రత్వంబునన్ దానిచే
తోఁ గల్గును మోహనాశనము భావింపంగ నిర్మోహతన్
బాగై నిశ్చలమై విశుద్ధమగు తత్త్వజ్ఞానసంప్రాప్తియౌఁ
దాఁ గల్గించును గాదె శాశ్వతసుఖోద్యన్ముక్తి భక్తాళికిన్.

ఉ. కాయపటుత్వ మెల్లఁ జెడఁ గామవికార మదెట్టులుండుఁ బా
నీయము శుష్కమైనతఱి నిల్చునె చెర్వనునట్టినామ? మా
దాయము పోవ సేవకులఁ దగ్గఱ యుందురె? తత్త్వవేత్తగాఁ
బోయిన యున్నె సంసరణబంధము? డెందమునం దలంపఁగన్.

ఉ. 'భోగము భాగ్యమున్ సతులుఁ బుత్త్రులు మిత్రులు నిత్యమంచు నీ
వీగతి మోసపోకు మివి యెల్లను గల్ల యటంచు వానిపై
రాగము మాని విశ్వపరితుకు నిత్యసౌఖ్యదాయకున్
బాగుగ నమ్మి కొల్వుము శుభంబగు, నన్యవిచార మేటికిన్.

చ. శిశిరవసంతకాలములుఁ జిత్రకరంబగు సందెవేళవల్
నిశలుఁ బవళ్లునుం దిరుగు నిత్యము నాయువుఁ దీఱుఁగాని యా
కృశమతి! నిన్నుఁ గ్రమ్ముకొని కేరుచునుండిన కోర్కెగాడుపుల్
భృశముగ నుండుఁగాని చలియింప వొకింతయు నేమివింతయో?

మ. ధనసంపాదనఁ జేయుకోరికయె హృద్యంబయ్యె నారార! దీ
నిని మానందగునంచు నింకవఱకున్ నీకెవ్వరున్ జెప్పరో
ఘనసంసారసమాహ్వయాబ్ధిఁ గడవంగన్ లోకము ల్మాఁటు, స
జ్జనసాంగత్య మొకండె నావ యగుచున్ సాయంబుఁ జేయుంగదా.

ఉ. కావిమెఱుంగు దోవతులఁ గట్టినబోడులు జోగులు న్మునుల్
భూవలయంబున న్నిరతమున్ దిరుగాడుచునుంద్రు గాని స
ర్వావృతుఁడైన బ్రహ్మము నహో! కనఁజాలరు పొట్టకూటికై
యీవిధి దంభవేషముల నెత్తెదువారి కదెట్లు చేకుఱున్.

చ. ముదుతలువాఱె మేను, శిరము న్నెరసెం గద ముగ్గుబుట్టటుల్
దొడదొడనూడె దంతములు తుండము బోసిగ నుండె వృద్ధుఁడై
యడుగిడలేక దండమును హస్తమునం గొనె నాఁతకోలగా
విడువదు తృష్ణ నిప్పటికి వెంగలియానిని యేమి చెప్పుదున్.

ఉ. ముందట నగ్ని వెన్కను నభోమణి గడ్డమునందు జానువుల్
పొందుగ రాత్రులందు నిడ పూటను బాటకు బిచ్చమెత్తి చే
తం దిని చెట్లనీడల సతంబు దపం బొనరించువానినై
నం దలఁ బట్టియాడ్చును వినమ్రునిఁ జేయును తృష్ణ భూసురా!

శా. గంగాసాగరయాత్రలన్ సలిపినన్ గాంగేయదానంబులు
ప్పొంగన్ భూసురకోటికిచ్చిన వ్రతంబుల్ వెక్కు గావించినన్
సాంగోపాంగముగా శ్రుతిస్మృతుల నభ్యస్తంబు గావింప నె
బ్బంగిన్ దత్త్వవివేకహీనునకు లబ్ధంబౌను మోక్షంబిలన్.

ఉ. ఆలయసీమలందు సొబగౌ తరుమూలములందు నిల్చుచున్
నేలను నిద్దురింపుమను నెమ్మి మెలన్ బులితోలుఁ గట్టి ని
ర్మాల మొనర్చి రాగముల భోగములన్ ద్యజియించి బ్రహ్మమున్
జాల భజించునట్టి జటిసౌఖ్యము వాకొన శక్య మెట్లగున్.

ఉ. యోగివరేణ్యుఁడైన నిల నుత్తమభోగివరేణ్యుఁడైనఁ దా
రాగవిహీనుఁడైన ఘనరాగసమేతుఁడునైన నిత్యమ
య్యాగమవేద్యు సర్వగుణాఢ్యు ననంతు నకల్మషున్, బరున్,
బాగుగఁ జిత్తమం దిడిన బ్రహ్మపదంబునుఁ జేరకుండునే.

ఉ. గీతలలోపలన్ వెలయుకీలు నెఱింగినవాఁడు, స్వర్ధునీ
పూతజలంబుఁ ద్రావినసుపుణ్యుఁడుఁ గేశవనామకీర్తన
ప్రీతుఁడుఁ బ్రేతనాయకవిభీషణముద్గరమున్ దలంచిఁదా
భీతిల నేల? నయ్యముని బింకము సాగునె వానిముందటన్.

చ. పలుమఱు జన్మమెత్తుటయుఁ బల్మఱుఁ జచ్చుట మాతృకుక్షిలోఁ
బలుఁ బలుమాఱు సొచ్చుటయుఁ బాపపుసంసృతిలబ్ధముల్గదా
తెలియుము కర్మబంధములఁ ద్రెంపి సుఖించెడుమార్గ మిందుకై
జలజభవాండపూరితపిచండు ముకుందుని సేవఁ జేయుమా!

ఉ. యోగనియోజితాత్ముఁడగు యోగివరేణ్యుఁడు సందుగొందులన్
మూగినయట్టి పేలికల బొంతలు గుట్టుచుఁ బుణ్యదుష్కృత
త్యాగ మొనర్చి బాలునివిధంబునఁ జిత్తవికారికైవడిన్
బాగుగ నిత్యమోదమున భాసిలుచుండు జగంబులోపలన్.

ఉ. ఎవ్వఁడ వీవు? నే నెవఁడ? నెచ్చటినుండియు వచ్చినార? మీ
యవ్వయు నయ్య, యెవ్వరని యాత్మఁ దలంచిన స్వప్నతుల్యమై
నివ్వెరగౌఁ గదయ్య! యిది నీ విఁక బంధవిముక్తి నొందియా
కవ్వడి నేస్తగానిపదకంజయుగంబును బూజసేయుమా!

ఉ. అందటిలోపలన్ వెలయునట్టిమహాత్ముఁడు విష్ణువొండె యీ
పంద మెఱింగి భేదములఁ జంపియు భూతదయార్ద్రబుద్ధిచేఁ
బొందుము మోక్షసౌఖ్యములఁ బుట్టుట గిట్టుటఁ గట్టిపెట్టు మో
నందుఁడ! నీవు నే ననెడిమత్సర మేటికి మాటిమాటికిన్.

ఉ. లోపలిశత్రువర్గమును లొంగఁగఁ జేసినపుణ్యుఁ డాత్మస
ద్రూపముఁ గాంచి ధన్యుఁడగు మూఢిగ నట్లొనరింప లేనియా
పాపుఁడు కాలకింకరులబాధలఁ బొందుచుఁ బుట్టిగిట్టుచున్
శ్రీపతిఁ జేయుమార్గమును జేరఁగలేఁ డతఁ డెన్నినాళ్లకున్.

శా. గీతానామసహస్రము న్నిరతమున్ గీర్తింపుమా, శ్రీపతిన్
జేతోవీథి నఖండభక్తి వెలయన్ సేవింపుమా, సజ్జన
వ్రాతస్నేహముచేతఁ బూతమతివై వర్ధిల్లుమా, దీనసం
ఘాతంబున్ ధన మిచ్చి సాఁకు, మివె సత్కార్యంబు లుర్వీస్థలిన్.

*ఉ. వైరులమీఁదఁ గోపమును బాంధవమిత్రకుమారకోటిపైఁ
గూరిమిఁ జూపుచుండుటయుఁ గూడదు కూడదు సర్వ మీశ్వరా
కారమె, సంధివిగ్రహవికారవిదూరుఁడవై తలంగు మీ
దారిఁ దొలంగిన్ భవశతంబునకున్ గడతేఱలే విఁకన్.

ఉ. రోగము లుద్భవిల్లునని రోయక సూయకుఁ జిక్కి కామినీ
భోగము లిచ్చగించెదవు భూసుర! మృత్యువు తప్పఁబట్టిదు
ర్యోగమటం చెఱింగియు నరో! దురితాచరణేచ్ఛమాన వీ
త్యాగము లేక ముక్తికలదా? యిలలోపల నెట్టివారికిన్.

శా. ప్రాణాయామ మొనర్చి విస్మృతను ప్రత్యాహారమున్ జేసి ని
త్యానిత్యంబులచర్చ సల్పి జపయుక్తాత్మాంతరంబందు మో
క్షానందప్రదుఁడైన బ్రహ్మమును నీవాలోకనన్ జేయు మ
జ్ఞానారణ్యమునందుఁ జిక్కకుము మోహావేశతన్ దుర్మతీ!

మ. తొలుతన్ సద్గురుపాదసేవ సలుపన్ దోడ్తోడ నద్దానిచేఁ
గలుగున్ సంసృతిపాశమోక్ష మిది నిక్కం బంత యుష్మద్విని
ర్మలహృద్రంగమునం గనంబడు జగన్నాథుండు దేవుండు ని
శ్చలచిత్తంబున బోధితాంశములపై సాగింపుమీ యత్నమున్.

---

* ఈ పద్యము మొదలు నాలుగు తుదపద్యములు వేమూరు వెంకటకృష్ణమసెట్టి అండు సన్సువారిచేఁ బ్రకటింపఁబడిన శ్రీశంకరాచార్య విరచితమగు లక్ష్మీనృసింహస్తోత్రగ్రంథాంతమున శ్రీమదాచార్య విరచితములై ప్రస్తుత రిశోధనలవలన లభించిన భజగోవిందశేషశ్లోకములని "మోహముద్గరశేష" మను పేరఁ బ్రకటించిన శ్లోకచతుష్టయమున కాంధ్రీకరణము.

తామర తైలము

రాజా రాణి గల చక్కని డబ్బీ 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

బొంబాయి అమృతాంజనం డిపో, మదరాసు

మహాకవి రవీంద్రుడు

తణికెళ్ల వీరభద్రుడుగారు ఎమ్. ఏ.

[రవీంద్రునివాక్యము లీవ్యాసమం దాంధ్రీకరింపబడినవి. ఒకభాషలోని యుత్తమవాక్యములు మఱియొకభాషలో వ్రాయుటయందును, కవిసార్వభౌముని గీతముల నల్పుడు భాషాంతరముచేయుటయందును రసనష్టము కాకతప్పదు. పండితులు మన్నింతురుగాక.]

ప్రస్తుతమున ప్రపంచమందలి కవులెల్లరిలో నుత్తముడని ఘనతవహించిన హైందవుడగు రవీంద్రు డాధునికయుగమందలి లోకపురుషులలో నొకడు. కవిత్వ విషయములో నతనిని "సర్వజ్ఞుడని" పిలువవచ్చును. ఆతని నాటకములును, గీతములును, కథలును, లేఖలును, వచనమును, కావ్యమును నవయుగసారస్వతమునకు నూతనోజ్జీవము గల్పించినవి. రసభరితములగు గీతముల రచించుటయం దాతనికళాకౌశల మద్భుతము. సృష్టిచిత్రముల వర్ణించుటయందును, ప్రకృతికిని మానవజీవితమునకు గల చెలిమి సూచించుటయందును నాతని ప్రజ్ఞ యసమానము. తనమాతృభాష కాకపోయినను నాంగ్లమం దతనికి గల రచనాకౌశల మపారము. ఆతనిని కవిగాయకుడని చెప్పినపుడు, పనిలేక వీథుల వెంబడి తిరుగుచు, వెఱ్ఱిమొఱ్ఱిపాటలను బాడునాదర్శరహితుడని కాదు. అతడాధునిక యుగమందలి "కవివీరుల"లో నగ్రగణ్యుడు. మహాకవులందఱును "శూరుల"నియు లోకోద్ధారకులనియు గతశతాబ్దమం దొక యాంగ్లమహనీయుడు నొక్కి చెప్పుచుండెను. ఏపురుషుని వర్ణించినను, ఏకాలము వర్ణించినను, బాహ్యప్రపంచము వీడి మానసవీధిని జేరి, వారి యాదర్శములను గనుగొని వానితత్త్వమును బోధించుట కవికర్తవ్యమయియున్నది. వేలుత్రిప్పి ద్వారము దెఱచి యుగముయొక్క మానసగృహమును జొరనిచ్చి, దానియం[illegible]మైన పదార్థ మేదిగలదో దానిని సంగ్రహించి యారసమును గ్రోలుటకు సమర్థత నీయగల కవీశ్వరుడే కవిశూరుడను బిరుదమున కర్హుడు. సారస్వతము సృష్టియొక్క ప్రతిబింబమును జూపును. అనగా పరమరహస్యమును వెల్లడిచేయును. ప్రతిక్షణమందును, మానవజీవితమను నాటకము మనయెదుట బ్రదర్శింపబడుచున్నది. కాని మనకు నేత్రములుండియు చూచుటలేదు. చెవులుండియు వినుటలేదు. కాబట్టి బహిరంగమయ్యు నిది రహస్యమయినది. నిత్యమును బ్రదర్శింపబడు నీ మానవనాటకములోని ముఖ్యాంశములను దీసి, వానికి గళను జేర్చి, చక్కని యాకృతి నిచ్చి మనహృదయమాలిన్యమును ద్రోసివైచి, మనల నున్నతపదవికి దేగలిగిన కవియే మహాకవియనబడును. ఆధునిక యుగమందలి కవులెల్లరిలోను రవీంద్రు డీశతాబ్దతత్త్వమును బాగుగా నెఱింగినవాడు. లోకమందలి దేశములన్నియు నేసమస్యచే బీడింపబడుచున్నవో గ్రహించి దైవికాదర్శములేని జీవనము నిరర్థకమని దేశదేశములకును బోధించుచున్న మహాశయుడు. పక్షు లుదయమున దమగూండ్లను విడిచి యొక చెట్టుమీదనుండి మఱియొక చెట్టుమీదికి బోవుచు, నేలాగున కొంతసేపొక కొమ్మమీదను మఱికొంతసేపు మఱియొక కొమ్మమీదను గూర్చుని పాడుచుండునో, ఆవిధముననే యీగంభీరమగు హైందవపక్షి ఇంగ్లాండునుంచి అమెరికాకును అమెరికానుండి జపానునకును దన సందేశమును గొంపోయి కావ్యగీతములు పాడుచుండును. దినమంతయు బాటుపడినపక్షి సాయంతనమున గూటికి జేరినట్లుగా, నొకదిగ్విజయయాత్ర సలిపిన పిదప తిరిగి శాంతినిలయమగు స్వగృహమునకు జేరుచుండును. ఈకవికెట్టి యున్నతాదర్శమున్నదో యాతనిమాటలే సాక్షి:-

మహాప్రభూ, నాచేష్టలన్నిటి యందును నిన్ను జూపింపవలయుననియే నాముఖ్యోద్దేశము...............

లోకులు నాకృతులన్నిటి యందును నీప్రతిబింబమునే చూచెదరు..............................

కవివాక్యములనుండి యెవరికి రుచించినయర్థమును వారు తీయుదురు; కాని, నాపరమార్థము సదా నిన్నే సూచించును.

ఇదియే రవీంద్రుడు తన గీతములందు బోధించు తత్త్వము. దీనిని బోధించుటకే తాను లోకయాత్ర సల్పుట. ఒకసందర్భములో నాతడు వర్ణించినరీతిని, తాను

సార్వభౌముని టపాజవానట. లోకపాలకుని వార్తను వీధి వీధికిని యింటింటికిని గొంపోవుటకై తాను నియమింపబడి యుండెనట. రవీంద్రుని కవిత్వము భక్తిరస ప్రధానము. అతని "గీతాంజలి" మన హిందూదేశమందే కాక పాశ్చాత్య ఖండములయందును మెచ్చుకొనబడి పశ్చిమవిద్వాంసులు చేయజాలిన మహోన్నత గౌరవమునకు (నోబిలు ప్రైజు) పాత్రమైనది. ఇది యీకవి తన భావగీతములను పుష్పములతో బరమేశ్వరునికి సమర్పించిన పూలహారము. ఈగీతములయందు మానవహృదయము పరమాత్మముతో నైక్యమగుటకు నెట్టివిధమున బరితపించుచున్నదో చక్కగా వర్ణింపబడినది. సదా పరమేశ్వరునిధ్యానించుచుండుభక్తుడు భగవంతుడుతనకు బ్రత్యక్షమగుటకు ముందు తల్లడిల్లువిధమును, ఆతని యత్నములును, ఉత్సాహమును, ఒకానొకసమయమందు జనించు నాశాభంగమును, వివరముగా వర్ణింపబడినవి. ఈదిగువ వాక్యములనుండి యీ మహాభక్తుని యాందోళన మెట్టులున్నదో చూడనగును. నా శరీర ప్రాణములను దుదకతనిచేతిలో నప్పగింపవలెనని యాతనికి ప్రేమ మెప్పుడయినను గలుగునాయని వేచియుంటిని.

నీవే నాకోరిక. నీవు తప్ప నాకు వేరుకోరిక లేదని నాహృదయము ప్రతిక్షణమందును జపించునుగాక. నా దృష్టిని మరల్చు నితర కోరికలన్నియు నసత్యములును నిస్సారములును కదా !

పరమాత్మా ! నాశరీరమును హరించి నీవే నాసర్వమని సూచింపగలిగిన స్వల్పభాగమును మాత్రమే నిలుపుము. ఏప్రక్క తిరిగినను నీస్పర్శమునే యనుభవించుటకును, ప్రతి క్షణమందును నీసన్నిధికివచ్చి నాప్రేమను సమర్పించుటకును సమర్థత నిచ్చు కొలదిభాగమును మాత్రమేవిడిచి, నామానసమును హరింపుము.

ఈ పరమభక్తునికి పరమేశ్వరుడు ప్రభువు, తండ్రి, సోదరుడు, మిత్రుడు. ఏయే సమయములం దెట్టి యుత్సాహము జనించునో దానిని వేర్వేరుచోట్ల నీరీతిని వర్ణించి యున్నాడు.

మహాప్రభూ ! గానామృతమును ద్రాగి యున్మత్తుడనయి, పరిపాలకుడవగు నిన్ను మిత్రుడాయని సంబోధించుచుంటిని.

రాజుల కెల్లరకును రాజగు నీమహారాజాధిరాజెవ్వడని యాశ్చర్యపడుచుంటిని. రారాజా! నేను నీయెదుటనే నిలువబడితిని.

అన్నా ! నా సోదరులలో ముఖ్యసోదరుడవు. నా యార్జనమును సంతోషముతో నీతో బాల్గొనెదనురమ్ము.

నీవే నాతండ్రివి. నీపాదములకు సాష్టాంగ ప్రణామంబుల నాచరించుచున్నాను.

అమ్మా ! నీమెడ నలంకరించుటకు నాకన్నీటి బిందువులతో నొక ముత్యాలహారమును గూర్చితిని. దయ యుంచి స్వీకరింపుమా!

ఈవిధముగా నీభక్తాగ్రేసరుడు భగవంతుని సంబోధించి యున్నాడు. పరమేశ్వరుడు పరిపూర్ణుడు, సర్వగుణుడు, ఏక్షణమం దేయే గుణములు భక్తుని మనస్సు నాకర్షించెనో, ఆయా మానసస్థితు లీయాకారములను దాల్చినవి. మానవుడు గంభీరమగు సృష్టివైచిత్ర్యములను దిలకించునపుడు, అఖిల ప్రపంచ సార్వభౌముని కీర్తి కాన్పించును. ఆకాశమునుండివర్షమునుగురిపించి సృష్టియంతకును జల్లదనమిచ్చుచు పరిపాలకుడు తన కరుణారసమును వెదజల్లునపుడు, చిరునగవుగల ముఖముతో ప్రేమతో నిండిన చేయి జాపి, 'నాయనా' యని పిలిచి హృదయమును గరిగించు కన్నతల్లి జ్ఞాపకము వచ్చును. మనపవిత్రగ్రంథ మగు భాగవతమందు మనుష్యుడు లోకమం దేయేయానందముల నపేక్షించునో, ఆయా సౌఖ్యము లన్నియు భగవద్ధ్యానముచే బొంద వచ్చునని వర్ణింప బడినది. శ్రీకృష్ణుడు తా నొకనాటిరాత్రి యకస్మాత్తుగా వేణుగానము సలుప ప్రారంభించినపుడు, గోపికలందఱును గీతమార్దవముచే హృదయములు చలింప, తమతమగృహకృత్యములను సేవలను వదలి యర్ధరాత్రమందా మహాగాయకుని వెదుక మొదలిడిరి. తమతమ భర్తలను దలిదండ్రులను బిడ్డలను వదలి తనకై పరుగిడుట ధర్మమాయని పరిపాలకుడు వారిని బ్రశ్నింప వా రిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమేమి?

ఉ. పతుల న్బిడ్డల బంధుల న్సతులకు న్బాటించుటే ధర్మ ప
ద్ధతి యా నంటివి దేహధారిణులకు న్ధర్మజ్ఞ! చింతింపుమా
పతిపుత్త్రాదికనామమూర్తి వగుచు న్భాసిల్లునీయందు ద
త్పతిపుత్త్రాదికవాంఛల న్సలిపి సంభావించు టన్యాయమే!

ఈ గీతములయందు మానవమనస్సు పడు పరితాపము స్పష్టముగా వర్ణింపబడినవి. ఒక ప్రేమగల చక్కనియువతి తన ప్రాణేశ్వరునిరాక కెదురు చూచుచు, తన ప్రియుని హస్తముల నడుమనిమిడి సమస్తప్రాపంచికబాధలను మఱచి మహానందము ననుభవించు తరుణముకొఱ కువ్వి

ఘోరుచున్నట్లు మానవహృదయము పరమేశ్వరుని స్పర్శమునకై పరితపించుచున్నది. అట్టి మిక్కుటమగు నాశతో నిండియుండిన ప్రాణికోరిక చెల్లింపబడనపు డా ప్రాణికి నిరుత్సాహమును నాగ్రహమును జనించుటలో నేమి యాశ్చర్యము కలదు? ఈపరిస్థితి నీదిగువ వాక్యములలో కవి వర్ణించి యున్నాడు.

"నిన్ను కలిసికొనవలెననుకోరికతో జీవించియుంటిని. కాని యా సమావేశమింకను లభింపలేదు. క్రూరుడవై నీయాకారమును నానేత్రములకు గనబడకుండ దాచికొనెదవేల? ప్రభూ! రాత్రియంతయు గడచినది. కాని నీప్రియదర్శనము కానేలేదు.

అతడు లేచి లేచి హృదయేశ్వరుని దర్శనాభావముచే జనించిన నిరాశలో మునిగియున్నపు డాతనిమానసము దిలకింపుడు.

నీవు నీముఖము జూపింపక, నన్ను పూర్తిగా వదలివేసిన యెడల, నీదీర్ఘములగు వర్షకాలపు దినముల నెట్లు గడపగలను?

మిత్రమా ! నాకు నీవే దిక్కు. ప్రాణప్రియా! నా యింటి తలుపులు తెఱచియే యున్నవి. స్వప్నమువలె క్షణములో నదృశ్యము కావలదను నా విన్నప మాలకింపుము.

నాకీరాత్రి నిద్రపట్టుట లేదు. క్షణ క్షణమునకును ద్వారముతీసి చీకటివైపు జూచుచుంటిని."

ఈవిధమున వేచి వేచి విసిగి తుద కీచందమున మొఱ్ఱవెట్టుచున్నాడు.

"ఒకదినము వెనుక మఱియొకదినమునడచుచున్నది. కాని నీదర్శనము లభించుటలేదు. హృదయపాలకుడా! ఇక వేచియుండజాల."

రవీంద్రుడు గీతాంజలియందుమానవ ప్రాణి యనంతమయినదిగా వర్ణించియున్నాడు. మొదటిగీతమందే యీ యుత్తమతత్త్వము సూచింపబడినది.

"నీవు నన్ననంతునిగా జేసితివి. నాయందు నీకట్టి దయకలదు. దుర్బలమగు నీపాత్రములోని జలమును బారబోసి యెప్పటికప్పుడు తిరిగి నీటితో నింపుచుంటివి."

మనుష్యుని జీవిత మాతనిమరణముతో నంత మొందదనియును, ఆత్మ శరీరము క్షీణింపగనే తిరిగి వేఱొక గృహము నిర్మించి కొనునదియు మన నమ్మిక. కావ్యములందు సాధారణముగా మానవజీవితము, అనగా, మనుష్యుని చర్యలును, ఆశయములును వర్ణింప బడుచున్నవే కాని యాతని చరిత్ర ముగిసి శరీరమదృశ్యమయిన వెనుక నాతనిజీవి కేమి వాటిల్లునో కవీశ్వరులు వర్ణింప యత్నింపరు. మృత్యువనగా నెవ్వరికయినను భయంకరమైనదియు దురూహ్యమైనదియు నగుసమస్య. ఎంత వేదాంతులయినను మృత్యువును తలచగనే భయకంపితులు కాకమానరు. ఆంగ్లవాఙ్మయమందు మానవజీవితములోని నవరసములును వర్ణింపబడినవి. కాని యంధకారమగు మృత్యుదేశముగూర్చి వర్ణించినవారుకాని దాని పేరు తలప నుత్సాహము జనించినవారు కాని కానరారు. ఆదిపురుషుని సృష్టినిగురించి యుత్తమగ్రంథమును రచించి, సూర్యమండలము, చంద్రమండలము, తారామండలము మొదలుగాగల లోకములతో గూడిన సర్వబ్రహ్మాండమును సయితము వర్ణింప గలిగిన మిల్టను మహాశయునకు మృత్యురహస్యము తెలియలేదు సరికదా భయముకలిగినది. స్వర్గలోకమందలి నందనోద్యానమునందు,

కల్పవృక్షమును కలివృక్షమును కలిసి జంటగానున్నవి. అనగా మృత్యువు జీవితమున కంత సమీపముగానుండును—మృత్యువనగా నేమో కాని, ఏమయినను సరే, మొత్తముమీద నేదో యొక భయంకరమైన శక్తి యని చెప్పుటకు సందేహములేదు.

ఆంగ్లదేశమందలి కవులలో నగ్రగణ్యుడై జగద్విఖ్యాతిగాంచిన నాటకకర్తయై మానవ జీవితపటములోని ప్రతియంశమును నైపుణ్యముతో చిత్రించి, భూమినుండి యాకసమువంకను నాకసమునుండి భూమివంకను జూచినంతనే సృష్టినంతను వశముచేసికొన గలిగిన యాంగ్లకవి సార్వభౌమునకు మృత్యువనగా నెవ్వరును బూర్తిగా తెలిసికొననిదేశమట. ఆదేశమునుండి యెప్పుడును ఒక్కబాటసారి యయినను దిరిగివచ్చి మన కాచిత్రములను వివరింపలేదట. ఈ నాటకకర్తయొక్క ముఖ్య గ్రంథమందు కథానాయకుడు పరమ ధర్మాభిలాషి. అతడు లోకమందలి యధర్మమునుజూచి విసుగుజెంది, జీవించుటయా మానుటయా యని తనలోతాను చాలసేపుతర్కించుకొనుచుండెను. ప్రాణముబాసి ప్రాపంచకబాధలను దొలగింపవచ్చునని తీర్మానించెనుగాని ప్రాణము పోయినవెనుక నేమిజరుగునో తెలియకపోవుటచే గలిగిన భయము మనో

నిశ్చలతను గదలించెనట. కడపటి యంకమందు విష ప్రయోగమున మరణ మాసన్న మగుటచే విచారనిమగ్నుడయి చెంత నిలువబడిన మిత్రుని యొక్కయు, ధర్మమునకై స్వార్థత్యాగియయిన తన్ను జూచి యచ్చెరువొందు దిదృక్షులగు మానవకోటియొక్కయు సెలవు గైకొని తన జీవితార్థమును లోకమునకు బోధింపమని గోరుచు ప్రాణము పైకిపోవు సమయమున కనులుమూసి యతడు "ఇటుపైని యంధకారము" అని పలికెను. అనగా ధర్మనిరతుడగు నీయువకునికేకాక యాతని సృష్టికర్తయగు కవిపుంగవుని కాతగుణమున మానవజీవితానంతర మంధకారముగా దోచెననిచెప్పుట యతిశయోక్తి కాదు. కాని మృత్యువును గురించి మన హైందవకవి చెప్పిన వాక్యములు వేరుపద్ధతిగానున్నవి. నాటకమందు ప్రథమాంకమందు ప్రారంభింపబడిన కార్యములు పంచమాంకమందు సఫలము లగును. అవి పూర్ణత్వమును బొందును. మృత్యు వటులనే జీవితమునకు గడపటి యంకము వంటిదట. అతని యుత్సాహ మీదిగువ వాక్యములవలన తేటపడును.

చావు బ్రతుకులు కవలపిల్లలు. నాకు జీవితమందుత్సాహ మున్నది. కావున మృత్యువు నందును నభిమానముకలదు. చంటిపిల్లవాడు పాలుత్రాగుసమయమున దల్లి కుడి స్తనమునుండి తప్పించి నపుడు బిగ్గరగా నేడ్చును. కాని యుత్తర క్షణమే ఎడమవైపు స్తనము నోటికి తగులగా నూరకుండును.

అనగా ప్రాణి యీ లోకమునుండి బలాత్కారముగా లాగబడినప్పుడు దుఃఖించును. కాని వెంటనే రెండవలోకమును జూచి సఖ్యపడును. కాని మనుష్యుడు తాను లోకయాత్ర సల్పిన కొలదిని ప్రాపంచక మాలిన్య మెక్కువగును. రవీంద్రునికి దానెప్పుడు లోకద్వారము దాటునో జ్ఞాపకము లేదు కాని యొక్క మాటమాత్రము తెలియునట. వయస్సు ముదిరినకొలదిని దైవిక తేజమునకు దూరుడగును.

నాపేర బిలువబడు ప్రాణి యీ చీకటికొట్టులో దుఃఖించుచున్నది. నేనతిశ్రద్ధతో కోటగోడవలె నీగోడను కట్టుచున్నాను. ఈ గోడ వృద్ధియయి ఆకాశము వైపు పెరిగినకొలది, నల్లనిదాని నీడలో నా నిజరూప మానాటి కానాడు హరింపబడగా, నంతకంతకు నాకది యదృశ్యమగుచున్నది.

మనము పెరిగినకొలదిని యైహికబంధములు హెచ్చుచుండును. మనుజుడు మిక్కిలి శ్రమపడి యైశ్వర్యమును సంపాదించునే కాని తుదకు దన 'ఖజానాకొట్టులో' తానే ఖైదీగా పట్టుబడె ననుమాట గమనింపడు. ఈ యధార్థమునే, యొక తత్త్వజ్ఞుడు చిత్రముగా వర్ణించెను. మానవుడు స్వాతంత్ర్యముతో బుట్టును; కాని యినుప గొలుసులతో దన్ను దానే బంధించుకొనుట యాశ్చర్యము.

గీతాంజలి యాధునికయుగమందు రచింపబడిన భక్తిరసప్రధానములగు గ్రంథములలో నుత్తమమయినది. అదియొకమత గ్రంథమని చెప్పవచ్చును. దీనియందు సర్వజనసమ్మతమైన మతమే వర్ణింపబడినది. నిజమతాభిమాని హృదయనైర్మల్యము కరుణారసము దైవభక్తి కలవాడయి యుండును. నిజభక్తుడు తనలోపములను గ్రహించి మనోవాక్కర్మములందు నిర్మలతకు యత్నించుచుండును. భగవంతునియందు భారమువైచి సదా పరమపురుషుని నామసంకీర్తనము గావించుచుండును. నిజభక్తునివలె రవీంద్రుడు తన యైహికలోపములను రూపుమాపుమని సర్వవేళలయందును జగదీశ్వరుని ధ్యానించుచుండును.

తండ్రీ! నాఋణము లెన్నియో కలవు. నాలోపములు మిక్కుటముగా నున్నవి. నాలో నేను పడుచున్న లజ్జకు బరిమితి లేదు.

ప్రభూ, ఖండింపుము. ఖండింపుము. నాహృదయదౌర్బల్యమును ఖండింపుము. పేదలను విసర్జింపకుండగను, బలోన్మత్తులకు వంగి సలాములుచేయకుండగను మనోనిశ్చలతను బ్రసాదింపుము.

సాధారణముగా భక్తులు పాపభూయిష్ఠమగు నీ ప్రపంచమును జూచి యసహ్యపడి, తమకు గూడ పాపమంటునేమో యను భయముచే లోకమును వీడి, యడవులలో నివాసముచేసికొని జపించుచుందురు. కాని యట్టి యేకాంతపద్ధతి మనయాధునికకవివర్యునికి రుచింపదు. అతనికి మనము నిత్యమును జూచు ప్రకృతియంతయు పరమాత్ముని యాకారమైయున్నది.

ఆహా నేనెంత ధన్యుడను ప్రపంచమను నీ మహాతీర్థమునకు బరమేశ్వరుడు నన్నాహ్వానించెగదా!

ఐహిక పాపభీతిచే నరసమూహములకు దూరముగా నివసించు సన్న్యాసులను జూచిన రవీంద్రునికి మిక్కిలి నిరసన. వారు తీర్థపునాటి వినోదము చూచుటకు పోవుచు

విలువగల జరీబట్టలను ధరించిన పిల్లవాడు పదునవస్థలో నుండును. అట్టి వేషధారియగు బాలుడు తనతోడి మిత్రులతో నాటలో పాల్గొని యానందింపగలడా? వాని రాజదుస్తులు ప్రతిక్షణమందును వాని కాటంకము కలుగ జేయవా?

తల్లీ! మానవ ప్రపంచమందలి పవిత్రధూళి నిన్నంటకుండ జేసి, సామాన్య జనసమూహమును మహోత్సవమందు పాల్గొనుట కాటంకము గలిగించినయెడల నీనితో నెగ్గుటెట్లు? ధగధగ మెఱయుచున్న నీవిలువదుస్తులవలన నెంతమాత్రమును బ్రయోజనము లేదుసుమా!

ఓలయన, లోకమందు కడుబీదలను, లోకవర్జితులును ఎవ్వరుకలరో వారియందే యీశ్వరుని పాదములు మోపబడియున్నవి.

లోకమందు కడుబీదలును, లోకవర్జితులను ఎవ్వరు కలరో వారి వేషముతోనే యీశ్వరుడు సంచరించుచుండును.

లోకమందు కడుబీదలును లోకవర్జితులును ఎవ్వరు కలరో వారి సమూహములందే యీశ్వరు డెప్పుడును నివసించుచుండును.

ఓసన్న్యాసీ! నీ మంత్రములను జపమాలలను గట్టిపెట్టుము. దేవాలయములో నొకమూల చీకటిలో నేకాంతముగా గూర్చుండి నీ ధూపదీపాదుల నర్పించుట తగదు.

పరమేశ్వరుని దర్శనముకావలెనన్న, నెంటనే ఆలయము విడచి, దినమంతయు కష్టపడి నెమ్మదిగా దసపాలమును దున్నుకొనుచుండు కృషీవలుని కడకు బొమ్ము. దినమంతయు నెండలో నిలచి రాళ్లు పగులగొట్టుచు బాటను సరిచేయుచుండు కూలివానిని సందర్శింపుము.

కాబట్టి యెంత నీచమయినను లోకమందలి ప్రతి ప్రాణియు పరమాత్ముని ప్రతిబింబమైయున్నది. అనేకముతో నిండియున్న నీ జగన్నాటకమందు ఏకమగున దేది కలదో [illegible] స్వర్గసౌఖ్యమును వీడకుమా. అను వాక్య[illegible] రవీంద్రుని కావ్యసారాంశమయియున్నది.

కాబట్టి రవీంద్రుని భావగీతములయందు ప్రేమయే మానవుని జీవితమునకు ముఖ్యాధారమయినదిగా బోధింపబడియున్నది అనేకత్వములో నుండి యేకత్వమును గ్రహింపవలయుననియే యీ మహనీయుని సందేశము. గీతాంజలి యాంగ్లభాషలో రచింపబడిన యుత్తమమత గ్రంథమని సూచింపబడినది. అది మొదట బంగాళా భాషయందు రచింపబడియున్నను ఆంగ్లమునకు గూడ మార్చబడినది. నిజముగా నాంగ్లభాషలోనికి భాషాంతరము కానియెడల పాశ్చాత్య విమర్శకులకు నది తెలిసియుండదు. అది నోబిలు ప్రైజు సంపాదించియుండదు. బంగాళాభాషయందు రవీంద్రుని స్థాన మున్నతమైనదన్నమాట యటుండనిచ్చి యాంగ్ల సారస్వతమునకు నీ హైందవ కవిసార్వభౌముడు చేసిన మహోత్కృష్టమైన యుపకారము గమనింపవలెను. రవీంద్రుని భావగీతములేకాక యతని వ్యాసములును లేఖలును కథలును నాటకములును నూతనాంగ్ల సారస్వతమున కెంత వన్నె దెచ్చినవో చెప్పనలవికాదు. ముఖ్యముగా గీతాంజలివలన భక్తిరస ప్రధానమగు గ్రంథము పాశ్చాత్యభాషలలో గూడ హృదయ రంజకముగా రచింపవచ్చునని స్పష్టమయినది. ఆంగ్ల కావ్యములలో గాఢమయిన భగవద్భక్తి వర్ణింపబడినట్టి యుత్తమ గ్రంథములు లేవనియే చెప్పవచ్చును. నాటకకర్తలకు చక్రవర్తియనదగు షేక్స్పియరు మానవ నాటకములోని చిత్రవిచిత్రములన్నింటిని అతిరమ్యముగా వర్ణించె నన్నమాట నిజము. గూఢమగు మానవ హృదయమును జొచ్చి రహస్యముల నన్నింటిని వెల్లడిచేసినమాట నిజము. మనుష్య జీవితములోని సుఖదుఃఖములను వివరముగా మనకు స్పష్టీకరించినమాట వాస్తవము. అతని నాటకమందు ధర్మాధర్మములకు గల సంగ్రామము జూపబడినమాట సత్యము. జీవిత మనుష్యసమస్య చర్చింపబడినదే కాని భగవత్సమస్య యంతగా గాన్పింపదు. నిరంతరము పరమేశ్వరుని ధ్యానించుచుండు ప్రహ్లాదుని వంటి భక్తుడు ఆంగ్ల సారస్వతమంతయు వెదకినను కానరాడు. అందుచేతనే రవీంద్రుని గీతము లాంగ్లమునకు నూతనోజ్జీవమును గల్పించినవి. అనగా గీతాంజలియందు బూర్వ ఖండముయొక్క జీవితతత్త్వము పాశ్చాత్యులకొఱకై పశ్చిమభాషలో నమర్చబడినదని చెప్పుటకు సందేహము లేదు.

రవీంద్రుని కావ్యములలో బాల్యమును వర్ణించిన గీతములు మిక్కిలి మధురములయినవి. అతని సారస్వతమందు బాలుడు ముఖ్యాధికారియై సంచరించుచుండును. పసిబాలుని మృదుశరీరమును చంద్రవంకబోలు ముద్దులొలుకు ముఖమును, వాని చిత్రపుటూహలును రమ్యపు చేష్టలును ఆనందదాయకములును భావగర్భితములు నయియున్నవి. ఆంగ్లభాషయందలి కావ్యములలో బాల్యవర్ణ

నము ఇటీవల వఱకును లేదనియే చెప్పవచ్చును. ఎక్కడ నయినను ఉపమానముక్రింద బాలుని గుఱించి సూచన చేయబడవచ్చును. కాని బాలుడు కథానాయకుడయిన గ్రంథములు కానరావు. వర్డ్స్‌వర్తు కాలమునాటివఱకును చిన్ని బాలుని జీవితార్థమును గ్రహించి బాల్యముయొక్క భూతభవిష్యత్తులను మానవజీవితమునకు బాల్యము బోధింపగల సందేశమును సరిగా నేయాంగ్ల కవివరుడును వర్ణించియుండలేదు. బాల్యమును మనోహరముగా వర్ణించిన యాంగ్ల గ్రంథములలో రవీంద్రుని "చంద్రవంక" ముఖ్యమయినది. గీతాంజలియందు బాల్యతత్త్వము సూచింపబడినది. రవీంద్రుని చిన్నకథలయందు ముఖ్యముగా బాలుడే కథానాయకుడయి యున్నాడు.

రవీంద్రునికి లోకమంతటియందును నతిసౌందర్యము కలదియయి చూచినంతనే ప్రేమను స్ఫురింపజేయునది చంటిబిడ్డ. ఎవ్వరయినను చంటిపిల్లవాడు తనదుస్తులను శరీరమును మకిలచేసికొనుటచే నసహ్యముగానున్నాడని పలికిన పక్షమున రవీంద్రుని కత్యాగ్రహము రాగలదు. తన ముఖమును సిరాతో పూసికొనినాడని పూర్ణచంద్రుని జూచి యెవ్వరయిన నేవగించుకొందురా? బాలురకు బ్రకృతితో నయ్యాటములాడుట మిక్కిలి ప్రీతి. వారెప్పుడును చెట్లు జేమలు, గట్లుకాలువలు కలచోటుల దిరుగనిచ్చినయెడల నానంద పరవశులయియుందురు. మనము నిత్యమును జూచుచున్న ప్రపంచమును మనుష్యులును వారికి నూతనమగు చిత్రాకారముగ గాన్పింతురు. చిన్ని పాపలకు మనవీథులలోనుండు దీపములకును నాకాశమునందు నక్షత్రములకును నెంతమాత్రమును భేదము కాన్పింపదు. 'చంద్రవంక' యందలి చిన్న బాలుడు తల్లితో దన ప్రగల్భముల జెప్పుచు "అమ్మా, ఎవ్వరికిని యెంతమాత్రమును దెలియని యేదేశముకలదో అక్కడకు నేపోవలెను" సప్తసముద్రములను బదమూడు మహానదులను దాటగలను. అని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. ప్రాపంచకవ్యవహారమందు మనకు నియమములును నిబంధనలును గలవు కాని బాలునికి నేదేశమందు తర్కశాస్త్రము, లోకవ్యవహారికనిబంధనలను గాలిపటములవలె నెగరవేయునో, ఆదేశము ముత్సాహమును గలుగజేయునట. ప్రకృతికిని బాలురకును గల చెలిమి యెంతచిత్రముగానుండునో యీదిగువ చరిత్రను బట్టి స్పష్టమగును.

రాయచరణుడు తన ప్రభువు కుమారుడగు చంటిపిల్లవానిని సెలయేటి యొద్దకు దీసికొనివెళ్లెను. అతను వేఱుపనిమీద నుండగా నీపసిపాపడా సెలయేటిగానము విని యానంద పరవశుడయి దానిని సమీపించెను. ఎందుకనన అల్లరి పిల్లలగు నదీకన్యలు తమ విచిత్రమగు పాటతో వానినిబిలిచి తమ నాట్యరంగమునకు గొంపోయిరట. చూచినంతనే మనల భయకంపితుల జేసి తాకినంతనే ప్రాణమును హరింపగలుగు సముద్రతరంగములు బాలురకు నర్థములేని చిత్రమగు పాటలను బాడుచుండును. తల్లి తన చంటిబిడ్డ నుయ్యెలలో బండుకొనబెట్టి యూగించునపు డల్లిబొల్లి పాటలను బాడుటలేదా.

రవీంద్రుని యభిప్రాయమున బాలుడనగా ప్రేమ. వాడు తన తల్లికానందము. ఆనందమేల? యామెకు ప్రాణము. ఆమెయొక్క హృదయ ప్రతిబింబము. ఈపసిబాలుని చరిత్రయెట్టిదో యతడెందు నిమిత్త మీలోకయాత్ర సల్పుచున్నాడో యీదిగువ వాక్యములు స్పష్టీకరించును.

ఈచంటిబిడ్డడు కుప్పలుగా బడియుండిన బంగారమ్మును రాసులుగానుండిన ముత్యములునుగల ధనికుడయ్యు పేదబిచ్చగానివలె నీ మర్త్యలోకము దిగియున్నాడు. అతడు కారణములేకయే వచ్చెనా? కాదు. జగన్మాతయొక్క ప్రేమధనమును యాచించుటకుగదా యీముద్దులొలుకు చిన్నదిగంబరభిక్షుకుడు తాను కేవలము నసహాయుడయినట్లు నటించుట.

మాతాపుత్రులదయిన యీదిగువ సంభాషణము దిలకింపుడు:—

అమ్మా. నన్నెక్కడ గనుగొంటివి?

నాయనా, నీవు మొదటనుండియు నాహృదయమందు వాంఛగా దాగి యుంటివి. భూలోకమను తీవ్రనదీ ప్రవాహమున దేలిపోవుచున్న నీవు నాహృదయమడ్డురాగా జిక్కికొంటివి. అందఱివాడవగు నీవు నావాడవయితివి. నీవు నన్ను దాటిపోయెదవను భయముచే హృదయమున జేర్చి నొక్కి గట్టిగా బట్టుకొంటిని, ఆహా! అబల నగు నాకోమల హస్తముల నడుమ నమూల్యమగు లోకధనమును బంధింప గలిగినదియే యింద్రజాలము!

ఈవిధమున బాల్యవర్ణనము రవీంద్రుని కావ్యమందు భావగర్భితముగాను ననమానముగాను నున్నది.

అనేక స్థలములయందు మాతాపుత్రుల యనురాగము వర్ణింపబడినది కాని యిట్టి వర్ణన మతీతము. ప్రేమనే బాలుని సందేశము. దానిని బోధించుటయే యీకవివరుని ప్రథమోద్దేశము. ఒకప్పుడు తల్లి తనయాత్మ ప్రతిబింబమగు కుమారుని యద్భుతచేష్టలను జూచి యాశ్చర్యపడి తనినితీలక "కన్నవాడా" లోకులందఱును నీముఖమును జూతురుగాక, చూచి లోకమందలి సర్వాంశముల యథార్థతత్త్వమును గ్రహింతురుగాక. నిన్ను బ్రేమింతురుగాక. ప్రేమించి తమతో తాము గాఢానురాగులయి మెలంగెదరుగాక, అని యానందపరవశయయి పలికినది. ఇదియే రవీంద్రుని సందేశము. ఇట్టి యథార్థమునే పూర్వ మొక మహాపురుషుడు బోధింపయత్నించి యాప్రయత్నమందు బ్రాణత్యాగము చేసెను.

లోకయాత్ర సల్పుమహాజనులారా యొక చిన్న వార్త, గమనింపుడు. మీరందఱును బాలురవలెనుండుడు. వారిపద్ధతి నవల్ంబింపనియెడల మీకు స్వర్గలోకమందడుగిడుట కర్హత లేదు.

ఆంగ్లసారస్వతమందు బాల్యవర్ణనము నూతన పదతియయినను మనహైందవ సారస్వతమున బ్రాచీనము నాటినుండియు కావ్యగౌరవము నందినది. రామాయణ భారత భాగవతాది కాలములనాటినుండియు బాల్యవర్ణనము మనకు సాంప్రదాయమైనది. పుత్రులకొఱకు తల్లిదండ్రులు పరితపించుట, వారి నిమిత్తమై మహాతపము లొనరించుట, పుత్రులబడసిన వెంటనే సమస్తక్లేశములు నదృశ్యములయ్యెనని యుప్పొంగుట, ఒకవేళ పుత్ర వియోగము కలిగినయెడల శోకాబ్ధిలో మునిగి యడుగంటుట మొదలగునవి మన హైందవ సారస్వతమునకు వింతగాదుకాని యాంగ్ల సారస్వతమందు నూతనాంశములని చెప్పవచ్చును. శ్రీరాముని బాల్యచేష్టలును, లవకుశుల యద్భుతకృత్యములును, భరతుని విచిత్రపరాక్రమమును ధ్రువుని తపస్సును ప్రహ్లాదుని పరమభక్తియు మొదలగు నెన్నియోచరిత్రలు హైందవ కవిపుంగవుల మనముల నాకర్షించి నవీనకాలమందు నయితము గ్రంథకర్తలకు మార్గదర్శకములయి లక్షలకొలది హైందవులకు ముక్తిదాయకములుగా నున్నవి. వేయేల మన యుత్తమమత గ్రంథమగు భాగవతమందు లోకపాలకుడు తాను పసిబాలుని యవతారము స్వీకరించినట్లున్నదికదా. సమస్త లోకములకు చక్రవర్తియగు శ్రీకృష్ణుని బాల్యక్రీడలు వర్ణించిన కవియే మన హిందూకవు లందఱికిని సార్వభౌముడని చెప్పవచ్చును. పరమేశ్వరుడు బాలుడగుటచే నాతని వింత క్రీడలను వైష్ణవభక్తులందఱును చదివి యానందించి, పరిపరివిధముల యత్నించుచుండిరి. శ్రీకృష్ణుడు పసిపిల్లలందఱివలెనే పాలు, మీగడ, వెన్న మొదలగువానియందు మిక్కిలి ప్రీతికలవాడట. చిన్ని కృష్ణునికి వీనియందు గల యభిమానము మిక్కుటమగుటచే వీని భక్తులందరు నితనికి నవనీతచోరుడను బిరుదము నిచ్చిరట. క్షీరము మానవకోటికి ప్రాణము. నవనీతము క్షీరసారము. దాని మృదుత్వము వర్ణనాతీతము. సృష్టి యంతటిలోను మిగుల మెత్తనిది. మానవహృదయమును హరించిన శ్రీకృష్ణుడు పరమబాలుడగు నవనీతచోరుడేల కాడు?

రవీంద్రుడు నవీన శకమందలి కవిపుంగవులలో నగ్రగణ్యుడని మొదటనే సూచింపబడినది. భక్తిరసప్రధానమగు గ్రంథమును రచించి ధన్యత్వమును బొందిన పరమభాగవతోత్తముడు. ముక్తిని బొందుటకు బ్రేమయే ముఖ్యసోపానమని యీతని యభిప్రాయము. మనము చూచు పదార్థములన్నింటికంటెను మహత్తరమైన దేదికలదో దానిని మఱువవలదను సందేశమును ప్రతిగీతమందును బోధించుటయే యీతని ముఖ్యోద్దేశము. ఈకవి వాక్యముల నెవరికి రుచించినట్లు వారర్థము చెప్పవచ్చును గాని యీతని మాటల పరమార్థము సదాదీనినే సూచించును. ప్రపంచమందలి నానాదేశములందును మహాపురుషులే యున్నతాదర్శములకై పాటుపడుచు తమ యావచ్ఛక్తిని ధారవోయుచుండిరో యట్టి మహత్తరమైన యాదర్శములనే యితడు కావ్యరూపమున జనసమూహమునకు జూపుచున్నాడు. అందఱికంటె నితనికి యొక ఘనత కలదు.

ఇతడు పూర్వ ఖండమును బశ్చిమ ఖండమును సంఘటనము గావింప యత్నించు మహనీయులలో నుత్తముడు. పాశ్చాత్యుల సంఘతత్త్వము మనకును, మన జీవితసారము పాశ్చాత్యులకును బోధించి, యీ రెండు శక్తులును సమావేశమయిన యెడల లోకమునకు మహోపకారము కలుగగలదని నమ్మిన మహాశయుడు. పశ్చిమ శాస్త్రము హైందవ తత్త్వమును రెండు మహానదులను సాగరసంగమము గావించి విశ్వభారతియను బుణ్యక్షేత్రము నిర్మించిన పూజ్యుడు. తనదేశము పరదేశ మను

భేదములను పాటింపక సమదృష్టితో జూడగల్గిన విశాల హృదయుడు. ధనమదాంధులగు పాశ్చాత్యుల దుర్మార్గమును ఖండించునపుడు సయితము తనదేశమెట్టి సాంఘిక దాస్యముచే బీడింపబడుచున్నదో మఱువక యాదాస్యమును బరిమార్పవలెనని దినదినమును ఘోషించు నిష్పక్షపాతబుద్ధిగల లోకైకహితుడు. ఎన్నటికియైనను జ్ఞానమను నిర్మల జలపూరితమగు హిందూనది పూర్వాచారమను నెడారిలోజిక్కి దారితప్పి యదృశ్యము కాకుండ రక్షింపుమని సదా జగదీశ్వరుని బ్రార్థించు దేశభక్తుడు. మనుష్యులేమి, దేశములేమి, యాత్మను గోల్పోయిన వెనుక నైహికైశ్వర్యములన్నియు నిష్ప్రయోజనములని లోకమునకు జాటుచున్న హైందవయోగశాస్త్రబలముచే నేమి, ధనబలముచే నేమి, రాజ్యముబలముచే నేమి, యున్మత్తులయి కంప్లుగానక విఱ్ఱవీగుచుండు పశ్చిమగోళవాసులకు నిజతత్త్వమును బోధించి దైవికాదర్శములేని జీవనము నిరర్థకమని తమవార్తలను దేశదేశములకు బంపుచు లోకోద్ధారకులయిన హిందుమహాపురుషులు ముగ్గురిలో నొకడు. శాస్త్రప్రపంచమందును, కావ్యప్రపంచమందును రాజకీయ ప్రపంచమందును దైవికాదర్శము నెలకొల్పి, ధర్మదేవతను బ్రతిష్ఠాపన చేయుటయే యీ హైందవత్రయము లోకమునకు జేసిన మహాసేవయై యున్నది. సకలశాస్త్ర పారంగతుడయి ప్రకృతి రహస్యములనెల్ల గ్రహించి సృష్టికి శిరోభూషణమగు మానవునియందే కాక, మనము కాలిక్రింద నిర్లక్ష్యముతో నడుగద్రొక్కు పసికిరాని మొక్కయందు సయితము ప్రాణమున్నదనియు, దానికిని మనవలెనె సుఖదుఃఖములున్నవనియు బ్రత్యక్ష నిదర్శనములజూపి, యొక్క మహాశక్తియే సమస్త పదార్థములందును బ్రవహించుచున్నదని బోధించు శాస్త్రజ్ఞాని యొకడు. ఎల్లప్పుడును బరమాత్ముని నామసంకీర్తనము గావించుచు ప్రతి చిన్న పదార్థమందును, నోరెఱుగని పసిబాలునియందు సయితము పరమేశ్వరుని ప్రతిబింబమునే చూపి, యనేకముతో నిండియున్న యీ ప్రపంచమందు శాశ్వతమై లోకాతీతమగు నొక్కటి యగునేదికలదో దానిని దేశదేశములకు బోధించు భక్తిపరాయణుడగు కవిగాయకు డొకడు. ధర్మనిరతియందు దపరహరిశ్చంద్రుడయి, అహింసాతత్త్వమను తారకమంత్రపటిమను తన మనోవాక్కర్మములచే లోకమందు వెదజల్లుచు, వేణుగానముచే బదియార్వేల గోపికల మనముల నాకర్షించిన శ్రీకృష్ణునివలె మానవకోటి మనముల హరించి జగన్మోహనుడయి ధర్మసంస్థాపనము నిమిత్తము పరమ విరాగియై రాజిల్లు తేజస్వియొకడు. ఆధునికయుగమందే హైందవులగు మనము నైతికతత్పరులగు మన ప్రాచీనుల నిర్మలజీవితమునకు దూరులమై, శారీరమానవ నైతికబలములు క్షీణించి పాశ్చాత్య మోహపాశమునజిక్కి యొంపమార్పుల వెనువెంటదిరుగుచున్న కాలమున, తమ యాదర్శములచేతను, తమ వాక్యములచేతను, తమ చేష్టలచేతను తమ దైవిక సందేశమును వ్యాప్తిజేసి లోకోద్ధరణమునకై నడుముకట్టిన జగదీశుడు, రవీంద్రుడు, కరుణాసాంద్రుడు అను లోకారాధ్యులగు త్రిమూర్తులను గన్న భారతమాత లోకమాత యనుటకు సందియమేమి?

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

బొంబాయి **అమృతాంజనండిపో** మదరాసు

Sree Balasarasvati Andhra Bhasha Nilayamu, Chaman, Gouliguda, Hydrabad. (Deccan)

శ్రీ బాలసరస్వతీ ఆంధ్ర భాషానిలయము, చామన్, గౌలిగుడ, హైదరాబాదు

Andhra Students 1923—24, Pachayappa's Hostel, Chetput, Madras

ఆంధ్రవిద్యార్థులు, 1923-24 పచ్చయప్ప హాస్టలు, చెన్నపురి

Congress Dispensary, Cocanada

కాంగ్రెసు వైద్యశాలము, కాకినాడ

Bombay National Medical College, Cocanada Congress

బొంబాయి జాతీయ వైద్యకళాశాల, కాకినాడ

Nagpur Satyagrahis of Ellore

నాగపురమునకు వెళ్లిన ఏలూరు సత్యాగ్రహులు

దేవాలయములు

వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు గారు

౧

మనదేశములో దేవాలయములేనిగ్రామమే లేదు. అట్టిగ్రామ మేదైన నున్నయెడల, అక్కడ మంచి తీర్థముకూడ తీసికొనగూడదని పెద్దలు చెప్పుదురు. సాధారణముగా ఈ దేవాలయములకు భూములమీదగాని ప్రజలవలనగాని వచ్చువరుంబడి అర్చకుని జీవనమునకును నిత్యనైవేద్య దీపారాధనలకే చాలదు. ఇప్పుడిప్పుడు కొన్ని జిల్లాలలో దేవాలయపుభూములు బాగుగా ఫలించుచుండుటచేత అనేకదేవాలయములకు సాలునకు వేయి మొదలు పదివేల రూపాయిలవఱకు ఆదాయము వచ్చుచున్నది. కాని, యిది యంతయు పూర్వకాలములోవలెనే, తామే అనుభవింపవలయు నని అర్చకులవాదన. ఇవి దేవునివిగాని అర్చకులసర్వీసు యీనాములు కావనియు అటులైనయెడల భోగమువాండ్రు, భజంత్రీలు, స్వస్తివాచకులు మొదలగు స్వామిసౌఖర్లకు పట్టాలిచ్చినట్లే వీరికిని పట్టాల నిచ్చియుందు రనియు, దేవునినిత్యనైవేద్యధూపదీపారాధనఖర్చులలో అర్చకుని భూతాది ఖర్చులు చేరే యున్నవనియు నిటీవల హైకోర్టువారు తీర్మానించియున్నారు. అర్చకుడు లేనిదే దేవునికి అర్చనయే జరుగదుగనుక, నితనికి ప్రత్యేకించి సర్వీసుమాన్యములు ఎక్కడనోగాని వేఱుగా నీయబడియుండలేదు. కాబట్టి అర్చకుని కుటుంబమువారు స్వామివారి అయివజులోనుండియే జీవింపవలెను. కాని యీ అయివజు ఎంత వృద్ధియగుచున్నను, అంతయు తమ కుటుంబములకే వినియోగించి దేవాలయము దుస్థితిలో నుంచుటయు, ఉత్సవములు మొదలగునవి సరిగా జరిపింపకపోవుటయు తటస్థించుటచేత స్వామివారి యీనాములను అర్చకులనుండి లాగుకొని వారిభూతాదికి నెలజీతముల నిచ్చుటకు కోర్టువారు, నూతన ట్రస్టీలను ఏర్పఱచుచున్నారు. సి॥ ప్రొ॥ కోడ్డు సె. 92 క్రింద దేవాలయముల మేనేజిమెంటు విషయమై స్కీములు ఏర్పడుచున్నవి. ఇదిగాక యీ యర్చకులకుటుంబములు తామరతంపరగా పెరిగినపుడు స్వామివారి యీనాములను విభాగించుకొని, అయివజునంతయు తమ జీవనోపాధికే వినియోగించుకొనుటచేత, కోవెల మరమ్మతులు, యీనాముల మరమ్మతులు, ఉత్సవములు, మొదలగునవి నిలిచిపోవుచున్నవి గనుక నిట్లు పంచుకొనగూడ దనియు ఒకటి రెండు చిన్నకుటుంబములకు సరిపడునట్లుగానే జీతముల నేర్పాటుచేయవలసినదనియు కోర్టులు తీర్పుల నిచ్చుచున్నవి. తక్కినకుటుంబ మెంబర్లు ఇతర కోవెలలోగాని మరియొకచోటగాని ఉద్యోగములు సంపాదించుకొన వలసినదేగాని, స్వామివారి భూములమీద జలగలవలె అంటి యుండరాదు. అర్చకులు మంచిసంస్కారులైనకొలది వీరికి జీతములు వృద్ధిచేయబడి, గొప్పకోవెలలకు తీసికొనబడుదురు.

తమ పూర్వులకంటె, నిప్పటివారికి దైవభక్తి కొఱవడుటవలననో, లేక, మనలోని నవనాగరికులకు రూపోపాసన రుచింపకపోవుటచేతనో లేక కొందఱు అర్చకుల సమర్థతాదుష్ప్రవర్తనలవలననో యీ దేవాలయములను, ప్రజలు త్రొక్కిచూడకున్నారు. ఇవి శిథిలములగునపుడు తూష్ణీంభావమును వహించుచున్నారు. ఉత్సవములు మొదలగువానికి విరాళముల నొసగకున్నారు. కాబట్టి కనీసము అర్చకునికి రు. ౨౧ లు నెలజీత మిచ్చి నిత్య నైవేద్య దీపారాధనలకు నెలకు రు ౧౫ లు ఏర్పఱచినయెడల దేవాలయముల మరమ్మతులకును ఉత్సవములకును సొమ్ము మిగులకపోదు. ఇట్టి దేవాలయములకు స్కీముల నేర్పాటు చేయించుకొన్నయెడల స్వామివారికి వచ్చు అయివజును, ఏయే కార్యములకు నెంతెంత ఉపయోగింపవచ్చునో ట్రస్టీద్వారా నిబంధనలను చేసెదరు. ఈ నిబంధనలను, అప్పటప్పటి సంగతిసందర్భములనుబట్టి ప్రజలు కోర్టువారిచేత మార్పించుకొనవచ్చును. ట్రస్టీని తీసివేయింపవచ్చును. లెక్కలను తనిఖీ చేసికొనవచ్చును. వానిని ప్రచురింపించవచ్చును. లెక్కకాపీలను బడయవచ్చును. ఇట్టి సౌకర్యములు కలుగజేసినను గ్రామస్థులు తమ దేవాలయపు వ్యవహారములను తామే చక్కగా జరిపించుకొన జాలనియెడల వీరు స్వపరి

పోయిన కెట్లెట్లు? సుమారు నూటయేబది రూపాయలు ఖర్చుపెట్టినయెడల శాశ్వతముగా ఒక స్కీము నేర్పాటు చేసికొనవచ్చును.

ఈ స్వల్పమొత్తమును గూడ ఖర్చుపెట్టజాలరనియు, జమీందారులగు ట్రస్టీల నడతనుగురించి పైతనిఖీ చేయవలసినయు పౌరజనసజ్ఞానము మన పల్లెటూరివారికింకను పట్టువడలేదని ప్రతితాలూకాకును, జిల్లాకును కమిటీల నేర్పాటుచేయుటకు, మన మద్రాసుశాసననిర్మాణసభలో ఒక బిల్లును ప్రవేశపెట్టినారు. దీనిలో మరికొన్నిమార్పులు చేసి, చర్చకు శీఘ్రకాలములోనే తీసికొని వచ్చెదరు. ఈ బిల్లు ప్యాసయినయెడల మన స్కీముల క్రింద నేర్పడిన ట్రస్టీలు, కోర్టులకు బదులు, ఈ కమిటీల కుత్తరవాదులై యుందురు. ఈ కమిటీలు కోర్టుల పైతనిఖీకి లోబడియుండవలెనుగాని కార్యనిర్వాహక శాఖకు లోబడుచుట మంచిది కాదని నా యభిప్రాయము. కమిటీలకును, ట్రస్టీకిని, ప్రజలకును మధ్య సంభవించు తగవులు పిటీషనులమీద కోర్టులు పరిష్కరించినయెడల, వారితీర్పులు తృప్తిగనుండుటయు త్వరలో స్వల్పఖర్చుతో న్యాయమును పొందుటయు ఆయాగ్రామ ప్రజాభిప్రాయమును శీఘ్రముగ కనుగొనుచుండుటయు తటస్థించును. ట్రస్టీలమీద పైతనిఖీకి గ్రామకమిటీల నేర్పరుచుటయే మంచిది. శాఖోపశాఖలతో గవర్నమెంటు డిపార్టుమెంటుగా మన దేవస్థానములను మార్చుటవలన నెంతమాత్రము లాభము లేక పోగా ప్రజాస్వపరిపాలనమునకు ఆటంకముకూడ కలుగజేయును. ప్రస్తుతస్థితిగతులలో వోట్లు ఎన్నికలకంటె గ్రామస్థులు కోర్టుల మూలముననే తమ కమిటీమెంబర్లను నామినేటుచేయించుకొనుట యుచితము.

పెదతిరుపతికివలెనే ద్వారకాతిరుమల సింహాచలము, కోటప్పకొండ, పొన్నూరు, శ్రీశైలము, అంతర్వేది కోటిపలి, ద్రాక్షారామము, ఆకిరిపల్లి, అన్నవరము మొదలగు ప్రసిద్ధ దేవాలయములకుకూడ స్కీముల నేర్పాటు చేయవలెను. విజయనగరము, పిఠాపురము, మైలవరము; నూజవీడు, బొబ్బిలి, వెంకటగిరి మొదలగు సంస్థానాధీశులు ట్రస్టీలుగా నున్న దేవాలయములకు కూడ స్కీముల నేర్పాటుచేయనియెడల వారేవిధముగ స్వామివారి అయివజును వెచ్చించుచున్నారో జనుల కెట్లు తెలియగలదు? పూర్వపుజమీందారు లిచ్చిన యీనాముల అయివజును భగవత్కైంకర్యపరులు ప్రతిదినము ఇచ్చు కానుకలను, వీ రెట్లు వినియోగించుచున్నారో ప్రజలకు తెలియవలసినదివిధి. ఈజమీందారులకు, తమ తాబేదారులగుంపా కొన్ని దేవాలయములను స్వయముగా మేనేజి చేయుచున్నారు. వీరు తమ క్రింది యుద్యోగస్థులమీద నమ్మకముంతురు గాని ప్రజలకమిటీలమీద వీరికి విశ్వాసము తక్కువ. కాబట్టి, ఆయాచోట్ల ప్రజలు స్వల్పముగ ఖర్చుచేసి, యీగొప్పదేవాలయములకు కూడ త్వరలో స్కీముల నేర్పాటుచేసికొనవలెను. వీనినిబట్టి హైందవ మతము విజ్ఞానము పెంపొందింపవచ్చును. పాశ్చాత్య దేవాలయములవలె మనవికూడ మంచిసంస్కారులచేత మేనేజి చేయబడుచు, ప్రజల ఐహికాముష్మికసుఖములకు తోడ్పడగలవు. సంగీతము, స్వస్తివాచకము, హరికథాకాలక్షేపములు, నాటకములు, వేదాంతబోధ, పురాణపఠనము, సంస్కృతపాఠశాలా స్థాపనము, మొదలగునవి యెన్నియో మతసంబంధమైన కార్యములకు స్వామివారి అయివజును ఉపయోగింపవచ్చును. ఈ విషయములో ఉచితముగ కొందరు న్యాయవాదులైనను ప్రజలకు తోడ్పడినయెడల నిజమైన జాతీయ జీవనమునకు సహకారులగుట కెట్టి సందేహము లేదు. నానావిధమైన మన పూర్వపు శాస్త్రములు, కళలలోని విజ్ఞానమునకు ఆధునిక విషయములను జేర్చి పూర్వపు పరిభాషాపదములతో గ్రంథములను రచియింపించి నిజమైన జాతీయ విద్యను వ్యాపింపజేయవచ్చును. మన విదేశప్రభువులు వారి మతవ్యాపనకు మనసొమ్ము ఖర్చుచేయుచున్నారు గాని మనమతవ్యాపనకు ఒక్క దమ్మిడియైనను వారీయరు. కాబట్టి యీకాలములో, దేవాలయముల అయివజును, మనమతమునకును జాతీయవిద్యకును ఖర్చుపెట్టుకొనుట శాస్త్రసమ్మతము న్యాయమునై యున్నది. ప్రస్తుత బిల్లులో తగిన సవరణలు, మన ప్రతినిధులచేత చేయించి, దేవాదాయములను, శుంఠలగు అర్చకులచేతులలోనికి గాని, ప్రజాహితకరములైనను తక్కినకార్యముల కుపయోగించుటకు కార్యనిర్వాహక శాఖవారి చేతులలోనికి గాని పోనీయక మన మతజాతీయ విద్యావ్యాపనకే ఖర్చుపడునట్లు చేయుట మనవిధి.

దావా దేవాలయమునకును దాని ఆస్తులకును ఒక్కరే ట్రస్టీగా నుండవలెను. చాతుర్వర్ణములలోచేరి మేజరై మనోదార్ఢ్యముగల యే మగవాడైనను ట్రస్టీగా నుండవచ్చును. అతను, దేవాలయమున్న గ్రామములోని కాపురస్థుడుగాని దానికి అయిదుమైళ్లలోపుగా నున్న యితర గ్రామనివాసిగ గాని యుండవచ్చును. నెలకు యేబది రూపాయీల అయివజు వచ్చేవాడుగ గాని లేక తనవంతుకు రెండువేల రూపాయీలకు తక్కువ కిమ్మతు కాని స్థిరాస్తి కలవాడుగ గాని యుండవలెను. ఆయన యిన్సాల్వెంటుగగాని నీతిబాహ్యమైన నేరమునకు శిక్షింప బడినవాడుగగాని యుండకూడదు.

2. పైనచెప్పిన యోగ్యతలుగల ట్రస్టీ తా నేర్పడిన తేదీ లగాయతు మూడు సంవత్సరములవరకు ఆపదవిలో నుండవచ్చును. ఆ గడువు కాలమైన తరువాత తిరిగి ఆయననే కోర్టువారు ఏర్పరుచుచుండవచ్చును.

3. ట్రస్టీ చనిపోయినప్పుడుగాని మరియే ఇతర కారణములచేతగాని ట్రస్టీపదవి ఖాలీ అయినపుడు దేవాలయమం దభిమానము గలవా రెవరైనను పిటీషను పెట్టి కోర్టువారిచేత నూతనట్రస్టీని యేర్పరుచుకొనుచుండవలెను.

4. స్వామివారి చరస్థిరాస్తులన్నియు ట్రస్టీకోర్టువారి సహాయముతో స్వాధీనముచేసికొని దేవునితరఫున మేనేజి చేయుచుండవలెను.

5. స్వామివారికి వచ్చు ఆదాయమును, వారికొరకు చేయు వ్యయమును కనపరచు లెక్కలను యెల్లపుడు ట్రస్టీ సరిగా నుంచవలెను. కోర్టువారు కోరినపుడు వానిని హాజరు పెట్టుచుండవలెను. దేవాలయమం దభిమానముగలవా రెవరైనను తమవకు రెండేసిరూపాయీలు దాఖలుచేసి ట్రస్టీ యుంచిన లెక్కలను చూచుకొని కాపీలు తీసికొనవచ్చును. తనకు అప్లికేషనుతో ఆ సొమ్మును దాఖలుచేయగానే వారమురోజులలోగా ట్రస్టీ లెక్కలను కనుపరచి కావలసిన కాపీల నీయవలెను.

6. సంవత్సరముల కొకసారి ట్రస్టీ, కోర్టువారి వలన నియమింపబడు ఒక ప్రత్యేక ఆడిటరుచేత, లెక్కలను తనిఖీ చేయించుకొనవలెను. ఆడిటరుకు స్వామివారి యెస్టేటునుండి యేబదిరూపాయీలకు మించకుండ ఫీజు నీయవచ్చును.

7. స్వామివారి అయివజులోనుండి అర్చకుని జీతమునకును నిత్యపూజావిధానమునకును, ఉత్సవములకును, గుడి మరమ్మతులు మొదలగువానికిని, అవసరమైనంతవరకు, సొమ్మున్నంతవరకు, ఖర్చు పెట్టుచుండవలెను.

8. నిత్యపూజయు, మామూలుగా జరుగు మాసోత్సవ సంవత్సరోత్సవములును పండుగులును, ట్రస్టీ యథావిధిగా జరిగించుచుండవలెను. ఆదాయమును బట్టి వానిని వృద్ధిపరచవచ్చును.

9. అర్చకుని జీతమునకును, నిత్యపూజా విధానమునకును, ఉత్సవములకును ఖర్చు పెట్టిన తరువాత దేవాలయము మరమ్మతులకును నూతన కట్టడములకును స్వామి వారి అయివజులోనుండి వ్యయపరుచు చుండవలెను.

10. సంవత్సరాది పండుగదినమున గ్రామములో ముందుగా దండోరా వేసి స్వామివారి సన్నిధానమున గత సంవత్సరపు ఆదాయవ్యయముల స్టేటుమెంటును ట్రస్టీ బహిరంగముగా చదువవలెను. దానికాపీని 15 దినములవరకు దేవాలయములో కట్టుటయే గాక మరియొక కాపీని కోర్టువారికి పంపవలెను.

11. అర్చకుడు ట్రస్టీయొక్క అదుపాజ్ఞలలో నుండవలెను. ప్రస్తుతము అర్చకత్వము చేయుచున్నమని షిక నెల 1-టికి కనీసము రు 15 లు నౌఖరీ చేసినందుకు గాను, జీతము ఏర్పాటు చేయబడును. అతని విద్యను బట్టియు, నడతనుబట్టియు, దేవుని ఆదాయమునుబట్టియు, ఈ జీతమును వృద్ధిచేయవచ్చును.

12. దేవాలయమును, ప్రాతఃన 8 ఘంటలు మొదలు 12 ఘంటలవరకును సాయంత్రము 6 ఘంటలు మొదట 9 ఘంటలవరకును తెరచియుంచవలెను. పర్వదినములలోను మరి కొన్నిదినములలోను, ట్రస్టీ ఆజ్ఞ ప్రకారము ఎక్కువకాలము తెరవవచ్చును.

13. స్వామివారికో వెలనుగాని దాని ఆస్తులనుగాని ట్రస్టి తాకట్టుపెట్టకూడదు; విక్రయించకూడదు. స్వామివారిభూములను కోర్టువారియంగీకారము లేనిదే అయిదు సంవత్సరములకంటె నెక్కువకాలమునకు కవుళ్లు నీయకూడదు. కోర్టువారి సాంక్షను లేనిదే ట్రస్టి యెప్పుడును అప్పులను చేయకూడదు.

14. సంవత్సరారంభముననే స్వామికి సుమారుగా రాతగిన ఆదాయమును కావలసిన ఖర్చులను తెలియజేయు పట్టీనిన్ని (బడ్జెట్టు) నిత్యపూజకును ఉత్సవములకును చేయదలచిన ఖర్చులపట్టీనిన్ని (దిట్టము) కోర్టులో దాఖలు చేసి, వారి సాంక్షను ముందుగా తీసికొనవలెను.

15. స్వామివారిభూములమీదను, ఇతరాస్తులమీదను రావలసిన శిస్తులు అద్దెలు వగైరాలు వసూలు చేసి ఆ మొత్తములోనుండి దేవస్థానపు పనులకు ట్రస్టి ఖర్చు చేయుచుండవలెను. నిత్యపూజకును ఉత్సవములకును వస్తురూపముగగాని లెక్కరూపముగగాని అర్చకునకు కోర్టువారు సాంక్షను చేసిన దిట్టముప్రకారము ట్రస్టి యీయవచ్చును. అవసరమని తోచినపుడు ట్రస్టి ఒక గుమాస్తాను బంట్రోతును పెట్టుకొనవచ్చును.

16. దేవాలయమునకు ప్రస్తుతము మిక్కిలి అవసరమైన మరమ్మతులను, ట్రస్టి కొంతకాలము ఉత్సవములను ఆపివేసి యైనను తక్షణము మొదలుపెట్టి చేయించవలెను.

17. ఎప్పుడుగాని ట్రస్టి తనచేతిలో రెండువందల రూపాయిలకంటె హెచ్చుమొత్తమును నిలవయుంచుకొనకూడదు. కోర్టువారిచేత అంగీకరింపబడిన బ్యాంకులో మిగిలిన మొత్తమును యెప్పటికప్పుడు వడ్డీకి డిపాజిట్టు చేయుచుండవలెను. కోర్టువారి సాంక్షను తీసికొని స్థిరాస్తిని కొనుచుండవచ్చును.

18. దేవాలయమునందభిమానము గలవారెవరైనను తగిన కారణములను కనుపరచి కోర్టులో పిటీషను పెట్టి, ట్రస్టీని తొలగించవచ్చును.

19. ఈస్కీములో అవసరమని తోచినపుడెల్లను, దేవాలయమందభిమానముగలవారెల్లరు, మార్పులను కోర్టువారిచేత చేయించుకొనవచ్చును. ఈదావాలో చేయబడినడిక్రీని ట్రస్టీయే కాక వారిలో నెవరైనను అమలు జరిగించుకొనవచ్చును. ఈ స్కీముకు సంబంధించిన పిటీషను లన్నియు, ఈడిక్రీ అమలులో పెట్టినట్లెంచబడును.

20 పైనవ్రాసిన నిబంధనలలో "కోర్టు" అనుశబ్దము యీడిక్రీని ప్యాసుచేసిన కోర్టునకును, యీకోర్టును తీసివేసినయెడల, యీదేవాలయముమీద జూరిసుడిక్షను గల మరియొక కోర్టుకును కూడ, అన్వయించును.

అశ్రుపాతము

జంధ్యాల వేంకటశివకవులు

అగ్నివర్షంబు గురియు సూ♦ర్యకిరణముల
భువనమెల్లను భస్మమై ♦ పోవునపుడు
కరుణచే నిలువెల్లను ♦ గరఁగి నీవు
జలసరూపంబుఁ దాల్చి వ♦ర్షంబు కురిసి
పృథ్వికాంతకు జీవనం ♦ బిచ్చుచుందు
వట్టుల నాహృదయంబు ని♦రంతరోగ్ర
తాపమున భస్మముం జెందు ♦ తతి నెఱింగి
కనుల నిరతాశ్రుధారను ♦ గలుగఁజేసి
చల్లపఱచెదు మామక♦స్వాంత మీవు
పరమలఘుతరోద్వేగ వై♦వశ్యమంది
గురుతరశరీరధారి కుం♦జరవరమ్ము
క్షుబ్ధతఁ జెందుచుండుటఁ ♦ జూచి నీవు
గండముల మదజలమును ♦ గార్పఁజేసి
దంతి నయ్యది మరల స్వా♦స్థ్యమ్ము నొందు,
అట్టుల నామనమున శాంతి ♦ మగుడు ప్రకుపి
తాంబుధిఁ బడు నావవి♦ధంబు నాదు
దశయుఁ గడుశోచనీయమై ♦ తనరుచుండ
నశ్రుపాతంబుఁ గూర్చెద ♦ వంత నే న
నంతశాంతిసామ్రాజ్యమ్ము ♦ నధిగమింతు.

—పూదోసమండి.

గీర్వాణభాషాప్రచారము

మద్దులపల్లి వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు

శ్లో. యాదేవీ సకలప్రపంచకలనా వ్యాపారధీరా పురో-న్యస్తా క్షోణింద్రియలోకనేన సకలం దృష్ట్వాస్య నిద్రామగాత్
సాగీర్వాణ సరస్వతీ భగవతీ ప్రాప్య ప్రచోదం చిరా, యాసాక్షీణకటాక్ష వచ్చ పునరప్యాలోకయ త్వాదరం.

పండితమ్మన్యమాన్యులారా!

ప్రపంచమ్మున నానాదేశమ్ముల ననేకప్రకారమ్ముల విస్తరిల్లి యున్న భారతీపురంధ్రీమణికి నాడినుండి నేటివరకును నవిచ్ఛిన్నంబుగ ప్రచారవిచారము కొదువలేక జరుగుచున్నయది. ఏయేదేశమ్ములనేయేభాష యాదరణీయమైయున్నదో అద్దియె విశాలంబుగ విస్తరిల్లి నానాముఖంబుల నద్వితీయమై విరాజిల్లుచున్నయది. ఏదేశంబులనేని నాదరణీయమగు దేశీయవిద్య నిరంకుశంబుగఁ బ్రభుత్వ మొనరించినను గీర్వాణభారతీసతి మాత్రము పూజ్యమానయై సర్వత్ర నివాస మేర్పఱచుకొని సుస్థిరయై నిరాకులయై నిరంకుశయై యనవద్యయై నానాగుణమణిఖచితసింహాసనారూఢయై దివ్యదృష్టుల నెల్లెడలం బ్రసరింపఁజేయుచుఁ దన సామ్రాజ్యపాలనాపద్ధతుల నప్రమత్తయై యున్నదనుమాట నిరుత్తరము. ఇట్లు తాను వాఙ్మయ సామ్రాజ్యపట్టభద్రయై తనకృపాకటాక్షనిక్షేపంబున కనేకులఁ బాత్రులుగాఁ జేసి తదీయవాచాసుధాపయఃపూరధారాసారంబున నిత్యాభిషిక్త యగుచు జేగీయమానయై నిత్యప్రబోధంబున మేలుకాంచి యుండెను. ఆయమ కంఠరాయము లంకరింపనుండు భాషోద్ధారణచణులగు భూరమణులు తమసర్వస్వమును భారతీసతీతిలకమున కర్పించి యేలోటును గాంచకుండ దండిధరులపనిది నిండు కొల్వున దండిమగంటిమి నుండఁజేసిరి. పండితమండలము నఖండపాండితీభూషాలంకృతముం జేసి శుండాలమండలంబుల నూరేగించిరి; గీర్వాణవాణీసతికిఁ దనవైభవముఁ గ్రీగంట నొక్కింత నిక్కి నిక్కి చూడఁ జిరునవ్వుదయించెను; ఆనందమంకురించెను; గర్వము చిగురొత్తెను. మేను పులకరించెను; ముఖరాగమతిశయిల్లెను. ఆనందబాష్పములు ప్రవహింపసాగెను. చిట్టచివరకు నొక్కచో [illegible] దిక్కుల కెగయ నాట్యమాడసాగెను. పాప మాయమ కేమియుఁ దెలియదు కాఁబోలు; మీఁగాళ్ళమీఁది చూపు చూచుకొనుచు ముందుచూపు గానక తనవైభవమునఁ గాసంతయైన లోటుమాట నోటరాదని తలంపసాగెను. దేశభాషాయోషయుఁ దనకు మాతయగు నాయమకుఁ దనదేశంబున నమందంబున విందొనరించుచుఁ దన పుట్టుకగు ఋణమును దీర్చికొన మెల్లమెల్లన నుద్యమించుచుండి తల్లివైభవమునకుఁ దోడ్పడి ప్రోత్సహించుచుండెను. ఇట్లు తా నమందానందసమేతయై పండితమండలీమండితయై నిండుపేరోలగంబునఁ జిరకాలము నిరాయాసంబునఁ బ్రొద్దుపుచ్చుకొనుచుండెను. యుగములు గతించినవి. లక్షలు, వేలు, నూర్లు, వత్సరములు వెనుకఁబడినవి. తనకించుకంతయు నకించనత్వము పొడగట్టినది కాదు. పదుల సంఖ్యలోనికి వచ్చెను. రానురా నీకాలమాయమపాలిటికి అంతకంత కాసన్నభూగా వియగు కింకరుడయ్యె. అయ్యో. యెంతలో నెంతవైపరీత్య ముదయించెనో గదా! పాపము!

> "కస్యాత్యంతం సుఖ ముపనతం దుఃఖ మేకాంతతో వా।
> నీచై ర్గచ్ఛ త్యుపరిచ దశా చక్రనేమిక్రమేణ"

అనినట్లు దేవతాజనంబునకుఁ గూడ దశాపరివర్తనము తప్పదయ్యె; రానురాను వార్ధక్యము ముదిరెను. సంచారము నిలువఁ జొచ్చెను. వంగుడు పుట్టెను. తనకుమారికలు తనయట్ల వినుమాపు పచరింపఁ జొచ్చిరి. ఆలంబన మొసంగువారు కనుచూపుమేరకుఁ గానరారైరి. ఎందునుం బోవఁజాలక మూలనఁ గూర్చుండు కాలమావిర్భవించె. ఇట్లు దైవవిధి యెంతతప్పుత్రోవ నడిచినను, "క్వ భోగ మాప్నోతి నభోగభాగ్యజనః" అనినట్లు భాగ్యోదయయగుటఁ దనకిట్టికాలమునఁ బ్రాచీనపండితమండలి యండయయ్యె. ఇఁక ముందుమార్గము విచారములో నుండెను. చింత లతిశయిల్లెను. తన్నాదరించుటకు భూపాలు రొడంబడకున్నను పాపము కొందఱు పేదసాదలు మాత్రము తన్ను విడనాడలేదు. ధనవంతు లావంకకుఁ దలఁద్రిప్పరైరి. ముద్రణాలయంబులు దేశీయభాషాపరవశంబులై ముద్రించిన దీనివలలంకరించనా యని తన్నొత్తి పొడవసాగెను. శ్లోకములు కప్పుకొననా యని ఇంగ్లీషుబాలు రెగతాళి సేయసాగిరి. వారిని జూచి మనశ్రోత్రియ కుమారులును గనుసైగఁ జేయ మొదలిడిరి. పాప మాయమకు నేఁడునేఁడు బహిస్సంచార ముడిగిపోయినది. శ్రోత్రియగృహస్థులు తమకుమారుల నేమనఁజాలక పెదవు లవరించుచుండిరి. ఆవాగ్దేవికి దిగ్విజయయాత్రకుఁ బయలు వెడలినప్పుడీయాంధ్రదేశమునకు వారశూలతగిలెనా యని నేటికిఁ జింతగల్గె. 'అత్యుచ్ఛ్రియః పతనహేతుః', అని తానును దన్నుంగానని వారలఁ, గన్నుఁగీటుచునే యుండెను. మనయాంధ్రసోదరులు "మూరపుకొండలు నును" పనినట్లు విదేశభాషాసేవకు శక్తియున్నవఱకుఁ జరుగిడసాగిరి. సారము గనుగొనిరి. కడకుఁ గ్రొత్త యొకవింత యన్నట్లు కన్యాదాతలు నయితే మపూర్వరీతిఁ దమకూఁతునకు నింగ్లీషునం దక్షరకుక్షియయిన వాఁడు కావలెనని వెదుక నిచ్చయించిరి. ప్రాత యొకరోఁత యనియు వినఁగలిగితిమి. పులిని జూచి నక్క వాతఁబెట్టుకొనినట్లు లకేవ

జనంబులనును గతానుగతికత్వమే యలవడెను. కొంతకాలమున కేమయ్యెను? ఇంగ్లీషునందుకు పక్షి గాలునన్నందులకు స్కూల్ ఫైనల్ ప్యాసుపరకు నాంతక పెట్టిరి. అదిమాని బి. ఏ. యని నేర్చిరి. అది యంతరించి ఎమ్. టి., వారికి దోపట్టెను. అదియుఁగాక ఐ. సి. యస్. వారికే కేకిరి. కట్టకడకందు తీర్థులయినను జనిలోఁ జేరిన వాఁడే కావలెననిరి. నేఁడునేఁడు మనవారికి "స్వధర్మే నిధనం శ్రేయః పరధర్మో భయావహః" అను గీతావాక్యము స్మృతిపథమును సలంకరించెను. ఆర్యోక్తి సత్యమ్మనివారు లోలోన లెక్కచేయకుండిరి; "ఇతో భ్రష్టస్తతో భ్రష్టః" అనినట్లయినందున స్వధర్మాశ్రయంబునకుఁ గ్రాపుల వంకఁజూచి కంటఁదడిపెట్టలేకుండిరి. ఈనాఁటికిని తన్నాశ్రయించిన ప్రాచీనచ్ఛాందస పుత్రులెక్కడనో యొక్కప్రక్క రిక్కరిక్కలాడ నెప్పుడో యొక్కప్పుడాడ భారతి కను జొప్పలు పులపొడుచుచునే యుండెను. కాని యింతవఱకును మనవారు పూర్వమత్సరమున నాదెసకుఁ గను చూపక్క నిరుపక్షులైరి. విద్యార్థిపోసరు లనుభవజ్ఞులైయుంట విరక్తులై యుండం జూచి తల్లిదండ్రు లర్థము ప్రాణము పోగొట్టుకొని యయ్యో యని చింతిలుచున్నను నివాపోదకమందు మాత్రము దృఢాశయులై యుండిరి. రానురా నీరీతి నచిరకాలముననే యవతారభేదము గన్పట్టెను. ఇఁక మన యాంధ్రవాణీసేవకులు చిటికెలపందిరి నైనను గోడలేని చిత్తరువు వ్రాయ నుత్సుకులైరి. చిన్నప్పుడు బడిలోఁ జదివిన రెండక్షరములకు రెండువాఙ్మయపత్రంబులం గ్రొప్పి యొకటిన్నర చరిత్రగ్రంథముల వ్రేలుపెట్టి పత్రికలనుండు ప్రచురణంబులఁ జూచి తాము గూడ నొకగ్రంథము వ్రాసి ప్రచురణము చేయవలయునని గ్రంథమువ్రాయ సమకట్టిరి. గీర్వాణశబ్దమమరమందున్నదని వినికిడి. రచనయందుశబ్దమే త్రోవ నడుచుచున్నదో తెలియదు. గణములు ప్రమగగణములు. యతులు కాషాయపండితులు. ఎట్లో పూర్తిచేసిన నట్టి గ్రంథమొకటునిన "సంక్షిప్తసంగ్రహలఘుపుస్తకలి వినోదసారమంజరి" యని బయలు వెడలును. కవికులతిలకు లెవరో కలివినోదమను గ్రంథము వ్రాయుట; అందుఁ దమపాండిత్య మునీకించి తెకవినిచేసి సంక్షేపించి సంక్షిప్తకలి వినోదమని యొకఁడు; దానిని సంగ్రహించి సంగ్రహకలి వినోదమని మఱియొకఁడు; లఘూకరించి, గుప్తార్థబోధమని. ఇన్నిటికిని సారమని, అందులో మంజరియని. ఆంధ్రమని అభినవమని, వేలువేలు నామంబుల నెట్టకేలకు "సంక్షిప్తసంగ్రహ లఘు గుప్తకలి వినోదసారమంజరి" యని ముగింతురు. తరువాత కొందఱు తమనామముల నిరికించుచుందురు. అట్లున్నను టెక్స్టుబుక్కులు చేయవలయునను వారి ప్రయాసమునకు రైల్, పోస్టల్ డిపార్టుమెంటువారియాదాయమె తార్కాణము. చేసినదంత యెట్టిఫలగమో తెలియరాదు. చేయునది భాషాసేవ. పోనిండు 'ఎవరికివారే యమునాతీరే' యనుకొందమన్న మనసంక్షిప్త కవులు తమకర్థముగాకున్నఁ బండితసార్వభౌముల నిందఁ జేయమొదలిడిరి. రచనలు కటువులు. పదములు గొంట్లు. అర్థము గాంభీర్యము. తలపగులఁగొట్టుకొనినం దెలియరాదు. భావము నిగూఢము. అని పలుపలు తెలుంగుల వ్రేలుపెట్టి చూపుచుందురు. పిండికొలఁది రొట్టెయను పశ్చాద్బుద్ధి యామేధాప్రపంచమునఁ దోఁపట్టదయ్యె. గీర్వాణభాషా సేవకులం జూచి తమపాండిత్యగరిమచే "మ్రొక్కక దేవుఁడు వరమీయ ముండ నేలా ప్రయాస"మని పలుకవ్వులు నవ్వయత్నించుచుండిరి; కాని తమ కలివినోదము కలివినోదమని యెన్నరుగదా! తాఁజెడ్డకోఁతి వనమెల్లఁ జెఱచెనన్నట్లు తమశక్తిని బ్రకటించుచుండిరి. గాని గీర్వాణ సరస్వతీ ప్రసంగము నెత్తరైరి. ఎంతవింతయో గదా! ఈరీతి నంతకంతకు క్షీణదశ నొందుచున్న గీర్వాణభాష నుద్ధరించుటకు నొక్కరైనను పల నిక్కబెట్టరైరి. మనకు సంస్కృతభాష యెంత యుపయోగమో తెలియకుండిరి. రహస్యము లెందున్నవి? ఎటనుండి వచ్చెను? ఇతిహాసము లెక్కడ? చరిత్రాంశము లెందు? భగవత్సాయుజ్యమునకుఁ ద్రోవఁ జూపునదేది? కొంచెము వెనుక దృష్టినుంపుడు. ముద్రణాలయంబులు రాకమున్న నీవిద్యాధనమును మనపూర్వు లేరీతి గుప్తపఱచి యంపురము చెడకుండ మనకు కటాక్షించిరో యదియే యావిస్మయందున్న గౌరవమును సూచింపుచున్నయది గదా? క్రమముగ ముద్రితములు గూడ నయ్యెను. బ్రదికియున్నకాలమున నాదివాగ్దేవి నలుగురిలో మేటియగుట నాయమకే గౌరవమొసంగి ముద్రణంబునఁ బుటలలంకరింపఁ జేసిరి. నేఁటి కెందులకుఁ గొఱగాకుండ నాయమ నేదో పడలో పదునొకండవదిగా నెన్నుకొని యత్యేనాదరము చూపుటకు నాభాషాసేవకులు లేకుండుటయే కారణమగుచున్నయది. పాప మాదేవి వెట్టికాలమునాఁటిది. ఈచిత్రకాలపుఁ జిత్రముల నెఱుంగదు గదా! దళసరికాగితములపై నాసగొననా? కిత్తానారబైండు కావలెననా! పుల్ కాలికో కోరెనా? వెఱ్ఱితల్లి పుట్టినట్లున్నఁ జాలుననుకొనెను; ఈదేశంబే యాయమ కచ్చుఁబాటు గాకుండెనుగాని వంగదేశంబునఁ దానును సాటివారిలో మేటియై దేశభాషాయోషకు హెచ్చరికగనే యుండెను. తానును గాలఁపుఁ జిత్రముల నొక్కరికన్న నెక్కుడుముగనే చక్కఁజేయుచున్నది. తానే యాదేశంబున సామ్రాజ్యదీక్ష వహింప వంగభాషాయోషపై దాడివెడలుచున్నది. అచిరకాలంబుననే కృతకృత్య కాఁగలదు. కూపకూర్మన్యాయమున మనవా రించుక యాలోచించరుగాని, ఆదేశమున గీర్వాణభారతీవిజయము నాలకింపుఁడు. ఏమి గ్రంథములో? ఏమివ్యాఖ్యానములో! ఏమిరచనలో! ఏమిపరీక్షలో? సర్వము కరతలామలకములు. పురోభివృద్ధికరములు. ఇఁక మనవారి వ్యాఖ్యానములలో విచారింతము. తార్కికుఁడో, వైయాకరణియో, మీమాంసకుఁడో, వ్రాయఁబూనుదురు. అందుఁ దమపాండిత్యము తమతమవిద్యలయందుఁ జటపట లాడింతురు. వారికిఁ దెలియదు. చదువువారి కంతకుఁ దెలియదు. చెప్పువారికి మొదలే తెలియదు. వ్యాఖ్యానము చేయుగ్రంథమెందుం గూర్చియో? విద్యార్థుల కాగ్రంథంబున నేది ప్రయోజనమో, ఎంతకావలయునో, ఎట్లువ్రాయవలయునో వారివాగ్ధోరణిలోఁ గానరాదయ్యె. నాటకములలో వ్యాకరణపటిమ. తర్కపాండితీప్రకర్షత. మీమాంసవాదములు. అసలు నాటకమునందలి రహస్యప్రసంగములు బయలుపడకుండుచున్న. తర్కవ్యాకరణ మీమాంస ప్రసంగము నాటకములలో నెంత ప్రాచుర్యముగా వచ్చునో తెలియనగును. ఇట్లు మనవారు మొదటినుండియు దిగ్బంధన మొన

రించుచునే యుండిరి. పాఠకుల కుత్సాహముదయించు మార్గము లుడిగినవి. ఈసాపకాలమునందుఁ బలంపుహారలే లేరు. నాఁటి శోక్యపుఁ డున్న స్వాంతకృషి కవకాశము గానరాదు. ఇట్లుంటకుంటకు నశింపఁ జొచ్చె. మఱియు మనవారి కొప్పనుజూచినను జిగీషయో పాండిత్యమునకు ఫలమని తలఁపుగలిగెను. తన్ను నింనువాయి ంపరాదను శపథము. తనకుఁ దోఁచిన రహస్యములు ప్రసరించిన సర్వులు కవితెలియునేమో యను నొక భయము. తానవి చెప్పిన నొరుఁడు నేర్చుకొనిపోవునేమో యను నొక శంక. ఈరీతిఁ బూర్వమునుండియు గీర్వాణవిద్యాపాఠకుల రహస్యవాక్యలు నేఁటివరకును. «ఆనూశ్యం పిత్రాచార,, మని పండితులును వదలఁదలఁపక నింతవరకుఁ దెచ్చిరి. సర్వము సంపూర్ణము కావచ్చినది. ఎట్టి జిగీష కనిపెట్టిరో గాని శబ్దములు చదువు బాలుని రామశబ్దమునకు షష్ఠీవిభక్తి "రామేషాం" అని యూసర్వశబ్దమునకు "సర్వాణా" మనియూ యని ప్రశ్నలు, ఏమి ప్రశ్నలో! బాలుని చెవనొట్టుట తప్ప వేఱుఫలము గానరాదు. మేఘసందేశము చదువుకుఱ్ఱని 'ఆషాఢస్య ప్రథమదివసే.' యనుస్థలమునఁ బూర్వపక్షముచేసి యాతనికిఁ దోఁచకుండఁ జేయుటయేగాక పిమ్మటఁ గాళ్లపైఁ బడినను నాతనికిఁ జెప్పకుండుటయు పిమ్మట నాతఁ డందేముండెనో మనగురువు చెప్పలేదని యామొదటివాని చేతుటయు, అచ్చట వాని పాండిత్యము పల్లవగ్రాహిపాండిత్యమైయుంటయు విద్యార్థి రెండర్థముల జెడిపోవుటయు సిద్ధించుచున్నది. ఇట్లనేక ప్రకారములఁ దిమ్మిని బ్రహ్మిని, బ్రహ్మిని దిమ్మినిజేసి మూలచ్ఛేదపాండిత్యులగుటయుఁ గనుచున్నారము. ఇంత యనూయ మఱియొకవిద్యయం దున్నట్లులోపదు. పురాణవిద్యార్థుల రైకమత్యము. పండితుల భాషాసేవాప్రచారము చూచిన ననూయ కాపదున్న దేమో విచారింపుఁడు. వృద్ధికి వచ్చువారి మార్గమది; మనవారి మూలచ్ఛేదకమార్గమిది. ఇంతమాత్రమయిన గతశేషులగు పండితు లున్నంతవరకే. ఆపైన ఆకాశమే. ఇన్ని కారణములచేతను, మఱికొన్ని యితరకారణములచేతను, సంస్కృతమంతరించుటకు మూలమయినది. జ్ఞానార్కునకు రాహుకాలము డగ్గరించినది. అజ్ఞానతమఃపటలము లావరింపఁ దొంగిచూపులు చూచుచున్నవి. ఇట్టికాలమునఁ గర్తవ్యాంశమాలోచించి జగంబున కీకీడు విడిదీసి పురశ్శ్రేయోభివృద్ధికిఁ దోడుపడవలసిన భారము పండితసమాజముపై నొరగుచున్నది. నిన్న నేఁడు మన కట్టెదుటఁ బుట్టిన హిందీభాషాకుమారి యెంతలోపల గణ్యతకెక్కెనో లెక్కిడుదము. తప్పటడుగులు వేయుకాలముననే దేశమునంతయుఁ ద్రిప్పివేసి వక్కాంద్ర సేవకులఁ దన ప్రక్కకుం ద్రిప్పికొనినది. సభలకెక్కినది. దేశీయమహాసభ నలంకరించినది. విజయశంఖధ్వాన మొనరించుచున్నది. తనసేవకులకు స్వర్ణపతకంబుల దిగవేయుచున్నది. అనేకుల నుపన్యాసకులఁ జేసినది. ఏండ్లకుఁ జిన్నదిదైనను మహాత్ముని యాశీఃపాత్రమయినది. ఇఁక నాయమదీర్ఘాయువునకు గండము లుండఁబోవు. ఈచిన్నిబాలకింతలోపల నింతయైశ్వర్య మబ్బుటకు మహాత్ముని యనూయావిరహితంబగు శాంతోద్యమంబేకారణంబు; మహాత్ముని మనోనైర్మల్య మీహిందీకుమారి ప్రచారమున మనకూ ప్రపంచమునఁ దోఁపట్టకమానదు. మనపండితమండలి కంతటి యౌదార్యమున్న గీర్వాణవాణీతిలక మింతటిగురవష్టసాలుగాఁ దానెంత విజృంభించి యుండునో యెన్నిసభల కెక్కునో యెందఱి నుపన్యాసకులఁ జేయునో! అట్టిభాగ్యము మన యాంధ్రజనానికి బ్రాప్తింపఁ గానరాదయ్యె. మనవారల యనూయ యెట్టిదో విచారింతము. అనేకులు జిగీషాపరతంత్రులై దేశాంతరములఁ బడిరాని ప్రాల్మాపడి యెక్కడయక్షరము నేర్చుకొని తమతుఁ బ్రతి మాఱెయుఁ దండించి పాండిత్యప్రసిద్ధి మాటించి తమ్ము దుర్గ్రాహ్యులను పండితు నొరించి తామగ్రగణ్యులై యుండఁ దలఁచుకే గాని కడకేమిగానున్నది గానరైరి. ఎట్టకేలకు-మాగినయో సాగినయో సెల్లినయో యనుట. లేకున్నఁ బ్రాణంబుల విడనాడుదు. ఏలయింత యనూయ జనింపవలయును? విద్యానాశనమున కేగదా? తా మార్జించిన విద్యాధనమును లోకమునకుఁ బంచిపెట్టి యందున్న రహస్యాతిరహస్యమ్ములఁ బైటంబెట్టి గానివలన నేల చిరతరయశఃకాయమును సంపాదింపఁ దలంచరాదు! వైదేశికులాగిభారతి నాశ్రయించి తత్కృపాపాత్రులై లెడియవరప్రసాదమున అణోరణీయంబులను రహస్యంపు సంగతులఁ గనిపెట్టలేదా? విద్యుచ్ఛక్తిఁ జేత పట్టలేదా? జిగీషమానినదే కాదు! దానిని ప్రవమున నాచరించుచున్న మనపండితులమార్గ మద్వితీయమైనది. ఎట్లయిననేమి? ఆగీర్వాణవాణికి గ్రహచారము మూడవ గించినది. «విశ్వా శిరస్థే కుటిలే కుతః శ్రీః» యనినట్లు లాయమకు దైవగతి మారిపోయినది. కడకు ముగియవచ్చినది. ముగిసినది. నాళ్లన్నియు నేకమయినవి. సర్వత్ర స్తంభించినది. ఇఁకముందుగతి యెద్ది? కర్తవ్యమేమి? ఎద్ది? ఎద్ది మనకావశ్యకము? ఎదిచేసిన మనయుద్యమము నెరవేరును? ఎట్లు మనయాంధ్రావనిమండలము గీర్వాణవాణీ కృపాపాత్రము కాఁగలదు? అని యించుక దీర్ఘాలోచనము సేయుదము. మనగీర్వాణభాషాసేవకులలో ముఖ్యముగ వాచాప్రచారము నుపయోగింప నుద్యమించువారు గానరారు. ఏమున్నను. «అంతర్గడగుడాయతే బహిర్వ్యక్తుంనశక్యతే» యన్నట్లుండును. తాము గ్రంథమునుజూచినప్పుడు తక్క మఱి యితరకాలములనాభాష నుపయోగింప నార్జించినవారుకారు. ఇదియొక త్రోవ నలిగినది. మనపండితసాంప్రదాయములో నయితము శిష్యులకు బోధించునప్పుడు గూడ నిదియె పద్ధతి యయ్యెఁగాని యాశ్రయించిన భాష నుపయోగపఱచి శిష్యునకు భాషాపరిచయము గలుగునట్లుచెప్పుట యడుగంటినది. ఇదియెంత దురాచారమో చూడుఁడు. ప్రారంభమునుండియు సర్వకాల సర్వావస్థలను దాని నభివృద్ధిచేసికొనుటకుఁ దదీయవ్యవహారమే యుపయోగించుచుండిన నంద సమాన్యమగు వాచాధోరణి గలిగియే యుండెడిది. ఆ పద్ధతి నట్టిపెట్టిరి. ఇట్లు చేయుటచే నేమగును? చదివినవి యుద్గ్రంథములు. సంస్కృతోపన్యాసమనిన మౌనముద్ర లేదు. ప్రాపంచికవిషయములలోనన్న పచ్చిబూతులు. ఇట్లు నానాఁటికి నశింపనయ్యెను. ఇది గాక నెనఁడేని కొంచెము మాటాడిన మనశ్రోత్రియగృహస్థులే పండ్లిగిలింతురు. 'ముసపే ముక్కిడి, పైనఁ బడిసె' మన్నట్లు దీనివలన మఱికొంత ముఖపిధానమయ్యె. పుట్టుచెడుగులన్నియు దీనికే పుట్టెను. ఇతరభాషలలోఁ జాతము. ప్రారంభించిన దాదిగ నాభాషనే వ్యవహరింతురు. దానివలనఁ జిన్నప్పటినుండియు నొకవిధమగు వాగ్ధోరణి

గలుగుచున్నది. మనవారి కిది లేదు. కనుకనే భాష యెన్నివిధముల నంతరింపవలయునో అన్నియు మనవారికిఁ దోఁపట్టెను. కొంతలేదు. ఇఁక గర్తవ్య మూహింతము. ఇంగ్లీషు-హిందీభాషలలోవలె సంస్కృతమున బాలురదగ్గఱనుండియు భాషాభివృద్ధి గలుగుటకుఁ దగిన గ్రంథ సామగ్రి లేదు. ప్రథమపాఠములనుండి యెవరెవరి కెంతెంతవరకు భాషా పరిచయముగలుగునో యట్టిరచనలు లేవు. ఎక్కడనేమఁగు నెక్కడనతి లేకున్నఁ బాపచారిగావలెనన్నట్లు గ్రంథము లున్నవి. అందునను రెండు శబ్దములు కాగానె రఘువంశము పాఠము. చదువు గ్రంథమునకు విద్యార్థికెంత జ్ఞానముండవలెనో తెలియదు. గుడ్డిపాఠము. అంతకంటె బాలబోధనమునకు సులభములగు గ్రంథములా? సున్న. సోపానశ్రేణివంటి గ్రంథపంక్తి గానరాదు. పండితసమాజము ఖండనముపై ఖండనములే గాని ముఖ్యోపయోగమార్గము వెదకుట కుద్యమించకపోయెను. కనుక, అట్టి గ్రంథసంపాదనము ప్రథమప్రయత్నము.

గీర్వాణవిద్యార్థి ప్రతివాఁడును మొదలిడినదిమొదలు తా నా భాషయందే యెక్కుడభ్యాసము చేయుచుండిన ధారాళముగ భాషా పరిచయము కాఁగలదు. దేశికులెల్లరును దమసన్నిధినుండు విద్యార్థుల కెల్లరకును నీమార్గము శిక్షించి తాము భావార్థములయందు గైర్వాణీభాషనే యుపయోగించి పాత్రాపాత్రవిచక్షణతో ననుగ్రహించుచుండిన నచిరకాలములో విద్యార్థు లభివృద్ధికి రాఁగలరు. ఇట్లు చేసిన ననేకులకు శ్రుతపాండిత్యమును గుదురగలదు? అనేకు లుత్సుకులు కాఁగలరు. ఇది ముఖ్యమని పౌనఃపున్యముగాఁ బండితప్రపంచమునకు నమస్కారాంజలి. ప్రతిగృహస్థపాత్రుఁడును దమపుత్రుల నీరీతిఁజదివించి ఇహపరలోకములకు బందుగులై గీర్వాణభాషోద్ధారకు లౌటకు యథాశక్తి ప్రయత్నించుట రెండవప్రయత్నము.

ఆంధ్రదేశమున ననేకులు మాతృభాషాసేవకమహాశయు లనవరతము నవిచ్ఛిన్నముగ మాతృభక్తియెడ బద్ధాదరులైయున్నారు గాన నిఁక నాయమవిషయమై మనమంత ప్రోత్సహింపవలసినది కానరాదు. "ప్రకృత మనుసరామః." యనుదము. ఇప్పుడు గీర్వాణ భాషాదీపిక యంతరింపనున్నది. స్నేహపదార్థ మింకిపోయినది. అద్దాని నుద్ధరింప బ్రయత్నించి యద్దీపికాప్రభల మున్నువలె దేశంబున వెలింగించుట కర్తవ్యాంశము. ఇప్పటికిని అక్కడక్కడ గీర్వాణసభలు రిక్కారిక్కాలాడుచునే యున్నవి. చదివినవారిని బరీక్షించుటకే గాని చదువనివారిగతి నాలోచింపను గాదు. పోనీ యాసభలలోనైన గీర్వాణవిద్యాప్రచారమా? తదుద్ధరణమా? దానినిగూర్చిన యుపన్యాసములా? పరీక్షలందుమా? కొమ్ములుతిరిగిన పండితులు తల్లక్రిందులగుచున్నారు. వారు పరీక్షలలోఁ దలక్రిందులౌదురా? భాషోద్ధారణ మొనర్తురా? అన్నియు సున్న. గాన భాషోద్ధారణమున కుద్యమించిన సభలవిగావు. ఇఁకఁగాఁ లేటిలా? ఆ గీర్భారతి యేత్రోవనఁ బారిపోవునో. దిక్కులఁ బ్రచరించునో యేమో యని ముందేయష్టదిగ్బంధన మొనరించిరి. మన కలివినోదపండితులు రచించిన సంగ్రహోత్సంగ్రహములే పాఠ్యగ్రంథములు చేసిరి. అన్నిటను వ్రేలుపెట్టుటకు మాత్రము రకమున కొక పాత్రము పాఠ్యమగును. కడకు పాండిత్యమెంతనిన తిరక్కము చూచినాను. వ్యాకరణము బాగున్నది. సాహిత్య మున్నది. ఇవెందున్నది? ముఖములందా? గ్రంథములందా? యని యీవ్యాసపాఠకులు సంశయింతురు. ప్రాణ ధారవోసినను బరీక్షావారిధి తరించుటది దుస్తరము. ఇందుచే నుత్సాహముగఁ జదువుప్రయత్నము లస్తమించెను. పాఠకులు ముంపంజవేయఁ జాలకుండిరి. గాన నెవ్వియు భాషోద్ధరణమునకుఁ దోడ్పడవయ్యెను. అయిననిఁక శరణ్యమెద్ది? యని యూహింతము. మనయాంధ్రదేశీయపండితమాన్యు లనేకస్థలముల సభలంజేసి యుద్ధారణమార్గ ముపన్యసించి పూర్వమాత్సర్యమంతరింపఁజేసి శ్రద్ధాళువులై సదయహృదయులై యాబాలగోపాలము తేటతెల్లముగఁ దెలియునట్లీయుద్యమమును బ్రోత్సహింపవలసినట్లు వారిపై నీభారము వైచుచున్నారము. బాలురకును బోధపడఁగల గ్రంథముల రచించి యందున్నరహస్యములఁ బైలుపఱచి వానియుపయోగము నుద్ఘోషించి వాఙ్మయసేవ యొనర్చి ప్రపంచమునకు సహాయ మొనరింపవలయును. వారు వీరనక యెల్లరకును నభివృద్ధికాములై యచ్చటచ్చటఁ బరీక్షాస్థానము లేర్పఱచి యందుఁ బాఠకుల కుత్సాహముదయించు నుపాయము లాలోచించి సర్వుల నుద్బోధించి యజ్ఞానతమంబును బాఱఁదోల జ్ఞానాదిత్యుని రాకకెదురుచూచుచు గీర్వాణ సరస్వతికి నిత్యప్రబోధమగునట్లు మేల్కొల్పి ఇహపరలోకములకునాప్తులై కీర్తిగడించుట తృతీయప్రయత్నము.

ఇఁక నీఫలితార్థమును మనవిచేసి విరమించుచున్నాఁడ.

శా. ఆదిన్ వాఙ్మయసేవ, పిమ్మటఁ దదీయాలోచనా మార్గ, మా,పైఁ దత్సంస్కృతభారతీకరుణ, యాపైఁ దత్ప్రచారంబు, నా,
మీఁదన్ దివ్యరహస్యవేదనము, నామీఁదన్ సదాముక్తిసౌఖ్యాదిప్రాప్తియుఁ గల్గుఁ బండితవరేణ్యశ్రోతృలారా! తుదిన్.

మ. అనుచుం బ్రాంజలినొచు నే మనవిసేయ గల్గితింగాన మీ, రనపాయస్థితి నీప్రచారమును జేయన్ దీక్షనుం బూని వెం,
టనె యుత్తీర్ణులరై ప్రజాళికి "స్వయం తీర్ణాః పరాన్ తారయే", త్తను రీతిం గరుణింప"వేఁడెద సమస్తాంధ్రీయులారా ! యిఁకన్.

స్వప్నలోకము

చింతలపూఁడి శేషగిరిరావు గారు

ప్రవ్రతరకార్యభార సందీప్తిచేత
నలసియుంటను సాయంతనంపువేళఁ
బోతిఁ జేరఁగ నొక సికతాతలంబు
మేని శ్రమఁ బాపు మందసమీరుఁ డనుచు
ఉత్తరీయంపుఁ గొంగుపై నొత్తిగిలుచుఁ
జేయితలగడగాఁ జేర్చి చేరఁబడియుఁ
జిత్తమలరఁగ సృష్టిపై చిత్ర్యమెల్లఁ
గాంచుచుంటిని కన్నుల కఱవుదీర.
పక్షిసంతతు లాకాశపథములోన
నర్ధచంద్రాకృతిని దాల్చి యరుగుచుండ
నాకసంబను పందిలి నంటియున్న
కంబములు లేనియాకు తోరణములట్లుఁ
గానిపించుచునుండె శృంగార మొప్ప
నన్నిదిశలను నిశ్శబ్ద మావరించెఁ
గాని శ్రవణపుటంబుల నానుచుండెఁ
గూకలిడుచున్న సంద్రంపుఘోష కొంత.
అట్టులాశ్చర్య సాగరమందు మునిఁగి
కన్నులరమోడ్చి కునుకుచుఁ గలనుఁగంటి
దాని కలరూ పెఱింగింతు నేనొకింత:—
చటులకంటక క్షితిజాతసంయుతంబు
కఠిన సముపేతపాషాణ కలుషితంబు
విపినమృగరాజగర్జనభీకరంబు
నగుచుఁ గన్పట్టు మార్గమధ్యంబుఁ బట్టి
యేగుచుంటి నదేడ కో యెఱుక లేక.
అట్టు కతిపయకాలంబు చెట్టు చేమ
పుట్టగుట్టలఁ గాంచుచుఁ బోయినంత
దృష్టికిం దోచెఁ దైలపుం దివ్వెయొకటి.
సరియె! కాఁబోలునిదిజనాశ్రయమటంచు
జేరి యటకుఁ బథశ్రమఁ దీరఁ దలఁచి
కంటి నిదురను స్వప్నలోకంబునందె.

స్వప్నమందలి నిదురలో స్వప్నమొకటిఁ
గాంచుచుంటిని వినుఁడి యొకించుకంత.
కన్నుమూసినయుత్తరక్షణమునందె
తపసి యొక్కఁడు నాకుఁ బ్రత్యక్షమయ్యె.
నిమ్మహామహు వెన్నంటి యేగుచుంటి
గమ్యతలమునుఁ గాంతు మన్గాంక్షతన.
ఆతఁడట్లు పలుటాపులటి నడుగుచుండి
చేరె నపుడప్పుడె పటకుటీర మొండు.
అట్టు లాబుషి యదృశ్యమగుడు నేను(?)
వచ్చిచేరియుఁ దద్గృహప్రాంగణమున
నిలచి చూచితిఁ గకుబంతనిచయమెల్ల
అన్నియుం బర్ణశాలలే యచటఁ గలవు
కాని యొండొంటిమధ్యను గానఁబడియె
బాలతృణ పూరితంబగు బయలుకొంత
అరరె! ధన్యతఁ బొందె నా యక్షియుగము
చూచి తోకమునిపల్లెను జూడ్కులలర
నని మదీయ భాగ్యంబు నే నట్లుపొగడి
కొనుచు వింతలారయువేడ్క కొంతగలుగఁ
బోతి వేఱొక్క మునివాటి పొంతకంత
వ్యాఘ్రహరిణంబు లొక్కెడ నాడుచుండె
నొకట గజకేసరుల్ చేరెఁ బ్రకటితముగ
నిరత మన్యోన్య వైరమే నెగడుగాని
యిట్టి సఖ్యభావంబు లవెట్లుగలిగె
ననుచుఁ జింతించుచుః సాగి తవలికింక
అతులదీర్ఘంపుకుశసమూహంబుపైన
నారవైచిన నార్ద్రవల్కలములెంతొ,
గనులపండువు సల్పెను మనము పొంగె
నంత నింకొక్కఋష్యాశ్రమంబుఁ జేరఁ
గడుపునిండుగ నివ్వరికంకులెల్ల
మేసి మృగశాబకంబులు మృగముపెంటఁ

పర్ణశాలకవాటంపుఁ బ్రక్కకేగ
నట్టె చూచితి ననిమిషత్వంబు నొంది
తల్లిబిడ్డలప్రేమ సూత్రమ్ము వంక.
అంత నావల నొక కుటీరంబుఁ జేర
నతులస్వచ్ఛంపు జలపూరితంబులైన
పాత్రలంబట్టి పూదీవెపందిరులకుఁ
గోరి మునికన్యకాళియు నీరమొత్తి
వెనుకకుందిర్గి చూచుచు వెడలుచుండె
నాలవాలమ్ములం బక్షిజాల మహహా!
పీల్చుచుండుట నీరమ్ము బెదరిబెదరి.
ఇంక ముంగలగలయాకుటీంటికేగ
నొక్క దేశికునొద్దను బెక్కుమంది
కూడి మునిబాలకాళియుఁ బాడుచుండె
సామగానంబు విమలసచ్ఛాత్రనియతి.
ఆదిర! ధన్యంబులయ్యె శ్రోత్రంబులంచు
వేఱె యొక పర్ణశాలకు వెడలినంత.
సామగానంబుమించిన శబ్దమొండు
శ్రావ్యముగ వినఁబడియె నాశ్రవణములకు.
రమ్యతరమైన యద్ది యారాట్నగాన
మనుచు గ్రహియించి చేరువ కరిగినంత.

మున్ను ప్రత్యక్షమైన యామునియె యిచట
చరకమును త్రిప్పుచున్నట్టి సరణిఁ దోఁచె
కాయమతి బలహీనమై కానఁబడియె
చాయ చామన చాయయై చాద్పునుండె
ప్రాయమరువది మించని భంగిఁ దోఁచెఁ
బోసినోరను బుద్ధియే పొడమె నాకు
గాని ముఖమందెలంబునఁ గానఁబడియె
బహుళతరమైన సాత్వికభావమెంతొ
యట్టి పురుషాగ్రగణ్యుని చుట్టుఁ జేరి
చెంతమునివరుల్ గొందరాసీనులైరి
వీరి కమ్మహాభాగుండు ప్రేమసూత్ర
సరణిఁగాఁబోలు బోధన సలుపుచుండె.
సహజమౌ మృదుమధుర వాగ్జాలమందు
అట్టులాతని వాగమృతంబుఁ గ్రోలి
హర్షసూచకభంగి నయ్యాశ్రితాళి
చఱచి కరతాళపుంధ్వనుల్ సలిపినంత
తత్తరిల్లుచు లేచియు నుత్తరీయ
మున్ విదల్చి మిగులఁ బ్రొద్దుఁబోయె నంచు
మోముఁదుడిచికొనుచుగృహోన్ముఖుఁడనైతి
సంతసించుచు గనినట్టి స్వప్నమునకు.

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే   అన్ని షాపులలోను దొరకును.

అమృతాంజనండిపో, బొంబాయి లేక, మద్రాసు

కుటీరలక్ష్మి

కనుపర్తి వరలక్ష్మమ్మ గారు

౧

కార్తీకమాసము ప్రారంభమై పదునాల్గుదినములైనది. సుధాకరుఁడు దినదినము కళాభివృద్ధి నందుచుఁ దనసాంద్రశీతల కిరణములచే జగజ్జనుల గడగడ వణకింపుచున్నాఁడు.

దివ్యసౌధములలో గాలి చొరకుండ గవాక్షములను తలుపులను బిగించుకొని యున్ని చొక్కాయలు తొడిగికొని పచ్చడములఁగప్పుకొని తనువును విశ్వమును మఱచి గుఱ్ఱులుపెట్టి నిద్రవోవు ధనాఢ్యులకు శీతకాలమంతసౌఖ్యమైనకాలము లేదు. కాని పిక్కటంపుచలిలో నొడలు నిండ బట్టలేక దట్టమైన కొంపలేక నల్లాడు బీదజనులస్థితి మాత్రము హృదయవిదారకముగ నుండును.

పేదలు సాధువులు పథికులు నలమటించెడు నాశీతరాత్రివేళ రామలక్ష్మి కప్పుకొంతవోయిన చుట్టుగుడిసెయందుఁ దనయిరువురుబిడ్డల నొకతాటియాకులచాపపై నిరుప్రక్కలఁ బరుండబెట్టుకొని "అమ్మా చలే" యని బిడ్డలరచినప్పుడెల్ల "నాచిన్నియన్నలారా! నన్నుఁ గట్టిగా గౌఁగిలించుకొనుఁడు. ఈప్రపంచములో మీ కున్నదియెల్ల నీ నిర్భాగ్యపుతల్లి యొక్కతయే గదా?" యని కన్నీరొల్కుచు డగ్గుత్తికతోఁ బల్కుచు నవ్వారిగా వెడలుచున్నకన్నీటిధారల పైటచేఁగల నద్దుకొనుచు నాగభీరశీతరాత్రిని వేగించుచుండెను. రాత్రి మూఁడుగంట లతిక్రమించినది. హోరు మని యీదరగాలి యెక్కువైనది. గోడకొత్తిగిలి పరుండినరామలక్ష్మికిని యామె బిడ్డలకును చంద్రు డభిముఖుఁడైనాఁడు. చల్లనియాచంద్రకిరణములు రామలక్ష్మిమీఁదను నామె యిద్దరుబిడ్డలమీఁదను సోకినవి. ఆయీదరగాలి కాచంద్రకిరణప్రసారమునకు చలి యెక్కుడ మైనది. చలిబాధకు తాళలేక రామలక్ష్మి చిన్నకొమారుఁడగు రంగఁడు "అమ్మా! చలే" యని పెద్ద కేక పెట్టెను. "కేక వేయకు నాయనా" యని రామలక్ష్మి యాబిడ్డను దగ్గరకు లాగఁబోయినది. బిడ్డయొడలు కొయ్యవలె గట్టిగాఁ జేతికిఁ దగిలినది. అంత రామలక్ష్మి "అయ్యో! బిడ్డ కొయ్యలాగున్నాఁడే"మని యాతురతతో "రంగా, రంగా" యని రెండుమాఱులు గట్టిగా పిలచినది. రంగడు పలుకలేదు. రామలక్ష్మిగుండె లవిసిపోయినవి. "అయ్యో నాయనా! పలుకవేమిరా?" యని రామలక్ష్మి పెద్దగ నేడ్వసాగినది. తల్లి రోదనమునకుఁ బెద్దకొమారుఁడగురాముఁడుగూడ మేల్కొని "అమ్మా! యెందు కేడ్చుచున్నా?" వనెను. "నాయనా! తమ్ముఁడు బిగిసికొనిపోయినాఁడు. మాటలేదు. ప్రాణమున్నట్లు లేదురా" యని రామలక్ష్మి యేడ్చుచుఁ జెప్పినది. ఇఁక నేమున్నది? తల్లి బిడ్డ లిద్దరు "రంగా రంగా" యని గొల్లున గోలెత్తినారు.

వీరిగోలను విని యిరుగుపొరుగుల నున్నవారి కెల్లరకు మెలఁకువ వచ్చినది. పాపము! రామలక్ష్మి యెందులకో యేడ్చుచున్నదని యందఱు పరుగెత్తుకొనుచువచ్చి "రామలక్ష్మీ! యెందు కేడ్చుచున్నా?" వనిరి. "నాయనలారా! సంస్థానమునంటి సంసారము చితికిపోయి కడుపుకూటికిఁగూడ కష్టపడుచున్నను, వేలకువేలు సంపాదించువాఁడు పోయి యల్లాడుచున్నను, యిద్దరుపలుసులను బెట్టుకొని బ్రతుకవలయు ననుకొంటిని. వీరే నాభాగ్య మనుకొంటిని. ఆయదృష్టము లేకుండ దేవుఁడు కన్నులఁ గంపఁగొట్టినాఁడు. కడుపునఁ జిచ్చుపెట్టినాఁ" డని రామలక్ష్మి రంగనిఁజూపి రోదనము చేయుచు చెప్పినది. "అయ్యో పాప" మని యందఱు రంగనియొద్దకుఁ బోయి పట్టి చూచిరి. "ఏమున్నది? కొయ్య!" చిన్నబిడ్డగుణమేమొ! రక్షచేసిన తెలివి వచ్చు"నని కొంద ఱనిరి. "ఏడేండ్లబిడ్డకుఁ జిన్నబిడ్డగుణమేమి" యని కొంద ఱామాట నాక్షేపించిరి. "ఆఁ! రావచ్చును. పదిరెండేండ్లవఱకు చిన్నబిడ్డగుణము వచ్చుట కల"దని కొందఱు సమాధానము చెప్పిరి. "అట్లయిన జుట్టులో రక్షచేయుఁడ"ని యొకరు మోమునఁ జుట్ట నంటించఁబోవుచుండ నింతలో నొకముసలివాఁడు వచ్చి "యాబిడ్డకు రక్ష చేయుచున్నా రెందులకు? మీకు మతి పోయినదా? ఒకవంక హోరుమను యీఁదరగాలి; ఒకచెంప జిల్లుమని శీతకట్టు; పున్నమవెన్నెల; చల్లనిచాప; అడుగున ప్రక్కబట్టలేదు; పైన కప్పుకొనుబట్టలేదు; ఈరాత్రి చలియత్యధికముగా నున్నది; పాపము శీతగాలికి బిడ్డ బిగిసికొనిపోయినాఁడు. రక్షవలదు. శిక్షవలదు. రెండు తాటాకులు మంటవేసి బిడ్డశరీరము కాపు చేయుఁడు తెలివి వచ్చు"నని చెప్పెను. ముసలివాఁడు చెప్పినమాట నిజమని యందఱు నిశ్చయించిరి. వెంటనే నిప్పుచేసి యఱచేతులతో బిడ్డయొడలు కాఁచిరి. అట్లొక్క పదినిముసములు కాపుచేయ పిల్లవానిశరీరము మెత్తపడెను. మఱి పదినిముసము లట్లే చేయ పిల్లవాఁడు కొంచెము కదలెను. అంత నానందముతో "రామలక్ష్మీ! నీ బిడ్డ బ్రతికినాఁ డేడువవల"దని యూఱడించిరి. ఇంకఁ గొంచెము సేపునకు "అమ్మా! వేడిగా నున్నదేమే" యనుచు రంగఁడు కనులు తెఱచెను. "నా చిట్టితండ్రీ! బ్రతికితివా?" యని రామలక్ష్మి పట్టరానియానందముతో కుమారు నాలింగన మొనర్చుకొనెను.

౨

వేంకటస్వామి పితృపితామహుల కాలమునుండియు రంగులద్దకమే వృత్తిగా గలవాఁడు. వేంకటస్వామి తండ్రియగు రామస్వామియు నాతనితండ్రి యగు వీరాస్వామియు జీవితులై యున్నకాలమునందు వారివ్యాపారము చాల కొద్దిపాటిదై యుండెను. వా రెప్పుడు కోస్తాబేరము చేసి యుండలేదు. తమ గ్రామమునందలి వర్తకు

లిచ్చిన నూలునకును వస్త్రములకును రంగు లద్ది మరల నావర్త కులకే యిచ్చుచుండు నేర్పాటుతో వారు వ్యాపారము చేసిరి. రంగు లనుగూడ వారు ఏమ గ్రామవర్తకులయొద్దనే కొనుచుండిరి. వారి వ్యాపార మింత సౌమ్యముగ నుండుటచే నట్టి గొప్పదేమో గొప్పయో లాభము వచ్చుటయే గాని యపారము లగు వ్యాపారనష్టములు వారికి కలుగకుండెను. పాడిపంటలతో నొప్ప కలిగినకాపురమును ప్రతిష్ఠతో వారికాపుర మిుండెను.

తండ్రి మరణించు నప్పటికి వేంకటస్వామి యిరువదేండ్లయు వాడు. తన గ్రామమునందలి వైశ్యయువకులతోగూడ సమీపపురము నందు ఇంగ్లీషు చదువు చదువుచున్నాడు. తండ్రి మరణింపగనె యేక పుత్రుడగు వేంకటస్వామిచదువు వాలిపోయినది. తండ్రివ్యాపార భార మాతనిపై బడినది. వైశ్యయువకుల సాంగత్యమువలన గలిగిన వాణిజ్యప్రియత్వముతోడను నాంగ్లభాషాభ్యాసమువలన గలిగిన స్వా తంత్ర్యభావములతోడను వేంకటస్వామి వలన్నృత్తి నారంభించెను. వేంకటస్వామి వ్యాపారములో చేయిపెట్టగనె గ్రామవర్తకులయొద్ద రంగులుకొని వస్త్రములు పుచ్చుకొని రంగు లద్ది మరల వర్తకుల కొసంగి వారిచ్చెడుడబ్బు గైకొనెడి కూలిపాటుపద్ధతి వేంకటస్వామికి రుచించ లేదు. బొంబయినుండి తానే స్వయముగ రంగులను బట్టలను తెప్పించి వేరువేరురంగుల నద్దించి యింపుగొల్పెడి తీరైనముక్కలను తీగలను నంచు లను వేయించి తెలుగుసీమయందలి నలుదిక్కులకేకాక బొంబాయి హైదరాబాదు రంగూను సింహళము మున్నగు పరరాష్ట్రములకు గూడ నెగుమతిచేసి లాభము గడించవలె నని వేంకటస్వామికి బుద్ధిపు ట్టెను. వెంటనే వేంకటస్వామి కొన్నివేలు ఋణముతెచ్చి చేటు పాటు నెఱుగని యౌవనంపు టుత్సాహముతో బొంబాయికివెళ్లి రంగు లు బట్టలు వచ్చు నేర్పాటు చేయ సమకట్టెను. "నీవు చిన్నవాడవు; వర్తకములోనిమాయ మర్మము లెఱుగవు. ఇట్టి ఘనవ్యాపారములు వర్తకజీవులగు నావైశ్యులకే తగును గాని మనకు దగదని బంధుమిత్రు లెన్నివిధముల జెప్పినను వేంకటస్వామి కప్పు డున్నవ్యాపారకాం క్షలో చెవి దూరలేదు. బొంబాయికివెళ్లి వేంకటస్వామి బట్టలదండ్లను రంగులును వచ్చునేర్పాటు జేసి యందుకొఱకు కాయావర్తకులకు గొంత సొమ్ము ధరావతు నిచ్చి వచ్చెను. బొంబాయి వెళ్లివచ్చిన తరువాత వేంకటస్వామి వ్యాపారకాంక్ష మఱింత ప్రబలమైనది. అచ్చటి వర్త కుల కుబేరసంపద యాతని మఱింత మోహమున ముంచినది. ఐశ్వర్య వంతుడను కావలెనన్నచో విరివియైన వ్యాపారము సేయుటకన్న వేఱు మార్గము లేదని యాతడు నిశ్చయించెను.

వేంకటస్వామి బొంబాయినుండి రాగానే గ్రామము వెలుపల నున్న తమకాలీదొడ్లలో పెద్దపాకలు వేయించి బందరు నెల్లూరు కాకినాడ మధుర మున్నగు పట్టణములనుండి చక్కనిరంగుల నద్దుట యందును చుక్కలు కట్టుటయందును, సొగసైన యంచులను కమ్ము లను వేయుటయందును నిపుణులైన పనివారల రప్పించి బొంబాయి నుండి వచ్చినరంగులతో వస్త్రములతో వ్యాపారము సాగించెను.

ఒక్కసంవత్సరము గడచునప్పటికి వేంకటస్వామిగారి రంగుబట్టలు దేశమంతట ప్రసిద్ధి కెక్కినవి. "చిరిగి ముక్కలైనను వన్నెమాయని పన్నె తగ్గని పక్కారంగులు, సన్ననిబట్టలు, సరసమైన ధరలు" అను పత్రికలలోని పెద్దపెద్దప్రకటన లాతనికీర్తిని మరింత వ్యాప్తిపరచి నవి. అనేకవస్తువులు పత్రికలయందు ప్రకటించినయోగ్యతకు దగి యుండవు. కాన పత్రికాప్రకటనములన్న లోకులకు విశ్వాసము లేదు. కాని వేంకటస్వామి గారిరంగుబట్టలు పత్రికలయం దెంతవృథముగ ప్రకటింపబడెనో యంతకంటె మిన్నగనేయుండెను. మాయరంగులు విప గినిపుగసిలు యిత్యాదిమోసక్రియలు లేకుండ నుండెను. అందువలననే ప్రజలకును వర్తకులకును గూడ యాతనియందు విశ్వాసము కుదిరినది.

అనతికాలము లోనే యాతనికి లాభము చేకూర్చినది. వేంకట స్వామి తెచ్చినఋణము తీరిపోయినది. తొలుదొల్త వేంకటస్వామి వ్యాపారారంభమునుజూచి వెక్కిరించినవారు ముక్కుపై వ్రేలిడికొని యొక్కొకసారి యాతనివ్యాపారము శుక్లపక్షచంద్రునివలె దినదినాభి వృద్ధిని గాంచినది.

3

పదిసంవత్సరము లీరీతి నేకధాటిగా వ్యాపారము సాగినది. వేంకటస్వామి యంత సన్నా, వారిరంగుబట్టలు జగత్ప్రఖ్యాత మైనవి. అయిదువేలఋణపురసాకలతో "నష్టము సిద్ధము నష్టము సిద్ధము" అను ప్రజాశీర్వాదముతో నారంభించిన వేంకటస్వామివ్యాపారము, ప్రాంత ప్రాంతమునందలి పల్లె పట్టణముల ప్రాకిపోయినది. ప్రతిసంవత్సరాంత మును, ప్రతివిలాసపురుషునిశరీరమునను వేంకటస్వామి గారి రంగు బట్టలే రాణించినవి.

వ్యాపారము సంపాదించిన విత్తమున కేమి కొదువ? వేంకట స్వామి సకలైశ్వర్యశోభితుడైనాడు. అతని పురాతనపు పెంకు టిల్లు మూడంతస్థులగన్నసౌధ మైనది. పట్టుసోఫాలు, నిలువుటద్దములు, పట్టెమంచములు, తూగుటుయ్యెలలు, బల్లలు, కుర్చీలు, వెండిపాత్రలు, బొంబాయి చెన్నపురి మున్నగు పట్టణములనుండి తెచ్చిన వింతవింతలైన విలాసవస్తువులు మున్నగుసంపద్విలాసనాగరికపుపరికరములతో వేంకట స్వామిమేడ నిండిపోయినది. గృహశోభయే యింతయైశ్వర్యవిరాజి తమై యుండ నిక భార్యాబిడ్డల యలంకారములను గూర్చి వేఱ నుడువ నేల?

వేంకటస్వామి యిప్పుడు పెద్దషాహుకారు. అతని విశాలమైన కచ్చేరిసావడిలో యిద్దరు గుమాస్తాలు యెప్పుడు పెట్టెలను ముందుపెట్టు కొని కూర్చుండి వ్యాపారసంబంధములగు వ్రాతకోతల నిర్వహించు చుందురు. వేంకటస్వామి వ్రాతబల్ల యొద్ద కుర్చీలోగూర్చుండి గుమాస్తా లడిగినవ్యవహారవిషయములకు దగినయుత్తరముల నిచ్చుచు తన్ను జూడ వచ్చిన పెద్దమనుష్యుల నుచితరీతి సత్కరించి సంభాషింపుచు తన్ను సంద ర్శింపవచ్చిన యాచకబృందములయథోచితదక్షిణల దనుపుచు గాలమును గడుపుచుండును. పలుకుబడిని బట్టియు భాగ్యమునుబట్టియు నిటీవల కొన్నిస్థానికాధికారములు వేంకటస్వామికి లభించినవి. అనూచితి

ముగాఁ దనకు లభ్యమైన యధికారపదవులను విక్కిరి ప్రజాసమ్మతముగ నిర్వహించుచు వేంకటస్వామి ప్రజాగౌరవమును బడయుచుండెను.

రామలక్ష్మి వేంకటస్వామికిఁ దగినపత్ని. వారిద్దరు మేనత్తమేనమామబిడ్డ లగుటచేతి కాఁబోలు వారిద్దరి స్వభావములందుగూడ సామ్యమున్నది. వేంకటస్వామి యెంతటియుదారవర్తనుఁడో, రామలక్ష్మి యంతటియుదారవర్తన గలది. వేంకటస్వామి యెంతటిసహనశీలవర్తనుఁడో రామలక్ష్మి యంతటిసహనప్రవర్తనము గలది. వేంకటస్వామి యెంతటిపరోపకారశీలుఁడో రామలక్ష్మి యంతటిపరోపకారశీల.

అన్నార్తులకాయింట నన్నము దొరకుచున్నను, రామలక్ష్మి యింట దొరకును. శిశువుల కేయింటఁ జాలలభ్యమైనను రామలక్ష్మి యింట బొజ్జనిండును. రామలక్ష్మియింట బాసలతోపాడి. వచ్చిన వారికెల్ల రామలక్ష్మి లేదనకుండ మజ్జిగ పోయించును. అన్నివర్ణముల వారు, బీదముత్తైదువలు, ఉదయము లేచినది మొదలెన్నియో విధముల సహాయమును రామలక్ష్మివలనఁ బడయుచుందురు. ఈరీతి నాలేబ్రాయపు దంపతులు తులలేని సిరిసంపదలచేతను, ఇంటిసంపద యున్నను గర్వముచే ప్రలోభముచే మొక్కవోని సుగుణసంపదల చేతను పౌరుల కత్యంతప్రేమాస్పదులై విరాజిల్లుచుండిరి.

౪

మఱి రెండువత్సరములు గడచినవి. ౧౯౧౪వ సంవత్సరము వచ్చినది. ఐరోపాలో ఘోరమైన సంగ్రామ మారంభమైనది. సూది గుండీ మొదలయిన ప్రతిచిన్నవస్తువునకుఁ గూడ పరదేశములపై నాధారపడియున్న హిందూదేశములోఁ బ్రతివస్తువునకు ధర పెరిగి పోయినది. ముఖ్యముగా జర్మనీలోఁ దయారగు రంగులకును మాంచెస్టరు, లాంకషైరు పట్టణములలో తయారగు వస్త్రములకును విపరీతముగా ధరలు పెరిగినవి. రూపాయి కాలుగజము లమ్మిన మల్లుగుడ్డ యొక్కగజ మైనది. ముప్పదిరూపాయ లమ్మిన రంగుపీపా మూఁడు వందల రూపాయ లైనది.

పెద్దపెద్దవ్యాపారములలో విపరీతాంతరములు లేవు. వచ్చిన భోగి, పోయినజోగి. రెండేపద్ధతులు. ఈరెంటికిని తాళుకొని తట్టుకొని నిలువబడే సమర్థతను గలిగియుండవలెను. వేంకటస్వామి యాకస్మికముగా సంభవించిన యీధరలప్రమాదము విని నిశ్చేష్టుఁడైనాఁడు. మూఁడుసంవత్సరములవఱకు నొకేధరలకు రంగుబట్టలను సందివ్వునట్లు బొంబయివర్తకులకు వేంకటస్వామి ప్రామీసరిచేయుచున్నాఁడు.

వర్తకు లందుని మొత్తము వేంకటస్వామికి ధరావతుసొమ్మునుగూడ చెల్లించియున్నారు. కాన రంగు లెంతప్రియపుధరలకుఁ గొన్నను వేంకటస్వామి వెనుకటిధరలప్రకారమే రంగువస్త్రములను వర్తకులకుఁ జెల్లించి తీరవలెను. ఈ స్థితిఁ దలఁచినప్పుడు వేంకటస్వామి గుండె గుభేలు మన్నది. కాని యిట్టి ఒప్పుదలలె బట్టలవర్తకులవల్ల తానుగూడ పొందియుండుటచే రంగు లెక్కువధరలకు గొన్నను బట్టలు పూర్వపుధరలకే వచ్చునుగదా. లాభము లేకపోయినను నష్టము లేకుండ వ్యాపారము సాగవచ్చునని వేంకటస్వామి కొంతధైర్యము పొందెను. ఎప్పటియట్లు వ్యాపారము సాగుచుండెను.

కాలము ప్రతికూలముగా నున్నప్పుడు అనుకొనిన విషయము లనుకొనినట్లు జరుగవు. వేంకటస్వామి రంగు లొక్కటియే గదా నేను ప్రియముగఁ గొనవలసినది. బట్టలు పూర్వపుధరలకే వచ్చును కదా యనుకొనెను గాని రంగులధిక యనుకొనినదానికంటె యనేకరెట్లధికమైనప్పుడు అసలు వ్యాపారము నష్టము లేకుండ నేరీతి సాగును? మహోద్రిక్త ప్రవాహమునందు యత్నహీనముగా విహరించుచున్న వేంకటస్వామి వర్తకపుటోడ క్రమక్రమముగా నడుగంటనారంభమయ్యెను. సంగ్రామతీక్ష్ణతను నానాటికి నెక్కువంబకుచుండ ధనవాహిని యింకకెట్లుండును? జలము కొంచెమైన పడవ యేరీతి నడచును? కొన్ని మాసములనుండి వేంకటస్వామి మనసు మనసు లేదు. ఒకటేవిధముగ దీర్ఘాలోచనము చేయుచున్నాఁడు.

ఈదెబ్బతో వేంకటస్వామి యైశ్వర్యపాతాళమునకుఁ ద్రొక్కఁబడినట్లే యని యాతని యైశ్వర్యమునుజూచి సహింపలేని ప్రతిపక్షు లానందించుచున్నారు.

పాపము! వేంకటస్వామి కింతకష్టము వచ్చినదని యాతని శ్రేయోభిలాషు లగుమిత్రులు విచారించుచున్నారు.

శివుఁడు తినవాఁడైన చిల్లరదేవుళ్లతో నేమి పని? కాని శివుఁడే ప్రతికూలుఁడైనాఁ డిప్పుడు వేంకటస్వామికి.

వేంకటస్వామి తెలివితేటలు గలమనిషి. వ్యాపారమర్మము లాతఁ డెఱిఁగినట్లు కోమటిదైన యెఱుఁగఁడో యెఱుఁగడో యని భావింపవలసినంతవాఁడు.

విదేశరంగులవ్యాపకముచే నశించిపోయిన నీలిమందు ఉత్పత్తిని రంగులు లేక సంకటపడుచున్న యీతరుణమునందు పునరుద్ధరించుటచేత కొంచెము లాభము నుండునేమో యని వేంకటస్వామి కొకయూహ దోఁచినది. ఈరంగుమూలమున దనయద్దకపు వ్యాపారము నిరంతరాయముగ సాగింపవచ్చునేమోయని వేంకటస్వామి యాలోచించినాఁడు. సరేననుకొనినాఁడు. పూనుకొనినాఁడు. కాని యెన్నియెత్తు లెత్తినను యెన్నిపాట్లుపడినను వేంకటస్వామి వ్యాపారమునకుఁ బూర్వపు పోఁడిమి రాలేదు.

౫

వైశాఖమాసము సగము వెళ్లినది. ఎండలు బహుతీక్ష్ణముగా నున్నవి. నాలుగుగంటలైనను బయట మొగమును పెట్టనీయుట లేదు. మంటలఁ గ్రక్కుచున్నది నాఁటియెండ. నిప్పులఁ జెరుగుచున్నది నాఁటిగాడ్పు. ఇట్టి భయంకరపుటెండలతో వేగుచున్న యొక్కనాఁటిపగలు మూడు గంటలవేళ సుందరమైన తనసౌధమునందు తనపడకటిగదియందలి ద్వారములకును గవాక్షములకును వట్టివేళ్ల తడికలను గట్టించి యెడతెగకుండ చల్లనినీళ్లచేఁ దడిపించుచు వానినుండివచ్చు శీతలసమీరములకు హాయిహాయియనుచు పన్నీళ్లతో గ్రుక్క దడుపుకొనుచు తాళవృంతములో స్వేదనివారణము చేసికొనుచు వేంకటస్వామి తనపట్టెమంచ

ముపైఁ బరుండి యద్దియో యాలోచించుచుండెను. రామలక్ష్మి తన్నె మీసమునసే చిఱిచాపపై, పైదేండ్లవాఁడగు పెద్దకొమరుని నిద్రపుచ్చి రెండేండ్లవాఁడగు చిన్నకొమరుఁడు నిద్రపోకుండుటచే నెంపులోనికి పోకుండ నొడిలోఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని ముద్దులాడుచుండెను.

ఇంతలో నెవరో గబగబ మేడ మెట్లెక్కి లోనికి వచ్చుచున్నట్లు చప్పుడయ్యెను. ఎవరువచ్చుచున్నది మాటుమాటు? రామలక్ష్మి బిడ్డను చంకనిడుకొని లేచి నిలువబడెను. ఆలోచనాక్రాంతచేతస్కుఁడై యున్న వేంకటస్వామియు నులికిలేచి మంచముపైఁ గూర్చుండెను.

ఇంతలో ఆనసిపి రంగఁడేవచ్చినాఁడు. భయభయముగ నేడ్చుచు "అయ్యా! మనయడ్తికపుగొట్లకు నిప్పు ముట్టుకొన్నది. భయంకరముగా మండుచున్న" దన్నాఁడు. "ఆఁ-ఆ-ఆ-గోడౌనుట్టుపై రోకటిపోటా?" యని వేంకటస్వామి పఱుపుమీఁద నొరిగినాఁడు. అయ్యో! యని రామలక్ష్మి నేలఁ గూలినది.

ఈ విధశైత్యోపచారములచే నిర్భాగ్యురాలగు రామలక్ష్మి యసువులు నిలిచినవి! భాగ్యశీలుఁడగు వేంకటస్వామి యసువు లెగిరిపోయినవి!

నడికప్పు నంటఁబెట్టిన మల్లుతానులదిండ్లు నూలుదిండ్లు రంగుబట్టలదిండ్లు దొంతరలు తీర్చిపెట్టిన రంగుకోపాయీల సహితముగా భగభగమని మిన్ను నంటుచుమంట లెగసి యడ్తికొట్లు భస్మావశేషమైనవి. ఎంతటివిషాదసంఘటనము.

"అయ్యో! అర్థము ప్రాణము ఒక్కమారే పోయినదే" యని రామలక్ష్మి యొక్కతయే గాదు—గ్రామమందలి యాబాలగోపాల మొక్కవిధము విలపించినారు. మానవుని భోగభాగ్యములును ప్రాణముఁగూడ యెంతక్షణభంగురము వేంకటస్వామిజీవితము వెల్లడించినది. ఐహికైశ్వర్యములను గాంచి గర్వించెడి మందమతు లీవృత్తాంతమును జూచి కన్నులు తెఱచెదరు గాక.

౬

రావలసిన బాకీ లున్నవి. ఇయ్యవలసిన బాకీ లున్నవి. చేబదులుగా యిచ్చినవియున్నవి. ప్రామిసరీనోటులముగాఁ దెచ్చినవియున్నవి. చెల్లించినసరావతు లున్నవి. చెల్లింపవలసినసరావతు లున్నవి. దేశమంతట నీవిధముగా వ్యాపారమును వలనుపఱచినట్లుపఱచి వేంకటస్వామి జీవము వదలినాఁడు.

అనాథ, అబల. భర్తృవిహీనదుఃఖముతో భాగ్యవినాశనదుఃఖముతో నల్లాడుచున్నది. పాపము! రామలక్ష్మి యేమిచేయఁగలదు? తనయులఁ జూడబోయినఁ గన్నులుతెఱవని పసిపాపలు. వేంకటస్వామి యాస్తికి రక్షకు లెవరు?

బొంబాయివర్తకు లతి తెగువగలవారు. వేంకటస్వామి చచ్చినవారముదినములకే వచ్చి తట్టఁబుట్ట బయటవేసినారు. అసూర్యంపశ్యయగు రామలక్ష్మిని యామెముద్దుబిడ్డలతోఁగూడ ముంగిలి కీడ్చినారు. తోఁటలమీఁదను దొడ్లమేడలమీఁదను మిద్దెలమీఁదను దండయాత్ర సాగించినారు.

ఈభీభత్సప్రవర్తనములో రామలక్ష్మికి "నా" యన్నవారు లేకపోయినారు. అదియేమి పాపమో? వేంకటస్వామికి రామలక్ష్మికిఁగూడ తల్లిదండ్రులుగాని తోఁడబుట్టినవారుగాని లేరు. రామలక్ష్మికి సవతి యన్న యొకఁడున్నాఁడుగాని యాతఁడు కర్షకుఁడు. వ్యాపారవ్యవహారము లెఱిగినవాఁడు కాఁడు.

ఇరుగునఁ బొరుగున దాఁచినసామాను లక్కడేయంతర్ధానమైనవి. బంధువులయింట దాఁచిన నగలు నాణ్యము లక్కడే యంతరించినవి. ఆగూచోబృందము, ఆమిత్రవర్గము, ఆబంధుబలగము! యేమయిరో! ఒకరు వాకిలిలోనికి వచ్చి పలుకరించువారు లేరు. ఈవిపత్సమయములో మొదటినుండి వేంకటస్వామి యొద్దనుండిన బాపనగుమాస్తాలు చేఁజిక్కినసొమ్మును కబళించుటయే గాక వేంకటస్వామి యాస్తిపాస్తులజాబితాలు చెప్పి ఋణదాతలవలనఁ బారితోషికముల నందిరి. స్వామిద్రోహమన్న నిట్టిదియే గదా!

పర్యవసాన మేమి యన? రామలక్ష్మి యామెయిద్దఱుబిడ్డలు తప్ప వేంకటస్వామికి సంబంధించిన దేమియు మిగులలేదనియే చెప్పవచ్చును. అతనిభాగ్య మెంతత్వరితముగ నభివృద్ధి నందెనో యంతకు లక్షరెట్లు త్వరితముగ నశించిపోయినది.

ఇట్లు సర్వము నష్టమైపోవ చేత రాగిడబ్బు లేక రామలక్ష్మి యల్లాడుచుండ నొక్కసత్యసంధుఁడు రూపాయిలు మూటగట్టుకొని వచ్చి "యమ్మా! నీపెనిమిటి నాకొమారుని వివాహమునిమిత్తము డబ్బు లేక కటకటం బడుచుండ నైదువందలప్పునిచ్చెను. ఆమహనీయుఁడు నావల్ల ఋణపత్రమునైన వ్రాయించుకొనలేదు గాని నేనుమాత్రము దానిని ఋణముగానే పరిగ్రహించితిని. ఆయన యుండఁగానె యీపైకమిచ్చుప్రాప్తము నాకు లేకపోయినది. కాని నీకాఁపురమిప్పుడు చితికిపోయినది. కాని యీయవసరకాలమున నాయీ యల్పధనమునైన సాయపడినచో ఆయన చేసినయుపకారమునకు నాకృతజ్ఞతను గొంతవఱకైనఁ జూపినవాఁడ నగుదును." అని వడ్డితోఁగూడ నైనయెనిమిదివందలు రామలక్ష్మిచేతఁ బెట్టెను. రామలక్ష్మికి రావలసిన యనేకబాకీలలో వచ్చినసొమ్ము యీయెనిమిదివందలే. రామలక్ష్మి యాసొమ్మును దనకు రావలసిన ఋణపుసొమ్ముగా గాక మహాదానముగాఁ బరిగ్రహించెను.

తనచేఁజిక్కిన యీ యెనిమిదివందలలో రామలక్ష్మి యొకనూరురూప్యముల కొక చిన్నస్థలమును గొని మఱియొక నూరురూప్యముల కొకపూరిగుడిసెను యింటికి గావలసిన చెంబు, తప్పెల, పప్పు, బియ్యము గొనుక్కొని యాకుటీరములోఁ బ్రవేశించెను. మిగిలినరూక లొకసజ్జనుని నమ్ముకొని యాతనిచేతఁ బెట్టెను.

౭

ఐరోపా మహాసంగ్రామ కారణమున హిందూదేశమున నన్నవస్త్రాదుల కేర్పడిన మహాక్షామమువలన బీదలు పడ్డయాలజడి యింతయంత కాదు. రూపాయకు మూఁడుసేర్ల గింజలతోఁ బొట్టగడుపుకొనుటయే కష్టమైన జనులకు బట్టగూడుకొనుట మహాదుర్భరమైనది.

పేలికలుకట్టినవారు, చాపలు చుట్టినవారు, పట్టాలు కట్టుకొన్నవారునై బీదజనులు మహాయాతన ననుభవించిరి.

ఈదుర్భరస్థితిలో మహాభోగము లనుభవించిన రామలక్ష్మియు నామె బిడ్డలును అనుభవించిన కష్టములు నిరూపణాతీతములు. ఇద్దరు బిడ్డలును తల్లియు తినవలసినప్పుడు పదునొకండవు దినములలో నాల్గుమూడు లున్నను యేన్నాళ్లు వచ్చును. అతిగారాబముగాఁ బెరిగిన పిల్లలు అస్వస్థులు. అదికావలె నిదికావలెనని తల్లిని పీడింతురు. పాపము రామలక్ష్మి కన్నీళ్లతో; "నాయనా మన కవి లే"వని నచ్చచెప్పును.

రామలక్ష్మి సుకుమారి; యభిమానవతి; ఇతరులచే జేయించుకొనుటయే గాని తాఁ జేసి యెఱుఁగదు. ఇతరులకుఁ బాఁపెట్టుటయే గాని తా నితరుల నడిగి యెఱుఁగదు. అట్టిమానవతి యితరులను యాచించుట యెంతకష్టము. అయినను కానికాలము వచ్చినది. కడుపు ఘన మెఱుఁగదు. లేమి సిగ్గెఱుఁగదు. ఏపాటుపడియైనను తన్ను తన బిడ్డలను కాపాడుకొని తీరవలెను. రామలక్ష్మికడనున్న నారువంచల యూహ్యములతో నొకటిన్నర వత్సరము గడచినది. అప్పటికా రామలక్ష్మి పూవు లమ్మిన యూరకట్టె లమ్మెనన్న సామ్యమున నేదో యొకపాటుపడవలసి వచ్చినది. రామలక్ష్మి యిప్పుడు గత్యంతరము లేక సంజచీకటిలో యిద్దరు ముగ్గురు గృహిణులయిండ్లకేఁగి "యమ్మా మీకు పిండివిసరిపెట్టెదను. రవికలు కుట్టిపెట్టెదను. నాచేత నైనను నీపాటిపని చేయించుకొని నన్నును నాబిడ్డలను కాపాడుఁ"డని ప్రార్థించెను. పాపము రామలక్ష్మి యైశ్వర్యమును కండ్లారఁ జూచిన యాగృహిణులకు రామలక్ష్మి వేఁడికోలు జాలిఁ గలిగించెను. అట్లే యని వారు సమ్మతించి తమపనులను రామలక్ష్మి కిచ్చి చేయించుకొనుచుఁ దగుమూల్య మిచ్చుచుండిరి.

రామలక్ష్మియు నామెబిడ్డలయు గుడ్డలుగూడ చినిగి పేలికలై పోయినవి. గుడ్డలుకొనుటకు రామలక్ష్మియొద్ద డబ్బేది? భుక్తిగడచుటయే దుస్తరముగ నుండ వస్త్రము లెట్లువచ్చును? పైపెట్టు కార్తీకమాసారంభమునఁ గురిసిన విపరీతపువాన గాడ్పులకు రామలక్ష్మి గుడిసెమీఁది యాకులు కొన్ని యెగిరిపోయినవి. కప్పించుటకు రామలక్ష్మికి సామర్థ్యమున్నదా? పాపము అందువల్లనేగదా రామలక్ష్మిబిడ్డ యట్లుబిగుసుకొనిపోయెను. పాఠకులారా! ప్రథమ ప్రకరణవృత్తాంతము జ్ఞాపకము లేదా?

౮

రామలక్ష్మితనయుఁ డట్లుబిగుసుకొనిపోయిన మరునాఁటి యుదయము రామలక్ష్మి పెందలకడనే లేచి బిడ్డలిద్దరకింతయన్నము వండి పెట్టి రాత్రి జరిగినవృత్తాంతమును బిడ్డలు కప్పుకొనుట కొక్కగుడ్డముక్కయైన లేని తమదురవస్థను దలపోయుచు "బిడ్డల కొక్కదుప్పటినైన కొనవలెనన్న నాకడ యొక్టిని యేగాని లేదు. కొనకపోయిన నీమాఘచలికి బిడ్డలయసువులు దక్కవట్లు లే"దని దుఃఖించుచు లేని సత్తువతో కూలిపిండి విసరుచుండెను.

కూలికి నాలికిఁ బోవ యభిమానించి చేయుపనియే కాని పిండి విసరుట యెంతకష్టమైనపని? మఱియు దానివలన వచ్చుకూలిగూడ యత్యల్పమే! బలహీనురాలగు రామలక్ష్మి యుదయముమొదలు సాయంత్రమువఱకు విసరినను రెండుశేర్లగింజలకన్న నెక్కువ విసరలేదు. రెండుశేర్లకు కూలి యొక అణా. రవికకుట్టినఁగూడ నంతియే కూలి; సాదారవికె కర్దణా; గంజీరవికె కణా; చిన్నచొక్కాయ కణా. అహోరాత్రములు పనిచేసినను దినమునకు రెండణాలకన్న నెక్కువ రాదు. మూఁడుఅణాలరాబడియైన లేదు. మూఁడుకడుపులు నిండవలెను మూఁడుఁడు! ఎంత దుఃస్థితియో?

రామలక్ష్మి యట్లు చిలపోయుచుఁ బిండివిసరుచుండ వీథి నేదియో డప్పు గొట్టినట్లు సడియయ్యెను. రామలక్ష్మి తనదుఃఖములో నాడప్పుచప్పుడు హెచ్చరిక యెట్టిదో గమనింపలేదు. అంత వాకిట నాడుకొనుచున్న రామలక్ష్మి బిడ్డ లిద్దరు "అమ్మా-కాగితం-కాగితం-నేను దెచ్చుకొన్నాను-నేను దెచ్చుకొన్నా"ననుచుఁ జెరియొకకాగితమును చేతఁ బట్టుకొని గంతులువేయుచుఁ దల్లియొద్దకు వచ్చిరి. ఎట్టి దుస్థితిలోనైనను బిడ్డలముఖసందర్శనము తల్లులకు సంతాపనివారకమేగదా! సంతోషముతో వచ్చినబిడ్డలను జూచి రామలక్ష్మి యొకింత యానందముతో "రంగా! నీ కాగితము నాకుఁ జూపవా? నేను నీకు అమ్మను గాదా" యని లాలనతోఁ బలికెను. "అన్నయ్య యివ్వరాదేమి?" అని రంగఁడు బుంగమూతి పెట్టుకొని కాగితమును గుండెలకదుముకొని ముద్దుగాఁ బలికెను. "ఇదిగో అమ్మా! నాకాగితము నందుగా చదువు" మని రాముఁడు తల్లిచేతిలో తనకాగితమును పెట్టెను. అయితే నా కాగితమును ముందుగాఁ జదువుమని యలిగినరంగఁ డున్నకాగితమున కడ్డుపడెను. రంగని రమణీయపు చెయిదములకు సంతోషితస్వాంతయై రామలక్ష్మి రంగని నక్కునఁ జేర్చి "రంగా! యెంత కొంటెవురా" యని తనివిదీర ముద్దాడెను.

రామలక్ష్మికి చక్కగాఁ జదువువచ్చును. కొడుకులు తెచ్చిన ప్రకటనకాగితములను జదివి ఈ గృహలక్ష్మి నాదారిద్ర్యనివారణకేమయిన తరణోపాయ మగునేమో యనుకొనెను.

౯

అది ౧౯౨౧ సంవత్సరము. ఆంధ్రదేశమున సహాయనిరాకరణోద్యమము మహావిజృంభణస్థితిలో నున్నది. ఎక్కడచూచిన ఖద్దరు సంఘములు! ఎక్కడ చూచిన నేతపరిశ్రమాలయములు! ఎక్కడచూచిన మధుపాననిషేధకప్రయత్నములు! ఎక్కడచూచిన జాతీయపాఠశాలలు! ఎక్కడచూచిన స్వదేశిసంతలు! సభలు! ఏయింట చూచిన రాటములు! కదుళ్లు, నెవులు, యేకులు, ప్రత్తి, ఎక్కడవిన్న నిదే ముచ్చట.

దేశవ్యాప్తమైన యీయుద్యమము రామలక్ష్మిగ్రామములో మాత్రము ఎందుకుఁ బ్రవేశింపదు? ఆగ్రామములోఁగూడ నొకజాతీయోపసంఘము స్థాపింపఁబడినది. ఒకజాతీయపాఠశాల పెట్టఁబడినది. ఒక ఖద్దరుపరిశ్రమాలయము నెలకొల్పఁబడినది. ఆపరిశ్రమాలయమువారే రాటమును గూలికి వడుకువారలకు మాకుఁ దెలియఁబఱచిన రాటమును యేకులను ఇంటికి మేమే తెచ్చియిచ్చి వడికిననూలునకు వీసెకు రూపాయి పావలాకూలి నిచ్చి తీసికొని పోవుదుమనియు, ఆకుగూడ బోసి యిచ్చినవారికి మఱి యొకపావలా యెక్కువకూలి నిచ్చెద మనియు,

నూలుసన్నమునుబట్టికుండఁ గూలి హెచ్చు యిప్పఁబడుననియు, నూలెనముగా నూలువడుకుటను అభ్యసించువారికి మాస్వంతసొమ్ముతోపనిని బంపి నేర్పించెదమనియు, మానవముగా గృహములందే యుండి జీవనము చేయఁదలఁచు దేశసతీమణుల కీ రాటము కొంగు బంగారమనియు, పెగటి కల్పక మనియు నారంభము చాటించిరి. ఆవిషయములనే చిన్న కాగితపుముక్కలపై సమస్త్రీకరించి యూరంతటను పంచిరి. మనరామలక్ష్మి తెచ్చినది యాప్రకటన కాగితములనే. రామలక్ష్మి యాకాగితములను జూచి పగలెల్ల పాటుపడినను నాకు బేడయిబ్బలకన్న నెక్కువ వచ్చుట లేదు. ఈ రాటము వడుకుటవల్ల నామాత్రము రాకపోదు. ఒఱిదయు నీరాటమును వడుకుట మొదలు పెట్టితినేని యింటింటికిఁ బోయి గింజలు తెచ్చి పిండివిసరి మళ్లీ వారికిచ్చి వచ్చు శ్రమయైన తీరిపోవును. అంతియేకాక యేరాత్రియో శ్రమపడి మఱి వీసెఁడో యేకులు వడుకుదునేని రెండుబట్టలు గూడ నేయించుకొనవచ్చును. కాన ప్రయత్నించిచూచెదను గాక! అని రామలక్ష్మియారీతి యోచించి యొకకాగితపుముక్కపై తాను రాటమును వడుకుటను నేర్చుకొనఁ సిద్ధముగా నుంటిని గాన నేర్పుమనిషిని రాటమును యేకులను పంపఁ బ్రార్థించెదనని వ్రాసి రామునిచేతఁ బరిశ్రమాలయమున కంపెను.

మఱునాటియుదయము రాటమును ఏకులను తీసికొని రెడ్డి కోటమ్మ రామలక్ష్మికుటీరమున కేతెంచెను. రామలక్ష్మి యాస్త్రీ యొద్ద పదిదినములు రాటమువడుకుటను నేర్చుకొనెను. రాటముపై చేయివేసిననాఁడె రామలక్ష్మికి దారము తీయుట వచ్చెను. పదిదినముల యభ్యాసముతో రామలక్ష్మికి వడుకుటలో మంచి కౌశల మేర్పడినది. పరిశ్రమాలయమువారు రామలక్ష్మి వడికినసన్నని నూలును చూచి సంతసించి "అహమ్మదాబాదులో దేశీయమహాసభా సందర్భమున జరుగు ఖద్దరుప్రదర్శనమున మీనూలును ప్రదర్శించెదము గాన ఈరెండుమాసములును చక్కని నూలును తీయుటకుఁ గృషి సల్పు"డని కబు రంపిరి. రామలక్ష్మి యుత్సాహముతో రాటమును వడుకుటను సాగించెను. పరిశ్రమాలయమువారు రామలక్ష్మినూలున కెక్కువ మూల్య మిచ్చి తీసికొనుచుండిరి. బిడ్డలనిద్దరను జాతీయపాఠశాలలలో చదువుకొనుట కంపి ఆ యింట నాయింట గింజలు తెచ్చి పిండివిసరుశ్రమ తీరిపోవుటచే రామలక్ష్మి నిరంతర మింట గూర్చుండి విధివిరామము లేక నూలు తీయుచుండెను. ౧౦

నాఁడు పండువులలో కెల్లఁ గడపండువగు సంక్రాంతిపండుగ మన తెలుఁగుసీమలో సంక్రాంతి పండుగ చాల సంతోషప్రదమైనది. సంవత్సర మెల్ల పాటుపడిన కృషీవలుఁడు పంట నింటికిఁ జేర్చి తన పాటుఫలమును కన్నులార జూచి యానందించునది యీ పండుగ సమయముననే, అన్ని పండువులలో యన్నమునకే మనసుపడెడు పేదజనులు కడుపు నిండ భుజించునది. యీ పండుగకే వేలు గల వాఁడు మొదలు కూలివానివఱకు సంతుష్టితో నుండునది. సంక్రాంతి పండుగ దినముననే సన్నపుపూఁతలతో కావిపోఁతలతో పసుపుకుంకుమలతోఁ బచ్చనితోరణములతో నతిరమణీయరంగవల్లులతో ప్రతి గృహము సర్వకళాశోభితముగ నుండునట్లు చేయునది సంక్రాంతిపండుగ; భాగ్యవంతునిమొదలు బడుగువానివఱకు సంతుష్ట హృదయముతో సమున్నతోత్సాహముతో నాచరించునది సంక్రాంతిపండుగ. ప్రకృతి లక్ష్మియొక్క యనూనసౌభాగ్యము ననమాన సౌందర్యమును గనులారఁ జూచి యానందించు శుభదినము సంక్రాంతిపండుగ; ఈ పండువు సౌభాగ్యము బస్తీలలోకన్న పల్లెటూరులలో నెక్కువగఁ గాన్పించును. గృహములన్నియు కళకళలాడుచున్నవి. ప్రజలెల్ల రుత్సాహముతో నున్నారు. ఏడఁ జూచినఁ బండుగసొంపు గానవచ్చుచున్నది కాని మన రామలక్ష్మి కుటీరముమాత్ర మెప్పటివలెనే యున్నది. ఆ కప్పుపోయిన గుడిసెయే! ఆ జీర్ణచేలములే! ఏట్టి మార్పులేదు. ఉదయము తొమ్మిదిగంటలైనది. రామలక్ష్మి రాటమును త్రిప్పుకొనుచున్నది. చిన్నవాఁడగు రంగఁడు తల్లిమీఁదఁబడి నానుకొని "అమ్మా నాకుఁ గ్రొత్తచొక్కా కుట్టించవటే? మనయింట్లో పండుగచేయవటే," యని మారాము చేయుచున్నాఁడు "రంగ నాన్నా! రాటమున కడ్డురాకు" మని రామలక్ష్మి వానిని బతిమాలుచున్నది. కుఱ్ఱఁడు వినఁడు. "ఏ పండుగకు అప్పచ్చులు చేయవు. క్రొత్తచొక్కాలు కుట్టించవు. అంచలు కుట్టించము కొన్నా"రని రంగఁడు పెద్దపెట్టున యేడువ సాగినాఁడు. పాపము! రామలక్ష్మికి దుఃఖ మాగలేదు. పూర్వపుస్థితి యొక్కమారు జ్ఞప్తికి వచ్చినది. పెనుగాలికి మహాసముద్రమువోలె యామె హృదయము యొక్కమారు సంక్షోభించినది. సాగరతరంగములవలెఁ బొరలి పొరలివచ్చు దుఃఖమును ఆవేశమును ఆఁపుకొనలేకపోయినది. కన్నీరు కాల్వలు గట్ట రామలక్ష్మి యొక్కమాఱు కుమారు నాలింగనమొనర్చుకొని "నాయనా నే నేమిచేయుదును.? మీ రడుగవచ్చునప్పటికి నా చేతు లిట్లు తలక్రిందైనవి. అయ్యో? మీతండ్రి జీవించియుండఁ బర్వదినమని తల్లిదండ్రుల పేర్వెట్టి ఈ పండుగనాఁ డెంతమంద బ్రాహ్మణులకు దక్షిణలు! ఎంతమంద బ్రాహ్మణులకు వస్త్రదానము! ఎంతమంది బీదల కన్నసంతర్పణ! ఎంతమంది బీదలకు వస్త్రబహుమానము! పొరుగూళ్లనుండిగూడ మీతండ్రి యిచ్చు సంభావన కాశపడి బ్రాహ్మణులు గుంపులుగ వచ్చెడివారు. ఆ బ్రాహ్మణాశీర్వాదఫల మేమయ్యెనో? ఆ వస్త్రదానఫల మేమయ్యెనో? ఆ యన్నదానఫల మేమయ్యెనో? ఆ ఘనదానఫల మేమయ్యెనో? ఆ సెటిదాత బిడ్డలకు నేఁడొక్క చొక్కాగుడ్డ లేదు; ఒక్క అప్పచ్చిముక్క క్షేమ; ఆ మహారాజు పుట్టుభోగి; కావుననే యాయన కట్లు జరిగిపోయినది. దారిద్ర్య మాయన యనుభవించునేమో యనియే భగవంతుఁడాయనను చిటికెలోఁ దీసికొనిపోయినాఁడు. మంచివాని చావు మరణకాలమందుఁ దెలియు నన్నట్లు మరణమే యా యుత్తమపురుషుని యోగ్యతను వెల్లడించుచున్నది. ఆ బంగారుగని నిర్భాగ్యుల మగు మనకు దక్కునా? నాయనా! పూఁటకు గంజిలేనిమనకుఁ బిండివంటలు క్రొత్తవస్త్రములు యేరీతి వచ్చు"నని రామలక్ష్మి పెద్దపెట్టున విలపించెను. తల్లితోపాటు రంగఁడుగూడ విలపించెను. పాప మాతల్లిబిడ్డల నూరడించువా రెవ్వరు?

రును తమ నైక్యతను గుర్తించినచో, నిక స్వరాజ్య సంపాదనమును బ్రతిఘటింపజాలిన వారీ భూలోకమున నెవ్వరును లేరు. కాని మన రాజకీయ లక్ష్యమును నిర్ణయించుటకు జాగరూకతతో మెలంగవలెనని మేము బోధించినటులనే, జాతీయ పునర్నిర్మాణపద్ధతులందు నైనను కేవలము పరుల ననుకరింపరాదని హెచ్చరించుచున్నాము. భారతవర్షమున జాతినైక్యతకు భంగకరముగ కనపట్టు చిన్నచిన్న సంఘములను నశింపజేయుటవలన గాక, వాని ప్రాబల్యమును, ఆవశ్యకతను నంగీకరించుటవలననే, రాజకీయ సమ్మేళన మేర్పడగలదు. భారతజాతీయ నిర్మాతలకు తగిన లక్ష్యమును సూత్రప్రాయముగ చెప్పవలసినచో, అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రము లంగీకరించిన, "భిన్నత్వమున నేకత్వము" అనునదియే యుత్తమోత్తమముగ గాన్పించుచున్నది.

మహమ్మదీయులు: విదేశ వ్యవహారములు.

విదేశ వ్యవహారములలో ౧౯౧౧ సంవత్సరారంభమున, మహమ్మదీయుల సంతాప మధికమయ్యెను. గతించిన సంవత్సరమంతయు తమకష్టము లెట్టులైనను గట్టెక్కునని యాశగొనియుండిరి. అట్టినెపమే లేదు. సరిగదా, వైపెచ్చు సంవత్సరప్రారంభమునాటికంటె సంవత్సరాంతమున కెక్కుడు విషమస్థితు లేర్పడెను. ౧౯౧౧ సంవత్సర శరత్కాలమున త్రిపోలీదేశము నిటాలియనులు అన్యాయముగ నాక్రమించుకొనిన సందర్భమున, మహమ్మదీయుల కంతర్జాతీయ ధర్మముల యెడ గల విశ్వాసము క్షీణించెను. వారికిది మిగుల సంతాపకారణ మయ్యెను. ఆ విశ్వాసము సంపూర్ణముగ నడుగంటుటకు పర్షియాదేశమున రషియావారి చర్యలును, ఇంగ్లీషువా రందుల కొసంగిన యర్థాంగీకారమును విశేషముగ తోడ్పడెను. ఈ రెండు సందర్భములందును పాశ్చాత్యుల రాజ్యకాంక్ష దుస్సహములగు హింసలకును, దురాగతములకును, కారణభూత మయ్యెను. త్రిపోలీ సుక్షేత్రములోని ఘోరహత్యలెవ్వరు మరువగలరు? కర్బెలా రణరంగమందలిదుర్గతియొక్క వర్ధంతినాడు పారశీకసంవత్సరోత్సవము జరిగెను. నాడు జరిగిన ఘోరములును, అందు ముఖ్యముగ, ఉత్తరపారశీకమున ప్రధానమతాచార్యులై, "తన విజ్ఞానము, సత్ప్రవర్తనము, పరమతసహిష్ణుత లోనగు గుణగణముచే మహోన్నతగౌరవ మనుభవించిన" 'షేకత్ ఇస్లాము' బిరుదాంచితుడగు పుణ్యపురుషుని యురిదీయుటయు మరచు టెట్లు? మహమ్మదీయుల మనస్సంతాపము నింకను వృద్ధిచేయగల విషయము లింకను కావలసియుండినచో, ఇటాలియనులు మిగుల పవిత్రమగు 'కాబా' పై నాకాశవిమానముల దాడిసాగించెదమని బెదిరించుటయు, 'మెషాదు'ను రషియావారు ముట్టడించి, ఫిరంగులు కాల్చుటయు, ఆపనిని పూర్తిగావించెను. (పారశీక దేశమునందు కొంతకాలమునుండి పారశీకులయెడ స్నేహభావమూనుటచే దేశమునుండి వెడలగొట్టబడిన) షూస్టరుగారు లండను నగరమున 'పారశీకసంఘము' చే నొసంగబడిన విందుసందర్భమున నిట్లు నుడివెను:—

"నాకు గలిగిన కష్టమును నేను పాటింపను. కాని, అంతర్జాతీయ వ్యవహారములలో క్రైస్తవమత నియమములు వర్తింపవని మహమ్మదీయులు కనుగొనుటచే నొందిన కోపాతిరేకమును గూర్చి నాకుగల సానుభూతిని వ్యక్తపరచక పోయినచో, నేరము మోసకారి నగుదును."

ఈవాక్యము లెంత సత్యములు! ౧౯౧౨ సంవత్సర శరత్కాలములో ప్రారంభమై, ఒకప్పుడు ౫౦౦ సంవత్సరములనుంచి స్థావరముగ నున్న తురుష్కులను యూరోపాఖండమునుండి తరిమివేయునట్లు పడిన బాల్కనుయుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. అందలి యనుభవములు మహమ్మదీయుల కోపానలమును మరింత ప్రజ్వలింప జేసెను.

భారతవర్షమునందలి మహమ్మదీయుల భావములు మార్పునొందుట

౧౯౧౧ సంవత్సరమునకు, తురష్కు, పారశీక మొరాకో రాజ్యముల శత్రువులపట్ల యాంగ్లేయుల ప్రవర్తనము, హైందవ మహమ్మదీయుల కుపితులనొనర్చి, ఆంగ్లేయ పరిపాలనయెడ విముఖుల నొనర్చివైచెను. ఈకారణమున, భారతవర్షమున నాంగ్లేయులును మహమ్మదీయులును గల పూర్వపు గౌరవస్నేహ భావములకు భంగమువాటిల్లెను. పరిపాలనమున గుండు ప్రజాళికసాధారణ మగు ధైర్యసాహసములతో వార లాంగ్లేయపరిపాలనమును విమర్శింపజొచ్చిరి. అక్కాలమున నింగ్లాండుదేశమున బరిపాలనా కార్యముల నిర్వహించు నతివాదులపై భారతవర్షమునందలి తెల్లయుద్యోగులు గినుకదాల్చినను అట్టి ఆంగ్లప్రభుత్వచర్యలనుగూర్చియే విమర్శనల జేయసాహసించు, భారతీయులగాంచి, యనుమానాస్పదులైరి. 'కామ్రేడు' పత్రికపై తేబడిన యభియోగము, యిప్పుడంతరించిన ముద్రణశాసన మెంతహాని యొనర్పగలదో, భారతీయులకు సువ్యక్తమొనర్చెను.

తురుష్కదేశమునుండి యరుదేరిన కరపత్రమును ప్రచురించుకొనుటకే 'కామ్రేడు' పత్రికపై నాయభియోగము దేబడెనని మీరెల్ల రెరింగినవిషయమే. మాసిడోనియా రాజ్యమున బాల్కను రాష్ట్రపాలకు లొనర్చిన ఘోరహత్యలఖండించుచు నాబాల్కను రాజ్యమును నిర్జింప క్రైస్తవులతోడ్పాటునకై యీ కరపత్రమూలమున నాంగ్లేయుల వేడుకొనిరి. 'కామ్రేడు' పత్రికా విచారణ యింకను ముగియలేదు. ఇంతలో కాన్పూరుపట్టణమున జరిగిన విషయములు ముసల్మానుల మరింత కుపితుల నొనర్చెను. కాన్పూరు నగరమున నొక చిన్న మసీదులోని యొక పార్శ్వమును బడగొట్టుటయు ముసల్మానులాగ్రహపూరితు లగుటయు మున్నగునవి సంభవించెను.

ఇక్కారణమున, నెవ్వరికిని నుపకారిగాక హైందవమహమ్మదీయులం గలవరింపజేయు విదేశరాజ్యాంగపద్ధతులను, హైందవపరిపాలనావైఖరులను, విడనాడుడని బ్రిటిషుపరిపాలనాధికారుల వేడుకొనుటకై నేనును, ఆతరుణమున మహమ్మదీయ మహాజనసభాకార్యదర్శియు, గలసి యింగ్లాండు రాజ్యమునకు బయనమైతిమి.

ఇక్కార్యమున మేము గొంతవరకును విజయమును గాంచితిమి. అంత నొక్క సంవత్సరములో, ప్రపంచమంతయు గల్లోలపరచిన మహా

విమర్శములు సంభవించెను. ఐరోపామహాసంగ్రామము రేగుటయు, తురుష్క సామ్రాజ్యము ఆంగ్లేయదేశమునకు శత్రుపక్షమున చేరి సమర మొనర్చుటయు, తత్కారణమున లార్డుహార్డింజిగారొద్దకు భారతీయ మహమ్మదీయు లంపిన రాయబారము ఫలరహిత మగుటయు సంభవించెను.

సంగ్రామ ప్రారంభము; భారతవర్షమున మహమ్మదీయ సంచలనము

జర్మనుమహాయుద్ధము ప్రారంభమయినతోడనే 1914 సంవత్సరము ఆగస్టు 12 తేదిని నేను 'కామ్రేడు' పత్రికయందు వ్రాసిన వ్యాసమున, బ్రిటీషుపరిపాలకులకు జోహారు లొనర్పజాలని మహమ్మదీయ విద్యాధికుల యభిప్రాయముల వ్యక్తపరచితినని దలంచెదను. అందిట్లు వ్రాసితిని:—

"భారతీయులలో వివేకవంతులింకను కలరు. వారలు ప్రభుత్వమునకు సేవలొనర్పదమని యార్భాటములు చేయక ప్రజలలో వారికి గల పలుకుబడిని వినియోగించి పరిపాలకులచిక్కుల తగ్గింపజూతురే గాని వృద్ధియొనర్ప బ్రయత్నింపరు. భారతవర్షమున బ్రస్తుతస్థితియందు బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముతోడి సంబంధ మత్యంతావశ్యక మని విశ్వసింతురు. వారలు సద్భావప్రేరితులని చెప్పుటకు వేరొండు నిదర్శన మేమి గావలయు?

ప్రభుత్వ విమర్శకులు స్వలాభాపేక్షితులయ్యు, "చిత్తము మహాప్రభో" యను నామమాత్ర రాజభక్తుల కంటె విశ్వాసపాత్రులు.

తురుష్క-పారశీక, మొరాకో, రాజ్యములతోడిసంబంధములలో ఇంగ్లాండుదేశము, భారతీయ మహమ్మదీయుల యభిప్రాయముల గౌరవించినను గౌరవింపకున్నను; మొన్నటి మహాసంగ్రామమున తురుష్కుల ప్రవర్తనమును గూర్చి సార్వభౌముని యమాత్యులు నుడివిన నుడువులు, సమంజసమైనను గాకపోయినను, పరస్పర విరుద్ధములైనను గాకున్నను, ఆస్ట్రియారాజ్యము బాస్నియా హెర్జిగోవినా రాష్ట్రములలోను, యిటాలియారాజ్యము ట్రిపోలిరైను రాష్ట్రములోను, సంధిసూత్రముల మంటగల్పినతరి యాంగ్లేయులచర్యలు సంధిసూత్రములు పరమపవిత్రములని వారొనర్చిన ప్రకటనలకు విరుద్ధములైనను గాకపోయినను; ట్రిపోలిబాల్కను రాష్ట్రముల, స్తన్యపానమొనర్చు పసిగ్రుడ్డులను, నిస్సహాయులగు యబలాసంతతులను, వృద్ధాప్యమున నడువనేరక మంచమున బడియుండు ముదుసలి జనంబులను, హత్యలగావించిన యుదంతమును వినిన, వారల యంతరాత్మల వేదన జనించినను జనింపకున్నను; యేకసామ్రాజ్యముననే కలసురాజ్య పాలకులు, శ్వేతేతరులను, సోదరప్రాయులపై నెపు బరిపాలనము, సరసమైనను గాకపోయినను; తల్లిరాజ్యము తన యధికారపుంతయు వినియోగించి, వలసరాజ్యాధికారులు గావించు దుష్కార్యంబు వారించినను, వారింపజాలక "నేనేమియు జేయజాలనని, గాస్లుజాచినను"; బాధ్యతల క్రమవిభాగముకొరకును, తమ రాజ్యంపు-భారతీయుల నొనర్పు యాందోళనమును, భారతీయ నిరంకుశ ప్రభుత్వము స్నేహభావముతో వీక్షించినను అనూయాగ్రహభావములతో వీక్షించినను; వంగదేశ విభజనాందోళన సందర్భమున వారల రాజభక్తికి దగినట్లు వారల గౌరవించినను, వారల స్వామిభక్తిని దృణీకారభావముతో ద్రోసిపుచ్చినను; వారల పుణ్యక్షేత్రముల పవిత్రతయు, వారల పూజ్యతయు, ఎల్లెడల గౌరవించినను, గౌరవింపక, బ్రతిష్ఠాపకాచమును, సంతృప్తిచేయుట, కష్టమప్పుడు బలివెట్టినను; యీసందర్భము లెవ్వియు బరికింపకయే, మన ప్రకృతస్థితిని బరికించి, భారతజాతీయ వికాసమునకు ఆంగ్లేయరాజ్యరక్షణ మావశ్యకమని తలంచి స్వాతంత్ర్యాభిలాషులమైన మే మాంగ్లేయరాజ్యమునకు హృదయపూర్వకముగ, రాజభక్తిపరాయణులమై మెలంగెదము. ఆంగ్లరాజ్యము, జర్మనురాష్ట్రనావికాదళమును భస్మీభూత మొనర్చి యైరోపాఖండమునకు సర్వసామ్రాజ్యాధికారమును బట్టము కట్టుకొనినను; అట్లుగాక, తద్రాజ్యముయొక్క (ఆంగ్ల) బ్రహ్మాండనావికాదళమంతయు, ఉత్తరసముద్రములో మునిగి మటుమాయమైపోయినను, (Leige) లీజి లండనునగరముల ముట్టడించుచు, తద్రాజ్య (ఆంగ్ల) సైన్యంబులన్నియు హతమైనను, మేము చలింపక విశ్వాసపాత్రులమై యిట్లే మెలంగెదము. ఇంగ్లాండు రాజ్యమునకు మాయవసరము లేకపోయినను, నారాజ్యముతో మాకవసరము కలదు. రాజ్యాంగవ్యవహారములలో ఛాందసముగాక, పవిత్రతను విశ్వసింపుచు, శాంతి ప్రబలియున్న కాలమున భారతవర్షమునందలి నిరంకుశ రాజ్యాధికారవర్గముతో వివాదమునకు గడంగితిమి. యుద్ధసమయమున అంతఃకలహము సమసిపోవలయును! వివాదము లంతరింపవలయును.

"అనాలోచితముగ, మా కడనే శూన్యమగు సమరోత్సాహము నితరులలో జనింపజేయజాలక పోయినను మేమును, మాకు వశవర్తులగు వారలును సంబంధించినంతవరకు, పాలకులు భయముదక్క గండలపై జేతులువైచి కొనుడని ధైర్యము గరపెదము. రాష్ట్రపాలకులను మండలాధికారులను, అటుండనిండు. పౌరసంక్షోభము నడంపవలసిన యెడ క్షుద్రరక్షక భటులకైన తోడ్పడి వారికి వశవర్తులమై మెలంగెదము. ఇంతకంటె అధికముగ జెప్పజాలము. తక్కువ యొప్పుకొనజాలము. ఇత్యాదియే మాసిద్ధాంతము. దీని నెన్నడును విడనాడజాలము."

మిత్రులారా! కామ్రేడు పత్రికలోని నాదీర్ఘవ్యాసభాగములచే మిమ్ముల విసిగించియుందును. నాయుద్దేశము నెఱుంగదలచని మీరు నన్ను దప్పక మన్నింతురు. ఎట్టి అన్యాయములకును, నిరంతర నిర్లక్ష్యములకును గురియైనను మేమెట్టి సహనమును బ్రదర్శించితిమో దెల్పుటకును భారతవర్షమున నివసించు మహమ్మదీయు లెట్టి సద్భావములగ్గి మెలంగిరో లోకమునకు జాటుటకును, యీవ్యాసభాగము నిందు వివరించితిని.

టర్కీపక్ష భారతీయ మహమ్మదీయుల భావము

టర్కీయుద్ధరంగమున ప్రవేశించుటకు పూర్వము, ప్రభుత్వప్రేరణవలనను వారిద్వారాను కీర్తిశేషులైన తలాట్‌పాషాగారికి యుద్ధప్రవేశమును గూర్చి బహుజాగరూకతతో నాలోచించి దిగవలయునని

డాక్టరు అన్సారీగారితో కలసి నేను తంతివార్త నంపితిని. లండను టైమ్సు మొదలగు పలుకుబడిగల పత్రికలయొక్క దుష్టములగు బెదరింపులచే టర్కీ యుద్ధమున ప్రవేశించుట తప్పని సరియగుసంగతియును కూడ "టర్కీయొక్క కర్తవ్యమును" గూర్చి నాచే వ్రాయబడినట్టియు, దీర్ఘమయినట్టియు, ఆంగ్లపత్రికా సంపాదకులచే మెచ్చుకొనబడి తమపత్రికల నందనువదింపబడినట్టియు, టైమ్సునందలి వ్యాసమునకు ప్రత్యుత్తరమైనట్టియు, 'కామ్రేడు'నందలి వ్యాసముచేత, హైందవమహమ్మదీయులు తమవిదేశీయప్రభుత్వమునకుసహాయముచేయుట కెంతవరకు సిద్ధపడిరో తెల్లముకాగలదు. విపులదీర్ఘాలోచనముచేసి తేల్చినట్టియు, ముసల్మానులను తమనిశ్చితతీర్మానముగా చేసికొనుడని సలహా నిచ్చినట్టియు నా వ్యాసమునందలి యభిప్రాయముల నిందు బొందుపరచుచున్నాను:

"నిజమైన దేశభక్తులందరును, హక్కులకొరకు దీక్షాగ్రహముతో తమరుసల్పు శాంగోళనాధ్యాయమును కటిపెట్టి దానివయిపున కిప్పటిలో దృష్టిని మరల్పజాలరు. మనము ననుభవించు నిబ్బందులును, మనము కోరుచున్న సంస్కరణములును నెట్టివైనను, యింతకంటె తగినసమయముకొరకై వేచియుండగలవు.

"మన సమస్తకోరికలును తీర్చబడినను అనగా మనము కోరుమగతులకు సమ్మతించుచు మనకు మహమ్మదీయ విశ్వవిద్యాలయమొసంగబడినను, పత్రికాశాసనము రద్దుచేయబడినను, యింతయేల—సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము లొసంగబడినను, నిప్పుడిట్టివిషయములకు తరుణము కాదని ప్రభుత్వము వారియెడల నమ్రముగ నివేదించి యట్టి సంస్కరణములను వందనములతో నిరాకరించవలసియున్నది. శాంతకాలమే సంస్కరణముల నిచ్చిపుచ్చుకొనుటకు తగినకాలము. మనము రష్యాదేశమునందలి పోలులవంటివారము కాము! మనకు లంచముపెట్ట నవసరము లేదు!"

'మార్నింగుపోస్టు'యొక్క కలకత్తా లేఖరి వంటివానికికూడ నట్టి యుద్దేశ్యము సమంజసముగానే గన్పట్టెను. అయినను, యీవ్యాసము ను వ్రాసినందుకే నా 'కామ్రేడు' పత్రికా ముద్రాలయముయొక్క ధరావతును కోల్పోవుటయు, తత్ఫలితముగ నాపత్రిక నాపివేయుటయు తటస్థించుట చిత్రము!! అట్టి సందర్భముననే యింగ్లండునందలి ప్రసిద్ధవారపత్రికలలో నొకటియగు 'న్యూస్టేటు మను' పత్రిక "భారతదేశమున రాజభక్తిని ప్రోత్సహించుట"యను పరిహాసగర్భితమగు శీర్షికతో వ్రాసిన ప్రధానవ్యాసమున యిండియా ప్రభుత్వమును తీవ్రముగ ఖండించెను. టర్కీతో యుద్ధము సాక్షాత్తుగ సంభవించినప్పుడు, భారతీయ వార్తాప్రచురణసంఘముయొక్కయు, రూటరుయొక్కయు, ప్రతినిధి యొకడు ఢిల్లీలో నాతోసంభాషించి, తరువాత మరియొకమాఱు కలసినపుడు రాజప్రతినిధియును సంభాషణము నాపత్రికలలో ప్రచురించుటకు పూర్వమే చదివి యానందించెనని నాతో చెప్పెను. టర్కీతో నింగ్లాండునకు యుద్ధము తటస్థించినను, భారతీయ మహమ్మదీయుల రాజభక్తినిలిచియే యుండునని నేను నాయొక్క పత్రికలో వ్రాసియుంటిని.

ఇప్పుడుకూడ నావిశ్వాసము గట్టిగ నిల్చియే యున్నదని సంభాషణమునందు తెల్పితిని. భారతదేశముయొక్క శాంతిని కాపాడుటకు గాను, ఆంగ్లులను భగవదర్పణము చేయుచు యుద్ధమున మాత్రము ప్రభుత్వమునకు సాహాయ్యము చేయవలయునని నేను ముసల్మానులను కోరితిని. పరస్పరము పోట్లాడుకొనుదంపతుల సంతానముయొక్క స్థితితో వారిస్థితిని పోల్చితిని.

"తల్లిదండ్రులలో న్యాయాన్యాయము లెవ్వరివైనను, ఎల్లప్పుడు దానివలన నిబ్బంది వచ్చునది సంతానమునకే కదా."

మహమ్మదీయుల "రాజభక్తి"యొక్క పరిమితి.

ఈ సంభాషణమునందును, 'కామ్రేడు' పత్రిక యంతరింపక పూర్వము వ్రాయబడిన యంత్యవ్యాసమునందును కూడ, బ్రిటను దేశను తన్మిత్రులచేతను, మహమ్మదీయమతమును గూర్చియు, తత్పవిత్రక్షేత్రముల గూర్చియు చేయబడిన పవిత్రవాగ్దానముపై, ముసల్మానులు సంపూర్ణవిశ్వాసము కలిగియున్నా రని గట్టిగ చెప్పితిని. అరేబియాదేశముపై దండెత్తగూడదనియు, పవిత్రక్షేత్రములపై స్వతంత్ర మహమ్మదీయరాజ్యముయొక్క యధికారమున కెట్టి భంగమును కలుగకూడదనియు నేను నొక్కి వక్కాణించితిని. మతరాజభక్తులలో వారి రాజభక్తియే మాకు కావలయును గాని, వారి మత మెట్టిదైనను మాకు జోక్యము లేదని, మన మహమ్మదీయేతరప్రభుత్వమువారభిప్రాయపడుచో, భారతీయ ముసల్మానుల యీ మాత్రపు కోర్కెలనైనను పాటింపవలదా? ప్రతివాడును ఏవిషయముల రాజాజ్ఞకు లోబడవలయునో, యేవిషయముల దైవాజ్ఞకు లోబడవలయునో తెలిసి ప్రవర్తింపవలయు నను క్రీస్తువాక్యములను తప్పక భారతీయ ముసల్మానులు నిర్వర్తింతురని చెప్పి నా సంభాషణము పూర్తి చేసితిని. వార్తాపరిశోధకారి తమ మతమునందు దాసక్తి గల క్రైస్తవుడయ్యు, మిగిలినవార్తనంతయు నున్నది యున్నట్లుంచి, యేసుక్రీస్తువాక్యగలభాగమును మాత్రమే కొట్టివేసె నని, యీసంభాషణమును వ్రాసికొనిన ప్రసిద్ధపత్రికాప్రతినిధి నాకు తెలియజేసెను. దూరదర్శియగు నా యధికారి మతసంబంధ రాజ్యాంగమే ప్రధాన మని తలంచెగాన, రాజునెడల కర్తవ్యమును వారికి తెలిపినయెడ, వారికి మతము పట్ల చూపవలసిన కర్తవ్య మెక్కడ జ్ఞప్తికివచ్చునో యని భయపడెను కాబోలు!

మస్లిము మతత్యాగీకారము; వారి హక్కులయెడ నిరసనము

అచిరకాలముననే నేను చెప్పినట్లు జరిగెను. మనయెడల వారిచే చూపబడిన కృతఘ్నతయొక్క చరిత్రము కేవలము మొన్న మొన్నటి దగుటచే దానిని విపులముగ తెల్పుట యనావశ్యకము. యుద్ధకాలమున ఖాలీఫావైనను, మతరక్షణకొరకై పోరాడువారిపైనను యుద్ధముచేయుచున్న మన ప్రభుత్వమునకు, తమ మతధర్మములకు విరుద్ధమైనను కూడ, భారతీయ మహమ్మదీయులు సాయముచేయుదురని

వచ్చెను. సిరియా, పాలెస్తీనా, మెసపొటేమియా, భాగములుగాగల 'జజీరతుల్ అరబ్' దేశము, యిప్పటి మతధర్మానుసారముగ నెన్నడును మహమ్మదీయేతర పాలనమునందుండరాని ప్రాముఖ్యమును కలిగియుండుట విధియైనను, బ్రిటను చేతను సన్నిహితులచేతను నది యాక్రమింపబడి, వారిమతకర్తయొక్క యంత్యాజ్ఞావిరుద్ధముగ నిప్పటికిని విదేశీయ పాలనముననే యున్నది. మతకర్తయొక్క వంశీయుడును మహమ్మదీయమత పాలకుడును నగు ఖలీఫా యాధీనమునుండి మహమ్మదీయుల పవిత్రక్షేత్రము లపహరింపబడెను. ఆ క్షేత్రములు కేవలభవనములవలె చిన్నవి కావు. విశాలదేశభాగములు. ఖలీఫాయే వానికి ధర్మానుసారముగ పాలనకర్త. వానిలో నత్యంతపవిత్రములగు మెక్కా, మెదీనా, జెరూసలెం మను మూడు పవిత్రనగరము లిమిడియున్నవి. ఈనాటికిని వాని నాక్రమించి పాలించి కాపాడునవకాశము ఖలీఫాగారికి కలుగకపోయెను. ఖలీఫాగారి రాజ్యము విచ్ఛిన్నముచేయుటయు, అందలి భాగములపై మహమ్మదీయేతరపరిపాలనము విధించుటయు, విమత రాజ్యముల యొత్తిడిచే, టర్కీని తనస్వతంత్రమును రక్షించుకొనజాలనంత బలహీనము జేయుటయు, తమవిధ్యుక్తధర్మము లని మిత్రమండలిలోని రాజ్యములన్నియు గొంతెత్తిచెప్పినవి. అట్లనిన కోరినవారిలో తుదివరకును గొప్పగ నిర్దయతో వాదించిన దొక్క బ్రిటను దేశమే.

రణధర్మములకును శాంతిధర్మములకును కూడ విరుద్ధముగ తాత్కాలికసంధినియమములకు విరుద్ధమైన పైని చెప్పిన నిరంకుశవిధానము నమలులోనికితెచ్చుటలో గ్రీసుదేశ మింగ్లాండుచే నియమింపబడిన ప్రతినిధి యయ్యెను. లాసేనుసంధిలో యిస్మతుపాషాగారికి మిత్రమండలివారం దరునుకూడ విఘ్నముల గల్పించినను ఈ విషాదకరమగు చరిత్రయొక్క తుదివరకును ఘాజీముస్తఫా కమాల్ పాషాగారి కింగ్లాండే ముఖ్య ప్రతికక్షి. మహమ్మదీయేతరులచే బలవంతముగ నాక్రమింపబడినట్టియు పరిపాలింపబడుచున్నట్టియు దేశములందలి మహమ్మదీయులకు స్వయంనిర్ణయాధికారమును నిరాకరించుట మొదలగు పరోక్షసాధనములచే కూడ మహమ్మదీయప్రజలును రాజ్యములును శిక్షింపబడిరి. పరస్థితు లిట్లుండ శాంతిసభయందు ప్రాతినిధ్యము లేకపోవుటచేతను, మిత్రమండలిసమావేశములో ప్రాతినిధ్యమున్నను ప్రతినిధులనబడువారు నిజమైన ప్రజాప్రతినిధులు కాకపోవుటయును గాక పత్రికాశాసనము, హింసాదేశగతుకశాసనము, 1818 సంవత్సరపు 3వ సూత్రమును, ఇవిచాలక దేశమునందు కొన్ని భాగములలో నీపైవానికి తోడుగ సైనికశాసనమును నుపయోగించుట మొదలగు హేయములయినట్టియు భయంకరములైనట్టియు నిరంకుశాయుధములచే భారతమహమ్మదీయాభిప్రాయముల నణచుటకు ప్రయత్నములు సలుపబడెను.

కాలము పునస్సమ్మేళనమునకు తగియుండెను

మహమ్మదీయ రాజ్యముల యెడలను, ప్రజలయెడలను దానిచే జూపబడిన విరోధమునకు ఫలితముగ దానికొరకన్ని విధముల త్యాగము గావించినను నీవిదేశమహమ్మదీయేతర ప్రభుత్వముయొక్క సహాయ సానుభూతులపై యాధారపడియుండుట పొరబాటనియు, తమకు నిజముగ సహాయసానుభూతులు వలయుచో హిందూదేశమునందలి సోదరమతసంఘములతో న్యాయమైనట్టియు శాశ్వతమైనట్టియు సంధి చేసికొనవలయుననియు, భారతీయమహమ్మదీయుల యభిప్రాయములు మారెనని మున్నె విన్నవించితిని. తూర్పుబంగాళమునందలి మహమ్మదీయుల యెడల జూపబడిన ద్రోహముచేత వైరాభిప్రాయములే నిజమైనవని స్థిరపడిపోయెను. అంతియగాక మరల హిందూమహమ్మదీయమైత్రి యాలవడుటకు తగినకాలము తటస్థించెను.

వివాహశ్చ వివాదశ్చ సమయోరేవ శోభతే

యనునట్లు వ్యవహారములందును, మైత్రియందును, పరిణయమునందును, బాంధవ్యమునందును, యెవ్వరెవ్వరు కలియుచున్నారో వారి వారికి భేదములు తక్కువగను, సామ్యము లెక్కువగ నుండుట యవసరము. రాజకీయమున కూడ ఈసూత్రము వర్తించుచున్నది. సంపన్న, దరిద్రులయొక్కయు, బాలవృద్ధులయొక్కయు, పండితపామరుల యొక్కయు, కలయిక, సంభవమేయైనను, సర్వేసర్వత్రకిష్టమైన విషయము కాదు. ఒక్కతరమునకుపూర్వము బలవంతులను దుర్బలులను నొకకాడికి కట్టి నడపుటకును ప్రతిఘటించుటకు సయ్యదుఅహమ్మదుఖాను గారి సహజసూక్ష్మదర్శిత్వమును చాటుచున్నది. మింటో-మార్లేసంస్కరణములనుగూర్చి చర్చింపబడుచున్నకాలమున, రాజ్యాంగవ్యవహారములలో ముఖ్యముగ కావలసిన స్వపక్షనిర్వాహణశక్తిని కొంత సంపాదించిరి. ట్రిపోలీ యుద్ధము సంభవించినవాడిగ వారు ప్రభుత్వముయొక్క నిర్బంధవిధానమును ప్రతిఘటింపవలసియే వచ్చెను. భారతభూమియందలి మహమ్మదీయ సంఘము, తనకంటె రాజకీయవ్యవహారములయందు ముందంజవేసిన సంఘములతో కలసికొనుటకీమహాత్కాలమున బహుపట్టుదలతో శ్రమపడి దాదాపు వానితో కలిసికొనగలిగెనని చెప్పుటలో నాకు నాస్వసంఘమును పొగడుకొను నుద్దేశ్య మెంతమాత్రమును లేదు.

కలయిక

మేము నిర్బంధితులమై యుండ, నేనును నాసోదరుడును సూచించిన ప్రకారము, 1915 సంవత్సరమున మహమ్మదీయమహాసభ బొంబాయి నగరమున సమావేశమాయెను. ఇచ్చటనే ఆసంవత్సరము కాంగ్రెసు మహాసభయు జరుగుచుండెను.

చిరకాలము కాంగ్రెసు వ్యవహారములలో పాల్గొనినధీరుడు, మజురల్ హాకుగారీ మహమ్మదీయమహాసభకు మహావైభవముతో నధ్యక్షు డయ్యెను. ఈతడు, మహమ్మదీయ మహాసభాసంస్థాపకులలో పేరెన్నికగన్నవాడు. మహమ్మదీయులందరును, ముప్పదిసంవత్సరముల క్రిందట సయ్యదు మహమ్మదుఖాను చెప్పినమార్గముననే నడచుచు కాంగ్రెసు మహోద్యమము పట్ల, వైమనస్యమును చాటుచున్నను, ఈతడు మాత్రము ధీరుడై కాంగ్రెసునే యనుసరించియుండెను. కాంగ్రెసు, మహమ్మదీయ, మహాసభల ప్రముఖుల రావించి యొక్కచో సమావేశ మొనర్చి, యుభయపక్షములకును మైత్రి సమకూర్చుటకై యొక సభగావింప మహమ్మదీయసంఘముచే నీతడనుజ్ఞాతు డయ్యెను. శిక్షా

గారి ప్రేరేపణయు, సభాధ్యక్షుని బలసత్త్వములును, మహమ్మదీయుఁడై సుప్రసిద్ధ దేశభక్తాగ్రగణ్యుఁడైన, మౌలానా హసరతు మోహినీ గారి అకుంఠితధైర్యసాహసములును, అన్నియు గలసి, యీ యుభయసంఘముల కును, నైకమత్యమును నొనఁగూర్ప తోడ్పడెను. ఈ కలయికయే, యితిహాసప్రసిద్ధ మగు, లక్నోపుర యొడంబడికకు కారణభూతమై చెన్నారెను.

మహమ్మదీయ సంఘాభ్యుదయ మెంతత్వరితగతిని జెందెనో, యొకానొక మహమ్మదీయవిమర్శకుడు గావించిన హాస్యరసపూరిత మగు నీక్రింది విమర్శనబట్టి సుబోధక మగును:—“బొంబాయినగరమున జరుగనున్న అఖిలభారతజాతీయమహాజనసభ కధ్యక్షులుగాను, వంగదేశీయుడును నగు లార్డుసింహాగారును, పరిపూర్ణాంగ్ల మగు వేషమునందు వసించుచు సోదరన్యాయవాది యగు, మహమ్మదీయ మహాసభ కధ్యక్షుడును నగు మజారుల్ హక్కుగారును, నొక్క రైలుబండి మీదనే బొంబాయి నగరమునకు బోవుచుండుట తటస్థించెను. అల్లీవరును గలసి బొంబాయికి బయనమొనర్చుచు, పొద్దుపుచ్చుకొనుటకై వీరలొండొరులు తమ యధ్యక్షకోపన్యాసముల, నడిగి తీసికొని పొరబాటున నెవరి యుపన్యాసముల వారు సవరలదీసికొనుచుండుట అంతట విధివశమున మజారల్ హకు గారు, నిశితవాగ్జాలపూరిత మగు వంగదేశీయుని యుపన్యాసము తనమహమ్మదీయ సభాస్థానికులకు జదివెనట. నిరంతరరాజభక్తిపరాయణు డగు మజారల్ హకు గారి రసవిహీనమై యుత్సాహభావశూన్యమైన యుపన్యాసమును సింహాగారు తన ప్రతినిధులకు జదివి వినిపించెనట.”

బొంబాయిసమ్మేళన మెట్టి యనివార్యమగు భావిపరిణామములకు గారణభూతముగా నుండెనో, ఆంగ్లప్రభుత్వమున క్షీపట్టున గోచరించెను. ఇట్టి శుభసూచనలతో ప్రారంభమయిన మహమ్మదీయ మహాసభను ఏతత్సభాకార్యనిర్వాహకులు గహస్యముగ ముగింపవలసి వచ్చెను. ఈవిషయము ఇతిహాసప్రసిద్ధము. కాంగ్రెసు మస్లిము మహాసభ లంతటనుండియు ప్రతివత్సరమును, నొక్కచోటనే సమావేశమై, సంపూర్ణసంయోగభావములతో కార్యనిర్వహణ మొనర్ప దొడంగెను. భావిఫల మనివార్యము. ఈ సందర్భము ప్రభుత్వమువారలు ముందే గ్రహించియుందురు. అహమ్మదాబాదునగరమున కాంగ్రెసు మహాసభాధ్యక్షపీఠము నధిష్ఠింపవలసిన తరుణమున ఏతత్సభాధ్యక్షుడు, అలిపూరు కారాగృహమున బంధింప బడియుండ ఆసంవత్సరమే మస్లిము మహాసభాధ్యక్షపదవి నలంకరించిన, ఏతత్సభాధ్యక్షుడు తన యధ్యక్షకోపన్యాసకారణమున సార్వభౌమునితో రణముదలపెట్టె నను నెపంబున, విచారింపబడి, న్యాయవిచారణసంఘము (జ్యూరీ) అత డట్టి దోషము నొనర్పలేదని నిర్ణయించినను, రాజద్రోహ మొనర్చెనని శిక్షితుడై అహమ్మదాబాదు కారాగృహమున బందీయయ్యెను. బంగాళము నందును తదితరప్రాంతములందును, చిత్తరంజనుడు స్వరాజ్యపక్షమునకు ద్విగుణము జేకూర్చుచుండ, హసరతు మోహినీ మహాత్మునితోబాటు యెర్వాడచెరసాలలో నిర్బంధావాస మనుభవించుచుండెను. ఇంతియ గాక, ఖైదీలు నేరములుచేయుటకు అవకాశములు తక్కువగనున్నను హసరతు మోహినీ గారల్లో తనశక్తిను ద్విగుణీకృత మొనర్చుకొని, యిదివరలో జ్యూరీ గావించిన పొరబాటును సవరించి, గౌరవప్రదుడై, మహమ్మదీయసంఘమున కెంతయు, గీర్తిసంధాయకుడయ్యెను.

నిఖిలభారతీయక్షేమమును మహమ్మదీయులు గుర్తించుట

నిరంతరమును విదేశపరిపాలకుల తోడ్పాటునకే యాసింపక, సోదరసంఘములపై నపోహల దరిజేరనీయక మహమ్మదీయ సంఘముల క్షేమమును బరిరక్షించుటతోడనే యంతయు దీరిపోవలేదు. భారతీయులకును, భారతవర్షమునకును గావింపబడు నన్యాయపరంపరల జూచి, మహమ్మదీయులు, యుపేక్షవహించినయెడల వారలు, మానవజాతీయులయినను గావలయు, పశుప్రాయులైనను గావలయు. ఆంగ్లేయ దొరతనము, ప్రజల కొదవినకష్టముల నెప్పుడో యొకప్పుడు, నివారింపక పోదని తమనాయకులింతవరకును నుద్బోధించియుండుటచే, మహమ్మదీయులు, “తొందరయేల, నిదానించి చూచెదముగాక” యను సిద్ధాంతము నవలంబించి, చిరకాలము నిదానించిరి. కాని వారు జూచిన దేమి? భారతీయులకు జరిగిన యన్యాయపరంపరలు, దుష్టశిక్షణ మొనర్చినదియు లేదు. దుర్ణయము లొనర్చినవారిని బశ్చాత్తప్తుల జేసినదియును లేదు. ఎట్టకేలకు వారలయోరిమి తరిగిపోయెను. ప్రతివత్సరమును మహమ్మదీయులు తండోపతండములుగ కాంగ్రెసు సభ్యులుగ జేరపోవ దొడంగిరి.

ఇయ్యది యెంతయు శుభసూచకము. ఏలనన మహమ్మదీయు లిప్పుడు, స్వల్పములగు ప్రత్యేకసంఘక్షేమముల నే గాక నిఖిలభారతక్షేమమును బరిరక్షించుటగూడ వారివిధ్యుక్తమేయని, వారలు గుర్తింప నారంభించిరి. మహమ్మదీయు లంతమాత్రమున, భారతీయులు గాక పోలేదని వారలు, మునుపటికంటె నెక్కువగ గుర్తింపసాగిరి. కలకత్తా, బొంబాయి, ఢిల్లీనగరములలో జరిగిన భారతీయ మహాసభలు “జాతీయ” బిరుదునామమును సార్థకముజేసికొనెను. ముప్పది సంవత్సరముల క్రిందట తాత్కాలికావసరములబట్టి కాంగ్రెసు మహాసభకు బోగూడదని సయ్యదు అహమ్మదుగారు గల్పించిన యాటంకముల సంపూర్ణముగ దెగవాడి 1919 సంవత్సరమున అమృతసరమున గావింపబడు కాంగ్రెసు మహాసభకు బోవుడని మహమ్మదీయ జనసంతతుల బురికొల్పిన మహాపుణ్యము డయ్యరు సేనానికి దక్కెను. అమృతసర కాంగ్రెసుమహాసభ యట్లు భారతజాతీయవికాసమును బ్రకటన మొనర్చెను. డయ్యరుసైనికభటులు విడిచిన తుపాకిగుండ్లు హిందూమహమ్మదీయ విభేదములను పాటింపలేదు, మహమ్మదీయులకంటెను రాజభక్తిపరాయణులగు మనసిక్కువీరులుగూడ హిందూమహమ్మదీయులతోబాటు తమరక్తధారలచే నమృతసరపుణ్యభూమిని దడిపి రక్తసిక్త మొనర్ప భగవాను డుద్దేశించెను.

మహాత్ముని యాగమనము

జలియన్వాలాబాగునందు ప్రజ లనుభవించినకష్టము లనాహూతములు; సంతోషముతో ననుభవించినవి కావు. పిమ్మట పాలనకర్తలం

పాంచాలమున సైనికశాసనమును ప్రయోగించి బీభత్సపరిపాలనమును నెరపి తద్రాష్ట్ర ప్రజలభయభ్రాంతులజేసి నిశ్చేష్టితుల నొనర్చి వైచినట్లు గాన్పించెను. కాని అందరును గలసి బాధల ననుభవించుట వలన పాంచాలదేశీయులకు జాతీయమతాభావములు స్ఫురించెను.

ఇందులకు విషాద మొందినది ఒక్క పాంచాలరాష్ట్రమే గాదు. దేశాంధకు లెందరో పాంచాలదేశమునకు బోవదొడంగిరి. ఈమహా సందిగ్ధకాలమున జరిగిన యితిహాసప్రసిద్ధ మగు విషయము మహాత్ముని యుపవాసము. వారలు సయితమిది ప్రసిద్ధమగు విషయమని యొప్పుకొందురని నానమ్మకము. మీకెల్లరకును, ప్రపంచమున తక్కటి రాజ్యములలోని ప్రజలకును, మహాత్ముని యద్భుతకథనము తెలిసియే యుండుటచే మరల నిచ్చట వివరింప నవసరము లేదు. భారతవర్షమున న్యాయము గల్గనిచో, భారతభూమికి స్వరాజ్యము లభింపనిచో, ఖండాంతరముల వసియించు హైందవులకు న్యాయము గల్గునని తలంచుట వెఱ్ఱియని మహాత్ముని దక్షిణాఫ్రికా యనుభవములవలననే యీతనికి దెల్లమయ్యెను. దీనియర్థము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యముతోడి సంబంధము తెగ పోవలయునని గాదు. ఎవనికొఱకిమి ప్రశంసాపాత్రునయ్యెనో ఆట్టిసహాత్ముడే గాక, అంతసహానము గలదని చెప్పుకొననేని నావంటి యాతని యనుచరులుగూడ కడపటి నాలుగుసంవత్సరముల నుండియును మహాకష్టము లనుభవించుచుండినను, భారతవర్షమునకు దగినస్వరాజ్యము బ్రిటిషుసామ్రాజ్యముతోడి సంబంధమునకు విరుద్ధము కాదని యిప్పటికిని నమ్మెదరు. కాని బ్రిటీషు పరిపాలకుల హృదయము మార్పునొందవలయును. వారలు పూర్వ మొనర్చిన యకార్యములకు ప్రాయశ్చిత్తము చేసికొనవలయును. మహాత్ముడు మాతృదేశమునకు దిరిగివచ్చినది నిక్కువముగ దాస్యబంధనములనుండి భారతభూమిని దప్పించుటకే.

కాని మహాత్ముడు విశ్వసించినట్టియు తనసోదరదేశీయుల కుపదేశించినట్టియు మార్గములు రాజకీయములే. ప్రధానమైన పాశ్చాత్యఖండమున రాజకీయము లని పిలువబడునట్టివి కావు. మానవకల్యాణమునకే యవతరించిన మహాప్రవక్తలకు వలెనే యీ యనఘుని తత్త్వశాస్త్రజిజ్ఞాసకై విభాగ మెట్లున్నను జీవితము నిశ్చయముగ భిన్నభావసమ్మేళనము. ఆయనదృష్టియందు మతరాజకీయములు పరస్పరవిరుద్ధములు గావు.

క్రీస్తుయూదులును: సమానపరిస్థితులు

అతడొనర్చిన యుపదేశములబట్టియు అతడనుభవించిన కష్టములబట్టియు మహాత్ముని క్రీస్తుతో పెక్కండ్రు పోల్చుచున్నారు కానియీ యుపమానము పలువురు గుర్తించినదానికంటె నింకను జాలవరకు వర్తించును. క్రీస్తు యూదుడై జన్మించెను. వాని యనుచరులందరును అతడు దావీదువంశమున జన్మించిన దేవమాత యనియు, అంతరించిపోయిన యూదుల స్వాతంత్ర్యాధికారముల మరల వారికి జేకూర్ప నవతరించెననియు యాతనిని శ్లాఘింప దొడంగిరి. సమేరియా రాజ్యమున వసియించిన దశజాతులకథనమువలన పాపపరిణామధర్మము విదితమయ్యెను. శుద్ధకాల మీజాతులు దుష్కృత్యముల గావించి ధర్మగ్లాని యొనర్చుటచే తత్పాపఫల మనుభవించిరి. ఇయ్యది యితిహాససంగమున జరిగిన గొప్ప విషాదకథనము. క్రీస్తు జన్మింపక పూర్వ మేడువందల సంవత్సరముల క్రిందట నీదశజాతులును అస్సీరియా రాష్ట్రముచే పరాభూతులై నాశముగావింపబడిరి. హతశేషులు చెల్లాచెదరైరి.

ఈ పాపపరిణామసూత్రము మరల నూటపాతిక వత్సరములకు బిమ్మట, పాపకృత్యము లొనర్చుటలో వీరికి దీసిపోవని జూడియా ప్రజల విషయమునగూడ నిక్కువమయ్యెను. బాబిలోనియాదేశాధీశ్వరు డగు, 'నెబుకాడ్నెజారు' నృపాలుడు, సోలమనుచే నిర్మింపబడిన దేవాలయమును విధ్వంస మొనర్చి యూదుల బందీలగాగొని దేశభ్రష్టుల గావించెను. అప్పటినుండియు యూదులు పగతీర్చుకొనుటకును, వీగిపోయిన స్వాతంత్ర్యాధికారముల మరల సముపార్జించుకొనుటకును దలంపుగొనిరి. 'సైరసు' విజయమువలన వారల యాసలు ఫలించిన ట్లగపడెను. దేవాలయము పునర్నిర్మాణము ప్రారంభమయ్యెను. దావీదువంశజన్ముడైన, జెరుబ్బాబిలు, వారల కెన్నటికైన స్వాతంత్ర్యసంపాదన మొనర్చి కీర్తిగాంచునని యాతనిపై యాశబెట్టుకొనిరి. దావీదువంశము, జెరుబ్బాబిలుతో పునర్జీవితమై; దేవమాత జ్యోతిషము నిజమయ్యెనని తలంచిరి. కాని యాకాలమున దేవమాత జ్యోతిషము ఫలింపలేదు. జకర్యా సింహాసన మధిష్ఠించినంతనే జెరుబ్బాబి లదృశ్యుడయ్యెను. అతడేమయ్యెనో తెలియదు. అతడెన్నడును గిరీటము దాల్పలేదు. అతడు పితరుల సింహాసన మధిష్ఠింపలేదు. యూదులిక నెన్నండును స్వాతంత్ర్యసౌఖ్యము ననుభవింప నీశ్వరు డనుగ్రహింపలేదు. కాని గ్రీకులును, రోమనులును, రాజ్య మేలినంతకాలమున, యూదులు తమ యాశల వీడలేదు. గ్రీకు రోమక నాగరికతలు, మహావైభవముతో ఆసియాఖండమునకు వెడలినప్పుడు, యూదులకు మరల ఆశలు చిగిర్చెను. న్యాయాధికారియై పగదీర్చునని, యూదులు దేవమాత నెంతయు ప్రేరేపించిరి. పరిభవచింతానలముచే క్రాగి, దురభిమానప్రేరితులైన యీ యూదులలో జనించిన క్రోధాగ్నిని జల్లార్చుటకై ప్రపంచమంతను నల్లలాడింపగల యొక మహావిప్లవము, ఒక పునరుద్ధారణ, మావశ్యకమయ్యెను.

రోమకసామ్రాజ్యమునుండి యొకవిధముగ స్వాతంత్ర్యమును సంపాదింపగలిగిన "హెరాడ్" ఏసుక్రీస్తు జననమొందిన సంవత్సరప్రాంతముననే చనిపోయెను. అతని మువ్వురుకుమారులును ఆంగ్లేయుల పరిపాలనక్రిందనున్న మన "రాజా" లస్థితిని బోలి, రోమనులకు సామంతులైరి. ఏసుక్రీస్తు బాల్యమునందు రోమచక్రవర్తియగు "అగస్టసు" యెరూషలేము పట్టణపాలకుడైన "అర్కెలాసు"ను పదభ్రష్టుని గావించినపిమ్మట, స్వపరిపాలనాఛాయ యైన లేకుండ నశించెను. అంతటినుండియు సామ్రాజ్యప్రతినిధిచే పరిపాలింపబడు సిరియారాష్ట్రము నందు "జూడియా" యొక్క అంతర్భాగమైపోయెను. క్రైస్తవమత చరిత్రయందు ప్రసిద్ధిగాంచిన "పాంటియస్ పైలాటు" లోనగు పరిపాలకులు పలువురు రోముపక్షమున నధికారము నిర్వహించుచు ముఖ్యవిషయములలో సిరియాను పాలించు రాజప్రతినిధికి లోబడి వర్తించుచుండిరి.

తమపాలనయందున్న ప్రజలలో, నిరంతరము ప్రజ్వరిల్లుచుండిన మహానలమును చల్లార్ప విశ్వప్రయత్నము లొనర్చుచుండిరి. యూదుల మత ఆవేశమువలన రగుల్కొల్పబడిన యశాంతి యాకాలమునందంతటను యెరూషలేము పట్టణమును కలవరపరచుచునే యుండెను. తత్ప్రాణములైన సరకుజేయని మతావేశపరులు ప్రతిదినమును రోమకపతాకము నిర్మూలింపవలెననియు, హేరడ్ ప్రభువుల కాలములో యూదు మతమునకు విరుద్ధముగ నెలకొల్పబడిన చిత్రశిలానిర్మాణముల ధ్వంసము గావింపవలెననియు యత్నించుచునే యుండిరి. "సమారిటను"లు కూడ నిట్టియుద్యమములచే నావేశింపబడి యుండిరి. యూదుల సిద్ధాంతములకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించినవారి నెల్లరను సంహరించుటయే తమ ధర్మమని విశ్వసించి, అందులకు సంసిద్ధులైయుండిన "జెలోటులు," "సికారియై"యను రహస్యహంతకులును బయలుదేర నారంభించిరి. వీని యన్నిటికంటెను ఏసుక్రీస్తునకు సంబంధించినయుద్యమ మొకటి యుండెను. అందు ప్రధానుడు "లీలియా" వాస్తవ్యుడగు "జూడను" విదేశీయ ప్రభువులచే పన్నుల విధించుటకుం దుపయోగింపబడుటకై ప్రారంభింపబడిన జనాభా పద్ధతి ప్రజలకెల్లరకును ఏహ్యముగ నుండెను. క్రైస్తవ శకము ౬ వ సంవత్సరమున నేర్పాటు గావింపబడిన జనాభా వలన విదేశీయ ప్రభుత్వమునెడ గల మతవిద్వేషము మరింత ప్రబలి దేశమునందల్ల కల్లోలము కాజొచ్చెను. యూదుల ప్రతిభాన్విత కార్యములకెల్ల పుట్టినిల్లనదగు నుత్తరప్రాంతమునందు విప్లవము ప్రారంభమయ్యెను. ఫ్రెంచి చరిత్రకారుడగు "రినాన్" చెప్పినటులు, "ఎల్లరును నొక మహాత్ముల ముదయింపనున్నదని విశ్వసించిరి. మతగ్రంథములకు వివిధములైన విపరీతార్థముల కల్పించి తమకుల యాశలన్నిటిని ధ్రువపఱచుకొనసాగిరి. ధర్మాత్ములకు శాంతిని ప్రసాదించి, భగవన్నిర్దిష్టకార్యమును శాశ్వతముగ సఫలమునొందింపనున్న, భావిరాజ్యస్థాపనా సూచనలును విధానములును కూడ ప్రాఁతనిబంధన గ్రంథములందలి ప్రతిపంక్తియందును వారికి గన్పట్టినట్లయ్యెను."

ఏసుక్రీస్తు గావించిన నైతికపరివర్తనము

ఏసుక్రీస్తు తనమతబోధన నుపక్రమించుసమయమునకు ప్రపంచ పరిస్థితుల పరికించి, సంస్కరణసాఫల్యమునకై నేమార్గము నవలంబించి, యెట్టిసాధనముల నుపయోగింపవలెనో ముందుగ నిర్ణయించుకొనవలసియుండెను. పశుబలప్రయోగము అన్ని సందర్భములందును త్యాజ్యమని ఏసుక్రీస్తు రూఢిగనమ్ముటచే, అహింసాతత్త్వమునందే సంపూర్ణవిశ్వాస ముంచెనని, క్రైస్తవమతాచార్యులు బోధించుచున్నారు నేనట్లు దలపను. దేశకాలపాత్రములబట్టి యప్పటికి దౌర్జన్యపద్ధతుల నవలంబించుట యసంభవమని ఆయన తలంచినందువలననే ఆయన అనిరోధపద్ధతిని చేపట్టెనని నమ్ముచున్నాను.

అనగా, పశుబలమును ఆత్మసమర్పణచే నిర్జింప నిశ్చయించెను. అటుతరువాత కర్బలా రణరంగమున 'హుస్సేను' సైత మటులనే గావించినను ఉభయులకు భేదమేమన హుస్సేను పాణితలమున ఖడ్గము ధరించియే మరణించెను. క్రీస్తుచేసికొనిన నిర్ణయమునుగూర్చి మనయభిప్రాయ మెట్లున్నను 'జూడస్'వంటి ఆనాటి కేవలరాజకీయసంస్కర్తలకును నాతనికిని మూలసూత్రమునందే గొప్ప భేదమున్నసంగతి నిశ్చయము. ఆనాడు ప్రజాసామాన్య మవలంబించుచున్న రాజద్రోహ పద్ధతులు నిష్ఫలములని జూడస్ చరిత్రవలన ఆతనికి స్పష్టమయ్యెను. "నారాజ్య మీయిహలోకమునకు సంబంధించినది కాద"ని యేసుక్రీస్తు చెప్పినప్పుడు ఆతనియుద్దేశ మేమి? సైతానును (అనగా ఈలోకపు రాజును) సైతానుసాధనములచే చంపదలపలేదని దీనిభావము. ఆయనపద్ధతులు యీలోకసామాన్యపు" పద్ధతులు కావు. కాని, అంతమాత్రముచే నాతడు "పారలౌకికు"డని చెప్పుటకును వీలులేదు. దానిభావ మేమనగ, ఆతడీలోకసామాన్యపద్ధతి నవలంబించువాడు కాడని మాత్రము అర్థము. ఆతడు తన జీవితారంభమందే రాజకీయవిప్లవకారుడుగ మారుట కెంతయో ఉద్రేకముండెను. కాని అతడాయుద్రేకమునకు లొంగక దానిని జయించెను. ఆతడు గావింపదలచిన విప్లవము నైతికవిప్లవముగాని రాజకీయవిప్లవము కాదు. కాని, పాప మాతనికి "విప్లవకారుల" యవస్థ మాత్రము తప్పినదికాదు. అప్పుడు రాజ్యాధికారిగనున్న "పైలాటు" గారి యుత్తరువుప్రకారము మాతనిని సిలువపై వేసిరి. ఈకొరతవేయునప్పుడాతనిని పరిహసించుటకై ఆతనికి "యూదులరాజు" అనుబిరుదమునిచ్చిరి. పైకి ఇది పరిహాసాస్పదవాక్యముగ గాన్పించినను, ఇది నిజముగ ఆ రోమకు అధికారియొక్క అనుమానములను సూచించుచున్నది. స్వతంత్రమనగ అన్నిటికంటెను ముందు సత్యము ఆత్మపారిశుద్ధ్యములుండితీరవలెనని క్రీస్తుయొక్క మతము. "రినాన్" అను ఫ్రెంచి చరిత్రకారుడు తనకాలమునకు సరిపోయినమనిషి యని నాతాత్పర్యము. ఆతనికి అన్నిటికంటె రాజ్యావసరములే చాల ఎక్కువైనవి. తక్కినవన్నియు దానిముందర తీసి దూరముగ పెట్టవలసినదే. "దేవునిదూతి" నని చెప్పుకొనుచు ప్రతిదినమునందును మతాధికారమే యుండితీరవలెనని చెప్పు యేసుక్రీస్తు సిద్ధాంతము రినాన్ గారి కెంతమాత్రమును బోధపడదు. అయినను ఆతడు తెల్పిన యీక్రింది సారాంశముతో మాత్రము నేనేకీభవించుచున్నాను. "గాఢమగు దేశాభిమానియు, నిశితమగు ప్రజాస్వామికవాదియు నగు యేసుక్రీస్తు తనకాలమందున్న లౌకికోద్యమప్రవాహము నడ్డగింప యత్నించియుండడు కాని, రాజకీయము అప్రధానమైనదని చెప్పుటలో ఆతడు లోకమునకు ప్రకటించినదేమనగ:—సర్వమునకు ఒక్కదేశమే కాదు; పౌరుడు కంటె మానవమాత్రుడగుట మనకు చాలప్రధానమైనవి; ఉన్నతమైనవి." శత్రువులపై పగదీర్చుకొనవలెనని యిస్రాయేలీయులు లోలోనమందుచుండిరి. కాని పగదీర్చుట మనపని కాదు. ఇది భగవంతుని కర్తవ్యము. దెబ్బకు దెబ్బ కొట్టవలెనని చెప్పువారికి యేసుక్రీస్తుచేసిన బోధయేమనగ:— ఎవరైన నీచెంపమీద కొట్టినచో, ఆతనికి నీరెండవ చెంపను కూడ అందిమ్ము.

ఇంతవఱకు పరదేశస్థుడగు క్రూరప్రభువునుగూర్చి చెప్పబడెను. ఇక, తనస్వదేశస్థుని గూర్చి చెప్పెదను. స్వీయుడగు తన దుర్జనునకు లోనై, పరప్రభువులందలి భయముచే పరప్రభువుల యాశ్రయమున

సుంకముల వసూలుచేయు నౌకరిగానైపోయిన తనస్వదేశస్థుడగు యూదుడుకూడ యేసుక్రీస్తుయొక్క అపొస్తులుగు ప్రేమసముద్రమందు హాయిగ పాల్గొనవచ్చును. త్యాగకష్టానుభవములచే స్వశక్తి సంపన్నతయు, హృదయనైర్మల్యముచే పశుబలోద్ధ్వంసమును సాధించుననుమాట అనాదినుండియును ప్రథమమానవసంతానమగు అబెల్, కెయినలనాటినుండియు—వచ్చుచునే యున్నది. కాని, యీసిద్ధాంతము క్రీస్తుకాలపు పరిస్థితుల కెంతవరకో యెక్కువవగ తగియుండుటచేతను, అతనియుపదేశములలో యీభాగముమాత్రము కొంచెమువివరముగ మనకిప్పటికిని మిగిలియుండుటచేతను యీనాటి క్రైస్తవులును, ఇతరులును కూడ, దీని నొక విచిత్రముగ—ఒక్క యేసుక్రీస్తు మాత్రమే చెప్పినదానినిగ—తలంచుచున్నారు.

యేసుక్రీస్తు—గాంధి

ఏది యెట్లున్నను, మహాత్మగాంధికూడ ఈవిధ్యాంశమునే బోధించెను. కాని, సర్వవిధముల ఆయేసుక్రీస్తునే పోలిన యీకాలపు మానవుని పరమదుష్టునిగ భావించుటయు,—సర్వవిధముల శాంతిదూతను బోలి లౌకికవ్యవహారములందు అద్వితీయముగ పాటుబడుచున్న వానిని శాంతికి భంగకారుడని శిక్షించుటయు—నను నీరెండుపనులు క్రైస్తవ ప్రభుత్వముపాలనే పడెను. క్రీస్తు రాకపూర్వము "జూడియా" దేశములో నెట్టిపరిస్థితు లుండెనో, గాంధిమహాత్ముడు రాకపూర్వము హిందూదేశపు రాజకీయపరిస్థితులుకూడ సరిగ ఆస్థితినే పోలియుండెను. పూర్వము జూడియాదేశస్థులకు యేసుక్రీస్తు ఎట్టిమందు చెప్పెనో, యీనాడు గాంధిమహాత్ముడుకూడ భారతదేశపు రోగముల కుదుర్చుటకై వెదకులాడుచున్నవారికి సరిగ అట్టిమందునే చెప్పెను. కష్టసహనమువలన ఆత్మపరిశుద్ధత, రాజ్యభార నిర్వాహణకై నైతికసాధన, స్వరాజ్యసంపాదనకు ముందు ఆత్మశిక్షణ—యిది మహాత్ముని ముఖ్యసిద్ధాంతము—ఇది మహాత్ముని గాఢవిశ్వాసము. అహమ్మదాబాదు కాంగ్రెసుసభలో మహోన్నతపద మలంకరించిన ఆమహాద్భుతవత్సరమందు నివసించు భాగ్యమబ్బిన మానవులు గాంధిమహాత్ముడు అంతలేని ప్రజాసమూహములమనోవాక్కర్మములం దనతికాలములో నెంతటి మహాద్భుతపరిణామముల నొనర్చెనో కండ్లార చూచియుండిరి.

మహాత్ముడు - సత్యాగ్రహము

గాంధిమహాత్ముడు యిండియాగవర్నమెంటుతో ప్రత్యక్షసంబంధము గలిగియుండెను. అనేకసార్లు వైస్రాయికి సలహాచెప్పెను. బ్రిటిషు గవర్నమెంటు దక్షిణాఫ్రికాలో కష్టదశయందున్నప్పుడు గాంధిమహాత్ముడు యిండియాలో—ఉచితముగ—సైన్యమునకు శిపాయిలనుచేర్చి వారికి సహాయముచేయుచునేయుండెను. అహింసామహాతత్త్వస్వరూపమేయైన యీమహాత్ముడిట్లు రక్తపాత మొనర్చు శిపాయిలను తయారుచేయుచుండుట చూడగ చాలమందికి ఆశ్చర్యము గలిగెను. కాని, యింతరాజభక్తిగలిగిన పౌరుడు—గవర్నమెంటున కింతటి దగ్గరమిత్రుడైనవాడు—గవర్నమెంటు చేసిన యొకానొక చట్టమును ధిక్కరింపక తప్పినదికాదు. యుద్ధారంభమందు యిండియాయొక్క ప్రభుభక్తినిగూర్చి యెంతయో కృతజ్ఞతను జూపుచుచేసిన బ్రిటిష్‌వారి ప్రకటనలను చదివినవారెవరు యుద్ధానంతర మాకృతజ్ఞతయొక్క పరిణామ మీరౌలటుల చట్టరూపముదాల్చునని కలలోనైన తలంచియుండరు.

భారతరాజ్యాంగమందు భారతీయుల కెక్కువభాగ మిచ్చెదమని పైకిజెప్పెడి సంస్కరణ ప్రణాళిక యొకటి ఆలోచనలో నుండెను. ఇదిగో! ఈచేతితో భారతికి ఎక్కువస్వాతంత్ర్య మియ్యబోవుచున్నామని యొకమూల పైకి మాటలుచెప్పుచుండగనే రెండవచేతితో నిదివరకే నిర్బంధన మొనర్పంబడియున్న కొంచెపు స్వాతంత్ర్యములనుగూడ త్వరత్వరగ నపహరించుచుండెను. ఆ ౧౯౧౯ సం॥ ఏప్రిల్ ౨౮ వ తేదీని నేనును నా యన్నగారును చింద్వారా ప్రవాసమునుండి అప్పటికి నాల్గుసంవత్సరముల క్రిందట మాస్వాతంత్ర్యము నపహరించిన దేశసంరక్షణశాసనము నుల్లంఘించి జైలునకు పోవ నుద్యుక్తులమై యీక్రిందివిధముగ వైస్రాయిగారికి వ్రాసితిమి.

“ఇప్పుడు యుద్ధము ముగిసినది. కాని దానివలన బుట్టిన క్రౌర్యముమాత్ర మింకను యథేచ్ఛగ చరించుచునే యున్నది. భుజబలమునకంటె నెక్కువ న్యాయమైనట్టి పద్ధతిపై ప్రపంచగతిని నిర్ణయించుటకై పారిసుపట్టణమందు సమావేశమైనవారు ప్రజాసేవకులే గాని ప్రజలపై యజమానులు గారని ఒకమూల మహాగంభీరవాక్యముల ప్రకటించుచు నింకొకమూల భారతప్రజలు తమ చావుబ్రతుకులకు సంబంధించినవిషయములనుగూర్చి వారు నోరెత్తి చెప్పుటకైనను వీలులేకుండ ఆటంకపరచుచున్నారు. మానోటికి వేసిన తాళము నింకను తీసివేయక పోవుటయేగాక భగవంతుడు వాగింద్రియము ననుగ్రహించిన ముప్పదిమూడు ప్రాణికోట్లయొక్క నోళ్లను బంధించుటకై గవర్నమెంటువారొక చెప్పనలవిగాని నిరంకుశ రీతిగ నిప్పుడు నిర్మింపబడిన రౌలటు చట్టములవల్ల న్యాయపరిపాలన మంతమొంది తత్స్థానమున క్రౌర్యమే రాజ్యముచేయును.

భారతదేశమందున్న ప్రతిజాతిని ఈ చట్టము బాధించునదైనను, ముఖ్యముగ ముసల్మానులే దీనికి ముందుగ ఆహుతియగుదురు. “ముద్రణశాసనము” వల్ల బాధ నొందినది ముఖ్యముగ ముసల్మానులే. ఏ ఒంటికొట్లలోనో, యే మురుగుడులంకలలోనో, న్యాయవిచారణ గాని, విడుదలయాశ గాని లేక జైళ్లలో క్రుంగుచున్న దురదృష్టవంతులగు బంగాళాయువకులను మినహాయించినచో “దేశసంరక్షణశాసనము” వల్లకూడ నెక్కువగ బాధ నొందినది ముసల్మానులే. “అధికారవర్గము చేతికి రాక్షసబలము నిచ్చినను పరవాలేదు, వారుదానిని రాక్షసబుద్ధితో నుపయోగింపరు. అని-పాపము!— లేని ఆశను తెచ్చిపెట్టుకొని ఆశించువారికికూడ మా స్వానుభవము నొక్కసారి వచించినచో వారిని బాధించుచున్నయీపిచ్చిభ్రమ తొలగిపోగలదు. గవర్నమెంటువారీచట్టమును “జాగ్రతగ, విచక్షణతో” నుపయోగింతురనుట యెట్లో మాకు బాగుగ తెలియును. మేము మా

చెప్పక, "విచారణాధికారులు" చాటున రహస్యముగ కూర్చుని చేయు ఈ వగుబొట్ల "విచారణ" యెట్లుండునో మాకు స్వానుభవవిదితమే. ఒకన్యాయచట్టముగాని, సూత్రముగాని లేక అడ్డగోలుగ ప్రోగుచేయబడిన రహస్యపు సాక్ష్యముతో, వ్యవహారమును నడపుచు, నలుగురిమొగమును చూడజాలని రహస్యపు రిపోర్టులను తయారుచేయుచు, ఇంత శ్రమపెట్టి తుదకు నిరపరాధి యని త్రోసివేయుచు, కూర్చుండు ఈ "విచారణాధికారులను మేము బాగుగ నెఱుగుదుము. స్వానుభవముచే నిన్ని సంగతుల నెఱిగినమాకీవిషయమై గట్టిగ మాట్లాడుట కధికారము గలదు. కావున ఈచట్టము విషయమై మేము చెప్పునదేమనగ:— ప్రపంచమందు అయిదవవంతు మానవకోటిని ధర్మేతరమార్గముల శిక్షించుటకై యేర్పడినచట్టమే యీక్రూరనిరంకుశచట్ట మని మా నిశ్చయాభిప్రాయము.

సత్యాగ్రహమును ప్రారంభించిన తత్క్షణమే రౌలతుబిల్లుల యొక్క సంపూర్ణస్వభావమును గాంధిమహాత్మునకు తెలియజెప్పిన వారము మేమే; ఆభాగ్యము మాకే అబ్బినది. అసహాయోద్యమము యొక్క ప్రథమదశ యిదియే. ఢిల్లీ, అమృతసరము, లాహోరు, అహమ్మదాబాదు, తదితర గుజరాతుప్రాంతములలో జరిగిన విషయములు తదుపరి వచ్చినవి. "నేను చేసినతప్పు హిమాలయపర్వతమంతయెత్తు ఉన్నద"ను మహాత్మునివాక్యమును గవర్నమెంటువారును, తదనుచరులును ప్రపంచమునకు చాటించుచున్నారు. కాని, ఆకాలమందు మహాత్ముడీరీతిగ దేశస్వాతంత్ర్యసంరక్షణార్థమై ప్రజాశక్తుల నన్నిటిని ఐక్యమొనర్పక ఊరకున్నచో, ఆతడొనర్చిన తప్పు హిమాలయపర్వతశిఖరములకంటె నింక నెత్తుగ దాటిపోయెడిది. కాని, యీసంగతిని ఒప్పుకొందమను సరళస్వభావము వారికెవరికిని నున్నట్లు గన్పట్టదు.

మహాత్ముడొనర్చిన "హిమాలయమంతటితప్పు"-ఎంత యెక్కువగ చూపుకొన్నను—ఏమిటిది! ప్రజలలో నెంతవఱకు ఆత్మనిగ్రహము కలదో, యెంతవఱకు సాధనకలదో,—సరిగా అంచనావేసికొనలేకపోయెను.—అంతియేగాని, అంతకెక్కువతప్పు లేదు. కాని మహాత్ముడు రౌలతుచట్టము నెదిరింపక ఊరక కూర్చుండియున్నచో ఆతడొనర్చినపాపమునకు మితియే లేకుండెడిది. ఎన్నిప్రాయశ్చిత్తము లొనర్చుకొన్నను దానిని వదలించుకొనలేక పోయెడివాడు. క్రోధోద్రేకపూరితులైన ప్రజాసమూహములయొక్క దౌర్జన్యమునంతను త్రాసులో నొక ప్రక్క నుంచుము; ఈబిల్లులవల్ల మనజాతిపై బడవేయనెంచిన మహాదాస్యమునకు మాఱుమాటాడక తలయొగ్గుటలో గల పిఱికితనమును త్రాసులో రెండవప్రక్క నుంచి చూడుడు.

ఇట్టి దౌర్జన్యమందు నాకెంతటి అసహ్యమున్నను నేను త్రికరణశుద్ధిగ చెప్పునదేమనగ:—శుద్ధస్ఫటికాకృతి యగు ఆమహాదేవుని సింహాసనము నెదుట నే నావిచారణదినమందు ఈ దౌర్జన్యమువలన కలిగిన పాపమునంతను నెత్తిపై వేసికొని నిలుచుండగలను గాని, అంత పిఱికితనముగ దాస్యమునకు తలయొగ్గుట యను అవాచ్యపు పాపమునకు మాత్రము లోకాధీశుని యెదుట సమాధానము చెప్పజాలను.

ఇట్లు చెప్పుటలో నాఱుదీర్ఘవర్షములు కఠినశిక్ష ననుభవించి తీఱవలయునని శాసించిన న్యాయాధికారియెదుట మననాయకు డెప్పుడు తనతప్పునొప్పుకొనెనో యిప్పటికి నాల్గు వర్షములకు పూర్వపు పరిస్థితులగూర్చి మాటలాడుచున్నాను. ఆమహానీయుడు "నేను నిప్పుతో చెల్లాటము చేయుచున్నాను" అనుటయేగాక "నేనట్లుచేయనేచేసితిని. నన్నిప్పుడే వదలినను ముందుకూడ నట్లే చేయగలను" అనికూడ సెలవిచ్చెను. కేవల ముపయోగించినపద్ధతులనే గాక తుదివఱకుకూడ ఆయన యేసుక్రీస్తునే యనుకరించెను. ఏమైననుసరే! తా నొనర్ప గంకణము కట్టికొనినపనిని చేయనుద్యుక్తుడయ్యెను. దానివలన తనకు మరణదండన విధింపబడు నను భయముకూడ తనకర్తవ్యమునుండి యాయనను మరల్పజాలక పోయెను.

దౌర్జన్యరాహిత్యము

దౌర్జన్యరాహిత్యసూత్రముపై నావంటివారి యభిప్రాయమును గూర్చి మరల కొంచెము ముచ్చటింతును. నేను దుర్మార్గము నెట్టిదైనను యెదిరింపగూడదను ధర్మమును నమ్ము క్రైస్తవుడను గాను. అధిక సంఖ్యాకులగు క్రైస్తవులును క్రైస్తవరాజ్యములు కూడ నిట్లే నమ్ముచు ధర్మములో గాకపోయినను నాచరణములో నాతో నేకీభవించినారు. ఈరాజ్యములకును, ప్రజలకును మొన్న జరిగిన యైరోపాసంగ్రామము, తమమతధర్మమగు దౌర్జన్యరాహిత్యసిద్ధాంతమును ఆచరణమునం దుంచుటకు మంచియవకాశమును కల్పించెను. కాని యొక్కరాజ్యమైనను ఆసూత్రము నాచరణమునకు తెచ్చుకొనలేక పోయెను. యుద్ధము చేసి ధర్మమును సాధించుటె పాప మని మనస్సాక్షి కల్గి, నమ్మినదానినెల్ల నాచరణమునం దుంచుకొనుచున్న కొందఱు క్రైస్తవులు "దొంగలని హీళనముచేయబడి పరిహాసాస్పదులై తుదకు దేశద్రోహు లని శిక్షింపబడిరి. అంతియగాక ప్రతిదేశమునందలిమతసంఘములును, తమతమజాతీయ పతాకముల నాశీర్వదించి ధర్మయుద్ధమునకై తరలునపు డెట్లు పంపబడుదురో తమసైనికుల నట్లు పంపిరి. తుదిమతకర్త యగు మహమ్మదుదేవు డాయన (నాశీర్వదించుగాక!) యొక్క యనుచరుడను నిజమైన ముసల్మానుడను నైన నేను యుద్ధముచేయుట తప్పనియే నమ్ముచున్నాను. యుద్ధముకంటె నింకను గొప్పతప్పు లున్నవనికూడ నమ్ముచున్నాను. కొరాను "మతవ్యవహారములలో బలవంతము లేద"ని చెప్పుచున్నది. ఏలన మతవిశ్వాసములకును, దౌర్జన్యములకును సామాన్య ధర్మము కాదు. రెండును భిన్నాధికరణములను కలవి. కాని యొకమహమ్మదీయునకు యుద్ధము తప్పనిసరియగునపుడు, శత్రువునకు దౌర్జన్యమే మార్గమగునపుడును, నేను మహమ్మదీయుడను, మహమ్మదుయొక్క యనుచరుడనైనను వెనుదీయక దానిసాధనముచేతనే వాని నెదిరించి వానియాయుధముచేతనే వానిని శిక్షించుట యవసర మని తలంచుచున్నాను. శత్రువు దౌర్జన్యమునే సాధనముగా గ్రహించి ఆయాయుధమునే నాపై ప్రయోగింప సమకట్టినయెడల వానికెదురెత్తుగ తగ్గింపకుండను నాపకుండను నెంతదౌర్జన్యమును చూపగల్గుదునో యంతియును చూపి నామతమును నేను రక్షించుకొందును.

కొరానుచెప్పినట్లు శత్రు “వస్త్రసన్న్యాసము చేసినప్పుడు” శక్తినికూడ నొరలోపెట్టుకొని తీయవలయును. కొరానుధర్మానుసారముగ యుద్ధముచేయుట పాపకార్యమే. కాని పరమతపీడనము యుద్ధముకంటె పాపకార్యముగాన, యుద్ధసాధనములతో దాని నాపి వేయవచ్చును. మతపీడన మాగిపోయి, ప్రతివానికిని భగవదనుగ్రహమును సంపాదించుటకు ప్రయత్నముచేయు స్వాతంత్ర్యము లభించినప్పుడు యుద్ధముకూడ నాగిపోవలయును. ఇదియె మహమ్మదీయమతమున దౌర్జన్యముయొక్క పరిమితి యని నాయభిప్రాయము. ఇంతకంటె నెక్కువ దౌర్జన్యము నుపయోగించుట భగవదాజ్ఞోల్లంఘనమే యగును. నేను గాంధీమహాత్మునితో కలిసి పనిచేయుట కొప్పుకొంటిని. ఆయనతో కలిసిపనిచేసినంతకాలము ఆత్మార్పణముచే నైనను దౌర్జన్యమార్గము ననుసరింపకపోవుటయే మాయిద్దరికిని జరిగినయొడంబడిక. నేనుస్వబుద్ధిప్రేరితుడనై యీయొడంబడికను చేసికొనుటకు మూడుకారణములు కలవు. మనము దౌర్జన్యమునకు గడంగకుండగనే జయము నొందగలమనునది మొదటిది. 32 కోట్ల జనసంఖ్యగల దేశము దౌర్జన్యమునకు గడంగుట యపకీర్తికరమగుట రెండవది. దౌర్జన్యముచే వచ్చిన జయము భారతదేశమునందలి యుద్ధకుశలు లగు జాతులే సంపాదించిన దగుటచేతను, నట్టిజాతులకును సామాన్యప్రజలకును నుండు సంగరములు ప్రపంచమునందలి యన్నిదేశములందుకంటె ఈదేశమున నెక్కుడుగ నుండుటచేతను ఆజయ మున్నిజాతులును కలిసి ప్రయత్నించి పొందని దగుట మూడవకారణము. మనము కోరు స్వరాజ్యము సర్వజనానుభవనీయము కావలయును. మరియు నందరుప్రజలయొక్కయు బుద్ధిపూర్వకమగు త్యాగముచే పొందగలిగినది కావలయును. అట్లు కాకపోయిన తద్రక్షణకు మరల యుద్ధకుశలు లగు జాతుల సాహాయ్యము కోరుట యవసరమగును. అట్లెన్నడు నుండరాదు. స్వరాజ్యము అల్పసంఖ్యాకుల యత్యధికత్యాగముచే గాక, అధిక సంఖ్యాకుల పరిమిత త్యాగముచే సంపాదితమై యుండవలయును. దౌర్జన్యవిరహిత అసహాయోగమునే నిర్మాణాత్మకకార్యముయొక్క స్వరాజ్యసంపాదనాశక్తిపై నాకు సంపూర్ణమైన విశ్వాసము గలదు. గాన నాకు దౌర్జన్యమునే పట్టుకొని వ్రేలాడునవసరము లేదు. ఈకార్యక్రమముచే మనము సత్వర స్వరాజ్యసంపాదనమున విఫలుల మైనను, బుద్ధిపూర్వకముగను సంతోషముతోను కష్టముల ననుభవింపగలుగు శక్తి, దౌర్జన్యమే యుపయోగింపవలసి వచ్చుకాలమునకు తగిన క్రమశిక్షణము నొసంగగలదని నాకు తెలియును. మనఃపూర్తిగ నాచరణమునందుంచియు, తదాచరణమున నవశ్యములగు స్వల్పత్యాగములకు ప్రజల నలవాటుపరచియు, పనిచేసినయెడల తత్కార్యక్రమము భగవదనుగ్రహముచే మనలను విఫలీకృతమనోరథుల జేయజాలదు.

స్వరాజ్యసంపాదనమున జాతియొక్క కర్తవ్యము

ఈమాత్రపు స్వల్పత్యాగములను చేయజాలని యస్మద్దేశీయులను “యుద్ధమునకు వెడలు సైనికు డెంతటి త్యాగమునకు సంసిద్ధు డగుచున్నాడో యాలోచించితిరా?” యని యడుగుచున్నాను. బైబిలునందు చెప్పినట్లు “మిత్రునికొరకు ప్రాణత్యాగముచేయుటకంటె నధికమగు ప్రేమ మానవుడు చూపజాలడు.” 15 లక్షులభారతీయసోదరులు తమకెంతమాత్రమును సంబంధములేనివిషయమున ప్రాణముల నొసంగుటకు యుద్ధమునకు వెడలిరి. భారతజాతీయతయని మిన్నునకు పొగడుకొనుచున్న మనము అసహాయోద్యమఘటితముగ చేయవలసిన స్వల్పత్యాగములు చేయ వెనుదీయవలయునా? మనము చేయుచున్నపని, నిజముగ మనము చేయవలసియున్న కార్యములో నొక లేశమైయున్నది. స్వరాజ్యము కరతలామలకమై లభించిన వెనుక యుద్ధభటుడు చేయవలసిన త్యాగముకంటె నెక్కుడుత్యాగము చేయవలసి యున్నది. ఒకధర్మము కొరకై బలియగుట మనమనుకొనునంతటి కష్టకార్యము కాదు. సర్వకాలములందును, సర్వదేశములందునుకూడ నట్లు త్యాగము చేయువారలుండిరి. ఒకప్పుడు మిగులక్షుద్రవిషయములకైనను త్యాగమాచరించుట సంభవించుచున్నది. ఒక యాదర్శముకొరకై బలియగుట యంతకఠినకార్యము కాదు. ధర్మనిర్వహణముకొరకై జీవించి కష్టించి తన్నిర్వహణమున వచ్చుకష్టముల ననుభవించుట అంతకంటె కష్టతరమైన కార్యము. ఇప్పుడు మనము పడుకష్టముయొక్క పరిణామము భారతదేశమును స్వర్గతుల్యముగ చేసి ధర్మసంస్థాపనము చేయుటగాన యది కష్టతరమగు కార్యము.

అసహాయవాదుల దౌర్జన్యము; తత్ప్రతికక్షుల దౌర్జన్యము; అందలిభేదము

నాహృద్గతాభిప్రాయము లిట్లుండుటచే, దేశమును కల్లోలవిప్లవములపాలుచేయుటయే యసహాయవాదులకృత్యమని మనను మనప్రతికక్షు లాపాదించు సాహసమునకు నే నచ్చెరువందుచున్నాను. దౌర్జన్యపక్షమునుండి తమ్మును గాపాడుచున్న మనము దేశమునందంతటను దౌర్జన్యరాహిత్యమునుగూర్చి పూచీపడవలయునట! ఎవరు మనకడ్డనుండి యిట్టి వాగ్దానమును కోరుచున్నారు? తమచేతనే జలియన్వాలాబాగునందు వధింపబడిన పసిబాలుర రుధిరధారలచే సిక్తములైన వారిహస్తము లింకను మాగలేదు. ఇప్పటికి వారు పశ్చాత్తప్తులైనచిహ్నములు గానరావు. మనమిప్పటికి తత్పాపకారులను శిక్షింపనేలేదు. ఇట్లు వారుచేసినట్టియు కండ్లకు కట్టినట్లగపడుచున్నట్టియు ద్రోహమును, చౌరీచౌరాయందును బొంబాయియందును జరిగిన దౌర్జన్యమునకు మనఃపూర్వకముగ సంపూర్ణబాధ్యతను మన నాయకాగ్రగణ్యుడు వహించుటతో పోల్చినయెడల అసహాయోగులయొక్కయు, నిర్దయులైన తత్ప్రతికక్షులయొక్కయు నైతికశక్తిలోనిభేదము తేటతెల్లము కాగలదు. చౌరీచౌరాహత్యలకు నేనే కారకుడనని చెప్పిన మహాత్మునియొప్పుదల వాక్యముల నీక్రైస్తవప్రభువులు ప్రపంచమునకు చాటుచున్నారు. కాని సెంటుపీటరు మాల్కసుయొక్క చెవిని కోయుటకు కారణము యేసుక్రీస్తు పర్వతముపై చేసినమతబోధ యని యందురు కాబోలు!

చౌరీచౌరావంటి విషాదకరములగు సందర్భముల నిరీక్షించినప్పుడు, చేసినదుష్కార్యములనే గాక, నిరోధింపబడిన దౌష్ట్యమును కూడ పరిశీలించుట యావశ్యకము. అసహాయోద్యమారంభమునుండియు

భారతీయులకు గల్గిన భావోద్రేకము. భారతదేశచరిత్రమున నశ్రుతపూర్వమైయున్నది. ఉద్రేకపూరితమైన జనసమూహము క్రోధముచే చేయు రక్తపాతమునుగూర్చి చింతించుటగాక, యింత స్వల్పరక్తపాతముతో భారతదేశముయొక్క పౌరుషము పునరుజ్జీవనముందినందులకును సంతసింపవలయున్నది. కోట్లకొలది ప్రజలు స్వాతంత్ర్యార్థులుగాకై ప్రేరేపింపబడ, గాంధీమహాత్ముల నాయకత్వము క్రిందనున్నంత శాంతిపూరితులైయున్న మరియొకయుదాహరణము ప్రపంచమున లేదనుట నిస్సంశయము. ఇట్టిసందర్భములే క్రైస్త్యమున కాటపట్టైన యైరోపాఖండమునందలి దేశములలో జరిగినయెడల రక్తప్రళయమే జరిగియుండును. అట్టి ప్రళయము భారతదేశమున జరుగకుండుటకు గాంధిమహాత్మునను వారి యనుచరులే ముఖ్యకారణము.

సహకారము

దౌర్జన్యరాహిత్యమునుగూర్చి చర్చించుచు, ప్రధానవిషయమును మరచితిని. ఇప్పుడు మరల కథాంశమునకు వచ్చెదను. అమృతసరమహాజనసభలో నుపపాదింపబడిన ప్రధానతీర్మానము సంస్కరణములగూర్చినదే. ఆ మహాసభ జరిగి, యిప్పటికి నాలుగువత్సరములైనను, ఈ విషయమున గావింపబడిన చర్చలలో శాసనసభాప్రవేశకక్షినాయకుడగు దేశబంధు దాసుగారును, మదీయ గురువర్యుడగు స్వర్గీయ లోకమాన్యుడును, శాసనసభాప్రవేశమున 'కొంతిమాత్రము' నంగీకరింపలేదనియు, మహాత్ముడే యాతీర్మానమున కొకసవరణ నుపపాదించెననియు, నెరింగినచో చాలమంది కాశ్చర్యము గల్గును. రాజప్రకటనమున గావింపబడిన వాగ్దానానుసారముగ సంస్కరణములను ఫలోన్ముఖమునకు దెచ్చుటకై యధికారవర్గముతో సహకారమొనర్ప, కాంగ్రెసు సభాముఖమున ప్రజల బురికొల్పుటకై మహాత్మునిచే నొకసవరణ యుపపాదింపబడెను. ఏపక్షమును తమపట్టునువీడలేదు. అట్టితరుణములందు, మామూలుగా జరుగునట్లు విషయనిర్ధారణసభయందు గావింపబడు చర్చలవలన కాంగ్రెసు మహాసభా కార్యక్రమము, నిలిచిపోవ దొడంగెను. కాంగ్రెసుమహాసభ యంతకును ముగియదయ్యెను. మీతో నిదివరకే మనవిచేసినట్లు నేను కాంగ్రెసు వ్యవహారములలో పాల్గొనుటకదియే ప్రథమము. క్రొత్తవాడనైనను, నేనొనర్చిన కార్యము ఆకర్షణీయమై ప్రాముఖ్యమయ్యెను. నాసోదరుడును, నేనును, చిత్తరంజన, లోకమాన్య, మహాత్ములకు మువ్వురకును, నంగీకారమగు మార్గమునొండు కనుగొనవలయునని ప్రయత్నించితిమి. ఎట్టకేలకు కృతార్థులమైతిమి. "బాధ్యతాయుతపరిపాలనమును సత్వరముగ సముపార్జించు నుద్దేశముతో వీలగునంతవరకును సంస్కరణచట్టమును వినియోగించుకొనవచ్చునని యీసభవారలు దలంచుచున్నారు"రని; బిపిన్ చంద్రపాలు డొకసవరణ నుపపాదించెను. నేను దానిని బలపరచితిని. అంతటితో కాంగ్రెసుసభ వాతావరణము ప్రశాంతమయ్యెను. వాదప్రతివాదము లుడిగెను. "సంపూర్ణ బాధ్యతాయుత ప్రభుత్వమును త్వరలో స్థాపించుటకై వీలైనంతవరకును, యీ సంస్కరణముల కొనసాగింపవచ్చునని యీసభవారు దలంచుచున్నారు" రని యుపపాదింపబడిన తీర్మానమును ఉభయపక్షములవారును నామోదించుచుండిరి. భారతవర్షము బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమునకు తగియున్నదనియు, రాజకీయసంస్కరణములు అసంతృప్తికరము లనియు అసంతృప్తికరము లనియు ఆశాభంగకరము లనియు, స్వయంనిర్ణయ సూత్రముల ననుసరించి బాధ్యతాయుతప్రభుత్వమును స్థాపించుటకై పార్లమెంటుసభ వేగమే ప్రయత్నములు సల్పవలయు ననియు, మున్ను సమగతులతో దాసుగారొకతీర్మానము నుపపాదించిరి. ఈతీర్మానమును కాంగ్రెసు మహాసభ యంగీకరించెను. మహాత్ముడును, నాతనిసహచరులును, అమృతసరస్సునందుగూడ ప్రభుత్వముతో సహకారమునర్చుటకు సంసిద్ధముగా నుండిరని తెల్పుటకే యీవిషయముల నిచ్చట ముచ్చటించితిని. ఇప్పటి పరిస్థితులు విపరీతముగ మార్పు జెందినను, నేను చాలకాలము నాసోదరుల నెడబాసి చెరసాలయం దుండియుంటచే నీమార్పు నా కచ్చెరువు గలిగించెను. అంతటనుండియు హిందూమహమ్మదీయు లొకరియెడ నొకరు శత్రుత్వమును పాటించుట మానిరి. ప్రత్యర్థులమనియైన దలంచుకొనరైరి. వారంతట నుండియు, సోదరులును సహచరులునై మెలంగదొడంగిరి. ఆచారదూరమై ఆర్భాటసహితమై తైలనష్టియై ఫలశూన్యమైన యుపన్యాసపరంపర లంటిమొందెను. కాంగ్రెసు తీర్మానములు నిరుపయోగముగ తీర్మానములే యనియు, ప్రజలు వాని నాచరించుటకై తీర్మానించుకొనిరనియును దెల్పుటకై యొకగ్రంథము పట్టుదల ప్రజల నావహించెను. మరియు నికముందు దైనమున కుదకము మానవమాత్రునకు భీతినొంది భారతీయు లేకార్యమును జేయ నొల్లరని తెల్లమయ్యెను. ఈవిపరీతపరిణామము, నన్నాశ్చర్యనిమగ్నుని జేసి, నేనమృతసరస్సున నుపన్యసించుచుండ నొకానొక సోదరపారశీకుని పద్యపాదమును జ్ఞప్తికి దెచ్చెను. ఆపద్యమున నిట్లు రచియింపబడియుండెను:—"మద్యపాత్రము మరల దరిగి వచ్చునరికి యొకశతాబ్దము గడచినట్లుండెను. మద్యవిక్రయశాలను వీడునపుడు మాకు ప్రపంచమంతయు మార్పు జెందినట్లుండెను."

సహకారమును వీడి సహాయనిరాకరణము నవలంబించుట

ఇంతవరకును ప్రజల ప్రవర్తనలోను భావప్రపంచమునందును జనించిన మార్పులనే వివరించితిని. ఇంతే గాక వారల రాజతంత్రముగూడ ఆకస్మికముగ మార్పుజెందెను. అమృతసరస్సున ప్రజల నధికారులతో సహకారము సల్పుడని ప్రేరేపించిన మహాత్ముడే, ప్రథమమున సహాయనిరాకరణవాది యయ్యెను. రాజకీయవ్యవహారముల నిట్లు మార్పునొందించినదేది? యుద్ధసమయమునను ముఖ్యముగ ౧౯౧౮ సంవత్సరాంతమున తాత్కాలికసంధి గావింపబడిన పిమ్మటను ప్రభుత్వమునెడ నాయభిప్రాయములుగూడ మార్పుజెందె నని యొప్పుకొనక తప్పదు. ఈప్రభుత్వమువలన కేదియో లాభ మొనగూర్చునని యాశల జెనంగి, ౧౯౧౧ సంవత్సర ప్రారంభమునను ౧౯౧౨ సంవత్సరాంతమునను వెనుకటి 'కామ్రేడు' పత్రికలలో నేను వ్రాసిన వ్రాతలను మరల నిప్పుడు జదువుచుండ రూపనాశనమైన యొకకళేబరముయొక్క శల్యములను బరికించుచుండిన ట్లుండును. ప్రభుత్వముతో సహకార మొనర్చు విషయమున ౧౯౧౯ సంవత్సరము డిసంబరుమాసమువరకును మహాత్మునకును లోకమా

న్య దేశబంధులకును మధ్యస్థముగా నుంటిని. చివరకు కాంగ్రెసుసభ కూడ ఈస్థానమునకే వచ్చిచేరెను. అప్పుడుకూడ ప్రభుత్వముతో నట్టిసహకారము సాధ్యమగునను నాశ నాకంతగా లేకుండెను. మహమ్మదీయుల (సర్కారుతో) సహకారము పెట్టి విపరీతపరిణామమునకు కారణభూతమగునో నాకు నిశ్చితమయ్యెను. అమృతసరవీథులందును-ప్రజలుపొట్టనే ప్రాకినవీథులు-జలియన్వాలాబాగునందును మానియన్వాలాభవనమందును జరిగినదురంతములు అధికారుల దురాగ్రహమునలన జనించి యొకదానికింకొకటి సంబంధములేని సంభవములు కావనియు ఈదుర్ఘటనాపరంపరలు విదేశీయ నిరంకుశప్రభుత్వమునకు దప్పక కలుగుచుండు వ్యాధిచిహ్నములనియు నేను దృఢముగనమ్మితిని. ఈరోగము ఆట్టిరాజ్యాంగపద్ధతితోనే పుట్టుచుండుననియు ఆట్టిపద్ధతి మారనంతవరకు యట్టిసంభవములు మరల మరల జరుగుచునే యుండుననియు పరిపాలకుల హృదయములు సంపూర్ణముగ మార్పునొందనగాని ప్రభుత్వము జలియన్వాలాబాగుపరంపరలే యగుచుండు ననియు నేనెరింగితిని. నూతన శాసనసభల ప్రారంభోత్సవము సల్పుటకై కన్నాటు ప్రభువు భారతవర్షమున కరుదెంచిన తరుణమున "జరిగినదేదో జరిగినది, జరిగినది మరచిపొండు మన్నింపు" డని వాక్రుచ్చెను. నేను మన్నించుటకు ఇదివరకును సిద్ధముగా నుంటిని. ఇప్పుడును సంసిద్ధముగా నున్నాను. కాని మరచిపోవజాలను.

మరచిపోవను. మరచిపోవుటయన మేల్కొన్నవారలు మరల నిద్రించుటయే యగును. నిజతత్త్వమును దెలిసికొనుటకుబూర్వము కనుచుండు రమ్యమగు కలలనే మరల గనుచుండుట యగును. అప్పటికింకను మహాత్ముడు యథార్థమును గ్రహింపలేదు. ఆయనలో మార్పు తర్వాత జనించెను. అమృతసరసభ ముగిసినపిదప చాలరోజులవరకును, ఇంగ్లీషువారు పశ్చాత్తాపపడుచుందు రనియే ఆయన యాశించుచుండెను. ఖిలాఫత్తుయొక్క స్వాతంత్ర్యగౌరవములను, పునరుద్ధరించి "జజీరతుల్ అరబ్బును" వీడిపోయి, పంజాబుదురంతములకు తగిన ప్రతీకార మొనర్తురనికూడ యాశగొనెను. అట్టిది కేవలము ఆశయే గాదు. సంపూర్ణవిశ్వాస మనజెల్లును. ఇదియే యాయన కింతవరకును ధైర్యము గొల్పెను. ఆయనకుకూడ భ్రాంతివిచ్ఛేదమయినతోడనే ఆయన కార్యక్రమమును తయారుచేయుటలో ఇంగ్లీషువారు సద్భావప్రేరితులని దానెన్నడును నమ్మజాలనని సూచించినపుడు, మేముకూడ ఈయన తీవ్రముగా బోవుచుండెనని తలంచితిమి. అందులకాయన "నూతనముగ మార్పుజెందినవాడ నగుటచే మరింత యుద్రేకపూరితుడనైతి"నని తెల్పెను. ఖిలాఫత్తు రాయబారుల ద్వారా ఇంగ్లాండునకు సందేశ మంపినపుడు, నారాయబారులు ప్రధానమంత్రి యగు లాయడు జార్జిగారిని దర్శించి- విఫలమనోరథు లయినప్పుడును, యింగ్లాండుదొరతనమువారి కంపబడిన కడపటి రాయబారమట్లు ఫలరహిత మైనప్పుడును, ఇక దరఖాస్తులతో లాభములేదని తేలినప్పుడును, పంజాబు దురంతములు, పొరపాటున జరిగెనని త్రోసివేసినప్పుడును, నిరపరాధులగు భారతపుత్రుల ఘాతముగావించిన హంతకులకును, దుర్నయముల "పారతోషిక"ని సత్కరించి ఆయుధభటులచే పరివృతులై హాయిగనుండుటకు మాకు యధికారికిని, నిజపేదలగు హైందవుల కష్టార్జితమునుండి పెన్షనుల నిచ్చినప్పుడును, మహాత్ములకును సహకారమునందు విశ్వాస మడుగంటెను.

సహాయనిరాకరణము

సహాయనిరాకరణమును గూర్చి విశేషముగ పలువురు చెప్పియున్నారు; పలువురు వ్రాసియున్నారు. అట్టిస్థితియం దింకను దాని భావము తమకు బోధపడలేదని మనవిరోధులును, కొందఱు మనమిత్రులు నయితేను అనినపుడు, నే నీయుపన్యాసమునలన వారినితృప్తిపఱుపఁజాలను. కావున సహాయ నిరాకరణ మనిన నేమియో క్లుప్తముగ చెప్పి వదలివేసెదను — పాపమును మన మెదుర్కొనజాలకపోయినను అధమపక్షము దానికి సహాయముచేయకుండనైన నుండవలెను. సహాయనిరాకరణసిద్ధాంత మిదియే. సహాయనిరాకరణోద్యమమున కర్తవ్యమగు త్యాగపరంపరలఁ గావించుటకు భారతజాతి సంసిద్ధమైనచో, ప్రస్తుతవిదేశీయప్రభుత్వము స్తంభించి పోవునను మాట వాస్తవము. అట్టిఫలితము కలుగవచ్చునని మన మెఱుగుదుము. కాని కేవలమందుకొఱకే మనము కృషి సలుపుటలేదు. మనయుద్యమము విధ్వంసమునకే ఏర్పడినదని దానినామమునుబట్టి తోఁచుచున్నను, నిజముగ నట్టిదికాదు. విధ్వంసమునకన్న నిర్మాణమే దానిముఖ్యోద్దేశమై యున్నది. ప్రత్యక్షముగ నితరులను స్తంభింపఁజేయునుద్దేశము దానియందు లేదు; మన శక్తియే స్తంభించియుండుటచే మనయశక్తతను పాఱఁదోలుటకై సర్వయత్నముల సల్పుట ప్రధానవిషయము. సహాయనిరాకరణకార్యక్రమమందలి ప్రతివిషయమునకును విధ్వంసముతోపాటు బలవత్తరమైన నిర్మాణవిధికూడ గలదు. మననిర్మాణశక్తి నెట్లు విజృంభింపఁజేయుదుమో, దానినిబట్టియే మన జయాపజయములు నిర్ణయమగును. కాని విధ్వంసకార్యమును మానివేసి, అనగా, ప్రభుత్వమువారు తమ శాశ్వతకళ్యాణమునకును మన వినాశమునకును తోడ్పడుటకై నిర్మించిన సంస్థాపనల నన్నిటిని మన మింకను నుపయోగించుకొన దలఁచినచో, మనకు జయమునులేదు, అపజయమును లేదు. మనజాతి శేషలయి నశించిపోవును. ఒకవేళ ప్రభుత్వమును స్తంభింపఁ జేయుటయే మన ప్రత్యక్షోద్దేశమైనను ఉత్తమనైతికధర్మమునకు వ్యతిరేకము కాదు. నాఁటి ఏసుక్రీస్తు నేఁటి మహాత్మాగాంధి గారల ప్రేమతత్త్వమునకు నైతము వ్యతిరేకము కాదు. మఱియు అట్లు ప్రభుత్వమును స్తంభింపఁజేయుట తప్పకసాధ్యమనికూడ నేను నమ్ముచున్నాను. మిత్రులారా! నేను కారాగృహవాస మనుభవించుచుండిన ప్రథమ దినములలోనే మనదేశపు చెఱసాలలలో గన్పట్టు సహాకారపద్ధతుల గమనించి యాశ్చర్యమున మునిగితిని. మాసమునందంతకు సక్రమముగ ప్రవర్తించిన ఖైదీలకు ప్రతిమాసమునకును కొన్నిదినములు ఖైదు తగ్గింపబడును. ఈ పద్ధతి ప్రతిఖైదీకిని వర్తించును. కాని జైలు ఉద్యోగులకు నమ్మకము గలిగించి వారిదయను సంపాదింపఁ గలిగిన ఖైదీలు కొందఱు ప్రతిమాసమునకును తమఖైదునం దెక్కువరోజులు తగ్గింపును బొందుటయేగాక కాపలాదారులుగను ఓవరుసీర్లుగను ఉద్యోగములను సంపాదింపఁ గలుగు

దురు. వారు జైలునం దున్నంతకాలమును ఇంకను అనేకములైన సౌఖ్యముల ననుభవింతురు. చెఱసాలయని వ్యవహరింపఁబడుస్వాతంత్ర్య ద్వారమును జొచ్చినవారు పలువురీసభాస్థలి నలంకరించి యున్నారని నమ్మెదను.

జీతములు పుచ్చుకొని పనిజేయు మామూలు 'వార్డరు' లతోపాటు, రాత్రివేళల గస్తీతిరిగి చెఱసాలను గాపాడుచుండు నీఖయిదీ వార్డరుల పనివిశేషమును వారెల్లరును (చెఱసాలకేగిన మిత్రులు) బాగుగ నెఱుంగుదురు. జీతము పుచ్చుకొను వార్డరులు కొద్దిమందియును సాధారణముగ సుఖనిద్ర ననుభవించుచునో, లేక కునికిపాట్లు పడుచునో, రాత్రి గడపుచుందురు. అసలు పనియంతయు చేయుచుండు ఖైదీ వార్డరులు, రాత్రి ప్రతి అరగంటకును జైలునాలుగుమూలలు ప్రతిధ్వనించునట్లు 'అంతా సురక్షితముగ నున్నదని' కేకలువేయుదురు. ఖయిదీ లీప్రకారము సేవజేయుచున్నంతవఱకును, జీతము పుచ్చుకొను వార్డరులు నిష్కల్మషహృదయు లైనవారివలె హాయిగ నిద్రపోవచ్చును. మిత్రులారా! ఇదియే సహకారపద్ధతినిగూర్చి నే జెప్పదలఁచిన నీతికథ. మనము మనస్వాతంత్ర్యమును గోల్పోయినాము. మనవలెనే స్వాతంత్ర్యరహితులైన మనదేశీయులు కొందఱు సర్కారుకు తోడ్పడుట వలన, మనల నణఁచిపెట్టుటకు వీలగుచున్నది. ప్రభుత్వమున కీవిధముగ తోడ్పడుచున్న మనదేశీయుల కెవ్వరికో కొన్ని స్వల్పసదుపాయము లున్నట్లుగపడినను, నిజమునకు వారును మనవంటి బానిసలే మనతోడి బానిసలు భారతవర్ష మను" నీవిశాలకారాగారమున నెల్లదిశలనుండియు "అంతయు సురక్షితముగ నున్నదని యభయమిచ్చుచు కేకలిడుచున్నందున నేగదా, మన యజమానులగు స్వల్పసంఖ్యాకులైన విదేశీయులు హాయిగ విశ్రాంతిగైకొనుచు నిద్రింపఁగలుగుట! ఈ రెండుస్థితులకును గల భేదమొక్కటిమాత్ర మున్నది. మామూలు చెఱసాలలో వార్డర్లుగను ఓవరుసీరుగను నుండి తమతోడిఖయిదీల నణఁచిపెట్టియుంచినఖయిదీలు, తక్కిన ఖయిదీలకన్న కొంత త్వరితముగ బంధవిముక్తుల మగుదు మని యాశగలరు. కాని మనసహకారవాదస్నేహితులన్ననో, మనవంటి బానిసలగుటయే గాక మనకన్న ముందుగ విడుదల నొందఁగలమనుతృప్తినైన ననుభవింపఁజాలరు ఇ దొకచిత్రము. వీరు దాస్యము ననుభవించుచున్నామను జ్ఞానమైనను లేక, తమ్ము బంధించుసంకెలలఁ జూచుకొని మురిసిపోవుచున్నారు.

నేను చెఱసాలలో వ్రాసినట్లు;

"వెఱ్ఱివాడా! నాకై చింతింపకుము. నీ దాస్యమును గూర్చి విలపింపుము.— నీవు దివ్యాభరణ మని దేనిని చూచుకొని సంతసించుచున్నావో, అదియే నీకు శృంఖల మగుచున్నది."

మహమ్మదీయుల కొక ధర్మసందేహము

మిత్రులారా! సిపాయివిప్లవమునాటి నుండి నేఁటిసహాయనిరాకరణకాలమువఱకును గల చరిత్ర నంతయు నింతవిపులముగ చర్చించి, మీకును నాకునుగూడ బాగుగఁదెలిసినదానిని తెలుపుచున్నాను. పూర్వచరిత్ర వివరించుటలో నాయుద్దేశ మొకటి గలదు. మీపై నిరంకుశాధికారము నే వహింపఁజాలను. అయినను మీ తోడ్పాటు నాశించుచున్నాను. మహాత్మునికిఁ గల ప్రతిభ నాయందులేదు. మిమ్ము సమ్మోహితుల జేయవలెనను వాంఛగాని అందులకు వలయు వశీకరణశక్తిగాని నాకు లేవు. నాజీవితకాలమునం దర్ధభాగము శ్రమపడి తప్పుత్రోవల సంచరించి, చివరకు కావించుకొనిన సిద్ధాంతములను మీకును తెలియజెప్పవలెనన్న, మనకు పూర్వము అనేకతరములవారి యనుభవమును బట్టి కూడ నాయుద్దేశముల యాథార్థ్యము తెల్లడికాఁగలదని రుజువుచేయుటకంటె వేఱుపద్ధతి కలదా? ప్రత్యక్షానుభవమే మన విజయచిహ్నము. ఏలయన మనల బాధించిన అస్త్రసముదాయమే అనుభవము. అఱువది వత్సరములనుండియు జరిగిన చరిత్రాంశములనుబట్టి నా సోదరమహమ్మదీయు లనుసరింపవలసిన మార్గమునుండి వారిని త్రిప్పివేయవలెనని ప్రబలయత్నములు సలుపఁబడుచున్నవి. కావున నీసందర్భమున వారి యనుభవమే వారికి పరమప్రమాణమని హెచ్చరించుచున్నాను. సహాయనిరాకరణోద్యమము నిష్ఫలమైనదని యొప్పుకొందము. మహమ్మదీయేతరులగు సోదరదేశీయులతోడిసహకారము కేవలము అసంభవము బూటకము వెఱ్ఱియే, అనుకొనుఁడు. (వాదమునకై తప్ప నేను దీనినంగీకరించుట లేదు.) అటులైనను సహాయనిరాకరణముకాక వేఱుమార్గమును మనము సూచింపవలెను గదా! ఈవిషయమున నాసోదరమహమ్మదీయులు నా మార్గమునే యనుసరింప నక్కఱలేదు. నాకే వారు మార్గదర్శకులు కావచ్చును. మనవిదేశీయయజమానులపట్ల సహాయనిరాకరణమును, తోడిబానిసలతో సహకారమును అసంభవములైనచో వేఱుమార్గమేమి చూపెదరు? తక్కినసంఘములతో సమానులమగుటకును ముందునకుసాగి వృద్ధినొందుటకు బదులు వెనుకకు నీడువవలెనా? విదేశీయులగు ప్రభువులతో సహకారమును నెరపి పూర్వమువలె మహమ్మదీయేతర ప్రజలతో పోరాడుదమా? అట్లొనర్చినచో ట్రిపోలీ బాల్కనుయుద్ధముల పిమ్మటను వంగదేశవిభజన రద్దుకావింపబడిన సందర్భమునను జరిగినదానికన్న నెక్కుడు న్యాయము మనకు గలుగఁగలదను నాశయున్నదా? లేదు. లేదు. స్నేహితులారా! ఆయధ్యాయము ముగిసినది. మరల నావంక చూడఁజాలము. విదేశీయులపట్ల సహాయనిరాకరణము, స్వదేశీయులతో సహకారమును తప్ప మీకుగాని నాకుగాని వేఱుమార్గము లేదు. లేనిదాని విషయమై చర్చించి కాలహరణ మొనర్పనేల?

మాంటాగూగారి రాజీనామా; దాని ప్రముఖత

లాసేనుసంధి యైన తరువాత మన కసంతృప్తికారణమే లేదని చెప్పుచున్నారు. ఒకటిన్నర సంవత్సరములు దాదాపు ఏకాంతవాస మనుభవించినందుచే ప్రపంచవ్యవహారములతో నాకు సంబంధము లేకపోయెను. ఆ కారణమున నాసంధి యెట్లుసంభవించెనో నాకంటె మీకే బాగుగ తెలిసియున్నది. నే నింకను కారాగృహమున నున్నకాలమున చేసికొనబడిన "సెవర్సు" సంధిని మార్చవలెనను ప్రయత్నసందర్భమున జరిగిన విషయములన్నిటినిగూర్చి కొంతకఱకు ఆకాలమున ప్రకటింపబడినవార్తాపత్రిక సంచికలమూలమున తెలిసికొనగలిగితిని. పత్రికావర్గ

సహితములైన రాష్ట్రీయప్రభుత్వములయొక్క సలహా గొని, కేంద్రప్రభుత్వమువారు ఇండియామంత్రిగారికి పంపిన సుప్రసిద్ధమైన తంతి వార్తను మీరెరిగియే యున్నారు. అందు మహమ్మదీయక్షేత్రములపై ఖాలీఫాగారి పరిపాలనముతప్ప, 'జజీరతుల్ అరబ్'ను ఖాళీచేయుటను గూర్చి ముచ్చటింపకయే పోయిరి. అందుచే వారు మహమ్మదీయకోరికలను తృప్తిపఱుపకపోవుటయేగాక మహమ్మదీయ మతధర్మములనైనను పాటింపకపోయిరి. ఇండియాప్రభుత్వమువారు "భారతదేశము యొక్క కోరికలను సంపూర్ణముగ సంతృప్తిచేయుట యసంభవము కావచ్చునని మాకు తెలియు"నని వ్రాయుచు, జజీరతుల్ అరబ్ నుగూర్చి తమకేమియు తోచలేదని గట్టిగా కాకపోయినను మొత్తముమీద నొప్పుకొనినారు. ఛేంబర్లేనుగారు మాత్రము తురుష్కుల ప్రియమిత్రుల కోరికలనుకూడ నివి మించినవి" యని చెప్పుటకు సాహసించిరి. అట్లయ్యు నట్టితంతివార్తయొక్క ప్రకటనమువలన ప్రపంచమునం దంతటను గొప్పకలవరము కలిగెను. ఇండియామంత్రి రాజీనామా నియ్యవలయునని ప్రధానమంత్రి బలవంతముచేసెను. ఆరాజీనామాను శ్రీ చక్రవర్తిగారు "దయతో నంగీకరించిరి." అనగా మాంటాగూగారు నీచముగ పదభ్రష్టుడుగా జేయబడెను. పార్లమెంటున యూనియనిస్టు కక్షులలో నధికసంఖ్యాకులు ఛేంబర్లేనుగారి ప్రకటనమును, స్వాగతమును సూచించు గంభీరకరతాళధ్వనులతో గ్రహించి" రని రూటరు ప్రకటించెను. "భారతదేశ గర్భశత్రువులుసంపూర్ణానందముచే నొడలు మఱచిరి" అని రూటరు మరల వ్రాసెను.

"మాంటాగూగారి రాజీనామాను ప్రకటించినప్పటి కరతాళముల ప్రతిధ్వని యెన్నడును వినిపించుచుండలేదు. యూనియనిస్టుల స్థానమునుండి బయల్వెడలినను దీర్ఘమగుటచే సార్వజనీనముగ కనబడెను. కొందఱు దేశపూరితులు చేతిరుమాళ్లనుగూడ విసరిరి." స్వపరిపాలనము విదేశీయప్రభుత్వము దాన మియ్యవలయునను నభిప్రాయమునే యిప్పటికిని నమ్మభారతీయులలో, కార్మికపక్షము అధికారపదవికి వచ్చినయెడల తమ కేమోతవ్వి తలకెత్తుదు రను నమ్మకము కలదు. ఈ పక్షము యొక్కయు మాంటేగూగారి స్వంతపక్షముయొక్కయు అప్పటి యభిప్రాయము నీక్రిందివాక్యముచే రూటరు తెలియజేసెను. "లిబరలు లేబరు పక్షములవారు మూకీభావముతో ప్రకటనమును శాంతిముగ గ్రహించిరి."

ఇందుచే నాపక్షములవారికి కూడ మాంటేగుగారి రాజీనామా సాక్షాత్సమ్మతము కాకపోయినను, అసమ్మతము కాదని తేలుచున్నది. ముసల్మానులకును బ్రిటనుదేశమునకు మధ్యనుండు తగాదాలను సంతృప్తికరముగ పరిష్కరించుటలో మహమ్మదీయునాయకుల కున్నంత పరితాపము ప్రభుత్వమువారికికూడ కలదని యిప్పుడువారుచెప్పవచ్చును. "ఇండియాప్రభుత్వము బ్రిటిషు ప్రభుత్వముయొక్క బహుదూరస్థమైన సేవకప్రభుత్వముమాత్రమే యగుటచే, ఇట్టి సందర్భములు నెట్లు ప్రవర్తింపవలయునో యావిధిని సూచించుట" లార్డు కర్జన్ గారి "కసహ్యకరముగ" కన్పట్టుచుండ మన కట్టిపరితాపమువలన నేమి ప్రయోజనము కలుగును! పోనిమ్ము, మాంటాగూగారు తన్ను మన్నించి పదవిచేసి రిగదాయని సంతోషించుచుండ నాయనను శిక్షించుటకు కొంచెము పూర్వము లార్డుకర్జన్ గారు నైమాటను వ్రాసిరి. "స్మర్నా" నగరమున నొక్కటేప్రజ్వాలనకై రెండు శక్తులు ఇయులున్నవని మాంటాగూగారికి తెలియదు కాబోలు! లార్డుకర్జన్ గారి న్యాయస్థానము మాంటాగూకంటె నేరస్థులను మన్నింపవలెను, అదే నేరమునకు బెదరించియు శిక్షించియు తప్పక రెండు శక్తులను వేయగల దని తెలియదు కాబోలు! ప్రభుత్వముతో సహాయనిరాకరణమును, మనలో పరస్పరసహాయమును, నను నీ రెండు పదములుకూడ సూచింపని మితవాద మహమ్మదీయసోదరులలో నొక్కడైనను బ్రిటిషువారు భారతీయమహమ్మదీయులభావములను లెక్కమాత్రమైన నాదరించె నని గుండెపై చేయివేసికొని చెప్పగలడా? 1919 సంవత్సరమున బంగాళా విభజనసందర్భమున మహమ్మదీయుల మిత్రుడనని బడాయికొట్టిన వెనుకటి వైస్రాయి యగు (కర్జను) 1912 సంవత్సరములో ఖిలాఫతును భగ్నముచేయుటలో నాకు కలిగిన సంతాపమునుగూర్చి యేమి చెప్పెనో చూడుడు. మాంటాగూగారికి ఆయన వ్రాసిన యుత్తరములలో నిట్లు వ్రాసెను: "ఈసందర్భమున హిందూదేశము నెక్కట్టియు, చేయుట కనపటి ఒకరు బడినట్టియు సంబంధము నాకర్థమగుటలేదు. ముసల్మానుల వ్యవహారములలో, భారతదేశాభిప్రాయము ఎల్లప్పుడును, సిద్ధాంతము" కేంబ్రిడ్జి యందు తన నియోజకవర్గము నెదుట మాంటాగూగారి క్రింది విధమున నపహసించిరి:—

"సెవ్రెసుసంధియందు ఇండియాప్రభుత్వమువారుకూడ పాల్గొనిరి. ఆసంధిచే శాంతియే నెలకొల్పబడినయెడల యిండియాప్రభుత్వము భక్తితో దానిననుసరించెడిది. నే నెల్లప్పుడును తలచినట్లుగనే శాంతిస్థాపనము కానందున వారు దాని మార్పుగోరిరి. తమదేశములందు నాసంధిచే శాంతిభంగము కల్గునెడల తా మూరకుందురా యని కనడా, దక్షిణ ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా, దేశములను ప్రశ్నించుచున్నాను." ఆ యధినివేశరాజ్యములందు స్వపరిపాలనము కలదనియు, తన రాజీనామా తరువాతకూడ నుద్యోగమునే పట్టుకొని వ్రేలాడుచున్న రీడింగుగారి పరిపాలనమునందున్న దేశమున నట్టి స్వపరిపాలనము లేనేలేదనియు పాపము మాంటాగూగారు మఱచిరికాబోలు ! ఏవిదేశప్రభుత్వము సెవ్రెసుసంధిసందర్భమున తన స్వల్పసిఫారసులను సంపూర్ణముగను బహిరంగముగను, తృణప్రాయముగను నిరాకరించెనో, అట్టి ప్రభుత్వము యొక్క యొత్తిడివలన, కొన్ని శతాబ్దములనుండి శత్రుతపూర్వ దగు మహారాజుని నాలు వర్సెరములు కారాగృహమున నుంచిన దీయ స్వతంత్రమగు నిండియాప్రభుత్వమే! డాక్టరు సప్రూగారుకూడ భారతదేశమునకును, అధినివేశరాజ్యములకును గల యీ భేదమును సామ్రాజ్యసమావేశ సందర్భమున మరచిపోయెను. మనవలెనే యొకప్పుడు కోరికలన్నియు నిరాకరింపబడిన ఐర్లండుదేశ ప్రతినిధి సప్రూగారి కప్పుడు జ్ఞాపకము చేయవలసివచ్చెను. మాంటాగూగారు తన కేంబ్రిడ్జి యుపన్యాసమున వాదించిన దానినే మాంటాగూగారితో మనము వాదించితిమి. కాని మాంటాగూగారు దేనిని వాదించి నిష్ఫలమనోరథులైరో యట్టివానినను చేసినందుల కిండియాప్రభుత్వము వారనేక విధముల శిక్షించిరి. అట్లాగు మాంటాగూగారు మనయెడల సానుభూతిని చూప్పు

చున్నారని నాతో చెప్పిన మిత్రులు ఆసానుభూతి యిప్పుడెంత యసమర్థమైనదియు తెలిసికొనగలరు. మాంటాగూగారు బర్తరఫు చేయబడక పూర్వము కలిసిన యామమాయలు వారికి రాజీనామా నివ్వుట కవకాశములు కలిగెనని నేననేకసారు లభిప్రాయపడితిని. నా యభిప్రాయములు నిజమనియే మాంటాగూగారి యీ క్రింది వాక్యములు తెలియజేయుచున్నవి. "నేననేకమారులు రాజీనామానియ్య బ్రయత్నించితిని. తమకు చేయబడిన పవిత్రవాగ్దానము తృణీకరింపబడెననియు పునరావృత్తిరహితమయ్యె ననియు భారతీయ ముసల్మానులకు తెలియజేయుట కిష్టములేక నేననుమానించితిని." తుట్టతుద కాయన రాజీనామా యివ్వనేయిచ్చెను. ఇప్పుడాయన ప్రభుత్వవర్గమున లేకపోవుటయే గాక కామన్సుసభలో సభ్యుడు గాగూడ లేడు. ఇంతకంటె మన యాశయములను పునరావృత్తిరహితముగ కోల్పోతిమని వేరె దృష్టాంతమేల?

మిత్రులారా! వస్తుతత్త్వమున కాలము మించలేదు! భగవదనుగ్రహముచేతను మనహృదయపూర్వకైకమత్యముచేతను మనము మన యాశయములను పూర్తిచేసి తీరుదము! లేదా తత్ప్రయత్నమున ప్రాణము వీడుదము!

ఇంగ్లాండు, లాసేనుసంధి

వెనుక నేను చెప్పినవిషయములన్నియు ౧౯౨౨ సంవత్సరము నాటివి. మన యభిప్రాయములను తగినట్లాలోచింతుమని మనకు వాగ్దానమొసంగబడెను. ఇంతలో తురుష్కులతిధైర్యముతో బ్రిటిషువాగ్దానముల సరకుగొనక తమశక్తిపైనను భగవత్కటాక్షముపైనను నాధారపడి బ్రిటనుయొక్క నిర్ణయప్రతినిధిని గ్రీసును సముద్రమున బడవైచిరి. అప్పుడీవ్యవహారమునుగూర్చి యింగ్లాండుయొక్క యభిప్రాయ మెట్లుండెను? ఆసందర్భమంతయు నాకంటె మీకే యెక్కువగ తెలియును. అందుచే దానిగూర్చి కాలయాపన మొనరింపను ఇంగ్లాండు యుద్ధరంగమున జయింపబడి రాజనీతి యను పేరుగల కుతంత్రములచే యుద్ధఫలములను టర్కీ కండకుండ చేయవలయునని ప్రయత్నించెను. ఇచ్చటకూడ స్వసహాయనిపుణులైన తురుష్కులకు విధిసాహాయ్యము సమకూరెను. లాసేనుసంధి తురుష్కులెంత రణశూరులో యుద్ధము చేయుటలో యంతరాజనీతికోవిదు లని స్పష్టీకరించెను. లాసేను సంధి యెట్లు సందర్భపడెనో లార్డుకర్జనుచెప్పినమాటల నాలోచింతము. టర్కీనుండి త్రేసుదేశమును ఏష్యాయందలి తురుష్కుల గృహములనుకూడ దోచుకొనుడని గ్రీకుల నింగ్లీషువా రుద్బోధన చేసిరి. ఒకకాలమున కాన్‌స్టాంటినోపిల్ పట్టణమును గ్రీకులస్వాధీనము చేయవలయునని ప్రయత్నించిరి. కాని యీ విచారణతరువాత తనపుత్రులను ఫిరంగుల పాలు చేయుటకు నిరాకరించిన భారతదేశమును నమ్మజాలక విజయులగు తురుష్కులపైన యుద్ధము చేయుటలో నధినివేశరాజ్యములను సహాయము చేయుడని కోరి విఫలమనోరథులైరి. అట్లొనర్చిన బ్రిటిషువారిప్పటికైనను పశ్చాత్తప్తులైనట్టి సూచనము కన్పట్టుచున్నదా? సెవర్సువంటి యొడంబడికలకును లాసేను సంధికిని నుండు కారణములందలి భేదమును కర్జనుగారీ క్రిందివిధమున సామ్రాజ్యసమావేశమున సెలవిచ్చినారు. "ఇంతవఱలో యుద్ధానంతరము చేసికొనబడిన యొడంబడిక లన్నియు జయమునొందిన జాతియొక్క బెదరింపులచే జరిగినవి. జయము నొందిన రాజ్యములన్నియు చేరి యపజయము నొందిన రాజ్యములు లేకుండగనే వారికి చెప్పకుండనే వారి షరతులను నిర్ణయించి వారిని శిక్షించుట యాచారమై యున్నది. అంతయు సిద్ధముచేసినతరువాత [illegible] తెలియజేయుటయు వారప్పుడు మామూలుప్రకారము లబలబలాడుటయుకూడ నాచారము. అట్టి పరిస్థితులలో సెవర్సు సంధిషరతులు తయారుచేయబడి నిర్ణయింపబడెను. కాని టర్కీ ప్రతినిధు లావరతుల నొప్పుకొననే లేదు. లాసేనునందు పరిస్థితులు మరియొకలాగుండెను. అచ్చట టర్కీకూడ యన్ని రాజ్యములతో సమాన ప్రతిపత్తులుగలిగి సంధికేగడంగెను. సంధియందలి ప్రతిషరతును వారితో చర్చించు నావశ్యకత యుండెను. కత్తిని చూపుటచే గాక చర్చచేతను వాదముచేతను, రాజీచేతను వారి నొప్పింపవలసి వచ్చెను."

లాస్సేన్ సంధిని కర్జనుప్రభువు సమర్థించెను. మిత్రమండలియొక్క కుటిలరాజనీతిని గొనియాడెను. ప్రధానములేయైనను అంత ప్రాణావసరములు కాని విషయములను గూర్చి గట్టిపట్టుబట్టి సంధిసభను విచ్ఛిన్నము చేసి, మరల యుద్ధముతెచ్చిపెట్టుటకు మిత్రమండలివారి రాజనీతి సమ్మతింపలేదని కర్జనుప్రభువు చెప్పుచున్నాడు. ఈ వైయంశమునుగూర్చి విమర్శించుచు ఒక భారతీయపత్రిక—తురుష్కులయెడ అంతసానుభూతి గలదని ప్రసిద్ధివడయని ఒకానొక పత్రిక యీ క్రింది విధముగ వ్రాసెను:

"యుద్ధము చేయుటకు ఇష్టములేని కారణమున నెమ్మదిగ, జాగ్రతగ సంధిచేసికొనుటయే వివేకమనుకొను రాజనీతి యెన్నడును ప్రశంసాపాత్రము గాజాలదు. కర్జనుప్రభు విట్లు చెప్పుచున్నాడు. మిత్రమండలివారికి యుద్ధముచేయు కోరిక లేదని తురుష్కులకు బాగుగ తెలియును. అయినను తమలోని యతివాదు లెప్పుడును యుద్ధమునకు కాలుద్రువ్వు నుద్రేకములో నుండుటచే తురుష్కులే చాల భయపడుచుండిరి. నిజముగ సంధికై యాశించు తురుష్కనాయకుల కోర్కెలు యెంతవఱకు దేశములోని అతివాదులయొక్కయు, జాతీయవాదులయొక్కయు దుర్నివార్యమగు మహోద్రేకము నాపగలవో మిత్రమండలివారికి నిశ్చయముగ తెలియదు." కర్జనుప్రభువు చెప్పిన యీవాక్యములనుబట్టి తేలినసారాంశ మేమనగా:— తురుష్కులు కేవలము కత్తిపోటుచేతనే తమ కోర్కెల నెరవేర్చుకొనిరని సిద్ధించుచున్నది. లాస్సేన్ సభలో పాలకపాలితులపదవులు తలక్రిందయ్యెను. లాస్సేన్ వద్ద సంధిషరతులను నిర్ణయించినవి తురుష్కులే. వీరు నిర్ణయించిన షరతులను మిత్రమండలివారు యుద్ధానంతర మిదివఱకు జరిగినసంధులలో [illegible] మిత్రమండలివారు ఒప్పుకొనక తప్పినది కాదు...... వేయేల లాస్సేన్‌లో కత్తి త్రిప్పినవారు తురుష్కులే; మిత్రమండలివారు గొణుగుకొనుచు విధిలేక తలయొగ్గవలసి వచ్చెను. చాలమంది యీ సంధిని తీవ్రముగ ఆక్షేపించిరి. ఈ ఆక్షేపణకు సమాధానము చెప్పుచు

కర్జను ప్రభు విట్లు చెప్పెను: ఈ "ఆక్షేపించువారు కేవల నిష్కళంక హృదయులని చెప్పుటకు వీలులేదు; అప్పటి పరిస్థితులలో నింతకంటె మంచిసంధి యింకొకటి యుండజాలదు."

లాసేన్ సభలో తురుష్కులు కొంత సంపాదింపగలిగిరి. ఎట్లు సంపాదింప గలిగిరి? తురుష్కులకు న్యాయము చేయుదు మను మంచి బుద్ధి యింగ్లీషువారికి పుట్టుటవల్ల కాదు. ఖిలాఫతువిషయమై భారతీయ ముసల్మానులకు గల గౌరవ భావమును, మత విశ్వాసములను మన్నింపుదు మను భావము యింగ్లీషువారికి కలుగుటవల్ల కాదు. ఇది గాక, మీదుమిక్కిలి యింగ్లీషువారికి తురుష్కులపై బహిరంగముగ ప్రబలమైనద్వేష మున్నప్పటికిని, యిస్లాము మతవిశ్వాసములందు యింగ్లీషువారి కెంతనిరాదరణ యున్నప్పటికిని—తురుష్కులు లాసేనునందు జయమొందగలిగిరని ప్రపంచమునకు మరియొకమాఱు తెలియ వచ్చెను. లాసేనునందు కర్జనుప్రభువు ఇంకొకమాఱు కర్ర త్రిప్పెడివాడే; కాని, పాపము!— కత్తి తనచేతిలోనుండి నింకొకనిచేతిలోనికి పోయెను!

నే నింతవఱకు బుద్ధిపూర్వముగ, కేవల మొక్కమహమ్మదీయాశయములనుగూర్చియు, ఖండాంతరములం దున్న తమసోదరమతస్థుల యెడ తమకు గలసానుభూతిని ర్చియు మాత్రమే చర్చించితిని. లాసేన్ సంధిసభవల్ల మన జాతీయవ్యవహారము లన్నియు పూర్తిగ పరిష్కారము కాలేదు. భరతఖండస్థులగు సమస్తజాతులవారికి సామాన్యధర్మముగ వర్తించు జాతీయాశయములన్నియు సంతృప్తికరముగ నెఱవేఱలేదు. ఇవి నెఱవేఱకపోవుటయే గాక, ముసల్మానులకు ప్రత్యేకముగ సంబంధించిన మతవిషయికమగు "జజిరత్-ఉల్-అరబ్" కూడ యీలాసేనుసంధివలన పూర్తిగ పరిష్కారము కాలేదు. కాని, యేది యెట్లున్నను, భారతీయు లెల్లరకును సమానముగ వర్తించు జాతీయాశయములే ప్రత్యేక మహమ్మదీయాశయములకంటె చాల నెక్కువగ నున్నవి. లాసేన్ సంధివల్లగలిగిన ఫలితమంతయు నొక్కటే గలదు:— తురుష్కులు తమస్వరాజ్యమును పోగొట్టుకొనలేదని యీసంధిసభ ప్రపంచమునకు చాటినది. నూటయేబదిసంవత్సరములకు పూర్వము మనస్వరాజ్యము పోయినదని ప్రకటించితిమి. తురుష్కులుకూడ అట్లే తమ స్వరాజ్యముపోయినదని యికకొద్దిలో ప్రకటించెడివారే. కాని యీసంధిసభ వచ్చి తురుష్కులు తమస్వరాజ్యమును పోగొట్టుకొనలేదని చాటినది. ఖిలాఫతు సంఘములు కోరినవరతులును, అందు ముఖ్యముగ "జజిరత్—ఉల్—అరబ్" నకు సంబంధించిన మతాశయములును సంతృప్తికరముగ నెఱవేఱక యింతవఱ కట్లే నిలిచియున్నవి. ఒకవేళ, యివన్నియు సంతృప్తికరముగ పరిష్కారమైనను ముసల్మానులు గవర్నమెంటుతో సహాయనిరాకరణమును మానుకొందురా? తక్కిన భారతజాతులతో సహకారమును మానుకొందురా? మహమ్మదీయేతరసోదరులవల్ల మనఃపూర్వకముగ అంతసహాయమును పొంది కూడ, మహమ్మదీయు లిప్పుడట్లుచేసినచో నింతకంటె అవాచ్యమును, సిగ్గుమాలినదియునగు మిత్రద్రోహ ముండబోదు. ఇదియొకసంగతి.

ఇక రెండవ సంగతి యేమనగా:— భారతీయముసల్మానులు తురుష్కులకును, అరబ్బులకును, స్వరాజ్యము రావలెనని ఒకమూల యెంతో యాతురపడుచు, మరియొకమూల తమసొంతస్వరాజ్యము విషయమై బొత్తిగ మాచుకొనుటయే లేదని దీనివల్ల ఋజువుకాగలదు. దీనినిబట్టి, "ఉట్టికెక్కలేనమ్మ స్వర్గానికెక్కగలదా?" యను సామెత వీరికి తప్పక వర్తించును.

సహాయనిరాకరణముగాక వేఱొకభయంకరమగు గత్యంతరము

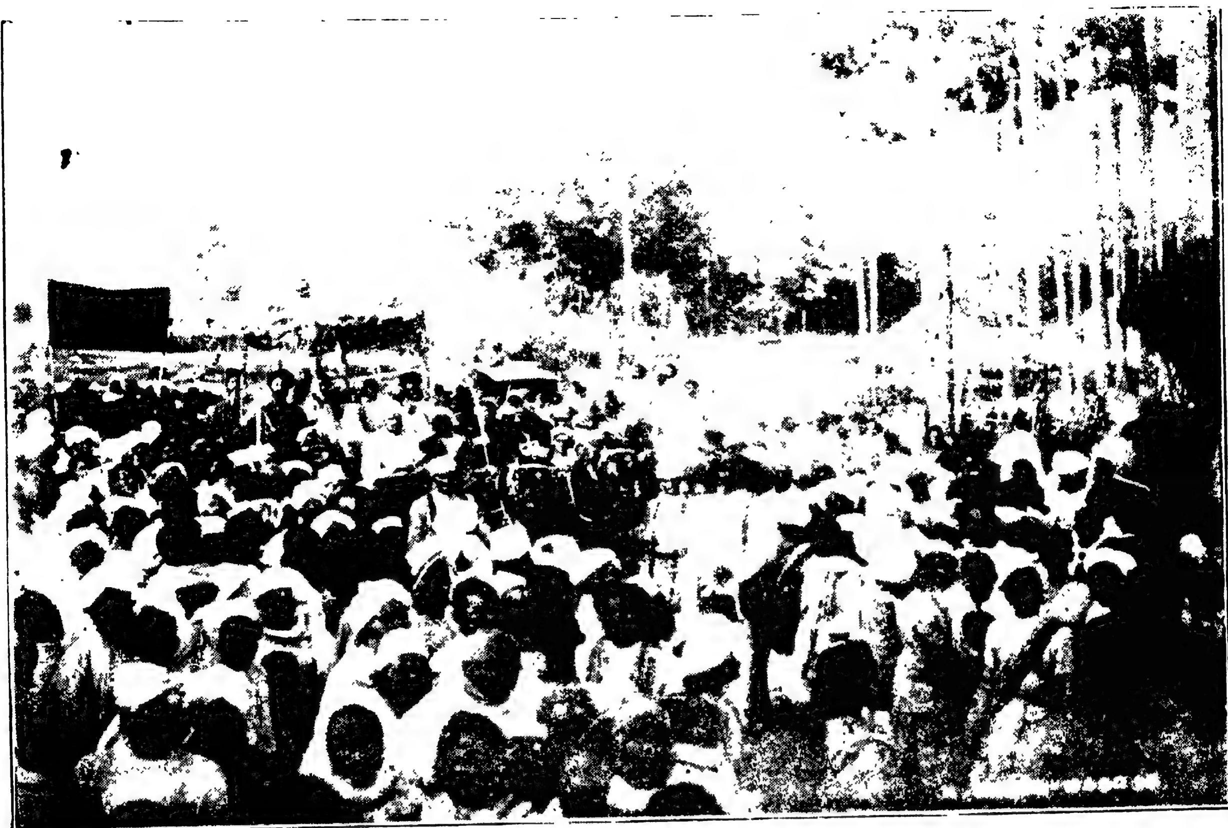
మిత్రులారా! మీకు మరల చాలశ్రమ నిచ్చుచున్నాను గాబోలు. అయినను దీనికొక కారణము వచ్చినది. అందుచే నన్ను మన్నింతురుగాక. ముసల్మానులు ఇంగ్లండుతో సహాయనిరాకరణము మానుకొనవలసినదని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. కాని, వారికి నేను చెప్పున దేమనగ:—

మన మిదివఱకు యింగ్లండుతో చేసిన సహకారమువల్ల కలిగిన విషాదానుభవములయొక్క ఫలితముగ మన మిక వారితో సహకారముచేయగూడదని విధిలేక నిర్ణయించుకొంటిమి. మన మిప్పు డిట్టినిశ్చయమునుండి మరలుటకు పూర్వము నిజపరిస్థితుల నొకసారి పరికించి చూడుడని కోరుచున్నాను. బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమందు భారతదేశము కూడ యింగ్లండు అధినివేశములతోపాటు సరిసమానమగు భాగస్వామిగా నంతవఱకు—భారతరాజ్యము ఆఱువేలమైళ్లదూరమందున్న బ్రిటిషు గవర్నమెంటుకు లోబడి దానికి ఉపాంగమై యున్నంతవఱకు—యిండియా గవర్నమెంటువారు చాలమంచివా రని సంపూర్తిగ ఋజువుచేసినను మేముమాత్రము వారు దయాదాక్షిణ్యములతో సంతృప్తి చెందజాలమను మాట నిశ్చయము; ముమ్మాటికి నిశ్చయము. పరప్రభుత్వమునకు భక్తిజూపుటయే గాక, మానవుడు భక్తిచూపవలసిన విషయము లింకను నెక్కుడు గలవు. భారతీయముసల్మానులు తమదైవమునకును, తమతుదిప్రవక్తకును భక్తిజూపినను కారణముచే వారిగవర్నమెంటునకు ద్రోహము చేసిరని నేమున—మమ్ము కరాచీలో శిక్షించినట్లు—శిక్షించుచున్నంతవఱకు—మాతుదిప్రవక్త తననిర్యాణకాలమందు మాకు విధించిన భగవన్నియమమునకు విరుద్ధముగ మా యిస్లాముపుణ్యభూములు మహమ్మదీయేతరులచేతులలో నున్నంతవరకు — దౌర్జన్యరహిత సహాయనిరాకరణము గాక, మా కింక మరియొక్కటే గత్యంతరము కలదు. మిత్రులారా! ఆ భయంకరమగుగత్యంతరము యుద్ధ మొక్కటే! మన పద్ధతిని నిరసించువారిలో చాలమంది గవర్నమెంటునిన భయపడి చచ్చువానిసలేరై యున్నారు. అదిగాక యేమాత్రము త్యాగముకూడ చేయుట కిష్టపడనివా రగుటచే, వా రాభయంకర మగు గత్యంతరమును గూర్చి కలలోనైన తలంపజాలరు. కావున మనపద్ధతులను మార్చుకొనవలెనను మాట మనచెవి కెక్క నొకనీయకుడు.

మహమ్మదీయేతరులతో మహమ్మదీయులసహకారము

ఇంగ్లండుతో సహకారము చేయకపోయినచో, యిక మనమహమ్మదీయేతరులతో కూడ సహకారము చేయ నవసరములేదని యర్థమగునా!

The Procession held in honour of the Congress President, Cocanada

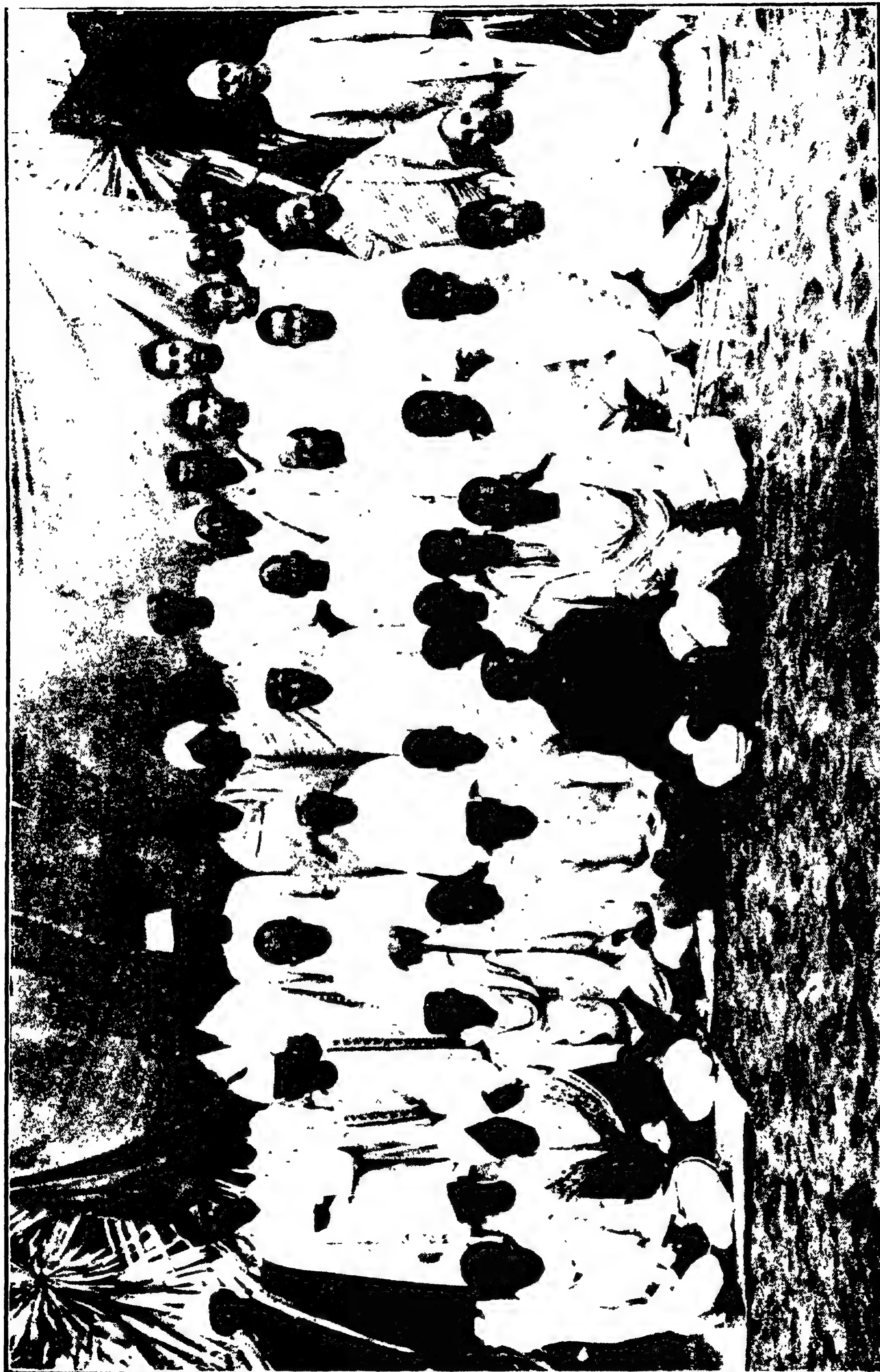
[illegible]

Weaving Industry of the Adi-Andhras, Cocanada

ఆదిమాంధ్రుల ఖాద నేతపరిశ్రమము, కాకినాడ కాంగ్రెసు ఖాద ప్రదర్శనము

The Hindi Mahasabha, Cocanada

హిందీమహాసభ, కాకినాడ

హిందూమతమందు గాఢమగుభక్తి గల ఆగాంధిమహాత్ముడు యిస్లాము మతమునకై పాటుపడుటవల్ల జైలునకు పోయెను. ఆ మహాత్ముడట్లు జైలునకుపోయినప్పటి మట్టివాని తోడిమతస్థులతో మనమిప్పుడు సహాకారముమానుకొనవలసినంత అవసరమేమి గలిగెను? హిందూముసల్మానుల కిప్పుడున్న సంబంధము సరిగ రెండుసంవత్సరములక్రింద నున్నట్లు లేదని నాకు తెలియును. ఏ ఒక్కజాతిగాని కేవలము నిర్దోషి యనియు, తప్పంతయు రెండవజాతిదే యనియు నిజమగు దేశభక్తుడెవడయిన చెప్పగలడా? మిత్రులారా! కుతంత్రమునందు నాకు నమ్మకము లేదు. అందులో రహస్యతంత్రమునందు నాకు బొత్తిగ నమ్మకము లేదు. కాని కేవలము "ఉభయత్ర దోష మున్న" దను మాటను మాత్రముచెప్పి యీ సమస్యను త్రోసివేయుటకు నేను నిష్టపడను. మలబారు, ముల్తాను, ఆగ్రా, సహారన్‌పూరు మున్నగు ప్రదేశములలో మన దురదృష్టవశమున మహాసంతాపకరము లగు ఘోరకృత్యములు జరిగెను. ఈ యుభయజాతులలో నెవరియం దేదోష మున్నదో కనుగొనుటకై జాతీయపంచాయితీ నొకదానిని నిర్మించుటకు నేను పూర్తిగ సమ్మతింతును. ఈ ఘోరకృత్యములవల్ల నెక్కువగ బాధనొందిన జాతి నాయిమాత్రమే గాక తదితరజాతివారుకూడ బాధ నొందినట్లు వారేఒప్పుకొందురు. తామే తప్ప తక్కినజాతివారు బాధనొందలేదని యెవరును (బాగుగా బాధనొందినవారు కూడ) చెప్పజాలరు. కాబట్టి సరియైన విచారణలేకుండ నేరమునంతయు ఒక్కజాతినెత్తిమీదనే వేసి, దానినే నిందించినందువల్ల ఫలితమేమియు నుండదు. అది న్యాయముకూడ కాదు. ఉభయసంఘములనుండి సరియైన ప్రాతినిధ్యముతో నొక విచారణసంఘము నేర్పఱచుటకు నేను ఢిల్లీలో నెంతమాత్రమును వెనుదీయలేదు. కాని యిట్టి విచారణసంఘమువల్ల సరియైన ఫలితమెప్పుడును నింతవఱకు లభించియుండలేదు. దానికి కారణముల నేనిట వివరించుట అనవసరము. ఏదియెట్లున్నను, మనకు రెండుసంగతులు మాత్రము స్పష్టముగ గన్పట్టుచున్నవి. ఈ ఉభయసంఘములలో దోషమెవరిదని మనమిచ్చట విచారించుచుండగ గవర్నమెంటు కోర్టులు ఊరకుండవు. వానిపనుల నవిచేయుచునే యుండును. గవర్నమెంటు కోర్టులలో ప్రమాణముమీద నిజమో, అబద్ధమో సాక్ష్యమిచ్చివేసిన పిమ్మట మనజాతీయ విచారణసంఘమువల్ల నిజమును తేల్చుట చాలకష్టమగును. అదిగాక గవర్నమెంటుకోర్టులలో సాధారణముగా అనుమానరహిత మని చెప్పుటకు వీలులేని యేసాక్ష్యాధారములవల్లనో — కొందఱు దోషులుగ నెంచబడి శిక్షింపబడినపిమ్మట ఉభయసంఘములకును సమాధానము కుదుర్చుట బహుకష్టమగును; ఏలయనగ,— తప్పు ఎవరిదో కనుగొనుటకంటె కూడ ఉభయసంఘములకును పొత్తుకలుపుటయే చాల అవసరమై యున్నది.

దివ్యౌషధము

ఇక కర్తవ్యమేమి? ఒకపక్షముయొక్క వాదమునుమాత్రమే యొప్పుకొనుట సమంజసము కాదు. మరియు నట్లుచేయుట, ఎవరిపక్షము విచారణయే లేక నిరాకరించితిమో వారియందు రాజీని మార్పునకును కావలసిన మనోధైర్యమును కుదుర్చజాలము. వెంటనే యాచరింపవలయునని నేను నొక్కిచెప్పుచున్న ప్రతీకారము అన్నిటికంటె కార్యకారి. మఱియు నీవిషయమును ఢిల్లీయందు కూడిన యుపసంఘము చర్చించునపు డీపద్ధతి నే సిఫారసుచేసిరి. హిందూమహమ్మదీయ వైషమ్యముల పరిణామములుగా నెచ్చటెచ్చట నల్లరులు జరిగెనో యచ్చటికెల్ల వెళ్లి విచారణచేయుటకొక యుపసంఘ మేర్పరుపబడి, యందున సభ్యులుకూడ నిర్ధారణమైనతరువాత, కొంతపని జరిగినపిమ్మట అందు నాయకులభావములలో మంచిమార్పు కొంత కలుగుటచే, నీపద్ధతి నంతను రద్దుపఱచ పనికి సిద్ధమైతిమి. రెండువత్సరములకు పూర్వముచేసినట్లు వెనుక జరిగిన విషయములను మఱచి సర్వపరము హృదయపూర్వకసహకారము చేసికొని స్వరాజ్యము సంపాదింపవలె నను నుద్దేశము జనించెను. మహాత్ముడట్టియైక్యమును బోధించి యాచరించెనో యట్టియైక్యదేవతానుగ్రహభాగ్యము మరల నిరుపక్షముల నాయకులను పొందగలిగిరి. పక్షజయములనొందుట నీచమనియు, మేలనియు తోచెను. కాని యొకస్వల్పకారణము భేద ముద్భవిల్లి రెండు సంఘములును విడిపోయెను. సోదరులారా! ఐక్యదేవతాపునరుద్ధరణము లభించునట్లును యీమాఱు తద్దేవతాకటాక్షము వెనుకటివలె తాత్కాలికము గాకుండునట్లును, భగవంతు డనుగ్రహించుగాక! అటులయినగాని జాతీయైక్యము మూలమున కలుగు స్వాతంత్ర్య దర్శనములును, తద్దైక్యమును, మనశ్శ తుష్టియును నెదుట కనబడుగాక. అట్టియైక్యమునకు ముందు దాస్యసంబంధముగల్గి సుఖముగ గన్పట్టు సర్వము అనుమానాసౌందర్యములను వీడి శాశ్వతనాశమును పొందగలదు.

ద్వేషకారణముల తుచ్ఛత్వము

అట్టి ప్రాముఖ్యవిషయములు అలంకారయుక్తమగు వాగాడంబరముల వలన పరిష్కరింపబడ వని నమ్ముడు. హిందూ మహమ్మదీయ సమస్య, అత్యంత — అత్యంతయే కాదు — ప్రాణావసరమైనసమస్యయైనను, హిందూ మహమ్మదీయైక్యమును భంగము కలిగించు కారణములు మిక్కిలి తుచ్ఛములు. అన్నిటికంటె ఈకారణముల తుచ్ఛత్వమునకే నేను సిగ్గుపడుచుంటిని. ఈ కారణము లెంత తుచ్ఛములైనను, వానివలన కలుగుచున్న అనర్థముల దలంచినప్పుడు సంపూర్ణబాధ్యతాయుతస్వపరిపాలనమునకు మనకర్హతలేదని మనశత్రువులు మనపై మోపు నపవాదమునకు, సమాధానము చెప్పజాలకున్నాము. నా సోదర మానవుల ఆరాధనాపద్ధతుల నెన్నండును, పరిహసించు వాడను గాను.

రాజవీథిలోనికి వంగియున్న రావికొమ్మను నఱికి, యొకగజము త్రోవ నాక్రమించినందువలన గలిగినట్టిగాని, ప్రార్థనలు జరుగుచుండగా ప్రార్థనాలయముల యెదుట (మసీదులయెదుట) మృదంగములు, తప్పెట్లు మున్నగువానిని వాయించుటవలన గలిగినట్టిగాని, యల్పసంతుష్టికై మతరాజకీయ సంపాదనాప్రయత్నముల భగ్నమొనర్చు సోదరదేశీయులును స్వార్థులును గలరని తలంచినపుడు నేను మిగుల దిగులుపడుచుందును. మంచి చెడుగుల గుర్తింపలేక, యింత యవివేకశూన్యుల మైతిమేని, మర్మమువిడిచి యట్లే యొప్పుకొందము. స్వాతంత్ర్యమూట

నింక దలంపకుందము. సామ్రాజ్యబహిర్గత స్వరాజ్యము మాట యటుండనిచ్చి, సామ్రాజ్యాంతర్గత స్వరాజ్యమునకుటనైన దలంపవద్దు. కెనడాగూర్కుకు మనవంటి బానిసలకును సంబంధ మేమి? మనకును కెని యాకును సంబంధమేమి? వాని గుఱ్ఱపుసాలలలో స్థానమునకైన నర్హత లేనప్పుడు సార్వభౌముని ప్రాసాదమున స్థానమునకై వెంపర్లాడ నేల? మహాత్మదీయ పవిత్ర క్షేత్రము బహిరంగ నర్తనశాలలును, విలాసమందిరములును, నిలయమైన మన కేల? మహాత్ముని పవిత్రస్థానము లలో కెల్ల మహాపవిత్రమైన మొక్క పుణ్యభూమిని బహిష్కరింప నేర్పడిన నూతనపాలకుడు సామ్రాజ్యదొరతనముచే బోషింపబడుము దుర్బలులై, సామ్రాజ్యప్రదర్శనములోని యాటబొమ్మగా గాక, భగవానుడు దన్ను మానవుని గా సృజియించెననుమాట నెఱుంగక, తన్ను దామఱచి నప్పుడు తన పూర్వీకుల సింహాసనమునుండి ద్రోసివేయబడి, పదభ్రష్టుడైన మనకేమి? ఆపుల కాళ్ళక్షి నృత్యములును వాయిద్యములతో గూడిన యుత్సవములును దప్ప నన్యములు మనదృష్టికి గాన్పింపనియెడల మన కాంగ్రెసుసభలును, ఖిలాఫతు సభలును, కేవలము హాస్యాస్పదములు. "ఇంక విరమింతిము, హాస్యప్రదర్శనములవలన ప్రయోజనము లేదు" బాల్యచేష్టల కింక స్వస్తి జెప్పెదము. తత్క్షణమే వెనుకకు మరలి, మన బాగును మనము గుర్తించుకొనుటకై యింకెటునుండియు బాటుపడెదము బానిసజాతి కదియే చేయదగినపని. స్వాతంత్ర్యనామమును వృథాగా కళంకభూయిష్ఠ మొనర్పవద్దు. మన యొజ్జలనేకులు మనవైరులు చెప్పిన మాటలనే బలపఱచెదము. ప్రాచ్యమత ప్రవక్తలెవ్వనిగూర్చి పక్షపాతరహితులై మన కుద్బోధించియుండిరో, అట్టిభగవానుడు, మనల స్వపరిపాలన కనర్హులజేసి, విరోపాఖండమున వసియించు శ్వేతముఖులకే యట్టి యర్హత యొసంగి, భారతవర్ష పరిపాలనము ఆచంద్రార్కము వారలకే పట్టముగట్టి, మానవకోటిలో నైదవవంతు ప్రజల కన్యాయము జేసెనని యొప్పుకొందము. ఆధ్యాత్మికపరులకు, మనపూర్వీకులగూడ నపకీర్తి పాలు గావింప నిచ్చగింపమేని, పక్షపాతరహితుడగు భగవానుని దూషింప నిచ్చగింపమేని, మన యాదర్శముల సఫలమొనర్చుటకై పరివర్తన మొందెదము. ప్రజాసంతతుల నడుగంటజేయక యుద్ధరింతము.

ద్వేషమూలము

జనసామాన్యముయొక్క హీనస్థితినిగూర్చి చెప్పితిని గాన, వారిని గూర్చి యింకొకమాటకూడ చెప్పవలసియున్నది. గవర్నమెంటు విశ్వవిద్యాలయములలో నొసంగబడువిద్యను విమర్శించుచు నేనును ౧౯౦౪ సం॥లో వ్రాసినవ్రాతలు ఇప్పటికిని నిజముగనే యున్నవి. ఈరోజున కూడ "మూఢత్వమనునది అల్ప విద్యావంతులనే మదోన్మత్తుల జేయుచున్నదిగాని అమాయికులను, విద్యావిహీనులు నగు జనసామాన్యమును కాదు" మనమతచందురుడు నభిమానమునే గాదు మనము పరమతస్థులతో కలహించుట. నుహులోనుండు స్వాతిశయము, తుచ్ఛస్వార్థమువల్లనే మనమిట్లు కలహించుచున్నాము. మహాత్మునియాగమనమువల్ల ఈచిన్న చిన్న "రాజ్యము" లన్నియు నశించినవి. అంతయు నేకముగ ఒక్కటే అఖండమగు "రాజ్యము" స్థాపింపబడెను. ఈ అఖండరాజ్యమునకు ప్రధానసేవకుడుగ నుండుకీర్తి ఆమహాత్మునకబ్బెను. కాని శమసింహాసనముల గోల్పోయిన యీ పిల్ల "రాజులు" ఒక్క అఖండమగు జాతీయపతాకముక్రింద దేశసేవ చేయుదమనుబుద్ధి వీరికి గల్గక కలుగలేదు; అందుచే వారు లోలోపల గొణుగుకొనుచునేయుండిరి. కానిమహాత్ముడును వారిప్రధాన అనుచరులును, బయటనున్నంతకాలము ఈచిల్లర రాజులు తిరుగుబాటుచేయుటకు ధైర్యములేక యూరకుండిరి. వారికి భారతదేశమందు రెండే గత్యంతరములుండెను. పరాజితులకు బానిసలై ప్రజలనే బహిరంగముగ చీవాట్లయినను తినవలెను; లేదా లోలోన గొణుగుకొనుచు మెదలకుండ జాతీయోద్యమమందైన నుండవలెను. కాబట్టి వారు వీనిలో రెండవదాని నే యవలంబించిరి. కాని, మహాత్ముడు ఎరవాడజైలునకు పోగానే, వీరు తమ తలలెత్తిరి. కాని, ఆయున్నతస్థాన మలంకరించుటకు వీరికి సమర్థత లేకపోవుటచే, వీరు జాతీయోద్యమమును నాశనముచేసి తమతమ "చిన్న రాజ్యముల"ను తిరిగి స్థాపించుకొనుటకయి వీరు శాఖాభిమానములను, యీర్ష్యలను నిరంతరము—బహిరంగముగ కాకపోయినను—పరోక్షముగనయిన పురికొల్పిరి. మహాత్ముని యాగమనమునకు పూర్వము అనేకపిల్లకాలువలు—కొన్ని చిన్నవి, కొన్ని పెద్దవి—దాదాపు ఒకేదిశకు ప్రవహించుచుండెను; ఈ కాలువలలో చిన్నపడవలు నడచుచుండెను. కాని మహాత్ముడు రాగానే, యివన్నియు నేకమై ఒక్క మహానదియై గంభీరధ్వానముతో సాగరసంగమ మొనర్చుటకయి ప్రవహించుచుండెను. ఈపిల్లకాలువలన్నియు ఆమహానదికి ఉపనదులయ్యెను. విశాలమగు ఈ గంగాప్రవాహమునకై బలిష్ఠమగు నౌకయొకటి నడచుచుండెను. ఈనౌకను ఉత్సాహవంతులగు నావికులు నడుపుచుండిరి; ఈ నావికుల కందఱకును మహాత్ముడు నాయకుడుగ నుండెను. ఈనావపై జాతీయపతాక యెగురుచుండెను. మహాత్ముడు జైలునకు పోయిన పిదపవాత అల్పమానవులగువారికి గలిగిన అల్పబుద్ధి యేమనగా:—ఈ పెద్దనావను తీసివేసి, చిన్నచిన్న పడవలను జేయవలెనని వీరు సంకల్పించిరి. కాని మహాగంభీరధ్వానముతో సాగరసంగమ మొనర్పబోవు యీమహానదియందు రవడికి ఈచిన్ని పడవలు నిలువనేరవు. కావున వారు ఈప్రకృతినే తలక్రిందు చేయదలచిరి. అనగా, ఈమహానది చీలి వెనుకకుపోయి, చిన్నచిన్న పిల్లకాలువలుగ ప్రవహింపవలెనని వీరాజ్ఞాపించిరి. కాని, ప్రకృతిని వీరు నిరోధింపజాలరు. గంగాప్రవాహమును వెనుకకు మరల్పదలచుట నిష్ప్రయోజనమని యెంతటిమూర్ఖునకైనను తెలియును. ఈకాంగ్రెసు మహాసభ పేరిటను, భారతజాతి యంతటి పేరిటను, వేయేల సర్వనియామకుడగు ఆ భగవానుని పేరిటను, నే నీయల్పాశయులగువారికి హెచ్చరించి చెప్పునదేమనగ:—మీరెంత తన్నులాడినను మీరు జయింపలేరు. మీరు పన్ను కుతంత్రములను భారతజాతి యుద్యమము నాపజాలదని యెఱుంగుదురుగాక.

సహనము, భారతస్వాతంత్ర్యపూరితులగు ఆశ్వాసనము

మిత్రులారా! రాజకీయరంగమందుకూడ నేరములను దండించుట నిరుపయోగము కాదు. కాని రాజకీయవిభేదముల నే నిదివఱకు చెప్ప

నట్లు ఒక్కడే తిరుగులేని మందుకలదు. అందరికూడ గిరంనాస్తి యను కొని వెనుకటివాని నంతను మఱచిపోయి ఒకరినొకరు సున్నింపవలెను. అందరిలోను ఇట్టిభావము పుట్టునట్లు చేయుటయే దీనికి తగిన మందు. కాని, ఇది ఒక్కటియే చాలదు; ఇంతేకాక మనస్సుల నిట్టి సంకుచితత్వములకు మించి పెరుగకుండ వారింపవలెను. నన్నచో కలహకారణములను తొలగింపవలెను. అన్నివిషయములలోను సదా ఒకరీతిగ నుండవలెనని మనము తరుముగ బట్టుబట్టుచుందుము. ఇట్లు పట్టుబట్టినను ఒక్కటియు మందులేగాదు; విశాలహృదయులగువారిలోకూడ చాలమంది యిట్టి పట్టుబట్టుదురు. దేశములో చెదిరిపడియున్న నానావిధములగు మతసిద్ధాంతములనన్నిటిని కలిపి ఒక్కముద్దగచేసి పెట్టవలెనని మతసంస్కర్తలు యత్నించిరి. కాని యిది చాల అపాయకరమైనసంగతి. అదేమోగాని ప్రతిమత సంస్కర్తయు నిట్లే చేసెను. అన్నిమతములలో నుండియు కొంచెము కొంచెముగ తీసికొని ఒకచోట చేర్చి దానిని కలిపి ఒక క్రొత్తమతముగ చేసినచో నిది అందరికిని సమ్మతిముగనుండునని వారు తలచిరి. ఈరీతిగ ఐకమత్యము, సమానత్వము సిద్ధించునని వారూహించిరి. కాని సర్వమతముల నిముడ్చుకొనగల యిట్టిమిశ్రమతమువల్ల ప్రపంచమందు శాంతియు ఐకమత్యమును పెంపొందినట్లు చరిత్రయందెచ్చటను లేదు. మీదు మిక్కిలి యిదివఱకు కలహించుచున్న మతములలో నిదికూడ నింకొకటి కాజొచ్చెను. అందుమూలమున నిదివఱకున్న విభేదములు మఱింతయెక్కువయ్యెను. సదుద్దేశములతో ప్రారంభింపబడిన యీ మతసంస్కరణము లిట్లు నిష్ఫలములగుటవల్ల తుదకు ప్రజలు గత్యంతరము లేక పరమతసహనము నేర్చుకొనక తప్పినదికాదు. సహన మనగ ఉపేక్ష కాదు; దృఢవిశ్వాసము లేకపోవుటకాదు. స్వమతమందు మనకున్న గాఢవిశ్వాసముతోపాటు మనజీవితమం దిదికూడ నింకొక గట్టితత్వమై యున్నది. కేవలము పరస్పరవిరుద్ధాభిప్రాయములు గల తనతోడి దేశీయునితో ఒకానొక అమెరికను దేశస్థుడు చెప్పినమాటలకంటె నే నీవిషయమై యెక్కువగ విప్పి చెప్పజాలను. అతడు చెప్పినమాట లివి:

“నీవు చెప్పిన ప్రతిఅక్షరముతో నేను తీవ్రముగ వ్యతిరేకించుచున్నాను. కాని, నీ వామాటలు చెప్పుటకు సంపూర్ణమైనహక్కు గలదని నేను వాదింతును; అట్టి నీ హక్కును నిలువబెట్టుటకై నా శరీరములో నెత్తురుచుక్క ఉన్నంతవఱకు పోరాడి తీరుదును.” మిత్రులారా! ఇదె! నిజమైన సహన మనగ నిదె! మతస్వాతంత్ర్యమున కప్పుడైన భంగము కలిగినచో, తద్రక్షణార్థమై ముసల్మానులు పోరాడి తీరవలెనని విధించు కొరాను గ్రంథము సహనమునుగూర్చి యీరీతిగ చెప్పుచున్నది.— “నీకు నీ మతము, నాకు నామతము.” మన మీ సూత్రము పై నడచుట కంగీకరించుచు, అన్నిమతములకు సామాన్యధర్మములుగ నుండువానిని సదా యెత్తిచెప్పుచు, అన్నిమతములకుగల తిరుగు ఆధ్యాత్మిక సంపత్తిని గ్రహించుచు, మనము వ్యవహరించినచో ఈ లోకమందు కలహ మేయుండదు. ఎల్లరులను శాంతి సౌఖ్య,హాయిగను,గాఢ్యము చేయును.

ఈతత్త్వమును ప్రస్తుతపరిస్థితులకు వర్తింపజేయుట

నేడు భారతవర్షమందు నానాజాతులమధ్య నున్న పరిస్థితులకీ సూత్రమును వర్తింపజేసి చూతము.

ఉదాహరణ:— పల్లకు గోడ్లవెంట మేళతాళములతో ఉత్సవము చేసికొనుటకు వీలున్నప్పుడు,- ఉచితరీతిని దైవారాధన మొనర్చుకొనుట లోనగు నితర సహాజహక్కులకు భంగము కలుగనంతవఱకు ముసల్మానులెవరను హిందువులయొక్క గాని యితరుల మహమ్మదీయేతరుల యొక్కగాని ఉత్సవములను అడ్డగింపరాదు. ప్రాణమునకు గాని, శరీరమునకు గాని హాని లేకుండ పౌరులు పాటలతోను గట్టిగ వీధులవెంట ఉత్సవముతో తీసికొనిపోవుటకు వీలున్నప్పుడు, మహమ్మదీయేతరు లెవరును అట్టియుత్సవమును అడ్డగింపరాదు.

ఈ యుత్సవములు శాస్త్రసమ్మతము లగునో కావో సందేహాస్పదము. అయినను నట్టి యుత్సవములు చేసికొనుచుండగ మధ్యత్రోవలో నడ్డమువచ్చిన చెట్టుకొమ్మలను కొట్టివేయుటకు దాని యజమాను డంగీకరించి తీరవలెనని ఉత్సవము చేసికొనుచున్న మహమ్మదీయులు పట్టుబట్టుట కేహక్కును లేదు. అందు ముఖ్యముగ ఆచెట్టు అతని స్థలములో నుండి అతని సొంతఆస్తి అయినప్పుడును, అతడు దానిని పూజ్యభావముతో చూచుకొనుచున్నప్పుడును, మహమ్మదీయు లట్లు పట్టుబట్టుట కేహక్కును లేదు. ఆచెట్టునందు దాతనికి పూజ్యభావ మేర్పడుట సహేతుకమో, నిర్హేతుకమో యనుమ చర్చింప నవసరములేదు. అది మనపనికాదు. పారసీకులు అగ్నిని పవిత్రమైన దానినిగ నెంచి పూజింతురుగాక. పూజ్యమైన యీయగ్నిహోత్రముతో చుట్టను గాల్చి, దాని నపవిత్ర మొనర్పరాదని పారసీకులు తలంతురుగాక. అయినను, బహిరంగప్రదేశములలో చుట్ట కాల్చకూడదనుచట్టము లేనంతవఱకు పారసీకేతరులు వీధులలో చుట్టకాల్చకూడదని పారసీకులునిర్బంధింప రాదు. అదేరీతిగ, జంతువులను చంపుట చట్టవిరుద్ధముకానంతవఱకు, తనతిండికొఱకో యితరులకొఱకో, బలియర్పణాదులకొఱకో, ప్రత్యేక మాజంతువుపెడ క్రౌర్యమును ప్రకటించుటవిధముగాక సామాన్యరీతిగ నెవ్వడైన కోడినో, ఆవునో, పందినో, తదితరజంతువునో చంపినప్పుడు పొరుగింటివాడు వచ్చి తానది సహింపజాలననియు, యేప్రాణియు చంపబడగూడదనియు, తాను గోవును తల్లితో సమానముగ చూచుకొందుననియు, అసహ్యకరమగు పందిమాంసమును తినుట తనకు గిట్టదనియు, తన మతరీత్యా జంతువుల నింకొకరీతిగ చంపవలసియుండు ననియు లోనుగాగల కారణములచే అభ్యంతరపెట్టగూడదు. కాని యీసందర్భమందు మన మింకొక విషయమును మాత్రము గుర్తింపవలెను. ఆ చంపబడు జంతువు ఆ చంపువానిదే యైయుండవలెను గాని, తన పొరుగింటివాని నుండి బలాత్కారముగ లాగికొనినది కాగూడదు. కాని నా హక్కును నేను స్వేచ్ఛగ వినియోగించుకొనుచుండగ, దానిని చూచి రెండవవాడు సహింపగలస్థితి—అగౌర్యా!— మనదేశమున కింకను రాలేదు. పైపెచ్చు మనలో చాలమంది ఇదినాహక్కు అని చెప్పుచు, తమ పొరుగువారికి ఇబ్బంది కలుగజేయుద మనుసంకల్పముతోనే వారా హక్కును వినియోగించుచున్నారు. తప్పక పొరుగువారికి నిబ్బంది కలుగజేయు విధముగనే వారా హక్కును వినియోగించుచున్నారు. మతనిబంధనలందు చెప్పబడినరీతిగ నెవరైన ఉత్సవములు చేసికొనుచుండగ తదితరమతస్థులు దానిని చూచి వెక్కిరించుచుందురు, కొందఱు

తమ ఉపాసనామందిరములలో ప్రార్థనలు చేసికొనుచుండగనో, లేక యేవిధమగు కర్మ జరుగుచుండగనో యితరులు వచ్చి డప్పులతోడను, వాదిత్ర జంత్రములతోడను చక్కని సంగీతము గాక బుద్ధిపూర్వకముగ మహారణ గొణధ్వనిని జేయుచు లోపల జరుగుకర్మకు భంగము కలిగించుటయు; హిందువులకు పవిత్రములగు చెట్లకొమ్మలను పీర్లపై వ్రేలాడుచున్న వానిని, నిర్హేతుకముగ కొట్టివేయుటయు; అందు ముఖ్యముగ కేకింతలు గొట్టుచు నవలకి వేయుటయు చుట్టపాగను పాదిగుని మొగముమీద గాని, శిక్కముగముమీదగాని వదలుటయు; అల్లరికొఱకు జైనుల యెదుటగ అనేక సార్లు పశువులను చంపుటయు; ఆవులకు మెడలో పూల దండలువేసి హిందువులున్న వీధులగుండ ఊరేగించి కసాయికొట్టమున కవి తీసికొనిపోవుటయు; లేక హిందువులు చూడకుండ తప్పించుకొనలేని ప్రదేశములలో గోవులను చంపుటయు; — మొదలుగాగల అనేక యకృత్యములు సంఘములమధ్య పట్టుదలలు ప్రబలజేయునవి తఱచుగ జరుగుచుండును. ఇట్లు క్రోధము రగుల్కొనుపనులు చేయుటచేతను, పొగరుబోతుతనముగ నితరులను జూచి కేకింతలు గొట్టుటచేతను పరుష భాషణములు బయల్వెడలును. దానిమీద చేతులుకలిసి గ్రుద్దులాట లోనికి దిగును. దీనివల్ల తఱుచుగ ప్రాణనష్టముకూడ సంభవించును.

నీనితో నగ్గులాట్లు?

ఇటువంటి విషయములన్నిటిని సమగ్రముగ పరిష్కరించి శాంతిని గాపాడగల సమగ్రమైనపట్టి యొక్కటియు గానరాదు. వీని కన్నిటికిని పూర్తిగవర్తింపగల "జాతీయపు టొడంబడిక" నాకేదియు గానరాకున్నది. ఇతరప్రపంచము జూచి మనలను నవ్వినను సరే యను కొని ప్రతి చిన్న వివరమును, ప్రతి చిల్లర తగాయిదాను ఒక్కటి నైన వదలిపెట్టకుండ దానిలో నిఱికించి, పెద్దభారతముగ చేయుచున్నను నాకట్టి "యొడంబడిక" యేదియు గన్పట్టకున్నది. కాబట్టి దీనికి నాకొక్కటే మంచిమందు గన్పట్టుచున్నది. ఎవరి హక్కులను వారు చక్కగ వినియోగించుకొనుటకు తగిన సరియైన వాతావరణమును కల్పింపవలెనని నేను వక్కాణించి నొక్కిచెప్పుచున్నాను. ప్రధానమగు కలహకారణములను గుర్తించి, ఆ యా సంఘములకు చెందిన నాయకుల నొక సమాధానమునకు గల్పించి, ఆకలహకారణముల తొలగింపజేయ వలెను. ఈపని నిర్వహించుటకు కాంగ్రెసువంటి జాతీయసంస్థకు సాధ్యముకాగలదు. ఈపనిని కాంగ్రెసు చేసితీరవలెను. కాంగ్రెసుమహా సభ యిట్టి నాయకులద్వారా ప్రజాభిప్రాయమును చక్కగ తనవైపు నకు త్రిప్పుకొనుచు, ప్రజలలో నెట్టియకృత్యములు జరుగకుండ జాగ్ర త్తగ కాపాడుకొనుచు, ధైర్యమును ఆత్మవిశ్వాసమును గోల్పోవకుండ నుండవలెను. మరియు నింకొక విషయములోకూడ కడుజాగరూకతగ నుండవలెను. ఏసంఘమునగాని తనహక్కులను వదలుకొనుమని కోర గూడదు. ఇప్పటి పరిస్థితులలో నట్లు చేసినచో, అది తనకు మించిన త్యాగము కావచ్చును. స్వరాజ్యమే మనయాదర్శము; అది కొద్దిలో మనకు లభింపగలదు; అయినను దానిని మన మింకను పొందకలసి యున్నాము అనుమాటనుమాత్రము మరచిపోగూడదు. స్వరాజ్యము మనకు పూర్తిగ హస్తగతమగువరకు, గవర్నమెంటువలె ప్రజలను నిర్బంధించు టకు మన కేమియు అధికారముద్ర లేదు. మనము కేవలము ప్రజలను బ్రతిమాలుకొనుటచేతను, ప్రోత్సహించుటచేతను, మనము స్వయ ముగ చేసి చూపించుటచేతను మాత్రమే ప్రజలచేత పనులను చేయింప వలసి యున్నది. రేపు మనకు స్వరాజ్యము వచ్చినప్పటికిని కూడ, వారికి తగిన ప్రతిఫలము చూపకుండ తమహక్కులు వదలుకొనితీరవలెనని గొప్పగొప్ప ప్రజాసంఘములను మనము జయప్రదముగ నిర్బంధింప జాలము. అట్లు నిర్బంధించుట న్యాయముకూడ కాదు.

గోహత్య.

ప్రస్తుతము విచారణీయాంశములలో గోహత్య యొకటి. నాహిం దూసోదరుల దృష్టిలో గోవు యెంతపవిత్రమైనదో నే నెఱుగుదును. గోవును రక్షించుటకై మానాయకు డెంత తాపత్రయపడెనో నాకం టెను నా సోదరునికంటెను యెక్కువగ తెలిసినవారెవరైనను న్నారా? అంతటి స్వార్థరహితబుద్ధితో ఖిలాఫతు ఉద్యమమును నడి పించిన మానాయకుని మహోదారబుద్ధి కేవలము అతీతమైనది. తాను ముసల్మానుల గోవును—అనగ ఖిలాఫతును— సంరక్షింప సమకట్టితినని ఆమహాత్ముడే చెప్పుచుండెడివాడు. తానిట్లు చేసినచో, దానికి ప్రతిఫలముగ మహమ్మదీయులు తనగోవును సంరక్షింప నుద్యు క్తులగుదురని యాతడుద్దేశించెను. దయకు ప్రతిఫలము దయయే గాక వేరొండు లేదని తమ మతగ్రంథములనుండి నేర్చుకొనిన మహమ్మదీ యులు తాను చేసినదానికి ప్రతిఫలముగ తనగోవును సంరక్షింప బూ నుదురని ఆమహాత్ముడాశించెను. గోవునందు మహాత్మునకున్న ప్రేమ ను ఈరీతిగ వ్యక్తపఱచెను. ఖిలాఫతు మహమ్మదీయులకు గోవని మహాత్ముడు మనోహరరీతిగ వర్ణింపకముందే మాయిరువుర సోదరుల మెన్నడును గోవును చంపగూడదని శపథము చేసికొంటిమి. అప్పటి నుండి మాయింటిలో నౌకరులుకూడ గోమాంసమును తినుటమాని వేసిరి. మాతోడిమతస్థులనుకూడ యిట్లు చేయుడని ప్రోత్సహించుట మావిధిగ పెట్టుకొంటిమి. నేనుగాని, మా అన్నగారుగాని యెప్పుడును గోవును వధింపలేదు. కాని, మేకలను బలియిచ్చితిమి; యేదోయొక జంతువును బలియిచ్చుట మామతవిధియై యున్నది. ఈరీతిగ మనము చాలవరకు పనిచేయవచ్చును. హిందూమహమ్మదీయైక్యత యేర్పడిన యీమూడునాలుగు సంవత్సరముల యనుభవమునుబట్టి స్వరాజ్యము రాకముందే గోవధను నామమాత్రావశిష్టముగ తగ్గించివేయవచ్చునని తెలిసికొంటిని.

ఆహారమునకై సాధారణముగ సంవత్సరముపొడవునను జరు గు గోవధపూర్తిగ నిలిచిపోవలెనని నాకెంతయో గట్టికోర్కె గలదు. కాని, అది యింతత్వరలో నిలిచిపోవలెనని నేను ఆశించుకోర్కె యిప్పటిలో నెరవేఱునట్లు నాకు గోచరమగుటలేదు. ఎక్కువ ఖరీదు గలమాంసమును కొనుక్కొనగల మహమ్మదీయులు సాధారణముగ గోమాంసమును తినరు. కాని, పట్టణములలోనుండు పేదమహమ్మదీ యులకు అదే ప్రధానమైన ఆహారముగానున్నది. కావున నాదేశమధ్యనుండి

వచ్చిన కేను, వారిప్పటిస్థితిలో గోమాంసభక్షణము మానుకొనుట యెంతకష్టమో యెఱుంగుదును. "ధాన్యముతో ధాన్యము కలుపుకొని తిను" మనుష్యులను చూచినప్పుడు పఠాను మనుష్యుడు ఆశ్చర్యపడి మానడు. "మాకు మాంసముండితీరవలెను; చివరకు కుక్కమాంసమైన సరే మాకుండితీరవలె"నని రాంపురపు హాస్యగాండ్రు చెప్పుదురు. ఒకప్పుడు రాంపురసంస్థానములో, బ్రిటిష్ మునిసిపాలిటీలలో చేసినట్లు మాంసపు దుకాణములన్నిటిని మూసివేసి, ఒక్కచోటనే పెద్ద మాంసపు మార్కెట్టును పెట్టిరి. దీనివల్ల ప్రజలందరికిని మాంసము సప్లయిచేయుట బహుకష్టమయ్యెను. సప్లయి చాలనందువల్ల పోటి యెక్కువయ్యెను. ఈ తరగతిమహమ్మదీయుల విషయములో మాత్రము ప్రస్తుతస్థితిలో ఆర్థికముగ తప్పనిసరి యగుచున్నది

ఈ సందర్భములో గోవధను మాన్పుటకొక్కటే మార్గము గలదు. ఇప్పుడు తక్కిన మాంసము బహు యెక్కువ ఖరీదునకు అమ్మబడుచున్నది. సామాన్యులు కొనుక్కొనుటకు వీలులేనంత ప్రియముగ నున్నది. కావున ఈ మాంసపు ధరను తగ్గించి గోమాంసమునకును, తక్కిన మాంసమునకును ఖరీదులోగల తారతమ్యమును తగ్గింపవలెను. అసలే పేదపడియున్న యీదేశములో ఏసంఘముయొక్కగాని జీవనవిధానమును యెక్కువ ఖరీదుగలదానినిగ జేయుటకు నేను అంగీకరింపను. అన్ని సంఘములకంటె మా ముసల్మాను సంఘము కడు పేదసంఘమని యెల్లరంగీకరించిన విషయమే. కావున వారివిషయములో కూడ జీవితముయొక్క ఖరీదును యెక్కువ జేయజాలను. ఇచ్చట నింకొక విషయమును చెప్పకతప్పదు. ఎక్కువ ఆవులు హిందువులకే కలవు; అవి పాలిచ్చుట మానివేసిన తరువాత యజమానులా గోవులను అమ్మివేయకుండ తమవద్దనే యుంచుకొన్నచో గోవధ యిప్పటికంటె చాల తగ్గిపోవును. మన మిప్పటికైనను గొఱ్ఱెలు, మేకలు, మొదలగు వానిని వృద్ధిచేసి గోవును సంరక్షింపవచ్చును. మన స్వరాజ్య గవర్నమెంటులో ఆదాయవ్యయనిర్ణయ మొనర్చుకొన్నప్పుడు మిలిటరీ ఖర్చులోనుండి చాలవఱకు తగ్గించి యీపనికై వినియోగింపవచ్చును. అప్పుడు మన కీపని చాల తేలికయగును. అయినప్పటికి స్వరాజ్యము వచ్చువరకు కనిపెట్టుకొనియుండక యీరోజునుండియు గోమాంసభక్షణ మానివేయవలసినదని నా సోదరమతస్థులను వినయపూర్వకముగ ప్రార్థించుచున్నాను. స్వరాజ్యము వచ్చినపిమ్మట మానివేసినచో అప్పుడది త్యాగమనిపించుకొనదు. భారతదేశమందున్న వివిధసంఘములకు సాంఘిక రాజకీయ వ్యవహారములందు స్వీయధర్మమైన సమష్టికుటుంబతత్త్వమే యాదర్శముగ నుండవలెనుగాని యింగ్లీషువారనుష్ఠించుచున్న పోటీపద్ధతి పనికిరాదు. ఒకవేళ మనదేశములోని వివిధసంఘములకు పోటీయుండవలసినచో అది పరస్పరసహాయమందును, ఆత్మార్పణమునందును మాత్రమే యుండవచ్చును. తనకెంతయో ప్రియమైన వాక్కులను గాఢముగ నాటుకొన్న భావములను ఏసంఘమువారు సోదరసంఘములకొఱకై భారతవర్షముయొక్క శాంతైక్యతలకొఱకై యెక్కువగ వదలుకొందురో ఆసంఘమువారే తుట్టతుదకు అందరికంటె నెక్కువ అజేయులగుదురని నానమ్మకము.

ప్రాతినిధ్యమునందును పరిపాలనమునందును వివిధమతములయొక్క భాగనిర్ణయము

వివిధమతవైషమ్యములకున్న ముఖ్యకారణమును గూర్చియు, విద్యావంతులగువారు తమస్వార్థములకొఱకు వానికి పార్థములు కల్పించి యెట్లు దుర్వినియోగము చేసినదియు తమకు వివరించియున్నాను. వైషమ్యములకు గోవధయు సంగీతముతో నూరేగింపులు మొదలగు విషయములు మాత్రమే కారణములు కావు. స్థానికములును రాష్ట్రీయములును అఖిలభారతీయము లగు సంస్థలలోని ప్రాతినిధ్యమును ఉద్యోగము లనుభవించుటలోని హెచ్చుతగ్గులును పరస్పరవైషమ్యములకు మూలకారణములై యున్నవి. ఈవిషయములో సామాన్యజనులపై నేరము మోపుట సమంజసము కాదు. మంచివిగాని చెడ్డవిగాని స్వార్థములను మతరక్షణపనుమున క్రింద నిట్టిపరిస్థితులకు ముఖ్యకారణములగుచున్నవి. ఇందువలన గలిగెడి యన్యాయము ఎక్కువ సమర్థతయనియు నెక్కువ విద్యావిషయికములైన యోగ్యతలనియు సమర్థింపబడుచున్నవి. ఎవరు దీనిని సమర్థించుచున్నారో వారే విదేశీయాధికారులిట్టి మిషలు కల్పించినప్పుడు దయాశూన్యముగ ఖండించుట మాకు మిక్కిలి యాశ్చర్యము గానున్నది. ఇట్లు పదవులాక్రమించినవారు తామందరికంటె ననుభవముకలవారమను నపోహను పోగొట్టుకొనవంతకాలము అల్పసంఖ్యాకుల తెలివి ప్రజాశయముల నెట్లు కాపాడగలదో నాకు తెలియకున్నది. మీరు విశాలహృదయులై దేశభక్తితో పాటుపడవలయు నుద్దేశ్యములుకలవారు కావంతకాలము ఒక్కసంఘమువారియొక్క విద్యాధిక్యత యితరసంఘములవారి కుపద్రవకారణముగ తోపకమానదు. ఒకప్పుడుద్దేశ్యము మంచిదే యైనను ననుమానమునకు కారణమగుచున్నది. సోదరులారా! ఇది వెనుకటి తరమువారు చేసిన యన్యాయఫలముగ ననుభవించుచున్న ప్రారబ్ధము. అనవసరముగ కోపపడకుండుమనము దానిననుభవించితీరవలయును. వర్తకమునవలె రాజకీయమునందుకూడ పలుకుబడిని సంపాదించుకొనవలసి యున్నది. అందుచే ప్రజల నాకర్షించుటకై చేసెడి ప్రకల్పములకంటె కార్యాచరణమును తత్ఫలితముగా వచ్చులాభములును కాలక్రమమున మనకు పలుకుబడి నియ్యగలవు. అల్పసంఖ్యాకులు గల సంఘములు అధికసంఖ్యాకులు గల సంఘములు చేసిన యాహ్వానముల ననుమానముతో చూడక వారితో కలసి పనిచేసిన యెడల స్వతంత్ర స్వరాజ్య సంపాదనమార్గమున చాలదూరము నడచియుందుము. కాంగ్రెసుసామాన్యరంగస్థలమున కందరకును మన యుద్దేశ్యములు దేశభక్తిపూరితము లని చాటుటకు మంచియవకాశముల నొసంగుచున్నది. ఆలస్యమైనను పలుకుబడిని సంపాదింపనిది మన మేమియు చేయజాలము. అకారణమైన యనుమానములకు కోపపడుటయు, అట్టి యనుమానములు కలవారినోళ్లను మూసి వారికి మనపై లేని నమ్మక మున్నదని చెప్పుచు మోసము చేయుటయు మంచిపనికాదు. శాసనసభలకు వెడలవలెనని తీర్మానించుకొనిన మనవారిని, అధికారివర్గమువారిని కూడ మనకొసంగబడిన స్వల్పశాసనాంగసంస్కరణముల నిచ్చుటకు [illegible]

పఱచియుండవచ్చును. ఒకవేళ తృప్తిపఱుపకపోయినను మనమందఱము ను జాతీయాదర్శముగా నుంచుకొనిన స్వరాజ్యముకొఱకు ప్రయత్నించి త్వరలో సంపాదించుటకు మనల నింకను పురికొల్పవచ్చును. అప్పుడు మనము ప్రాతినిధ్యము గల యన్ని సంస్థలందును వివిధసంఘము లనుభవించు భాగలబ్ధములను నిర్ణయించుకొనవచ్చును. సోదరులారా! ఇంకను కొంతకాలమువఱకు ప్రత్యేకనియోజకవర్గము లేకుండ నెగ్గలేమని యనుమానించుచున్నాను. కాని యల్పసంఖ్యాకులగు సంఘము వారు అట్టి యేర్పాటు అనవసరమను కాలము వచ్చునపుడు మిక్కిలి సంతోషింప గలనని నొక్కి చెప్పుచున్నాను. ఆర్మీనియాయను పేరుగల టర్కీ దేశము యొక్క తూర్పుభాగమునగల క్రైస్తవ సంఘములనుగూడ భారతీయ దేశమునందలి పద్ధతిని నెలకొల్పవలయునని నేను గట్టిగా వక్కాణించి తిని. అందుచేత నా హృద్గత నిజాభిప్రాయములను మీరు బాగుగా తెలిసికొనగలరు.

ప్రత్యేకనియోజకవర్గసిద్ధాంతమును వదలివేయుటకు పూర్వము రెండుపనులు చేయవలయును. అల్పసంఖ్యాకమగు సంఘము తన యిష్టమువచ్చిన భారతీయుని ప్రతినిధిగా నెన్నుకొనుస్వాతంత్ర్యముగలిగి యుండుట మొదటిపని. ఏదినమున నొకమహమ్మదీయేతర సంఘము నన్ను తమ ప్రతినిధిగా నెన్నుకొనునో యాదినమును నాకు మిక్కిలి గౌరవప్రదమని భావింతును. నేనునమ్మకముతో వోటునిచ్చుటకు శ్లాఘతు కొరకు ఘోరయుద్ధమొనర్చిన శ్రీగాంధిమహాత్ముడుగాక మరియొక మహమ్మదీయుడు గానరాడు!

క్రమముగ పరిస్థితులలో కొంతమంచిమార్పు కలిగినవెనుక ప్రత్యేకనియోజకవర్గము బదులు సంయుక్తనియోజకవర్గము నేర్పాటు చేయుట రెండవపని. మార్లేసంస్కరణములు చర్చింపబడు కాలమున కొన్నితావుల సంయుక్తనియోజకవర్గము నుండనిచ్చి కొన్ని సభ్యత్వములను కోల్పోవుటకంటె సభ్యులసంఖ్య యల్పమైనను ప్రత్యేకనియోజక వర్గమును కోరుట క్షేమకరమని వాదించు శ్రీసయ్యదు అమీరాలీగారిని ప్రతిఘటించితినని మీలో గొందఱకు తెలియును. సంఘములందలి పరస్పరవైమనస్యములడుగంటినకొలది క్రమముగ ప్రత్యేకనియోజకవర్గములచేత నెన్నుకొనబడు సభ్యులసంఖ్యను తగ్గించి సంయుక్త నియోజక వర్గపు ప్రతినిధులసంఖ్యను హెచ్చింపవచ్చును. తుదకు ప్రతినిధులందరును సంయుక్తనియోజకవర్గముచే నెన్నుకొనబడునట్లు చేయవచ్చును. ఇట్లే యుద్యోగముల విషయమునగూడ సంఘప్రాతినిధ్యము నిచ్చుటకంటె సామాన్యముగ యోగ్యతనే ముఖ్యముగా గొను పద్ధతి నవలంబింపవలయును.

కొన్ని స్థలములలో చర్చింపబడు విషయము లల్పములైనను ప్రజ లుద్రేకపూరితులగుట కవకాశము లుండుటచే స్థానికసంస్థలప్రాతినిధ్య విషయములలో పైసందర్భములను తప్పక నాలోచింపవలయును. మ్యునిసిపల్ సభ్యత్వముల విషయములలో పంజాబునందున రెండు సంఘములకును వచ్చిన వైషమ్యములకు పైనచెప్పిన విషయములే కార[illegible] దాహరణ విశదీకరముగ నున్నది. తెలిసినట్లు జలియాన్వాలాబాగును, హిందువులు కడుపులమీద ప్రాకింపబడినవీథియు నిజముగ పంజాబురాష్ట్రమందలివా యని యాశ్చర్యపడుచుందును. ఎంతలో నారాష్ట్రము తనకు కలిగిన యవమానమును మఱచెను.

సంకుచితదృష్టి

ఈ యుపన్యాసమునందలి అధమభాగమున ౧౯౦౮ సంవత్సరమున నేనిచ్చిన వేరొక యుపన్యాసమునందలి భాగము ననువదించుచు అందఱకు సమానమగు శత్రువు నొకని నెదిరించుట యను సూత్రముపై కేవల మాధారపడి దానికలననే సంఘముల కైక్యము పొసగగల దనుట పొరపాటని చెప్పితిని. పంజాబున సైనికశాసనోపయోగకాలమున జరిగిన దురంతములనుగూర్చి యోగక పాడినదే పాడుచుండుటచే నైక్యమును కుదుర్చుకొనగలమని పిచ్చినమ్మకము కలవాడను కాను. మంత్రివర్గము చేయుపనుల యెడల నసమ్మతిని చూపు కాలమునను, కష్టకాలమందును, వెయ్యినూరులు సంయుక్త ప్రభుత్వములెన్ని సృష్టి కాలేదు! ఎన్నికల జయము చేకూరినవెంటనే గాని, మొదటిదినములోనే ఎన్ని భగ్నము కాలేదు? మనము పొందదలంచినస్వరాజ్యము సంపాదింపకలేనన్నను దానిని నిల్పుకొనలేనన్నను, బాధానుభవసామ్యము గాక మఱియొక బంధనముచే నన్ని సంఘములకు నైక్యము కుదురవలయును. హిందూమహమ్మదీయులయందు పరస్పరవిభేదములను గోరంతలను కొండంతలుగ చేయు మహానుభావులకు నేనొక్కవిషయము జ్ఞాపకము చేయవలయును. ఆరెండుసంఘములవారును పరస్పర మొకరినొకరు పెట్టినబాధలు జలియన్వాలాబాగులో అందఱును చచ్చినంతవఱకు కాల్చినను జనరలు డయ్యరుయొక్క నిశ్చయముకంటెను, జనుల నొకవీధిలో పొట్టలతో ప్రాకించిన జాతీయావమానముకంటెను క్రూరమువైనవియా? ఉత్తర దేశస్థులమైన మేము దృష్టిసంకోచములో నున్నామనియు, కాలము గడచినకొలదిని వెనుక గడచినదానిని క్రమముగ మఱతుమనియు నాయభిప్రాయము. తుదకు ప్రస్తుతము పడుబాధలు కొలదికాలముక్రిందట పడిన భయంకరములైన బాధలను సంపూర్ణముగ మఱపించుచున్నవి. ప్రతిసంఘమును తమయొకటి సంఘము చేతిలో పడిన బాధలను మాత్రమే జ్ఞాపకముంచుకొని తా నితరసంఘములను పెట్టినబాధలను మఱచుట యెంతయో విషాదకరము!

పోకిరీజట్లు

నేనిప్పుడనేకసంఘములనుగూర్చి మాటలాడితిని. ప్రజలలో కల్లోలములు పుట్టినప్పుడు నితరులకు బాధ కలుగజేయునది సంఘములు కావు. ఇండియాప్రజలలోనున్న పోకిరీజట్లే శాంతిప్రియు లగువారికి బాధ కలిగించుచుందురు. ఈ పోకిరీలు ఏసంఘమునకును చెందరు. వారిది ప్రత్యేకమొకసంఘము. వారికేమి దొరికినను సంతసమే. యీ [illegible]మున పాంచాలరాష్ట్రమందలి కొన్ని జిల్లాలలో మహమ్మదీయ పోకిరీలవలన శ్రీమంతులగు హిందువులు బాధల నొందినపుడు, లాలా లజపతిరాయిగారు అమెరికాదేశమున ప్రవాసమనుభవించుచు వ్రాసిన వ్యాసము నాకు బాగుగ జ్ఞప్తివచ్చెడి. అప్పటికి పర[illegible]

లు విజృంభింపవలెనో యనుభీతి వ్యాపించెను. కాని లజపతిరాయిగారు మాత్రము హిందువులు ధనికులగుటచే బాధింపబడిరిగాని, హిందూ ధర్మము నవలంబించుటచే కాదని సత్యాగ్రముగ బోధించిరి. ధనికులకును నిర్ధనులకును గలవైరమేగాని, హిందూమహమ్మదీయ విభేదము కాదు. ఈరెండుసంఘములేగాక, మధ్యనుండి మనపోరాటముల చూచి సంత సించు పరాయివారు (విదేశప్రభువులు) న్నారను వనమీసందర్భమున ముఖ్యముగ గమనింపవలసి యున్నది. ఉత్తరహిందూస్థానమున మతవి ద్వేషములు ప్రారంభమైనపిమ్మట, రవీంద్రనాథకవివర్యు లందునుగూర్చి అనేకపర్యాయములు మాటలాడి యున్నారు. కాని వారి యుప న్యాసములను పత్రికలలో చదివినప్పుడు ఆయనగారే ౧౯౧౭వ సంవత్సర మున బీహారురాష్ట్రమునం దింకను ఘోరమగు విషయములు.

గోహత్య సందర్భమున బుద్ధిపూర్వకముగ సలుపబడినపుడు వ్రాసినదానిని వారే మఱచిపోయినారా యను సంశయము కలిగినది. కవీశ్వరులు రైలుబండిలో బ్రిటీషు సైనికోద్యోగితో కలసి ప్రయా ణము చేయుచుండిరి! ఆ యుద్యోగి భారతీయాశయములను పరిహసిం చుచు "ఏమండీ! వేఱువేఱుమతములవారు ఒకరితో నొకరు కలహిం చుచు, మధ్యశాంతిస్థాపనకై అప్పుడప్పుడు నన్నును నాసైనికదళమును పిలిపించుకొనవలసినస్థితియం దుండి, మీ భారతీయులు స్వరాజ్యము పే రెత్తుటెందులకు?" అనెను. మనబాధలు జూచి సంతసించువారున్నారను విషయమును కవి నారాసముయమున జ్ఞప్తికి తెచ్చుకొని, సైనికోద్యోగి కందులగూర్చి వెల్లడిచెప్పెను. బ్రిటీషువారు రాకపూర్వ మీతగా యిద్దలు లేకుండెనా అని యుద్యోగి మరల నడుగ, కవిగారిది వాస్తవ మేయని యొప్పుకొనుచు, అప్పటికిని భేద మొకటిగలదని వెంట నేబోధిం చిరి. బ్రిటీషువారు రాకపూర్వమును హిందూమహమ్మదీయ పోరాట ములుండెను. కాని, అందువలన శాశ్వతశత్రుత్వ మేర్పడక, అవి కాల మున నే సమాధానము కుదురుచుండెను. కోపము చల్లారినతోడనే, మనమందఱమును మంచికో చెడ్డకో కలసి యొకదేశమున నివసింపవలసి యుంటిమనియు, ఏదోవిధముగ స్నేహభావమును సంపాదింపనిచో జీవితమంతయు దుర్భరముగ నుండుటచే సత్వరముగ పొత్తు కలుపుకొని ద్వేషభావమును పోద్రోలుటయే సమంజసమనియు, గ్రహించుచుం డిరి. కాని మూడవవారైన విదేశప్రభుత్వము వచ్చినప్పటినుండియు, అట్టి పోరాటము లధికమై అట్టి కలయికలు అపురూపమై పోయెను.

"యీసా"యొక్క చేయి; "జేకబ్" యొక్క స్వరము.

కుటుంబములో భార్యాభర్త లిరువురేగాక, మధ్య మూడవది అత్తగారుకూడ నున్నచో తమ కెంతఘోరముగ నుండునో భారతదేశ స్త్రీలకును, యీరకపు పురుషులకును బాగుగ తెలియును. కుటుం బములో అత్తగారు స్థిరముగ నుండు వ్యక్తియగుటయేగాక, కుటుంబ చక్రమంతయు ఆమె యొక్క లేయే త్రిప్పుచుండును. ఆ స్థితిలో ఆసం సారముయొక్క పొందికయెట్లుండునో వేఱుగ చెప్పనక్కఱలేదు. అది గాక యింతకంటె ఘోరమైనసంగతి యింకొకటి యున్నది:—అత్త గారి చేతులలోనున్నవి. ఆమె భార్యాభర్త లిరువురికిని మాత్ర

స్థానమందున్నది. అందుచే, సందర్భానుసారముగ నిరువురిని ఓదార్చు చుండును లేదా ఒకరిని ఓదార్చి, రెండవవానిని చీవాట్లు పెట్టుచుం డును. అందువే భార్యాభర్తలకు పొత్తుకలియక "ఎవరికి వారు విడిగ నుండిన, బాగుండునుగా" యనిపించుచుండును. కాని రెండుముఖములు గల యీ అత్తగారి మాయలకు లోబడకుండ వివేకముతో నున్నచో యీ మంత్రములు మనల నేమియు చేయజాలవు. అవి మనకు నవ్వును మాత్రము పుట్టించును. హిందువునకు కోపము వచ్చునట్లుగ మహమ్మ దీయుడు గోవును చంపినప్పుడుగాని, లేక ప్రార్థనజరుగుచుండగ మసీదు ముందునుండి హిందువు లెవరైన మేళతాళములతో ఊరేగినప్పుడుగాని మనమేమి చేయుచున్నాము? ఒకరి గొంతుకల నొకరు నఱుకుకొనుటకు పరుగెత్తుచున్నాము. కాని యీసందర్భమున మన మొకసంగతిని మా త్రము మఱచిపోవుచున్నాము; ఏమనగా:—

గవర్నమెంటువారెవరైన మహమ్మదీయు నొకని ఏ రాజద్రో హనేరముక్రిందనో శిక్షింపదలచినప్పుడు అతనిని పట్టియిచ్చుటకు మన మహమ్మదీయులే యొందఱు బయలుదేఱుట లేదు? అట్లే హిందువులను బట్టియిచ్చుటకై హిందువులే యెందఱు బయలుదేఱుటలేదు? ఈసంద ర్భములో ఉభయసంఘములును ఒకేతరగతిలో నున్నవి. ఎంత చండాల పుపనినైన చేయుటకు సిద్ధముగనున్నవారు ఉభయసంఘములలోను గలరు; ఇది మనకు ప్రత్యక్షమైక వేద్యమే. ఒక మహమ్మదీయుడు తనసో దరమహమ్మదీయునే—వేయేల తనమహమ్మదీయసంఘము నంతటి నే— హింసించుటకు సిద్ధముగ నున్నప్పుడు ఇక హిందువును మనలను హిం సించినాడని యీవేళపడనేల? అయ్యా! అసలునిజము అదికాదండీ! పోకిరీలవలెనే ద్రోహులుకూడ ప్రత్యేకమొక్క సంఘమునకే చెంది యుండలేరు. వారు ఉభయసంఘములలోను నున్నారు. వారిది ప్రత్యే కమొకతెగ. ధనమదాంధులు ఒక్క యింగ్లండులోనేగాక ప్రపంచ మందంతటను గలరని లేబరు (కార్మిక) కక్షివారు చెప్పినమాటలుమీ రెఱింగియే యుందురు. అట్లే ద్రోహులు అన్ని సంఘములలో నున్నారు. వీరినందరిని మనమంతకంటె నెక్కువగ ఖండింపవలసినదే. ఏమహ మ్మదీయుడో రాత్రివేళ హిందూదేవాలయములో గోమాంసము వేసి యో, విగ్రహములను పగులగొట్టియో దాని నపవిత్ర మొనర్చ వను కొనుము. కాని తక్కినమహమ్మదీయసంఘమంతయు (హిందూసంఘ మువలెనే) యేపాపమెఱుగక పోవచ్చును. అట్లె యేహిందువుడో మసీదులో పందిమాంసము వేసియో కొరాను పాడుచేసియో దురా గ్రహమొనర్చ ననుకొనుము. కాని తక్కిన హిందూసంఘమంతయు కేవ లము నిరపరాధము గావచ్చును.

దీనికంటె స్పష్టమగు నుదాహరణ మింకొకటి గలదు. మంత్రి మహమ్మదీయుడైనచో మహమ్మదీయుల కెక్కువయుద్యోగము లియ్య వచ్చును. హిందువుడైనచో హిందువుల కెక్కువపక్షపాతము జూప వచ్చును. వారు లేకయమువారైనను వారు పరప్రభుత్వమున కంతర్భాగ ములై యున్నారనుట స్పష్టము. చేతులు "యీసా" చేతులే, కాని గొంతుమాత్రము "జేకబ్" గొంతుకయై యున్నది. తయ్యారు, ఒడయ కులపించుపనుల నింకను నిలిపివేయవలసియున్న రాష్ట్రప్రజలు, తమకును

లను ఖూనీలుచేసినవారికి తమసొమ్మునిచ్చితీర్చవలెనని నిర్బంధించుగవర్న మెంటుతో సహకారమొనర్చుటకు సిద్ధముగనున్నారు. కాని, తమ పొరుగువారును, తమతో సమానముగ స్వప్నముగ ననుభవించిన వారును నగు వారితో మాత్రము సహకారము మానుకొనుచున్నారు. ఎందు వల్ల? ఇతర సంఘమునకుచెందిన మంత్రియెవడో యొకడు తనసంఘము వారికి, యీసంస్కరణమువల్ల తనచేతికివచ్చిన యేయల్పాధికారమును బట్టిగాని, యే తుచ్ఛమగు పక్షపాతముననో, తన కిష్టములేని విధమున చూపించెనట! ఈకారణముచే ఆసంఘముతో తాము సహకారము మానుకొందురట! అట్లయినచో సహాయనిరాకరణ మనగ నేమో నాకర్థమగుటలేదు. ఇప్పుడే యుద్యోగముల మానుకొనవలయుట కొంచెము కష్టమని తెలిసియుండియు, ఉద్యోగములు రాజీనామాయిచ్చిన వారిని కాంగ్రెసు బాహాటముగ ఆహ్వానించుచున్నది. గాని కాంగ్రెసు మనుష్యులమని చెప్పుకొనువారిలో కొందరు, సహాయ నిరాకరణమును గూర్చి గాంధిమహాత్ముడు తమకు చెప్పినదంతయు మరచిపోయిరి. ఎందువల్ల ఎవడో మంత్రి తనసంఘమువానికి నెక్కువగ నేవో యల్ప యుద్యోగపదవుల నిచ్చెనట! ఇట్లు చెప్పిన మంత్రి నాస్వమతస్థుడైనచో నాపరితాపమునకు మితియే లేకుండెను. అదిగాక యిట్టి యల్ప యుద్యోగములు తమకు రాలేదనుయేడ్పు నాస్వమతస్థులనుండి వచ్చినచో, నాకప్పుడు గలుగుసిగ్గు హైనగలిగిన పరితాపమునకంటె వెయ్యి మడుగు లెక్కువగ నుండును. ఒకప్పుడు మాస్వమతస్థులుకొందఱు ముల్తాను మశీదులో పగిలిపోయియున్న పాత్రలను, గోడమీదనున్న గీట్లను హకీంఅజ్మల్ ఖాన్ సాహెబుగారికి చూపించి "ఇదిగో! హిందూ దేవాలయములు పాడైపోయినచో, మన మశీదులుమాత్రము పాడుకాలేదా" యని యతికి ప్రతిగచెప్పినప్పుడు తన కెంతటి సిగ్గుపాటును అవమానమును గలిగెనో అజ్మల్ ఖానుగారు నాతో చెప్పిరి. వారికి త్వరలో సంపూర్ణారోగ్యము గలుగుగాక యని మనమందరము ప్రార్థింతము.

వివేకురాలియొక్కయు అవివేకురాలియొక్కయు నీతికథ

ఈవిషయమై హిందువుల యుద్దేశ్యములు, మంచివికావనియే తలంచియుంటినేని దీని నెన్నండును నేను ముచ్చటించియుండను. నేనిట్లు చేయుటకు గారణమేమన మహమ్మదీయుల భావసంచలనముకుత్తమమని నేను నమ్మజాలను. ఈ యుభయపక్షములును ఈతుచ్ఛభావములకు లోనైనవియే. మహమ్మదీయులు మెరుగైనను హిందువులనుగూర్చి వచియించియుండను.

ఏలయన ఒకసంఘములోని వ్యక్తి వేరొకసంఘములోని వ్యక్తులను మందలించుటవలన లాభము లేదను సంగతి యనుభవమువలన నే నెరుంగుదును. ఆపని వారలకే వదలివేయవలయును. ఒకేపట్టణమున ఒకేచోటను వసియించు చిన్నబాలురు కలిసి యాడుకొనుచు యల్పవిషయములలో తగువులాడుకొనుచుండుట యెన్నిమాఱులు మనము చూచియుండలేదు? ప్రతిబాలుడును తనతల్లియొద్దకు బరువెత్తి తక్కటియాటకాండ్ర దుర్మార్గకథనమును తనసద్గుణసంపత్తి జాలిగలుగునట్లు వర్ణించుచుందురు. వివేకురాలగు తల్లి వానియందే లోపమున్న దని తన కుమారుని జీవాట్లుపెట్టును. తన తనయు డింకను కొండెములుచెప్పుట మానకుండునెడల స్నేహపాత్రులుగాని పిల్లలతో నాడుకొనవలదని యామె వానికి హితము జెప్పును. పిల్లలకందరకును సామాన్య ఆటభూమి యగు వాకిటికి బోవలదని యాజ్ఞాపించును. సద్గుణగరిష్ఠులగు మనబాలు డొంటరిగా నుండవలసి వచ్చును. కొద్దికాల మెడబాటుతో, తప్పు తోడిబాలురది కాదని తలంపసాగును. రెండుమూడురోజు లయినతరువాత వారల సంపూర్ణముగ దోషరహితుల నొనర్చివేయును. మరల తనతోడిబాలురతో నాడుకొననిమ్మని తనతల్లి నడిగి యామె యనుంగీకారమును బడయును. తాను మంచివాడననియు, తోడివారలు చెడ్డవారనియు, తోడిబాలురపై దోషముల నెన్నవలదని మందలించి తల్లి పిల్లవానికి బుద్ధులుచెప్పి మరల వారలతో నాడుకొనబోవ ననును. శాంతి గూర్చుటకిదియే మార్గము. వివేకురాండ్రగు తల్లులను, అవివేకురాండ్రగు తల్లులనుగూడ జూచియుంటిని. బహుశః రెండవతరగతి వారలసంఖ్యయే యెక్కువగనుండును. అవివేకురాండ్రగు తల్లులు తమ తనయులు తోడిబాలురతో తగవులాడి సానుభూతికిని తోడ్పాటునకును తమయొద్దకు బరువెత్తివచ్చినప్పుడు తమ చిన్నతనయుల కొదవిన కష్టములకు విచారపూరితలై కన్నీరుపుచ్చెదరు. కొంతతడ వట్లు విచారించి సక్రోధలగుదురు. వారలకు విషాదముతీరి క్రోధ మంకురించును. పిమ్మట వారలు తక్కినమే యాదుష్టబాలుని తల్లియొద్దకు బోయి యామె తనయుడొనర్చిన దుశ్చేష్టలను తమప్రియసుతుల కొదవిన కష్టములను నేకరువుపెట్టుచు యామె తన తనయునికి సరియగు బుద్ధులు గఱపలేదని నిందింప నారంభింతురు. అందుల కాతల్లి ఫిర్యాదుజేసినబాలుడు పెద్ద దుష్టుడనియు ఐనను అది వాని తప్పుకాదనియు, ఆపిల్లవానిని పోషించు తల్లితప్పే యనియు బదులు జెప్పును. తగవులాట ప్రారంభ మగును. ఉభయపక్షములును తిట్టుకొన నారంభింతురు. ఉభయపార్శ్వములనుండియు దూషణశరజాలములు గురియుచుండును. ఇరుప్రక్కలను నేడుతరములవఱకును తిట్టుదినని వారుండరు. అంతట మగసైన్యము రంగస్థలిని ప్రవేశించును. అతడును అంతవివేకశూన్యుడును అంతటి దురభిమానప్రేరితుడును నైనయెడల, దూషణశతఘ్నుల విడువ నారంభించును. వైరిపక్షముయొక్క మర్యాదకు మంటగల్పును. ఈరణగొణధ్వని విని యెదిరిపక్షసహాయసైన్యము యుద్ధభూమిని జేరినతోడనే యాతడు వాగ్యుద్ధమున సంధికోరును. కాని యెదిరిపక్షవీరుడు కార్యశూరుడగుటచే తన్నుగ శత్రువీరుని తల పగులవేయును.

అంతటితో నాపోరాట మంతరించునెడల ఈపట్టణభాగ మదృష్టముజేసికొనినదే. కలహకారులగు నాబాలకద్వయము ఒకరిభుజముల మీద నొకరు చేయివైచికొని, రక్షకభటులు తమ తల్లిదండ్రులను వడి పంచుకొని పోవుచుండ తాము మాత్రము ఉప్పట్లను బంతులాటను ఆడుకొనుటకై నడచిపోవుటయె యిందలివిచిత్రము. ఇవిధకక్షులకు జనించు అంతఃకలహములు, (నేనప్పుడప్పుడు గావించినట్లు) స్వపక్షసదుద్దేశముల ప్రకటించుకొనుటవలనగాని, నిష్కపటమై నిష్పక్షపాతమగు బుద్ధితోడ నుభయపక్షములకును మధ్యవర్తి గానుండుటవలనగాని, దీరవనియు, స్వపక్షదూషణకు గుతియగుటయే యట్టి యంతఃకలహముల దీర్చుట కుత్తమమార్గమనియు, ననుభవమువలన విదితమయ్యెను. ఈవిషయమున

వారును నాసోదరులనకును విశ్వాస ముదయించుటచేతను, నేను స్వపక్ష దూషణకు పాల్పడియుండుటచేతను నిక్కమైన దేశభక్తుని ధర్మమును నిర్వర్తించుటకు నే నర్హతను సంపాదించుకొంటినని నాకు సంతుష్టి గల్గుటయేగాక రెండుపక్షములకును సమాధానము కుదురునను నాశలు జనించుచున్నవి. వివిధకక్షుల మిత్రులకును నేనీరాజకీయ సాధనముల సిఫారసు జేయుచున్నానని వేరే చెప్పనక్కఱలేదు.

సంఘటనము

నాయుద్దేశము నింతవఱకు విప్పిచెప్పినపిమ్మట సంఘటనమును గూర్చి వేరే వచింపవలసియుండునని తోచదు. నేనీ సంఘటనమును కొన్నటను దూషింపలేను. ఎవ్వరేని యట్లు దలంపక విరుద్ధభావములతో నుండిరేని వారలు పొరపడియుందురు. లేకున్న సందర్భవశమున నే నాడిన మాటలనుగాని నేనిచ్చిన యుపన్యాసములనుగాని యితరులు పొరపాటుగా జెప్పిన విని యపోహపడియుందురు. ఇయ్యది కేవలము హిందూసోదరులకు సంబంధించిన విషయము. సంఘటన మావశ్యకమని వారలు తలంచునెడల నాయభిమతమున దమ యిష్టమువచ్చినట్లు చేసికొనుటకు వారలకు స్వేచ్ఛ నొసంగవలెను. ప్రతిసంఘమునకును, తనకు అవసరమనితోచిన సాంఘిక సంస్కరణముల గావించుకొనుటకు హక్కు గలదు. అస్పృశ్యతను దొలంగించుటకును అంత్యజుల తత్క్షణమె, సంఘమున జేర్చుకొనుటకును ఈ సంఘటనము నిర్మాణమయ్యెనేని, కాంగ్రెసువాదిగను మహమ్మదీయునిగను గూడ మిగుల సంతసించెదను.

హిందూమతమున కొదవిన నస్పృశ్యతాకళంకమును దొలగించుటకు యావచ్ఛక్తిని వినియోగింపవలెనని నాగపుర కాంగ్రెసునందు ప్రతినిధుల హెచ్చరించినప్పుడును నిమ్నజాతులయెడ జూపబడు నిరాదరణ విషయమున హిందూమతము సంస్కరింపబడుట వాంఛనీయమను నుద్దేశమును బెంపొంద జేయవలయునని మతగురువుల వినయపూర్వకముగ వేడుకొనినప్పుడును, ఈ సమస్య కాంగ్రెసు మహాసభయొక్క ప్రత్యక్ష సానుభూతిని బడసెను. ౧౯౨౧ సంవత్సరాంతమున స్వరాజ్యవాంఛకు, అస్పృశ్యతానివారణ మొక నిదర్శన మని మహాత్ముడు నిర్దేశించెను. హిందూమతమున నావశ్యకమగు సంస్కరణముల గావింప, పూర్వాచారపారీణతకు నిలయము లగు హిందూమతసంఘములు సంకల్పించుకొనునెడల, ఆవిశాలహృదయుని, నాతని యనుచరులను సంతోషభరితుల జేయును.

కాని యీవిషయము చాలకాలమువఱకు జరుగకయే యుండెను. మలబారులో జరిగిన విషాదసంభవములు దవ్వుల నున్న పాంచాలహిందువుల నాగ్రహపూరితుల జేసినపిమ్మటను, ముల్తాను పట్టణమున వసియించు హిందువులు కరుణశూన్యు లగు మహమ్మదీయమూకల ద్వేషానలమునకు గుఱియై వంతలనొందినపిదపను, ఈ సంస్కరణమును గడుదీక్షతో కొనసాగింప మొదలిడిరి. ఈసందర్భములే భారతజాతీయైక్యమునకై పరితపించువారలకు విషాదము గలిగించును. ఏలయన నూతనస్థాపితమగు సైకమత్య మింకను బలీయము కాలేదని వారలెఱుంగుదురు. విఱిగి ఔషధచికిత్సనుండి, యప్పుడే కట్లువిప్పబడిన యవయవమునకు, మోయలేని బరువు నెత్తరాదు. ప్రతియపోహను ప్రతికదంతిని నిజమని నమ్మకపోయినను, వేగమె తొలగింపబడకపోయిన యెడలగాని, నిజముకాదని ఋజువు కాకపోయిన యెడలగాని, దానివలన కల్గుహానిని మాత్రము చులకన చేయరాదు. నిమ్నజాతులను హిందూసంఘమున జేర్చుకొనుట మాత్రమే అస్పృశ్యతానివారణోద్దేశముగాదనియు, ముందుగజరుగబోవు పోరాటములలో నిమ్నజాతులను హిందువులకు సహాయులుగ జేసికొనుటకే యీ యస్పృశ్యతానివారణోద్యమము బయలుదేఱెననియు, కొందఱు మహమ్మదీయులు వదంతులు పుట్టించుచున్నమాట వాస్తవము. "దౌర్జన్యరాహిత్యము అసహాయోద్యమతీర్మానమున ముఖ్యభాగమగుటచే, దానిని ముఖ్యముగ గమనింపవలసిన"దనియు; వ్యక్తులయందు దౌర్జన్యరాహిత్యము ప్రభుత్వముపట్ల నెంతయావశ్యకమో ప్రజలలో నొండొరులయెడగూడ నంతయే యవసరమనుసంగతి, ప్రజలకు దెలియజెప్పవలయుననియు, దౌర్జన్యభావములు నిజమగు ప్రజాస్వాతంత్ర్యమునకు విరుద్ధమగుటయేగాక, సహాయనిరాకరణోద్యమ ప్రణాళికలోని యొక్కటి యంశముల యాదర్శమును గూడ భంగము గల్పించుననియు, మహాత్మునియనుచరుల కుపదేశించియుండ, ఇట్టి పరిస్థితులు వారికి సంతాపకారణము గాకుండునా? అస్పృశ్యతాకంటకమును నిర్మూలించుటలో దౌర్జన్యమునకు గడంగి, యిదివఱకున్న దౌర్జన్యమును మఱింత వృద్ధి యొనర్చితిమని మనల లోకము నిందించునెడల, మహాత్ముని హృదయము పరితపింపదా? మిత్రులారా! వారల కొదవిన కష్టముల నివారించుటకే నిమ్నజాతులతో చెలిమిజేయవలెను. ఇతరులకు బాధకల్గించుటకుగాని, మనకుగల్గిన బాధలకై నితరులపై పగదీర్చుకొనుటకుగాని వారలతో మైత్రి యొనర్పరాదు.

సంఘటనోద్యమముయొక్క యింకొక లక్షణ మేమనగా:— వ్యాయామసాధనయం దెక్కువగ అభిలాషను గలిగించెను. ఇదంతయు మంచిదే. మనభారతప్రజలలో నెవరినుండియైన స్తబ్ధతయు, పిఱికితనమును వీడిపోయినచో, మనము సంతోషింపవలసినదే. కాని, దీనిలోగూడ భావశుద్ధి గావలసియున్నది. క్రిందటి సెప్టెంబరులో ఢిల్లిలో జరిగిన హృదయపూర్వకమగు చర్చవల్ల అన్ని సంఘముల యువకులకును పనికివచ్చు "అఖాడా"లు నిర్మించుట తనకును సమ్మతమే యని పండితమదనమోహనమాళవ్యాగారు లోకమునకు ప్రకటించుటకు అవకాశ మేర్పడెను. ఇందుకు నాకు చాలసంతోషమైనది. మఱియు ధనప్రాణాదులయొక్కయు—చెప్పుటకు నాకు విచారమగుచున్నది—సోదరీమణుల మానముయొక్కయు సంరక్షణార్థమై సామాన్యమగు స్థానిక భటదళము నొకదానిని నిర్మింపవలెనను తమ మొదటియుద్దేశమునుగూడ మాళవ్యాగారు ప్రకటించిరి. తనయుద్దేశము ఒక్క హిందూసభచేత నేర్పింపబడుటచే, అది అన్నిమతములను బంధింపజాలదను ఉద్దేశముతోనే మాలవ్యాగారు తమతీర్మానమును సవరించి, హిందూ భటదళమును నిర్మించుటకు సమ్మతించెను.

కాంగ్రెసువారు ఏర్పరచిన సమాధాన కమిటీయొక్క సంఘటనము

హిందూమహమ్మదీయులతో పూర్తిగ సంప్రదించుచు, "హిందూ మహమ్మదీయ ఐక్యసంఘము" వారు ఉపసంఘము లన్నిటిపై కొన్ని తీర్మానములను కాంగ్రెసు సభకు సిఫార్సుచేసి పంపిరి.

ఈ తీర్మానములను కాంగ్రెసు తక్షణమే యంగీకరించినది. కావున వానిని సమాచరణయం దనుష్ఠించునట్లు చూడవలసియున్నది. ఐకమత్యమునకు భంగము గలుగకుండ నివారించుటకై మనము మొట్టమొదట ప్రతిజిల్లా కేంద్రస్థానమందును జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీల యాజమాన్యముక్రిందను, ఖిలాఫతుకమిటీలు హిందూసభలు బాధ్యతగల యితరస్థానికసంఘముల సహాయముతోడను, మిశ్రమసంఘములను ఏర్పరచి జిల్లాలయం దంతటను శాంతిభద్రతలను కాపాడవలెను. ఇట్టి శాంతిభద్రతలకు భంగము గలిగించు నేసందర్భమైన తటస్థించినచో దానివల్ల కలుగు చెడుగును తగ్గించుటకై వీరుయత్నింతురు; సత్యాగ్రమును సంతృప్తికరమును నగు సమాధానమును కుదుర్చెదరు. ఎవరికైన క్రోధోద్రేకము గలిగినప్పుడు వారు తగిన నిగ్రహముతో వర్తించుటకై పురికొల్పెదరు. తమయిబ్బందులను తీర్చుకొనుటకై తమంతట తామే దెబ్బలాడకుండ ఈకమిటీలవద్దకు వచ్చి చెప్పుకొనునట్లు చేయుదురు. అప్పటినుండియు కొన్ని జిల్లాలలో కాంగ్రెసుకమిటీలు పనిచేయుటయే మానివేసినవియు కొన్నిచోట్ల కాంగ్రెసులో పనిచేయువారే సంఘములమధ్య కలహముల పెంచుటలో నాయకత్వము వహించినిను వినుటకు నా కెంతయో సంతాపమును దుఃఖమును గలిగించెను. కావున జిల్లాకమిటీలు చేయు పనిని తనిఖీ చేయుటకై తనిఖీబోర్డులను కొంతకాల మేర్పరుపవలసి యుండును. అసలు జిల్లా కాంగ్రెసు కమిటీలే లేనిచోట యీ తనిఖీ బోర్డే తత్స్థానమున పనిచేయుచుండును. ఇట్టిస్థిరమైన రాష్ట్రీయ బోర్డును భారతీయ సమాధానబోర్డును అవసరమని నాకు తోచుచున్నది. ఇట్టిబోర్డులే యిదివఱకున్నచో సంతాపకరములగు కొన్ని కలహములు జరుగకుండ పోయెడివేమో. మన మెంతజాగ్రత్తపడినను తప్పక జరిగితీరు సంఘట్టనములనుగూర్చి దరియాప్తుజేసి ముందుగ తెలిసికొనుటకుగూడ ఈబోర్డు లుపయోగపడవచ్చును. అవసరమైనచో వీనినిబట్టి యేగి మెవరిదో తెలిసికొనుటకుగూడ అవకాశముండును. మన ప్రయత్నముల నన్నిటిని చేసికొని సిద్ధముగనుండుము; ఇట్టి పోకిరీతనమును రూపుమాపి శాంతిభద్రతలను, అంతర్జాతీయసౌహార్దమును నెలకొల్పుటకు మనము బద్ధకంకణులమై యున్నామని ప్రజలకు తెలియునగనే, యిట్టి తగాదా లన్నియు మాసిపోవును. ఈ తగాదాలను తీర్పవలసిన అవసరమే మనకు తగ్గిపోవును.

"పౌరభటదళము"

దేశమందంతటను కాంగ్రెసుయొక్క స్థానిక సంఘములు తమ యాజమాన్యముక్రింద పౌరభటదళముల నేర్పరుపవలసినదని ఢిల్లీకాంగ్రెసు తీర్మానించినది. ఈదళములలో అన్నిమతములవారు చేరవచ్చును. శాంతిభద్రతల గాపాడుటయు తదితర పౌరధర్మముల నెఱవేర్చుటయు యీదళములయొక్క విధి.

ఇంతియగాక, స్థానిక కాంగ్రెసు సంఘములు ప్రజలలో దేశపరిశ్రమయం దభిరుచిని వృద్ధికావించి వారికెల్లవిధముల దోడ్పడునట్లు తీర్మానింపబడెను. ఈవిధముగ మనదేశీయులు స్వసంరక్షణ మొనర్చుకొన సమర్థులు కాగలరు. కొన్ని కులములవారు స్వంతముగ 'అఖేడా'లను పెట్టుకొని గని వినియున్నాను గాని, కాంగ్రెసు సంఘములు కాంగ్రెసు పక్షమున పౌరభటవర్గములను, 'అఖేడా'లను నేర్పరచుటకు తగినసావకాశము కలిగినటు లగపడదు. అజమీరునందుమాత్ర మొక సేవాపరిశ్రమపాఠశాల గలదు. అందలి విద్యార్థులు కొందఱు ఢిల్లీ కాంగ్రెసునకు వచ్చియుండిరి. వారి శరీరసౌష్ఠవమును జూచి సంతసించితిని. అంతేకన్నను, వారనుష్ఠానముల కానంద మొందితిని, స్థానికముగ నేర్పడిన హిందూమహమ్మదీయకలహములలో, తమ తమ సంఘముల పక్షమున చేరి పోరాడుడని వారి కెంతో వేడినను, వారట్లు కావింపక శాంతిధర్మమునే యారాధించిరట. ఈవిషయ మెఱింగినవారెవరైనను, జాతీయైక్యతా శాంతిస్థాపనములను కాపాడుటయందు కాంగ్రెసు సంస్థలకు పలుకుబడి లేదని చెప్పసాహసించెదరా? మన అర్జునలాలుసేఠీ, మౌలానా మొయినుద్దీను, మిర్జాఅబ్దుల్ కాదరుబేగు గారలవంటి సత్పురుషులెచ్చటనుండినను, అచ్చటనెల్ల శాంతియొనగూడునని మనము విశ్వసింపవచ్చును. ఒకవేళ నశాంతి ప్రబలినను, సాధ్యమైనంత త్వరితముగ యథాప్రకారము శాంతి నెలకొల్ప వీలగును. ఐచ్ఛికభటదళముల నేర్పరచుటకై డాక్టరు హార్డీకరుగారు కృషిసల్పుచున్నందుల కెంతయు సంతసించుచున్నాను.

మిత్రులారా! నేను నేనీ కాంగ్రెసుసభాధ్యక్షత వహించుచుండినను, నిజముగ 'హార్డీకరు' గారి స్థానమున నేను నిలిచి పనిచేసినచో నా కెక్కువ ఉత్సాహకరముగనుండును. మనదేశమునందు ప్రజలు గుంపులుగ చేరినపుడు మిగుల శాంతముగనే ప్రవర్తింతురు. కాని వారి నింకను శాంతముగ నుంచవలెనన్నను, లేక యిప్పటికన్న విశేషముగ సుశిక్షితులొనర్పవలెనన్న, పౌరభటవర్గము లెంత యుపకరించునో సర్కారువారు గ్రహించియున్నచో, ఐచ్ఛికభటులపైనను, వారిని సమకూర్చు నాయకులపైనను, విపరీతములైన క్రిమినలు చట్టముల నుపయోగించియుండరు. దేశమున శాంతిభద్రతల వ్యాపింపజేయుటను గూర్చి సర్కారువారికి నిజముగ సదభిప్రాయ ముండినగదా పైయాలోచనలు వర్తించుట. ఈవిషయమున నా కొకింత స్వలాభాపేక్షయు కలదు. నిరంతరము ప్రయాణముచేయుచు అసంఖ్యాకములగు బహిరంగసభల కేగుచు, దురదృష్టవశమున నతికపర్యాయములు ఊరేగింపుటుత్సవములతో నాహ్వానింపబడుచుండు నావంటివానికి, సాధారణముగ నిల్లుకదలనివారికంటె పౌరభటవర్గప్రయోజనము బాగుగ తెలియగలదు. ఒక్కొక్కప్పుడు నాగౌరవార్థము ఊరేగింపుటుత్సవములు జరుగుచుండగనే, ఎవరియుత్తరక్రియలందు వారు పాల్గొన వీలులేదను సంగతిని మఱచి ఆపట్టణమందలి ఐచ్ఛికభటవర్గమునకు నేనే నాయకత్వము వహించి వారిని నడిపింప నుద్యుక్తుడనగుచుండుదును.

మనపోకిరీల కారణభాగములు

సంఘటనోద్యమమును వదలుటకు పూర్వము మనస్త్రీల గౌరవ రక్షణమునుగూర్చి యొకమాట చెప్పెదను. ఇది నాభార్య చెప్పినదేగాని నాసొంతమాట కాదని యొప్పుకొనుచున్నాను. ఆమె 'ఆల్మోరా' పట్టణమున హిందూస్త్రీలరక్షకముగ నుండిన యొక మహిళాసభయం దుపన్యసించుచుండెను. ఆల్మోరాయందు మహమ్మదీయులు మిక్కిలి స్వల్ప సంఖ్యాకులు అట్టిప్రదేశమున నొకవేళ మహమ్మదీయులపై ద్వేషముచే వారిని హింసింప నొకయల్లరి ప్రారంభమైనచో తన్నును తన కుమార్తెను మానభంగము కాకుండ కాపాడుటకు తన పురుషబంధువు లెవరును లేనిచోడల తప్పక మొట్టమొదట కాన్పించిన హిందువును— అతడు పోకిరీయైనను సరే— 'అన్నా' యని పిలిచి, తన్ను తన పిల్లలను కాపాడుమని వేడియుండునని నాభార్య చెప్పెను. హిందూదేశమందలి పోకిరీలకు సైతము స్త్రీల మానసంరక్షణముపట్ల నున్న తీక్షణములు కల వని యామెవిశ్వాసము. భారతదేశమం దెచ్చటనైనను సరే, ఆప్రకారము విపత్తునుండి కాపాడుమని వేడుకొనిన సోదరియొక్క మొఱ నాలకింపని పోకిరీలు విశేషముగ నుండరని తలంపను. మిత్రులారా! ఆ అంగుండ్ల గుపాయలు స్వప్నమైనపుడుకూడ, కేవలము విశ్వాసమువలన దుష్కృతనము జయింపగలము. కావున నే, మనమున్న మనుజస్వభావమును బాగుగ గుర్తెరిగిన షేక్స్పియరుమహాకవి ఇట్లు చెప్పెను:

"చెడుగునందు సైతము మంచితనముయొక్క ఛాయ కాన్పించును." మనలో పరస్పర విశ్వాసమును పురికొల్పి, ఆ విశ్వాస బలమిచే మనలో నీచాతినీచులగువారియందు సైతము "మంచితనపుఛాయలకు" వృద్ధినొందింప తోడ్పడుదుముగాక యని నాసోదరీసోదరులను ప్రార్థించుచున్నాను.

శుద్ధి

హిందూమహమ్మదీయుల స్నేహభావమును చెడగొట్టిన మతి యొక్క యుద్యమము 'శుద్ధి'. 'ప్రబోధకమతి' మనిన నాకు గౌరవము కలదు. 'ప్రబోధకమత' మనగా సత్యమును వ్యాపింపజేయుటయును నమ్మకముతోనివారికి నమ్మకము పుట్టించి వారిని మనలో కలుపుకొనుటయు, పవిత్రధర్మము లని యుద్ఘోషించుమతము లని నాయభిప్రాయము. "మాక్సుమూలరు" పండితుని యభిప్రాయముకూడ నిదియే. సత్యమని మన పార నమ్మినదానిని మనోవాక్కాయకర్మములందు వ్యక్తపఱచుటయు, ప్రపంచమునందలి ప్రతిజీవికిని తనసత్యసందేశమును చాటి తాను నమ్మిన దానినే మానవులందఱును నమ్మినగాని తృప్తినొందజాలకుండుటయు, ప్రబోధకుని లక్షణములు. క్రైస్తవ, బౌద్ధ మహమ్మదీయ మతములు ప్రబోధక మతములు (Missionary religions) యనుదుల పారశీకుల హిందువుల ధర్మము లట్టివి కావని సాధారణముగ నెంచబడు చున్నది.

హిందూమతమునుగూర్చి నా యసంతృప్తికారణ మిదియే. అలహాబాదులో 1907 సంవత్సరమున నుపన్యసించుచు హిందూమహమ్మదీయులలో భేద మిట్టిదని చెప్పితిని:—

"మహమ్మదీయులు కావించిన గొప్ప నేరమేమి? ఏదో చప్పిడి భోజనము తినవద్దు నంచుకొని మహారాజాగ్రహమని దానిని పొగడుచు ప్రపంచమందలి యెల్లజనులు తినుపదార్థములనే రుచిచూడవలెనని బలవంతముగనైన వారినోట గ్రుక్కుదురనియేగదా! హిందువులన్నచో, తమపాకశాస్త్రపాండిత్యమునకు గర్వపడుచు ఎవ్వరికిని తెలియకుండ చాటుగ వంటయింట చేరి తోడిమానవులనీడయైనను తమభోజనమునకు సోకకుండ ఒకకబళమైన నీయక భుజించుచున్నారు."

నేనీవిషయమును కేవలము పరిహాసముగ చెప్పియుండలేదు. తనమతవిషయములో నిట్టివైపరీత్యములుంటకు సమాధాన మేమి యని నే నొకపర్యాయము మహాత్మ గాంధీగారి నడిగితిని. హిందువులును తక్కినమతములవారివలెనే మతప్రబోధము చేయగల రని పరితపించిన నేను, నేడు నాహిందూసోదరులు చూపుచున్న మతవ్యాపకదీక్షను నిరసింతునా? అట్లొనర్చుట స్వవచనవ్యాఘాతము కాదా?

ఇంతకన్న నొక ముఖ్యవిషయము కలదు. మల్కానా రాజపుత్రులు నిజముగ మహమ్మదీయమతసిద్ధాంతముల నేమియు నెఱుగక హిందువులే యని అందఱును తలంచునట్లు ప్రవర్తించుచుండ, తమతోటి మహమ్మదీయు లీస్థితిని గమనించి వారి నుద్ధరింపవలసిన బాధ్యతను గూర్చి ఒలసంతముగనైన హెచ్చరిక యొనర్చినందులకు శుద్ధిసంస్కర్తలపట్ల మహమ్మదీయులు కృతజ్ఞులై యుండవలదా? మహమ్మదీయమతముగూర్చి యజ్ఞానమున మునిగిపోవుటయేగాక, మహమ్మదీయాచారములనైనను సక్రమముగ నిర్వహింపని లక్షలకొలది తోడి మహమ్మదీయుల స్థితిని వీరు గుర్తింపకుండ నేల యుపేక్ష వహించిరి.

ఉభయమతములవారును స్వీయమతముల బోధించుటకును అవలంబించుటకును సంపూర్ణస్వేచ్ఛ యుండవలయును. ప్రపంచమున వేర్వేఱు విజ్ఞానసాంప్రదాయములు కలవు. ప్రతి సాంప్రదాయమును వ్యాప్తినొందించుటకే సర్వప్రయత్నములును జరుగగలవు. ఉత్తమ మార్గములలో నేది యుత్తమమో మనబుద్ధిచాకచక్యమువలన గ్రహించి నిర్ణయించుకొనవలసిన స్థితిగం దున్నాము. ఒకానొక ధర్మము ననుష్ఠించువారిని ధ్వంసమొనర్చుటవలన నాధర్మమును నశింపజేయు విపరీతపద్ధతిని— నిష్ఫలపద్ధతిని మన మవలంబింప గోర్కె లేదు. స్పెయినుదేశమునందలి (మతమున వేఱుసిద్ధాంతముల నమ్మువారిని హింసించుటకై ఏర్పడిన) "ఇంక్విజిషను" పద్ధతులవంటివి రూపనాశన మొందినవని నమ్మెదను. భేదాభిప్రాయములు గలవారిని చంపి, భేదాభిప్రాయములనే చంపవలచువా రుండబోరు. నేటికాలమున నభివృద్ధి మార్గము వేఱు. ప్రత్యక్షముగ, శాంతముగ, మనమతమునం దితరులను జేర్చుకొనవచ్చును గాని, బుద్ధిపూర్వకముగ విచక్షణ గావించి మతమును మార్చుకొనవలసినదే గాని, బలవంతమెచ్చటను పనికిరాదు, మలబారునందు కొంద ఱుద్రేకపూరితులగు మాపిళ్లాలు, హిందూమత సూచకమగు జుట్టును బలవంతముగ గొరిగించి, మహమ్మదీయ మతములో కలుపుకొనినట్లు చెప్పబడినమతవ్యాపకపద్ధతిని జూచి నిజమగు మహమ్మదీయు డెవ్వడైనను సంతసింపగలడా? ఐహికము లగు వాంఛ

లను పురికొల్పి మతమునందు చేర్చుకొనుటకూడ, భగవంతునిదృష్టి యందింతకన్న నుత్తమము కాదు.

జమీందారులును, సాహుకార్లును, హెచ్చుసంఖ్య గల చుట్టు ప్రక్క ప్రజలును, హైరీతిగ బలవంతము పెట్టిరని యొకపక్షమువారును అట్లు జరుగలేదని ఎదిరిపక్షమువారును వివాదపడుచున్నారు. జాతీయైక్యత కిది మిగుల భయంకరము. ఆ న్యాయసహాయము ఈ ద్వేషజనకమగు సం (బహుసంఖ్యాకుల మొత్తముగా కలుపుకొను) పద్ధతిని వీడవలయునని తీర్మానమును. ఏ స్వల్పవిషయమున గలిగిన కోపములవలననో, కుంటుపడెను. అందువలననే డిల్లీకాంగ్రెసులో నియమింపబడిన హిందూసమాధానసంఘమువారొక ముఖ్యతీర్మానమును సూచించిరి. దానినే కాంగ్రెసు ఆమోదించెను. 'శుద్ధి' యుద్యమములవలనను అందులకు వ్యతిరేకముగ బయలుదేరిన యుద్యమములవలనను గలిగిన చిక్కులనుగూర్చి విచారించుటకును బలవంతము భయము అక్రమపు యొత్తిడి లోనగువాని ప్రయోగించి కేవలము మతోద్ధారణోద్దేశమునకు వ్యతిరేకముగ ప్రవర్తించినట్లు ఏయే ప్రదేశములనుండి ఆరోపణలు వచ్చెనో ఆ ప్రదేశముల స్వయముగ వీక్షించి, అట్టి దిక ముందెన్నడును జరుగకుండునట్లొనర్చుట కెట్టిచర్యలవసరములో సూచించుటకును; ఒకసంఘమేర్పాటు కావలెనని తీర్మానింపబడెను. పాశ్చాత్యదేశములందు ప్రతిరాజకీయపక్షమువారును తమగౌరవముపట్ల నెక్కుడభిమానమును చూపుదురు—లేని యభిమానమునైన నటించుచు నుందురు. శాసనసభలో "అక్రమపు వర్తనచట్టము" అను పేరిట లంచములు మొదలైన దురాచారముల మాన్పుటకై చట్టములను కావించెదరు.

మన యుద్యమము ఆధ్యాత్మికమైనదని విఱ్ఱవీగుచుండుదుము, మనగౌరవమును నిలువబెట్టుకొనుటకై మిగుల నభిమానపూరితులమై యుండవలెనుగదా. కేవలము చట్టమూలమున జేయజాలకపోయినను, ఆచరణమందైనను; కాంగ్రెసువంటి జాతీయసంస్థ తనపలుకుబడిని వినియోగించి సర్వసంఘములును కొన్నినియమములను పాటింపవలెనని విధింపవలెను. ఉభయపక్షములవారును, ముందు పది సంవత్సరములకు రానున్న జనాభాలెక్కలను దృష్టియందిడుకొని, (మాసంఘములో ఎక్కువమంది గలరని చూపుటకు) పనిచేయుచున్నారే గాని భగవంతునిమాత్రము మఱచిపోయినారు. అట్టి సందర్భములలో నాకు విసుగుజనించి, మన పూర్వికులు తలలను లెక్కపెట్టుటకు బదులు (అనగా సమ్మతులను తీసికొనుట) తలలను నరుకుటచే తమ వ్యవహారములను పరిష్కరించిన మహాత్ముల మెప్పుడు మరలి వచ్చునాయని పరితపించుచుందును.

లోగొనుట లేక మార్పు

రావిచెట్టు మసీదుచెంత ఊరేగింపులను గూర్చిన పోరాటములు చిలిపివి. సాంఘిక పరిస్థితులను సరిగ సవరింపనిచో తగాదాకు కారణభూతముగాగల విషయ మొకటి యేర్పడును. ఇదేదనగ, హిందూసంఘము నిమ్నజాతుల తమలో త్వరగ నిముడ్చుకొనలేకపోయినచో వారు మతాంతరులై పోవచ్చును, ఇదివఱకే క్రైస్తవమిషనరీలీపనిని చురుకుగ చేయుచున్నారు. దానికై వారినేను నేమియు ననను. కాని మహమ్మదీయ మిషనరీలు బయలుదేరినచో హిందువులందఱును తత్క్షణమే గగ్గోలు పెట్టుదురు. ఘంటాపలుకుబడి గలిగినట్టియు ధనికుడైనట్టియు పెద్దమనిషి యొకరు నిమ్నజాతులను కలుపుకొనుటకై నాకొకమార్గమును చెప్పెను. హిందూమహమ్మదీయులతో నొకయొడంబడిక చేసికొని దేశము ననేకభాగములుగ విభజించి కొన్నిభాగములలో మహమ్మదీయులును మఱికొన్నింటిలో హిందువులును పనిచేయుచు సంవత్సరములలోగాని అంతకెక్కువ కాలములోగాని తనసమీపములోనికి వచ్చియుండు నిమ్నజాతులను ఇముడ్చుకొనుటకుగాని లేక తీసికొనుటకుగాని వీలుండునో అట్టి అంచనాలను తయారుచేయవలెను.

ఈసంఖ్య, ఆయాసంఘములవారు తెచ్చుకొనగల సామర్థ్యమును, ప్రచారకులనిచ్చుటను ఇదివఱకు నిముడ్చుకొన్న సంఖ్యమీదను ఆధారపడియుండును, ఈరీతిగ నిమ్నజాతులను తమలో నిముడ్చుకొనుటకు ఉభయసంఘములకు నెక్కుడుస్వేచ్ఛ యుండును. ఈమార్గమును మాహిందూమిత్రుడెట్లు గ్రహించునో చెప్పజాలను. అయినను నేను మనఃపూర్తిగ, నిర్మలమగు మనస్సుతో ఈసక్కమును తాత్కాలికముగ వారి యెదుట ప్రసాదించుచున్నాను. నేను చెప్పుచున్న దేమనగ: బరోడా సంస్థానములో నున్న "కాళీపరజులను" మధ్యరాష్ట్రములలో నున్న "గోండులను" చూచితిని. వారిస్థితి జూచినచో మనయందఱమును సిగ్గుతో తలవంచుకొనవలసినదే. అది మన కెంతయు అవమానకరముగ నున్నది. వారిని హిందువులు తమలో నిముడ్చుకొనకపోయినచో, ఇతరులు ఇముడ్చుకొందురు, ఇముడ్చుకొని తీరవలెను. అప్పుడు పూర్వాచారపరాయణులగు హిందువులుకూడ వారిని అంటరానివారినిగ చూచుట మానుదురు. మతాంతరులు కాగనే వారేమో తమాషాగా మారిపోయినట్లు గన్పట్టుదురు. అట్లయినచో, వారు మతాంతరులగుట కిది యెక్కువ ప్రోత్సాహము నిచ్చుటలేదా?

పత్రికలకర్తవ్యము

నేనింకొకమాట చెప్పునదేమనగా:—మతాంతరులనుగ చేయుటలో అందఱకును సుహృద్భావము ప్రబలుట అన్నిటికంటె నెక్కువైనట్టియు, తిరుగులేనట్టియు దివ్యౌషధమని మరల నొక్కి చెప్పుచున్నాను. కాని, యీసుహృద్భావము పత్రికలకున్నదో లేదో చెప్పజాలము. ఇప్పుడు మనదేశములో కొన్నిచోట్ల నున్న పత్రికలు హద్దు పద్దు లేక పాక్షికదృష్టితో పనిచేయుచున్నవి. నేనుకూడ పత్రికాధిపతినే; పత్రికాస్వాతంత్ర్యసంపాదనకై పోరాటములో నేనుకూడ కొంత కష్టమనుభవించితి ననుసంగతి తమకు తెలిసియే యుండును. పాపము:—గతించిపోయిన ముద్రణశాసనముక్రింద పెట్టబడిన ప్రధానమైన కేసులో నేనుకూడ ప్రధానపురుషుడుగ నుండు గౌరవము—అది గౌరవమేమైనచో—నాకు లభించినది. ఈశాసనమును లేవగొట్టినది నేనే; కాని దానిని చంపివేయుకాలమందు నేను లేకపోయితిని. ఈశాసనిర్బంధములు కొన్ని పోయినవి గనుక మనమే యిప్పుడు యెక్కువనిగ్రహములో పనిచేయవలసిన యవసరము చాల గలదు. కాని, పంజాబులోని దేశ

భాషాపత్రికలను చూడగ, కాంగ్రెసువారందఱును కలిసి దానిని సర్దుబాటు చేయగలిగినచో, నిరంకుశాధికారము లొనర్చిన ఆకృత్యములన్నియు పట్టుమగల సమాధులనుండి లేచివచ్చిన భూతముల వలె యగుపింపగలవు! అపట్టును సకల బ్రతికివచ్చినచో, దానిని వినియోగించుటకై పంజాబు పత్రికలలో అధికారులకు అవకాశము కొరవడిన గాదు; ఏలయన, పీనల్ కోడ్డు ౧౨౪ ఏ- శిక్షనుక్రింద నేరమును, ౧౫౩ ఏ- శిక్షను క్రింద నేరమును అధికారవర్గమువారిదృష్టిలో సమానములు కావు.

ప్రెస్సు ఇప్పుడు గతించిపోయినను పీనల్‌కోడ్డును, శిక్షలు కోర్టులును గవర్నమెంటుకు చాలును. ఈకోర్టులలో గవర్నమెంటుచేత పెట్టబడి పెట్టబడిన ఉద్యోగస్థులు తమకు గలిగెనని చెప్పిన యవమానములకై ప్రతిఫలమును పొందగలరు. కాని ప్రజలొక్కరికే దిక్కులేదు. కాని ప్రజల నిట్టి దిక్కులేనిస్థితిలో నుంచకుండ గాపాడుట మనపనియై యున్నది. క్రిందటి సెప్టెంబరులో ఈపత్రికల విషయమై యొక్క తీర్మానమును కాంగ్రెసుకు శిఫారసు చేయవలసినదని “ హిందూ-మహమ్మదీయైక్య” సంఘమును ప్రోత్సహించినవాడను నేనే. భారతదేశ మందలి పత్రికలకన్నిటికిని నొక హెచ్చరికపత్రమును పంపించునట్లు వర్కింగుకమిటీని ఆజ్ఞాపింపవలసినదని మేము కాంగ్రెసును కోరితిమి. అందలి విషయము లేవనగా:—

వివిధసంఘముల పొందికకు సంబంధించిన విషయములను చర్చించునప్పుడు బహునిగ్రహముతో ప్రవర్తించుట అత్యావసరము. మఱియు ఈనానాసంఘముల తగాదాలను వివరించునప్పుడును వానిమీద వ్యాఖ్యానము వ్రాయునప్పుడును చాలనిగ్రహము జూపుట అత్యవసరమని హెచ్చరింపవలెను. భారతవర్షముయొక్క అత్యుత్తమక్షేమమునకు భంగకరమై వివిధసంఘములకు పరస్పర ద్వేషమును పెంపొందించునట్టి ధోరణి నవలంబింపవద్దని వారిని నాపత్రికలలో ప్రార్థింపవలెను. ప్రతిరాష్ట్రమందును, చిన్నకమిటీ యొకటి యుండవలెను; సంఘములమధ్య కలహమును పురికొల్పగల యేవిషయమునైన నేపత్రికయైన ప్రకటించుచున్నట్లయిన అట్టిపనిని మానుకొనవలసినదని యీకమిటీవా రాపత్రికను ప్రార్థింపవలెను. సుహృద్భావముతో చెప్పిన యీమాటలను ఆపత్రిక వినకపోయినచో, దానిని బహిరంగపఱుపవలెను.

అప్పటికిని వినకపోయినచో ఆఖరుకు కాంగ్రెసువారందఱును ఆపత్రికను బహిష్కరింపవలె నని ప్రకటింపవలెను. ఈతీర్మానమును కాంగ్రెసు ఆమోదించినది. కాని దాని నింకను ఆచరణలో బెట్టుటకు కాంగ్రెసు కార్యనిర్వాహకవర్గమునకు తీరిక దొరకలేదు కాబోలు. హిందూమహమ్మదీయైక్యతను పునరుద్ధరించుటకు మన మిదిగాక యింకొకపనిగూడ జేయవలసియున్నది. అది చాల అవసరము. కాంగ్రెసు క్రింద శాశ్వతముగనుండి పనిచేయుటకు తగినసిబ్బంది నేర్పాటు చేయవలెను. ప్రతిరాష్ట్రములోను ప్రతిజిల్లాలోను నిట్టి సిబ్బంది యుండితీరవలెను కాంగ్రెసులో నట్టితీర్మానములను ప్యాసుచేసి గౌరవముగ సొమ్ము పుచ్చుకొనకుండ పనిచేయుకార్యనిర్వాహకులమీద వదలివేసిన లాభము లేదు. జీతము లిచ్చి శాశ్వతముగ కాంగ్రెసుక్రింద పనిచేయు సిబ్బందిని తగినంతమందిని ఏర్పాటుచేయవలెను.

మిత్రులారా! మొన్న ఢిల్లీలో చేసినవానినే నేనిప్పు డిక్కడ గూడ చేయుచున్నట్లు మిమ్ముల నడిగిందుమన్నానే గాని నే నిప్పుడు క్రొత్తగ చెప్పబోవునదేమియు లేదని నిశ్చయముగా చెప్పగలను గాబోలు. ఇదివఱకు మనము చేసినతీర్మానములను గట్టిగ కొనసాగించుటకు మనము కంకణము గట్టుకొన్నచో నాకిప్పుడు క్రొత్తగ కావలసిన విశేష ముండదిక్క ఱలేదు.

ప్రస్తుతపరిస్థితులు మమ్ముము సంతృప్తుల జేయజాల వనియు నైకీభావము గల్గియుండుటకు సంకల్పించుకొంటి మనియు, ఢిల్లీసభలో మనము లోకమునకు ప్రకటింపగల్గితిమి. దీనితో వాతావరణము కొంతవఱకు జల్లబడెను. అదియెకాదు జాతీయవైమనస్యముల నడంచుటకు ప్రతిక్రియలఁ గూర్చితిమి.

కాని దానినాచరణలోనికిఁ దెచ్చుటకు మాకింకను సావకాశము లభింపలేదు. మన మింతవఱకును ఢిల్లీతీర్మానమును బరీక్షించుటయందును, వాదార్థము జేయుటయందును, విమర్శించుటయందును, చాల కాలము గడిపితిమి. కాంగ్రెసువాదులలోఁ జాలమంది ఎన్నికల (శాసనసభ) తొందరలో నుండిరి. జాతీయైక్యతను బునరుద్ధరించుటకు వేఱొండు మార్గముల నవలంబింపక పోవుచోడల నిదివఱకే యవలంబించిన పద్ధతుల నాచరణలో బెట్టుట కార్యనిర్వాహకవర్గముయొక్క విధియై యున్నది. కాని మీరలందఱును సంకోచరహితులై వారికి తోడ్పాటు నొసంగినగాని శాశ్వతఫలితము నొసంగు కార్యము నెద్దానిని వారలు చేయజాలరు. నిక్కమనుము, మీరలే బలీయులగు మీకార్యనిర్వాహకులు ప్రారంభమగు నూతనవత్సరమున మీ యాజ్ఞల నిర్వర్తించుటకు మీచే నియోజితుడనైతిని. కాన మీయాజ్ఞల నిర్వహణమున మీ సేవకునికి తోడ్పా టొసంగెదరు గాక యని మిమ్ము వేడుచుంటిని.

ఈ పరిస్థితుల గుర్తించి కర్తవ్యమునకుఁ గడంగెదరుగాక యని పత్రికానిర్వాహకులకందఱకును, హృదయపూర్వకమగు విన్నప మంపుకొనుచున్నాను. పత్రికాసంపాదకుఁడ నగుటచేత, అతిభంగము గల్గింపకుందురుగాక. ఈమధ్య నేను బీజపూరునకు బోయినపుడు, తొలిసారి విఖ్యాతమగు గోపురమును దర్శించితిని. అద్భుతమగు కట్టడమును గాంచి నావలెనే యచ్చెరువొందుచున్న యొకమిత్రుఁడు గొప్పతనమునకై విఖ్యాతిఁగు ఐరోపాఖండమున నెచ్చటనైన, గోల్ గుమ్మాదు వంటి ప్రతిధ్వనించుమహాభవనము లెచ్చటనైనఁ గలవా యని, మెల్లని కంఠస్వరముతో నన్నడిగెను. అంతటి మెల్లనికంఠస్వరములో మాటాడినను, ఒకమూలనుండి యొకమూలకు నామిత్రునిపలుకు లంత విస్పష్టముగా వినబడుట మిక్కిలి యద్భుతవిషయము. ఒకమాట పల్కిన, తొమ్మిదిసారులు ప్రతిధ్వనించుట మఱింతద్భుత మయ్యెను. నామిత్రుఁడు బీజపూరుపట్టణపుఁ బూర్వవైభవమును దలంచుకొనుచు నొక్క త్రుటికాలమున తన్మయుఁడయ్యెను. తన మహమ్మదీయపూర్వులబుద్ధివైభవమునకును పనితనమునకును సగర్వుఁ డయ్యెను. కాని యూరపు

ఖండమున ప్రతిధ్వనించు భవనము లింతకంటెను నద్భుతము లని మఱల మెల్లని కంఠస్వరముతోనే బదులు చెప్పినతోడనే యాతఁడు వెళ్ళి పోయెను. ఐరోపాఖండమునందలి ప్రతిధ్వనించుగృహములు పత్రికా కార్యాలయములు (వార్తలశాఖ) లని నేను నుడివితిని. పత్రికానిర్వాహకునియేకాంతమందిరమున రహస్యముగా పిడిచిన యెట్టిరహస్యసంభాషణమైనను ఖండఖండాంతరములకు వినఁబడునట్లు ప్రతిధ్వనించును. పిమ్మట నయ్యదియే సహస్రసంఖ్యాకుల నోటినుండి వెలువడి మహాధ్వని యగును. వాస్తవము నెవ్వరును వినిపించుకొనరు. అసత్యధ్వానములే ప్రపంచమును మాఱుమ్రోయించుట యింతసులభమో సత్యగర్జనలనే ప్రతిధ్వనింపఁజేయుటకూడ నంతసులభమే. భారతవర్షమునం గల పత్రికాకార్యాలయములు సత్యమును ప్రతిధ్వనించుభవనములు కానున్నవో, అసత్యమును మాఱుమ్రోఁగించు గృహములు కానున్నవో, యిదియే నిర్ణయించుకొనవలయును.

స్వరాజ్యము - అన్యదేశీయులదౌర్జన్యము

హిందూమహమ్మదీయసమస్యనుగూర్చి ముచ్చటించుట విరమింపక పూర్వము నేనొక్కమాట చెప్పి విరమించెదను. స్వరాజ్యము చేకూరునెడల భారతవర్షము హైందవమహమ్మదీయుల మతవాంఛల నన్నిటినిదీర్చి వారల సంతృప్తులఁ జేయునని నేను వక్కాణించుచున్నాను. స్వరాజ్యము సర్వరాజ్యము. అందఱిరాజ్యమును స్వరాజ్యము స్వధర్మమిమిడియున్నది. ప్రాచ్యదేశమున నట్లే యుండవలయును. ఢిల్లీనగరమున మొగలాయి సింహాసనమును ముసల్మానులే యధిష్ఠింప నవసరము లేదు. తురుష్కమహాసామ్రాజ్యము సింహాసనవిహీనమై ప్రజాస్వామ్యముగఁ బరిణామమొందుట మనము చూచియేయుంటిమి. మహమ్మదు సంతతివారగు ఖలీఫాలు ప్రజాసేవకులై ముప్పది వత్సరములు సత్పరిపాలన మొనర్చిరి. వారల దలంచి యేమహమ్మదీయుఁడు గర్వపడఁడు? నాగరిక ప్రపంచమున చాలభాగము మహమ్మదీయమతమును వ్యాపించెను. అప్పటికిఁ గనిపెట్టఁబడిన ప్రపంచములోని అన్నిఖండములలోను మహమ్మదీయసామ్రాజ్యము విస్తరిల్లెను. కాని తరువాతి మహమ్మదీయ విజయములును, తరువాతి సామ్రాజ్యవిజృంభణములును మహమ్మదీయులకు మొదటి ముప్పది వర్షములలోఁ జేకూరిన విజయపరంపరలంత ప్రశంసాపాత్రములు గావు. బైజాంటైన ఇరానియను సామ్రాజ్యముల నుండి యరుదెంచిన రాయబారులు తమతమయేలికల నిరంకుశాధికారములనుగూర్చి బడాయిగొట్టుచుండ, మహమ్మదీయ రాయబారి తమ యేలికను తాము నియోజించితిమనియు ఈశ్వరధర్మమును ద్రోసిపుచ్చునెడ, తత్క్షణమే యాతని పదభ్రష్టుని జేసెద మనియు సగర్వముగఁ బలికిన దీకాలముననే. దైవభీతిగలట్టియు, శౌర్యవంతులైనట్టియు తురుష్కులు హతాశులై ఓటమిఁజెందుటకు సిద్ధముగానున్నపుడు విజయమును బడయుట వృథగాదు. విజయానంతరమున అనివార్యములగు గర్హ్యకార్యములు దీరినపిమ్మట ఈశ్వరసహాయమును గొని 'ఓమయ్యదు' 'అబ్బాసైదు' సామ్రాజ్యవైభవముల గాక రాజులు లేనికాలమగు ఖిలాఫతుకాలము నాఁటివైభవములనే మరల నెలకొల్పెదను.

ఖలీఫాతును తక్కుటి మహమ్మదీయరాష్ట్రములను గల సంబంధము లెట్లు నిర్ణయింపబడవలయునో యీ విషయమును గూర్చి నాకు కొన్ని యభిప్రాయములు గలవు. కాని ముచ్చటించుట కిది సమయము గాదు.

ధార్మికవిషయములలో పరిపాలకుఁ డెవఁడైనను, ఈశ్వరుని ప్రభుత్వముదప్ప వేఱొకని ప్రభుత్వము లేదనియు, ఆతనను సేవించుటకే మన మాజ్ఞాపింపఁబడితిమనియు, గుర్తించునెడల తమ మతవాంఛల నన్నిటిని దీర్చుకొనఁగలరని నా మహమ్మదీయసోదరులకు నేను మనవి చేయుచున్నాను. అన్ని మతములలో వలెనే మహమ్మదీయమతమునందును గూడ, ప్రతిమహమ్మదీయుఁడును తప్పక చేయవలసిన కార్యములు గొన్నియు, తప్పక చేయఁదగని కార్యములు గొన్నియుఁ గలవు. ఈ చేయదగిన పనులకును, చేయఁదగని పనులకును మధ్య విశాలమగుభూమి గలదు. అందు దాతడు దనయిచ్చవచ్చినటులుగున విహరింపవచ్చును.

చేయఁదగినకార్యముల చేయవలదని గాని, చేయఁదగని కార్యముల చేయవలసినదని గాని యాజ్ఞాపించు మనుష్యమాత్రునికి వశవర్తియై ముసల్మానుఁడెవ్వఁడును మెలఁగఁజాలఁడు. అట్టి మానవుఁడు, తనకుటుంబము లోనివాఁడైనను, పరిపాలకుల లోనివాఁడైనను, యజమానునకుఁ జెందినవాఁడైనను, స్నేహితుఁడైనను, విరోధియైనను, మహమ్మదీయుఁడైనను, మహమ్మదీయేతరుఁడైనను సరే మతసంబంధవిషయములందు మహమ్మదీయుల రాజ్యాధికారమునకు భంగము రానంతవఱకు అట్టి రాజ్యాధికారము ఖలీఫాచేతియందుండిన నంతకాలము, మహమ్మదీయులు మహమ్మదీయపాలనకు లోఁబడినను మహమ్మదీయేతరులపాలనకు లోఁబడినను సరే విచక్షణ లేదు. మహమ్మదీయులు గోరునది తమ మతవిషయములందు తమధర్మముల నిర్వర్తించుటకు స్వేచ్ఛయే. మహమ్మదీయ నృపాలుఁడైనను సరే, ఖలీఫాయైనను సరే, యీశ్వరునికి ద్రోహకరులౌనట్లు తీర్పువలదని శాసించునెడల, అట్టి ఆజ్ఞల నుల్లంఘింపవలెను. మహమ్మదీయ ప్రభున కొసంగఁజాలనిది మహమ్మదీయేతర ప్రభువుల కొసంగఁజాలము. ఏలయన, అయ్యది ప్రభున కొసంగఁబడునది గాదు; ఈశ్వరుని కొసంగవలసినది. ఇట్టి విషయములో స్వరాజ్యసర్వప్రభుత్వమునకు, హృదయపూర్వకమగు భక్తివిశ్వాసముల నేలకు జూపఁగూడదో నాకుఁ దెలియకున్నది.

భారతీయమహమ్మదీయుల సహాయమును గొని అఫ్ఘనిస్థాన ప్రభువగు అమీరుగారు హిందూదేశముపై దండెత్తుననుట అనవసరమగుభయమునకు కేవలము పిఱికితనమును భీతియునే కారణములు. వానిని గెలువవలెనని ధైర్యముపూని యాత్మనిగ్రహము వహింపవలయును. జవాహరలాల్ గారు "స్వరాజ్యప్రాప్త్యనంతరము మనపై కెవరువత్తురో చూతము"మని చెప్పినవాక్యములు చదివినపుడు నాహృదయమున నానందము జనించెను. అట్లే జరిగినయెడల నిజముగ నెవరు వచ్చినను మనకు భయము లేదు. 150 వత్సరముల దాస్యానుభవముతరువాత కష్టపడి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించినవారి చేతులలోనుండి దానిని లాగికొనుట సామాన్యకార్యము కాదు. అట్లు దండెత్తివచ్చునది హిందువైనను మహమ్మదీయుడైనను వాని నెదుర్కొనవలసి వచ్చినయెడల నెవరిని మీరి

ప్పుడు గౌరవించితిరో అట్టి నేను నా యథాశక్తి పోరాడుటకు సంసిద్ధుడనై యొక్క సైనికపదవి నాక్రమించుకొనుటకు సిద్ధముగా నున్నాను. నేనెన్నటికిని మిమ్ముల ద్రోహముచేయను.

అఫ్ఘనిస్థానము

1921 సంవత్సరమున నేను చెన్నపురిలో నిచ్చిన యుపన్యాసము అధికారవర్గమునకు మిక్కిలి రాజద్రోహపూరితమని తలంపబడుచున్నది. అందు బెటూలు చెఱసాలనుండి నేనును నా సోదరుడును కలసి వైస్రాయిగారికి వ్రాసిన యుత్తరములో నేవిషయముల వ్రాసితిమో సరిగా నవియే చెప్పబడినవి. ఆ యుపన్యాసము అఫ్ఘనిస్థానమునందుఁగూడ గౌరవపాత్రము కాలేదు. మనము పలుమాఱు వారికే మనపై దండెత్తివచ్చు నభిప్రాయ మున్నదనుట విని వారికి కొంచెము కోపముగూడ వచ్చియుండుట వింతకాదు. అఫ్ఘను అమీరుగారు విదేశీయసామ్రాజ్యము లేనియెడ తనరాజ్యమందు కట్టుబాట్లను చేయుటయు నున్న శక్తులను వినియోగించు పఱచుకొనుటయు జరిపించుట వినినయెడల మనకు అఫ్ఘనువారు దండెత్తుట యనునభిప్రాయమే యుండకుండును. ఆ అమీరునకు ఆయన ప్రభుత్వమునకును ఉన్న కాలము తనదేశమునందలి వ్యవహారములకొఱకే సరిపోవఁగలదు. భారతదేశముపై దండెత్తి జయించుట యెట్లను విషయమునకు కాలము చాలదు. అఫ్ఘనిస్థానము దండెత్తివచ్చిన నిట్లు చేయుదమని నేను చెప్పినయెడల వారి కింతకోపము వచ్చినయెడల అట్టివిషయము చర్చించుటకు నా కంతకష్టముగ నుండవచ్చును? నేను మహమ్మదీయుడ నగుటచే నా భారతీయత్వమునకు హానిరాలేదు. అట్టిచో తమదేశ మెంతబలహీనమైనదైనను విదేశీయరాజు యొక్క ముష్టిపిడికిలోనై సులభముగ కబళింపఁబడనమకొనుట మనజాతి కెంత యవమానమో మీరే యూహింపుఁడు?

“నాల్గవవారు నన్నే కొట్టఁగలరు”

సోదరులారా! మన ప్రస్తుతస్థితిని పోల్చుటకు సరిపోయిన యొక కథను చెప్పుచున్నందులకు క్షమింపుఁడు. ఆకథావక్త యెవ్వడో కాని నిశ్చయముగ మనకాలమునాఁటికి మిక్కిలి ప్రాచీనకాలమున నుండినవాఁడు. ఏలన కోమటి పిఱికివాఁడని చెప్పెను. నా వైశ్యస్నేహితులు నన్ను మన్నింతురుగాక. ఈ కాలమున వైశ్యులనుగూర్చి యట్లు చెప్పుటకు వీలులేదు. ఏలన ఇటీవలికాలమునందలి భారతీయనాయకులలో నత్యుత్తమధైర్యశాలియగు గాంధిమహాత్ముడును ఆయనముఖ్యానుచరులలో నొకఁడై ఆయనకు ప్రియమైనవాఁడగు సేట్ జమ్నాలాలుబజాజీగారును వైశ్యులే. శ్రీబజాజీగారిని నేను “నా వైశ్యస్నేహితు”డని పిలుచుచుందును. ఒక కాలమునందు నల్గురుబాటసారులు మార్గమధ్యమున కలసి నిర్భీతికొఱకై యందఱును కలసినడుతుమని నిర్ణయించుకొనిరి. ఒకనాఁడు సాయంకాలమున వారు బందిపోటుదొంగలచే పట్టుబడినవారు వారివద్దనున్న వస్తువులనన్నిటిని ఇండని బలవంతపెట్టిరి. అప్పుడు దొంగలుకూడ నల్గురే యని తెలిసికొనిరి. వారిలో నొక రాజపుత్రుఁడు తోడిపఠానుతో దొంగలలో సెట్ల బలవంతుని తాను కడతేర్పగలనని రహస్యముగ ననెను. పఠాను స్నేహితుఁడు ప్రత్యుత్తర మొసంగుచు తనువారిబలవంతునితో పోరి గెలువఁగలనని చెప్పెను. ముఖ్యవశస్నేహమున్న మూఁడవవాఁడు బ్రాహ్మణుఁడుగావున “మూఁడవవానిని నేను క్రిందపడవేయఁగలనని చెప్పెను. అంతట నాల్గవవాఁడు నన్నే కొట్టఁగలఁడ”ని వాక్రుచ్చెను. అట్టితఱి తాను మొదటవలె నొక్కనిని గాక యిద్దఱితో పోట్లాడవలసివచ్చునని బ్రాహ్మణుఁడు వెనుదీయుటకు నిశ్చయించుకొనెను. పఠానుడుకూడ ముగ్గురితో పోరాడవలసియుండునని వెనుకకు తగ్గెను. రాజపుత్రుఁడుకూడ నలుగురితో పోలేనందున దొంగలకు లొంగెను. మిగిలిన ముగ్గురును ఒక్కొక్కఁడొక్కొకని గెలువఁగలరని యెంతధైర్యముతో నుండెనో నాలవవాఁడు నాలుగవదొంగ నన్నుఁ గొట్టఁగలడని అంతనమ్మకముతో నుండుటచే నింతమూఁడెను.

ధైర్యమును, నమ్మకమును నుంచవలెను

సోదరులారా! ఇప్పటికి వైశ్యుఁడే మన నాయకుఁడగుటచే, యుద్ధము మొదలిడుటకు పూర్వమే పరాజయ మొందెదమను నభిప్రాయమును వీడుటకు తగినసమయము కాలేదు. ఇటీవల నిద్దఱు వృద్ధులును నొక యువకుఁడు నగు అరబ్బులు జరూసలెములో నున్న బీర్ మహమ్మదీయ దేవాలయములను బాగుచేయుటకై ధనము సేకరించుటకు ప్రభుత్వముయొక్క యనుమతితో రాయబారముగ వచ్చియుండిరి. వీరు ముగ్గురును హిందూదేశముపై దండెత్తివచ్చుచున్న అరబ్బుసేనలోని ప్రథమభాగమని తమ రహస్యవిలేఖరిచే తెలుపఁబడెనని యొక ఢిల్లీ వార్తాపత్రిక వ్రాసెను. ఇట్లు భయపెట్టుటచే, స్వరాజ్యమును సంపాదింపజాలము. ఇదియే మనకున్న కొంచెమునుకూడ కోల్పోవుటకు మార్గము. ఈవ్యవహారములు మాడ బైబిలునందలి, యూదులకు భగవంతుడిచ్చిన శాపము జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నది.

తురుష్క—సందేశము

ఇపుడు మహమ్మదీయులకు రెండువిధములైన కర్తవ్యములు కలవు. వారు భారతీయులేగాక వారు భారతదేశీయస్వాతంత్ర్య సంపాదనముకొఱకు పాటుపడుట వారికర్తవ్యము. భారతదేశ మొక్క హిందువులదే కాదు. అందువలన నట్లు జరుగుట యసంభవమైనను, నొకవేళ హిందువులు తత్సంపాదనమునకు వలసినత్యాగమును చేయుటకు వెనుదీసినను, మిగిలిన భారతీయులందఱు సాహాయ్యము లేకయే తామొక్కరే స్వరాజ్యమును సంపాదించెదమని చెప్పి పాటుపడుట వారికర్తవ్యమైయున్నది. వారు మహమ్మదీయులగుటచేఁగూడ వారు స్వరాజ్యసంపాదనముకొఱకై పాటుపడవలయును. పారీసునందును, స్విట్జరులండునందును, రోమునందును తురుష్కుల గొంతఱను నేను గలసితిని. మహమ్మదీయ లోకసంఖ్యాకులుగల సేనలను తమపై పోరాడుటకు పంపిన మనము, వారి పరాజయము తరువాత వారికి సంధిసౌకర్యములు కలుగఁజేయుటకు రాయబారము పంపుట వారి కత్యాశ్చర్యమును గొల్పెను. తురుష్కులశత్రువులకుగాని జర్మనులఫిరంగులకుగాని భయపడని భారతీయ మహమ్మదీయులలో చాలమంది యుద్ధకందకము లను కత్తులపోటులలో

కారాగృహము లన్నను భయపడుదురని పరస్పరవైరుధ్యమును విప్పి చెప్పితిని. అదివిన్నంతనే నాతోనున్న కొందరు స్నేహితు లట్లైన తెలపవలసినది యిన్ని నెలలు సంవత్సరము లుండు శైత్యమున్నను, పోలీసుల నిర్బంధమున్నను దాస్యమును రద్దుచేయుటకు పూర్వము, వెంటనే గోదావరీభాగపు దేశమునకు వెడలి స్వదేశదాస్యశృంఖలావిచ్ఛేదనము గావింపుడని నన్ను హెచ్చరించి రిట్లనిరి:—

"టర్కీ యందును, జలసంధు లందును సింగ్గాంధ్రనును జయించితిమి. పాలస్తీనాలోను, మెసపొటేమియాలోను మాకు మిక్కిలి యొత్తిడి కలుగజేయుచున్న హిందూభారతీయ సేనలను మే మాపజాలకున్నాము. మీరు స్వతంత్రులై, ఖాలీఫా సేనలతో పోరాడుటకు మహమ్మదీయులు లాగికొని పోబడుటకు వీలులేకున్న యెడల టర్కీయును ముసల్మాను మతమును క్షేమముగా నుండగలవు. మీ స్వదేశమున స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుట మాకును మీకునుగూడ క్షేమకరము. మీ హిందూ సిక్కు సోదరులు తమకొరకే స్వరాజ్య మపేక్షించి రనియు మీకొరకై యావసరము కాదనియు తలంపకుందురు గాక! వారి నంతసంపూర్ణదాస్యమున నుంచుటకే మనలను బాధింపవలెనని ప్రయత్నించుచున్నది."

ప్రాచ్యరాజ్యసమ్మేళనము

సోదరులారా! నాహిందూసోదరులలో ననేకులు ఇతర ప్రాచ్యరాజ్యములతో కొంతసంబంధము కలుగజేసికొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నారని వినుటకు సంతసమగుచున్నది. వారిరాజకీయాభిప్రాయము లుత్తుంగహిమాలయశిఖరములను గభీరసముద్రవైశాల్యమును దాటి వెలికివచ్చినది. ప్రతిప్రాచ్యముయొక్క స్వాతంత్ర్యము స్వస్వాతంత్ర్యసంపాదనమునకు సాయముచేయగలదనియు వానినన్నిటిని సమ్మేళనము చేయవలయు ననియు నభిప్రాయపడుచున్నారు. అన్యవత్సరములో గాంధిమహాత్ముడు ఖిలాఫతు సమస్యతో నేకీభవించినప్పుడు ఈయభిప్రాయమునకు పునాదివేసెను. హిందువు లిట్లు ప్రాచ్యరాజ్యసమ్మేళనముకొరకు పాటుపడుచుండ మహమ్మదీయులు సహారాన్పూరులోని యల్లరులు స్మర్నాయందలి రంగములతో పోల్చవచ్చునని చెప్పెడి యొక పత్రికావిలేఖరియొక్క వాక్యముల గొని హిందువులతో సహకార మొనర్పకుండుట బహుచిత్రము! ఇంతకంటె హాస్యాస్పదమును, నసంభవమును, వేరొకటి కానరాదు! ఈ టుష్కు లీపోలికను వినిన యెడల మనలనుగూర్చి యెక్కువగ కృతజ్ఞతబూనుదు రనుకొనుట పొరపాటు.

ముసల్మానుల యంత్యప్రశ్న

సహారాన్పూరులో హిందువులే యెక్కువబాధల ననుభవించిరి. కాని యీసహారాన్పూరు అల్లరులను సహాయనిరాకరణమును సహకారమునకు వచ్చు కారణముగగూడ చెప్పెదరు వారి నొకప్రశ్న యడుగుచున్నాను. "ఇట్టి యకారణమైన బాధలను బ్రిటిషు ప్రభుత్వ ముండగనే ముసల్మాను లనుభవింపలేదా?" ఇదియే నాప్రశ్న. అప్పుడు మండలపాలకుడు హిందువుకాక లేక యసహాయోద్యమమునందు పాల్గొనుచున్న మహమ్మదీయుడా? లేక యప్పటి న్యాయాధికారి ముసల్మానుడా కాడా? ఆతను సంపూర్ణుడై తనకర్తవ్యమును గోల్పోయి నిజముగా ప్రభుత్వముతో సహకార మొనర్చలేదా! ఇవి మాడన ప్రత్యేక ప్రశ్నలు కావు. అంతయు నొక్కటే ప్రశ్న. ప్రభుత్వమువారును వారికి సహాయముచేయువారును, సహారాన్పూరునందలి మహమ్మదీయుల సంరక్షించజాలనప్పుడు, అట్టి సహకారము నింకను సాధ్యజనితము చేయు ప్రయత్నము లొనర్చిన నంతకంటె వారు సురక్షితముగ నుందురని పూచి యెక్కడ కలదు? ఇదియే ప్రశ్న! నే నంత యాగిన నీప్రశ్నమునకు ప్రత్యుత్తరము రాదని నాకు నమ్మకము కలదు.

అవి యట్లుండ, ముసల్మానుల పవిత్రక్షేత్రములు మహమ్మదీయేతరుల పాలనయందే యున్నవి. తప్పక గొప్పైన మాటలు భగవద్ధ్యానము నొనర్చుము సతి మహమ్మదీయులు పవిత్రమైన (కాబా) మక్కానగరముపై ఘనమగు తిరుగుచున్నారు. నేను బీజపూరు చెఱసాలలోనున్న కాలము నాస్వాదముమున కొకవిషయము ఇట్టి యొక్క ప్రశ్నమును పద్యమున వ్రాసితిని. దానికింక నెవ్వరును ప్రత్యుత్తర మిచ్చియుండలేదు.

"మనము ప్రతిదినమును ధ్యానించుటకై కాబావైపు తిరుగుచున్నాము. అట్టి కాబానగరము శత్రుహస్తమైనందుల కాముసలో మన మేమని ప్రత్యుత్తరము నొసంగగలము?"

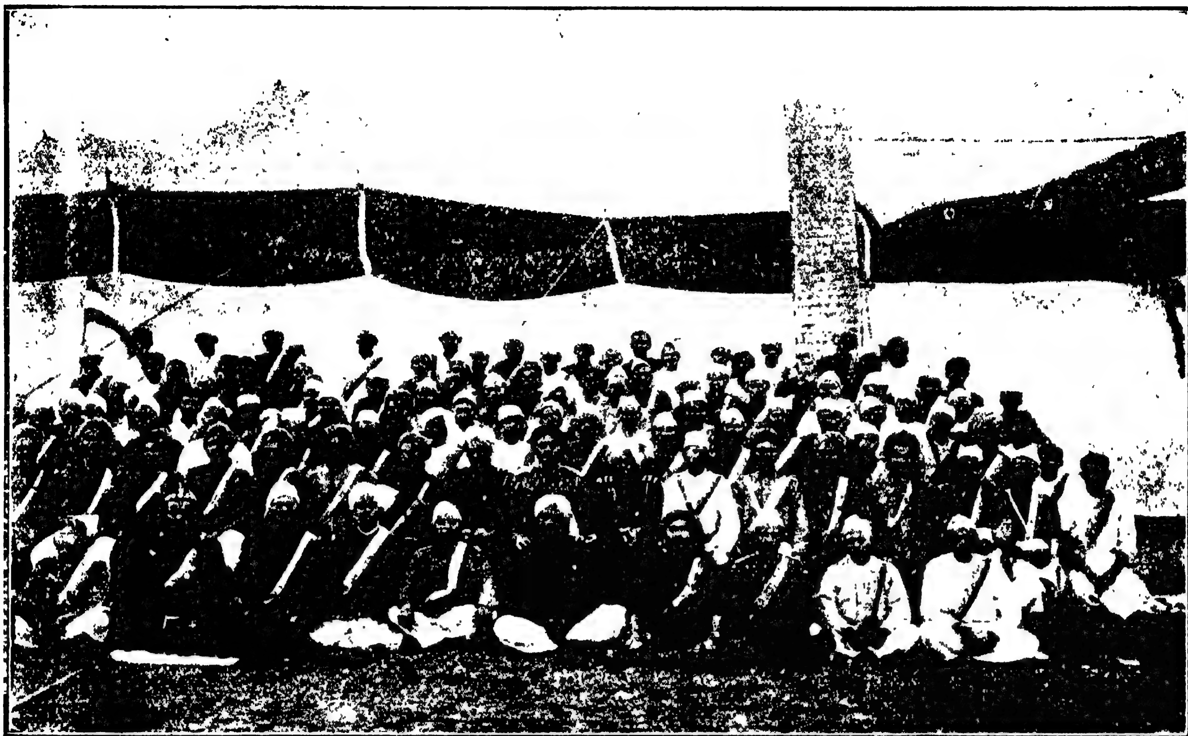
యుద్ధానంతర సందర్భములు

సోదరులారా! హిందూమహమ్మదీయ సమస్యనుగూర్చి నే నెంత చెప్పగలనో యంతవరకు చెప్పితిని. ఇంతవిపులమైన చర్చ యొనరించిన మనలో వనకు పరస్పరసహకారముయొక్కయు విదేశీయప్రభుత్వములసహాయముయొక్కయు నావశ్యకతనుగూర్చి నేను వారిహృదయముల నమ్మింపలేకపోయిన యెడల నేనే యోడిపోయిన ట్లొప్పుకొనవలసియున్నది. ఒక్కటి మనము మాత్రము నిశ్చయము. ఇప్పు డింకకాలస్యమున హిందువులనుండి మహమ్మదీయులుగాని మహమ్మదీయులనుండి హిందువులుగాని తప్పించుకొనజాలరు.

హిందువు లెవ్వరైన నట్టియుద్దేశము గలవారున్న నట్టివారు, 1200 సంవత్సరముల క్రిందట సింధుదేశమున మహమ్మద్ ఖాసీ మదుగికవదే వెడలిపోయినదని నమ్మవలెను. అప్పుడు ముసల్మాను లల్పసంఖ్యాకులు. ఇప్పుడన్ననో యేడుకోట్లవఱకు వారిజనసంఖ్య వృద్ధియైనది. ఒకవేళ ముసల్మానులకుగూడ నట్టియభిప్రాయమే యున్నయెడల వారికిగూడ తరుణము పోయినది. ఆసేతుహిమాచలము నాకేకచ్ఛత్రముగా నేలినప్పుడొక్క హిందువైన లేకుండ నాశనము చేయవలసియుండును. ఒకపారశీకసామెత చెప్పినట్లు యుద్ధానంతరము మగల పోట్లాడుకొనవలసివచ్చిన నెవరిచెంపలు వారు కొట్టుకొనవలసియున్నది. ఒకరినొకరు నశింప జేయలేనప్పుడు ఒకరి కొకరు సహాయముచేసి వైమనస్యములను పరిష్కరించుకొనుటయే ముఖ్యావసరము. కావున మహమ్మదీయులు స్వరాజ్యసంపాదనము స్వార్థముకొరకు మాత్రమేకాక

[illegible]

The Volunteers of the Cocanada Congress

[illegible], కాకినాడ

Srimati Kastanbai Gandhi Addressing the Ladies' Conference, Cocanada

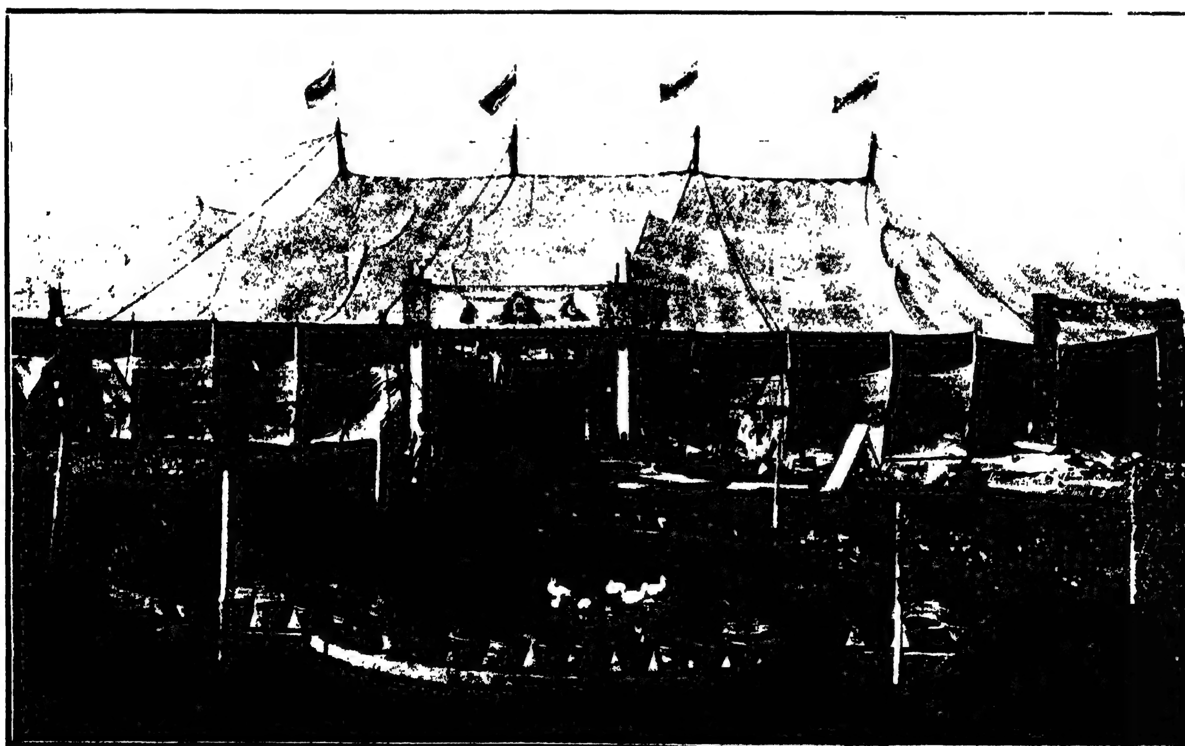
శ్రీమతి కస్తూరిబాయి గాంధిగారి యుపన్యాసము, కాకినాడ

The Khilafat Pandal, Cocanada

ఖిలాఫతు మహాసభా మంటపము, కాకినాడ

The Khaddar Pandal of the 38th Indian National Congress, Cocanada

38-వ జాతీయమహాసభ - ఖద్దరుగుడారము, కాకినాడ

శ్రుతివిరోధము కాదని హిందువులకనుమానము పోగొట్టవలయును. హిందువులు కేవలము అధిక సంఖ్యాకత్వమును మహమ్మదీయుల దాస్యమునకై ఉపయోగించుట లేదని వ్యక్తీకరింపవలయును. ప్రత్యేకముగ నన్నడిగిన, ప్రస్తుత దాస్యమును వీడి విదేశీయునకుగాక హిందువు ఖామందుగాగల దాస్యము నొప్పుకొనుటకు సంసిద్ధుడనై యున్నాను. ఏలయన నిట్టిమార్పువలన 25 కోట్ల స్వదేశీయులదాస్యమునైన సహించినవాడ నగుదును. వారు కూడ దాస్యమున నున్నారు గనుక, పాశ్చాత్యసామ్రాజ్యము మనపై నవిచ్ఛిన్నముగ పారుచున్నదనియే కదా యర్థము! 1916 వ సంవత్సరమున మననాయకాగ్రేసరుడైన కీ॥ శే॥ బాలగంగాధరతిలకుగారితో మహమ్మదీయులకు సౌకర్యము లెక్కువగ నొసంగుచున్నారని తెల్పినప్పుడు ఆయన "మన మెన్నటికి వారి కెక్కువ యీయజాలమని" చెప్పినవాక్యముల నెంత యర్థమును దూరదృష్టియు గలదు! హిందువులు నైక్యమును తలపెట్టకుండగనే హిందూమహమ్మదీయ మైత్రిని చెప్పుట దౌర్బల్యసూచకమని నాతో చెప్పు ప్రతివానికిని "హిందువులతో వ్యవహరించునపుడు దౌర్బల్యమనునదియేల?" దని నేను ప్రత్యుత్తరమియ్యవలసియున్నది. దుర్బలులే యితరులకు దుర్బలులుగ కనబడుటకు భయపడుచుందురని నమ్మవలసియున్నది. ఏసమస్యను సంపూర్ణముగ పరిష్కరింపనిమన మేమియును చేయజాలమో యట్టివిషయము మాటలతో విరమించుచున్నాను.

కౌన్సిలు ప్రవేశము

ఢిల్లీలో ప్రత్యేకకాంగ్రెసుసభ శాసనసభాప్రవేశమును పరిష్కరించుటకై సమావేశమైనను, అచట చర్చింపవలసిన ప్రధానవిషయమీహిందూమహమ్మదీయైక్యతయే యై యుండెను. నేనిప్పుడు విశేషభాగము హిందూమహమ్మదీయైక్యతనుగూర్చియే చెప్పితిని. కారణమేమనగా:— అది ప్రధానమైనవిషయ మగుటయేగాక రెండవదియగు శాసనసభాసమస్య మన అదృష్టమువల్ల నిప్పు డంతరించినది. ఢిల్లీలో నాప్రార్థనమీద కాంగ్రెసుసభ శాసనసభలపై ఆంక్షను తీసివేసి, మతసంబంధమైనట్టిగాని మనస్సాక్షిసంబంధమైనట్టిగాని అభ్యంతరములు వారులేని అప్పుడు జరిగినయెన్నికలలో వోట్లియ్యవచ్చు ననియు, శాసనసభలకు నిలువవచ్చుననియు అనుజ్ఞ నొసంగినది. మఱియు మూడుసంవత్సరముల క్రింద అంతఉత్సాహప్రదముగ జరిగిన శాసనసభాబహిష్కారప్రచారమును నిలిపివేయవలసినదని కూడ ఢిల్లీ కాంగ్రెసు చెప్పినది. ఎన్నికలు పూర్తియైనవి. సంవత్సరకాలమునకు పైగా మన పని నంతను పాడుబెట్టి మనలో సహనమును పోగొట్టి నానాభ్రష్టము చేసిన యీసమస్యను తిరిగి రేపుటవల్ల ప్రయోజనమేమియు నుండదని నాబుద్ధికి తోచుచున్నది. త్రివిధబహిష్కారమునుగూర్చి నాకెక్కువ పట్టుదల యున్నది. వానినిగూర్చి నేను ఢిల్లీవిషయనిర్ధారణసభలో తీవ్రముగ—మాస్వరాజ్య పార్టీ స్నేహితులు చెప్పినట్లు అతితీవ్రముగ కూడ—మాట్లాడితిని. నాకిప్పటికిని ఆయభిప్రాయములే యున్నవి. అవసరమని నాకుతోచినచో, నిప్పుడుకూడ నేనంతతీవ్రముగనే మాటాడుదును. దేశాభ్యుదయమునకును కాంగ్రెసుయొక్క పురోగమనమునకు నిది తోడ్పడునని నాకుతోచినచో, నేను తిరిగి అంతతీవ్రముగనే యీరోజు ననూడమాటాడుటకు సిద్ధముగనున్నాను. కాని యిప్పుడట్టియవసరమున్నట్లు నాకు నచ్చలేదు. స్వరాజ్య పార్టీవారి యభిప్రాయములను నాకు నచ్చలేదు. అదిగాక ఏమాత్రము దేశాభిమానముగల భారతీయుడైనను దేశీయమహాసభనుండి చీలిపోవునట్లు చేయగల యేఒక్కమాటయు నానోటినుండి జాఱగూడదని నేను నిశ్చయము చేసికొంటిని. వేయేల! కీర్తిశేషులగు మార్లే గారు చెప్పినమాటలను నేనిప్పుడు చెప్పుచున్నాను:— "మితవాదులను దరికి చేరదీయుము." భారతీయులకు తాను చేయగల న్యాయమునే తనదేశీయులుకూడ చేయవలసినదని హెచ్చరించుటలో ధైర్యమును చాకచక్యమును చూపినవాడు మార్లేప్రభువు. మొన్న తటస్థించిన వీరిమరణముచే ప్రపంచ మిట్టివానినొకని గోల్పోయెను.

మితవాదులు; సామ్రాజ్యసభ

క్రిందటి యెన్నికలవిషయమై నేను పాక్షికదృష్టి వహింపను. వోటు అధికారము బహుసంకుచితముగ నుండుటచే, జాతియొక్క నిర్ణయ మీయెన్నికలవలన సిద్ధింపజాలదు. కాని అన్నిటికంటె నెక్కువ నిశ్చయముగ తేలినవిషయమేదైన నున్నచో అది ఒక్కటే గలదు; ఏమనగా:— భారతవర్ష మిక నెన్నటికిని తనపరిపాలకులతో సహకార మొనర్పదు. సహకార మొనర్చుటకు తిరస్కరించుచున్నది. మనము మొన్న నాలుగుసంవత్సరముల క్రింద నేయభిప్రాయములలో నుంటిమో, యిప్పుడట్టి యభిప్రాయములలో నున్న కొందఱు దేశీయులకు గల భ్రమ వీడుటకై యీమధ్య ననేకసందర్భములు తోడ్పడెను. ఖండాంతరములందలి భారతీయుల స్థితినిగూర్చి సామ్రాజ్యసభలో జరిగిన చర్చలు లోకమందంతటను బాహాటముగ ప్రచురింపబడినవి. ఇవన్నియు విన్నతరువాతకూడ, ఈయల్పమైనయెఱకై యాశించుచేప బుద్ధిహీనమైన చేపయై యుండవలెను. లక్షా అఱువదివేలమంది భారతీయులున్న దక్షిణాఫ్రికా బిఱ్ఱబిగిసియున్నది. కెనియా మొదలగు "క్రౌను" కాలనీల విషయములోనే యేమి చేయుటకు చేతగాక స్వతంత్రరాజ్యముల అంతరంగిక విషయములలో మేమేమిచేయుటకు మాకు మొగము లేదని స్పష్టముగ ఒప్పుకొనక యేదోతుచ్ఛమగు తీర్మానము నొక్కదానిని చేసికొన్న సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు తమ తీర్మానము నిప్పుడు రద్దుపరచుకొందురను ఆశలేదు. తన తుచ్ఛతీర్మానమును రద్దుచేసికొనుటకు చేతగాక "మరల మీసంగతి యింకొకసారి వినెద"మని చెప్పినది. ఇక తక్కిన వలసరాజ్యములు "సానుభూతిని" చూపుచున్నవట! "సానుభూతి"కేమి తక్కువ! దానికి దమ్మిడియైనను ఖర్చులేదు. అయినను అది చూడబోయిననను "కోమగటామారు" ఓడకు సంబంధించిన 1100 భారతీయుల విషయములో ఆ "సానుభూతి" కూడ సున్నయైనది. నూఱుమందిమాత్రముకూడ లేని కెనడాలో కొంచెము బాగుగనున్నది. డాక్టరుసప్రూగారు మనభారతీయులపక్షమై సామ్రాజ్యసభలో చేసిన ఉద్రేకపూరితమగు సేవకు నేను సంపూర్ణమైన విలువనిచ్చుచున్నాను. వారు పొందిన జయము సంపూర్ణమైనదే. కాని మొదటినుండియు వారిగమ్యస్థానము బహు తక్కువగ నుండెను. కావున వారుపొందినజయము మాకు—వారికివలె ఆశాకుతూహలము గలుగనిమాకు—వేడిపుట్టింపలేదు. మా కది చల్లగనే—చప్పగనే—కన్పట్టెను.

ఈసందర్భమున నాకొకటి జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది. నాస్నేహితుడొకడు బాలభారతీయుడగుచు ఉద్యోగమునువదలి వేసి బి.ఏ ప్యాసైన సుహామ్మదీయ సేవకుడు ఇదివరకు చేయని విధముగ క్రొత్తత్రోవ త్రొక్కి బొంబాయిలో కమిషన్ యేజెంటుపనిపట్టుకొనెను. అతడు నాకొక గొప్ప కుతూహలముతో నావద్దకువచ్చి తనకావనమున నూటికి నూఱునూపాయలు లాభముసచ్చినదని చెప్పెను కాని నేను చెనకు వివరముల నడిగితిని. అతడాదినమున డజను జపాను పేపరుకట్టల నమ్మెనట. తనకువచ్చిన నూటికి నూరు లాభము టెలిఫోను ఆఫీసు అద్దెకు సరిపోదట! అనేక సంవత్సరములు కొట్టుకొనగ కొట్టుకొనగ తుదకు 1921 లో ఖండాంతరముల భారతీయులకు సమానస్థానము నొసంగుట వాంఛనీయమను భావము నంగీకరించుచు సామ్రాజ్యనాటక ప్రదర్శనముల నన్నిటిని నడపించుఅధికారియైన స్మట్సు సేనాని అసలు ప్రధానపాత్ర లేకుండ ఈ నాటకమును ఆడించెను. అట్లయ్యును తనకువచ్చిన నూటికి నూఱులాభమును చూచుకొని మురియవలసినదని మనభారతదేశము నడుగుచున్నారు. పోనీ అది చూడబోయినను ఆలాభము నుంకింకను చేతికిరాలేదు. ఇంతుసంవత్సరముల తరువాత మరల దానికొఱకై సామ్రాజ్యసభలో పోరాడవలసి వచ్చెను. ఈ బేరముయొక్క స్వభావమునుగూర్చి అనుమానములు పుట్టెను. సొమ్ము ఇచ్చివేయుట అవసరమా లేక వాంఛనీయమా యను అనుమానము పుట్టెను. ఈ సందర్భమందు అసలు బేరమునే రద్దుచేయవలసినదని స్మట్సుసేనాని కోరెను. ఈయేజెంట్లిద్దఱిలో సమాధానము కుదురలేదు. స్మట్సు సేనాని భారతదేశమునకు అంతరంగిక స్నేహితుడను క్రొత్తవిశేషము నొకదానిని యీయిద్దఱి యేజంట్లలో నొకఆయన కనిపట్టెను. ఈయన కనుగొన్న క్రొత్తవిషయము కొలంబసు కనుగొన్న క్రొత్తవింతకంటె నెక్కువగ నున్నది. ఈ యేజంట్లకు ఇట్లు సమాధానము కుదురకపోయినను, భారతవర్షమునకు మరల అదృష్టము తోడయ్యెను. మనకు మరల నూటికి నూఱులాభములు వచ్చెను. ఈలాభము మనచేతికి ఇప్పటిలో వచ్చు ఆశ యేమైన నున్నదేమో స్వయముగ కనుగొని వచ్చుటకై ప్రతిభాగస్వామివద్దకు వెళ్లుట కొక "ఓడసంఘము" బయలుదేఱును. ఇది మన కిప్పుడు వచ్చినలాభము. డాక్టరు సప్రూగారి ట్రావెలింగు యేజంట్లలో కొందఱు నిరుద్యోగపు పెద్దలు ఉన్నారు. వారికి "జాన్ బుల్, సన్సు అండు కో"వారి భాగస్వాములతో ప్రత్యక్షముగ వ్యవహారము జరుపుకొను గొప్ప గౌరవము లభింపగలదు.

వచ్చినలాభము నేనేమోతగ్గించి చెప్పుచున్నాననే అనుమానము లేకుండ, "ఇండియా, అండ్ కామన్ వెల్తు" అను సంపాదకీయ వ్యాసముయొక్క తుదిభాగమందు టైమ్సుపత్రిక బహుశ్రమపడి తేల్చిన సారాంశము నిట వివరించుచున్నాను: "బ్రిటిషు గవర్నమెంటు యొక్కయు, ఖండాంతరములందలి అధినివేశరాజ్యములయొక్కయు, ప్రతినిధులు చూపిన సానుభూతియు, సుహృద్భావమును, సమష్టి సామ్రాజ్యమందు భారతదేశమునకు గల భాగమునుగూర్చి వారుత్రికరణ శుద్ధిగజూపిన మెప్పును—ఇవన్నియు ఒకయెత్తు. తదితరభాగస్వాములతో భారతదేశము స్వయముగ రాయబారములు నడుపుకొనుహక్కు ప్రత్యక్షముగ నంగీకారమగుట యింకొకయెత్తు. రెండవదానికంటె మొదటిది తీసిపోదు. నిజమే, డాక్టరు సప్రూగారును, వారిరావతోడును కలిసి భారతవర్షమునకు "తదితరభాగస్వాములతో స్వయముగ రాయబారము నడుపుకొను హక్కుయొక్క ప్రత్యక్షాంగీకారమును" సంపాదించుకొని వచ్చినమాట వాస్తవమే. కాని యీబేరము ఎప్పుడు ముగియును? సొమ్ము మనచేతిలోనికి యెప్పుడు వచ్చును? అది యెంత మొత్తముండును?

చక్కగ సకాలములందు సామ్రాజ్యసభలు ఒకదానివెంట మరియొకటి తప్పక జరుగుచునే యుండును; సందేహము లేదు. ఒక్కొక్క సభయందు భారతదేశపు పరాధీనదశ అంతకంత కెక్కువగ లోకమునకు ప్రకటితమగుచునే యుండును. కాని సామ్రాజ్యాధికారపు పొరలు భూగర్భమందలినుట్టిపొరలవలె దట్టముగ మననెత్తిమీద అంతులేకుండ నానాటికి పెరిగిపోవుచున్నప్పుడు మానవస్వభావము ఎంత కాలము ఓరిమితో ఆశపెట్టుకొనియుండగలదు? సామ్రాజ్యమందు మనము పొందుచున్న చీమవడకయభివృద్ధిచూచి యెంతమితవాదియైనను సంతృప్తి జెందజాలడు. మనకు కనీసపు న్యాయమును గలుగజేయుటకై యింగ్లండునకు అంతులేని గడువు నియ్యగల ఉదారుడు "లిబరల్సు"(ఉదారులను)అని చెప్పుకొనువారిలోగూడ లేరు. అందులో ముఖ్యముగ తప్పుడు విద్యాపద్ధతివల్ల మనదేశములోని పుంస్త్వము, పౌరుషము నానాటికి క్షీణించిపోవుచున్నదనువిషయము వారికిప్రతిదినము ప్రత్యక్షముగ గోచరించుచున్నప్పుడు—గోచరించితీరవలసియున్నప్పుడు—ఎవరెంతకాలము ఓపికపట్టగలరు?

మనకు వీడినంత సంపూర్తి మనమితవాదులకు గూడ భ్రమ వీడినప్పుడుకూడ మనము పరిష్కరింపవలసిన విషయ మింకొకటి యుండియే యున్నది. అప్పుడు "వీరెంతవరకుపోవుటకు సిద్ధముగనున్నారు?" సహాయనిరాకరణతత్త్వము మొదటినుండియు "అత్యధికసంఖ్యాకుల అత్యల్పత్యాగము"నే కోరెను. గాంధియుగానంతరము "అత్యల్పత్యాగ"మనంబడినది తత్పూర్వయుగమందు సాధారణముగ "అత్యధిక త్యాగ"మనంబడినదానికంటె చాల ఎక్కువయై యుండవచ్చును. కాని పరిమితత్యాగతత్త్వమువలన స్వరాజ్యము రానూరాదు; వచ్చినను నిలువనూ నిలువదు. డాక్టరు సప్రూగారిపద్ధతి బాగున్నదనియే యనుకొందము; కాని దాని ననుష్ఠించుటకు దానిలో నేమున్నది? కేవలము తీర్మానములు, పిటీషనులు, ఖండనలు మిక్కిలియెక్కువగ చేసినచో అథురకు ఒక దిలిపి హరతాళము! ఇంతేనా! అంతయు నింతేయైనచో యీరాష్ట్రీయరాజకీయము నిక కట్టిపెట్టిపోదము. ఎవరిపూర్వజులు "రన్నిమీడ్" రణరంగమందు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిరో, యెవరిపూర్వజులు "బాస్టిలీ" కోటను నేలమట్టము చేసి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిరో అట్టివారికి రాజకీయములో చెర్లాటలాడుటకు చెల్లిన చెల్లుగాక! కాని మనమున్నచో యింకను స్వాతంత్ర్యపట్టాను (మ్యాగ్నకార్టాను) సంపాదింపకొనలేదు; "హక్కులబిల్లు"ను సంపాదించుకొనలేదు; కావున రాజకీయములో —పాశ్చాత్యదేశములవలె— మనమిప్పుడు చెర్లాటములాడుటకు నింకను వీలులేదు. మనముచాలకాలము "పీనల్ కోడ్డు"ను మించిపోకుండ

యోచించెడివారము "డైసీ" మొదలగు రాజ్యాంగవేత్తల గ్రంథములందలి విషయములను గూర్చి మాటలాడినచో మనము చాలపైకి వచ్చితి మని మన మిప్పుడు తలంచుచున్నాము. కాని మనభావము లీమెట్ల నన్నిటిని దాటిపోయి వీనికతీతములగు చారిత్రాంశములను గమనింపవలసి యున్నదనువిషయము మఱచితిమి. మితవాదులు చాల తెలివిగలవారని నేనుఒప్పుకొందును; కాని తెలివిమాత్రము చాలదు; దానికి వెనుక శక్తి యుండవలెను. ఇదే ప్రధానమైనది. పరప్రభుత్వమునుండి తనదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించిన ప్రతిమానవుడును అపరిమితమగు బాధ్యతను వహింపవలసియుండెనని ప్రపంచచరిత్ర చాటుచున్నది. అట్లే తానుకూడ తనదేశ విముక్తికై అపరిమితములగు బాధ్యతలను వహింపవలసి యుండు నని ప్రతిమితవాదియు గట్టిగ గ్రహించినచో చాలును. అంతయు సరియగును. అతనికి కాంగ్రెసుమహాసభయే తగినస్థానమగును. వెనుకటి యలవాటువల్ల అతడు మెట్టుమొదట నెమ్మదిగ నడచును గాక. స్వరాజ్యపార్టీనాయకులు తా మెంతయుగ్రమైనను పోవుటకు సిద్ధముగ నున్నా మని చెప్పుటచేతనే నేను వారిని కాంగ్రెసులోనుండి తఱిమివేయుటకు నిష్టపడలేదు.

బార్డోలీ, స్వరాజ్యపార్టీ

స్వరాజ్యపార్టీలో చాలమంది యీరోజులవఱకు తామిదివఱకు కష్టపడి సంపాదించుకొన్న పాశ్చాత్యమనస్తత్వమును వదలకుండ నిలుపుకొన్నమాట వాస్తవమే. అందుచేత వారు పార్లమెంటరీచర్చలకును వాదప్రతివాదములకును తఱుచుగ లొంగుచుందురు స్వసంరక్షణార్థమైనను దౌర్జన్యమును ప్రయోగింపవచ్చునను భావమునే మనఃపూర్తిగ వదలివేసిన వీరు తమనోటికి చప్పగనున్న బార్డోలీ విధానమును కొంచెము రుచికరముగ చేసికొనుటకై వాగ్యుద్ధమను మసాలా కావలెనని కోరుచున్నారు. మనభారతీయులయొక్క జీవితవిధానమందు సంపూర్ణమగు గొప్ప మార్పును చేయుటయేగాక, ఆర్థిక దాస్యమునుండి మనలను తప్పించి అసంఖ్యాకములగు మేళ్లను చేకూర్ప సమర్థమైన రాట్నముయొక్క ప్రభావమును వారిలో చాలమంది పూర్తిగ గ్రహింపలేదు. గాంధిమహాత్ముడు దేశమును స్వరాజ్యద్వారమువద్దకు తీసికొనివచ్చి ఆకస్మికముగ నిలిపివేసిన తోడనే దేశమంతట జనించిన నిరుత్సాహముయొక్క మూర్తీభావమే యీస్వరాజ్యపార్టీయై యున్నది. స్వరాజ్యద్వారముచెంతకు చేరిన తరువాత, సమష్టిశాసనోల్లంఘనముద్వారా ఆతలుపును పగులగొట్టి లోనికిపోవుట వివేకము గాదని మహాత్ముడు ప్రకటించెను. మఱియు శత్రువుమీదికి కవ్వించుచు పోవుపద్ధతిని నికమానివైచి మన కాపుదలమీద మనముండవలెననియు మహాత్ముడప్పుడు ప్రకటించెను. ఇదంతయు ప్రజాసమూహముల నిజతత్త్వమెఱుంగనివారికి ఓటమిగ దోచెను. అందుచే నిరుత్సాహము గలిగెను. ఆనిరుత్సాహముయొక్క స్వరూపమే యీస్వరాజ్యపార్టీ. కరాచీజైలునుండి బీజపూరుజైలునకు పోవుచు మధ్యత్రోవలో బార్డోలీలో నేను మహాత్మునితో చెప్పినట్లు అతడొనర్చినమార్పు తనబలమునే సూచించును గాని, బలహీనతను సూచింపదు. ఆయన యింకొక కొద్దిరోజులు బయటనుండినచో, ఈ యుద్యమస్వరూపమునంతను పూర్తిగ మార్చివేసెడివాడు. బార్డోలీయొక్క మొదటి నిరుత్సాహపు దెబ్బనుండి ప్రజలు తెప్పరిల్లకపూర్వమే ఆయన జైలునకు పంపబడెను. ఆయనను ప్రేమించువారు కోట్లకొలది ప్రజలున్నను ఆయనయెడబాటుచే కలిగినబాధ ప్రతివారికున్నను, బార్డోలీ కార్యక్రమమునకు ప్రాణముపోయగలవారెవరును లేకపోయిరి. మఱియు మహాత్ముని దుష్టునిగ భావించి చెఱసాలలో నుంచుటవలన ప్రభుత్వము వారు ప్రజలచేతులలో పెట్టిన ఆయుధమును పూర్తిగ వినియోగింపగలవారును దొరకలేదు. చౌరాచౌరీయుదంతమైనపిమ్మట దౌర్జన్యరహితమైన సమష్టిశాసనోల్లంఘనము సాధ్యము కాదని నిరుత్సాహవాక్యముల జెప్పినవారిమాటలను వినుటలో మహాత్ముడు సక్రమమైనపనిచేసెనో లేదో నేనిప్పుడు చెప్పజాలను. కాని గాంధిమహాత్ముని చెఱసాలలో వేసిన తక్షణమే దౌర్జన్యరహితమైన శాసనోల్లంఘనము సాధ్యమయ్యుండెడిదని నాదృఢవిశ్వాసము (నేనే యున్నట్లయిన) నేనప్పుడు నాయకుని మాటనైన తిరస్కరించి గవర్నమెంటు నాచేతి కందిచ్చిన యవకాశము (ఆయుధము) నాధారము చేసికొని గవర్నమెంటుతో పోరాడియుందును. వైద్యునకు జబ్బుగనున్నప్పుడు మా అన్నగారు చెప్పినట్లు— ఆవైద్యునేమందు వేసికొననియ్యరు మహాత్మాగాంధిని చెఱసాలలో ఒడవేసినప్పుడు (బొంబయిగవర్నరు చెప్పినట్లు బ్రతికియుండగనే పూడ్చినప్పుడు)మన మాతని దౌర్జన్యరహితతత్త్వమును మన్నించిన చాలియుండెడిది. శాసనోల్లంఘనమునుకూడ నిలిపివేయవలసిన దని ఆయన చెప్పినమాటను పాటింపనవసరముండదు. మన మిట్లు చేసియున్నచో అసలు స్వరాజ్య పార్టీ పుట్టియుండక పోయియుండెడిదేమో!

కాంగ్రెసునకును, స్వరాజ్యపార్టీకిని నికముం దుండఁబోవు సంబంధము

స్వరాజ్యపార్టీయొక్క యుత్పత్తినిగూర్చి మన కెట్టియభిప్రాయములున్నను అట్టిపార్టీయొకటి యున్నదనువిషయమును మఱచిపోవుటకు వీలులేదు. ప్రారంభదశలో అది కొద్దిగనే యుండెను. కాని, "శాసనోల్లంఘనకమిటీ"వారి సంచారమువల్ల ప్రజలయొక్క దృష్టినిర్మాణవిధానమునుండి మరలి, మనయువకులలో యుత్సాహవంతులగువారిని చాలమందిని శాసనసభాప్రవేశవాదులలోనికి దింపెను. ఈ కమిటీ పర్యటనమువలన మనలో అత్యుత్తములగువారియొక్క కాలమును దృష్టియు శక్తియు దానిక్రింద ఖర్చుపడెను నిర్మాణకార్యక్రమము చక్కగ కొనసాగుచు, యువకులందఱును తమ కాలమునంతను దానికై వినియోగించి యున్నయెడల యీశాసనసభాప్రవేశవాదులస్థితి యెట్లుండెడిదో మన మిప్పు డూహించుట నిష్ప్రయోజనము; అట్లూహించుట భావికర్తవ్యనిర్ణయమున కేమైన తోడ్పడవచ్చును. అదిగాక, శాసనసభా బహిష్కార ప్రచారమును నిలిపివేయుచు ఢిల్లీలో చేసిన తీర్మానమే గయలో చేసియున్నట్లైన, మా స్వరాజ్య పార్టీవారింక నెంతయెక్కువగ ఎన్నికలలో జయమొందెడివారో యూహించిచూడుడని యిటు నాస్వరాజ్యపార్టీ స్నేహితులు నన్ను హెచ్చరించుచున్నారు.

దానికి నేను చెప్పుసమాధాన మొకటి యున్నది. అది నాయొక్క అహాంభావనముమీద నాధారపడియున్నది. నేనే గనుక గయలోనుండి అంతవివేక మని చెప్పుటకు వీలులేని పద్ధతిని తమరు అనుసరింపవద్దని వారిని బతిమాలుకొని యున్నచో, అసలు స్వరాజ్య పార్టీ యనునది పుట్టియుండెడిదేమో యూహింపుడని నేను వారి నడుగుచున్నాను. కాని, ఇవన్నియు నిప్పుడు వట్టి గాలిలోని యూహాలు. స్వరాజ్య పార్టీ యనునది యీరోజున నున్నది. ఆపార్టీ యందు నానాకములగు తత్త్వములున్నను, అది యీరోజున సంఖ్యయందు బలముగనే యున్నది; అది తన నాయకాగ్రణియొక్క సుగుణసంపత్తియందుగూడ మొదటి నుండియు బలముగనే యున్నది. అదిగాక, అన్నిటికంటె నింకొక్క విశేషమేమనగ:—అది తనస్వీయమైన మతనైతిక బాధ్యతమీద శాసన సభలకు పోవచ్చునని ఢిల్లీతీర్మానము అనుజ్ఞనిచ్చెను. అది ఎన్నికలకు వెళ్లినది. తనకు ప్రతిపక్షమందున్న యపారశక్తులనుబట్టియు, తనశక్తులను కూడదీసికొనుటకు తనకున్న బహుకొద్దికాలమునుబట్టియు, తన పార్టీలోనున్న యత్యుత్తము లగువారు ఎక్కువకాలము శిక్ష ననుభవించుటచే ఎన్నికలకు నిలుచుటకు వీలుకలుగకపోయినందున గలిగిన యిబ్బందినిబట్టియు — చూచినచో స్వరాజ్యపార్టీ యెన్నికలలో చాల జయము పొందెననియే చెప్పవచ్చును. అది గాక, వోటర్లజాబితాలు బహులోపభూయిష్టముగ నుండెను. ఏలయనగ, మూడుసంవత్సరముల క్రింద మితవాదులుతప్ప తక్కినవా రెవరును వానిమొగమే చూడలేదు. మొన్న స్వరాజ్యపార్టీలో చేరినవారుకూడ ఆఖరువఱకు స్వరాజ్య పార్టీలో చేరుదమా వద్దా యనియు, ఎన్నికలకు నిలుతమా వద్దా యనియు డోలాయమానమానసులైయుండిరి. వోటర్లలో చాల మంది తమకు వోట్లిమ్మని యడిగిన వ్యక్తులకు వోట్లనియ్యక కాంగ్రెసునకేయిచ్చిరి. అది గాక యింకొకరహస్యము, ఎవరితోను చెప్పవద్దు సుమండీ గాంధిమహాత్మునకే వోట్ల నిచ్చిరి! ఈసంగతి విన్నప్పుడు మనస్నేహితులలో చాలమందికి గాఢమైన విచారము కలుగవచ్చును. గాంధిమహాత్మునినామము నట్లు దుర్వినియోగము చేయుట పాప మని తలంచువారును గలరు.

అట్టివారియందు నాకు చాల సానుభూతిగలదు. అట్టి రాజకీయ పద్ధతులకు నేను సమ్మతింపను. కాని ఆప్రకారముగ ప్రజలు వోట్లిచ్చి పంపిన అభ్యర్థులు తత్ప్రతిపక్షులకంటె మహాత్మునకు బహుదగ్గఱలో నున్నారను విషయముమాత్రము మనము జ్ఞాపకముంచుకొనవలెను. అది గాక యీయభ్యర్థులలోనే మహాత్మునివెక్కిరించువారుకూడ గలరు. నవనాగరికతాభివృద్ధి నొందుచున్న యీరోజులలో స్త్రీలుకూడ దూరముగ పాఱవేసిన పనికిమాలిన రాటమును తీసికొనివచ్చి అదే మోక్ష మిచ్చునని నమ్ముకొను యీ వెఱ్ఱి యలౌకికమహాత్ముని చూచి పరిహసించువారుకూడ గలరు. అధికారధూర్వహులతోడను యుద్ధకాలమందు అమెరికనులంతవారికే పంగనామములు పెట్టిన రీడింగువంటి వైస్రాయి తోడను వ్యవహరింపవలసియుండగ ఇట్టితప్పులను అవకతవకలను చేయు యీఘాందసుడు తమ కెక్కడ దొరకెరా యనుకొనువారుకూడ గలరు.

తమ ఎన్నికలలో మహాత్మునియొక్క నామమాహాత్మ్యము వీరికి స్వానుభవగోచరమై యుండును. తమ కెంతటితెలివితేట లున్నను మహాత్మునియనుచరులగు ప్రజాసామాన్య మిచ్చు సాహాయ్యముమీదనే శాసనసభయందు తనయొక్క బలాబలములు నిలిచియున్నవని వారికి గోచరించియుండును. ఎన్నికలలో వీరికి గలిగిన యీస్వానుభవము చాల విలువగలయైనది. స్వరాజ్యపార్టీ నాయకులు తాము జయ మొందిన సందిగ్ధమందు మే మనుకొన్నరీతిగనే వారు చూపిన సుహృద్భావము, నిగ్రహము, ఔదార్యము నిజముగ ప్రశంసాపాత్రములు. ఇవి కాంగ్రెసునకెంతయు నమూల్యములగు ధనములు. వారిస్కీమునందు వారి కున్నంత నమ్మకము మనకు లేనిమాట వాస్తవమే. నిర్మాణ కార్యక్రమము గాక శాసనసభలే స్వరాజ్యమును తెచ్చిపెట్టునను భావము ప్రజలమనస్సులలో నెచ్చటనైన దాఁగియున్నచో నొకమూల దానిని తీసి పాఱవైచుచు ఇంకొకమూల తమయిష్టమువచ్చినట్లు చేసికొనుటకు స్వరాజ్యపార్టీవారికి సంపూర్ణస్వాతంత్ర్య మిచ్చుచు, వారికి జయమగుగాక యనికూడ మనము కోరుచుండవలెను. మనము ఢిల్లీలో శాసనసభాబహిష్కార ప్రచారపు హక్కును అమలుజరుపుకొనకుండ నూరకుంటిమి. అంతమాత్రముచే మనతత్త్వమును వదలుకొనలేదు. ఈరోజునగూడ వదలుకొనము. స్వరాజ్యపార్టీవారు కౌన్సిలులో చేయవలసినపనిని నడపించుబాధ్యతను మనము వహించుట కంగీకరించినచో అప్పుడు మనతత్త్వమును వదలుకొన్నట్లగును గాని అంతవఱకు కాదు. ఈబాధ్యతను మన మంగీకరింపజాలము. నిర్మాణకార్యక్రమమునకు స్వరాజ్యపార్టీవారు మనవలె తగినంతకాలమును వినియోగపఱుపజాలరు.

అయినను, యోగ్యత గల స్వరాజ్య పార్టీనాయకులు తమశక్తి వంచనలేక మనకు సహాయముచేయుటకు ఉద్దేశించియున్నారని నాకు పూర్తిగ నమ్మకము కలదు. యీరీతిగ వారు కౌన్సిలులో తమయొక్క బలమునుకూడ పెంపొందించుకొన నుద్దేశించియున్నారు. వారెప్పుడైన నికముందు శాసనసభలను విడిచి రావలసివచ్చినచో మన సంయుక్త ప్రయత్నములవల్ల నాయానియోజకవర్గములలో నప్పటికి గావింపఁబడి యుండుపని యెట్లుండును? "వారు వెళ్లిపోయినప్పుడు ఒక్కకుక్క కూడ మొఱుగలే"దని అధికారవర్గమువా రనకుండ నుండుటకు వీలేర్పడును. వారు కౌన్సిళ్లలో పడినశ్రమవల్ల స్వరాజ్యము లభించినచో, దానిని నేనుమాత్రము వద్దనను. కాంగ్రెసుప్రతిష్ఠను నిల్పుటకై శాంతియు, సుహృద్భావమును, ఏకమత్యమును ఢిల్లీలో అవసరమైనచో, ఆప్రతిష్ఠను మఱింత హెచ్చుచేసి నిర్మాణకార్యక్రమమును కొనసాగించుటకు మన కీరోజున అవి మఱింత యెక్కువగ కావలసియున్నవి.

నిర్మాణకార్యక్రమము

ఈకార్యక్రమమందలి యభిమానముచేతనే, నేనప్పుడు ఢిల్లీలో మన తగాదాల నేదోవిధముగ పరిష్కరించుకొని తీరవలెనని అంతపట్టు పట్టితిని. చాలరాష్ట్రములలో ఒకసంవత్సర మంతయు వృథాగా పరస్పరము నిందించుకొనుటలతో పాడయిపోయెను; 'మహాత్మునివిడుదల కేవలము పిటీషనులవలన గాక మనస్వకృషివలనఁ గావలసియున్నది.

అట్లుయినచో, ఆయన హృదయపూర్వకముగ నమ్మిన నిర్మాణవిధానమును మరల కొనసాగించుట అత్యవసరము. మహాత్ముడు చెఱసాలకు వెళ్లినతరువాత దేశ మెంత భ్రష్టమయ్యెనో నే నప్పుడు పూర్తిగ తెలిసికొనలేదు. "మీరా కేమిపనులు చేసితి"రని నే నడిగిన ప్రశ్నలకు నాకు వచ్చిన కొన్ని జవాబులవలన నే యేకారణముచేనైన నేమి దేశములో నెంత మాత్రమును పని జరుగలేదని నాకు తెలిసెను. పనిచేసిన గుజరాతువంటి రాష్ట్రములు లేకపోలేదు. ఈపనియొక్క గౌరవము నామిత్రులు శ్రీయుత వల్లభాయి పటేలుగారికిని మహాత్ముడు వెనుక నుంచి పోయిన యనుచరులకును చెందుచున్నది విద్యావిషయమైె వారు చేసినంత పనిని ఏయితరరాష్ట్రములు చూపజాలవు. గుజరాతురాష్ట్రమే లేకపోయినచో, తక్కినరాష్ట్రములలో తయారైన ఖద్దరు అమ్మకము గాక చాలకాలము నిలిచిపోయియుండెడిదే. మహాత్మునిగొప్పతన మేమనగ, ఆయన గుజరాతుదేశముయొక్క స్వరూపమునంతను మార్చివేసెను; అంతియేగాక, భారతదేశముయొక్క స్వరూపమునుకూడ ఆయన మార్చివేసెను. ఆయన యేరాష్ట్రమునుకూడ అదివఱకున్నట్లుగ ఉండనీకుండ మార్చివేసెను. గుజరాతులో నింకొక విచిత్రమైనసంగతి జరుగబోవుచున్నది.

మహాత్ముడు చెప్పిన అత్యున్నతపదవియే కావలె నన్నచో ఏ ప్రాంతమును శాసనోల్లంఘనమునకు సిద్ధముకానే కావనుకొనువారికి ఆశ్చర్యము గలిగించుపనిని గుజరాతుదేశ మిప్పుడు చేయబోవుచున్నది. కాని గుజరాతు చూపిన నిదర్శనము ప్రజల నంతగ నాకర్షింపలేదు. కాని, మనము స్వాతిశయముతో కన్నులు మూసికొని యుండజాలము.

ఒక నౌకాదళములో అభిగుపడవ లెంత నెమ్మదిగా నడచునో నౌకాదళమున కంతటికికూడ అంతవడియే యుండును. మననౌకాదళములో నెమ్మదిగ నడచుపడవలు అయ్యో!—చాల యున్నవి. కాని, భగవదనుగ్రహమువలన అవియన్నియు సముద్రయానమునకు పనికివచ్చునవిగనే యున్నవి. డిల్లీకాంగ్రెసు అయినతరువాత "మార్పు వద్ద"ని చెప్పుపార్టీలో వారొకరు "యంగు యిండియా" పత్రికలో వ్రాసినవానికంటె నేనిప్పుడు "మార్పువల"దను వాస్నేహితులయెదుట ఎక్కువ గట్టివిమర్శనాసిద్ధాంతములను ప్రసాదింపజాలను.

"కేవలతర్క హేతువాదములకు పరిమితిగలదు. అవి దాటజాలని మెట్టు, ఎచ్చటనో యొకచోట తాకుచున్నవి. కొన్నితీర్మానములు కార్యాచరణవంటివి. అవి హేతువాదమున కతీతములైనవి. హేతువాదమువలన నమ్మకము పుట్టింపజాలనపుడు ప్రత్యక్షానుభవమే మనకు గుణపాఠముల నేర్పగలదు. మన మట్టిసందిగ్ధావస్థలో పడితి మని గుర్తింపగలిగితిమి. ఒకసంవత్సరపర్యంతమును వాదనలగావించి గావించి తక్కినపనులన్నియు కట్టిపెట్టుటచే మనకు స్వోత్కర్షయు ఎందుకును పనికిమాలిన సంతృప్తియు నధికమయ్యెను. స్వరాజ్యపక్షమువారికి మాధ్యస్థులకు మహమ్మదాలీగారికి మాత్రమె గాక మనవంటి మార్పునొల్లని శుద్ధఅసహాయవాదులకు సయితము పరీక్షాసమయ మేతెంచెను. నిజపరిస్థితు లెంత విషమించినను వానిని గమనించుట మనవిధి. కలకత్తా ప్రత్యేక కాంగ్రెసు నాటినుండియు గాంధిసిద్ధాంతము సర్వత్ర అజేయమైయుండెను. అందువలన గాంధిశిష్యులకు మనను ఎప్పటి కప్పుడు గొప్పదనాశూన్యత కార్యదీక్షారాహిత్యమునను లోపములకు లోనగుదుమను భీతియే కలుగుచుండెను. అపజయ మందుటకు నొకవిధముగ శుభావహము. మనలో సత్యమే యున్నయెడల అపజయఫలితముగ నాత్మపరీక్ష కావించుకొని మరల ధైర్య మవలంబింపగలుగుదుము. అట్లుగాక కేవలము స్తబ్ధులుగ నుండుటయును ప్రత్యక్షనిదర్శనముల జూచినపిమ్మట నైనను మనయభిప్రాయముల మార్పు నిష్కరించకుండుటకును మాత్రమే గాంధిసిద్ధాంతముల నుపయోగింపదలచితిమేని మనగురూత్తముని నిజశిష్యులము కాలేము. ఆయన ప్రపంచమునకు చాటినదివ్యసందేశమును కాపాడ నసమర్థులము. ప్రత్యక్షనిదర్శనమే పరమప్రమాణము."

నిజమే, ప్రత్యక్షానుభవమే తప్పక పరమప్రమాణము; సత్యమైనట్టియు నిశ్చితమైనట్టియు ప్రమాణము. మిత్రులారా! మీరును నేనును స్వరాజ్యవాదులును మార్పునంగీకరింపజాలనివారును ఎల్లరును ప్రత్యక్షనిదర్శనములచే పరీక్షింపబడుదుము. మనయోగ్యత లందువలన తేలగలవు. కావున నే కార్యాచరణకు గడంగు డని సందేశము నొసంగుచున్నాను. ఇది చెప్పుట సులభమేగాని చేయుటమాత్రము కష్టమైన సందేశము. అందువలన పనిచేయువారికన్న వంకలపెట్టు వారధికముగనున్నారు. సక్రమముగ కార్యనిర్వాహణ మొనర్చుటచే గలిగిన మహదానందము పనిలేని విమర్శనములవలన సిద్ధింపజాలదు. కవిత్వమునందలి సృజనశక్తినిగూర్చి యొక సంస్కృతకవీశ్వరుడు చెప్పినట్లు "గొడ్రాలికి ప్రసవవేదనానుభవ మెట్లు లేదో అట్లే నూతన శిశుసందర్శనానందమును స్పర్శసౌఖ్యమును గూడ అనుభవైకవేద్యములు కావు." వేదనాఫలితముగనే భారతవర్షము స్వాతంత్ర్యపునర్జీవితము నొందగలదు.

బర్డోలీకార్యవిధానము నెఱవేర్చితీరవలెను

మనమిప్పు డేమిచేయవలెనని మీరు నన్నడుగవచ్చును. పలువురచే నపహసింపబడిన బర్డోలీకార్యవిధానముకన్న నుత్తమమైనది వేఱొకటి లేదని నేను దీర్ఘాలోచనాఫలితముగ ప్రత్యుత్తర మిచ్చుచున్నాను. మన కార్యవిధానమందు కష్టపరంపరలు వచ్చుటచే నొకదానివెనుక నొకటిని విడనాడినచో మన మెప్పటికిని నేపనియు చేయజాలము. అసహాయోద్యమము విఫలమైన దని పలువురు చెప్పుదురు. దీనిభావ మేమి? వారో మనమో లేక ఉభయులమో మనలక్ష్యమునకు తగిన త్యాగమును చేయజాలకపోతిమి.

మహాత్మునికార్యవిధానము సులభసాధ్య మని ఇదివఱకే చెప్పియుంటిని. లెమవృత్తిలో మరల ప్రవేశింపవలసి వచ్చినదని న్యాయవాదులును వ్యాపారము వేయుకతప్పినది కాదని కక్షివాదులును, పిల్లవానిని మంచిపాఠశాలకు పంపకుండు టెట్లని తలిదండ్రులును అనుచున్నారుగదా. సర్వసామాన్యుడైన యొక యుద్ధభటుడు ఎట్టిత్యాగమును గావింప సంసిద్ధుడై యున్నాడో మీరు జ్ఞప్తియందుంచుకొనరాదా!

ఖద్దరుపని: స్త్రీలు

ఖద్దరుగుడ్డనైనను కట్టజాలనివారినిగూర్చి మన మేమనుకొనుటవలనను ప్రయోజనములేదు. అట్టివారైనను, దేశభక్తిశూన్యులనిగాని,

స్వార్థపరులని గాని చెప్పవలనుపడదు. మాంద్యమువలనను అలసత్వమువలనను నట్లున్నారు. వారిమాంద్యమును పోగొట్టవలసియున్నది. అట్లు చేయగల సమర్థులు భారతనారీమణులకన్న నెవ్వరు గలరు ? ఎవ్వరెట్లు మార్పు జెందినను, మన స్త్రీలుమాత్రము గాంధిమహాత్మునియున్న తాదర్శములను విడనాడలేరు. మహాత్మునకును, భారతజాతికిని, తమకును, శ్రేయోదాయకమగుమార్గమునే వారనుసరించుచున్నారు. జమ్నాలాలు బజాజ్, మగనలాలు గాంధి, ఛగనలాలు గాంధీ గార్లవంటి అనుభవశాలుర సహాయ సంపత్తితోడను, గుమాస్తాలు, లెక్కదారులు మొదలగువారి తోడ్పాటుతోడను, ప్రతిరాష్ట్రమునందును, మండలమునందును స్త్రీలే కద్దరు నిర్మాణకార్యమును సంపూర్ణముగ తమస్వాధీనము చేసికొని నిర్వహింపగలరు. పురుషులు కారాగృహముల కేగుచుందురు. కాని, స్త్రీలు మాత్రము సర్వదా తమ కద్దరుపనిని జయప్రదముగ కొనసాగించుచుండవలెను.

తక్కిన శాఖలనుగూడ చక్కనిస్థితియందుంచవలెను. కద్దరు తరువాత జాతీయవిద్యాశాఖ ప్రాముఖ్యమైనది. యావద్భారతజాతీయ విద్యాసంఘమును నిర్మింపుమని నేను బెజవాడలో తగినంతపట్టుపట్టక పోతినని చింతించుచున్నాను. ఇప్పుడైనను యావద్భారతదేశమునకును, ప్రతిరాష్ట్రమునకును, విద్యాసంఘము నేర్పఱచి మనబాలబాలికల విద్యావిధానమును మనము నిర్వహింపవలయును. అన్నిశాఖలను గూర్చియు ప్రత్యేకప్రత్యేకముగ చెప్పనవసరములేదు. కాంగ్రెసువిధానమునందలి ప్రతియంశమును అవశ్యాచరణీయమే. కాని మనము 1921 సంవత్సరములో నవలంబించినపద్ధతినే తిరిగి యవలంబింపవలయును. అనగా సంవత్సరమునందలి వేర్వేఱు సమయములలో, వేర్వేఱుశాఖల యభివృద్ధికై ప్రత్యేకకృషి సలుపవలెను.

ధనము

ధనములేనిది వృథావాగ్వాదమంతయు వ్యర్థమగును గాన, సంవత్సరమంతయు మనము శ్రద్ధవహించి ప్రయత్నములన్నియు కేంద్రీకరించి పనిచేయవలసినది ధనసంచయము. మహాత్ముని కార్యక్రమమువలననే మనము యెరవాడచెఱసాలయొక్క తాళపుచెవిని తయారుచేయగలమనియు, నేపనియు ధనములేనిదే చేయజాలమనియు, దేశము విశ్వసించినయెడల వలసినధనము నీయకమానదు. ఎప్పుడో నిర్ణీతకాలమున మనము కోరు చందాలు పెద్దవిగాక, అల్పమైనను బీదలకుకూడ తమశక్తికొలదిని సహాయముచేయుట కనువగుధనసేకరణోపాయములచే జాతీయకోశమును నింపవలయు. అప్పుడప్పుడు బీదవాడు దానముచేయుటకువీలగునట్లు, తగ్గాలము వసూలుచేయబడు చందారూపము మొదలగు ననేకవిధముల ధనమును సంపాదింపవలయును. ఇంతియగాక వోటర్లసంఖ్యకు సరిపోవు కాంగ్రెసు సభ్యుల నొక్కవిసరున చేర్చుటకు తగినయేర్పాట్లు చేయవలయును. మనము పట్టుదలతో పనిచేసినయెడల నొకకోటిరూప్యంబులు సేకరించుట యొకకష్టము కాదు.

కార్యదర్శులు, శాశ్వతోద్యోగులు

ధన మెంత యవసరమో మహాత్ముని కార్యక్రమమును సాధించుటకు వీర్యవంతమైన యొకసంస్థ యంతయవసరము. సంపూర్ణముగ వేతనములులేని జనసమూహము చేయబడిన ఫలపూర్తియగుట దుర్లభము. ఒకజిల్లాలోని యొకభాగమునకు చాలని సంఖ్యగల యుద్యోగియులతో నింతవిశాలదేశమున నింతకాల మింతపనియెట్లుజరిగెను. మిక్కిలియాశ్చర్యకరము. ఇప్పుడు విషమమైన పరిస్థితులు తటస్థించినవి. అర్హతగలిగి నమ్మకముగల ప్రచారకులు జాతీయసేవకు కావలసియున్నారు. అట్టివారెక్కువమంది మనకులేరు. సంపూర్ణముగ దీనియందు ప్రవేశించినట్టియు, అసహాయోద్యమముచే కొన్నివిధముల నష్టమునొందినట్టియు వకీళ్ళగుంపొకవైపు కలదు. వారుకూడ మన ముపయోగించుకొన నిశ్చయించినయెడల వద్దనువారు కారు. ఈ రెండువిధముల పరిస్థితుల నాలోచించి విషయములను బాగుగా పరిశీలించి విధినిర్ణయము చేయవలసియున్నది. మన ప్రచారకులకు ప్రస్తుతపద్ధతుల ననుసరించి యత్యంతావసరము లగు వేతనముల నొసంగి పనిచేయబడియున్నది. కాని యాప్రచారకులు మన కివియలో సంపూర్ణత్యాగముచేసి జాతికొఱ కన్నివిధముల పాటుపడినవారుగా నుండవలయును. ఒకతరమున సంపూర్ణత్యాగశీలురచే నిర్వహింపబడిన కార్యము మరియొకతరమున దొంగలచే పనిచేయబడవచ్చును. కాని యెంతత్యాగశీలురైనను జీవించియున్నంతకాలము అన్నవస్త్రములు కోరుదురుగదా!

తిండిపోతులు గోరుదానికంటె అత్యధికమగుధనమును దీసికొనుచున్నను నవలలోవర్ణించిన ఆలివరుట్విస్టులవలె విజాతీయ సేవకులుచాలదు చాలదని వాపోవుచుండుటజూచుచుంటిమి, "హైందవ సివిలు సేవకులు", హైందవులునుగారు సివిలియనులును గారు; సేవకులును గారు; కాకపోయినను ప్రపంచములో నేప్రాంతమునను నింతగొప్పజీతములుగొను ఉద్యోగియులు లేరు. ఈయుద్యోగులు ప్రపంచములోని దేశములలో కెల్ల బీదదగు నీదేశమునుండి ధనములాగి పీల్చిపిప్పిచేయుచున్నారు. తక్కటియుద్యోగస్థులకు ధనగ్రహణాదికార్యముల మార్గదర్శకులగుచున్నారు. ఎన్నిమాఱులు జీతములు హెచ్చించినను వెంటవెంటనే అయోగ్యజీతములు చాలవని ముఱ్ఱులిడుచునే యుందురు. అయినను వీరలే జాతీయసేవకుల కళంకవ్యర్థ్తమలని నిందింతురు. దేశారాధకులకు అల్పవేతనముల నొసంగ కాంగ్రెసుసభకు సిఫారసుచేయుయెడల సీమయుద్యోగులును వారల వెనుక తాళము వేయు పత్రికానిర్వాహకులును ఈ నిష్కళంకసేవకులను తూలనాడెదరు. వేలకొలది జీతముల గొనువారలు నూర్లకొలది జీతములగొనువారలపై నధికారముజేతురు. ఇయ్యది నిత్యమును జరుగుచున్నపనియే దానిని గూర్చి మనము చింతింప నవసరములేదు.

ఇయ్యదియే కాంగ్రెసు గావింపవలసిన ముఖ్యవిషయము. కాంగ్రెసుకార్యముల సంవత్సరము పొడుగునను నిర్వర్తించుటకు ఉత్తమసంస్థల నిర్మాణమొనర్చుటకై ప్రయత్నముల సల్పవలయును. సాధ్యమగుయెడల ఢిల్లీవంటి మధ్యప్రదేశమున జాతీయకార్యదర్శి నొక్కని నెలకొల్పవలయును. అట్లే రాష్ట్రములందును జిల్లాలందును కార్యదర్శి

కార్యాలయముల స్థాపింపవలయును. ఇచ్చట జేయవలసినకార్యముల వివిధశాఖలగా విభజింపవలయును. కార్యనిర్వాహకవర్గములోని సభ్యులు మధ్యప్రదేశములనైనను అవసరమగునెడల ఎచ్చటగావింపబడినను సభకు హాజరగువారలుగా నుండవలయును. ఈసంస్థలలో జరుగుచున్న పనిని తనిఖీచేయుచుండవలయును. మొదటినెల గడచినపిదప ఆదాయమునకంటె వ్యయము ఎక్కువకాగూడదు. ఇంగ్లాండుదేశమున రక్షణసైన్యము క్రొత్తప్రదేశములకు ప్రచారకుల పంపునప్పుడు వారల కొకవారమునకు భోజనవసతులకు సరిపోవుధనమునిచ్చి పంపెదరు. ఆవారమురోజులలో వారలు రాబోవువారమున భోజనవసతులకు గావలయుధనము నార్జింపవలయు. పిమ్మట వారలు కేంద్రసంస్థకు ధనము సముపార్జించి పంపవలయును. కాంగ్రెసు సభ్యుల జేర్చుటకుబోవు మన ప్రచారకులయెడ నిట్టి మార్గము నొక్కదాని నవలంబింప వలయును. ఇట్టిసంస్థల నొక్కసారి నిర్మించునెడల దేశమున వరల సంచలనముగలుగునని నాకు విశ్వాసము గలదు.

అప్పుడు 1921 సంవత్సరములో జరిగిన పనికంటె 1924 సంవత్సరములో నెక్కువపని చేయగలుగుదుము. ఇప్పటికిని, 1924 సంవత్సరమునకును ఒక్క గొప్పభేదము గలదు. అప్పుడు కాంగ్రెసు కార్యముల నడిపించుటకు మహాత్ముడు బయట నుండెను. ఆయన నేడు మనకు గానరాకుండినను ఆయన లేనిలోపమే ద్విగుణీకృతశక్తితో మనల కార్యాచరణకు గడంగునట్లు చేయవలయును. సిలువ లేక పోయిన క్రైస్తవమతమును, కెర్బాలా విషాదము లేని యెడల మహమ్మదీయమతము ఎట్లు పెంపొందగల్గును? మన సిలువవలన మనము సంపూర్ణముగులాభమును బడయులేదు. కారాగృహమున బంధింపబడియున్న యామహానాయకునియందు వాత్సల్యమే మైన మీకు గలదేని, మిత్రులారా! యిప్పుడైనను కార్యాచరణకు గడంగుడు. ప్రజాసంతతుల మనకు తోడ్పాటొసంగుటకు హెచ్చరించి మహాత్ముని సహస్రసంఖ్యాకులగు నాతని యనుచరులను బంధించియుంచిన బాస్టైలు కారాగృహమును విధ్వంస మొనర్చి భారతవర్షమునకు దాస్యవిముక్తి గల్గింతము.

సిక్కులును, నభారాజ్యాధీశ్వరుడును

సిక్కుసోదరుల దృష్టాంతము మనకు గలదు. వారలధైర్యము మనస్థయిర్యము అన్నిటికంటెను వారలదౌర్జన్యరాహిత్యము, నాకనూయపుట్టించుచున్నవి. నభాసంస్థానాధీశ్వరుడు, పదభ్రష్టుడయ్యెను. నభామహారాజును రాజ్యములోనికి రానీయకుండ జేయుటకు దాను దృఢసంకల్పము చేసికొంటినని విదేశీయప్రభుత్వాధికారి చేసినప్రకటనయందలిమాటలు దైవదూషణగ నున్నవి. మహారాజుగారితరఫున నేను వాదించుటలేదు. కాని యిసుమాత్రము నిశ్చయము. వారిని నిందించువారందఱు చెప్పుమాట నిజమయినను ఆయనయొక్క లోపములను గుర్తించి ఆయన పదభ్రష్టుడు కాలేదు. ఆయనయొక్క సుగుణములకు ఆయన పదభ్రష్టుడాయెను. నేనుగూడ ఒక హిందూదేశపు రాజుయొక్క పాలనలోని వాడను. ఇంకను అనేకమయిన హిందూదేశపు సంస్థానములయొక్క యనుభవము నాకు గలదు. హిందూదేశపు సంస్థానములలో రాజకీయసంస్కరణములు జరుగవలయు నని కోరునట్టి అనేకమంది స్నేహితులు నన్ను సవిమర్శించుచుండెడివారు. కాని, హిందూదేశపు రాజ్యములు ఇండియాయొక్క తక్కినభాగముల కంటె దేశక్షేమాభిలాషులకు అది ప్రస్తుతము ప్రమాదభూయిష్ఠముగా గన్పట్టుచున్నను, అవి మనవి యని వారితో చెప్పి అప్పటికప్పుడు వారిని ఆపుచుండెడివాడను.

ఒకసారి హిందూదేశమునకు స్వరాజ్యము వచ్చినయెడల ఆశ్చర్యయుక్తమగు శీఘ్రకాలములో స్వదేశరాజ్యములన్నియు మాఱునని నేను చెప్పితిని. ఈ రాజ్యమువచ్చులోపుగా స్వదేశసంస్థానాధీశుల యొక్క అనుమానములను రెచ్చగొట్టకలను. వారియొక్క కష్టములను గ్రహించినట్టుగా తెలియజేయు ప్రతిఅవకాశమును మనము ఉపయోగింపవలయును. ఈ అన్యదేశనిరంకుశత్వమునుండి వారుగూడ బాధపడవలయునని మనము గ్రహించినారము. అని వారికి మనము తెలియజేయుకలయును. ఇదియంతయు మనపద్ధతిగా ఉండవలయు నని చెప్పుచుండెడివాడను. కాని ఆచెప్పుకాలమందు సర్కారువారు మన కింతత్వరగా అవకాశమును కలుగజేసెదరని నేనెఱుగను. కాబట్టి యిప్పుడు మనకట్టి అవకాశము వచ్చినది. కాని మనము దానిని ఉపయోగించుకొనవలయును. దానిని ఉపయోగించుకొనుటలో మనమతముయొక్క క్షేమము మనము ఉపయోగించుకొనినవార మగుదుము. విదేశనిరంకుశత్వపు బరువుకుండి స్వేచ్ఛను పొందుటకు స్వమతస్థులయెడ ఆయన సానుభూతిని ధైర్యముతో చూపి వారిపవిత్రమయినగురుద్వారములను సంస్కరించుటకు చేసినప్రయత్నమునకయి నాభా రాజుగారు కొంతవఱకయినను బాధపడెను. సర్వకాలమును ఇండియాస్వదేశరాజు లందరు తమకు లోబడియుండవలయునని కోరు నిరంకుశ ప్రభుత్వమునకు వ్యతిరేకముగా నిలువబడిన యొక స్వదేశసంస్థానాధీశునికి సహాయము చేయుటకు ధైర్యము ను కలిగినటువంటి సిక్కులు వారెంతయో బాధపడుచున్నారు నేనిదివఱకు చెప్పినట్టుగా గురుద్వార ప్రబంధక కమిటీవారిని, అకాలీదళమును న్యాయవిరుద్ధములగు సభలుగా గవర్నమెంటువారు చెప్పుట అది ఆసంస్థలకు గాని సిక్కుసంఘమునకు గాని ప్రత్యేకముగా కలిగిన అపాయకరమగుదెబ్బ కాదు యావత్తుదేశమునకు వేసిన సవాలు. ఈసవాలు మనము ఒప్పుకొనక పోయినచో జీవింపదలచిన ప్రతిసంఘమును యీప్రకారముగానే చూడబడును. అప్పుడు మనము ఆలోచింపకలసినది యీదఫా యెవరికి కష్టములు వచ్చునా యనియే.

శాసనోల్లంఘనము

పొల్లుమాటల సానుభూతియే కాకుండ మన సిక్కుసోదరులకు సహాయము చేయుటకు మన మిదివఱకే నిశ్చయించుకొంటిమి. కాని దానికంటె కొంచెమెక్కువగ కావలయును. మహాత్మగాంధిగారి అరస్టుదగ్గరనుండి రాష్ట్రపు మొత్తముమీద శాసనోల్లంఘనము చేయుటకు మనకు అవకాశము కలిగియుండలేదు. కాని శాసనోల్లంఘనము సులభమైనవిషయము కాదను విషయము మనము మఱవగూడదు. అంతు

లేని బాధలను పొందుటకు మనము సిద్ధముగానుండవలెను. ౧౯౨౧ సం॥లో జరిగినంతమాత్రమైనను నిర్మాణ కార్యక్రమము ఈ సంవత్సరమున జరుగలేదు. కాబట్టి దేశ మెంతబాధను పొందుటకు సిద్ధముగానున్నదో తెలిసికొనుటకు కష్టముగా నున్నది. మనము తిరిగి నిర్మాణ కార్యక్రమము త్రిగుణీకృతశక్తితో మొదలుపెట్టినయెడల శాసనోల్లంఘనము సాధ్యముమాత్రమేకాదు ఢిల్లీలో ఏర్పాటు చేయబడిన శాసనోల్లంఘనకమిటీవారు పేర్కొన్న షరతులను పూర్తిచేయుటకు శక్తిగలిగియుందుము. యెందుకనగా స్వరాజ్యము మనము సంపాదించుటకు పూర్వము శాసనోల్లంఘనము చేయవలయుననిమాత్రము మనము అంగీకరింపవలెను. దీనివిషయమై యేమియును పొరబడవలదు. త్యాగమున కేమాత్రమును వెనుదీయఁగూడదు. స్వాతంత్ర్యసంపాదనకై స్థైర్యముగా నిలిచి జయిలునకు పోయివచ్చిన నాస్నేహితులకు ముఖ్యముగా ఈ విషయమును చెప్పుచున్నాను.

ఆపనినే మరలఁ జేసినయెడల మరల కారాగృహవాసమునకుఁ బాల్పడెదమనుభీతిచేతఁ బనిని మరల జేయుటకు వెనుదీయుచున్నవారలైనయెడల అట్టివారు మనకు పనికిరారని ఘంటాపథముగాఁ జెప్పుచున్నాను. తొలిసారి కారాగృహవాసము వారలయెడ నిరర్థకమయ్యెను అట్టివారలీ యుద్యమమున బ్రవేశింపకయుండవలసినది. ప్రవేశించి తిరిగి శిక్షింపబడినంతనే విదేశప్రభువుల క్షమాపణ వేడుకొనియుండవలసినది. ఈబాధలన్నిటికిని లోనయి పిమ్మట పశ్చాత్తాపపడుటకంటె తెలివితక్కువ పేరొకటి యుండఁబోదు. నేను బీజపూరుజయిలులో నుండినప్పుడు ఇట్లువ్రాసియుంటిని. "పాపము చేయకుండుటకంటె పాప మెద్దియైనఁ గలదేని, అయ్యది శిక్షింపఁబడినపిమ్మట చేసినదానికై వగపు చెందుటయే."

స్వాతంత్ర్యమునకు దగ్గఱిమార్గము

నెచ్చెలులారా! కడువిఘ్నముగు కార్యక్రమమును మీయెదుటఁ బెట్టితిని. మీ కియ్యది చప్పచప్పగా నున్నయెడల నేనేమియును చేయజాలను. స్వాతంత్ర్యమునకు రాజమార్గములేదు. దగ్గఱిత్రోవయొక్కటి యేగలదు. అది యెద్దియన మృత్యుసదనమునకు బోవుటయే. అరుచియైన పదార్థమునకు రుచి కల్గించునది యేదియన మహాకార్యముల సాధించుటకయి ప్రాణములర్పించుటయే. మనకార్యనిర్వాహకవర్గములోని సభ్యులందఱును ఒక్కనాఁడు ప్రాణము లర్పించుటకు సంసిద్ధులగుదురేని స్వరాజ్య మొక్కసంవత్సరములో తప్పక సమకూర్చెదనని చెప్పసాహసించుచున్నాను. వారితీర్మానము కేవలముమామూలువ్యర్థపదసంకలితము కాక సభ్యులదృఢసంకల్పమును సువ్యక్తము చేయకలయును.

అట్టిసంకల్పమును, అఖిలభారతసంఘ సభ్యులే పూనుకొనెడల స్వరాజ్యమొక్కమాసములో బడయగలము. కాన నెచ్చెలులారా! స్వరాజ్యము మనచేతులలో నున్నది. మీరందఱును దేశమాత కేకఁబెట్టినప్పుడు మీప్రాణము బలిదాన మొసఁగుటకు సంసిద్ధు లగునెడల ఈరోజుననే స్వరాజ్యము స్థాపింపఁగలము. మన మిందఱకు సంసిద్ధులము గాకుంటిమేని ఉత్సాహశూన్యమై చప్పచప్పగానున్నదని బార్డోలికార్యక్రమమును ద్రోసిపుచ్చితిమేని కాంగ్రెసు సభాలక్ష్యమును మార్చుటకై చర్చించుట నిరర్థకము. కార్యాచరణకై నడుములబిగింతము. అవసరమయ్యెనేని, మాతృదేశ స్వాతంత్ర్యసిద్ధికై ప్రాణముల నర్పింప గంకణము గట్టుకొనెదము. ఒక్కవత్సరమట్లు నిష్కళంకముగు కార్యాచరణకు గడంగివాఁచెదము. సంవత్సరాంతమున ఈప్రభుత్వము మన నాయకశ్రేష్ఠుని విడువనంపి పశ్చాత్తాప మొందకపోవునెడల స్వరాజ్యమును ప్రసాదింపకపోవునెడల ఈశ్వరసాక్షిగా నొక్కక్షణకాలమైనను ఆలసింపక స్వాతంత్ర్య ధ్వజము నెత్తెదము. ప్రజాస్వామ్యమును వివిధమతసమ్మేళనము బ్రకటించెదము గాక. మిత్రులారా, మీయొద్ద సెలవుగైకొను చిన్న సభాధ్యక్షుఁ డప్పుడు అచ్చటచ్చట నాత్రఁ డనుమానింపఁబడినట్లు బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమున కారణ సంధించు బంధనముల ద్రెంచివేయుట కిచ్చగింపకపోఁడు. ౧౯౨౧ సంవత్సరమున మన మొక్క సంవత్సరకాలము నిర్ణయ మొనర్చితిమి. ప్రభుత్వమునకుగూడ నొక్కవత్సరమే గడువొసంగితిమి. కాని యీయొడంబడికలో మనము నెఱవేర్పవలసిన షరతును నెఱవేర్పలేదు. మనము గాంచిన అసంపూర్ణ కార్యములకు ప్రతిఫలముగ స్వరాజ్యము గోరజాలము. నాగపురకార్యక్రమమునకు మరలుదము లెండు. ఈశ్వరునిపై భారమువైచి మనకు స్థైర్యసైర్యములను పట్టుదలయు వివేకము నొసంగుగాక, యని యీశ్వరుని ప్రార్థించుచు నాయకశ్రేష్ఠుఁడు నిరూపించిన కార్యక్రమమును నిర్వర్తింప మరల మొదలు పెట్టెదము. మన మాయనకు దగిన యనుచరులమే యగుదుమేని పోయినస్వాతంత్ర్యమును మరల నెలకొల్పెదము. విజయసిద్ధికై యొనర్చుప్రార్థనగాగాక, పజయమును బడసినరీతి గావించు జయధ్వానముగా 'మహాత్మాగాంధికీజై' యనుశబ్దముల గావింతము.

మహాత్మ గాంధికీ జై.

తీర్మానములు

నాయకులమరణము

(1) దేశమునకు అమూల్యమగు సేవచేసిన శ్రీయుత యస్, కస్తూరిరంగఅయ్యంగారు, బాబు అశ్వినీకుమారదత్తుగార్ల మరణములకు కాంగ్రెసుమహాసభవారు చింతిల్లుచున్నారు.

రోగపీడితులై యున్నను అవమానకరమగు షరతులతో కూడిన స్వాతంత్ర్యమును అంగీకరింపక, కారాగృహమునందు రోగముతో పలుబాధల ననుభవించుచు మహదేవు నారాయణసింగుగారు, పండిత ప్రతాప నారాయణవాజపేయి గార్లు మరణించిరి. వీరిమరణమునకు కాంగ్రెసుమహాసభవారు చింతిల్లుచున్నారు.

జాతీయఒడంబడిక

(౨) ఢిల్లీ కాంగ్రెసు సమావేశమున నియమింపబడిన ఉపసంఘమువారిచే తయారుచేయబడిన జాతీయఒడంబడికపై ఆ ఉపసంఘమువారు ప్రజాభిప్రాయములను గైకొని తమ సంపూర్ణనివేదికమును యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారికి 1924 మార్చి 31 వ తేదిలోగ పంపవలెను. ఉపసంఘసభ్యులలో నొకరగు సర్దారు మెహతబుసింగుగారు ప్రస్తుతము కారాగృహమునం దుండుటచే వారిస్థానమున సర్దారు అమరుసింగుగారు ఉపసంఘసభ్యులుగ నియమింపబడిరి.

త్రివిధబహిష్కరణము

(౩, కలకత్తా, నాగపూరు, అహమదాబాదు, గయ, ఢిల్లీ కాంగ్రెసుమహాసభలయందు ఆమోదింపబడిన అసహాయోద్యమతీర్మానములను ఈసభవారు ఆమోదించుచున్నారు.

ఢిల్లీమహాసభయందు శాసనసభాప్రవేశ విషయమై ఒక తీర్మానము ఆమోదింపబడుటచే, కాంగ్రెసువారి త్రివిధబహిష్కరణవిధానమునందు మార్పు కలిగినదేమోయని కొందరు సందేహించుచుండుటచే ఈ కాంగ్రెసుమహాసభవారు త్రివిధబహిష్కరణమును ఆమోదించుచు బహిష్కరణవిధానము మారకూడదని తీర్మానించుచున్నారు.

ఈ త్రివిధబహిష్కరణ విధానమే కాంగ్రెసు నిర్మాణ కార్యక్రమమునకు ఆధారముగ నుండవలెను. బర్డోలి కార్యక్రమమును సంపూర్ణముగ కొనసాగించి, శాసనోల్లంఘన ప్రయత్నములకు సంసిద్ధులై యుండవలయునని కాంగ్రెసుమహాసభవారు దేశీయులను ప్రోత్సహించుచున్నారు. త్వరలో ఈ ఉద్దేశములు సఫలమగు విధమున రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘములు పనిచేయవలెను.

స్వచ్ఛందసేవకులు

(4) కాంగ్రెసువారిచే నిర్ణయింపబడిన జాతీయ కార్యక్రమము కొనసాగుటకు ప్రజలు క్రమశిక్షపొందుట అవసరము.

యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారి ఉత్తరువులకు లోబడి పనిచేయుటకు సంసిద్ధులైయుండు క్రమశిక్షపొందిన దేశసేవకు లుండుట అవసరము. కావున యావద్భారతస్వచ్ఛందసేవకులసంఘము స్థాపింపబడినందులకు కాంగ్రెసుమహాసభవారు సంతోషించుచున్నారు.

కాంగ్రెసు డిపార్టుమెంటులు

(౫) నిర్మాణకార్యక్రమము సంపూర్ణముగ కొనసాగుటకు ఒక్కొక్కపని చేయుటకు, ఒక్కొక ప్రత్యేకశాఖ నేర్పరచుట అవసరము. ఇట్లు కాంగ్రెసుకార్యక్రమమును కొనసాగించుటకు ప్రత్యేకశాఖల నేర్పరచు విషయమై కాంగ్రెసు సంఘమువారు యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి త్వరలో సలహాలు పంపవలెను. జీతముల పుచ్చుకొని పనిచేయు ప్రచారకుల నియమించుట, ఒక్కొక్కశాఖకు కేంద్ర, రాష్ట్రీయ, స్థానికసంఘముల నియమించుట మున్నగు విషయములకు సంబంధించిన సంపూర్ణకార్యవిధానమును కార్యసంఘమువారు తయారు చేయవలయునని కోరడమైనది. అవసరమైనచో కొన్ని మార్పులతో ఈకార్య విధానమును ఆమోదించి, దానిని అనుసరించి పనిచేయుటకు యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమునకు అధికార మియ్యబడినది.

కెన్యా

(౬) కెన్యాయందలి భారతీయులపట్ల తమకుగల సానుభూతిని కాంగ్రెసు మహాసభవారు ప్రకటించుచున్నారు. భారతదేశము స్వరాజ్యము పొందినగాని విదేశములందు భారతీయు లనుభవించుచున్న అక్రమములు కష్టములు అంతమొందవని కాంగ్రెసుమహాసభవారి అభిప్రాయము. అయినను కెన్యాయందలి భారతీయుల పరిస్థితులను పరిశీలించి, అధికారుల అక్రమములను ప్రతిఘటించుటకై సలహాయిచ్చుటకు, కెన్యాయందు జరుగనున్న భారతకాంగ్రెసు సభకు శ్రీమతి సరోజిని నాయుడు, జార్జిజోసఫుగార్లు కెన్యాకు పోవలయునని తీర్మానింపబడెను.

సిలోను కార్మికులు

7. సిలోనునందలి దక్షిణ ఇండియా కార్మికుల పరిస్థితులను పరిశీలించి ఒకనివేదికమును కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారికి పంపుటకు ఈ క్రింద పేర్కొనబడినవారిని ఉపసంఘముగ నియమించుటకు కాంగ్రెసు మహాసభవారు తీర్మానించుచున్నారు.

ఎం. ఎ. అరుళానందం, ఎ. వి. డయిసు, పెరియసుందరం, ఎల్. ముద్దుకృష్ణము గార్లు.

విదేశములందలి భారతీయులు

(౮) బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందలి దేశములందు భారతీయులు ఎన్నియో అవమానములకు పాలగుచుండుటచే ఆదేశములకు భారతీయులను కూలీలుగ పంపుట సంపూర్ణముగ ఆపు విషయమై ప్రజలు ఆలోచింపవలయు నని కాంగ్రెసుమహాసభవారు సలహా ఇచ్చుచున్నారు. ఈ విషయమై విషయములను పరిశీలించి యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారికి త్వరలో ఒక నివేదికమును పంపుటకు కార్యసంఘమువారిని కోరడమైనది.

అకాలీల సంగ్రామము

(9) శిరోమణి గురుద్వార ప్రబంధక సంఘము అకాలీదాలులను అణగద్రొక్కుటకై ప్రభుత్వమువారు గావించుచున్న ప్రయత్నములు దార్ఢ్యరహితసంగ్రామమును కొనసాగించుటకు సంఘముల నేర్పరచు కొను హక్కు భారతీయులకు లేకుండునట్లు చేయుటకై కావింపబడు చున్న ప్రయత్నములని కాంగ్రెసుమహాసభవారు ప్రకటించుచున్నారు. ఈ విధమున స్వాతంత్ర్యోద్యమమునే అణగద్రొక్కుటకు ప్రభుత్వము వారు యత్నించుచుండుటచే సిక్కులకు తోడ్పడుట అవసరము. హిందువులు, మహమ్మదీయులు, క్రైస్తవులు, పార్సీలు, భారతీయులందరు సిక్కులు గావించుచున్న పోరాటమునకు ధనసహాయము మనుష్యుల సహాయ మొసగి అన్నివిధముల తోడ్పడవలయునని కాంగ్రెసు మహాసభవారు కోరుచున్నారు.

సత్యాగ్రహసంఘము

(10) శాసనోల్లంఘన ప్రయత్నముల గావించుటకు డిల్లీ కాంగ్రెసుమహాసభయందు నియమింపబడిన సత్యాగ్రహసంఘము రద్దు చేయబడినది. ఈ సంఘమువారు చేయవలసిన పనులను కాంగ్రెసు కార్యసంఘమువారు చేయుచుందురు.

వినాయక దామోదరు సవర్కారుగారు

(11) ఇంకను వినాయక దామోదర సవర్కారుగారు నిర్బంధమునం దుంచుటను కాంగ్రెసుమహాసభవారు ఖండించుచున్నారు. సవర్కారుగారికొడల తమకు గల సానుభూతిని వారికుటుంబమువారికి కాంగ్రెసువారు తెలియజేయుచున్నారు.

ఖద్దరుబోర్డు

(12) యావద్భారత ఖద్దరుబోర్డును స్థాపించుటకు తీర్మానించడమైనది. ఈ క్రింద పేర్కొనబడినవారు బోర్డుసభ్యులుగ నుందురు.

సేఠు జమనలాలు బజాజుగారు (అధ్యక్షులు) వల్లభభాయి పటేలు, మగనులాలు గంధి, శివశంకరు జగజీవనుజ్యవేరి, వెల్లినప్పుడు బెల్గాంవాల్లా, షౌకతాలిగార్లు (సభ్యులు); శంకరలాలు బాంకరుగారు (కార్యదర్శి). యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారికి లోబడి భారత దేశమునందంతటను, ఖద్దరు కార్యక్రమమును కొనసాగించుటకు ఈబోర్డువారికి అధికారమియ్యబడినది. అవసరమైనచో అప్పుచేయుటకు కూడ వీరికి అధికారమియ్యబడినది. బోర్డుసభ్యులు మూడుసంవత్సరములు అధికారమునందుండెదరు సంవత్సరమున కొకపర్యాయము లెక్కలను నివేదికమును బోర్డువారు యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘము వారికి పంపవలెను. ఖద్దరు కార్యక్రమమునకు ఈబోర్డు కేంద్రసంఘముగ నుండును. రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘములవారిచే స్థాపింపబడిన ఖద్దరు డిపోలపై వీరికి అధికారముండును. రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘములతో కలసి బోర్డువారు అవసరమైనచోట్ల ఖద్దరు డిపోలను స్థాపించెదరు.

కాంగ్రెసు నిర్మాణముసవరణలు

(13) కాంగ్రెసు నిర్మాణమునందు ఈక్రింది సవరణలు గావింపబడెను.

ఆర్టికలు 2 (ఎ) 'క్రిస్మసు సెలవులు' అను మాటలకు బదులు 'డిసంబరు కడపటివారము' అని యుండవలెను.

(బి) అధికసంఖ్య గల రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘముల కోరిక మీదను లేక యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు స్వయముగనైనను కాంగ్రెసు మహాసభను సమావేశపరుపవచ్చును. యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు స్వయముగ కాంగ్రెసు మహాసభను సమావేశపరచుటకు హాజరైన సభ్యులలో మూడింట రెండు వంతుల మంది కాంగ్రెసు మహాసభ ప్రత్యేక సమావేశమును ఆమోదింపవలెను. ఎచ్చట మహాసభ జరుగవలెనో యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారే నిర్ణయించెదరు.

ఆర్టికలు (3) ఇండియను నేషనలు కాంగ్రెసు నిర్మాణమునందు ఈ క్రింద పేర్కొనబడినవి చేరియుండును. (1) జాతీయమహాసభ (2) యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘము (3) రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘములు (4) జిల్లాకాంగ్రెసు సంఘములు (5) సబ్ డివిజనులు, తాలూకాతహశీలు, ఫిర్కా, ఇతర స్థానిక కాంగ్రెసుసంఘములు. (6) కాంగ్రెసువారిచే అంగీకరింపబడిన విదేశములందుండు కాంగ్రెసు సంఘములు. (7) కాంగ్రెసు సన్మానసంఘము.

విద్యాభివృద్ధికిని, ప్రచారము సలుపుటకును పైసంఘములు ప్రత్యేకమహాసభను జరుపవచ్చును.

ఆర్టికలు (5) పంజాబు సరిహద్దురాష్ట్రములు ఒక రాష్ట్రముగ నుండును. ఈసవరణకు అనుగుణమగు విధమున ఆర్టికలునందలి ఇతర భాగములు సవరింపబడవలెను.

ఆర్టికలు (6) (సి). రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘమువారిచే తయారుచేయబడిన నిబంధనల ననుసరించి కాంగ్రెసుసంఘములు సంవత్సరమున కొకపర్యాయము రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘసభ్యుల నెన్నుకొనెదరు.

(డి). నవంబరు 30 వ తేదిలోగ రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘములు తమ నివేదికమును యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారికి పంపెదరు.

(ఇ) రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసు సంఘమువారిచే ఏర్పరుపబడిన గడువులోగ కాంగ్రెసు చందా చెల్లింపనివారు ఎన్నికలయందు పాలుగొనగూడదు.

ఆర్టికలు (7) సాలుగణాల చందా సంవత్సరము జనవరి 1 వ తేది ప్రారంభమై డిసంబరు 31 వ తేదితో అంతమొందును.

ఆర్టికలు (18) (బి) సాంవత్సరిక సమావేశమున నియమింపబడు ఆడిటరుచే యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారి లెక్కలు సంవత్సరమున కొక పర్యాయము [illegible] రాష్ట్రీయ

కాంగ్రెసుసంఘముల లెక్కలను పరిశీలించుటకు ఈ ఆడిటరుకు అధికార ముండును.

(సి) రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘముల లెక్కలు సరిగా ఆడిటు చేయబడుచుండుటకు యావద్భారత కాంగ్రెసుసంఘమువారు తగువిధమున ప్రయత్నించుచుండెదరు.

ఆర్టికలు 19. పేరా 1. ఇందులో 8F,8 బదులు "860" అనియుండవలెను.

పేరా 7. ఈ పేరాకు బదులు ఈక్రిందిపేరా చేర్పవలెను.

రాజీనామావల్లను మరణమువల్లను మరి ఇతర కారణములవల్లను యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమున ఏర్పడు ఖాళీలు, రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘమున ఏర్పడు ఖాళీలు రాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘముల వారిచే భర్తీచేయబడుచుండును.

8 వ పేరాలో 15 కు బదులు 80 యుండవలెను. ఈ పేరా కడపట ఈ క్రిందివాక్యములను చేర్పవలెను:—సభను సమావేశపఱచుటకు తీర్మానింపబడిన పిమ్మట రిక్విజిషను కోరిన విషయములే కాక ఇతరవిషయములను కూడ కార్యక్రమమునందు చేర్పవచ్చును. కాని సంపూర్ణకార్యక్రమము ముందుగ సభ్యులకు పంపబడవలెను.

యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమునకు కోరము 50 x నుండును

ఆర్టికలు 24:—సాంవత్సరికసమావేశము ముగియగనే యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు సమావేశమై తమలో 9 మందిని ఎన్నుకొనెదరు. ఈ తొమ్మిదిమంది, అధ్యక్షుడు, కార్యదర్శులు, కోశాధ్యక్షులు కాంగ్రెసు కార్యసంఘసభ్యులుగ నుందురు. వీరు అన్ని విషయములందును యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమునకు బాధ్యులై యుందురు.

ఆర్టికలు 29:—కాంగ్రెసు మహాసభయందు కార్యక్రమము ఈ క్రిందివిధమున జరుగును.

(ఎ) విషయనిర్ధారణసంఘమువారిచే ఆమోదింపబడినతీర్మానము.

(బి) 25 మంది ప్రతినిధులు ఒకతీర్మానమును అధ్యక్షునకు వ్రాసిపంపవచ్చును. ఈ తీర్మానముపై విషయనిర్ధారణసంఘమువారు ఆలోచించెదరు. విషయనిర్ధారణసంఘమున మూడింట ఒకవంతు సభ్యులైనను ఈ తీర్మానమును ఆమోదించిన మహాసభయందు ఈతీర్మానమును చర్చకు తెచ్చుటకు అధ్యక్షుడు అనుమతి ఇయ్యవచ్చును.

ఆర్టికలు 31:—ఎన్నికల తగాదాలను పరిష్కరించుటకు 12 మందిని యావద్భారత కాంగ్రెసు సంఘమువారు ప్రతిసంవత్సరము ఎన్నుకొనెదరు. ఈ 12 మందిలో తగాదాపడియున్న రెండుపక్షములవారు ఇద్దరిని పేర్కొనెదరు. కాంగ్రెసు అధ్యక్షుడు మూడవవానిని పేర్కొనెదరు. ఈముగ్గురు ఎన్నికతగాదాలను తీర్చెదరు.

ఆర్టికలు 33:—కాంగ్రెసు కార్యక్రమము సాధ్యమైనంతవఱకు హిందుస్థానియందు జరుపవలెను. ఇంగ్లీషు, ఆయాప్రదేశములందలి దేశభాష ఉపయోగింపబడవచ్చును.

కార్యదర్శులు

14. కడచిన సంవత్సరము పనిచేసిన కార్యదర్శులకు వందనము లర్పింపబడెను.

అధికారసభ్యులు

15. ఈక్రింది అధికారులు రాబోవు సంవత్సరమునకు నియమింపబడిరి.

కార్యదర్శులు:—పండిత జవహరిలాలు నెహ్రూ, డాక్టరుకిచ్లు, గంగాధరరావు దేశపాండిగార్లు.

కోశాధ్యక్షులు:—శెట్టిలక్ష్మనప్ప, శేశవశంకరు జగజీవనుజలెంగార్లు.

ఆడిటరు:—మెసర్సు పి. హెచ్. సోపరివాల అండు కంపెని.

అమృతాంజనము

వాయువునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

బొంబాయి అమృతాంజనండిపో మదరాసు

అఖిలభారత ఖద్దరు ప్రదర్శన ప్రారంభోత్సవము - కాకినాడ

ఆచార్య ప్రఫుల్లచంద్ర రే గారి మహోపన్యాసము

ఆంధ్రదేశాంతర్భాగమున అఖిలభారత ఖద్దరుప్రదర్శన ప్రారంభోత్సవమును జరుపు గౌరవము నాకొసంగ మీరు దయతో నన్నాహ్వానించినపుడు, అచట సమావేశమైన వివిధరాష్ట్రప్రతినిధు లందరకును రాటము ఖద్దరునుగూర్చి నాభావములను వెలిబుచ్చుటకు మహదవకాశము గల్గెనని సంభావించితిని.

నిర్మాణకార్యక్రమ స్తంభనము

ప్రప్రథమమున నేను ఒక విషయమునకై గల్గిన మనోవేదను దెలుపవలయును. దాని నిప్పుడే బైటికి చెప్పెదను. ఖద్దరు ఖద్దరు అని నోటితో అనుటతో మాత్రము సరిపోవుచున్నది. రాటమును గూర్చి ఉపేక్షయు పరాభూతియు యెక్కువగుచున్నది. ఇకను నిర్మాణకార్యక్రమమువిషయము మొత్తమునీడగూడ నశిల్లియున్నది. శాసనసభల వోటింగుగోలలో రాటముయొక్క మృదుమధురగానముమణిగిపోయినది. ఈసందర్భమున నాకుగల్గిన వేధ యింతింత గాదు. మరల వెనుకటి మందబుద్ధి ఉపేక్షాభావములు ఆవహించుటనుజూడ ఆత్మవిషణ్ణమును జెందుచున్నది. మన మహానాయకుడు గాంధిమహాత్ముడొసంగిన అద్భుతసందేశము నాయకత్వము అన్నియును పిచ్చిగోలలతోను అల్లరులతోను సమసిపోవుచున్నవి. నేను చెప్పునది విశదముగ జెప్పెదను. రాజకీయనాటకము లాడువారితోను, భావోద్రేకులతోను నాకెట్టికలహామునులేదు. ఈభావోద్రేకమును నాటకమును ప్రజల ఉత్సాహమును పురికొల్పుటకు మంచివియే కాని ప్రజలు నిరాటంకముగ అవిచ్ఛిన్నముగ కార్యనిర్వాహణమును జేయకుండిరేని ఈనాటకము లన్నియు వేళాకోళములై దేశభక్తునకు నష్టమును, శత్రువునకు సంతోషమును గల్గుచుండును. దేశముయొక్కస్థితి చూచుసరికి నానోటినుండి యిట్టిమాటలురావలసివచ్చెను. నిర్మాణకార్యక్రమము దాదాపు అంతయు స్తంభించిపోయినది. ఇప్పటికి సంవత్సరన్నరనుండియు, అదేముఖ్యవిషయముగనటుల శాసనసభాప్రవేశవిషయమును గూర్చి పూర్వాపరములను ఒకచేతీరున లాగుచుండిరి. ఇకను రాటము ఖద్దరు జాతీయపాఠశాలలు, అస్పృశ్యత, పంచాయితీలు, గ్రామసంఘనిర్మాణములు యివన్నియును ఒకమూలజేరెను. అవియన్న వెక్కిరింపుభక్తి గల్గి నెమ్మదిగ మూలకు ద్రోసిరి.

ఏమి యీపతనము?

1921 నుండియు యేమియీపతనము? శాసనసభలలోనికిపోయి ప్రతిష్టంభ అసహాయమును జేయుపని పటుతరమైనదా కాదా యను స్వల్పవిషయమును గూర్చి తగాదాలు పడుటకేనా, విద్యార్థులు వేలకొలదియుంది పాఠశాలలనుండి బయటికి వచ్చినదియు, పిల్లలు, పెద్దలు, స్త్రీలు, పురుషులు ఒకరికన్న నొకరు ముందుకుజని జెయిలుకు తీర్థయాత్రస్థలమని జనినదియు, దేశనాయకులు యిదివఱకెప్పుడును గానివిధమున ఊపు ఊపినదియు యిందుకేనా? దేశము స్వాతంత్ర్యపు ఆకలితో కొట్టుకొనుచు యీవృధాచర్చలుగాక జీవనాయకమగు పదార్థమును గోరెను. అదృష్టవశాత్తు యిట్టి సందిగ్ధసమయమునకు ఒకలోకోత్తరనాయకుడు సంభవించెను. ఆయన మాటలప్రోవుగాడు. ఆయన మోక్షము నొసంగునట్టి మార్గమును సంకుచితమై క్లిష్టమైనదానిని మాపెను. ఇప్పుడా నాయకుడు మనలోలేడు. అందుకని మనము ఆమార్గమును తప్పుదమా? మోక్షమార్గము సులభమైనది గాదనియు, మంగలకత్తివలె పదునైనదనియు, వానిని పొందుట కష్టమనియు, అందభివృద్ధిగాంచుట కష్టమనియు ఉపనిషత్తులు చెప్పుచున్నవి. ఐతే మిత్రులారా, యిది యొక్కటియే మార్గము. మరియొకటి యేదియును లేదు.

నాహృదయమందలి ఆవేగమువలన నేను వలయుదానికన్న తీవ్రముగ మాటాడియుండవచ్చును. కాని నేను బెంగాలులో నిర్మాణకార్యక్రమవిషయమును జూడ నాహృదయము అత్యంతశోకావిష్టమాయెను. ఇతర రాష్ట్రములందు ముఖ్యముగ మీ ఆంధ్రదేశమున పరిస్థితులు ఇంతకన్న నెక్కువ ఆశాజనకములుగ నుండవచ్చును. తోటనాయకుడు జాగ్రత్తగ త్యాగముతో వేసిన చిన్నబీజము నాటుకొని అకువేసి పెద్దదైన మహావృక్షము గావచ్చును.

గృహరాట్నము

దేశము అనుష్ఠింపవలసిన నిర్మాణకార్యము నందలి వివిధాంశములలో, గాంధిమహాత్ముడు ముఖ్యమని నొక్కిచెప్పినదియు, ప్రజల ఆర్థికసౌభాగ్యమునకు అవసరమును ముఖ్యము నగునదియు విశ్వానుసరణీయము నని రాటమును గూర్చి చెప్పబడెను. ఎంతదుర్బలుడైనను, ప్రతివాడును, స్త్రీపురుషులు అందరును నిత్యాదాయమునకు బాగా డబ్బు చేర్చుకొనునుపాయ మేద్ది? ప్రతివారును తమకు అవసరముగ కావలసినవాని నన్నిటిని సమకూర్చుకొనుటలోనే ఆ ఉపాయముగలదు. అందుకు మార్గము అందర అందుబాటులోను సులభముగ నున్నది. గృహరాట్నముకన్న యీ కావలసినవాని నన్నిటిని సమకూర్చుమార్గ మేది గలదు? ఎంతటి దుర్బలస్త్రీయైనను దాని నుపయోగింపగలదు. ఎంతటి బీదవాడైనను దానిని సంపాదించుకొనగలడు. లేదా తయారుచేసికొనగలడు. బాగుచేసికొనగలడు. దానివలన జనసామాన్యము మొత్తముమీద సంపాదించుకొనుదానికిబ్బడి ఆదాయము వచ్చును. పోనీ దానివల్ల డబ్బు రూపమునసే అక్కర లేదన్న కాపువానియింటికి కావలసిన గుడ్డల ఖర్చంతయును గిట్టును. అంతియగాక యింకను మిగులునుకూడాను. ఇది తప్పమరి యేమార్గమును లేదు. వ్యవసాయము గలదుకాని దానితో కాపు

వాని కాలవ్యవధి యంతయును తీరదు. శక్తితగ్గదు. ఇంతవరకు పురుషుల మాట జెప్పితిని. ఇకను స్త్రీలు సంవత్సర మంతయును కొంత కాలమును నూలు వడకుటకు వినియోగింపవచ్చును. ఆనూలు కుటుంబమునకు కావలసిన గుడ్డలకు సరిపోవును. తర్కవిచారణచేసి మాచినను యిదియే పటుత్వముగ గాన్పించుచున్నది. స్వానుభవమునుబట్టి ఈసందర్భమున ఒకటి జెప్పెదను. పల్నాకరువులోను, ఉత్తరబెంగాలు వరదలప్పుడును సహాయము జేయుటకు యీరాటమునే ప్రవేశబెట్టితిమి. సిద్ధాంతమునందేగాక ఆచరణయందు దీనిసత్యము జెలిసెను. రైతుకు మరియొక జీవనోపాయ ముండినయెడల ఒకసంవత్సరము పండనంతమాత్రమున అయ్యో యెట్లాయని భయపడనక్కరలేదు. మేము రాటమును మాదిని యిచ్చి నూలువడుకుటను ప్రవేశబెట్టినపుడు బీదకాపులు స్త్రీ పురుషు లందరును దానిఫలితముల గాంచి అది దైవదత్తమని భావించిరి.

కొన్ని స్వల్పసంఖ్యలు

కొన్ని స్వల్పసంఖ్యలు చూచినయెడల * నీవిషయమై నేమాత్రమును అతిశయోక్తి జెప్పనట్టులు దెలియగలదు. భారతీయునకు సంవత్సరమునకు మొత్తముమీద యెంతయాదాయము వచ్చును? నౌరోజీ, డిక్బీ, రోమేశదత్తు గారలు యీవిషయమును పూర్తిగ చర్చించిరి. కర్జను ప్రభువువారితో గూడ నీవిషయమై చర్చించిరి. బ్రిటిషు ప్రభుత్వము క్రింద అత్యంతక్షేమము నొందుచున్న భారతీయునకు ఒక్కొక్కనికి సంవత్సరమునకు మహా 30 రూపాయలు వచ్చునని చెప్పగల్గెను. కావున యీలెక్కవిషయమై సంశయింప నక్కరలేదు. రాజప్రతినిధి వేసిన యీలెక్కప్రకారమే రోజుకు ఆదాయము అణా కాని వచ్చును. రాటమువలన యీ యాదాయమునకు యెంతచేరునో చూచెదము. రోజుకు రాటము 8 గంటలు త్రిప్పినయెడల బాగా పనికలవాడు రోజుకు 2 అణాలను సంపాదింపగలడు. మనము లెక్కలో జాగ్రత్తగనుండి పనిజేయు గంటలు తగ్గించినను, తయారుతగ్గినను, రోజుకు ఆదాయము యిబ్బడియగు ననుటకు యే మాత్రమును సందియములేదు.

నేనీ విషయమై యెక్కువగ జెప్పనక్కరలేదు. సంఖ్యలు జూచిననే సంగతు లన్నియు దెలియగలవు. మఱియొక విషయమునుగూడ జ్ఞాపక ముంచుకొనవలయును. నూలువడుకు పనిదానికి మాత్ర మది యుండదు. అందరును దానిని గృహపరిశ్రమముగ నుపయోగించునెడల అది యితర స్వల్పగ్రామపరిశ్రమలకు ఆధారముగ నుండును. గ్రామమంతయును రాటమును పనిజేయునెడల నేతమగ్గముగూడ త్వరగ పనిజేయుచుండును. దానితోబాటు రంగులు వేయువానికిని వడ్రంగికిగూడ పనిదొరకును. సత్యమును జూచి యెడల నూలువడుకుటయే గ్రామజీవితమునకు ప్రధానపరిశ్రమము. గ్రామమునకు కావలసిన వస్తుజాలమును సమకూర్చుటకును స్వాధీనమైయుండునటుల జేయుటకును యీపరిశ్రమకన్న వేరొకటిలేదు.

ఖద్దరు - పటుతరపరిశ్రమము.

ఈ పరిశ్రమవలన ధైర్యసాహసములును చురుకుదనమును స్వయంసహాయమును అలవడి గ్రామములందు నూతనజీవితము యేర్పడి యిప్పుడు నెమ్మదినెమ్మదిగ ఆవేశించుచున్న వినాశమునుండి తప్పించుకొనవచ్చును.

ఈసంఖ్యలను వ్యక్తులవిషయమున గాక దేశము సంతటను వర్తించునటుల లెక్కజూచునెడల దీనిఫలితము మరింత యెక్కువగ గాన్పించును. భారతదేశజనసంఖ్య 32 కోట్ల ప్రకారము జూచినను కర్జను ప్రభువులెక్కప్రకారము సంవత్సరమునకు 960 కోట్లరూపాయలు ఆదాయమువచ్చును. జనసంఖ్యలో 4వ వంతు రోజుకు రెండణాలు వడికినను సంవత్సరాదాయము 90 కోట్లు యెక్కువగును. ఇదంతయు నూలు నేతవలనగూడ గాక ఒక్కవడుకుటవల్లమాత్రమే. ఇందు యింకను వడ్రంగులు కమ్మరులు మున్నగుపనివారల ఆదాయముగూడ చేరదు. ఇందువలన విదేశములకుబోవు 60 కోట్లు 70 కోట్లమొత్తము మనదేశములోనే యుండి, దేశము భాగ్యవంతమై, సగము మాడుచున్నట్టి బీదకాపుల జీవరక్తము బలపడును.

కొందరీసంఖ్యలపై పరీత్యమును జూచి వేళాకోళము జేయవచ్చును. అట్టివారిని పాపమనిమాత్ర మనవలయును. నాగలకుండు సంకుచితభావాదర్శములతో యీపరిశ్రమయొక్క మహోద్భుతఫలితములను వారు గ్రహింపజాలరు. ఈజాయింటు స్టాకుకంపెనీలు, ట్రస్టులు, మున్నగునవి గూడ వానికి సరిరావు. ఇట్లు విశ్వానుసరణీయమైన యెడల, నీపరిశ్రమము చాల పటుతరమైనది కాగలదు.

విభాగసమస్య

విభాగసమస్య చాల ముఖ్యమైనది. ధనము బైటికి పోకుండ దేశములోనే ఒకచోట నుంచువిషయమైన యెడల, ఆపనిని పెద్దపెద్ద కంపెనీలు యేయెలెక్ట్రికుపనరుమిల్లులనో బెట్టి పనిజేయవచ్చును. కాని యీధనవిభాగమునకు మిల్లులును యితరకంపెనీలును చాలవు. మిల్లులు లాభముల దీయునేగాని వానిని పంచిపెట్టజాలవు. వస్తునిర్మాణముకన్న పంచిపెట్టుట తక్కువ అవసరమైనదికాదు. మనదేశములో అదృష్టవంతులగు మిల్లుయజమానులు విపరీతలాభముల గొట్టి బలియుచుండినయెడల, లక్షలకొలదిమంది మాడునపుడు మనకు వచ్చులాభమేమి? ఇందువలన ధనభాగ్యములలో అసమానత్వ మేర్పడును. ఆకలి, పనిలేకుండుట మున్నగునవి మరింతఘోరముగ గాన్పించును. ఇప్పుడున్న క్లిష్టసమస్యకు తోడు మరియొకసంగ్రామము ఒక తరగతికిని మరియొక తరగతికిని సంభవించును. దీనినిబట్టి నేను చెప్పునది పెద్దరకపుపరిశ్రమలన్నియు అణచివేయవలెనన్నను ఆపని జరుగదు. ఐతే అంత అపాయకరముగ నుండని మార్గములవలన అట్టిఫలితమే చేకూరునెడల అది నిజముగా మంచిదే. ఇట్టివిభాగకార్యము రాటమును ప్రవేశపెట్టిన యెడల దానియంతట నదియే జరుగును. ఈవిషయమునే గాంధిమహాత్ముడు చక్కని వచనములలో నిట్లుచెప్పెను. "వర్షము జేసినటుల మనుష్యుడు యెంత తెలివిగ పనిజేసినను నీరు భూమి యంతను పర్వునటుల జేయజాలడు. దానికి ఇరిగేషను శాఖగాని పూర్వాచారచట్టములుగాని, పరీక్షగాని, నీటితీరువగాని యేమియు అక్కరలేదు. అంతయును సులభముగ నెమ్మదిగ జరుగును. అది పరిపూర్తి బొందనేని దానివిష

యమై ఆలోచింపనక్కరయే లేదు. రాటమునకు గూడ అట్టిపర్వాణ విభాగశక్తియే గలదు. బహుసులక్షముగ లక్షలకొలది ఇండ్లలో భాగ్య ముండునటుల జేయును."

రాటపువిలువ

రాటమువల్ల కలుగు అమూల్యమగులాభ మొకటియున్నది. ధన మును సమముగ పంచిపెట్టును. ఆర్థికదుర్దశను అంతమొందించుటకు ప్రబలసాధనము. రాటము భారతదేశమునకు క్రొత్తది కాదు వ్యవసాయము వెనుక వచ్చునదియే భారతదేశ పరిశ్రమలయందు అనాదినుండి అగ్ర స్థానము నాక్రమించియున్నది నూరుసంవత్సరములకు పూర్వముకూడ గ్రామములందలి ప్రతిగృహమునందును రాటములుపయోగింపబడుచుండెను రాటము లేని గృహము అరుదుగనుండెనో ఎంతమందికి లాభకరముగ నుండెనో తెలుపుటకు 1798-1814 సంవత్సరములందు భారతదేశపు ఆర్థిక పరిస్థితులను గురించి డాక్టరు ఫ్రాన్సిస్ బుకానను గారు ప్రకటించిన నివే దికమునందలి కొన్ని భాగముల నీదిగువ నుదహరించుచున్నాను:—

"పాట్నా బిహారుజిల్లాల జనసంఖ్య 3364420. వీరిలో 330426 మంది దినమునకు కొన్నిగంటలకాలము రాటముపై నూలు వడకుచుండిరి. సగటున సంవత్సరమున కొక్కొక్కరు రూ 7-2-9 సంపాదించుచుండిరి. వడకిననూలు ధర రూ 2367277/. ప్రత్తిధర 1286272 రూప్యములు పోను 1081005 రూప్యములు మొత్తమువీద లాభము కలుగుచుండెను.

షహాబాదు జిల్లాయందు వడకుట ప్రధానపరిశ్రమగ నుండెను. 159500 మంది స్త్రీలు సంవత్సరమునకు 2258000 రూప్యముల విలువ గల నూలును వడకుచుండిరి. ప్రత్తివెలపోను ఒక్కొక్కగృహమునకు కొంత ఆదాయమైనను ఏర్పడుచుండెను. (ఆకాలము 23 లక్షలు ఈ కాలము కోటిరూప్యములతో సమానముగ నుండునని గ్రహింపవలెను.)

భగల్పూరుజిల్లా జనసంఖ్య 2019900. స్త్రీలు 160000 మంది వడకుచు సంవత్సరమునకు 4½ రూప్యములు సంపాదించుకొనుచుండిరి.

గోరకుపూరు జిల్లాలో 175600 మంది స్త్రీలు సగటున సంవ త్సరమున కొక్కొక్కరు రూ 2-2-0 లాభమును సంపాదించుకొను చుండిరి.

దినుజాపూరుజిల్లాలో ఉన్నత తరగతులకు చేరిన స్త్రీలు కూడ వడకుచుండెడివారు. బ్రాహ్మణస్త్రీలుకూడ విరామసమయములందు వడకుచుండిరి. 8 లక్షలమంది స్త్రీలు సంవత్సరమునకు సగటున ఒక్కొ క్కరు మూడురూప్యముల సంపాదించుకొనుచుండిరి.

పూర్ణియాజిల్లాలో వడకుట గౌరవమగు వృత్తిగ పరిగణింపబ డుచుండెను. జిల్లాయందలి స్త్రీలందరు విరామసమయములందు వడకు చుండిరి. జనసంఖ్య 2904380.

తూర్పుమైసూరునందు బ్రాహ్మణులు తప్ప మిగతజాతులకు చేరిన స్త్రీలందరు ప్రతివారము నూలుకొని వడకి అమ్ముచుండెడివా రు. కోయంబత్తూరు జిల్లాలో వ్యవసాయీల కుటుంబములకు చేరినవా రందరు చక్కగ వడుకగలవారు.

నేతగాండ్రు

నేతగాండ్ర సంఖ్యకూడ అధికముగనుండెను. పాట్నా బీహారు జిల్లాలయందు 750 మగ్గములుండెను 540000 రూప్యముల విలువ గల గుడ్డలు ప్రతిసంవత్సరము తయారగుచుండెను. లాభము 81400 రూప్యములు. ఒక్కొక్కమగ్గమున సగటున 108 రూప్యములు లాభ ము కలుగుచుండెను. ఒకమగ్గమునకు ముగ్గురు పనివారున్న చాలును. ముద్దుగుడ్డలు నేయువారికి మగ్గమునకు 84 రూప్యములలాభము కలు గుచుండెను.

షహాబాదు జిల్లాలో 7950 మగ్గములుండెను. భగల్పూరు జిల్లా లో పట్టుబట్టలు నేయబడుచుండెను. 3276 మగ్గము లుండెను. ఒక్కొ క్కపనివారికి సగటున 46 రూప్యములు లాభము వచ్చుచుండెను. ఈ జిల్లాలో పట్టుగుడ్డలు నేయుటను కాక నూలుగుడ్డలు నేయుటకు 7279 మగ్గము లుండెను. సగటున ఒక్కొక్క పనివానికి 42 రూప్య ములు లాభము కలుగుచుండెను.

గోరకుపూరు జిల్లాలో 5434 నేతగాండ్ర కుటుంబము లుండెను. 6174 మగ్గములుండెను. ఒక్కొక్క మగ్గమునకు సంవత్సర మునకు 88 రూప్యముల ఆదాయము కలుగుచుండెను.

దినాజపూరు జిల్లాలో వడుకు ప్రత్తిపేక నూలుతో గుడ్డలు నేయబడుచుండెను. నెలకు ఒక మగ్గమున 20 రూప్యములు వెలగల గుడ్డలు తయారగుచుండెను. 800 మగ్గములు ఈ జిల్లాయందుండెను.

తూర్పుమైసూరునందు నేతగాండ్రు దినమునకు 4 అణాలు సంపాదించుకొనుచుండిరి.

ఈ లెక్కలపై వ్యాఖ్యాన మొనర్చుట అనవసరము. ఈ విధ మున నేతగాండ్రు విరామసమయములందు నూలువడుకు స్త్రీలు దేశపు ఆదాయమును కోట్లకొలది రూప్యములు అధికము చేయుచుండిరి. అంద రు నూలువడకుచుండుటచేత భారతదేశమునుండి గుడ్డలు విదేశములకు ఎగుమతి చేయబడుచుండెను. ఈ విషయమై మహాత్ముడు చెప్పిన విలు వగలమాటలను ఈ దిగువ నుదహరించుచున్నాను.—

ప్రతిగ్రామమునందును, నగరమునందును, జిల్లాయందును, వాటి వాటి అవసరములకు కావలసినంత నూలుగుడ్డలు తయారగుచుండెను. ఈ కారణమువల్ల రైల్వేఖర్చులు, కమీషను వర్తకుల దోపిడి లేకుం డెను. ఇట్టి పరిస్థితులు ఈ కాలమున ఏర్పడుటకు వీలులేకుండిన విదేశ వస్త్రములను బహిష్కరించి ఈదేశమునందు తయారగు గుడ్డలు దేశమం దంతయు సమముగా వ్యాపించునట్లు పనిచేయవచ్చును.

మహాత్ముని అద్భుతవాదము

ఈసమస్యను తనసహజ సుందరవాక్యములతో మహాత్ముడు ఈక్రిందివిధమున వివరించెను:—

మిల్లుగుడ్డలకు బదులు నేతగుడ్డల నుపయోగింపవలెనని నేను బోధించుచు అభివృద్ధికి ఆటంకము కలుగజేయుచున్నానని నన్ను కొంద రు ఆక్షేపించుచున్నారు. మిల్లులను అణగద్రొక్కవలయునని నా యభి

దేశముకాదు. భారతదేశమునందొక్కొక్కనికి సగటున 18 గ॥ గుడ్డ కావలెను. భారతీయులకు మొత్తముమీద కావలసిన గుడ్డలలో సగము వంతుకూడ మిల్లులు తయారుచేయుటలేదు. భారతదేశమున ప్రత్తిపంటమాత్రము సమృద్ధిగ నున్నది. లక్షలకొలది ప్రత్తిమూటలు ప్రతిసంవత్సరము జపానునకు లంకాషైరునకు ఎగుమతి చేయబడుచున్నవి. చేతితో వడికి గుడ్డలునేయుటకు మనకు సామర్థ్యమున్నను విదేశములకు ప్రత్తిని ఎగుమతిచేసి వస్త్రములను దిగుమతి చేయుచున్నారు. వ్యవసాయమునకు తోడుగ మరియొకవృత్తి భారతీయుల కుండుట అత్యవసరము. నూతన యంత్రసామగ్రులవల్ల ఈప్రాచీనరాటపు పరిశ్రమ అంతమొందినదని చెప్పుటయందు సత్యములేదు ఈస్టుఇండియా కంపెనీవారు దురుద్దేశముతోడను అక్రమపద్ధతులతోడను ఈపరిశ్రమను అణగద్రొక్కిరి. మిల్లు పరిశ్రమాభివృద్ధికి భంగము కలుగని విధమున రాటపు పరిశ్రమకూడ వృద్ధిచెందవచ్చును. ఈప్రాచీనపరిశ్రమ మరల సుస్థాపితమొనర్పబడిన విదేశములకు పోవుచున్న కోట్లకొలది రూప్యములు మనదేశమునందే నిలచియుండును.

గంగను గంగోత్రికి నెట్టగలమా ?

ఆక్షేపించుటకు వీలులేనివిధమున స్పష్టముగా సహేతుకముగ మహాత్ముడు తనకార్యక్రమమును సమర్థించెను. కాని ఈకార్యక్రమమును ఆక్షేపించువా రెంతమందో యున్నారు. ఈకాలమున విద్యుచ్ఛక్తి స్టీముయంత్రాలయములు అధికముగ నుపయోగింపబడుచుండగ రాటమును నమ్ముకొనుట అవివేకమని కొందరు అభిప్రాయపడుచున్నారు. ఆధునికపద్ధతుల నంతమొందించి ప్రాచీనపరికరముల నుపయోగింపనెంచుట నాగరికతకు భంగము కలుగజేయుటయని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. రాటము యంత్రములతో పోటీచేయజాలదనియు ఇతరదేశముల చరిత్ర తనవాదమును నివర్తించుచున్నదనియు గంగను గంగోత్రికి నెట్టజాలమనియు తంతివార్తలు టెలిఫోనులు, రైలుమార్గములు, విద్యుచ్ఛక్తికాలమును సంపూర్ణముగ మార్చుచుండ పిచ్చిభ్రమలకు లోనగుట అవివేకమని కొందరు నిరసించుచున్నారు.

ఆక్షేపణలు అధికముగనున్నను నావిశ్వాస మెంతమాత్రము క్షీణించుట లేదు. ప్రతివాదములు బలవంతము లైనవే గాని ప్రతిపక్షులు పరిస్థితులను సమముగ గ్రహించుటలేదు. నాకట్టి పిచ్చిభ్రమలు లేవు. ఆధునికయంత్రాలయములను పొగగొట్టములను అంత మొందింపవలయునని నేను కోరుటలేదు. నాపూర్వచరిత్రవల్ల నాకు పాశ్చాత్యనాగరికతయందును, పాశ్చాత్యయంత్రముల పట్లను ద్వేషము లేదని మీరు గ్రహింపగలరు. నేను 8 సంవత్సరములు ఇంగ్లాండునందుంటిని. బెంగాలునందు పాశ్చాత్య నాగరికతకు చేరిన ఒకపరిశ్రమ వ్యాపింపజేయుటయందు అధికముగ పాటుపడియుంటిని. దేశీయు లుపయోగించుసబ్బునుబట్టి ఆదేశపు నాగరికతను సూచించుననియు దేశమునందు తయారగు గంధకధృతి ఆదేశపుపరిశ్రమాభివృద్ధిని సూచించుననియు జర్మనీ శాస్త్రజ్ఞుడు లీబిగు నూరుసంవత్సరములకు పూర్వము చెప్పియుండిరి. విదేశములందు తయారగు సబ్బులతో పోటీచేయు సబ్బులను తయారుచేయు వంగరాష్ట్రమునందలి యంత్రాలయములకును నాకును కొంత సంబంధమున్నది. బెంగాలు కెమికలు ఫార్మస్యూటికలు వర్క్సు కంపెనీని స్థాపించినవారిలో నేనొకడను. ఈకంపెనీవారు అధికముగ గంధకధృతిని తయారు చేయుచున్నారు. ఈ కారణములవల్ల పాశ్చాత్యనాగరికతను నేను ద్వేషించుటలేదని స్పష్టమగుచున్నది. కావున రాటముభారతదేశమునకు అధికముగ మోక్షము నొసగునని చెప్పునప్పుడు యంత్రములవలని లాభమునుకూడ గుర్తెరిగి చెప్పుచున్నానని మీరు అంగీకరింపవలెను.

ఇది మిల్లులపై దండయాత్ర కాదు

ఈసందర్భమున మహాత్ముడు కూడ నిట్లువ్రాసెను:—

“ నేను అభివృద్ధికి ఆటంకము కలుగ జేయు చున్నానా ? యంత్రములకు బదులు రాటములు మగ్గము లుపయోగింప బడవలయునని కోరుచున్నానా ? రైలుబండ్లకు బదులు యెద్దుబండ్ల నుపయోగింపవలయునని కోరుచున్నానా ? యంత్రాలయముల నంతమొందింపవలయు నని కోరుచున్నానా ? పలువురు ఇట్టి ప్రశ్నలు నన్ను అడుగుచున్నారు వారికి తగువిధమున ప్రత్యుత్తర మిచ్చెదను.

యంత్రాలయము లంతమొందిన నేను చింతింపను. అది గొప్ప దురవస్థయని నేను తలంపను. కాని యంత్రాలయములందు తయారు అగు గుడ్డలకు తోడుగ రాటములు మగ్గముల సహాయమువల్ల గుడ్డలు తయారు కావలయుననియు విదేశములకు పోవుచున్న కోట్లకొలది రూప్యములు భారతదేశమునందలి బీదకుటుంబములయందు నిలచియుండవలయుననియు నేను కోరుచున్నాను. భారతీయులందరు తమ విరామకాలమున రాటములపై వడకుటకు సంకల్పించుకొనిన గాని నాయుద్దేశము నెరవేరదు”.

వడకుట-సంసారధర్మము.

రాటము ఆర్థికముగ లాభకరము కాదనియు యంత్రములతో పోటీ చేయజాలదనియు వాదించుట అప్రస్తుతము. యంత్రాలయములందు అధికముగ తయారగు గుడ్డలతో ఖద్దరుగుడ్డలు పోటీచేయవచ్చుననికూడ చెప్పజాలము. ఇదియొక వ్యాపారము కాదు. ప్రతియింటి దొడ్డియందును ప్రత్తిని పండించి ఆప్రత్తిని ఆయింటివారు వడకి, గ్రామమునందలి నేతగానికి స్వల్పముగు కూలి ఇచ్చి ఆనూలును గుడ్డగ తయారుచేయించి ఆగుడ్డలను ఆకుటుంబమువా రుపయోగింపవలెను ప్రతిదినము మనము అంగళ్లయందు అన్నము కూరలు మున్నగునవి కొనుటలేదు. ఇంటియందు వంట చేసికొని భుజించుచున్నాము. మనకు కావలసిన ఆహారమును మనమెట్లు స్వయముగ తయారుచేసికొనుచున్నామో అట్లే కుటుంబమునకు కావలసిన గుడ్డలను కుటుంబమువారు తయారు చేసికొనవలెను. ప్రత్తిని కూడ కొనకూడదు. ఇంటిదొడ్డియందు కుటుంబమునకు కావలసిన ప్రత్తిని పండించుకొనవలెను. ఆహారము ఎట్లు తయారుచేసికొనుచున్నామో అట్లేధరించుకొనుటకు గుడ్డలుకూడ తయారుచేసికొనవలెను. ఈకార్యక్రమమును ఆక్షేపించుట కెవ్వరును సాహసింపరు. ప్రతిపక్షుల ఆక్షేపణలన్నియు ఈకార్యక్రమమునకు అనువర్తింపవు.

కాని ఈవిధమున ప్రతిగృహమునందు జరుగుట అసాధ్యము. కొంతమంది ఇతరవృత్తులయందుండి ఈ వృత్తిని అవలంబింపజాలకపోవచ్చును. కొన్నిగృహములందు నూలు అధికముగ తయారు కావచ్చును. ఈనూలుతో తయారు అగు గుడ్డలు ఇతరులు కొనవచ్చును.

అందరు వడుకవలయునని కాంగ్రెసువారు కోరుచున్నారనికొందఱు ఆక్షేపించుచున్నారు. లండనునందు ప్రకటింపబడు 'నేషను' పత్రిక ఇట్లువ్రాసెను. — "రాటమును వ్యాపింపజేయుట వెనుకకుపోవుట యగును. గంటకాలములో సులభముగ యంత్రములు చేయగలిగిన పనిని వదలి లెక్కలేని విద్యావంతులు శ్రమపడవలయునని కోరుట విపరీతముగ నున్నది." కాని ఎల్లరు వడుకవలెనను అంశమును ఖద్దరు కార్యమును ప్రతిపాదించినవారు అంగీకరించియేయున్నారు.

బీదలకు మోక్షము

అందఱు వడుకవలయునను వాదమును కొంతవఱకు ఆక్షేపింపవచ్చును. ఒక క్రొత్తఉద్యమము వ్యాపింపవలయుననిన చదువుకొన్నవారు ఆయుద్యమమునందు పనిచేసినగాని సామాన్యజనులు అనుసరింపరు. విద్యావంతులు చేయుపని గౌరవకరమైనదనితలచి సామాన్యులు వారు చేయునట్లు చేయుదురు. కావుననే ప్రారంభమున విద్యావంతులు అందరు వడుకవలయునని,మహాత్ముడు కోరెను. కాని నిజముగ ఈరాటము నుపయోగింపవలసినవారు గ్రామములందలి వ్యవసాయదారులు, పనివారు. వారికి వ్యవసాయమువలన వచ్చుఆదాయముస్వల్పము. పంటలు సమముగ పండకున్న కడుపునిండ కూడ దొరకుట దుర్లభమగును. లక్షలకొలది బీదలకు ఈరాటము ఆర్థికముగ మోక్షము నొసగును.

దేశమునందంతయు గొప్పమార్పు కలుగవలసినపుడు పనివారియొక్కయేగాక యజమానులయొక్క దృష్టికూడ మారుట అవసరమని ఆర్థికశాస్త్రజ్ఞుడగు జాను స్టూవార్టు మిల్ గారుచెప్పియుండిరి.

నష్టమైనను స్వదేశిగుడ్డలనే కొనవలెను

ప్రతిగృహమునందును రాటముధ్వని వినబడుచుండి, నేను సూచించిన విధముననే గృహమునకు కావలసిన గుడ్డలు ఆగృహమువారే తయారు చేసికొనుచున్న, గుడ్డల వెల విషయమై ఆలోచించుట అనవసరమగును. విదేశవస్త్రములపోటీ, అధికమగుధరలు మున్నగు ఆక్షేపణ లన్నియు అప్రస్తుతము లగును. తమగృహములందు తమకు కావలసిన వస్త్రములను తయారుచేసికొన జాలనివారు కొంత దేశభక్తిని చూపవలెను. దేశీయపరిశ్రమలపట్ల సానుభూతి చూపవలెను. మన ప్రభుత్వము జాతీయప్రభుత్వము కాదు. దేశీయ పరిశ్రమలను వృద్ధిచేయవలయు నని వారి కట్టి ఉత్సాహములేదు. ప్రభుత్వమిట్లుండుటవలన మనము దేశక్షేమమును కోరుచు ఈదేశమునందు తయారగు గుడ్డలనే ఆదరింపవలెను. 1908 సంవత్సరమున వాగ్దాన మొనర్చిన విధమున నష్టమైనను స్వదేశవస్త్రములనే ధరించుటకు సంకల్పించుకొనవలెను. దీనితోపాటు స్వదేశీగుడ్డలు అధికముగ తయారై వెల అధికము కాకుండునట్లు పనిచేయవలెను. ఇట్లు చేయకున్న రాజకీయోద్రేకము ననుసరించి ఏర్పడు ఖద్దరుఅభిమానము తాత్కాలికముగ నుండునేగాని శాశ్వతముగ నుండబోదు. ఇష్టమున్నవారు యంత్రములను స్థాపింపవచ్చును. వారిప్రయత్నముల నాక్షేపించువా రెవ్వరు నుండరు. కాని మిల్లులను స్థాపించుటవల్ల ఆర్థికసమస్య తృప్తికరముగ పరిష్కరింపబడదు. ధనవిభజనము సమముగ జరుగదు. మిల్లులను స్థాపించుటకు అధికముగధనము కావలెను. ఇది ధనవంతులకు సంబంధించినపని. నిజముగ ఈఆర్థికసమస్య అంతమొందవలయుననిన రాటమే సాధనము. ఏవిధముగ నాలోచించినను రాటముతప్ప వేరుసాధనము కనబడుటలేదు.

గ్రామములకు మరలుడు

మిత్రులారా! మీరిపుడు, యీపురాతనరాటము, చూడగానే అనుకొనునట్లు నిస్సారమగు ఆర్థికసంపద కాదని నాతో నేకీభవించెదరని తలంచెదను. ఏదో మధ్యయుగమునాటి ప్రాతవస్తువని లెక్కలేకుండ తీసి పారవేయుటకు వీలులేదు. ఆర్థికవేత్తలు నిష్ఫలయముగనుండు కాలము పోయినది. మాంచెస్టరునందలి ఆర్థికసిద్ధాంతులు వెనుకటివలె వారి సిద్ధాంతములందు నిరంతరాయముగ విజయమును గాంచుటలేదు. మహామహా ఆర్థికవేత్తలే యీ ఆర్థికశాస్త్రము సరియైనది గాదనియు, చాలవరకు సాంఘికశాస్త్ర మనియు, ప్రపంచములో వివిధభాగములందలి సాంఘిక పరిస్థితులు మారుచుండుటతో నదియు మారుచుండుననియు కనుగొనిరి. పారిశ్రామికవిప్లవపు మొదటిమెరపులో, కూలిఖర్చు తగ్గుటయు, కార్మికసామర్థ్యమునుపవిత్రములని తలంచినవి అనుమానగ్రస్తము లాయెను. మనుష్యుని మ్రింగివేయు యంత్రసామగ్రి యీ 20 వ శతాబ్దమునందు సిద్ధాంతరూపకమునైనను మనుజునకు యజమానుడుగ గాక సేవకుడాయెను. ఈయంత్రములవలన గల్గువిసుగుతనము, మొద్దుతనము, తెలివిలేకుండ యేదో త్రిప్పుట మున్నగు నవన్నియు కనుగొనబడెను. "మనుష్యు డున్నాడు, అతనివైపుమరలుడు, గ్రామములకు మరలుడు" అనుమాటయే వినబడుచున్నది. గ్రామములందు కుటుంబమధ్యమున శాంతముగ పనిజేయు గ్రామస్థునియొక్క వ్యక్తిత్వము, శాంతారోగ్యకార్యమానసములను ఇప్పుడు ఆర్థికవేత్తనుగూడ ఎక్కువ గాన్పించెను. పారిశ్రామిక దేశమగు ఇంగ్లాండులో గూడ 40 సంవత్సరముల క్రిందనే జోసెఫు చేంబర్లేను గారు '3 ఎకరములకును ఒక ఆవుకును' ప్రతినిధిగ నుండెను. నేనీవాక్యములను వ్రాయునపుడు బాల్డ్విను ప్రధానమంత్రి గృహపరిశ్రమలను గూర్చి చెప్పినమాటలు జ్ఞప్తికి వచ్చుచున్నవి. ఆయన యేమి చెప్పెనో వినుడు.

"ప్రజలను పల్లెలలో నుంచుటయేగాక, అచటనుండు చిన్న పురాతనపరిశ్రమలు కమ్మరి, రాటము, మాదిగవారల పరిశ్రమలు నాశనముగాకుండ జూచుటకుగూడ ప్రభుత్వమువారుఆలోచించుచున్నారు."

ఇంగ్లాండులోనే గొప్ప గొప్ప రాజనీతిజ్ఞులు విజ్ఞానవంతులు అట్లు ప్రోత్సహించునపుడు, గృహపరిశ్రమల సంస్కారముగల భారతదేశమున కవి యెంత అవసరమో వేరుగ చెప్పవలయునా? మన సాంఘిక ఆర్థికములకు యెక్కువగ వర్తింపని అర్థశాభివృద్ధి సిద్ధాంతములయందున్న గుడ్డిభక్తితో అంతయును పోగొట్టుకొనజాలము.

The Adi-Andhra Bhajan Party, Cocanada

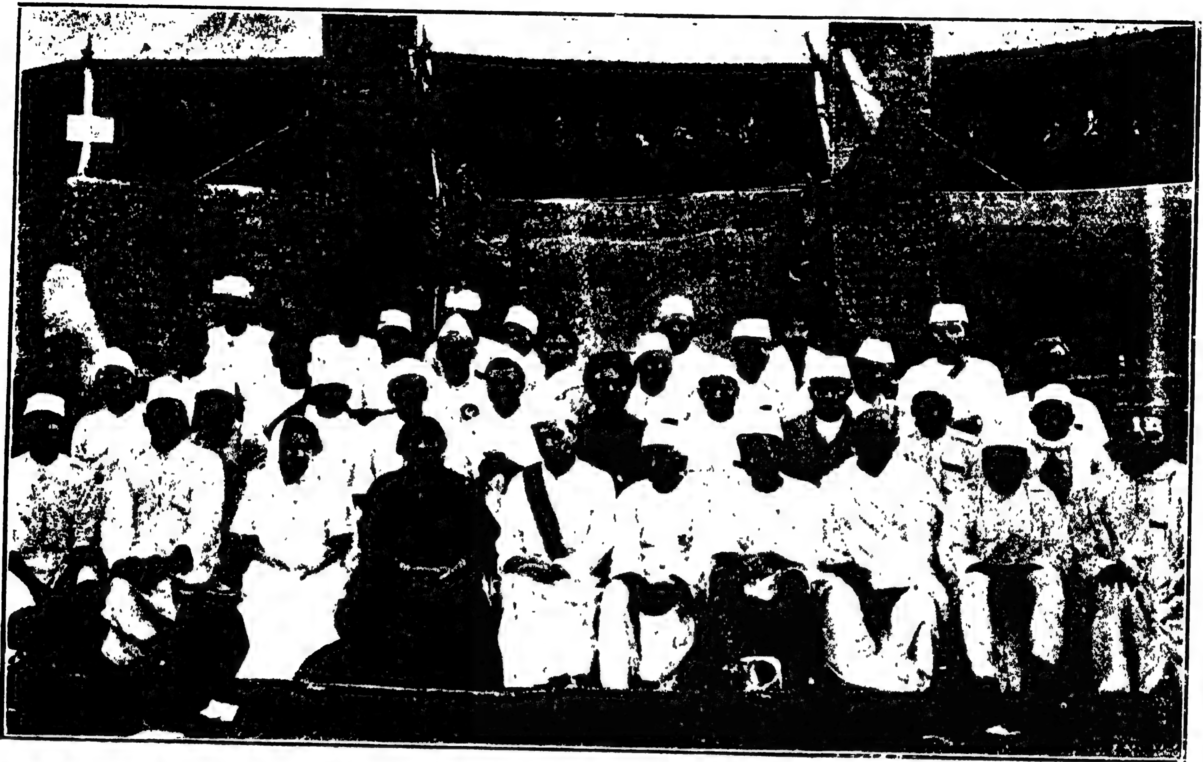

The Gandhi Nagar, Cocanada

గాంధి నగరము - కాకినాడ

Members of the Hindestan Seva Mandal, Cocanada

హిందూస్థాన సేవాదళసభ్యులు - కాకినాడ

Lady Volunteers of hte Congress, Cocanada

3౮-వ జాతీయసభా యువతీసేవాబృందము - కాకినాడ

మనకండ్లయెదుట గాన్పించుచున్న యీ ఆర్థికవిపత్తునే రామ్సే మాక్డొనాల్డుగారు గ్రహించి తమయొక్క 'భారతప్రబోధము' అను గ్రంథమునం దిట్లు వ్రాయుచున్నారు: —

"అభివృద్ధిమార్గమున జరుగు సంఘము లకుటుంబ స్థానార్థికమునం దిట్టిమార్పు జరుగవలెనని చెప్పబడెను. ఇదియే పాశ్చాత్యులు మూర్ఖాంధతతో జేయుచున్నారము. సంఘనిర్మాణమున విచ్ఛిత్తి గల్గినగాని మోక్షము గలుగదను మాయలో మనమున్నాము. వెనుకటిరోజులలో సంఘజీవనమునందు వివిధప్రయోజనములు అన్యోన్యాశ్రయముగ జేయు నిర్మాణమొకటి యుండెడిది. ప్రథమమున దేశమునకు మా[illegible]కము ముఖ్యమైనది. కాపునకు పొలము గలదు. డబ్బును అప్పిచ్చువాడని నిరసించినను ఆయన సంఘమునందు అవసరమాయెను. ఇప్పుడది అంతయు పోయినది. వ్యవసాయదారునకు ఎక్కువ పని గల్గినది. ఆయన కష్టముచే పండించిన పంటకు మంచిడబ్బు వచ్చును. కాని తనకు కావలసినవాని యన్నిటికిని రూకలనే యిచ్చును. ఆర్థికజాతీయంతయు విచ్ఛిన్నమైనది. ఒకపని కింకొక పని మారకము పోయి కొనుక్కొనవలసి వచ్చెను. పండినపంట తీసికొని పోగా దానిఖరీదుమాత్రము మిగులును. ఈ ధరలు మారుచుండును. డబ్బు అప్పిచ్చువానికి ఇప్పుడు సంఘప్రయోజనము పోయి యితరుల వైబడి తినవలసివచ్చెను. కుయుక్తుల కాపిటలిసమువలన అది విదేశీయమగుటచే ఇండియాలో మంచివానికైనను వినాశ మగుచుండెను. పాశ్చాత్యాభివృద్ధిమార్గములు ప్రాచ్యదేశాభివృద్ధిమార్గములు గావు. వెనుకటి సగ పతిపద్ధతు లన్నియు తలక్రిందై, కాటకగతులోపాయము లన్నియు పోయి వెనుకటి ఆర్థికమంతయు వినాశనమై, యీవినాశనమునుండి అభివృద్ధి వచ్చునని సంతోషించి ఆనందించుచుండుట యేమాత్రమును మంచిది గాదు."

నిరాఘాటపారిశ్రామికము

ఇట్టి హెచ్చరిక యెప్పుడును గావింపబడలేదు. భారతదేశము సజీవమై యుండవలెనన్న ఈ మాటల సత్యము జేయు వీలులేదు. స్వాభావికముగ అభివృద్ధి జెందిన పాశ్చాత్యదేశమునందుగూడ యంత్రముల ప్రతిభ విజయవంతము గాలేదు. అట్టితరి వానిని ఇండియాలో తెచ్చి పాతినప్పుడుమాత్రము విజయమందునా? అమెరికా చూడుడు. ఈ మధ్యనే న్యూయార్కుపట్టణమందు ఆ యంత్రములమధ్య పాడు గాలి పీల్చుటవలన పనిజేయువారల పిల్లలు మామూలు బరువుకన్న 15 పౌనులు తక్కువున్నటుల చదువుచుంటిని. ఇల్లులేక, వాకిలిలేక, డబ్బు లేక జనసామాన్యము నిరాఘాటమగు పారిశ్రామికము ననుసరించుచున్నది. మరియొక్క వైపున ధనవంతులు అధికారముతో సంతోషము ననుభవించుచు నెవరైనను సరే తమయుత్తరువుప్రకారము సంచరించునట్లు చేయుచు, స్వప్రయోజనముల గడపుకొనుచున్నారు. ఇట్టిమహాసంఘర్షణ ముదయించుటచేతనే మార్క్సిజము, లెనినిజము, బోల్షివిజము తలయెత్తి నాగరకత నంతను వమ్ముజేయునట్లు భయపెట్టుచున్నవి.

ఈ విషయమును నిరాతంకముగ యుపేక్ష్యముగ పోవుచుండెదేని భవిష్యత్తు భయానకముగ నుండును. ప్రపంచము యథాస్థితిని బొంది సౌఖ్యముగ నుండవలెనన్న, ఈ ప్రకృతి విరుద్ధమగు మానవవినాశకరముగ నున్న విషయములన్నియు దూరీకరింపవలయును. దానికట్టి [illegible]సౌందర్య[illegible]. అది యంతయు నిష్ఫలముగ నున్నది. సౌందర్యాపేక్షయుచిని బట్టి చూచిన అది కుంఠితమే యగును.

ఆధునిక నాగరకత

ఆధునిక నాగరకతను గూర్చిన యీ విషయము డాక్టరు ఆర్. ఆస్టిన్ శ్రీమనుగారు చక్కగ వర్ణించును ఆధునికనాగరకత వికారమునకును, చేతిపనుల అద్భుతమహిమకును బోల్చెరి. ఆయన యీ యింటివద్ద నేయు గుడ్డను గూర్చియే వ్రాయుచు నిట్లు వ్రాసెను.

"యంత్రములనుండి రాక తనచేత్తో రంగువేయుచుండు వచ్చు దుస్తులను గాక స్వయముగ ఇంటివద్ద నడికి నేసిన గుడ్డలను సగము జీవితము గడపువాడు ధరించునెడల ఒక పురాతన పరిశ్రమ పునరుద్ధరింపబడును. జాతీయవస్త్రసంగ్రహణమును అనుభవములోకి దెచ్చుటనుగూర్చి చాల చెప్పవలసియున్నది. మనము కొనునట్టివన్నియు నేపరిస్థితులలో తయారగుచున్నవియో వాని నన్నిటిని తెలిసికొనవలయును. అప్పుడు నోరువాయిలేక ఫ్యాక్టరీ పనివలన తయారగు వస్తువులందుకన్న చేతితో జేసిన వస్తువును జూచినప్పుడు సంతోష మెక్కువగును. ఇప్పుడు మనస్సులు ఒకఫక్కికి అలవడినవి. దానికి తగినవస్తువు లున్నవి. అవి ఒకదానికొకటి తగ్గిపోయినవి."

ఇంగ్లాండు భారతపరిశ్రమల చంపినవిధము

భారతపరిశ్రమలకు రక్షణ నొసంగకుండ, ఇంగ్లాండు వానిని అణచివేయుటకు శక్తినంత నుపయోగించెను. ఇండియాకు ఇంగ్లాండు చేసిన అపకారమునంతను వివరింప గష్టముగ నుండును.

భారతదేశపు నేతగాండ్రకును చిత్రకారులకును గావించిన దురంత అన్యాయములను వివరించుచు పట్టును చుట్టువారల బొటన వ్రేళ్లు తెగగొట్టి చుట్టుటకు వీలులేకుండ జేసినటుల బోల్టుగారు దెలుపుచున్నారు. విల్సను చరిత్రకారుడు వ్రాయుచు "నిందాశ్చర్య మేమియు లేదనియు; విదేశపు ఉత్పత్తిదారులు రాజకీయఅన్యాయసాధనముల ప్రయోగించి సమానవర్తులతో పోటీ చేయువానికి యీవిగాడకుండ జేసి" రని వ్రాసెను.

విద్యావంతుల కొక విజ్ఞప్తి

"లాంకషైరు మూలముగ మనదేశము నీచమై నిరాధారమై పోయినపుడు ఇంకను అచటి గుడ్డలను దెప్పించియే ధరించెదరా?" యని నేను భారతవిద్యావంతుల నడుగుచున్నాను. విదేశపు విలువ గుడ్డ మనశరీరముపయి బరువుగ నుండలేదా? నే నిట్లు మాటాడుట లాంకషైరుపై ద్వేషమువలనగాక, మీరు విద్యావంతులు విదేశీయుల గుడ్డలను తెప్పించక పోయిన రైతుల లక్షలకొలది మంది! అన్నము

పుట్టునను ప్రేమతో నిట్లు మాటాడితిని. ఇందువల్ల మన పారిశ్రామిక ఆర్థిక రాజకీయ జీవితమునందు నూతనయుగము ప్రవేశించును.

మహాత్మునకు వినుతి

మిత్రులారా! నేనింతటి దీర్ఘోపన్యాసము గావించి మీకు కష్టము గలుగజేసినందుకు క్షమింపవలెను. మనస్సునకు శోకవిషయము కష్టము గలుగజేసినపుడు ఆపుకొనుట కష్టము. ఎన్నియో విషయములు బయలుదేరును. నేను చెప్పునది చాలవరకు అనవసరమే. ఏలనగా నాకన్న నెక్కుడగు మాటల చేతగాక జీవితాదర్శమువలన నమ్మహాత్ముని జూచి దాని సత్యమును నమ్మిన మీయెదుట నేనింతగ జెప్ప నక్కరలేదు. ఆకృశశరీరుడు ఖద్దరు అంగవస్త్రమును ధరించి, మౌనగాంభీర్యముతో భారతదేశమంతయు ప్రబోధము గాంచునటుల జేసెను. ఆయన బోధించిన ఆదర్శముల నొందుటకు ఎంతటి కష్టములనైన బొందునటుల జేసెను. అట్టి మహాత్ముని ప్రజలవిన్నపమునకు నా స్వల్పమాత్రమును విన్నపమును తోడు జేసెదను.

నేను ముగించునప్పటికి నాదృష్టి యంతయు ఆ ఎరవాడ జెయిలులో ఇనుపఖడ్డీల వెనుక నున్న భారతమహాత్ముని దివ్యపరిశుభ్రాత్మపై బోవుచున్నది. ఆయన భారతి మోక్షమార్గము నాలోచించి బోధించి దీపించెను. ఆయన భౌతికశరీరము అచ్చటనున్నందులకు మనము దుఃఖమును బొంది సిగ్గుపడవలయును. ఐనను ఆత్మ మనతోనే యుండి యెప్పుడు మనము మందమతిలో బడిపోయినను లేవనెత్తుచుండును. ఆ ఆత్మనివ్యాప్యము మనలను స్వాతంత్ర్యమార్గమున దీసికొని పోవుగాక! మనము అట్టి ఆదర్శపురుషుని నుచితముగ ననుసరింతుముగాక!

గాంధిమహాత్మునకు జై.

అఖిలభారత స్వచ్ఛంద సేవకుల మహాసభ - కాకినాడ

శ్రీయుత జవహరిలాలు నెహ్రూగారి యుద్బోధనము

అధ్యక్షుడగు జవహరలాలు నెహ్రూగారుపన్యసింపుచు మాతృదేశముయొక్క దాస్యబంధములను తొలగించి విముక్తి యొనర్చుటకును, భారతదేశమునకు సేవయొనర్చుటకును అధికారముగు పాత్రతను సంపాదించుట ఎట్లు? అనునదియే ప్రస్తుతసమస్యయని నుడివెను. "స్వాతంత్ర్య వీరులముగా నిచ్చట సమావేశమైతిమి. వీరులవలె మనము కార్యశూరతను గన్పరుపవలెను గాని మాటలతో సంతృప్తినొందరాదు. స్వాతంత్ర్య దేవతయొక్క పీఠమువద్ద బలియగుటకు సిద్ధముగ నున్న గొప్పస్వచ్ఛంద సేవకదళమును మనమేర్పరుపవలెను. భారత స్వాతంత్ర్య సంపాదనోద్యమమునకు దౌర్జన్యరాహిత్యమే పునాది. అందుచే భారతదేశమున నుపయోగకరమగు సేవ నొనర్పగోరు స్వచ్ఛందసేవకసంఘములు దౌర్జన్యరాహిత్యమును మూలసూత్రముగా నంగీకరించుట యవసరము."

క్రమశిక్షణావశ్యకత

భారతదేశములోని స్వచ్ఛందసేవకదళముల పుట్టుకనుగురించియు అభివృద్ధిని గురించియు, ప్రభుత్వమువారి సేవకసంఘములను చట్టవిరుద్ధములుగా నిర్ణయించినపుడు ప్రజ లొసగిన ప్రత్యుత్తరమునుగురించియు నుడువుచు, జాతీయోద్యమమునందు వివిధవిషయములందు విజయము గాకపోయినందువలన గాన్పించులోపములను, నాగపురవిజయము పూర్తియొనర్చెనని అధ్యక్షుడు నుడివెను. "వేలకొలది భారతీయ యువకులు ధైర్యముతో బాధల నెదుర్కొని కష్టముల భరించిన విషయమును మీరెరుగుదురు. అవసరమైనపుడు పిలుపుదగిలినతోడనే ఇంకను వేలకొలది ముందునకు వచ్చెదరనుట కెట్టి సందియమును లేదు. మనస్వచ్ఛందసేవకులలో క్రమశిక్షణ మెంతశూన్యముగ నున్నదియు, అట్టిస్థితివలన నిదివరకు మనయుద్యమమునకు ఎంతనష్టము గలిగినదియు మనకందరకును దెలియును. ఇది స్వచ్ఛందసేవకుల తప్పుగాదు. క్రమశిక్షణను కవాతును నిర్లక్ష్య మొనర్చి మనశక్తినంతను ఉద్బోధనలందును, విజ్ఞాపనలందును వెచ్చించుట మనతప్పు. క్రమశిక్షయు తరిఫీతును గలిగి సైనికులవలె పనిజేయువారు అవసరమా, లేక ధైర్యవంతులును, తరిఫీతులేనివారును బాధల నోర్చి జెయిళ్లకు వెళ్లగలవారు అవసరమా యను ప్రశ్నను మన మిప్పుడు పరిష్కరించుకొనవలెను. తరిఫీతును, క్రమశిక్షయు గల దళమునే సంపాదించుటకు మనము ప్రయత్నింపవలెనని నాదృఢాభిప్రాయము. అట్టిశిక్షణ లేనిది, మనప్రయత్నములును సాహసధైర్యములును సఫలములు గాజాలవు."

నిర్మాణసూచనలు

తరిఫీతును, క్రమశిక్షయుగల స్వచ్ఛందసేవకులనుండి కొంతమందిని నిర్మాణకార్యక్రమమునకును కొంతమందిని శాసనతిరస్కారమునకు నిర్ణయింపవలెను. వీరుబాధ్యతాయుతమగు కార్యమునకు నియమింపబడక పూర్వము, కాంగ్రెసు స్వచ్ఛందసేవకుని ప్రమాణమును గైకొనవలెను. కాంగ్రెసు నాయకులనుండి పూర్తిసహాయము లేదని స్వచ్ఛందసేవకోద్యమము జయప్రదము గాజాలదు. ఈయుద్యమము ప్రత్యేకముగా నున్నయెడల రెండుశాఖలవారికిని పరస్పరము ఘట్టనోపద్రవము గలుగు నవకాశము గలదు. అందుచే నీయుద్యమము కాంగ్రెసునకు లొంగియుండవలెను. అఖిలభారత జాతీయసంఘమువారు ఈయుద్యమమును సరిగ నడపుటకు ఒకవిధానమును నిర్ణయింపవలెను. రాష్ట్రీయకాంగ్రెసుసంఘము లాయారాష్ట్రములలో స్వచ్ఛందసేవకసంఘము నేర్పరచి నడపుచుండవలెను. అంతేగాని రాష్ట్రీయసంఘముకంటె తక్కువసంఘము లెవ్వియు సైనికసంఘవ్యవహారములలో జోక్యము పుచ్చుకొనరాదు. వివిధరాష్ట్రములలోని సైనికసంఘముల యన్నిటియందును సహకారము నెలకొల్పుటకుగాను అఖిలభారతస్వచ్ఛంద సైనికపరిపాలనాసంఘ మొకటి యుండవలెను. ఈ సంఘమువారు కాంగ్రెసు వర్కింగుకమిటీవారిసూచనలప్రకారము పనిజేయుచుండును.

ఆంగ్లేయులయొక్క నిజమగు బలము వారి క్రమశిక్షణమునందే ఇమిడియున్నది. స్వచ్ఛందసేవకసంఘములవారు వారియాదర్శమును గమనించి అందువలన లాభము నందవలెను. చీకటిరోజులు గడచినవి. తిరిగి పని ప్రారంభింపబడుచున్నది. ఇంకను కొన్ని అపశకునములు గాన్పించుచుండవచ్చును. కాని దేశముకొరకు పోరాడుటకు ప్రారంభించుటకు ఒక్కశుభశకునమైనను జాలును.

అఖిలభారత హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనము-కాకినాడ

ఆహ్వాన సంఘాధ్యక్షులు అగు శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఉపన్యాసము

హిందీసాహిత్యసమ్మేళనముయొక్క విశేషాధివేశ సందర్భము నందు ఆంధ్రరాష్ట్రపక్షమున తెలుగు స్వాగతంబు నొసంగగల భాగ్యము గలిగినందులకు సంతసించుచు నేను మీకెల్లరకు హృదయపూర్వకముగ స్వాగతంబు నొసంగుచున్నాను. హిందుస్థానిభాషకు నిలయమైన ప్రయాగక్షేత్రమునకును దక్షిణాపథమునందు గల కాకినాడకును విశేషాంతరము గలదు. కాకినాడ సామాన్యమైన క్రొత్త పట్టణము. కాశీగయా ప్రయాగలవలె పుణ్యక్షేత్రము గాని ప్రాచీనపట్టణము గాని కాదు. ఈ సామాన్యపురమునందు సంపన్న గృహస్థులైన మీకు సదుపాయములను గల్పించుట దుర్లభము. పదార్థాభావమువలన లోపములు గలిగినను మా సంకల్పము సత్కారముగ గ్రహించి మా లోపములను మన్నించెదరుగాక. [illegible] దుత్తరభాగమునకును దక్షిణదేశమునకును భేదమున్నను అనాదిసిద్ధమైన భారతసంస్కారము భారతదేశమును బలవంతమైన భౌతికపాశములచేతను గాక ధర్మయుక్తమైన జ్ఞానపాశముచేతను బంధించుచున్నది. విశాలదృష్టిగల మహర్షులు విజ్ఞానపాశముచేతను భారతపుమహాంగములను బంధించి విశాలమైన భరతఖండమునందు భావైక్యమును గల్పించిరి. సంస్కృతభాష వేదశాస్త్రములు పురాణాగమములు మతాచారములు సమానప్రయోజనములు నానాప్రాంతములందుగల భారత హృదయములను బంధించుచున్నది. భాషలు వేరైనను భావములు సమానమైనపుడన్యోన్యవిశ్వాసము సులభము. వంగ మహారాష్ట్ర గూర్జర కర్ణాటకాంధ్రాదిభాషలు వేరైనను సామాన్యసంస్కారము భేదభావము నంతరింపజేయుచు సహజబాంధవ్యమును పోషించుచున్నది. సామాన్యసంస్కారము గల ప్రజలకు సామాన్యభాషాప్రయోగము సుకరముగనున్నది. సామాన్యసంస్కారము లేని ప్రజలకు సామాన్యభాషాప్రయోగము దుష్కరముగనుండును. సామాన్యసంస్కారము గల భారతప్రజలకు స్వదేశీయమైన హిందుస్థానిభాషను నేర్చుకొనుటయందుగల సౌకర్యములు విదేశీయమైన యాంగ్లభాష నభ్యసించుటయందు గలుగవు. సామాన్యసంస్కారమునకు తోడుగ భాషాబాంధవ్యమును హిందుస్థానిభాషను భరతఖండమునకు సామాన్యభాషనుగ జేయుటకు దగియున్నది.

ఈ యనుకూలపరిస్థితులను వినియోగించి హిందీసాహిత్యప్రచారమును హిందీభాషాప్రచారమును జేయుటకు 1910 వ సంవత్సరమునందు పండితమదనమోహన మాలవీగారియధ్యక్షత క్రిందను కాశీనగరమునందు గూడిన హిందీసాహిత్యసమ్మేళనసభ నేడాంధ్రదేశమునందు గూడుట విచిత్రముగ దోచును. ఈ విచిత్రమునకును నితరవిచిత్రములవలె గాంధిమహాత్ముడు కారణభూతుడు.

హిందీసాహిత్యసమ్మేళన ముపక్రమించిన కార్యమును గాంధిమహాత్ముడు సహజపరిణామముగను బోధించెను. హిందుస్థానిభాష భారతభూమికి సహజముగ సామాన్యభాషయై యున్నది. ఈ భాష సులభముగను దేశమునందంతటను తెలియుచున్నది. మీరైనను నీభాషను విజ్ఞానలాభమునకు గాకను నుద్యోగలాభమునకు నేర్చుకొనుచున్నారు. నిరంతరము స్వదేశప్రయాణమున కాంగ్లేయులు సంసిద్ధముగ నున్నపుడు ఆంగ్లభాషకు విజ్ఞానమునకును వ్యాపకము గలుగదు.

7 కోట్ల మహమ్మదీయులును 0 కోట్ల హిందూస్థానులును 8 కోట్ల యితరులును......కోట్ల ప్రజలు గ్రహింపగలరు. ముప్పది కోట్ల ప్రజలయందును 25 కోట్ల ప్రజలకు సామాన్యముగ తెలిసిన హిందుస్థానిభాషను భారతరాష్ట్రభాషనుగ భగవానుడే చేసెను. బ్రిటీషుప్రభుత్వము కోట్లకొలది రూప్యములను వ్యయముచేసి 150 ఏండ్లు పాటుపడియును 100 కి 9 మంది మాత్రమే ఆంగ్లభాషను నేర్చినవారు గలరు. ముప్పదియూరు కోట్ల భారతీయులందు 25 కోట్ల ప్రజలకు హిందుస్థానిభాష సహజముగ సర్వమగుచున్నది. నాలుగువందలేండ్లు భరతఖండమును పాలించిన మహమ్మదీయసోదరుల కీభాష మాతృభాషవలె నున్నది. ఇంకను 1000 ఏండ్లు గడచినను ఆంగ్లభాష ఎన్నటికిని రాష్ట్రభాష గాజాలదు. ఆంగ్లేయులు భారతభూమిని భాగ్యభోగముల కేర్పడిన పాడియావునుగ జూచుచున్నారుగాని ధర్మారాధనమున కేర్పడిన కర్మక్షేత్రముగ జూచుటలేదు. సంపదలనుగట్టి యాంగ్లభాషను రాష్ట్రభాషను జేయుటకు జేసెడి ప్రయత్నములన్నియును నిరర్థకములై భారతబంధనమునకు దోడ్పడుచున్నది. పాశ్చాత్యసంసర్గము భారతజీవనప్రవాహమును సంకుచితము చేసినది. భాషయందును భావములందును విజ్ఞానమునందును స్థితిగతులందును పరాధీనస్థితి యేర్పడినది. మనలత్యు మంతయును మనకు దెలియని విదేశభాషమీదను విదేశీయసంస్కారమునందును నిలిచియున్న బ్రతుకే దుర్భరమైనది. మిల్టను బైరనాదులమీదను గల యభిమానము మహానుభావులైన పోతనతులసీదాసాదులమీదను లేదు. ఇల్లు ఒళ్లు గుల్లయై ఇరువదేండ్లు శ్రమపడి సాధించినభాషయును విజ్ఞానమును నాత్మోద్ధరణమునకు గాకను ఆత్మబంధనమునకు దోడ్పడుచున్నది. పరాధీనస్థితిని ప్రతిక్షణమును సంస్మరింపజేయుచు దురారాధ్యములైన భాషాసంస్కారములాత్మోద్ధరణమునకు దోడ్పడుట దుర్లభము. దేశోద్ధరణమున కాత్మసమర్పణము చేసిన లోకమాన్య తిలకు లోకమాన్యుని గాంధిమహాత్ముని మహాపరాధులనుగ నిర్ణయించిన సంస్కారమాత్మోద్ధరణమునకు నిరుపయోగము. ఈసత్యమును బాగుగ గ్రహించిన గాంధిమహాత్ముడు హిందీభాషను రాష్ట్రభా

వనుగ చేయుటయందు గల యావశ్యకమును గ్రహించి కార్యాచరణమునకు బూనుకొనెను. కాంగ్రెసువ్యవహారములందు నిరాటంకముగ నేలుచున్న యాంగ్లభాషను ద్రోసి హిందీభాషను సింహాసనము నెక్కించి దాని స్వస్థానము నొసంగి భారతజాతీయోద్ధరణమునందు నూతనశకమును నిర్మించెను. జాతీయ జీవనిర్మాణము స్వల్పసంఖ్యాకులైన యాంగ్లవిద్యాసంభవులనుండి బహుసంఖ్యాకులైన ప్రజాముఖమును జేరినది. దేశమునందంతటను హిందీభాషాభ్యాసముమీద నభిమానము గలిగినది. హిందీసాహిత్యవ్యాపనమునకై కంకణము గట్టుకొనిన సాహిత్యసమ్మేళన నిర్వాహకులు చెన్నపురియందు కేంద్రకార్యాలయమును స్థాపించి దక్షిణప్రాంతమునందు హిందీప్రచారమునకు దోడ్పడిన విధమును నాంధ్రదేశమునందలి హిందీప్రచారము విశదము చేయుచున్నది. హిందీప్రచారమున కాంధ్రదేశమునందు ప్రభుత్వావలంబనము గాని ప్రజాదరణము గాని విశేషముగ లేకపోయినను యువజనోత్సాహము వలనను ప్రచారకులయుత్సాహమువలనను ముఖ్యముగ శ్రీయుతులు హరిహరశర్మ హృషీకేశశర్మగారుల పూనికవలనను హిందీప్రచార మతిత్వరితగతిని వ్యాపించినది. ఆంధ్రదేశమునందు వ్యాపించిన విధమునను ద్రావిడకర్ణాటకదేశములందు వ్యాపింపలేదు. హిందీసాహిత్యసమ్మేళనమువారు చెన్నపురియందలి కేంద్రస్థానము ద్వారా చేసినసహాయము మాంధ్రదేశమునందు హిందీప్రచారవ్యాపనమునకు గొంత దోడ్పడినది. అందుల కాంధ్రులపక్షమున కృతజ్ఞతను దెలుపుచున్నది. ముందును హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనమువా రాంధ్ర హిందీ కార్యాలయమునకు పూర్వమువలెనే సహాయము జేయుదురని నమ్ముచున్నాను. ఆంధ్రదేశమునందు హిందీప్రచారము స్వయంసహాయముమీదనే యాధారపడియున్నది. ప్రజల విరాళములే ఈయుద్యమము నింతవరకును బోషించినవి. ముందును నీయుద్యమము నధికతరోత్సాహముతో నాంధ్రులు పోషింపవలసి యుందురు.

ఆంధ్రయువకజనులందు హిందీ ప్రచారముపట్ల గల యభిమానమే ఈవిశేషాధివేశనమునకు కారణము. భరతఖండమునందలి సహజమైన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రవిభాగములను బ్రిటిషు ప్రభుత్వ మధ్యాహ్నము జేసి దేశభాషలను శుష్కింపజేసినది. మూడు నాలుగు దేశభాషలు కలిసియున్న రాష్ట్రమునందే భాషకును పోషణము లేక అన్ని భాషలును క్షీణించినవి. రాజకీయపరిజ్ఞానము గల కాంగ్రెసు దేశమునందలి సహజమైన భాషాప్రయుక్త భాషావిభాగములను నవలంబించి ప్రజాజీవనమున కుత్తేజము గలుగజేసినది. ప్రజలు మాతృభాషాముఖమునను వ్యవహారక్రమమును నడుపగల విధము బోధ్యమైనవి. అన్ని వ్యవహారములకును నాంగ్లభాషయే సాధనమను నెత్తిభావ మంతరించినది. ఆంధ్రదేశమును నొక కాంగ్రెసు ప్రాంతముగను నంగీకరించుటవలననే ఆంధ్రదేశమునందు కాకినాడయందు కాంగ్రెసుగూడుటయును హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనము గూడుటయును సాధ్యమైనవి. ప్రత్యేకస్థితివలనను రాజకీయవ్యవహారములందుగలిగిన ప్రయోజనములను సఫలము చేయుటకు గాను హిందీ ప్రచారమునకు ప్రాంతీయ కార్యాలయమును స్థాపింప వలయు నను సంకల్పము గలిగినది. ఆంధ్రదేశమునందు ప్రాంతిక కార్యాలయమును స్థాపించుటవలనను హిందీప్రచారపద్ధతి వేగముగ జరుగుట నిశ్చయము. ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వము గలిగి స్వయంపోషణమున కర్హమైన ప్రాంతములందు ప్రత్యేకకార్యాలయములను నేర్పఱచుటయును వ్యవహారధర్మము. అసంబద్ధకార్యాలయమును పోషించుటకు హిందీసాహిత్యసమ్మేళనము కొంతసహాయమును జేసినను భారముంతయును నాంధ్రులమీదనే యుండు నని యాంధ్రులు గ్రహించి పాటుపడవలసి యుందురు.

హిందీప్రచారము చేయుటయందు సాహిత్యసమ్మేళనమువారు కొన్ని సంశయములు గలుగుచున్నవి. హిందీసాహిత్యవ్యాపనమునకును హిందీవ్యాపనమునకును సన్నిహిత సంబంధ మున్నను రెండు విధములైన వికాసములును నుత్తరప్రాంతములందువలెనె దక్షిణప్రాంతములందు సాధ్యము గాదు. ఆంధ్రదేశమునందు హిందీప్రచారము వ్యవహారార్థమువరకు జరుగుచున్నది గాని సాహిత్యవ్యాపనార్థమువరకు జరుగుట లేదు. సాహిత్యము మాతృభాషయైన ఆంధ్రభాషాముఖముననే జరుగవలసియున్నది. ఈలక్ష్యమును ద్రోయుటవలనను గలిగిన యనర్థపరంపరలను ఆంగ్లభాషాప్రచారము విశదము చేసినది. ప్రజలయందు సహజమైన విజ్ఞానవ్యాపనము కుంఠితమైనది. ఆ యనర్థజాలములందు తిరిగి చిక్కుకొనకుండుటకై ఆంధ్రదేశమునందలి హిందీప్రచారకార్యాలయము శ్రద్ధ వహింపవలయును.

హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనమునకును భారతజాతీయైక్యతకును స్వధర్మనిర్వహణమునకును స్వాధీనస్థితికిని సాధనంబైన హిందీ ప్రచారవిషయమై మహాసభయందు సమయాన్వేషణము చేయబడి సాధనలు నిర్ణయింపబడును. గాంధి మహాత్ముడు జాతీయవిద్యకు రాటము, హిందీ మూలాధారములని చెప్పియుండెను. మహాత్ముని నిర్బంధకాలమునను వారియుపదేశముల నాచరించుచు మన ధర్మమును నిర్వహించి దేశమాతృకకు పాటుపడుట మనవిధిగ నున్నది. దేశభక్తుడును త్యాగమూర్తియును విద్యాసంపన్నుడును నైన శ్రీయుత శేట్ జమునాలాలు బజాజు గారి యాధిపత్యము క్రిందను హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనసమావేశము జయప్రదముగ జరుగుటకు భగవంతుని వేడుచు ఆంధ్రదేశపక్షమునను మాస్వాగతంబును గైకొని లోపభూయిష్ఠమైనను భక్తియుక్తమైన యాతిథ్యమును స్వీకరించి మమ్ము కృతార్థులను జేయుటకై మిమ్ములను వేడుచున్నాను.

భారతవర్షమున ఏకజాతిగా ఏర్పడవలెనన్నచో ఏకభాషయు ఏకలిపియునుగూడ నుండుట యవసరము. ఏలిపిలో అన్ని శబ్దములను సరిగా వ్రాయవీలగునో ఆలిపియే ఏకలిపిగా నుండదగినది. అట్టి లిపి నాగరీలిపి యొక్కటియే యని నా అభిప్రాయము. హిందువులు సంస్కృతముతో పాటు ఉరుదుభాషను మహమ్మదీయులు ఉరుదుభాషతోపాటు సంస్కృతమును (నాగరి) అభ్యసించి భాషాప్రచార మొనరించి హిందీ ఉరుదుభాషల నభివృద్ధిపొందింపవలెనని గాంధిమహాత్ము డాదేశించెను. దక్షిణాపథమున నివసించుచున్న మనము హిందీ సంస్కృతభాషల నభ్యసించుటకు నాగరీలిపినిగూడ నభ్యసించి మేలుపొందవలెను. ఇష్టమున్నవారు ఉరుదుభాషనుగూడ నభ్యసింపవచ్చును.

శ్రీయుత బాబూ రాజేంద్రప్రసాదుగారి అధ్యక్షోపన్యాసములోని భాగములు

ప్రపంచమునందలి భిన్నభిన్నములగు రాష్ట్రములయొక్కను, జాతులయొక్కను చరిత్రమును పరిశీలించినచో రాష్ట్రీయతకును భాషాసాహిత్యములకును ఘనిష్ఠమగు సంబంధమున్నట్లు తెలియును. ఇట్లుండుట సహజము కూడ. ఏలనగా రాష్ట్రీయతయందేమి జాతీయతయందేమి ఐక్యమనునది ప్రధానమగు నంశము. ఇట్టి ఐక్యము ఎంత వ్యాపకత్వముతో నున్నదో అంతటి స్థిరత్వము రాష్ట్రీయతయందు కలుగును. ఈ ఐక్యములలో గూడ తక్కిన వన్నిటికిని భాషైక్యమే మూలకందము. రాష్ట్రీయ ఉత్థాననిర్మాణ సాధనములగు భిన్నభిన్నవ్యక్తుల అంతరంగభావములను పరస్పరము వెల్లడించికొనగల్గిననే భాషైక్యమునకు సార్థకత గల్గును. ఈ మహాకార్యమును సాధించుకొనుటకై ఏకభాషాసామ్యతయొక్క అవసరమగుచున్నది. సాహిత్యమన నేమనుకొంటిరి? మనుష్యజాతియొక్క ఉన్నతోత్కృష్టతమును సుందరమును సుందరతమునగు భావగుచ్ఛమే సాహిత్యము. ఈ గుచ్ఛమునందిమిడియున్న బాహిరమగు సౌందర్యము ఆంతరమగు సౌగంధ్యము మనస్సులను మోహింపజేయుచున్నది.

భావము తత్త్వవేదనమును, ఉన్నతపథము నలంకరించు పదసంపదయును ఆజాతి వివృద్ధి బొందవలెను. ఎప్పుడీరెండును ఉన్నతపథము నందగలవో అప్పుడు ఆ దివ్యకాంతి ఆజాతియొక్క సాహిత్యరూపమున నే యుండగలదు. కనుక నేజాతియొక్కగాని రాష్ట్రముయొక్కగాని విజృంభణముతోపాటు ఆజాతియొక్కగాని రాష్ట్రముయొక్కగాని సాహిత్యము కూడ ఉన్నతిని విజృంభణము నొందుట స్వాభావికమగుచున్నది. ఇట్లే సాహిత్యముయొక్క అవనతికూడ తజ్జాతియొక్కగాని తద్రాష్ట్రముయొక్కగాని పతనస్థితిపై నాధారపడియుండును.

ఉదాహరణమునకై ఇతరప్రమాణము లేల? భరతవర్షముయొక్క చరిత్రను తీసికొనుడు. మహాభారతము రామాయణము ఉపనిషత్తులు మున్నగునవి మనదేశ మత్యున్నతస్థితి నొందిననాడు వ్రాసినవే కదా. బౌద్ధులయొక్క రాజ్యము భరతవర్షమున ఆమూలాగ్రము వ్యాపించి వారియొక్క ప్రభుత్వ గౌరవాదులు ఖండాంతరములకు సైతము వ్యాపించినపుడు పాలిభాషయును పాలీసాహిత్యమును వారి సామ్రాజ్యముతోపాటు నిరవధికమగు నౌన్నత్యమును గడించుచు వెలుగ సాగినది. బౌద్ధయుగమునాటి చరిత్రము నెఱిగిన సుప్రసిద్ధ చారిత్రకుడు డాక్టరు రీస్ డేవిడ్స్ ఏమనినాడో వినుడు—"రాజనైతికస్థితితోపాటు భారతవర్షమునందు భాషాప్రాభవముయొక్క కేంద్రము కూడ మార్పు నొందుచువచ్చినది. తొలుకొల్త ఈ కేంద్రము పంజాబునందును ఆపైని కోసలమునందును ఆ పిమ్మట మగధదేశమునందును ఉండెడిది. చివరకు సంస్కృతభాషయే సమస్తభారతవర్షమునకు ఏకభాషగా నున్ననాడు కూడ పశ్చిమభారతమునందు—(అనగా భరతఖండముయొక్క పశ్చిమప్రాంతములయందు) ఆయా ప్రాంతీయములగు భాష లున్నట్లు తెలియుచున్నది." మఱియును డాక్టరు డేవిడ్స్ అభిప్రాయము ననుసరించి బౌద్ధయుగము భారతీయ సాహిత్యముపాలిటికి ఒక స్వర్ణయుగము. బౌద్ధమతముయొక్కయును బౌద్ధసామ్రాజ్యముయొక్కయును అవనతికి పిమ్మట వైదికమతమును వైదికజాతియును మరల తలయెత్తుటతోపాటుగా సంస్కృతభాషయును సాహిత్యమును కూడ మరల విజృంభించినట్లు పొడగట్టును.

భారతీయ సాంస్కృతికపండితులలో మిక్కిలి ఖ్యాతి వహించిన డాక్టరు భండార్కరు కూడ వ్రాసినారు గదా—"బౌద్ధధర్మము క్షీణించుచుండ తలవాల్చిన బ్రాహ్మణమతము మెల్లగా విజృంభింప సాగినది. అంతవరకు పాలీభాషద్వారా నిర్వర్తింపబడు కార్యములన్నియును అది మొదలుకొని సంస్కృతభాషద్వారా నిర్వర్తింపబడ సాగినది. ఆకాలపు సంస్కృతభాషయొక్కయును ప్రాంతీయములగు దేశభాషలయొక్కయును చరిత్రమును గమనించినచో రాజనీతియొక్క ఆక్రమణస్థితి గోచరింపగలదు. క్రమక్రమముగా భారతవర్షమునందు మరల హిందూమతము రెండవమారు స్థాపితమై గుప్తవంశ్యులగు రాజుల ప్రభుత్వము ఏర్పడిన పిమ్మట సంస్కృతసాహిత్యమునకు గూడ మంచి దినములు వచ్చి పునర్విజృంభణము కలిగినది. మహాకవి కాళిదాసు భట్టబాణుడు మున్నగు కవిపుంగవుల యావిర్భావసౌభాగ్యము ఈ విజృంభణకు గల్గిన ఫలితమే!"—అని.

"గుప్తరాజుల రాజ్యపాలనమున—అనగా దాదాపు క్రీ. ౩౨౦-౬౦౦ వఱకు గల కాలమున—అర్థాత్తు నాలుగయిదు శతాబ్దులలో—అన్ని విధములగు క్షేత్రములందును అత్యధికముగా మనోవికాసస్థితి గలిగినట్టి సమయము. ఈ కాలమును విదేశరాజ్యచరిత్రలతో పోల్పవలసి వచ్చినచో ఆంగ్లచరిత్రమునందలి ఎలిజబెత్తు కాలముతో పోల్పదగియున్నది. భారతవర్షమున కాళిదాసమహాకవియొక్క ప్రతిభయెదుట—ఇంగ్లండులో షేక్స్పియరు ఎదుట తక్కిన కవులవలెనే—భారతవర్షపు ఇతరకవులందఱును నిస్తేజస్కులగుచుండిరి. కాని ఎలిజబెత్తునాటి సాహిత్య మెట్టులు షేక్స్పియరు లేకున్నను ఉన్నతకోటికి జెందియుండెడిదో, అట్లే భారతవర్షమునందు కూడ కాళిదాసుని గ్రంథములు మిగులక పోయినప్పటికిని, ఇతరకవుల గ్రంథములైనను సాహిత్యదృష్టిని ఆకాలపు అపూర్వసృష్టిశక్తిని చూపింపగల్గియే యుండెడిది. మృచ్ఛకటిక ముద్రారాక్షసములు కూడ ఈనాటివే యందురు."

ఇక హర్షవర్ధనునిరాజ్యము ఒకవైపు హిమాలయము మొదలు జేసికొని నర్మదానదీప్రాంతములు గూర్జరదేశము సౌరాష్ట్రదేశము వఱకును విస్తృతి నొందినది. సుప్రసిద్ధ చీనాయాత్రికుడు హ్యూయాన్ త్సాంగు హర్షవర్ధనుని రాజ్యవ్యవస్థాదులను మిగుల ప్రశంసించుటయే గాక మిక్కిలి ధర్మాత్ముడగు రాజశేఖరుడనియును పొగడియున్నాడు. హర్షవర్ధనుడు మున్నగు గుప్తవంశీయులగు రాజులు కేవల మొక్క ఉత్తరభారతవర్షమునేగాక దక్షిణమున చిట్టచివరవఱకు గూడ తమ రాజ్యమును వ్యాపింపజేసిరి. హర్షవర్ధనుడు కేవలము అద్వితీయుడు. చక్రవర్తిగా మాత్రమే గాక స్వతఃప్రజ్ఞాధికుడగు కవిగాను దార్శనికుడుగాను విఖ్యాతి గన్నవాడు. ఆయన వ్రాసినవ్యాకరణములు నాటకములు మున్నగునవి నేటికిని లభించుచున్నవి. "ఉ[illegible]

సోపి సనిర్యాతి బాణో హృదయమవర్తిని"—అన్న ప్రఖ్యాతికి గుఱియై— గద్య కావ్యప్రపంచమును కాదంబరీరూప కాదంబినీమాలికచేత నలంకరించిన బాణభట్టు మన యీ హర్షవర్ధనుని ఆస్థానకవియే! ఈ విధముగానే హిందీసాహిత్యముయొక్క చరిత్రమును పరీక్షించినను కూడా— చందబరదాయియొక్క కావ్యగానము హిందూచక్రవర్తియగు సంయుక్తామనఃప్రాణము అగు పృథ్వీరాజుయొక్క సమయమునను, భూషణకవియొక్క సమ్మానము శివాజీమహారాజుయొక్క కాలమునను జరిగినట్లును కన్పట్టును. కేవలమును ఒక్క హిందీభాషాచరిత్రమే గాక, భారతవర్షమునందలి ఇతరములగు ప్రాంతీయభాషలయొక్క స్థితిగతులను పరికించినప్పటికిని ఎప్పుడు ఏప్రాంతములలో ఏభాషను మాటలాడుజనులలో రాష్ట్రీయభావము ప్రబుద్ధమై యుండినదో, అప్పుడు ఆ ప్రాంతపు ఆ భాషలవారి సాహిత్యమే ఉన్నతశిఖము నొందినట్టులుగా గూడ కనిపింపక తప్పదు. ప్రస్తుతపు బంగాళీ మరాఠీ గుజరాతీ భాషలయొక్క సాహిత్యాభివృద్ధియే ఈ సిద్ధాంతమునకు ఉదాహరణముగా నుండి సాహిత్యముయొక్క అభ్యున్నతికిని రాష్ట్రీయభావమునకును అన్యోన్యము ఘనిష్ఠమగు సంబంధము కలదని తేటపఱుపగలుగుచున్నవి. ఈ విషయమును ధ్రువపఱుచుటకు యూరోపుఖండముయొక్క సాహిత్యచరిత్రము గూడ ప్రబలమగు ప్రమాణము కాగలదు.

[పిమ్మట గ్రీకు ఫ్రాంసు మున్నగు విదేశసంబంధములగు సాహిత్యచరిత్రల వికాసస్థితి వర్ణింపబడినది. స్థలాభావమున దాని నిట పరివర్తింపమైతిమి.]

* * * *

నేను మీయొక్క అమూల్యమగు సమయమునంతను విదేశేతిహాసముల నుదాహరించి రాష్ట్రీయతాసాహిత్యములకు గల ఘనిష్ఠమగు సంబంధమును రూపించుటకై వినియోగించితిని. ఇప్పుడు మనము దేశోద్ధారమునకును స్వరాజ్యప్రాప్తికినై అతిమహత్తరమును పవిత్రతమమును అగు సంగ్రామమునందు తగుల్కొని యున్నాము. కాని నా మనవి యేమనగా ఐక్యములేని రాష్ట్రీయత వ్యర్థప్రయత్నము. మఱియును రాష్ట్రీయత ఏకత రాష్ట్రీయహృదయమునందు జనించుదానను సర్వసాధారణమగునట్టి భాషద్వారా తన భావములను వెల్లడింప గోరుచున్నది. నేడు భారతవర్షమునందు అనేకభాషలు వ్యవహరింపబడుచున్నవి. మూడేసిక్రోసుల కొక్కొక్క భాష చొప్పున మారుచున్న దన్నను అతిశయోక్తికాదు. అయినను - ముఖ్యములగు ప్రాంతీయభాషలని ప్రసిద్ధిని గడించినవి యున్న, దినదినమును (ప్రాచీనగ్రంథములు మాత్రమే గాక) అనేకగ్రంథములు, క్రొంగ్రొత్తగ విరచింపబడుచున్నవియే యగు బంగాళీ మరాఠీ గుజరాతీ అఱవము తెలుగు కన్నడము మలయాళము పంజాబీ సింధీ అసామీ ఉరియా మున్నగున వెన్నియో గలవు. ఈప్రాంతీయభాషలు ఆయా ప్రాంతవాసుల అసాధారణమగు ప్రేమకు పాత్రము లనుటకూడ నిజమే. కాని హిందీభాషను రాష్ట్రభాషగా జేయుటకు యత్నించుట యనగా రాష్ట్రీయములును అంతఃప్రాంతీయములు నగు కార్యములను నిర్వర్తించుటకై సర్వవ్యాపియును సర్వజనసాధారణమును అగునట్టి భాష యొకటి యుండవలయు ననుటయే గాని, ఆయాప్రాంతములందలి జనుల ప్రేమకు పాత్రములైన ప్రాంతీయభాషలను లోపింపజేయుట గాని వాని స్థానమునందు హిందీభాషకు పట్టాభిషేకము చేయుట గాని ఎంతమాత్రమును గాదు. ఎవ్వరికైనను ఒకవేళ ఇట్టి అభిప్రాయమున్న దనుకొన్నను అది సర్వదా అసంభవము. ఏమనగా బంగాళీ సుందరమగు తన వంగసాహిత్యమును విడువజాలదు. గుజరాతీ తన గుజరాతీసాహిత్యమును వీడదు. ఇట్లే యితరభాషలు గూడను. అయితే ఒకమాట మాత్రము నిజము అది భారతవర్షమున కింతటికిని ఏదో యొకభాష ఏకభాషగానుండనిది రాష్ట్రీయకార్యములు చక్కగా నెఱవేఱజాలవు అనుటయే. ఇప్పటికి ముప్పదియెనిమిదేండ్లకు పూర్వము దేశీయమహాజనసభ ఏర్పఱచినప్పుడు అప్పటి నాయకులు కేవలము ఆంగ్లేయమునే మధ్యస్థభాషగా చేకొనగల్గిరి. నాడు మొదలు నేటివఱకు అఖిలభారతవర్షీయములగు రాష్ట్రీయకార్యముల నిర్వహించుపట్ల ఇంతదనుక ఆంగ్లమే చాలవఱకు ఉపయోగింపబడుచు వచ్చినది. ఆంగ్లభాషద్వారానే మనదేశముయొక్క రాజకీయభావములు ఆంగ్లభాషాభిజ్ఞులలో ప్రచారమునకు తేబడినవి. మఱియును భారతవర్షమునందలి నవశిక్షితుల సంఘమునందు రాష్ట్రీయభావమును అంకురింపజేసిన పుణ్యము నిజముగా నాంగ్లభాషకే దక్కినది. కాని భారతవర్షమునందు ఆంగ్లభాషాశిక్షితులసంఖ్య నేటికిగూడ నూటికి అయిదగుఱకన్న హెచ్చువ కన్పట్టదు. కారణ మేమనగా రాష్ట్రీయజీవప్రవాహము ఈకొలదిమందివఱకే ప్రసరించి ఆగిపోవుచున్నది. పోనీ, ఆంగ్లమే సమస్తభారతవర్షమునకు ఏకభాషగా ఎప్పటికైన రాగలదేమో యనుకొందమన్నచో ఆయాశ నిరాశయే! రాష్ట్రీయభావములు భారతవర్షమునందు సర్వేసర్వత్ర - ప్రతి భారతీయుని హృదయమునందు - వాడు ధనికుడైనను దరిద్రుడైనను - స్త్రీయైనను పురుషుడైనను పిల్లలైనను పెద్దలైనను సరియే - సరిసమానముగా వ్యాపింపజేయవలసియుండుట అవసరము గనుక - సర్వసాధారణముగా వాడుకకు రాగల యిట్టి ఏకభాషయుండుట అత్యంతము ఆవశ్యకము. పోనీ, ఈ ఏకభాషాజ్ఞానము ఆంగ్లమునకే ఇత్తమన్నను — నూటయేబదేండ్లకుపైగా ఆంగ్లపాలనము స్థాపింపబడియున్నను, తొంబదేండ్లకుపైగా ఆంగ్లవిద్యాశిక్షణము దినదినము బలాత్కారముగా త్రాగింపబడుచున్నను, ఇప్పటికి నూటికి ఏ రైదుగురో ఆంగ్లమును జదువను వ్రాయను నేర్చుకొనగల్గిరన్నచో-ఆంగ్లేయభాష భారతవర్షపు ఏకభాషగా నుండుటకు సర్వదా అర్హత గడించుట అసంభవమని స్పష్టమగుచున్నది కదా! కాబట్టియే మనము దేశభాషల నాశ్రయింపవలసి వచ్చినది.

* * * *

హిందీ ఆయాప్రాంతికములగు భాషలయొక్క స్థానమును ఆక్రమింపజాలదని వెనుకనే చెప్పియుంటిని. దానిని (అనగా హిందీని) సమస్తమగు దేశముయొక్కయు తదంతర్గతప్రాంతీయములయొక్కయు వ్యవహారములపట్టుల వాడవలయును. భరతవర్షమున కంతటికిని

రాష్ట్రభాషగా నుండదగిన యోగ్యతగలదు. తక్కిన ప్రాంతిక భాష లెన్ని యున్నను నిజమునకు అవి ప్రాంతిక భాషలు మాత్రమే. ఈ ప్రాంతిక భాషలయొక్క సాహిత్యము చాల ఉత్కృష్టమైన దనుటయు, ప్రాచీనమైన దనుటయును ప్రస్తుత కాలమునందు వానికి గల గౌరవము ఉత్తమమైన దనియును నేను ఒప్పుకొందును. కాని వాటి ప్రచారము ఆయాప్రాంతములందు మాత్రమేగదా. ఇక హిందీ అన్నచో ఉత్తర భాగము విహారప్రాంతము సంయుక్తరాష్ట్రములు రాజపుత్రసంస్థానములు మధ్యపరగణాలు పంజాబు- ఈ దేశములలో నేగాక సింధు గుజరాతి మహారాష్ట్రము మున్నగు దేశములందున్న జనులందరికిని చక్కగా తెలిసినభాష. పెద్దపెద్దపట్టణములు మంచిమంచివ్యాపారస్థానములు తీర్థస్థానములు మొదలగు నన్నిచోట్లను హిందీని అర్థము చేసికొని మాటలాడ గల్గుచున్నారు. ఇకను కేవలము దక్షిణదేశమునందు మాత్రము ఇది వ్యాపింపలేదు. రాష్ట్రీయ కార్యములందు నిమగ్నతను వహించి ఆసాము మొదలుకొని పెషావరు దావణకును గల ముఖ్యముఖ్యస్థానముల నన్నిటిని పూనా నాశికను, ఢాకా మొదలుకొని నేను తిరిగితిని. అన్నిచోట్లను హిందీలోనే సంభాషించితిని. నేను పోయిన ప్రదేశములలోని జను లందఱును నాభావములను చక్కగా నర్థము చేసికొనిరి. స్త్రీల సమావేశములలోకూడ నేను ప్రసంగించితిని. నా భావముల నన్నిటిని వారి మనస్సుల కెక్కునట్లు కన్పట్టితిని.

హిందీభాషాసాహిత్యము చాల ప్రాచీనమైనది. సుందరతరమును గౌరవపూర్ణమును నైనది. ఈ విషయమై నేను ప్రత్యేకముగా చెప్పవలసినదేదియును లేదు. గత అధివేశములు సభాపతుల సంభాషణాదులను తాము పఠించినచో హిందీసాహిత్యమునందు గల చారిత్రక గ్రంథములనొకమాఱు వీక్షించినచో దీనియొక్క ప్రాచీనతయును మాధుర్యమును గాంభీర్యమును చిత్తమునకు రాగలవు.

* * * *

మనకు రాష్ట్రీయతను నిర్మించుటకును దేశమునందు ఐక్యమును నెలకొల్పుటకును ఏకభాష మిక్కిలి యావశ్యకము. దేశముయొక్క ఉద్ధరణము ఈ రాష్ట్రీయతపైనను ఐక్యముపైనను ఆధారపడియున్నది.

అఖిలభారత ఖిలాఫతు మహాసభ - కాకినాడ

మౌలానా షౌకతాలీగారి అధ్యక్షోపన్యాసము

మౌలానా షౌకతాలీగారు, తానొకపెద్ద ఉలేమాపండితుడు గాకున్నను, రాజకీయవేత్త గాకున్నను, యీసంవత్సరము సభకు అధ్యక్షునిగ నెన్నుకొనినందులకు ప్రత్యేక సంతోషకృతజ్ఞతలను దెల్పిరి. సామాన్యము మహమ్మదీయుల భావమానసముల గ్రహించుటలో, తనసోదరమతపండితులలో, తనకన్న నెక్కువ తెలిసినవారు లేరని ఆయన చెప్పెను.

బ్రిటిషుప్రభుత్వము

అంతట ఆయన బ్రిటిషుప్రభుత్వమునెడల మహమ్మదీయులకు గల భావమునుగూర్చి మరల మరల చెప్పెను. "ప్రతిమహమ్మదీయునకును ఇప్పుడు గ్రేటుబ్రిటనునుగూర్చి తెలిసినది. ప్రపంచములో నేభాగమునందైననుసరే మహమ్మదీయునివద్దకు బోయి ఇస్లాముకు పెద్ద శత్రువెవరని అడిగిన గ్రేటుబ్రిటను ఇంగ్లీషువారనియే ప్రత్యుత్తరము వచ్చును." షౌకతాలీగారింకను ఉపన్యసించుచు ప్రభుత్వమువారు ఖిలాఫతు నాయకులందరినన్ను వారి హిందూప్రోత్సాహకులనున్ను నిర్బంధింపవచ్చును, లేదా చంపవచ్చును. కాని వారు ఖిలాఫతు సదుద్యమమును మాత్రము చంపజాలరు. (హర్షధ్వనులు) అట్టిప్రయత్నము లన్నియు సామ్రాజ్యవిచ్ఛిన్నమునకు దారితీయును. "అన్నిసామ్రాజ్యములును ప్రపంచములోని భాగ్యము లన్నియుగూడ పవిత్రస్థలములపై యొకరు దిరిగి ఒకఅంగుళము ఒక కన్వాంతరమైనను తాళజాలవని నేను మరల చెప్పుచున్నాను. బ్రిటిషుప్రభుత్వము విదేశాంగవిధానమును ప్రాచ్యవిధానమును మార్చుకొని సంస్కరించుకొనవలెను. లేకున్నయెడల మహమ్మదీయున కెవనికిగాని శాంతమానస ముండదు. నేను ప్రభుత్వమునకును సామ్రాజ్యమునకును విరోధినని బహిరంగముగ జెప్పుచున్నాను. ప్రభుత్వమువారు వెనుకకు మరలవలెనని నేను చెప్పినపుడు ఆప్రభుత్వమునకు కాలకూటవిషము నొసంగకుండ బ్రిటిషుసామ్రాజ్యము రక్షింపబడి జాతీయాస్తిక్య మేర్పడుటకై మంచిసలహా నిచ్చుచున్నానని చెప్పెదను."

ద్వేషము లేదు ప్రేమయే

షౌకతాలీగారింకను ఉపన్యసించుచు తనకును తనసోదరునకును ఇస్లాముపై ప్రేమలేదనియు, వారు దేశభక్తులు గారనియు ప్రభుత్వమువారునిందించుచు వారికి బ్రిటిషువారియెడ ద్వేషముమాత్రము గలదందురని చెప్పిరి. ఈసందర్భమున ఆయన ఓపియం ఆఫీసరుగ 17 ఏండ్లు పనిజేసినట్లును, ఆయనసోదరుడును బ్రిటిషువారియెడ ప్రేమ గలదనియు ఎన్నెన్నియో విషయములు చెప్పెను. ఆయనజాతివారు గూడ మొన్న మొన్నటివరకును బ్రిటిషువారియెడ అమితభక్తిగల్గి హిందువుల హక్కుల నణచివేసి యితర మహమ్మదీయదేశముల బానిసలుగ జేయుటలో సహాయముగూడ జేసిరి. అటుల భక్తిగల మహమ్మదీయులే యిపుడు బ్రిటిషువారెట్టివారో కనుగొనిరి. ప్రభుత్వకార్యనిర్వాహకసభ్యులుగ నున్న మహమ్మదీయులు సర్ మహమ్మదు షాఫీ, సర్ అబ్దుల్ రహిమాన్ మున్నగు వంటివారలకు గూడ వారిహృదయాంతరాళములందు ఖిలాఫతువాంఛితములతో సంపూర్ణాంగీకారము గలదని ఆయన నిర్భయముగ జెప్పెను.

జజైరతులు అరబు

షౌకతాలీగారింకను ఉపన్యసించుచు జజీరతులు అరబును మహమ్మదీయులకు వదలివేయవలెనని కోరెను. బ్రిటిషువారు ప్రాచ్య

దేశములోని యూరోపియను ప్రభుత్వములతోగాని, మహమ్మదీయ ప్రభుత్వములతోగాని స్నేహభావముతో లేకనియు మహమ్మదీయ దేశములతోనైనను యుద్ధము జేయవచ్చిన భారతమహమ్మదీయులు ప్రతిరోధించెద రనియు, ఆయన ఇంకను హెచ్చరించెను.

ఆఫ్ఘనిస్థానము

ఆయన ముఖ్యవిషయముగ ఆఫ్ఘానిస్థానముమాట చెప్పి బ్రిటిషు వారు యిదివరలో లంచములకు దిగి అఫ్ఘనులను వినీతిపరుల జేసిరని నిందించిరి. సరిహద్దులందు కోట్లకొలది వృథాగా పాతిపెట్టబడెను. అఫ్ఘనుల యిండ్లును స్త్రీలును పిల్లలును హతము జేయబడెను. సరిహద్దుపాలనావిధాన మంతయును మార్పు గావలయును. అఫ్ఘనులతో నెట్టిజోక్యము గలుగకుండ స్వతంత్రముగ జీవించునటుల వదలివేయవలయును. ఆసమస్య యెంతటిబెదిరింపులతోగాని యుద్ధముతో గాని పరిష్కారముగాదు. ప్రభుత్వమువారు ఆఫ్ఘనిస్థానమునకు శాంతిస్థాపకులను దాసు, మహమ్మదాలీగారలు మున్నగు కాంగ్రెసునాయకులను పంపిన వారు శాశ్వతమిత్రత్వము నెట్లు చేకూర్చెదరో చూడవలయును. ప్రక్కనున్న మహమ్మదీయరాజ్యముతో పోరాటము వచ్చినపుడు అందు బ్రిటిషుసిపాయీలే, బ్రిటిషుధనాగారమునుండి ఖర్చుతోనే పోరాడవలెనని ఆయన విశదము జేసెను. (హర్షము)

కిలాఫతు ఉద్యమము

ఆగాఖానుగారి లేఖను ప్రచురించుటవలన ఫలితముగ నీమధ్య వచ్చిన కిలాఫతువివాదమునుగూర్చి చెప్పుచు ఆయనకు మీర్ అసదు ఆలీగారియొక్కయు ఆగాఖానుగారియొక్కయు చిత్తశుద్ధియందు సంకోచ మేమియు లేదనియు, సహనముతో నుండి ఆలోచింపవలెననియు గోరిరి. కిలాఫతునుగూర్చి విశదము జేయుటకు వారిరాయబారము అంగోరాకును, యితరస్థలములకును పోనున్నది. ఆగాఖానుగారు వ్రాసినట్టి వ్రాతలు సరియైనవైనను భారతమహమ్మదీయుల భావములను వారు గమనింపకపోవుటవలన భంగకరముగనే యుండును. బ్రిటిషు వారు ఏమియైనా ఆక్షేపించుటవలన అరబ్బులు అత్యాశాపరులైరని ఆయన భావనము. అరబ్బుల యెడ మహమ్మదీయులకు ప్రేమ గలదని హామీ జేయుచు పవిత్రస్థలములు ప్రపంచములోని మహమ్మదీయులందరకును చెందియున్నవని ఆయన ప్రకటించెను. ఐతే కిలాఫతుఉద్యమము విజయవంతముగ ముగియుటకు నాయకులు పైకిలేచి పనిజేయవలెననియు, యిప్పుడు సభల ప్రబోధము గాంచుచున్న ఉత్సాహమునుజూడ యిదివరకున్న దేశమును చక్కగ ప్రబోధము గాంచుటకు నాలుగునెలలు చాలుననియు ఆయన చెప్పెను. పని చేయుటకిప్పుడే నిజమైన అవకాశము గలదు. ప్రచారకులు కావలయును. వారు తమ శక్తినంతయు యీపనికే ధారపోయునట్టుల వారిని కిలాఫతునిధినుండియే పోషింపవలెను. శత్రువులు నిరాధారముగ, నిష్ఫలవిరోధముగ గూర్చి చేయుచున్నదూషణములవల్ల కిలాఫతు నిర్వర్తనమునుండి వెనుదీయరాదు.

సంగతాన శుద్ధి ఉద్యమములు

జాతివిద్వేషముల గూర్చి చెప్పుచు సంగతాన, శుద్ధి ఉద్యమములు యీసమయమున రాదగినవి కావని చెప్పి మహమ్మదీయులు వానివలన అనవసరముగ ఉద్రేకమును బొందిరని విచారించి జమైతులు ఉలేమావారుగూడ అందుకొంతవరకు పాల్గొనినందులకు చింతను దెల్పిరి. ఏమైనను సరే, వారు కిలాఫతుప్రశ్నమునుండి వేరువిధముగ తమశక్తిని త్రిప్పరాదు.

గోహత్యను సంపూర్ణముగ మానివేయుటయే మంచిదని ఆయన వ్యక్తాభిప్రాయము. కాని జాతీయప్రభుత్వ మేర్పడి ఒకటిరెండు కోట్లను వెచ్చించి మేకలసంఖ్య వృద్ధియగునట్లుచేసి గొర్రెమాంసము ధరతగ్గునటుల జేసినచో యిది సాధ్యము కాగలదు.

తుదకు ముగించుచు తమసహస్థులు మహాపవిత్రస్థలములు స్వాతంత్ర్యము బొందుటకై పనిజేయవలెనని విజ్ఞప్తి జేయుచును, బ్రిటిషు ప్రభుత్వము అమెరికా ఐర్లాండు దేశములందువలె అంతయు పోక ముందు వెనుకకు మరలవలెననియు విజ్ఞప్తి చేసిరి.

యావద్భారత గ్రంథాలయమహాసభ - కాకినాడ

శ్రీయుత జయకరుగారి అధ్యక్షోపన్యాసము

పదిసంవత్సరములనుండి చక్కగ వృద్ధిచెందుచున్న ఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమకార్యవిధానమును పరిశీలించుటకు నాకు అవకాశమేర్పడినందులకు సంతసించుచున్నాను. ఆంధ్రదేశమున నేను కొంచెముగ పర్యటన మొనర్చినను ఆంధ్రగ్రామములు తమప్రాచీనసహజసౌందర్యము కాపాడుకొనియున్నవి. పాశ్చాత్యనాగరికతాభివృద్ధివల్ల ప్రస్తుతము గ్రామములసౌందర్యము అంతరించుచున్న కాలమున ఆంధ్రులు తమగ్రామముల సౌందర్యము కాపాడుకొనుచుండుట ప్రశంసనీయము. ఆంధ్రుల ప్రాచీనసాంప్రదాయములు నాగరికత విజ్ఞానము వారి గ్రంథాలయోద్యమమునందు ప్రకటింపబడినవి. ఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమము ప్రాచీనపద్ధతుల ననుసరించి అవసరమగు పాశ్చాత్యపద్ధతులనుకూడ కొంతవరకు అనుసరించెను. ఆంధ్రగ్రంథాలయము కేవలము పుస్తకభాండాగారముగ లేదు. ఆయా గ్రామములందు సాంఘిక రాజకీయ మత వాఙ్మయ విషయములందు సదభిప్రాయములను కలుగజేయుటకు ఈగ్రంథాలయములు యత్నించుచున్నవి. కొన్ని గ్రంథాలయములవారు సాంఘికసేవ చేయుచున్నారు. మరికొందరు పోటీపందెముల నేర్పరచుచున్నారు. ఈవిధమున సంపూర్ణాభివృద్ధి గాంచునట్లు ప్రయత్నించిన యస్. వి. నరసింహారావుగారికి ఇతరులకు వందనము లర్పించుచున్నాను.

మహారాష్ట్రమునందు కూడ గ్రంథాలయోద్యమము వ్యాపించుచున్నది. 120 ప్రతిష్ఠాపన లున్నవి. ఇతరరాష్ట్రములందు ఇట్టి ఉద్దేశములతోనే కొందరు పనిచేయుచున్నారు. చెన్నపురియందు జరిగిన యావద్భారతగ్రంథాలయమహాసభ ప్రథమసమావేశమున తీర్మానింపబడిన విధమున యావద్భారతగ్రంథాలయసంఘమును స్థాపించుట అవసరము.

భారతదేశీయ సంఘ సంస్కరణ మహాసభ - కాకినాడ

శ్రీయుత దివానుబహాదరు సర్ టి. సదాశివ అయ్యరుగారి అధ్యక్షోపన్యాసములోని కొన్ని భాగములు

ప్రియమగు సోదరీమణులారా, సోదరులారా!

నన్నీ మహాసభ కధ్యక్షత వహింపుడని కోరినందులకు నేను మీకెల్లరకును కృతజ్ఞుడను. బొంబాయియం దీమధ్య డాక్టరు అనిబెసెంటుగారి యాధ్యక్షత క్రింద సమావేశమైన సంఘప్రచారకులసమావేశమునందువలె పెద్దవిషయములను గాక, హిందూసంఘములోని ప్రస్తుతపు ఆచారములకు సంబంధించిన సంస్కరణములను చర్చించుటకే ఇట్టి సభ లుద్దేశింపబడినవని నేను తలంచుచున్నాను "భారతదేశీయ" సంఘ సంస్కరణమహాసభ యను పేరు కొంత అపార్థముల కవకాశ మిచ్చును. మన మహమ్మదీయ క్రైస్తవసోదరుల, సోదరీమణుల సంఘములందలి లోపముల నీ సమావేశములందు చర్చించుటయే లేదు. ఒకవేళ వారిలో సుప్రసిద్ధులగు హిందువులు క్రైస్తవులు ఈ మహాసభకు సానుభూతి గలిగి వచ్చియుండినను, ఉపన్యసించినను గూడ మనము వారి లోపములను గూర్చియు వారి దురాచారముల గూర్చియు మాటలాడుట అధిక ప్రసంగముగ వారు భావింతురేమో యనియు నేను తలంచుచున్నాను. కనుక "అఖిలభారత హిందూసంస్కరణ మహాసభ" యను పేరు ప్రస్తుతపుపేరుకన్న పెద్దదిగ నుండినను, అపార్థముల కవకాశ మీయకుండవచ్చును.

మన కార్యక్రమము

ఈ సందర్భములలో మనపని స్పష్టమైనది. ౧. హిందూకులములు ౨. హిందూస్త్రీల యభ్యున్నతి. 3. ఆహార, పానీయముల శుచిత్వము, హిందూదాంపత్యము. ౪. ఉన్నతకులములని వ్యవహరింపబడెడు సంఘములవారి విదేశాటనము. ౫. హిందూనిమ్నజాతులు వారు దేవాలయము లోనికి ప్రవేశించుట.

ప్రస్తుతపు కులములు పోవలెను.

నేను మొట్టమొదట కులములనుగూర్చి ముచ్చటించెదను. ఈ విషయమై కఠినభాష నుపయోగించినయెడల మీరు నన్ను మన్నింతురుగాక! తీయని మృదు వచనములు జడమతుల మాంద్యమునుండి పురికొల్పజాలవని ఆరంస్ట్రాంగు అను ఆంగ్లేయుడొకడు చెప్పియుండెను. పురుషసూక్తమునుబట్టి యాలోచించునెడల, పతితు మానవాళిని ఆధ్యాత్మికదృష్టివంకకు త్రిప్పుటకు మారుగ, మనము మతమును ద్రవ్యార్జనసాధనమునకై యెటుల క్రిందికి లాగితిమో వితపుచున్నది. విమర్శనజ్ఞానముతో పలువురు బైబిలులోని ప్రాతసిద్ధాంతములను కొన్నిటిని మార్చిరి. అయినను బైబిలునకు విలువ అట్లేయున్నది. అట్లుండుటయే గాక, నవీనశాస్త్రపరిచయమునుబట్టి చదువను చదువను బైబిలువంకకను ఎక్కువగ పూజించుచున్నారు. ఈదేశమునందు ఆంగ్లేయవిద్య నభ్యసించిన భారతీయులు హేతువాదమునకు చెల్లనిపండితుల యభిప్రాయములనే తలల కెక్కించుకొనియుందురు, మనజాతికే విమర్శనాధిక్యత తక్కువ. మనము ప్రశ్నలు వచ్చలు, సూక్ష్మభేదములందుమాత్రము కాలమును గడపుదుము. ప్రస్తుతపుకులములపద్ధతి కఠినమైనది. ప్రాతకాలపుది. నేటిపరస్థితులకు సరిపోవునదికాదు. నేడు ఆచరణలో నున్నట్టి పద్ధతిపోవలెను. మొదట మహనీయుడు వైవస్వతమనువు స్థాపించిన కాలమున ఆకులాచారములవలన అనేకశతాబ్దములవరకును సంఘమునకు లాభకరముగ నుండెను కాని ఆకులాచారములు నేడు సంఘమునకు అభ్యంతరములై సంఘాభివృద్ధిని వక్రతపరచుచున్నవి. బ్రాహ్మణ శూద్ర నామములు ఇప్పు డేమాత్రమును బ్రాహ్మణుని, శూద్రుని లక్షణములను గాని, వృత్తులనుగాని సూచించుటలేదు. నేడు హిందువులను బ్రాహ్మణులని శూద్రులని ప్రత్యేకముగ వ్యవహరించుట వికృతమైనది. అబ్కారి కంట్రాక్టరులు, తప్పుసాక్ష్యమిచ్చువారు, సేద్యముచేయువారు, వర్తకులు, ధనస్వాములుగను, శాస్త్రులలో ప్రభుత్వ కార్యనిర్వాహక సభ్యులు, రాజులు జమీందారులు గురువులు మన ది. బ. వేంకటరత్నంనాయుడుగారు, బాబు భగవాన్దాసు సర్ జె. సి. బోసుల వంటి బోధకులును గలరు. బీద వారికి అప్పిచ్చి వారిని కొల్లగొట్టి వారి కుటుంబములను నిర్మూలముగ గావించెడి బ్రాహ్మణులను కొందరను నెరుంగుదును. అబ్రాహ్మణులే అద్వైతము, అహింస, అనునీతులను చెప్పుచుందురు. ఈనిజమగు వర్ణ సంకరము కేవల రక్తసంకరమునకన్నను నీచమైనది. హిందూసంఘమున మతబోధకులుగ ప్రసిద్ధిజెందిన కేశవచంద్రసేను, వివేకానంద, సర్ జె. సి. బోసు, సర్ పి. సి. రే, గాంధియోగి, ప్రొఫెసరు వేంకటరత్నం, రామలింగస్వామియోగి, బాబుభగవాన్దాసు మున్నగు మహనీయులు జన్మతః బ్రాహ్మణేతరులైనపుడు బ్రాహ్మణేతరులలో ఏకొలదిమంది మాత్రమే అట్టివారుందురని వాదించుట వ్యర్థప్రసంగముగ నుండును. మనము కలియుగమునందున్నాము. మానవు లీపరిణామము ననుసరించి మన సంఘాచారములను సవరించుకొనుచుండవలెను. నాలుగు యుగములందును, ఆయాపరిస్థితులనుబట్టి భగవంతుడే తన యాకృతిని తనదేహమును మార్చుకొనెనని మన మెరుంగుదుము. కలియుగమునందు జపతపములను గావించుటకు జన్మతః శూద్రుడైనను అనర్హుడు కాడని ఉత్తరరామాయణమునుబట్టి మనము స్పష్టముగ గ్రహించుచుంటిమి. బ్రాహ్మణత్వమునకు ఋజుప్రవర్తనయేగాని పుట్టుకయును, సంస్కారమును వేదపఠనమును గావని మహాభారతము తెలుపుచున్నది. మనువు చెప్పినదేమి? "విద్యావిహీనుడైన బ్రాహ్మణుడు కొయ్యయేనుగు తోలుజింక, వంటివాడు. బ్రాహ్మణుడు విద్య నభ్యసించి మతబోధయందు కాలము గడుపక ఇతరవృత్తులందు ప్రవేశించెనేని ఆ జన్మమునందే బ్రాహ్మణత్వమునకు అనర్హుడు,

శూద్రునకు పుట్టుకవలన బ్రాహ్మణుడును, బ్రాహ్మణునకు ప్రవర్తనను వలన శూద్రుడును అగుచున్నారు. ఈక్రమమే క్షత్రియునికిని, వైశ్యునికిని గూడ అన్వయించును. ముఖ్యముగ పాతిత్యము గావించునట్టి ప్రవర్తనగాని పుట్టుకగాదు." బ్రిటిషు మదరాసు రాజధానియందు నిజముగ బ్రాహ్మణులని వ్యవహరింపదగిన వారు ఒకవందమందియైనను, కలరని నాకుతోచదు. స్వదేశసంస్థానములుగాక, బ్రిటిషు మదరాసురాష్ట్రమున సుమారు 3 కోట్ల ముప్పదిలక్షలమంది హిందువులు ఉన్నారు. వారిలో జన్మతః 1 కోటి అర్ధలక్షలమంది బ్రాహ్మణు లున్నారు. వృత్తిని బట్టి 1½ లక్షమంది బ్రాహ్మణులు ఉన్నట్లు మదింపువేయబడినది. కాని వీరిలో వంటవారు, దేవాలయములలో చాకిరి చేయువారు, పురోహితులు, తాము చదువు మంత్రముల యర్థముల తెలిసికొనక అక్రమముగ నుపయోగించెడి పంచాంగము బ్రాహ్మణులు, భిక్షమెత్తుకొనువారు గలరు. ఉపాధ్యాయులలో జీతముకొరకై కాలముగడపువారు ప్రాథమికవిద్యాలయములందలి యుపాధ్యాయులు గలరు. వీరిని తక్కువతరగతి వైశ్యులనుగ పరిగణింపదగును. బీదరికమునందే యుండవలెనని ప్రతిజ్ఞగైకొని ఏపదిడినవారల కోవణ కన్న నెక్కువపదార్థములను సేకరించుకొనినవారు, అట్టిస్వార్థత్యాగపరులు, సేవాపరాయణులు సుమారు వందమందికన్న ఎక్కువలేరు. ఈ వందమందిలోను అనేకులు జన్మతః బ్రాహ్మణులు.

జన్మమా, ప్రవర్తనయా?

మన మందరమును మొదటిలేక స్వాయంభువమను సంతతివారము. ఒకమనువువెంబడి మరియొక మనువు పరంపరగ వచ్చుచు ప్రత్యేక జాతిని ఏర్పరుచుకొనుచుండెను. మనము ఆర్యులము. 7-వ లేక వైవస్వతమనువు సంతతి వారము. చైనా, బర్మా, జపానులం దుండెడి జాతుల ఆదిస్థాపక ఆదిపురుషుడు చాక్షుషమనువునుండి వచ్చినవాడే ఈ వైవస్వతమనువు. కనుక మనమందరమును మానవులము, ఒకేరక్తము, మన నాళములందు ప్రవహించుచున్నది. కులము మొదటలేదని పురాణములయందే స్పష్టము గావింపబడినది. ఈ కులము అవసరమునుబట్టి మొదట త్రేతాయుగమునం దారంభమయ్యెను. కలియుగమునందు మానవుని నిజకులమును కనుగొనుటకు స్వభావము, జ్ఞానము, వృత్తినే ఆలోచింపవలెనని మధ్యకాలపు మహనీయులును సిద్ధాంతీకరించుచుండిరి. ప్రస్తుతకాలమున మదరాసురాజధానిలోని హిందువులనేకులు స్వభావమును బట్టియు, వృత్తిని బట్టియు వైశ్యులు. వారిని బ్రాహ్మణులని గాని శూద్రులనిగాని పిలుచుట చోద్యముగ కన్పించును. వైశ్యులము కాబట్టి మనకు ఉపనయనమును, గాయత్రి గలవు. మొదలార్యులు, పిళ్లెలు, నాయుడులు, కమ్మలు, రెడ్లు, అయ్యర్లు, అయ్యంగార్లు రావులు, ఆచార్యులు అందరును చాలవరకు వైశ్యులే. అయినను కోమట్లలోనివారికి గూడ వైశ్యులని వ్యవహరించుకొనుట కధికారము లేదనునటుల కొందరు బ్రాహ్మణనామధారులు సన్యాసులని వ్యవహరింపబడు వారిచే శ్రీముఖముల బంపునటుల చేయుచున్నారు.

మదరాసు హిందువులు శూద్రులని వ్యవహరింపదగినవారు 3 కోట్ల 8 లక్షలలో 2 కోట్లమంది యున్నారు. శూద్రుడనుపదమునకు ఒక గొప్ప అర్థమును, ఒకతక్కువ అర్థమును గలవు. స్పష్టమైనభక్తితో కొలుచువారు శూద్రుడని గొప్పభావము. ఎట్టిగుణమును నిష్కల్మషస్వతంత్రాలోచనము లేక సేవాకార్యము నవలంబించి పనులను చేయువాడు శూద్రుడని తక్కువభావము. అట్టిశూద్రులు ప్రస్తుతము చాల కొలదిమంది మాత్రమే యున్నారు. నేను పైన ఒకచోట చెప్పినటుల: హిందువులనేకులు స్వభావము, కులమును బట్టియే యైన వైశ్యులు. నామిస్తులు వి. గోపాలకృష్ణపిళ్లై (తిరుకణ్ణపురం రిటైర్డుజడ్జి) సర్ శంకరనాయరుల వంటివారిని శూద్రులని వ్యవహరించుట అసహ్యము, అవమానకరము. తిరువాన్కూరు కోర్టులలో సాక్ష్యమిచ్చుటకు ఎవరైన నాయరులు వచ్చినపుడు, వారు బ్రాహ్మణులముందు శూద్రులుగ భావింపబడుచున్నారు. నిమ్నజాతులలో ననేకులు స్వభావము, వృత్తినిబట్టి వైశ్యులుగ పరిగణింపబడదగినవారు ఉన్నారు. మదరాసు సెన్సస్ రిపోర్టును బట్టిచూడ, 1000 మంది పంచములలో 320 మంది భూస్వాములుగను రైతులుగను న్నారు. ఈ 320 మందియు గాయత్రీమంత్రము నేర్చుకొనుట కర్హులు. భాగ్యమువలన నైతికాభివృద్ధి కష్టతరముగనున్నదని ఏసుక్రీస్తు చెప్పియుండెను. భాగ్యవంతులందుకన్న బీదవారియందు నిమ్నజాతులయందు సుగుణములను వెదకుటకు ప్రయత్నింపవలెనని సి. ఎఫ్. ఆండ్రూసుగారు తెలిపియుండిన యభిప్రాయముతో నేను ఏకీభవించుచున్నాను. మానవసంఘాభివృద్ధికి నాలుగుకులములును అవసరమనుట నిర్వివాదాంశము. ఒక్క కృతయుగమునందుమాత్ర మెట్టిభేదములును లేక వేలకొలది సంవత్సరములకాలము సుఖముగ గడచెను. నాలుగు కులములకును ముఖ్యముగ నుండెడి గుణములు నాలుగు గలవు. వానిని అన్నిటిని జనసముదాయలాభనిమిత్తమై యుపయోగింపవలెను. రాజసము అధికమై, ఆప ... ఆయా కాలములయందు దగినట్లు ఒక్కొకకులము అవకాశములను పైకొని ఇతరకులముల నణచుటకు ప్రయత్నించుచుండును. ఈకలియుగమునందు, పోరాటములు, పోటీలు ఎక్కువగ నుండునపుడు సహకారము, సమానత్వముమీద నాధారపడెడి ఒకేకుల ముండవలెను. కలియుగమునందు రెండేరెండు కులము లుండవలెనని తమిళయోగిని అవ్వయారు చెప్పెను. స్వార్థత్యాగము గావించువారు ఇతరుల కొసగువారు ఒకకులము. రెండవకులమువారు తక్కువకులము. స్వలాభపరులు, భోగులు. భారతదేశమున లక్షలకొలది సన్యాసినామధారు లున్నారు. వారిలో ననేకులు గంజాయి, నల్లమందు, సారాయి, మున్నగుదురభ్యాసములకు లోనై తక్కువ కులమునం దుండదగినవారు. వీరు తమ మాంద్యమును వదలి భారతదేశమునకు లాభకరముగ నుండునటుల చేయుట మనకర్తవ్యము. ప్రస్తుత ముండు వందలకొలది భేదములు ధర్మశాస్త్రముల నాధారపడి యుండుటలేదు. చాలవరకును అవి సంఘవైకల్యమును సూచించును. స్వార్థపరులు స్వార్థరహితులు ధర్మమార్గావలంబనులు అధర్మప్రవర్తకులు అను రెండు తెగల కీ సృష్టిం పదగును.

ఈ కులములను గూర్చి ఇంతదూరము చర్చించినందులకు మీరు నన్ను క్షమింతురు గాక. హిందూసంఘములోని దురాచారము లన్నియు నీకులభేదములపైననే ఆధారపడియుండును గావున దీనిని పరిష్కరించిన గాని ఆదురాచారములు తొలగవను సద్దేశ్యముతో నే నట్లు చేయవలసివచ్చెను.

హిందూస్త్రీలు

నేను సూచించిన అయిదు ముఖ్యాంశములలో హిందు స్త్రీల నుద్ధరించుట రెండవది. వ్యవసాయము కూలిపనిచేసి జీవించు కుటుంబములలో స్త్రీలుకూడ పనిచేయవలసినవా రగుటచే నితరతరగతుల వారికన్న వారిలో పురుషులకును స్త్రీలకును సమానముగ స్వాతంత్ర్యము లున్నవి. విద్యావిషయములందును, సాంఘికవిషయములందును, ఆధ్యాత్మిక విషయము లందును పురుషులతోబాటు స్త్రీలుకూడ అభివృద్ధిగాంచుట యావశ్యకము. కేవలము పురుషులఅభివృద్ధివల్లనే మన కోరికలన్నియు నీడేరజాలవు. స్త్రీలు అన్నివిధముల నభివృద్ధిగాంచుట సంఘమునకే లాభకరమగును. ఉత్తర హిందూస్థానమున వాడుకయందున్న ఘోషాపద్ధతి అంతమొందవలెను.

బాల్యవివాహము

బాల్యవివాహమును గురించి మార్గరెటు కజిన్సు సతి ఈక్రింది విధమున వ్రాసియుండెను:—బాలికలు రజస్వల కాగానే వారిని తల్లులుగ మార్చుచు సంసారభారమును తలకు మట్టి విద్యావిషయములందు గాని మరి ఇతరవిషయములందు గాని వృద్ధిగాంచుటకు అవకాశమియ్యకుండుట విపరీతముగ నున్నది. పది పండ్రెండు సంవత్సరములు నిండగానే బాలికలు పాఠశాలలకు పంపబడరు. అదిమొదలు రజస్వల అగునంతవరకు ఇంటియందు ఖైదువలె నుంచబడుదురు. వంటచేయుట తప్ప మిగిలిన ఎట్టివిద్యయందు ఆబాలికలకు శిక్ష ఇయ్యకూడదు. కొన్నికొన్ని కుటుంబములలో బాలికలు చదువుకొనుట సంగీతము నేర్చుకొనుట తప్పుగ భావింపబడుచున్నది. గడపదాటి వెలుపలకు పోగూడదు. దేహపరిశ్రమ ముండదు. ఎవరో ముద్దుబాలికలుతప్ప ఇతరులు ఎట్టి విపరీత నిర్బంధములవల్ల ఉత్సాహహీనులై క్రమముగ వివేకము నాత్మబుద్ధి లేనివారయ్యెదరు. మతముపేరుచెప్పి పౌరులు హింసింపబడుచున్న విధముననే పాతివ్రత్యముపేరిట హిందూమహమ్మదీయ స్త్రీలు అణగద్రొక్కబడుచున్నారు. దేశాభివృద్ధికి గాని జ్ఞానాభివృద్ధికి గాని ఎట్టి అవకాశము లేదు. చదువుటకు అవకాశముండదు. ఇతరులతో మాటాడుటకు అవకాశములేదు. కడకు శుభ్రమగుగాలిని పీల్చుటకుగూడ వీలు లేదు. జీవితమునందు అనుభవములవల్ల జ్ఞానము పొందుటకు అవకాశము లేక ఎట్టి స్వాతంత్ర్యములేక వ్యర్థమగువిధమున జీవితములను గడపుచుందురు. సిగ్గువల్లను భయమువల్లను పీడింపబడుచు, పరిచయములేని భర్తనుకూడి స్త్రీలు, 'వంశోద్ధారకమగు ప్రథమగర్భమును దాల్చుచున్నారు.”

పురుషులు స్త్రీలకు తోడ్పడుట అనవసరము. కాని వారిని అనవసరముగ పీడింపక వారి అభివృద్ధివిషయమై కొంత సానుభూతి చూపిన చాలునని వివేకానందగారు చెప్పియుండిరి. శాంతము, ఓర్పు, తుదవరకు ఉత్సాహము పట్టుదల మనస్త్రీలకు సహజగుణములుగ నున్నవి. క్షమ, స్మృతి, ధృతి, ఇవి స్త్రీలయందు మూర్తీభవించి యున్నవని భగవద్గీతయందు 10 వ అధ్యాయమున శ్రీకృష్ణుడు చెప్పియుండెను.

వివాహసమస్య

ఒకభర్తకు ఒకభార్యయుండుట ఈకాలమునకు అన్నివిధముల ఉన్నతాదర్శమై యున్నది. విద్యాభ్యాసము ముగించిన యువకుడు స్త్రీలకు కావలసినవిద్య పొందిన యువతిని పెండ్లాడుట శ్రేష్ఠమగు వివాహము. వంశమును వృద్ధిచేయుట దేహమును ఆత్మను పరిశుభ్రముగ నుంచుకొనుట ఇవి ధర్మబద్ధమగు పుణ్యకార్యములు. పురుషులు స్త్రీలు భిన్నదృష్టులు గలవారగుటచే వారిరువురును కలసి సాంఘికఆధ్యాత్మిక మతవిషయక సంసారధర్మములను నిర్వహించుట వివాహముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. ఇంద్రియసుఖములు ధర్మవిరుద్ధములు కావు. స్త్రీలు పురుషులు సమానహక్కులు బాధ్యతలు గలవారై సంసారధర్మమును గ్రహించుటను వివాహకార్యము సూచించుచున్నది. పూర్వకాలమున మహర్షులు వీరులు సంపూర్ణవిద్యావంతులగు స్త్రీలకు పుట్టియున్నారు. పురుషుని గర్వమువల్లను స్వార్థపరత్వమువల్లను స్త్రీలు అణగద్రొక్కబడుచున్న ఈకాలమునందు ఒక్కవీరునినైనను మనము చూచుట లేదు. ఈ విపరీతపరిస్థితులకు కారకులు మనమే యగుటచే ఈ విపరీతఫలితముల నంతమొనరించుశక్తి మనకున్నదని అనిబిసెంటుగారు చెప్పియుండిరి. ఇదంతయు కర్మఫలితమని దురభిప్రాయపడుట తప్పు. ఈ విషయమై సర్. జానువుడ్రాఫ్ గారు చెప్పినమాటల నీక్రింద నుదాహరించుచున్నాను.—“పురుషులు స్త్రీలు మహాశక్తి గలవారు. వారికిగల సంకల్పబలము ననుసరించి వారిశక్తి వికసించుచుండును. మన మెట్లుండవలయునని సంకల్పించుకొనెదమో అట్లే మనముండగలము. మనము మహాశక్తియం దొకభాగమని ప్రతివారు గ్రహించిన అద్భుతమగు ఫలితము ఏర్పడును.”

వివాహమంత్రములందు వరుడు కన్యను ఈ క్రిందివిధముగ బోధించును:—

“గృహమునకు అధికారిణిగ నుండుటకై నీవు నీ గృహమునకు పొమ్ము. గృహాధికారిణి యగుటచే మతధర్మముల కొనసాగింపుము. మన మిరువురము గలసి ఏడడుగులు నడుచుటచే మనమిరువురము సంసారమునందు భాగస్థులమైతిమి. నిన్నువిడచి నేను నన్నువిడచి నీవు వేఱుగనుండుటకు వీలులేదు. మన మిరువురము కలసి యుండెదము. అన్యోన్యప్రేమతో అన్యోన్యమైత్రితో కష్టసుఖములను కలసి అనుభవించుచుండెదము.”

ఆహారము, పానీయము, దాంపత్యము

ఇది మూడవ విషయము. స్వల్పమగు ఆల్కహాలుతో కూడిన మద్యము పాశ్చాత్యులకు అపరిశుద్ధమగు పానీయము కాజాలదు. కాని అనాదినుండి మద్యమును నిషేధించుచున్న కుటుంబమునకు చేరిన మహమ్మదీయునకు అది అపరిశుద్ధమగుపానీయ మగును. ప్రాచీనకాలమునుండి.

మద్యపానము నిషేధించినబ్రాహ్మణుల కది అపరిశుద్ధమగుపానీయము. అపరిశుద్ధమగు పానీయములను మత్తుకలుగజేయు గంజాయి, నల్లమందు, వీటిని ఋగ్వేదమునందలి మంత్రములు నిషేధించుచున్నవి. పొగాకు కూడ అపరిశుద్ధమైనదే. దేహమునందు తమోగుణమును వృద్ధిచేయునది అపరిశుద్ధమైనదిగ గ్రహింపవలెను. ప్రాణాధారమునకును ప్రాణబలమునకును గాక కేవలము జిహ్వేంద్రియచాపల్యమునకు తిను ఆహారమే అపరిశుద్ధమని చెప్పవలసియున్నది. రజోగుణమును వృద్ధిచేయుపానీయము కొంతవఱకు అపరిశుద్ధమైనదనియే చెప్పవలసియున్నది.

పైని వివరించిన సూత్రములను ఆధారముగ గైకొని శుభ్రమగు ఆహారమును పానమును గ్రహించుచు దేహమును శుచిగనుంచుకొనుట అవసరము. ఆహారవిధానమునందు అకస్మాత్తుగ మార్పు కలుగజేసిన ఇబ్బంది కలుగును. మద్యపానమునందలివిషమును వెలుపలికి తఱిమివేయుటకై దేహమునందలి శుభ్రమగు రక్తము ప్రయత్నించుచుండును. మద్యపానము అధికమైన రక్తముచేయవలసిన యీపని మరింత అధికమై దేహదార్ఢ్యమునకు వినాశకరమగును. ఇంతేకాక ఆధ్యాత్మికవినాశమునకు ఆధారభూతమగు రక్తనాళముల పటుత్వమును మద్యపానము క్షీణింపజేయును. రాజయోగము నభ్యసింపదలచినవారు మద్యమును సంపూర్ణముగ విసర్జింపవలెను. ద్విజులు (బ్రహ్మక్షత్రియ వైశ్యులు) తెలియక మద్యము రుచిచూచిన నైన నూతన యజ్ఞోపవీతములను ధరించవలయునని మన ధర్మశాస్త్రమునం దున్నది.

దృష్టిదోషము

ఆహారవిషయములందుకూడ ఈసూత్రములే అనువర్తించును. మాంసశాకాహారములందేవి అపరిశుద్ధములో మనధర్మశాస్త్రమునందును ఇతర స్మృతులందును వివరింపబడినది. ఉల్లిపాయలు మున్నగునవి తమోగుణమును, మిరపకాయలు మున్నగునవి రజోగుణమును వృద్ధిజేయును. సత్త్వగుణప్రధానులు, రజోగుణప్రధానులు, తమోగుణప్రధానులు ఇష్టపడు ఆహారము భగవద్గీతయందలి 17 వ అధ్యాయమున వివరింపబడినది. పాసిపోయిన ఆహారము చల్ది ఆహారము తమోగుణమును వృద్ధిచేయును. శుభ్రమైనవియు, రుచితోగూడి నవస్తువులు సత్వగుణమును వృద్ధిచేయును. భక్తితోను ప్రేమతోను ఇయ్యబడుఆహారము శక్తిగలుగజేయును. తనపై భక్తిగలశూద్రసేవకునిచేతి ఆహారమును బ్రాహ్మణుడు భుజించుట తప్పుకాదు. దక్షిణదేశమున ఆచరణయందున్న దృష్టిదోషసిద్ధాంతము శాస్త్రసమ్మతము కాదని చెప్పవలసియున్నది. ఈఆచారము వివిధసంఘములందలి విభేదములను అధికముచేయుచున్నది. పూర్వాచారపరాయణులగు బ్రాహ్మణులకన్న కొంతమంది ఆంగ్లేయులెంతయో పరిశుభ్రముగ నుందురు. పూర్వాచారపరాయణులగు బ్రాహ్మణులు కొందఱు అపరిశుద్ధమగుదుర్వాసనతో కూడిన నీటితో ముఖప్రక్షాళన మొనర్చుకొని స్నానముచేసి వీధులయందొకవంక మడిగపోవుచుండుట ఆశ్చర్యము కలుగజేయుచున్నవి.

ఇవన్నియు మతసాంప్రదాయముల భావార్థమును గ్రహింపక కేవలము కర్మకాండతో తృప్తిపడుటవల్ల కలుగు అనర్థములు. క్రియమీద దృష్టియేగాని ఫలితముపై దృష్టిలేదు. స్నానముచేయుట ముఖ్యముగ పరిగణింపబడుచున్నది. కాని దేహశుచి ప్రధానముగ భావింపబడుచున్నది. మతాచారములు సాంప్రదాయములు ఇట్లు విపరీతముగ వ్యాపించుటను పూర్వమునుండియు భక్తులు ఖండించుచుండిరి. దేవాలయములందు దృష్టిదోషముగాని పంక్తిదోషముగాని లేదు. దేవునికి నివేదింపబడిన ఆహారము ఇతరజాతులవారిచే స్పృశింపబడినను పరిశుద్ధమైనదిగనే పరిగణింపబడుచున్నది. పైన సూచించినవిధమున మతాచారములు విపరీతముగ అవలంబింపబడకుండుటకై వట్టిపద్ధతులు ఏర్పడినవి. దేవాలయములందాచరణయందున్న పద్ధతిని గృహములందుగూడ అవలంబించుట తప్పుకాదు. వైష్ణవులందు ఈ వైపరీత్యము అధికముగ నున్నది.

ప్రార్థనకొఱకు పాశ్చాత్యులు ఆదివారమును ప్రత్యేకించినారు. ఆదివారమునాటి భక్తి శిక్షణము కడపటివఱకు జీవితమును ప్రోత్సహించుచు పుణ్యప్రవర్తనమునకు మార్గదర్శిగనుండవలయునను ఉద్దేశముతో ఈ ఆచారము ఏర్పడినది. కాని ఆదివారమునకు ఇతరవారములకును సంపూర్ణముగ భేదముండవలయునని కాని ఇతరవారములందు తప్పు చేయవచ్చునని గాని ఉద్దేశము కాదు. ఇట్లే దేవాలయములందు అవలంబింపబడు పద్ధతులు మనకు ఆవశ్యములు. గృహమునందుకూడ అవలంబింపదగినవి కాని వేఱులేదు

ఇతరవర్ణములవారిచ్చు ధనమును పుచ్చుకొని ఆహారము తిను బ్రాహ్మణుడు, ధనమిచ్చువారుచూచిన దృష్టిదోషమేర్పడునని తలచుట విపరీతముగ నున్నది. పరస్పరప్రేమవల్లను భగవన్నామోచ్చారణవల్లను వ్యక్తులు తమ పవిత్రతను కాపాడుకొనవచ్చును.

దాంపత్యము

స్త్రీపురుషసంబంధ పవిత్రతను గురించి కొంత చెప్పుట అవసరము. వ్యభిచారము ౨ విధములు. కామముతో పరస్త్రీని చూచుట కూడ వ్యభిచారమగుచున్నది. మనసునందు వ్యభిచారచింత గలుగుట కూడ ఒకవిధమగు వ్యభిచారమని క్రీస్తు చెప్పినాడు. స్త్రీపురుషసంబంధములందు పవిత్రత కాపాడుకొనవలయుననిన శుభ్రమగు ఆహారము పానము గ్రహించుటు, తగువిధమున దేహదార్ఢ్యమును కాపాడుకొనుటు, స్పర్శేంద్రియములపట్ల గౌరవభావ ముంచుకొనుట అవసరము. కామోద్రేకమును అణచుకొనుటకు శక్తిలేనపుడు వివాహమాడుట శ్రేష్ఠము. వివాహ ఉద్దేశమును ముందే వివరించితిని. కొన్ని తిథులయందు దంపతుల సంయోగమును మనశాస్త్రములు నిషేధించుచున్నవి. భార్య గర్భము దాల్చినపిమ్మట స్త్రీపురుషసంబంధము విసర్జనీయము. "స్వస్త్రీగమన మపి పరిసంఖ్యా"అని చెప్పబడినది. వేదమునందు సూచింపబడిన జీవబలి, సురాపానము, స్త్రీపురుషసంబంధములు అపూర్వవిధులు కావు. కేవలము పారిసంఖ్యవిధులు. ఉద్రేకమును ప్రతిఘటింపశక్తిలేని మానవులకొఱకు ఈవిధులు ఏర్పరుపబడినవి కామమును అణగద్రొక్కుటకు వీలులేకుండిన, దుర్వ్యాపారములవలన మానవుడు అధోగతిపాలు గాకుండుటకై వివాహపద్ధతి ఏర్పఱుపబడినది. కొంతమంది

తమజ్ఞానమును దుర్వినియోగ మొనర్చి కేవలము తుచ్ఛమగుఇంద్రియసుఖమును సంపూర్ణముగ అనుభవించుటకు ప్రయత్నించుచుందురు. ఇట్టివారు జంతువులకన్న అధములు. జంతువుల కొక కాల ముండును.

పశుప్రవృత్తి

సంఘమందలి దుష్ప్రవర్తనములు ప్రపంచమునందలి అన్ని దేశములందును అధికమగుచున్నవి. హిందూసంఘమున వ్యభిచారమే వృత్తిగాగలజాతి యొకటియున్నది. ఈసమస్యక్లిష్టమైనది. ఇట్టి విషయములను మఱుగునందుంచుటవల్ల లాభము కలుగదు. ఈవిషయములను ప్రస్తావించుటకూడ తప్పనికొందఱు అభిప్రాయపడుచున్నారు. దేహదార్ఢ్యమును శుచిత్వమును కాపాడుట కేర్పడిన ఉపనయనము బ్రహ్మచర్యజీవితము ప్రస్తుతము నిష్ప్రయోజనమై కేవలము క్రియాకలాపములో ముగియుచున్నది. సంఘమునందలి ఈలోపములు దోషములు అంతమొందించుటకు శక్తినియ్యవలయునని భగవంతుని కోరుచున్నాను. ఈ విషయమై ఎట్టిసలహా ఇచ్చుటకు నాకు శక్తిగాని అనుభవముగాని లేదు. సాంఘికదుర్వ్యాపారముల తీవ్రతను తగ్గించుటకు వ్యభిచారమే వృత్తిగ నుంచుకొను జాతి నొకదానిని ఏర్పఱుచుటవల్ల లాభముండునని పూర్వము కొందరు అభిప్రాయపడిరి. ఏవగింపు గలిగించు ఈసూచన నిష్ప్రయోజనమని అనుభవమువల్ల స్పష్టమగుచున్నది. దక్షిణఇండియాలో కొంతమంది భోగమువారు తమవృత్తిని విడనాడి వివాహము చేసికొనుటకు యత్నించుచున్నారు.

ప్రస్తుత మిట్టివివాహములు అధికముగ జరుగుచున్నవి.

డాక్టరు గౌరుగారి చట్టము ననుసరించి ఇట్టి వివాహములు చట్టసమ్మతము లగుచున్నవి. భోగముజాతివారు బాలికలను దత్తుతీసికొనుటను కొంతవఱకు నిషేధింపవలెను. ఇట్టి సదుద్దేశముతో ఎవరైనను ఒక బిల్లు నుపపాదింప నుద్దేశించిన పూర్వాచారపరాయణు లందఱు గొల్లని గోలపెట్టెదరు. రజస్వలావివాహమును చట్టసమ్మతి మొనర్ప గౌ॥ శాస్త్రిగారు యత్నింపగ మతసాంప్రదాయములు ధ్వంసముచేయబడుచున్నవని పూర్వాచార పరాయణులు గొప్ప ఆందోళన మొనర్చిరి.

పూర్వాచారములనుండి తప్పించుకొనుట కష్టముగ నున్నవి.

ఈ విషయమై ఈశ్వరచంద్ర విద్యాసాగరు డిట్లుచెప్పెను:—

"ఆచారమా! నీబలము అద్వితీయమైనది. నీశక్తికి అంతులేదు. శాస్త్రప్రమాణముకన్న నీకు ఎక్కువ అధికార మున్నది. క్రమము అక్రమము అను విచక్షణ నీకు లేదు. ఆచారము శాస్త్రమునకు విరుద్ధముగ నున్నను ఆచారమే పూజ్యమగుచున్నది. మతసాంప్రదాయములను తిరస్కరించినవారు ఆచారబద్ధులైనంతమాత్రమున సంఘమునందు గౌరవింపబడుచున్నారు. శాస్త్రములగౌరవము అంతమొందినది. సోదరులారా! ఈవైపరీత్యమును అంతమొందింప మీరు ప్రయత్నింపవలెను. శాస్త్రములను ఆధారముగ గైకొనుడు. చాలకాలమునుండి ఆచరణయందున్న చెడువాడుకలను అంతమొందింపుడు. ఈ ఆచారములవల్ల మనము తప్పుదారులయందు ప్రవర్తించుచున్నాము. భర్తృవిహీనలపట్ల కఠినమనస్కుల మగుచున్నాము. యుక్తాయుక్తవిచక్షణ లేక పుణ్యపాపపరిశీలనము లేక ఇట్లు ఆచారమునకు దాసులమై యుండుట హేయము.

విదేశప్రయాణము

హిందువులప్రాచీనచారిత్రను, ఋగ్వేదమునందలి ఓడప్రయాణములవర్ణనలను, అరేబియా, సిరియా, పర్షియా దేశములకును భారతదేశమునకుగల వ్యాపారసంబంధమును, చదువువారికి, హిందువులలో ముఖ్యముగ వైశ్యులు ఓడప్రయాణముల చేయుచుండిరని స్పష్టముగ విదితము కాగలదు. విదేశములందు సంచరించిన సోదరవైశ్యులను నేటి వైశ్యులు వెలిబెట్టు జూచుట విపరీతముగనున్నది. విదేశములు మోటుస్థితిలో నుండినపుడు, నాగరకులగు హిందువు లచ్చటకు వెడలి కొన్నిదినము లుండి నివాస మేర్పరచుకొనుట ఏవగింపబడుచుండెను. పూర్వకాలమున హిందూరాజు లనేకులు సముద్రముల దాటి దిగ్విజయయాత్ర సల్పుచుండిరి. శ్రీకృష్ణభగవానుడుకూడ తన మనోహరమగు ద్వారకానగరము సముద్రమధ్యమున కట్టించుకొని ఆరోగ్యవసతుల నన్నిటిని ఒప్పి యుండునట్టులు ఏర్పాటుచేసెను. ఎవరైన ఆయనను చూడవలసినచో, వారు సముద్రమును దాటవలసి యుండెను. బ్రాహ్మణోత్తములట్లే చేయుచుండిరి. ఒక్కశిశుపాలుడుమాత్రము శ్రీకృష్ణుడు సముద్రమధ్యమున నివాస మేర్పఱుచుకొని సంరక్షించుకొనినందులకు ఆయన నాక్షేపించెను. మోటువిదేశములకు బోయి శాశ్వతమగు నివాసముల నేర్పరచుకొనిన కొన్ని ఆర్యకుటుంబములు తమవ్యక్తిత్వమును, తమనాగరకమును పోగొట్టుకొనినందున, మధ్యకాలమున సముద్రప్రయాణము నిషేధింపబడెను. ఇప్పుడు ఇంగ్లాండు, అమెరికా, జపానుమున్నగు విదేశములందు భారతదేశమునందు కొన్ని కొన్ని భాగములందు నాగరకత హెచ్చుగ నున్నది. గతశతాబ్దమధ్యమునుండి సుమారునవది సంవత్సరములక్రిందటివఱకును, వివేచన లేనియువకులకు విదేశములకు వెడలుటవలన జాతీయతకు విశిలత్వము గలుగునని భయము ముండెను. కాని ఇప్పుడావిధముగ భయపడవలసినయవసరము లేదు.

మీరుమిక్కిలి కొంతకాలము దేశమును విడిచి విదేశములకు వెడలినయెడల, భారతీయుల దేశాభిమానము హెచ్చుననియు తలంపవచ్చును. గాంధి మహాత్ముడే విదేశములందు కొంతకాలము నివసించక యుండిన, ఆయన ఇంతటి దృఢమగు దేశభక్తుడై యుండజాలడనియు నేను తలంచుచున్నాను. విదేశములందుండుటవలన హిందువులలోని యుపసంఘములకే యైకమత్యము గలిగినటుల, హిందువులును, మహమ్మదీయులును భారతక్రైస్తవులును, కలిసి ఏకభావమున పనిచేయుదురు. ఏకోద్దేశ్యము ననుష్ఠించినగాని, ఒకేవిధముగ కార్యమునుసాధించుటయందు విదేశములందు జాత్యాధిక్యతభావమును గలిగియుండినపుడు ఆ భావములను ఎదుర్కొనుటయందుగాని జాతీయ ఐకమత్యము అభివృద్ధియగుచునే యుండెను. విదేశములందు కూడినవివిధమతస్థులకును అన్యోన్యమతసహనభావము, ఏర్పడెను. భారతీయులు విదేశములందు కూడి మన భారతమాతనుగూర్చి సంస్మరించుకొనినపుడుగాని, స్వదేశమునకు ప్రయాణము కావలెనను అభిలాష జనించినపుడుగాని, జాతి, మతభేద

ములు స్ఫురింపకుండెను. వంటపాత్రలను ముట్టరాదు, కపటాచారములు, అంటరానితనము మున్నగునవి విదేశయాత్రలవలన పోవును. విదేశప్రయాణము, మన పవిత్రదేశమునందలి భాగములకు వెడలుట మనమనోవికాసమునకు, మానవాళియెడ ప్రేమ మున్నగు గుణములకు తోడ్పడును. మనయువకులు విద్యార్థులు జపాను, అమెరికా, ఇంగ్లాండు దేశములకు బోయిరేని దేహకష్టమునెడల వారి కుండెడి నిర్లక్ష్యభావము మాసిపోవును.

విదేశప్రయాణముల గావించినందులకు సంఘబహిష్కరణము గావించుట ఈకాలమున ఆత్మవినాశకరముగ నుండును. వివేకానందస్వామిని మలబారు దేవాలయమునుండి వెడల నడిపినపుడు "ఈభాగము ఉన్మత్తులనివాసస్థానమని నేనూహింపనైతి" నని చెప్పెను. సర్ శంకరనాయరుగారు ఇంగ్లాండునకు వెళ్లినందున, ఆయనను మలబారు దేవాలయములలోనికి రానీయరు. భగవత్ప్రేరణగల మహనీయుడెవరైన విదేశములందు సంచరించి భారతదేశమున ప్రచారము గావించునపుడు, హిందువు లాయనను బహిష్కరించి వెడలగొట్టుదురా! ఇట్టి వైపరీత్యము లంతమొందుగాక! ఒక దేశమునుండి మరియొక దేశమునకు ఎట్టినిర్బంధములేక జనులు పోవుచుండుట తప్పని కొందరు వాదించుచున్నారు. ఆఫ్రికా, ఆస్ట్రేలియా అమెరికా దేశములందు శ్వేతజాతులవారు భారతీయుల రాకను నిషేధింపవచ్చును. కాని అన్నివిషయములందును ఓర్పును ప్రకటించుట భారతీయుల లక్షణము. నాకు రాజకీయ విషయములందు అధికముగ అనుభవము లేదు. కాని దక్షిణాఫ్రికాయందు భారతీయులపట్ల ఆంగ్లేయులు అన్యాయముగ ప్రవర్తించుచున్నారని చెప్పి దక్షిణాఫ్రికా శ్వేతజాతులవారిపట్ల భారతీయులు అన్యాయముగను క్రమముగను ప్రవర్తించుట రాజకీయధర్మమైనను నేనాపద్ధతిని ఎంతమాత్రము ఆమోదింపను. పుణ్యభూమియగు భారతఖండము ఒక ప్రత్యేకప్రదేశము కాదు. దేవీస్వరూపము. ఆదేవికి అందరిపట్లను అవ్యాజమగుప్రేమ గలదు. శ్వేతజాతులవారైనను భారతదేశక్షేమముకోరు ఆండ్రూసు, నివేదిత, బెసాంటు మున్నగువారిపై భారతమాతకు అధికమగుప్రీతిగలదు. ఇట్టివారీదేశమునం దుండుట అన్నివిధముల భారతదేశమునకు లాభకరము. కావున నే దేశవృద్ధి గాంచవలయుననియు, క్రమక్రమముగ ప్రపంచమునందలి అన్నిజాతులవారికిని ఐకమత్యము కుదురునట్లు భగవంతు డనుగ్రహించుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

నిమ్నజాతులు

ఇంక నిమ్నజాతులవిషయమై కొంత చెప్పెదను. దివ్యజ్ఞానసమాజస్థాపకులలో నొకరు నిమ్నజాతుల అభివృద్ధికి నధికముగ పాటుపడుచుండిరి. మానవులలో కడపటి తరగతులకు చేరిన జాతులవారిని సంరక్షించుట, అభివృద్ధికి దెచ్చుట పరమేశ్వరారాధన యగుచున్నదని క్రీస్తు చెప్పెను. మహమ్మదు ప్రవక్తకూడ ఇట్లే చెప్పియుండెను. క్రైస్తవ మహమ్మదీయ మతగురువులు, ఆర్యసమాజ, బ్రహ్మసమాజములకు చేరినవారు, ఇతరసేవకసంఘములు నిమ్నజాతులయభివృద్ధికి నధికముగ పాటుపడుచున్నారు. నిమ్నజాతులకు విద్యగరపి వారితో కలసియుండుటవల్ల వారు వృద్ధిచెందెదరని నా మిత్రుడొకడు చక్కగ సలహా ఇచ్చియుండెను. ఎన్నితరములనుండి వారిట్లు అణగద్రొక్కబడియుండుటచే వారికిప్పుడు మనసత్సంకల్పములందెట్టి విశ్వాసము లేకున్నది.

వ్యక్తుల పవిత్రతను కాపాడుకొనుట యావశ్యకము కాని పవిత్రత చెడిపోవునను భయముతో సూర్యోదయము మొదలు మరల సూర్యోదయమునకు ప్రతిమనుష్యునకు దూరముగపోవుచు ఒకటే పిచ్చి భ్రమయే యుండుటవల్ల పవిత్రత క్షీణించునే గాని వృద్ధిజెందదు. అపవిత్రలగు ఇతర స్త్రీలను తాకగూడదని స్త్రీలు చీరకొంగులను దగ్గరకు లాగుకొనెదరు. బ్రాహ్మణులు వీథులందుపోవుచు మాలవారిని చూచిన కసరి దూరముగ పొమ్మనిచెప్పెదరు. ఇదంతయు తమపవిత్రతను కాపాడుకొనుటకు చేయుదురు కాని ఇట్లు చేయుట వల్ల వారు తమకోపము, సహనభావము లేకుండుటను ప్రకటించుచున్నారు. కోపము సహనభావము లేకుండుట మిగుల అపవిత్రమగు గుణములని వారు గ్రహించుటలేదు. బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణేతరులు నిమ్నజాతులను అలక్ష్యముచేసి పాపకర్మ మొనర్చియున్నారు. ఇందులకు పరిహారముగ వారు నిమ్నజాతులను వృద్ధికి తేకున్న భారతజాతి వృద్ధిచెందజాలదు. పూర్వాచారపరాయణులగు హిందువులు క్రైస్తవులను మహమ్మదీయులను తాకుటకు సంశయింపరు. కాని సంపూర్ణవిద్యావంతులును శుచి పవిత్రతగలిగి బ్రాహ్మణులను పోలియుండునట్టి తియ్యతెగకు చేరినవారిని దేవాలయముల సమీపమునకుగూడ రానీయరు. దేవాలయములందు దేవతలు ఇట్టిచర్యను ఎంతమాత్రము ఆమోదింపరని నేను నమ్ముచున్నాను.

సాంఘికసంస్కరణము

సాంఘికసేవ అవశ్యమనియు సంఘసంస్కరణ నిషిద్ధమనియు కొందరు చెప్పెదరు. కాని యీరెంటికిని ఎట్టిభేదము లేదు. యజ్ఞము, దానము, తపస్సు అన్నివర్ణములవారు చేయవలయునని శ్రీకృష్ణుడు భగవద్గీతయందు చెప్పెను. మానవులకన్న అధికమగుశక్తి గల దేవతలకు చేయబడు పూజావిధి యజ్ఞము. తోడివారికిని తమకన్న తక్కువతరగతులవారికిని చేయుసహాయము దానము. ఆత్మనిగ్రహము ఆత్మాభివృద్ధికొరకు చేయబడుసాధనము తపస్సు. అగ్రజాతులకును అంత్యజాతులకును సేవజేయుటకు ఈ ధర్మములు చెప్పబడినవే గాని వ్యక్తుల ప్రత్యేకలాభములకు గాదు.

నిమ్నజాతుల నుద్ధరించుట స్త్రీలను అభివృద్ధికి తెచ్చుట విద్య సంపూర్ణముగ వ్యాపించునట్లు చేయుట బ్రాహ్మణుల ధర్మము. దేవాలయాధికారుల ధర్మము మఠాధిపతుల ధర్మము. మఠాధిపతులు దేవాలయాధికారులు తమవద్దనున్న ధనమును సద్వినియోగ మొనర్చి ఇట్టి లాభకరమగు పనులు చేయకుండుట గొప్పతప్పు. నిమ్నజాతులయందు తెలివిగలవారనేకులున్నారు. వారిని అణగద్రొక్కుట దేశమునకు అనర్థదాయకము.

నిమ్నజాతులవారికి హిందూసంఘమునం దెట్టిహక్కులు లేవు. దేవాలయములలోనికి వారు పోగూడదు. ఇట్టి పరిస్థితులలో విద్య

పొందిన నిమ్నజాతివారు హిందూసంఘమునందుండుటకు ఇష్టపడుటలేదు. హిందూమతమును కాపాడుటకు మతాచారములను కాలానుగుణముగ మార్పవలెను. నిమ్నజాతు లనుభవించుచున్న అక్రమములను అంతమొందించుటయేగాని ఇతరమతములవారు హిందూమతమునందు చేరి హిందువులనిపించుకొనుటకు కూడ అవకాశమేర్పడవలెను.

నిజమగు మతశక్తి ఎంత క్షీణించునో మతాచారములు సాంప్రదాయములపై పట్టుదల అంతఅధికమగును. క్రీస్తుపుట్టుటకు పూర్వము యూదులెట్లుండిరో హిందువు లిప్పు డట్లున్నారు. హిందువు పురోహితులు ధర్మమును బోధించు పురుషులు గారు మతాచారములను నిర్వహించు యంత్రములుగ నున్నారు. శాస్త్రముల భావార్థము ఎవ్వరు గ్రహించుటలేదు. ఆడంబరముతో గూడిన ఆచారములకు ప్రాముఖ్య మియ్యబడుచున్నది. నిజమగు ధర్మము, నిజమగుభక్తి, నిజమగు సత్ప్రవర్తనము కనుపడుటలేదు. సాంప్రదాయక, ప్రాచీనాచారములు నిరంకుశముగ నున్నవి.

ఈ ఆచారపిశాచము ప్రేమ సత్యమును మ్రింగివేయుచున్నది. కావున నిజమగు సంఘమును సంస్కరింపవలయునన్నచో ఆగ్రహములేని ఈ సాంప్రదాయములను అంతమొందించి మానవ సౌభ్రాతృత్వము ఆధారముగ గైకొని నూతన సాంప్రదాయములను స్థాపించుట అవసరము.

ముగింపు

హిందువులందు సంఘసంస్కరణమునకు పాటుపడవలయునని కోరుచున్నారు. కొంతవరకు అస్పృశ్యతా దృష్టిదోషము మున్నగు దురాక్షేప్రాయములు అంతమందినవి. ఈ సందర్భమున భారతసమాజము వారు చేయుచున్న కృషి ప్రశంసనీయము. ఈ సమాజమువారు ఆంగ్లేయులను కూడ తమసమాజమునందు చేర్చుకొనుచున్నారు.

యువకులసహాయము అవసరము. పునర్జన్మసిద్ధాంతము లను నమ్ముచున్నాను కృతయుగము రానున్నది. యువకులు ఈ కాలమున ఆధ్యాత్మిక నైతిక విషయములందు ఉన్నతాదర్శములు గలవారైయున్నారు. యువకులయందు ఈసంస్కరణాభిలాష వృద్ధిగాంచవలెను. అప్పుడుగాని మన ప్రయత్నములు విజయముగాంచవు. భగవంతుడు మన ప్రయత్నములకు తోడ్పడు గాక!

అఖిలభారత విద్యార్థిమహాసభ - కాకినాడ

శ్రీ యుత దేశబంధు చిత్తరంజనదాసు గారి అధ్యక్షోపన్యాసము

చిత్తరంజనదాసుగారు అధ్యక్షస్థానమునుండి యుపన్యసించుచు, పాశ్చాత్యులు భారతదేశమును విజ్ఞానరూపమున జయించి రని నుడివినంతలకు చింతను దెలిపెను. మన మెప్పుడు మాటలాడుకొనుచున్నను మనదేశీయాదర్శములను గురించి చింతించుకొనుటకంటె అవమానకరమగు విషయము మరియొకటి లేదు. పాశ్చాత్యుల స్వాయంనిర్ణయముయొక్క అర్థమేమాత్రమును నిజమైనది గాదు. వారి విజ్ఞానము ననుసరించి అది నిజముగావచ్చును. ప్రతిజాతియు, తనకు సరిపడుసూత్రములను దానే నిర్ణయించుకొని, తనజాతిశక్తి నభివృద్ధిపరచుకొనునట్లుండవలెను. "ఆంగ్లదేశములోని కామన్సుసభ, నిరంకుశాధికార స్వభావులసభ. ఇప్పటికిగూడ పరాసు శాసనసభ నిరంకుశాధికార స్వభావులసభయే. కార్మికులు సమ్మెకట్టినయెడల ప్రభుత్వసైనికులు వారిని తుపాకులచే కాల్చి చంపెదరు. ఇది స్వతంత్రతయా? స్వరాజ్యమా! జాతియొక్క ఆత్మపరిజ్ఞానమును క్రమక్రమముగా నభివృద్ధిపరచి దాని ననుసరించి స్వరాజ్యమును ఏర్పరుపవలెను. ఇందుకు కన్నితరగతులవారిని, అన్నిమతములవారిని, పల్లెటూరివారిని పట్టణవాసము వారిని అందరను దగ్గరకుదీసికొని రావలెను. కాని ఈశక్తియంతయు నొకచోట కేంద్రీకరింపబడరాదు. ఇప్పటికే కాంగ్రెసునందు ఇట్టికేంద్రీకరణ మధికముగ జరిగెనని తలచుచున్నాను. ప్రతివానికిని స్వాతంత్ర్యముండవలెను. నాకు స్వాతంత్ర్యముగావలెను. భారతజాతీయమహాసభయేయైనను ఒక కేంద్రసంఘముక్రింద నణగద్రొక్కబడియుండుటకు నే నంగీకరింపను. మనము ప్రతివిషయములోను భారతీయులసముముగానేయుండవలెను." అసత్యమాత్రములకును, విదేశీయాదర్శములకును మనము పోసపోకూడదు. మనస్సుచుట్టును ఆవరించియుండు అసత్యవిషయము లన్నిటితోడను అసహాకారము నవలంబించిననే మనస్సు అభివృద్ధియై నిర్మాలిన్యము నందగలదు. అదేవిధముననే ఒకజాతిగూడ ఆజాతినణచివేయు శక్తులన్నిటితోడను అసహాకార మవలంబింపవలెను. జాతి అభివృద్ధినందిననేతప్ప దానివలన మానవజాతి కుపయోగముండజాలదు. భగవంతుడు మనకొసగిన వాక్కును వదలుకొని మనలను బ్రిటిషువారియధీన మొనర్చుకొనిననేతప్ప బ్రిటిషుప్రభుత్వముతో మనము సహాకార మొనర్పజాలము. దేనితో సహాకారమొనర్చుటవలన నా యభివృద్ధికి భంగకరముగనుండునో అట్టిశాసనసభలను ఇతరసంస్థలను భగ్నమొనర్చుటకు నే నుద్దేశించితిని. నిరంకుశాధికారవర్గమును నాశనమొనర్చుటయె దేశముయెదుట ముఖ్యమగు నిర్మాణకార్యమని నేను తిరిగి నుడువుచున్నాను. తమ పుత్రులు పాఠశాలను వదలివేసిరను కారణముచే వారిని గృహములనుండి వెడలనడచిన తలిదండ్రులను బెంగాలునందు నే నెరుగుదును. అట్లు తమ పిల్లలను గృహములనుండి వెడలగొట్టిన తల్లిదండ్రుల చర్య అవమానకరము. నాకండ్లార గాంచియు నట్టిచర్యల నాపజాలకపోవుట నాకవమానకరము. (ఇచ్చట దాసుగారికండ్లనుండి శోకముచే కన్నీరు దొరలెను.)

అసహాకార మొనరించుటకు మీకు ధైర్యములేనియెడల అసహాకార మొనర్చినవారికి సహాయ మొనర్పుడు. మీకు రెండుకబళముల ఆహార ముండువెడల నొకకబళమును వారికొసగుడు. మీరు కళాశాలలో నుండియైనను, దేశసేవ యొనర్చుటకు మీకు చాల సదుపాయములు గలవు. మీరు గ్రామములకు జని ప్రజలకు బోధింపవచ్చును. నూలువడుకుటను, నేయుటను వారికి నేర్పుడు. ఈవిధముగా నిశ్శబ్దముగా పనిచేసి స్వరాజ్యసంపాదనకు మీరు దోడ్పడగలరు."

అఖిలభారత ఐచ్ఛికభట ప్రథమ మహాసభ - కాకినాడ

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులగు శ్రీయుత కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి ఉపన్యాసము

రాష్ట్రసేవామండల సోదరులారా!

రాష్ట్రసేవా మండలసభ్యులకు మిమ్ము ఈపురాతనప్రఖ్యాతి భూమి కాహ్వానించుటకు పరమానంద మగుచున్నది. కాకినాడరేవు బ్రిటిషువారి వ్యాపారమువలన సృష్టింపబడినదైనను ఆంధ్రదేశమునందు పురాతన సాంప్రదాయములు ఆర్యవిజ్ఞానమయములగున వెన్నియో గలవు. మీకు, నవ్యభారతనిర్మాతలకు, స్వాగత మొసంగు భాగము నాకన్న నెక్కువ అర్హులగు వారలపైబడిన బాగుండెడిది. మీకీ గాంధినగరమున స్వాగత మిచ్చుటలో నూతన జీవితమునకును మహాద్వాధ్యతలకును స్వాగత మొసంగుచున్నాము. ఈ నిరాడంబరశాంత నిర్మాణకుల జూడ మహాత్ముని సేవాకష్టానుభవాదర్శములు సత్యాగ్రహులకు స్ఫురణకు రాగలవు.

సోదరులారా! మీరు సందిగ్ధ కాలమునం దున్నారు. జీవిత తరంగములు అతివేగముగ చలించుచున్నవి. సాంఘిక మత రాజకీయ ఆధ్యాత్మిక పురోభివృద్ధి ప్రపంచము నంతను మార్చివేయుచున్నది. నూతనాదర్శములును జీవితధర్మములును బయలుదేఱుచున్నవి. బోల్షివిసము కమ్యూనిజము సోషలిజము కమర్షియాలిజము, ఫాసిస్టిజము, మిలిటారిజము ఇవన్నియును, మానవప్రకృతిని వినాశము జేయు రోగ చిహ్నములు కొన్నిమాత్రమే.

పైనున్న దేవతలు ప్రస్తుతస్థితిగతులు మార్ప ప్రయత్నించుచుండగా క్రిందనున్న ఉపగ్రహములు వెనుకటిస్థితిగతులనే నిలువబెట్టుటకు శక్తిప్రయత్నముల జేయుచున్నారు. ప్రపంచమహాసంగ్రామ సమయమున జేసిన మహాత్యాగములును బాధానుభవమును మానవ హృదయమును మార్పలేకపోయెను. సాంఘిక, మానసిక, రాజకీయ మతాధిక్యతలువడి తగ్గలేదు. ఐరోపీయజాతులు వెనుకటి ఆటనే ఆడుచున్నారు. శ్వేతజాతి రాజకీయసంస్థమూలమునం దూగులాడుచున్నను వారి ఆధిక్యస్వాతిశయమువలన లక్షలకొలది మందికి అమితదుఃఖము గలుగుచున్నది. ఎవరియిల్లు వారు చక్కబెట్టుకొన జాలని వారు ఇతరుల యిల్లు చక్కబెట్టజాలరు. ఆత్మక్షేమము, అతిశయము మాత్రమే వారిభావముల నాక్రమించి యుండును. వారు చేయుపనులు మానవస్వత్వముల కపాయముజేయుచు బాధలగల్పించుచుండును. కండ్లు మూసికొని స్వాతిశయముతో అధికారమును పూజించుచుండుటచేతనే దానివలని భయోత్పాతమును ప్రపంచము తప్పించుకొనుటకు నూతన భావమును, నూతన కార్యాచరణమార్గములును ఆచరణలోనికి వచ్చెను. పాశ్చాత్యదేశము స్వాతిశయముచే బాధపడుచుండ ప్రాచ్యదేశము దుఃఖముచే బాధపడుచున్నది.

శ్లో॥ అసౌ మయా హతశ్శత్రుర్హనిష్యే చాపరానపి ।
ఈశ్వరోఽహమహంభోగీ సిద్ధోఽహం బలవాన్ సుఖీ॥

పశుబలము భౌతికవాంఛల నారాధించుటవలన ప్రపంచము అసురశక్తిపాలిత మాయెను. భగవద్గీతలో జెప్పినటుల సైతాను పరిపాలనము ఆత్మవికాసమునకై సంతోషించి నిజమగు ధర్మమును తల క్రిందు జేసెను.

“యదా యదా హి ధర్మస్య గ్లానిర్భవతి భారత; అభ్యుత్థాన మధర్మస్య తదాత్మానం సృజామ్యహం”

మనమందరమును పూజించు మహాదేశభక్తుడు లోకమాన్యతిలకు దీనిని తుదిసందేశముగ దేశమున కొసంగెను.

దేశమును నిర్ణీతప్రదేశమున జేర్చుటకై మననాయకుడు, మిత్రుడు, తత్వవేత్త, గాంధిమహాత్ముడు ఈలోకమాన్యుని సందేశమును ఆచరణలో బెట్టెను. శాంతి స్వాతంత్ర్యములకు నిజమగు మార్గముగ దౌర్జన్యరహిత అసహాయసాధనను మహాత్ముడు మనకు జూపెను. ఈయైచ్ఛికభటమహాసభ యీనూతనసాధనవలన గల్గినదే. ఈ సాధనభారతవర్షమును అనుకులపాలిటినుండి తప్పింపగలదు. మీరు సత్యాగ్రహులుగనుండి పొందినపరీక్షలును, లోలత్వములును జూడ భారతమాత మహాసంరంభమునందలి సంకెలలనుండి విముక్తిబొందుటకు మంచి శిక్ష బొందినసత్యాగ్రహసైన్య ముండుట అవసరమని దెలియగలదు.

ఈసంరంభమునయొక్క అతిశయమును జూడ, సుశిక్షితయోధుడగు అర్జునునకు మహావిఖ్యాతకురుక్షేత్రసంగ్రామరంగమున గల్గినట్లే నిరాశ కల్గును. అర్జునుడు లోలోన నెంతయో సంతాపము నొంది తుదకు శ్రీకృష్ణుని ఆజ్ఞను అనుసరించి విధినిర్వాహణమున విజయుడాయెను. మనల నిపుడు తీవ్ర అసమానపరిస్థితు లెదుర్కొనినవి. మనలో మనకు తగాదాలును, పైనిర్బంధములును మనయథావిధికృత్యములను గూడ స్తంభింపజేసినవి. మనము చేయుపనుల కాటంకముగల్గినపుడు మనస్వాతంత్ర్యవాంఛ ముందుకు పోవుటకు ఏమియును తోచకుండజేయును.

జాతీయమహాసభ, పక్షవిభేదములు

మన భారతదేశీయమహాసభయందు పక్షవిభేదములు గల్గినవి. బార్డోలీ నిర్మాణకార్యక్రమము అట్లే నిలిచియున్నది. మార్పు కావలెననువారును వద్దనువారును నింకను వాక్సంరంభము సల్పుచున్నారు. హిందూమహమ్మదీయులకును బ్రాహ్మణబ్రాహ్మణేతరులకును విభేదము లెక్కువగుచున్నవి. ప్రతిసంవత్సరము వఱదలు కఱవు ప్లేగు కాటకములవలన వేనకు వేలమంది హతమగుచున్నారు. గ్రామ దెక్కువగు

Hindi Girls' School, Cocanada హిందీ బాలికాపాఠశాల, కాకినాడ

Hindi Girls' School, Present: Srimati Kasturi Bai Gandhi హిందీ బాలికాపాఠశాల- శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగారు, కాకినాడ

Libraries, Conference, Cocanada

గ్రంథాలయ మహాసభ, కోకనాడ

Sjt. Jayanti Kamesam Pantulu Garu

శ్రీయుత జయంతి కామేశం పంతులుగారు

Sjt. Paramatmuni Narasimhayya Garu B.A., B.L.

శ్రీయుత పరమాత్ముని నరసింహయ్యగారు బి.ఏ., బి.ఎల్.

[illegible]

Sjt. Kiravadi Ramakrishna Rao Garu, B.A. Usmania.

శ్రీయుత కిరవాడి రామకృష్ణారావుగారు

బి. ఏ., ఉస్మానియా

Late Brahmasri Kotra Lakshminarayana Sastri Garu

కీ. శే. బ్రహ్మశ్రీ, కొట్ర

లక్ష్మీనారాయణ శాస్త్రిగారు

Late Muttaraju Subbarao Pantulu Garu, M.A.

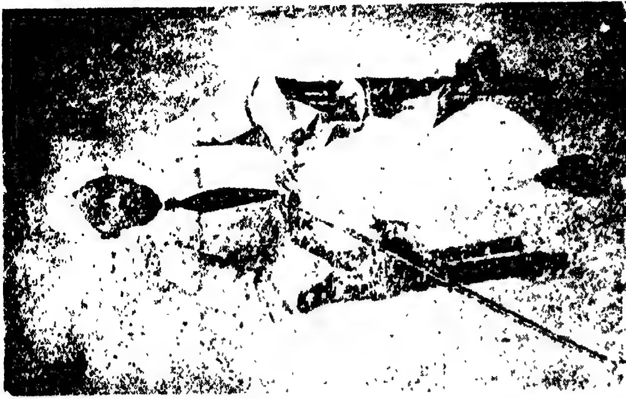
కీ. శే. ముత్తరాజు సుబ్బారావు పంతులుగారు, ఎం.ఏ.

Brahmasri Kotra Syamala Kama Sastri Garu

ఆంధ్రవిద్యావాచస్పతి, కావ్యనిధి,

బ్రహ్మశ్రీ, కొట్ర శ్యామలకామశాస్త్రిగారు

Sjt. Separi Lakshmanaprasada Garu, M. A., Andhra Padmasali

[illegible]

Sjt. Duggirala Radhakrishnamoorti garu

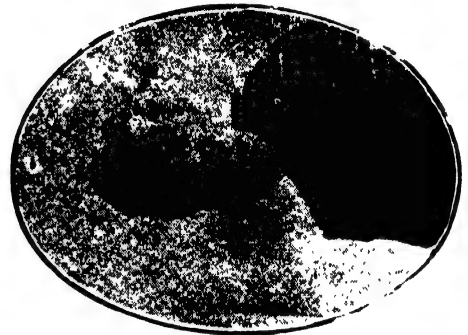
[illegible]

Sjt. J. V. Krishnarao Garu

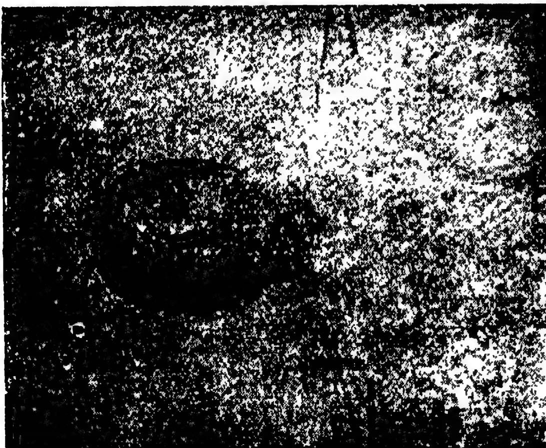
[illegible]

Sjt. J. V. Narayana Garu

[illegible]

Sjt. Samudrala Venkataramachari Garu

శ్రీయుత సముద్రాల వేంకటరామాచారి గారు

Sjt. Motaparthi Venkatanarayana Garu

శ్రీయుత మొటుపర్తి వెంకటనారాయణ గారు

౧౧

అట్లు రామలక్ష్మి పతిని దలంచి భాగ్యమును దలంచి పెట్టు నా పోవుచుండ లోనికి కెవ్వరో వచ్చుచున్నట్లు సడి యయ్యెను. రామలక్ష్మి యాసడి విని దుఃఖమాపుకొని కన్నులు తుడుచుకొని తొంగిచూచె నాయదవ్వుగ సజాతీయోపసంఘాధ్యక్షుండును పరిశ్రమాలయాధికారి యునైన సీతారామయ్యగారిని చూచి (?) ఆయనతో గూడ రామలక్ష్మి పెద్దకొమారుడును మరి యొక పెద్దమనిషి కూడ నుండిరి. రామలక్ష్మి వారిని జూచినంత తన శీర్ణంపుపైట చేలగను రెండుభుజముల సవరించి కప్పుకొనుచు లేచి యిట్టి పెద్ద మనుష్యులు తన కుటీరమున కేతెంచినప్పుడు చాపయుకైన వేయజాలని తన పేదతనమునకు లోలోన సిగ్గుపడుచు ప్రక్కయై గోడకొరిగి నిలువంబడెను. సీతారామయ్యగారు రామలక్ష్మిని జూచి "అమ్మాయీ! నీవు వడికిననూలును అహమ్మదాబాదు దేశీయ మహాసభా శిల్పరు ప్రదర్శనమున కంపితిమి. వివిధరాష్ట్రములనుండి వచ్చినమాదిరుల్లో నెల్ల నీనూలు మిక్కిలి సన్ననిదిగ నాణ్యమైనదిగ పరీక్షకులు నిర్ణయించిరి. ప్రథమస్థానమైన నూలును వడికినవారి కివ్వనిశ్చయించిన ప్రథమబహుమానము నూటపదునారురూపాయలు నీ కొసంగిరి. అన్ని ప్రాంతముల నూలును ప్రదర్శించినప్పుడు దానిలో నెల్ల నీనూలు ఉత్తమబహుమానమును బడయుటయే వడికిన నీకేకాక, ప్రదర్శించిన మాపరిశ్రమాలయమునకేగాక, మన తెలుగుదేశమునకే యసమానఖ్యాతి వచ్చినది. మన ఆంధ్రదేశమునకీ బహుమానము లభ్యమైనందులకు మన ఆంధ్రులెల్లరు సంతోషపడుచున్నారు. ఇదిగో బహుమానద్రవ్యములు గైకొనుము" అని సీతారామయ్యగారు పలుక, ఒక్కనిముసము క్రిందటనే తన తీవ్రదారిద్ర్యమునకుఁ గన్నీరు మున్నీరుగా విలపించుచున్న రామలక్ష్మికి ఒడ్డి ఆఘమును ... యేదైనగానే సంస్మరించి ... లభ్యమైన బహుమానమున కానందాశ్రువులను ... రామలక్ష్మి గోయి కిపట్టి యాబహుమానము నందుకొనుచు "బాబూ! మహాత్ముడు నుడివి నట్లు నిజముగా నీరాటము కుటీరలక్ష్మి సుమండీ!" యనెను.

శరద్రాత్రి - నాయకాన్వేషణము

కోణిదెన - బాలకృష్ణయ్య గారు

ఆయ్యారె! మూలనున్న మము సర్వనిశీథిని వేణుసంజ్ఞచే
నొయ్యనఁ జేరఁబిల్చి, యిపు డోయదునందన! మోసగించి మా
కెయ్యము వీటిఁబుచ్చెదగునే? యొకలేగితో; వేగ రాయరా
వయ్య! కటాక్షముంచగవయ్య! కనుంగొనుమయ్య! బంధులన్.

చ. అఁటలు పీరటంచుఁ బరిహాసము లాడు యార్తశరణ్య! నీవ కా
డ జలము సర్వజంతులకు? ధర్మము నమ్మినవారి నిట్లు పే
డబమున కాననంబునఁ బటాలున వీడి చనంగ? రావె వే
గ బదులుపల్కవే! సతులఁ గాంచి దయామతి నాదరింపవే!

సీ. అకులై నచలింప వడిభూజములఁ జూడు; కాళిందిఁ దరఁగలు గల్గుటుడిగె
జాబిల్లి దివినుండి జరుగఁడు గాంచుమీ; వేగు రేపనెడివివేక మెడలె
ప్రకృతి యశ్రులు రాల్చి పరితపించెడిఁ గను; హిమకణంబులు తీవ
[గముల జాఱె
వేథోండమెల్ల వెల్వెలఁబయ్యెఁ జిలకింపు, భూతజాలంబులపోక లుడిగె

గీ. వనఘ! నీవిరహం బిట్టు లన్నిటికిని
జీవితేచ్ఛలఁ బోఁగొట్టి చేవఁ దొలఁగఁ
బెట్టె; నీ వచ్చి చేపట్టి పెంపవయ్య!
భక్తపాలనశీల! గోపాలబాల!

శా. ప్రోడన్ నేఁజిగురింప, నాలగమి మోము ల్వాడి యాలింప, మా
వాడన్ గోపనితంబినీమణులు పహ్వా! యంచుఁ బ్రేమింప, నీ
వీడన్ మంజులపంకనాళమును నిష్ఠే కాప మోయించి తౌ
రా! దాఁగం జనసేల నోయి? యదుబాలా! వేణుగానప్రియా!

మ. అలనంశీకలనాద మాధురి, మహాత్మా! మార్గముల్ జూపఁగా
సలుపన్ జాలితి నింతదాఁక నెవియో శక్త్యానుసారంబు, నేఁ(?)
డెలమిన్ పిల్లనగ్రోవితోడఁ జనియుండే నీవు దాఁగుంట, మా
తెలువుల్ మాటలెగాక; కార్యసరణిన్ దీర్ప న్సమర్థంబులే?

చ. జలజలమంచు నశ్రువులు జార్చుచు, నీవిరహంపుటార్తియు
మ్మలికముఁ బెంప నెంతొ సుకుమారపులేఁదలిరాకువా తెఱల్
చలనము నొంద సద్దెసలు జాలిగ నిన్నె తలంచి చూచుచున్
గొలిచెడి తీవఁబోండ్లఁ గనుఁ గొమ్మ, రయమ్మున రమ్మ, మాధవా!

మ. పనిగా నెన్నివిధంబులన్ దెలిపినన్ బాటించి నాబోధలన్
వినరున్ జేయరు నేకమై మనరుచూ వీరంచుఁ గోపించి నీ
యనుకంపామతి మానిపోవఁ దగదయ్యా; రమ్మహో! విశ్వమో
హనసంగీతకళావినోద! మముఁ గార్యారంభులన్ జేయఁగన్.

మ. [illegible] కోట్లో నుండి కాపాడి [illegible]
ల్లగనుక [illegible] మాని భావింప, న
[illegible] పాదుకన్ వీడి కార్యార్థమై [illegible]
[illegible]! [illegible], మనుష్యుఁడుగాను భావింపకే.

ఉ. ఏయిరవాసిదేవునకు? యాదవుల కందు వసించె [illegible]!
[illegible] మర్త్యుఁడే? రోహిణి మాయను కలంచు [illegible]? నా
[illegible]! యిఁక సాగసీయంత పిలంపు [illegible]! నీ
[illegible] దైత్యములు [illegible] నటింపఁగఁ [illegible]! గోపాలా!

సీ. [illegible] గోపికల్గా యిటకొనరాగా, గాపుంటు మందులకై యరిగినావో?
[illegible] నాగులఁ జక్కాడి శ్రమమున, నా యమునా తీరమున కైపోయినావో?
[illegible] కాముల [illegible], పడి [illegible] నావో?
కంసాదిశూరుల హింసింపఁగనువిద్దె, [illegible] నేరంగి నావో?
ఎటుల నున్నావో? [illegible] నేయు
మనెదవో? యెప్పుడో నిన్ను మరల మమ్ముఁ
గలయుదు? తెల్పుము మోహనాకార! ధీర!
భక్తపాలన! కృష్ణ! గోపాలకృష్ణ!

ఉ. చిక్కని పంచమస్వరాల నిశ్శబ్ద [illegible] జేయు, హాయిగా
నిక్కడి సైకత స్థలుల నేయు సుఖింపఁగఁ జల్ల గాలిలో
నొక్కఁడ [illegible] నట్టనడి నోడక నీవు పరిండ్లఁ జీకటిన్
జిక్కి శ్రమంబు నొందఁ జనఁ జెల్లునె? మోహనకృష్ణ! పిన్నవై.

చ. వనటఁ గలంగి మాకుఁగ నవాస్యపు బాష్పల నొంది కంది యూ
తనలకు గోపిలోగ్గ టమిదా! నినువంటి జగత్కుటుంబికిన్
పనిగఁ డసంతఁ గష్టములఁ బాల్గాని బిడ్డలఁ బ్రోవ సేయఁడే
జనకుఁడు? నట్లు నీకు సహజంబకదా శ్రమ నొప్పుటల్ ప్రభూ!

సీ. జీవితాలయమా! [illegible] మావంతప్త ప్రాణసఖుఁడు?
[illegible]! [illegible] నేఁడు, గవ [illegible] కానిజాడ?
పంకజమా! [illegible] వివరింపవే మావిభుండు?
పున్నాగమా! [illegible] నీపై నెక్కి యున్నాఁడె? మాచిన్ని
[మన్న తేఁడు?
కానవా నీవు మ [illegible] నవుళ
మా! యశోకమ! కంటివా? [illegible]
[illegible]
భాగవతీ [illegible] కృష్ణు.

ఉ. [illegible] పల్కులను దేనియ లొల్కు [illegible], హింసకున్
గన్నులు [illegible], [illegible] వల్లని చూపువాఁడు, పే
రెన్నికఁ [illegible] మము [illegible] వాఁడు, దాఁగ నో
పున్న [illegible]! [illegible] జూపుమా.

సీ. రసయాన వినోదమందని నాథునకుఁదెల్పఁ, బోవ నిద్దుర మాని లేవవమ్మ!
బాసఁ దప్పనటంచుఁ బలుకు మాస్వామికి సరస మాంద్యము మాని
[సాగవయ్య!
మాతప్పులను గావుమని మా గురునితోడఁ, దెలుప నీవిందుక నిలువుమన్న!
నీకుఁగా సర్వంబు నిరసించిరని ప్రభు, నరసి చూపెడుగనుల్ దెల
[పుము చెలి!
గీ. ఓయమున! యోయి మారుత! యోవనశ్రీ?
ఓసిపద్మిని! మావాని యొడలినాయ,
ఘనబలంబును, నెమ్మోము కనులసొగసు
నరయ మీరలె మేటిచుట్టాలు గాన. 15

మోహినీ తైలము

వెండ్రుకలను పెంచి నిగనిగలాడించును కండ్లకు చలువచేయును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది - 5 తులములు నూనెగల సీసా 1-కి అణాలు 12 మాత్రమే

నెం. 6, తంబుశెట్టి వీథి, మద్రాసు అమృతాంజనం డిపో, నెం. 109, ఫ్రేరిరోడ్డు, ఫోర్టు, బొంబాయి

వేమన - కాలనిర్ణయము

బండారు తమ్మయ్యగారు

అక్షరాస్యులగు నాంధ్రులలో వేమనయోగీంద్రుని పేరు వినుంగనివాఁడును, అతని పద్యములలో నొక్కటియైనను కంఠస్థముగా నివాఁడును నుండఁడనుట యతిశయోక్తి కాదు. తెలుగు వాఙ్మయములో వేమనశతకమునకు, సుమతిశతకమునకు నున్న ప్రచారము మఱి వేనికిని గానరాదు. వేమన పాండితీసంపన్నుఁడు గాకపోయినను నాతనికవితాప్రతిభ నిరుపమానమై సర్వంకషమయినది. ఆతనిపద్యములు నీతులకు నిధానములు. మతసాంఘిక దురాచారములకు మహోగ్రశరాఘాతములు. ఈ మహాకవి చరిత్రమును బరిశోధించి పుస్తకరూపమున నూతనముగా వెలయించి కీర్తిశేషులయిన శ్రీ వంగూరి సుబ్బారావుపంతులుగా రాంధ్రలోకమునకుఁ జిరస్మరణీయులు.

శ్రీ సుబ్బారావుగారి సిద్ధాంతములు కొన్ని కేవల మూహలపై నాధారపడియున్నవి. వేమన స్థలనిర్ణయము, కులము, కుటుంబముఁగూర్చి సుబ్బారావుగారి సిద్ధాంతములను శ్రీ వేటూరి విశ్వనాథశర్మగారు సారస్వతానుబంధములలో విమర్శించియున్నారు. సుబ్బారావుగారు తలంచినట్లు వేమన కొండవీటిరాజవంశమునకుఁ జెందినవాఁడు గాక కర్షకకుటుంబమునకుఁ జెందినసామాన్యపు రెడ్డి యనియు, ఆతని జన్మస్థలము కొండవీడు గాక నెల్లూరుజిల్లా పొదిలి తాలూకా మూగచింతల యనియు, ఆతనితల్లిదండ్రులు కర్నూలు జిల్లా మార్కాపురము చెంతనుండిన కటారుపల్లెలోఁ గొంతకాలముండియుండిరనియు, కొండవీడునందుఁగూడ వేమన కొంతకాలము నివసించియుండుననియు, ఆతఁడు సిద్ధిపొందినతావు శ్రీసుబ్బారావుగారు తలంచినట్లు కడపజిల్లాలోని కటారుపల్లె కాదనియు దానిని సరిగా నిర్ణయింప నాధారములు లేవనియు శ్రీవిశ్వనాథశర్మగారి విమర్శనముయొక్క సారాంశము లయి యున్నవి. వేమన పద్యములను బట్టియుఁ గొన్ని పూర్వకవిస్తుతులనుబట్టియు శ్రీసుబ్బారావుగారు వేమన కాలనిర్ణయమును జేసి యాతఁడు క్రీ. శ. 1412 సంవత్సరమునఁ బుట్టి క్రీ. శ. 1480 సంవత్సరమున మరణించి యుండునని సిద్ధాంత మొనర్చిరి. శ్రీవిశ్వనాథశర్మగారీనిర్ణయమును గూర్చి యంతగాఁ జర్చింపక దానినొకవిధముగా నంగీకరించిరి. కాని యీకాలనిర్ణయములోఁగూడ శ్రీసుబ్బారావుగారు కొన్ని భ్రమప్రమాదములకు లోనయిరని యే నాయభిప్రాయము.

“ఇతఁడు 17 వ శతాబ్దమువాఁడయి యుండునని బ్రౌనుదొర గారనిరి; ఇప్పటికి 300 సంవత్సరములక్రితమువాఁడై యుండునని క్యాంబెలుదొరగారు వ్రాసిరి. ఇప్పటి కైదువందలనలుపదిసంవత్సరములక్రితమువాఁడని పూర్ణయాచార్యులుగారు పీఠికలో వ్రాసిరి. వీరి ననుసరించియో కాఁబోలు నితరగ్రంథకర్తలును నొకయొకవిధముగఁ గాలనిర్ణయ మొనరించిరి. కాని వారట్లు నిర్ణయించుటకుఁ దగిన యుపపత్తులను జూపనైరి. వారు కేవలస్థూలస్థూ నాధారపడియుండిరే గాని యిదమిత్థమని కాలనిర్ణయము 1920 వఱకును కాలేదు” అని వ్రాసి, శ్రీ సుబ్బారావుగారు 1920 సంవత్సరములో జరిగిన వేమనజయంతి నాఁడు శ్రీయుత కే. వి. లక్ష్మణరావు పంతులుగారు పైగ్రంథములను బరిశీలించి వ్రాసిన వ్యాసభాగము నుదాహరించి, తనకు శ్రీలక్ష్మణరావుగారు వేమనపద్యములందలి సూచనలను బట్టి తురకల ప్రభుత్వ మాంధ్రదేశమున రెడ్లప్రభుత్వము పోయినతరువాతనే సాగినది కావున నితఁడు 15 వ శతాబ్దమునకుఁ బూర్వుఁడు కాఁడనుట స్థిరమనియుఁ, దరువాత నెంతకాలమునకుఁ బుట్టెనో తెలియదనియు, వ్రాసిరనియు, అందుపైఁ దా నొనర్చిన కాలనిర్ణయమును లక్ష్మణరావుగారికిఁ జెప్పినప్పుడు కాలముసరిగ నున్నదని వారు మిగులఁ సంతోషించిరనియు, లిఖించిరి.

వేమన కాలనిర్ణయ మొనర్చుటకు వేమనశతకమునందే తగిన నిదర్శనములు కొన్ని యున్నవని శ్రీ సుబ్బారావుగారు మునుముందు “పరఁగ రాయనికులు బావనిధన మెల్ల, బట్లపాలు కవుల పాలు తలఁప, నొసర హీనజనుని ఘనము దాయాదుల, పాలు జారకాంత పాలు వేమ!” అను పద్యము నుదాహరించి యీ నామముగలవారు పలువురున్నందున నిం దుదాహరింపఁబడిన భాస్కరుఁ డెవఁడయి యుండునని కొంతచర్చ సలిపిరి. అది యనవసరము. ఆదాతయై ధనము బట్లపాలు చేసి బాచఁడను ముద్దుపేరితో నిప్పటికిని బట్టు కవులస్తుతులందు స్థిరజీవియై యున్న రాయనభాస్కరుఁ డొక్కరుఁడే. ఆతఁడు కొండపల్లిలో మంత్రిగానుండి యనవేమారెడ్డిచే నగ్రహారాదుల నందినవాఁడు. అనవేముని యనంతరము కొమరగిరి రెడ్డికాలములో నాతని మఱఁది కాటయవేమునియొద్ద మంత్రిగానుండి నట్టు లొకచాటుపద్యమును బట్టి తెలియు. రాయనభాస్కరుఁడు గూడ నీతఁడే యైయుండిన నుండవచ్చును. ఈతఁడు క్రీ. శ. 1380. 1400 ప్రాంతముల నుండినవాఁడు. కృష్ణదేవరాయల యనంతరము గూడఁ గొండఱు రాయన భాస్కరు లున్నందున వేమన కృష్ణరాయలకుఁ బూర్వ ముండెనట్టు లాధారములున్నఁ గాని యాతఁడు పైపద్యములో 1381 ప్రాంతమున నున్నరాయని భాస్కరునే పేర్కొనెనని చెప్ప వీలు లేదని వ్రాసి శ్రీ సుబ్బారావుగారు వేమన కృష్ణదేవరాయలకుఁ బూర్వుఁడుండెననుటకుఁ గొన్ని యాధారములను జూపిరి. వానిని ముం దుదాహరించి చర్చించెదను. ఏది యెట్లున్నను పైపద్యము వేమన వ్రాసినదే యని యంగీకరించినను దానిని బట్టియే యాతని

కాలనిర్ణయ మొనర్చి యాతఁడు రాయనిభాస్కరుని కాలమునఁ గాని యాతని యనంతరము సమీపకాలములోఁ గాని యుండెనని చెప్ప వీలు లేదు. భాస్కరుని కీర్తి యప్పటికి నిప్పటికి నిలిచియున్నదే. కావున వేమన యీ భాస్కరుని యనంతరము చాలకాలమునకు వెలసినప్పటికిఁ గూడ నీ పద్యమును జెప్పి యుండవచ్చును. వేమన కృష్ణరాయలనుఁ బూర్వుఁడనుటకు శ్రీ సుబ్బారావుగారు చూపిన యాధారము లివి.

(1) మహాకవి పెద్దాప్రెగ్గడ మల్లనామాత్యుముఖసంగతి యీ క్రింది పద్యములు.

ఉ. ఇట్టి మహాప్రధానపరమేశ్వరమూర్తివి గాన నీవు చే
పట్టితి, మేలు నుండి పురపాలక! కాళనమంత్రిచంద్ర! ము
న్నట్టిగఁ గృష్ణరాయజనకాంతున కీయక దాఁచినట్టి యా
రట్టడిదైన యెఱ్ఱనవిరాజితమల్హణకావ్యకన్యకన్.

చ. వినతు లొనర్తు నాంధ్రసుకవిప్రభు నన్నయభట్టుఁ దిక్కయా
జ్వను శివదేవు భాస్కరుని జక్కన నాచనసోము సర్వదే
వుని ధనమూరు వేము నలపాలెనఁ జిల్లలమఱ్ఱి వీరభ
ద్రుని శరభాంకు వీరకవిధూర్జటిఁ గేతన భట్టబాణునిన్.

(2) నిమ్మ లక్ష్మణకవి తన కంచి యేకామ్రనాథ శతకములో “భీమ వేమానంత బిరుదుకవుల” అని కవిస్తుతిలో వేమనను జేర్చెనుట.

(3) క్రీ. శ. 1590—1620 ప్రాంతమునవుండిన పింగళి యెల్లనార్యుఁడు తోభ్యచరిత్రములో

సీ. భక్తిమై రేణుక ప్రమథస్తోత్రము నుతించి,
మాయదేవాహ్వయు మహిమఁ బొగడి
తెలిగి యాగమవాక్యముల నన్నపాయగారి
భజియించి మ్రొక్కిడి పాలకురికి
సోమన్నగారిఁ బ్రస్తుతిచేసి ప్రియమంది
శివదేవముఖసనకవుల నెంచి
గణపతిదేవుని ఘనత సన్నుతిచేసి.
వేమనఁ గీర్తించి విమలమతిని
గీ. వ్యాస వాల్మీకి కాళిదాసాదిఘనుల
నన్నపార్యునిఁ దిక్కన యజ్వ నెఱ్ఱ
ప్రెగడ ధూర్జటిఁ బోతన భీమకవిని
దెలిగి శ్రీనాథముఖకవి శ్రేణిఁ దలఁచి.

(4) 15, 16 శతాబ్దమునవాఁడని చెప్పఁబడు శివయోగీంద్రుఁడు రచించిన- అన్యవాద కోలాహలములో

“వేమయ్య నేకాంత రామయ్య బల్లేను, మల్లయ్య నల్లయ మది భజించి” అని వేమయ్య భజింపఁబడుట.

(5) క్రీ. శ. 1581 ప్రాంతమువాఁడయిన తురగా రామకవి నాగర ఖండమందలి యీ క్రిందిపద్యములో వేమనను నుతించుట,

సీ. ప్రాచేతసుఁ బరాశరకుమారుఁ గాళిదా
సు మయూరు భవభూతిఁ జోరు దండి
బాణు ధనంజయు భారవి జయదేవు
భాసుని శ్రీహర్షుఁ బ్రవరసేను
మల్హణు, బిల్హణు, మాఘు, మురారిని
క్షేమేంద్రు, వటుయూలు, సోమనాథు
శివతత్త్వు, శివదేవుఁ, జిన్మయు భవహారు
శరభాంకు, రాజశేఖరుని, వేము
గీ. నన్నపను, దిక్కమఖిఁ, బ్రబంధపరమేశు,
సాధు, నాచిర్వణాచార్యు, జంద్రపాళి
భాస్కరుని, నల శ్రీనాథభట్టు, భీము,
సోము, నమరేంద్రుఁ, దలఁతు నుత్సాహితాత్మ.

ఈపద్యములలో నుదాహరింపఁబడినవేముఁడు మనవేమనయే నా యని నాసందేహము. ఇందుఁగూర్చి చర్చింపకపూర్వము మనము ముందుగా రెండు ముఖ్యవిషయములను విచారింపవలసియున్నది. పూర్వకవులు వేమనకవితాప్రతిభను గుర్తించి తమకవిస్తుతిలోఁ జేర్పఁ దగినవానినిగ నాతనిని గణించిరా యనునది మొదటివిషయము. వా రట్లు గణించిరని నేఁదలంపను. శ్రీసుబ్బారావుగారే తమ గ్రంథపీఠికలో నేఁటివిద్యార్థులు, ఆంగ్లమానససంభవులయినట్లు మన ప్రబంధకవులు సంస్కృతమానస సంభవులయిరని చెప్పుచు “వాఙ్మయమున వేమన్న స్థానము” అను శీర్షికక్రింద నీక్రిందివాక్యములు లిఖించిరి.

“నేఁటి యాంగ్లమానససంభవులగు విద్యార్థులవలె నాకాలమందున్న సంస్కృతమానస సంభవులగు ప్రబంధకవులతో నీతనికిఁ బోలిక లేదు. వారిప్రపంచము వేఱు. ఈతనిది వేఱు. వారిది పాండిత్య ప్రదర్శనము.” “రాజానుగ్రహము, గజ్జము కోకలు అగ్రహారము, కీర్తి, ప్రౌఢకవియను ఛక్కా”-ఇవి వీరి యాదర్శములు. వేమన్నకవి గారవమెఱుఁగును. తాను గవినని యెఱుఁగును. తనకు సంస్కృతము రాదని తెలియును. కవులను ప్రసిద్ధిగలవారు తన్నుఁ గవియనరని సంపూర్ణముగఁ దెలియును. కాని యాతఁడు కవిగా నుండవలె నను కోరికకంటె యోగిగా నుండవలెనని కోరినవాఁడు.”

కాఁబట్టి సంస్కృతమానస సంభవులయిన పైకవీశ్వరులు, సంస్కృతభాషాపాండిత్యము లేని మనవేమనను గవిగా గణించి యాతనినే తమపద్యములలో నుతించి రనుట కవకాశము లేదు. శ్రీవీరేశలింగము పంతులుగారివంటి యాధునికకవిశ్రేష్ఠులే వేమనను గవిగా గణించి తమకవిచరిత్రములో నాతనికి స్థానమొసంగఁజాలకపోయిరి. ఇఁకఁ బూర్వప్రబంధకవులమాట చెప్పనేల? ప్రబంధకవులు వేమనను గవిగా గణింపక పోయినను వారిలో శైవులైనవా రాతనిని మహాశివభక్తునిగాఁ దలంచి యాదృష్టిలో నయిన నాతనిని దమకావ్యములందు నుతించిరా యనునది రెండవవిషయము. వేమన వీరశైవమతప్రాశస్త్యమును గుర్తించి, “అనుమతములపయి నధికమైనమతము, లింగమతముకంటె లేదుజగతి.” “వీరశైవమార్గ విధము లెఱింగియు బ్రహ్మవిద్యమీఁదఁ బరఁగ

గనేని, చెలఁగి పులినిబట్టు సింగపుఁ బిల్లయా" ఇత్యాది పద్యములలో వీరశైవమును, "క.భవనూరుఁడు శరభాంకుఁడు, శివకేలుఁడు రేచయ గోట సిద్ధేశ్వరుఁడు ఇ, శివభృత్యుఁడు మసనయాలుఁడు, శివమయ చిన్మయుఁడు సోమ శేఖరుఁడుఁ శుభ." అను పద్యమునఁ బూర్వాతనవీరశైవులను నుతించినను మొత్తముమీఁద నాతని పద్యములను బట్టి చూడ నాతఁడు కేవల వీరశైవుఁడగునా యని నా సందేహము. శ్రీ సుబ్బారావుగారు "కావున మన వేమన్నకవి సూడ శైవమతాభిమానియే యైనను వీరశైవుఁడు కాఁడు. వేమన్న చరిత్ర వ్యాపకకావ్య మాతఁడు కేశవాధిష్ఠిని పుత్రుఁడనుచున్నది. అయినను వేమన్న యాతనివాక్యములదే నద్వైతి. ప్రవర్తనచే, వాక్కుచే, మనస్సుచే నాతఁడు ద్వైతి. పూర్వసంస్కారమో బాల్యసంస్కారమో యగు శైవమునందలి యభిమానమును మాత్రము విడిచినట్లు కనఁబడదు" అని వ్రాసి మఱియొక సందర్భమున "నాతనిమతము కేవలాద్వైతము గాక శివాద్వైతమో, యద్వైతశైవమో యగు నని శిక్షించిరి. వేమన వీరశైవుఁడయినను గాకపోయినను శైవుఁడీశ్వరు లీతనిని మహాశివభక్తునిగ గణించి రను గ్రంథము లందు నుతించిరనుట కవకాశములు లేవు. (శివభక్తవిజయములో బమ్మెరపోతన తన గురుఁడయినయిటువూరి సోమనాథునిగూర్చి వ్రాయునపుడు సోమశేఖరుఁడనికూడ వాడియున్నందున, పై "భవమూరుఁడు" అను పద్యమందలి "సోమశేఖరగురుఁడు" అతఁడేయై యుండుననియు, వేమన పోతన గురువుగురువు నొక్కగురువు శిష్యులనియుగూడ శ్రీ సుబ్బారావుగారు వ్రాసిరి. వేమన పదునేనవ శతాబ్దమువాఁ డనుటకుఁ బ్రబలాధారము లున్నప్పుడే యీయూహ నిలువనేర్చును గాని లేనిచో నిలువనేరదు. సోమశేఖరునకు గురుశిష్యణమును జేర్చినమాత్రమున వేమన యాతనియొద్ద నుపదేశమందిన శిష్యుఁడని తలంప నవసరము లేదు. పాల్కురికి సోమునియనంతర మెప్పటికో వెలసిన పిడుపర్తి సోమనాథాదులు తమ గ్రంథములలో నాతనిని సోమగురుఁడని వ్రాయుచువచ్చిరి.)

ఇఁక శ్రీ సుబ్బారావుగారు దాహరించిన పై పద్యములను గూర్చి క్రమముగా విచారింతము.

1. ఎడపాటి ఎఱ్ఱాప్రగ్గడ యుదాహరించిన కృష్ణరాయఁడు విద్యానగర ప్రభువగు కృష్ణదేవరాయఁడే యని యెట్లు చెప్పఁగలము? కృష్ణదేవరాయల కాలమువాఁడగు ధూర్జటి తరువాతి పద్యములోఁ బూర్వకవిస్తుతిలోఁ జేరియుండుటచేఁ గూడ నీ విషయము శంకింపఁ దగియున్నది. ఏది యెట్లున్నను రెండవ పద్యములో నుదాహరింపఁ బడినవేమఁడు మనవేమనయనుట కవకాశములేదు. అందుఁ జేర్పఁబడిన సర్వదేవ భవమూరులవలె శివకవిగఁ గాని, నన్నయ తిక్కనాదులవలెఁ బండితకవిగఁ గాని సంస్కృతమాన సంభవుఁడయిన యెఱ్ఱాప్రెగ్గడ మనవేమనను గణించియుండఁడు కదా! ఇందలి భవమూర శబ్దము వేమనకు విశేషణమని సుబ్బారావుగారు తలంచిరి. అదిపొరపాటు. ఇవి వ్యస్తపదములు. భవమూరుఁడు వేఱు. వేమఁడు వేఱు. ఇరువురుకూడ మనవేమనకంటె వేఱయిన మహాశివభక్తులు కాఁదగును.

2. ఏకామ్రనాథంగశతకకర్త పేర్కొనిన వేమఁడు వేములవాడ భీమకవివలె బిరుదు (హస్తింప) కవులలోఁ జేరినవాఁడని యీపద్యము వలన వ్యక్తమగుచున్నది. అతఁడు మనవేమన యే యని తలంచు టెట్లు? భీమకవి యున్నట్లు మనవారివలెఁ బ్రశంసింపనున్నఁడు గాకపోయినను, యీపద్యములలోఁ బాలసూరను మాయిరిమునుఁ దట్టినకారణమున నే వేమనవినుతులలోఁ జేసినా? ఇది విచారణీయము.

3. పల్లనార్యుని సీసపద్యములో మునుపటి నాలుగుపాదముల లోను జేర్పఁబడినవారు పండితకవులు గారు. వారు వీరశైవమతాచార్యులు, మతోద్ధారకులు, మహాశివభక్తులునై యున్నారు. కావున వారిలోఁ గీర్తింపఁబడిన వేమన మన వేమనకవి యనఁ దగదు. పండితకవిస్తుతి యెత్తుగీతిలోనే యారంభమైనది. దానిలోఁ బ్రతిపాదమున సంస్కృతకవులు, తరువాతి పాదములలో నాంధ్రకవులు నుతింపఁ బడిరి.

4. అన్నమాంబ కోలాహలో గ్రంథము సోమేంద్రుఁడే యనుటకు దాఖలాలు లేవు. దానిని రచించినవాఁడు పిడుపర్తి సోమనాథుఁడని కొందఱు వ్రాసిరి. అదియు యథార్థమని చెప్ప వీలు లేదు. ఈ విషయమై "పిడుపర్తి సోమనాథకవి అన్నమాంబకోలాహలకర్తయా?" అను శీర్షికతో సారస్వతానుబంధములో వేమనఁ గూర్చి వ్రాసిన వ్యాసమున నుఱుకుఁడు ఇందలి సీసపద్యములో చేర్పఁబడిన వేమయ్య మనవేమన కాఁజాలఁడు. అందుఁ గూర్గింపఁబడిన పెక్కుమంది లానే యాతఁడు బసవ పురాణాదిగ్రంథములలో వర్ణింపఁబడినపురాతన వీరశైవులలో నొకఁడు. అతఁడు చేటులవేమయ్య కావచ్చునని నాతలంపు. ఈ వేమయ్య చరిత్రము పండితారాధ్యచరిత్రములో వర్ణింపఁబడినది. "ఈవేమన్న శివభక్తులలోనివాఁడై యుండును." అని శ్రీ సుబ్బారావుగారుకూడ ఫుట్‌నోటు (Foot note) లో శంకించిరి.

5. నాగరఖండమందలి సీసపద్యములో మొదటి నాలుగుపాదము లలోఁ జేర్పఁబడినవారు కేవలము గీర్వాణకవులును, శైవగీర్వాణ కవులు నైయున్నారు. కావున వారిలోఁ జేర్పఁబడినవేముఁడు గీర్వాణ భాషాపాండిత్యము లేని మనవేమన కాఁజాలఁడు. ఈ పద్యములో నాంధ్రకవిస్తుతి యెత్తుగీతిలోనే యారంభమైనది. ఈ పద్యములం దుదాహరింపఁబడిన వేముఁడు మఱి యెవఁడయి యుండును? పురాతన వీరశైవులలో బెలిదేవవేమనారాధ్యుఁ డొకఁడు పండితారాధ్యచరిత్రమున వర్ణింపఁబడినాఁడు. అతఁడు శాపానుగ్రహసమర్థుఁడు; కవియు నట. బసవేశ్వర పండితారాధ్యులకు సమకాలీనుఁడగు నొక బెలిదేవ వేమనారాధ్యుఁడుకూడ నున్నట్లు పండితారాధ్యచరిత్రమువలనఁ దెలియుచున్నది. పాల్కురికి సోమనాథుని గురువుయొక్క తాతకూడ బెలిదేవ వేమనారాధ్యుఁడే "పేరెన్నఁబడిన శ్రీ బెలిదేవవేమ, నారాధ్యులను పరమారాధ్యదేవు, మనుమని శిష్యుండ..." అని సోమనాథుఁడు చెప్పికొనినాఁడు. ఈ మువ్వురు నొక్కపురుషుఁడే యైనఁ గావచ్చును. రెడ్డిరాజులు తమపేరును వేమన యను వీరశైవమతాచార్యుని నామమును బట్టి ధరించియుండురని శ్రీ వేటూరి ప్రభాకర శాస్త్రిగారు శృంగార శ్రీనాథములో వ్రాసిరి. పైనిచెప్పిన వేమనా

రాధ్యుఁడే యగు నతఁడాతఁడా? ఈ వేమనారాధ్యుని శ్రీ సుబ్బారావుగారు తమ వేమన సంగ్రహమున “వేమన గ్రంథాంకము” అను ప్రకరణములోఁ జేర్చి యాతని సంతతివారు వెలమ నేఁటివారుఁ గమ్నర్తి యున్నట్లు శిథిలపత్రము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నదని వ్రాసిరి. కావునఁ బైకవిపుస్తకములోఁ జేరిన వేమన యా యోగివేమనారాధ్యుఁడుగాని యాతని సంతతివారిలోఁ జేరిన మఱియొక వేమన కాని కావచ్చునని నా యభిప్రాయము, ఈ చెప్పిన కారణములచేతఁ బై పద్యములఁబట్టి శ్రీ సుబ్బారావుగారు చేసిన వేమనకాల నిర్ణయము సరికాదని యూహింపవలసి వచ్చుచున్నది. పూర్వులు వేమనను యోగిగా గణించినట్లు కవిగా గణింపరందుచేఁ బూర్వకావ్యములు మనకు వేమనకాల నిర్ణయమున నుపకరింపవనియే నా నిశ్చయము. “ఇట్లే ప్రసన్నాంజనేయ శతకకర్తయగు వరదసింహదాసు మొదలగు నలుగురు కవులు వేమన్నను పొగడియుండిరి” అనిపూడి శ్రీ సుబ్బారావుగారు వ్రాసిరి. ప్రసన్నాంజనేయ శతకకర్త శతకాంతమున “మంగళము యోగివేమన్నగురుఁ డెలుంగు” అని వ్రాసియున్నాఁడు; ఈయోగి వేమన మనవేమనయే కావచ్చును. ఈ శతకకర్త వేమన శిష్యుఁడయి యుండును. ఇట్లే తక్కినవారునుగూడ నైయుండ వచ్చును. వీరు సుప్రసిద్ధులు కానందున వీరి కాలనిర్ణయము మొనర్చుట కంతగా నాధారములు లేవు. కావున వేమన కాలనిర్ణయమునుబట్టియే వీరి కాలములఁగూడ నిర్ణయింపవలసియున్నదే గాని వీరి శతకములఁబట్టి వేమన కాలనిర్ణయము మొనర్చు నవకాశములు లేవు. ఇఁక వేమన కాలనిర్ణయమున కాతని పద్యములే ముఖ్యశరణ్యములు కాఁదగియున్నవి. శ్రీ సుబ్బారావుగారు లిఖించినట్లు వేమనశతకము వ్రాసినగ్రంథముగాక (వేదమువలె) వ్రాయనిగ్రంథమయి యున్నది. “వేమన చెప్పినది వేదము” అనుసూక్తి యీ విషయమునుబట్టి సార్థకమగుచున్నది. తనమదిలోని భావముల నెప్పటికప్పుడు వేమన పక్షివలెఁ బాడుచుఁ బోయెనేగాని వానిని నాతఁడు గ్రంథరూపమున వ్రాసినట్లు కానరాదు. పైఁగా వేమన శిష్యప్రశిష్యులు వేమనాంకితముగా వ్రాసిన పద్యములుగూడ రానురాను వేమనపద్యసముదాయములోఁ జేరియుండును. వేమనపద్యము లేవియో యాతనిశిష్యులపద్యము లేవియో సరిగా నేర్పఱుచుట దుస్తరము. కాఁబట్టి పలుప్రక్షిప్తములతోఁ గూడిన వేమనపద్యములను బట్టి యాతని కాలనిర్ణయ మొనర్చుట ప్రమాదరహితమయిన మార్గము గాకపోయినను వేఱుదారి లేనందున నదియే శరణ్యమగుచున్నది. వేమనపద్యములందలి తురక పదములను బట్టి శ్రీలక్ష్మణరావుగారు నిలవిచ్చినట్లు వేమన క్రీ. శ. 15 వ శతాబ్దము తరువాతివాఁడనుటకు సందేహము లేదు. నేనీవ్యాసమును వ్రాయుచుండఁగా శ్రీ వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు సారస్వతానుబంధములో “వేమనయోగిదేశకాలములు” అను శీర్షికతో వ్రాసినవ్యాసమును జూచుట తటస్థించినది. శ్రీశాస్త్రిగారు “ప్రాకటముగ నిట్టి లోకములో గంటుపల్లిముత్తఁ డెన్నఁ బరమగుణాఢ్యుఁడు; అన్నదానమునను. హరుపూజచేతను, హరునిఁ గాంచె లోన నరసి వేమ” అనుపద్యమునఁ బ్రాఁతవ్రాఁత ప్రతులలోఁ గొన్నిటియందు “గంటుపల్లి” కిమాఱు “గుంటుపల్లి” యని యున్నదనియు, మఱియు నీపద్యసార్థసందర్భము పొసంగునట్లుగా నందు “పరఁగ రాయనికులు బాపనికి నమెల్ల...” అను పద్యమునకుఁ దరువాతనే యున్నదనియు, గంటుపల్లె ముత్తామాత్యుఁడు శా. శ. 1545 (1623 ఎ. డి.) లో స్మృతిచెందినట్లు నొక పద్య మున్నందున వేమన యాతనికాలములో నుండినట్లు నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చుననియు వ్రాసిరి. ఈపద్యము ప్రక్షిప్తముగాని, వేమనశిష్యులు చెప్పినది గాని గాక వేమన స్వయముగాఁ జెప్పినదే యని యంగీకరించినను దానినిబట్టియే వేమన ముత్తనామాత్యుని కాలములో నున్నట్లు తేలదని నా యభిప్రాయము. రాయని భాస్కరుని ప్రశస్తిని బట్టి వేమన యాతని యనంతరము చిరకాలమున కాతని గెట్లు పేర్కొనెనో యట్లే ముత్తనామాత్యునిఁగూడ దా నాతని యనంతరము పలుకునప్పటికిఁ గూడఁ బేర్కొనియుండవచ్చును. అన్నప్రదాతలు, సేతుదాతలు నగు పుణ్యాత్ములు స్థిరకీర్తులగుటచే నేకాలములందును గీర్తింపఁబడుచునే యుందురు. కొన్ని పద్యములను బట్టి వేమన క్రీ. శ. 1623 తరువాతనే యుండెననుట కవకాశ మేర్పడుచున్నది. “శ్లో. అవసరపఠితా వాణీ గుణగణరహితాపి సుహృతి పరమోదం; గతిసమయే యువతీనాం భూషాహీనిశ్చ భూషణం భవతి.” అను పండితరాయల శ్లోకమునకు వేమనపద్యములలో నీ క్రిందియనుకరణ మున్నది.

“గీ. ప్రస్తుతంపువేళఁ బద్యంబుచదివినఁ
ఒప్పు లున్న నిగలనొప్పియుండు
వెలఁది (పణఁతి) సురతవేళ బిత్తరి (ప్రౌఢయై) యుండదా
విశ్వదాభిరామ వినురవేమ!”

వేమన క్రీ. శ. 1412-1480 నడుమ నుండినట్లు తాము తలంచుటచే శ్రీసుబ్బారావుగారు పండితరాయలే వేమన ననుసరించినట్లు వ్రాసిరి. పండితరాయ లాంధ్రదేశమున జన్మించినను ఢిల్లీశ్వరుసభయందుఁ గవీశ్వరుఁడుగానుండి యుత్తర హిందూస్థానమందే కాలము గడపినవాఁడు. ఆంధ్రభాషాప్రచారము లేనియాదేశమున నుండిన గీర్వాణకవీశ్వరుఁడు వేమన తెలుఁగుపద్యమును విని దానిని సంస్కృతీకరించెనని తలంచుట యసంగతము. పండితరాయలు మొగలు చక్రవర్తియగు షాజహాను (క్రీ. శ. 1628-1658) నాస్థానమందుండినవాఁడు. ఆంధ్రదేశమున నాతనిగ్రంథములకు వ్యాప్తికలిగినతరువాతనే పై శ్లోకార్థమును విని వేమన తెలుఁగుపద్యమును జెప్పియుండుననితోఁచుచున్నది. శ్లోకమును బద్యమును బరిశీలించి చూచినప్పుడు మొదటిదానినిబట్టి యే రెండవది వెలసినట్లు కనఁబడును. మఱియు “షేకు సైదు మొగలు పేలఁగుపఠానులు, తురకలు దొరతనము తొలుతఁ జేసి, రాఁగ రాఁగఁ బిడిచి రౌతులై కొలిచిరి, విశ్వదాభిరామ! వినుర వేమ!” అను పద్యమునుబట్టి వేమనకాలమునాఁటికి మహమ్మదీయుల ప్రభుత్వముకూడ క్షీణదశకు వచ్చినట్లు స్పష్ట మగుచున్నది. మొగలుచక్రవర్తియగు ఔరంగజేబు (క్రీ. శ. 1658-1707) అనంతరమే మహమ్మదీయప్రభుత్వమున కిట్టిదశగలిగినది. కావున వేమన క్రీ. శ. 1650, 1700 ప్రాంతమున జన్మించి యుండెననుట సమంజసముగ నుండునేమో

యని తోఁచుచున్నది. "క. నందన సంవత్సరమునఁ, బొందుగఁ గార్తీకశుద్ధ పున్నమనాఁడున్, వింధ్యాద్రిచేత బంధన మందున నొక వీరుఁ డీలు సగుడు వేమా!" అను పద్యమును వేమన తన్నుద్దేశించియే చెప్పియుండునని దానిని బట్టి కొందరతఁడు జన్మించినది నందన సంవత్సరమై యుండునని తలంచుచున్నారు. ఇది సందేహాస్పదము. మఱియు వేమన శార్వరి సంవత్సర చైత్ర శుద్ధ నవమీనాఁడు సిద్ధిపొందెనని యూతనిభక్తులు తలంచుచున్నారఁట. దీనికిఁ గూడ సరియగు నాధారములు లేవు. ఇది నిజమే యైనచో వేమన క్రీ. శ. 1652 సంవత్సరమున జన్మించి 1730 సంవత్సరమున మరణించియుండు నని తలంపవచ్చును.

మహాశయులారా! వేమన కాలనిర్ణయమునకుఁ బైమార్గము లన్నియు సదోషములుగ నున్నవి. నా యభిప్రాయములు సరియైనవేయని నేను చెప్పఁజాలను. శ్రీ [illegible]గారివంటి పరిశోధకులు వేమనను నిర్ణయించిన కాలము ప్రమాణము కాదని తోఁచుటచే నీవిషయమును విశేషించి యెంతో పరిశోధించి సత్యమును దెల్పగను విశ్వాసముతోనే నీవ్యాసమును వ్రాసితిని. విజ్ఞులు క్షమింతురుగాక!

పసిరిమొగ్గలు

అడివి బాపిరాజు గారు

పాపాయి:— ౧

పాపల కెల్లా పాపాయైన
పాపా యనెడు ప్రణవా మైన
పాల సముద్రుడు చేతుల తోడా
మట్టా కుయ్యాల జోలల నూప
ఎట్టి వారిక్కి తెలియందంకీ
సృష్టి రూపరి బందిన నవ్వా
చిన్న కెంపులా పెదవుల వెలగా
చేతిని పాదం చేరగ బట్టీ
చూత ఫలంనా బుణుకుచు తానూ
తొనల రూపమున దేహం బెల్లా
ద్యుతుల నీనుచు వొరయుచు నుండా
నిన్నే నీవు తెలియ నట్టుగా
మిన్ను రంగునా బొజ్జ బాబువై
కన్నుల లోనా ప్రేమ కాంతులూ
అన్ని దిక్కులా వ్యాపింపంగా
అంతులు లేని పాపా యైన
పాపల కెల్లా పాపా యైన
పాపాయి వచ్చీ రాని కబురులా
ఆడుకొందము రమ్మా! రమ్మా!
పాడు కొందమూ పాపాయి రమ్మా!

తారలు:— ౨

తమ్ముడ! ఒక సా రిట్లా రా
తమ్మా మొగమూ పై కెత్తూ
మినుకూ మినుకూ చుక్కలు రా
కనుగొంటివ అవి యెవరంచూ
వాడి పోయిన పువ్వులనే
దేవుడు చుక్కలు చేయును రా

జోల:— 3

ఏడవకు ఏడవకు వెఱ్ఱి చిన తల్లి
ఏడిస్తె నీ కళ్లు నీలాలు గారె! ॥హాయి॥
లలల లలల లల హాయీ!
హాయి వారింటికే పోయి వద్దామా
అందెల్లు బేడీలు తెచ్చు కుందామా
అందెల్లు బేడీల అంగిలా ధ్వనులూ
అడుగడుగు మునినవ్వ అమ్మాయి అంకం॥హాయి॥
లలలలలలలల పిల్లీ!
పిల్లీ పిల్లీ పిల్లలకు తల్లీ
పెట్టవే అమ్మాయి పట్టు జడ గంటా
పట్టు జడ గంటలూ పైడి నాగరమూ
కట్ట కాసుల పేరు కంఠుగల వన్నె ॥హాయి॥
లలలలలలలల మఱ్ఱీ!
మఱ్ఱి చెట్టూ క్రింద తొఱ్ఱ నాగన్నా
నాగన్న బువ్వలకు నాలు గప్పాలు
అప్పాలు చాలునే అమ్మాయి కెప్పుడూ
ఆవు పాలా బువ్వ లాకల్లు తీరు ॥హాయి॥
లలలలలలలల దాయి!
దాయి దాయి రావె దాయిల్లు పోవే
తల్లివస్తాడు మా తల్లికే మొగుడు
మగడు వచ్చీ కట్టు మంచి మూర్తాన
మంగళ సూత్రంబు మాలచ్చి మెడలో ॥హాయి॥

౪

చిన్ని చిన్ని గోరూ వంకా లెన్ని చేరీ యున్నాయొ
గన్నేరు పూలా మొగ్గాలన్నీ గుత్తూ లున్నాయి
పూలా పూలామంచూగుళ్లూ ముత్యాల వెలుగూలయితే
మొలాచేరూచిన్నీపాపలు బాలా చంద్రా శేఖాలయిరి

కవితాస్వరూపము

ఒక ప్రసంగము

యనమండ్ర నారాయణమూర్తి గారు, బి. ఏ.,

చిరకాలముక్రిందట మీరాబాయి రచించిన శాంతభక్తిరసప్రధానములగు కీర్తనలును, అఖండవైరాగ్యద్యోతకములగు శ్లోకములును నేటివరకును నుత్తర హిందూస్థానమందు పండితపామరసామాన్యముగ సత్యాదరముతో స్మరింపబడుచున్నవి. మీరాబాయి పరమ భాగవతోత్తమురాలని లోకమెరుంగు ఘన మహారాజ్ఞి. ఆమె కాలనిర్ణయమును జీవితవృత్తాంతమునుగూడ పలువురు పలువిధములుగ జెప్పుచున్నారు. కొందరామె మేవాడ్ కుంభమహారాణా యనియు, చిన్ననాటనుండి పతీపతులిరువురును కవితాప్రియులనియు, యౌవరాజ్యావస్థయం దంతటను కావ్యరచనయే వ్యసనముగా గాలము గడపిరనియు వయసు మీరి యధికారము వహించినకాలమున గుంభునికవిత శృంగారరసాయత్తమై ప్రసంగము రాజ్యప్రధానమైనదనియు, మీరాబాయి కృతియు, సఖియు దియు, చేష్టలుగూడ సాత్త్వికభక్తివైరాగ్యమయములు గాజొచ్చెననియు జెప్పుచున్నారు. రానురాను వారికిం గారణాక్తైతవములచే సంభవించిన పరస్పరవియోగమున కాదినిశ్చయబీజ మీవైమత్యమే అయి యుండునన్నను. ఏదియెట్లున్నను రసైకమూలమై, స్వభావానుకరణప్రధానమైన కావ్యరచనకు గుంభుని, ధర్మప్రతిష్ఠాపనము, పరతత్త్వప్రతిపాదనము, స్వభావసంస్కరణమును ప్రధానాశయము గాగల రచనకు మీరాబాయిని ప్రతినిధులుగ జేసి యీప్రసంగము రచింపబడినది.

పాత్రములు:—

[౧. కుంభుడు—ఉదయపురయువరాజు. ౨. మీరాబాయి—తద్ధర్మపత్ని. రంగము—ఉదయపురరాజధానియగు చితోడ్ నగరమందు యువరాజు భవనోద్యానవనము.

కాలము:—వసంతదివసాంతము. ప్రవేశము:—కుంభుడును మీరాబాయియును లతాగృహోప్రాంతమున జంద్రకాంతోపలవేదిపై బఱచిన తెల్లపట్టుపరుపుపై ముఖాముఖిగ గూర్చుండిరి. పుస్తకములును లేఖనోపకరణములు నందందు జెదరియుండును.]

మీ:—అట్లే యయినచో "విశ్వశ్రేయః కావ్యం" అనువిధి యేలకలుగవలయును?

కుం:—ఆహ్లాదముకన్న శ్రేయ మేమి? కవిత కాహ్లాదజనకత్వమే ముఖ్యాశయము. సమస్తశాస్త్రములకును, విద్యలకును, సమస్త సద్వ్యాపారములకుంగూడ.

మీ:—ఎక్కడి కాయాహ్లాదమునకు? మితియు మేరయు లేని యాహ్లాదము ప్రమాణ మెట్లు కాగలదు? కిరాతునకు జీవహింస యాహ్లాదము. ప్రాకృతజనంబునకు మృగముల కట్లే యుదరపోషణమును జన్నిమిత్త మన్యార్థప్రాణభంగము నాహ్లాదము; లోభికి స్వకీయసుఖహింసాకరమైన ద్రవ్యసంగ్రహము; సంసారికి విషయసంగము; సన్న్యాసికి సంగత్యాగము; కావ్య మిందఱకు నిన్నివిధములగ నాహ్లాద మెట్లు కలిగించును? ఇంతియ గాక కేవలసుఖలోభత కావ్యభోగేచ్ఛవంటి దౌటను పామరలక్షణమునకును గాని యుత్కృష్టకావ్య మాన మెట్లు కాగలదు?

కుం:—వానిలో సదసద్వివేకము లేదా? ఎట్టి యుత్కృష్ట సుఖము మహాకావ్యఫలము కాగలదో అట్టిసుఖమే లెక్క. తదితరము కావ్యప్రశంసయందు దురూహ్యము. సహృదయరంజనమే కావ్యమూలము. రసవిహీనులును ప్రాకృతులును గవితావిషయోదాసీనులుగా దలంపుము.

మీ:—మహాప్రభూ! మీ రానతిచ్చునదియే కవితాతత్త్వమయ్యెనేని పామరులగతి యేమి? వారి కాహ్లాదము గలిగించుకృతులో కృతులు కావయ్యె; సత్కావ్యములయం దట్టివారి కాహ్లాదముకలుగ దయ్యె. శ్రేయోభివృద్ధి రసజ్ఞులకే యని నిర్దేశించినచో 'విశ్వశ్రేయః' అనువాక్యము సార్థక మెట్లు కాగలదు.

కుం:—ప్రేయసీ! భ్రాంతివిడిచి చక్కగాఁ బరికింపుము. సంగీతసాహిత్యాదిరసప్రధానవిద్యలన్నిటికి పండితపామరభేదము లేక విశ్వము రంజింపజేయుసామర్థ్యము కలదు. "శిశు ర్వేత్తి పశు ర్వేత్తి" యనుపరమార్థము నిరర్థక మేనా? కావ్యప్రాణమైనరసమునకు ప్రాణము స్వభావానుకరణము. అన్నచో భగవత్సృష్టికి బ్రతిసృష్టి జేసి కృతికర్త విశ్వకర్తయై విశ్వవిహితుడై భూజనంబుల వాసికెక్కు.

మీ:—విశ్వరంజకుడై యని యానతిండు. విశ్వహితకారిత్వము దానికి పైమెట్టు. ఇందులకై సామాన్యకవులు యత్నింపనేరరు. ఉన్నది యున్నట్లు వర్ణించుట విశేషమే యనుగాక! అందు సరసవిరసవిభేదము లున్న నుండుగాక! కాని యట్టిభేదమును జాలదు. యథావస్తువర్ణన మెంత రసవంతముగా జేసినను మహాకవి కానేరడు. స్వభావసిద్ధములగు వర్ణనాంశములును విభావాద్యౌచిత్యమును వ్యంగ్యప్రధానమై రసోచితాలంకారమయమగు శైలియును గర్ణరసాయనమగు పదరచనయుఁ గవితకు ముఖ్యలక్షణములే; కాని వానితో సంతుష్టినొందిన రసకవిత్వ మనిపించుకొనును. శబ్దాద్యలంకారములతో నింద్రజాలము విరచించెనేని చమత్కారకావ్య మనిపించుకొనును. కాని తాము మునుమున్న వాక్రుచ్చిన సదసద్వస్తువివేచనమును బరమార్థప్రతిపాదనమును జగత్త

త్త్వనిరూపణమును, మహాకావ్యోద్దేశ్యములు. వీనివలనను నే విశ్వశ్రేయము సమకూడును. ఇట్టి కవిత్వమే పరిపక్వమైన తాదాత్మ్యముల నెందక పరిశీలితహృదయరసాస్వాదమ్ముగ భోగింపబడు మహాభాగధేయము. రసకవిత్వోపాసనకు రసాస్వాదప్రాప్తియే పరమావధి. నీతిబోధయే ముఖ్యమయినయతి రసస్ఫూర్తియు, ఆ ప్రసిద్ధియు మహాకావ్యఫలంబులు.

కుం:— ఇహీహీ!! ఈపాటిదానికి గ్రంథము లేల? రసభావాలంకారము లేల? ఛందోనియతి యేల? నీతి మంచిదనియు, దుర్నీతి కూడదనియు రెండుముక్కలు చెప్పిన చాలదా? శృంగారాదిమహారసములు వెల్లివిరియుటకున్న గవిత కవసర మేమున్నది? గ్రంథములన్నియు నీతిబోధకకావ్యములని కాదు. పరమార్థవిచారము వలయునేని వేదాంత మభ్యసించుగాక! వానప్రస్థమునకు బోవుగాక! చాలకేని నొక్కమాటు సన్యసించుగాక!

సీ. చేను చిగురించు, సింగంబు నలపించు
దినవమ్ము హైత్యమ్ముని బ్రాణుజేయు
ధనము హృద్యవిలాస వన కేళి యనిపించు
నార్తుని నలరించు నర్థి నించు
భువనె మర్త్యలి దారమున జక్కగనమూర్ప
నిలేవృష నోలలాడించు మనసు
జగదంతరంగమా సౌమనస్యము దెల్పు
జాట్టరికము గల్పు సురనగులకు
వెల్తి పసిదు విరులు విరిబోండ్లు రంగమ్ము
రసము సౌమ్యము, కీవి, రాజసమ్ము,
మంటిబొమ్మ కొసగు మానుష తేజంబు
కవిత పట్టిముదుక కలకు గురువ?

మీ:—ఏలినవారు కవిసార్వభౌములు. తాము సెలవిచ్చినదాని కన్న ప్రమాణము లేదు. నాయెఱింగినది రసావేశ ముత్కటమైనప్పు డప్రయత్నముగ నజ్ఞాతముగను దసుంటిన వచ్చు రెండుముక్కలు లాత్మానందమునకై కల్లుకొనుటయే. నాకు లక్షణశాస్త్రములో బని లేదు. కాని మొన్న శ్రీదర్బారువా రనుగ్రహించిన పండితసభలో శివనారాయణపండితు లుపన్యసించినశాస్త్రార్థమును సవిస్తరముగా విని లక్ష్యలక్షణసమన్వయము చేసికొని కొన్నియంశములు మనస్సున బట్టించుకొంటిని. ధర్మాభినివేశము లేని రసపోషణము శవాలంకరణమువోలె నిష్ప్రయోజనము. నిత్యానిత్యవస్తువివేకమునకుం గొఱగాని లోకానుభూతియే నిరర్థక మన్నచో గవికల్పితలోకానుభూతి మాట సెప్ప నేల? నిరర్థకమే గాదు. దుర్భరము. పీడాకరము. ఏరసమైనను ధర్మానుసారిగ బుట్టినదే హితకారి. తద్వ్యతిరేకము భగవదుద్దిష్టమైన లోకస్థితికి బ్రతికూలమై యమంగళదాయకమగును. చెల్లెలిపై వలపును తల్లిపై బరాక్రమమును మహారసములగు శృంగారవీరము లెంతవెల్లివిరిసిన నేమి శ్రేయోదాయకములు కానేరవు సరిగదా! తమ రానతిచ్చిన యాహ్లాదమునకుం గూడ బాహ్యములై జుగుప్స పుట్టించును. శాస్త్రలోకజ్ఞానము కవిత కుపాంగము. కవితాహార్యారోహణమునకై లోకజ్ఞానము సోపానము. ఆహ్లాదము విషయముగాని యాంతిమయను గాదు. ఆహ్లాదమును వలనన్ని కవిభూజనులహృదయములం బట్టి విశ్వోపయుక్తముగా సంస్కరించును.

సీ. సర్వభూతములందు సర్వేశ్వరుని దెలుపుచు,
లీనయందు సర్వభూతముల దెలుపుచు,
సుఖదుఃఖముల కంటె గాలభవోల్లోల
కల్లోల మొకనాటకముగ జూపి,
డొంకము గాఁగించి యందు విశ్వవిహారంబు
మ్రోగించు, విశ్వాత్మ మూర్తి నించు,
నిత్యసృష్టిని సర్వదిక్కాలముల జూచి
నేనదేవ్వనియదూదీక్ష నాటు,
రసికమాత్రుడే కవి?—యతి బ్రహ్మ యనుమ
ధర్మసంస్థాపకుడు జగత్త్రాత యనుడు.
వానిమాటలు మంత్రములో వానిలోక
మపర కావ్యంబు, గీతి విశ్వాతిశాయి.

కంచుకి ప్రవేశించును:—

కం:—మహాప్రభూ, సాయంకాలము కావచ్చినది. ఆజ్ఞానువర్తిస్తై జ్ఞాపకము మనవిచేసికొనుచున్నాను.

కుం:—ఆ, అవును. దేవి! మహాప్రభువువారితో గలసి వాహ్యాళికి బోవలసియున్నది. పిలిపించికొనక ముందే హుజూరునకుం బోయి శలవును వేచియుంట యుక్తముగా నుండును.

మీ:— చిత్తము. గండి లేతము.

[కంచుకినిష్క్రమించును]

కుం:—(గొంతెనుగము యువరాజ్ఞితో గలసినడచి—సాలోచనముగా) ప్రాణసఖీ! ఇట్టిరమణీయరచనాధురంధరియగు ప్రకృతి కన్న గవీశ్వరు లెవ్వరు? ఈయనల్పకల్పనాప్రావీణ్యము, అనంతకృతిబాహుళ్యము, అసంఖ్యాకరూపగుణవిభేదమును ఆమహాదేవికే చెల్లును. తలపడలప.

మీ:—స్వామీ! ఒకవిధాన ప్రకృతియే మహాకావ్యము. పరమాత్మ కృతికర్త.

కుం:—ఆహ! నేజెప్పబూనినదియే యది. బ్రహ్మానంద మాశయము.

మీ:—భగవంతునికి—కవికిని సట్లే—కవియాత్మానందమునకై సృష్టియొనర్ప జగత్తునకు శ్రేయము సమకూరును. విశ్వశ్రేయము కాని వ్యాపారమందు మహాకవి కానందమే కలుగదు. కవియాత్మ కేవల ప్రత్యగాత్మ గాదు; జగదాత్మయే. తనహృదయమునుమిషపెట్టి మహాకవి విశ్వహృదయముతోఁ జొక్కును; విశ్వచక్షువుతోఁ జూచును; కులజాతిమతభేదము లాతనిశుద్ధసత్త్వ మెన్నటికిం బంకిలము సేయలేవు; వేయేల! జగన్మయుండౌటను కవికి జరాచరభేదమే స్ఫురింపదు. ఏతాదృశమగు కవి నైసర్గికము తత్కవితాద్వారమున లోకమంతటికి విధియై సదాచరణము సమస్తపురుషార్థసంపాది యగును.

కుం:—కాసిన్నీ యానందము ప్రేయసి ... తిరిగితిరిగి నాత్రోవకే వచ్చితివి.

మీ:—దేవతేంద్ర మానందముకాదటో—ఇంతియుకాదు, కేవల మనోబుద్ధిగోచరమగు నానందము కాని, ఎంతటివారలకైనయద్భుతము ఆత్మైకగోచరమై పరమార్థములకైన మహోన్నతమే కావ్యాశయము.

కుం:—ప్రకృతిసాదృశ్యముచే నావాదము బలము చేసితివి. ఇంకొక విశేషము: ప్రకృతియందు శుభాశుభములును సముచ్ఛయములును విస్పష్టపడక మిళితములై యుండునట్లే కావ్యమందును ఉండవలెను అని నావాదము. ప్రకృతికర్తకన్న—అలేనిస్వరూపద్ధారము కృతికర్తకు మాత్రమే నా కావలయును? స్వభావసౌందర్య ప్రదర్శనమాత్రమునే నివితార్థి యనుచుండ దప్పింపక్కర యుతో బని యేమి? అంత సాహసమున కెవ్వడు సమర్థుడు?

మీ:—కవిస్వభావ ప్రతిబింబనము ప్రకృతిశాస్త్రముల పని కాని కవితది కాదు. ప్రకృతియందు గల నిమ్నోన్నతముల సవరించి యశుభముల నడంచి శుభములను, అధర్మముల నడంచి ధర్మమును ప్రకాశింపజేసి భగవంతునియనంతకల్యాణశీలతను సమర్థించుట కవితాసిద్ధి. ఛాయాపటమునకును చిత్రపటమునకును భేదము లేదా? ద్వంద్వభూయిష్ఠమైన సామాన్యలోకమును భ్రమరింపదినకవి ద్వంద్వాతీతుడును లోకపావనుడును అగు భగవంతునాశయము నిరసించినవాడే యని నమ్ముదు. అభూతకల్పనలచే సృష్టికి వన్నె పెట్టినవాడే కవి. మహాకావ్యలోకమున, దృశ్యమానలోకమునందువలె గాక, సత్యజ్ఞాన దయాశౌచాదిమహాగుణములు విధులు కావు. నైసర్గికములు అధర్మము దుర్బలము. స్వర్గము కరతలామలకము.

కుం:—చక్కగా చెప్పితివి! ప్రాచీనకవిత్వమం దంతటను దటాకించిన యసంభావ్యకల్పనల నన్నిటి నొక్కమాటతో సమర్థించి వైచితివి!! ఆకల్పనలనంబడిని లోకమందు నెలసిన కృత్రిమమతములను వికృతదైవములనుగూడ సమర్థించి లోకోద్ధారము సేతువుగాక!!!

మీ:— మహాప్రభూ! ఏకవిత్వమందైన నేమి, యేమతమందైన నేమి, కల్పనలు కల్పనలే. వానిపరమార్థము నిజముగాని యవి పట్టిసాంకేతికప్రాయములే. సాంకేతికములను వస్తుభ్రాంతితో బూజించుట తప్పే. కాని యవాఙ్మానసగోచరవస్తువులకు సాంకేతికము లుంచగూడదని వాదులాడుట యంతకన్న తప్పు. దేశకాలశృంఖలితములైన ప్రకృతికిని దదారాధకులకును సంభావ్యాసంభావ్యభేదములు గలవు గాని దుర్ఘటఘటనాసమర్థులును లోకోత్తరులు నగు కవిబ్రహ్మల కసాధ్యములు నసంభావ్యము లేవి?

కుం:—చాలుచాలు! ఈవాక్యార్థములింతటితో గట్టిపెట్టుదుముగాక!!

ఎఱిగియు నీవు నే నీచర్చలందు
బ్రాక్పశ్చిమములౌట వాదింతు; నేటి
వనలక్ష్మిహాయలు నీవైరాగ్యమునకు
దగిననిరుత్తరోత్తరమంచు దలచి
అరయవో మాధవునవతరించుటలో
పికమాలికలు దెల్ప, నకనకల్ వదలి
వేగిరపడి లేచి, వికచాస్య యగుచు,
కేంచుపట్టుముస్తాబు గైసేసి
కమ్మనివలపుచొక్కపుటంతరాత్మ
నలిపుచ్చె బసలొల్కువిరిచప్పరముల
కనుము నాధునికూర్మి కౌగిటన్ గఱగి
కుసుమహార్ద్రాశ్రువుల్ గురిసె నంపంప
సుకుమారస్మితజయఘంట కోనలొత్తి మ్రోయ,
లేన విందు లోకంబు కనువిందు సేయ
హృదయము నిదురింప దేని నీవేళ
నెవ్వరి పులకింప దివ్యసద్యుతికి?

మీ:—పరమసాధ్వీమతల్లి భర్తృసమాగమనాకాంక్ష గనుక బులకింపవలసినగా, తన్మయముకావలసినదా! కాని యంతటితో జాలదు.

వనము, వసంతుండు, వసుధ, వారాశి,
చిగురు, చేవయు వానిసేవకై బుట్టు,
పెరుగు, జక్కడగు, నూపిరి తీయు టాది
అఖిలచరాచరవ్యాపార మెల్ల
వలపు వైరాగ్యమ్ము వాదమ్ము భేద
మావిశ్వచైతన్య సేనలై మిగులు
ఎఱిగి, యొఱుంగక, యీ విశ్వ మెల్ల
పరిపక్వమగువిశ్వపతిభోజ్యముగను
కాలభేదమె గాని కర్మ లన్నిటికి
గతియొక్కటియె విశ్వగమ్యదాస్యమ్ము
ప్రకృతిని భేదంబు బరికింప కెవడు
సము డయి వశి యయి సదయాత్ముడగుచు,
నఖిలవిశ్వము జుట్టునంతరిక్షమ్ము
లీల,విష్ణువునందు లీనమై చరము
నచరము, సదసత్తు లల్పాధికములు,
తానును, పెరవాడు, తనవాడు, వైరి,
సకల మేక మటంచు జాటించు, జొక్క
వాడె ధీరుండు తత్త్వజ్ఞుండు వాడె
భవ్యకావ్యతపమాపట్టభద్రుండు !!

౧ కంచుకిప్రవేశించును;

౧ కం:—మహాప్రభూ! దర్బారుశేలవగుచున్నది.

కుం:—ఇదె వచ్చితిని—నెచ్చెలీ! నేభయపడినట్టే అయినది. ఈచర్వితచర్వణమందు మునిగి మహారాజాజ్ఞ మరచిపోతిని.

౨ కంచుకిప్రవేశించును;

౨ కం:—స్వామీ! పితాజీవారియాజ్ఞ యగుచున్నది.

కుం:—(వేగిరమునడచుచు) వచ్చితి, వచ్చితి.

3 కంచుకిప్రవేశించును

3 కం:—మహాప్రభూ,సర్కారువారుతొందరపడుచున్నారు. బండిలో గూర్చున్నారు. చిన్నగా తమ్ముని బండియొద్దకే తెంచేయమని సెలవయినది. [అందరును తొందరగా నిష్క్రమించుచున్నారు]

రాటము

భూతపురి నారాయణస్వామి గారు

కన్నులు విప్పి లోకములు గన్గొని యున్నతపాటవం బొసంగగా
మున్నొక కాలమున్ భరతభూమి యశశ్శిఖరంబు కాంతితో
సన్ననిజిల్గువల్వలఁ బ్రచారము సల్పి ప్రశస్తి కెక్కుటల్
నిన్ను వరించి కాదె? జననీ? సకలార్తి యడంచు రాటమా !

ఉ. మే మొకయన్యజాతికిని మిక్కిలి దాసుల మైతిమంచు నిన్
నీమహిమంబు గుర్తెఱుఁగనేరక యిన్నొకమూలఁ ద్రోసి, పె
న్పాములఁ జిక్కి కుందితిమి; భారతభాగ్యపురంధ్రియైన గాం
ధీమహనీయు మూర్తికృపఁ దెచ్చె జనించెను మాకు నేఁటికిన్.

క. ఎక్కడి కదు రాటెడినో
అక్కడి కెఱవుంచె డనెడు నార్యోక్తి సదా
నిక్కమని తెలిసె నేఁటికి
దిక్కయి నిలువంగ రాటె దీనతఁ బాపన్.

ఉ. చీర లొసంగి కౌరవులచేఁ జెడకుండఁగఁ గృష్ణునాడు మే
టీరున యాజ్ఞసేనిఁ గడతేర్చెనొ యవ్విధమీవు వస్త్రముల్
గోరినవారి మాకొసఁగి లోకములన్నియు సంభ్రమింప మా
భారతజాతిమానముఁ గృపామతి నిల్పఁగదమ్మ! రాటమా!

తే. స్త్రీలసద్గుణములు ప్రకాశింప సొంపుఁ
బెంప నన్యోన్యరాగంబు దంపతులకు
నింప గృహము స్వర్గంబు గావింపఁ జాలు
రాటమా! నిన్ను నేమని ప్రస్తుతింతు?

సీ. తలుకుపెళ్ళుకులపైని తగలంబుఁ దప్పించి
నిరోగ్యహాసంస్థితి నెగడఁజేసి
తగనివస్తువులఁ జిత్తంబు పాఱఁగ నీక
యేకాగ్రవృత్తిని జోకపఱచి
కలఁకలేనట్టి యస్ఖలితదృష్టిని గూర్చి
యాలసూత్రమందున నిలువరించి
శ్రవణపేయముఁ జేయు ప్రణవనాదంబుచే
నానందబ్రహ్మంబు నలవరించి
జీవయాత్రకుఁ దుది ఫలసిద్ధియైన
ముక్తికిందార్చు సద్గురుమూర్తివగుచు
మింమకృప మాకు సాక్షాత్కరించినావు
రాటమా! బంగనమ్ములు రాలకున్నె?

సీ. పరులయస్త్రమ్ములఁ బడఁగొట్టి మోదాబ్ధిఁ
దేల్చుటఁ బండితాదేవి వగుదు
మాకు సత్కీర్తి గొల్లఁబోని ప్రతిభ
దొసఁగు నాఘటనాదేవి వగుదు
స్వాతంత్ర్యగాన విస్తారసామగ్ర్యంబు
ప్రోగించు సాజు మృదంగాల వగుదు
కరతలామలకంబుగా నొసంగి యలస్వరా
జ్యాకృతితోడఁ బ్రత్యక్షమగుదు
డోలుపనిమంతఁ బ్రఫ్పుకౌ కీలకంబు
సత్త్వమయినబీజం బహింసాప్రతింబు
గాంధిప్రోక్త త్రికక్షాత్మకంబునైన
రాటమా! నీవు భరమంత్రరాజ మగుదు.

సీ. వివిధజాతులలోన భేదముల్ నశియించి
యైకమత్యంబు పెంపందుకొనుట
హైందవజనుల మనోభీష్టసిద్ధికై
యాశిస్సు సురలచే నందుకొనుట
భారత స్వాతంత్ర్య పరమసాధనమును
దేశజనులకు బోధించుకొనుట
మొగి 'నహింసా పరమోధర్మ' యనుటఁ బ్ర
పంచమునందుఁ జాటించుకొనుట
నిన్ను గాంధిమహాత్ముండు నిండుప్రేమ
కేతనము పైననుంచి సెక్కించినాఁడు
తానకము తేజ మాచంద్రతారకముగ
నల్లగళలను బాపి వర్ధిల్లుమమ్మ!

సీ. గాంధిమహాత్ముండు కనకాసనంబున
నంచితగతిఁ బ్రతిష్ఠించియుండ
ఉత్కళల్ చేబూని 'యాచార్యుఁడు ప్రఫుల్ల
చంద్రుండు' పూజలు సలుపుచుండ
అతిభక్తిఁ గైదండ 'అక్కసహోదరుల్'
వింజామరంబులు వీచుచుండ
ఆలసరోజిన్యాది లలనాశిరోమణుల్
ముత్తెంపుటారతు లెత్తుచుండ
భక్తజనములు భుజములఁ బట్టి మోయ
పార్శ్వములఁ గొల్చి పండితుల్ స్వస్తిఁ బాడ
రాటమా! దేవివై, యనురాగరీతు
కళితచిత్తవై యింటింట వెలయు మమ్మ!

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయ మహావిద్యాలయము—ఏలూరు

బ్రహ్మశ్రీ ఆచార్య పప్పు పార్వతీశం గారు ఎం. ఏ., బి. ఎస్. సి. (డిప్లమా ఇన్ ఎడ్యుకేషన్, ఎడింబరో.)

శ్రీ మత్పరమేశ్వరనిర్మితంబైన పరాపరాత్మకమగు ప్రపంచమున మానవులు సర్వోత్కృష్టులని చెప్పక తప్పదు. మానవుల ఘనతకు వారి యసాధారణశక్తియే కారణము. స్వశక్తిచే మానవు లెట్టి కార్యములనైన సాధింపఁగలరు. మహాకవి కాళిదాసు —

శ్లో. మరుపృష్ఠా న్యుదంభాంసి నావ్యా స్సుప్రతరా నదీః
విపినాని ప్రకాశాని శక్తిమత్వా చ్చకార సః."

అని చెప్పినట్లు మరుప్రదేశముల సజాతజలప్రపూరితములుగను, కాంతారములఁ జనసంచారయోగ్యస్థలములుగను, నొనరించుశక్తి వంతులు మానవులే. ఇంతియ యేల? ఆర్యభారతుల యాకాశగమనము, పరకాయప్రవేశము, మృతసంజీవని మొదలగుశక్తులు జగద్విదితములే కదా! అణిమలఘిమాద్యష్టసిద్ధ్యాకర్షణము లార్యసంతతి కనుకరణదృష్టాంతములై తచ్ఛక్తినిర్ణాయకము లగుటలేదా?

ఇట్టి యపూర్వశక్తి నొసంగున దేది? జ్ఞానము. ఈ విమలవిజ్ఞానమే లోకత్రయప్రదాయకమే విద్య యనంబడును. ఈవిద్యయే మానవుని మానవత్వప్రతిష్ఠాపకము. విద్యావిహీనమైన సకలప్రపంచ మంధకారబంధురమైయుండును. అవిద్యాతిమిర నాశామండలం బావరింపఁ జన్మమృత్యుప్రసార మంతరింపదు నన వింత యేమి? విద్యావంతుఁడో యట్లుకాక స్వతంత్రముగ నిరాఘాటముగ వర్తింపఁజాలును. కాన విద్యయే మానవునకు ప్రధానచక్షుర్భూతము.

"శ్లో. పలుసందియములఁ దొలఁగను, వెలయింపను పరోక్షార్థవిజ్ఞానములన్
కలకన్ను శాస్త్ర మయ్యది, యలవడ దెవ్వనికి వాఁడె యంధుఁడు
అనుసూక్తి నాలింపుఁడు. [జగతిన్."

అగుట విద్య నార్జించుటయే మనుజుని ప్రధానకర్తవ్యమని తేలుచున్నది. ఐహికాముష్మికభేదమున నీవిద్య ద్వివిధావిభజ్యము. అందాముష్మికవిద్య జీవితాంతమునఁ బరలోకసౌఖ్యముల నొసంగఁజాలియుండును. ఐహికవిద్య సోపానరూపమున దాని కుపకరించుచున్నది. ఐహికవిద్య చతుష్షష్టికళామయము. ఐహికవిద్యచే మానవుఁడు సక్రమాభివృద్ధిఁ గాంచి స్వతంత్రుఁడై సౌఖ్యజీవనమున నలరారుచు దేశమునకును, కులమునకు, జన్మమునకును వన్నెఁ దూర్పఁ జాలియుండును. మఱియు ధర్మప్రవర్తనమును, దేవపితృభక్తిని, సత్యధర్మక్షమాశాంత్యాది సద్గుణములను గల్గి తన్మూలమునఁ గుటుంబ విరాగియై, సంసారబంధముక్తుఁడై, యాముష్మికవిద్యాభిసారియై, తత్త్వజ్ఞుఁడై, విజ్ఞుఁడై నిశ్శేషనిరవధికానందమయకైవల్యపదంబునుగూడ నందఁజాలియుండును. ఐహికవిద్యకు లౌకికమనియు, నాముష్మికవిద్యకు వైదికమనియు నామాంతరములుగలవు. లోకస్థితిరక్షణపరాయణము లగు నర పాలుగు విద్యాశ్రేయసమునకుఁగూడఁ బ్రోత్సాహ మొసఁగి వృద్ధిఁ గాంచుచుండెడివారు. ఈవిద్యలు రెండును మతానుప్రాణితములు, మతవిశిష్టముగఁ బ్రవర్తింప శక్తిసంపన్నములు కావు.

కాని యన్నిదేశములందును విద్యాస్వరూప మొక్కటే యుండుట కనరాదు. మన మతవిద్యాచార సాంప్రదాయము లన్యదేశీయులకు భిన్నములుగా నుండును. వారి మతవిద్యాచారసాంప్రదాయములు మనకు విరుద్ధములుగ నుండును. కాన నెవరి మతవిద్యాచారసంప్రదాయములను వారు సంరక్షించుకొనుచుఁ దన్మూలమునఁ గృతార్థత నొందవలసియున్నది. కాని దైవవిపాకమున మనదేశ మన్యాయత్తమై యుంటవలన పరిపాలకులగు పాశ్చాత్యులు తమ మతవిద్యాచార సంప్రదాయము లీదేశమునఁ బ్రబలింప బద్ధకంకణులై యుండుట చేతను, వారు తమ విద్యాలయముల మన ప్రసంగవిద్య కేవల సేవకావృత్తి కుపకరించునదే యగునట్లు చేసెను, బాలురు నెప్పుడును పరిపాలకుల ననుకరించుట మానవస్వభావ మగుటచేతను, ప్రస్తుతము మనము స్వమత విద్యాచార సంప్రదాయవిహీనులమై, స్వాతంత్ర్య విహీనులమై తుదకు వ్యక్తిత్వమునుగూడఁ గోల్పోవుస్థితికి వచ్చియున్నాము.

ఇట్టి సంకటస్థితియందు దేశదౌర్భాగ్యమును గమనించి యిన్ని వారణార్థము లోకోత్తరుండగు గాంధిమహాత్ముఁడు త్రివిధబహిష్కారము నిర్మాణరూపము నగు సహాయనిరాకరణమును విజృంభింపఁజేసి దశదిశలు మారుమ్రోగునట్లు విజయశంఖధ్వాన మొనరించుట యానేతుచరితావల మస్మదాదు లెల్లరకు విదితమే! అట్టితఱి భారతభూమండలంబున వివిధప్రాంతముల నెన్నో జాతీయవిద్యాలయ ప్రతిష్ఠాపనము లొనరింపఁబడినవి.

తత్కాలముననే పూర్వమొకప్పుడు వేఁగిదేశమునకు రాజధానియై యనంతవిభవశోభితంబై యొప్పిన వేఁగిగ్రామంబున కనతిదూరంబున నున్నట్టియు, నమితవిభవాఢ్యులును, సౌజన్యముఖర సద్గుణాలంకారులు నగు వైశ్యరత్నముల కావాసమైనట్టియు, పశ్చిమగోదావరీమండలమునకుఁ బ్రధానస్థానమైనట్టియు, నేలూరనంబరఁగు హేలాపురంబునఁగూడ సుస్థిరముగ నుండునట్లు జాతీయవిద్యాలయము నొకదానిని శ్రీ గాంధిమహాత్ముని పేరఁ బ్రతిష్ఠింప శ్రీమోతే గంగరాజు జమీందారు ప్రముఖులగు పౌరశ్రేష్ఠులకుఁ గుతూహలము జనించియుండెను. తత్ఫలితముగఁ గొలఁదికాలముననే చాలధనము చందాలమూలమున నార్జింపఁగలిగి యుండిరి. ఆ సమయముననే

పురుషోత్తముండను మహాత్ముఁ డాంధ్రదేశపర్యటన మొనర్చుచుండి కొని యుండుటచే ధర్మపత్నీసమేతుఁడై యీ పురంబునకు విచ్చేసి విద్యార్థుల శిక్షారంభోత్సవ మొనరించి పవిత్రాశీర్వాదములతో శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయ మహావిద్యాలయ సంస్థాపనము గావించెను. అనంతర మల్పకాలమునకే సౌరాష్ట్ర వైశ్యవర్గమువారు రెండుపెంపుగ లక్ష రూప్యముల విలువగల్గు విద్యాలయమునకు మూలధనముగా నుంచి స్థిరసాధన గల్గించియున్నారు. తొలుత మూఁడుతరగతుల విద్యార్థులతోఁ బ్రారంభింపఁబడిన యీ విద్యాలయము క్రమక్రమాభివృద్ధి నొంది నేఁటికి 220 మంది విద్యార్థులతో విరాజిల్లుచున్నది.

ఇట్టి విద్యాలయమున కిన్నిటికంటెను ననుకూలస్థానము లభించియుండుట ప్రశంసార్హము. పాలారుపూర్ణనదీముఖ్యమునఁ గృష్ణావాహినీతీరమున నానావిధఫలతరులతాదుల మధ్య దేవాలయాదు లాశ్రమవాతావరణసందోహ మధ్యంబున మనోహరంబులును, నానాపక్షి ప్రాయంబులును, విద్యార్థుల కారోగ్యప్రదంబులును నై మాకు నాఁటి ప్రాచీనార్యఋష్యాశ్రమంబులవలెనే నేత్రోత్సవం బొనరించుచున్నవి. ఇట్టి యుత్తమాశ్రమారామప్రదేశమున బాలురు తమ చిన్నిచేతులను జోడించి, 'వందే మాతరం,' 'సత్యంవద ధర్మంచర' యిత్యాది శ్రుతివాక్యముల నెలుఁగెత్తి యుచ్చరించుచు దైనందిన ప్రార్థనాదికముల నాచరించుచుండుటయు, నధ్యాపక సహితముగ శీతలతరుచ్ఛాయల నుపవిష్టులై, పాఠములఁ జదువు కాలమునను, నాశ్రమమునందలి స్థావరజంగమాత్మక ప్రకృతి విచిత్రములఁ గాంచి చిత్రించుచున్నప్పుడును, వివిధోపయోగ దేవతాపానాదు లొనరించుచున్నప్పుడును, బలువిధములగు పంతువాద్యనృత్యములందు ఉత్సాహముతో నిమగ్నులై యున్న సమయమునను, మఱియు వ్యాయామము, ఫలలతాదుల జలసేచనము, మొదలగు నుత్సాహజనకకృత్యములందుఁ బ్రవర్తించుచుండిన బాలురఁ గనుగొన్న, యే నిర్మానస మానందసుధాపారాన్నిధి నోలలాడి భారతభావ్యభివృద్ధి నిశ్చిత రూపమున సమన్వయింపఁ జేసి మురియకుండును? ఇట్టి యాశ్రమప్రాయ మగు విద్యాలయమున విద్యార్థులకును దేశమునకును సౌభాగ్యప్రదంబగు విద్య సంపూర్ణజాతీయపద్ధతులపైఁ గఱపఁబడుచున్నది.

సహజముగ దేశీయభాషామతసాంప్రదాయాదులఁ జక్కఁగ గ్రహించినపిమ్మట నవ్యదేశీయముల గ్రహించుట సులభసాధ్యమగు టచేఁ బ్రాథమికవిద్యాశాఖయందు మాతృభాషకుఁ బ్రాముఖ్యత నొసఁగఁబడియున్నది. ప్రాథమికవిద్యాశాఖయందలి యాఱుతరగతు లలో మొదటిమూఁడుతరగతులందును కేవలమాంధ్రభాషయే బోధింపఁ బడును. నాల్గవతరగతినుండి విద్యార్థులందఱికి హిందీభాష నేర్పఁ బడుచున్నది. మఱియువారి కైదవతరగతినుండి సంస్కృతభాషయును, నాఱవతరగతినుండి యాంగ్లభాషయును నేర్పఁబడుచున్నవి. పిమ్మట నున్నతవిద్యాశాఖ ప్రారంభింపఁబడును. ఇందు మూఁడుతరగతులు కలవు. ఈశాఖయందు విద్యార్థు లాంధ్రము, సంస్కృతము, హిందీ, యురుదు, నాంగ్లమునను వీనిలో నేరెండుభాషలందైన నసామాన్య పాండిత్యమును నాయుర్వేదము, నేత, వడ్రము, వాణిజ్యము, మొద లగువానిలో నేదైన నొకవృత్తివిద్యయందు నైపుణ్యమును బాగుగ సంపాదింపవలసియుండును. ఈరీతిని యున్నతతరగతులందును నీ విద్యాలయమున విద్య నభ్యసించిన విద్యార్థి స్వాతంత్ర్యజీవనోపాధి నం పాదింపఁగలిగి జనజీవితమును ధార్మిక నైతికభూయిష్ఠముగ నొనరించు కొని దేశోపకృతికిఁ దోడ్పడఁ జాలియుండును. ఈవిద్యాలయమున నేర్పఁబడుచున్న వివిధవిషయముల సంక్షిప్తవిమర్శ నిందుఁ బొందు పఱచుచున్నాను.

ఆంధ్రము

విషయపరిజ్ఞానమునకు భాషాభివృద్ధి యావశ్యకము. పరభాష నెంతబాగుగ నేర్చినను, మాతృభాషయందువలె విషయపరిజ్ఞానము చేయఁజాలము. మఱియు బాలుర కవి స్వభాషవలెనే సరిగా మనోవికాసహేతుభూతములు కాఁజాలవు. ఏ భాషామాలయందు మహనీయులు శోభాయమానమైన వైశద్యము వానిలోని మధురభావములను దొలుత మన యూహలఁ బరిక్రమలను విశదపఱచునో, యాయా నిరువుల యాశాపాశ గ్రహించి మనయూహలు నెలవులను దనితోఁ దెలుపఁగలిగినో, యట్టిమాతృభాషాజ్ఞానమే మనోవికాసదాయకమై యొప్పును. కావున నీవిద్యాలయమున మాతృభాషయైన రాజకీయార్థికాదివిషయము లెల్ల మన దేశభాషయగు నాంధ్రమునందే గఱపఁబడుచున్నవి. ఇట్లాంధ్ర భాషకుఁ బ్రధానస్థాన మిచ్చియుండుటచేఁ జిన్నతరగతులందు శతకము లును, బ్రహ్మశ్రీ వావిలికొలను సుబ్బారాయకవి ప్రణీతంబులగు నార్య కథానిధులను, నున్నతశాఖలోని తరగతులందుఁ గవిపుంగవులగు తిక్కన పోతనాదిమహాకవుల భారతభాగవతభాగములును బాఠనీయగ్రంథములు గా నేర్పఱచి నిర్దుష్టమగు మృదుమధురభాష నేర్పఁబడుచున్నది. ఇందుచే బాలురకు స్వచ్ఛమైన వ్యావహారికభాష వ్రాయఁ జదువ నలవడు చుండుటయే కాక వారు భారత భాగవత రామాయణాదిగ్రంథము లందలి సంప్రదాయములను ధర్మములను విశ్వాసములను స్వయముగఁ గూడ గ్రహింప నవకాశము లభించుచున్నది.

సంస్కృతము

మన శ్రుతిస్మృతి పురాణేతిహాసములును, కావ్యనాటకాలంకార ములును, మఱియు వివిధశాస్త్రములునుగూడ సంస్కృతభాషయందే యుండుటచేతను, మన యాంధ్రమున కది మాతృభాష యగుటచేతను, జాతీయపాఠశాలలయందు సంస్కృతభాషాబోధన మత్యవసర మనుట నిర్వివాదాంశము. కావున సంస్కృతభాషకుఁగూడఁ గొంతవఱకుఁ బ్రాముఖ్యత నీయఁదలఁచి, యీవిద్యాలయమున బాలురకు మూఁడవ తరగతినుండియు, సంస్కృతలిపిని సులభముగ నమరకోశము పఠింపఁజేయఁ బడుచున్నది. ప్రధానముగ సంస్కృతభాష నభ్యసింపఁగోరువారి కైదవతరగతినుండియుఁ బద్యపాఠాభివర్ధకములగు గ్రంథములు విశేషముగ బోధింపఁబడుచున్నవి. విద్యాలయమున సంస్కృతప్రాధాన్యముగఁ దరగతు లన్నియుఁ బూర్తి చేసినవారికిఁ గావ్యనాటకాలంకారసాహి త్యమును, వలయుపాటి వ్యాకరణపరిజ్ఞానమును గలుగును.

హిందీ

భారతవర్షమున విశేషవ్యాప్తి గాంచినట్టియు, సులభగ్రాహ్యమైనట్టియు, దేశాభిమానులగు జాతీయమహాజనసభవారిచే హిందూదేశసర్వసామాన్యభాషగఁ బరిగణింపఁబడినట్టియు, హిందీభాషకు జాతీయవిద్యాలయములందుఁ గల ప్రాముఖ్యమునుగూర్చి వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱ లేదు. ఈభాష నాల్గవతరగతినుండియే ప్రారంభింపఁబడి ధారాళముగ సంభాషించుటకును, గ్రంథార్థముల సంపూర్ణముగఁ దెలిసికొనుటకును గలయంత సామర్థ్యము కలుగఁజేయఁబడుచున్నది. ఇచ్చటివిద్యార్థులు హిందీసాహిత్యసమ్మేళనమువారి పరీక్షలకుఁ బోయి కృతార్థులగుచున్నారు.

ఉరుదు

హిందూమహమ్మదీయ సమ్మేళనమునకు తోడ్పడునట్లు ఈవిద్యాలయమున నురుదుభాష సాధారణముగ నేర్పఁబడుచున్నది. ఈశాఖ నానాఁటికి వికసించి యభివృద్ధిస్థితికి వచ్చుచున్నది. ఇంకను మహమ్మదీయసోదరుల ప్రోత్సాహమున వృద్ధినొందఁగలదు.

ఇంగ్లీషు

హిందూదేశమునందుఁ బ్రస్తుతము రాజభాషగా నుండుటం జేసియుఁ బలుభాషల నుండు వివిధవిషయసమన్వితములగు గ్రంథము లాభాషలోనికిఁ బరివర్తింపఁబడి గ్రహింపఁదగియుండుటం జేసియు, ఖండాంతరముల విశేషవ్యాప్తిఁ గాంచియుండుటంజేసియు, జాతీయవిద్యాలయములందుఁగూడ కొంతవఱ కాంగ్లభాష నేర్పవలసియున్నది. కావున కోరువారి కాంగ్లము ఆఱవతరగతినుండి ప్రారంభింపఁబడి యాంగ్లేయగ్రంథములందలి సారమును గ్రహింపఁగలశక్తి యొసఁగఁబడుచున్నది.

ఇతిహాసము - భూగోళము

“మానవుఁడు తెలిసికొనఁదగినవానిలో ముఖ్యమైనది మనుజునిఁ గూర్చినవిషయమే” అను సూక్తియం దెంతయు సత్యముకలదు. ఈ వాక్యమునందలి మనుజశబ్దమునకు మనుష్యజాతియనియే భావము. మనుష్యజాతియొక్క పూర్వస్థితిని దెల్పునదే యితిహాసము. ప్రతిజాతియొక్క భావిస్థితియుఁ బూర్వపరిస్థితులపై నాధారపడియుండును. భూతకాలీనస్థితి పరిణామమే వర్తమానపరిస్థితిరూపమును దాల్చుచుండును. కావున నౌన్నత్యమును బడయవలెనన్న బ్రతిజాతికిఁ దనపూర్వస్థితిగతుల సంపూర్ణజ్ఞాన మావశ్యకము. అట్టిజ్ఞానమును సమకూర్చు నితిహాసముయొక్క ప్రాముఖ్యమును వేఱుగఁ జెప్ప నక్కఱలేదు. ప్రతిబాలునకు స్వదేశేతిహాసము తెలిసియుండవలెను. భారతవర్షేతిహాసాధ్యయనము మనయువకులహృదయసీమల దేశాభిమానాంకురముల సుస్థిరముగ నాటఁగలదు. కావున జాతీయవిద్యాలయములందు జాతీయేతిహాస మవశ్యపఠనీయముగ నియమింపవలయును. ఈపాఠశాలయందు మనదేశముయొక్క సాంఘికార్థికరాజకీయచరిత్రలు బాలురకుఁ బ్రధానముగఁ గఱపఁబడుచున్నవి. దేశముయొక్క ప్రాచీనాధునాతన పరిస్థితిజ్ఞాన మొసంగుటయే కాక మహాపురుషుల జీవితచారిత్రములును, జాతీయోద్యమచరిత్రయు, జాతీయమహాజన సభాసంవిధానమును గూడ బోధింపఁబడుచున్నవి. మఱియు నన్యదేశీయవిషయములు గూడ వలయునంతవఱకు బోధింపబడుచున్నవి. 7వ తరగతినుండి యర్థశాస్త్రము, రాజనీతిశాస్త్రము, నవీనమానవవిద్యలుగ నేర్చుకొన నిచ్ఛగలవారి కీపాఠశాలయం దవకాశము కలదు. భారతవర్షభూగోళములు ప్రపంచభూగోళమునుగూడ నవీనపద్ధతుల ననుసరించి గఱపఁబడుచున్నది.

మతబోధ

మానవులు ధర్మవర్తనులై పుణ్యశీలురై జన్మసాఫల్యము నందఁగలుగుటకు దైవాంశసంభూతు లనఁదగు వివిధమతోద్ధారకులు తమ జీవితములను ధారవోసి యాయాదేశకాలపాత్రానుసరణము లగు పరిస్థితుల కనువగురీతిఁ బెక్కునియమవిధు లేర్పఱచి యున్నారు. స్వమతాభిమానులై తమతమమతనియమములను భక్తిశ్రద్ధలతో నాచరించు ప్రజలేరాజ్యమున నుందురో యది శ్రీరామరాజ్యమువలె సౌఖ్యవంతమై యుండు ననుటకు సందియము లేదు. ప్రజలు తమమతవిశ్వాసములఁ గోల్పోయి స్వేచ్ఛానుచరులై గుప్తిపరులై పాపభీతిలేక సంచరింతురేని యారాజ్యమున జనించు నశాంతినిఁ బాఱఁద్రోలుటకు రాజశాసనములు కఠినదండనములు మొదలగు ప్రక్రియ లేవియుఁ బ్రయోజనకరములు కాఁజాలవు. అందుచే నైతికాధ్యాత్మికవిజ్ఞానప్రదము లగు మతవిషయిక విద్యలను రాజ్యమున నెలకొల్పఁ జేయుట శాంతిస్థాపకకార్యపరాయణు లగు భూపాలుర విధ్యుక్తధర్మము. తొల్లి నైతికమతాదిక విద్యలయం దత్యున్నతి వహించి కర్మభూమి యని ప్రసిద్ధిచెందిన పవిత్రమంతయగు నీభరతఖండ మిప్పుడు విధివశమున గర్హ్యమగు పరాధీనస్థితియం దుండుటచే పూజనీయములును బుణ్యప్రదములు నగు హిందూమహమ్మదీయాది మతము లన్నియుఁ గ్రమక్రమముగా దమ మహాత్త్వములఁ గోల్పోయి నామమాత్రావశిష్టములు కాఁబోవు దుస్థితికి వచ్చుచున్న వనుటయం దతిశయోక్తి యెంతమాత్రము లేదు. మనకు స్వరాజ్యము లభింపఁగనే భారతీయు లెవరి మతానుసారము వారు విజ్ఞానవంతులై నీతికోవిదులై ధర్మానురక్తులై ధన్యచిత్తములై వెలయఁగలుగుట కర్హములగు సాధనములు రాజశాసనానుసారము, మనకుఁ దప్పక చేకుఱఁగలవు. అంతవఱకును బాలురహృదయములందు మతవిశ్వాసబీజములు లెస్సఁగ నాటుకొనఁ జేసి వారి భావ్యున్నతికిని, దేశసౌభాగ్యమునకును దోడ్పడుట యుపాధ్యాయుల ప్రథమకర్తవ్యమని చెప్పనొప్పును. కావున నీ విద్యాలయమునఁ జిన్నతరగతులందు నైతిక మతబోధనమున కనువగు నార్యకథానిధులు ప్రధానపాఠ్యపుస్తకములుగ నేర్పఱచి సందర్భానుసారముగ భారతవిజ్ఞానము, హిందూమతధర్మములు, నార్యసంప్రదాయములు, సదాచారములు మొదలగునవి బాలురు గ్రహించులాగున నుత్సాహకరములగు సంభాషణముల మూలమున నుపాధ్యాయులు బోధించుచున్నారు. మఱియు మూఁడవతరగతినుండి మతవిద్యకుఁ బ్రత్యేకింపఁబడిన కాలమున విద్యార్థులకు స్వమతాభిమాన [illegible]కము

లను వివిధవిషయములు విపులముగ బోధింపఁబడుచున్నవి. ఇంతియకాక నిధిదమాలిస్థాపకులును బుద్ధుఁడు, మహమ్మదు, ఏసుక్రీస్తు, రామమోహనుఁడు, బుద్ధుఁడు మున్నగు మహనీయుల జీవితముల విద్యార్థులకుఁ జక్కఁగ విశదపఱచి వారికిఁ బరమతసహిష్ణుత, భూతదయ, పరోపకారచింత, స్వార్థత్యాగసౌభ్రాతృత్వము మొదలగు సద్గుణము లలవడునట్లుపాధ్యాయులు మిగుల శ్రద్ధఁ దీసికొనుచున్నారు. మఱియుఁ బవిత్రసప్తాహములందు విద్యార్థులు జాతీయోత్సవము లాచరించి యాత్మపరిశుద్ధియును నొంది దైవమునందును మహాపురుషులందును గల తమ యనన్యానురాగమును సఫలపఱచుకొనుచున్నారు.

ఆయుర్వేదము

మానవుల కన్నిటికంటె నవశ్యగణనీయము లగు నాయురారోగ్యముల వృద్ధిఁ బొందింపఁ జాలి వేదప్రాయ మనఁ నొప్పు నాయుర్వేదముకూడఁ బ్రస్తుతము కృశీభూతమై యుండుటచేఁ దదభివృద్ధి యత్యంతాభిలషణీయమై యున్నది. మఱియు దీనివలనఁ బరోపకారకమగు స్వతంత్రజీవనముకూడ లభించుననుట నిర్వివాదాంశము. కావున నిదికూడ నీ విద్యాలయమునఁ బ్రధానవృత్తివిద్యగ నేర్పఁబడుచున్నది. ఇం దాయుర్వేదము శాస్త్రములయందును బ్రత్యక్షమూలమునఁగూడ మూఁడుసంవత్సరములలోఁ బూర్తిగ నేర్పుట కేర్పాటు గావింపఁబడి యున్నది. ఇచ్చటినుండి విద్యార్థు లఖిలభారతాయుర్వేద పరీక్షలకును, నాంధ్రాయుర్వేద పరీక్షలకును, డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారి ప్రత్యేకపరీక్షలకుఁగూడఁ బోయి కృతార్థులగుట కవకాశము గలదు. కేవలము గ్రంథములను జెప్పుటయే కాక వివిధములగు నౌషధములుగూడఁ దయారుచేయింపబడుచున్నవి. ఈ వత్సరమున 12 మంది విద్యార్థులకుఁ బైనుదహరింపఁబడిన కొన్ని పరీక్షలకుఁ బోఁజాలియున్నారు. ఈ శాఖ ఆయుర్వేదవిద్యాపీఠమంత్రి కవిరాజ శ్రీమాన్ ప్రతివాదిభయంకర కృష్ణమాచార్యులవారి శిక్షణమునఁ దృప్తికరముగ వృద్ధి నొందుచున్నది.

నేత-నూలువడుకుట

గాంధిమహాత్ముని యాదేశములలోఁ బ్రధానస్థాన మలంకరించిన ఖద్దరునిర్మాణవృత్తి వృత్తులన్నింటిలో నగ్రగణ్యమై యున్నది. తత్ప్రోత్సాహకముగ నీపాఠశాలయందు బాలురందఱకు నూలువడుకుట నేర్పఁబడుచున్నది. కొందఱు విద్యార్థులు మిక్కిలి చురుకుగ నాణ్యమును సన్నమునగునూలు తీయఁజాలియున్నారు. ౭ వ తరగతినుండియు నేతను వృత్తివిద్యగఁ గైకొన్న విద్యార్థులందఱు శిక్షకునిసహాయ మపేక్షింపకయే స్వయముగ నాసుపోయుట, కండెలుచుట్టుట, పడుగుతోడుట, పరిచేయుట, నేయుట మున్నగువస్త్రనిర్మాణకృత్యములన్నియు నిపుణతతో నిర్వర్తింపఁజాలియున్నారు. ౫ వ తరగతినుండియు బాలురు కండెలుచుట్టుట మొదలగు కొన్నివస్త్రనిర్మాణకృత్యములను నేర్చినవారును బాగుగ నేయఁగలిగియున్నారు. ఇంకను గ్రొత్తవిధములగు మగ్గములు, ఖద్దరుపట్టులు, యంత్రములు చేయుట మొదలగు పనులన్నియుఁ బాలురకాలములో నేర్పఁబడినవియైయున్నవి.

వస్త్రము

కళలలో నొకటియగు వస్త్రనిర్మాణము ప్రసాదించుటకొఱకు వస్త్రముకూడ నీపాఠశాలయందు నేర్పఁబడుచున్నది. విద్యార్థులు తీగవాలు, చొక్కాలు, నానావస్త్రములు మొదలగునవి తయారుచేయుచున్నారు.

వాణిజ్యశాఖ

దేశమున కార్థికాభివృద్ధికరములగు వృత్తులలో వాణిజ్యము ప్రధానమైనదగుటచే నీశాఖ విద్యాలయమున నేర్పాటుచేయఁబడినది. ఇచ్చటఁ గమర్షియల్ కరస్పాండెన్సు, బుక్కుకీపింగు, టైపురైటింగు, షార్టుహాండు మున్నగునవి చక్కఁగ నభ్యసించి విద్యార్థులు వ్యాపారశాలలకు సలహాలనొసఁగుచున్నారు.

చిత్రలేఖనము

మనోవికాసహేతుభూతములగు కళలలో నొక్కటియగు చిత్రలేఖనమునఁ బ్రారంభభాగము నేర్పఁబడుచున్నది. బాలురు సామాన్యముగ వృక్షములయు పశుపక్ష్యాదులయు గోపురముల చిత్రింపగలిగియున్నారు. ఇంక నీశాఖ బాగుగ వృద్ధినొందు నవకాశములు కలవు.

వ్యాయామము

"శరీర మాద్యం ఖలు ధర్మసాధన" మనునట్లు ధర్మనిర్వహణమునకు శరీరధారణపోషణము లే ముఖ్యములై యున్నవి. కాన వాని నభివృద్ధినొందించు వ్యాయామము మనుజున కత్యావశ్యకము. కాన బుద్ధిబలములతోఁబాటు విద్యార్థులకు దేహబలముగూడ నొసంగుబాధ్యత జాతీయవిద్యాలయములపైనున్నది. అందుచే జాతీయపద్ధతుల ననుసరించి యీవిద్యాలయమున బాలురకు వ్యాయామ మొసంగబడుచున్నది. ఇం దెక్కుడభిమానముగల బాలురకు సాము కుస్తీ మొదలగునవి నిపుణులగు నొకయుపాధ్యాయుని యాజమాన్యమున మిక్కిలి చక్కఁగ నేర్పఁబడుచున్నవి. ఈసంచికయందు పత్రాంతరమునఁ జిత్రింపఁబడిన వ్యాయామవిద్యార్థులదృశ్యమే యీవిషయమును విదితము చేయఁగలదు.

విద్యార్థిసంఘము

విద్యార్థులవక్తృత్వమును, విమర్శనశక్తియు, రచనాసామర్థ్యమును, విషయపరిజ్ఞానమును, భావప్రకటనాకౌశల్యమును బెంపొందించుటకై విద్యార్థిసంఘ మొకటి "ఆంధ్రసాహిత్యచర్చాసంఘ" మను పేర నెలకొల్పఁబడినది. ఇందు మత సాంఘిక రాజకీయవిషయములఁ గూర్చి ప్రతివారము మన్నతతరగతులవిద్యార్థులు విద్యాధికులగువారి యాధిపత్యమున సభలు జరిపి చర్చింపుకొనుచు ఫలము నొందఁగలుగుచున్నారు.

రాత్రిపాఠశాల

పగలు నియమితకాలమునం దీపాఠశాలయందు రాత్రి యీ విద్యార్థులను విద్య గఱపవలసిన యావశ్యకత కలుగుట వలన వారు రాత్రివేళ విద్యాలయమునందే గూర్చుండి వివిధోపాధ్యాయులచే ప్రయత్నించుచు యుపాధ్యాయుల విద్య నేర్పుచున్నారు. ఈయుపాధ్యాయులు పగలు సాయంకాలము తమ పనులను తీసికొని మఱల సాయంకాలము నట్టివారలు చాలవరకు యుక్తశ్రమ గాని రాత్రులందు వైతము పనులను చాలగా శ్రద్ధగ జరిపించుట యెంతయు శ్లాఘనీయము. కావున నీవిద్యాలయమునందు గొందఱు ఉపాధ్యాయులు రాత్రులందు వసించియున్న విద్యార్థులను రాత్రులయందు నియమముగ దర్శించి వారితో శ్రద్ధగ గ్రంథములు చదివించి యనేకవిషయముల బోధించుచున్నారు. మఱియు దేశమునందలి సకాల మానవు విద్యార్థులనుండి మేల్కొల్పి విద్యాభ్యాసము, వ్యాయామము, స్నానాదికృత్యములు నొనరింపజేసి సదభ్యాసము, క్రమశిక్షణము, నారోగ్యము గలుగ కలుగజేయుచున్నారు. ఇంతియ కాక గురుశిష్య నిరంతరసాంగత్యమువలని లాభములు గూడ విద్యార్థులు పొందగలుగుచున్నారు.

ముగింపు

ఈవిధముగ శ్రీగాంధీయాంధ్రజాతీయమహావిద్యాలయము సర్వతోముఖాభివృద్ధిగాంచుచు దేశోపకారకులును, పవిత్రశీలురును, త్యాగశీలురు నగు విద్యార్థిబృందమును భారతదేశోద్ధరణమునకై సమర్పింపగలిగి జాతీయవిద్యాభిమానుల మానసములందు నమ్మకము ప్రతిష్ఠాపించి యున్నది. "శ్లో. గుర్జనః పరిహర్తవ్యో విద్యయాలంకృతోఽపి సన్, మణినా భూషితః సర్పః కిమసౌ న భయంకరః" అను సూక్తి ననుసరించి యీవిద్యాలయము విద్యార్థులకు సత్ప్రవర్తన మలవఱచుటయే ముఖ్యాదర్శముగ గ్రహించినది. ఇట్టి విద్యాలయములే దేశపురోభివృద్ధికి హేతుభూతములై యుండుటంజేసి వీనిని బాగుగ వ్యాప్తిజెందించి పోషింపవలసినబాధ్యత ధనాఢ్యులును, ధర్మశీలురు నగు దేశీయులపై నున్నది. కావున నట్టిదేశీయులు గొలుపఱచియున్న సంగీతము, శిల్పము, కవ్వరము మొదలగు శాఖలుగూడ నీవిద్యాలయమునందు నెలకొల్పుటకు దగినతోడ్పాటు నొసంగి శ్రీగాంధిమహాత్ముని పేర వెలయు నీమహావిద్యాలయము సర్వాంగసంపూర్ణముగ నొనరించి భావిభారతసంతతి కృతజ్ఞతకు పాత్రులై కృతార్థుల నొందుదురు గాక! ఆంధ్రదేశమున నప్పుడప్పుడు కొన్ని జాతీయవిద్యాలయములు స్థాపింపబడియున్నవి. కాని వానిలో చాలభాగము దనసహాయాభావముచే గృశీభూతములై నామావశిష్టములుగ నున్నవి. అట్టివానికిం దగినసహాయ మిప్పుడైన లభింపకుండుట మిక్కిలి విచారకరము. ఇట్టి ప్రజాహితసంస్థలు ప్రస్తుతము ప్రజాపోషణచేతనే యగుట నింకనైన దేశీయులు తద్విద్యాలయాధ్యక్షుల నన్వేషించుపట్ల గాలహరణ మొనరింపకుందురని నమ్ముచున్నాము. మఱియు నాశిష్టములగు విద్యాలయములైన విద్యావిధానాలంబనమునను, పాఠ్యగ్రంథాది నిర్ణయాదులను, పరస్పరసంబంధముల వర్తింపుచు సుస్థిరముగ నొకయాంధ్రజాతీయ విశ్వవిద్యాలయము యొక్క యాజమాన్యమున బాగుగ బనిచేసి యశోలాభ మొనరింపుటకు జాతీయవిద్యాభిమానులగు విద్వత్తములు సత్వరముగ గమనింపుట యావశ్యకము. దేశభక్తుల కమితానందదాయకముగనట్లు శ్రీగాంధిమహాత్ముడు దేశవాసుల స్వరాజ్య శ్రమము దొసర్చుటను ముగించి మరల జనసామాన్యాతీతసామర్థ్యములను ప్రకారాంతమున వెల్లడింప నుత్సాహితులై యేతెంచెను గావున జాతీయవిద్యాలయములు సర్వాంగసౌష్ఠవముతో నలరారుచు మహోన్నతస్థితిని దప్పక పడయగలవనియు నచిరకాలములో నీ విద్యాలయమాంధ్రదేశ జాతీయవిశ్వవిద్యాలయముగ నొనరింపబడి తన విధ్యుక్తధర్మమును సక్రమముగ నాచరించి ధన్యత నొందునని విశ్వసించుచు దచ్ఛుభసమయప్రాప్తిం జేయుమని పరమేశ్వరుని మనసార ప్రార్థించుచున్నారము.

"శ్లో. స్వస్తి ప్రజాభ్యః పరిపాలయంతాం
న్యాయ్యేన మార్గేణ మహీం మహీశాః
గోబ్రాహ్మణేభ్య శ్శుభమస్తు నిత్యం
లోకా స్సమస్తా స్సుఖినో భవంతు."

తామరతైలము

రాజా రాణి గల చక్కని డబ్బి 1 కి అణాలు 6 మాత్రమే

అనేకయేండ్లనుండి యున్న తామర నాలు గైదుసారులు రాచినతోడనే మాయమగును.

అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి లేక, మదరాసు

Andhra Young Men's Association, Second Anniversary, Kharagpur

ఆంధ్ర యువజన సంఘము; ద్వితీయ వార్షికోత్సవము, ఖరగ్‌పూరు

Sree Krishna Devarayalu's Andhra Bhasha Nilayam, Hyderabad

శ్రీ కృష్ణదేవరాయల ఆంధ్రభాషానిలయము, హైదరాబాదు

Teachers of the Gandhi National School, Ellore, with Acharya Gidwani

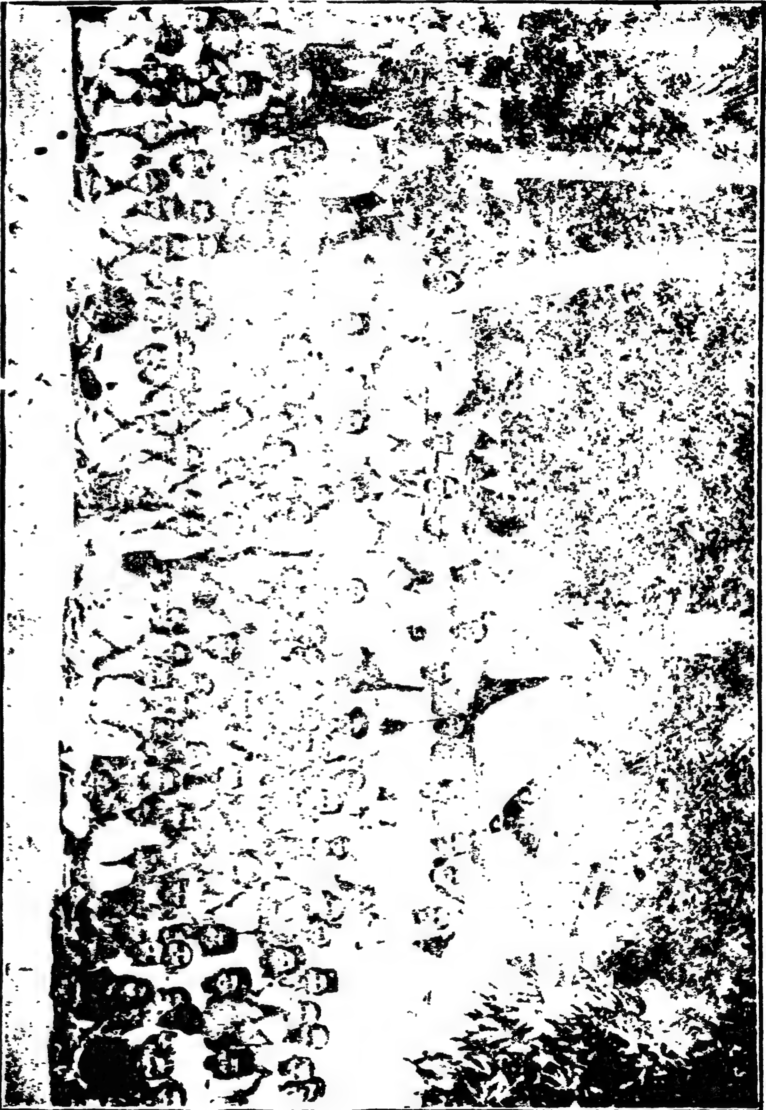
శ్రీ గాంధీ జాతీయవిద్యాలయోపాధ్యాయులు, ఏలూరు, శ్రీయుత ఆచార్య గిద్వానిగారు

RECREATION GROUND, GANDHI NATIONAL SCHOOL FLLORE

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయ వ్యాయామశాల, ఏలూరు

PUPILS OF GANDHI NATIONAL SCHOOL, ELLORE

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయ విద్యార్థులు, ఏలూరు

AYURVEDIC DISPENSARY

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయము
ఆయుర్వేదవైద్యశాల, ఏలూరు

NARAYANAVARAM BOARD SCHOOL

నారాయణవరం బోర్డుస్కూలు, బాలబాలికలు, ఉపాధ్యాయులు

WORKSHOP, SREE GANDHI NATIONAL SCHOOL, ELLORE

శ్రీ గాంధి ఆంధ్రజాతీయవిద్యాలయ కర్మాగారము, ఏలూరు

ఆనందము

"ఆనందో బ్రహ్మ"

పాకుర్లూరి లక్ష్మీనారాయణ గారు

ఆనంద మనేక విధములు. అందు ముఖ్యములగు కొన్నిటిని మాత్ర మిచ్చట వివరింపఁ బ్రయత్నింతును. భౌతికానందమునకు వాక్పాణిపాదపాయూపస్థలును, శ్రోత్రత్వక్చక్షుర్జిహ్వాఘ్రాణములును కేంద్రస్థానములు. ఒక్కొక్కడు చక్కగ నభ్యసించి సంతసించును. వేరొకడు తన గానమాధురికి తానే యానందాంబుధి నోలలాడును. శిల్పశాస్త్రనిపుణుఁ డగు మరొకడు స్వీయకరస్థాపివిశేషంబున కేరును. ఒకతె యంచనడల మించునట్టి నడుమను తనయానమునకు తానే యానందించును. వల్లనిపిల్లగాడ్పులు మేన సోకిన హాయి నొందనివా రుండరు. గానమాధురీరసాస్వాదనంబు సమస్త ప్రాణికోటికిని కర్ణపేయంబు. షడ్రసోపేతములగు పదార్థములు భుజించుచు మానవులు రసనాసంతుష్టి నొందుదురు. గులాబిపుష్పరాజ మెట్టివానికైన ఘ్రాణేంద్రియానందముఁ గూర్చును. నాట్యము, గానము, కవిత్వము, శిల్పము మొదలగు సకలకళాకౌశలంబులవలనఁ గలిగిన యానందమున కీదశేంద్రియములును జన్మస్థానములు. ఇంద్రియసుఖమునకును మనసునకును సంబంధమున్నను మనసువలనఁ బ్రత్యేక మానందింపఁగలవిషయములు గొన్నిగలవు. అందు ఊహ (Imagination) శాస్త్రము (Science)ను ముఖ్యములు. మనము కన్నులు మూసికొని యింద్రియాతీతములగు విషయములను భావనాప్రపంచమునఁ గల్పించుకొనుచు నందలి వైచిత్ర్యములకు అద్భుతానందమును బొందుట మనయనుభవములోనిదే. స్వప్నావస్థయందలి సంతోషకరములగు ప్రదర్శనము లిట్టివే. అట్టియూహాశక్తి సక్రమమార్గమున నభివృద్ధినొందెనేని నేకాగ్రచిత్తతయు దానివలనఁ గలుగు ఫలితములును సుసాధ్యము లగును. శాస్త్రజ్ఞానవిషయమున మనసునకుఁ గలుగునానంద మది యందుకేఁ గలవారి కెల్లరకును విదితమే. మానవునియొక్క శారీరక జ్ఞానసంపత్తి ప్రాణాధారమైయుండి నిరంతరాయముగ మానసిక ప్రవాహంబుగఁ బ్రతిబింబించుచు మున్నుఁ జేర్కొనఁ బడినయానందముల నతిత్యాగము, ప్రేమ, దయ, శౌర్యము, రాగము, ద్వేషము మున్నగు సుగుణదుర్గుణములు నుద్భవించును. భౌతికానందముకంటె మానసికానందము మృదుతరమును, కష్టసాధ్యమును, అల్పమనస్కుల కతీతమును, చిరస్థాయియు నగుచున్నది.

భౌతికానందము శరీరధారులెల్లరకు ననుభవసాధ్యము. మానసికానందము జ్ఞానవంతులకు మాత్ర మనుభవైకవేద్యము. కాని రెండును వినశ్వరములే. అట్టి యానందానుభవానంతరమునఁ గలుగునది తప్పక తాత్కాలికమగు దుఃఖమే. కాని విషయానందము సుఖదుఃఖసమ్మేళనముగాని ప్రత్యేకసుఖము కానేరదు. అట్లయ్యు ధీమంతులగువా రెందరెందరో భౌతికమానసికానందలోలురై దుఃఖదూరమగు శాశ్వతబ్రహ్మానందమును బొందఁ బ్రయత్నింపకున్నారు.

ఇంద్రియములకంటెను ఇంద్రియకేంద్రస్థానమగు మనసుకంటెను విజ్ఞానఖనియై విలసిల్లు నాత్మపదార్థము దివ్యమై పిపీలికాదిసమస్తజీవరాసులయందును, ప్రకృతి సంసర్గమువలన తమోగుణాచ్ఛాదితమై "మసిపాతఁ గట్టిన మాణిక్యమువంటిది" నిజరూపసంపదలను దాత్కాలికముగఁ గోల్పోయి నివృత్తిమార్గాన్వేషణంబుఁ గావించుచున్నది. ఆత్మానందముకొఱకనేకజన్మముల నెత్తుచున్నది. ప్రకృతి కర్మబద్ధము గదా! ఆత్మ విజ్ఞానమయమును ఆనందమయము నని చెప్పఁబడియున్నది. ఆత్మానందమునకుఁ బ్రథమమున మనోబుద్ధీంద్రియములుచక్కఁ

బడినగాని యోగాంగకరములున్నియు మానవ్రుని యాత్మసాక్షాత్కారమునకు మరల్చి శాశ్వతానందమునకు మార్గముం జూపఁజాలవు.

కామక్రోధాదులఁ ద్యజించి సర్వభూతసమత్వమును భావించుచు మనసును నిఖిల భూతములకును గల మాయా విభేదమును నిజమగునైక్యమును గుర్తించి, యాసు పిదప ముననే యనన్యస్మృతితో నహంకారము లను ధనధాన్యాదిసంపదలును సురాంగనాభోగాదివిశేషములును లేకున్నను బ్రహ్మసంసర్గచింతనముననే తన్మయత్వము నొందుచున్నఁ దాఁ దెలిసికొనిన విజ్ఞాననిధియై నిరంతరానందమున నోలలాడుచుండును. "నకర్మణా న ప్రజయా ధనేనా త్యాగే నైకే నామృతత్వ మానశుః" అనునమృతత్వమును బొందును. అట్టిస్థితియందే ప్రాకృతదేహత్యాగమునందునా దానికిని సచ్చిదానందస్వరూపుఁడగు పరమాత్మకు నభేదము సిద్ధించును. దాన ననేకజన్మాంతరసంసారకారాగారబద్ధుఁడగు మనసునకు శృంఖలావిమోచనమును, శాశ్వతమగు బ్రహ్మానందమును గలుగును. ఈ యానందముమాత్రమె యనంతము. సంపూర్ణదుఃఖరాహిత్యము. దీనికొఱకే హంసలును, పరమహంసలును, కర్మయోగులును, భక్తులును నిశ్చయముగ కన్నులయెదుటనే దుష్ఫలముల నిచ్చెడి దుర్గుణవర్గమును, దుర్మార్గసంసర్గమును త్యజించి పరమస్వాతంత్ర్యులై పరమాత్మస్వరూపులును, పరమాత్మయునై బ్రహ్మానందము నొందుచున్నారు. ప్రథమమునఁ జెప్పఁబడిన యానందము లీబ్రహ్మానందమునెదుట ప్రచండమగు భానుతేజమునెదుట మిణుఁగురుఁబురుగుల వంటివి. మానవుఁడు సర్వకాలసర్వావస్థలయందు దట్టియ ప్రతిమానమగు బ్రహ్మానందము నొందుటకు తాత్కాలికానందములఁ ద్యజించుట పరమకర్తవ్యము.

బ్రహ్మచర్యము

కాట్రావులపల్లి రామమూర్తి గారు

అరుణోదయస్నాన మపురూపమైపోయె, సంధ్యానమస్కృతుల్ సన్నమయ్యె
నిత్యాగ్నిహోత్రంబు సిరుగారుచునుండె, బ్రహ్మయజ్ఞము పటాపంచలయ్యె
వేదపాఠక్రియల్ వికలమై చెడిపోయె, నాత్మవిచారణం బాగిపోయె
మౌంజియు నజినంబు మటుమాయమైపోయె, పాలాశదండంబు మూలఁ బడియె
తలఁప శృంగారరసపూరితంబులైన, నృత్తగీతవినోదప్రవృత్తితోడఁ
గాలమంతయు నూరక గడచుచుండె, బ్రహ్మచర్యమ! నీకింక బ్రదుకు గలదె?

సీ. ఆంజనేయునిఁ జేరి యసురులఁ బరిమార్చి, సీతను రామునితోఁ జేర్చినావు
గంగాసుతునిఁ జేరి కదనరంగమునందు, ఘనతరమౌ కీర్తిఁ గాంచినావు
ద్రోణనందనుఁ జేరి రూఢప్రతిజ్ఞతోఁ, బాండవేయుల గోడుపఱచినావు
శుకయోగి జతఁగూడి శుద్ధతత్త్వమహిమ, జీవకోటికి బోధఁ జేసినావు
ఇట్టి శక్తి నీయందు నింకెంత కలదొ, పలుక వశమె? శేషునికైన నలువకైన
నిన్నుఁ గొల్చెడువారికి నిఖిలజగము, సారహీనంబుగద బ్రహ్మచర్యవ్రతమ!

మనుచరిత్రము - స్ఖాలిత్యములు

యడ్లపాటి వేంకటసుబ్బారావు గారు

ఆంధ్ర ప్రబంధముల కెల్ల మనుచరిత్రము శిరోభూషణ మని చెప్పుట అతిశయోక్తి కాదు. భావవికాసము, వర్ణనాపటుత్వము, మృదుపదలాలిత్యము, చిత్రకళానైపుణ్యము, సమయస్ఫూర్తి మొదలగునవి, పెద్దన కవితాకన్యకు అపూర్వాభూషణములు. వీనిని గూర్చి నే నిప్పుడు వివరింపఁదలఁచుకొనలేదు. దుర్ముఖిసంవత్సరాది సంచికలో "మనుచరిత్రవిమర్శనము" క్రింద వివరించి యున్నాను. దుందుభినామసంవత్సర ఫాల్గుణ శు 3 శనివారము సారస్వతానుబంధములో శ్రీయుత గాడేపల్లి అనంతరామమూర్తి పంతులుగారు మనుచరిత్రమున స్ఖాలిత్యములనుగూర్చి వ్రాయుటచేత నే నీవ్యాసము వ్రాయ ప్రసక్తి కలిగినది. వారి చివర "ఇట్లన్యోన్యవిరుద్ధములైన వ్రాతలుండుటకు కారణము అల్లసానిపెద్దనపొరపాటో లేక యీవిషయము ఒప్పులుగ సవరించుటకాధారము లేమైనఁగలవేమో తెలుఁగు జదువరులు ప్రార్థితులు" అని వ్రాసియున్నారు. అవి సమర్థనకు సాధ్యము లే యని మనవి చేయుచు నా యభిప్రాయములను క్రింద వివరించుచున్నాను. వానిని పాఠకమహాశయులు పరిశీలింపఁ బ్రార్థితులు.

రామమూర్తిగారు కనఁబఱచిన స్ఖాలిత్యములు పెద్దన శేముషీమహిమకు కొఱఁత నాపాదించుటకు మాఱుగ పెద్దన కవితాసామర్థ్యము అనుగుణపదప్రయోగశక్తి పాత్రమనోవ్యాపారములస్వభావలక్షణవ్యక్తీకరణము మొదలగు విషయము లెన్నియో తెలియుచున్నవి.

వారు స్ఖాలిత్యము లని కనఁబఱచినవి రెండు. అందులో మొదటిది ఆంధ్రలోకమునకు చిరపరిచయమై ఖండన ప్రతిఖండనముల నిగ్గుదేరి స్థాయిభావము వహించి యున్నది. ఆనందవారి మనుచరిత్ర వావిళ్లవారి మనుచరిత్ర పీఠికలు ఈవిషయమున పెద్దనపొరపడినట్లు తెలుపుచున్నవి. "కుతపకాలము" "మధ్యాహ్నము" ఈ వివాదాంశమునకు మూలకారణములు. కొందఱు పెద్దన కాలనిర్ణయము చేయుటలో పొరపడె ననుచున్నారు. ప్రవరుఁడు మఱునాఁ డుదయమున వెళ్లెనని కొంద ఱనుచున్నారు. సాయంసంధ్యావందనాదికృత్యము లాచరించుటకుముందు పాదప్రక్షాళనసమయమున గాని మఱునాఁ డుదయమున అనుష్ఠానస్నానసమయమున గాని పసరు కరఁగిపోవకుండునా? కనుక ప్రవరుఁడు నాఁడే వెళ్లెనని కొంద ఱనుచున్నారు. సిద్ధుఁడు తానాతని ప్రవరునింటనే యుండ మఱుదినమున పసరు పూసి వెళ్లె నని కొందఱివాదము. కాని యీవాదమున కాధారము లేదు. సిద్ధుఁడు అప్పుడే వెళ్లినట్లు స్పష్టముగా నున్నది. అట్లైన ఈవివాదాంశము తీరు టెట్లు? నా కొక అభిప్రాయము తోఁచుచున్నది. అది సమ్మతమైన కావచ్చును; కాకపోయిన పోవచ్చును. అదే సిద్ధాంతమని నేను సాహసించి చెప్పుట లేదు. కవిసంప్రయోగములచేతను ధ్వనిసాహాయ్యము చేతను నే నెదిగువ యభిప్రాయమును వెలిబుచ్చ సాహసించుచున్నాను. నీరు తగిలిన మాత్రముచేత కరఁగిపోవక విశేషకాలము నీహారవారిసాహచర్యము కలిగిన కరఁగిపోయెడి పసరు లేమైననున్నవేమో యని నాతలంపు. సిద్ధుఁడు ప్రవరాఖ్యునిపాదములకు పూసిన పస రట్టిగుణము కలిగినదేమో యని తలఁచుచున్నాను. ఆపసరున కట్టిగుణమున్నట్లు కొన్ని విషయములవల్ల స్ఫురించుచున్నది. అతిథిసత్కారముకై భోజనముకై, ప్రసంగము లగునప్పటికి మూఁడుజాములు గడచిపోయి యుండును. సిద్ధుఁడప్పుడు ప్రవరునిపాదములకు పసరుపూసెను. అప్పటికే వేళ యతిక్రమించినందునను సాయంకాలకృత్యములకు వేళ యైనందువలనను ప్రవరుఁ డాదినమున వెళ్లుటకు సంకల్పించి యుండుట సంభవింపదు. మఱునాఁ డుదయమున నే వెళ్ల నిశ్చయించియుండును. కావున పాదప్రక్షాళన సమయమున పాదలేపనము కరఁగిపోవునేమోయని సిద్ధుని యడుగకుండునా? అడిగియే యుండును. నీటివలన కరగునది కాదని సిద్ధుఁడు చెప్పియుండవచ్చును. తాను పుణ్యక్షేత్రములు సందర్శింపవలయుననిగదా ప్రవరుఁడు పాదలేపనము గ్రహించినది. పుణ్యక్షేత్రముల సందర్శించి గ్రుంకులిడకుండ వచ్చునా? అది నీటివల్ల సులభముగా కరఁగిపోవునదే యైనయెడల అప్పుడు కాలికి పూయించుకొను

టకు బదులు పసరు తీసికొని భద్రముచేసికొని యుండును. అప్పుడు ప్రవరునకు హిమాలయప్రాంతమునకు వెళ్లు నుద్దేశము కల్గినది. "... యాత్రవలనే ధన్యత్వముగాంచెదను" అని సంకల్పించినాడు. ఈ క్రింది పద్యమునందు రెండు ముఖ్యవిషయములు తేలుచున్నవి.

మ. అటఁ గాంచెన్ ... నానా ...
... గోత్రాగ్రములు ... తుషారగిరి ...
... ...
... ... గదా ...

మాయా ద్వారక మున్నగు పుణ్యక్షేత్రములను వెళ్లక ఈమంచుకొండలకు వచ్చితినా యని చింతిలుచున్నాడు. 'మంచుగొండకు' అను పదప్రయోగము గమనింపదగినది. ... విషయము స్ఫురించుచున్నది. పుణ్యక్షేత్రముల దర్శించునపుడు పవిత్రజలస్నాన మొనర్చుట సహజము గనుక ప్రవరుఁడు ... పాదలేపనము పోయెడిది కాదనియు "మంచుగొండకు" వచ్చుటచేతనే కరఁగిపోయిన దనియు ధ్వనించుచున్నది. "బుద్ధిజాడ్యజనితోన్మాదుల్" అను పదప్రయోగముచే నీ యభిప్రాయమును బలపరచుచున్నది. తనకు బుద్ధిమాంద్యము కలిగినదని నిందించుకొనుచున్నాఁడు. నీహారవారిచే పాదలేపనము కరఁగిపోవునని తెలిసికూడ బుద్ధిమాంద్యముచే గలిగిన వెఱ్ఱివలన మంచుగొండకు వచ్చితి నని చింతించుచున్నాఁడు. దీనిని బట్టి నీహారవారిలో విశేషకాలము తిరిగిన కరఁగిపోవు నని సిద్ధుఁడే ప్రవరాఖ్యునితో చెప్పినట్లు స్ఫురించుచున్నది. ఈవిషయములను వివరించి చూడఁగా పెద్దన పొరపడలేద నియు ప్రవరాఖ్యుఁడు మఱుదినమున వెళ్లెననియు తిరిగి యింటికి వెళ్లఁదలఁచుకొనునప్పటికి "నలినీబాంధవభాను తప్తరవికాంతస్యందినీహారకందళ చూత్కారపరంపరల్ పయిపయిన్ మధ్యాహ్నముల్ దెల్పుట" నిజమేననియు, ఈ విషయములను పెద్దనమహాకవి ధ్వనిప్రాధాన్యమువలనను, అపూర్వపదప్రయోగములవలనను పాఠకలోకము గ్రహించునటులు చమత్కారముగ దిద్దెననియు మనవి చేయుచున్నాను.

ఇఁక రెండవ స్ఖాలిత్యమును గుఱించి విచారించెదను వరూధిని యొకచోట చాపు లేనిదిగను మఱియొకచోట చాపుగలదిగను కవి వర్ణించెనని దోషారోపణ చేసిరి. ప్రవరాఖ్యునిచే తిరస్కరింపఁబడి "మ్రుతిలేసినాదుచెల్వింతయు శూన్యగేహమున కెత్తినదీపిక యయ్యెనక్కటా" యని విలపించినది. మాయాప్రవరాఖ్యుని చూచి "చావో యెుక్క వో నీయెడ ... వాంఛల్ భూసురగ్రామణీ" అని దీనాలాపము లాడినది. మాయాప్రవరాఖ్యుఁడు వెళ్లిపోఁదలఁచినపుడు "... ప్రాపించి మీఁద పాఱంబెడునో" యని భయపడినాఁడు. ఇవి అన్యోన్యవిరుద్ధములుగా పైపైని మానవులకు కనఁబడుచుండుట వాస్తవము కాని కవిప్రతిభాశక్తి యిక్కడనే వెల్లడియగుచున్నది. ప్రథమమున తనను చావు లేనిదని పలికిన వరూధిని తత్త్వము వేఱు. తనునాతో చావున్నదని పలికినవరూధినితత్త్వము వేఱు. తాను గంధర్వస్త్రీననియు అతిసుందరలావణ్యవతి ననియు అహంభావనసమన్వితురాలై ప్రవరాఖ్యుని నాకర్షించుకొనఁ గలుగుదునని గర్వము వహించియుండెను. ప్రవరాఖ్యుఁడు విసర్జించినపుడు దుఃఖములో ఆ యహంభావనస్ఫురణముచేత తన యమరత్వమును నిందించుకొన్నది. ఈ ప్రకారము ... అమానుషప్రవృత్తి మగ్నురాలై యుండెను. కనుక ఆట్లు వర్ణించెను. మాయాప్రవరాఖ్యుని దర్శనముతో వరూధినితత్త్వము మాఱినది. వరూధిని కతఁడు మాయాప్రవరాఖ్యుఁడని తెలియుటచే గాదు. ఆసంగతి యామెకు తెలియదు. నిజమైన ప్రవరుఁడనియే నమ్మినది. లభింపఁడనుకొన్నవాఁడు మరల లభించుటయే చిత్తవృత్తి మార్పు చెందుటకుఁ గారణము. అదివఱకు వరూధిని కున్న అహంభావనత్వము నశించినది. "ఇంతలు కన్నులుండ" అనుచు నర్మగర్భముగాఁ బలికినప్రౌఢతనము మాఱినది. తన అమరత్వమును విస్మరించినది. ప్రవరుని వలె తానుగూడ మానవమనస్తత్త్వము వహించినది. మానవప్రకృతిధోరణి ననుకరించినది. ఏవిధముగా నైన ప్రవరునిమనసు కరఁగించి వానిని చేపట్టుటయే వరూధిని దృష్టి. కనుక ఏవిధముగా దీనాలాపము లాడిన వాని హృదయము కరఁగునో ఆవిధమును తలపోసినది. చావున కెత్తు వేసినది. అందువలనైన వానికి దయకలుగదా యని ఆమె యాశ. మోహపరవశత్వమున నున్నపుడు విచక్షణావిచక్షణజ్ఞానశూన్యత కలుగుట సహజము. కనుక వరూధిని తన అమరత్వమును విస్మరించు టోకవింత గాదు. ఈమార్పు సహజప్రవృత్తి ననుసరించి యున్నది. మఱియొక విషయము. కవిమనోభావములు సహజపరిణామములను తాల్చుచుండును. విరక్తి కలిగినపుడు చావు

పెట్టుకొనుట స్త్రీజనస్వాభావికము. ప్రకృతి[illegible]ముగ సహజపరిణతులను లోకమునకు తెలియఁజేయుట కవి దృష్టియై యున్నది. లోకస్వభావమునకు భిన్నముగ కవి [illegible]. లోకమును చిత్రించుటయే కవిముఖ్యోద్దేశము. కనుక ఈ సందర్భమున వరూధినిమనోభావములను చిత్రించునపుడు కవి[illegible] మర్త్య[illegible]చున్నది గాని యమర్త్య వరూధిని కాదు. వరూధిని [illegible] చేనో యని మాయాప్రవరాఖ్యుఁడు [illegible] నిట్టిదే. ఇక్కడ [illegible] లోకసామాన్య[illegible] మీఁదనే యున్నది.

పెద్దనగారి [illegible]ద్వయము [illegible] కాన్పించుచున్నది. ప్రవరాఖ్యుని సద్గుణములను వర్ణించుచు "శాలగ్రామము మున్నుగాఁ గొనఁడు" అని చెప్పి మాయాప్రవరాఖ్యుని వరూధినితో "[illegible] [illegible]నునిసంబు [illegible] గాసమునకు" [illegible] చెప్పినట్టులు కవి చేసియున్నాఁడు. దీనిని అన్యోన్యవిరుద్ధ గుణవర్ణనమని కొందఱు ఆక్షేపించియున్నారు. ప్రవరాఖ్య వరూధినిపాత్రములను [illegible] దిద్దిన పెద్దన కిన్ని దోషారోపణచేయుట వింతగానున్నది. బాగుగ పరిశీలించి చూచిన ఇక్కడఁ గూడ పెద్దన ప్రతిభ వెల్లడియగుచున్నది. ప్రవరాఖ్యుఁడు శాలగ్రామహోమము [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] వరూధిని [illegible] వెడలినని [illegible]. [illegible] [illegible] కారణములను చెప్పియున్నాఁడు. వరూధినికి [illegible] [illegible] [illegible]. దాని నాధారముగ [illegible] [illegible]. [illegible] కవి [illegible] కాదు [illegible]. మాయా [illegible] [illegible] [illegible]. అప్పు [illegible] [illegible] [illegible] కేవిధమైన యాధారము లేనట్లు వరూధినికి నమ్మినట్లు చేయుటకు కవి ఈవిషయమును గూడ మాయాప్రవరాఖ్యునిచే చెప్పించెనే గాని అన్యోన్య విరుద్ధగుణవర్ణన చేయవలెనని కాదు. ఈసందర్భమున పెద్దనగారి ప్రతిభాశక్తి దూరదృష్టి చెప్పనలవిడియగుట లేదా?

పరిణామగీతి

తురగా వేంకటరామయ్యగారు

చేరితి నాశాపర్వత - శృంగమ్ముల విహరింపఁగఁ
జూచితి మానవలోకము - [illegible] జూపులు లేకఁగఁ

పుష్పములవాసన లానితి - [illegible] మొలఁగితిఁ
గేరుచుఁ దేనియఁ గ్రోలుచు - మీఱితి దైవికధర్మము

కోయిలపాటలతీవల - సాయమ్మున గంధర్వులఁ
గలసియు వీణియతంతుల - గానము మ్రోయించితి

తెలిమబ్బుల తేరులపై - సంచరుచుఁ గరువలీనుల
విహరింపుచు నాబలమే - వెలలేనిదిగాఁ దలఁపఁగ

నెదురయ్యెను గాలపురుషుఁ - డే [illegible] చలిగాడ్పుబలము
కరుగసాగెఁ దేరులు నంబరము వీఁగెఁ గంపఁ దిరిగె

గాలితి [illegible] పెట్టిన సు[illegible] గుండమ్ములతండమ్ముల
బడలె మేను సడలె మనసు దహింబడుచుంటిని దేవా!
[illegible] మొసగుల పెను నోళులలో [illegible]?
సీదే భారము దేవా! నిగమాంతకుఁ దలపూ[illegible]!

చూపుం ద్రోవలదీపము - జూపింపుము పెనుఁజీకఁటి
తెరలనడుమ మానవుఁ డెట్టు దీయును ఆనందపథము
పాడెదఁ గల్యాణగీతి - భరతమునకుఁ దగినరీతి
త్రిజగన్మోహనగానా - [illegible] నన్ను దరిఁ జేర్పఁగ

రామా! రమ్మిఁక! వేంకట - రామమనోసరసిజాత
కవితాసుధఁ గ్రోలి ధన్యుఁ గావింపఁగ నీకేసరి
చంపితివా? హంతకుఁడవు - సాకితివా పాలకుఁడవు
కీర్తియు నపకీర్తియు నీ - కే వదలితి రఘునృపతీ.

అథర్వణవేదము

ఎన్. కె. వేంకటేశం గారు, ఎం. ఏ., ఎల్. టి.

ప్రథమమున అనేక వేదములు ఉండినవనియు, వానిని ప్రస్తుతము శాఖలని వాడుచున్నామనునది తెలిసిన విషయము. యజ్ఞయాగాదులు చేయునపుడు ప్రయోగ మంత్రములలో శాఖామంత్రములను దండాకారముగ చెప్పుట వాడుకలో నున్నది. ప్రయోగములను నిర్ణయించిన సూత్రకారులు కూడ నానామంత్రములను వేదమంత్రములుగనే యెత్తి వ్రాసియున్నారు. ఇట్లు అనేక వేదములు ఉండినవని తెలియగా "ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణి ఛందాంసి" అని నాలుగువేదములు మాత్రమే యెచ్చటను ప్రశంసింపబడియున్నవి. వానిలో 'త్రయీ' అని ఋగ్యజుస్సామములను మాత్రము ప్రాముఖ్యముగా నెత్తి వాడియున్నారు. మన్వాదులు ఈ మూడు వేదములను నెక్కువగ ప్రశంసించియున్నారు. అయినను గాయత్రికి నాలుగుపాదము లున్నవని వాడుకలో నున్నది. వానిలో నాలుగవపాదము మాత్రము సాధారణముగా నుచ్చరించుట అలవాటులో తప్పిపోయినది. బ్రహ్మయజ్ఞమును ప్రశంసించు కాలమునందు యజుర్వేదారణ్యకములో నాలుగు వేదములను గూడ ప్రతిదినము పఠింపవలయునని చెప్పియున్నది. అథర్వణ వేదములో అన్నికర్మలకు మూలాధారముగాను, చాల సారాంశముగాను నుండు నొకమంత్రమును మాత్రము బ్రహ్మయజ్ఞమునందు పఠియించుచున్నాము. ఈ మంత్రపఠనము, గాయత్రికి నాలుగవపాదము ఉన్నదనే వాడుకయు, నాలుగు వేదములు ఉన్నవని శాస్త్రములలో వినిపించుటయు, వీనివలననే అథర్వణవేదము ఒక వేదమని నమ్మియున్నాము. అంతకు మించి ఆ వేద మెట్టిదో, దానిలోని మంత్రములు ఏ కర్మలయం దుపయోగపడునో వాని ఫలాఫలము లెట్టివియో దానికి వేదమనుపేరు తగునో తగదో అను, ఈ విషయములనుగురించి మన మేమియు, విచారణ చేయకనే, ఇటీవల పాశ్చాత్యపండితులు వ్యాకరణశాస్త్రమును గురువుగా నమ్మి కేవల సంస్కృతజ్ఞానముమాత్రము గల పండితుల సాహాయ్యమునుమాత్రము గైకొని అథర్వణవేద మంత్రములకు అర్థమును వ్రాయబూని, కొన్నిచోట్ల సరియైన అర్థములు మరికొన్నిచోట్ల యపార్థములు వ్రాసి, వారికే అర్థముకాని మరి కొన్ని తావుల, ఆ మంత్రములు మిస్టేక్ (Mistake) అనగా ఏమియో అవి అని వదలివేసినారు. ఈ ప్రకారముగా అర్థములు చేసి, వానిలో వ్యాప్తిగాంచిన, ఈ అథర్వణవేదమంత్రములు క్షుద్రమంత్రము లనియు. నీచమైన వృత్తిగల మంత్రవేత్తలు ఉపయోగింపవలసినమంత్రము లనియు చెప్పియున్నారు. శూన్యము, ద్రోహకర్మము ఇటువంటివానికి ఇంగ్లీషులో బ్లాక్ ఆర్ట్సు (Black Arts) అనిపేరు. ఈ మంత్రములు బహుళశః ఉపయోగపడునటులు వీబరు (Weber) మ్యాక్డానల్ (Macdonall) ప్రభృతులు వ్రాసియున్నారు. ఈ వేదము నవీనమైనదనియు, కడపటిదనియు, ఎవరో కొందర వలంబించి పూర్తిగా పాటింపలేక పోయిరనియు, పూర్ణముగ వేదమువలె గ్రాహ్యము గాదనియు వచించియున్నారు. వారి వాక్యములు వేదవాక్యములవలె కేవల పాశ్చాత్యవిద్యావలంబులైన నవనాగరికులైన మన చరిత్రవేత్తలుగూడ పూర్ణముగ నమ్మి, బాలుర పఠనీయగ్రంథములైన హిందూదేశచరిత్రములయందును తదితరస్థలములందును ప్రకటించుచున్నారు. వీరిలో కొందఱు పాశ్చాత్యులు మనవారుగూడ వేదార్థములు వ్రాయునప్పుడు విద్యారణ్యులయిన శాయణాచార్యులవారు వేదసంస్కృతమును కొన్నిచోట్ల అర్థము చేయజాలకపోయిరని యనుకొని తలచి వారిభాష్యమునకు ప్రతిభాష్యము వ్రాయబూనిరి. వ్రాయనిండు; వీరే నవీనవిద్యారణ్యులని యనుకొనెదము.

మఱియు అథర్వణవేదము బ్రహ్మవేదమని చెప్పబడియున్నది. ఏదో మూడు వేదములను హోత, అధ్వర్యు, ఉద్గాత వీరుముగ్గురు ఆక్రమించుకొనినది చూచి, ఈ వేదమును బ్రహ్మకు వేదము లేకపోయనే యని చింతించి అథర్వణవేదమునకు బ్రహ్మవేదమని పేరిడిరట. ఇట్లు గూడ పండితులు వ్రాసియున్నారు. శాయణాచార్యులు అథర్వణవేదభాష్యములో, ఈ వేదమునకు అథర్వాంగి

రస్సనే పేరెట్లు గలిగినదని ప్రశంసించి ఇది ఏకోనవింశతి యు, ఇరువదికాండలచే సంపన్నమైనదనియు వ్రాసి, "అతఏవ సర్వసారిత్వాత్ అయం వేదః శ్రేష్ఠః" అని చెప్పుచు "శ్రేష్ఠో హి వేద స్తపసో ధి జాతో బ్రహ్మజ్ఞానాం హృదయే సంబభూవ" "ఏతద్వై భూయిష్ఠం బ్రహ్మ యద్ భృగ్వంగిరసః యేంగిరసః, సరసః, యేథర్వాణస్తద్ భేషజం యద్ భేషజం త దమృతం య దమృతం తద్బ్రహ్మ" అని గోపథబ్రాహ్మణమునుండి యుదాహరించి "ఏవం సారభూతబ్రహ్మాత్మకత్వాత్ బ్రహ్మకర్తృ ప్రతిపాదనాచ్చ అయం బ్రహ్మవేద ఇత్యపి వ్యాఖ్యాయతే" అనివ్రాసిరి. కనుక నాలుగువేదములలో అథర్వణవేదము బ్రహ్మాత్మకమైనదియు, బ్రహ్మకర్తృప్రతిపాదన మగుదియు గనుక బ్రహ్మవేదమని పేరు గలిగినదని చెప్పిరి. గోపథబ్రాహ్మణములో "చత్వారో వా ఇమే వేదా ఋగ్వేదో యజుర్వేదః సామవేదో బ్రహ్మవేదః" అనియును వ్రాసిరి. ఈ బ్రహ్మవేదము సర్వభిషజ్యమనియు, అమృతతుల్యమనియు సిద్ధమంత్రమనియుఁ గూడ తెలియుచున్నది. "న తిథిర్న చ నక్షత్రం న గ్రహో న చ చంద్రమాః । అథర్వమంత్రసంప్రాప్త్యా సర్వసిద్ధిర్భవిష్యతి" అని ఉదాహరించినారు. మఱియు స్కాందములో కమలాలయఖండమునుండి ఈఅథర్వణమంత్రముల జపమాత్రమున నభిమతఫలములు సాధితమగుచున్నవనియు చూపియున్నారు

అథర్వణవేదము ఇందువలన శ్రేష్ఠమైన వేద మనియు అథర్వణమంత్రములు క్షుద్రమంత్రములు గాక సర్వసిద్ధమంత్రములనియు తెలిసినది. ఇంతేగాక "తదేవం ఆముష్మికఫలేషు దర్శపూర్ణమాసాదిషు అయనాం తేషు త్రయీవిహితకర్మసు అపేక్షితం బ్రహ్మత్వం అనన్యలభ్యత్వాత్ అథర్వవేదైక సమధిగమ్యం ఇతిస్థితం తద్వదేవ ఐహికఫలాని శాంతిక పౌష్టికాని కర్మాణి రాజకర్మాణి అపరిమితఫలాని తులాపురుషాదిమహాదానాని చ అథర్వవేదఏవ ప్రతిపాదితాని, పౌరోహిత్యం చ అథర్వవేదనైవ కార్యం" అనిసాయణాచార్యులు విస్తరముగా వ్రాసియున్నారు. శాస్త్రోక్తప్రమాణముగూడ నిందులకు వెల్లడించియున్నారు. ఇందువలన మిగతమూడువేదములు ఆముష్మికఫలములను ఎదురుచూచుచున్న వనియు అట్టి ఆముష్మికఫలమును గోరుచు క్రతువులను జేయువారికి సర్వైహికఫలముల నిచ్చుటకు అథర్వణవేదము ముఖ్యసాధన మని గ్రంథముద్వారా ఏర్పడినది.

కేవలము ధర్మమార్గమును అవలంబించినవారికే అథర్వణవేదకర్మలను చేయదగినవారని అథర్వణవేదప్రయోగములైన కౌశికసూత్రములందును కేశవపద్ధతిలో చెప్పియుండు విషయములవలనను తెలియుచున్నది. కౌశికసూత్రప్రారంభములో ఆగ్నేయకర్మము ననలంబించిన మనము దేవపిత్రుకార్యములను ఎట్లు ఆచరింపవలయునని ప్రశ్నములను చెప్పి, దర్శపూర్ణమాసాదిక్రతువులు అథర్వణవేదమంత్రములతో చేయు క్రమమును సవిస్తరముగా సూత్రములలో వ్రాసి అట్లు యజ్ఞసంబంధమైన యజ్ఞాది ముఖ్యకర్మలేగాని సకల కర్మలను చేయుటకు ప్రయోగసూత్రములను చెప్పియున్నారు. కేశవులు ఇట్లు ప్రారంభించిరి. "సంహితాధ్యయనానంతరం విధేః అధికారః సంహితావిధిం వక్ష్యామః శాంతికపౌష్టికాభిచారాద్భుతాదీనికర్మాణి సంహితావిధౌ ఉక్తాని" అని ప్రారంభించుచు త్రివిధాని కర్మాణి విధికర్మాణి అవిధికర్మాణి ఉపధ్యకర్మాణి త్రీణి ప్రమాణాని విధిః ప్రత్యక్షం అనుమానం శబ్దం చేతి" అని ఈప్రకారముగా వేదకర్మలకు ధర్మమార్గము ననుసరించువిధమున విధులను సూచించియున్నారు. మరియొకచోట భైషజ్యకాండమునందు అన్నసంబంధముగాను కేవలకర్మసంబంధమైన వ్యాధులకు ఈవేదమంత్రములు విధింపబడినవని చెప్పియున్నారు. "తత్ర ద్వివిధా వ్యాధయః ఆహారనిమిత్తా అన్యజననపాపనిమిత్తాశ్చ, తత్ర ఆహారనిమిత్తేషు చరకవాహటసుశ్రుతేషు వ్యాధ్యుపశమనంభవతి అశుభనిమిత్తేషు అథర్వవేదవిహితేషు శాంతికేషు వ్యాధ్యుపశమనం భవతి" అని స్పష్టముగా వ్రాసియుండుటవలన ఈ మంత్రములు శూన్యములు పెట్టి విరోధులను చంపుటకును, క్షుద్రకర్మలతో అధర్మమైన యాభిచారికప్రయోగములు చేయుటకును, ఉపయోగింపబడ లేదనియు, అట్లు ఉపయోగించుట ఈవేదముయొక్క ఉద్దేశ్యము గాదనియు స్పష్టముగా దెలియుచున్నది. ఇట్లే కొన్ని కర్మవ్యాధులకు ఈ మంత్రములను ఉపయోగించగా దుష్టఫలములను గూడ చూచినాడను. మఱియు జాతకర్మ ఆయుష్యకర్మ, నిష్క్రమణము, అన్నప్రాశనము, చౌలము, ఉపనయనము, వివాహము, గర్భాధానము, పుంసవనము, సీమంతము, ఇట్టి గృహ్యసంస్కారములన్నిటికి నీవేదమునందు అన్యవేదాపేక్ష లేకయే మంత్రములు ప్రయోగములు

కూడఁ గలవు. ఇక శాంతికర్మ పౌష్టికకర్మ రాజకర్మ వీని లో ఈవేదమును ప్రయోగించువిధము లన్నియు చాల విస్తరముగా గాని చెప్ప నలవిగాదు. ఇప్పటికి మనము మంత్రశాస్త్రము తంత్రశాస్త్రము అని ఉపయోగించు ప్రయోగములు మంత్రములు ఇవి యన్నియుఁ బరిశీలింపఁగా, అథర్వణవేదకర్మలు కాలక్రమమున మనదేశమున కెక్కువ పోషణ తప్పిపోయినందువలననో, అథర్వణవేదము తెలిసిన పురోహితులు లేకపోయినందువలననో అథర్వణ ప్రయోగములు వ్యర్థమై మంత్రములని తంత్రములని శూన్యములని జాలములని ఈ ప్రకారము బయలుదేరి వానిని అభ్యసించువారియందు కనఁబడుచుండిన కొన్నికొన్ని శోచనీయములగు కృత్యములవలన ఇదియే అథర్వణవేదకర్మలు కాబోలు ననుతలంపు పుట్టి అథర్వణ వేదము వేదతుల్యము గాదనియు, వేదమే గాదనియు, బ్లాక్ ఆర్ట్సు అనఁగా క్షుద్రోపాసనలయందు దుష్ప్రయోగము లగు మంత్రములు ప్రయోగములుగల యాచార్యులవలన ప్రాణానష్టమైన చెయిక గ్రంథమనియు వాడుకలోనికి పాశ్చాత్యపండితులును వారిమాటలయందే అభిమానము గల మన ఆర్యవేత్తలును అభిప్రాయమునపడుట మనభరతఖండమునకును ఆర్యధర్మమునకుఁగూడ చాల హేయమని తలఁచెదను. ఇకనైన ఈ దురభిప్రాయమును వదలి ఆర్యులు ఈ అథర్వణ వేదమును పరిశీలించి దాని విశేషములను తెలిసికొందురు గాక! అథర్వణవేదమునందలి విశేషాంశములను అనుభవములను చూచి మున్ముందు వ్రాయుటకు మహనీయులు నా కనుగ్రహింతురుగాక!

దివ్యగానము

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు

శ్రీయుత గ్రహాయ సర్వసేవకభక్తజనప్రకాశాయ
పాయ సమగ్రకర్త్రే సగుణై రిజనాయ మహోదయాలయా
లయ దురాసదాయ విమలానుమహాశ్యాప్యసదాగిరింవినా
ర్యాయ మహామహాయ గుణగర్భిగృహాయ నమో నమోఽస్తు తే.

మ. నవనీలాభ్రసమాననర్తనవతే నానాశుభాసాదినే
అవలీలాపరిభూతిసర్వరిపవే ఐశ్వర్యసంధాయినే
అవితోర్వ్యాదిసమస్తలోకతతయే ఆపేయపర్యంకినే
భవతే మంగళమూర్తయే భగవతే భవ్యం పరస్మైనమః.

గీ. సాక్షి మాత్రంబ వీవు; దృశ్యము త్వదన్య
భూతమేయని, తదనన్య భూతి వదియు
నని విమర్శించి తద్బుద్ధి నంత విడిచి
పొలుచుదురు చిదానందస్వరూపులయి సతము.

మ. భవదీయప్రియమాయ దుర్గుణములన్ బంధించి జీవిన్ హరిం
చి వసుప్రాతము బాధపెట్టెను; గుణశ్రేణుల్ విడం గొట్టి శ్రో
తువు దుర్గామృతమందు నీకృపకు సంతుష్టాన మైనన్ రమా
ధవ! యోగ్యుండవటంద్రు నిన్నసతిగాఁ దన్మాత్రయనం ద్రేలొకో!

చ. ఒకపురి భక్తకాంక్షితయి యుండి భుజింపక చూచుచున్న నెం
చక భుజియించె స్వైరగతి స్వాదువుగా నితఁ డజ్ఞుఁడై యటుం
చకములు పొంది దీనతఁ ద్వదాశ్రయ మందఁగ శీఘ్రమింప పం
చ కరుణవానిఁజేయు ఘనమాత్మునిఁ, గాఁ జ్యోతినామయాపురిన్

శా. ఆమత్తాన మనుత్తమంబును ననింద్యార్కానలం బచ్చటం
గాముల్ కోరున దుండదంచు సుఖభోగంబొందు దొక్కండదే
భూమిన్ జ్ఞాతరహస్య నేసుకృతి నో పొందింతు వచ్చోటికిన్
క్షేమం బ్రమ్మఱఁ బంపవే గురుఁడు నేర్పె న్నీకు నీచాతురిన్.

మ. మనుజామర్త్యసురేంద్రముఖ్యులముఁ దన్నిత్యగ్రహానుసాగంబుల పం
చనమై నిచ్చ క్రమాదికంబులగు తేశంబుల్ మహానందకో
శనిధిం గొంటివి నీవ! వారమగ నిష్పంగసంప నిరోధ్యుఁడగ
ద్ధనుగా నేనువినా మరొండు ‘నహి’ మద్ధానంబు లేనందువున్.

మ. విరజావాహిని దగ్ని సూర్య శశిభృద్విద్యుత్ప్రదీపావళికిం
బరమై నిర్భయమైన తానకమునన్ వాసించి కాఁజేయు ద
న్వరి సర్వస్వము నో తమోఽవిరళభావస్ఫూర్తి నాశ్చర్యసం
స్థరయన్ దుఃఖము నొందఁజాలయతఁడు బోధానంతరం బేనియున్.

ఉ. లేనిగుణాలు నీకుఁ బిగిలించి నుతింపఁగఁ జేయుఁడింతు; లో
కానను నాకుఁ బెంచిన దోకందును లేసని యెన్నుకొందు వీ
వే నిను; నీవ దప్రతతి యెల్లయు మిథ్య తలంప లోఁతుగా
నీనిదహంక్రియుం బెపను నిర్భయశం బెటు గొంటె నప్రభూ.

మ. ఎలమిన్ నీప్రియమాయ దానసతియై యీమన్ భిదాబుద్ధినిం
గలుగంజేసి భవన్నిశాంతవిముఖులా ద్వైతసజాతీయజీ
వులఁ గల్పింపను సంశయంపడెచెదుం బోల్పార నీయున్కిలే
నుల కామావిశయంబు మాపు మది సమ్మోదంబు మాకిచ్చెదున్.

మ. తనుభృత్సంపదములన్ గుణత్రయముచేతం గట్టి తర్వాత వే
దనముం బొందుమఁ ‘బాహిమా’ వనుచుముక్త్యంబుఁ గాంక్షింపుమన్
ప్రణిపాతింపఁగ వారలం జరిపి జీవన్ముక్తులం ద్రోయు దం
తను దుర్గామృతమందుఁగాని ‘నహి’ దానన్ శోక మాపంతయున్

మ. ప్రస. నలువారన్ సర్వకల్యాణమును భవదధీనంబుగాఁజేసి తద్దు
ర్లలితాసారంబు కోశప్రజము నొసఁగి వేర్పాటుఁ బొందించి తా జీ
వుల మోహంబెట్టి మాయాపురుషుఁడయితి వన్ బుద్ధి నవ్వారె తామై
గలియన్ శ్రుత్యాప్తసద్వాక్తతి ననకనులై గాంగ్రుతభేదం బిదేలా

గీ. కేలు లేదు గ్రహింతువు; కాలు లేక
పఱతు; కన్ను లేదు కనుగొను; మఱియు వీను
లేదు విందువు; నిను జూడఁగల్గినది జ్ఞాన
దృష్టి బ్రహ్మాద్యులును నిన్నుఁ దెలియలేరు.

మ. స్వపదం జేర్తువు భక్తకోటి ననుచున్ వాక్రుచ్చుచుం ద్వాల్మిలా
పపదాపన్నులకుం దిగన్ విపదభావంబుం బ్రసాదింతు వి
శ్వపతీ! నేఁగ నివృత్తుఁడౌను నితరస్వర్వాసులం జేరి త్వ
త్కృపఁ జాలన్నఁడు పంగుఁ జాటబునరావృత్తుండు గాఁ డెన్నఁడున్

మ. భవదారాధ్యుని జేసికొంగ నొక పుంవయ్యం బ్రకృత్యాభ్య దు
ర్భవరోగంబు నొనర్చి దుస్సహము సర్వస్వాపహారక్రియా
వ్యవసాయంబును బూని నాకపుడు సేవం జేయుమా! లేనిచో
ధ్రువమే నీకిఁక మృత్యువం చని తరార్తుం గొందు నిన్గొల్వఁగన్

మ. కొలువంగావలె సంతతంబు ఫలముం గోరంగ రాదప్డు ప్రా
క్ఫలలేశంబును భోగ్య మన్య ఫలసంఘుంబున్ సమర్పింపఁగా
వలయున్; సర్వము దేవ! బాగన్యృతభావం బే భవత్సేనకున్
ఫల మీక్షింపమ యిట్టి సేవను నమోవాకంబు నీమాయకున్.

మ. అనువేళన్ నను గ్రహింతునని యత్యంతంబు పంచించి త్వ
జ్జన బృందంబు హరి[illegible] నెట్టిన నవస్సర్వస్వ సంపత్తులన్
అనలాహస్కరచంద్రమోఽద్యుతితమూహాతీతమౌ నెట్టి ని
ష్పునరావృత్తి పదంబులోనొ పడఁద్రోపుం ద్రోయఁగాఁ బాడియే?

సీ. మొదలింట నన్నుట మూర్తివై భావత్క విలసనగుణ శ్రేణి విస్తరించి
వానిలోఁ దగిలించి భ్రాంతిమద్ద్విజతతిఁ బిదపఁ దద్గుణములు ప్రిదులఁ జేసి
తదుపరి పక్షపాతంబు సంధానించి యగతులు కావుట హ్లాదమొంది
తద్ద్విజశ్రేణి నంతర్గతంబుగఁ జేయువాఁడవు గాదె? యోపద్మనాభ!

గీ. ద్విజవితతి భవన్ముక్తి విధిస్స నంబు
దృష్టపూర్వంబు గాద యీపృథివియందు
నెందు శ్రుతపూర్వమును గాద యేమనంగ
నమ్మ నిన్నొరమామనోబ్జాతతరణి!

శా. పౌరాణుండవు నీవు మాయయనఁగాఁ ద్వద్భార్య నిన్నెప్పుడా
సారంగాక్షి స్పృశింప దీవలన నిస్సంగుండవేలా! మహా
ధీరుల్ సమ్మదు రావధూమణి ప్రసూతిం గాంచె నాయా జగ
ద్వారంబున్ భవదీయసన్నిధి నిమగ్రం బుండి యున్నాళ్ళలన్

శా. స్వైరంబై భువి సంచరించు మనమున్ సాధించి రోధించి వి
స్తారంబైన ఫలప్రదానమున నాకం బెట్టి జ్ఞానాహ్వయాం
కూరశ్రేణికిఁ గాపు పెట్టి ఫలభాక్కుం జేయ కద్దాని మా
యారీతిం జడమంచుఁ ద్రోసి గ్రహియింతో లాభ మొక్కండవే.

శా. పౌరాణుండవు నీవు స్వైరవతి త్వద్భార్యాజనం బైన మా
యారామామణి త్వద్భవంబులు జడమ్మ త్తుల్ 'నసౌఖ్యంహి' సం
సారం బందు జగత్ప్రభుండ వయినన్ స్వామీ! యిస్రబంబు సం
సారంబందున రోసి యాశ్రితులఁ ద్వత్సాన్నిధ్యులం జేతు నాన్.

మ. కరుణాంభోనిధిమధ్యసంభవమహాకల్లోలమాలాపరం
పరలై పాతుకభక్తలోకజనతాపద్ధ్వంతిసంఛేదన

త్రికాబృందము లైన తావక కృపాంతంబుల్ ప్రసాదించి యీ
శ్వర! రక్షింపుము సైఁచి మామక మనజ్ఞాన క్రియారంభమున్.

స. సుదృగపతింప నశ్యమాన మండవు కావున నొడ్లనిం గుఱి
సనుఁడవ కాదలంచి బుధసంతతి త్వత్ప్రియభక్తి సేవ సే
యుదురు; త్వదీయ సంశ్రయము నొప్పినయేని సృష్టంబు గా నోసం
గుదువు శుభంబు లన్న యదిగూడని నో ఫలలేశ మేనియున్?

మధ్యాక్కర.
భావత్కగుణజాలబద్ధహృద్యులట భక్తులు ముక్తు
లే? వేదనావిష్టులట సుఖాంభోధిలోనా! మునిఁగిరో?
దేవేశ! ధ్యానించి నిన్నుఁ ద్వత్ప్రకృతినిఁ బొందుదురట
యేవిధి మాయచునగరో? యిదెల్ల నీయింద్రజాలంబు.

గీ. ఉన్న వెతి పోదు; లేని సౌఖ్యోదయంబు
రాదు; తావక సాక్షాత్కారము చేతఁ
గాన నిజరూపభవన మొక్కండె ఫలము
తెలియ కీతత్త్వ మేదియో ఫలముఁ గోరి
కొలుచునట్టి యబోధులకును జిసరకు
ఫల మనను పనభ్రాంతి విలయముగద!

గీ. అఖిల భూతప్రకృతి వీవె యనుటఁ బ్రేమ
నిధివి; నీప్రేమ పాత్రుండు, నీదు సేవ
కుఁడు, సదంభ మన్యప్రేమ; క్షోణినిరుప
ధికకృపాంభోధివని నీకుఁ బ్రకటకీర్తి.

మ. యతివర్యస్మృతిబృందరజ్జుపరిబద్ధాత్మస్వరూపుండవై
యితరుల్ ముక్తినిఁ గాంక్షసేయఁగ సతం బేలాగు నీఁబూనితో!
క్షితిఁ ద్వద్భక్తిమహాబ్ధిమగ్నవిబుధశ్రేణుల్ తరింపంగ నే
గతిఁ గల్పింపఁగఁ బూనితో యి! తెలియంగా లేము నీతత్త్వమున్.

చ. ఎఱిఁగియునుం ద్రివిక్రముఁడ వీ వనుచున్ హృది నేల యుంత్రో స
త్పురుషులు నిన్నిఁకేమి గతి పొందిరి యవిద్యను దమ్ము దారలే
మఱవఁగ; నాక్రమించి హృది మాత్రమె యుండది త్వద్వశంబుగాఁ
బఱపి త్వదీయరూపము నవారిగ మాపెదు నామరూపముల్.

ఉ. ఉన్నదియేని లోకముల నుండదు భాగము గొంచెమేని; లే
దన్నను లేదు బొత్తిగను; నున్నది యేమియటన్న ప్రత్యయం
బున్నది; కానఁ ద్వత్ప్రకృతి నొప్పుగఁ జెప్పఁగ లేక సుదాసులై
సన్నుతి సేయుచుందురు బుధసంతతి నిత్యము మోదపూరమున్.

సీ. మచ్చరంబున నైన స్మరియింపఁగా నిన్నుఁ బడయఁ జేయుదువు నిర్వాణఫలము
నుచ్చరింపంగ నన్యోద్దేశమున నైన నీపేరు భవభూతి రూపుమాపుఁ
బత్త్రంబుగాని పుష్పంబుగాని ఫలంబుగానీ జలంబులుగాని మఱియు
నేలేల మిచ్చినఁ దృప్తిని గ్రహియింతు వీయకున్నను సహియింప వలుక

గీ. తావకావ్యాజకరుణా సుధాసముద్ర
మునకుఁ జెలియలికట్ట దాఁ బోలుచునొక్క
క్షీరసాగరకన్యకా చిత్తపంక
జాతకోరకభాలభద్యోతమూర్తి!

నాగార్జునాచార్యుఁడు

దువ్వూరి జగన్నాథశర్మ గారు

క. కుశలస్ఫురదభిధానదశా, విశుద్ధతేజులు; వివేకవిలసితు; లగుపు
ణ్యాశయులస్మరణమె దు, ర్గ్రాశలం దొలఁగించు సించుధర్మసమృద్ధిన్.—అవదానకల్పలత.

చరిత్రాత్మకమైనయాసక్తి మెండుకొనియున్నవారి చిత్తసీమలందు మహాపురుషులు సంచారమొనర్చుచుందురు. అందువలన మహాపురుషు లనఁబడువారికి వ్యక్తిఁజెంది రనుసవప్నను లౌకిక ప్రసక్తిచేతమాత్రమే చెప్పఁదగును కాని వారు నిజముగాగణించినవారు కారు. మఱియు మహాపురుషులు సుహృదులహృదయాకాశమునందట్లు లీలాసంచారము గలిగి వ్యక్తులను తాదాత్మ్యమార్గంబున మహాపురుషులను గావింపఁగలరు? కావున మహాపురుషసంస్మరణము నెట్టివారైనను గావింపఁగల్గినవారైనచో దాముసు సమున్నతచిత్తులు కావచ్చును. ఆర్యులు బుద్ధి నంతర్ముఖము గావించి భరతఖండముమీఁదఁ బఱచినగతకాలమువంక తనహృదయాకాశము నభిముఖము గావించిరేని అందు మహాపురుషులలో ద్యోతకమగువాఁడు నాగార్జునాచార్యుఁ డొక్కరుఁడు!

స్థలము:—

చారిత్రకులుచెప్పు సాంప్రదాయము ననుసరించి యాతని నివాసస్థలమును జేర్కొనవలయు నన్నచో సర్ ప్రఫుల్లచంద్ర రాయ్ గారు సెలవిచ్చినదానిని బట్టి ఘూర్జరదేశమందలి సోమనాథపురిదగ్గఱ దయిహాక్కుగ్రామ మగుచున్నది. ఏడవశతాబ్దమధ్యమున హిందూదేశమును జూడవచ్చిన చీనాయాత్రికుఁడగు హ్యూనుత్సాంగు వివరించిన దానిని బట్టి కోసలదేశమున కాగ్నేయమూలగా నలువదిమైళ్లదూరమందున్న "పోలోమో లో కివి" యనుపర్వతము నాగార్జునుని యాశ్రమమున్న స్థలమని తెలియవచ్చుచున్నది. త్రివిష్టపదేశమందున్న బౌద్ధగ్రంథములు నాగార్జునుఁడు నిర్యాణమందినస్థలము శ్రీశైలమని వివరించుచున్నవి. కాశ్మీరరాష్ట్రమై విరాజిల్లుచున్న రాజతరంగిణి నాగార్జునాచార్యుఁడు కాశ్మీరరాష్ట్రారణ్యమున నాలుదినములు సంచరించెనని చెప్పుచున్నది. హిందూదేశచరిత్రమును వ్రాసిన స్మిత్తుమహాశయుఁడు అమరావతి బౌద్ధస్తూపముతో నాగార్జునునికి సంబంధము దెలుపుచున్నాఁడు. నాగార్జునవిరచితమైన సిద్ధవినోదన మను గ్రంథము ఆతని నివాసప్రదేశము నీక్రిందిరీతిగా నాజేఁగించుచున్నది.

సిద్ధనాగార్జునో నామ పురా ఽసీత్ తాపసో మహాన్
శాంతో దాంతో జితాత్మా చ నియతః ప్రయతః శుచిః;
ఉవాస స చిరం సో ఽపి రేవాతీరే మనోరమే
శాంతినికేతనే తత్ర ఆశ్రమే చిత్తహారిణి" అని

ఈతఁడు రేవాతీరమందు శాంతి నికేతనమను ఒక మనోహరమైన యాశ్రమమునఁ జిరకాలము వసించెనని ఈయర్థము తెలుపుచున్నది. రేవానది నర్మదయని మనలోఁ బ్రసిద్ధి కెక్కియున్నది. కాఁబట్టి నర్మద చెంగటనుండినవాఁడని నాగార్జునుఁడు తెలిసికొనఁబడుచున్నాఁడు. ఇన్ని వ్రాఁతలను బట్టి నాగార్జునుని వాసస్థలము నిర్దేశించుటకు ఒకదాని కొకటి పోలిక లేక విస్సంప్రతి గలుగుచున్నది. ఐనను నాగార్జునుఁ డొకసిద్ధుఁడు. విశేషించి మతస్థాపనాచార్యుఁడై యుండి బౌద్ధులలో బోధిసత్త్వుఁడుగా నెన్నఁబడుచున్న వాఁడు. అందువలన దేశభ్రిమ్మరియై యుండి—నాగార్జునుఁడై యుండినట్లు కొందఱకును, కౌసలేయుఁడై యుండినట్లు కొందఱకును, కాశ్మీరవాసి యని కొందఱకును, శ్రీశైలేయుఁడైనట్టిగాని అమరావతీయుఁడై నట్టి కాని ఆంధ్రుఁడని కొందఱకును, ఇట్లు పల్వురకుఁ బలురీతులఁ దోఁచుచున్నాఁడు. ఇందేదియును గాదనువిమర్శకు మనము చోటీయనక్కఱ లేదు. ఏల నందురా? మంత్రౌషధసిద్ధిచే సిద్ధుఁడని తెలిసికొనఁబడుచున్నవాఁడు మహత్తరమయినపాదవిన్యాసమున నిత్యసంచారము నొందఁగలవాఁడై ఎల్లదేశములవారికిఁ దమలోని వానివలెనే విశ్రుతపూర్వుఁడుగాఁ గలఁడుకదా! కావున నట్లు నిలుకడ లేక నిత్యసంచారము సలుపఁగల సిద్ధునికి నివాసస్థలమును నిర్ణయించువాదమునకై జొరఁబడుట ఏబుద్ధిమంతుఁడును తనకర్తవ్యమని రాఁజాలఁడు. గనుక, నాగార్జుని నివాసస్థలమునుగూర్చి పైరీతిగా నెంత ఱేమి వ్రాసినను అది నమ్మవలసినదియే యగుచున్నది.

కులము:—

న్యాయముచేత బౌద్ధమతస్థులకుఁ గులగోత్ర సంబంధమైన యభివాదన చిహ్నములతోఁ బనిలేదు. కాని అది యిటీవలి సంప్రదాయము. మిక్కిలి సనాతనుఁడైన యమరసింహుఁడు తాను బౌద్ధసంస్థలోనివాఁడయ్యు బౌద్ధమతస్థాపకుఁడైన శ్రీబుద్ధుని వివరించు సందర్భమున నిట్లని కులగోత్ర సందర్భము లిచ్చియున్నాఁడు.

గౌతమ శ్శాక్యబంధు శ్చ మాయాదేవీసుత శ్చ సః
సశాక్య సింహసర్వార్థసిద్ధ శ్శౌద్ధోదని శ్చ సః—అని

బుద్ధుఁడు గౌతమగోత్రజాతుఁడనియు, సూర్యవంశ క్షత్రియుఁడనియు మాయాదేవియొక్క గర్భసంజాతుఁడనియు శుద్ధోదన మహారాజపుత్రుఁడనియు సర్వార్థసిద్ధుఁ డని యాతనికి నామకరణము చేయఁబడెననియు సూర్యవంశమున శకులనఁబడువారి శాఖ

యందుఁ గల్గినయుత్తమపూరుషుఁడనియు నిర్వచింపఁబడియున్నాఁడు. శాక్యసింహాశ్రద్ధార్థము పరిశీలింపఁగలవారిచే గర్భశాస్త్రపరిభాషలోఁగల లిచ్ఛవిక్షత్రియులలోని ఒకశాఖవారగు శకవంశజులకుఁ జెప్పఁబడుచున్నది. లిచ్ఛవిక్షత్రియులు యజ్ఞయాగాదికర్మలను మఱి కర్తలను సూర్యవంశజులనుండి వేఱుపడిన యొకశాఖవారై యున్నారు. కాఁబట్టి బుద్ధుని జన్మస్థానము లిచ్ఛవికుటుంబముగాఁ దెలియుచున్నాము. దత్తమహాశయుఁడు నాగార్జునుని బుద్ధుని మేనమామగా నెంచుచున్నాఁడు. ఇది నిజమగునేని నాగార్జునుఁడు జన్మతః సూర్యవంశములోని లిచ్ఛవిశాఖీయుఁడైన క్షత్రియుఁడని పేర్కొనఁబడియున్నది. నాగార్జునుని ప్రసంగము వచ్చినప్పుడు రాజతరంగిణి ఆతఁడొక భూమీశ్వరుఁడని చెప్పియుండినది. బుద్ధుఁడు జన్మించినకుటుంబము భూపాలకకుటుంబము. నాగార్జునుఁ డాతని మేనమామయై యుండినచో రాజతరంగిణి చెప్పినట్లుగా నాగార్జునుఁడు కూడ భూమీశ్వరుఁడేయని విశ్వసింపవలసియున్నది. ఈయుపపత్తి నాగార్జునునికి బుద్ధునికి సమకాలమువానినిగాఁ గూడ తెలుపఁగలుగుచున్నది. ఈ యంశ మిట్లుండనిండు.

శీలము:—

శివస్య ప్రియశిష్యశ్చ త్రికాలజ్ఞో మహామతిః
వశగా న్యధితిష్ఠంతి యస్య కర్మాణి చ ధీమతః—అని

నాగార్జునునిగూర్చి సిద్ధవినోదనమను గ్రంథము చెప్పుచున్నది. దీనినిబట్టి ఆమహామతి మూఁడుకాలముల నెఱిఁగినవాఁడు; మారణోచ్చాటనాదిషట్కర్మలను వశపఱచుకొని యున్నవాఁడు; మాహేశ్వరుని ప్రియశిష్యుఁడు అని తెలియుచున్నది. తుండె యాతనికి శిష్యుఁడని వినవచ్చుచున్నది. ఇట్టి యీనాగార్జునుఁడు గొప్పప్రవక్తయని బౌద్ధగ్రంథములు పేర్కొనుచున్నవి. శైవుఁడని వినఁబడుచున్న నాగార్జునుఁడు బౌద్ధపీఠము నధిష్ఠించినయాచార్యుఁడని సిద్ధుఁడని చెప్పఁబడుట సంశయమును గలిగించుచున్నది. హీనాయనులని మహాయనులని బౌద్ధులు రెండుతెగలుగ నున్నారు. అందు మహాయనపద్ధతికి నాగార్జునుఁడు స్థాపకుఁడు. ప్రాజ్ఞపరిమితములను మహాయనసూత్రములకుఁ గర్త నాగార్జునుఁడు. మహాయనమనఁగా నౌక. ప్రాకృతికమహోదధినుండి తరించుటకు భక్తులకు ఆశ్రయమైనదియని మహాయనపద్ధతిని నాగార్జునుఁడు నెలకొల్పెనఁట! విగ్రహారాధనమున కవకాశమిచ్చుచు బుద్ధుని విగ్రహముగాఁ బూజించు పద్ధతిగల హీనాయనపద్ధతికంటె నుత్తమమైనదిగా మహాయనపద్ధతిని బౌద్ధులు భావించుచు దాని నవలంబించిరఁట! బ్రహ్మ, విష్ణు, శివ, సరస్వతి, గణేశులనఁబడు దైవతములతో ఆ విగ్రహముల శిరస్సునందు బుద్ధుని నెలకొలిపి వారికి ఉపాసకులని పేరుపెట్టి బోధిసత్త్వగణముగా హీనాయనులను వేఱుపఱచి తాను పతంజలియోగశాస్త్రఫక్కికలో తన మతమును వ్యాపింపఁజేసెనఁట! ఆర్యదేవుఁడు, అశ్వఘోషుఁడు, మున్నగువారు మహాయనపద్ధతిలోని వారే! సిద్ధనాగార్జునుఁడు శైవుఁడని సిద్ధవినోదనము తెలుపుచున్న యంశము ప్రామాణికమైనచో ఆతఁడు మొదట ఉపాసకుఁడై హీనాయనపద్ధతిలోనుండి శివార్చన గావించియుండి, ఇటీవల పతంజలియోగశాస్త్రము ననుసరించి యోగసిద్ధిఁబడసి ఆ పద్ధతిని బౌద్ధులలో మహాయనమను పేరిట వ్యాపింపఁజేసియుండెనేమోయని యూహించుట కవకాశమిచ్చుచున్నది. పుట్టుకచేత క్షత్రియుఁడైయుండి అవలంబనముచే తన కుటుంబములోని వారిచే నెలయింపఁబడిన నాస్తికుఁడైయుండి, పాతంజలయోగశాస్త్రోక్తమును సమాధికాభ్యాసము గలుగుటచే నందలి యుత్తమత్వమును తా నవలంబించిన మతములోనికిఁ బ్రవేశపెట్టఁబడుటచే బాధపడిన భూపాలుఁడయి అన్నిటిని విడిచి సిద్ధినొందిన సత్త్వమూర్తి యని యంతవఱకు నాగార్జునుని దెలియుచున్నాము. ఇఁక మీఁదనీతఁ డెప్పటివాఁడను సంశయమును జర్చించెదను.

కాలము:—

టిబెటు దేశచరిత్ర కర్తయగు తారానాథుఁడు క్రీ. శ. 180-220 లకు నడుమ నాగార్జునుఁడున్నవాఁడని కాలనిర్ణయముచేయ యత్నించినాఁడు. క్రీ. పూర్వము 160 సంవత్సరములనాఁడు హిందూదేశముమీఁదికి గంగానదివఱకు దండెత్తివచ్చిన గ్రీకు మినాండరుతో మహావిమర్శమైన చర్చయందు మన నాగార్జునుఁడు పాల్గొనెనని ఒక పాళిగ్రంథము చెప్పుచున్నట్లు డత్తు తెలిసికొనియున్నాఁడు. ఈయంశము తారానాథుఁడు చెప్పిన దానిని కాదనఁ జేయుచున్నది. స్మిత్తు మహాశయుఁడు హువిష్కునికి—కనిష్కునికి సమకాలీనుఁడై క్రీ. తరువాత 162 ప్రాంతములందు నాగార్జునుఁడుండినట్లు వివరించుచున్నాఁడు. క్రీ. తరువాత రెండవశతాబ్దాంతమునను మూఁడవశతాబ్ద ప్రారంభమునను శ్రీయజ్ఞశాతకర్ణి యుండినట్లు వ్రాయుచు ఆంధ్రుల చరిత్రము నాగార్జును నాతని సమకాలీనుఁడని చెప్పుచున్నది. బుద్ధనిర్వాణానంతరము నాలుగువందల సంవత్సరములనాఁటివాఁడు కనిష్కుఁడని—క్రీ. తరువాత 78-100 సంవత్సరప్రాంతములందున్నవాఁడని, ఆంగ్లవిద్యావిశారదులు భావించుచుఁ బదింబడిగ నాగార్జునుఁ డప్పటివాఁడని నిర్ణయించుచున్నారు. బుద్ధునికిఁ బిమ్మటఁ బార్శ్వకుఁడు తత్పీఠాధిష్ఠాతయైనట్లును తరువాత అశ్వఘోషుఁడు పీఠస్వామి యైనట్లును ఆతనివెనుక నాగార్జునుఁడు పీఠాధ్యక్షుఁడైనట్లును, ఈ కాలము బుద్ధనిర్వాణానంతరము 500 సంవత్సరములు కాఁదగియుండు ననియుఁ గావున క్రీ. తరువాత రెండవశతాబ్దమందు నాగార్జునుఁడుండినవాఁడనియు మఱికొందఱు చారిత్రకులు వాకొనుచున్నారు. ఇట్లు పెక్కండ్రు వ్రాసిన వ్రాఁతలవలన నాగార్జునుఁడు క్రీస్తుపూర్వము రెండవశతాబ్దము మొదలు క్రీస్తుతరువాత రెండవశతాబ్దము వఱకు మొత్తము నాలుగువందల సంవత్సరములనడుమ నెప్పుడో యుండినట్లు నమ్మవలసి యున్నది. బుద్ధుని మేనమామయే నాగార్జునుఁడై యుండవలెనను గాథను నమ్మితిమేని క్రీస్తుపూర్వము అయిదవశతాబ్దము మొదలు క్రీస్తుతరువాత రెండవశతాబ్దపర్యంతముగల కాలములో నాతని కాలమును స్థిరపఱుపఁ దగియున్నది. ఎట్లయినను నాగార్జునుని కాలము నిర్వివాదమైనదిగా నింతదనుకఁ దేలియుండలేదు. మన మొక రీతిగా దీనిని నిర్ధారించుట కవకాశమున్నది. అభిమన్యుఁడు కాశ్మీర రాజ్యమేలినప్పుడు నాగార్జునుని ప్రబోధమువలన కాశ్మీరరాష్ట్రి

ప్రజలు నీలపురాణోక్తమైన ఆచారములను నిరాకరించి యాగమద్వేషులయి ప్రబలిరని కల్హణుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. ఈ యభిమన్యుఁడు కనిష్కుని పుత్రుఁడు. అశోకుఁడు రాజ్య మేలినతరువాత జలౌకుఁడు, తరువాత కనిష్కుఁడు, అతనితోఁ బాటు హుష్కుఁడు, జుష్కుఁడు, తరువాత అభిమన్యుఁడు, అతని తరువాత గోనందుఁడు రాజ్యాధిపులైనారు. కనిష్కుఁడు మొదలగువారు శాక్యవంశజులు. భారతయుద్ధమునకుఁ బిమ్మట 2268 సంవత్సరముల నాఁడు గోనందుని పరిపాలన జరిగెను. ఈనందుని తండ్రి అభిమన్యుని నాఁడు మన నాగార్జునుఁడున్నాఁడు. కావున మనము ప్రస్తుతము వాడుచున్న లౌకిక ధాతువు ప్రకారము నీకాలము ఎప్పుడో వివరించఁదగియున్నది. గణించి చూడఁగా మృగశీర్షానక్షత్రప్రాంతమందు సప్తర్షు లుండినప్పుడు నాగార్జునుఁడిగుపతునున్నాఁడు. ఇయ్యది క్రీస్తు పూర్వము 250-150 సంవత్సరముల నాఁటిది యని చెప్పఁబడియున్నది. కృత్తికయందు సప్తర్షు లుండినప్పుడు ఆంధ్రరాజ్యమారంభమైనదని మత్స్యపురాణము వివరించుచున్నది. ఆంధ్రరాజులలోని శాతకర్ణి మన నాగార్జునునికి మిక్కిలి చెలిమిగూర్చిన రాజుగాఁ జెప్పఁబడుచున్నాఁడు. కావున బి. సి. 250-150 సంవత్సరప్రాంతములందు నాగార్జునుఁ డున్నాఁడని నమ్మఁదగియున్నది.

వృత్తము:—

ఈతని గూర్చి ఇఁకను గొంచెము చెప్పి యీ వ్యాసమును ముగించెదను. ఈ మననాగార్జునుఁడే యేలోహమునైనను బంగారము చేయఁగలవాఁడని, ఆదివ్యను భారత భూమియందు నెలకొల్పిన రాసాయనికశాస్త్రవేత్తయని తెలియఁబడియున్నది. మఱియు శాతకర్ణిని ఏవో గుళికలు సేవింప నియోగించి చిరజీవిని జేసినట్లు శ్రీల్ మున్నగు పాశ్చాత్య రాసాయనికతంత్రజ్ఞులు నమ్ముచున్నారు. ఈతఁడును 4-5 వందల సంవత్సరములు జీవించియుండెనని నమ్ముట కవకాశములు సమకూడియున్నవి. సుహృల్లేఖ మున్నగు కావ్యములను నిర్మించియు రతిరమణము మున్నగు కామ్యగ్రంథములను నిర్మించియు ప్రాజ్ఞపరిమితాదిమతగ్రంథములను నిర్మించియు రసతంత్రముపై గొప్పగ్రంథములను వ్రాసియు పట్టుపన్ని మున్నగు మూలికల సాహాయ్యమున నేఁటికిని బంగారుచేయఁగల సిద్ధులమూలమునను అమరావతి శ్రీశైలము మున్నగుచోట్ల నిర్మితములయిన శిలాచిత్రముల పేరుపెట్టియు నేఁటికిని, ఎప్పటికిని మనకు సంస్మరణీయుఁడైయున్న యీ నాగార్జునునికి నమస్కారము.

మాలాపంచరత్నాలు

మంగిపూడి వేంకటశర్మ గారు

ఎండవానలందు హిమమందు నిరులందు
పగలు రాత్రి యనక పాటుపడుచు
ప్రజకు సుఖముగూర్చు పరమోపకారియౌ
మాల శివుని యకుమాల గాదె?

తాను చెమట లోడ్చి ధాన్యాలు పండించి
గాదులందు జేర్చి కాపులిచ్చు
కూడు చాలనట్టి కూలికే ప్రార్థించు
మాల దివ్యకుసుమమాల గాదె?

అధికబలము గలిగి యడకువచే మించి
పేదయయ్యు దొంగ వృత్తిలేక
మాయలేక న్యాయమార్గాన వర్తించు
మాల విష్ణుతులసి మాల గాదె?

గుడిసెలందు నుండి కుక్కిమంచములందు
పండి దుంప తూడు వండి తినుచు
చింపి గుడ్డ కట్టి చిత్తాన రంజిల్లు
మాల హేమపుష్పమాల గాదె!

ఘనత వచ్చు పనులు ధనమిచ్చు పనులును
మీదివర్ణములకు మీదు గట్టి
జీవితంబు నిత్య సేవకై యర్పించు
మాల సుగుణరత్నమాల గాదె?

రాజ్యాంగతంత్రమున పక్షాభిమానము

అత్తిలి సూర్యనారాయణగారు

స్వాతంత్ర్యము లయిన నానాదేశముల యందలి రాజ్యాంగప్రతిష్ఠాపనములు జనసామాన్యముల ప్రియమున స్వరాజ్యప్రబోధమును గలిగించియు, అజాగరూకతను దొలఁగించియు, ఉద్యోగోత్సాహములను పెంగించియు, క్రియాజడత్వమును రూపుమాపుచుండుట మహోపకారమై యున్నది. ప్రజాధికారముచేతనే నడుచు స్వరాజ్యములకు మూలాధారము దృఢముగా నుండవలయునన్న జనసామాన్యమున విశేషముగా విద్యావ్యాప్తి యుండవలెనిప్పు డని యెందరెందరో చెప్పుచుండ వినుచుందుము. అది సత్యమే యగును; గాని, ప్రజలను విద్యావంతులనుగాఁ జేయుసాధనములలో స్వరాజ్యము నొకటి గల్గి యుండుటకంటె నెక్కుడగు పటిష్ఠమైనది వేఱొకటి యుండఁబోదనుమాట మఱవఁగూడదు. ఐశ్వర్యవంతులకు నలసినన్ని విద్యాలయములు లభింపవచ్చును. జ్ఞానాధిక్య మందుటకై వారికి నానావిచిత్రవస్తుప్రదర్శనములు, గ్రంథములు, నాటకములు, దేశాటనములు సుసాధ్యములయి యున్నవి. జనసామాన్యమునకో స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాపనములే సర్వాంగశిక్షను గల్గించుచున్నవి. అవియు వారికి విశ్వవిద్యాలయములై యుపకరించుచున్నవి. స్వాతంత్ర్యశోభితము లయినరాజ్యములయందు ప్రతిపౌరునికిని దురతిక్రమణీయము లయిన బాధ్యతలు గలవు; భజనీయము లయిన పరమధర్మములు గలవు. అట్టిపౌరులలో నొక్కొక్కరును లోకహితార్థము మహత్తరములగు విషయములనుగూర్చి చర్చింపవలసి యుండును; ఉత్కృష్టప్రయోజనములను నిర్ణయింపవలసి యుండును; లక్షలకొలది, కోట్లకొలదియైన జనావళి క్షేమమును, సంతతివారి భావికళ్యాణమును, పురస్కరించుకొని యెన్నెన్నో నూతనశాసనపద్ధతులు విధింపవలసియుండును. ఎప్పటికప్పుడు దేశమునం దలయెత్తుచుండెడి యంతస్సంబంధములను గుఱించియేకాక, యితరదేశములతో సహితము తా నెట్టి సంబంధముగలిగి మెలఁగవలయునో నిశ్చయించుకొని, యట్లు సకలనాగరికలోకముతోడను సమన్వయింపఁదగు రాజనీతిపద్ధతిని వెలయింప వలసి యుండును. స్వదేశపాలనముతోఁ దనకు సంబంధము గలుగఁ గానే లోకహితజీవనము నిత్యవిధి యగుచున్నది. లోకశ్రేయమే యేకాదర్శము, లక్ష్యము నగుచున్నది. ధర్మవిధేయుఁడై యిట్లు వర్తిల్ల నేర్చువాని కాత్మవికాస మెన్నండును వెనుకఁబట్ట నేరదు.

దేశాభివృద్ధికరముగాఁ దోఁచెడి బహువిషయములలో నలుదెసల నభిప్రాయభేదములే గాక, యవలంబింపఁదగు విధానములలోనో యనుసరింపఁదగు మార్గములలోనో భిన్నత యేర్పడి, యుక్తాయుక్తతలను గూర్చిన చర్చలు బయలు [illegible]నపుడు, ధీశక్తులకు [illegible] గలిగి, ప్రా[illegible]కముగా స్వబుద్ధ్యతిశయములు విశాలములు నయిన విషయములను బరిశీలించుటకు విశేషమైన యూహాశక్తి యుపయోగించును. అభ్యాసవశమున నిదియు స్వభావముగ [illegible]చుండును. నిరంకుశపాలనములోఁ దానెన్నఁడును గని యెఱుంగని పటిష్ఠతయు (Robustness), శక్తియు (Force), ధీవిశాలతయు విస్ఫారము లగును.

రాజ్యాంగవిషయములలో పక్ష (Party) మన నెట్టిది? స్వబుద్ధి ననుసరించి దేశహితావహమే దీక్షగాఁ గల్గియుండునట్టిది. కూటమి (Faction) యన నట్టిది కాదు. ప్రత్యేకముగా నొకకొందఱు వ్యక్తులకో, ప్రజాసమూహమునఁ గొన్ని శాఖలకో, యేవో కొన్ని ప్రయోజనములనే పెంపొందింపఁ బాటుపడునదే కాని, సమదృష్టితో సమష్టిసౌఖ్యాభివృద్ధి నర్థించునది కా దది. ప్రాచీనము లయిన గ్రీకు నగరరాష్ట్రముల (Greek City States) యం దుండిన కూటము లట్టివే. [illegible] మూలముననే రాజ్యవ్యవహారములు నడుపునట్టి యభిజనులు (Oligarchs), జనసామాన్యాధిపత్యమును బ్రతిష్ఠింప నభిలషించు సామాన్యతంత్రపక్షావలంబులకు (Democrats) రాజ్యాధికారమున స్థాన మీయకుండుటయు, మఱి వీ రధికారము వహించినప్పుడు వారి [illegible]యకుండుటయు, వారి కప్పటి ముఖ్యధర్మసూత్రము లయి యుండినవి. వ్యవస్థాపకసభలో (Senate) నల్పసంఖ్యాకులయిన యభిజనులచే తమ రాజ్యాధికారము వహింపఁబడుచు వచ్చినకాలమున సామాన్యతంత్రపక్షావలంబులకును, మఱి వీరే యధికారమునకు వచ్చినపుడు వారికిని, సకలాధికారములును పదవులును బోకుండునట్లు చేయుటయే పనిగా నుండెడిది. ఇది క్రీస్తుజననమునకు ముందు రెండవశతాబ్దములోని గాథ. అయినను, అప్పటి యభిజనపక్షవాదుల యదృష్టమున, ఆకాలములో ప్రజాధికారపక్షావలంబుల మని బయలువెడలినవారును దమవలెనే దుష్టులో భ్రష్టులో లంచగొండులో యై యుండినందునను, దుర్మార్గమే శరణముగా సాధనముగా గల్గి యుండినందునను, వారి స్థితి కంతగా భంగము కలుగలేదు. చిత్తవృత్తులై కుటిలములై నికృష్టములై యుండ, మఱి యేయుద్యమము విజయ మందఁగల్గును?

మఱి, యింగ్లండుదేశములోనో, ప్రాచీనధర్మసంరక్షకు లయిన ఉదారపక్షావలంబులయినను, 'విగ్గు' లయినను 'టోరీ' లయినను, పైకి మఱియెన్నెన్ని మాఱుపేళ్లతో బయలుదేఱువారైనను, మాఱుపన్నమాట లేక యేకరీతిగా స్వదేశక్షేమమునే లక్ష్యముగా నిల్పుకొని వచ్చుచున్నారు. అదే యీ రాజ్యతంత్రమునందలి విశేషము.

రాజ్యాంగవ్యవహారములలో నెట్టిపద్ధతు లవలంబించిన పక్షమున దేశమున కధికప్రయోజనకరమను విషయమున అభిప్రాయభేదములు కలుగుట సహజమే. కాని, యట్టిభేదములు స్వల్పకారణము లనుబట్టి యున్నఁడను గలుగరాదు. అనల్పము లయిన ధర్మభేదము లున్ననే యట్టిపక్షములు వంద్యము లగుచున్నవి. ప్రబలధర్మసూత్రవిభేదములే లేకయున్న, మఱి పక్షములుండ నిమిత్తమే లేదు. మఱి ఏవిధములయిన సుంకములును గల్గింపక, విదేశవస్తువులను స్వదేశమునకును, స్వదేశవస్తువులను విదేశములకును బంపుకో నిచ్చిననే దేశాభివృద్ధికరమని నమ్మువారు కొందఱును, మఱి సుంకములు విధించి రక్షణపద్ధతు లవలంబించిననే కాని స్వదేశవస్తూత్పత్తికి మహానర్థ మవు నని దృఢముగా విశ్వసించువారు మఱికొందఱును, భిన్నాభిప్రాయములు గల్గియుండవచ్చును. ఐశ్వర్యాభివృద్ధికై ప్రాచ్యమైన సామ్రాజ్యము నిల్పుకొనుటయుక్తమేయని తలపోయువారు కొందఱుండ, అట్టిది తఱుచుగా యుద్ధాదుల దింపి, వ్యసనాదుల నింపి, తీఱని నష్ట మాపాదించు ననియు—జనసంఖ్యాపాటవాదులు క్షీణించిపోవు ననియు — నైతికదోషములు హద్దుమీఱి పోవు ననియు— నమ్మి, కలదానితోనే సంతృప్తి వహించి, శాంతిపథమునఁ జనుచుండుటే భద్రప్రాప్తికి మూలమని యెన్నుచుండువారు మఱికొంద ఱుండవచ్చును. అభిప్రాయభేదము జనించుట కిట్టి ప్రబలనిమిత్తమున్నపుడే పక్షావలంబనము ప్రయోజనకరమును వంద్యము నగుచున్నది; లేదేని విపరీతము నింద్యము నగుచున్నది.

కేవలపక్షాభిమానములు సర్వదా దేశవినాశకరములు కాకపో వచ్చు ననుమాట సత్యమే కాని, యవి పరిశుద్ధసత్యమును, నిష్పాక్షికన్యాయమును, ఆత్మనిగ్రహమును, దయాదాక్షిణ్యములను, నిరంతరము మ్రింగివేయుచుండు ననుట యంగీకరింపక తప్పదు.

ఎవరికి యుక్తమని తోఁచుపక్షములో వారు చేరుట ధర్మమే యగును; గాని, యంతరాత్మబోధనల నతిక్రమింపకుండుట యత్యంతాభిమతమే కాని, కేవల పక్షాభిమానము దారుణదుర్గుణముల జ్వలింపఁజేయు ననుమాట విస్మరింపరాదు. మంచియో చెడ్డయో యొక్క సామాన్యధర్మమును నిర్వర్తించుటకై పదువు రొక్కచోఁ గూడిన యెడల, వారు చెప్పెడుదాని నెల్ల ప్రతిఘటించుటకే, స్వలాభార్థమే మఱి కొందఱు బద్ధకంకణులై యభిముఖముగా ప్రతిపక్షము వహించి కూర్చున్నయెడల, తా మెల్లరు నొక్కచోట నేల కూడవలసి వచ్చినదో యామాటయే మఱచిపోవుటయు, నూతనావేశము నందుంటయు, ప్రతిపక్షులవఁగానే జనించు తీవ్రవిముఖత వహించుటయు, భీకరాకృతులఁ దాల్చి, ద్వేషరోషానలము దరికొని మండఁబెట్టక మానదు. ఒక్కప్రయోజనమును గూర్చి కాని, మఱి యభిప్రాయము గూర్చి యొకానొకఁడు తానొక్కఁడై పెక్కండ్రలోఁ బ్రతిఘటించి పోరువేళ, తా నంతటిపని చేయుచుంటిఁ గదా యను గర్వాతిరేకమును, జిగీషను, ఆగ్రహాదిస్వకీయ రాగోద్రేకములను నిజముగా నణఁచిపెట్టుకొనుట—పెట్టుకొఁగలుగుట — యెంత యసాధ్యమైన పని! మఱి, తా నొక్కఁడును గాక పదువురతోఁ గూడియు యొకపక్షమునఁ బోరుచుండఁ బటక్షించునపుడు, మఱి వారందఱిహృదయములను ఆవేశించియున్న నిష్ఠురతయు నిర్ఘృణతయు, మొండిపట్టుదలయు, అక్కసును, ఆవేగ మందక యుండవచ్చునా?

"పగవగ నొన్న మార్కొనక పల్కక యుండఁగ వచ్చునే?"

ఇది యటుండ, స్వపక్షవిజయము లభించినదనఁగానే విశాల ధర్మముమాట వెనుకఁబట్టి, ప్రతిఘటించుటే పోరాటముగా మాఱి, యధికారాపేక్షయు, స్వగౌరవాభిరతియు, పరపక్షనిర్మూలనదీక్షయు, జయకాంక్షయు, పిచ్చిపోవుఁ గదా! వీనిచేఁ గల్గుతెంపరితనము, పిడివాదము, దుష్టబుద్ధి,—ఈదృశదుర్గుణపుంజభారమే కదా దేశచారిత్రయుగములోని దారుణవారణఘట్టము!

పక్షవాదములు ప్రబలిపోవునపుడు, ముందు భేదము కల్గుట కేది కారణ మనువిచారములోఁ బ్రసక్తియే లేకపోవును. ఒక గజము నేలవిషయమే కావచ్చును; మఱి, యొకయుత్సవములో ముందెవ్వరు సాగిపోవలయు నన్న యల్పవిషయమే కావచ్చును. ఇట్టియల్పవిషయములందైనను పోరాటమే తలయెత్తినా, మఱి హఠవాదము (Self-will), ద్వేషబుద్ధి (Ill-will),జిగీషారోషావేశము (The rage-for victory), అవమానజనితభీతి (The dread of mortification), పరాజయభయావేశము, నివి యవి యననేల? యిత్యాది దుర్గుణపిశాచగణము తాండవమాడఁజొచ్చి గోరంతలనే కొండంతలుగాఁ జూచి, యమ్మయో మహాతమున్నది! మనపక్షమునకును దేశమునకును మహోపద్రవము కలిగినదని బాహాటముగాఁ బ్రకటింపఁదొడఁగుటయు నౌదార్య మనుమాట వెనుకఁబట్టి ప్రతిపక్షుల యెట్టిగుణముల నైనను ప్రబలదోషములుగానే పరిగణించి చాటుచు, స్వపక్షదోషములను వంద్యగుణములుగానే నిశ్చయించి గణుతించుచు, మొండితనము మీఱిపోవుటయు సంభవించి, స్వార్థమే పరమార్థమై గర్వమే సర్వమై, గణనాతీతము లయిన గళగండములు గంపుమిగులక మానవుకదా!

ఇట్లు కేవలపక్షాభిమానముచే నలువురును బాడెడిపాటయే పరిపాటియై, గుణాగుణవిచారము కుంటువడిపోయి విమలనీతిధర్మములు విస్మరింపఁబడి సంకుచితభావములే సర్వోత్కృష్టములుగాఁ బొడకట్టును. ఈవిధముగా వివేకమే విలుప్తమైనపుడు, మానవుఁడు మఱి స్వర్గరాజ్యాధిపత్యము పడయఁగల్గినను, దాన నేమి ప్రయోజనము! అది యెంతకాలము నిలువ నేర్చును? సర్వగుణములలోను వివేకమే దివ్యగుణ మనియు, నది సంఘహృదయమున లోపించి యన్యాయమే ప్రజ్వలినయెడ, సమాజక్షేమమునకై బాహ్యాధికారము ప్రతిష్ఠింపక తప్ప దనియు సాక్రటీసుమతము ననుసరించి 'ప్లేటో' యను రాజనీతి శాస్త్రకారుఁడు నిర్ధారించి యున్నాఁడుకదా!

రోమకరాజ్యము—రాజ్యాంగపక్షములు

రాజ్యాంగమునందు పక్షములు బయలుదేఱిన నవి యెట్లు ఉండఁ దగునో తెలిసికొనుటకై, పూర్వకాలమున రోమకసామ్రాజ్యమున నవి యెట్టులుండెనో, మఱి యింగ్లాండులో నెట్లు మాఱుచు వచ్చుచున్నవో మనము గుర్తెఱుఁగక తప్పదు. మొదట రోమకసామ్రాజ్య

ములో ప్రభుజన మను నొకతెగగతివారును, జనసామాన్యపక్షమను మఱియొకతెగతివారు నుండిరి. ఈరెండుజాతులలోను మొదటివారే సర్వాధికారులై యుండ, రెండవతెగతివారు అధికారరహితు లయి యుండుటచే హక్కులకై పోరాడుచుండిరి. కాని, దేశశత్రువుల నెదుర్కొన వలసివచ్చినప్పుడు మాత్రము, వారిలో వారికి పరస్పరసహాయము వలయుననే వచ్చెను. తమలో నేవో యభిప్రాయభేదములు నధికారభేదములు నున్నంతమాత్రమున, వారిదేశభక్తి కెన్నండును లోపము కలుగ లేదు. తర్వాత, మఱికొంతకాలమునకు వారిలో శ్రేయోదాయకముగా సమత్వము నెలకొనెను. అనంతరము దేశములోని పేదలకును సంపన్నులకును పోరాటము ఉదయించెను. అటుపిమ్మట, అధికారము వహించి యుండిన అభిజాతులకును, మఱి ఉద్యోగాదులలో లేక స్వాధికారకాంక్ష గలిగియుండి 'నోవిహామినీ' లని, నేడి బ్రదికినవాండ్రని, నిన్న మొన్న తలయెత్తినవాండ్రని, తెగడువడుచు వచ్చిన యనధికారసభ్యులకును, కయ్యములు తలయెత్తెను. వీరుభయులును ప్రాయికముగా వ్యవహారాదులలో లంచగొండులే రైయుండినను, నీతిబాహ్యులేరై యుండినను, నిశ్చయముగా నిచ్చటనే తొలుదొల్త రాజ్యాంగపక్షములు బయలుదేఱినవి. అయినను, వారి నీతిరాహిత్యమును, అధర్మపరాయణతయు, విధి ననుసరించి విషఫలములం గొనియే వచ్చెను. కాలక్రమమున వారిరువురును ధర్మశూన్యులే రై, భ్రష్టత నందియుండ, జయశాలి యైనయుద్ధవీరుండు, బలవంతుండొక్కండు, జూలియసు సీజరు విజృంభించి, మొదట నట్టిప్రజాస్వామిక మను స్వరాజ్యమును కూలంద్రోసెను. ఒక్కరాజునకో, మఱియేనాయకునకో లోంబడి యుండిరో, పైకి మాత్రము స్వరాజ్య మనుపేర పైచిన్నెలు గలిగియుండిన యొకచండమగు ప్రభుత్వమే, నిరంకుశప్రాభవమే జూలియసు సీజరు నధికారముక్రింప సాగం జొచ్చెను.

ఈవిధముగా స్వార్థపరత్వమే కల్గియుండి, యట్టివృత్తులే యావేశించియున్న యేపక్షమైనను, తనలోంటియుద్దేశమునే కూర్చి వేసికొని, ప్రజాస్వామికమును మూలముట్టుగా వినాశముపాలు చేయును.

మఱి ఇంగ్లాండు చరిత్రధోరణి నించుక పరిశీలింతము. పదునేడవశతాబ్దములోని రాజద్రోహపూర్వకమైన యంతఃకలహముతో, సంగ్రామముతో నొకయుద్యమము పొడసూపి కడకు రాజును దేశభ్రష్టుని జేసి యొట్టకేలకు మొత్తముమీంద నిరంకుశరాజ్యమును నిర్మూలముచేయుటలో నది పరిసమాప్తి నందినది. ఈవిప్లవము జరగంగానే పెద్దపెద్దవిషయములలో భిన్నాభిప్రాయములు కలుగుట సహజమే యై పోయినది. ఇంగ్లండులో నిట్టిభిన్నపక్షములచేత నడుచు పాలనతంత్రము మొత్తముమీంద సరళముగానే సాగుచు వచ్చుచు, బహుతరముగా శ్రేయోదాయకముగానే పరిణమించుచున్నది.

ఏయాధారములను నిమిత్తములను బట్టి యాంగ్లదేశమున పక్షములు తలయెత్తుచు వచ్చినవో పరిశీలించిననే కాని, రాజ్యాంగవ్యవహారములలో నవి యెట్లుండుట ఫలప్రదమో, మఱి యెట్లున్న ననర్థదాయకమో నిశ్చయించుకొనుట మనదేశములో నసాధ్య మగును.

మొట్టమొదట 'విగ్గు' లను పార్లమెంటుపక్షమువారును 'టోరీ' లను రాజపక్షావలంబులును నేర్పడుటతో నచ్చట పక్షములు పొడసూపినవి. విగ్గులు పరిశ్రామికపక్షవాదులు, టోరీలు భూస్వామిపక్షవాదులు నయి యుండిరందురు. పరిశ్రామికవాణిజ్యసంబంధము లయిన మహోద్యమము లెల్ల 'విగ్గు'లచే నామోదింపంబడుచుండినవే కాని, టోరీల సమ్మతి వడయుచుండినవి కావు.

అనంతరము, రెండవభేదము మతవిషయములను వైషమ్యములను బట్టి కలిగినది. పైం జెప్పిన 'టోరీ' లే 'హైచర్చి' యను పూర్వాచారపరాయణశ్రేణికి సంబంధించినవారై యుండ, 'విగులు' 'లోచర్చి' యనువారును, పూర్వసంప్రదాయము లంగీకరింపని "డిసెంటరు" లనెడి నూతనసంస్కారపక్షమువారును నై యుండిరి.

తర్వాత, ప్రచండముగా ఫరాసీవిప్లవ మయి, తన్మూలమున ధర్మాందోళనము సకలవిషయములలోను ప్రారంభమై, యాత్మవిచారమతిశయించుటతోడనే, గ్రక్కుమక్కు మనక పాక్షికభేదములు మూల కొందిగి పోవలసిన విధి తటస్థించెను. ఇది మూండవయుగము. అతివాదు లయిన 'విగ్గు'లు మాత్రము, ఏ ఫాక్సునంటివాని నాయకత్వముక్రిందనో తొంటిరూపముననే దృఢముగా నిలిచి యుండంగల్గిరి.

అటువెనుక, పార్లమెంటువిధానమును సంస్కరింప వలసిన సమస్యవిషయమై భేదములు పొడమెను. అప్పుడు 'విగ్గులు' సంస్కారసుముఖులై, 'టోరీ'లు మార్పులకు విముఖులై, పోరాటము సాగింపం దొడంగిరి. పర్యవసానమున, సంస్కారపక్షమువారే విజయసిద్ధి గాంచుటయు, 1832-వ సంవత్సరములో సభ్యనియమనస్వాతంత్ర్యము ప్రజలలో నెందఱెందఱకో లభించుటయు, శాసనరూపముగా వారి యధికారార్హత నెలకొనుటయుం దటస్థించెను. 1867-వ సంవత్సరము రాంగానే, యప్పు డధికారములో నుండిన 'టోరీ' పక్షమువారు, వేఱొక సంస్కరణశాసనము గావించి, ప్రజాధికారమును విస్తరిల్లంజేసిరి. ఇదియే తురీయయుగము. ఇందు, స్వదేశలాభమే వారికి ఏకలక్ష్యమైయుండెను; గాని, యంగప్రాయముగా పూర్వపద్ధతుల నంటంబెట్టుకొని యుండుట కాదు.

ఈ యంశమునుబట్టి చూచినయెడల పక్షవాదములు అభివృద్ధికరముగా మార్పులు చెందుచుండవచ్చు నని మనము గ్రహించుకొన నగును. అట్లగుటకు, సర్వపక్షములవారికన్నులయెదుట దేశహితమే ప్రధానమై, ప్రథమగణ్యమై యుండవలయుం గాని, స్వపక్షమువారి కేనాలు గుద్యోగాదులలో సంపాదించుకొంగల్గుటే పరమార్థముగా నుండరాదు.

అనంతరము ఇంగ్లాండులో నైదవయుగము ప్రారంభమైనది. అప్పుడు, ఉదారపక్షమువా రయిన 'లిబరలు' లకును, స్వేచ్ఛావాణిజ్యవాదులకును, గల్గిన పోరాటములో నిది భిన్నత దాల్చి చండతరపక్షవాదములు బయల్వెడలినవి. భూస్వాములు ఎగుమతి దిగుమతులవిషయమున నిరాతంకముగా జరుగు వాణిజ్యము కూడదని స్వలాభపరాయణులయి ఘోష పెట్టిరి. కడకు, ఈ పోరాటమున స్వేచ్ఛావాణిజ్యవాదులకే విజయము ప్రాపించెను.

ఇంగ్లాణ్డు, ఐర్లండు దీవివారికి స్వరాజ్యము సమకూర్చు విషయమై, ఇంగ్లాండు స్కాట్లాండు దీవులతోఁ గలసియే యుండవలెనని వాదించెడి కొందఱు గ్లాడుస్టను మహాశయుని నేతృక్రింది యుదార పక్షమునుండియు ఐర్లాండు స్వరాజ్యపక్షమువారలతో [illegible] గలిపి మఱియొకటై ఘనము, నిలువఁగానే మఱి రెండు ప్రబలపక్షములు తలచూపినవి. ఇందులోఁ గొంత యుదారపక్షమువార మని చెప్పుకొనువారే వెనుకంజ వేసి, వేఱుగా నిల్చిరి. ఇటీవల, ఐర్లాండును స్వతంత్రరాజ్యముగా పరిగణించినప్పటి నుండియు, నిందువనే మొదట బయలుదేఱిన యీ భిన్నపక్షములు కేవలము వాణిజ్యము విషయమైన భేదములు సూచించుటకే యన్వయింపఁబడుచున్నవి.

ఇంతలో, 18-వ శతాబ్దమునుండియు వాణిజ్యవ్యవహారములలోఁ గల్గుచు వచ్చిన విప్లవములవలనఁ బనివాండ్రకుఁ గల్గిన విపత్తులను సంక్షోభములను అణంచివేయుటకై, జీవనోపాధికి పనులు లభింపఁజేయుటకై, యందునుగూర్చినవివిధసమస్యలఁ బరిష్కరించుటకై యిప్పుడు పక్షము లవలంబింపఁబడి యున్నవి.

ఈ యంశములన్నఁ బట్టి, మొత్తముమీఁద దేశమునకెల్ల లాభకరము లయిన విషయములను గూర్చియే, తాత్కాలిక పరిస్థితుల నెదుర్కొను వ్యవహారముల పరిష్కారము చేయుటకే, యాంగ్లదేశమున పక్షములు రూపొందుచుండిన వని సులభముగా గ్రహింపవచ్చును.

స్వపక్షమువారి ధర్మము లెట్టివో, వాని ముక్కుమొగము నెట్టివో, లెస్సగా నెఱుఁగి యుండకపోయినను, పరపక్షమును పరపక్షమువారిని తెగడుచున్నంత మాత్రమున నొకనిని ధనవారిలోఁ జేరినవాఁడే యని భ్రమపడుచున్నంతకాలము, పక్షవాదములకు, రాజ్యాంగవ్యవహారములలో, గురుస్థాన మిచ్చిన, ప్రయోజనము కలుగుట, వట్టిమాట. ఒండొరులలోఁ గల్గు ద్వేషాసూయాదులు, వెనుకటిమంటలు, దేశసంబంధివ్యవహారముల నడుపునపుడు పైకొనుచుండి, సామాన్యధర్మమునకే భంగము కలుగుచుండునేని, స్వరాజ్యసోపానములలో మొదటిమెట్టయిన నెక్కనేర్చినవారము కాము. సభల కెక్కి యేమి చేయవలయునో చర్చించువిషయ మెట్టిదో, దాని యుద్దేశము ఫలము నెంతవట్టు పోవచ్చునో, భావనాశక్తిబలమున గ్రహింపనేరనివారిలో పక్షవాదములు నిలుపుకొన్న నేమి ప్రయోజనము? ఉపన్యాసము లిచ్చిన నేమిఫలము? షేక్స్పియరు మహాకవి రచించిన నడివేసఁగిరాత్రి నాటకములో నొక ప్రస్తావనలో ఒకఁడు "సింహపాత్రమునకుఁ గావలసిన 'పార్టు' అంతయు నీవు వ్రాసికొనియుంటివా?" యన, "లేదు బాబూ! వ్రాసిన దేమైనా ఉన్నట్లాయెనా, నాకు దయచేయండి. వల్లించవలెనంటే, నాకు కొంచెము ఆలస్యము అవుతుందండి." అని చెప్పఁగా, "అబ్బే! అలాటి ప్రయత్నము ముందుగా ఏమియు చేయ నవసరము లేదు. నోటికి వచ్చినట్లెల్ల అప్పటికప్పుడే ఊదవచ్చును." అని సంభాషణము జరిగినవిధముగా, నేదో యొకప్రశ్న మడిగి, "సరియైనపద్ధతిని, సరియైనవారిని, సరియైనచోట, ఈప్రశ్నము అడిగిన, బాగుగా నుండు నేమో, యన్నట్లు ఒక సమాధానము పడసి, కడకు దాని నుపసంహరించుకో వలసి యుండెడివారిని బోలు సభ్యులసంఖ్య శాసనసభలలోఁ బెరిఁగిన నేమి లగ్గు? అట్టియెడ, పక్షవాదములతోఁ బని యేమి? తక్కిన పక్షములవా రెవ్వరును మనోరథములుగా, ఆదర్శములుగా, పెట్టుకొని యుండని సమష్టిదేశధర్మమును ప్రత్యేకముగా నొకదానిని గల్గి యుండని కారణమున, బ్రాహ్మణేతరపక్షమువంటి పక్షములు నిశ్చయముగా రాజ్యాంగపక్షములుగాఁ బరిగణింపఁ దగ వనియే నిర్ధారింపక తప్పదు. ఆంగ్లాదిదేశములలోఁ బక్షములు తలయెత్తుట వేఱు. అవి యతర్కితభావముతో, నిర్దిష్టసర్వసంరక్షణార్థము బయల్వెడలినవి. పరాధీనదేశములలోఁ బక్షాభిమానము లుండుట విడ్డూరము! ఎవరికిష్టమైనపక్షమున వా రున్నారు మన కేమని మన ముపేక్షాభావమునూని యుండుటయు నసంభవమే. దురహంకారముచేఁ బిచ్చియెత్తినపక్షవాదులు, కంటఁబడువారినెల్ల కాటువేయుమనే యుందురు. ఎమర్సన్ మహాత్ముఁడు వచించినవిధముగా నట్టికాటులో మనకును పిచ్చియెత్తిపోవును. విశ్వధర్మమునకే, ధర్మపక్షమునకే, భరతఖండమున స్థానమీయఁదగు గాని, యర్థధర్మములకును, పాక్షిక ధర్మములకును ప్రమేయమే యనుచితము. ఇది గ్రహింపఁగల్గు ధర్మపరాయణులు లేరా, నేఁడును మనయార్యావర్తమున? ఓం తత్సత్.

అమృతాంజనము

వాయువునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

అమృతాంజనండిపో, బొంబాయి, లేక మద్రాసు

ఉషః ప్రబోధము

పెనుమర్తి వేంకటరత్నము గారు

ప్రాంబరవీథికావిహరణాంచితమంజువిహంగగానరా
వంబుల నీయశోమధురగానములన్ నొక్కొన మేళవించి వై
తాళిక జనంబులన్ నిదురలన్ వెసఁగొట్టి పవిత్రసూత్రపా
దంబులసేవఁ జేయఁగ నెసర్పు దొరంకొను మాంధ్రపుత్రకా!

సీ. గౌతమీస్రోతస్వినీతరంగాళిలోఁ, బలిపలినాగాలి వినసనంబుఁ
దెలుఁగుఁ గవిత్వంపు తేటవెల్లువలలోన, ముసురుకొన్నట్టి సమ్మోహనంబుఁ
బలనాడువీరసీమల లాస్య మొనరించు, బాలచంద్రునిశౌర్యప్రాభవమ్ముఁ
బలుప్రఁ బాసిన యోరుగల్లుకోటగోడల, నలపించు కాకతీయరుద్రుసమ్ము
నేకటఁ దలపోతఁ గోష్ఠబాష్పోదకములు, కనుగొలంకుల పొడి నుస్రితములుగను
మఱచిపోతివి నీయశోమంజుగీతి, జాగ్రత్తిఁ గెలయుము నాంధ్రయోషాసుపుత్ర!

సీ. పరువెత్తినారు కృపాణానలోకన, చలితహృద్వ్యస్తులై శత్రుజనులు,
వినుతించినారు నీ ఘనపరాక్రమమును, మధురగీతముల సామంతనృపులు,
ఆశ్చర్యమొందినా రనుపమశిల్పక, ళాభిజ్ఞతను గని యఖిలజనులు,
ధన్యులైనారు నీ ధారుణీస్పృహచే, బరదేశవాసులౌ ధరణిధవులు,
నేఁ డిటుల స్మరణమాత్రమై నెగడెఁగాని, పొగడఁదరముగాని నీపూర్వపౌరుషాగ్ని
దహ్యమానవిరోధివితాన మట్టి, మహితచారిత్ర! శ్రీయాంధ్రమాతృపుత్ర!

సీ. కృష్ణరాయనియశోగీతికావళిఁ బాడుఁ, దుంగభద్రాంతస్తరంగమాల
కాకతీయాంధ్రుల వీర యోర్గల్లుకోట, రామణీయకమునఁ బ్రమికొనియెఁ
జాళుక్యకీర్తికన్యాలసగమనంబు, గౌతమీవీచికాపూత మయ్యెఁ
బొబ్బిలికోటలోఁ బౌరుషజ్వలనంబు, జంగాలకతల విశ్రాంతినొందె
వీరపలనాడుశోభావివిక్త మగుచు, నస్థులఁ దొరంగఁ జేసెడు నశ్రుయుగళి
స్మృతికిఁదెమ్ము భవత్పూర్వవితతయశము, మహితచారిత్ర! శ్రీయాంధ్రమాతృపుత్ర!

సీ. కుసుమగుచ్ఛములలోఁ గ్రొందేనెఁ జిలికించు, కవితారభటియందుఁ గమ్మదనము,
వీరాదిమానసవిదళన మ్మొనరించు, విక్రమలక్ష్మీపవిత్రపూజ
శారదాంబావిపంచీరవమ్మునఁ దార్చు, మంజులసంగీతమధురిమంబుఁ
గోటగోడలపైనిఁ గ్రొత్తందనముఁ గుల్కు, లాలితశిల్పకళాపటిమము
నేఁడదె దలపోసి, కాలంపుఁగడిమిచేత, దాస్యపిహితములైన చిత్తములలోన
వెల్లువగ శౌర్యబీజాలఁ జల్లుమయ్య! మహితచారిత్ర! శ్రీయాంధ్రమాతృపుత్ర!

గీ. డంబుమీఁ జెడి తారకాధ్వంబునందుఁ, గురిసెదరు; దేవతావళి విరులవాన
విప్రసత్తము లాశీఃపవిత్రగీతి, నాలపింతురు! శుభ మగు నాంధ్రతనయ!

శా స నా వ ళి

సి. ఆర్. కృష్ణమాచార్యులు గారు

చెన్నరాజధాని ఆర్షవిచారణశాఖ*లో రెండు ఉప శాఖ లున్నవి. ఒకటి కేవలము పురాతన దేవాలయములు, కోటలు, మసీదులు, సమాధులు, మొదలగు కట్టడములను వెదకి, పరిశీలించి, వానిని కాపాడుటకును గానున్నూ, మఱియొకటి దేశములోని శిలాశాసనములను తామ్రశాసనములను పరిశీలించి వానిలోని సంగతులను ప్రకటించుటకున్నూ ఏర్పడియున్నవి. ఈ విచారణశాఖలు యిప్పటికి సుమారు 30 సంవత్సరములుగ చెన్నరాజధాని ప్రభుత్వమునకు సంబంధించి యుండినవి. ఈకాలమునందంతటను హిందూదేశములోని యాయారాజధానికి సంబంధించిన ఆర్షవిచారణశాఖలు ప్రత్యేకముగ నుండినవి. ఇటీవల నిరుటినుంచియు యీశాఖ సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమునకే సంబంధించియుండునట్టుల నేర్పాటు చేయబడినది. ఈయేర్పాటువలన నొక మార్పుమాత్రము తటస్థించినది. ఇదివరకున్న యేటేటికిని ఆర్షవిచారణాధ్యక్షులైన ఆర్కియలాజికల్ సూపరింటెండెంటులు తమ వార్షికనివేదికల (Annual Reports)ను ప్రత్యేకముగ నాయారాజధానీ ప్రభుత్వముల క్రింద ప్రకటించుచుండిరి. వీని యందు క్రొత్తగ కనుగొనబడినపురాతనకట్టడములను గుఱించినవ్యాసములును వర్ణనలును ప్రకటితము లగుచుండినవి. ఇదిగాక సర్కారువారి యాధీనములోనికిని వారి పోషణలోనికిని తీసికొనబడిన వాటికి జరిగిన జీర్ణోద్ధారములవివరమున్నూ అందులకుగాను వ్యయమైన పైకములవిషయమున్నూ వ్రాయబడుచుండును. పైన చెప్పబడినమార్పుయొక్క ఫలితముగ యీవార్షికనివేదికల ప్రచురణము నిలిపివేయబడినది. ఇందుకు మారుగా ప్రతి సంవత్సరమునకును హిందూదేశమున కంతకున్నూ ఒకటే వార్షిక ఆర్ష విచారణనివేదిక ప్రకటించబడును. కాని శాసనోపశాఖయొక్క వార్షిక నివేదికమాత్రము మునుపటివలెనే ప్రత్యేకముగ ప్రకటింపబడుచుండును.

ప్రత్యేక శాసనోపశాఖ చెన్నరాజధానిలో మాత్రమున్నది. దక్షిణదేశములో దొరకుశాసనములసంఖ్య గొప్పది. కావుననే యిచ్చట నొకప్రత్యేకశాసనశాఖ స్థాపింపబడినది. ఈ శాఖవారిచేత సంవత్సరమునకు సుమారు ౬౦౦ శాసనములకు తక్కువ లేక సంపాదింపబడి వానిలో ముఖ్యాంశములుగల ప్రస్తావనలు (Notices) యీ శాఖయొక్క వార్షిక నివేదికలో ప్రకటింపబడుచుండెను. ఈకారణమున నీ నివేదిక యితరఆర్షవిచారణ శాఖలనివేదికలవలె గాక వేఱై యున్నది. ఈ విషయమును గమనించియే ఆర్షవిచారణ సర్వాధికారియైన డైరెక్టరు జనరల్ గారు శాసనశాఖయొక్క వార్షికనివేదిక పూర్వమువలె ప్రత్యేకముగనే ప్రకటించవలసిన యేర్పాటు చేసియున్నారు. ఇది యెంతయు సంతోషింపతగిన విషయము. ఏలననగా ౬౦౦ శాసనములు పూర్ణముగా ముద్రింపబడుటకు యెన్నియో సంవత్సరములు పట్టును. దేశచరిత్రకివి యందిచ్చు సామగ్రి చాల విలువ గలదై యున్నందున సద్యఃఫలముగ నీ వార్షికనివేదికలలో ప్రకటితములగు శాసనప్రస్తావన లెంతయు నుపయోగ కరములు.

ఆంధ్రప్రపంచ మిటీవల జ్ఞానార్జనకై చేయు ప్రయత్నములు పలుతెఱంగులై యున్నవి. అభినవాంధ్ర సారస్వతముయొక్క విలాసము లన్నివిధములను విలసిల్లుచున్నవి. బంగారుకు పదునాఱువన్నె లెక్కిన యట్లుగా దీనికి క్రొత్తవన్నెలు పుట్టుకొని వచ్చుచున్నవి. చారిత్రకాన్వేషణాసక్తి యనూనముగ నాటుకొని మొలకలెత్తి యున్నది. ఈ సమయమున నాజ్ఞానవృక్షమునకు ఆలవాలమని చెప్పతగిన శాసనావళిలోని సారము నాంధ్ర చదువరులకు నందిచ్చు టెంతయు నవసరమైన పని. శాసనశాఖయొక్క వార్షికనివేదికలోని ముఖ్యాంశములే యాంధ్రపత్రిక సంవత్సరాది సంచికలో ప్రకటించబడుట సమంజసమే కదా! ఈ ప్రకటన మాంధ్రప్రపంచమున కభిమతమే అగునని మానమ్మకము. ఇందున మఱియొక ప్రయోజనము గలదు. పూర్వులగొప్పకట్టడములు నమూల్యవిషయములు గల శాసనములును

---

* ఆర్కియాలాజికల్ డిపార్టుమెంటు.

జనులయొక్క శ్రద్ధయున్ను మహాశ్చర్యకరమైన దానధర్మమును [illegible]యోగమునకును బ్రాహ్మణులకున్ను. ఇది యజ్ఞానాంధకారసంభవమైనను [illegible] వేయొండు [illegible]. లోకసామాన్యముగా [illegible] ముల స్వభావములు దేశభాషలో [illegible] తెలిసినవారే [illegible]. 'రాజా రాష్ట్రకృతం పాపం రాజపాపం పురోహితః' యనియున్ను 'భర్తా చ స్త్రీకృతం పాపం శిష్యపాపం గురోస్తథా' యనియు చెప్పుచున్నవి. తెలియనివాడు చేయుపాపములను తెలిసినవాడు [illegible] ను మటికి పాపములను భాగస్థులగుచున్నారు. తెలిసినవాడు చేయు పాపములకు ముందు వెనుక చూచువారున్న వారు గ్రహించ కూరకుండుటచే భాగస్థులగుచున్నారు. ఈపౌరాణికముల స్వభావము లెస్సగ నుండినచో అమరావతీస్తూపములలోని విలువగలిగిన యనేక చిత్రస్తూపములును శాసనపురాళ్లున్న రాజావాసిరెడ్డి వెంకటాద్రినాయునింగారు దొడ్లి[illegible]యోగించునా? [illegible] ఆనకట్ట కట్టునట్టి యిప్పటి "యింజనీరులు" విచక్షణలేకయు మనసున నేలాటి శంకయును లేక నిట్టిస్మారకములను పునాదులను రాళ్లనుగ నిట్టుట కుపయోగింతురా? ఇప్పటికి నిలచియున్నవిగాక యెన్నిపురాతన శాసనములు వీటితో నశించిపోయినవో యెవరెఱుంగుదురు? ఇదిగాక పూర్వకాలపురాజాధిరాజులు తగినవారికి భూమ్యాది దానములు నిచ్చుచు ఆచంద్రార్కము శాశ్వతముగ నిలుచుగాక యని తామ్రపత్రములమీద వ్రాయించి యిచ్చి యుండగా నాపత్రము లిపుడు పడుపాటులను తెలుసుకొనినచో [illegible]గును. పామరులచేతికి యివి దొఱకక ముందే దారిద్ర్య నిహతులైనవీరలు కంసాలి యింగడికి కొనిపోయి కరగించి కడుపార కుడుచుటకు పోయెదరు. ఆచంద్రార్కము నిలుచుగాత యని యిచ్చినదానము వానలో గలసిపోయినది. దానపట్టమును శ్లాఘనీయముగ వ్రాసిన హేమకారుని జాతివాడే యిపుడొకింతయు వెనుదీయక పత్రముల నక్షరస్థితికి కారణ మూహించకనున్ను కటికివాడు మృగమును కత్తితో నఱికినట్లు రేకులను రెండుగా నులితో తునియగొట్టి కుంపటిలో వేసి కరగించు మహాపాతకము నొడిగట్టుకొనుచున్నాడు. దేశమున కెట్టిబుద్ధిజాడ్యమున్ను దౌర్మనస్యమున్ను జనించినవి! కరగించుకంసాలి కటికివానికంటెను కడునింద్యుడు కాడా? కటికివాడు మృగమాత్రమును వధచేయువాడు. [illegible] ఱుంగలేనివారలైనారో, దానముచేసినరాజు కాలధర్మవశమున [illegible] ఆచంద్రార్కమును నామమును [illegible] శాసనమును మాపుమా [illegible] దానము [illegible] దేవదూషణమును [illegible] బ్రహ్మహత్యయును చేసినవారగుచున్నారు. [illegible] శాసనకర్తను శాసనశాఖవారు నాశనము చేసినవారగుచున్నారు. ఇట్టి శాసనములు [illegible] జనసామాన్యము [illegible] విద్యావంతుని [illegible] యున్నది. ఇట్టి ప్రయత్నమునకు [illegible] శాసనావళిసారాంశమును ప్రచురింపబూనితిమి. దీనిచేత మనయాంధ్రదేశమున నిక పౌరాణికరూపముగాని శాసనశిలానాశముగాని తామ్రశాసనహత్యగాని జరుగకుండ నుండునని నమ్ముచున్నాము.

ఇక శాసనశాఖవారు 1921-22 సంవత్సరమున జరిగించిన విమర్శనలను పేర్కొనెదము. ఈ సంవత్సరమున 808 శిలాశాసనములను వీరు సేకరించిరి. వీనిలో 665 శాసనములయొక్క సంగతులు వార్షికనివేదికలో సూచింపబడియున్నవి. ఇవిగాక 16 తామ్రశాసనములనున్ను పరిశీలించి వీనిలో విషయములను గుఱించియు వ్రాయబడియున్నది. ఈ తామ్రశాసనములలో చాల నవీనములైన వెవ్వియును లేవు. కాని యొకటి రెండు మాత్రము ముఖ్యమైనవి యున్నవి. గోదావరిజిల్లాబోర్డు ప్రెసిడెంటుగారి మూలముగా బందరు దేశీయకళాశాలకు చేరిన మహారాజరాజశ్రీ పెండ్యాల సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారుపంపిన తూర్పు చాళుక్యుల రాజయినట్టియు ఇంద్రభట్టారకుడను నపరనామముగల ఇంద్రవర్మమహారాజుయొక్క శాసనము నూతనచారిత్రకాంశము. ఈ చాళుక్యుల యితరతామ్రశాసనములను బట్టి చూచిన నితండు ఏడుదినములే రాజ్యముచేసినట్లు కనబడును. కొంతమంది యభిప్రాయము ఇతండు సింహాసన మలంకరించలేదనియే. అట్టి సందేహాస్పదముగానుండు విషయమున నీతామ్రశాసనము అతడు రాజ్యముచేసినందులకు గొప్పరుజువుగ నున్నది. ఈ శాసనపట్టములకు తగిలించియుండు వలయమున కిమిడ్చబడిన ముద్రికమీద "త్యాగధేనువు" అని వ్రాయబడియున్నది. ఇది ఇంద్రవర్మయొక్క ప్రధానగుణమైన దానశీలమును ప్రచురించునట్టిబిరుదుగా నుండ

వలెను. భారద్వాజగోత్రుడును వాజసనేయచరణుడునైన చంద్రశర్మ యను బ్రాహ్మణునికి కొండనాగూరను గ్రామమును బ్రహ్మదేయముగా రాజు యిచ్చినట్లింగు చెప్పబడియున్నది. శాసనలేఖకుడు కనకరాముడు.

ఈ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారే మరియొక శాసనమును పంపిరి. ఇది ప్రధానరాజవంశములకు వేనికిని సంబంధించినది గాదు. ఇది మలయమునాటి సూర్యవంశప్రభువులకు సంబంధించినది. ఈ వంశమువారు దాశరథిరాముని యనుగ్రహమువలన వృద్ధిపొందినట్లు చెప్పుకొనియున్నారు. వీరు మద్దూరిపురవరాధీశ్వరులు. సర్పమును పట్టుకొనియుండు గరుడపక్షియును దర్పణమును వీరి ముద్రికలాంఛనములు.

కృష్ణజిల్లాలోని ఏలూరు డిస్ట్రిక్టకలెక్టరు పంపిన మరియొక్క చాళుక్యశాసనమున్ను కలదు. ఇది అంతిమ చాళుక్యులలో నొకండగు ప్రథమకులోత్తుంగచోడుడను పేరితో చోళసామ్రాజ్యసింహాసనము నలంకరించిన వాని కుమారుడగు ద్వితీయరాజరాజుయొక్క శాసనము. ఈశాసనములో నితనికి 'సర్వలోకాశ్రయ శ్రీవిష్ణువర్ధన మహారాజు' అను చాళుక్యబిరుద మివ్వబడియున్నది. ఇతడు చోళసింహాసనమున కధిపతి కాకముందు వెంగి రాజ్యమునకు రాజప్రతినిధిగా నున్నప్పుడు యీ శాసన మనుగ్రహించి యుండవలెను. శాసనముయొక్క యుద్దేశమే మన, రాజుకు ముఖ్యమిత్రుడగు నట్టియు సహకారియయినట్టియు సామంతరాజయినట్టియు ముమ్మడి భీముడను సూర్యవంశ ప్రభునకు వేయి గ్రామముల వేంగివిషయమున కధిపతిగ కార్యనిర్వాహకము చేయుటకుగాను ౧౨ గ్రామములను పన్నులేక మన్నియనిబద్ధ మాధిపత్యముగ నిచ్చుట. రాజరాజు గంగకళింగకుంతల రాజులతో చేసిన యుద్ధములలో ముమ్మడిభీముడు చాల తోడ్పడి యుండెను. శాసనకర్త ముత్తయభట్టు. శాసనలేఖకుడు పట్టాలుడు. శాసనకాలము సుమారు క్రీ. శ. ౧౦౬౯ సంవత్సరము. శాసనములో చెప్పబడిన హద్దులలో నిరవద్యపురమను ఊరు చెప్పబడియున్నది. ఈ నిరవద్యపురముననే తూర్పుచాళుక్యభీమునికిని, వల్లభాపర నామమగు రాష్ట్రకూటవంశప్రభువగు ద్వితీయకృష్ణరాజుయొక్క సేనానియైన దండెనగుండమునకును యుద్ధము జరిగియుండెను.

ఈ సంవత్సరమున గంజాముజిల్లాలోని మునగవలసయను గ్రామమునందున్న 'దంతవక్త్రుకోట'యను పాడుపడినస్థలము పరీక్ష చేయబడెను. ఇది ఇచ్చటి లోకోక్తిలో పురాణప్రసిద్ధుడగు దంతవక్త్రునియొక్క కోటయని చెప్పబడుచున్నది. అందుకు రూఢియైన యాధారము లెవ్వియును గానరావు. ప్రదేశముయొక్క వైఖరి చూచిన యిది పురాతనస్థలముగ నుండియుండవలెనని తోచుచున్నది. ఇపుడు నిలిచియున్నంతవరకు దీని యాకృతి యీ క్రిందివిధమున వర్ణించబడియున్నది.

కోట ప్రాకారము మంటిదేను. రాతికట్టడ మెక్కడను కానరాదు. ఇప్పటిస్థితిలో ప్రాకారము కొన్నిచోటులలో ౩౦ అడుగుల యెత్తుండును. క్రిందిభాగమున ౪౦ మొదలు ౫౦ అడుగులవరకు మందముండును. తొల్లి దీనికి నాలుగు సింహద్వారము లుండినట్లు చెప్పుదురు. కాని యిప్పుడచ్చటచ్చట వానకు మన్ను కరగి గండ్లు ఏర్పడియున్నవి. ప్రాకారము వర్తులముగా పోయియున్నది. దీనిచుట్టు కొలత మూడుమైళ్లకు పయిననుండవలెను. మునగవలసకు చెంతనున్న కోటభాగమున ఎఱ్ఱరాతితో చేయబడిన కొన్ని విగ్రహములు మాత్రము దొరకినవి. వీనిలో ముఖ్యమైనది కోట దుర్గవిగ్రహము. దీనికి సామాలమ్మయను పేరును గలదు. దీని పనితనమునుబట్టి యిది ౫౦౦ సంవత్సరములకంటె పూర్వకమయి యుండవచ్చును. విగ్రహములో విచిత్రాంశమేమన కిరీటమునకు ముందుభాగమున మూడుశిరస్సులు అలంకారముగా చూపబడియున్నది.

కోటయావరణములో నచ్చటచ్చట యిటుకరాతిముక్కలును కుండపెంకులు కానబడుచున్నవి. అదిగాక మధ్యప్రదేశమున కొన్నికొన్ని భాగములు దాదాపు ప్రాకారపు ప్రస్తుతపుయెత్తున కున్నవి. ఇవియన్నియును పురాతనజనస్థానములకు రూఢియైన చిహ్నములు. ఈ ప్రదేశమును త్రవ్వి పరీక్షించిన యప్పటివాసగృహములు దేవాలయము లెవ్వియైన బయలుపడుననుటకు సందేహము లేదు.

శ్రీకాకుళముగోడ్డురైలుస్టేషను నుంచి మునగవలసకు పోవుదారిలో పాండవులమిట్టయను నొక తిప్పమీద కొన్ని 'డాల్మెను' లను మంటపము లున్నవి. ఇవి తిప్పమీద నమర్చబడియున్నవి. వీనికి ప్రక్కలలోను పైనను నుండురాళ్లు చెక్కరాళ్లుగాక బండరాళ్లుగ నున్నవి. వీనిలో చిన్నవి పెద్దవి కూడనున్నవి. ఒక[illegible]

యెత్తుగల డాల్మెను* మండపముగాడ నిచట నున్నది. ఇది యీప్రదేశముయొక్క ప్రాచీనత్వమును సూచించు చున్నది. ఇదిగాక యీకొండలో నొకస్థానమున గుహ యొకటి యున్నది. ఈ గుహాను పైభాగమునుండు కొండ రాతిలో పైవానకీళ్లు లోపలికి జారకుండ నుండుటకొరకు సన్ననికాలువ తీయబడియున్నది. ఈ కాలువనుండి వాన నీళ్లు ఒకప్రక్కకు పారిపోవుటకు వీలు యొక్క పూర్వోప యముపాయము. ఇట్టి కాలువలు నశిథిలమైనము పూర్వపు పాండ్యరాజ్యమైన యిప్పటి మధుర తిన్నవెల్లి జిల్లా లలో కొన్నిచోట్ల కనుగొనబడిన గుహాలయందు ఉన్నవి. ఈ గుహాలలో కొన్నింటియందు రాతిలోనే చెక్కి యున్న వాటికి తలగడలున్న తీర్చబడియున్నవి. వీనిని అరవమునందు 'పంచపాండవ పడుక్కై' యనియు యాని యందు కొండను 'పాండవమలై' యనియును పిలుతురు. ఇందు పూర్వపు శాసనములున్న వ్రాయబడియున్నవి. అక్షరమునుబట్టి యివి అశోకుని కాలపుశాసనములుగ గాని లేక తత్కాల ప్రాంతమునకు సంబంధించినవిగ గాని యుండవలెను. వీటిభాష యింకను నిర్ణయింపబడ లేదు. అది కేవలము ప్రాకృతముగ కనుపడదు. కేవల ద్రావిడముగను కనుపడదు. ఈ పురాతనగుహాలను బోలుగుహ యీ పాండవమిట్టలో దొరకుటమెంతయు గమనించతగినది. ఈగుహాలో పడకలుగాని శాసనములు గాని దొరకకున్నను దానిస్వభావమును కొండయొక్క పేరున్ను యీప్రదేశము పురాతనమని రూఢిపరచు చున్నది.

శ్రీకాకుళముకోస్తుకు రెండుమైళ్లదూరములో నుండు సైలాడయను గ్రామమువద్ద కొండయొక్క దక్షిణపు పార్శ్వమున నొక నైసర్గికగుహా యున్నది. ఇందు ఇపు డొక శివలింగమును సంగమేశ్వరుడను నామముతో పూజచేయుచున్నారు. పరీక్షమీద యీగుహాలోని పూర్వపుమూల విగ్రహము జైనవిగ్రహముగా కానవచ్చి నది. ఇది నిలువబడియున్నది. ఇదిగాక గుహకు వెలుపల యిరుపార్శ్వములను రెండుజైనవిగ్రహము లున్నవి. ఈ విగ్రహములసాన్నిధ్యమునుబట్టి ఈగుహ తొలుదొలుత జైనాలయముగనుండెననుటకు సందేహములేదు. గంజా ముజిల్లాలో నిప్పటికి జైనవిగ్రహములు గాని యితర చిహ్నములు గాని విశేషముగ దొరకి యుండలేదు.

1921 సంవత్సరమున చెన్నరాజధాని ఆర్కియాలజి విచారణా శాఖవారు నెల్లూరుజిల్లా కనిగిరితాలూకాలో భైరవకోన యను ప్రదేశమున కొన్నిగుహాలయములను కనుగొని యందలి వానినిగూర్చి వివరముగ వ్రాసియుండెను. అందలి శాసనములున్ను శాసనాధికారిచేత పరీక్షింపబడినవి. అక్షరస్వభావమునుబట్టి వీనిలో పురాతనములైనవి క్రీ. శ. ౧. 7. శతాబ్దమునకు సంబంధించియుండవలెను. శిల్పనైపుణ్యమును చాల సుందరముగను గంభీరముగను యున్నది. ఈ శాసన ములలో నొకటి "శ్రీదామోదరేశ్వరంబు" అనియున్నది. ఈసంవత్సరమున నెల్లూరిజిల్లాలో కందుకూరితాలూకాలో నొకగ్రామమున దొరకిన పురాతనతామ్రశాసనమున చెప్పబడిన ఆనందగోత్రజుడు దామోదరవర్మయను రాజు యొక్క పేరు ప్రథమము వచ్చుచున్నది.

విశాఖపట్టణము జిల్లాకు సంబంధించినజయపూరు సంస్థానములోని కొన్నిశాసనములు గతసంవత్సరమున పరీక్షచేయబడినవి. వీనిలో ముఖ్యమైనవి రెండు. నవరంగ పూరుతాలూకాలో పొడాగడ యను గ్రామమునకు చెంతనుండు పొడాగడ్ అనుకొండమీద నొకపురాతన శిలాశాసనము దొరికినది.ఇది 1921-22 సంవత్సరమునపరీ క్షించబడిన శాసనములన్నింటిలోను పురాణమైనది. క్రీ. శ. 5 వ శతాబ్దపు ప్రాతతెనుగు అక్షరములలోను సం స్కృతభాషలోను వ్రాయబడియున్నది, ఇందు నల వంశపురాజు భవదత్తునిపేరు చెప్పబడియున్నది. నల వంశపురాజు లుండినట్లు మనకింతవరకు చాళుక్యులశాసన ములవలన మాత్రము తెలియును. చాళుక్యప్రథమకీర్తి వర్మ వీరిని నాశనముచేసినట్లును పిదప తొలి చాళుక్యుల యభివృద్ధికి యాటంకముగ నుండినట్లును చెప్పబడియు న్నది. ఇంతవరకును నలవంశపురాజుల స్వంతశాసనము దొరకలేదు. ఈపొడాగడ నలశాసనము చరిత్రకు నూతన సామగ్రి యగుచున్నది. భవదత్తుని కుమారుడు భ్రష్ట మయి పోయిన పితృపితామహీయమైన రాజ్యసంపదను తిరుగ సంపాదించి తనతల్లి చేత నర్పించి రాజ్యమును తిరుగ నిలిపినట్లు చెప్పబడియున్నది. శాసనప్రారంభ శ్లోకమున హరిస్తోత్రము చేయబడియుండుటనుబట్టి యీరాజు వైష్ణ వుడని చెప్పవచ్చును. బ్రాహ్మణులకు, యతులకు, దీను లకు, అనాథులకు అవారిగ అన్నమిడుటకు ఏర్పాటుతో నొకసత్రము నితడు నిర్మించినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

* ఇదియిప్పటివరకుపడవలె తీర్చినరాళ్లతో కట్టబడినది కాదు; కాని యీ స్తూపములో పలుచటియె పలకరాళ్లచేతకట్టబడుటచే పూర్వపు మాదిరిని చెప్పవచ్చును.

ఈసవరంగపూరు తాలూకాలో నసే దొడ్డయ నగ్రామమునకు సమీపమున నున్నయొకచేలలో నాగరి లిపితో వ్రాయబడిన సంస్కృతశాసన మొకటి దొరకినది. అక్షరములు క్రీ. శ. ౧౧, ౧౧ శతాబ్దములకు సంబంధించి యున్నవి. దీనిలో కావ్యాగమ స్మృతి పురాణ భరతనీతి శాస్త్రములలో ప్రవీణుడైన పండితాచార్య రాణక శ్రీయోగీశ్వరునిగురించి చెప్పబడియున్నది. విగ్రహముమహాదేవియును రాణి పేరున్నట్లు కనుపించుచున్నది. ఈ పై రెండు శాసనములవలన నీజిల్లాదేశ మిప్పటివలె పూర్వము మెట్టుభూమికాక నాగరికత కలిగిన దేశమై యున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది. ఈ జిల్లాకు పశ్చిమభాగమున నానుకొని యుండు బస్తరు రాష్ట్రము కూడ నిప్పుడు కేవలము అడవిదేశముగ కనుపించినను దాని యడవులలో పూడిపోయి యుండు దేవాలయ మమూల్యకల్పవైఖరియును వానిలోని శాసనములును యీదేశముయొక్క పూర్వపునాగరికతను విశదపరచుచున్నది.

నెల్లూరిపురమునకూడ కొన్ని జైనవిగ్రహములు క్రొత్తగ కనుగొనబడియున్నవి. ఇందు ఒకటి వెంకటగిరి రాజాగారి కాలేజ చెంతనున్నది. ఇది నిలచి యుండు విగ్రహము. తలకు పైభాగమునుండు సర్ప ఫణావితానమునుబట్టి యిది పార్శ్వనాథవిగ్రహమనుటకు సందేహము లేదు. మరియొకటి యీపురములోని దక్షిణవాకిళ్లలోని నృసింహస్వామివారి యాలయములో నున్నది. ఇది కొన్ని సంవత్సరముల క్రిందట కొక్కనేటిని త్రవ్వచుండగ దొరికిన కారణమున దీనికి "కొక్కనేటిరాయి" యను పామరనామము ఘటించినది. కాని యిది జైనుల యిరువదినాలుగుతీర్థంకరులలో నొకరి మూర్తి యనుటకు సంశయమే లేదు. విగ్రహముయొక్క వైఖరి యతిప్రాచీనమునను తేజోవంతముగను ఉన్నది. ఈ ప్రాంతమున నింతటిశిల్పచాతుర్యముగల విగ్రహము దొరకియుండ లేదు. ఇంకను యిట్టి యమూల్యములయిన పూర్వకవిగ్రహము లెన్ని మరుగునబడియున్నవో చెప్పజాలము. చదువనేర్చినవారును వ్యక్తిపరులును యిట్టి పౌరాతనములను వెదకి చూచి, కాపాడి వాని నాదరించి నయెడల జ్ఞానప్రవృద్ధికి చాలతోడ్పడినవారగుదురు.

ఆంధ్రదేశమున ప్రతిగ్రామమునను అర్షవిచారాభిమానులు సభజేరి మాయమూల్యపౌరాతనముల మూలముల నెఱుంగ నుద్యుక్తులు కావలెను. దేశాభిమానమను సౌధమునకు తొలిసోపానము పౌరాతనముల యెడ గౌరవము. ఇది యికమీదనైన ఆంధ్రదేశమున వృద్ధి జెందునను ఆసతో నీవ్యాసమును విరమించుచున్నారము.

భీష్ముఁడు

వెలగపూడి దాసయ్యచౌదరి గారు

౧

సీ. శ్రీకరకురువంశ క్షీరాబ్ధియందున, సుమపతివలెఁ బుట్టు వొందినాఁడు
తల్లి గంగాదేవి తనవెంటఁ గొనిపోయి, నేర్పింప విద్యల నేర్చినాఁడు
తండ్రి సౌఖ్యమునకై తనరాజ్యలక్ష్మిని, వైవాహికంబును వదలినాఁడు
కాశీశుతనయలఁ గడిమిమైఁగొనితెచ్చి, యనుజన్ములకుఁగూర్చి యలరినాఁడు
అంబవక్రపుఁగోర్కెఁ కనిసేయుగురునితో, న్యాయంబుకై గ్రుద్దులాడినాఁడు
అవినీతవర్తనుం డతఁడెట్టిఁడైనను, శిక్షించి నీతి రక్షించినాఁడు
అతివృద్ధుఁడయ్యు దా నఖిలయోధులకును, ప్రక్కలో బల్లెమై ప్రబలినాఁడు
అంపశయ్యాగతుం డై యెల్లధర్మముల్, బోధించి కీర్తిని బొందినాఁడు

గీ. పరమత్యాగియు శాంతుఁడు భక్తవరుఁడు, నతులపుణ్యుఁడు వీరుఁడు నమలగుణుఁడు
ధీవిశాలుఁడు ధీరుఁడు దేవమాని, వర్గనుతు భీష్ముఁబోల నెవ్వారు గలరు?

బ్రాహ్మణయోధుఁడు

౨

ఉ. శ్రీయుత! నిత్యసత్య! గుణశేఖర! నెల్లురిమన్మసిద్ధిభూ
నాయకదండనాథ! శరణాగతవత్సల! ధర్మసత్య! ద్రో
ణాయనితుల్యవిక్రమ! రణస్థిరపాద! కృపాంతరంగ ధా
రేయ! సుహాస! సిద్ధయామాత్యసుతా! రణతిక్కనాహ్వయా!

సీ. ఏప్రొద్దుఁ జూడ నీయింట వేదరవంబు, మొగయుచుండెడి కీర్తి నెరపినావు
ఏప్రొద్దుఁ జూడ నీయింట బ్రాహ్మణ్యంబు, ప్రేమమీఱ భుజియింపఁ బెట్టినావు
ఏప్రొద్దుఁ జూడ నీయింట యోధులుగూడి భళియంచు నుతియింపఁ బరఁగినావు
ఏప్రొద్దుఁ జూడ నీయింటనే శ్రీదేవి, వసియింపఁ దులలేక యొసఁగినావు
మనుమసిద్ధికిఁ గూర్చినమంత్రివగుచుఁ, బ్రాజ్యముగ రాజ్యము నిల్పి ప్రబలినావు
ధర్మమార్గావలంబివై తనరినావు, వీర! శ్రీబ్రాహ్మణులయోధ! తిక్క! నీవు

మ. కృపుఁడున్ ద్రోణుఁడు ద్రౌణియుంబలెనె సత్కీర్తిన్ గనంబోక యే
కృతకోద్యోగము పొంకఁ బోవక మహాశస్త్రంబులన్ దాల్చి ఘో
రతరాక్రాంతిని వైరిసేన నసిధారన్ దున్మి తూఁగాడుచున్
విప్రుల్ద్యోతిత కీర్తిఁ బొందితివిగా విశ్వంబుపైఁ దిక్కనా!

చ. కదనమునందు శత్రునృపుల ఖడ్గముచే హతమార్చఁ జూచుచున్
బొదువఁగఁ జూచి భీతిమెయి భోరున నేడ్చుచు వైరివీరు ల
ల్లదె యదె కత్తి కత్తి! యదె యయ్యదె డాలు! సతండౌ తిక్కఁడం!
చదనదమొంది పాఱునటు లాలము సల్పుదు ఖడ్గతిక్కనా!—

సీ. శ్రీమన్మసిద్ధిరాట్సేనలకెల్లను, దండనాథుండవై తనరినావు
ఎదిరించువాఁడునైన బ్రదికిపోవఁగనీని, శౌర్యంబు జగతిపైఁ జాటినావు
శరణుఁజొచ్చినయట్టి యరినైన సంరక్షించు, కరుణారసంబుచేఁ గ్రాలినావు
కాటమరాజేంద్రు ఘనతరసైన్యాళి, చెదరి దిక్కులఁ బాఱఁ జేసినావు
పలుకులందును సత్యంబు నిలిపినావు, దానములుచేసి యర్థులఁ దనిపినావు
కీర్తికన్యనువరియించి కేరినావు, వీరశేఖర! సిద్ధన తిక్క! నీవు

ప్రాచీనభారతసమరతంత్రము

డి. యన్ శర్మగారు

ప్రపంచమునకు నాగరికత నైపుణ్యమునందించి, ఇతర దేశముల యొక్క ప్రాభవము. సాంస్కృతికముల భారతవర్ష మస్పృశ్యస్థాయి దృశ్యజగమును పాలించినకాల మొకటి యుండెను. జీవన్మానవులకు నితరభూఖండములు భారతవర్షప్రసాదమున విశ్వమానవసౌభాగ్యమునకు దల లెత్తసాగెను. విశేషకాలపరిణామాదిన్యాయములు కేవలము నొక జానపదునకుం గాదలంచియున్న సర్వసౌఖ్యములను జేకూర్చుచుండెడి భారతసర్వ్యనాగరికతకు మూలమైన నిరంకుశప్రజ్ఞ. అట్టి విశ్వపాలితమగు హైందవనాగరికత సాంఘిక, నైతిక, రాజకీయ, సైనిక, పరిశ్ర మార్థికాదులు పెక్కువ్యవస్థలకు మార్గదర్శ మయ్యెను. వ్యవస్థలకుం గాలానుసారముగ ననంతశాస్త్రప్రణాళిక లంకురించెను. అందు రాజ కీయసంబంధియుద్ధతంత్ర మొకటి. ఇది మనపూర్వుల ధీకౌశలమును, కార్యసాధనత్వమును స్థాలీపులాకన్యాయమున గుణాస్వాదులకు రుచించును.

పూర్వపురాజనీతిసంబంధమున రెండుప్రధానగ్రంథము లిప్ప టికిం బ్రమాణములై నిలిచియున్నవి. 1 శుక్రనీతి. 2 కామందకీయము. ఈరెండును రాజనీతిపారగులైన శుక్రాచార్యునివలనను, చంద్రగుప్తుని రాజ్యాభిషేకముచేసిన చాణక్యుని ప్రియశిష్యుడైన కామందకునివలనను, అనుశాసితములై యున్నవి. యుద్ధవిద్యాసంబంధమున నీరెండును బహుళవివరణమును దెలుపుచున్నవి. అగ్నిపురాణమునందును, శాంతి పర్వమునందును, రాజధర్మనిరూపణములు చాలభాగ మాలోచింపం బడియున్నవి. ఇవి స్మృతులందు సహితము ప్రసక్తములు. మనుశాస్త్ర సప్తమాధ్యాయమున సమరసమస్యంగూర్చి స్థిరపఱుపంబడియున్నది.

యుద్ధము

యుద్ధ మొకటి విశ్వమునందు నమంగళకార్యము. అతిప్రాచీన కాలమున జనులు యుద్ధస్పర్శ తగలకుండ జాగరూకులై యుండిరి. కాని దస్యులవిజృంభణ మణచుటకు యుద్ధ మార్యుల కావశ్యకమైనట్లు కనబడుచున్నది. పిదప సమరము కులవృత్తిగా మాఱిపోయినది. ఉభ యపక్షములకు రాయబారములవలన సంధికానప్పుడు దుఃఖమునకు నిలయమగు భారతయుద్ధమువంటి పోరాటమును దలపెట్టక వీలు లేదు. క్రోధపౌరుషావేశితములగు రెండుమొనలు సమరముఖమున దాకినపుడు ఒకటి నెగ్గుటయు నొకటి వీగుటయు స్వతస్సిద్ధము. యోధులగణము యుద్ధము సర్వోత్కృష్టపుణ్యకార్యమనియు, నీశ్వరున కది ప్రీతి పూర్వకమైనదనియు దృఢవిశ్వాసమును గలిగియుండెను. యోధుడు సమరప్రాంగణమున విజయకల్యాణమును వరించి జీవనపుటనంతసౌఖ్య ములు భోగించుచుండెను. వీరుడు వీరశయనము నలంకరించిన జీవన లీలాసంపదమున నోలలాడి స్వర్గసుఖమున దేలియాడును. సైనికుడు మహాపాతకముల మునిగి యున్నను, దేశారాధకుడై తనప్రాణము యుద్ధదేవతకు బలియిచ్చి యపగతపాపుడగుచున్నాడు. మనపెద్దలు విజయలాభముంగూర్చి యింద్రుని కొనరించిన స్తవములు ఋగ్వేదమునం గనబడుచున్నవి. జనని కుమారుని విజయమును బడయుటకు నోములు నోచి తపస్సు చేయుచుండెను. క్షత్రియులకు యుద్ధజీవన మయ్యెను. బ్రాహ్మణవైశ్యశూద్రులును నీవృత్తియందు ధురంధరులు కాం జొచ్చిరి. రక్షణమునకు యుద్ధవిద్య ప్రధానసాధనముగాం బరిగణింప బడెను. అట్టియుద్ధమును విడిచిపెట్టవలయునని యే స్మృతియు నుపదే శింపలేదు. దేశప్రాణరక్షణముల కన్యోన్యోపాయములు విఫలములై నపుడు యుద్ధసాహాయ్యమును వెదుకవలెనని స్మృతిసమూహమున బ్రతి పాదింపబడియున్నది. యుద్ధమువలన నెల్లరకు దుఃఖము నష్టము తప్పని దైనను శాత్రవభయము పోవును. శత్రుశేష మెవరికైన ననర్థదాయ కము. ఎట్టివాడైనను దాసత్వశృంఖలమునుండి విముక్తుం డగుటకు శత్రువిజయమును జేయక తీరదు. ధర్మశాస్త్రమునందును, అర్థశాస్త్ర మునందును యుద్ధకారణములు పెక్కులు వక్కాణింపబడియున్నవి. కాని యుద్ధ నియమాంగలవారిని సర్వదా స్మృతిప్రాయులుగం జేసి వేయును. సమరము తొలుత ధర్మమున నడచినను, తుద కధర్మమునకు దిగక మానదు. కావున యుద్ధ మన్యాయప్రత్యక్షపరిణామ మగు చున్నది. కాని మనము సమరకారణములను పుంఖానుపుంఖముగా నాలోచించినచో, ఆదారాపహరణము, పరధనరాజ్యాక్రమణము, బలవంతునివలన దుర్బలుడు పీడింపబడుట, లోనగునవి ప్రాప్తించునపు డు, యుద్ధ మత్యావశ్యకముగం గనబడుచున్నది. ఇట్టియుద్ధశబ్దకళంక మును మానవహృదయమునుండి శుభ్రపఱుపవలె నన్న విశ్వమానవసోదరత్వ మును, సత్యాగ్రహప్రధానమగు నహింసావ్రతమును నాచరణములోనికి రా వలయును. అపుడు కదా మనమహర్షులయాశ్రమములయందలి పులియు మేకయు బుసులాడుకొనుట యథార్థమై ప్రపంచపరిజ్ఞాననేత్రమునకుం బట్టియున్న యసంఘత్వ మొక్కటియే తొలంగి నాగరకత గట్టి వేయును. 'సంఘే శక్తిః కలౌయుగే' యనుట సార్థకపడును. యుద్ధము మంచిదా? చెడ్డదా? యనువిషయము సందిగ్ధప్రశ్నము. కావున దీనిచర్చ తదాసక్తులకు విడిచిపెట్టుచున్నాడను.

యుద్ధనిమిత్తధనము

ఫలమును గాని, విజయయశస్సును గాని యర్థించుసంగ్రామ మునకు ధనము మూలమై యున్నది. దుర్గనిర్మాణము, వ్యూహముల రక్షణాన్వేషణము, సైనికులసముచితసజ్జీకరణము, సముద్రసమయమున

Late Sjt. Muttaraju Sivakamayya Garu, B. A., L. T

[illegible]

Sjt. Anvarul Jaman Garu

[illegible]

Sjt. Mohan Lal Pandya Garu

శ్రీయుత మోహనలాల్ పాండ్యాగారు

Sjt. Buddharaju Achyutaramaram Garu

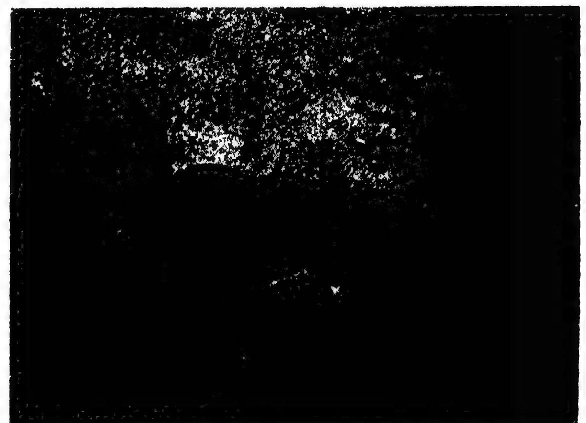
[illegible]

Sjt. Deshmukh

శ్రీయుత దేశముఖ్

Sjt. Moulana Syyad Moula Saheb

శ్రీయుత మౌలానా సయ్యద్ మవులా సాహెబ్

Sjt. Sitala Lal

శ్రీయుత [illegible]

Sjt. Dandu Narayanaraju Garu, B.A., B.L.

శ్రీయుత దండు నారాయణరాజుగారు, బి.ఏ., బి.యల్.

Sjt. Vallabha Bai Patel

శ్రీయుత వల్లభాయి పటేలు

Sjt. Pandita Santanam Garu

శ్రీయుత పండిత సంతానముగారు

Sjt. Doctor Varadarajulu Naidu Garu

శ్రీయుత డాక్టరు వరదరాజులునాయుడుగారు

Sjt. Acharya Gidwani

శ్రీయుత ఆచార్య గిద్వానీ

దళముల [illegible] బలములు చీలిపోయెను, [illegible] బుద్ధ్యావాంశ్ల [illegible] యుం(ద్ర)దేవు [illegible] స్థిరమై [illegible] ములలనే ప్రవేశించి నిర్ణయించెను. సామ్రాజ్య [illegible] రాజ కోశమై [illegible] రాజులకు [illegible] నములలో మొదటిది దుర్గనిర్మాణము, [illegible]

దుర్గములు

సామ్రాజ్యరక్షణప్రధానము దుర్గనిర్మాణము [illegible]. దుర్గము లనేకవిధములు. నగరమును, యుద్ధసామాగ్రిని, సైన్యములను గాపాడినట్లు దుర్గముల నిలుపవలయును. వీనియందు ధనధాన్యములును, సైనికులును, అక్షయములుగా నుండవలయును. [illegible] దుర్గము రాజులకు దైన్యరహితము గావించును. అది సేనావ్యవహారములకు ప్రశస్తకర్మక్షేత్రము; సమరప్రాంగణద్వారము. అది సైన్యములకు స్వీయ గర్భమున స్థానమిచ్చి కాచుచుండును. విపక్షసైన్యములను యుద్ధము నందు నిమిత్తమాత్రులనుగా జేయును; సామ్రాజ్య [illegible] యందుండును. దుర్గము [illegible] నుండును. దైత్యులు [illegible] సహింపలేని [illegible] యుండును. దుర్గసమాశ్రితుండైన స్వల్పబలుడు శక్తి సంపన్నుడైనను [illegible] గాకుండును. దుర్గములోని యొక భటుడు [illegible] నూర్గురితో పోరాడగలుగుచుండును. దుర్గము రాజునకు [illegible] యద్ది దుర్బలస్థితి యందున్నను [illegible] లేవచ్చి పెట్టును. స్వాభావికము, కృత్రిమము నని దుర్గములు ద్వివిధములు. మనుశాస్త్రమున, మహాభారతమున స్వాభావికదుర్గవిషయము వర్ణింపబడియున్నది. అగ్నిపురాణమున శుక్రనీతియందును ఉభయ దుర్గములవర్ణనములు గలవు. నదీ, వన, సింధు, గిరి, వనములు స్వాభావికదుర్గము లనంబడు. విశ్వకర్మనియమానుసారముగ నిర్మింపబడిన దుర్గమునకంటె స్వాభావికదుర్గ ముత్తమమైనది. మానవుడు నిర్మించిన దుర్గము లారువిధములుగా నున్నట్లు యాజ్ఞవల్క్య, శుక్రనీతి, అగ్ని పురాణము, కామందకీయము, వాత్స్యాయనపరాశరభాష్యాదులలో వివరింపబడియున్నది. 1. ధనుర్దుర్గము. ఇది యేకప్రకాండప్రాంత మును లేక ప్రత్యేకదిగమునం బంచయోజనాధికదూరమున నుండు నొక బయలు. శత్రుశిబిరములకు పీలుపడని యర్ధవర్తులాకృతి నున్న కట్టడము. 2. మహీదుర్గము. ఇది కడువిశాలమైన బహిరంగస్థలము; అభేద్యమైయుండును. ఇందశ్వారోహకులు, రథసమూహములు క్రిక్కిరిసి యుండును. 3. అబ్దుర్గము. ఇది చిత్తడినేలచేత గాని నీటిముంపుడు చోటుచేత గాని చుట్టబడియుండును. ఇది సేనాసురక్షితస్థలము. 4. వార్క్షదుర్గము. [illegible] గుబురుగా నుండి [illegible] 5. నృదుర్గము. ఇది [illegible] 6. గిరిదుర్గము. [illegible] రాజ్యరక్షణకు [illegible] శ్రేష్ఠమైనది.

[illegible] ప్రత్యేక [illegible] నిర్మింపబడుచుండెను. [illegible] 44 దుర్గము [illegible] దుర్గోత్పత్తియందు [illegible] దుర్గములు సాధారణముగా [illegible] బురుజులు [illegible] యుద్ధసామగ్రి [illegible]. ప్రతి దుర్గము [illegible] యంత్రములు గల [illegible] రహస్యద్వారమును గలిగియుండును.

దూత

రాష్ట్రసంరక్షణమునకు గల యుపకరణములలో దూత ప్రధానమైనవాడు. [illegible] తన మిత్రులనుండి కాని శత్రువులనుండి కాని, విదేశములనుండి కాని, వార్తలను గ్రహించకొనవలసి యున్నది. ఈ కార్యమును దూత సాధించుచుండును. కాన రాజునకు దూతతో సన్నిహితసంబంధము గలుగుచుండును. దూత లోకజ్ఞానము, [illegible] గలిగియుండవలయును. గాంభీర్యము, వివేకము [illegible], గంభీరతయు, [illegible] బయలుపెట్టకున్నట్టి [illegible] గలిగి, రాజభక్తుడై యుండును. నాటకరంగమున [illegible] నాటకకళలతో మూర్తిమంతుడై యున్నట్లు దూత శాస్త్రములపాండిత్యము గలవాడై రంగస్థలమున మహావీరుడ [illegible] కలడు. రాజునకు దీటగలేనితంతి వాడు. [illegible] యామానుషీయకార్యముల [illegible] మండును; సందిగ్ధ సమయమున సంజయుడగుచుండును. పవిత్రచరిత్ర, సంపూర్ణగర్భిణి యగుసీత నకారణమున ఘోరాటవులకుబంపించినట్లు చేసినదుర్ముఖుని బోలి దూత వ్యవహరింపరాదు. తిమ్మగ సఖండాంధ్రరాజ్యలక్ష్మిని సంపతిల్లజేయుటకు నతనిచారపద్ధతియే కదా మూలస్కంధము. పూర్వపురాజులీకిపమున రాజ్యములను గాపాడుకొని, యశంబు నొందుచుండిరి.

ప్రాచీనభారతవర్షము రాజనీతిచేతను, అర్థశాస్త్రవిశారదుల చేతను విఖ్యాతి గాంచి, యపుడు కనులు మూసికొని నిద్రావస్థయం దున్న విదేశముల మంచిస్థితిలోనికి వచ్చియుండె నని, యీవ్యాసము పాఠకమహాశయులకు భారతమాతృగౌరవమును ఇంకొకసారి స్మరింపం జేయును గాక.

శ్రీరామస్మరణామృతము

జనమంచి సీతారామస్వామి గారు

శబరివిందుకు సాటి జగతి లేదనిపించె
మహనీయరామనామంబు గాదె
హనుమంతు సవలీల నంబుధి దాటించె
మహనీయరామనామంబు గాదె
అలయశోకవనంబునందు సీతను గాచె
మహనీయరామనామంబు గాదె
రావణానుజునకు రాజ్యలక్ష్మి నొసంగె
మహనీయరామనామంబు గాదె

తే. ఆహహ! శ్రీరామనామ మాహాత్మ్య మెన్నఁ
దరమె ధాతకైనను వాణితాతకైనఁ
గాన నిన్స్మరగింపు మింక నను రామ!
సకలగుణధామ! లోకైకసార్వభౌమ!

సీ. భవదీయపాదాబ్జభజనచేతనె కదా
పోతన్న కబ్బెను భూరికవిత
భవదీయపాదాబ్జభజనచేతనె కదా
త్యాగయ్యకృతు లయ్యె నమృతనిధులు
భవదీయపాదాబ్జభజనచేతనె కదా
గోపన్న యయ్యె నీ కూర్మిసఖుఁడు
భవదీయపాదాబ్జభజనచేతనె కదా
రఘునాథభూపతి ప్రణుతికెక్కె

తే. నిన్ను మనసార సేవించు నిర్మలులకుఁ
జేకురెడు భాగ్య మేమని చెప్పఁగలను!
గాన నిన్స్మరగింపు మింక నను రామ!
సకలగుణధామ! లోకైకసార్వభౌమ!

ఉ. తియ్యఁగనుండుఁ దేనియలు తియ్యఁగనుండును బంచదారయున్
దియ్యఁగనుండు నిక్షువును దియ్యఁగనుండు ననంటిపండులున్
దియ్యనివట్టి వెన్నొ జగతిం గలవైనను రామనామపుం
దియ్యఁదనంపుసాటి యగు తియ్యన యొందును లేదు రాఘవా!

చ. నిను నొకసారి చూచిన మునీశ్వరులైనను మోహ మంది ని
న్ననయము నల్లె చూచినటె సందును గోరుదురంట యౌర! నీ
యనుపమరూప మొక్కపరి యైనను జూపవె నాకు రామ! ని
న్నను టిఁక నెప్పుడెప్పుడని కన్నులు కాయలుగాచె రాఘవా!

ఉ. "రామపదంబుసోఁక నొకరాయి వనంబున రామయయ్యె, నా
రాముమహత్త్వ మిట్టిదని ప్రస్తుతిచేయవశంబె" యం ద్రహో!
నీమహనీయపాదములు నిత్యము సోఁకెడు నావనంబు దా
నేమిసుభాగ్యమొందెడినో యింకని యువ్విళులూరు రాఘవా!

మ. "వనమందుండి శరీరరక్షణ మొనర్పన్ నన్నియోగించి, త
ల్లి నిపైఁ బెట్టితివమ్మ యీభువనభారంబెల్ల; నేకార్య మె
వ్వని కింతేసులభంబొ యంచును దలంపన్, నీవు నాయంద మా
పినదే హెచ్చుగపక్షపాత మని తోఁపింపున్నదా తల్లిరో"
అని కైకేయిని మెచ్చు నీకుఁ బ్రతియౌనా నీవెగా! రాఘవా!

ఉ. ఎక్కడనెప్డు "రామ"యను నెవ్వరిపల్కును విన్నఁ దక్షణం
బెక్కడలేనిమోదమున నెంతయుఁ బొంగుచు, "రామ,రామ"యం
చక్కడ కేఁగి, పాడుచును నాడుచు సొక్కుచు నశ్రుధారలన్
గ్రక్కున రాల్చు పావనిముఖాంబుజ మెన్నఁడు చూతు? రాఘవా!

ఉ. అక్కఱలేదు వాహనము, లక్కఱలేదు ధనంబు, కీర్తియా
యక్కఱలేదు, జవ్వనులు నక్కఱలే దధికారయోగమా
యక్కఱలేదు, నిక్కముగ నక్కఱలే దిల నెట్టిభోగముల్
చిక్కులఁ బెట్టకుండననుఁ జెంతను జేర్చినఁ జాలు రాఘవా.

శా. నీతండ్రిన్ మును సత్యబద్ధు జలుపన్ నీ వెల్లరాజ్యంబు సం
ప్రీతి న్వీడి ప్రయాణమానెడ, "నను న్వెంటఁ గొంపోవవే
మీతోఁగూడ వసించునప్పుడు వనంబే నాకయోధ్యాపురం
బై తన్వి న్గలిగించునం చెఱుఁగరే ప్రాణేశ్వరా"యన్న యా
సీతాదేవి మహోక్తులెల్లపుడు రక్షించు న్నమున్ రాఘవా!

శిశుక్రీడాపరత్వము

కొప్పర్తి నారాయణమూర్తి, బి. ఏ., ఎల్. టీ., గారు, సాహితీసమితిసభ్యులు.

శిశువుల కనేకుడు వారిపుట్టుకతోడనే కొన్ని సామాన్యలక్షణము లుండును. అందు చులుకుదనము విశేషముగా నుండుట గలదు. ఈ కారణముచేతనే ఏ క్షణమున పసి శిశువులందును అవయవచలనమును చూచుచున్నాము. కొన్నివారములు పెరిగినపిల్ల యయినను కాళ్లను చేతులను కదల్చుచుండును. కాని అది కదల్పవలెనను నుద్దేశముతో కదల్పదు; దానిలో నిమిడియున్న చులుకుదనము పైకుబికి అవయవచలనపూర్వకముగా మనకు తెలియబడును. తనకాళ్లుచేతులు కదలుచున్న శిశువునకు మిక్కిలి సంతోషము. మన మొకవేళ కేవలము ఆటంకము కలుగజేసినను అది యేడ్చుచు తనయనిష్టతను జూపును. తిరిగ ఆయాటంకమును తీసివేసినతోడనే ఏడ్పుమాని కరపాదములను విచ్చలవిడిగ కదల్చుచు ఆనందించుచుండును.

రెండు మూడు మాసములు వచ్చినపిమ్మట నోట ధ్వనిచేయుట కొంతవరకు దానికి పట్టుపడును. అప్పుడు కొన్నిహల్లులను 'క,' 'ప,' మొదలయినవానిని తెలుపుగ నుచ్చరించుచు నాడుకొనుచుండును. అక్షరముల నుచ్చరించునపుడు కలుగుధ్వనివలన దాని చులుకుదనమును చూపుట కొకమార్గము కలుగుటచేతనే శిశు వట్టిధ్వని చేయుచుండును. ఇందు శిశువునకు నియమితోద్దేశమేమియు నుండదు.

రమారమి సంవత్సరము గడచునప్పటికి శిశువు ఒకచోటనుండి మరియొకచోటునకు పోవ కొంతవఱకు కలవడియుండును. ఈ శక్తిని ఆధారముగ జేసికొని దానిని పలువిధముల పలుమారులు కదల్చియు, ఆ వస్తువును నేలపై కొట్టి అట్లు చేయుటచే కలిగిన శబ్దమున కానందించియు, నాడుకొనుచుండును. ఇప్పుడు శిశువు నవయవచలనము పూర్వమున్నంత విచ్చలవిడిగ నుండదు; దానిని కొంతవఱకు శిశువు తనవశము చేసికొని యుండును. శరీరము, కన్ను, చెవి మొదలయిన యింద్రియములు చురుకుగా పనిచేయుటయే యీయీడుశిశువుల కానందము. 'అక్క', 'అమ్మ', 'తాత', 'అత్త',—ఇట్టి శబ్దముల నుచ్చరించి ఆధ్వనివిని యానందింతురు. ఇదియే వారియాట.

శిశువులకు భావనాశక్తియు కల్పనాశక్తియు మిక్కుటముగ నుండి మనము గ్రహింపగష్టముగ నుండుమార్గములు వారిని సంచరింపజేయును. శిశువులందలి యిట్టిశక్తి యేమాత్రమయిన క్రియారూపమున స్పష్టపడినపు డాశిశు వాడుకొనుచున్నదని యందుము. "మేము బువ్వాలాట ఆడుకొంటాము" అని శిశువు లనుట మన మెఱిగినదే. ఇట్టి శిశువుల యాటలందు చాలవఱకు కల్పనముండును. కొంతవఱకవి ప్రపంచముతో సంబంధించి యుండకపోవు.

శిశువుల కెవరయిన నాటల నేర్పింపవలెనా? ఒకవేళ నేర్పినను అది వారికి రుచించునా? వారివారి యూహనుబట్టి, కల్పనాసామర్థ్యమునుబట్టి, శిశువులే యాటల నేర్పాటుచేసికొందురు. అవియే వారి కాహ్లాదకరముగా నుండును. శిల్పి, చిత్రకారుడు, కవి—వీరు శిల్పము, చిత్తరువు, కావ్యములయందు వారి 'కళ' నెట్లు చూపుదురో యట్లే శిశువులును వారియాటలయందు వారియందలి కళాకౌశల్యమును స్పష్టపఱతురు. వారిమనస్సున కామోదము కలుగజేయు నూహను తగు రీతిని తగురూపమున జూపుటను వారియందు మిక్కిలి పోలిక గలదు. ఆరూపములలో ఆట ముఖ్యమయినది. ఆటయందు సృష్టి నుంచి ఆడుచున్న శిశువున కింకేమియు గోచరింపదు. ఆకలికూడ బాధింపదు. తన యాటయందు తనకు తోడ్పడువస్తువులే యప్పటికి తనస్నేహితులు, తనసర్వస్వము. తన యూహాప్రకారము ఆడుకొనుటయందే సర్వవిధముల ప్రయత్నించును.

ఎడమచేతిని దొప్పగా పెట్టి అందుండి దేనినో కుడిచేతితో తీసినట్లు నటించి చిన్నస్తంభముపై పూయుచుండు రెండేండ్లున్నరపిల్లను చూచితిని. కుంకుమభరిణనుండి కుంకుమము తీసి యొకరికి బొట్టు పెట్టుట శిశువునుద్దేశము. దీనినే పైకి ఆటరూపమున చూపుచుండెను. ఈయాట నాడునపుడు కుంకుమభరిణి లేదని తలచి ఆటను మాని వేయునా? లేక దానికై ప్రయత్నించునా? అది లేకపోవుట ఆటంకమా, లోపమా? తన కందుబాటులో నున్నవస్తువులనే తనయాటలో కావలసిన ఉపకరణములుగాను, పాత్రలుగాను భావించి తనయూహను వెల్లడిపుచ్చును. కఱ్ఱను గుఱ్ఱముగా భావించి పిల్లలాడుకొనుట గలదు. చిన్నబల్లకు తాడుకట్టి దానిని బండి యని తోలుచుందురు. రెండుగోడలమూలను ఇల్లుగా జేసికొందురు. పరిస్థితులనెల్ల వారి యాటకనుగుణముగ నుండువస్తువులుగ భావించి యాటలాడుకొందురు. ఆయాటలమధ్య ఆయాపరిస్థితులు కేవలము తామనుకొనినవస్తువులే యని గట్టినమ్మకము. ఇట్లు శిశువులు తమయాటలయందే తాము లీనమయి, పరిస్థితుల యాటంకమును వారి భావనాదార్ఢ్యముచే జయించి వానిని తోడ్పడ జేసికొందురు. ఒక్కొకపుడు పరిస్థితుల కనుగుణముగ తనయాటలు కొంతవఱకు మార్చుటయును గలదు.

ఈవిధమున భావనాశక్తిచే ప్రేరేపింపబడి రూపకప్రదర్శనమందు పాల్గొనుటకు శిశువులకు ఆటలయందుగల యమితోత్సాహమే కారణము. పిల్లి కుక్క వీనిపిల్లలకును కొంతవఱకు భావనాశక్తి యున్నప్పటికిని అవి శిశువులవలె పలుపాత్రల స్వీకరించుకొని యాడుకొనజాలవు. గుడ్డపీలికను చూచి దానితో చెలగాటలాడుట కుక్కపిల్లకును, పిల్లిపిల్లకును సహజమే; కాని కుక్కపిల్ల లింకొకజంతువువలె గాని, మనుష్యునివలెను గాని నటించి యానందింపలేవు. ఇతరమును

జులయొక్కయు, జంతువులయొక్కయు చేష్టలను జూపి వానివలె నటించుట శిశువులకే చేతనవును.

కేవలమన్యరూపధారణము శిశుస్వభావమునకు చెల్లును. గుడిలోని దైవప్రతిమ, మహారాజు, రాణి, దుకాణదారుడు, చాకలివాడు, అదియిది యననేల? ఉత్కృష్టజీవనముగలవారిని, అత్యల్పజీవనము గలవానిని, కడకు అచేతనపదార్థములరూపమునుగూడ శిశువు భావమున గ్రహించి యాడును. పువ్వుల నమ్మువానివలె నొకప్పుడు కేకవేయుచు నటించి యింటనున్న యందరిని జేర్చి,

'పువ్వులమ్మ పువ్వులోయి!
మేలుగులాబీ పువ్వులోయి!
ఎంతో పెద్దవి పువ్వులు
బాగావిడిచిన పువ్వులు
కొనరమ్మా యీపువ్వులు.'

అని యాడును.

ఇక కొంతసేపటికి గుడ్డలమూట నొకదాని బుజాన వేసికొని, చాకలివానివలె బట్టల నొప్పగించును. మఱియొక కొంతసేపటికి చేతుల మీదను మోకాళ్లమీదను ప్రాకుచు 'అమ్మా' 'అమ్మా' యని ఆవు లఱచునట్లు అఱచును. అట్లుచేయునపుడు దగ్గఱ మనుష్యులనుగాని వస్తువులనుగాని పొడువబోవుటయు గలదు. చిన్నచీమ యయి కుట్టబోవుట గూడ కొందఱుశిశువులందు చూచియున్నాము. మూడుసంవత్సరముల యీడుపిల్ల సహజపుగాంభీర్యముతో, "నేను నాన్నని, కచేరీనుంచి వస్తానట, మీకు మిఠాయి తెచ్చిపెడతానట." అని చెప్పుచుండగా వింటిని. శిశువులభావమున పొందుటకు ప్రపంచమున నెవ్వరుగాని, యేవస్తువుగాని అసాధ్యమైనది కాదు.

పసితనమందు పిల్లలకు వస్తుచలనమం దెట్లు ఆసక్తియు ఆనందము కలుగునో, అటులే రూపకముల ప్రదర్శించుటయందును గూడ వారు త్వరితకాలములో తమ రూపముల మార్చుచుందురు. ఆవువలె కొంతసేపు నటించిన ఆ క్రియయందుత్సాహము తగ్గి చాకలివానిగా మాఱును. ఒకేదానిపై దృష్టి నిలిపి యుంచుట శిశువులచేత గాదు. కాని, వారెదిగిన కొలది, అయిదారు సంవత్సరముల వయసు రాను వారు దినమంతయు ఒకేరూపమున నున్నట్లు భావించుకొని, నటించుచుందురు. "అక్కా! నేను బొమ్మలను అమ్మినానే; ఆరోజున నీకిచ్చిన బొమ్మ యెక్కడ పెట్టావు?" అని యొకపిల్ల యడిగెను. ఆ పిల్లయే, "పాపాయీ, ఇవాళ నేను నీకు అమ్మని; నీకు బువ్వపెట్టి ఉయ్యాలా ఊపుతానే" అని పదినెలల పిల్లతో చెప్పుచుండెను. ఒకరోజున, ఆదినమంతయు 'పాపాయి'కి సంరక్షణ చేయుటలోనే గడపిన దాపిల్ల.

పైని చెప్పినట్లు మార్పు అనిన పసివాండ్రకు మిక్కిలియిష్టము. ఈకారణముచేతనే యయియుండవచ్చును, వారు అన్యరూపముల ధరించినట్లు భావించి నటించుట. వారెప్పుడు రూపమును మార్చి వేఱురూపమును పొందినట్లు ఊహింతురో, అప్పుడే వారి పరిస్థితులను నూతనరూపమునందు వారి కుచితమని తోచునట్లు మాఱుచుండును. వారిభావమందు ఏదయిన పనిచేయవలెననియు, అట్లు చేయుటకు వీలుకానపుడు, ఆయా చేతల నటించుటయు మిక్కిలి పసిపిల్లలకుగూడ స్వభావమే. ఏడాదిలోపుపిల్ల దగ్గఱనున్న పాత్ర నందికొని దానిని నోటియొద్ద బెట్టుకొని అందేమియు లేకున్నను త్రాగుట నభినయించును. వర్షము కురిసి చిన్నగుంటలో, కొంతనీరు చేరినది. దాని చూచినతోడనే చెఱువు జ్ఞాపకమువచ్చినది కాంబోలు. పిమ్మట చెఱువునొద్ద బట్టల నుతుకుట స్ఫురించియుండునోపును. సుమారు మూడున్నర సంవత్సరముల పిల్ల చిన్నగుడ్డను గుంటవద్దకు తీసుకొనిపోయి దానిని ఉతుకుచున్నట్లు నటించును. పుల్లను తీసికొని మరియొక చిన్నపుల్లతో ఫిడేలు వాయించినట్లు గీయుచు ఏదియో, పాటపాడుచు నాడుకొనును.

పిల్లలకు పరులను చూచి వారిరీతులను బాగుగ గమనించి ఆ రీతుల నభినయించు శక్తియు నాసక్తియు ఎక్కువగ నుండును. పిల్లల యాటలలో చాలవఱకు అభినయ ముండుననుమాట వాస్తవమే; కాని తామట్లు అభినయించుచున్నట్లు వారెఱిగి యుండరు. మొదట కొంతకాలమువఱకును అట్లు వారికి తెలిసినయెడల ఆటలయందలి సారమంతగ గ్రహించి వారంతగ నానందింపరు. అయినను ఈసందర్భమున నింకొకటి యోచింపవలసియున్నది. గాజుల నమ్మువానివలె నటించు పిల్లవానికి వానివద్ద నిజమయినగాజులు లేవనియు, తానిచ్చునవి గాజులు కావనియు, తాను పుచ్చుకొనునవి నాణెములు కావనియు తెలియకుండునా! వయసు కొంత వచ్చినవారికి తాము ఆట నాడుచుంటిమనియు నిజమయినచేత చేయుట లేదనియు తెలియును. ఇట్టిపిల్ల లేదయిన వారితో వారే, అనగా ఒంటరిగా నాడునప్పుడు పెద్దవారెవరయిన చూచుచున్నట్లు తెలిసినచో నవ్వి సిగ్గుపడుదురు.

పిల్లలు ఆటలాడుట వారి యానందముకొఱకే గాని ప్రదర్శనము గావించి యొరుల మెప్పు వడయుటకు గాదు. తన యూహలకు సరిపోవునట్లు వస్తువుల నమర్చి యుంచి వానితో తాము సంబంధము కల్పించుకొని వానిని తమకు తోడ్పడునటులు చేసికొనుటయే వారి యానందమునకు కారణము.

చిన్నపిల్ల లిట్టి నాటకముల నాడునపుడు నియమితరంగములతో గాని యుపకరణములతో గాని వారికి పనిలేదు. కొంతమంది పిల్లలు కలిసియాడునపుడు తగుపాత్రధారు లుందురు. అట్లు లేకున్నను నాటకమున కభ్యంతరము కలుగనేరదు; ఏలన ఒక్కశిశువే చుట్టుప్రక్కల నున్న వస్తువులలో కొన్నిటిని పాత్రధారులనుగా భావించి మఱికొన్నిటిని వలయునుపకరణములనుగా నుపయోగించి తానే సూత్రధారుడయి నాటకమంతయు జరపుకొనును. ఇట్లు ఒకేపిల్ల నాటకమంతను ఆడుటకు కల్పనాశక్తి మిక్కుటముగా కావలెను. తానొక్కతెయే ఒకమూల కూర్చుండి రెండు పాదములు పొయ్యివలె దగ్గరగా చేర్చి దానిపై 'ఉత్తుత్తి'బువ్వను వండి 'ఉత్తుత్తి' అతిథులకు [illegible]

భోజన మిడుట చూచియే యుందురు. కేవలకృత్రిమచేష్టల చేయుట యొంటిరిగనుండుపిల్లలకు సహజము; వీనికై ఎక్కువ భావనాశక్తియు, చురుకుదనము, తెలివియును కావలెను. లేకున్న అచేతనపదార్థముల తనమిత్రులగా భావించి వానితో మాటలాడుచుండుట సాధ్యమగునా!

బాహ్యప్రపంచమందు శిశువులకు కనబడని వస్తువులను పరిస్థితులను వార లూహాప్రపంచమునుండి గ్రహించి వానిలోపమును దీర్చికొందురు. కొంతకాల మట్లు జరిగిన పిమ్మట 'ఉత్సాహ' ఆటలయం దాసక్తి తక్కువయి కేవలవస్తురూపములయిన బొమ్మలనే చెలికాండ్రగా చేసికొని వానితో నాడుకొనుచుందురు.

బాలురును బాలికలును బొమ్మలను తమపుత్రులవలె తలంచి మిక్కిలి ప్రేమింతురు. ఈ యవస్థయందు వారికిబొమ్మలే ప్రపంచమం దెల్ల ముఖ్యమైనవి. బొమ్మలతో నాడుచు తన్మయత్వమును జెంది ప్రపంచమునే మఱచియుందురు.

కొంచెబరువున్న చిన్న రాతిని నొకపెట్టెలో నిడి దాని ముద్దామురు చూచి యనిరేమినిమాపురసంవత్సరముల యీడుగలపిల్లను నేనెరుగ, 'పాపాయి' 'అయ్యో నీకు తెలియదా?' అని బదులు చెప్పెను. ఆరాయి నిజముగ పాపాయి యనియు తనభావనయే నిజమనియు నాబిడ్డ కెంత నమ్మకమో. రాతిని కాళ్ళమీద పడవేసికొనునని భయమునుచేత, అంగడికి బోయి చందనపుబొమ్మను, చెక్కటిబొమ్మను, కొనితెచ్చి బిడ్డ కిచ్చితిని. ఈబొమ్మను చూచుటతోడనే అధికోల్లాసము జెందె తన (రాతి) పాపాయిని గూటిలోనుంచి చందనపుబొమ్మను చేతబట్టుకొని కొంచె మసేపుమాత్రమే గంతులు వేయుచుండెను. పిమ్మట నాబొమ్మను వదలివేసి తన (రాతి) పాపాయినే చంకపెట్టుకొని తిరుగుచుండెను. శిశువులకు తామేర్పఱచుకొనిన బొమ్మలయందే యెక్కువప్రీతి, యెక్కువ విశ్వాసము కాబోలు!

ఈ 'పాపాయి'కి ప్రాణ మున్నదనియు తన కున్నయూహలు ఇష్టానిష్టములు, భావములు, చేష్టలు కలవనియే బిడ్డకు పరమ విశ్వాసము. ఆరాతిని తనబుగ్గదగ్గర నిడుకొని 'నన్ను ముద్దెట్టుకో అమ్మా' అనును. తనకు నిద్రవచ్చినపుడు 'పాపాయికి' కూడ నిద్ర వచ్చునని భావించి 'పాపాయీ నిద్రవస్తుందా? జోజో!' అని చెప్పి దగ్గఱ నెవరయిన శబ్దము చేయుచుండిన వారిని జూచి 'నాపాపాయికి నిద్రవస్తుంది; ఇక్కడ అల్లరి చేయకండి!' అని ఆజ్ఞాపించును. 'పాపాయి'కి సౌఖ్యమును గూర్చుటకు ప్రపంచమం దెల్లరును బాధ్యులని బిడ్డ యుద్దేశము. ఆపాపాయికి నూనెపట్టించి నీళ్లుపోయును; బువ్వ బెట్టును, తనప్రక్కనే పరుండబెట్టుకొనును, పాలిచ్చును, దానితోనే దినమం యు గడపుచుండును. చెలికాండ్రతో గూడ నాడునపుడును 'పాపాయి'నిగూడ నాటలో నొకరినిగా చేసికొందురు.

తనసౌఖ్యమును చూచుకొనుటకంటె, 'పాపాయికి' సౌఖ్యమును గూర్చుటయే ముఖ్యము, బిడ్డకు. తండ్రి కచ్చేరికి పోవునపుడు, 'నాన్నా! నాపాపాయికి మిఠాయి తెచ్చిపెట్టు, మఱచిపోకు' అని ఠీవితో చెప్పును. గచ్చునేలపై 'పాపాయి'కి గుడ్డలను పఱచి, ప్రక్క నమర్చి దాని నుంచును. దానిప్రక్కను తాను వట్టిగచ్చుపైననే పండుకొనును.

ఇట్లు ప్రేమాతిశయమును జూపుచున్నను, ఒక్కొకప్పుడు 'పాపాయి'పై కసరుకొని శిక్షించుటయు కలదు. ఒకరాతిముక్కను తెచ్చి దానిని బొమ్మగా భావించి దానిని నిలువబెట్ట బ్రయత్నించినను ఆరాయి క్రిందకు పడిపోవుచుండెను.

అప్పుడు బిడ్డకు మిక్కుటముగకోపమువచ్చి 'నువ్వు చెప్పినమాట వినవు, నిన్ను ఎత్తుకోను, పో' అని తాను లోనికి పోయెను; కాని దానితలపు ఆరాతిపైనే యున్నది కాబోలును. తిరిగి కొంతసేపటిలో వచ్చి 'ఏడవకమ్మా, ఏడవకు; ఎత్తుకుంటానులే' అని తనపశ్చాత్తాపమును వెలిపుచ్చి బొమ్మను లాలించెను.

శిశువులం దెల్ల గాన్పించు నిట్టివిభ్రమమునకు వారికల్పనాశక్తి యొక్క యుత్కృష్టతయే కారణము. బొమ్మలను నిజమయినపిల్లలవలె నెంచుదురు. ఆబొమ్మలకు ఉపచారముల చేయుటయం దెక్కువ ఉత్సాహము. సంస్కారములులేని బొమ్మకంటె సంస్కారములున్న బొమ్మపై నెక్కువ ప్రేమ. ఏలన, దానికి తలచుకొనుటకు అవకాశ మున్నది.

ఇట్టిభ్రమను లోనయియుండు శిశువులకు, నా డాడుకొను చున్నవి వట్టిబొమ్మలని మనము చెప్పిన వారి కమితమైనకోపమువచ్చును; వారినుసన్నన కొంపయో నొప్పికల్గును; తమ్మును తమ బొమ్మలను గూడ నూహించినట్లు వారు నిజముగా దలంచి యలుగుదురు. ఒకపిల్ల 'కుక్కపిల్ల'వలె నున్నకఱ్ఱబొమ్మతో నాడుకొనుచుండ, దాని కఱ్ఱతో జేసిరని యెవరో యనగా వినిన, దాని కెంత కోపము వచ్చెనో ఈ క్రిందిపద్యమువలన తెలియును.

అమ్మా! నే నాడుకొను చిన్నమ్మతోటి,
నాదుకుక్కపిల్లను చూసి నవ్వుతుంది.
కఱ్ఱముక్కలతో దీన్ని కట్టిరంట!
కుక్క కాదంట చూడవే! ఒక్కమాటు.
పిచ్చి పట్టింది కాబోలు పిల్ల కిపుడు!
ఇంత మంచిది యుంటుందె యెక్కడైన?
అస్తమానము నాకేసి చూస్తు ఉంది,
కళ్లు మూయనె మూయదు కాస్తయైన,
నేను లేకుంటె పాప మెంతేను నేపు,
గొల్లు మని యరుస్తుంది నాపిల్ల, కాదె?
బుల్లి దించక్క యీకుక్కపిల్ల నాది
లే దిలాంటిది చిన్నకు లేదు కాదె!
అమ్మా! నే నాడ నింక చిన్నమ్మతోటి.
కుక్కపిల్లంటె దానికి వెక్కిరింత
పట్టి లాగుతుందే దీన్ని గట్టిగాను.
పాప మాకలి అవుతుంది పాలు దీని
కడుపు నిండాను పొయ్యవే! కన్నతల్లి!
కఱ్ఱముక్కలతో దీన్ని కట్టిరంట,

చుక్క కావలెనా చూడవే, ఒక్కమాటు;
అమ్మ నే నాడ నింక నిన్న మ్మతోటి!

పైని చెప్పబడిన యింకను కొన్నియంశములకు ఈ పద్యము దృష్టాంతముగ నెల్లును.

ఇంత ప్రసనూవిష్టులయి సంచరించు వయస్సయందును కొన్ని శిక్షణములలో బొమ్మలయందు నిర్లక్ష్యభావమును జూపుటయును గలదు. ఆభరణములందు బొమ్మల నెచ్చోటనున్న నచ్చోట పారవైచి యుందురు. బొమ్మలు సజీవులు గావనియు, నాటవస్తువులనియు రానురాను శిశువు లప్పుడప్పుడు తెలిసికొందురు కాబోలు. తెలిసికొన్నను, వాని విషయమును బాగుగ గ్రహించి యిదివఱకున్న అభిప్రాయములను మార్చుకొనుటకు తగుకాలము కొన్ని సంవత్సరములు జరిగినగాని తాటస్థింపదు. శిశువులకు ప్రప్రథమమున బొమ్మలయందు పూర్ణవిశ్వాస ముండును. వయసు వారనుమానపడుచుందురు గాని విశ్వాసమును పూర్తిగ పోగొట్టుకొనరు. సుమారు పది వత్సరములు గడచినపిమ్మట బొమ్మలనైజమును గ్రహించి వాని సంతగ జేర్చుకొనరు.

ప్రపంచమందలి ప్రతివస్తువునకును స్వాతంత్ర్యముగా వర్తించు శక్తి గలదనియే శిశువులయూహ. కదలుచున్న బొంగరమును ఆపుటయందు వారికుత్సాహము. ప్రాకుచున్న చీమను జూచిన దానిచలనము నాప జూతురు. కదలకుండనున్న వానిని కదపప్రయత్నింతురు. తమ యిష్టము వచ్చినట్టుల ఇతరవస్తువులను వర్తింపజేయుటకు మిక్కిలి ప్రయత్నింతురు. అట్లు చేయగల్గిన మిక్కిలి యానందము, చేయలేక పోయిన వారు చిన్నపోయినమోముతో నుందురు. ఇతరవస్తువులను స్వాధీనపఱచుకొనుట వారి యాసక్తి.

కొంతకాలము జరిగినపిదప ఆటలయందు తోడివారితో పందెమువేసికొని వారిని గెలుచు నుద్దేశముతో వర్తించుటకు వారు మొదలిడుదురు. ఈ యుద్దేశమయినను చాలకొలదికాలముండి, ఆట ముగియక పూర్వమే క్షీణించిపోవును. ఇద్దఱు పిల్లలు పందెము వేసికొని పరుగిడుదురు. కొంతదూర మరిగిన నొకపిల్ల వెనుకబడును; అయినను ముందుపోవుచున్న పిల్ల పోవుట మానక పరుగిడుచునే యుండును. పరుగిడుటకు గెలుచు నుద్దేశము కారణమయినను, కొంతసేపయిన పిమ్మట ఈయుద్దేశము పోయి, పరుగిడుట కేవల ముద్దేశరహితమైన యాటగా మాఱును. పందెమున గెలువవలెనన్న ఆసక్తియు పూనికయు తగ్గిపోయి ఆటగా పరుగెత్తుటయందు పూనిక హెచ్చును. ఇట్టిపూనికయు తగ్గిపోయి ఆటగా పరుగెత్తుటయందు పూనిక హెచ్చును. ఇట్టిపూనికమూలమున తమ యవయవములను, చుట్టుప్రక్కల నుండు వస్తువులను శిశువులు స్వాధీనపఱచుకొను చుందురు. ఇందు వారిశక్తి హెచ్చినకొలఁది నూతనవస్తువులనుగూర్చి ఎక్కువగా తెలిసికొనవలెనని కుతూహలము హెచ్చును: శిశువులు జ్ఞానమును సంపాదించుటలో నిది యొకముఖ్యమైనమార్గ మని వేఱుగ చెప్పనవసరము లేదు.

ఇదివఱకు చెప్పఁబడిన యంశములఁబట్టి శిశువులకు ఆట లెల్లప్పుడును ఆహ్లాదకరములుగ నుండుననియు, హాస్యోపేతము లనియు తలఁచెదరేమో, అట్లు గాదు. పిల్లలకు 'బూచాడు' ఎంతో భయంకరముగ నుండును! అయినను వానిని వారియాటలయందు పిల్లలు సూచించుట మానుదురా? దయ్యములు, రాక్షసులు, దొంగలు, అరణ్యము మొదలయినవి వారికి భీతిని కలిగించును. ఇట్టివానికిని ఆటలయందు తావిత్తురు. పిల్లలయందలి భావముల నేది యెక్కువగ కదల్చి యుద్రేకింపఁజేయునో దానియందే వారి కాసక్తి; ఏభావము జనించినను సరియే.

అందుచేతనే దయ్యములనుగూర్చి తెల్పు పుక్కిటిపురాణములందు శిశువులకు నమ్మిక యెక్కువ. ఆటయందు 'ఆవు'గా భావింపబడిన పిల్ల పొడుచుటవచ్చిన, నాటలోనివారు నిజముగా ఆవు పొడువవచ్చిన ఎంత భయపడుదురో, అంతభయమును పొందుదురు.

పెరుగు నమ్మువానివలె నటించుచున్నపిల్లవాడు, ఎంతయో శ్రమపడుచు, అతిజాగ్రత్తగా స్వల్పవిషయములలో గూడ వానివలెనే యాచరించుటకు ప్రయత్నించును. నెత్తిపై నున్నతట్టను పట్టుకొనుటలో నేమి, నడచుటలో నేమి, కేకవేయుటలో నేమి, ఎల్లవిషయములందును వానివలెనే చేయుట కెంతయో యోచించి వర్తించును. ఇది సులభమా? హాస్యమా? కేవల ముల్లాసదాయకమా?

పైని ఉదాహరించినవిషయము లన్నియు సామాన్యముగా ప్రతిశిశువునకును వర్తించినను, ఏయీడున శిశు వెట్టియాట లాడు ననువిషయము దానినైజమునుబట్టి యుండును.

శిశువుల చేష్టలందు మనకు అత్యద్భుతమును గొల్పువిషయము నొకదానిని చెప్పవలసియున్నది. కదలికగలప్రకృతియందలివస్తువులు తనవలెనే యాట లన్న కుతూహలము కలదనియు, తన చెలికాండ్రే యనియు, తన్ను ఆడుకొనుటకు పిలుచుచున్నవనియు భావించును. ఇట్లు భావించుట యుద్దేశపూర్వకముగ కాకున్నను, మన కెంత హృదయరంజకముగను, ఆశ్చర్యముగను ఉండునో యించుక యోచించిన చాలును. ఈ క్రిందిపద్యములు ఈ విషయమును స్పష్టపఱచుచున్నది.

అమ్మ, చూడవె ! ఆడుకొనుటకు
పిలచు చున్నవి వెళ్లివచ్చెద.
ఆకు లల్లల లాడుచున్నవి
చేతసైగల చేయుచున్నవి॥ అమ్మ॥
పిల్లగాలులు మెల్లమెల్లన
తాకి పోవును త్వరగ రమ్మని॥ అమ్మ॥
ఆకసంబున ఆతురముగా
మెలగుచున్నది మేఘ మల్లదె ! ॥అమ్మ॥
చెట్టుపై నవె పిట్టలున్నవి
రమ్మ రమ్మని రవము సేయుచు॥ అమ్మ॥
నాదు రాకకు నమ్మకముతో
ఎదురు చూచును ఇనుడు మింటను॥ అమ్మ॥

చెఱువులోపలి చిన్న కెరటము
కదలుచున్నది ముదము జెందుచు॥ అమ్మ॥
ఘుమ్ము ఘుమ్మను కమ్మతావుల
పొల్పు జూపును పువ్వు లెంతయొ॥ అమ్మ॥
ఇంతిమందియు ఎంతసేపుగ
వేచియుండిరో ప్రేమతోడుత ! ॥అమ్మ॥
వీని జేరక నేను మాత్రము
ఇంటనుండుట ఏల అమ్మరో? ॥అమ్మ॥

*   *   *   *   *

గాలి

నాతోడ నాడును నన్నాడనీదు
నన్ను ముట్టుచునుండు నాకంటబడదు
చెట్లచాటున నుండి చెంతకు వచ్చి
ప్రొద్దున లేపును ముద్దుల బెట్టు
పవళించు సమయాన పాడుచు విసరు
ఎండవేళను నైన నెగురుచు వచ్చు
నను జూచి పోవంగ కనులారగాను
వడవడ వణకుచు వానలో దడిసి
వదకుచు వచ్చును బెదరించి పోవ
మేఘాల దరుమును మెట్టలపైకి
సంతోషమును గూర్చు చాలగా నాకు
పడుచు లేచుచు వచ్చు నడిరేయి నైన
భ్రాంతి పుట్టినయపుడు పాప మాగాలి
గట్టిగా దానిని పట్టుకో జూడ
మాయమైపోవును మంత్రించినట్లు!

నిజముగా జరిగినరెండుకథల నీక్రింద చెప్పుచున్నాను. వానిని బట్టి శిశువులకు ఆటలయం దమితకుతూహల మని తెలియవచ్చును.

అయిదుసంవత్సరములబిడ్డ గంతులువేయుచు పెలికాండ్రతో ఆడుకొనుచుండ, వానిచెల్లి ఆ ఆట తెలియమిచే అల్లరి యని యుద్దేశించి, "అబ్బాయీ, చూడరా, కాంతం అల్లరి చేస్తోంది" అని తన పెద్దకుమారుడు, ఇరువదిసంవత్సరముల వయసు గలవానితో ఫిర్యాదు చేసెను. అతడు వచ్చి బిడ్డను చేయిపట్టుకొని తాను చదువుకొను గది లోనికి తీసుకువెళ్లి కూర్చోబెట్టి ఇంక ఎప్పుడయినా అల్లరిచేశావంటె గుంజీలు తీయిస్తాను, జాగ్రత్త. మాట్లాడకుండా అలాగ కూర్చో." అనిచెప్పి తాను పుస్తకమును చూచుకొనుచుండెను. రెండునిమిషములు మాత్రము మెల్లు కూర్చుని "అన్నా, గుంజీలుతీస్తాను, వెళ్లనిస్తావా?" అని మిక్కిలి అమాయకముగా పిల్ల అడిగెను. అన్నగారు నవ్వి, ముద్దుపెట్టుకొని, వెళ్లి యాడుకొమ్మని బిడ్డకు సెలవిచ్చెను.

నేను నాస్నేహితుల నొకయంశమునుగూర్చిచర్చించుచు గదిలో కూర్చునియుండ బిడ్డ (మూడున్నరయేండ్లది) వచ్చి అలమారులోనున్న పుస్తకాలను కదపి క్రింద వేయుచున్నది. నే నాబిడ్డపై కొంచెము కోపపడితిని. అంత నాస్నేహితుడు నన్ను జూచి, "పిల్ల అంటే నీకు యెక్కువగారాము. కొంచెము భయంచెప్పకపోతే నెత్తెక్కి తొక్కుతుంది" అని నన్ను నెపపెట్టినాడు. నే నాతని తో "ఏలా భయం పెట్టాలో నాకు తెలియకుండాఉంది. నీవు కొంచెం భయంచెప్పుమా!" అని కోరితిని. అప్పు డాతడు కళ్లు గామెడు, ముక్కుమూరెడు, మొగము జైత్తెడుచేసికొని కోపమునునటించి బిడ్డనులాగి క్రిందకూర్చోబెట్టి చేతుల ముడిపించి "అల్లరిచేస్తే తన్నేస్తాను చూడు, కదలకుండా కూర్చో"అని ఆజ్ఞాపించినాడు. పిమ్మట మేము తిరిగి వాదములోనికి దిగితిమి. బిడ్డ చెప్పినరీతిని కూర్చున్నదేగాని దృష్టిమాత్రము అలమారుపైనే యున్నది. రెండునిమిషములు కూర్చున్నట్లే కూర్చుని, "నా కాచిన్నపుస్తకం ఇయ్యవూ?" అని వ్రేలితో చూపి యడుగుచునే లేచి అలమారువద్దకు పోయినది! తనశక్తియందు హెచ్చునమ్మకము గల్గియుండిన నామిత్రుడును విరుగబడి నవ్వసాగెను.

వర్షము

శృంగారకవి సర్వారాయఁడు గారు

నెమ్మది రాత్రి కల్లరును నిద్దురవోయినవేళ నాకస
మ్మిమ్ముల నిర్మలం బయి రహింప నదెంతటివింతో?. చీకటుల్
క్రమ్మ దనంత వాయువులు ఘుమ్మని వీవఁగ రేచి మేఘబృం
దమ్ములు కాఱుగ్రమ్ముకొని తామరతంపర లై తళత్తళల్
గ్రుమ్మరఁ గర్ణభేదనముఁ గూర్చు నెళెప్పెళ లుప్పతిల్ల గ్రీ
ష్మమ్ము నడంప దాడిగొనుచందమునం జెలరేఁగి కాయమా
నమ్మున పొట్లకాయలగణమ్మున ధారల పెల్లుగట్టి భాం
డమ్ములఁ ద్రిమ్మరించిన విధమ్మున నిమ్మహియెల్ల నించి సం
ద్ర మ్మొనరించి వెల్లువపరంపర మేలును గీడుఁ గూర్చి తా
నిమ్మకు నీరుపోసినటు నెమ్మది నుండినయంత లేచి భే
కమ్ములు కంఠము ల్గలిపి గాఢరవమ్ము లొనర్చు జాడ వ
ర్ష మ్మొనరించె విప్రవిసరమ్ముల వేదనినాదవైఖరిన్,

వర్ణవికాసము

చిల్లరిగె శ్రీనివాసరావు గారు

వర్ణభేదమునుగూర్చి యనేకదురభిప్రాయములు ప్రబలి యున్నవి. దానినిగూర్చి చిక్కుదీసి తెలియఁబరచుటకుఁ బ్రయత్నించు ప్రతివారును మఱింతచిక్కును గల్పించి పోవుచున్నారు. మనువు ప్రధానముగ నాలుగు వర్ణములను గూర్చి చెప్పుచు సంకరజాతులు వీనినుండి క్రమ అక్రమ సంయోగమువలన గల్గినవని చెప్పుచున్నాఁడు. ఈ మాటలు కేవల రూఢములుగఁ దీసికొనిన యెడల సంఘములోను సంయోగముకంటె దుస్సంయోగ మెక్కువగ నున్నట్లు బోధపడును. మనుస్మృతి యందు ఒక్క యుదాహరణ తీసికొందము. చండాలజాతి సంకరజాతి యని మనువు చెప్పినాఁడు. బ్రాహ్మణస్త్రీ యందు శూద్రపురుషునికి కల్గిన సంతానము చండాలుఁ డని చెప్పియున్నాఁడు. ఈ భారతదేశమునందు ప్రస్తుతము అయిదవవర్ణము పంచములు లేక చండాలురున్నారు. మనువు చెప్పినమాటయే సత్యమనిన యెడల ఎంతమంది బ్రాహ్మణకన్యలు శూద్రసంపర్కమును పొంది యున్నారో? యోచించిచూడుఁడు. కావున స్మృతికారకులయొక్క వచనము రూఢముగాఁ దీసికొనఁ గూడదని స్పష్టముగా కనఁబడుచున్నది. ఇట్టి వాక్యము నేబ్రాహ్మణుఁడును దనకు గౌరవముగాఁ దీసికొనఁడు. ఎక్కడనైనను ఒకటిరెండు లేక కొన్ని దుస్సంయోగము లుండిన నుండవచ్చునుగాని కేవల మొకసంఘ మంతయు నటు లుదయించినదని చెప్పవొప్పునా?

ఈ వర్ణభేదమును గూర్చి స్మృతికారకులును వ్యాఖ్యానకర్తలును దప్పుచెప్పుటయుండ నవీనవిద్యావంతులును ఈ కలవరమునకు కొంత కారకు లగుచున్నారు. ఆర్యు లెప్పుడో మధ్యయేషియానుండియో మఱి యెచ్చట నుండియో భారతదేశము బయటనుండి దండెత్తివచ్చినారని సిద్ధాంతమును పాశ్చాత్యులు ఈమధ్యకాలమున బయలుదేఱదీసినారు. ఆ పాశ్చాత్యులయొక్క శిష్యులైన మనమందఱమును కొంత తెలిసియు కొంత తెలియకయు ఆభ్రమలో పడిపోయినాము భారతదేశములో పుట్టి యుత్తమవర్ణములోనికి వచ్చుట యసాధ్యమని మనకందఱకును ఒకపిచ్చిపుట్టినది. మనలను పరిపాలించువారు నేఁడు శీతలదేశవాసులైనందువలన ప్రాచీనకాలములో నెల్లప్పుడును శీతలదేశవాసులే వీర్యవంతులనియు అట్టివారినుండియే నాగరికత యుద్భవించినట్లును మనము భ్రమపడుచున్నాము. స్వర్గీయ బాలగంగాధరతిలకుగారు ఆర్యులయొక్క ప్రాచీననివాసము ఉత్తరధ్రువమునొద్ద నని రుజువు చేయుటకు ప్రయత్నించినారు. ఆరుజువును గూర్చి ఇక్కడ విమర్శించుటకు అవసరము లేదు. అది సత్యమైనను బ్రాహ్మణనాగరికతమాత్రము ఈదేశములో ప్రబలినదని చూపింపవచ్చును. ప్రాచీనకాలములో మానవసంఘములు భూమిని అంటిపెట్టుకొని యుండక పశుపాలకవృత్తిలో నుండి యొకదేశములోనుండి ఇంకొకదేశములోనికి ప్రవహించుచుండెడివి. కావున భారతదేశమునకు బయటనుండి యేసంఘములైన వచ్చియున్నను, అదేవిధముగ భారతదేశమునుండి సంఘములు బయటకుబోవుచుండెడివి. ప్రాచీనగ్రంథములగు వేదములందు ప్రాచీనకాలమునాఁటి సమస్తనాగరికసంఘములయొక్క విజ్ఞానము నుండియుండవచ్చును. వేదములు వేదవ్యాసునిచే క్రోడీకరింపఁబడినవని కూడ మనము చెప్పుకొనుచున్నాము.

ఈ ఆర్యులదండయాత్రనుగూర్చి పాఠశాలలయందు చదువుకొనినందువలన బ్రాహ్మణులు పరదేశమునుండి వచ్చి ఈదేశీయులపై సాంఘికముగ నత్యాచారము చేయుచున్నారను నభిప్రాయము ప్రబలుచున్నది. ఈ యభిప్రాయముచే బ్రాహ్మణులు నిష్కారణముగ గర్వపడుచున్నారు. తక్కినవర్ణములవారు వారియెడల నిష్కారణముగ ద్వేషపూరితు లగుచున్నారు. ఈ యార్యులదండయాత్ర మిథ్యయని యెఱుంగుటకు నేను భారతీయులను సవినయముగ ప్రార్థించుచున్నాను.

వర్ణభేదము హిందూదేశములో ఆధ్యాత్మికోత్తమసృజనమను ధర్మముమీఁద నాధారపడి యున్నదని హ్యావెల్ చెప్పుచున్నాఁడు. వర్ణభేదము ఆధ్యాత్మికోత్తమ సృజనముమీఁదనే కాదు ఆధిభౌతికోత్తమసృజనముమీఁదకూడ నాధారపడియున్నదని మనము

చెప్పవచ్చును. శరీరముఖమైన ఖరిలక్షణములను పరీక్షించి చూచినప్పుడు ఉత్తమకులములందు అధమకులలక్షణములును అధమకులములందు ఉత్తమకులలక్షణములును గాన్పించుచున్నవి. ఇది కేవలము అక్రమసంయోగమువలన నని హ్యావెల్ చెప్పినట్లు చెప్పుటకు వీలు లేదు. ఈ యుత్కృష్టనికృష్టలక్షణములు ఒక సంఘము నందే వధూవరుల నేర్పాటుచేయుటవలన గల్గుచున్నది. ఎంత నీచసంఘమునకైనను జాగరూకతతో వివాహసంబంధములు జరిపినయెడల నుత్తమరూపవిలాసములు సంతానమునందు కనబడునట్లు చేయవచ్చును. వృక్షములందును పశువులందును సత్సంపర్కముచేత నుత్తమజాతులను బుట్టించుట లేదా? అటులే జ్ఞానముగల మనుష్యులందు తగు జాగరూకత తీసికొనినయెడల నుత్తమరూపలావణ్యములు వచ్చునట్లు చేయలేమా? చేయవచ్చును. మనుజులందును పశువృక్షములందువలెనే రూపమే కాదు ముఖ్యము; గుణముకూడ ముఖ్యమే.

ఇక చిత్తవైఖరిని పరీక్షించి చూచినపుడు ఉత్తమవంశసంతానములందు కొన్నిచోటుల నధమలక్షణములును అధమవంశసంతానమందు కొన్నిచోటుల నుత్తమలక్షణములును గాన్పించుచున్నవి. దీనికి కారణము కేవలము కర్మ యనియే మనవా రెంచుచున్నారు. అది కావచ్చును కాకపోవచ్చును. పూర్వజన్మ విచారణలోనికి మనము ఇప్పుడు పోజాలము. కాని ఈ జన్మలో మనకు తెలిసినంతవఱకు మంచిగుణములు సత్సహవాసమువలనను దుర్గుణములు దుస్సహవాసమువలనను గలుగుచున్నవని మనము చెప్పవచ్చును. సహవాసము అనగా పరివేష్టనము. మనుజుడు కేవలము జననీజనకుల యొక్క సంతానమే కాదు; సమాజసంతానముకూడ నైయున్నాడు. తనచుట్టు నున్నవారియొక్క గుణదోషములు మనుజునికి కొంతవఱకు అంటును. అయితే మనుజుడు వానిని కొన్నియెడల నతిక్రమింపగలడు. ఆసంగతి వేఱువిషయము. మనుజుడు తల్లిదండ్రులకు బుట్టి శక్తిచాతుర్యములందు తల్లిదండ్రులను అతిశయించికూడ ఒక్కొకప్పుడు పోయినటులే, సమాజసంభవుడైనను ఒక్కొకప్పుడు సమాజము నతిశయించికూడ పోగలడు. ఒక్కొకప్పుడు క్రుంగికూడ పోవచ్చును. మనుజుని విషయములో నాకారణములన్నియు నరయుట మనకు సాధ్యము కాదు. మనుజుని చిత్తమును మంచికిగాని చెడ్డకుగాని చలింపజేయు యావత్తు రహస్యవృత్తాంతములను మన బహిరంగమైన లెక్కలోనికి రావు.

అయితే భౌతికరూపమునందుగాని చిత్తరూపమునందుగాని మనదేశములోని ప్రాచీనకాలపు పండితులు ఉత్తమప్రజననమును గూర్చి బుద్ధిపూర్వకముగా ప్రయత్నము చేసినట్లు మనగ్రంథములందు గాన్పించుచున్నది. పాశ్చాత్యదేశములో నవీనకాలమునందు ఉత్తమ ప్రజననమును (Eugenics) గూర్చి సర్ ఫ్రాన్సిస్ గ్యాల్టన్ అను పండితుడు విశేషముగా పరిశ్రమచేసినట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. ఈయుత్తమప్రజననమును గూర్చి మనవారలు చేసిన ప్రయత్నము పూర్తిగ కొనసాగినదా కొనసాగుటకు సాధ్యమా యనుమాట నేను. దానిని గూర్చి నే నిప్పుడు విమర్శింప దలచుకొనలేదు. ఇట్టి ప్రయత్నమునందు చాల కష్టము లున్నవనుమాట సత్యమే. త్రాగుబోతులును రోగపీడితులును సంసారము చేయుటవలన నీచసంతానమును బడయుచున్నారు గావున నట్టివారిని సంఘము నభివృద్ధిచేయకుండ కట్టుబాటలు చేయవలెనని సర్ ఫ్రాన్సిస్‌గ్యాల్టను చెప్పుచున్నాడు. ఇది పూర్తిగ కొనసాగించుట కష్టము. సందేహాము లేదు. ఆసంగతి మనకు ప్రస్తుతవిషయమున కవసరము లేదు.

కాని మనసంఘములో నట్టియుత్తమప్రజననమును దృష్టియందుంచుకొనియే బ్రాహ్మణులు సంఘమునుండి వేరుపడియున్నారు. వారు కొంతవఱకు మద్యమాంస నిషేధమువలన నుత్తమప్రజననము సేయగల్గిరి. వారు సంఘములోనుండి పై నిషేధమువలన వికాసము పొందిన వారమని జ్ఞాపకముంచుకొన్నంతకాలమును సంఘములో నొకశాఖగా సంఘము నంటిపెట్టుకొని వా రున్నారు. కాని వారు రానురాను తమసంబంధమును మఱచిపోయి పైనుండి అనగా భారతవర్షముబయటనుండి గాని బ్రహ్మ ముఖమునుండి గాని వచ్చినామని భ్రమపడి తమబలమును తేజస్సును గోల్పోయిరి. ఒకచెట్టుయొక్క పుష్పము దానికే జ్ఞానమున్నయెడల తనకళ యంతయు వేళ్లనుండి వచ్చుచున్న దని తెలిసియుండవలెను. చెట్టు నంటియున్నప్పుడే పుష్పముయొక్క పరిమళమును ప్రకాశము నున్నవి. చెట్టునుండివిడివడిన నది తనలావణ్యమును గోల్పోవును. అవిధముగనే సంఘములోని యన్నివర్ణములవారు ఒక్కపోషకరసముచేతనే పెంపబడుచున్నారు. ప్రస్తుతము అన్నివర్ణములవారును ఒకరితో నొకరు సంబంధ

బాంధవ్యములు మాని విడివడి యుండుటచే నొకరిపై నొకరు పరాశ్రయజీవులై యుండి యత్యాచారములు సలుపుకొనుచు పరస్పరనాశనకారకు లగుచున్నారు.

ఈయుత్తమస్సృజనముకొఱకు చేసిన ప్రయత్నము మనకు మళయాళదేశములో నిప్పటికిని కనబడుచున్నది. ఇట్టిప్రయత్నము ఒకప్పుడు మనభారతదేశమునందంతటను నుండెనని చెప్పుటకు దృష్టాంతము లున్నవి. కాని ప్రస్తుతము మన మాయాచారములను అర్థముచేసికొనలేకపోవుటచేత నది బ్రాహ్మణులు నెలకొల్పినయత్యాచారముగా గాన్పించును. మళయాళదేశములోని బ్రాహ్మణులు దానియర్థమును గ్రహింపజాలక తాము నాయరు సంఘమునకు భిన్నులమనియు నాయరులపై తామత్యాచారముచేయునధికారమును సంపాదించితిమని తలంచుచున్నారు. నాయరులు నంబూరి బ్రాహ్మణులు భిన్నజాతివారై తమ్ము వశముచేసికొని యట్టిదురాచారమును దెచ్చి తమపై బలవంతముగా వేసినారనియుం దలంపవచ్చును. కాని ఇది యథార్థము కాదు. బ్రాహ్మణనాయరులిద్దఱును ఒక్కజాతివారిపైన జెప్పిన యుత్తమస్సృజనమును దృష్టియందు పెట్టుకొని యీయాచారమును మొదట పెట్టియుండిరి. కాని రాను రాను దానియొక్క యుద్దేశము చెడిపోయినందున నది దురాచారముగా పరిణమించినది. కాని వర్ణభేదమును గూర్చి విచారించినపుడు మొదట కొన్ని నాయరుజాతియందలి యుత్తమతరగతులవారే నంబూరి బ్రాహ్మణులుగా వికాసము నొందియుండిరని మనము చెప్పవలసియున్నది.

ఈ యుత్తమస్సృజనమును దృష్టియందుంచుకొని యే సమస్తప్రాంతములలోని వారును తమతమ సంఘములనుండి యుత్తమవర్గములు అనగా వైశ్యక్షత్రియబ్రాహ్మణవర్ణములను వికసింపజేసికొనిరి. ఆ కారణముచేతనే ఒక్కొక ప్రాంతములో వేఱువేఱు వైశ్యక్షత్రియబ్రాహ్మణశాఖలు గాన్పించుచున్నవి. పంచద్రావిడబ్రాహ్మణులును పంచగౌడ బ్రాహ్మణులును ఇంకను సారస్వతచిత్పావనులును మొదలగుబ్రాహ్మణులును ఇంకననేకనాడిభేదములున్నబ్రాహ్మణులును పరీక్షగ విచారించినయెడల తక్కువవర్ణములనుండి వికాసము పొందినట్లు గన్పించుచున్నది. ఈ బ్రాహ్మణులు ఒకప్పుడు తక్కినవర్ణములతోపాటు మద్యమాంసములు పుచ్చుకొనుచుండినట్లు మన గ్రంథములందు కాన్పించుచున్నది. అంతేకాక గొప్పప్రఖ్యాతి వడసిన బ్రహ్మఋషులును శూద్రయోనులందు పుట్టినటుల గన్పించుచున్నది. ఈ సంగతులన్నియు నిక్కడ నేకరువుపెట్టిన గ్రంథబాహుళ్యమగును.

మద్యమాంసనిషేధము మంచిదైనను, అట్టి నిషేధము పూర్తిగ తమసంఘమునందు నెఱవేఱుటకు బ్రాహ్మణులు చేసినయేర్పాటులు కడు లెస్సైనవైనను నేడు దానిరహస్యము నెఱుగనికారణమున బ్రాహ్మణులును బ్రాహ్మణేతరులును వేరువేరైరి. ఈవిధముగనే బ్రాహ్మణులు తరువాత తక్కినవర్ణములవారును పూర్వమొక్కసంఘమైనను వేరువేరుగ చీలిపోయి తమతమవర్ణములమధ్య నభేద్యమైనగోడలను నిర్మించుకొనుచున్నారు. మన ప్రాచీనగ్రంథములను బట్టి చూడ ఒకవర్ణములోనిపురుషుడు తనకంటె తక్కువవర్ణపుస్త్రీని వివాహము చేసికొనవచ్చునని యున్నది. ఈకాలములో నంతమాత్రము అవకాశమును లేదు. రానురాను వర్ణభేదముయొక్క కాఠిన్య మెక్కువగుచున్నది గాని తక్కువగుట లేదు. దీనికి కారణము వీరందఱును ఒక్కకడజాతినుండి వికాసముపొందినామని యెఱుగక ఎవరిమట్టుకు వారు ఆకాశమునుండి యూడిపడితిమని యనుకొనుచున్నారు.

గుణకర్మలవలనను విద్యాధనములవలనను వచ్చు వర్ణభేదము పూర్తిగ మానవజాతినుండి పోవలెనని నా యుద్దేశమును గాదు. పోవునని నాయభిప్రాయమును గాదు. కాని వ్యక్తులు తమగుణకర్మలయొక్క ఫలాఫలములను సులభముగ ననుభవించుటకు సంఘమునందవకాశమింతకంటె చాల ఎక్కువ యుండవలయునని నేను చెప్పుచున్నాను.

స్మరణ

శ్రీమాన్ బాలకవి, ధూపాటి – కొండమాచార్యులు గారు

నవరత్నమాల

శారదయామినీసమయచంద్రికలన్ యమునాప్రవంతికా
తీరమునందు సైకతపు తిన్నెలపై మురళీమనోజ్ఞగీ
తారవమాధురుల్ సెలప తన్మయతన్ గృహముల్ త్యజించి గో
పీరమణుల్ నిను న్వెదకి వేసరిరంట! నిజంబె? మాధవా!

సీ. నవనీలనీరదనవ్యవిలాసముల్,
తనువల్లి యెల్లెడఁ, దనరఁజేయ
రవికరోద్దీప్తమౌ రమ్యాంబుకోమల్లు
బర్హిబర్హాపుకళల్ పరఁగుచుండ
శారదపూర్ణిమాచంద్రబింబము బోలి
వదనంబు వెలుఁగొంది వఱలుచుండ
విశ్వసమ్మోహనా వేణునినాదంబు
జగమెల్ల నిండి హర్షము నొసంగ
ఏది మఱియొకసారి వాయింపు మంచు
రాధ పలుమాఱు నిన్నుఁ బ్రార్థనము సేయ
గోపగోపీజనంబులు గోగణములు!
పారవశ్యతఁ జెందగాఁ బాడినావె!

మ. అలరుందేనియ లానునట్టిమధుపం బాలాపము ల్మాని ని
శ్చలమై యుండ వసంతకోకిల వృథాసంగీతము ల్వీడి కే
వలపార్థ్యంబు వహింప గోపరమణీభావంబు లుప్పొంగ స
ల్లలితంబౌ మురళీరవామృతము నెల్లన్ దిక్కుల న్నింపితే!

గీ. వేణునినదంబు వినినంత వెఱ్ఱియగుచు
అల్లనాఁ డయ్యె! రాధ! చంద్రాతపమున,
బృందలో నెల్ల నినుఁగూర్చి వెదకెనంట
మఱచినాఁడవె? యెఱుఁగవే? విరహబాధ!

సీ. వెన్నముద్దల మ్రింగ వెంచేసినప్పుడు
దొంగలలో గజదొంగ వైతి
మకరిప్రాణము దీసి మత్తేభరాజంబుఁ
గాపాడి యార్తరక్షకుఁడ వైతి
మోహితాఖిలగోపముగ్ధలన్ దనియించి
కరుణించి రసికశేఖరుఁడ వైతి
తగ యుక్తిచేత యుద్ధమునందు దుష్టులన్
సమయించి లోకోత్తముఁడ వైతి

గీ. అన్నిటను నీవె! గానవిద్యాప్రవీణ!
చతురనటమూర్తి! నీ కేది సాటి గలదు!
ఆత్మకుసుమం బిదే కరుణాలవాల!
పారితోషకమయ్య! గోపాలబాల!

గీ. ఎచట నున్నావొ యెవ్వరి కేమియెఱుక
కేశవా! మాధవా! హృషీకేశ! యనుచు
ఎంత బతిమాలినను పల్కవేల కృష్ణ!
పలికినంతనె పోవునే భాగ్యమెల్ల!

గీ. చిన్నిపాపలు దోఁగాడుచున్నయపుడు
నీదురూపంబు గనుపట్టు నెమ్మనమున
వరవసంతపుకోకిలపాట వినఁగ
వేణుగానంబు వీనులవిందు సేయు

గీ. కరముశుభదంబు లీలాశుకప్రణీత
కృష్ణకర్ణామృతంబు నొక్కింత చదువ
సరిగ నీరూప మచట సాక్షాత్కరించు
వేణుగానధ్వనుల్ వినుపించు నిజము

శా. ఆపోతన్న రచించినట్టి భవదీయంబైన విన్నాణముల్
రేపున్ మాపు పఠింపనట్టియెడ నీరీతుల్ మనోజ్ఞంబు నా
శాపూర్ణత్వము నందఁజేసి నిను గాంచన్ గోర్కి గల్గించి నీ
ప్రాపున్ జేరియు వేణుగీతికలకై ప్రార్థింపగాఁ జేసెడిన్.

జాత్యభిమానము

కొండిపర్తి వీరభద్రాచార్యులు గారు

జాత్యభిమాన మనఁగా నేమి? దాని స్వరూప మెట్లుండును? దీనినిర్వచనము సులభము గాదు. కాని దీర్ఘాలోచన చేసినయెడల నొకరీతిగ దీనికి నిర్వచనము చెప్పవచ్చును. ఒకజాతియందలి ప్రజలను సామాన్యముగ సమష్టిరూపమున నొక్క ప్రత్యేకవర్గముగ భావింతుము; దీనికి మూలస్థానము ప్రజలహృదయము. కావున నొకజాతియందలి ప్రతిబాలునకును, బాలికకును జాత్యభిమానము హృదయమున దాగియుండి జన్మించు నని చెప్పవచ్చును. వా రాభావమును దక్కినలక్షణములవలెనే తమ హృదయపేటికయం దీదివ్యరత్నము నునిచి భగవంతుఁడు వారిని సంరక్షకులుగ నియమించుచున్నాఁడు. ఇది ప్రకృతిసిద్ధమై వారి కొసఁగఁబడినట్టి నిక్షేపము. దీని నన్యాక్రాంతము చేయుటకు వానికిని స్వతంత్రత లేదు. కాని దీనిని సానపట్టి మెఱుగుపెట్టి మహాప్రకాశవంతముగ నొనర్చుటయే గాని, లేక దాని మిట్టును మాలిన్యమును తీర్చి తేజోవిరాజితముగ నొనర్చుటయు గాని వారికి వీలున్నది. ఈ మణిరాజముయొక్క విలువను మహిమను గుర్తించినవాఁడు దానిని ప్రకాశమునకు దెచ్చుటకై తానిభువిని జన్మమెత్తినట్లుగ భావించి మెలఁగును. దానికంతకు మించినగమ్యమే యుండదు. కాని దాని మహిమ గోచరింపనివాఁడు స్వార్థపరుఁడై, అజ్ఞానిమగ్నుఁడై, దానియెడల తూష్ణీంశీలుఁ డగును.

ఒకజాతిలో జననమందు ప్రతిబిడ్డయు నీ జాత్యభిమానమను రత్నరాజమును సంరక్షించు బాధ్యతతోడనే పుట్టుచుండును. దానిని సానబెట్టి మెఱుగుపెట్టించి తేజోవిరాజితముగ నొనర్చు బాధ్యత ప్రతివానియందును సహజముగ నెలయుచున్నది. ఒకఁడు మహాధీశాలియై సామాన్యమానవాతీతకార్యముల గావింపఁజాలువాఁడైనను, లేక సామాన్యుఁడై మితప్రజ్ఞతో నొప్పువాఁడైనను, లేక దీనుఁడై క్షుద్రజీవితమును గడపువాఁడైనను నీ జాత్యభిమానరక్షణబాధ్యత వానియందు నిలిచియే యుండును. ఆ బాధ్యత నతఁ డెంతవఱకు నిర్వహించునా యను విషయము వేరు. బాధ్యత గలదా యనువిషయము వేరు. ఆబాధ్యతను నిర్వహించుశక్తిగాని, వసతిగాని యున్నదా యను విచారణ వేఱు. బాధ్యత వానిపైన గలదా లేదా యను విచారణ వేఱు. శక్తిసమర్థతలను బట్టియు, అనుకూలప్రతికూల పరిస్థితులనుబట్టియు నీబాధ్యతను నిర్ణయించుటకు వీలు లేదు.

ప్రతి నరునందును ననన్యసామాన్యమగు ప్రత్యేకలక్షణము లుండితీరును. ఆ ప్రత్యేకలక్షణములే వాని వ్యక్తిత్వమును నిరూపించుచుండును. వాని ననుసరించియే యొకని యోగ్యతను గుర్తించుదుము.

ఒకఁడు విశ్వాసపాత్రుఁ డనిగాని, క్షుద్రస్వభావుఁడని గాని, క్రూరుఁడని గాని, దయాళుఁడని గాని, యభిమానశీలుఁ డనిగాని, యభిమా చ్యుఁడని గాని నుడువుటకు వాని విశేషలక్షణములే యాధారములు. ఒకానొకవ్యక్తి గావించిన కార్యముల బాటించి యొకని పాత్రతను నిర్ణయించుటకు వీలుండదు. తాత్కాలికముగా సంఘటిలు పరిస్థితుల ననుసరించి భీరువు దనిశియు మహాసాహసకార్యము సలుప గలఁడు; మహాసాహసికుఁడు భీరుత్వమును జూపవచ్చును. బహుకృపణుఁడు ఘనతరత్యాగముం గావింపవచ్చును; సంతతత్యాగశీలుఁడు స్వానుభూతి జూప నోడవచ్చును. వీనిని పాటింపవగదు. ఒకనియందు స్థిరతరమై స్థిరములు వ్యక్తిత్వలక్షణముల ననుసరించి వాని యోగ్యతను నిర్ణయింతుము. అదేరీతిని జాతులగుణములనుగూడ గణన చేయవలసియుండును. జాతు లనఁగా మనుజులసమూహములే యగును. కావున నొకజాతియొక్క పాత్రతను బరిగణించునప్పు డందుండునరులయొక్క శీలమునే పాటించవలసియున్నది. అందువలననే యొకజాతియొక్క ప్రతిభను సంరక్షింపవలయునని యందలి జనసామాన్యమునకు సామాన్యముగ నా రాజములను గుర్తెఱుంగుటయు, వానిని సంరక్షించుటయు ప్రధానము. ఈనాఁటిపసివారు ముందునాటి పౌరు లగుదురు. వారేజాతిగ నేర్పడనున్నారు. వారిభావములును వారివైరములును జాతియొక్క భావములును వైరములును నగును. వారిశీలము జాతియొక్క శీల మగును. వారియందు స్థిరతరమై వెలయు నాదర్శాభిమానము జాత్యభిమాన మనం బడును. ఈవిచారణయందు తాత్కాలికావస్థలు జాత్యభిమానసూచకములు గావని జ్ఞాపకముంచుకొనవలయును.

నేటి భారతదేశము పూర్వకాలపు భారతదేశము కాదు. పరిస్థితులు చాలగ మారియున్నవి. వాని కనుగుణముగ పైకి దృశ్యమగు స్వరూపమునందు మార్పులు గాన్పించుచున్నవి. అయినను భారతజాత్యభిమాన మనఁగా నేమనియు, భారతజాతీయత యన నేమనియు విమర్శించునపుడు మనము భూతకాలమును పరిశీలింపక తప్పదు. ఆవిచారణానంతరము మాత్రమే మనము భవిష్యత్తునుగూర్చి యోజన చేయుటకు నవకాశము గల్గుచున్నది. భారతజాతిని భవిష్యత్కాలమున మహాప్రతిభాన్వితముగఁ జేయ నెంచితిమేని ఆనిర్మాణకార్యమునకు భూతకాలమునందు దిగంతవ్యాప్తమై వెలిలిన భారతసాంస్కృతియే పునాది యగును.

నూటయేఁబదిసంవత్సరములక్రిందట బ్రిటిషువారు భరతదేశపరిపాలనమును సాగించిరి. ఆ కాలమున దేశీయప్రభువులు పరస్పరవైషమ్యములతో దమలోఁ దాము పోరాడుకొనుచు, బ్రిటిషువారి సహాయమును గోరుచువచ్చిరి. ఒండొరుల సాధించుకొనుటలో నొకరు బ్రిటిషువారి సహాయమున వైరిని నిర్జించెడువారు. త్వరలోనె తమవంతు వచ్చి మొదట మిత్రులైవచ్చిన బ్రిటిషువారిచే నిర్జితు లయ్యెడివారు.

ఇటుల బ్రిటిషు యిండియా సామ్రాజ్యము నిర్మితమైనది. ఈ ప్రభుత్వముక్రింద ననేక పరివర్తనములు జరిగినవి. కాని ప్రజలందు భారతీయ జాత్యభిమానము నాశము గాలేదు. బ్రిటిషు రాజ్యమును సుస్థిరముగ దేశమున నాటినను, దేశాభిమానము శూన్యమై పోయినటుల గాన్పించినను జాత్యభిమానము నివురు గప్పిన నిప్పువలె నున్నదే గాని నశించిపోలేదు. దీని నెఱుంగక విదేశీయప్రభుత్వోద్యోగులును, వారి యనుగులజూచి సంచరించి దేశీయోద్యోగివర్గమును నధికారగర్వము పెంపు జెంది నిరంకుశపాలనము నారంభించిరి. భారతీయుల సామాన్యులు నీచాధముగ భావింపబడినది. శాసనములు, జాలములు, ప్రజలను మోసగించునవి. చిరకాలనిష్క్రియతచే నిర్వీర్యులై ప్రజలు నాశము గాగలరు. కాని భగవదిచ్ఛ వేఱుగా నున్నది. అధికారులు గావింప సాగిన యవమానములు హఠాత్తుగ ప్రజలను మేల్కొలిపెను. ప్రజల సుప్తిమలు తొలగినవి. తమ జాతిగౌరవప్రతిష్ఠలు నష్టమై పోయె నని గుర్తించిరి. జాత్యభిమానము ప్రజ్వరిల్లినది. ఆ జాతియభీష్టము ననుసరించి పరిపాలనము మారక తప్పదు. కాలచక్రము తిరిగినది. దానిని వెనుకకు సంపుటకుగాని ముందుకు పోపుటకుగాని యెవరికిని శక్తిలేదు. వారు స్వేచ్ఛాస్వాతంత్ర్యములను గోరుచున్నారు. ఇది రాజద్రోహ మనిన ఫలము లేదు. వివేకము గల్గినచో రాజశాసనముల నందు కనుగుణ్యముగ సవరించి ప్రజాభీష్టము ననుసరింపవలయును. నయనిష్ఠురశీలనమున కేర్పడిన శాసనములు మారక, వానికొఱకే నరుడు జన్మించెనని వాదించుట వెఱ్ఱితనము. కాలపరిస్థితుల ననుసరించి యానరగు యోగ్యములు గాని స్పష్టపడిన శాసనములను శాశ్వతముగ నిలుపబూని జాతీయజీవప్రవంతిని వెనుకకు నెట్టు ప్రయత్నము విఫలము గాక మానదు. అందుకై పూనుకొనినవారికి భంగపాటు తప్పదు.

ప్రజలు స్వయంనిర్ణయాధికారమును జన్మస్వత్వముగ గుర్తించిరి. స్వపరిపాలనమును గోరుచున్నారు. ఇందొక సూక్ష్మరహస్యమున్నది. వారు కోరునది తాము నిర్ణయించినటుల పరిపాలనము సాగవలయుననియేగాని, తాము రాజకీయోద్యోగముల నన్నింటిని బొందవలయునని కాదు. మొదటిది ప్రధానము, రెండవది అప్రధానము. కాని మొదటిదాని నిర్వహణమునకు రెండవ దనివార్యముగ నొనర్పబడవలెనని నదియు తప్పదు. రెండవపరిస్థితి గల్పించుటయో, తప్పించుటయో ప్రస్తుతపు పాలకుల చేతులలో నున్నది. తాము ప్రజాప్రతినిధులుగ మాఱి వారి నిర్ణయములకు విధేయులై వర్తించుట కొడంబడిరా యుభయపక్షములకును క్షేమము.

భారతీయు లెల్లరును జాత్యభిమానజ్వలితు లయినారు. వారు అహింసావ్రతమును బూనినమాట నిజము. వారు బాధలనన్నిటిని దాల్చి సహించుటకు నొడంబడిరనుట తథ్యము. కాని, వారు నిష్క్రియులై కూర్చుండరు. సత్యాగ్రహము నాచరింపబూని యుండిరి. సంపూర్ణస్వరాజ్యము సాధించువఱకును దీక్షను విడువరు. కొందఱు నెమ్మదిగను, మఱికొందఱు వేగముగను, నింక మఱికొందఱు విప్లవమును, స్వరాజ్యస్థాపనము గావింపగోరుచున్నారేగాని, స్వరాజ్యస్థాపనము నుపేక్షించుటకొడంబడు భారతీయు డొక్కడును లేడు. ఒకపక్షమువారు శాసనసభలద్వారమున కార్యసిద్ధి బడయనెంచుచున్నారు. ఒకపక్షమువారు శాసనసభల వెలుపలనుండి స్వయముగ నిర్మాణకార్యక్రమమువలన సిద్ధసంకల్పులు గాజూచుచున్నారు. మఱియొకపక్షమువారు ముందుగా శాసనసభలను భగ్నము గావించి వాని స్థానములనైన నిర్మాణ కార్యములు సాగింప నెంచుచున్నారు. అంతేగాక వేఱొకపక్షమువారు ఉగ్రవాదభేదముల తోడనో స్వరాజ్యస్థాపనమును గావింప కృతనిశ్చయు లయియే యున్నారు. తీవ్రవిప్లవకారులను మాఱ్చివేయు భావుకుల జాలమే మహోన్నతముల ఫలములను సుసంపన్నము చేయును. భూగతమై యున్న కంపితాలములను ప్రస్ఫుటము గావించును. అటులనే పాలకుల తీవ్రచర్యలు, కొందఱి జాత్యభిమానమును ప్రజ్వరిల్లజేసి యాత్మార్పణకు సంసిద్ధులను జేయుచున్నవి; ఇంకను కొందఱి దేశాభిమానము వ్యక్తము గాక వారివారి సాంసారికతాపత్రయములక్రింద మఱుగుపడియుండ, వారి బంధుమిత్త్రవర్గమునకు ఘటిల్లు నాపదలవలన వారినిగూడ సిద్ధసంకల్పులనుగ నొనర్చుచున్నవి. నిర్బంధశాసనములు దేశభక్తుల నెందఱినో కార్యరంగమునకు దెచ్చినవి. అంతటికిని మూలబలము జాత్యభిమానము. ఒక్క ప్రాణశక్తి యనంతరూపములు దాల్చునటులు నీజాత్యభిమానము కార్యరంగమున ననంతస్వరూపములు దాల్చి వెలయుచున్నది. అజ్ఞానముచేత పాలకులు దానికి జాతిభేదమును గల్పించుచున్నారు. ఈ కార్యము లన్నిటికిని రూపభేదమే గలదు గాని మూలస్వభావమున భేదము లేదు.

భారతీయులు తమజాత్యభిమానమును సంరక్షించుకొనుచున్నంతవఱకు, వారు దేశమాతృభక్తిపరులై వెలయుచున్నంతవఱకు, వారహింసాసత్యవ్రతముల నిర్వక్రముగ గాచుకొనుచున్నంతవఱకు వారజేయులై వర్ధిల్లగలరు! భారతీయులందు విశ్రుతమైయున్న వివిధమతస్థులును, సంఘములవారును నొక్కొక్కెడ విడిపోవుచుండవచ్చును, పరస్పరము పోరాటముల జరుపుకొనుచుండవచ్చును. కాని తరుణము వచ్చునెడ, నేవో యొక మహత్కార్య మాసన్నమైనప్పుడు ఏమహాత్ముడో యవతరించి వారినందఱ నైక్యము చేయగలడు. అప్పుడు త్రింశత్కోటి కంఠములు నేకమై భారతమాతృస్తవము చేయగలవు. జాత్యభిమానము వారి నెల్ల బంధించియే యున్నది. వారు దానియునికిని విస్మరించుచున్నారు. దానిని కార్యరంగమున బ్రకటించుటకు ప్రబోధము మాత్రమే యవసరము. కించిజ్ఞులకు భేదములుమాత్రమే గోచరించుచుండును. అన్నిటికిని నడుమున మూలాధారమై వెలుగు జాత్యైక్యభావము పర్వసమయములందుమాత్రమే దృగ్గోచరము కాగలదు. భారతసోదరులారా! నిస్పృహులు గాకుడు. ప్రబోధము గాంచుడు. మిమ్ము మీరు తెలిసికొనుడు. మీజాత్యభిమానమును బ్రకాశమునకు రానిండు. సర్వమును విజయము గాంచును.

శారదా హారావళి

విద్వాన్ కట్టి కామేశ్వరశాస్త్రి గారు

నీరక్షీరపటీరహీరశరడిండీర స్ఫుటప్రోల్లస
త్సారాకారవిహారహారిసుగుణాధారా స్ఫురత్సాధ్వలం
కారా చారుసురీతిజాతివిమలాఖ్యా సల్పు నాదుజి
హ్వారంగంబున నిల్చి నిత్యరసధారాసారముల్ శారదా!

చాతుర్యాతిశయంబుచే సరసులన్ సంతోషసంపూర్ణ స
చ్చేతోయుక్తులఁ జేయుచుందువు భళీ! చింతింప నీయందు దో
షాతంకంబులు గల్గియున్నయపుడున్ సారాతిదూరుల్ నినున్
బ్రీతిన్ జూడక యున్న లోపమటవే భీతిల్లకే శారదా!

ఆశాసాతిశయాతిమాత్రపరిఖేదాత్యంతవిచ్ఛేద మై
శయ్యారీతి సుబంధబంధురగతి స్వాహ్లాదముం గొల్పి వే
హాయిం దేల్చును నన్ని వేళలను దా నస్పష్టశైథిల్యమా
నీయాశ్లేషము గోరకుందురె బుధుల్ నిత్యంబు నో శారదా!

కాంతస్వాంతనితాంతకాంతమయిదాఁ దర్శింప నశ్లిష్ట మ
త్యంతప్రౌఢివిగూఢముల్ ఘనవినేయంబుం బ్రతీతంబు నే
కాంతాహ్లాదము నీప్రసాదము మదిం గాదంచు వేఁ బల్కునా
చింతాక్రాంతనరుండు ధన్యుఁడగునే చింతింప నో శారదా!

దురితప్రక్రమభంగభీషణ మనన్ దోషప్రశోషంబనన్
ధరలోనన్ సరసుల్ నుతింప మృదుమధ్యప్రౌఢజాత్యుల్లస
త్సరసాశేషవిశేషభంగసమతాసౌఖ్యంబు లేకున్న నా
పురుషుం డెట్టుల ధన్యుఁడౌ గద సదామోదప్రదా! శారదా!

ధీమన్మానసవిశ్రుతాతికనదుద్వేలాత్మసారంబునన్
వామాక్షీమణి తావకీనమృదువాగ్వస్తుస్ఫురద్వాసమున్
కామోపార్జిత ధీవిదగ్ధ నిరలంకారాతిరమ్యంబు నా
నీమాధుర్యము పెంపు లేద పొగడన్ నేనేడ నో శారదా!

ఒకనాఁడైనను నిష్ఠురాక్షరము లోహో! నీయెడం గానమే
యొకనాఁడున్ శ్రుతిదుష్టవాక్యరచనాయోగంబునున్ గానమే
ఇక రౌద్రాదులయందునున్ సరళతోపేతాత్మవై యుండు నీ
సుకుమారత్వము సెన్న నాకుఁ దరమే శోభాస్పదా! శారదా!

వ్యర్థన్యూనపదంబు లెయ్యెడ నదృశ్యంబై విరాజిల్ల న
త్యర్థంబున్ విలసిల్ల భాసురములై యర్థంబు లాహా! యపు
ష్టార్థంబన్నది యెట్టులుండును భవత్సాన్నిధ్యమం దౌర! నీ
యర్థవ్యక్తి నుతింపఁగా వశమె సర్వార్థాస్పదా! శారదా!

శ్లాఘాపాదక భాసురార్థనిచయావాప్తిప్రసన్నాత్మ స
త్కావ్యార్థాపాదితవాద[illegible]ప్రభావద్ధ శా
నాదేశస్పృహణీయ దివ్యతర సన్మానేద్ధసూత్కర్షనీ
యౌదార్యంబు నుతింపఁగా వశమె సారార్థప్రదా! శారదా!

ఓజోరాజితరాజరాజమహిమా; వ్యోమస్పృశద్దివ్యవి
భ్రాజత్కీర్తి మహాజనస్తుతనిజవ్యాపారపారీణతా
నాజాత్యంచితతాండవప్రకరణానందప్రదానేద్ధనీ
యోజం బయ్యరె! యేజనుండు పొగడన్ యోగ్యుండగున్ శారద !

సత్యంబున్ వచియింతుఁ గన్పడు సదాసారంబె నావాక్కులం
దత్యుక్తుల్ మఱిగానరావ యిఁక గ్రామ్యంబన్న నెట్లుండునో
నిత్యోల్లాసితతావకీనఘనకాంతిన్ గానకున్నన్ సరుం
డత్యంతంబు నభాజనుం డనఁగఁ దప్పా చెప్పుమా శారదా!

సిందూరస్ఫుటమూర్తి గాఁఢఫణితి శ్రీసేవ్యమానా! సెబాష్!
మందుల్ ధీరులు నీసమాధికి నమస్కారంబులం జేసి యా
నందోద్వర్ధి సమాధిఁ బొందుదు రిలన్ భక్తుండు తాదాత్మ్యమున్
బొందంగా నది యద్భుతంబు గుణసంపూర్ణాత్మ! యోశారదా!

ఘనదివ్యార్థము నిచ్చుమాటలె యలంకారంబులై యొప్పు నో
వనితా! నీకనుధీరులన్ గనఁగఁ దద్వాక్కుల్ సదాహీనశో
భనసారాతిశయోక్తులై మరియుఁదా వక్రోక్తులై యుండునో
యనఘా! సంతత సద్గుణోజ్జ్వలసువర్ణాలంకృతా! శారదా!

ఘనహీనస్థితి శూన్యరమ్యవిషయాఖ్యానప్రసంగంబునం
దనఘా! నిన్నుపమానభూషితను జేయన్ సాటి లేదంచు స
జ్జనబృందంబు నుతింప భాసురయశస్సారంబులన్ గన్నదా
సునిజన్మంబె కృతార్థమయ్యెడి గదా చూడన్ సదా శారదా!

శాంతంబై సరసైకవేద్యరసమై కాంతా! యసాధారణో
దంతంబై మఱి మందబుద్ధులకు వేదైన్యాకరంబైన నీ
యంతశ్శాంతి బహిఃప్రకోపనవిరోధాభాసమున్ గాంచి తా
మెంతో సంతస మొందకుందురె బుధుల్ హృద్యాభిధా! శారదా!

పేరేలా పటుసారలభ్యమయి సాధ్వీ! తానసాధారణం
బై యర్థంబులు పెక్కులిచ్చి సతతం బానంద మొందించి స
ద్గేయంబై యిలరాజభూషణసువృద్ధిం గాంచి విఖ్యాతమా
నీయాశ్లేషసుఖోన్నతిన్ నిరతమున్ నేఁ గోరుదున్ శారదా!

రసముం గల్గిన వస్తువుల్ సతతమున్ రంజిల్లు నెంతేని యా
రసమున్ వీడిన జీవశూన్యసుశరీరంబట్ల తుచ్ఛంబులై
యిసుమంతైన రుచింప వట్టు లగుటన్ వీక్షించి నీయన్ [illegible]
రసమే ప్రాణమటంచు[illegible] బుధుల్ [illegible] శారదా!

గుణముల్ గల్గిన నీరసంబులును గల్గుం గావఁగా నెంచియున్
గుణముల్ వీడిన నుండవీవు మఱినీకున్ సంతతప్రోల్లస
ద్గుణముల్ శోభను దెచ్చునట్టు లగుటన్ గుర్తించి నీకున్ సదా
గుణముల్ ప్రాణము లన్న పెద్దల సువాక్యాల్ తప్పులా శారదా!

మధువుం గ్రోలిన తేంట్లచందమున ధీమంతుల్ కడుం జిత్తస
మ్మదముం బొందుదు రెద్దిగల్గ ధరకుం బ్రాణంబు తానెద్ది యా
య్యది నీవస్తువులందు నీపలుకులం దత్యంతముం గానసా
వదికాదే రస మారసంబు గలుగన్ హర్షింపరే శారదా!

లలితంబౌ భవదీయ శోభకును మూలంబౌ రసం బెన్నఁగాఁ
గలకాలంబును నీకు నొప్పగు నలంకారంబె యౌ నన్న పె
ద్దలవాక్యాల్ నిరసించి యొక్కఁడను మాత్రంబే యలంకారమున్
పలుకుల్ తా మెటు భూమిలో వెలసెనో భావింపవే శారదా!

ఇక్షుక్షీరగుడాదు లెంతయు మనోహృద్యంబులై యుండినన్
వీక్షింపన్ రుచిభేదముల్ సతతమున్ పెక్కౌచుఁ గన్పట్టువా
మాక్షీ! తొమ్మిదియో పదో యనఁగ సామాన్యంబు కాకున్నచో
దక్షుం డెవ్వఁడు చెప్ప నీదురసముల్ తత్సంఖ్యలున్ శారదా!

మహి నాస్వాదము చేయుచున్న కొలఁదిన్ మాధుర్యవంతంబులై
యహితుల్ సైతము మెచ్చ రిచ్చవడి యాహా! యర్థగంభీరమా
మహితంబున్ భవదీయమున్ పొగడఁగా మాబోంట్లకున్ శక్యమే
బహిరంతస్స్ఫురదారసప్రసరమున్ పాకంబు నో శారదా!

పటుసారుల్ భళియంచు నిత్యము నుతింపన్ స్వల్పసారాళికిన్
గటువై దుర్ఘటమై వితుచ్ఛజనదుర్గ్రాహ్యంబులై రమ్యమా
స్ఫుటరాజద్భవదీయపాకమహిమాధూమంబు శ్లాఘింపఁగాన్
జటులాత్ముం డిఁక శక్తుఁడౌనె రసనానాట్యాంచితా శారదా.

అతిమాత్రంబు నుతించుచుం డ్రుగద వాచ్యానంతరశ్లాఘ్యమున్
మతిలో నీవగు మంజులధ్వనిని భామా! యెంచియుం దావకా
ద్భుతశయ్యాసుఖపారవశ్యకలితాత్ముండైన యాధన్యుఁ డం
చితయుష్మత్స్తవముల్ త్యజించి తరముల్ సేవించునే శారదా!

ఉచ్యంబై హృదయైకవేద్యరసమై శ్రోతవ్యమై యొప్పు నీ
వాచ్యం బయ్యది యింపునింపుగద యో వాఙ్మాంగి! తా నెంచియున్
వాచ్యార్థానుపపత్తి హృద్యశుభకుంభల్లక్షణాలక్షితా
శోమ్యం డౌఁగద నిన్ను వీడి నరుఁ డెచ్చో భాస్పదా! శారదా!

అలమోహంబు నశించు నైనను భవద్వ్యాసంగసంజాతబు
ద్ధులు మాత్రంబు దినానిమొంద విఁక వృద్ధుల్ గూడ నెల్లప్పుడున్
భళి! నీతోడ రమించుచున్న కొలఁదిన్ భామామణీ పాటవం
బులనున్ విక్కిలి గల్గియుందురు గదా పూజాస్పదా శారదా.

అనయం బంబరభాసి దివ్యగతి వృత్తాత్యంతహృద్యంబు స
జ్జనసుశ్లాఘసువర్ణకాంతియుతమున్ సమ్మోహనాశక్తిపా
వనముం దాళసునారికేళఘనమున్ వామాక్షి నీదైనయా
స్తనయుగ్మంబును బొంపకున్న నసునే గన్యుండు దా శారదా!

ఆహా! యేండ్లకొలంది యెంతయును నిద్రాహారముల్ మాని నే
నోహో కొల్చుచునుంటి నింక వశమం దుంచున్ భళీయంచు నే
మోహం బెంతయు నొంది ముందువెనుకల్ మోసంబుచేఁ గానకే
యాహారావళి నీకు నిచ్చితిఁ గృపన్ వీక్షింపవే శారదా!

భక్తిమార్గము

వారణాశి లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రి గారు

గురుసంసారజనుర్జరామరణముల్ గుందింప దేహంబు దు
ర్భరమై తోఁపకమున్న హస్తచరణవ్యాపారముల్ హద్దు మీ
రి రహిం బోవకమున్న మానసలసత్క్రీడాదురూహాపరం
పరకున్ లోనయిపోకమున్న జగతిం బారత్రికాపేక్షికిన్
స్వరవైరిస్మరణంబు భావ్యము తలంపన్ నిందుప్రాయంబునన్,

మ. పొడముం దోడనె యంతరించు హృదయాంభోజంబునం దూహ లె
క్కుడుగా, నత్కులజాతరై విభవరై శ్రోశించు బాలామణీ
జడవక్షోజములట్లు కాన మది నాసం జెంద కీసర్వముం
బడమిన్ శ్రీశివబోధితంబనుట యొప్పున్ సాత్త్వికజ్ఞానికిన్.

మ. తనుకావింపఁదలంచినట్టిది సమస్తంబున్ వృథా చేయవ
చ్చును లేదా? మరి దేనినో సలుపవచ్చుం గాని చింతింప న
య్యనఘుం డిందునరుం డనాథునిగఁ జేయన్ లేఁడు తానుండఁగా
నని భావించి నుతించు టొప్పతనినే యాముష్మికార్థార్థికిన్.

శా. ఆధివ్యాధిపరీతమై యమున్నిమేషాపాయమై తుచ్ఛమై
క్రోధాద్యుద్భవమై మహాగహనమై క్షోణీస్థలీభారమై
బాధాసంయుతమై మహార్తసుఖమై వర్ధిల్లు సంసారమం
దీధాత్రిన్ రుచిలేనివాఁడు తగు గౌరీకాంతసంసేవకున్.

యజ్ఞములు

వెదురుమూడి రామ లక్ష్మీ నరసింహారావు పంతులు గారు, బి. ఏ.

భూవలయమునగల మతములన్నియు నాచారకర్మబంధములు. అందు, భారతదేశ మాదినుండియు నట్టి మతధర్మాచరణయందు నగ్రగణ్యమై యొప్పు. అట్టి హైందవదేశమున నాదినుండియు నాచరింపఁబడుచున్న మతధర్మములలో యజ్ఞము లాచరించుట యొకటి. ఉత్తమధర్మానుష్ఠానమున శ్రద్ధానిష్ఠైన బరిత్యజించుటకు యజ్ఞమని పేరు.

రామాయణమహాభారతాది యుత్కృష్ట గ్రంథపఠనమునుండి యజ్ఞము లనునవి మనసృష్టికి మీఱిన ప్రాచీనములే కాని నవీనములు గావని నొక్కి చెప్పనగును. ఈగ్రంథములఁ జదువుటవలన నింకొక్క విషయము మనకుఁ దెలియనగును. గ్రంథములలో నేనిని జదివినను, మొత్తమునఁ గ్రత్వాచరణ తత్క్రియలయందున గనిపించుచున్నది. అచటచట నగ్రజన్ములు సప్తతంతులఁ జరపినట్లున్నను, నగటున వారు, ఆదేవ్వలుగ నున్నట్లు దోఁచును. కాని, యాయజ్ఞాదులుగ నున్నట్లు సాడగట్టగు. అట్టి సమయమున నిప్పుడు కొందఱు బ్రాహ్మణు లీ మఖముల నేల సల్పుచున్నారో నాకుఁ దెలియదు. ఒకచో వారాచరించినను యథాశాస్త్రీయములైన యజ్ఞము లెందెన్నిగలవో నా కెంతయు సందేహముగ నున్నది. ఒకరిద్దఱు చేయుచుండుట నేను గంటిని. వానింజూడ నాకు యజ్ఞాభిప్రాయమునకు విరుద్ధముగను దీక్షితాదిభేషజచిహ్నములఁ దగిలించుకొనుటకై చేసినట్లను గనిపించెను. నేను జూచుటయే కాక మన్మిత్రులు గొందఱు నాతోఁ జెప్పుచుండ వింటిని. వారును నా కట్టియభిప్రాయమునే యిచ్చిరి. అనఁగా దేశమునం దాచరింపఁబడు యజ్ఞములన్నియు నట్టివని కాదు. కాని మొత్తమున నట్టివనియు నెవరేకార్య మొనర్చినను పూతమతులై, ఆశగ్గము సలుపవలె ననియు మదీయాభిప్రాయము.

కొంద ఱీయజ్ఞములను బ్రహ్మవేత్తలుగావలెననియు, మఱికొందఱు స్వవాంఛాసిద్ధికిని నాచరించెడివారు: అట్లు చేయుటలో నాయగ్వరదేవతాసంతృప్తికై జంతువులను, కొన్నిస్థలముల మనుష్యులను బలి యిచ్చుచుండిరని వింటిమి, చదివితిమి. అంబరీషుఁడు తొల్లి సవన మొకటి చేయ నెంచి తద్దేవతకు నాహుతిగా నరునీయవలసి, కొంతధనమునకు శునశ్శేపునిఁ గొనుటయు వానికేనమామయగు గాధినందనుండు మంత్రోపదేశమున వానిని రక్షించెననియు మనము రామాయణమునఁ జదివియున్నాము.

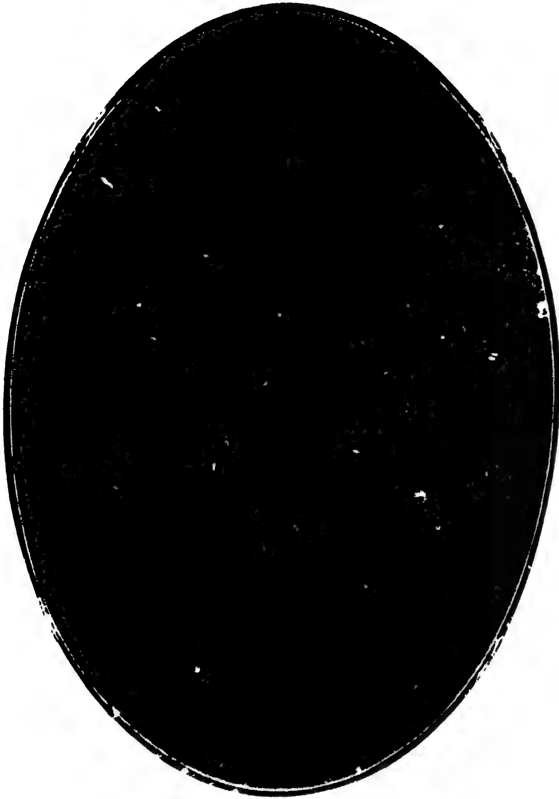
అయితే, మనశాస్త్రము లన్నియు నేకగ్రీవముగా "నహింసా పరమో ధర్మ"అని ఘోషించుచుండఁగా వారట్టిఘోరాఘభూయిష్ఠంబైనకర్మములఁ యాచరింపవలయునని కొందఱు ప్రశ్నింపనగును. అందులకుఁ బ్రత్యుత్తరము వెంటనే యున్నది. వారభినవరీతిని జంతుహింస నాయుధసహాయమునఁ జేయక, మంత్రశక్తిచే నాజంతువున కేదిష్టమైన బాధయును లేకుండఁ బ్రాణమును తీసి సర్వజంతువాంఛయగుస్వర్గము నిడెడివారని పురాణేతిహాసంబులఁ జదివియున్నాము. అట్టియోగబలిమి వారియందు నుండుటచేతనే వారట్లు యజ్ఞములఁ జేసెడివారు. దానఁ దమమనోవాంఛ యీడేరుటయే గాక, నామృగముయొక్క కోర్కె—స్వర్గప్రాప్తి—లభించెడిది. కావున వారు పాపకారకులుగారు. యోగప్రాప్తిచేఁ బ్రాణముఁదీయనగునా యని కొందఱు తర్కించుచుండనవచ్చును. యోగమనఁగా జితేంద్రియత, మనోనిశ్చలత, సమాధి ఈ శక్తిచే నెట్టి కార్యములనైనను సాధింపనగును. ఇందులకుఁ దార్కాణముగాఁ బ్రస్తుతమున "మెస్మరిస్టు" అని మీరుఁ పిలుచువారి సాధనల నక్కడక్కడఁ గాంచుచునే యున్నారు కదా! ఇది ప్రథమావస్థ. ఇదియే తపస్థితి కభివృద్ధిఁ జెందినచో నామానవుఁడేకార్యమైనను సలుపఁగలఁడు. కావున నిందు నమ్మరాని దేదియు లేదు. అయితే మనపూర్వులు మఖము లాచరించిరని మనవారిప్పుడు కొందఱు సరిపి జంతుహింసఁ జేసి పాపము నొడిఁగట్టుకొనుచున్నారు. మంత్రశక్తిచే జంతువుల ప్రాణములఁ గష్టము లేకుండఁ దీయు సామర్థ్యము లేని వీరీయజ్ఞములఁ జేసి యేమి మోక్షమును మూటగట్టుకొనుచున్నారో నాకుఁ దెలియదు. దాన వారికిఁ గేవలము నరకప్రాప్తియే కాని ముక్తి లేదు. కావున మన మట్టివారియందు నెట్టి గౌరవభక్తుల నుంచరాదు. పూర్వికు లనుష్ఠించిరి కాన, నేనును అనుష్ఠించెదనని, తమకును, పూర్వికులకునుగల తారతమ్యముల గణింపక సవనాచరణఁ జేయువారికి ద్వైతమతసిద్ధాంతు లగు శ్రీమధ్వాచార్యులవారు నిజమృగమునకు బదులు పిండిబొమ్మను బలియిచ్చి సంతృప్తిని బొందవలయునని చెప్పిరి. ఇది యొకవిధముగ నున్నది.

శ్లో. మాంసంనజాయతే భూమ్యాం నవృక్షేన చ పర్వతే
జీవఘాతసముత్పన్నం హేయం మాంసం వ్రతార్థిభిః

అనెడి మాణిక్యమాలావచనానుసారముగా మాంసవర్జన సదాచారులయందు వర్తిల్లుచున్నది. కావున దీనికిఁ బ్రతికూలముగ వర్తించువారు దురాచారులగు చండాలురే అయినను స్వవాంఛాసఫలతకై అన్యప్రాణములఁ దీయుటకు యజ్ఞకారకుల కెట్టియధికారమును లేదు. కావున నట్టిజన్మముల సలుపువారలు చండాలురవలె సంఘము వర్జింపవలయును. అయితే యాగములఁ జేయనే కూడదా యని ప్రశ్నింపనగును. అందులకుఁ బ్రత్యుత్తరము నానాసమ విమర్శనానంతరము చెప్పనగును.

యజ్ఞము లాఱువిధములు:— జ్ఞానయజ్ఞము, దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము.

Sjt. Vasireddy Venkatasubba Dasu Garu

శ్రీయుత వాసిరెడ్డి వెంకటసుబ్బదాసుగారు

Sjt. Suryadevara Sanjivarayanam Garu

శ్రీయుత సూర్యదేవర సంజీవరాయణంగారు
శ్రీ సీతారామ వైశ్య సంఘ స్థాపకులు, అధ్యక్షులును

Late Kavyanidhi
Chelikani Latcha Rao Garu

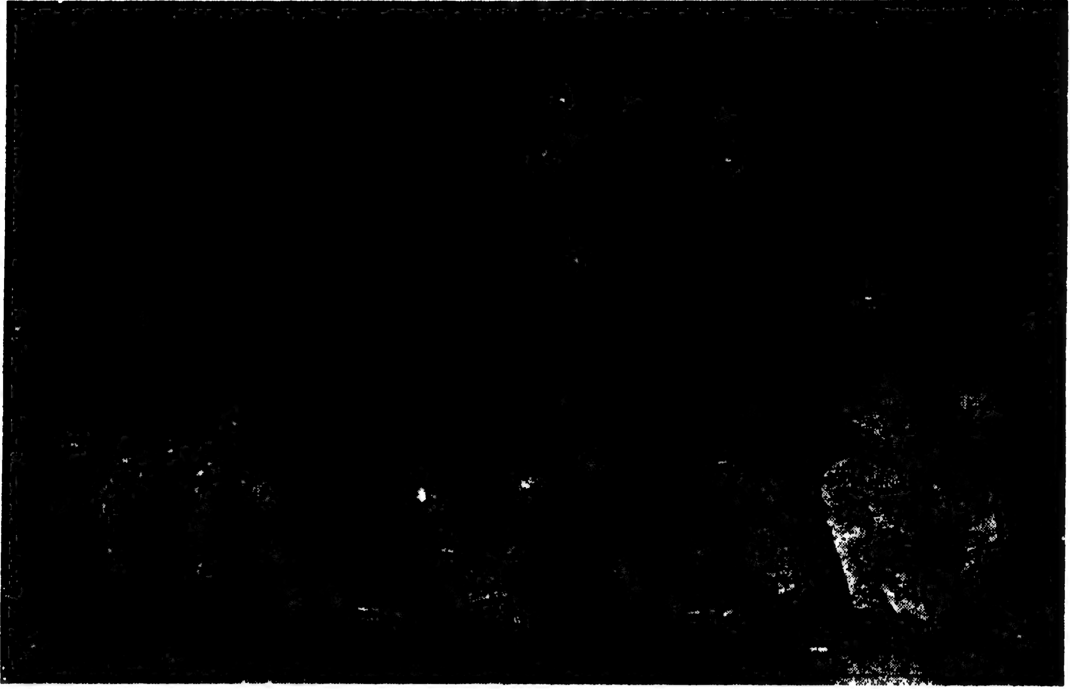
కీ. శే. కావ్యనిధి చెలికాని లచ్చారావు గారు

Late Pandit Vanguri Subba Rao Garu

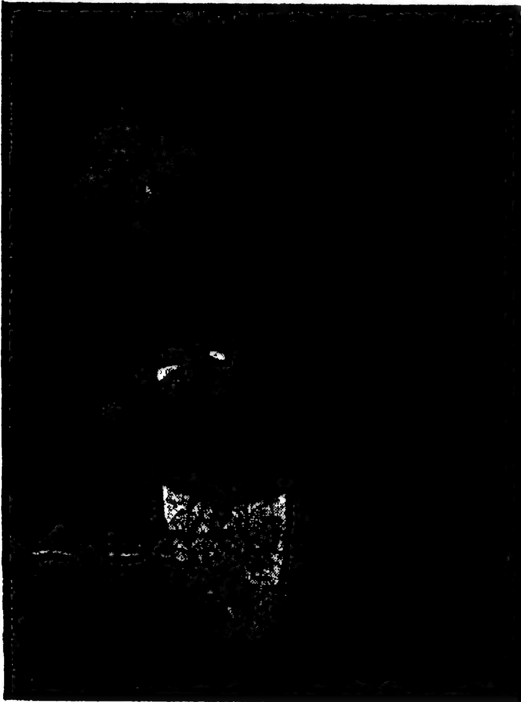
కీ. శే. పండిత వంగూరి సుబ్బారావు గారు

Calcutta Students

కలకత్తా విద్యార్థులు

Sjt. Sabbarapu Appalaswami Garu

శ్రీయుత సబ్బారపు అప్పలస్వామిగారు

Sjt. Kandregula Ramachandra Rao Garu,
Editor, 'The Congress' (Now in Jail)

శ్రీయుత కాండ్రేగుల రామచంద్రరావు గారు,
కాంగ్రెసు పత్రికా సంపాదకుడు

జ్ఞానయజ్ఞవ్యవహారికమును గూర్చి తైత్తిరీయోపనిషత్తునందు నీవిధముగాఁ జెప్పఁబడియున్నది. ఇందాత్మ యజమానుఁడు; శ్రద్ధ యతనిభార్య; వక్షఃస్థలమే యజ్ఞవేదిక; శరీరజనితరోమములే దర్భలు; శిఖయే వేదము; శరీరమే సమిత్తు; హృదయమే యూపస్తంభము; కామమే యాజ్యము; తపస్సే యగ్ని; శాంతమే దక్షిణ; క్రోధమే పశువు; వాక్కు హోత; నేత్రమే యధ్వర్యుఁడు; ప్రాణ ముద్గాత; శ్రోత్రము త్రేతాగ్నులు; ప్రాణధారణావధియే యజ్ఞదీక్ష; మనస్సే బ్రహ్మ; యజమానునిజ్ఞానమే హోమము; అహోరాత్రములే పూర్ణిమామావాస్యలు; ముఖమే యాహవనీయాగ్ని; సంచారాదివ్యాపారములే అగ్నిష్టోమాదులు; అన్నపానములఁ గైకొనుటయే సోమపానము; ఋతువులు పశుబంధములు; చావు యజ్ఞాంతమునఁ జేయుదీక్షావిసర్జనస్నానము.

అగ్నిముఖముగను బ్రాహ్మణముఖముగను మంత్రపూర్వకముగ దేవతలకొసఁగు నాహుతులు దేవసవన మనఁ బరఁగు.

పితృదేవతలఁగూర్చి విప్రముఖముగను, అగ్నిముఖముగను, అన్నోదకాదితర్పణముల నాచరించుటే పితృయజ్ఞము.

అతిథుల నభ్యాగతుల నాదరించుట మానవయజ్ఞము.

జంతువులఁ బలియిచ్చుట భూతయజ్ఞము.

ఈ యధ్వరమునఁ దొల్లి మనరాజవరులు దేశక్షేమముకొఱకై బలులవలన నద్దేవతలఁ దృప్తిపఱుపఁ జేసిరని గ్రంథములఁ జదివియున్నాము. మఱియు, వారు మృగముల మంత్రశక్తిచేఁ జంపిరనియు నట్టి యజ్ఞములును స్వర్గభోగాదులకు మార్గదర్శకము లనియుఁ బెద్దల వలన వినియున్నాము. కాని నా కిం దెంతమాత్రమును నమ్మకము లేదు. దేవతలు విష్ణుతేజులు. దయార్ద్రహృదయులు. భూతదయాతత్పరులు. కావున వారెన్నఁడును జంతువుల బలియిచ్చుటచేఁ దృప్తినొందరు. అట్లు తృప్తినొందుట భూతదయారహితమగు నసురపిశాచగణగుణము. కావున దేవతలతృప్తికై బలియిచ్చుట యన్న వారికీర్తికిఁ గళంకమే. కావున జ్ఞానులగువారీయజ్ఞమును బరిత్యజింపవలెను. ప్రథమమునఁ జెప్పిన పంచసవనములును సదాచరణీయములు గాని, శక్తులకొలఁది, యథాశాస్త్రానుసరణి నాచరింపనగును. జ్ఞానయజ్ఞము వీనియందు సర్వోత్తమము. ఏలయంటిరేని ఇందు బాహ్యోపకరణము లక్కఱలేదు. దేహాంతమున నిస్సంశయముగా ముక్తినిచ్చును.

జ్ఞానయజ్ఞమునుగూర్చి చదివినవారికిఁ బ్రతియజ్ఞమునందును కావలసిన యుపకరణములు తెల్లమగును. అందుఁ జేరనిది. *ధవిత్రము లేక, ధువిత్రమను నుపకరణ మింకొకటి కలదు.

భూతయజ్ఞమునుగూర్చి యొకమాటఁ జెప్పి యీచిన్నవ్యాసమును ముగించెదను.

భూతయజ్ఞమన జంతువులను బలియిచ్చుట యని పైభాగమునఁ దెల్పితిని. ఇది కేవలము వామమార్గులఁ బోలు కుత్సితజనుల యపార్థమని తలఁచెదను. మహాపండితు లీవిషయమునఁ గొన్ని దినములకుఁ బూర్వము సమర్థించిరి. మానవయజ్ఞమువలెనే భూతయజ్ఞమనఁగా జంతువుల బలియిచ్చుట కాదనియు, అతిథుల నభ్యాగతుల నాదరించినట్టులే, మృగకోటిని ఆదరించుటే భూతయజ్ఞ మనియు, జిహ్వాచాపల్యముచే నా మాంసభక్షణకై మనుష్యులు కొంద ఱీయపార్థమును కొనివచ్చిరనియు దానఁ బూర్వక్రతువులకుఁ బ్రస్తుతసవనములకు దేవతాబలులకు నుపమానముఁ దెచ్చుట దోషయుక్తము, నరకప్రాప్తి యనియు వారు చెప్పిరి. ఇదంతయు కారణయుక్తముగను నమ్మకమునకు వీలుగను నున్నది. ఇట్లు వామమార్గులచే నిత్యమును ఎన్ని సద్విషయములు, దుర్విషయములుగా మార్పఁబడుట చూచుట లేదు. కావున నీయర్థమందు దీనిని మనము గైకొనినచో, దేవసాన్నిధ్యమునకు మార్గదర్శకము లగు నీపంచయజ్ఞములను నిరాటంకముగఁ జేయవచ్చును.

కావున సోదరులారా! సవనాచరణయందు జీవహింస లేకుండఁ జూడుఁడు. యథాశాస్త్రపుఁబంథమును త్రొక్కుఁడు. భూతదయ యను సంఘసత్త్వమును గౌరవింపుఁడు.

* ధవిత్ర మనఁగా, నిఱ్ఱితోలుతోఁ జేసిన విసనకఱ్ఱ.

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

అమృతాంజనం డిపో, బొంబాయి లేక మద్రాసు

87

* ఒంటరి కాపుకన్నె

అధికార్ల సూర్యనారాయణరావుగారు, బి. యే., బి. యల్.

అలరి చూడుము! ఒంటరిగ నట
జెలువు మీరెడు కాపుపిల్లను
పొలము గోయుచు మధురగానము
జిలుకుచున్న దదే!
నిల్వు మిచ్చట, వేగనడుగుము
మెల్లగా! వరిగోయు చొక్కతె
చల్లనౌ కంఠమున జింతా
గీతమును బాడున్.
వినుము విందుగ కన్నెపాటను,
తనివి దీరగ గ్రోలి యలరుము,
వినుము, చల్లని లోయ యంతయు
బాటతో నిండెన్.
అలసి సొలసిన బాటసారులు
ఆలకింపగలేదు సుమ్మీ
చెలియగానము మించు తీయని
పులుగుపాటలను.
వన్నెగులుకువసంతకోయిల
నెన్నడును నాలించి యెరుగము
కన్నెపాటను బోలె ముదమిడు
గాన మొలికింపన్.
ఏరి గూరిచి పాట పాడును
యెరుగువా రెవ్వరును లేరే?
మురువు గులికెడి ముద్దుగొంతున
ముచ్చటగ బాడున్.
చన్నకాలపుచింత లెన్నునొ?
మున్నుజరిగినపోరు లెన్నునొ?
వన్నెదొరగినపూర్వగాథల
వరుస లెన్నునొకో?

దినదినము సహజముగ బరగుచు
మునుపుజరిగిన ముందురాగల
వనటతెరగులో కష్టనష్టపు
అనుభవములొకో?
వేనిగూరిచి పాటపాడెను?
వేనిగతులు పవిత్రమాయెను?
అటులె బాలిక పాడె పాటకు
అంతు లేనటులు!
అంతు లేనటు లామె పాడెను
సంతసంబున వంగిగోయుచు
నెంతొ ముదమున వినుచు నిలచితి
నట్టె ప్రతిమవలెన్.
సాటియెరుగని మధురిమము గల
మేటిగానము నాటె నాత్మను,
పాటలాధరిపాట వీనుల
సోకకుండినను!

జ్ఞానోదయము

కనులు కలకచేరంగ దర్పణమునందు
మురువుగుల్కెడి ముఖబింబ మరసినాడ
కాంచినాడను పర్వతాగ్రమును వీడి
నవనవవసంతశోభితానందవనము
మంచుతెరలు వీడగ బరికించినాడ
మహితతేజముగల భానుమండలంబు
తనువు బంధించు లోకసూత్రములు సకల
పోల్చుకొనినాడ విశ్వేశు పుణ్యమూర్తి
తలపుల కఠోరరోషంబు తొలగిపోవ
చెలియరో! నీదుహృదయంబు తెలిసినాడ!

---

* వర్డ్స్వర్త్ విరచితమగు The Solitary Reaper అను కావ్యమునకు తెనుగు.

వైద్యగ్రంథములు

(ఒక భిషగ్వరుఁడు)

పూర్వకాలము మన దేశమున వైద్యవృత్తి మిక్కిలి ఉచ్ఛస్థితియం దుండెడిది. రాజులు వైద్యులను సన్మానించుచుండిరి. అగ్రహారాదుల నిచ్చి గౌరవించుచుండిరి. దానికి తగినట్లు వైద్యులుగూడ గొప్ప ప్రతిభతో వారికార్యములందు నిపుణులయి గౌరవమును సంపాదించుచు రాజులకు "ప్రాణాచార్యులు"గ నుండిరి. పూర్వపురాజులు వైద్యుల నెట్లు గౌరవించినదియు, వారు గౌరవార్హములగు పనుల నేమేమి చేసినదియు, కొన్ని చారిత్రకవిషయములనుండి మనము గ్రహింపవచ్చును. అట్టివిషయములను దెల్పు రెండుశాసనాదులను కీర్తిశేషులయిన గోపాలాచార్లుగారు "శ్రీధన్వంతరి" పత్రికయందు నిదివఱకు ప్రకటించియున్నారు. అవి రెండును ప్రసిద్ధములే; ఆశాసనములు పరహితాచార్యున కిచ్చిన అగ్రహారదానాదులను దెలుపుచున్నవి. ఆశాసనములు రెండునుగాక శ్రీవేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారు రచించిన "శృంగారశ్రీనాథ" మను గ్రంథమునందు మఱి రెండుశాసనములు ప్రకటించినారు. ఈశాసనములు రెండును రెడ్డిరాజుల కాలమునాటివి. మొదటిశాసనమున రెడ్డిరాజులలో ప్రఖ్యాతుడగు పెదకోమటివేమారెడ్డి క్రీ 1440లో పరహితాచార్యునిపుత్రులును, భూలోకధన్వంతరియు నగు భాస్కరాచార్యునకును, రెండవశాసనమున భాస్కరాచార్యుని పౌత్రుడగు సింగనార్యునకును, పొన్నుపల్లి యను నగ్రహారము దానమిచ్చినట్లు చెప్పబడియున్నది.

పరహితాచార్యుడను వైద్యవరుఁడు, కప్పను మ్రింగుటచే, దానియెముకలు గ్రుచ్చుకొని, బాధపడుచున్న పామునకు చికిత్సచేసి బ్రతికించినాడట! ఇట్లు చేయుటచేత "పరహిత" యను నది అన్వర్థనామముగా గూడ నేర్పడియుండును. అదిమొదలుకొని వారివంశము పరహితవంశమని పిలువబడుచుండవచ్చును. పరహితాచార్యునిపుత్రునకు భూలోకధన్వంతరి యను బిరుదుగూడ నుండినట్లున్నది. శాసనమునం దిట్లు కలదు:—

"............మండూకశల్యవ్యథితసర్పప్రాణాభిరక్షణాత్, ఆసేదుషాం పండితానాం కులే పరహితాభిధామ్। ....భూలోకధన్వంతరయే సతః పరహితస్యచ, పుత్రాయ భాస్కరార్యాయ పండితేంద్రాయ ధీమతే..."

ఈపరహితవంశమువారు అంతటిగొప్పవారయి, గొప్పకార్యములు చేసి, రాజులచే సన్మానింపబడుటయేగాక వారికీర్తి శాశ్వతముగ నెలకొనునట్లు కొన్ని ఆయుర్వేదవైద్యగ్రంథముల గూడ రచించియుండవలయును. శ్రీచెన్నపురి ఆయుర్వేదకలాశాల పుస్తకభాండాగారమందు "పరహితసంహిత" యను ఆయుర్వేదవైద్యగ్రంథమొకటి గలదు. ఈగ్రంథ మిదివఱ కెచ్చటను దొరకలేదు. ఇట్టిపేరుగల పుస్తకమున్నట్లు ఉత్తరదేశపు కవిరాజులు కొందఱు వ్రాసిరేగాని దానియాకరము దెలుపలేదు. ఆయుర్వేదకలాశాలయందున్న గ్రంథముగూడ సమగ్రముగ లేదు. రెండవయధ్యాయము నుండియు యెనిమిదియధ్యాయములతో సంపూర్తినొందినది. మొదటి గ్రంథభాగము కొంత దొరకలేదు. చివరభాగముకూడ కొంత లోపించినట్లున్నది. కౌమారభృత్యము మొదలుగా గలిగి, శల్యతంత్రము, అగదతంత్రము, గ్రహచికిత్స, యిందు విపులముగ వివరింపబడియున్నవి. చివరభాగమున కొన్ని రసాయన, వాజీకరణయోగములు కలవు. కొన్నియధ్యాయాంతములయందు "ఇతిశ్రీనాథపండితస్యకృతౌ పరహితసంహితాయాం..........."అని గద్య కలదు. ఇంతకంటె గ్రంథమునం దెచ్చటనుగూడ గ్రంథకర్తవంశాదిప్రశంస గానరాదు. గ్రంథారంభముగాని, చివరభాగముగాని దొరకినయెడల దానినుండి యేమైన కొంత బయల్పడవచ్చును.

ఈ శ్రీనాథపండితుడు పయినపేర్కొన్న పరహిత వంశములోనిపండితుడే కావలయును. పరహితవంశ్యులు తెలుగురాజులగు రెడ్డిరాజులచే గౌరవింపబడియుండుట చేత వీరు ఆంధ్రులుగానే భావింపఁబడవలసియున్నారు. వీ రాంధ్రులు గానిచో తెలుగుదేశమున నుండి తెలుగు రాజులచే సన్మానింపఁబడి అగ్రహారాదుల గైకొనుట సంభవింపనియుండనేరదు.

ఈపరహితసంహితగూడ, నీతద్వంశ్యులగు పండితులచేత నేరచింపఁబడినది గావలయును లేనిచో గ్రంథముల కానామ మిడుట సంభవింపదుగదా! విషయపరిచయమునకయి అచ్చటచ్చట కొంత గ్రంథభాగము నీక్రింద జూపెదను:—

స్తన్యపానవిచారమ్:—

మాతురేవపిబేత్ స్తన్యం తదలం దేహవృద్ధయే; స్తన్యాభావేన సచ్ఛాగం గవ్యం వా తద్గుణం పిబేత్.

వ్రణరక్షణే క్రిమిదోషః:—

అరక్షయా వ్రణేయస్మిన్ మక్షికానిక్షిపే త్క్రిమీన్ తే భక్షయంతః కుర్వంతిరుజాశోఫాస్రస్రంసనాన్. సురసాది ప్రయుంజీత తత్ర ధావనపూరణే; సప్తపర్ణకరంజార్కనింబరాజాదనత్వచః

గర్భస్రంసనలక్షణమ్:—

వస్త్రపార్శ్వద్వయే శ్రోణ్యాం జఠరే త్వర్థవేదనాః; పరివృత్తిశ్రమో నాభిశూలం హృదయసీదనమ్; పాండుత్వంచేతి గర్భస్య స్రంసమానస్య లక్షణమ్"

తచ్చికిత్సా:—

గర్భే నిపతితే తీక్ష్ణం మద్యం సామర్థ్యతః పిబేత్; గర్భకోష్ఠవిశుద్ధ్యర్థ మార్త్యా విస్మరణాయచ.

ఉన్మాదనిర్వచనము:—

ఉన్మాదోనామ మనసా దోషై రున్మార్గగై ర్మదః; సదోషః సన్నిపాతాది విషభూతసముద్భవః. విరుద్ధసాత్మ్యరుచిభోజనాని ప్రధర్షణాద్దేవగురు ద్విజానామ్; ఉన్మాదహేతు ర్భయహర్షభూతో మనోవికారో విషమాశ్చ చేష్టాః.

శుక్లక్షయే కారణాని:—

శుక్లంతు చింతావ్యాయామవ్యాధిభిః కర్మకర్శనాత్; క్షయం గచ్ఛ త్యనశనాత్ స్త్రీణాం చాతిని షేవణాత్.

శుక్లక్షయా ద్భయా చ్ఛోకాత్ అవిస్రంభాదసేవనాత్; అతిహర్షా దతిక్షౌల్యా త్కాలోపచయతశ్చ్యిమాత్.

ఇంకను చూపఁదగినమంచిపట్లు చికిత్సాభాగమున గలవుగాని, విస్తరమగునని విరమించినాను.

ఈగ్రంథముగాక, సంస్కృతమునను, తెలుఁగునను మఱికొన్ని వైద్యగ్రంథములు గలవు. అందు కొన్ని అపూర్వములయినవి గూడ నున్నవి. వాటినన్నిటిని గూర్చి యిచ్చట విస్తరించిచెప్పుటకు స్థలము లేదు. కొన్నిటినామములుమాత్ర ముదాహరించెదను. కాశ్యపసంహిత, ఆయుర్వేదసూత్రములు, ద్రవ్యరత్నావళి, ఆనందకందము, కల్యాణకారకము, చారుచర్య, ఏకాక్షరనిఘంటు, కార్మణము, వీరభట్టీయము, వైద్యభేషజతర్కము ఇత్యాదులు.

సంస్కృతగ్రంథములుగాక తెలుఁగుగ్రంథములు గూడ చాలగలవు. ఎక్కువగా పద్యరూపమున నున్నవి. త్రిదోషములగూర్చి తెలుపుగ్రంథములు తెలుఁగున లేవు. నిదానవిషయములు అష్టస్థానపరీక్షనుగూర్చి యుండునేగాని, పంచలక్షణనిదానమునుగూర్చి తెలుపుగ్రంథములు లేవు. తెలుగున ఆయుర్వేదవాఙ్మయము పూర్తి నొందించుటకయి, చికిత్సాభాగములే గాక, శాస్త్రచర్చకుఁ బూనుకొని, త్రిదోషసిద్ధాంతమును విపులముగా జర్చించుకొన్నిపుస్తకములు వచనరూపమున బయల్వెడలవలసియున్నవి. కలాశాలయందు గ్రంథముల నన్నింటిని గూర్చి వేఱొకపుడు వ్రాయఁదలచి యింతటితో నీవ్యాసమును ముగించుచున్నాను.

కాలధిక్కృతి

నోరి నరసింహశాస్త్రి బి. ఏ.

సాహితీ సమితి సభ్యుడు

ఊహాతీతము నీమహత్త్వము త్వదీయోదాత్తరూపమ్ము న
మ్మోహం బందగ జేయు జూచునెడ సంపూర్ణమ్ముగా, మాదు శో
భాహీనాత్ముల యల్పశక్తియె మమున్ భావించి కాపాడ లే
దా హింసింపవె కాలమా! భయదమా స్థైర్యప్రతాపప్రభన్.

నీయాజ్ఞన్ శిరసావహింత్రనిశమున్ విశ్వంభరాభారధౌ
రేయప్రాభవశాలు లెల్ల నృపులున్ లీలన్ మహేంద్రాదులన్
మాయం జేసి విచిత్రముం గనెదు ని న్వర్ణింపగా వేర నే
లా యాసృష్టి విధాత యేని భవదీయాజ్ఞానుసంవర్తిగా!

ఈవేళన్ జనసంకులం బవిరతస్వేచ్ఛామధూపాత్తమో
హావేశంబున సల్పుచుండెడి సమీకారంభముల్ నృత్తలీ
లావాద్యధ్వనిసంతతుల్ చెలగు నేడన్ విందు వచ్చోట రే
పే విస్రబ్ధవిలాసనృత్యముల ఘోషింపన్ పిశాచాంగనల్.

నీ కాఠిన్యము నీస్వభావమువలె న్నిస్సీమమై భేదచిం
తాకార్యక్రమబుద్ధి బూనదు, సదా నైశ్చల్యసంశోభి యై
లోకక్షేమవిపక్షశిక్షణ మెటుల్ రూపించు నారీతి న
స్తోకశ్రీకరమూర్తులౌ బుధజనుల్ శోషింపగా గాంచెడిన్.

ఫుల్లంబై మృదుపత్రమై సుమధురామోదంబునై చిత్రవ
ర్ణోల్లంఘీకృతశక్రచాప మయి పొల్చుం బుష్పరాజం బక
స్మాల్లభ్యం బయినంత దాని సొబగున్ శ్లాఘించు మాత్రంబు లో
నొల్లంబోయి యపాత్తకాంతి యగు నీయుద్వృత్తప్రభావంబునన్.

నీదుశ్శక్తి తిరస్కరించు తమితో స్నేహాతురుల్ రాగజో
న్మాదోద్రేకత గౌగిలించుచును ప్రేమన్ ముద్దులం గొంచు, న
మ్మోదాశ్రుల్ జడివార బూన ప్రతినల్, మోచించు గౌగిళ్లు, పెం
పేదున్ చుంబన, లింకు నశ్రులు, పతిజ్ఞేచ్ఛల్ మరుద్రూపమా!

ఏమాత్రంబు భవత్ప్రతాపమహిమం బిచ్ఛావిధిం గాంచగా
లేమిం గాదు మదీయజృంభణము, స్వల్పీయంబు నాశక్తి యౌ,
నామాటల్ శమియించుగా శనిలసంచారంబులం, దింతలో
నేమాయెన్ హృదయంబు నిండిన [illegible] [illegible]?

రసము - రసాయనము

కామఋషి - మృత్యుంజయవర్మ గారు

ఆయుర్వేదవిజ్ఞానమున రసతంత్రములు ముఖ్యముగాఁ బరిశోధనీయములు. అన్నిశాస్త్రములకంటె రసశాస్త్రవిషయిక చర్చ వచ్చినప్పు డెంత తెలివిగలవానికైన తెలిసితెలియనివిషయములు వేనవేలు గలవు. గనుక రసశాస్త్రకోవిదులు నాయీసాహసమునకు క్షమించి లోపములను సవరింపవలయునని ప్రార్థించుచున్నాను. దక్షిణదేశమున రసమును విరివిగా వాడుదురు. కాని యాపద్ధతు లగస్త్యసాంప్రదాయప్రసిద్ధములై యున్నవి. ఆంధ్రదేశమున నాయుర్వేదగ్రంథములు టీకాతాత్పర్యసహిత మాంధ్రలిపియందు ముద్రింపఁబడని లోపముచేతను, ఆంధ్రవైద్యులలో నూటికి అఱువదిమందికి సంస్కృతభాషాపరిజ్ఞానము లేకపోవుటచేతను, ఆంధ్రవైద్యులకు చికిత్సాసామర్థ్యము క్షీణింపఁ జొచ్చినది. వంగపాంచాలాద్యుత్తరదేశములయందును, బొంబాయి, పూనా మొదలగు పశ్చిమప్రాంతములయందును నాగరలిపియందు రసార్ణవాది రసతంత్రములు చరకసుశ్రుతాద్యాయుర్వేదగ్రంథములును ముద్రింపఁబడుటచేత నాయాప్రాంతములయం దాయుర్వేద మభివృద్ధి నొందుచున్నది. ఆంధ్రదేశమున గ్రంథసహాయము లేకనో రససంస్కారములు తెలియకనో, కష్టమని యుపేక్షించుటవలననో, అసంస్కారసిద్ధమైనదోషయుక్తరసమును బ్రయోగించుటవలన ననేకవిఘ్నముల నొరుపట్టి, కీళ్లు పడిపోయి, తాపమోహమూర్ఛామరణములకు రోగులు లోనగుచుండుటచే నాంధ్రలోకము రసముయొక్క పేరు విన్నంతమాత్రముననే భయపడుచున్నది. శాస్త్రీయసంస్కారములచేత దోషరహితము చేయఁబడినవిషము లమృతప్రాయము లగును. రసము ద్రవరూపమైన లోహమై యున్నది. సృష్టిలో మొదట స్వర్ణాదిసర్వలోహములు ద్రవరూపముగా నుండి రానురాను ఘనీభవించినవి. అట్లే భూగర్భశీతోష్ణపరిస్థితుల ననుసరించి రసము కూడ ఘనీభవించి రజితమువంటిలోహ మగును. ఆకాలము మనము చూడనిది. అయినను, ఓషధి కట్టు, గ్రాసములవలన రసమును ఘనీభవింపఁజేయవచ్చును. అట్లు ఘనీభవించినది రసలోహ మని పేర్కొనంబడును. రసమును లోహరూపముగా మార్చుటకు ముందుగా నితరలోహమిశ్రమము కాకుండ శుద్ధిచేసికొనవలయును. రసమును వెల్లుల్లితో నూరి యొకకుండలో నుంచి పైన నొకకుండ బోర్లించి గాఢముగా చీరమన్ను లిచ్చి యారినవెనుక మూడుయామములు క్రమాగ్నులచే వండగా నాగవంగాదిలోహపిష్టమును గ్రింద విడిచి నిర్దోషమైన రసము పైకుండకు లేచి పట్టుకొనును. అట్టి స్వచ్ఛమైన రసమును జాగ్రత్తగా దీసి నిమ్మకాయరసమునఁగాని కాంజికమునఁగాని కడిగి చిక్కని గుడ్డలో వేసి యేడుపర్యాయములు పిండఁగా పలచఁదనము, చులుకు గలరసము వెలువడును. ఇది యష్టసంస్కారములు చేసిన శుద్ధరసమువలె యోగములఁ జేర్పందగును. ఇట్లే యూర్ధ్వపాతనయంత్రసహాయమువలన నింగిలీకసౌవీరములనుండి తీయఁబడినరసమును యోగములం జేర్పఁదగును. ఇట్లు సంస్కరింపఁబడిన శుద్ధరసము నొకమూసలో వేసి కోష్ఠియంత్రమునందుంచి స్వల్పాగ్నిమీఁద పెద్దయెలుకచెవిస్వరసమును పైన పోయుచుండఁగా రసము ఘనీభవించి రసలోహ మగును. దాని నెన్నిపర్యాయములు కరఁగించినను స్వర్ణాదిలోహములవలె మరల మరల నది కరఁగుచుండును. ఇది మూలికాబద్ధమగు రసలోహము. పెద్దయెలుకచెవియాకును సంస్కృతమున 'బృహదాఖుకర్ణి' యని పిలువంబడును. నిఘంటురత్నాకరమున "రసబంధకరీ స్త్రీత్వా రసాయన్యగ్రశూలనుత్ । జ్వరం కృమీన్ ప్రణంచాఖువిషంచైవ వినాశయేత్." అని చెప్పఁబడినది. ఇది చిన్నయెలుకచెవివలెనె యుండును. కాని ఆకు లంతకంటె పెద్దవిగాను ఆకు అడుగున బూడిద చల్లినట్లును, యాకున కడుగున తొడిమ కలిగి యాకుయందున మృదువైన మూడుముండ్లు కలిగియు నుండును. చిన్నయెలుకచెవివలెనె తీఁగె ప్రాఁకును. దీనిని హిందీభాషలో 'బడామూసాకానీ'యనియు, వంగభాషలో 'ఉన్దురకానీపానా'యనియు, మహారాష్ట్రభాషలో 'ఉందిరకానీభోపనీ'యనియు గుజరాతిభాషలో 'ఉందరకనీ'యనియు ఫారసీభాషలో 'సజెర్'అనియు, అరబ్బీభాషలో 'అజానుల్ ఫార్' అనియు, యుత్కలభాషలో 'శరదమ్' అనియు లాటిన్ భాషలో ఆయీపోమియాదేనిఫోర్మిస్ అనియు వాడుదురు. రసము మూలికాబద్ధము చేయఁబడినట్లే తామ్రాదిబద్ధము చేయంబడును గాని యా రసలోహము మిశ్రమరూప మగుటచే నప్రశస్తము. ఇట్లు చేయఁబడిన రసలోహమువలన కాయసిద్ధి, యమరత్వము మొదలగు దివ్యగుణములు కలుగునని రసతంత్రములయందు వర్ణింపఁబడినది. రసము లోహరూపమైనచో నద్దానివలన దేహము లోహరూపముగా నగునని రసతాంత్రికుల నిశ్చయము. ఇట్టి రసలోహసేవ చేసి జరామరణవర్జితులై వేనవేలు పూర్వఋషులు జీవన్ముక్తిని బొందినట్లు రసేశ్వరసిద్ధాంత రసేశ్వరదర్శనములు సర్వరసతంత్రములు ఘోషించుచున్నవి. "రసస్య మనసశ్చైవ చంచలత్వం స్వభావతః; రసబంధో మనోబంధః కిన్న సిద్ధ్యతి భూతలే" స్వభావముచేత రసమనోధర్మములు చంచలమైనవి. రసబంధ మనోబంధములు సిద్ధించునెడల జీవన్ముక్తిని బొందఁగలఁడని భావము. రసమనోబంధములవలన చిరకాలజీవులై యారోగ్యవంతులై యాధివ్యాధులు లేక యనేకజన్మములలో సాధింపందగినమోక్షము నీజన్మముననే సాధింపవచ్చు నని రసేంద్రమతసిద్ధాంతమై యున్నది. "రసశ్చ పవన శ్చేతి కర్మయోగో ద్విధా మతః" రసబంధము వాయు

విరోధము ఈ రెండును జ్ఞానప్రదములైన కర్మయోగము లని రసేంద్ర చింతామణి యందు శ్రీరామచంద్రగుహులను రసశాస్త్రవేత్తచే వర్ణింపఁబడినది. ఇట్టి రసలోహము లోహరూపముగా నుండుటవలన సేవించునప్పుడు సమగ్రజీర్ణము కానేరదు. అట్టిలోహమును స్వర్ణాది లోహములవలెనే మాఱక ప్రసిద్ధములగు మూలికలచే భేదించి భస్మము లేక సిందూరములుగా మార్చి సేవించి యాయురారోగ్యములను బొందెదరు. అవియే రసాయనములు. "యజ్జరావ్యాధివిధ్వంస భేషజం తద్రసాయనమ్." ఏది ముదిమిని వ్యాధిని నిర్మూలము చేయునో యది రసాయనము. పరిశుద్ధమగు రసమునకు సమగంధకము చేర్చి కజ్జలీకరించిన నల్లనికాటుకవంటి చూర్ణ మగును. దానిని పైకిప్రత్తిపువ్వుల రసమున మర్దించి చిన్నచిన్నమాత్రలు గావించి ఛాయాశుష్కముఁ జేసి గాజుకుప్పెలో వేసి వాలుకాయంత్రసహాయమున నాలుగుయామములు క్రమాగ్నులచే వండఁగా రసము గంధకజారితమై సిందూరమగును.

దీనిని సమసిందూర మందురు. పైప్రకారమే రసమునకు రెండు రెట్లు, మూడురెట్లు, నాలుగురెట్లు గంధకము చేర్పఁబడి పాకసిద్ధములైన సిందూరములకు క్రమముగా ద్విగుణసిందూరము, త్రిపాకసిందూరము, షడ్గుణసిందూరము అని వ్యవహరింతురు. ఇట్లు గంధకజారితములైన రససిందూరములే రసాయనము లగుచున్నవి. గ్రాసవిధానము ననుసరించి యిందు స్వర్ణాదులు రత్నాదులు చేర్పఁబడి దివ్యరసాయనము లగుచున్నవి. స్వర్ణమున కెనిమిదిరెట్లు రసము రసమునకు రెట్టింపు గంధకము కజ్జలీకరించి పూర్వోక్తప్రకారము వండఁగా సిద్ధమగు రసాయనమునకు పూర్ణచంద్రోదయ మని ప్రసిద్ధము. ఇందు రసమునకు మూడురెట్లుగంధకము చేర్పబడినప్పుడు మకరధ్వజమను రసాయనమగుచున్నది. ఇందు పూర్వభాగానుక్రమణికగా మరలమరల గంధకమును జేర్చి వండినయెడల గుణోత్కర్ష కలిగి ద్విపాకత్రిపాకాది చంద్రోదయమకరధ్వజము లను దివ్యరసాయనము లగుచున్నవి. అందలి లోహములు రసగంధకహతములై దేహమందు సమగ్రజీర్ణభావమును బొందగలభస్మము లగును. ఇట్లే స్వర్ణపుష్పరసాయనము, స్వర్ణరసాయనము, కాంతవల్లభరసము, మేహవంగరాజీయము, మొదలగు ననేక రసాయనములు ప్రసిద్ధములై యున్నవి. రసము గనిలోఁ బుట్టును. గనులనుండి యీవలకు తీయునప్పుడు నాగవంగములందు కలిపి సహజచాంచల్యమును తగ్గించి బరువు గలదానిగాఁ జేయుదురు. ఇట్టిరసమునందు నాగవంగాదిద్వాదశదోషము లున్న వని రసశాస్త్రవిశారదుల వలనఁ జెప్పఁబడినది. కనుక "అతో దోషనివృత్త్యర్థం రసశ్శోధ్యః ప్రయత్నతః, శోధితో రసరాజస్తు సుధాతుల్యఫలప్రదః, దోషహీనో యదా సూత స్తదా మృత్యుజరాపహః, సాక్షా దమృత మ ప్యేష దోషయుక్తో రసో విషమ్." ఇట్లాయుర్వేదప్రకాశ మను రసతంత్రమున రసమాధవునిచే వర్ణింపఁబడినది. కనుక దోషవినాశనముకొఱకు- "అష్టాదశైవ సంస్కారా ఊనవింశతికాశ్చచిత్, సంప్రోక్తా రసరాజస్య వసుసంఖ్యాః క్వచి న్మతాః." అనునభిప్రాయభేదముల ననుసరించి పదునెనిమిదియు, పందొమ్మిదియు, యెనిమిదియు, సంస్కారము లెవరియిష్టానుసారము వారు చేయందగును. ఈమూడువిధములు కూడ రసతాంత్రికు లంగీకరించియున్నారు. కనుక నాక్షేపణ చేయందగినది కాదు. 1 స్వేదనమువలన తీవ్రత్వము, 2 మర్దనమువలన నమలత్వమును, 3 చారణమువలన బలకరణమును, 4 జారణమువలన బంధనంబును, 5 ద్రావణమువలన నేకత్వమును, 6 రంజనమువలన రక్తత్వమును, 7 సారణమువలన వ్యాపిత్వమును, 8 క్రామణమువలన క్రామిత్వమును, సిద్ధించును. 1 స్వేదనము, 2 మర్దనము, 3 మూర్ఛనము, 4 ఉత్థాపనము, 5 పాతనము, 6 బోధనము, 7 నియమనము, 8 సందీపనము, అనునవి యష్టసంస్కారములు. 1 అనువాసన, 2 గగనాది గ్రాస, 3 చారణ, 4 గర్భద్రుతి, 5 బాహ్యద్రుతి, 6 యోగజారణ, 7 రంజన, 8 సారణ, 9 క్రామణ, 10 వేధన, 11 భక్షణములని పదునొకండును పూర్వోక్తములగుసంస్కారము లెనిమిదియు కలిపిన పందొమ్మిది సంస్కారము లైనవి. ఈ ఊనవింశతిసంస్కారములు రససిద్ధికొఱకు రసకోవిదులు వచించిరి. అందు స్వేదనాదిదీపనాంతమువఱకుఁగల యెనిమిదిసంస్కారములు దేహసిద్ధికొఱ కేర్పడినవి. "ఇత్యష్టౌ సూతసంస్కారాః సమా ద్రవ్యే రసాయనే, శేషా ద్రవ్యోపయోగిత్వా న్న తే వైద్యోపయోగినః." అని వాగ్భటమున వచింపఁబడినది. ఇందులో నధఃపాతన తిర్యక్పాతనము లను రెండువిశేషసంస్కారములనుగూడఁ జేయుదురు. ఈ రససంస్కారము లెట్లు చేయవలెనో యాక్రమములు గ్రంథవిస్తరభయమున విరమింపఁబడుచున్నవి. సర్వరోగనివృత్తికొఱకు స్వేదనాదిదీపనాంతరమువఱకు నెనిమిది సంస్కారములు చాలు ననియు నంతపరిశుద్ధమైన రసమునకైన గంధకజారణ మావశ్యకమనియు శుద్ధమైనను గంధకజారితము కానిరసము యోగములఁ జేర్పం దగదనియు, మృతామృతరసములు పాకావలేహగుళికాచూర్ణాదులయందు గంధకజీర్ణమై కాని స్వర్ణాదిధాతుజీర్ణమై కాని రసాయనము లగుచున్నవనియు, అట్టిగంధకజీర్ణితమైనరసమునకు రసోపరససాధారణరసములు, ధాతూపధాతువులు, రత్నోపరత్నములు, విషోపవిషములు శుద్ధమైనవి చేర్చి నవరత్నచింతామణి, నవలోహచింతామణి, త్రైలోక్యచింతామణి, మహారాజమృగాంకము మొదలగు ననేకరసరసాయనములు కల్పించి దేహబలానుగుణ్యముగా సేవింపం జేసి సర్వరోగముల నిర్మూలన మొనర్పఁదగుననియు "సమే గంధేతు రోగఘ్న" అనున్యాయముచేత గంధకమిశ్రమము కానిరసము రోగహరణసమర్థము కానేరదనియు రసాయనగుణోత్కర్ష కొఱకు గంధకజారణానంతరము హేమాభ్రకాది సత్వసమ్మేళనము చేసి మారణవిధిచే హతము గావించి యద్దానిని క్షేత్రీకరణపూర్వకముగా యుక్తానుపానభేదములచే రోగానుగుణ్యపథ్యయోగములు కల్పించి మండలము లేక ఆఱుమాసములు, సంవత్సరము, లేక యావజ్జీవము లేక యవకాశము నెంబడిని పౌనఃపున్యముగా సేవింపందగు ననియు, రసమాధవునిచే వచింపఁబడియెను. అందు మూర్ఛనమునుగుఱించి నిర్గంధసగంధమూర్ఛనములని రెండువిధములు వర్ణింపఁబడినవి. విషాద్యోషధీసమ్మేళనమువలన రసము నిర్గంధమూర్ఛనము చేయఁబడును. ఇందు గంధకసంపర్కము లేదు. ఇది

పరమయోగలసమ్మతమనియు పాఠాంతరభేదముచే పామరయోగిసమ్మతమనియు వర్ణింపఁబడినది. ఇంక సగంధమూర్ఛనమున గంధకము రసమునకు చేర్చబడును అని బహిర్ధూమాంతర్ధూమనిర్ధూమము లని మూఁడు విధంబులు. ఇట్లు మూఁడైనప్పటికి 1 గంధపిష్టి 2 గంధబద్ధ 3 గంధజీర్ణ 4 సగంధకజారి 5 ధాతుపిష్టి అని యైదువిధములు. మూర్ఛనబోధక శబ్దములు కొంచెము అర్థాంతరములు గలవి. కాచకూపి, కాచసంపుట, స్వర్ణయంత్రములచేత నాలుగిట్లు గంధకముతోడను సంబద్ధమూర్ఛాభేదములచే బద్ధముచేయుటవలన రసాయనము లగుచున్నవి.

బద్ధ మనఁగా స్వాభావికద్రవత్వమును క్రమాగ్నిభేదముచేత ఘనీభూతముగాఁ గాని, భస్మరూపముగాఁగాని చేయుట. శుద్ధరసమునకు లవణమిశ్రమము గావించి యూర్ధ్వపాతనయంత్రమున క్రమాగ్నులచే వండిన యంతరసము పైకుండను భస్మీకరించి పుష్పవలె యుండఁబోవును. ఇందు గంధకసంపర్కము లేదు. ఇట్లే నాలుగైదు సార్లు లవణమిశ్రమముచేసి వండిన నిర్దుష్టమైనభస్మ మగును. ఇట్టియిన భస్మమునకు గంధకమిశ్రమము చేసి విధిప్రకారము సేవించిన సర్వరోగములను బోగొట్టును. దీనినే కుష్టాయని యునానీవైద్యులచే పిలువఁబడును కాని కొందఱు ద్రాక్ష, తాటిబెల్లము మొదలుపెట్టి గంధకమిశ్రమము గావించునే వాడుదురు. కాని యది శాస్త్రీయము కాదు. ఇంగిలీకము సౌవీరము అనునవి రసమయములే. రసగంధక, సీసకము పాషాణాద్రవ్యముల చేర్చి వండి చేయుదురు. ఇందు రసము నూర్ధ్వపాతనయంత్రసహాయమువలనఁ గాని యధఃపాతనయంత్రసహాయమువలనఁ గాని తీయవచ్చును. అట్టిరస మష్టసంస్కారములచే శుద్ధమైన రసమునకు తుల్యముగా నుండును. కాని యింగిలీకరసమున వంగత్వదోష మున్నదని కొందఱనుమానించుచున్నారు. ఇంగిలీకములో నున్నప్పుడే గాని యింగిలీకమునుండి తీయఁబడిన రసమునకు వంగత్వదోషము లేదని రసవిజ్ఞులయభిప్రాయమై యున్నది. కాలానుగతముగా రసతంత్రవిజ్ఞాన మభివృద్ధినొందినకొలఁది నిపుణుల రసకోవిదుల రససంశోధనలవలన, శ్వేతాభ్రకము సీసాంజన రసాంజనాద్యంజనపంచకము, కృష్ణాభ్రకము, రాజావర్తమణి, శిలోద్భవ రత్నములు తాళకము మృద్దారు చిన్ని మొదలగు కొన్ని ఖనిజములు రసగర్భితములై యున్నవని యనుమానించి వానివానినుండి ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నధఃపాతనయంత్రసహాయమువలన రసమును వేఱుచేయుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి. వానివాని పర్యవసానములు, మార్గములు నాచే వ్రాయఁబడుచున్న రసతంత్రవిజ్ఞాన మను రసగ్రంథమున విశేషముగా నుదాహరింపఁబడును. కనుక గ్రంథవిస్తరభయంబున నిందు నింతటితో విరమింపఁబడెను. రసేంద్రచింతామణి యను రసశాస్త్రమున రససిద్ధాంతప్రకరణమున "మూర్ఛితో హరతే వ్యాధిం మృతో! జీవయతి స్వయం, బద్ధః ఖేచరతాం కుర్యాద్రసో వాయుశ్చ భైరవిః." మూర్ఛను బొందినరసము వ్యాధిని కుదుర్చును. మృతమైనరసము రోగిని బ్రతికించును. బద్ధమైనరసమువలన ఖేచరత్వాది సిద్ధులు గలుగును. అవియు దేహదార్ఢ్యము తగ్గువఱకున్న వెండ్రుకలు నరయువఱకున్న, రసభస్మమందు బుద్ధి యేలాగుపుట్టును? అనఁగా రసభస్మసేవవలన దేహదార్ఢ్యము దృఢపడునని భావము. ఎంతవరకు రసమును సేవింపఁడో యంతవఱకు రోగవిముక్తి యేలాగుకలుగును? శరీరము ఏలాగున ధరింపఁబడును? అని వర్ణింపఁబడినది. లోకము రసమువలన ననేకప్రత్యవాయములు గలుగు నని పొరపాటు పడుచున్నది. సంస్కారరహితమైన యశుద్ధరసమువలన ప్రత్యవాయములు కలుగును గాని సంస్కారసంశుద్ధమైనట్టియు నిర్దోషమైనట్టియు పవిత్రమయినట్టియు రసమువలన నట్టిప్రత్యవాయము కలుగక జరామరణవర్జితమైన కాయసిద్ధిని కలుగఁజేసి యాయురారోగ్యములను వృద్ధిచేయును. ఈ రసవిద్య శ్రేష్ఠమైనదియు, భుక్తిముక్తుల నిచ్చునదియు, దుర్లభమైనదియుఁ గనుక ప్రజ్ఞాసంపన్నులైనప్పటికి నెవరు సంస్కారశుద్ధమైనట్టియు పవిత్రమైనట్టియు శుద్ధరసమును నిందించెదరో వారు పాపాత్ములనియు రసనింద చేసినవారితో సంభాషణమును స్పర్శయును చేయరాదనియు రసేంద్రచింతామణియందు శాసింపఁబడెను. అనఁగా నిర్దోషమైనపదార్థమును గురించి యపవాదములు కల్పించి వృథా నిందచేయరాదని యభిప్రాయము. శాస్త్రీయముగా శుద్ధమైన రసేంద్రలక్షణము "అంతః సురతేజాశ్చ భ్రాజిష్ణుః వహ్నిస్థాయీ స్థిరో ధామకః; హేమాదిధాతుభోక్తా తత్కర్తా, స్యాన్నర్తకోసురాత్మా." అనియు, "అతేజా అగురు స్వచ్ఛభ్రో లోహహా నందలోలో రసః; యదా నాగ్నిర్గతే వహ్నౌ నోర్ధ్వం గచ్ఛతి చాప్యుతః." రవితేజమును, తేజోరహితంబును, అగ్నియందు స్థిరముగా నిలుచునదియు, తెల్లనివన్నెయు కలదియు, అగ్నియందు వైచిన సంగరయుక్తనిదియు స్వర్ణాదిధాతువులను గ్రసింపఁగలదియు, లోహాదులను భేదించునదియు, చాంచల్యము లేనిదియు, అగ్నిసంస్కారమువలన యూర్ధ్వగామిగాక నిలుచునదియు మృతరసేంద్రమని తెలిసికొనవలయు నని రసమార్గవునియభిప్రాయము. అట్టిమృతరసేంద్రము "రసాయనం త్రిదోషఘ్నో యోగవాహ్యతి శుక్రలః భస్మసూతోఖిలాతంకనాశన స్త్వనుపానతః" త్రిదోషనాశనము శుక్రవృద్ధి కలిగించి యోగవాహినియై యనుపానవిశేషములచే సకలరోగముల నిర్మూలించును. అట్టిమృతసూతము రసాయన మగుచున్నది. ఇది యిట్లుండఁగా నాంగ్లేయరసశాస్త్రవేత్తలు చేసిన రసపరిశోధనలవలన తేలిన రసౌషధము లాయుర్వేదరసతంత్రజ్ఞులయభిప్రాయమునకు చాల దూరముగా నున్నవి. పాశ్చాత్యరసౌషధములు కేవలము కొన్నికొన్ని ప్రత్యేకవ్యాధులను కుదుర్చుటకే యేర్పడినవి గాని సర్వరోగనివృత్తి కగుకును రసాయనసిద్ధి కగుకును ఏర్పడినట్లు కనిపింపవు. 1 హైడ్రార్జిరమ్ కమ్ క్రేటా అనఁగా గ్రేపౌడరు. ఇందు రస మొకభాగము, రెండుభాగములు సీమసున్నము చేర్చి నిలువచేయఁబడును. 2 పిలూలా హైడ్రార్జిరి. అనఁగా బ్లూపిల్; 3 హైడ్రార్జిరి ఆక్సిడమ్ రూబ్రుమ్ అనఁగా రెడ్ మెర్క్యురిక్ ఆక్సిడమ్. 4 హైడ్రార్జిరి ఆక్సిడమ్ ఫ్లావమ్- అనఁగా యెల్లో మెర్క్యురిక్ ఆక్సైడ్; 5 హైడ్రార్జిరి- పెర్‌క్లోరిడమ్. ఇది మెర్క్యురిక్ సల్ఫేట్ సోడియం క్లోరైడ్ మాంగనీస్ డై ఆక్సైడులయొక్క సమ్మేళనము. 6 కాలోమెల్-అనఁగా రసభస్మము. దీనినే సబ్ క్లోరైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యురీ అనియు, మెర్క్యు

రైస్ క్లోరైడ్ అనియు, హైడ్రార్జిరి సబ్‌క్లోరిడమ్ అనియు పిలుతురు. ఇది మెర్క్యూరస్ సల్ఫేట్ సోడియమ్‌క్లోరైడ్ కలిపి వండి చేయుదురు (7) పిలూలా హైడ్రార్జిరిసబ్‌క్లోరైడ్ కంపోజిటా అనఁగా ప్లమ్మర్స్‌పిల్ అందురు. (8) హైడ్రార్జిరి అయొడిడమ్ రుబ్రమ్. దీనినే అయొడైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యూరీ అనియు మెర్క్యూరిక్ అయొడైడ్ అనియు, బిన్ అయొడైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యూరీ అనియు పిలిచెదరు. దీనిని మెర్క్యూరిక్ క్లోరైడ్, పొటాసియమ్ అయొడైడ్, సమ్మేళనమునుండి చేయుదురు. (9) లైకర్ అసినికాయిడెస్ హైడ్రార్జిరి అయొడైడ్. దీనినే డినోవన్సు సొల్యూషన్ అందురు; (10) గ్రీన్ అయొడైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యూరి; (11) లైకర్ హైడ్రార్జిరి నైట్రేటిస్ ఆసిడస్. దీనినే మెర్క్యూరిక్ నైట్రేట్ లేక, పర్ నైట్రేట్ ఆఫ్ మెర్క్యూరీ అని అందురు. (12) హైడ్రార్జిరమ్ అమ్మోనియేటమ్ అనగా అమ్మోనియా మెర్క్యూరి (13) సాల అవెసాల్ అలెమ్‌బ్రాత్ అనఁగా అమ్మోనియా మెర్క్యూరిక్ క్లోరైడ్ అందురు. ఇదే డబుల్ క్లోరైడ్ ఆఫ్ మెర్క్యూరీ అండ్ అమ్మోనియమ్. ఇది జలమున కలియును దీనిని దారుణమైన సర్పాయివ్యాధులందు నూనెయందు గ్రసహోయమున ప్రయోగింతురు. ఇట్లెన్నివిధముల పాశ్చాత్యరసౌషధములు అభివృద్ధి గాంచినను రసాయన ప్రసిద్ధమగు రసౌషధ మొక్కటియు నందు గన్పించుట లేదు. పాశ్చాత్యరసశోధకు లింకను రసముతో స్వర్ణాదిధాతుసమ్మేళనము చేసి రసాయనౌషధములుగా మార్చగల యభివృద్ధికి రాలేదు.

నవరత్నములు అంజనపంచకము, స్వర్ణాదినవలోహములు మొదలగు ననేకఖనిజములయొక్క యుపయోగములు పరిశీలించి భస్మ, రస, రసాయనములుగామార్చి యనేకరోగములను నిర్మూలముచేయు ప్రజ్ఞ ఆయుర్వేదరసతంత్రజ్ఞులవలన నభివృద్ధి నొందినది. కాని, యింకను, ఈ యభివృద్ధి చాలదు. దేశకాలానుగుణ్యముగా నాయుర్వేదములను రసతంత్రములను కొంతవరకు సవరింపవలసియున్నది. అందుకు సమర్థులైన పండితులు పరిశోధకులు కావలయును. ఈ కాలమున నాయుర్వేదమునకు ఆదరణ తక్కువగా నుండుటవలనను పాశ్చాత్యవైద్యము ప్రబలియుండుటవలనను ఆయుర్వేదపునరభివృద్ధికి మార్గము కనిపించుట లేదు. గతానుగతికముగా బోవుసంప్రక్రియ విడిచి పూర్వశాస్త్రములను విమర్శకులు విమర్శించి పరిశోధకులు పరిశోధించి యనుభవసిద్ధమైన విషయములు తీసివేసి నిదానచికిత్సాభాగంబులు సవరించుట యవసరమైయున్నది. రసతంత్రవిజ్ఞానము లేనిదే నిదానచికిత్సాజ్ఞానములు శోభింపవు. కనుక ఆయుర్వేదాభిమానులు ప్రభువులు నభిమానించుకొని రసతంత్రముల నాంగ్లలిపిలో తాత్పర్యసహితము ముద్రించి ఆయుర్వేదప్రపంచము నుద్ధరింపవలయును. అప్పు డాంధ్రవైద్యులకు రసతంత్రవిజ్ఞానము, దానివలన చికిత్సాపరిజ్ఞానము కలుగును. ఇట్టి శుభకాల మచిరకాలమున సిద్ధించుటకొఱకు శ్రీహరి నహర్నిశము ప్రార్థించుచున్నాను.

కాకినాడ కాంగ్రెసునం దెత్తిన యఖిలభారతీయ స్వరాజ్యపతాకము

చాగంటి విశ్వపతిశాస్త్రి గారు

స్వతస్స్వచ్ఛసూత్ర శంకాసంకీర్త
స్తంభాగ్రవాయు సృత్కృత్పరంగ
పాండుసితారుణాప్రకటవర్ణత్రయ
స్ఫురితజాత్యైక్యసంశోభితంబు
స్వప్రజాదైన్య నిర్వాపణశపథసం
స్పష్టసర్వోన్నతవిష్ణుపదము
నాత్మసందిష్టశాంతాశయాకర్షిత
నైకఖండప్రజాలోకనంబు
గీ. నసహానవిపక్షవర్గభీత్యావహంబు
శ్లాఘ్యభారతస్వాతంత్ర్యలాంఛనంబు
మానరక్షణగుణచక్రమండితంబు
నఖిలభారతీయస్వరాజ్యధ్వజంబు.

ఉ. పడుకుఁడి దారమున్, సకలభారతజాతులఁ గూడియుండుఁడీ
విడువుఁడి స్పర్ధదోషమును, వేగ స్వరాజ్యము చేకుఱుంగ; నన్
నుసు లనిశంబుఁ బ్రేత్యకవానోగములందుఁ బరిస్ఫురింప నో
ప్పెసఁ గనుఁడీ! త్రివర్ణముల విస్తృత భారతకేతనం బదే!
గీ. పశుబలులదైనయంత్రపు బలిమికంటె
నాత్మబలుల తర్జనిబల మధిక మనెడి
సూత్రమును దెల్పు జంత్రపుశత్రువైన
రాటనంబునఁ జొలుచు భారతపతాక.
గీ. ధరణి భారతస్వాతంత్ర్యధనము, కీర్తి
ధనము, ధనముఁ బెరయంగ విస్తారమగుచుఁ
గోట్ల కపుడు ముప్పదిమూఁడుకోట్ల ప్రజలు
పడగ నెత్తుదు రిట్లె నాధ్వజము దనరు.

శా. బాలార్కప్రతిమానరత్నరుచియుం బద్మాక్షపాదద్వయా
శాలంకారముఁ గల్గు భూధరణశేషాహిస్ఫుటం బోలి, ద్వే
ష్యాలోకోరుభయంకరంబును బ్రశాంతాత్మప్రవంద్యంబునై
ప్రాలుం గావుత! భారతధ్వజ మిలం గల్పాంతపర్యంతమున్.

'ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు' భారతదేశమునకు లాభకరమా?

కందుకూరి ఈశ్వరదత్తుగారు బి. ఏ.

క్రిందటి సంవత్సరము డిశెంబరు పదునెనిమిదవ తేదీని వంగ దేశీయవణిక్సంఘమువారి సమక్షమున మాట్లాడుచు 'ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు'ను గూర్చి యిట్లు మనరాజప్రతినిధియైన రీడింగు ప్రభువు పల్కెను. 'ఈపద్ధతివల్ల భారతభూమికి కొన్నిలాభములు చేకూరును. అందు ముఖ్యముగా రాజకీయార్థికలాభములు గమనింపదగినవి.'*

ఈ 'ఇంపీరియల్ ప్రిఫరెన్సు పద్ధతి' యనగా నేమి? ఈసమస్య యెట్లు పుట్టినది? దీనిచరిత్ర యేమి? భారతదేశమున కుపయోగకారి యగునా? యను ప్రశ్నలను మనము విచారింపవలసియున్నది.

'ప్రిఫరెన్సు' అనునది రక్షణపద్ధతి (Protection)యం దొక సాంప్రదాయము. దీనియర్థ మేమన: బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునందలివివిధ రాష్ట్రములు, ఆయాదేశములందు దొరకునట్టి యపక్వపదార్థసంచయములే (Raw materials) గాక యంత్రశాలలు, హస్తశాలలు మొదలగు సర్వశాలలకును, అన్యదేశములనుండి వచ్చుసరకులకన్న ప్రాముఖ్యము నిచ్చుట. ఒక యుదాహరణ మిచ్చినం జాలును. హిందూదేశమునకు ఇంగ్లండునుండియు, జపానుదేశమునుండియు బట్టలు దిగుమతి యగుచున్నవి. జపానునుండి వచ్చుబట్టలపై దిగుమతిపన్ను నూటికి పదిరూపాయిలు విధించినయెడల, ఇంగ్లాండునుండి వచ్చువానిపై నూటికి పదిరూపాయలకు తక్కువగా దిగుమతిపన్ను వేయవలెను. అనగా అయిదురూపాయిలో, ఎనిమిదిరూపాయిలో దిగుమతిపన్ను ఉండవలెను. ఇదియే యీసాంప్రదాయముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. ఇంగ్లాండుదేశము స్వేచ్ఛావ్యాపారపద్ధతిని అవలంబించుచున్నది. (Free Trade) ఇతరదేశములు అనగా ఫ్రాన్సు,అమెరికా,జర్మనీ, మొదలగునవి రక్షణపద్ధతి నవలంబించి, యింగ్లాండుదేశమునుండి వచ్చుసరకులపై చాల హెచ్చయిన దిగుమతిపన్నులు విధించుచున్నవి. అందుచేత బ్రిటిషుసరకులు ఆదేశములందు చలామణీయగుట లేదు. బ్రిటిషు కళలు క్షీణదశకు వచ్చుగతి పట్టినది. కళలు క్షీణించుట వలన దేశమునందు పనివారలకు పనిలేక దారిద్ర్యము పెరుగుట తటస్థించినది. అందుచే నశాంతి ప్రబలమయ్యెను.

ఇట్టి యవస్థలు మాన్పుటకై ఈ శతాబ్దప్రారంభమునందు జోసెఫ్ ఛాంబర్లెన్‌గారు మనము ప్రస్తుతము విచారించుచున్న సాంప్రదాయము నమలులోనికి తెచ్చినయెడల బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునకు క్షేమకర మని యుపన్యాసముల నీయ ప్రారంభించెను. కాని యీ పద్ధతి 1903 వ సం. నకు పూర్వమే అమలులోనికి వచ్చినట్లు కనబడుచున్నది. 1897 వ సంవత్సరములో కెనడారాష్ట్రము బ్రిటిషు సరకులపై తక్కువసుంకముల విధించెను. (2)

ఈ పద్ధతియొక్క ముఖ్యోద్దేశములు ఏవి?

(1) బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునందలి వివిధరాష్ట్రములయొక్క పరస్పరవ్యాపార మభివృద్ధి గాంచుటయు, నందుచే సామ్రాజ్యమునకు లాభము కల్గుటయు.

(2) సామ్రాజ్యము బలపడుటయు.

(3) సామ్రాజ్యమునందున్న యన్నిదేశములు [illegible] తమ తమరక్షణపద్ధతుల మాన నవసరము లేదు. సామ్రాజ్యములో స్వేచ్ఛావ్యాపారమును స్థాపించుటయుం గాదు.

(4) ఈ పద్ధతిని అవలంబింపవలెనని బలవంతము చేయుటయును లేదు. ఆయాదేశములయొక్క పరిస్థితులను బట్టి ఆయాదేశములు ఈ పద్ధతిని అవలంబింపవచ్చును.

(5) ఇంగ్లండు వీలైనయెడల సామ్రాజ్యమునందలి రాష్ట్రముల నుండి దిగుమతియగు వస్తువులపై చాల తక్కువసుంకముల విధింపవలయును.

ఈ పద్ధతి హిందూదేశమున కుపయోగమా, కాదా యను ప్రశ్న 1903 వ సంవత్సరములో ప్రారంభమయ్యెను. అప్పటి హైందవదేశపు కార్యదర్శియైన హేమిల్టన్ ప్రభువు భారతప్రభుత్వమువారి కీక్రిందితంతివార్త నంపెను. 'అధినివేశముల సభయందు పక్షకరమైన పన్నులనుగూర్చిన (Preferential Duties) తీర్మానము ఆమోదింపబడెను. ఆ తీర్మానము నాచరణలోనికిం దెచ్చుటయందు, మీ దేశమున కానీతి యెట్లు పరిణమించునో వెంటనే జవాబు నీయవలెను. భాగ్యవశమున హైందవప్రభుత్వమువారీ పద్ధతికి విము

---

* "She is the only country in the Empire which does not respond to Preference. There are benefits to India Capable of easy and immediate Comprehension. Other benefits are claimed for the system, which demand and deserve close study. There are also political and other aspects as well as economic for consideration. .... Viceroy before the Bengal Chamber of Commerce 18-12-1923.

(2) The question of Imperial Preference in the British Empire first took practical shape in 1897 when Canada partly in pursuance of a liberal Tariff Policy reduced her duties on Br. Goods..................Indian Fiscal Commsision Report Page 120.

ఖులై యీక్రిందికారణములచే నాపద్ధతి మాకు పనికిరాదని ప్రత్యుత్తర మిచ్చిరి.

(1) దీనివల్ల బలవత్తరమైనలాభము లేవియు కలుగవు.

(2) ఈ పద్ధతి నవలంబించి బ్రిటిషు సరకులపై స్వల్పసుంకముల విధింతుమేని, నితరదేశములవారు మాదేశమునుండి వచ్చుసరకులపై పెద్దసుంకముల విధించి వర్తక వ్యాపారమునకు నష్టము కలుగజేయుదురు.

(3) ఈ పద్ధతి హైందవాదాయమునకు నష్టము కలుగజేయును.

(4) బ్రిటిషు సామ్రాజ్యమునుండి హిందూదేశమునకు దిగుమతులు నూటికి 75 వంతునను, హిందూదేశమునుండి సామ్రాజ్యములోనికి నూటికి 47 వంతునను జరుగుటవల్ల ఈపద్ధతి యీ దేశమునకు బొత్తిగా లాభకారి కాదు. హిందూదేశమునుండి ఎగుమతులు ఇతరదేశములకు ఎక్కువ పోవుటచేత నితరదేశములవారు, ఇండియా బ్రిటిషు సరకులకు ప్రాముఖ్యము నిచ్చినయెడల కోపముచేత ఎక్కువ పన్ను విధించినయెడల హిందూదేశ వర్తకవ్యాపారమునకు నష్టము అపరిమితముగా కలుగగలదు. బ్రిటిషుసామ్రాజ్యమునుండి దిగుమతులు ఎక్కువయగుటచేత వానిపైని ఎక్కువపన్నులు వేయవలసిన యెడల హిందూదేశముయొక్క ఆదాయము తగ్గిపోవును.

(5) పూర్వపు అనుభవమును బట్టి చూడగా యిండియా యొక్క వాణిజ్యవ్యాపారసమస్యల నెప్పుడు చర్చించినను, హిందూదేశముయొక్క హితమునే ఆలోచనచేయుట లేదు. ఇంగ్లాండునందలి కొందరి వ్యాపారస్థుల లాభమునే చూచుచున్నారు. హిందూదేశమునందలి కళలకు రక్షణ ఆవశ్యకమై యున్నను, లేదా ఇప్పుడు కోరబడినను, ఆరక్షణవిధానములు ఇంగ్లాండుదేశమునుండి యీ దేశమునకు వచ్చుదిగుమతులను బాధించును. కాని అన్యదేశములనుండి యీ దేశమునకు వచ్చుదిగుమతులను అంతగా బాధింపవు. ఒకవేళ, అన్యదేశ దిగుమతులపై, ఇంగ్లాండునుండి వచ్చుదిగుమతులపైకంటె ఎక్కువపన్నులు విధించినను, ఇండియా దొరతనమువారు పైని పేర్కొనబడిన రక్షణపద్ధతిని అవలంబించినయెడల లాంకషైరు వర్తకులు కాని, బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువారు కాని, ఆ పద్ధతుల నామోదింతురని మేము తలంపజాలము. కావున మాకీపద్ధతి అవసరము లేదు.

మరల 1913 వ సంవత్సరమువరకు దీనిప్రశంస రాలేదు. ఆసంవత్సరమున సామ్రాజ్యశాసనసభయందు గంగాసింగబహద్దూరుగారొక తీర్మానమును ప్రవేశపెట్టిరి. ఆతీర్మాన మిట్లుండెను:

"చీనాదేశముతో చేసుకొన్న ఒడంబడికప్రకారము నల్లమందు నుండి వచ్చుఆదాయము తగ్గిపోవును. గనుక, సపక్షకరమైన (Preferential) పన్నుల విధించుచో, నింగ్లాండునకును, ఇండియాకును, అధినివేశనములకును చాల లాభకరముగా నుండును."

ఈతీర్మానమునకు గవర్నమెంటు ఆర్థికసభ్యులైన విల్సన్ దొరగారు వ్యతిరేకముగా మాటలాడుటవల్ల తీర్మానమును తీసివేసి వేయవలసివచ్చెను. అనగా గవర్నమెంటువారే ఈపద్ధతికి విముఖులుగా నుండిరి.

మరల దీనిప్రశంస 1917 సంవత్సరమునందు వచ్చెను. ఆసంవత్సరమున సామ్రాజ్యయుద్ధాంతరంగికసభ కూడెను. ఆసభకు మనదేశమునుండి, మెస్టను దొరయు, సింహాగారును, బికనీరుమహారాజు గారును ప్రతినిధులుగా బోయిరి. ఆసభయందు ఈతీర్మాన మామోదింపబడెను. "సామ్రాజ్యమునందలి ప్రతిరాష్ట్రమునను, విక్రమండలి నాభివృద్ధినిగూడ గమనించుచు, సామ్రాజ్యమునందలి యితరభాగములందు ఉత్పత్తికాబడు అపక్వపదార్థములకు యంత్రకళలకు, హస్తకళలకు, అనుకూలములగునటుల నేర్పాటుచేసి సౌకర్యమును కలుగజేయుటకు పూనియున్నది. ముఖ్యమాత్రమును ఆంతరంగికసభవారు ఏకగ్రీవముగ నామోదించియున్నారు."

ఈసభ జరిగినదిమొదలు ఇండియా ప్రభుత్వమువారి యాదర్శమునందు కొంచెము మార్పు కలిగినది. 1918 వ సంవత్సరమునందు తేయాకున కీ పద్ధతి యవలంబింపబడినది. 1919 వ సంవత్సరమునందు జంతువులచర్మములకును తోళ్లకును (Hides and Skins) ఈ పద్ధతి యాచరణలోనికి తెచ్చిరి. మనదేశమునుండి సామ్రాజ్యములోని దేశముల కెగుమతి యైనయెడల నూటికి 10 వ వంతును, ఇతరదేశముల కెగుమతి యైనయెడల నూటికి 15 వ వంతును పన్ను విధింపబడెను. ముఖ్యముగా ఈచర్మవ్యాపారమునకు రక్షణ మవ్వంతా నిశ్చయించెను. సామ్రాజ్యములోని దేశములకు పన్ను తగ్గించి యెగుమతి చేసినయెడల వర్తకులకు చివరకు ఎక్కువ నష్టమే కలుగుచున్నది. ఈ దేశమునందు చర్మములను పరిశుభ్రముచేసి జోళ్లు మొదలగు వస్తువులు చేయు కర్మాగారములు తక్కువ. కాబట్టి చవుకధరలకు ఈచర్మములనుకొని యింగ్లాండు, అమెరికాదేశములు చక్కగా చర్మములచే జోళ్లు మొదలగునవి తయారుచేసి తక్కువధరల కిక్కడ అమ్ముచున్నారు. అందుచేత ఈ దేశమునందలి జోళ్ల పరిశ్రమములు మొదలగునవి అభివృద్ధి పొందుట లేదు.

మరల నీసమస్య మొన్నమొన్న గవర్నమెంటువారిచే నియోగింపబడినఫిస్కల్ కమీషన్ వారి విచారణనిమిత్తమై జారీచేయబడినవి. వారు విచారించి యీ సమస్య ప్రస్తుతము హిందూదేశమునకు వర్తింపజేసినయెడల విశేషలాభము లేదని తేల్చిరి. 1903 వ సంవత్సరమునకును, ఇప్పటికిని విశేషము వ్యత్యాసము లేదని కూడ వ్రాసియుండిరి. * ఈక్రిందిపట్టికవల్ల ఎగుమతి, దిగుమతులలో విశేషభేదము కలుగలేదని కనుగొనవచ్చును. వ్యత్యాసము లేనప్పుడు 1903 వ సంవత్సరమున గవర్నమెంటువా రిచ్చిన సరియైన ప్రత్యుత్తరమే ఇప్పుడును వర్తించును.

* The Government of India found in 1903 that $\frac{2}{3}$ of the total imports came from the Br. Empire. Indian exports went preponderatingly to foreign countries. The situation in broad outline is the same...................... Fiscal Commission Report Page 129.

ఇండియానుండి	1919 ఎ.	20 ది.	1920 ఎ.	21 ది.	1921 ఎ.	22 ది.
(1) సామ్రాజ్యమునకు	44%	61%	43%	66%	37%	66%
(2) ఇతర దేశములకు	56%	39%	57%	34%	62%	33%

అనగా సామ్రాజ్యమునుండి దిగుమతులు హెచ్చుగుచున్నవి. ఇతర దేశముల కీదేశమునుండి ఎగుమతులు హెచ్చగుచున్నవి. అనగా ప్రస్తుతపుస్థితి యెట్లుండెననగా- సామ్రాజ్యమునుండి మూడువంతులకు రెండువంతులు దిగుమతులగుచున్నవి. సామ్రాజ్యమునకు ఎగుమతులలో మూడువంతుల సగము పోవుచున్నది. (1/3) ఫిస్కల్ కమీషనువారు గీక్రింది యభిప్రాయములను తమనివేదికయందు వ్రాసిరి.

(1) ఏవస్తువునకును సామ్రాజ్యశాసనసభవారియిష్టము లేనిదే 'ప్రిఫరెన్సును' ఇయ్యరాదు.

(2) రక్షణను ఆవశ్యకమైన సరకులకు 'ప్రిఫరెన్సు' పద్ధతిని ఇవ్వ గూడదు.

(3) హిందూదేశమునకు నష్టము వచ్చునని తోచినయెడల ఈపద్ధతిని మానివేయవలెను.

కాని ప్రత్యేకనివేదికయందు హైందవసభ్యులు ఇట్టి యభిప్రాయమును వ్రాసిరి.[1] "హిందూదేశమునకు సంపూర్ణబాధ్యతాయుతపరిపాలనము వచ్చినంగాని యీపద్ధతిని అవలంబింపంగూడదు. హిందూదేశమునకు తనయొక్క ఎగుమతిదిగుమతులపై సంపూర్ణస్వాతంత్ర్యము కలిగియుండినంగాని యీపద్ధతి పనికిరాదు. అట్టిది సంపూర్ణముగా యెన్నుకొనంబడినశాసనసభవారి వోట్లపై నాధారపడియుండును.

అదియుంగాక మనకు అధినివేశనములతో వర్తకవ్యాపారము చాల తక్కువ. ఇట్టిస్వల్పవ్యాపారమునందు ఒకరికొకరు 'ప్రిఫరెన్సు' చూపుటవల్ల లాభ మేమియును లేదు. ఇంగ్లండునకు 'ప్రిఫరెన్సు'ను చూపినచోం గల్గునష్టముల నిదివరకే వ్రాసితిమి.

యుద్ధానంతరము ఇంగ్లాండుయొక్క పరిశ్రమలస్థితి చిక్కులోబడెను. రష్యాదేశముతో వర్తకవ్యాపారము లేదు. ఫ్రాన్సు రూర్ ప్రాంత మాక్రమించినది. అధినివేశనములు సంరక్షణము (Protection) నవలంబించెను. ఫ్రాన్సు, అమెరికాదేశ ములు బ్రహ్మాండమైన దిగుమతిపన్నులు విధించెను. జర్మనీయవస్థ వర్ణింప నలవికాదు కదా. ఇట్టి ప్రపంచస్థితిలో స్వేచ్ఛావ్యాపార పద్ధతి అవలంబించిన యింగ్లాండు దేశముయొక్క పరిశ్రమలు అడుగంటంజొచ్చెను. దేవుండా! ఇట్టిగతి ఎట్లు తప్పిపోవును? అని రాజ్యాంగవేత్త లాలోచింపం దొడంగిరి. క్రిందటిసంవత్సరాంతమందు సామ్రాజ్య ఆర్థికసభ యొకటి సమావేశపరచబడెను. ప్రతిసామ్రాజ్యమునందలి ప్రతిరాష్ట్రమునుండియు ప్రతినిధులు ఆసభకు పోయియుండిరి. ఇండియానుండి మన పార్లమెంటు సభ్యుండైనఇన్నిసుకోర ప్రతినిధిగా పోయెను.

సభయందు ఇతరసమస్యలతో పాటు ఈ ప్రిఫరెన్సు పద్ధతి కూడ ఆలోచనకు పెట్టంబడినది. అధినివేశనములనుండి సరకులకు మేము ప్రిఫరెన్సు ఇచ్చెదము. మాసరకులకు కూడ అధినివేశనములవారు 'ప్రిఫరెన్సు' ఈయవలెనని సభలో ఇంగ్లండుపక్షమున గోరంబడెను. అధినివేశములవారీపద్ధతికి పూర్తిగానిష్టపడ లేదు. ఇప్పుడు ఇంగ్లండునకు పట్టుకొన్న పెద్దచింత యేమనంగా, తనసరకుల ప్రపంచమునం దెక్కడను చలామణియగుటకు వీలు లేదు. కనుక సామ్రాజ్యమునందున్న ఇండియా, ఆస్ట్రేలియా, కనడాదేశము ఆమెసరకులకు ప్రిఫరెన్సు ఇచ్చినచో సామ్రాజ్యమంతయు నొకపెద్దపరిశ్రమగా మారి తనసరకులను చెలామణీ కావించుకొనవలెనని తనభాగ్యమే తాను మానుకొన్నయెడల ఇతరదేశములయొక్కగతి యేమి? భాగ్యనగరమున ఇండియాప్రతినిధి ఈ 'ప్రిఫరెన్సు' మాకక్కఱలేదని చెప్పెను. అతడును సనుకటి ప్రత్యుత్తరమే ఇచ్చెను. ఇంగ్లాండునుండి నూటికి 75 పాళ్లు దిగుమతులును, ఇంగ్లాండునకు నూటికి పాతిక పాళ్లు ఎగుమతులును గనుక ఈపద్ధతి అవలంబించినచో నిండియాకు చాలనష్టమని చెప్పెను. అదిగాక ముఖ్యముగా ఇంగ్లాండు, నూలు, నూలుగుడ్డలను విశేషముగా ఇండియాకు దిగుమతి చేయుచున్నది. అంతర్య మేమనగా కాని యున్నది. అవి యెవరును పోటీ లేరు. పోటీయున్నచో, ఇంగ్లాండు నూలుసరకులకు 'ప్రిఫరెన్సు' నిచ్చి, యితరదేశముల బట్టలపై పెద్ద సుంకముల విధింపవచ్చును. పైగా మిక్కిలి అట్టి యెక్కువసుంకముల విధించినచో ఇక్కడిమిల్లులు పరిశ్రమలు మరింత నాడే అడుగంటి రూపులేక పోవును. ఈయభిప్రాయమునే ప్రొఫెసర్ కేల్గారు తమగ్రంథమునందు వ్రాసియున్నారు.[2]

అదిగాక ఇంగ్లాండుయొక్క అభిప్రాయమేమనంగా, ఇక్కడ నుండి ఎగుమతి కాంబడు అపక్వపదార్థసంచయముపై యెక్కువపన్నులను విధింపవలెను. దీనియర్థమేమన హిందూదేశము క్రొత్తపరిశ్రమలను నత్తగా చేయుటయే. ఇట్టిప్రిఫరెన్సునే చూపినయెడల హైందవ ఆదాయమున కెంతో నష్టము చేకూరంగలదు. ఇదివరకే డెబ్బదికోట్ల రూపాయిలు ఒక్కబట్టలకే హిందూదేశమునుండి యింగ్లండునకు పోవుచున్నవి. ఈ నష్టముతో పాటు ప్రిఫరెన్సును చూపినచో ఆదాయమునందు కూడ నష్టము కలుగును. 'ఈ ప్రశ్నమంతయుం జూచినయెడల ఇదియొక గారడీగా తోంచుచున్నది. కాని, వ్యాపారముగా తోంచదని ప్రొఫెసర్ కేల్గారు తనగ్రంథమునందే వ్రాసియున్నాడు.[3]

ఈసంవత్సరములో బొంబాయి కూడిన హైందవవార్షికసభ కధ్యక్షతవహించిన శ్రీ విశ్వేశ్వరయ్యగారు ప్రిఫరెన్సు మన కిప్పుడు అవసరము లేదనే చెప్పిరి. ఈ పద్ధతికి హైందవాభిప్రాయము ప్రతికూలమా? ప్రస్తుతము నూతనముగా వచ్చిన లేబర్ గవర్నమెంటువారీపద్ధతిని అవలంబింపరు. వారు స్వేచ్ఛావ్యాపారమతస్థులు.

ఇట్టి స్థితియందు వైస్రాయిగారు ఈ వ్యాసము మొదట వ్రాసిన విషయమున పల్కుట హాస్యాస్పదముగ లేదా?

1 Indian Fiscal Commission Report Minute of Dissent P. 193. The logical conclusion is that India cannot accept the principle of Imperial Preference until she has attained responsible Government to regulate her Fiscal policy by the vote of a wholly elected Legislative.

2 India and Imperial Preference in Indian Economic and Industrial Problems (Prof. Kale).

3 This is not business but Juggling' Indian Economic and Industrial Problems' (Prof. Kale).

ఆయుర్వేద సంస్కరణము

ముదిగొండ బుచ్చయ్యలింగశాస్త్రి గారు

శ్రీ జగదీశ్వరనిర్మితంబగు ప్రపంచమునకు నాధారభూతంబులు వేదంబులు. వేదధర్మములు బోధకములకు పరమకారుణికులగు ఋషులు వేదార్థప్రతిపాదకములై ఆచారవ్యవహారములను తెలుపు స్మృతులను స్వనామకములుగా మన్వాదిస్మృతులను రచించిరి. అట్టి శ్రుతిస్మృతులు సర్వసామాన్యజనులకు బోధపడమికి అష్టాదశపురాణములను వ్యాసమహర్షి రచియించెను. ఇంక వేదస్మృతిపురాణములలో ఆయుర్వేదము గలదు. స్మృతులన్నియు ఆచారకాండను బోధించును. "ఆచారా దాయుర్లభ్యతే" యనుసూత్రప్రకారము ఆయుర్వేదమునందలి ఆరోగ్యభాగమునకు స్మృతులు ఆచారభాగమును వక్కాణించినవి. వాగ్భటాచార్యుడు బాహట మను వైద్యగ్రంథమును వ్రాయదలచుకొని స్మృతులయందలి దినచర్యను గ్రహించి రెండవ అధ్యాయమునకు దినచర్యాధ్యాయ మని యారోగ్యమునకై ధర్మశాస్త్రమును పురస్కరించుకొని వ్రాసియున్నాడు. వ్యాసమహర్షి పురాణములయందు నీభాగమును వదలక గారుడాదిపురాణములయందు నిదానచికిత్సాక్రమములను విస్తరించియున్నాడు. వేదతుల్యములగు నాగమములయందు, కల్పములు, వ్యాధిహరమంత్రతంత్రములు వేనవేలు గలవు. కాబట్టి యుపవేదమగు నాయుర్వేదము నాలుగువేదముల వలెనే స్మృతిపురాణములయందు మఱియు ఆగమములయందును జెప్పబడి యున్నది. అందుచే నాయుర్వేదము చతుర్వేదములతో సమమైనదగుటచే సంస్కరణార్హము గానేరదు

మఱియు సంస్కరణార్హ మెద్ది యనిన, ఆయుర్వేదము అష్టతంత్రములతో గూడినను మన మిపుడు రెండువిధములుగా విభజించుకొందము: ౧ శస్త్రచికిత్సావిధానము. ౨ ఔషధచికిత్సావిధానము. ఈ రెంటియందును హిందూస్థానములో ఆయుర్వేదమునందలి శస్త్రవిధానము లోపించుచు నాంగ్లేయులయందు నామావశిష్టమై యున్నది. విద్యలకు పూర్తిగా నాశనస్వభావము కానేరదు. సద్యస్కాలమునందు ఆంగ్లవైద్యశస్త్రచికిత్సావిధానము మనకు లేదని ఆయుర్వేదపరిపాటి లేనివారు కొందరందురు. సుశ్రుతమునందలి సూత్రస్థానము ౨౬ అధ్యాయములతో నొక్కొకసూత్రమునందు ఆంగ్లవిధానమంతయు చక్కగా వ్రాయబడియున్నది. బాగుగా విచారించినచో సుశ్రుతమునందలి సూత్రాభిప్రాయములు ఆంగ్లేయులకుగాని తదితరులకుగాని బోధపడినటులుదోచదు. అట్టిసుశ్రుతమునందలి శస్త్రవిధానమును తిరిగి మనవారు ప్రారంభించుటయే సంస్కరణ మని తలంపవలయును.

మఱియు నిదానచికిత్సాభాగమునందు శతగ్రంథములు కలవు. చికిత్సయందు దాఱితేఱిన యనుభవవృద్ధవైద్యులు గలరు. కాబట్టి ఈవిషయమునందు సంస్కరణ యనావశ్యక మని చెప్పితీరవలయును.

మఱియు కార్యక్రమమునుగుఱించి విచారింతము. మనదేశమునందు కార్యక్రమమున నిపుడు కొన్ని యేర్పాటులు జరిగినను చాలాకాలము కార్యక్రమము తప్పిపోయినది. ఇప్పటికైనను నిదానచికిత్సాభాగములే పాఠ్యక్రమమం దున్నవిగాని శస్త్రచికిత్సావిధానము మిగిలియున్నది. కాబట్టి యెంతవఱకు మనము శాస్త్రప్రకారము పాఠ్యక్రమమును నెఱవేర్పమో అంతవఱకు పాఠ్యక్రమము సంస్కరణావసరమును కోరుచునే యుండును.

మనగ్రంథముల గౌరవమును ఆలోచింపుడు. వేదతుల్యమగు ఆయుర్వేదమును జదివి సుశ్రుతాది ఋషులు చరకసుశ్రుతాదులను రచించిరి. మఱియు వాగ్భటభావమిశ్రాదులు అష్టాంగహృదయభావప్రకాశాదిగ్రంథములను రచియించిరి. ఇట్టియుద్గ్రంథములు సంస్కరణార్హము లెంతమాత్రమును గానేరవు. మనకు లోబ

డునవి శాస్త్రములు గావు. మనలను శాసించు వేదశాస్త్రములు సంస్కరణార్హములైనచో నానికి గౌరవ ముండనేరదు.

మనబుద్ధిప్రణీతవైద్యగ్రంథములు నాంగ్లేయులు చదువుకొని పరిశీలించి సుశ్రుతమునందలి యస్త్రములు శస్త్రములు ఈ మొదలగునవి యన్నియు సాధించి యుపయోగమునకుం దెచ్చియున్నారు. ఈవిషయ మందరకును తెలిసియుండుటచే మిక్కిలి వ్రాయనక్కరలేదు.

ఆంగ్లేయుయొక్క పాశ్చాత్యక్రమాదులను ఆంగ్లసాహిత్యము కొదిగినపిదప ఆయుర్వేదశాస్త్రములు చదువుచున్నారు. పిదప నొకొక్కొక్కవిషయము దొకొక్కొకరు క్రొత్తాస్పత్రి చికిత్సలు చేయుచుందురు. వారు చదువుకొనుకాలమునందు అనుభవయుక్తముగా జదువుకొనియుందురు. మనగ్రంథకర్తలచే వ్రాయబడిన గ్రంథములను జదివి ఆంగ్లవైద్యముగా మార్చుకొని ప్రసిద్ధిని గాంచిరి. వారిచదువునకు సాధ్యులయందు పరీక్షింపబడు నౌషధజాతమునకు సంబంధమును గలుగజేసిరి. వారి యౌషధములకు బదులు వారికి సీసాలవసరములు. వారలవైద్యమునకు ప్రభుత్వసహాయము, ద్రవ్యసహాయము, మతసహాయము ఈ మొదలగుసహాయములుగలవు. మరియు నవ్యనాగరికులగు వారి యౌషధములని ప్రశస్తిని గాంచినవి. ఆంగ్లవైద్యునకు సీసాలతో చెల్లు. అటులైన వారికంపెనీలలో నౌషధములను కొని తేవలయును. ఇట్టిసౌకర్యము లుండుటచే వారిలో ప్రతి గురువైద్యులును సమావేశముగా ఏరినను కలుగలుండనేరవు. పరస్పరాభిప్రాయములు నిచ్చుకొందురు. రోగుల కానందముగా నుండును. ఆంగ్లవైద్యమునం దిట్టిసౌకర్యము లుండుటచే సంస్కరింపబడిన దని నమ్మవలయును.

ఆయుర్వేదీయుల పాఠ్యక్రమము నాలోచింపుడు. మనవైద్యులలో ప్రతివైద్యుడు గ్రంథమును చెప్పును. అవి గురువులయొద్ద జదివినవిగావు. నిఘంటువులు చదువుటలేదు. ('నిఘంటునా వినా వైద్యః') యనువచనమువలన నిఘంటువు మొదట జదువవలయును. వైద్యుడు గాబోవునతడు కాళిదాసత్రయమైనను జదివితీరవలయును. పిమ్మట లఘుత్రయముబృహత్త్రయములలో అవసరభాగములను జదువవలయును. మరియు, భస్మములు, వంటౌషధములు, ఖల్వౌషధములు, లేహపాకచూర్ణాదులను అనుభవముగల గురువులయొద్ద నభ్యసింపవలయును. గురువులు చేయు నిదానచికిత్సల నరయవలయును. ఈ యాయుర్వేదవిద్య కంగములుగా జ్యోతిషమంత్రశాస్త్రము లుండవలయును. అపుడాయుర్వేదీయవైద్యులు ఆంగ్లేయవైద్యులతోపాటు సంస్కరింపబడినవారని తలంపవలయును. అటులుగాక ఇపుడున్న విధానమాచరించువరకు సంస్కరణ మవసరమని యే నుడువుచుందును.

మరియు, చదువులయందు చికిత్సలయందు, నియమము లేదు. వైద్యులయం దైకమత్యము గానరాదు. ఒకరియందు లోకులకు నమ్మకములేదు. సత్యము లేదు. పూర్వాచారము లేదు. కష్టపడుట లేదు. ఔషధములు దొరకకున్న నమ్మకములేదు. దొరకినను తయారుచేయునందున నమ్మకములేదు. వ్యాధి నాశనమగుదునాలేదా యనువిచారము లేదు. సహింపు లేదు. ఇతరుల యౌషధములయందు గౌరవము లేదు. తయారుచేయుట లేదు. అనేకలేదులు ఆయుర్వేదీయులనుదుటయున్నందువలన సంస్కరణ మవసరము.

ఇన్నిలేదులు సంస్కరణహీనతవలన సంభవించినను దేశీయులపుణ్యలేశమువలన బీజరూపములుగా హిందూదేశమునం దున్నవి. ఎవ్వి యన: గ్రంథములు, నిదానములు, చికిత్సలు, అనుభవశీలురగు ఆయుర్వేదవైద్యులు, ఈ మొదలగునవి గలుగుటయే గాక యెవరి యౌషధములయందు వారికి నమ్మకము గలదు? బాగుచేయుదునన్న నమ్మకము గలదు. వస్తుసామగ్రి గలదు. మూలికాదులు గలవు. మనయార్యులలో చాలమందికి మనయౌషధములయందు నమ్మకము గలదు. విదేశీయౌషధములు సేవించువారికి నాయుర్వేదీయౌషధములయందు నమ్మకము గలదు. విచారణశూన్యతచే లేవనుకొన్నవన్నియు కొద్దిగానైనా గలవు. ఉన్నదనుకున్న ఆయుర్వేదవిద్య కన్నియు పరిదృశ్యమానాంగ్లేయ విధానము మాత్రము లేదని ప్రపంచానుభవమే చెప్పుచున్నది. కాబట్టి సంస్కరణాసంస్కరణలు ఆయుర్వేద

మునకు గలవు, ఈవైద్యమున కుండు అసంస్కారముల దప్పించిన సానబట్టబడినమణివలె ప్రకాశించును.

ఆయుర్వేదమునకు సద్యస్కాలసంస్కరణము

౧-పాఠ్యక్రమము

౨-శస్త్రచికిత్సావిధానము

3-చికిత్సాభాగము

౧. పాఠ్యక్రమమును ఆయుర్వేద మండలి వారు ప్రారంభించియున్నారు. అనుభవనీయులగు గురువులయొద్ద చక్కగా జదివిన జాలును.

౨ శస్త్రవిధానము: శస్త్రచికిత్సావిధానమును ప్రారంభింపవలయును. విద్యావంతులు, ధనవంతులు, ప్రజలు, వీర లందఱు అభిమానించి తగినసహాయ మొసగించిన శస్త్రచికిత్సావిధానము సాగును.

3. చికిత్సావిధానము ర విధములుగానున్నది. అందు మొదటిది మూలికాదిచికిత్సావిధానము. మనకు చరకసుశ్రుతాదిగ్రంథములు మూలికాచికిత్సనే బోధించుచున్నవి. అందుచే ప్రజలకు, నిలువేదలకు అన్యోన్య యోగము; కాబట్టి విద్యార్థులకు ప్రథమమునందు మూలికావిధాన మంతయు అనుభవపురస్సరముగా బోధింపవలయును. ఈ మూలికావైద్యమునందే లేహ పాక చూర్ణాదు లలవడును.

రెండవది రసవైద్యము. ఈ వైద్యము శ్రీమంతులసహాయముచే ప్రసిద్ధి జెందదగినది. ఈవిధానము గురుసాంప్రదాయములు తెలిసికొని అతికష్టముచే సాధింపదగినది. ఈ రసవైద్యమును జేయువారే వైద్యశబ్దమున కర్హులు.

మూడవది శస్త్రవైద్యము. ఇది కేవలము హైన్య దశయందున్నది. ఈ విధానము నుద్ధరించుటకు దేశీయులయనుగ్రహ ముండితీరవలయును. అనగా దేశీయులందఱు గలసి యుద్ధరింపదగినది.

నాల్గవది, మంత్రవైద్యము. దీనినే సిద్ధవైద్య మందురు. ఈవిద్య ఆత్మసంబంధ మైనది. ఈవిద్య ఒకరిసహాయముచే రానేరదు. ఈవిద్య యుత్తమవిద్య యని వైద్య శాస్త్రాభిప్రాయము. శక్తిపాతమునకు దీనికి సంబంధము గలదు. కాబట్టి ఈవిద్య స్వాంతముగా సంపాదించుకొ తగినది

ఈ విధానములన్నియు వృద్ధిబొందినయెడల ఇతర దేశీయౌషధములు చికిత్స లనవసరములు. స్వవిద్యచే దేశమున కొక గౌరవము సంభవించును. ఇట్టి యభివృద్ధికి జనపదవాసులు, పట్టణవాసులు వైద్యుల రావించి సభలు జరిపి ద్రవ్యసహాయముచే శాలలను స్థాపించి విద్యార్థులను సంసిద్ధులను జేయవలయును. మనదేశమన్నిటికి ప్రయత్నము జేయువారలకు సులభ సాధ్యమైనది. సంస్కరణములలో నిది యొక ముఖ్యవిధానము.

వైద్యులసంస్కరణ

అనుభవశీలురగువారు, వృద్ధవైద్యులగువారు అసమానపిశాచములనుపారద్రోలవలయును. ఇంతకైనను రహస్యముగా నుంచను ఋషిసాంప్రదాయకులమగు మనవారిలో గ్రంథములను జూపనివారు, చికిత్సలను జెప్పనివారు, అన్నియు రహస్య మనువారు, చదువుకొనుచున్న నిజ గురుశిష్యులలో నొకరికి నివ్వవారు, మాయాచారము గలవారు, పరుల మందుల దూషించి తమదుమ్ములను సొమ్ముజేయువారు, ఇతరవైద్యుల సహించనివారు, పరుల యౌషధములు మార్గమందుగారము లనువారు, ఇట్టివారు చాలమంది గలరు. వీరలచే హిందూదేశమునందు ఉత్తమవిద్యలను జెప్పకదొంగలైపోయినారనివాడుకకలదు. ఇట్టి యపవాదమును వైద్యలోకము పోగొట్టుకొన బ్రయత్నమును జేయ ప్రారంభించిన, ఆయుర్వేదీయులు సంస్కారులగుచున్నారని యెల్లలోక మానందించును.

సంస్కరణ మనుసరి కోపము గాదు

ప్రతిమనుజునకు, ప్రతివస్తువునకు, ప్రకృతియొక దానికి సంస్కరణ మవసరము. వేదములు స్వరయుక్తముగా నుండవలెను. విద్యలు కంఠస్థముగా నుండవలయును. మనుజులు శ్రద్ధాభక్తిధ్యానయోగములు గలవారై యుండవలయును. మణులు చెక్కబడవలయును. ఈప్రకారముగానే ఆయుర్వేదము పైజెప్పినప్రకార

ముగా సిద్ధముచేయవలయును. దేనియందైనను ఆచరణ యందున్నవన్నియు సంస్కరింపబడినవనియు, ఆచరణ యందు లేనివి సంస్కారాభాసము లనియు గుర్తెఱుంగవల యును. సంస్కరణశబ్ద మెప్పుడును పూర్వస్థితికి కారణము. సంస్కరణ మావశ్యక మనినయెడల పూర్వస్థితి కన్వియ రాజాలను.

ముఖ్యవిషయము; ఆయుర్వేదీయులు నెలకొక సారిగాని, సంవత్సరమున కొకసారి గాని తమ చికిత్సానైపుణ్యమును, తమనూతనవిధానములను, గ్రంథములయందలిసువిశేషములను, నివారణ పొందిన వ్యాధులను, వ్యాధినివారకౌషధములను పత్రికాముఖం బున వెల్లడించుట ఆయుర్వేదమునకు గొప్ప సంస్కరణ మని తలంపవలయును.

కాలప్రభావము

పుస్తమహాంతి సీతారామశర్మగారు

కఠిన సంగ్రామంబుఁ గల్పించి యాఱడిఁ, గూర్చియుంటివికదా కొన్నినాళ్లు
క్షుత్పిపాసలను సంక్షోభింపఁ గల్పుచేఁ, గుండెఁ జేసితికదా కొన్నినాళ్లు
అన్యోన్యవిద్వేష మంత ముదయింపఁగఁ, గొడవఁ జేసితికదా కొన్నినాళ్లు
సహజధైర్యప్రదర్శన మొనర్పకను గూర్కొనఁగఁ జేసితికదా కొన్నినాళ్లు
అక్కటా! యిన్ని తెలుఁగుల ననవరతము, దారుణాభీలవహ్నిమధ్యంబునందుఁ
త్రోయఁబూనఁగ ధర్మమొ! తులువతనమొ! అహహా! కాలమ! నీచర్యలద్భుతములు.

సీ. అత్యంతభోగాశ్రయంబైన దేవేంద్ర, పదవిఁ బొందఁగఁ బాటు పడఁగ లేదు
స్వర్గలోకస్థసుశర్మాసనము సధి, ష్ఠింపఁగా మదిని వాంఛింప లేదు
సకలలోకముల దళితమీఱఁ బాలింపఁ, బగుశక్తినిమ్మని తలఁప లేదు
కామ్యప్రదంబైన కల్పవృక్షంబు మా, వెరటఁ జేర్పుమటంచుఁ బెనఁగ లేదు
కడుపునిండుగఁ గూడును గట్ట గుడ్డ, సరసముగ లభియించినఁ జాలు ననుచు
నోరి ప్రజ లెల్లరును నిన్ను గోరుచుండ్రు, కాలమా! యెంతతికట్టఁ గడకు నీకు.

సీ. పాపకారణ మను భయ మొకింతయు లేక, పరకాంతలను బట్టిఁ బట్టలేదు
సాటివారలశౌర్యసంరంభము గాంచి, యీర్ష్యాగరంబుచే నీఁగ లేదు
స్వార్థభోగాభిలాషను లాఁతివారల, సంపదున్నతిక నాసింప లేదు
సర్వలోకముల మాసములు లేరని గర్వ, మొప్పఁగా నెలుగెత్తి చెప్ప లేదు
సాధులము; ఘోరదారిద్ర్యసాగరోర్మి, జాలమధ్యనిమగ్నవిస్తారదీన
మానసుల; మక్కటా! యింక మానఁదగదె, కాలమా! మాయెడల నింతకఠిన మూన!

సీ. అభ్రంకషంబులై యలరారుధనధాన్య, రాసుల నెప్పుడు సరయుటలొక్కొ!
శిల్పవిద్యాకళావిశేషనైపుణ్యముల్, గనులార నెప్పుడు గాంచుటొక్కొ!
అన్నోదకములు కాహన్నతం బొందక, ముదముతో నెప్పుడు మురియుటొక్కొ!
దారుణాక్లిష్టబంధనములేకను లోక, కల్యాణ మెప్పుడు గాంచుటొక్కొ!
యనుచు మానసవీథి నహర్నిశములుఁ, జింతనలు సేయుచుండ్రు వర్జితముదాత్ము
లగుచు మాసవు లెల్ల రతాత్యాతురమునఁ, గాలమా! నీప్రభావంబుకతనఁ గాదె!

ఆరోగ్యసాధన

బొల్లాప్రగడ సుందరగోపాలరావుగారు

మంచి ఆరోగ్యము, ఉత్సాహము, సంతోషము సదా కలిగి యుండవలెనని కోరినవారు ఉదయమున లేవవలెను. లేవగనే మలవిసర్జనము చేసికొనవలెను. మలవిసర్జన మయినను కాకపోయినను లేవగనే బయటకు వెళ్లి కూర్చున్నయెడల నొకటి రెండు రోజులు కాకపోయినను మూడవరోజున తప్పక విరేచనమగుటకు ప్రారంభమగును. అటుపిమ్మట పండ్లుతోముకొని ముఖముకడుగుకొనవలెను. ముఖము కడుక్కొనే కాలమందే చల్లని నీటిని పుడిసెళ్లతో పోసికొని అనగా అరచేయి గిన్నెవలెచేసి దానిలో పోసుకుని మొదట కుడికంటిరెప్ప తెరిచి 10 లేక 12 సారులు రెప్పలు వేయుచూ తెరచుచూ కడిగినకంటిలోని పుసులు, జిడ్డు నీళ్లలోనికివచ్చి కన్ను పరిశుభ్రముగాను నిర్మాలిన్యముగాను ఉండి రక్తప్రవాహము చక్కబడును. 10, 12 సారులు నీళ్లు క్రొత్తగా చేతిలో పోసికొనుచుండవలెను. ఒకమారు కన్నుకడిగిన నీటితో తిరిగి కన్ను కడుగరాదు. ఎడమకన్నుకూడా 10 లేక 12 సారులు కడుగవలెను. ఇట్లు చేయుటవలన కండ్లకు ఏవిధమైన జబ్బు రాకపోవుటయేకాక దగ్గరచూపు చత్వారముకూడా రాకుండా చేయగలసామర్థ్యము ఈపనియందున్నదని నిపుణులగు వైద్యులువక్కాణించి యున్నారు. కన్నులు కడుగుకొని తరువాత ముఖము కడుగుకొని, బట్టతో తుడుచుకొని, కడుపు పట్టినన్ని చల్లనినీళ్లు త్రాగవలెను. ముక్కు రంధ్రములు బాగుగాకడిగి ఒకముక్కు రంధ్రము వ్రేలితో మూసి రెండవరంధ్రముతో ముక్కులోనికి నీళ్లు, చేతిలో పోసికొని గాని గిన్నెలోపోసికొని గానిలాగుకొని నోటితో విడువవలెను. ఇదే ప్రకారం రెండవ ముక్కుతోనూ చేయవలెను. ఇట్లు చేసిననెన్నటికి పడిసెము పట్టుట మొదలైన ముక్కుసంబంధివ్యాధులు గాని గళవ్యాధులుగాని రానేరవు. ఈపనితోపాటు 'భస్త్రిక' అను హఠయోగప్రదీపికలోని యోగమును చేసిన నాసికావ్యాధులురాకపోవుటయేగాక శ్వాసకోశముబాగుపడి ఊపిరితిత్తులు స్ఫుటపడును జీర్ణశక్తి వృద్ధిచెందును. చర్మము చక్కగా పనిచేయును. అనగా చర్మమునందలి రంధ్రములయందలి మలినము పోయి చెమట మొదలగు పదార్థములు చక్కగా బయటకు వచ్చుటవలన రక్తము శుద్ధి అగును. 'భస్త్రిక' అనియు 'హఠయోగ'మనియు వ్రాయుటవలన ఈపని అసాధ్య మని చదువరులు ఎంత మాత్రము భయపడవలసిన అవసరము లేదు. తెల్లవారుజామున మంచిగాలి తగులు ప్రదేశమునకు వెళ్లి కుడిముక్కు మూసికుని యెడమముక్కుతో గట్టిగా కమ్మరి వానితిత్తి యూదునప్పుడు, పాము బుసకొట్టునప్పుడు అగు శబ్దములాగు ఊపిరి లోపలికిలాగి పైకికూడా అంతగట్టిగను త్వరగాను వదలవలెను. ఈప్రకారము 5 మాట్లతో ప్రారంభించి క్రమముగా 33, 66, 100 దఫాలవరకును జేయవచ్చును. ఒకేసారి సంఖ్య హెచ్చించకూడదు. చాలనిదానముగ ఒకటిరెండు సంవత్సరములలో ఎక్కువ సంఖ్యకు రావలెను. సామాన్యముగా 6 మాసములు అయినతరువాత 33 సంఖ్యవరకూ ఒక్కముక్కుతో పీల్చుట వదలుటకు రావచ్చును. ఈప్రకారమే యెడమ ముక్కుమూసి కుడిముక్కుతో పీల్చి వదలుచుండవలెను. ఊపిరిపీల్చునప్పుడు మెడను పైకి క్రిందకు, గడ్డము మెడ క్రిందిగుంటకు తగులులాగున ఆడించుచుండవలెను. ముందు కుడిముక్కుమూసి యెడమముక్కుతోను అటుపిమ్మట యెడమముక్కుమూసి కుడిముక్కుతోను గాలి లాగి బలముగా వదలినతరువాత, రెండు ముక్కులతోను గాలి మెడను పైకిఎత్తి పీల్చి మెడను వంచి ఊపిరి బలముగా వదలివేయుచుండవలెను. ఇదే పద్మాసనముగాని బద్ధపద్మాసనముగాని వేసి చేసిన భస్త్రికాయోగ మగును. లేదా నిలుచుకొని గాని నడచుచుగాని చేసిన నాసికా రంధ్రము లందలి మలినముపోయి దేహారోగ్యము గానుండును.

భస్త్రికచేసి ముక్కులు శుభ్రపరుచుకున్నపిమ్మట కడుపునకు వెక్కసమగు లాగున చల్లని రాగిపాత్రలో రాత్రికాలమందు పోసి యుంచిన నీళ్లు త్రాగవలెను. ఇట్లు నీరు త్రాగి తిరిగి నిదురపోగూడదు. దీనికి వ్యతిరేకముగా నిదురపోయినయెడల ఉబ్బుజాడ్యము వెంటాడించి మరణము ప్రాప్తము కాగలదు. నీరుత్రాగుటవలన కడుపులోని పసరు తెమడ మొదలగునవి పైకి వెళ్లిపోవును. కడుపు శుభ్రపడును. నీళ్లతో కళ్లు కడుగుకొని నాసిక శుభ్రపరచి, కడుపు బాగుపరచినతరువాత ఒళ్లువంచుట, తిప్పుట సాగతీయుట మొదలగువ్యాయామములు చేసినయెడల రాత్రి నిద్రయందు రక్తనాళములయందు నిలిచియున్న విషపదార్థములకు చలనముగలిగి కొట్టుకొనిపోయి దేహారోగ్యముగానుండి జీర్ణశక్తి బాగుపడును. దేహపరిశ్రమ అయినతరువాత గుండెదడ అణగినతోడనే శరీరము చెమటతోనున్నప్పటికీ లెక్కచేయక చల్లనినీటిలో చర్మము కందులాగున ముతకతడితువాలుతో రుద్దుకొనవలెను. అటు పిమ్మట స్నానంచేసి పొడిబట్టతో తుడుచుకొనవలెను. స్నానము చేసినతరువాత ఒకఘంట అయినపిదప ఆహారము ఉద్దీపకపదార్థములు లేకుండా తీసికొనవలెను.

భోజనానంతరము ఘంటన్నర అయినతరువాత దాహము త్రాగవలెను. భోజనకాలమందు నీరుత్రాగగూడదు. ఇట్లు త్రాగుటవలన జీర్ణమునకు కావలసిన కడుపులో పుట్టురసములు పలుచన అయి జీర్ణముకాక అజీర్ణము పుట్టును. ఘంటన్నరఅయినది మొదలు తిరిగి భోజనము అరఘంటకు చేయుదు మనునంతవరకూ ప్రతిఘంటకూ నీరు త్రాగుచుండవచ్చును. భోజనానంతరము కొంచెము విశ్రమించి యెండకు వెరవక ఎండలో బాగా చెమట పట్టులాగున నడచుటయో మరి తోటపనియో వ్యవసాయపుపనియో చేయవలెనుగాని మూలదూరి యెండకువెరచి యింట్లో నీడను వెదకుకొని కూర్చుండుటయే వ్యాధికి కారణమగును. పైనచెప్పిన క్రియలన్నియు ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా చేయుటకు 5 లేక 10 నిమిషములకన్న నెక్కువ కాలము పట్టదు. సందేహము లున్న టపాబిళ్లలు పంపిగాని, స్వయంగా రాజమహేంద్రవరమునందు సూర్యకిరణ ప్రకృతిచికిత్సారోగ్యజ్ఞానాశ్రమము స్థాపించిన ప్రకృతిచికిత్సప్రోత్సాహకర్త యగు బొల్లాప్రగడ సుందరగోపాలరావును కలుసుకొనిగాని తెలుసుకోవలెను.

అమృతాంజనము

వాయునొప్పులకు వజ్రాయుధము

పంచభాషచీటి చూచి కొనిన మోసము గలుగదు

చక్కని డబ్బీతో సహా 1-కి 0-10-0 మాత్రమే అన్ని షాపులలోను దొరకును.

మోహినీతైలము

వెండ్రుకలను పెంచి నిగనిగలాడించును కండ్లకు చలువచేయును

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది 5 తులములు నూనెగలసీసా 1-కి అణాలు 12 మాత్రమే

అమృతాంజనం డిపో బొంబాయి లేక మద్రాసు

చిత్రపటముల వివరణము

కెమల్ పాషా:—వీరు తుర్కీ రిపబ్లికు అధ్యక్షులు. వీరి విషయము సుప్రసిద్ధము. తుర్కీ రాజ్యమును పునరుద్ధరించుటకు వీరి శౌర్యసాహసములే ముఖ్యకారణమయ్యెను. వీరిసతీమణి లతీఫుహానము గారు. ఈమె శ్రీమంతుడగు నొకస్మిర్నావర్తకునికూతురు. ఈమెకు 19 ఏండ్లు వయస్సు. ఈమె మిగుల చదువరి. ఫ్రాన్సులో నీమె విద్య నేర్చినది. ఆంగ్లస్త్రీలవలె నీమె దుస్తులను ధరించును. ఈమె గొప్పసంఘసంస్కారిణి. తురుష్కజాతీయస్త్రీ ప్రబోధమున కీమెయే పునాది.

జయంతి కామేశం పంతులుగారు:—వీరి నివాసము గంజాము మండలములోని కొత్త అగ్రహారము. వీరు ఘనతవహించిన న్యాయవాదులు. స్వయముగ నపారధనము నార్జించిరి. నిరతాన్నదాత. ఆంధ్రకర్ణుడనివీరాంధ్రదేశమున పేరుగాంచిరి. వీరు పెక్కుచోట్ల నన్నసత్రములను గట్టించిరి. ఇతర ధర్మకార్యములను పెక్కింటి నొనరించిరి. కవీశ్వరుల నాదరించిరి. జానకీవరశతకము, రామశతకము, మొదలయిన గ్రంథములను రచియించి కవియై వెలసిరి. వీరు 1846 వ సంవత్సరమున జన్మించి యాంధ్రదేశము నలుగడల సత్కీర్తిని వ్యాపింపజేసి 1886 వ సంవత్సరమున గీర్తిశేషులైరి. వీరి దాతృత్వమునుగూర్చిన నానుడికథలు పెక్కుగలవు.

శ్రీయుత జే. వి. కృష్ణారావుగారు:— వీరు బరంపురనివాసులు. వీరు కొంతకాలము మిడిల్ స్కూలు ప్రధానోపాధ్యాయులుగనుండి యసహాయోద్యమము నవలంబించిరి. వీ రాఱుమాసములు కాంగ్రెసుప్రచారకులుగా నుండిరి. 108 సెక్షనుక్రింద నాఱునెలలు కఠినశిక్షకులోనై మదరాసు కారాగృహమున నుండిరి. ఇప్పుడు గంజాముజిల్లా కాంగ్రెసు ప్రచారకులుగా నున్నారు.

శ్రీయుత జే. వి. నారాయణగారు:—వీరు తొలుత బ్రాహ్మమత ప్రచారకులుగనుండిరి. దేశాభిమానాతిశయముచేఅసహాయవాదులై కాంగ్రెసుప్రచారకులైరి. 108 సెక్షనుక్రింద నొకసంవత్సరము కడలూరునందు కారాగృహవాసము ననుభవించిరి. వీ రిపుడు 'జ్యోతి' అను వారపత్రికకు సంపాదకులుగా నున్నారు.

శ్రీయుత మోటపర్తి వెంకటనారాయణగారు:— వీరి వాసస్థానము, దెందులూరు, ఏలూరుతాలూకా. వీరు తొలుత గ్రామాధికారిగా నుండిరి. అసహాయోద్యమసందర్భమున నాయధికారమును మానుకొని దేశసేవకై పాటుపడుచుండిరి. నిమ్నజాతి విద్యాభివృద్ధికై రు 5000/-విలువగల తనయాస్తిని బందరు ఆంధ్రజాతీయకళాశాలపరముగా నప్పగించిరి. వివేకానందపఠనమందిరోద్ధారకులలో వీరొకరు. వీరు జయసంవత్సరమున జననమంది రుధిరోద్గారియందు కాలధర్మమునొందిరి,

కీ. శే. బ్ర. కొట్ర లక్ష్మినారాయణశాస్త్రిగారు:— వీరు లక్ష్మీనారాయణీయమను శుద్ధాంధ్ర ప్రతిపదార్థ పర్యాయపద నిఘంటువు, కరప రామలింగశతకము మొదలైన గ్రంథములను రచియించిరి. బ్ర. శ్రీ. శిష్టుకృష్ణమూర్తిశాస్త్రిగారు వీరికి గురువులు మామగారును.

ఆంధ్రవిద్యావాచస్పతి, కావ్యనిధి, బ్ర. కొట్ర శ్యామలకామశాస్త్రిగారు:— వీరు బ్ర. కొట్ర లక్ష్మినారాయణశాస్త్రిగారి తృతీయపుత్రులు. లక్ష్మీనారాయణ నిఘంటురచనమున దండ్రికి గడుంగడు తోడ్పడినారు. వీరి నివాసస్థానము కాకినాడ మండలమునందలి కరప గ్రామము.

కీ. శే. ముత్తరాజు సుబ్బారావుగారు;— వీరు ఎం. ఏ. పరీక్షయం దుత్తీర్ణులై బందరు నోబిలుకళాశాలలో చారిత్ర కోపన్యాసకులుగ నుండిరి. వీరి స్వగ్రామము నెల్లూరు. ఆంధ్రనాటకములయందును ద్రవచనమునందును వీరికి జాల నభిమానముగలదు. కృష్ణతులాభారము, రణతిక్కన, చంద్రగుప్త మున్నగు నాటకములను వీరురచియించిరి. ఉద్యోగమును నిర్వహించుచునే క్షయరోగపీడితులై వీరు 1922 వ సంవత్సరమున మృత్యువువాతఁజిక్కిరి.

కీ. శే. ముత్తరాజు శివకామయ్యగారు:—వీరు బి. ఏ. పరీక్షయం దుత్తీర్ణులై నెల్లూరులోను కావలిలోను హైస్కూళ్లలో నుపాధ్యాయులుగనుండి పన్నెకెక్కిరి. నెల్లూరులోనున్న కాలమున పురమందిరమునకును ప్రోగ్రెసివుయూనియనుకును కార్యదర్శిగను, ఫండు ఆఫీసు కోశాధిపతిగను ఉండిరి. మఱియును నేకఘనకార్యములయందును పాలుగొనుచుండిరి. తరువాత గుంటూరుజిల్లా ఇంటూరు లోయరుసెకండరి పాఠశాలా ప్రధానోపాధ్యాయులుగా రెండేండ్లు పనిచేసి దానిని హైస్కూలుగా మార్పించిరి. విద్యార్థుల విషయమున చాలశ్రద్ధతో పాటుపడుచుండెడివారు. వీరు తుదకు ఇంటూరునందే 30-10-1922 నాడు మృతిజెందిరి.

శ్రీయుత పండిత సంతానముగారు:— వీరి జన్మభూమి మద్రాసు రాజధాని. వీరు విద్యాసంపన్నులై పంజాబునందు న్యాయవాదివృత్తి నవలంబించి మిగుల గీర్తిని గడించిరి. సహాయనిరాకరణము నవలంబించి తమవృత్తిని బరిత్యజించి దేశసేవకు బద్ధకంకణులైరి. పంజాబురాష్ట్రీయ కాంగ్రెసుసంఘమునకు గొంతకాల మధ్యక్షులుగ నుండిరి. వీరు లాలాలజపతిరాయిగారితో రాజద్రోహమునకని కారాగృహవాసమును గొంతకాల మనుభవించిరి.

ఆచార్యగిద్వానిగారు:—పంజాబురాష్ట్రమునప్రభుత్వపు విద్యాశాఖయం దున్నతోద్యోగమును వహించియుండి అసహాయోద్యమసందర్భమున నాయుద్యోగమును వదలుకొనిరి. అదిమొదలు దేశసేవాపరాయణులైరి. గుజరతునందు జాతీయవిద్యావ్యాప్తికై సకల శ్రమను గైకొనుచుండిరి. అకాలీలకు సహాయముజేయుటకు వీరు బూనుకొనిరి. నాభా అధికారుల ఆగ్రహమునకు గురియై, నేడు నాభాలో కారాగృహమున నిర్బంధితులుగ నున్నారు.

శ్రీ గాంధిదాసు కాళ్లకూరి కృష్ణమూర్తిగారు;— వీరు విశాఖపట్టణంజిల్లా పాలకొండగ్రామనివాసులు. స్వరాజ్యాందోళనసందర్భమున పదినెలలు శిక్షకులోనై రాజమహేంద్రమున కారాగృహప్రాప్తిని గాంచిరి. దేశసేవాపరాయణులై తనగాంధిదాసబిరుదమును వీరు సార్థకముగానించుకొనుచున్నారు.

శ్రీయుత, సేపూరి లక్ష్మీనరసయ్యగారు:—వీరు కర్నూలు జిల్లా నివాసులు. ఆంధ్రప [illegible] కులము వీరిజననముచే వన్నెగాంచినది. ఈజాతివారిలో మొట్టమొదట ఎం. ఏ. పరీక్షయందు కృతార్థులైనవారు వీరే.

శ్రీయుత సబ్బారపు అప్పలస్వామిగారు:—రాజమండ్రివీరినివాసస్థానము. వీరు రాజమండ్రి మునిసిపాలిటికివైసు చేరుమెను గానుండిరి. అసహాయోద్యమావలంబకులై దేశసేవచేయుచున్నారు. రాజకీయాందోళన సందర్భమున చెన్నపురిలో కొంతకాలము కారాగృహప్రాప్తులైరి. ప్రస్తుతము వీరు రాజమండ్రికాంగ్రెసుపక్షనాయకులుగానున్నారు. వీరి వయసు 45 ఏండ్లు.

శ్రీయుత కాండ్రేగుల రామచంద్రరావుగారు:—వీరు రాజమండ్రినివాసులు. కాంగ్రెసుపత్రికకు రెండవసంపాదకులుగానుండిరి. బీ. ఏ. సీనియరు తరగతిలోనుండి సహాయనిరాకరణముకారణముగా చదువుమానివేసిరి. దేశసేవయే వీరికి ముఖ్యవిధియైనది. ఈనడుమనే వీరు రాజద్రోహమునకని రెండేండ్లు శిక్షనుబొంది యిప్పుడు జెయిలులో నున్నారు. వీరు శ్రీగజవల్లి రామచంద్రరావుగారికి బావమరిదియగుదురు.

శ్రీ దండు నారాయణరాజుగారు:— బి. ఏ., బి. ఎల్. నరసాపురముతాలూకా ముగల్తుర్రు గ్రామము వీరివాసస్థానము. వీరు క్షత్రియవంశజాతులు. ఏలూరున న్యాయవాదిగానుండి సహాయనిరాకరణముకారణముగా తమవృత్తిని చాలించుకొనిరి. అదిమొదలు కాంగ్రెసుప్రచారకులై తమదేశభక్తిని వెల్లడిచేయుచున్నారు. రాజద్రోహమును బోధించునుపన్యాసములను గావించిరని వీరిపై రాజాంగమువారు తప్పుమోపి తుదకు నిర్దోషియనియెంచి యభియోగమును రద్దుచేసిరి. వీరు ఖద్దరువ్యాప్తికై నిక్కచ్చిగా పాటుపడుచున్నారు.

డాక్టరు సయ్యదు మహమ్మదుగారు:—వీరు ఇండియాఖిలాఫతు సంఘకార్యదర్శిగానుండిరి. రాజకీయాందోళన సందర్భమున వీరికి కొంతకాలము కారాగృహప్రాప్తిగలిగినది. వీరు హిందుముసల్మనుల సమైక్యతకయి పాటుపడువారిలో నగ్రగణ్యులు. వీరు బీహారు రాష్ట్రమునకు జెందిన మహమ్మదీయులు

శ్రీయుత మోతీలాలు ఘోషుగారు:—వీరు అమృతబజారు పత్రికాసంపాదకులుగానుండిరి. వీరు రమారమి యొక్కసంవత్సరముక్రిందట కీర్తిశేషులయిరి. వీరు సుప్రసిద్ధులగు జాతీయవాదులు.

Printed and Publishd by K. Nageswara Row, at the Andhra Patrika Press, No. 7, Thamu Chetty Street, G.T. Madras.

REBUILT TYPEWRITERS

—:o:—

REBUILT UNDERWOOD AND REMINGTON No. 10 MODEL TYPEWRITERS JUST ARRIVED.

REALLY HIGH GRADEREBUILT TYPEWRITERS.

YOUR ORDERS FOR REBUILT UNDERWOOD AND REMINGTON No. 10 MODEL TYPEWRITERS WILL BE REGISTERED.

—:o:—

Apply for farther particulars to:—

Telephone : **No. 3.**

Y. NARAYAN,
Proprietor.

Telegram s : **"TYPIST"** Madras.

Y. Narayan's Typewriter Supply Agency.

364, Typewriter Corner, Esplanade, MADRAS.

దియునైటెడ్ ఇండియాలైఫ్ అస్యూర్యరన్సు కంపెనీ లిమిటెడ్

హెడ్ ఆఫీసు - మద్రాసు

చెన్నపురిలో మొట్టమొదట స్థాపింపబడిన హిందూదేశీయ భీమాకంపెనీ యిదియే !! కడచిన 5 సం॥లనుండి పాలిసిహోల్డరులకు 1000 కి రు 75 లు చొప్పున బోనసు ఇయ్యబడినది. వాటాదారులు, పాలిసిహోల్డరులు ఈ రాజధానిలోనున్నవారే. సొమ్మును విదేశములకు పోనీయక ఈరాజధానియందే దాచబడియున్నది.

ప్రీమియములు మిక్కిలిన్యాయముగా వసూలుచేయబడును. హక్కులను త్వరలో తీర్మానము చేయుటకు కావలసిన అవకాశములన్నియు గలవు.

చెల్లదగని పాలిసీలకు ప్రత్యేకసదుపాయములు గలవు. దరఖాస్తుదారులు దయచేసి మాకంపెనీ షరతులను ఇతర కంపెనీలతో సరిపోల్చి చూడవచ్చును. వారికి ఈషరత్తులు లాభకారిగా నుండునట్లు తోచినవారు చెన్నపురియందుండు మాకంపెనీవారితో కలిసి, మాట్లాడవచ్చును. మిక్కిలి ధారాళమైన షరతులపై పనిచేయుటకు ఏజంట్లు కావలెను షరత్తులకు ఈ దిగువ విలాసమునకు వ్రాయవలెను.

కె. ఎస్. గోపాలయ్య, మేనేజరు.

సీతారామాచార్య బ్రదర్సు

హిందూమూలికా వైద్యస్థానము—రాజమహేంద్రవరము

ప్రమేహబిందుఘృతము

ఈ నాగరికతాకాలమున సవామేహవ్యాధి యొకటి బలవత్తరముగ నెల్లయెడల వ్యాపించి యున్నది. ఇది రొచ్చుమొదలు ఫిరంగివరకు పదునెనిమిది తరగతులుగ విభజింపబడి ధ్వజనాశకాది ఘోరంబులును కురూపులంజేయు కుష్టవుల కనువొందించి ధాతుగతంబై మరణంబును సహా గల్గించి ప్రాణులను హింసించుచున్నది. యీబీజమువారినే గాక సంతానవృక్షములనుకూడ పాడుచేయుచున్నది. దీనికి సహచరులు 1 శెగ 2 బిళ్ల అడ్డగెడ్డలు. యిది ప్రారంభమున గుహ్యము నాశ్రయించినను ప్రాయశః నాశికకర్ణములు, గోరు, పెదవులు, కంఠము మొదలగు సర్వావయవములయందును సర్వసంధులయందును విద్రధి, దద్రు, పాద, పళ్లిక, వ్రణము మొదలగు భిన్నస్వరూపములు గలదై విజృంభించి వేధించును. ఆంగ్ల ఆయుర్వేదవైద్యసోదరు లనేకు లనేకరీతుల ఆసురీ (శస్త్రి)మానుషి (కషాయ, రస) చికిత్సలను జేయుచున్నారు. అనేకులు అనేకౌషధముల ప్రచురించుచున్నారు. అవి కొందరికి కొంతవరకు గుణ మిచ్చియు కొందరి తత్వములకు విరుద్ధగుణములు గల్గించుచుండగా చూచి చూచి మహాత్ముల సేవచేతనుః స్వబుద్ధిచేతను యీ ప్రమేహబిందుఘృతమును తయారుచేసి వాడుకచేయుచున్నాము. శరీరమునందలి రక్తములోని మలములోగల క్రిములను త్వరలో నాశనముజేయును. మలబద్ధము, అజీర్ణము, అగ్నిమాంద్యము, ఆమదోషము, జలదోషము, అధ్య, అంతరాయామ, బహిరాయామ మలమూత్రబద్ధాదివాతములను వింశతిమేహములను మేహవాత, ద్వంద్వవాతములు, సుక్లాత్రవదోషములు మూలవ్యాధి, భగంధరము, లూతా, గళగండ, గండమాల, శ్లీపద, విద్రధి, ఉదరరోగములు, శూల, అద్మానము. ఉదావర్తము, ఆమ్లపిత్తము, మొదలగు సర్వదోషములను హరించును. రోగబలమునుబట్టి 12 మొదలు 16 చుక్కలవరకు వేడినీళ్లతోగాని పంచదార, బెల్లం వీటి అనుపానముతోగాని రెండుపూటల సేవించునది. నూని, ఆవ, గుమ్మడి, బచ్చలి, పులుసు, విశేషకారము, సంభోగము, కూడదు. బాలురు వృద్ధులు సుకుమారులు గర్భిణులు మొదలగు అందరు సేవించవచ్చును. పూతినాస, పూతికర్ణి, విసర్పి మొదలగు స్రావ వ్రణములకు లోపలికి పైకి లేపసమునకు కూడ వాడవచ్చును. చీము, దుర్గంధములను హరించి వ్రణములను మాన్పును. బిళ్లలు, అడ్డగర్రలు అంత్రవృద్ధి శగసవాయిలు తరుణములకును జీర్ణములకును అమోఘక్రియ. ఉష్ణోదకముతో యెన్నిబిందువులుపుచ్చుకొన్న అన్నిసుఖప్రవృత్తు లగును లేక, నాభికిలేపనము చేసి కాచినను విరోచన మగును. వెల $\frac{1}{2}$ ఔన్సు సీసా 1-కి రు 1—8—0 పోస్టుకర్చు ప్రత్యేకము. అనేక యోగ్యతాపత్రికలు కలవు. ఆయుర్వేదఔషధములన్నియు దొరకును. యేజంట్లు కావలెను.

వైద్యభూషణ

శృంగారం సీతారామాచార్యులు,

హిందూ కెమిస్టు అండు ఫిజిషన్.

దేశీయపరిశ్రమల అభివృద్ధియే మనకు మోక్షము! 100-కి 25 చొప్పున లాభము రావచ్చును

దిబెజవాడస్పిన్నింగ్ అండ్ వీవింగ్ మిల్స్,
లిమిటెడ్, బెజవాడ

రిజిస్టర్డు ఆఫీసు:—మెయిను కెనాల్ రోడ్డు, బెజవాడ.

మిల్లు కట్టడములు:—కృష్ణా కెనాలుస్టేషనుకు సమీపమున.

నియమింపబడిన మూలధనము:—20,00,000 రూపాయిలు.

వాటా 1-కి రు 20 లు చొప్పున 1,00, 00 వాటాలుగా విభజింపబడినవి.

దరఖాస్తుతో రు 5 లు, అల్లాటుమెంటు అయినతోడనే రు 5 లు, మిగత రు 10 లు మూడేసి మాసముల వ్యవధితో రెండు సమాన వాయిదాలలో చెల్లించవలెను. ఇప్పటివరకు మూడువాయిదాల సొమ్ము వసూలు కోరబడినది.

15-3-1924 తేదిన చందాఅయిన మూలధనము రు 2,21,140 లు. అందులో వసూలైనది రు 1,39,845 లు.

డైరెక్టరు

1 దివాన్ బహద్దరు కొమ్మిరెడ్డి సూర్యనారాయణ మూర్తినాయుడుగార్లు, వర్తకులు, కాకినాడ.

2 రావుబహద్దరు సి. వి. యస్. నరసింహరాజుగారు, బి. యే. బి. యల్. వకీలు విశాఖపట్నము.

3 చుండూరి సీతారామయ్య గారు మిల్లుయజమాని, వర్తకులు, బెజవాడ.

4 గూడూరి లక్ష్మణరావు పంతులుగారు. బి. యే. భూస్వాములు, వర్తకులు, బెజవాడ.

5 గోళ్ల నారాయణరావుగారు, మిల్లు యజమాని, వర్తకులు, బెజవాడ.

6 శ్రీరాజా వెంకటరామయ్య అప్పారావు బహద్దరు, మీర్జాపురంజమీందారు - నూజవీడు.

7 చాపరాల వీరయ్యగారు, భూస్వాములు, మిల్లు యజమాని, వర్తకులు, బెజవాడ.

8 జాగర్లమూడి కుప్పుస్వామి చౌదరిగారు, భూస్వాములు, కారించేడు.

4, 8 డైరెక్టర్లు ఒక రొక్కరుగారు. 60,000 ల షేర్లను కొనియున్నారు.

బ్యాంకరు

ఇంపీరియల్ బ్యాంకు ఆఫ్ ఇండియా, బెజవాడ. ఇండియన్ బ్యాంకు, లిమిటెడ్, మద్రాసు.

మేనేజిమెంటు:—మేనేజింగ్ యేజెంట్ అండ్ డైరెక్టరుగారు ఇంజనీరింగుజ్ఞానము గలిగి యింతవరకు ఏవిధమైనప్రతిఫలమును కోరకయే అతిసమర్థతతో పనులను విశేషవ్యయము లేకుండ నెరవేర్చుచుండుటచేత వాటాదారులకు మిక్కిలి లాభము కలుగజేసినవా రగుచున్నారు.

కృష్ణా కెనాలుస్టేషనువద్దనున్న మిల్లు స్థలములో తయారగుచున్న కట్టడములు రెండు మాసములలో పూర్తియై పని ప్రారంభింపబడును. మెషీనరీ సామానులు యావత్తు స్థలమువద్దకు చేరియున్నవి. దేశాభిమానులు ఈ నూతనోద్యమమునకు తోడ్పడి దీనిని జయప్రదముగా సాగించి, అందువల్ల విశేషలాభమును పొందుదురుగాక.

ఇతర వివరములు తెలిసికొనుటకు } చిరునామా

గూడూరి లక్ష్మణరావు బి. ఏ.
మేనేజింగ్ యేజెంట్ అండ్ డైరెక్టరు బెజవాడ.

భారతి

సచిత్రమాసపత్రిక.

ప్రతి చాంద్రమాసాదిని ప్రచురింపఁబడును

ప్రతి సంచికయందును మూఁడు నాలుగు రఁగుల చిత్రపటములు ఇతరపటములు ప్రచురింపఁబడును

చందా సం॥ ౧ కి రూ. 6-0-0 విడిపత్రిక వెల రూ. 0-10-0.

మాఁదిరిపత్రిక గోరువారు అణాలు 0-10-0 స్టాంపులు పంపిన పంపఁబడును. ఉచితముగ పంపఁజాలము.

మా దిరిపత్రిక తెప్పించుకొన్న తర్వాత చందాదార్లుగ చేరినయెడల ఆ సొమ్ము మినహాయించుకొని తక్కిన సొమ్ము మాత్రము పంపవచ్చును.

ప్రకటన ధరలు } :— ఒక నెలకు మాత్రము సాధారణ పుట 1 కి రు. 25-0-0, సాధారణ పుట ½ రు. 12-8-0 సాధారణ పుట ¼ రు. 8-0-0
6 నెలలకు అంతకుపైన సాధారణపుట 1 కి నెలకు 1 కి రు. 20-0-0, నెలకు ½ రు. 1[illegible]-0-0, నెలకు ¼ రు. 6-0-0 వ్యాసములు గల పుటలమధ్య రు. 30-0-0

మేనేజరు, "భారతి" తపాలపెట్టె నెంబరు 212, మద్రాసు.

Ringworm Cure

తామర మందు

శ్రీ. యం. కె. రావుగారు తయారుచేసినది

అనేక సంవత్సరముల నుండి బర్మా, యిండియాలో ప్రసిద్ధిగాంచినది. తామర, గజ్జి, మొలగజ్జి, నీటిలో ఎక్కువగా తిరుగుటవలన స్త్రీల మధ్య పాచిన దురదలును, పాత ఖానాగాయలును, చిగురుదు వగయిరా చర్మవ్యాధులను కేవలము మూడుపూటలలో కుదుర్చును. మరియు మొదలగు బాధలు లేనందున ఎల్లరును ఉపయోగించవచ్చును.

వెల డబ్బి 1 కి రు 3-8-0

మూడుబుడ్లకంటె ఎక్కువగా కొనుబడినచో వర్తకులకు కమీషను ఇయ్యబడును.

మేనేజరు. ఆంధ్ర వస్తునిలయం,
కంటోన్మెంటు, రంగూను.

YOUR MANHOOD

Is without doubt the choicest gift which mother nature has endowed you with, but none dare deny that just like all others, this too is a conditional gift. If you don't appreciate a boon, and squander away Heaven's priceless treasures mercilessly and unscrupulously, you must be prepared to lose same for ever, and pass the rest of your days in fruitless repinings. This fact is being patently brought before our eyes in all the spheres of life. Transgression of Dame Nature's laws in the shape of giving way to youthful follies, dissipation, excesses and debauchery, wrecks

Domestic Happiness

sooner or later. Lack of Potency, Functional Weakness, and Sexual Exhaustion bring in their train, family discord and disunion, household miseries, preference of death over life, a craving for suicide, hopelessness, despondency, social immorality and depravity, Hysteria, Neurasthenia and several other individual and national calamities, too numerous to mention. How best to guard against these misfortunes, to dispel your gloom and to bring sunshine to your dreary existence, is the theme of our absolutely free brochure "Life after Death". Its perusal will prove to you beyond a doubt that our "Erectruss," priced at Rs. 20 only plus p. & p. charges, is a veritable 'Messiah" for sufferers of this stamp.

HUSTION BROTHERS [A. P. A.] SOLE AGENCY,
Batala [India].

లోకప్రసిద్ధమైన సాలామిసిరి మురబ్బా

1000 రూపాయల బహుమాన మియ్యబడును.

మీరు బలహీనులుగా నున్నారా? అయితే డి. మన్నాలాల్ గారిచే తయారు చేయబడిన లోకప్రసిద్ధమైన 'సాలామిసిరి మురబ్బా' ను సేవించండి. దీనిని సేవించిన యెడల ధాతుపుష్టి, రక్తపుష్టి, విశేషబలము, ఆరోగ్యమున్ను మొదలైనవి కలుగును. స్వప్నస్ఖలనము, ధాతువు మూత్రములో కలిసిపోవుట, నీరుదురదు, బహుమూత్ర వ్యాధి మొదలగునవి మానును. దీనివలన మంచిగుణము పొందిన అనేకులు రంగూన్, పినాంగ్, సింగపూర్, సిలోన్, ఆఫ్రికా, కలకత్తా, బొంబాయి, మదరాస్ ఈ ప్రాంతములనుండి బహుమానపత్రికలు విశేషముగా పంపియున్నారు. కావలసినవారు అర్ధణాస్టాంపును పంపినచో, బహుమానపత్రికల కాపి పంపుదుము. ఇది అబద్ధమని రుజువుపరచువారికి పై కనుపరచియుండు బహుమానము ఇయ్యబడును. అట్లు నిరాకరించినచో కోర్టుమూలముగా పొందవచ్చును. పార్సెలను కొనునపుడు 'డి మన్నాలాల్' అని యుండుట చూచి తీసికొనవలెను.

అనుపానపత్రిక పార్సెలతోగూడ పంపబడును. ఏజెంట్లు కావలసియున్నది.

15 తులాలడబ్బి వెల రూ. 2-0-0. తపాలాఖర్చులు 1-3 డబ్బీలకు రూ. 0-8-0

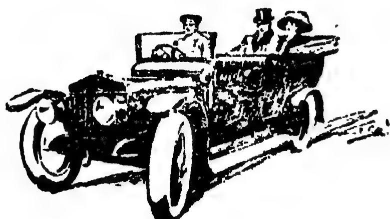
డి. మన్నాలాల్ ఢిల్లీ వైద్యులు

సాలామిసిరి మురబ్బా డిపో, బెంగుళూరు సిటీ.

గాలీసు మోటార్ ఇన్‌స్టిట్యూటు

స్థాపితము 1910

దక్షిణదేశమునందు మొట్టమొదట స్థాపించబడినది.

18 సంవత్సరములు వయస్సు గలిగిన యువకులను [illegible] నెలపుటకు [illegible] మాసములలోను లేక [illegible] మాసములలోను నేర్పించెదము. [illegible] రుసుము చెల్లింపవలెను.

ఇతర వివరములకు ఈ విలాసమునకు వ్రాయవలెను.

గాలీసు మోటార్ ఇన్‌స్టిట్యూటు,

గోకులం" గార్డన్ రోడ్డు, కీల్పాకం, మద్రాసు

ఏలము డిపో

ఈ చెన్నపురియందు గవర్నమెంటు సంబంధమైన ఏలంపాటలలో మే మొక్కరము. ధూమములు, వాహనములు, ఫ్యాక్టరీలు, [illegible], మిల్లులు, [illegible]గారములు, ఇతర పరిశ్రమములు, ఇనుము, ఎంజినీరింగు స్టోరులు, లోహములు, మెషినరీలు, కలపసామానులు, గృహోపకరణములు, జవిళీ గనుసులు, చర్మములు, తోళ్లు, ధాన్యములు, భోజన సామగ్రులు, ఔషధములు, కెమికల్సు, గడియారములు, కేబుగడియారములు, సంగీత పరికరములు, సీమామలములు, నగలు, పింగాణి సామానులు, కత్తులు, వారసామాలకోసెలు, అందమయిన సామానులు, మోటారుకారులు, బస్సులు, సైకిళ్లు, లార్జీలు, బండ్లు, జంతువులు, మొదలగునవి యీ మూరియందున్నను, బయటియూరియందున్నను, మేము వాటిని అమ్మి పెట్టెదము. మా ఆఫీసుగదులందు అప్పుడప్పుడు ఏలము అమ్మకములు జరుగుచుండును. ఇతరవివరములకు దిగువవిలాసమునకు వ్రాయుడు.

గా. అండు కో.

గవర్నమెంటు ఆక్షనర్సు, స్టాటిక్ ప్రెస్ బిల్డింగ్సు
బ్రాడ్వే, మద్రాసు.

కుష్ఠరోగులకు వరప్రసాదము

ప్రస్తుతకాలపు అద్భుతము! ఇప్పుడే కనిపెట్టబడినది!

4 మాసములలో 200 కుష్ఠరోగులు స్వస్థపరుపబడిరి.

శ్రేష్ఠమైన తామ్రముచే తయారుచేయబడిన మాసుప్రసిద్ధమైన తామ్రభస్మముచే అన్నివిధములు కుష్ఠరోగములు పూర్తిగా బాగుచేయబడును. తామ్రమునందు విషసంబంధమైన వస్తువులు గాని, లేక కలికము గాని ఉండదు. ఇది నిరుపద్రవకరమైనది. ముప్పునుండి తయారుచేయబడినది. అన్ని దేశములందును, కాలనియమత లేక స్త్రీపురుషులు దీనిని వాడవచ్చును. గొప్ప క్లేశల్లు, కాగ క్లేశల్లు, రాగిపోవునప్పుడు దీనిని సేవించి స్వస్థత నొందిరి. దీనియొక్క గుణము అత్యద్భుతము. తిమ్మిరి పూర్తిగా కుదుర్చును. స్పర్శను అంతము కరిగించును. అవయవములందుగల పుండ్లు, గడ్డలు అనేకులకు బాగుచేయబడినది. వికారముగానున్న చర్మము ఎట్టినిమచ్చలు లేక మామూలుచర్మము వలె చేయబడినది. తీట మొదలగువాటినుండి కుదుర్పబడినది. చర్మ సంబంధమైన వ్యాధులన్నియు పూర్తిగా బాగుపరుపబడినది. అగ్నిపుండ్లు, గండమాలలు, సెగరోగములు, నరములకు సంబంధించిన కీళ్లనొప్పులు, దుర్బలత్వము, నడుమునొప్పి, వాయువునొప్పులు, రొమ్ముపడిసెము, దురదలు, మొదలగు వ్యాధులు తప్పక కుదురును. అనేకయోగ్యతాపత్రికలు ప్రతిదినము విరివిగా వచ్చుచున్నవి.

మ-రా-రా శ్రీ ఎల్. డి. స్వామికణ్ణుపిళ్లెగారి అధిపత్యము క్రింద చెన్నపురిలో 25-8-23 తేదీన జరిగిన సిద్ధఆయుర్వేదీయ ఔషధసమ్మేళనమునందు బంగారు పతకము, వైద్య ఆసిరియార్ అను బిరుదు ఇయ్యబడినది.

తామ్రభస్మము అనుపానము చూర్ణముతో సహా

80	మోతాదులు ధర	రు	50
40	,, ,,	రు	25

నిజముగా పేదవారుగా నున్న రోగులకు సగముధరకు పై యావద్ధనము పంపెదము.

తపాలుఖర్చులు ప్రత్యేకము.

ఈ పుస్తకమును చూచి ఆర్డరును పంపినట్టు తెలుపుడు.

ఆర్. ఎమ్. కె. వేలుస్వామి

వైద్యఆసిరియార్, మెడికల్ హాల్

పళని పోస్టు, దక్షిణ ఇండియా.

కావలెను

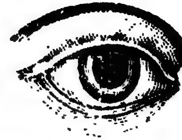
హిందూదేశమందును, హిందూదేశమునకు బయటను నుండు అన్ని ముఖ్యభాగాలలోను "ది దయానిధి లిమిటెడ్" తరఫున పనిచేయుటకు పలుకుబడిగల ఏజంట్లు కావలెను. కష్టపడి పనిచేయువారికి మంచితరుణము. పనిచేయ దలచుకొనిన దరఖాస్తుదారులు రూ 500 ల నగదుగా చెల్లించి బాంకు వాటాలను కొనవలెను. అది లేనిచో ఏ దరఖాస్తుగాని అంగీకరింపబడదు. ఫిక్సెడ్ డిపాజిట్లు కూడా పుచ్చుకొనబడును. ఈ దిగువ తెలుపబడిన ప్రకారము వడ్డి మూడు మాసములకొకసారి చెల్లింపబడును.

6 మాసములకు రూ 100-కి సం॥ 1-కి రూ 7-8-0, 12 మాస॥ రూ 9-0-0, 24 మాస॥ రూ 10-0-0, 36 మా॥ రూ 10-8-0. సరికి సరి చొప్పున విక్రయింపు వాటాలు కొద్దిగా నున్నవి. కడపటి తడవ 100 కి రూ 13-8-7 లు చొప్పున లాభము పంచిపెట్టబడినది. తక్షణమే దరఖాస్తులను పంపుకొనవలెను. ఉత్తరములు ఆంగ్లభాషలో వ్రాయవలెను.

మేనేజింగు డైరక్టరు, దయానిధి లిమిటెడ్

ఎడయర్స్ వీథి, కోయంబత్తూరు, దక్షిణ యిండియా.

YOUR SIGHT

is something too valuable, untold gold would not compensat you for its loss; therefore the least you can do is to treat your eyes carefully. The vitiating conditions of mcdern life have proved so detrimental to the eyes that very few peorle have really perfect sight, such as was known in th olden days. To all sufferers of Eye troubles, we announc with perfect confidence, tha' there is no need cf cutting drugging or probing the Eye for the relief of all forms o its diseases.

A·tificial Aids a·e Useless

It is a na ural treatmeat that is required, viz, the Actina Natural Trea'ment. It is most humane, ard ba·ed on a common sense principle. It cures practically every known Eve disease (Iritis, Cataracts Ophthalmia, Asthenopia, Ulcer, Opacitv, etc. etc) even after it has been pronounced incurable, by stimulating and nou·ishi g cells nerve, and blood vessels of the visual organ, clearing away the impurities whicu clog .be veins, and enabling the delicate mechanism of the Eye to work freely, Costing Rs, 20 only it can be used with perfec· safety by every member of the family f r any affliction of the eye, ear, head or throate Send for valuable free Booklet: "Wi'son's Treatise on Disease."

Address:—Rai B. S. Bhandhari, M. A. Proprietor,

Actina A. P. A. Bureau in East

Batal· (India)

మైసూరు గవర్నమెంటు

శాండల్‌వుడ్ ఆయిల్ ఫ్యాక్టరీలు

బెంగుళూరు, (దక్షిణ ఇండియా)

చందనపు నూనె:—ఇది శ్రేష్ఠమైనది, మొదటితరగతికి చేరినది, మిక్కిలి శుద్ధమైనది అని పూచీ యియ్యబడును. మూత్రనాళసంబంధమయిన వ్యాధులకు ఔషధముగా విస్తారముగా వాడబడుచున్నది. చర్మవ్యాధులు, గాయములు, కురుపులు, తీక్ష్ణమయిన రొమ్ముపడిసెము మున్నగువాటికి కూడ అనుభవముగా వాడబడుచున్నది. అత్తరులందును, సబ్బులయందును విశేషముగ చేర్పబడుచున్నది.

చందనపుచెక్కపొడి:— పొగ వేసికొనుటకు ధూపము వేయుటకు అవిరతముగా వాడబడుచున్నది. ఎంత కావలసినను పంపబడును.

శ్రీమదాంధ్ర వచనభారతము

17-వ శతాబ్దపు వచనము.

మైసూరు దళవాయికళువె వీరరాజప్రణీతము సభాపర్వములో రెండుభాగములు తయారైనవి.

భాగము 1-కి 0—8—0

పుస్తకముల క్రయము ముద్రణకు మాత్రమే వినియోగపడును. పోషణకొలది వేగముగ నితర పర్వములు ముద్రింపబడును.

ప్రచురకులు.

ఎల్. కె. వెంకటేశం ఎం. ఎ., ఎల్. టి.,

దత్తమండలకళాశాల, అనంతపురం.

ఈదిగువ గ్రంథములకు జి. సేతుమాధవరావు గుంటూరుకు వ్రాయుడు.

ఈదిగువ గ్రంథములు, వర్తకులకు, కాపు, కరణము, ప్రైవేట్లకు, వకీళ్ళకు గుమాస్తాలకు ఉపయోగములు.

రెండవ కూర్పు

దస్తావేజులమతలబి

వెల పోస్టేజిగాక, 1—0—0

ఇందు ముఖ్యాంశములు, 2 గమనించు విషయములు, 3 విక్రయ, 4 తనఖా, 5 రద్దు, 6 దాన, 7 గుత్త, 8 తీరాయింపు మొదలగు 20 రకముల దస్తావేజుల మాదిరిలు ఒక్కొక్క రకమునకు అనేక రకములుగా గలవు. ఇందు రిజిస్ట్రేషన్ ఆక్టుకూడా గలదు.

ఐదవ కూర్పు,

తారీఖులజంత్రి వడ్డిజంత్రి

వెల పోస్టేజిగాక, 1—౪—0

ఇందు 1 కలిసంవత్సర 1867 మొదలు, రాబోవు 1939 వరకు తెలుగు సంవత్సర, ఫసలీ, హిజిరీ, సరియైన ఇంగ్లీషు సంవత్సర నెల, తేదీలు, వారములను తెల్పు 71 సంవత్సర పంచాంగములును, 2 వడ్డీజంత్రియును, 3 ఇంటరెస్టు, కాలికులు వగైరా జంత్రియున్న 4 కరణములకు పనికివచ్చు 1 కి సెట్లు 100 యారకములకు కొల్తలు అంతవరకు లెక్కల సహా, మొత్తముయు, విలేగాడి, ఇనాంక్వైర్ టెంట్లు సన్నులజంత్రియున్న 5 వస్తు 1 కి 1 పైసా మొదలు రు 1 వరకు 100 వస్తువులకు అయిన అంకెలకు జంత్రియున్న, పోస్టలు సమాచారములు, స్టాంపులు కోర్టుఫీజులు గలవు.

ప్రథమ భాగము

శివిల్ క్రిమినల్ రివిన్యూ వ్యవహారమతలబి

పోస్టేజిగాక, 1-4-0.

సివిల్, గ్రామపంచాయతి కోర్టుగూల్పు. అందుదాఖలు కావలసిన దావాల మతలబులు 2 స్మాల్ కాజ్ ఒరిజినలు దావాల దావాపు 30 రకముల ప్లెయింట్లు మతలబులున్న 8 అనేక రకముల అఫిడవిట్లు వ్రాయు మతలబులున్న అనేక కోర్టుఫారముల మతలబులున్న 5 పూర్తిగా కోర్టుఫీజు స్టాంపు ఎక్కించుటలున్న 6 ఇతర సాక్ష్యముల యాల్పుగలవు

రివిన్యూ—1 కరణీక సంబంధములు 3 అర్జీలు 3 నీటిపారుదల 4 ఇతర కంట్రాక్టు వగైరా 12 రకములవాటికి అనేక రకములుగా మతలబులున్న ఇంకా కంట్రాక్టు యాల్పున్న

క్రిమినల్—గ్రామపంచాయతి కోర్టుగూల్పు అందుదాఖలయ్యే 2 మేజస్ట్రేటుకోర్టు 3 డిస్ట్రిక్టు వగైరా కోర్టులలో దాఖలయ్యే ఛార్జిల (శిక్షలసహా) అనేక మతలబులు 4 పోలీసు అర్జీలు 5 క్యాటిల్ ట్రెస్పాసు అనేకములు గలవు. వ్యవహారముల;— 1 హుండీలు 2 జట్టీలు 3 లిమిటెడ్ కంపెనీలు వగైరా అనేక వ్యవహారమతల బులున్న 4 ఫ్యాక్టరీయాల్పున్న, మ్యునిసిపల్, యూనియన్, లోకల్ బోర్డు అర్జీల మతలబులు కంట్రాక్టర్లు రైతుల మొదలగువారికి వుపయోగముగా ఎన్నియో గలవు.

N. B. ద్వితీయభాగము రు 1—5—0 (పోస్టేజిగాక)

ఇది యొక పూర్వ వైద్యగ్రంథరాజము

వైద్యమిత్ర

వెల పోస్టేజిగాక 1—0—0

ఇందు అంశములు షుమారు 100 రకముల వస్తువులను అనేకవిధములుగా శుద్ధులుచేయు క్రమమున్న 2 షుమారు 50 రకములుగా అనేకవిధములుగా సిందూరములు చేయుక్రమములున్న 3 షుమారు 60 రకములుగా భస్మములుచేయు క్రమమున్న 4 రోగములు వాటిలక్షణములు వాటిచికిత్సలున్న ఆయా రోగములకు తగిన పత్యములు, కాలనిర్ణయాదులున్న 5 సుఖరోగ చికిత్స ప్రకరణమున్న అందు చికిత్సలు, పత్యములున్న పూర్తిగా వివరింపబడి యున్నవి.

ఆంధ్ర శ్రీమద్రామాయణము - పద్యకావ్యము

మూలమును మాత్రమే కాక వ్యాఖ్యలలోని భావమంతయుఁ జేర్చి తెనిఁగింపఁబడినది. శైలి మిక్కిలి సులభము. ఏ యధ్యాయమున నే శ్లోకమున కీపద్యము వ్రాయఁబడినదో యను శంకపోవుటకై శ్లోకసంఖ్యయుఁ బ్రక్కనచూపఁబడినది. విశేషార్థములుండుతావులఁ గ్రింద టీకయు నించుక వ్రాయఁబడినది. ఇరువదియైదువేలపద్యములు అచ్చగుచున్నది. ముందుగా వ్రాయువారికి కొంతమూల్యము తగ్గింపఁబడును. మే నెలాఖరునకుపూర్తియగును.

ఆంధ్ర లలితోపాఖ్యానము

లలితాంబ యవతరించుట. భండాసురుని వధించుట. విచిత్రకథ. ధర్మము లెన్నియో యిందున్నవి. రు. ౧-౮-౦

విచిత్ర పాదుకాపట్టాభిషేక నాటకము

భక్తిరసప్రధానము. శాస్త్రము ననుసరించి వ్రాయఁబడినది. చక్కని కూర్పు రు. ౦-౧౨-౦

శ్రీరామవనవాసము

చక్కని నాటకము. పాటలు కూడఁ జేర్పఁబడినవి. సుగ్రీవ పట్టాభిషేకమునకుఁ గలదు. రు. ౦-౧౨-౦

పాండవాజ్ఞాతవాసము - నాటకము

చక్కనిపద్యము లిందుఁ గలవు. పాటలు నిందున్నవి. గోగ్రహణము చక్కఁగా వ్రాయఁబడినది. రు. ౦-౧౨-౦

ఆంధ్ర హాలాస్యమాహాత్మ్యము

స్కాందపురాణమున కిది తెలుఁగు

మధుర మీనాక్షీ సోమసుందరేశ్వరుల విచిత్రగాథలు డెబ్బదినాలుగు లీలలు గలవు. ఒక్కొక్కలీలయు విచిత్రముగ నుండును. 3 వేల పద్యములు. రు. ౧-౧౦-౦

కలివిలాసము

ఇది చక్కని పద్యకావ్యము. సంఘమునఁ గలుషవిషయములఁ గల దోషములఁ జక్కఁగా నిం దుద్ఘాటితములు. చక్కని కాగితములపై ముద్రింపఁ బడుచున్నది. ఇందలి విషయములు శ్రుతిస్మృతి విరుద్ధములు కాక యోచనచూచినను అంగీకరింపవలసినవిగనే యున్నవనుట నిర్వివాదాంశము. రు. ౦-౧౨-౦

ఆంధ్ర బ్రహ్మాండపురాణము

సకలపురాణముల కిది మూలాధారమనుట అందఱు అంగీకరించినవిషయమే. సకలధర్మము లిం దున్నవి. సృష్టిక్రమంబెల్ల మార్పు లేకుండ జక్కఁగాఁ జెప్పఁబడినది. రు. ౫-౦-౦

సంగ్రహభారతము - వచనము

భారతకథాసారమంతయు నిందుఁ జక్కఁగా వ్రాయఁబడినది. భారతపద్యములే యింకు నందందుఁ జేర్పఁబడినవి. శైలి సులభమైనది. అచ్చులో నున్నది. త్వరలో వెలువడును.

త్వరపడుఁడి! సంస్కృతము నేర్చుకొనుఁడి!!

స్వయం శిక్షా సంస్కృత గ్రంథములు వెలువడినవి!!!

ఈ పుస్తకము లన్నియు తెలుగు లిపియందు వ్రాయబడి తెలుగు అర్థములతోఁ గూడుకొనియున్నవి. సంస్కృత లిపిరానివారుకూడ సులభముగా స్వయముగానే సంస్కృతము అతిత్వరలో నేర్చుకొనవచ్చును. ఇతరుల సహాయము అవసరములేదు. త్వరపడుఁడి! సంస్కృతము చదువుఁడి!! ఇదేసమయము!

చౌకధరలు -

1. అభినవశబ్దరూపావళి వెల రు. 0-5-0
2. అభినవబాలకాదంబరీ (కాదంబరీ సంగ్రహము. పద్యము. సులభశైలి) వెల రు. 0-6-0
3. అభినవలింగానుశాసనము వెల రు. 0-4-0
4. అభినవ బాలనీతికథా సప్తతి (70 నీతి కథలు కలిగిన గద్య పుస్తకము. శైలినాతికఠినము) వెల రు. 0-12-0
5. అభినవ ధాతురూపచంద్రికా - (క్రొత్త మాదిరి పుస్తకము. ధాతురూపములను గురించిన దంతయు విశదముగా తెలియును) వెల రు. 1-4-0

పై పుస్తకములు అనేకపండితోత్తముల మెప్పు నుపొందినవి. ఆంధ్రపత్రిక" రుధిరోద్గారిసం॥ భాద్రపదశు॥ ౧౨.........ఈగ్రంథములు సంస్కృతమున ప్రథమశిక్షను అభ్యసించు సోదరులకు చాల యుపయోగమును ఈయగలవని మా నమ్మకము.

విలాసము:- N. S. నీలకంఠం C/o N. S.నరసింహాం, ట్రైయినింగుస్కూలు, అమలాపురం (గోదావరిజిల్లా)

అమృతకల్పము; అన్ని వ్యాధులకు రామబాణము

ప్రతిగృహమం దుండదగినది. అర ఔన్సు సీసా రు. 1-4-0. పాతికె ఔన్సు సీసా రు. 0-12-0.

సుప్రసిద్ధమగు మాఔషధములను గురించి ప్రశంసా పత్రము లనేకములు గలవు. వేలకొలది ఖాతాదారులు గలరు. యథాశాస్త్రీయముగా తయారు చేయబడు ఔషధములు. వెల స్వల్పము, ఫలమధికము. పరీక్షించుడి.

వసంత కుసుమాకరము

ఇందు, బంగారు, వెండి, ముత్యము, మొదలగు విలువగల భస్మములుచేర్చి తయారుచేయబడినది. మేహములు, క్షయ, పాండువు, రక్తహీనత, పురాణజ్వరములు, నిశ్శక్తి, శుక్లనష్టము మొదలగు వ్యాధులను హరించి మంచి బలమును, కాంతిని, వీర్యవృద్ధిని గలిగించు అద్వితీయమగు ఔషధము.

తులం 1 కి రు 15-0 0 20 మాత్రల సీసా రు 3-8-0

పూర్ణచంద్రోదయము.

బంగారుచేర్చి వంటచేయబడిన సుప్రసిద్ధౌషధము. క్షయ పాండువు, మేహము, జ్వరము, శ్వాస, కాస, శుక్లనష్టము మొదలగు బలమగు వ్యాధులను హరించి రక్తవృద్ధిని, వీర్య వృద్ధిని, బలమును, కాంతిని కలిగించుటలో అమోఘమయినది.

తులం 1 కి రు 12-0-0 20 మాత్రల సీసా రు 2-8-0

హేమసుందర రసము

బంగారు చాయగలది. ప్రమేహము, శిరరోగము, అత్యుష్ణము, కాళ్ళుచేతులు మంటలు, నిస్త్రాణ మొదలగువాటిని హరించును. తులం 1 కి రు 2-0-0

షడ్గుణ సింధూరము.

వంగౌషధము. మేహము, నిశ్శక్తి, నిస్త్రాణ, బలహీనము, పురాణగూర్క, క్షయ, దగ్గు, మొదలగువాటిని హరించును. తులం 1 కి రు 2-0-0

నారశింహ లేహ్యము.

ఇది బంగారు, వెండిరేకులు, సాలామిశ్రీ, మొదలగు చాలా విలువగలవస్తువులతో చేయబడినది. బలహీనులపాలిటి సంజీవి. మేహము, నిశ్శక్తి, నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టము, అతిమూత్రము, సంభోగశక్తి లోపము, మూత్రమువెంట శుక్లపతనము, మొదలగువాటిని హరించి మంచిబలమును, వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, దేహపటుత్వమును కలిగించు వరప్రసాదము.

2 డబ్బీలు చాలును. 20 తులం డబ్బి రు 2-0-0

(నోటు:—ప్రతి 20 తులముల ఈ లేహ్యము నందును రు 3—12—0 విలువగల ¼ తులం లోహాభ్రక సింధూరమును గలిపి సేవించినచో యింకా 10 రెట్లు గుణాధిక్యముగా పనిచేయుననుటకు సందియము లేదు)

లోహాభ్రక సింధూరం తులం 1 కి రు 5-0-0

మదనకామేశ్వర లేహ్యము.

ఇందు సాలామిశ్రీ, సఫేదామిశ్రీ, అశ్వగంధి మొదలగు అనేక మూలికలుచేర్చి తయారు చేయబడినది. వీర్యవృద్ధిని బలమును గలిగించుటలో శ్రేష్ఠమయినది. మేహము, నిశ్శక్తి నిస్సత్తువ, శుక్లనష్టము మొదలగు వానిని హరించి మంచిబలమును, వీర్యవృద్ధిని, సంభోగశక్తిని, గలిగించుటలో అమోఘమయినది. 2 డబ్బీలు చాలును. 20 తులములడబ్బి 1-4-0

పాలసుగంధి లేహ్యము.

రక్తశుద్ధికి శ్రేష్ఠమయినది. సవామేహము, దేహపొడలు, మచ్చలు, యితర చర్మరోగములు, కీళ్లనొప్పులు, మొదలగు వానిని పోగొట్టును. 4 డబ్బీలు చాలును.

20 తులముల డబ్బా రు 1-4-0

రోజాపుష్ప లేహ్యం.

మలబద్ధముచే బాధపడు వారల కిది అమూల్యమైనది. దీనిని రాత్రి పరుండబోవునపుడుగాని, ఉదయమునగాని అరతులము పుచ్చుకొనిన సాపుగా కాలవిరోచనమై దేహమునకు కులాసా గలిగించును. 15 తులముల డబ్బి 0-10-0

ప్రతాప కస్తూరి మాత్రలు.

మిక్కిలి ఘాటును సువాసన గలవి. తాంబూలములోగాని విడిగా గాని 1, 2 మాత్రలు పుచ్చుకొనిన మిక్కిలి ఆనందముగానుండుటయేగాక అజీర్ణము, వాయువ, జలుబు, జ్వరము, దగ్గు, ఉబ్బసము అల్లి, చిన్నబిడ్డ గుణము మొదలగు వ్యాధులను హరించును. నిత్యోపయోగమైనవి. బిడ్డలకు సర్వదా వాడుచుండిన అజీర్ణమును జేరనివ్వక ఆరోగ్యమును కాపాడి బలమును కలిగించును. 200—250 మాత్రల సీసా రు 0-4-0

డజను (12) సీసాలు రు 2-8-0

రాజమోహన హేరాయలు.

ఇది మంచి నాణ్యమును సువాసనగల తలనూనె. దీనిని తలకు రాచుకొని దువ్వుకొనుచుండినయడల వెంట్రుకలు మృదువుగానుండి నల్లపడి విస్తారముగా పెరుగుటయేగాక, మెదడుకు చల్లదనమును గలిగించి మనోహరమగు సువాసనను గలిగించుచుండును. స్త్రీలు మిగుల ప్రేమింతురు.

సీసా 1 కి రు 1-0-0 3 సీసాలు, రు 2-10-0

యింకా మావద్ద అనేక శాస్త్రసమ్మతమగు ఆయుర్వేదీయ ఔషధములు గలవు. కోరిన క్యాటలాగు యుచితముగా పంపెదము. అన్ని ఔషధములకువి.పి.పోస్టేజిఖర్చులుప్రత్యేకము.

5 రూపాయలకు పైబడిన ఆర్డర్లకు 1 కి రు 0-2-0 కమీషన్ నిచ్చెదము.

పి. శి. ఏ అండు కంపెని, ఆయుర్వేదసమాజ్, పెరిదేపి, నెల్లూరుజిల్లా.

ప్రకటన

శ్రీ బాలభారతీ గ్రంథనిలయము

చాగలమర్రి (కర్నూలుజిల్లా)

నవరసభరితములగు నవలలు, చరిత్రాత్మక నవలలు, అపరాధ పరిశోధక నవలలు, సాంఘిక మత దురాచారములను వెలువరించు నవలలు రసవంతములగు నాటకములు శ్రేష్ఠమైన పద్యకావ్యములు పలువురు కవిపుంగవులచే రచింపబడినవి. ప్రతి రెండుమాసముల కొకటి వంతున వెలువడుచుండును. కనుక త్వరగచందాదారులుగ చేరి ఆంధ్ర భాషాభివృద్ధికై పాటుపడు మాకు చేయూత నొసంగుడు. చందాదారులకు ప్రవేశరుసుము రు **0-8-0** లు మాత్రమే.

గ్రంథకర్త లెవరైన మంచి నవలలను వ్రాసి మా గ్రంథనిలయమునకు బంపిన పరిశీలించి ముద్రణాయోగ్యముగనున్న తప్పక మా స్వంతఖర్చులతో ముద్రింతుము. సద్గ్రంథములున్న చక్కని వ్రాతప్రతిని మాకు బంపుడు. గ్రంథకర్తల కిదే మా ప్రోత్సాహము. సమయమును గోల్పోకుడు.

వెలువడిన ప్రథమ రత్నము. సువర్ణకేసర్ కృష్ణసేన (నవల)	వెల చందాదారులకు	రు 0—12—0
	ఇతరులకు	రు 1— 0—0
రాబోవు ద్వితీయ రత్నము కలియుగదర్పణము (నాటకము)	వెల చందాదారులకు	రు 0—12—0
	ఇతరులకు	రు 1— 0—0

ఇట్లు తమ విధేయుడు,

కే. జయరామరావు,
సంపాదకుడు.

యం. రామసుబ్బయ్యశ్రేష్ఠి,
అధ్యక్షుడు.

మహాక్రవ్యాది - జీర్ణశక్తికి

ఆయుర్వేదీయమైన యీ మహౌషధములలో జగత్ప్రఖ్యాతి గాంచిన దివ్యౌషధము. ఆయుర్వేదముయొక్క ఉత్కృష్టతను, మహాసముద్రపు ప్రవాసగరిమను వెల్లడించుటకై యీ సిద్ధౌషధమును శాస్త్రోక్తముగ తయారుచేయించి పేదసాదలకు సాధ్యముగ నుండునట్లు స్వల్పమైన వెలకు విక్రయించుచున్నాము.

ఇందు బంగారు, వెండి, హేమమాక్షికము, తామ్రము, లోహము, వంగము, కంచు, కృష్ణాభ్రకము, ముత్యము, నాగవంగములు, శంఖవరాటములు, మున్నగువాని భస్మములు చేరియున్నవి.

శరీరము బరువుగనుండుట గండస్థలములందు అక్షిగోళములయందు వాపు, త్రేనుపులు, చెమట, తాపము, శూల, కఫపుజ్వరము, అపానవాయువు బయలువెడలకుండుట, దప్పిక అధికముగ వచ్చుట, అన్నద్వేషము, వాంతి, సూదులతో గ్రుచ్చినట్లు అవయవములందు పోటుగలుగుట, శరీరమంతయు చిక్కి ఉదరముమాత్రము పెరిగియుండుట, గుండెలలోనొప్పి ఆయాసముగలుగుట, అధికమైన ఆమవిరేచనములు, శరీరము విన్నమగుట, ఒడలు విరుపు, మొదలగు సకల అజీర్ణవికారములను "మహాక్రవ్యాది" రెండు మూడు దినములలోనే సంహరించును.

అనుపానములు:—ఈమందు ఒకటిమొదలు 3 గురివిందల యెత్తువరకు భోజనానంతరమున 1 అవున్సు మజ్జిగతేటలో కొంచెము సైంధవలవణమునుచేర్చి రాత్రి, పగలు పుచ్చుకొనిన కొంతవరకు భుజించిన గురుభోజనమునుకాని జీర్ణముగావించును. మరియు, శొంఠిచూర్ణము, వేచినఇంగువ, బిడాలవణము, ఈమూటిని చూర్ణముచేసి పైప్రకారము మజ్జిగలోవేసి ఉదయసాయంత్రములయందు పుచ్చుకొనిన గుల్మరోగము నివారించును. సారాయిలో కలిపిత్రాగిన పరిణామశూల నివర్తించును. ఉత్తరేణి కంపను కాల్చి మసిచేసి యొకమట్టిపాత్రలోనుంచి కొంచెము ఉదకముపోసి ఒకరాత్రి నిలవయుంచి మరుచటియుదయమున పైతేటనీరును వడియగట్టుకొని ఆ క్షారోదకముతో మహాక్రవ్యాదిని సేవించినయెడల జలోదరము మొదలైన యష్టవిధ ఉదరరోగములు కుదురును. కరివేపాకురసములో కొంచెము కూటి ఉప్పును మహాక్రవ్యాదినిచేర్చి గంటకొకపర్యాయము యిచ్చినయెడల 4, 5 మోతాదులలో కలరా వ్యాధిని నివారించి రోగికి సంపూర్ణారోగ్యము నిచ్చును. ఉదయమున లేవగానే పరగడుపున గురిగింజ యెత్తు మందును ½ అవున్సు నిమ్మపండురసము, ½ అవున్సు అల్లపురసంతోను కలిపి సేవించినయెడల సమస్తపైత్యములు హరించును. జఠరదీప్తి నిచ్చును. నిత్యముగా అనుదినము సేవింపదగినది.

మోతాదు—ఒకటి మొదలు ఆరుగురివిందల యెత్తువరకు రోగమును, వయస్సునుబట్టి వాడవచ్చును.

పథ్యములు: యింకను వ్యాధివిశేషముల కనుకూలమగు అనుపానములు వగైరా యావత్తు విషయములు మందుతో తెలుపబడును.

తులం మందుగల సీసా 1-కి రు 2-14-0 లు వి. పి. ఖర్చులు వేరు.

ఆరుసీసాలు ఒకసారికొన్నవారికి పోస్టేజీలేదు. పండ్రెండుసీసాలు ఒకసారి కొన్నవారికి ఒక సీసా యీనాము యివ్వబడును.

తాంబూలవటి—మనోవికాసముకు 50 మాత్రల సీసా 1-కి రు 0-4-0 కస్తూరి, పచ్చకర్పూరము, కుంకమపువ్వు మొదలగు వస్తువులు చేరియున్నవి. పోస్టేజి వేరు.

ఇనుగంటి గోపాలరావు,
నూజవీడు, కృష్ణాజిల్లా.

HEALTH IS WEALTH

ఆరోగ్యమే ఐశ్వర్యము

PROF.
M. V. KRISHNA RAO.
Send Half-anna stamp and get 13 Specimen Photographs with full Particulars of the **"Health and Strength"** course from

DIRECTOR, PHYSICAL CULTURE
BASAVANGUDI P. O.,
BANGALORE CITY.

ప్రొ॥ ఎం. వి. కృష్ణారావు

అర్ధణా స్టాంపులకైనను ఈ సరియైన విలాసమునకు పంపి ఆరోగ్యము, బలము వీటినిగురించి వివరములు గల 13 ఫోటోలను, అందుకు సంబంధించిన విషయములను తెప్పించుకొనుడు.

డైరక్టరు, ఫిజికల్ కల్చరు,
బసవనగుడి పోస్టు బెంగుళూరుసిటీ

స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని

గర్భాశయ సంబంధమగు సమస్తస్త్రీరోగములు, సోమరోగము-అకాల బహిష్టు, బహిష్టు నిలిచిపోవుట, గర్భస్రావము, సంతానహీనత మొదలగు వ్యాధులకిది అభయప్రదాత. మేహజ్వరములు, బలుపులు, దగ్గును, బలహీనతను, రక్తహీనతను, అజీర్తిని సమూలముగ తొలగించగలదు.

వెల పెద్దబుడ్డి రు 3 లు; చిన్నది 1-10-0

అన్ని మందులషాపులలో దొరకును.

కేసరి కుటీరం'

ఆయుర్వేద ఔషధశాల,

ఎగ్మూరు, మద్రాసు.

యినాం! యినాం!!

100 సంవత్సరముల క్యాలెండరు

గొప్పలాభము

పుస్తకభాండాగారములకు మాత్రమే. యీ దిగువ వ్రాసిన 22 పుస్తకములు 6-0-0 వెలగలవి 3-0-0 కు మాత్రమే పంపబడును.

(1) పాదుకాపట్టాభిషేకం డ్రామా (2) సావిత్రి డ్రామా (3) ద్రౌపదీ వస్త్రాపహరణం డ్రామా (4) ప్రహ్లాద డ్రామా (5) కేసరీవిలాసం నవల (6) యిందిర (7) లుబ్ధమహాజనసభ (8) వీరబొబ్బిలి (9) కుచేల (10) ధర్మనిరతుడు (11) కృష్ణదేవరాయలు (12) పరీక్షిన్మహారాజు (13) అజామిళు (14) హరిశ్చంద్ర (15) అంబరీష (16) బాలభారతము (17) మాయారాసము (18) గర్వభంగము (19) చింతామణిచిత్రం (20) కైపుదిగినది (21) హాస్యసమంజరి (22) 1924 సం॥ క్యాలెండరు. యీ పుస్తకములకు ఆర్డరు పంపువారికి మాత్రమే 100 సం॥ల క్యాలెండరు యినాముగా పంపబడును.

మరి. ఈపుస్తకములకు ఆర్డరుపంపువారు 1-0-0 మణియార్డరుపంపిన 2-0-0 లకు సరిపడు పుస్తకములు వి. పి. పంపబడును. అట్లు పంపనివారికి పంపబడవు.

సరస్వతీ పుస్తకాలయము, మచిలీపట్టణము (కృష్ణాజిల్లా)

పి కోదండరామ పిళ్లె

(లేట్. పి. యస్. పొన్నుస్వామిపిళ్లెగారి పుత్రుడు)

1854-వ సం॥ లో స్థాపించబడినది.

మేలైన గృహాలంకరణ నిర్మాతలు; సన్నాయిదారులు
వెస్టు ఎస్ప్లనేడ్, జార్జిటౌన్, మదరాస్.

ఎంట్రన్సు హాలు, డైనింగ్ రూము, లైబ్రరీ, షాపులు, ఇంక ఆఫీసులకు కావలసిన అన్ని విధముల కేకుసామానులు, నల్లమాను తెల్లమానులతో అనేక రకములతో ఇత్తడిచట్టములు పొన్నులతో సహా, చౌకగ శ్రేష్ఠముగ, గట్టిగాను భద్రమైనవిగాను చేయబడును.

కోరినవారి కేవిధమగు సామానుకైనను సరే, కొయ్యపనికైనను సరే ఎస్టిమేటు యివ్వబడును. ఒకసారి మా వస్తుప్రదర్శనహాలు చూచినచో మీకు తృప్తి కలుగును.

మారపు గ్రామాదుల నుండి వచ్చు ఆర్డరులు సామానులకు రైల్వేచార్జికి గాను వాని కిమ్మతులో మూడవ వంతు సొమ్ము పంపినమీదట, శ్రద్ధగ వి. పి. చేయబడును.

TEL: ADDRESS. "BENTWOOD"

P. KOTHANDARAMA PILLAI
West Esplanade, Madras.

B. L. & SONS.

ఈ క్రింది పుస్తకములు కావలసినవారు ఆర్డర్లు పంపి వి. పి. పోస్టుద్వారా తెప్పించుకొన వచ్చును.

(1) గ్రామకరణముల పరీక్షాదర్శిని మొదటిభాగము 7 వ కూర్పు	0	12	0
(2) డిటో రెండవభాగము 7 వ కూర్పు	0	12	0
(3) గ్రామలెక్కల నమూనాలు	0	8	0
(4) గ్రామమునసబుల పరీక్షాప్రదర్శిని మొదటిభాగము 10 వ కూర్పు	1	0	0
(5) డిటో రెండవభాగము (1924 సం॥ ప్రింటు అయినది)	0	6	0
(6) గ్రామకరణముల సర్వే పరీక్షాదర్పణము రెండవకూర్పు	0	8	0
(7) ఋణమర్మదీపిక రెండవకూర్పు	0	4	
(8) ఆరవతరగతి అంకగణితము	0	8	0
(9) లీలావతీ గణితసారము మూడవకూర్పు	0	6	0
(10) సర్వేసహాయ్యుల సంరక్షణపుకూర్పు	0	4	0
(11) ఇండియన్ లిమిటేషన్ ఆక్టు	0	6	0
(12) గ్రామ రివిన్యూవ్యవహారబోధిని	1	0	0
(13) గ్రామోద్యోగముల నిబంధనలు	0	6	0
(14) మెన్సురేషన్ పరీక్షాదర్పణము మూడవ కూర్పు	0	6	0

మరా:—గ్రామకరణముల పరీక్షాదర్శినియు, గ్రామమునసబుల పరీక్షాప్రదర్శినియును ఋణమర్మ ప్రదీపికయును అను అనేకమైన ముఖ్యసవరణలతో ఇప్పుడే క్రొత్తగా ప్రింటుచేయించబడినవి. ఆర్డరులు పంపిన తక్షణమే పంపబడును.

బాలేమర్రి లక్ష్మీనరసింహం.

బాలేమర్రుపోస్టు, గుంటూరుజిల్లా.

లోకమాన్య

(సచిత్ర జాతీయ మాసపత్రిక)

సంపాదకుడు:—కల్లూరు సుబ్బరావు

జాతీయ, సాంఘిక, వాఙ్మయ, చారిత్రికాది వివిధవిషయముల, నవ్యగుణాఢ్యశైలిని, విద్యాధికులచే వ్రాయబడిన చక్కని వ్యాసములు గీతములు ప్రచురించు సచిత్ర మాసపత్రిక. పశ్చిమాంధ్రసీమయందు మాసపత్రిక లేని కొఱతె దీర్చినది. దేశభాషాభిమానులెల్లను ప్రోత్సాహ మొసగ ప్రార్థితులు.

చందా వివరము

పోషకులు సం॥నకు	10-0-0
చందాదారులకు సం॥నకు	3-0-0

వలయువారు.

మేనేజరు

శ్రీ "లోకమాన్య" కార్యాలయము.

పెనుకొండ, (అనంతపురం జిల్లా)

For Superior Silks Please Write to

Maharaj Brothers

Benares City.

అతి నాణ్యమైన పట్టుబట్టలు వలయువారు ఈ క్రింది చిరునామాకు వ్రాసి తెప్పించుకొనవచ్చును.

మహారాజ్ బ్రదర్సు, కాశీ.

Bharati Advertisement Rates.

Ordinary	page per month	Rs. 25-0-0
" ½ "	"	" 12-8-0
" ¼ "	"	" 7-0-0

Contract Rate for 6 Months & above

1 page	Rs. 20-0-0
½ "	" 10-0-0
¼ "	" 5-0-0

Special rates for cover and other pages in reading matter on applications.

Manager, Bharati Office,

7 Thambu Chetty Street, Madras.

CATARRH

HEAD NOISES, DEAFNESS, BRONCHIAL TROUBLES, HAY FEVER AND IMPAIRED VISION.

Positively cure by ACTINA

Neglected Catarrh is a positive menace to your future good health; unless the deadly germs are completely removed from the system the disease will return with renewed vigour.

ACTINA alone can cure you; the powerful, pungent vapours generated in each ACTINA container reach "every nook and cranny" in the entire system, definitely purging the afflicted membranes of every Catarrhal germ.

ACT NOW: ACTINA is the least expensive of any RELIABLE Catarrh cure, and is the only Sure, Safe, certain and drugless cure for ALL diseases of the Eye, ailments of the Ear, Head and Throat and concomitant Catarrhal affections. Costing Rs. 20/only (plus postage etc) this wonderful instrument should find a place in every home. Write for details, with illustrated booklet.

The Actina (A. P. A.) House,
BATALA (India)

PAIN *versus* VITALITY

If you have pain, you lack your full force of vitality. You know that nothing saps your energy so quickly as PAIN. But you can get rid of any pain

AMRUTANJAN.

Pain cannot exist in one and the same place with Amrutanjan. Amrutanjan cures and prevents all aches and pains A curative and preventive pain balm with wonderful healing properties. Amrutanjan Sold every-where at As 10 per bottle.

AMRUTANJAN DEPOT BOMBAY & MADRAS

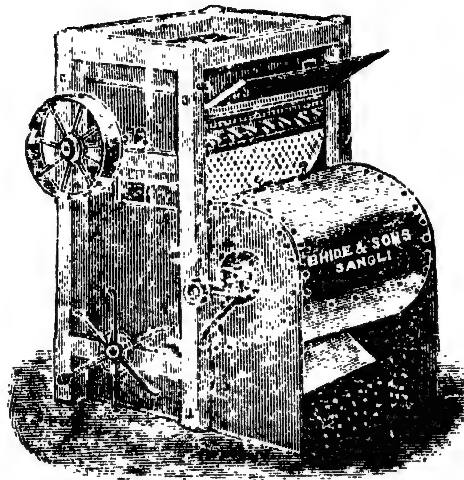
Ground-Nut Decorticatoror Opener

గ్రౌండునట్ డెకార్టికేటరు లేక ఓపనర్లు

అభివృద్ధిచేయబడిన ఎంజిను, చేతితో త్రిప్పవచ్చును.

1922, 1923 సంవత్సరములందు డిశంబరు నెలలో జరిగి హిందూదేశీయ పరిశ్రమిక వస్తుప్రదర్శనమునందు బంగారు పతకములు బహుమతిగా నియ్యబడినవి.

యంత్రసహాయముచే నడుపబడు వేరుశెనగకాయ నుండి పప్పును తీయు యంత్రములు లేక ఓపనరులు ఏ, బి. సి.

అను మూడురకములు గలవు. అవి 5, 6, 7 బి. హెచ్. పి. ఎంజనుచే నడుపబడి 80 మూటలు, 100 మూటలు 120 మూటల గింజను రోజుకు 12 గంటలసేపు పనిచేసిన తయారగును.

1500 మెషినులు అంతకు పైననే మా చేత తయారు చేయబడి యున్నవి, బొంబాయి రాజధానులలోనున్న మా ఖాతాదారులకు సరఫరా చేయబడినవి. మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనదని, చాల ఉపయోగకరమయినదని మా ఖాతాదారులు అంగీకరించియున్నారు. మద్రాసు, కడప, హిందూపురం, కర్నూలు, నంద్యాల, బెజవాడ, విశాఖపట్టణము, కాకినాడ, అంబూరు, రాణిపేట, ఆర్కాడు, మైసూరు, దేవన్‌గేరి, తుముకూరు, సేలం, తంజావూరు, పొల్లాచి, తిరుపూరు, మధుర, కోయంబుత్తూరు, బొంబాయి, సూరత్, పూనా, బెల్గామ్, కొల్హాపురము, సతార, గడగ్, శాంగ్లి, ధూలియా, అమల్‌నేరు, చాలిస్ గేయాన్, పోర్బందరు, జామ్‌నగరు మొదలగు ముఖ్యస్థలములందు మా డికార్టికేటరులు పనిచేయుచున్నది.

చేతితో నడుపబడు గ్రౌండ్‌నట్ డెకార్టికేటరు గూడ పైన ముద్రింపబడిన ప్రతిమప్రకారమే యుండును. ఇద్దరు మనుష్యులు పనిచేసిన ఒక గంటకు ఒక మూట గింజలు తయారగును. ఈయంత్రమును మేము నూతనముగా 6 నెలలకు మునుపే తయారుచేసితిమి. పైన తెలుపబడిన ప్రదర్శనమునందు దీనికి ఒక బంగారు పతకము బహుమతిగా నియ్యబడియున్నది. బొంబాయి. షోలాపురము, హైదరాబాదు, దక్కను, ధూలియా, అకోల మున్నగు జాగాలకు సుమారు యీ నూతన యంత్రములను 50 సరఫరా చేసియున్నాము.

చిత్రవిచిత్రములతో వివరముగా తెలుపబడిన మా ఆంగ్ల క్యాటలాగునకు వ్రాసిన పంపబడును.

BHIDE & SONS
Sangli, S. M C.

బైడ్ అండుసన్సు, ఎంజినీర్లు,
శాంగ్లి, ఎస్. ఎమ్. సి.

అద్భుతమైన జర్మన్ డిస్కవరి

పిల్-క్వినైన్:— రుచిలేని క్వైనా, జ్వరము [illegible] [illegible] గవు. తీక్ష్ణ మైనట్టియు, దీర్ఘ కాలమునుంచి యున్నట్టి జ్వరము [illegible]

[illegible] 1 కి [illegible] 2-12-0. వి. పి. [illegible]

వైనమ్‌గ్రేప్సు:— పిల్లలకు [illegible] [illegible] నిమ్మన [illegible]

ఆగోవార్సన్:— [illegible] పై 2 [illegible]

3 [illegible] 1 కి [illegible] 2-8-0. వి. పి. [illegible]

ఎసెన్సు ఆఫ్ బెహాన:— [illegible] [illegible] 1 కి [illegible] 2-0-0. 12 [illegible] 23-0-0: వి. పి. [illegible]

Sole Agent for India

Messrs M. Friends & Co , Hatkhola, Calcutta.

Selling Agents :—

MESSRS. LONDON MEDICAL STORE 197, Bowbazar, Calcutta,.
MESSRS. B. K. PAUL & Co., } Bonfields Lane, Calcutta.,
MESSRS. M. BHATTACHARYA & Co., }
MESSRS. SRI KRISHNAN Bros., Madras,
MESSRS. DEY BROTHER, Rangoon..

మిక్కిలి చౌకగాను

మోటారు సామానులు

దొరకు గృహము

అన్నిరకముల మోటారు పరికరములు, మోటారు టైరులు, అన్నిమోటారుల ట్యూబులు, బైసికిళ్లు, బైసికిల్ సామానులు మొదలగునవి న్యాయమైన ధరప్రకారము దొరకును.

ధరలకు, ఇతర వివరములకు ఈదిగువవిలాసమునకు వ్రాసిన తెలుపబడును.

సరస్వతి అండు కో

నెం 1/22 బ్రాడ్వే మద్రాసు.

అమృతాంజనం డిపోవారి

మందుల పట్టిక

		రూ.	అ.
1. జీర్ణసాధకము మాత్రలు అజీర్ణమునకు		1	4
2. వజ్రకల్పికలు. ధాతుపుష్టికి	,,	1	0
3. జ్వరహారి. జ్వరములకు	సీసా 1-కి	0	12
4. అమృతాంజనము అన్నినొప్పులకు	,	0	10
5. మూలశంకకు తైలము	డబ్బి 1-కి	0	12
6. తామరతైలము. తామరకు,	డబ్బి 1-కి	0	6
7. కలరామాత్రలు. వాంతిభేదులకు	,	0	6
8. తేలుమందు. తేలుకాటుకు, సీసా	,,	0	8
9. దంతశూలహారి. పంటిపోటుకు	,,	0	8
10. కర్ణశూలహారి. చెవిపోట్లకు	,,	0	6
11. గజ్జికతైలము. గజ్జి, చిడుములకు	డబ్బి 1-కి	0	4
12. పగుళ్లకు తైలము. శీతపగుళ్లకు	,,	0	6
13. పేలకు మందు	సీసా 1-కి	0	4
14. కుష్టుకు తైలము.	డబ్బి 1-కి	0	8
15. దంతచూర్ణము పళ్లుతోముటకు	డబ్బి 1-కి	0	2
16. సుఖభోగిమాత్రలు	,,	1	0
17. సుఖభోగితైలము. పురుషులకు	,,	1	0
18. రోమహారి. వెంట్రుకలు ఊడుటకు	,,	0	8
19. మోహినీతైలం వెంట్రుకలు పెంచుటకు		0	12
20. చుండుకు నూనె	సీసా 1-కి	0	6
21. గ్రహణిమాత్రలు.	డబ్బి 1-కి	0	8
22. [illegible]మాత్రలు.	,,	0	8
23. కుసుమహారిమాత్రలు. కుసుమవ్యాధులకు		1	0
24. [illegible] ద్రావకము.	సీసా 1-కి	1	0
25. కఫహారి. శ్లేష్మదగ్గులకు	,,	1	0
26. కఫహారిచూర్ణము. దగ్గు, ఉబ్బసములకు		0	8
27. సుందరితైలము. ముఖకాంతికి		0	8
28. శిరోవేదనమాత్రలు. తలనొప్పులకు		0	12
29. నేత్రాంజనము. కంటివ్యాధులకు		0	4
30. ఉబ్బసమునకు మందు	సీసా 1-కి	2	0
31. వాయుప్రపోట్లకు మందు.	,,	1	8
32. విరేచనములకు మాత్రలు	డబ్బి 1-కి	0	8
33. కస్తూరిమాత్రలు. పెద్దవి, మంచివి 50-కి		0	10
34. వాంతిహరద్రావకము.	సీసా 1-కి	0	6
35. జున్ను లేక అడిపప్పికానా	తు 1-కి	3	8
36. మొవర్మాయి, మంచిది	,,	5	0
37 వెండిరేకుల పుస్తకము 1-కి		1	0
38. చందిని అత్తరు శ్రేష్ఠమైనది. ఔన్సు 1-కి		2	8
39. బంగారు రేకులు		3	8
40. కస్తూరి	తు 1-కి	40	
41. పచ్చకర్పూరం	తు 1-కి	3	8
42. కుంకుమపువ్వు	తు 1-కి	3	8

అమృతాంజనము అన్నివిధములైన నొప్పులకు అమృతసంజీవివంటిది

చక్కని డబ్బీతో సహా సీసా 1-కి 10 అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనం డిపో

మద్రాసు లేక, బొంబాయి.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులను దివ్యామృతము

అన్ని చోట్లను విక్రయింపబడును

SOLD EVERYWHERE

చక్కని డబ్బీతో సహా సీసా 1-కి వెల 10 అణాలు మాత్రమే.

అమృతాంజనం డిపో. బొంబాయి లేక, మద్రాసు

☞ ఒకే నిమిషములో గుణమునిచ్చును!!

మా యొక్క సర్పతేలు విషసంహారి గుణము లేదని రూపించువారలకు రూపాయిలు 100 యినాము. సర్వవిషములైన తేలుకాటులు, పాముకాటులు యిక అనేకవిధములైన విషపుకాటులు యీ ఔషధము ఉపయోగించిన ఒకనిమిషములోనే గుణము నిచ్చును. అనేకయోగ్యతాపత్రికలను పొందియున్నది.

ధర పాకెట్టు 1-కి 0-8-0, 12-కి 5-0-0
తపాలుఖర్చులు వేఱు.

వి. ఏ. ఎస్. పాణి అండు కంపెనీ,
తపాలుపెట్టె 17, మదరాసు.

D. G. GORE.

Wholesale Importer of Perfumers & Soap-Mfrs., Requisites, Ingredients for Agarbathis and tobacco Trades, Sundries etc.

వాసనతైలము, కొన్ని వస్తువులు చేర్చుటచే తయారగు అత్తరులు, స్వాభావికముగా నుండు అత్తరులు, కెమికల్సు, ఎస్సెన్సు మొదలగునవి వాసనతైలములు, సబ్బులు, ఓటోలు, అత్తరులు, కలోన్, లెవండరు వాటరు, పోమేడము, జర్దా (తాంబూలముతోడ నుపయోగించు పొగాకు) అగరువత్తులు, షర్బత్తులు మున్నగునవి తయారు చేయుటకు సరఫరా చేసెదము. మావద్ద ఎక్కువ స్టాకున్నది. ధరలజాబితా యినాం ఆంగ్లభాషలోనే ఉత్తరములు వ్రాయవలెను.

D. G. GORE,
Sayana Buildings. Loharchal. Bombay No 2

త్వరపడుడు! ప్రతులు తక్కువ!!

జాతకరత్నము

జన్మనక్షత్రము, పుట్టిన తేదీ వేళ మున్నగునవి లేకయే సంవత్సరఫలములను క్యారెక్టరు రీడింగుతో సహా యెన్ని సంవత్సరములకయిన తమంతట తాము జ్యోతిష్కుని సహాయము అక్కఱలేకయే వ్రాసికొనగలరు. గనుక, సంతానము మున్నగు ద్వాదశభావములతో మీ మీ జాతకములను, మీరే వ్రాసికొనగలరు. ఇది యింటిజ్యోతిష్కుడు.

పి. అప్పలరావుగారు, మ్యునిసిపల్ కౌన్సిలర్ తిరుపతినుండి యిట్లు వ్రాసిరి:— "మీరు పంపించిన జాతకరత్నము! జ్యోతిషము నేర్చుకొనుటకు ఎక్కువ ఉపయోగముగ నున్నదై జ్యోతిషమందు ప్రవేశము లేనివారికి గూడ చక్కగా బోధపడునట్లు వ్రాయబడినది. జ్యోతిషమునకు మిక్కిలి ఉపయోగకరము. వెల రూ॥ 2-0-0

జాతకములు సరసమైన ధరలకు వ్రాసెదము.

గ్రేట్ ఇండియన్ జ్యోతిషాలయము.
కసింకోట. (విశాఖపట్నంజిల్లా)

మానసోల్లాసినీ మాత్రలు

30 మాత్రలు 0-10-0 (పది అణాలు)

శరీరములో ఉష్ణాధిక్యముచే గలిగెడి పైత్యకారక క్రిములకు దివ్యామృతము. అజీర్ణము, అరుచి, ఆవులింతలు, అగ్నిమాంద్యము, దాహము, దప్పి ఎక్కిళ్లు, సర్వాంగములయందు బలక్షయము, పిక్కలు, పార్శ్వములు, శిరస్సు, వ్రేళ్లు, అస్థులు, మొదలగువానియందు గలిగెడు నొప్పులను పోగొట్టి దేహమును మంచియారోగ్యమునకు దెచ్చును. ఈ మాత్రలు మేహవాత నొప్పులకు వెంటనే గుణమిచ్చును యింకను అనేకఓషధులు చేరినవి. అనుభవముగల ఔషధమగుటచేతను పరమహంసక్రియ యని చెప్పవచ్చును. ఒక్కసారి వాడిచూచిన నిజము తెలియగలదు.

చిరునామా:— ఆయుర్వేదవైద్యనిలయం,
పోస్టు నిడుమోలు, ఎలకుర్రు; కృష్ణాజిల్లా.

డబ్బీ 1 కి 0-6-0 | 12 కి 3-8-0

తామరతైలము

రాజా రాశి గుప్తుగారి తామరతైలము, తామర, తీట, గజ్జికి మంచిమందు

ప్రాంతినాళీకములకు చాల మంచిమందుగా తయారుచేయబడి ప్రఖ్యాతి గాంచినది. ఆనేక రోగములనుండి బాధపడుచున్నవారు నాలుగైదుసారులు రాచినతోడనే పోయినదని వేలమంది వ్రాసియున్నారు. దీని రాచిన మంట యుండదు. సర్టిఫికెట్లు నలువైక్కుడు.

5 తు॥ నూనెగల | సీసా 0-12-0

మోహనీతైలము

స్త్రీ పురుషులు వాడుటకు యోగ్యమైనది. మంచిసువాసన గలది.

బుద్ధి మనఃపరిశ్రమచేయు విద్యార్థులు, ప్లీడర్లు, ఉద్యోగస్థులు మొదలగువారికి విశ్రాంతి నిచ్చును. వెండ్రుకలను పెంచును. కండ్లకు చలువ నిచ్చును.

డబ్బి 1 కి 0-2-0 | డజను 1 కి 1-4-0

దంతచూర్ణము

ఈ దంతచూర్ణముతో పండ్లుతోముటవలన చిగుళ్లనుండి రక్తము స్రవించకుండును. పండ్లు ముత్యములవలె తెల్లగా నుండును. ప్రతిరోజు అనేకులు వాడుచున్నారు.

అమృతాంజనము డిపో, బొంబయి లేక మదరాసు.

NATURE CURE

No Medicines—No Opertions

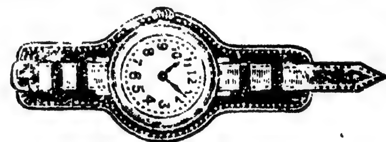
THE HYDRO—CHROMOPATHIC AND NATURE CURE ACADEMY, RAJAHMUNDRY will show you how to prevent disease and be always happy and merry with full of bubling energy and vitality.

For details apply to B. S. Gopala Row, Nature Cure Advocate, Rajahmundry with sufficient postage labels for reply.

ప్రకృతిచికిత్స

మిక్కిలి సుఖమైన పద్ధతి:—అణుమాత్రమైన మందు గాని శస్త్రముగాని అనవసర మని 'జలసూర్య కిరణప్రకృతి చికిత్సారోగ్య జ్ఞానాశ్రమము, రాజమహేంద్రవరములో ప్రత్యక్షముగా చూపబడును. బొల్లాప్రగడ సుందరగోపాలరావు, ప్రకృతిచికిత్స ప్రోత్సాహకర్త, రాజమహేంద్రవరం, అని తగిన పోస్టుబిళ్ళలు ఉంచి వ్రాయవలెను.

చాలాకాలము ఉపయోగపడునది

మాయొక్క అందమైన చేతిగడియారము మీకు చేతిలో ధరించిన సరియైనకాలమును చూపును. ఇది ఒక అందమైన ఆభరణము. కాలమునకు సరియైనగంటనుచూపునది యిది ఒకటియే! యిది బహుజాగ్రత్తతోను మాకు స్వంతముగాను స్విట్జరులెండుదేశమునుండి తెప్పించి సకలమైనజనులును ఉపయోగింపవలయుననే తలంపుతో, ధరను తగ్గించియున్నాము. ఎల్లరును ఉపయోగించి, సంతోషపడుడి. ధర స్వల్పము. మూడుసంవత్సరములు ఉత్తరవాదులము.

ధర 1 కి 7—8—0 అందమైన తోలుపట్టితో సహా.
బంగారువన్నెగలది ధర 1 కి రూ 9/

పీటరు వాచికంపెని,
తపాలుపెట్టె 27, మదరాసు.

K. RAMASWAMY NAIDU.

Lakshmi Steel Trunk Manufacturer,

Workshop No. 30, Iyyappa Chetty Street, Munnady, Madras.

Manufacturer of Best steel Trunks, steel brief bags, Hand boxes, Suit Cases, Office Boxes, Cash Boxes, Trunk Locks, Trunk Handles steel sheets, Trunk Rivits & Washers and all goods of Trunks avaible. Orders Will be executed promptly.

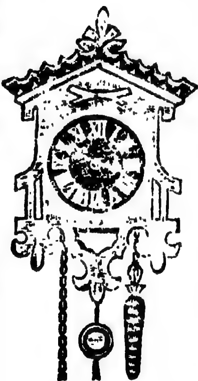
శ్రేష్ఠమైన ఉక్కు ట్రంకులు, స్టీలుబ్రీఫ్ బ్యాగులు, సూటుకేసులు, చేతిపెట్టెలు, ఆఫీసు పెట్టెలు, నగదుపెట్టెలు, ట్రంకు బీగములు, స్టీలుషీట్లు ట్రంకు చేపిడులు, రివిట్లు, వాషర్లు మొదలగు ట్రంకు సంబంధమైన సామానులన్నియు మావద్ద సిద్ధముగ నున్నవి. ఆర్డరు ఇచ్చిన పంపెదము.

కె. రామస్వామినాయుడు

లక్ష్మీ స్టీలు ట్రంకులను తయారుచేయువారు

కర్మశాల నెం. 30, అయ్యప్పశెట్టి వీథి, మన్నడి, మద్రాసు.

ఆహా! ఇది ఎంతసొగసు!!

చూచుటకు చాలా అందముగాను కాలమునకు సరియైన ఘంటను చూపును. గోడలో తగిలించు గడియారము జర్మనీ దేశమునుంచి

టిక్ - టాక్

గడియారము తెప్పించి యున్నాము. అనేకులు ఉపయోగించి సంతోషపడి యున్నారు. ఇపుడు క్రొత్తగా నూతనముగ తెప్పించబడినది. గడియారము 1 కి రూ 3/- తపాలుఖర్చులు వేఱు.

విలాసము:—పీటరువాచికంపెని,

తపాలుపెట్టె 27- మద్రాసు

ఆంధ్రపత్రిక చందా ఏర్పాటులు

దినపత్రిక	సంవత్సర	చందా	రూ	24	0	0
,,	అర్ధసంవత్సరము	,,	,,	12	0	0
,,	మూడుమాసములు	,,	,,	6	4	0
,,	మాసమునకు	,,	,,	2	2	0
వారపత్రిక	సంవత్సరము 1-కి	,,	,,	4	0	0

వారపత్రిక సంవత్సరమునకు తక్కువ చందాకు పంపబడదు.

నూతన సంవత్సరాది సంచిక వెలలు

దినపత్రిక సంవత్సర చందాదారులకు	1	0	0
దినపత్రిక సంవత్సరపు తక్కువ చందాదారులకు	1	4	0
వారపత్రిక చందాదారులకు 1 4 0 ఇతరులకు	2	0	0
☞ ప్రస్తుతము పోస్టలు రూల్సు ప్రకారము	0	3	0

రిజిష్టరు చార్జి అధికము అగుచున్నది. మీరే ముందుగ మనీయార్డరు పంపిన ఖర్చు తగ్గును. వీ. పీ. లు పంపినచో సొమ్ము మాకు ఒక్కొక్కప్పుడు ఆలస్యముగ చేరుటయు పత్రికలు పంపుట ఆలస్యమగుటయు సంభవించును. సంచికలు తపాలులో పంపుటకు తపాలఖర్చు ప్రత్యేకముగా చార్జి చేయబడును.

మేనేజరు.

చిరునామా:—ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము,

7. తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు.